جلد سوم و چهارم

قاموس جغرافیایی افغانستان

انجمن آریانا دائرة المعارف

جلد ۳ و ۴

انجمن آریانا

افغانستان و هند

۷

۲

۳۰

قاموس

جغرافیائی

افغانستان

جلد سوم

انجمن آریانا دائرة المعارف

عنوان کتاب: قاموس جغرافیائی افغانستان (جلد سوم و چهارم)
مؤلف: انجمن آریانا دایرة المعارف افغانستان
نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۳ش=2014 م
قطع و تیراژ: وزیری
قیمت دوره کامل: ۷۵۰۰۰۰ ریال با جلد نفیس

انتشارات بین‌المللی سرور سعادت
کابل- چهارراهی دهن باغ (شهرآرا)
۰۷۰۰۰۰۷۰۱۲ - ۰۷۷۷۷۷۷۰۱۲
مزار شریف- جاده بیهقی- کتابفروشی بیهقی
۰۵۲۰۴۳۳۶۰ -۰۷۷۵۹۸۹۴۷۸

مقدمه

انجمن دائرة المعارف افتخار دارد از اینکه به طبع و تدوین دوباره جلد سوم قاموس جغرافیائی افغانستان که حاوی (۴۹۴) صفحه و (۲۸۲۹) عناوین است موفق گردید.

خوانندگان محترم مسبوق خواهند بود که انجمن دائرة المعارف برای اینکه وقتاً فوقتاً از امور طباعتی دائرة المعارف و قاموس جغرافیائی افغانستان خوبتر رسیدگی کرده بتواند در یکی از اطاقهای منزل دوم مطبعه دولتی رهایش داشت متاسفانه به اثر حریق مدهشیکه بتاریخ ۲۶ قوس ۱۳۳۷ در مطبعه دولتی بوقوع پیوست تمام مضامین دائرة المعارف و مفردات قاموس جغرافیائی افغانستان که از بدو تاسیس این انجمن از طرف دانشمندان و ارباب علم و معرفت تهیه و نگارش یافته بود بشمول دفاتر، فرنچر و جلد سوم قاموس جغرافیائی افغانستان که تازه از طبع برآمده بود اما از مطبعه خارج نشده بود طعمه حریق گردید.

چون موضوع این ضایعات و خسارات را طوری راپور حضور جلالتمآب وزیر صاحب معارف عرض نمودیم جلالتمآبی شان نظر به علایق و توجه خاصی که به این انجمن دارد بعد از تاثر زیاد موضوع مذکور را فوراً بمجلس وزارت معارف محول نمود. بتاریخ ۲ جدی ۱۳۲۷ مجلس تحت ریاست شان دائر گردید، بعد از تبادل افکار و نظریات مفیده قرارآتی تصویب و فیصله بعمل آمد:

(چون انجمن دائرة المعارف یک انجمن علمی، ثقافتی و فرهنگی بوده کما فی السابق بوظائف خود ادامه دهند اما اختصار مضامین بی ارزش را مد نظر داشته باشد، تا از یک طرف پول حق الزحمه بی مورد مصرف نگردیده و از جانب دیگر انجام و اختتام آن وقت کم را در بر گیرد؛ با آنهم مضامین محلی مربوط افغانستان طور عموم و مفصلتر گرفته شود)

پس به اساس تصویب تاریخی فوق انجمن دائرة المعارف بکمال جد و جهد بکار خود آغاز نموده تقریباً در مدت یکماه از ماخذ غربی و شرقی یعنی دائرة المعارفهای بریتانیکا، امریکانا، لاروس و دائرة المعارفهای عربی و ترکی آرتیکل‌های مهم و ضروری را اتخاذ نموده بعد از

تردیف لست مضامین مذکور، مفردات را جهت ترجمه و تتبع به فضلاء و دانشمندان کشور ارسال نمود.

وقتیکه مضامین یکجلد هزار صفحه ئی دائرة المعارف از طرف متتبعین تهیه گردید به طبع و تدوین جلد چهارم دائرة المعارف آغاز و ضمناً موفق شد که جلد سوم قاموس جغرافیائی افغانستان را نیز دوباره طبع نموده اینک بدسترس خوانندگان گرامی میگذارد، خواهشمندیم که اگر کدام سهو و لغزش بنظرشان برخورد نماید لطفاً آگهی دهند تا در جلد چهارم قاموس جغرافیائی افغانستان صورت صحیح آن نشر و طبع گردد، چه بعد از طبع و تدوین جلد چهارم همکاری شان درباره اصلاح نواقص سودی نمی‌بخشد زیرا با طبع و نشر جلد چهارم شاید کار قاموس جغرافیائی افغانستان انجام یابد.

در خاتمه از همکاری بناغلو عبدالنبی «منصوری» عضو دائرة المعارف و محمد حکیم «ناهض» مهتمم قاموس جغرافیائی افغانستان و عضو دائرة المعارف که یک جوان لایق و فعال میباشد از صمیم قلب تشکر میکنم و هم چنین از ریاست محترم کارتوگرافی خصوصاً از بناغلو دوست محمد «حیات» مامور کارتوگرافی و گل محمد جگرن خریطه ریاست مذکور که در حصه تعین ابعاد طول‌البلد و عرض‌البلد قراء و قصبات، حکومات و علاقه داریهای مربوط افغانستان که به این ریاست همکاری نموده اظهار شکران و امتنان مینمائیم و آرزومند همکاری مزیدشان میباشیم.

سردار محمد «منگل» کفیل ریاست آریانا دائرة المعارف

(ش)

شاب دوک: قریه ئیست بفاصله ۳۸ کیلومتر در شمال قلعه کف در علاقه حکومت درجه ۲ درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ - درجه ۳۲ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه - ۱۷ دقیقه - ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شابوشک: شیله ئیست بفاصله ۱۲ کیلومتر در شمال شرق تیواره در علاقه حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات. که بین ۶۴ درجه - ۳۱ دقیقه - ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۳۳ دقیقه - ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شابولان: تپه ئیست در جنوب شرق قریه جلدک در علاقه حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک مربوط حکومتکلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه - ۵۶ دقیقه - ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۳ دقیقه - ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شابیخ توی: نهریست بفاصله ۲۶،۵ کیلومتر در جنوب درمندی در علاقه سلیمان خیل مربوط حکومتکلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه - ۵۹ دقیقه - ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲۱ دقیقه - ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شابی خیل: قریه ئیست بفاصله ۱۳ کیلومتر در جنوب غرب قریه خدرخیل در علاقه وازه خوا مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه - ۹ دقیقه - ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۷ دقیقه - ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاتاجک: قریه ئیست بفاصله ۷ کیلومتر در جنوب قلعت السراج متصل سرکیکه بطرف جلال آباد میرود مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه - ۱۳ دقیقه - ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۶ دقیقه - ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاتر: قریه ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر به طرف جنوب غرب بتخاک مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه - ۱۴ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۷ دقیقه - ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاتو: قریه ئیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در شرق قریه سرما قول متصل سرکیکه بطرف قریه

خوال میرود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۶ درجه – ۵۷ دقیقه – ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۳۶ دقیقه – ۵۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاتوت: قریه ئیست بین تنگی سیدان گلباغ و للندر قریه مذکور از دریای کابل آبیاری میشود این قریه باغهای فواکه مختلف از قبیل توت، زردالو، سیب و غیره دارد.

شاتوتو: قلعه ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در شرق علی خیل در علاقه جاجی مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه – ۵۱ دقیقه – ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه – ۵۶ دقیقه – ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاتوری: قریه ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه پیر محمد خان در حوزه حکومت درجه ۴ نجراب مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه – ۴۱دقیقه – ۴۷ طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۴۶ دقیقه – ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاتوری: قریه ئیست بفاصله ۸۳،۵ کیلومتر در جنوب قریه وازه در علاقه حکومت کلان خوست مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه – ۱۳ دقیقه – ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه – ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاتوری: قریه ئیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر در شمال غرب قریه زرغون شهر در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه – ۲۰ دقیقه – ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ – درجه ۵۲ دقیقه – ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاخ برنتی: کوهیست بطرف جنوب غرب بتخاک به ارتفاع تخمین ۲۷۴۰ متر مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه – ۱۲ دقیقه – ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۲۵ دقیقه – ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است در بین این کوه و یک سلسله کوه بچه هائیکه در سمت جنوب قریه‌های شینه، کمری، حسین خیل قلعه حسن خان و غیره واقع و غربان شرقا امتداد یافته و قراء مذکور را از وادی خورد کابل جدا میکند. یک دره وجود دارد که سرک قدیم کابل و جلال آباد از بین آن میگذشت در انجام غربی این دره که سلسله برنتی ختم میشود بین هر دو رشته کوه بندآبی در زمان حکومت اعلیحضرت امان الله خان تعمیر گردیده و بنام «بندغازی» موسوم است، قله کوه برنتی یا شاخ برنتی برین بند حاکم میباشد کوه شاخ برنتی از کابل تخمین (۱۹) کیلومتر مسافه دارد.

شاخ چله: موضعیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر در شمال شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه – ۴۱ دقیقه – ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه – ۴۱ دقیقه – ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاخ درسواری: شیله ئیست بفاصله ۸ کیلومتر در شمال شرق بزی گنبد در علاقه واخان مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۴ درجه - ۴۳ دقیقه - ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه- ۲۳ دقیقه - ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شادال: قریه ئیست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در جنوب غرب متون در علاقه حکومت کلان خوست مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه - ۴۸ دقیقه - ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۹ دقیقه - ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شادالام: قریه ئیست بفاصله ۵/۵ کیلومتر در شرق چوکی در علاقه کنر مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه - ۵۸ دقیقه - طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۱ دقیقه - ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.**شادک:** قریه ئیست بفاصله ۱۶،۵ کیلومتر در غرب خدر خیل در علاقه وازه خواه مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه - ۹ دقیقه - ۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۹ دقیقه - ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاده: قریه ئیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در شمال شرق مرکز غوریان مربوط ولایت هرات که بین ۶۱ درجه - ۳۹۰ دقیقه - ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۴ دقیقه- ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شادی: قریه ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در شمال شرق قریه اسد در علاقه حکومت درجه - ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۳۴ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۹ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شادی: قریه ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در شمال مشرق مرکز هرات بین ۶۲ درجه - ۱۸ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۳ دقیقه - ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شادی: قریه ئیست بفاصله ۶۸ کیلومتر در جنوب شرق قریه جلدک در علاقه حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه - ۴۸ دقیقه - ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۹ دقیقه - ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شادیان: قریه ئیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در جنوب مرکز ولایت مزار شریف در حوزه علاقه داری درجه ۳ چارگنبد (کنت) متعلق حکومت درجه - ۲ نهر شاهی مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۷ درجه- ۱۲ دقیقه - ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۳۱ دقیقه - ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شادیان: قریه ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در جنوب شرق شهر هرات مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۱۹ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۷ دقیقه - ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شادیان دشت: دشتی است در جنوب مرکز ولایت مزار شریف در علاقه حکومت درجه ۲ نهر شاهی که بین ۶۷ درجه - ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۳۶ دقیقه - ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شادی دروازک: شیله ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در جنوب شرق روئی تگاب که آب آن به تگاب علیا می‌ریزد در علاقه بکوا و خاشرود مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۴ درجه - ۲۳ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۶ دقیقه - ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شادی قلعه: قلعه ئیست بفاصله ۵۴،۵ کیلومتر در شمال شرق قلات غلزائی متعلق حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که بین ۶۷ درجه - ۲۱ دقیقه - ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۶ دقیقه - عرض‌البلد شمالی واقع است.

شارت بازو: کوتلی است بفاصله ۳۳،۵ کیلومتر در شمال شرق قریه خدر خیل در علاقه سلیمان خیل مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه - ۳۴ دقیقه ۳۶ - ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۱ دقیقه - ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شارسول: قریه ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب غرب گرشک متصل سرکیکه بطرف چخانسور می‌رود در علاقه نهرسراج مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه - ۲۶ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۵ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شار کمری: قریه ئیست بفاصله ۲۰ کیلومتر بطرف غرب تیزین در علاقه حکومت درجه ۳ حصارک غلزائی مربوط ولایت ننگرهار که بین ۶۹ درجه - ۲۶ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۱ دقیقه - ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شارن دره: دره ئیست بفاصله ۸ کیلومتر در جنوب شرق قریه وازه در علاقه جدران مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه - ۳۱ دقیقه - ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۲۰ دقیقه - ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاس خیل: قریه ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در شمال شرق ده بالا در علاقه حکومت درجه

- ۲ رودات متعلق حکومت کلان شینوار مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه - ۳۵ دقیقه - ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۸ دقیقه - ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاشاکسار: دریائیست بفاصله ۷۱،۵ کیلومتر در شمال غرب شهر هرات در علاقه حکومتی درجه اول انجیل مربوط ولایت هرات که بین ۶۱ درجه - ۴۹ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۲ دقیقه - ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاشان: قریه ئیست بفاصله ۳۰،۵ کیلومتر در جنوب قریه خواجه غار در علاقه حکومت درجه ۳ نهرین متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه - ۲۱ دقیقه - ۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۷ دقیقه - ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاغاف: قریه ئیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر در جنوب موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه - ۳۷ دقیقه - ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۵ دقیقه - ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاغلابابه: کوهیست در جنوب شرق پرجمان در علاقه گلستان متعلق حکومت درجه ۲ بکوا مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۴ درجه ۱۵ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۶ دقیقه - ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شافلان: قریه ئیست بفاصله ۵۹ کیلومتر در جنوب شرق شهر هرات که بین ۶۲ درجه ۴۱ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۴ دقیقه - ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شافی قلعه: قریه ئیست بفاصله ۹،۵ کیلومتر در جنوب شرق مرکز پغمان مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه - ۵۹ دقیقه - ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه- ۳۲ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاکت: نهریست بفاصله ۳۸ کیلومتر در شمال قریه دربند در علاقه مهمند دره متعلق حکومت کلان شینوار مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۱ درجه - ۴ دقیقه - ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۵ دقیقه- ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاکن: قریه ئیست بفاصله ۵۰،۵ کیلومتر در جنوب شرق ارگون مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۱۲ دقیقه - ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲۸ دقیقه - ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاگی تنگی: تنگی ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر بطرف غرب تیزین مربوط ولایت ننگرهار که

بین ۶۹ درجه –۲۸ه۰ دقیقه – ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۲۰ دقیقه – ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شالار گوشه: قریه ئیست بفاصله ۳۹کیلومتر در شمال غرب غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۹ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه – ۴۲ دقیقه – ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شالیز: قریه ئیست بفاصله ۱۷کیلومتر در شمال ابراهیم زئی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه –۲۷ دقیقه – ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه – ۲۸ دقیقه – ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شام چاه ریگ: موضعیست بفاصله ۸۸کیلومتر در جنوب غرب جوین مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۰ درجه – ۵۲ دقیقه – طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه – ۴۸ دقیقه – ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاملان: قریه ئیست بفاصله ۱۳،۵کیلومتر در جنوب غرب معین قلعه در علاقه پشت رود و زمین داور متصل سرکیکه بطرف سید گلشاه می‌رود مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه – ۸ دقیقه – ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه – ۱۲ دقیقه – ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شامنگی: قریه ئیست بفاصله ۴کیلومتر در جنوب شرق قلعة السراج در علاقه حکومت کلان‌لغمان مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه – ۱۳ دقیقه – ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – – ۳۸ دقیقه – ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شامو: قریه ئیست بفاصله ۴۱،۵کیلومتر در جنوب غرب سینا و ری در علاقه نورستان متعلق حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه – ۲۰ دقیقه – ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه – ۳۰ دقیقه – عرض‌البلد شمالی واقع است.

شامول: قریه ئیست بفاصله ۱۶،۵کیلومتر در شمال غرب چغه سرای متصل دره پیچ مربوط حکومت کلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار که بین ۷۱ درجه – ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۵۵ دقیقه – ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شان گل: قریه ئیست بفاصله ۱۲کیلومتر در شمال شهر جبل السراج مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه – ۱۲ دقیقه – ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه – ۱۳ دقیقه – ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شانوی: قریه ئیست بفاصله ۲۳،۵ کیلومتر در جنوب شرق حصارک در علاقه حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که بین ۶۹ درجه- ۱۱ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۴ دقیقه- ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شانه: قریه ئیست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در جنوب مرکز جرم در علاقه حکومتی درجه ۲ جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه - ۵۲ دقیقه - ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه -۳۷ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شانه باغ علی: کوتلیست بفاصله ۶۶ کیلومتر در جنوب غرب مرکز قندز مربوط ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه - ۸ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۳۵ دقیقه - ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاواز: قریه ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در جنوب شرق قریه حصارک در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه - ۶ دقیقه - ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۳ درجه - ۴۷ دقیقه- ۱۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاوانه ناری: کوتلیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در جنوب غرب سردار کلی در علاقه حکومت کلان خوست مربوط ولایت پکتا که بین ۶۹ درجه - ۵۱ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵ دقیقه - ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاون کانری: دره ئیست بفاصله ۱۷،۵ کیلومتر در شمال شرق کنر مربوط حکومت کلان کنرهای ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه - ۵۹ دقیقه - ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۰ دقیقه - ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاون کانری: قریه ئیست بفاصله ۱،۰۵ کیلومتر در شمال شرق مرکز کنر مربوط حکومت‌کلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه - ۵۷ دقیقه - ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۰ دقیقه - ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه آباد: قریه ئیست بفاصله ۴۷ کیلومتر در جنوب شرق شهر هرات مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه - ۴۱ دقیقه - ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۶ دقیقه - ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه احمد: قریه ئیست بفاصله ۳۰ کیلومتر در جنوب غرب قریه چهل خانه در علاقه حکومت درجه ۴ دهله مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه - ۴ دقیقه - ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه- ۲ دقیقه - ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه اسمعیل: موضعیست بفاصله ۱۲ کیلومتر در شمال شرق گلاب ناور در علاقه حکومت درجه اول گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه - ۲۳ دقیقه - ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه - ۴۲ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه انجیر: قریه ئیست بفاصله ۳۷کیلومتری بوینه قره (شولگره) مربوط حکومت‌کلان بلخ متعلق ولایت مزار شریف که بین ۶۷ درجه - ۱۲ دقیقه - ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۲۰ دقیقه - عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه باز: قریه ئیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در شمال شرق خدر خیل در علاقه سلیمان خیل مربوط حکومت‌کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه - ۳۶ دقیقه - ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۴ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه باز خان: قریه ئیست بفاصله ۲۷ کیلومتر در جنوب غرب جلدک در علاقه حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه - ۲۷ دقیقه - ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۰ دقیقه - ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه باز کلی: قریه ئیست بفاصله ۲۳،۵ کیلومتر در شمال مشرق غفور کلی در علاقه سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه - ۲۳ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۵۵ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه بازی: قریه ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در غرب چمکنی مربوط حکومت درجه ۳ چمکنی متعلق ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه - ۳۱ دقیقه - ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۴۶ دقیقه- ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه باش: قریه ئیست بفاصله ۲۴،۵ کیلومتر در شمال مرکز غوریان متصل سرک که بطرف هرات می‌رود مربوط ولایت هرات که بین ۶۱ درجه - ۲۲ دقیقه - ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۹ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه باس خان ترکی: کوهیست در شمال قلعه حمید خان بارتفاع تخمین (۱۱۵۷) متر در علاقه شورابک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه - ۲ دقیقه - ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۱۹ دقیقه - ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه باشک: قریه ئیست بفاصله ۸۳ کیلومتر در شمال شرق قریه علی مردان در علاقه صدمردا مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۷ درجه - ۲۹ دقیقه - ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۱ دقیقه - ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه بان: قریه ئیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر در جنوب غرب مرکز قلات غلزائی مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه - ۴۷ دقیقه - ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۳۰ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه بای: موضعیست بفاصله ۲۸ کیلومتر بطرف جنوب غرب کابل در علاقه چهار آسیا مربوط حکومت درجه ۲ چهاردهی متعلق ولایت کابل که بین ۶۹ درجه - ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه- ۲۰ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه برهان: قریه ئیست بفاصله یک کیلومتر در جنوب بهسود خاص مربوط حکومت درجه ۲ سرخ رو متعلق ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه - ۲۸ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه- ۲۶ دقیقه - ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه بندی: قریه ئیست بفاصله ۴۵،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه سرکاری مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه - ۲۲ دقیقه - ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۳۴ دقیقه - ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه بید: کوتلی است بفاصله ۴۸،۵ کیلومتر در جنوب غرب جلدک در علاقه حکومت درجه - ۴ ترنک و جلدک مربوط حکومت‌کلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه - ۲۶ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۳ دقیقه - ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه بید: دریائیست در جنوب شهر هرات در علاقه حکومت درجه ۳ گزره که بدریای سفید بلک می‌ریزد مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه - ۱۳ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۹ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه پری: قریه ئیست بفاصله تقریباً یک کیلومتر بطرف جنوب قریه غاز در علاقه منجان مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه - ۵۲ دقیقه - ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۵۸ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه پسند: قریه ئیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در شمال شرق سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۲۷ دقیقه - ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۹ دقیقه - ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه پسند: قریه ئیست بفاصله ۷۱ کیلومتر در غرب قلعه جلدک در علاقه ترنک و جلدک مربوط حکومت‌کلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه - ۲ دقیقه - طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۷ دقیقه - ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه توت: قریه ئیست بفاصله ۳۷،۵کیلومتر در شمال شرق بل چـراغ در عـلاقه درزاب و گرزیوان مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۵ درجه - ۳۳ دقیقه - ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۵۹ دقیقه - ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه توت: قریه ئیست بفاصله ۲۲کیلومتر در جنوب غرب قلعه بنو در علاقه حکومت درجه ۴ اندراب مربوط حکومت‌کلان پلخمری ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه - ۱ دقـیقه - ۶ ثـانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۳۵ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه جان: قریه ئیست بفاصله ۲۵کیلومتر در جنوب شرق خیر آباد در علاقه حکومت درجه ۲ جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۱ درجه - ۲۰ دقیقه - ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۵۲ دقیقه - ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه جوی: علاقه داریست درجه اول مربوط حکومت‌کلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین تخمین ۶۷ درجه - ۱۳ و ۳۶ دقیقه - ۳و ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲۵ و۳۴ دقیقه - ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است. مردم آن بعضاً سوداگری میکنند درین جا بادام بکثرت وجود دارد و حاصل خوب می‌دهد درخت بید هم پیدا مـی‌شود. شـاه جـوی از مـقر تخمیناً بفاصله ۳۳کیلومتر واقع و سرک کابل قندهار از بین گذشته است از حبوب زراعتی تنها گندم و جو زرع می‌شود از حیوانات فقط اشتر و قاطر را به غرض باربری تربیه میکنند.

شاه جوی: موضعیست بفاصله ۲۹کیلومتر در جنوب غرب کته غور و علاقه بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۷ درجه - ۱۷ دقیقه - ۳ ثانیه طـول‌البـلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۹ دقیقه - ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه حسینی: کوهیست در جنوب قریه زاوه در علاقه حکومت درجه اول خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار بارتفاع تخمین (۴۳۸۰) متر که بین ۷۰ درجه - ۶ دقیقه - ۳۶ ثانیه طول‌البـلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه خیل: قریه ئیست بفاصله ۱۱،۵کیلومتر در جنوب غرب قریه جانی خیل در حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه - ۱۹ دقیقه - ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴۵ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه خیل: قریه ئیست بفاصله ۳۸،۵کیلومتر بطرف جنوب ارگون مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۱۵ دقیقه - ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴۱ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه دره: قریه ئیست بفاصله ۱۸/۵ کیلومتر در شمال قریه چاه آب در علاقه ینگی قلعه مربوط حکومت‌کلان تالقان متعلق ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه - ۵۰ دقیقه - ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۳۰ دقیقه - عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه دوست: موضعیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در غرب قلعه کنج در علاقه نادعلی مربوط حکومت کلان چخانسور متعلق حکومت اعلی فراه که بین ۶۱ درجه - ۴۹ دقیقه - ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه دوست ناور: دندآبیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در شرق قریه خرمنک در علاقه گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه - ۴۱ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۰ درجه - ۲۶ دقیقه- ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه سواران (زیارت): قریه ئیست بفاصله ۴۷ کیلومتر در جنوب شرق قلعه چهار برجک در علاقه حکومت‌کلان چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۲ درجه - ۲۹ دقیقه - ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۸ دقیقه - ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه سید محمد: قریه ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در شمال قریه خوگیانی در علاقه کشکنخود مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه - ۲ دقیقه - ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه - ۳۱ دقیقه- ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه شهید: قریه ئیست بفاصله ۳ کیلومتر در شمال قریه گرم آب در علاقه حکومت درجه ۴ اجرستان متعلق حکومت‌کلان ارزگان مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه - ۲۸ دقیقه - ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۲ دقیقه - ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه شهید: ناحیه ئیست در حوزه بلدیه ولایت کابل که در سمت جنوب شرق شهر به فاصله تخمین ۲ کیلومتر واقع است این ناحیه باسم زیارتی تسمیه شده که به همین نام درانجا واقع و زیارتگاه مردم می‌باشد محله شاه شهید از سمت شرق به تپه سیاسنگ از طرف غرب به سرک عمومی کابل و ولایت جنوبی و از جانب شمال به چمن حضوری و دروازه لاهوری و از سمت جنوبی به قریه قلعچه محدود می‌باشد این محله در همین چند سال اخیر آباد گردیده است سرک کابل و جلال آباد از بین آن میگذرد.

شاه غار: کوهیست در جنوب غرب قلعه حیدر بارتفاع تخمین ۲۴۲۸ متر در علاقه وورمه‌می مربوط حکومت درجه - ۳ وازه در حوزه حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه - ۳۸ دقیقه - ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۶ دقیقه - ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه غازی: قریه ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر در شمال قریه خوگیانی متصل سرکیکه بطرف غورک می‌رود در علاقه حکومت درجه ۴ کشک نخود مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه - ۳ دقیقه - ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۹ دقیقه - ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه غاسی: قریه ئیست بفاصله ۴۷ کیلومتر در جنوب غرب شهر کابل مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه - ۴۷ دقیقه‌د - ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۱ دقیقه - ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه فولاد: قریه ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در جنوب شرق شهر میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه - ۵۰ دقیقه - ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۵۳ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه کابل: قریه ئیست بفاصله ۴۸ کیلومتر در جنوب غرب مرکز ولایت کابل که بین ۶۸ درجه - ۴۹ دقیقه- ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۸ دقیقه - ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه کاریز: موضعیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر در شمال غرب سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه - ۱۹ دقیقه - ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۷ دقیقه - ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه کرم: موضعیست بفاصله ۶۸،۵ کیلومتر در جنوب غرب پروش در ریگستان در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه - ۳۷ دقیقه - ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه - ۳۹ دقیقه - ۱۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه کوت: قریه ئیست بفاصله ۳۲،۵ کیلومتر در جنوب شرق سنگر در علاقه حکومت درجه اول کامه مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه - ۵۷ دقیقه - ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۶ دقیقه - ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه کوه: کوهیست در غرب قلعه چیرسن در علاقه چخچران مربوط حکومت کلان غورات متعلق ولایت هرات که بین ۶۵ درجه - ۲۳ دقیقه - ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۱۴ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه گل خیل: موضعیست بفاصله ۳۶،۵ کیلومتر در غرب قریه زرعون شهر در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه - ۱۲ دقیقه - ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۹ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه گلی: قریه ئیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر در شمال شرق مرکز چاریکار مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه - ۱۳ دقیقه - ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۳ دقیقه - ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شامار: کوهیست در شرق خلم مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزار شریف که بین ۶۸ درجه - ۵ دقیقه - ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۵ دقیقه - ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه محمد: قریه ئیست بفاصله ۲۹،۵ کیلومتر در شمال شرق قلعه پروش در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه - ۵۹ دقیقه - ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه - ۵۸ دقیقه - ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه محمد: قریه ئیست بفاصله ۷۴،۵ کیلومتر در جنوب غرب قریه جلدک در علاقه ترنک و جلدک مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه - ۳۶ دقیقه - ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۱ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه مرد: قریه ئیست بفاصله ۲۵ کیلومتر در جنوب غرب قریه سیف الله در علاقه‌سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه - ۵۷ دقیقه - ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱۵ دقیقه - ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه مردان: کوهیست در شمال قریه مقر به ارتفاع تخمین ۲۶۹۷ متر در علاقه دهله مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه - ۵۲ دقیقه - ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۳ دقیقه - ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه مرد قلعه: قلعه ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در جنوب شهر جلال آباد مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه - ۲۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۴ دقیقه - ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه مروال: قریه ئیست بفاصله ۱۴،۲۹ کیلومتر در جنوب قلعه چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۲ درجه - ۳ دقیقه - ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳ دقیقه - ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه مزار: قریه ئیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر در جنوب برگی را جان در علاقه حکومت‌کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه - ۵۶ دقیقه - ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۲ دقیقه- ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه مشهد: قریه ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در غرب قلعه نیاز خان در علاقه حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که بین ۶۳ درجه - ۵۷ دقیقه - ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۲ دقیقه - ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه مقصود: کوهیست در جنوب غرب زیارت شاه مقصود در علاقه جکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه - ۸ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۸ دقیقه- ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه منگل قلعه: قریه ایست تقریباً بفاصله ۱،۵ کیلومتر بطرف شرق حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار آب و هوای آن در زمستان معتدل و برای صحت عامه مفید بوده و اکثر مردم از خطه‌های دور دست برای تفریح گاه می‌آیند و زمستان را میگزرانند و هم شکار ماهی در آن رائج است اما تابستان آن گرم میباشد که برای صحت چندان مفید نبوده وقتیکه اندک هوا خوب میشود اکثر مردم بمرض ریزش و ملاریا گرفتار میشوند. پیشه مردم بطور عموم زراعت بوده و در بعضی اوقات تجارت داخلی نیز میکند زراعت آن عبارت است از گندم به اقسام مختلف جو، جواری، حناء تمباکو توربک، برنج لک، برنج سرخ و سفید، برنج باریک از قسم دریدونی، کنری، باره، پشهدی، بهسودی ارزن، و غیره تجارت داخلی آن عبارت از برنج، تمباکو، حناء و غیره میباشد. در فصل بهار شکار مرغابی نیز رائج است. حیواناتیکه در آن تربیه می‌شود عبارت اند از گاو، گاو میش، اسپ مرکب و غیره.حیوانات وحشی عبارت است از روباه، شغال، پلنگ، آهو، گرگ، خارپشت، خرگوش و غیره. دریای مشهور آن عبارتست از دریای الینگار، پلی روی آن آباد است که پل جوگی گفته میشود و در تابستان اکثر حصه‌های زراعتی آن توسط طغیان آب دریا از بین میرود حتی خود پل نیز صدمه می‌بیند که دوباره ترمیم میگردد.

شاه میر: قریه ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب شرق قریه خوگیانی در علاقه کشک نخود مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه - ۹ دقیقه - ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۱ دقیقه- ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه نامه: قریه ئیست بفاصله ۳۳ کیلومتر در جنوب میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۴۵ دقیقه - ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۱۹ دقیقه - ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه نور: قریه ئیست بفاصله ۷ کیلومتر در شمال شرق قلعة السراج در علاقه حکومت کلان

لغمان مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه – ۱۴ دقیقه – ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۴۲ دقیقه – ۱۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه ولایت: شیله ئیست بفاصله ۳۱کیلومتر در شرق قلعه زرنی مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۴ درجه – ۳۲ دقیقه – ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه – ۱۰ دقیقه – ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاه ولایت: کوتلیست بفاصله ۲۰ کیلومتر در جنوب قلعه زرنی در علاقه بکوا و خاشرود مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۴ درجه – ۲۱ دقیقه – ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه – ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاهی: قریه ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر در شمال قلعه نیازی خیل در علاقه الینگار متعلق حکومتکلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه – ۲۰ دقیقه – ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۴۹ دقیقه – ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است هوای آن در زمستان معتدل بوده برف باری دران دیده نمی‌شود مگر در بعضی اوقات هوا زیاد سرد شده کمی برف می‌بارد و بعد از مدت اندک ذوب میشود.

مگر در کوهای آن برف دائمی به نظر میرسد که دریای الینگار از آن سرچشمه میگیرد تابستان آن معتدل بوده مانند اکثر مربوطات لغمان گرمی شدید ندارد پیشه مردم بطور عموم زراعت بوده پیدا وار زراعتی آن عبارت از گندم، اقسام مختلف جو، جواری، مشنگ توربک، ارزن، خربوزه و تربوز میباشد باغهای مثمر و غیر مثمر نیز وجود دارد میوه آن عبارت است از بهی، که یکی از مشهورترین میوه تیر ماهی لغمان بشمار می‌رود، زردالو، توت و انجیر باغ هائی بصورت مصنوعی یعنی با غرس اشجار بصورت طبیعی از درختان بید، چنار، بنجه چنار بلوط ارچه و جلغوزه وجود دارد اهالی به زبان پښتو و فارسی، نورستانی، پر اشغانی تکلم میکنند تعلیم و تعلم از قدیم الایام در آن رائج بوده قبلاً در مساجد صورت میگرفت و اکنون مکاتب رسمی تاسیس شده و اطفال تربیه میشوند تجارت آنرا زغال بلوط، چوب بلوط، ارچه، جلغوزه، بهی و غیره تشکیل میدهد، که در داخل مملکت و بعضاً خارج بفروش می‌رسد حیوانات اهلی آن عبارتند از گاو، گاو میش، مرکب، بز، گوسفند و غیره حیوانات وحشی آن آهو، گرگ، پلنگ، خرس، شیر، روباه، شغال، خارپشتک و غیره میباشد آهو بکثرت شکار میشود خصوصاً در موضع کله گوش بیش‌تر صورت میگیرد اقسام طیور نیز وجود داشته و مردم آن را شکار میکنند و عبارت است از کبک، بودنه، مرغابی، مرغ صحرائی، کلنگ، لک لک، زاغ و زاغچه درین جا شکار ماهی نیز میشود.

شاهی: قریه ئیست بفاصله ۳۴ کیلومتر در شمال غرب جمرود در علاقه قره باغ مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه - ۴۷ دقیقه - ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۸ دقیقه - ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاهی: دریائیست بفاصله ۳۱،۵ کیلومتر در شمال شرق گلاب ناور در علاقه حکومت درجه اول گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه - ۳۱ دقیقه - ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه - ۵۲ دقیقه - عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاهی قلعه: قریه ئیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر در جنوب مرکز پغمان متصل دره بیگ توت مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه - ۵۷ دقیقه - ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۲۳ دقیقه - ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاهی قلعه: مرکز علاقه داری دره الینگار مربوط حکومت کلان لغمان متعلق ولایت ننگرهارست که بین خط طول‌البلد ۷۰ درجه - ۱۸ دقیقه - مشرقی و عرض‌البلد ۳۴ درجه - ۴۹ دقیقه - شمالی واقع است.

شاهی کوت: قریه ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در جنوب شهر گردیز مربوط ولایت جنوبی که بین ۶۹ درجه ۱۱ دقیقه - ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۲۷ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاهین: فقریه ئیست بفاصله ۱۳،۵ کیلومتر در شمال غرب قریه سرما قول در علاقه گرم آب مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۶ درجه - ۳۹ دقیقه - ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۷ دقیقه - ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاهینان: موضعیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در جنوب غرب اوبه مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۵۹ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۵ دقیقه - ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاهی وان: قریه ئیست بفاصله ۳۷ کیلومتر در شمال شرق فراه که بین ۶۲ درجه - ۲۳ دقیقه - ۴۸ طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۳۷ دقیقه - ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شاهی وان ثانی: قریه ئیست بفاصله ۴۴،۵ کیلومتر در شمال شرق مرکز حکومت اعلی فراه که بین ۶۲ درجه ۲۸ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۳۸ دقیقه - ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شایسته مری: موضعیست بفاصله ۳۵ کیلومتر در جنوب شرق اتمان در علاقه حکومت

کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۹ درجه ۱۳ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴ دقیقه - ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شبر: علاقه داری ایست مربوط حکومت درجه ۲ بامیان متعلق حکومت اعلی پروان مرکز علاقه داری در قریه شمبل میباشد قراء شبر، کالو، جلمش و غندک از مربوطات آن است قریه شبر که عبارت از عراق بلوله جولا، شمبل عادل واکی، سرشبر، گلچ و غیره می‌باشد بطرف شرق واقع و حدود آن شرقابشیخ علی، کوه سنگ، غربا، بعضی حصه دره شکاری و قریه کالو، شمالاکوتل زیرک و بعضی علاقه بهسود، جنوبا قریه جلمش و بعضی حصه دره شکاری واقع بوده طول آن تخمین ۱۷ کیلومتر و عرض آن نیز به همین اندازه می‌باشد سلسله کوه هائیکه ازین منطقه میگذرد معمولاً به دو طرف سرک واقع و مشهور به سنگ نوشته است و سرک عمومی از بالای کوتل شبر گذشته پسرک دره شکاری وصل می‌شود اراضی آن کوهستانی بوده و پستی‌ها و بلندی‌های زیادی دارد خاک آن بدرجه اوسط حاصل خیز بوده و در اکثر حصه‌ها بواسطه کوهستانی بودن غیر حاصل خیز دیده میشود.

زراعت: کشتمندی شان گندم، جو، باقلی، شاخل، شرشم، رشقه، شبدر و غیره می‌باشد ولی حاصلات آن بطور عموم نهایت قلیل بوده کفایت اهالی را بخوبی کرده نمی‌توانند، میوه جات آن صرف عبارت از سیب، زردالو و آنهم بمقدار خیلی قلیل بوده و از اشجار غیر مثمر مانند بید و چنار بکلی دیده نمی‌شود.

حیوانات و طیور: حیوانات اهلی آن اسپ، خر، گاو، بز، گوسفند، مرغ خانگی و کبوتر بوده و در کوهای آن آهو، گرگ و روباه زیاد می‌باشد.

صنائع: صنعت برک، گلیم و جوال بافی در بین مردم رواج داشته اما مقدار آن خیلی قلیل و صادرات ندارد. تنها اهالی میتوانند احتیاجات خود را مرتفع نمایند و این صنعت عموما ذریعهٔ زنها انجام یافته و مردان شان صرف دهقانی و غیره مینمایند.

شبرتوقول: قولیست بفاصله ۳۵،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه سرکاری بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۷ درجه - ۲۸ دقیقه - ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۶ دقیقه - ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شبرغان: حکومت اعلی و مربوط ولایت مزار شریف است که بین خط ۶۵ و ۶۶ درجه - ۱۳ و ۳۱ دقیقه- ۶ و ۲۵ ثانیه طول‌البلد مشرقی و خط ۳۶ درجه - ۱۶ دقیقه - ۸ و ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع شده و از سطح بحر تقریباً (۳۹۷) متر ارتفاع دارد حدود آن از طرف

شمال به (خانقاه) و از طرف شمال شرق به (آقچه) و از سمت شمال غرب به اندخوی از حصص جنوب و بعضا شرق به (سرپل) ملحق و متصل بوده و مسافه آن از ولایت مزار شریف ۱۳۵ کیلومتر و از حکومت اعلی میمنه ۲۰۳ کیلومتر و از مرکز کابل ۷۵۶ کیلومتر میباشد شبرغان از حکومات عمده و از حیث جمعیت پر نفوس بوده و در ساحه خود شامل حکومات و علاقه داری‌ها و یکعده قرا و قصبات ذیل است:

الف حکومتی‌ها

۱ ـ حکومت درجه اول آقچه

۲ ـ حکومت درجه اول سرپل.

۳ ـ حکومت درجه اول سنگچارک.

۴ ـ حکومت درجه ۳ قرقین.

ب علاقه داری‌ها:

۱ ـ علاقه داری منگجک.

۲ ـ علاقه داری خانقاه. مربوط حکومت آقچه.

۳ ـ علاقه داری فیض آباد.

۴ ـ علاقه داری مردیان.

۵ ـ علاقه داری کوهستانات مربوط حکومت سرپل.

۶ ـ علاقه داری درجه ۲ بلخاب مربوط حکومت سنگچارک.

۷ ـ علاقه داری درجه ۲ خمیاب مربوط حکومت قرقین.

قریه‌های مشهور آن عبارتست از قوچین، گلگون توغی میرشکار علیا، میر شکار سفلی لب دریای سالمز، آلتی خواجه، لب دریای آلتی خواجه، لالاکوت اوزبکیه خانقاه سالمزان صوفی قلعه قنجوغه، اوره مس، چارشنبه، یوراغلی، نکر آباد، ینگی اریغ، چهل مرد، یتیمک قلعه، طاغن اریغ، چغچی، شورا ریغ، جلال آباد، حسن آباد، مصر آباد، چوب باش کلان، چوب باش خورد، اسلام جوی، قزل ایاق، سالتق کلان، سالتق خورد، منگه چک، خواجه دو کوه، شکرک وطن، شکرک مهاجر، طائفه بای لب جر، طاغن، قریش لب جر، طائفه بای خراسان گذر، بکاول، دیوانه خانه کناره، دیده موش، اشرف زرگرخانه، افشار خانه یکه باغ چرم گرخانه، کیلکت، غوره، عرب خانه، قضان چی، کوه گنبد، خیر خانه، جن محله شین کوت، خلوتی، باباعلی، ینگ کنت ترناب اوزبکیه، عید محله، خواجه گذر، سه شنبه ازبکیه، شوبی مرنجان،

پیریزید منگوتی کودلی، افغان تپه، افغان تپه عربیه خواجه برهان، لالاکوت، جوی غفور، ملا کوت، شولگره شورچینه، دردمندگی پشت و لنگ، تنگه مهاجر، غزگی، مرغاب، چارپیکال، افغان تپه ترکمانیه، تنگه، یماق تنگه، قره کنت، خواجه بلان.ساکنین آن اکثر ازبک و ترکمن بوده و بعضا افغان و مردم تاجیک نیز در آنجا آباداند، قریه چوب باش کلان و قریه چوب باش خورد و قریه قزل اياق از جیث صنعت قالین باقی شهرت داشته و قالین هائیکه درین قراء بافته میشود نسبت بسائر نقاط مزار شریف از هر حیث برتری دارد.

مکاتب ابتدائی در شبرغان و مربوطات آن

۱ ـ یکباب مکتب ابتدائی در قریه چهار باغ واقع مرکز حکومتکلان شبرغان.
۲ ـ یکباب مکتب ابتدائی در قریه تگزار واقع مرکز حکومت سنگچارک.
۳ ـ یکباب مکتب ابتدائی در دهقانی کوچه واقع مرکز حکومت سرپل.
۴ ـ یکباب مکتب ابتدائی واقع در مرکز حکومت درجه اول آقچه.
۵ ـ یکباب مکتب ابتدائی در علاقه داری منگه جک مربوط حکومت آقچه.
۶ ـ یکباب مکتب ابتدائی در سانسیس مرکز علاقه داری فیض آباد مربوط آقچه.
۷ ـ یکباب مکتب ابتدائی در مرکز علاقه داری خانقاه مربوط آقچه.
۸ ـ یکباب مکتب ابتدائی در مرکز علاقه داری مردیان مربوط آقچه.

علاوتا حکومت کلان شبرغان که فعلا بحیث مرکز حکومات و علاقه داری‌ها در تشکیل موجوده شناخته میشود عبارت از شهر جدیدیست که در نزدیکی شهر قدیم باساس نقشه آباد گردیده و یک مسجد جامع خیلی قشنگ و زیبائی که از شاهکار معماری عصر حاضر شمرده میشود بنا و بصورت مرکز قرار داده شده و چهار سرک اساسی بچهار سمت آن تمدید گردیده دکاکین متعددی نیز در اطراف سرکهای مذکور احداث و بروزهای معین (هفته بازار) پر جوشی برای عرضه اموال خرید و فروش قالین و پوست قره قل و غیره رخت باب و مواد خوراکه تشکیل میشود و هم عمارات زیبائی برای مقر حکومتی و دوائر مامورین تعمیر و یکباغ عمومی برای تفریح اهالی در داخل شهر جدید و یکباغ ذخیره که دارای هر نوع اشجار میباشد در خارج شهر احداث گردیده است.

در شهر قدیم شبرغان علاوه بر مساکن اهالی که ساختمان آن بطرز سابقه است بعضی آثار تاریخی نیز وجود دارد از آنجمله دو باب مدرسه است که دارای مساجد جامع و حجره‌های متعددی بوده و طلاب در آنها باخذ علوم دینی مصروف و منهمک میباشند یکی بنام مدرسه

خورد شهرت دارد که تقریبا (در حدود ۱۵۰ سال قبل در زمان میرهای ازبکیه از طرف شخصی موسوم به (ابن یمین) مشهور به ملا آکه) بنا گردیده و مقبره بانی آنهم در سمت غربی مسجد مذکور موجود است مدرسه دیگر که بمدرسه (کلان) شهرت دارد تاریخ آن نیز به صد سال میرسد هکذا بالاحصار قدیمی که بکلی منهدم و بصورت یک تپه خاکی جلب نظر میکند قبل از زمان میرهای ازبکیه از قبیل منور خان، میر رستم خان، دولت خان و میرحکیم خان که از اولاده شخص اخیر الذکر فعلا هم در شبرغان عده موجود میباشند آباد بوده الحاقیه و بعضا اصلاحاتی نیز در بالاحصار مذکور شده ولی در اینوقت آثاری ازان بجا نمانده است. شبرغان منطقه کوهی نبوده و سطح هموارى دارد، از طرف جنوب و شرق ذریعه تپه‌های خاکی احاطه گردیده، یک قسمت آن را زمین صالح الزراعه و قسمت زیادتر آنرا اراضی ریگی و شوره زار تشکیل داده است، آب و هوای آن در تابستان گرم و باثر وزیدن بادهای دائمی معتدل گردیده و در زمستان آن سرمای شدیدی حس میشود، باریدن برف و باران و اوضاع جوی اینحصه با بعضی از نقاط ولایت مزار شریف یکسان است، اراضی جریبی و قابل زرع اینمنطقه تقریبا بالغ بر (۲۷۰۱۰) جریب میباشد پیدا وار زراعتی آن عبارتست از: گندم، جو، جواری، ارزن، کنجد، زغر، نخود، ماش و پنبه، سبزیجات گرچه عمومیت ندارد اما در برخی جاها پالک، گندنا، پیاز، مرچ سرخ، بادنجان سیاه، بادنجان رومی، کاهو، تراهی، ترب، زردک، شلغم و از نباتات فالیزی بادرنگ، خربوزه و تربوزه بصورت آبی و للمی بعمل می‌آید محصولات مهم اینجا گندم، جو، کنجد و پنبه میباشد نظر باقلام سه گانه اول الذکر که صادرات کمتر دارد تنها پنبه با وجود قلت آب که زرع آنرا محدود ساخته است از طرف نمایندگی‌های شرکت پنبه خریداری و صادر میگردد و از درخت‌های مثمر آلو،زرد آلو،بادام شفتالو، سیب، بهی، ناک، انگور و از اشجار غیر مثمر سفیدار، پشه خانه، بید چنار در باغهای اینجا پرورش میشود؛ پیشه عمومی مردها غالبا زراعت و مالداری و برخی هم تجارت بوده صنائع دستی و پیدا وار مهم اینمنطقه که عبارت از قالین، قالینچه، گلیم، نمد، کرباس الاچه جل و جوال است و اکثر توسط نسوان صورت میگیرد، تنها قالین و قالینچه اینجا از اقلام تجارتی شمرده شده و صادرات آن بیشتر میباشد در مقابل؛ موارد خوراکه از قبیل برنج باریک برنج لک از ولایت قطغن، کشمش و روغن زرد از کوهستان سرپل و سنگچهارک چای و قند، رخت باب نخی و سندی از ولایت مزار شریف و اندخوی وارد میشود.

در اینمنطقه حیوانات اهلی اسپ، گاوهای شیری و قلبه ئی گوسفند، بز، مرکب و اشتر پیدا میشود اسپ‌های قوی و تنومندی را بمقصد پایگاه و بزکشی که یکنوع سپورت ملی اینحصه

است تربیه نموده و ازان در چنین مواقع کار میگیرند طیور اهلی و وحشی اینجا عبارتست: از مرغ خانگی، کبوتر، بودنه، مینا، گنجشک زاغ، باز، باشه، مرغ آبی، قاز و کلنگ.

رودخانه هم در شبرغان وجود دارد که از درهها و چشمه سارهای کوهستانات سرپل و سنگچهارک سرچشمه گرفته در حدود سعید آباد سرپل بدو حصه منقسم میگردد حصه که داخل شبرغان میشود بنام دریای (سفید) و حصه دیگر آن که از شرق شبرغان عبور کرده و اراضی اینجا را آبیاری مینماید به نام دریای (سیاه) موسوم است، طول ایندریا تقریبا (۵۸) کیلومتر است موقع آبخیزی آن در اوائل بهار میباشد که باثر ذوبان برفهای کوهستانات سرپل و بارانهای موسمی صورت میگیرد و بعلتی که شبرغان پایان آب میباشد در تابستان قلت آب محسوس میگردد برعلاوه توسط آبهای دو چشمه که در جنوب شرق شبرغان واقع و بنام چشمه (خواجه برهان) و چشمه (خواجه گوگردک) شهرت دارد تقریبا (۳۵۰۰) جریب زمین را آبیاری و تا اندازه تلافی کمی آب را میکند.

زیارت مشهور (خواجه برهان) که در چند کیلومتری جنوب شرق شبرغان بین یک دره واقع و بانواع گلها و درختان انبوه احاطه شده و چشمه هم از بین صخرههای آن فوران نموده و بصورت آبشاری سرازیر میشود موقعیت این دره را خیلی قشنگ و زیبا ساخته در اوائل بهار محل تفریح و میله گاه اهالی آنجا شمرده میشود آب این چشمه که با مواد معدنی آمیخته است قابل شرب نبوده اما برای امراض حیوانی مفید ثابت شده است، اکثر شترهای گرگ زده و دیگر مواشی را با آب آن تداوی مینمایند، سرک عمومی شبرغان همان سرکی است که از مرکز ولایت مزار شریف الی دروازه قم مربوط حکومت آقچه و از آنجا الی مرکز حکومتکلان شبرغان امتداد یافته و از شبرغان بدو حصه منقسم میشود و یک سرک بطرف اندخوی و سرک دیگر بطرف سرپل رفته سرکهای مذکور بصورت خامه کاری بوده با آنهم مشکلات سفر را بکلی رفع مینماید علاوه بر آن راههای متعدد دیگر نیز وجود دارد که از یک قریه بدیگر قریه کشیده شده است شبرغان سابقا از جمله سه شهر معروف جوزجانان شمرده میشد که دو شهر دیگر آن یهودیه میمنه و فاریاب بود قدیمیترین نام شبرغان (اسابورگان) است در قرن سوم هجری مرکز حکومت جوزجانان که بعدا به یهودیه انتقال یافت قرار تشریحات یاقوت حموی در وقت تهاجم مغول یک شهر پر جمعیت بوده است،مارکوپولو ازان دیدن کرده و مخصوصا خربوزه آن را تمجید کرده و در آن وقت این شهر توسط کاریز مشروب میشد، در کتب تواریخ ارگ «حصین» متینی را به شبرغان نسبت میدهند. بنا بقول شرف الدین این ارگ شبرغان همان (سفید دژ) شهنامه فردوسی است.

پنج نفر وکیل یکی از طرف اهالی شبرغان دومی از طرف اهالی سنگچهارک سومی از آقچه و چهارمی از سرپل و پنجمین از طرف اهالی حکومتی قرقین انتخاب و بشورای ملی فرستاده میشوند.

شبک: موضعیست بفاصله ۳۴،۵ کیلومتر در جنوب شرق گردیز مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۲۳ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۲۴ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شبی: قریه ئیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر در غرب ده بالا مربوط حکومت درجه - ۲ رودات متعلق حکومت‌کلان شنوار مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه - ۲۲ دقیقه - ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۶ دقیقه - ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شبیک: قلعه ئیست بفاصله ۶۱،۵ کیلومتر در شمال غرب انار دره مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۱ درجه - یک دقیقه - ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۳ دقیقه - ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شپل پتی: موضعیست بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر در شمال قلعه حمید خان در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه - ۳ دقیقه - ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۵ - دقیقه - ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شترپدیدار: قریه ئیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر بطرف غرب مرکز کابل که بین ۶۹ درجه - ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۴ دقیقه - ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شتر جنگل: موضعیست بفاصله ۲۴،۵ کیلومتر بطرف شمال گرداب بارتفاع (۱۰۴۳) متر مربوط ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه - ۲۰ دقیقه - ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۳۱ دقیقه - ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شتر خون: کوتلی است بفاصله ۴۵،۵ کیلومتر در شمال قریه گذر پام در علاقه حکومت‌کلان غورات مربوط ولایت هرات که بین ۶۴ درجه - ۵۷ دقیقه - ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۰ دقیقه - ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شتر خون قلعه: قلعه ئیست بفاصله ۲۷ کیلومتر در جنوب غرب کانسی متصل سرکیکه بطرف شهرک می‌رود در علاقه چخچران مربوط حکومت‌کلان غورات ولایت هرات که بین ۶۵ درجه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۵ دقیقه - ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شتر شهر: قریه ئیست بفاصله ۱۶،۵ کیلومتر بطرف شمال شرق غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه - ۵۲ دقیقه - ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شتر گردن: قریه ئیست بفاصله ۳،۵ کیلومتر در جنوب قلعه اسد در علاقه حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه - ۳۰ دقیقه - ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲ دقیقه - ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شتر گردن کوتل: کوتلیست بفاصله ۷۰،۵ کیلومتر در غرب قلعه علی خیل در علاقه حکومت درجه ۲ جاجی مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه - ۲۳ دقیقه - ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۶ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شتر مرده: قریه ئیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر در شمال قلعه مشک مربوط حکومت‌کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۷ درجه - ۳۶ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۹ دقیقه- ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شدرا محمد: قریه ئیست بفاصله ۵۷،۵ کیلومتر در شرق قلعه قلات غلزائی مربوط ولایت قندهار که بین ۶۸ درجه - ۲۸ دقیقه - ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شرابک: قریه ئیست بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر در جنوب شرق شهر فیض آباد مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه - ۳۹ دقیقه - ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۳ دقیقه - ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شربت: قریه ایست بفاصله ۹،۵ کیلومتر در جنوب قلعه چمکنی مربوط حکومت درجه ۳ چمکنی متعلق ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه - ۴۷ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۴۳ دقیقه- ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شرتان: قلعه ئیست در علاقه اسمار مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۱ درجه - ۲۰ دقیقه - ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵۸ دقیقه - ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شرشر: دره ئیست در علاقه حکومت‌کلان غورات مربوط ولایت هرات که بین ۶۵ درجه - ۹ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۸ دقیقه - ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شرشر کوتل: کوتل است بفاصله ۴۱،۵ کیلومتر در شمال شرق نهرین متعلق حکومت کلان

پلخمری مربوط ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه - ۱۲ دقیقه - ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۶ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شرشره: قریه ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در جنوب شرق شور بولاق در علاقه چهار کنت متعلق حکومت درجه ۲ نهر شاهی ولایت مزار شریف که بین ۶۷ درجه - ۱۱ دقیقه - طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۲۵ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شرف علی: قریه ئیست بفاصله ۵،۵ کیلومتر در شمال قریه سرکاری در علاقه دره صوف مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزار شریف که بین ۶۷ درجه - ۱۶ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۵۶ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شرم تو: موضعیست بفاصله ۶۰ کیلومتر در جنوب غرب سمنگان مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۸ درجه - ۴۰ دقیقه - ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۱ دقیقه - ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شرمست: قریه ئیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در شمال شهر هرات مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۲۰ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۸ دقیقه - ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شرمنی: قریه ئیست بفاصله ۲۰ کیلومتر در جنوب غرب باسول در علاقه حکومت درجه ۳ مهمند دره مربوط حکومت کلان شنوار متعلق ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه - ۴۸ دقیقه - ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵ دقیقه - ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شرن: حکومتی است درجه ۲ مربوط حکومت‌کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که بطرف جنوب شرق غزنی بفاصله تخمین ۶۹ کیلومتر واقع است مرکز حکومت در قریه محمد خیل و تعمیر مکتب در شرن کهنه واقع گردیده است.

حیوانات اهلی این منطقه گاو، مرکب، بز، گوسفند، شتر است. و حیوانات وحشی آن گرگ، روباه، خرگوش میباشد زراعت شان بصورت عمومی گندم، جو، جواری است. میوه جات ندارد تنها درخت بید و سفیدار درین منطقه کم کم دیده میشود. اراضی این منطقه اکثر هموار و دشت بوده اما حاصلخیزی آن کم است. دشت‌های مشهور این منطقه ازین قرار است: بطرف جنوب شرن دشت بزرگی است بنام زواکه واسفینه یاد میشود. بطرف شرق آن دشت بزرگی است که بنام توده چینه یاد میشود، بطرف شمال شرن دشت بزرگی است بنام کوه سپین خک.

دشت‌های مذکور تماما خشک و بی آب و لا مزرع است اما درین اواخر حکومت بناء یک

بند را بطرف جنوب حکومتی شرن گذاشته که بنام بند (پالتوئی) یاد میشود. ذریعه این بند تماما دشت‌های مذکور را آبیاری خواهد نمود. در سال ۱۳۳۵ کار تعمیر بند مذکور آغاز گردیده. طیور اهلی این منطقه از قبیل مرغ خانگی و کبوتر است. و طیور غیر اهلی آن کبک و سیاه سینه میباشد. یک قریه که بنام پتن یاد میشود و بفاصله تقریبا ۳ کیلومتر از حکومتی بطرف جنوب شرق در وسط راه غزنی وارگون واقع است درین قریه بعضی مزارات مثل (سید جلال بخاری علیه الرحمه) و خواجه خلات علیه الرحمه،میباشد در زمانه‌های قدیم شرن و پتن تماما جبه زار بوده و رود بزرگ پالتوئی از حصه پتن عبور داشته، پلیکه بدریای مذکور جهت مرور عا برین بر این دریا بنا یافته بود بنام پتن یاد میشد فعلا نیز به همان نام پتن شهرت دارد حکومتی شرن یک علاقه داری نیز دارد که مسمی به علاقه داری یوسف خیل میباشد، قریه زمی کوت و مسر بعضی جاهای مشهور مربوط این علاقه داری است و علاقه داری مذکور بفاصله تخمین ۸ کیلومتر از حکومت شرن فاصله دارد اهالی این حکومتی بیشتر به تجارت و عده قلیلی به دهقانی مصروف میباشند و زنها بساختن (وتی، خولی، گند) که در بین افغانها رواج است مشغول هستند و یکنفر وکیل از طرف اهالی حکومتی شرن و مربوطات آن انتخاب و بشورای ملی فرستاده میشود.

شرنتز: موضعیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در جنوب قلعه بار پنچه در علاقه شیوه مربوط حکومت اعلی بدشخان که بین ۷۱ درجه - ۲۶ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۲۷ دقیقه - ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شرنگی خواره: نهریست بفاصله ۷۳ کیلومتر در شمال شرق قلعه دو چینه در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۹ درجه - ۱۶ دقیقه - ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه- ۵۸ دقیقه - ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شریف خان قلعه: موضعیست بفاصله ۴۳ کیلومتر در جنوب شرق قلعه چهار برجک مربوط حکومت کلان چخانسور متعلق حکومت اعلی فراه که بین ۶۲ درجه - ۲۷ دقیقه - ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۸ دقیقه - ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شریف کلی: قلعه ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال شرق قلعه علی خیل در علاقه حکومت درجه ۲ جاجی مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه - ۴۸ دقیقه - ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۸ دقیقه - ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شست: قریه کلانی از قراه رخه مرکز حکومت درجه ۳ پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان

می‌باشد این قریه پر نفوس‌ترین تمام قراء رخه بوده سرتاسر آن خرم و شاداب است، از نهر کوچک کنده و گوت آبیاری می‌گردد، نهر مذکور در موسم تابستان رو به قلت گذاشته مردم را دچار مشکلات و تکالیف می‌گرداند، مع ذالک اهلی طور دلخواه از زمین‌ها حاصل می بردارند، اقوام مشهور این قریه ملک دادخیل و داود خیل است پیدا وار زراعتی آن گندم، جو، جواری، باقلی و شرشم پیدا وار سر درختی آن توت، انگور، زردالو، آلوچه، آلوبالو و سیب می‌باشد حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند (گدی) بز و مرکب است بعضی از این مردم در تابستان برای خود اغیلها ترتیب میدهند که مواشی خود را در آنجا برده، روغن و قروت برای خود جمع میکنند، از حیوانات وحشی گرگ،روباه و شغور در کوهای جوار آن پیدا میشود، در اینجا سرای کلانی وجود دارد که بنام رباط یاد میشود، این رباط در زمان امیر حبیب الله خان شهید آباد گردیده، مقر حکومت محلی اکنون همین جا است، بعضی از حکام در تعمیر اولی آن چیزی افزوده و رونق آنرا بلند برده‌اند پیشه اهالی آن اکثر دهقانی و مالداری است.

شستی: قریه ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب غرب علی خیل در علاقه حکومت درجه ۲ جاجی مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه - ۳۸ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۱ دقیقه - ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شش آب رود: رودی است بفاصله ۸۳،۵ کیلومتر در شمال غرب خاشرود در علاقه بکوا، مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۲ درجه - ۴۰ دقیقه - ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۳۰ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شش آوه: قریه ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در غرب خاش نزدیک رود شش آبه متصل سرک در علاقه حکومت درجه ۲ بکوا مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۲ درجه - ۴۰ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۰ دقیقه - عرض‌البلد شمالی واقع است.

شش برجه: قریه ایست در دره سرآب متعلق حکومت جغتو مربوط حکومت اعلی غزنی واقع در ۵۱ کیلومتری شمال غرب شهر غزنی.

شش برجه: قریه ئیست بفاصله ۱۷ کیلومتر در جنوب قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی متعلق حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۷ درجه - ۴۲ دقیقه - ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۹ دقیقه - ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شش برجه: قریه ئیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در جنوب شرق قلعه سرکاری در علاقه بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه - ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۰ دقیقه - ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شش بو: قریه ئیست بفاصله ۵۳ کیلومتر در شمال شرق قلعه سنگ ماشه در علاقه حکومت درجه ۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه - ۲۹ دقیقه - ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۲۸ دقیقه - ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شش گاو: قریه ئیست بفاصله ۱۷،۵ کیلومتر در جنوب غرب سلطان خیل مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه - ۳۲ دقیقه - ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۴۴ دقیقه - ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است. این موضع در امتداد جاده کابل و غزنی بعد عبور از موضع تکیه قرار دارد متذکر باید شد که کلمه شش گاو خلاف آنچه متصور میشود از دو کلمه شش بمعنای پنج بعلاوه یک، گاو بمعنای حیوان معروف ترکیب مگردیده بلکه چزء دوم این کلمه یعنی کلمه گاو معنای دیگر دارد متذکر باید شد یکی از خواص مشترک زبان‌های هند و اروپائی این است که هنوز بعضی کلمات را بدون تغییر شکل بصورت مشترک حفظ نموده‌اند از جمله در زبان آلمانی که از همان خانواده هند و اروپائی است و با زبان دری اشتراک مبدا دارد کلمه (گاو) بمعنای (قریه ـ ده) آمده و هنوز بر جای است، یکی از ترکیبات دیگر آن (گاولتیر) بمعنای (قریه دار) است همچنین گاو در زبان اردو هم که این زبان ترکیبی از زبانهای آسیای میانه و احیانا دورتر است به معنای قریه وجود دارد. این تحقیقات خود میرساند که گاو در زبان دری هم میتواند معنای قریه را داشته باشد، خاصتا در حالیکه با کلمه شش ترکیب یافته و برای اسم یک محل اطلاق شده باشد نظائر این کلمه را با اشکال دیگر هم میتوانیم در زبان دری بیابیم مانند پنج ده، چار آسیاب،هژده نهر و بسیاری دیگر. خلاصه شش گاو از سطح بحر تخمینا ۲۶۱۵ متر ارتفاع دارد. خاک آن نسبتا زرخیز است، ولی آب بمقدار کافی ندارد راه کابل و غزنی در زمستان غالبا در همین جا مسدود میشود زیرا خیلی برف گیر و دشوار گذار است از شش گاو تا غزنی تخمین ۲۷ کیلومتر است و یکی از جنگهای معروف افغانستان در همین شش گاو بوقوع پیوسته است.

شغله: قریه ئیست بفاصله ۵۳ کیلومتر در جنوب شرق قلعه سنگ ماشه در علاقه حکومت درجه ۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه - ۲۷ دقیقه - ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۵ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شغنان: در تشکیلات اداری علاقه داری است درجه ۲ مربوط حکومت اعلی بدخشان که شرقا متصل است بدریای آمو، غربا بدشت شیوه، جنوبا به زیباک، شمالا به درواز قصبات.مشهور این علاقه داری حسب ذیل است: درماخ، اویر، ده مرغان، منور، مدویچ،

سرچشمه، ده شهر، بر شهر، شدویج، رباطک، روشان، پاجور، چاسنور، تنگ شیو و پارشینو. یک مزار درین جا وجود دارد که بنام پنجه شاه مشهور است. مرکز علاقه داری در قلعه برپنجه میباشد و قلعه مذکور ۱۸ مهره بوده و همه در زمانهای سابق سنگ کاری شده است و خیلی مستحکم می‌باشد.

زبان اهالی شغنانی است که یکی از لهجه‌های آریائی میباشد. از آلات موسیقی درین حوزه سه تار، رباب، کج گردن، چنگ، دف و غیچک معمول میباشد.

حیوانات: حیوانات اهلی آن عبارت است از گدک (یکنوع گوسفند خورد شاخدار)،بز، گاو، مرکب و اسپ. این علاقه چشمه سارهای زیاد دارد.

میوه جات: چار مغز کوهی، بادام کوهی، توت برنجک، توت بیدانه، مرغابی ناک (که بشکل مرغابی میباشد) و سیب خوب هم دارد.

طیور: از جنس طیور کبک فراوان است مرغان اهلی هم یافت شده و در کوها آهو بکثرت وجود دارد. حوضی بنام بدری جمال (بدیع الجبال) در حصه شیوه واقع است که سرچشمه و منبع تمام چشمه‌های قصبات شغنان میباشد. شغنان یکی از علاقه داری‌های سرحدی افغانستان میباشد و بطرف شمال مغرب کابل افتاده عموما کوهسار است.

و یکباب مکتبب ابتدائی هم دارد. شغنان دارای آبهای صاف و هوای خوشگوار است مردم آن عموما ذکی و زیبا میباشند. در شغنان زراعت گندم کم است میوه زیاد دارد اهالی آن اکثرا بجای نان از میوه‌ها استفاده میکنند لهذا وضعیت اقتصادی این مردم بسیار خراب و حیات نامرفه دارند اقسام توت در شغنان پیدا میشود از قبیل: شیر توت، مظفری، بیدانه، و ابراهیم خانی و ناک هم چند قسم است مانند مرغابی ناک، ناک سمرقندی، ناک آبی، یخ ناک و امرود. انواع سیب در شغنان عبارت است از سیب لال (لعل) سیب گولی، سیب سفید، سیب سرخ، گیلاس، آلوبالو و شفتالو. انگور خوب هم دارد. شغنان دارای کوهای مسلسل و مرتفع است در کوهای شغنان پیاز، زردک، کچالو، شلغم، زیره، موم لائی، امران، ممیره، بنفشه، ختمی، آلوبالوی کوهی، گلهای رعنا و زیبا، گل لاله، گل نسترن، گل آدم چهره، گل زرد، گل گلاب، عشقه پیچان که همه خوردو و خوشبوینند یافت میشود. در بعضی کوهای شغنان سنگ‌های معدنی لعل، لاجورد عقیق، فولاد، سنگ سرمه و سنگهای رنگین سبز و سرخ و فیروزه نیز دیده شده.

دریاها و آبهای مشهور آن:

۱ ـ دریای آمو از شمال الی جنوب این منطقه جریان داشته و بدرواز ملحق میشود و آبها و

دریاهای کوچکی نیز دارد دریاچه‌های مذکور از کوه شیوه که شاخه سلسله هندوکش میباشد و در اکثر جاها دره‌های طویل و وادی‌های سیراب را تشکیل داده است سرچشمه گرفته بطرف شرق جریان و بدریای آمو میریزند و در دهانه‌های خود بسواحل رود مذکور یک اندازه زمین‌های مزروعی را آبیاری مینمایند، مابقی تماما از دره‌های کم عرض سرازیر شده و چندان استفاده ازان بعمل نمی‌آید. دریاچه‌های مذکور عبارت اند از دریاچه واشر دره، ارخت، کورنج، ده شهر، شدوج.

۱ ـ دریاچه واشر دره و کورنج: ـ از کوه شیوه سرچشمه گرفته بعد از آبیاری اراضی قریه جات غارجبین، کورنج و ده مرغان و حصه کمی از دشت مرکزی شغنان بدریای آمو می‌ریزد.

۲ ـ دریاچه ارخت: ـ از عقب تپه بزرگ جهیل شیوه برآمده بعد از آبیاری چندین قریه در مارخت بدریای آمو پیوست میشود.

۳ ـ دریاچه و نهر ده شهر: ـ نیز از کوه شیوه برآمده بعد از عبور قریه ده شهر و آبیاری دشت وسیع قریه مذکور وارد رود آمو میشود.

۴ ـ دریاچه شدوج هم از کوه شیوه سرچشمه گرفته بعد از آبیاری اراضی سواحل رود آمو و قریه جات مذکور بدریای آمو ملحق میشود.

کوهای مشهور و تپه‌های آن: سلسله کوهی است که بنام «کوه شیوه» یاد میشود و این سلسله کوه یکی از شاخچه‌های هندوکش میباشد و در هر قریه بنام‌های جداگانه نامیده میشود کوه مونتیج کوه خران، سلاتتار، زردالو بند، کوه گنجور ییلاق، کوه ساد، کوه چاسنود بالا و کوه چاسنود پائین. اکثر این کوه بچه‌های باندازه تپه میباشد.

دشت‌ها و دامنه‌ها: دشتهای مشهور آن عبارت اند از دشت خوست و دشت شیوه دشت شیوه که بر چندین قسمت بزرگ و وادی‌های سیر آب و سرسبز منقسم شده ییلاق، علف چر و چراگاهای بزرگ عمومی را تشکیل داده اگر تمام سطح مرتفع و دشت شیوه قابل زراعت می‌بود باین جنس خاک قوی و این آب فراوان خود با داشتن زمین‌های خاکی مزروعی خویش برای تمام ساکنین مردم سرحدات غله کافی داده میتوانست لکن به سبب برودت و برف باری که از برج میزان شروع و برف آن الی برج جواز دوام می‌پذیرد لذا دشت مذکور کاملا قابل زراعت نیست و چند جریب زمین مردم‌های شغنی شیوه چی مزروع است و بس.

دشت ویرو دشت خوست پایان و بالا، سرازیر بسواحل رود آمو واقع است که خط سرحدی میباشد و دریاچه واشر دره و کورنج از نزدیک و پهلوی دشت‌های مذکور عبور مینماید که در

سابق نهرهای بزرگی بوسط دشت‌های موصوف کشیده شده، دشت خوست باری مرکز قطغن و بدخشان و ماوراء النهر بوده که بمرور زمان ار بین رفته و اکنون بعضی دیوارهای قلعه‌ها و عمارات آن بر حال است.

جهیل‌ها: ۱ ـ جهیل شیوه: که در یک وادی وسیع و فراخ وقوع داشته از چهار طرف کوها آنرا احاطه نموده و چند نهر کوچک و بزرگ از کوها و دره‌ها سرازیر شده داخل این جهیل می‌گردد و جهیل مذکور وادی را بکلی احاطه کرده در چهار اطراف آن سرک ساده و بسیط و پیاده روها احداث شده و قابل سیاحت میباشد و آب آن از نهایت سردی و شفافی خود ممتاز بوده و از عقب یک تپه بزرگ این جهیل دریاچه ارخت سرچشمه می‌گیرد.

۲ ـ جهیل (یارخ) در حصه عقب قریه پاجور و روشان بطرف غرب شمال آن واقع بوده در مابین چندین کوه بیک وادی خورد قرار دارد و چندین جویچه‌ها بان سرازیر میشود و از جهیل فوق الذکر خوردتر و کوچک میباشد.

طیور شغنان: طیور اهلی عبارتند از مرغهای خانگی، مرغابی، کبک، کبوتر و گنجشک خانگی و طیور وحشی آن کبک، کبوتر صحرائی، گنجشک و مرغابی صحرا، قاز، کبک دری، عقاب، شاهین باشه، باز و غیره است.

جاهای تاریخی: بزرگترین و مشهورترین جای تاریخی این منطقه شهر خوست است که فوقا تذکار گردید بعد از آن دو قلعه مستحکم دیگری است که بنام کافر قلعه تا اکنون در زبان ریش سفیدان یاد میشود و آثار هر دو قلعه تاکنون هویدااست یکی آن بطرف شمال مرکز امروزه شغنان (قریه بهشار) و دیگری به جنوب شرق آن واقع است اولی اکنون جای سکونت علاقه داری و معاونین کمیساری میباشد، دومی خرابه شده تنها دیوارهای آن نیم نیم باقیمانده و بس که تعلق باهالی گرفته بخانه و رباط مردم ساکنین این منطقه مبدل شده است قلعه‌های مذکور در سواحل رود آمو بالای یک تپه بزرگ و بلند اعمار شده که از هر نقطه نظر قابل اهمیت بوده و عرض دیوار اطراف آن ۲ الی ۴ متر و ارتفاع آن ۲۰ الی ۱۵ متر میباشد.

مزارات: زیارت سید شاه ملنگ زنجیر پا در کنار دریاچه کورنج بطرف شمال قلعه خوست زیارت پنجه شاه بطرف جنوب کافر قلعه زیارت شاه خاموش بهشار، شاه کاشان واقع سرچشمه شغنان بطرف شمال کافر قلعه پای خواجه واقع قریه شیخار و شهنشاه صفدر میباشد تعداد خانوار شغنان و قریه جات در حدود ۷۰۰۰ خانه است عرف و عادات و عنعنات این مردم قرار ذیل است: جنگ، جدل، کین، عداوت، کدورت، حرص، رقابت و همچشمی در این مردم تقریبا وجود ندارد نهایت قانع و با حوصله میباشند.

پیشه مردم تربیه یک نوع گوسفند گدی و برخی تربیه گاو شیری و تربیه درخت توت میباشد اما توت چینی و خیشاوه مشنگ باقلا و ارزن و ساخت جوراب، دستکش، کرته کش، گردن بند و برک. تربیه حیوانات بدوش زنها است.

شغه: موضعیست در رخه (مرکز حکومت درجه ۳ پنجشیر) مربوط حکومت اعلی پروان، دریای کلان پنجشیر از سمت شرقی آن عبور میکند، پیداوار زمینی آن گندم، جو، جواری، شرشم و شبدر میباشد پیداوار سردرختی آن توت، زردالو، آلوچه، آلوبالو، انگور است، حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند (گدی) و مرکب است، این ناحیه از دریای گوت سیراب میشود، در موسم تابستان به سبب قلت آب و کثرت حاصلات و دور بودن منبع آب، مردم این سرزمین در آبیاری حاصلات خود به سختی و مشکلات طاقت فرسا گرفتار میشوند، پیشه اهالی این موضع دهقانی است، درینجا یک زیارت موجود است که بنام صوفی شیربیگ یاد میشود و مردم آنجا بوی ارادت دارند.

شفه چند: قریه ئیست بفاصله ۲۰،۵ کیلومتر در شرق خیر آباد متصل دریای وردج در علاقه حکومت درجه ۲ جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۱ درجه - ۱ دقیقه - ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۵۴ دقیقه - ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شکار قلعه: قلعه ئیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب زاید آباد در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه - ۳ دقیقه - ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۱ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شک یک: قریه ئیست بفاصله ۳۴،۵ کیلومتر در شمال غرب مرکز منجان در علاقه حکومت درجه ۲ جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه - ۴۴ دقیقه - ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۹ دقیقه - ۵۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شکر: قریه ئیست بفاصله ۵،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه گدام در علاقه حکومت درجه ۳ترین مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه - ۵۵ دقیقه - ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۳۷ دقیقه - ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شکرت: قریه ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در شمال غرب شبرغان متعلق حکومت کلان شبرغان که بین ۶۵ درجه - ۳۸ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۷ دقیقه - ۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شکر چشمه: چشمه ئیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر در جنوب غرب شهر هرات در علاقه

غوریان مربوط ولایت هرات که بین ۶۰ درجه - ۴۷ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۲ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شکر دره: حکومتی است درجه ۳ بفاصله ۱۳ کیلومتر بطرف جنوب غرب سرای خواجه در علاقه حکومت‌کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه - ۱ دقیقه - ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۱ دقیقه - ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

موقعیت حدود و مساحه محیط آن: شکر دره منطقه ایست وسیع که از جمله مناطق خوش منظر کوهد من محسوب میشود و به ارتفاع ۲۲۵۰ متر از سطح بحر واقع بوده طول آن با قریه جات متعلقه آن از شرق به مغرب ۲۵ کیلومتر و عرض آن از شمال جنوب ۱۰ کیلومتر تخمین میشود از طرف غرب و جنوب به سلسله کوهای پغمان و علاقه مذکور و از سمت شمال به علاقه داری استالف و از سمت مشرق بحکومت ده سبز محاط بوده مساحه سطحیه وستی آن تقریبا ۲۵۰ کیلومتر مربع میشود.

کیفت سطحیی: چون اطراف این منطقه را قرار فوق سلسله کوها احاطه نموده است ازین رو اراضی دامنه‌های آن مایل و حوزه آن بحیث عموم عارضه دار بوده و از نتیجه ایتکال و تراکم سلسله حوزه بزرگ که به یک قطعه باغ زمرد فام مشابه است وجود دارد. سه باب مکتب ابتدائیه و دو باب مکتب دهاتی نیز درین مناطق موجود است که اطفال بداخل یک پروگرام رسمی داخل مکاتب گردیده تعلیم و تدریس میشوند، مکاتب ابتدائی آن یکی در قریه سلیمان شکر دره، دومی در ده نوگل دره، سومی واقع قلعه مراد بیگ شکر دره بوده، از جمله مکاتب دهاتی یکی در قریه غازه شکر دره، دائر میباشد.

معادن: این منطقه علاوه از حاصلات دیگر معادن آتی را نیز دارا میباشد:

۱ ـ معدن آهن در کوه اله بله موضع غازه که ۳۰ الی ۴۰ فیصد آهن دارد.

۲ ـ معدن مس قسم کاپر اوکساید در کوه گلدره

۳ ـ زغال سنگ نباتی در قریه دانشمند.

۴ ـ معدن گرافیت در کوه سرخی غازه.

۵ ـ معدن یاقوت در کوه غازه.

۶ ـ معدن سنگ چونه در موضع عیسی خیل علاقه غازه

۷ ـ معدن فلسپارت مخلوط با پتاسیوم و زاج سفید و بلور سیاه در موضع کوه بچه غازه.

۸ ـ معدن رنگ سرخ معدنی در کوه سرخی غازه.

۹ ـ معدن رنگ زرد در کوه قول سرخی غازه.

۱۰ ـ معدن رنگ نصواری در کوه سرخی غازه

۱۱ ـ معدن منگانیز یعنی رنگ کاسه که در صنعت کیمیاوی و شیشه سازی بکار میرود و در موضع غازه یافت میشود این علاقه دارای ۲۸ قریه و تقریبا ۳۳۸۴ خانه بوده و قریه جات بزرگ و مشهور آن قرار ذیل است:

۱ ـ قریه آغاعلی شیخو که دارای ۶۰ خانه بوده و در دو نیم کیلومتری آن واقع است.

۲ ـ قریه سرخ بلندی که دارای ۴۵ خانه بوده و در یک کیلومتری آن واقع است.

۳ ـ درون دره شکر دره که در دو نیم کیلومتری آن واقع و دارای دو صد خانه میباشد.

۴ ـ ده یعقوب که در یک کیلومتری آن واقع و دارای صد خانه میباشد.

۵ ـ قریه کهو که دارای نود خانه بوده و در دو کیلومتری آن واقع است.

۶ ـ قریه بهزادی که در دو نیم کیلومتری آن واقع و دارای سه صدوپنجاه خانه میباشد.

۷ ـ قریه صحرای بهزادی که دارای دو خانه بوده و در پنج کیلومتری آن واقع میباشد.

۸ ـ قریه الغویی که در پنج کیلومتری آن واقع و دارای سی خانه میباشد.

۹ ـ قریه دانشمند که دارای دو صد خانه بوده و در شش کیلومتری آن واقع است.

۱۰ ـ قلعه التفات که دارای بیست و پنج خانه بوده و در هفت و نیم کیلومتری آن واقع است.

۱۱ ـ قریه بیدک و جوانی که دارای دو صد خانه بوده و در پنج کیلومتری آن واقع است.

۱۲ ـ قریه ده نو گلدره که در شش کیلومتری آن واقع و دارای دو صد خانه میباشد.

۱۳ ـ قریه ده میانه گلدره که آنهم در شش کیلومتری آن واقع و دارای سی و پنج میباشد.

۱۴ ـ قریه ده بالاگلدره که آن در هشت و نیم کیلومتری آن واقع و دارای دو صد پنجاه خانه میباشد.

۱۵ ـ قریه کاریز علیا که در شش کیلومتری آن واقع و دارای دو صد و پنجاه خانه میباشد.

۱۶ ـ قریه کاریز سفلی که آنهم در شش کیلومتری آن واقع و دارای شصت خانه میباشد.

۱۷ ـ قریه غازه که در پنج کیلومتری آن واقع و دارای پنجصد خانه میباشد.

۱۸ ـ قریه دو لانه که در چهار کیلومتری آن واقع و دارای بیست خانه میباشد.

۱۹ ـ قریه جانشاه که در دو نیم کیلومتری آن واقع و دارای سی خانه میباشد.

۲۰ ـ قریه خوجه وجود که در پنج کیلومتری آن واقع و دارای سیزده خانه میباشد.

۲۱ ـ قلعه مرادبیگ که در سه و نیم کیلومتری آن واقع و دارای دو صد خانه میباشد.

۲۲ ـ قریه سیاب قلی که دارای شصت خانه بوده و در پنج کیلومتری آن واقع است.
۲۳ ـ قریه گوهرشی که در سه کیلومتری آن واقع و دارای ده خانه میباشد.
۲۴ ـ قریه حاجی بخشی که در سه و نیم کیلومتری آن واقع و دارای بیست خانه میباشد.
۲۵ ـ قریه آغاعلی خواجه که در دو نیم کیلومتری آن واقع و دارای شصت خانه میباشد.
۲۶ ـ قریه بای لعل خیل که در دو نیم کیلومتری آن واقع و دارای هجده خانه میباشد.
۲۷ ـ قریه حاجی پیک که دارای یکصد و بیست خانه بوده و در یکنیم کیلومتری آن واقع است.
۲۸ ـ قریه سودخور که دارای هشتاد خانه بوده و در دو نیم کیلومتری آن واقع است.
۲۹ ـ قریه کوچکین
۳۰ ـ حسین کوت
۳۱ ـ قره دشمن
۳۲ ـ دره مرغزار
۳۳ ـ قریه سلیمان
۳۴ ـ سرای نورک

شکردره سابق در تشکیل علاقه داری بود اما در ربع اول سال ۱۳۳۶ بحکومت درجه ۳ ارتقا و بحکومت‌کلان کوهدامن که جدیدا تشکیل شده مربوط و بولایت کابل متعلق میباشد.

شکر قل: موضعیست بفاصله ۵۱،۵ کیلومتر در جنوب شرق شبرغان متعلق حکومت‌کلان شبرغان مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۶ درجه ۱۵ – دقیقه – ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه – ۳۷ دقیقه – ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شکر گنج: قریه ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در شمال شرق شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه – ۵۹ دقیقه – ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه – ۴۰ دقیقه – ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شکر ناور: دندآبیست بفاصله ۹،۵ کیلومتر در شمال قریه تنگی در علاقه حکومت درجه اول سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه – ۵۴ دقیقه – ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه – ۵۶ دقیقه – ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شک زک: قریه ئیست بفاصله ۱۹،۵ کیلومتر در شمال غرب قریه فارسی در علاقه سه درخت مربوط حکومت درجه اول شین دند متعلق ولایت هرات که بین ۶۳ درجه – ۷ دقیقه –

۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۵ دقیقه - ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شکه: قریه ئیست بفاصله ۳۴ کیلومتر در شمال شرق شهر میمنه که بین ۶۳ درجه - ۵۲ دقیقه - طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۶ دقیقه - ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شکی: کوهیست در جنوب گلاب ناور در علاقه حکومت درجه اول گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه - ۱۸ دقیقه - ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه - ۳۲ دقیقه - ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شکی: قریه ایست متعلق حکومت درجه ۲ درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان. شکی تقریبا ۲۴ کیلومتر از عومی فاصله دارد و از طرف شمال بکوه غمیاج و از طرف جنوب بکوه بیاول و از طرف شرق بکوه نول باز و از طرف مغرب بدریای بلخ متصل است و اهالی آن زراعت پیشه میباشند و زراعت گندم، جو، پنبه و ارزن عمومیت دارد و از اشجار مثمر توت زردالو، شفتالو، انگور، الوچه شاتوت یافت میشود. درینجاه یک تهانه ژاندارمه موجود است اهالی آن بجز از ریشتن پنبه دیگر صنعت ندارد و حتی پنبه رشتگی را برای بافتن کرباس بمردم سنگ لیچ میدهند.

شکو: قریه ئیست بفاصله ۱۰۲ کیلومتر در جنوب شرق یون در علاقه شیوه مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۱ درجه - ۲۵ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۲۰ دقیقه - ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شگه وشگی: علاقه داری درجه ۲ متعلق حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار میباشد.

شگی رود: رودیست در شرق نمله که بدریای سرخ آب یکجا می‌شود در علاقه حکومت درجه اول خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه - طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - عرض‌البلد شمالی واقع است.

شل پتو: چشمه ئیست بفاصله ۷۹ کیلومتر در جنوب غرب سمنگان مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۷ درجه - ۴۲ دقیقه - ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۵۰ دقیقه - ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شلت: قریه ئیست بفاصله ۱۶،۵ کیلومتر در شمال شرق قریه شیوه متصل دره شیوه در علاقه کنر متعلق حکومت کلان کنرها مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه - ۴۱ دقیقه - ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۱ دقیقه - ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شلت دره: دره ئیست بفاصله ۱۶،۵ کیلومتر در شمال شرق قریه شیوه در علاقه کنر مربوط حکومت کلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه - ۴۱ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۱ دقیقه - ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شلتری: قریه ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در شمال کشک مربوط حکومت‌کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که بین ۶۲ درجه - ۳۱ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵۳ دقیقه - ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شلخی: منطقه ایست شامل چند قریه خورد و بزرگ که اسم قدیم آن دلبر جین و نام حاضر آن شلخی بوده مربوط حکومت کلان بلخ ولایت مزار شریف میباشد که بطرف شمال غـربی شهر واقع بوده تقریبا ۲۶ کیلومتر از حکومت بلخ و ۵۴ کیلومتر از ولایت مزار شریف فـاصله دارد و از مرکز حکومت کلان بلخ الی سرای چار بولک که بنام سرک آقچه موسوم بوده در زمان سابق رفت و آمد موتر و گادی بخوبی صورت می‌گرفت، اما فعلا در یکی دو سال سرک مذکور متروک گردیده و اشخاصیکه در بلخ ضرورت داشته باشند بسواری اسپ یا پیاده رفت و آمد می‌نمایند قریه شلخی که در آن واقع گردیده بدو حصه تقسیم است: شلخی علیا و شلخی سفلی کسب و پیشه تمامی اهالی قریه شلخی و قراء مربوط آن زراعت، مالداری و دهقانی میباشد در بعضی خانه‌های قراء مربوط کرباس وطنی، الچه ساده و دستپاک بافته میشود که اکثرا لباس خود را از همین کرباس و الچه دست بافته شان تهیه میدارند پیدا وار زراعتی آن گندم، جو، جواری، ارزن، پنبه و کنجد بوده للمی کاری نیز رواج دارد. مزار مشهور آن خواجه گلبردار است. انگور، خربوزه، توت و بادام در تمام قراء مربوطه پیدا میشود. تمام قراء از حیث آبادی غریب بوده و در خانه‌های گنبدی سکونت پذیراند، از داشتن جلگه، مرغزارها و مال چرها فاقداند بعضا مالهای خود را برای چراندن تا یکموعد بکوه می‌برند.

مردم قریه خیلی مهمان نواز میباشند. حیوانات اهلی گاو، کوسفند، بز، اشتر، مـرکب پـیدا میشود. حیوانات وحشی آن عبارتست از گرگ، روباه و شغال، طیور از قبیل مینا، زاغ، بـودنه، موسیچه، عکه (عقعق) کنجشک و غیره میباشد.

شل زاهک: نهریست بفاصله ۳۰،۵ کیلومتر در شمال شرق قـلعه دوآب مـربوط حکـومت اعلی فراه که بین ۶۱ درجه - ۱۰ دقیقه - ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۳ دقیقه - ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شلغمی: قریه ئیست بفاصله ۴۳ کیلومتر در جنوب جوین مربوط حکومت اعلی فراه که بین

۶۱ درجه ۴۳ دقیقه - ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۲۲ دقیقه - ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شلک: قریه ئیست بفاصله ۲۸،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه پنجه در علاقه واخان مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۲ درجه - ۵۴ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۵۷ دقیقه - ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شلگر: حوزه ئیست مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه - ۲۳ دقیقه - ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۱ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شلگزی: قریه ئیست بفاصله ۵۰،۵ کیلومتر در غرب قلعه جلدک در علاقه ترنک و جلدک مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه - ۱۵ دقیقه - ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۷ دقیقه - ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شل من: قریه ئیست بفاصله ۱۶،۵ کیلومتر در غرب قریه روونج در علاقه راغ مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه - ۱۱ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۳۳ دقیقه - ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شلوکوتو: قریه ئیست بفاصله ۱۷،۵ کیلومتر بطرف جنوب دهانه غوری متعلق حکومت‌کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه ۳۳ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۵ دقیقه - ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شلی دره: دره ئیست بفاصله ۵/۵ کیلومتر در شرق کنر مربوط حکومت کلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه -۵۵ دقیقه - ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۶ دقیقه - ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شلی کج: موضعیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر در شرق قلعه حمیدخان در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه - ۱۳ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۱۲ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شلیل: قریه ئیست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در جنوب غرب قریه حوض شاه در علاقه شیوه مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه - ۲۱ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه- ۴۰ دقیقه - ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شلینجی: قریه ئیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر در جنوب شرق قریه پرجمان در علاقه حکومت درجه ۲ بکواه مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۳ درجه - ۵۹ دقیقه - ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۶ دقیقه - ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمات خیل: قریه ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در شمال علی خیل در علاقه حکومت درجه ۲ جاجی مربوط ولایت پکتیا که بین ۲۹ درجه - ۴۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۷ دقیقه- ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمال زئی: قریه ئیست بفاصله ۴۶،۵ کیلومتر در شمال شرق شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه - ۵۶ دقیقه - ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۲ دقیقه - ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمال زئی: قریه ئیست بفاصله ۱ کیلومتر در جنوب خواجه مسافر در علاقه حکومت درجه ۲ یغمان مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۲ دقیقه - ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمال کانی: قریه ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در غرب قریه شیوه در علاقه حکومت کلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه - ۳۳ دقیقه - ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۴ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمال گاه: قریه ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در شمال شرق مرکز فراه مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۲ درجه - ۱۵ دقیقه - ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۳۰ دقیقه - ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمرغال: قریه ئیست بفاصله ۶ کیلومتر در جنوب شرق رستاق متعلق حکومت کلان تالقان مربوط ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه - ۵۲ دقیقه - ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۳ دقیقه- ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمس آباد: قریه ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در جنوب غرب شهر هرات مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه - ۲ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۵ دقیقه - ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمسا کنداد: کوتلیست بفاصله ۳،۵ کیلومتر در شمال قریه دربند در علاقه حکومت درجه ۳ مهمند دره متعلق حکومت کلان شنوار مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۱ درجه - ۴ دقیقه - ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۷ دقیقه - ۶۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمستان: قریه ئیست بفاصله ۱۷ کیلومتر در شمال چاه آب در علاقه ینگی قلعه متعلق حکومت کلان تالقان مربوط ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه - ۴۷ دقیقه - ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۳۲ دقیقه - ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمستان ثانی: قریه ئیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در شمال چاه آب مربوط حکومت درجه ۴ ینگی قلعه متعلق حکومت‌کلان تالقان مربوط ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه - ۴۹ دقیقه - ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۳۴ دقیقه - ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمس الدین: قریه ئیست در دره سرآب متعلق حکومت درجه ۳ جغتو متعلق حکومت اعلی غزنی واقع در ۴۸ کیلومتری شمال غرب شهر غزنی.

شمس الدین: قریه ئیست فاصله ۱ کیلومتر در شمال قریه عبدالرحمن خان در علاقه ده راود مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه - ۲۱ دقیقه - ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ - درجه ۳۲ دقیقه- ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمس الدین: قریه ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در جنوب شرق خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۴ کشکنخود مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه - ۱۴ دقیقه - طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه- ۳ دقیقه - ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمس الدین: کوتلیست بفاصله ۷۲ کیلومتر در جنوب غرب سمنگان در علاقه روئی مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۷ درجه - ۵۰ دقیقه - ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۳۹ دقیقه- ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمسه پور: قریه ئیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر در شمال شرق باولی در علاقه حکومت درجه ۲ سرخرود مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه - ۱۷ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه- ۲۵ دقیقه - ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمسه خیل: قریه ئیست در علاقه داری درجه اول الیشنگ که به فاصله ۳۵ کیلومتر در شمال غرب قلعة السراج مربوط حکومت درجه ۴ نورستان متعلق حکومت‌کلان لغمان ولایت ننگرهار واقع بوده به خط طول‌البلد ۷۰ درجه - ۷ دقیقه - ۲۷ ثانیه مشرقی و خط عرض‌البلد ۳۴ درجه - ۴۵ دقیقه - ۱۲ ثانیه شمالی کائن است.

شمشیر: کوهیست در شمال قلعه نوبه ارتفاع تخمین ۱۳۷۳ متر در علاقه حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که بین ۶۳ درجه - ۹ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۱۱ دقیقه - ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمشیر آب: چشمه ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در شمال غرب زیارت شاه مردان در علاقه حکومت درجه اول چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۱ درجه - ۱۵ دقیقه - ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه - ۵۷ دقیقه - ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمشیر سنگ: کوتلیست بفاصله ۵،۵ کیلومتر در شمال شرق قریه سرماقول مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۶ درجه - ۴۶ دقیقه - ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۸ دقیقه - ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمل: علاقه داری درجه ۳ متعلق حکومت درجه ۳ جدران مربوط ولایت پکتیا است.

شموخیل: قریه ئیست بفاصله ۸ کیلومتر در شمال علی خیل در علاقه حکومت درجه ۲ جاجی مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه - ۳۹ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۹ دقیقه- ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمه زئی: قریه ئیست بفاصله ۷کیلومتر در جنوب برکی راجان در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه - ۵۶ دقیقه - ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۲ دقیقه- ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمه کوت: کوهیست بطرف جنوب شرق قلعه موسی خان به ارتفاع تخمین ۳۲۸۷ متر در حوزه علاقه داری درجه ۳ کوه صافی مربوط حکومت اعلی پروان که بین تخمین ۶۹ درجه - ۵۶ دقیقه - ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ دقیقه ۴۵ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمه لان: قریه ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در جنوب غرب معین قلعه در علاقه پشت رود زمین داور متصل سرکیکه بطرف سید گلشاه میرود مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه - ۵ دقیقه - ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۷ دقیقه - ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمیاری: قریه ئیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر بطرف جنوب ارگون مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۱۵ دقیقه - ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۲ دقیقه - ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شمیل: قریه ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در شمال چوکی در علاقه حکومت‌کلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه - ۵۳ دقیقه - ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۳ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شن جن: قریه ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در جنوب مرکز جرم در علاقه حکومت درجه ۲ جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه - ۵۲ دقیقه - ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه- ۳۹ دقیقه - ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شند: موضعی است بفاصله ۵کیلومتر در جنوب شرق گنبد سوریز متصل پدی رود در علاقه زمین داور مربوط حکومت درجه اول موسا قلعه متعلق حکومت اعلی گرشک که بین ۶۲ درجه - ۴۷ دقیقه - ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۹ دقیقه - ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شند: کوهیست در جنوب شرق قلعه جوین بارتفاع تخمین ۵۳۳ متر مربوط حکومت اعلی فراه که بین تخمین ۶۱ درجه - ۵۰ دقیقه - ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۲۷ دقیقه - ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شند: دریائیست بفاصله ۵۹کیلومتر در جنوب شرق گلاب ناور در علاقه حکومت درجه اول گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه - ۳۶ دقیقه - ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه - ۳۸ دقیقه - ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شند: قریه ئیست بفاصله ۳۱کیلومتر بطرف جنوب شرق ارگون مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۱۸ دقیقه - ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴۴ دقیقه - ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شند آج غون: کوتلیست بفاصله ۷۴،۵کیلومتر در غرب جوین مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۰ درجه - ۵۵ دقیقه - ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۵ دقیقه - ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شند دوست محمد علی: قریه ئیست بفاصله ۱۵کیلومتر در جنوب جوین مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۱ درجه - ۵۰ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۲۶ دقیقه - ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شند علی آواز: چاهیست معروف بفاصله ۱۰۶ کیلومتر در غرب جوین مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۰ درجه - ۵۵ دقیقه - ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۲ دقیقه - ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شند قبرک: کوتلیست بفاصله ۹۸،۵کیلومتر در غرب جوین مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۰ درجه ۵۰ دقیقه - ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۱ درجه - ۵۱ دقیقه - ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شنکی: حکومت درجه ۳ است مربوط حکومت کلان قلات ولایت قندهار این حکومت شامل دو علاقه داری است که بنام علاقه داری درجه ۲ اتغر و علاقه داری درجه ۲ ناوه

شملزائی میباشد اکثر حصص آن دشت، کوه و تپه زار است بعضی حصه‌های آن زراعتی میباشد، زمستان آن نسبتا سرد و تابستان آن گرم است، در زمستان برف باری میشود اما خیلی خفیف است. پیدا وار زراعتی آن عبارت از گندم، جو، جواری، و بعضی سبزیجات میباشد، میوه سردرختی آن انگور، کمی زردالو و اکثرا بادام است و در بعضی جایها انار نیز یافت میشود، بادام آن بخارج صادرات تجارتی نیز دارد. حیوانات اهلی آن منحصر باسپ، گاو، بز، گوسفند، خر و حیوانات وحشی آن گرگ، پلنگ و روباه میباشد. پیشه مردم دهقانی بوده و عده ئی هم باغداری مینماید، تجارت آنها منحصر بصادرات بادام است تجار بزرگ داخلی بادام ایشان را خریده به خارج صادر میکنند، در منطقه شنکی سه کوه کوچک واقع است که بنام شورنر، کوه بولان، وکوه باری معروف است.

و تقریبا حکومتی مذکور را احاطه نموده، یک مقبره که بنام (بولان بابا) یاد میشود در دامنه کوه بولان موجود است که اهالی آنرا مدفن بولان یکی از صحابه رسول مقبول صلعم میدانند مرقد پادشاه نامدار هوتکی افغان حاجی میرویس نیکه نیز در قریه شملزائی مربوط این حکومت واقع شده است در شنکی علاوه بر مدارس خصوصی یک باب مکتب دهاتی نیز از طرف وزارت معارف دائر گردیده همچنین یک نفر وکیل از طرف اهالی این حکومتی انتخاب و بشورای ملی فرستاده میشود.

شنگت: قریه ئیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در شمال شرق مرکز جرم متصل وردج در علاقه حکومت درجه ۲ جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه - ۵۸ دقیقه - ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۵۵ دقیقه - ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شنگر: قریه ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در شرق قریه نیازی خیل در علاقه الینگار متعلق حکومت کلان لغمان ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه - ۲۳ دقیقه - ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۷ دقیقه - ۱۴ ثانیه عرض البلد شمالی واقع است.

شنگ لانه: نهریست بفاصله ۳۱ کیلومتر در شمال شرق سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه - ۳۲ دقیقه - ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شنگ لانه: کوهیست در جنوب شرق قریه شین کی بارتفاع تخمین ۲۴۹۸ متر مربوط حکومت‌کلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین تخمین ۶۷ درجه - ۳۴ و ۴۰ دقیقه - ۲۶ و ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۶ و ۴۷ دقیقه - ۱۲ و ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شن گنا: قریه ئیست سرسبز در حوزه حکومت درجه ۲ قرغه ئی مربوط حکومت‌کلان لغمان در حوزه ولایت ننگرهار.

شنگوخ: قریه ئیست بفاصله ۶کیلومتر در شمال شرق زیباک مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۱ درجه - ۲۴ دقیقه - ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۳۲ دقیقه - ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شنوار: در تشکیل اداری یک حکومت‌کلان مربوط ولایت ننگرهار است که منطقه آن در قسمت جنوب شرق ولایت موصوف در دامنه‌های کوه سپین غر و میدان‌های مقابل آن بین ۷۰ درجه - ۱۶ و ۵۴ دقیقه - ۲۴ و ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۳ و ۳۴ درجه - ۷ و ۵۳ دقیقه - و ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع و مرکز آن غنی خیل میباشد. طول منطقه این حکومت بشمول مربوطات آن از شرق به غرب تخمینا ۷۲،۵کیلومتر و عرض آن از شمال بجنوب تخمینا ۴۳/۵ کیلومتر بوده بطرف مشرق آن بازار زخه خیل اپریدی، لوارگی یالندی کوتل و دکه و بطرف مغرب آن هده، علاقه جات مربوطه حکومتی‌های محلی سرخرود و خوگیانی و بطرف شمال آن کوداخیل، مهمند، سمرخیل و بطرف جنوب آن تیرای اپریدی (علاقه جات تیرا خانگه پنبتو نستان) واقع است حکومت‌کلان شنوار در حوزه خود ۳ حکومتی محلی و ۶ علاقه داری دارد که بنام حکومت درجه ۲ رودات، حکومت درجه ۳ مهمندره حکومت درجه ۴ اچین، علاقه داری درجه اول ده بالا و علاقه داری درجه ۲ چپرهار مربوط حکومت درجه ۲ رودات، علاقه داری درجه اول نازیان، علاقه داری درجه اول دوربابا، علاقه داری درجه ۳ بتی کوت مربوط مرکز حکومت‌کلان، علاقه داری لعلپور مربوط حکومت درجه ۳ مهمندره یاد میشوند مسافه مرکز حکومت‌کلان شنوار از مرکز ولایت ننگرهار تخمیناً ۳۵ کیلومتر و فاصله مرکز ولایت تا حاشیه منطقه شنوار تخمینا ۹ کیلومتر و فاصله مرکز حکومت‌کلان تا مرکز حکومت رودات تخمینا ۲۰ کیلومتر و تا مرکز حکومتی مهمندره تخمینا ۱۷،۵ کیلومتر و تا مرکز حکومتی اچین تقریبا ۹ کیلومتر می‌باشد. قریه جات مشهور حکومت کلان شنوار و مربوطات آن: غنی خیل، کلالی، سیا چوب، بشپلاق، کهی، اچین پینبه، ده سرک، باندر، عبدالخیل، نازیان، ددغاره، خخوبی، دوربابا، سروبی، دربند کوت، برو، حصار شاهی (مرکز حکومتی رودات)، ده بالا، مزینه هدیخیل داگو، کندیباغ، دولت زائی، چکنور، هزار ناو، باسول و غیره میباشد. سرزمین حکومت‌کلان شنوار آب و هوای خوبی دارد. آب و هوای حصه‌های شمالی آن در تابستان گرم و در زمستان معتدل و آب و هوای حصه جنوبی آن در تابستان معتدل و در زمستان سرد است.

سبب اینست که مناطق جنوبی آن در دامنه‌های سپین غر واقع است و سپین غر همواره توسط برف مستور و سفید میباشد. منطقه شنوار بصورت عمومی و اکثریت گرم سیر بوده و برفباری ندارد. در زمستان باران زیادی می‌بارد و بارش تا اخیر حمل و ثور دوام میکند. در منطقه شنوار هر گونه نباتات زراعتی از قبیل گندم، جو، جواری، پنبه، ماش، عدس، باقلی، لوبیا، تمباکـو و سبزیجات از قبیل پالک، شلغم، ترب، پیاز، بادنجان سوسنی ورومی، کدو، ترائی، سیر، شبدر، خرفه، رشقه و غیره زرع می‌شود. اشجار مثمر از قبیل توت، بهی، انجیر، زردالو، شفتالو، انار، انگور، چارمغز، نارنج، آلوچه لوکات و اشجار غیر مثمر از قبیل چنار، گز، بید، شیشم، و غیره غرس میشود همچنین در جنگل‌های سپین غـر اشـجار کـوهی از قـبیل ارچـه نشـتر، لمـنخه، جلغوزه، زیگاون، گوجر (بجور)، سرب بلوط، زیتون، گورگره، چارمغز، فندق، شنی، و غـیره بکثرت پیدا میشود.

درین سرزمین از جمله بته‌های طبی تنها کوکنار زرع میشود و نیز بته‌های طبی وحشی از قبیل اسفرزه خاکشیر، بنفشه، پنیرک، سپلمی (عشره) حنظل، پودینه، سپند، اومان، گربه خور، گاو زبان، آرند (خروع) گندیری (کنیر) خمزوره، مستیاره (اپسنتین)، منبکک (اسـارون) پـاتوخنی خرپانی (شیطرج) شین شوبی، میران، بکیانه (خودرو و غرس شدگی) صـمغ عـربی و غـیره. بوفرت می‌روید در شنوار حیوانات اهلی از قبیل بز، گوسفند، گاو، گاومیش، اسپ، قاطر، خر و اشتر تربیه می‌شود در کوهای آن حیوانات وحشی از قبیل پلنگ، شیر، گـرگ، روبـاه، شـغال، خرگوش، آهو، بز و گوسفند کوهی، خرس، شادی، پیدا میشود. از جمله طیور اهلی مـاکـیان خروس، قاز، فیل مرغ از جمله طیور وحشی کبوتر، کبک، گنجشک، سـیسی، خـراره، شـپره، هدهد، باز، باشه، شاهین، تپوس، زاغ، بـوم، کـبک زری، طـوطی و مـینا دریـنجا وجـود دارد. رودبارهای مشهور منطقه شنوار از کهسار سپین غر سرازیر میگردد، و عـبارت از رودبـارهای خخوپی شولگر، نازیان، باندر، عبدالخیل، پینبه، مامند، کوت، ده بالا، چپرهار و غیره میباشد آبهای این رودبارها در وقت بهار فراوان و در نقاط مختلف کشور بدریای کابل ملحق میگردد اراضی منطقه شنوار توسط رودبارها و چشمه سارها و کاریزها آبیاری میشود.

از جمله آثار تاریخی این سرزمین قلعه ایست که در غنی خیل مرکز شنوار بر فـراز تـپه‌ای موسوم به (شیرگر) واقع است لیکن چنین اثریکه تاریخ آن را روشن سازد و یا آن را در زمـره آبدات قرار دهد تا کنون کشف نشده است، علاوتادر مغاره‌های کوه بی دولت واقع مهمندره، و تپه کافر قلعه واقع قریه داگو مربوط علاقه داری چپرهار نیز بعضی آثار و بقایای تاریخی بنظر

میخورد. مزارات مشهور منطقه شنوار عبارت از دربابادر«غاره،گردی غوث در مهمندره، خواجه داودبابا، میا عبدالله بابا در غنی خیل، آخوند موسی صاحب در بتی کوت، ملا اصغر دادا واقع عبد الخیل، مست بابا واقع دره مامند، سرکی دادا واقع اچین، میاجی صاحب و میاجان محمد صاحب در ده بالا، ملاطالب بابا در چپرها و مزار مشوانو در چار دهی بتی کوت می‌باشد اهالی این منطقه شنواری می‌باشد که شعبات مشهور آن علی شیر خیل، سنگوخیل، مندیزی و غیره می‌باشد مردم شعبه علی شیر خیل قوم شنواری اکثرا در هدیخیل و داگو مربوط علاقه داری چپرهار، ده سرک باندر، پینبه و غیره مواضع ساکن می‌باشند مردم لوارگی، لندی کوتل و دره خیبر نیز اط شعبه علی شیر خیل قوم شنواری بوده که از هر حیث نسبتا مستعدتر می‌باشند اهالی شعبه سنگو خیل قوم شنواری بیشتر در نازیان و مردم شعبه مندیزی شنواری اکثرا در ده بالا و غیره نقاط ساکن اند.

مردم شنوار عموما شجاع می‌باشند در مهمان نوازی هم شهرت بسزائی دارند. بر مسافر و همسایه سخت استادگی مینمایند و درین راه از سر و مال خود هم میگذرند این مردم پوزش و عذر را از یک مجرم سنگین هم می‌پذیرند و نیز برای پناه گزینان غیرت و استادگی میکنند مسئله ازدواج خواستگاری دوشیزگان جهة جوانان توسط روحانیون و مشاران صورت می‌گیرد لکن نظر به رسم و رواج این مردم قبل از انجام عروسی و تسلیمی عروس رفتن داماد به خانه خسر ممنوع است. معدنیات بکار انداخته شده این سرزمین دارای یک معدن تالک می‌باشد که در عبدالخیل باندرو مامند پیدا می‌شود. همچنین درکوت و دیگر نقاط شنوار خوری (خاک سیاه) بکثرت موجود است) که در صباغت بکار می‌رود احجار شفاف و قیمتی مشابه به سنگ شاه مقصود و صدف و مرمر که از آن تسبیح و تکمه‌ها می‌سازند نیز درینجا پیدا می‌شود. معدن ابرک در حصه مابینی ماند و قسمت علیای نازیان و معدن سنگ مرمر در نازیان و ددغاره موجود می‌باشد و درکوهای آن سنگ چقمق نیز فراوانست پیشه اهالی شنوار عموما زراعت و تربیه حیوانات و تجارت می‌باشد بعض از آنها موترهای لاری هم دارند و برخی به شغل دریوری نیز امرار حیات می‌نمایند واردات شنوار از رخت باب، چای، بوره، نمک، تیل خاک و غیره و صادرات آن چوب تعمیراتی و محروقاتی، زغال سنگ تالک، عسل، روغن بید انجیر نان نخره (روغن چراغ چوب) تمباکو، اسفرزه و غیره می‌باشد و تمباکوی نازیان در خوبی خود خیلی مشهور است در شنوار هشت باب مکاتب ابتدائی موجود و در غنی خیل، هزارنا و مهمندره، کهی کوت، حصار شاهی مزینه، ده بالا، چپرهار واقع می‌باشد. مکاتب دهاتی آن عبارت از چهار

باب مکتب می‌باشد که در سروبی و مندتی و سپینه ژی مربوط علاقه داری دره نازیان افتتاح گردیده است در شنوار چهار تهانه نیز وجود دارد که در مربوطات علاقه داری در باب بحصه‌های توده چینه دردی چینه تبی کندو چنار تهانه واقع می‌باشد.

شنواری: قریه ئیست بفاصله یک کیلومتر در جنوب قریه دربند در علاقه حکومت درجه ۳ مهمند دره متعلق حکومت کلان شنوار مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۱ درجه ۳ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شنواری: علاقه داری ایست درجه ۳ مربوط حکومت درجه ۳ غوربند متعلق حکومت اعلی پروان مرکز این علاقه داری بنام قاقشار یاد می‌شود که از مرکز حکومتی سیاه گرد ۹ کیلومتر در یک وادی بین دو شاخ هندوکش واقع گردیده و شرقا غاربا ممتد می‌باشد، دریای غوربند که سمت جریان آن از غرب به شرق است از بین آن عبور میکند این دریا جز خساره فائده به اهالی عائد نمی‌کند زیرا همه ساله ساحل خود را سائیده و زمین‌های مزروعی را با خود برده، اسباب زحمت و خسران مردم را فراهم می‌سازد سرک موتر و بموازی دریای غوربند تعمیر گردیده چون دریای مذکور در موسم تابستان وسیله اعتدال هوای این سرزمین می‌گردد ازین رو عابرین بکمال استراحت قطع منازل مینمایند علاقه شنواری شرقا غربا از پل عشقا به آشوه تا قریب اشترشار ممتد است که تخمینا دارای پنج هزار خانه می‌باشد. از ده‌های متعددی از قبیل دره کوشان، کجکان، خاک سنگول، شنواری، برج گل جان تشکیل یافته که همه دارای زمین‌های مزروعی و باغهای وافر بوده، از انواع درختان مثمر و غیر مثمر مملو می‌باشند از سبب سرسبزی، طراوت و کثرت علف حیوانات اهلی از قسم گاو، گوسفند، مرکب و اشتر به تعداد بسیار زیاد تربیه می‌شود حاصلات زمینی مانند گنرم، جو، باقلی شرشم، رشقه و شبدر درین نواحی بسیار زرع شده و حاصل خوب ازانها بدست می‌آید. انواع میوه از قسم بادام، انگور، شفتالو زردالو ناک بهی، سیب، آلوبالو، گیلاس، توت به کثرت پیدا می‌شود، عمده‌ترین حاصلات سردرختی آنها بادام، انگور و توت است، بادام این منطقه یکی از صادرات بزرگ وطن ما است که بخارج فرستاده می‌شود، انگور و دیگر میوه جات نیز باطراف وطن برده فروخته می‌شود، گاهی بجانب شیخ علی شیرو بامیان برده شده در عوض آن گندم، جو و باقلی بدست می آورند و بچاریکار و کابل برده بپول نقد بفروش میرسانند، دو قسم توت درینجا دیده شده که یکی بنام کبود و دیگری بنام کوک پیوند یاد می‌شود، هر دو نوع آن قابل توصیف است، خشک توت کوک پیوند در لذت و خوبی از سائر توت‌های ممتاز است، اما میوه جات این ناحیه

اکثرا در معرض آفت و بلای سماوی و ارضی واقع میگردد، نباتات طبی از قبیل کرمک بته، زردسرک، کنوچه، اسفند، سرش، کمال، اژدم، حنظل، درونه در کوها و درههای آن به کثرت بطور خودرو پیدا میشود. و از نباتات خوردنی مثل سوهان، سبزی سیاه، سیرک، پیاز کوهی، سمارق، چکری و شری بصورت وحشی و خودرو درکوها موجود است، از نباتات کوهی که در محروقات استعمال میگردد مانند بلک، خنجک، کمال، بوتی و سرخ ساج در کوها بسیار پیدا میشود، از حیوانات وحشی همچون گرگ، روباه، شغال دله خفک و شغور هم درینجا پیدا میشود. طیور وحشی از قبیل بودنه، مرغابی باشه، پتول یافت میشود، بودنه را با باشه و سگ شکار میکنند، مرغابی و پتول را با تفنگ صید مینمایند یک نوع مرغ دیگری است که آنرا سبزه خورک میگویند شکار آن بواسطه دام و تلک است. در بعضی چشمه سارها کبک نیز پیدا میشود که آنرا ذریعه تفنگ شکار مینمایند زراعت سبزیجات از قبیل مرچ سرخ پیاز، گشنیز، شلغم، زردک بادنجان رومی و کچالود درینجا بسیار مروج است. که از خوراک اهالی زیاد بوده در نقاط مختلفه پروان بپول نقد و یا در بدل غله جات بفروش رسانیده میشود.

شواک: علاقه داری درجه ۳ جدران مربوط ولایت پکتیا است.

شوپشک: کوتلیست بفاصله ۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه نو در علاقه حکومت کلان بادغیسات مربوط هرات که بین ۶۳ درجه ۴ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۸ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شوحین: موشعیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در شمال شهر قندهار که بین ۶۵ درجه ۴۱ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۱ درجه ۴۳ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شوحین ثانی: موضعیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در شمال شهر قندهار متصل سرکیکه بطرف باغ نو میرود مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۴۲ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۴ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شوخه: قریه ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در جنوب گدام در علاقه حکومت درجه ۳ترین مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۳۹ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۶ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شوخی: قریه ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر بطرف شمال غرب سربولی در حوزه حکومت درجه ۲ کوهستان مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه ۲۳ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۸ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شودیاک: قریه ئیست بفاصله ۱۲/۵ کیلومتر در غرب سردار کلی در علاقه حکومت کلان خوست مربوط ولایت پکتیاکه بین ۶۹ درجه ۵۱ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۸ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شور: قریه ئیست بفاصله ۴۷/۵ کیلومتر در جنوب غرب شهر میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۲۰ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۲ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شور: موضعیست چاه دار بفاصله ۴۴/۵ کیلومتر در شرق قریه خان آباد در علاقه حکومت درجه ۲ دولت آباد مربوط حکومت کلان بلخ متعلق ولایت مزار شریف که بین ۶۶ درجه ۵۶ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۶ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شور: قریه ئیست بفاصله ۳۵ کیلومتر در شرق قریه قلات غلزائی در علاقه حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که بین ۶۷ درجه ۶ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شورآب: قریه ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در جنوب تالقان متعلق حکومت کلان تالقان مربوط ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه ۲۰ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۱ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شوراب: دریائی است که بفاصله ۵۷/۵ کیلومتر در جنوب شرق شهر قندهار جاری بوده و بدریای ترنک می‌ریزد و مربوط ولایت قندهار بوده بین ۶۵ درجه ۳۵ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۹ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شورآب: قریه ئیست بفاصله ۷/۵ کیلومتر در جنوب قلعه سرکاری متصل دریای شورآب دره صوف مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزار شریف که بین ۶۷ درجه ۱۵ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۰ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شورآب: قریه ئیست بفاصله ۲۹/۵ کیلومتر در شمال غرب شهر هرات در علاقه حکومت درجه اول انجیل مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۱ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شورآب: قریه ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در شمال غرب قریه وزیرآباد در علاقه حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۶ درجه ۵۱ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۴ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شورآب: چشمه ئیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در جنوب غرب غوریان در علاقه حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که بین ۶۰ درجه ۵۷ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شورآب: نهریست بفاصله ۶۶/۵ کیلومتر در غرب غوریان متعلق حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که بین ۶۰ درجه ۵۷ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۴ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شورآب: موضعیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در جنوب شرق سمنگان مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۸ درجه ۱۳ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۶ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شورآب تنگی: تنگی ئیست بفاصله ۱۳/۵ کیلومتر در جنوب شرق شهر مزار شریف مربوط ولایت مزار شریف که بین ۷۶ درجه ۱۱ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۶ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شورآب چشمه: چشمه ئیست بفاصله ۵۱/۵ کیلومتر در جنوب قلعه نو در علاقه حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که بین ۶۳ درجه ۲۷ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۵ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شورآب دره: دره ئیست بفاصله ۷/۵ کیلومتر در جنوب قلعه سرکاری در علاقه دره صوف مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزار شریف که بین ۶۷ درجه ۱۵ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۹ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شورآب رباط: قریه ئیست بفاصله ۱۹/۵ کیلومتر در غرب اشکمش در علاقه حکومت کلان تالقان مربوط ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه ۲ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۶ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شورابک: حکومتی است درجه ۴ مربوط ولایت قندهار که بین تخمین ۶۴ و ۶۶ درجه ۱۹ و ۵۲ دقیقه ۱۴ و ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ و ۳۰ درجه ۲۹ و ۳۰ دقیقه ۱۱ و ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

این حکومتی حاوی یک علاقه داری درجه ۲ مسمی بعلاقه داری ریگ می‌باشد و شامل تقریباً ۲۷ قریه خورد و بزرگ است آب و هوای این منطقه در زمستان معتدل و در تابستان نهایت گرم می‌باشد زمین شورابک تماما هموار است ولی باغ و اشجار بکلی موجود نیست زیرا آب

قلت دارد حتی اهالی آب نوشیدنی خود را از چاهائیکه عمق آن در حدود شصت الی شصت و پنج متر می‌رسد بدست می‌آورند پیدا وار زراعتی آن تنها گندم، و جو می‌باشد حیوانات اهلی آن: اسپ، گاو، اشتر، بز و گوسفند است. حیوانات وحشی که در کوها و دشتها پیدا می‌شود: گرگ، روباه، شغال، می‌باشد. اهالی بعضا زراعت پیشه و مالدار می‌باشد یکنفر وکیل از طرف اهالی این حکومتی انتخاب و بشورای ملی فرستاده می‌شود.

شورابک: قریه ئیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در غرب گرشک در علاقه حکومت درجه ۲ نهر سراج حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۲۰ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۰ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شورابه: نهریست بفاصله ۸۱/۵ کیلومتر در شمال شرق سوزمه در علاقه سرپل مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۵ درجه ۵۹ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۰ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شوراره با: قریه ئیست بفاصله ۴۴ کیلومتر در شرق شهر خلیل در علاقه حکومت درجه ۲ کشک مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۳۵ دقیقه ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شوراره با: دریائیست که بفاصله ۵۸/۵ کیلومتر در شمال شرق شهر خلیل در علاقه حکومت درجه ۲ کشک مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۲۲ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۱ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شوراشور بیگ: شیله ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در شمال غرب کفتار خانه متعلق حکومت درجه ۳ قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۷ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شوراغاز: نهریست بفاصله ۶۴/۵ کیلومتر در شمال شرق بالا مرغاب مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که بین ۶۳ درجه ۳۷ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۶ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شوراق کوتل: شیله ئیست بفاصله ۵۱/۵ کیلومتر در شمال غرب شهر میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۱۶ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شوراکی: دندآبیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در جنوب شرق قلعه بست در علاقه حکومت

درجه اول نهر سراج مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۳۴ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۳ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شوراکی: قریه ئیست بفاصله ۲۰/۵ کیلومتر در شمال مشرق گرشک در علاقه حکومت درجه اول نهر سراج مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۴۴ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۵ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شورالدرتی: موضعیست بفاصله ۳۵/۵ کیلومتر در شمال قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۱۲ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۶ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شورالی چولای: شیله ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در شمال قریه چهارشنبه در علاقه قیصار و به نهر شور می‌ریزد مربوط حکومت اعلی میمنه بوده و بین ۶۳ درجه ۵۴ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۴ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شورامان دین گک: نهریست بفاصله ۴۸ کیلومتر در شمال قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که تخمین بین ۶۴ درجه ۱۳ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۵ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع بوده و آب آن به نهر اشقره می‌ریزد.

شور اندام: موضعیست بفاصله ۱۱/۵ کیلومتر در جنوب شرق شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۴۹ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۴ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شوراو: موضعیست بفاصله ۴۳ کیلومتر در جنوب غرب چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۱ درجه ۵۲ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۵۲ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شوراو: دریائیست بفاصله ۴۳/۵ کیلومتر در شمال قریه گلران مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۵۸ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۳ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است و آب آن به دریای سلیم می‌ریزد.

شوراو: قریه ئیست بفاصله ۱۰/۵ کیلومتر در شمال شرق شهر فراه مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۲ درجه ۱۲ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۸ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شوراو: دریائیست بفاصله ۱۱/۵ کیلومتر در شمال قریه گنده لک در علاقه حکومت درجه ۳

گذره مربوط ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۵۵ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۷ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع بوده و آب آن برود برنجی می‌ریزد.

شوراو: چشمه ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب شرق واشیر مربوط حکومت درجه ۲ نوزاد متعلق حکومت اعلی گرشک که بین ۶۳ درجه ۵۸ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شوراوک دره: دره ئیست بفاصله ۸ کیلومتر در شرق قلعه شهر در علاقه فوغان مربوط درزاب گرزیوان متعلق حکومت اعلی میمنه که بین ۶۵ درجه ۳۵ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۵ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شور بدر الدین: شیله ئیست بفاصله ۵۷ کیلومتر در شمال غرب میمنه که آب آن به نهر شور می‌ریزد مربوط حکومت میمنه که بین ۶۴ درجه ۱۵ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شور بلکه: شیله ئیست بفاصله ۱۲/۵ کیلومتر در شمال غرب قیصار که آب آن بدریای قیصار می‌ریزد مربوط حکومت اعلی میمنه بوده و بین ۶۴ درجه ۱۰ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۷ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شوربورک کشک: شیله ئیست بفاصله ۳۵/۵ کیلومتر در شمال قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۱۱ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۳ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع بوده و آب آن به دریای قیصار می‌ریزد.

شوربوره خور: شیله ئیست بفاصله ۱۰/۵ کیلومتر در شمال قریه چهارشنبه در علاقه حکومت درجه ۳ قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۳ درجه ۵۴ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۵ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است و آب آن به نهر شورآغاز می‌ریزد.

شور بولاق: قریه ئیست در علاقه چهارکنت (چارگنبد) مربوط حکومت درجه ۲ نهر شاهی متعلق ولایت مزار شریف که بین ۶۷ درجه ۶ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۸ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شورتباش: رودیست که بفاصله ۱۱۹/۵ کیلومتر در غرب انار دره در علاقه حکومت درجه اول شین دند مربوط ولایت هرات که بین ۶۰ درجه ۵۴ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۸ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شور تپه: قریه ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در شمال غرب زیارت خواجه سالار در علاقه خمیاب مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۶ درجه ۳ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲۴ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شور تپه: حکومتیست درجه ۴ مربوط حکومت کلان بلخ متعلق ولایت مزار شریف که بین خطوط ۶۶ و ۶۷ درجه ۲۳ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد مشرقی و ۳۷ درجه ۱۲ و ۲۳ دقیقه ۴۳ و ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است. شور تپه در منتهای شمال منطقه حکومت کلان بلخ و حاشیه سرحدی ولایت مزار شریف کائن و از طرف شمال بخط سرحدی و دریای (آمو) و از سمت جنوب به حکومت دولت آباد و از حصه جنوب شرق به سیاه‌گرد مربوط حکومت نهر شاهی و از طرف غرب به حکومت قرقین محاط و محدود است این منطقه از محال سیاه‌گرد الی حصص مربوطه حکومت قرقین در ساحل دریای آمو که حد فاصل و سرحد طبیعی بین خاک افغانستان و خاک مملکت اتحادیه شوروی شمرده می‌شود متوازیا افتاده است ساحه آن تماما ریگستان بوده و عبارت از یکنوع ریگ سیاری است که ازان در هر حصه تپه‌های بلند ریگی تشکیل شده و زود زود این تپه‌ها از یکجا بدیگر جا نقل مکان میکند ساختن سرک‌های عمومی در این حصه برای مسافرین و حمل و نقل اموال التجاره مشکلات داشته عبور و مرور از حصه سرحد الی سیاه‌گرد بوسیله اشتر و گادی صورت می‌گیرد، شور تپه منطقه کوه نبوده زمین آن هموار است بلکه این زمین محدود هم مرطوب و شوره زار بوده و همیشه تحت استیلای ریگهای سیار واقع می‌شود. قرار احصائیه، زمین‌ها چندان صلاحیت زراعت را ندارد.

قریه‌های مشهور آن حسب ذیل است: قریه بوزاریق مرکز حکومتی، قریه چوب باش، قریه جوی وکیل، قریه ساری تپه، قریه اریق بهادر، قریه پته کیسر، قریه شور ارایق، قریه پس اریق، قریه دالی، قریه هزره توفی، قریه اسلام علیا، قریه اسلام سفلی، بودنه قلا، باغ پهلوان، حلقه جر، سرمنگ، عبدالحیم زئی، قوریقه خانه، بابه عوض، اوگلان، سرآسیاب، قیچاق، قدیم قزل کند، ازبکیه ایله تن، قندهاری، بلوچ، خوجه سکندر، ناقلین سکندر، خلیلی سکندر، گران بای ذوالفقار، گور دره عبدالکریم، سیاه آب، شاه گدای، رحمت آباد، جنگلی، پیکان، دره و قلند می‌باشد. پیشه عمومی اهالی اینجا مالداری اشتر کاری و بعضا تجارت و دهقانی بوده و صنائع دستی آن عبارتست از: گلیم قالین، قاقمه ترکمنی مله ئی، الاچه ترکمنی، کرباس، جوال و خورجین که توسط انات آنجا صورت می‌گیرد.

قالین هائی که در قریه دالی و قریه چوب باش مربوط شور تپه بافته می‌شود در جمله دیگر

مناطق مصنوعات قالین ولایت مزار شریف شهر بسزائی دارد آب و هوای آن در تابستان و زمستان معتدل بوده برفباری از ماهای جدی و دلو صورت می‌گیرد و ازان ببعد باران می‌بارد، از نقطه نظر اینکه اراضی شور تپه مرطوب و شوره زار است برف زیاد دوام ندارد. محصول زراعتی آن منحصر به جونند (جواری ترکمنی) رشقه، لوبیا، ماش و بعضا خربوزه ترکمنی مسی به (خربوزه ارکانی) تربوزو پنبه است خانه‌های شخصی در قریه‌های این حکومتی بصورت گنبدی و بعضا چوب پوش و خامه است که نسبت بشوره بودن زمین آنجا زود شکست نموده و از بین می‌رود آنهائیکه پیشه مالداری و اشتر کاری دارند در حصه ریگی این منطقه اکثرا برای خود خانه‌های خرگاه وکپه‌های از چوب و نی درست می‌کنند ولی نظر به خطر استیلای ریگها و تپه‌های متحرک سیار اند و از یک ناحیه بدیگر ناحیه با خانه‌های خرگاهی خود نقل مکان مینمایند و حتی زمین‌های محدود زراعتی آنها اکثرا باین خطر مواجه می‌شود. در قریه‌های آن بعضا باغهای احداث شده که در آن اشجار زردالو، توت، شفتالو، انار، سیب، انگور و سنجد تربیه می‌شود از انواع سبزیجات بادنجان رومی، بادنجان سیاه، گندنا، پیاز، خرفه و پالک پیدایش دارد. ازینجا قالین، گلیم و غیره مصنوعات پشمی برای فروش در بازارهای بلخ و ولایت مزار شریف صادر شده و عوض آن مواد خوراکه از قبیل برنج، گوسفند، نمک از قطغن و گندم، جو، ماش و غیره از دولت آباد و بلخ وارد میگردد. حیوانات اهلی آن عبارتست از گوسفند قره قلی، گوسفند عربی، بز، اسپ، شتر، مرکب و گاو. پیشه مردم اینجا اغلبا تجارت پوست و قالین می‌باشد، این مردم بیشتر به اسپ سواری شوق دارند و اسپ‌های قوی و تنومندی برای سوارکاری و بزکشی که یکنوع سپورت ملی است تربیه مینمایند و به نگهداشت اسپ‌های دونده و بزکش بغرض مسابقه اسپ دوانی و بزکشی ذوق و علاقه‌مندی فوق العاده دارند. طیور اهلی و وحشی آن عبارت است از: مرغ خانگی، بودنه، کبک، مرغ دشتی، مرغ آبی، کبوتر، باز، باشه، عقاب، شاهین، کرگس، بوم، زاغ سیا و زاغ ابلق می‌باشد. شور تپه دریای جداگانه نداشته و در قسمت ساحلی آمو دریا واقع است، که بعد از طی یکمقدار مسافه و اختلاط و آمیزش با چندین دریا و چشمه سارها از حصه شرق شور تپه گذشته و در قسمت جنوب آن که علاقه قرقین و خماب (خمیاب) بوده و از مناطق سرحدی شمرده می‌شود. نسبت به عمیق بودن مجرای آن در دیگر مربوطات ولایت مزار شریف استفاده شایانی نشده اما تنها در موقع تابستان که تموج و طغیان آب دریا زیاد است بعضی زمین‌ها و خالیگاهائیکه از هجوم و استیلای ریگ‌های سیار مصئون مانده است استفاده محدود زراعتی در این حصه بعمل می‌آید.

علاوه بران چندین نهر در حصه شور تپه از این دریا جدا شده و موسوم است به: نهر پته کیسر، نهر ساری تپه، نهر جوی وکیل، نهر اریق بهادر، نهر چوب باش، نهر بوزاریق، نهر شور اریق، نهر پس اریق، نهر دالی، نهر اسلام علیا و نهر اسلام سفلی، ازین نهرها به پیمانه کوچکی در اراضی آنجا زراعت صورت می‌گیرد. در شور تپه یک باب مکتب دهاتی نیز دائر بوده و علاوتا یکنفر وکیل از طرف اهالی این حکومتی انتخاب و بشورای ملی فرستاده می‌شود.

شورچاه: چاهیست بفاصله ۱۲ کیلومتر در غرب قریه گنده لک در علاقه حکومت درجه ۳ گذره مربوط ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۴۸ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۵ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شور چاه کوتل: کوتلیست بفاصله ۲۸ کیلومتر بطرف جنوب پلخمری مربوط ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه ۴۲ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۵ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شور چشمه: چشمه ئیست بفاصله ۳۸ کیلومتر در شمال شرق بالا مرغاب مربوط حکومت کلان بادغیسات ولایت هرات که بین ۶۳ درجه ۴۲ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۹ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شور ریگ: موضع است بفاصله ۶۸ کیلومتر در شمال صالحان کاریز در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۳ درجه ۳۲ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۵۶ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شور ریگ: موضعیست بفاصله ۶۳/۵ کیلومتر در شمال غرب قریه شیخ بابر در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۲۹ دقیقه ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۶ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شور زنگی: نهریست بفاصله ۶۹/۵ کیلومتر در شمال غرب میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۲۴ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع بوده و آب آن بدریای قیصار می‌ریزد.

شور زنگی: دره ئیست بفاصله ۴۶ کیلومتر در شمال غرب میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۲۱ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شورزه: قریه ئیست بفاصله ۴۴ کیلومتر در شمال غرب مرکز منجان متصل دریای انجمن در

علاقه منجان مربوط حکومت درجه ۲ جرم متعلق حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه ۳۸ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۷ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شولگره (بوینقره): علاقه داری درجه ۲ مربوط حکومت درجه ۳ کشنده متعلق حکومت کلان بلخ در ولایت مزار شریف واقع بوده بر خط ۶۶ و ۶۷ درجه ۱۶ و ۱۹ دقیقه ۱۲ و ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۱ و ۳۴ دقیقه ۴۲ و ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است. علاقه مذکور از مرکز مزار شریف تخمین (۴۵) کیلومتر مسافه دارد.

قراء مشهور اینعلاقه: قزل کنت قدیم، قیچاق، بابه عوض، اوراکی، خواجه سکندر، منحنی باغ پهلوان، زره ونـد، سیاه آب، قـلند، تـوغنچی، شـاه گـدای، غـنمی، مـلکاندر، قـفلاندره، استرکوت، دالان، وی بوت، ارلات، رحمت آباد، بودنه قلعه و پیکان دره، تعداد خانوار آن در حدود «۱۲۰۰» خانه تخمین می‌شود.

موقعیت اینعلاقه: شولگره بصورت یک جلگه سرسبز و خرمی است کـه هـمیشه اراضـی زراعتی و خاک مستعدٔ و حاصل خیز آن برای نشو و نمای هر نوع سبزیجات و حبوب قابلیت دارد، مخصوصا در اکثر مناطق زراعتی آن شالی کاری و بذر پنبه بصورت اعلی صورت می‌گیرد. علاوتاً نهریکه از دریای دره گز (دریای چشمه شفا) جدا شده اراضی آنرا آبیاری میکند چون دریای مذکور از بین اینعلاقه عبور مینماید جویهای علیحده که از بعضی حصص دریا کشـیده شده است نیز بمصرف کشتمندی رسیده، بر خرمی و شادابی این منطقه می‌افزاید، بناء عـلیه برنج باریک و برنج لک و پنبه از محصول مهم زراعتی اینجا شمرده می‌شود، از همه بیشتر برنج لک شولگره که به برنج «دره گزی» مشهور است خیلی اعلی و لذیذ مـی‌باشد در بـازار مـزار، کشنده زیاد بفروش می‌رسد و در عوض آن مواد خوراکه و رخت باب وارد می‌شود. کوه معروف به «البرز کوه» در منتهای شمالی این علاقه واقع گردیده است و خیلی طویل بـوده از قسـمت شرقی بسلسله کوهای سمنگان و از سمت غرب به تپه‌های خاکی مربوطات حکـومت اعـلی شبرغان و از ناحیه شمال به علاقه داری چمتال و از حصه جنوب به آخرین حصص شولگره ملحق می‌باشد. در برخی جاهای این کوه جنگل‌های پسته و درخت‌های محدود بادام کـوهی بنظر می‌رسد، دریای دره گز که از بند امیر و بامیان منبع گرفته از علاقه‌های بـلخاب کشـنده، آقکپرک مرکز کشنده و بین جبال مرتفعه و دره‌های عمیق عبور نموده به انهار جداگانه منقسم میگردد که نهرهای مذکور به هجده نهر یاد شده تمام مربوطات ولایت مزار شریف را آبیاری مینماید بالاخره این دریا در آخرین حصه مربوطه حکومت اعلی شبرغان منتهای می‌شود.

اهالی و پیدا وار زراعتی: پیشه عمومی اهالی اینجا دهقانی و بعضا مالداریست. پیداوار زراعتی اینجا منحصر به گندم، جو، جواری، ماش و شالی می‌باشد چون از آب دریای دره گز بیشتر استفاده می‌شود اکثر مردم زمیندار و باغدار برای کشت شالی یک اندازه زمین خود را اختصاص می‌دهند و از فروش برنج دره گزی منفعت خوبی می‌گیرند و علاوه بران در موقع طغیان و آبخیزی دریا بصید ماهی اشتغال و ماهی تازه را در مزار شریف برای فروش میبرند و هم از شکار کبک و آهو در زمستان استفاده می‌شود.

باغهای مشجر: منطقه شولگره چون از تمام مناطق زراعتی مزار شریف بیشتر شاداب و سرسبز بوده صلاحیت زراعتی زیادتر دارد، لهذا علاوه بر زراعت غله باب باغهای شخصی احداث و دران اشجار مثمر از قبیل توت، زردالو، آلو، سیب، بهی، سنجد، سفیدار و بید و از نباتات فالیزی خربوزه، تربز، بادرنگ، کدو، بادنجان، زردک، شلغم، کچالو و پیاز غرس و تربیه می‌شود، علاوه بران یک باغ ذخیره که به «باغ قلند» شهرت دارد در این منطقه بمصرف عمارات حکومتی و شخصی می‌رسد.

آب و هوا: برفباری در اینمنطقه از اوایل جدی تا حوت دوام دارد چون اراضی بین جلگه هموار و حصص شرق و غرب آنرا تپه‌های بزرگ خاکی تشکیل داده است در تپه‌های مذکور زراعت للمی و در دیگر قسمت‌های هموار کشت آبی بعمل می‌آید.

نهرها: نهرهائیکه از دریای دره گز جدا شده یکی آن از حدود قریه قزل کند که در سمت غرب شولگره واقعست بنام نهر «قریه قبچاق» یاد شده و دیگر آن از حصه شرق عبور میکند به نهر تاجک و ایله تن مشهور است نهرهای مذکور بعد از آبیاری زمین‌های زراعتی واپس بدریا می‌ریزد، و یک نهر دیگر که از چشمه خواجه سکندر می‌باشد مخصوص آبیاری باغ قلند است که پایان آب آن بزمین‌های زراعتی اهالی می‌رود.

معابر و دره‌ها: راهائیکه اهالی عبور و مرور مینمایند از حصه چشمه شفأ یکراه به حصص بودنه قلعه و شولگره می‌رود و راه دیگر ازان طرف دریا کشیده شده که یک حصه به بودنه قلعه و دیگر حصه به پیکان دره می‌رسد، هر دو راه مذکور بدو طرفه دریا واقع شده اما برای تردد موتر قدری مشکلات داشته خالی از خطر نیست همین طور دو دره مشهور بنام آغر سای و بیرم شاه در شولگره می‌باشد که اهالی آنجا بطرف قراء مربوط رفت و آمد دارند.

مزارها: در شولگره چندین مزار است که از آنجمله مزار بابه عوض و مزار خواجه سکندر می‌باشد. در حوائی مزار اخیر الذکر چشمه بنام «چشمه خواجه سکندر» وجود دارد که اطراف آن را جنگلات نی فرا گرفته در این چشمه ماهیان رنگارنگ موجود می‌باشند.

مکاتب و مساجد: در قریه بابه عوض یکباب مکتب ابتدائی تأسیس و اطفال آن تحت تعلیم و تربیه می‌باشند علاوتاً در ماه ثور ۱۳۳۱ یک باب مکتب دهاتی نیز دائر گردیده است کذا مساجد جامع در اکثر قریه‌های مربوطه این علاقه وجود دارد که دیگر اطفال باخذ تعلیم دینی اشتغال دارند.

حیوانات و طیور: از حیوانات اهلی گاو، گوسفند، بز، و شتر پیدا شده و از غیر اهلی که عبارت از پلنگ، گرگ، شغال، روباه، و خرگوش است نیز در اینجا پیدا می‌شود. در اینحصه چون زیادتر پلنگ وجود دارد مردم شکاری اینجا به شکار آن پرداخته از پوست آن استفاده میکنند طیور اهلی و غیر اهلی آن عبارتست از مرغ خانگی، کبک، بودنه، مرغ آبی، مرغ دشتی، قاز، غال، کل مرغ و غیره.

شهر بزرگ: علاقه داری درجه ۲ مستقیماً متعلق بمرکز حکومت اعلی بدخشان است.

شهر سبز: قریه ایست متعلق حکومت درجه ۲ درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان اصلا نام این قشلاق (فلان) بود اما این اسم بعدها به شهر سبز مبدل گردید و اهالی آن امروز بعضاً بنام (فلان) و بعضاً بنام شهر سبز یاد میکنند. طرف شمال آن روانگ و طرف جنوب آن کوی آی و طرف مشرق آن سفید کوه و طرف مغرب آن دریای پنج واقع است، اهالی آن زراعت پیشه بوده و از طرف شرق به غرب در بین قشلاق نهر جاری است زراعت گندم، جو، جوار، ارزن، پنبه، کلول، مشنگ، باقلی، ماش و لوبیا عمومیت دارد و اشجار مثمر توت، زردالو، سیب، انگور، شفتالو، گیلاس، بهی، ناک و انجیر یافت می‌شود. و از اشجار غیر مثمر بید و چنار دارد.

شهرستان: حکومتیست درجه (۴) مربوط حکومت کلان دایزنگی ولایت کابل که دارای قریه‌های متعدد بوده و عمده‌ترین آنها قرار ذیل است: قریه چارصد خانه، برکه، حسن رضا، استو دندک، میرغلام سید احمد چوپان، آشکار آباد، رباط، تکان، خوارا، باغ، صد خاک غاف، تخاوی، چرخ، سیادره فوقانی، بالا قول، میانه قول، و غیره می‌باشد که هر کدام آنها بفاصله کم و زیادی از مرکز حکومتی بعید بوده عموماً تحت اداره همین حکومت می‌باشد که بنام شهرستان یاد می‌شود. هوای آن منطقه بطور عموم در تابستان معتدل و در زمستان بواسطه برف باری و شدت سرماه کاملا سرد و برد بوده و این بارندگی اغلباً از ماه قوس شروع و تا آخر ماه حوت بلکه تا آخر حمل دوام می‌نماید. برفباری به اندازه شدید است که در زمستان عبور و مرور بین قریه‌ها صعب و مشکل می‌باشد در بهار باران زیادی باریده اکثراً برف آب می‌شود با اینهمه در کوهای آن برف دایمی دیده می‌شود. زراعت این منطقه بطور عموم گندم، جو، جواری، باقلی،

شاخل، عدس، ماش، نخود و غیره می‌باشد که در تمام اراضی مربوط قریه‌های مذکور کشت و کار می‌شود در بعضی نقاط پنبه نیز کاشته می‌شود، از قسم اشجار میوه دار تنها در بعضی نقاط آن درخت زردآلو دیده می‌شود باقی کدام نوع دیگر درین جا موجود نیست. تربیه مواشی مخصوصاً بز، گوسفند گاو زیاد است. اسپ و خر نیز برای سواری و قلبه رانی تربیه کرده می‌شود دریای هیرمند که از کوهای این منطقه منبع می‌گیرد از طرف مشرق جریان داشته بدون اینکه در کدام نقطه ازان استفاده شود بطرف مغرب سرازیر میگردد پیشه اهالی عموماً دهقانی بوده و در زمستان‌ها اغلباً به کابل می‌آیند صنعت برک ـ و گلیم، جوال، کرباس بافی درین جا رواج دارد، در شهرستان علاوه بر مدارس خصوصی و تعلیمی که در مساجد داده می‌شود یکباب دهاتی نیز از طرف وزارت معارف دائر گردیده است. همچنین یکنفر وکیل از طرف اهالی حکومتی شهرستان انتخاب و بشورای ملی ارسال می‌شود.

شهر صفا: موضعیست بین معبر عمومی قندهار و کابل، این شهر بشکل تپه بوده و از جمله آثار تاریخی قندهار بشمار می‌رود حدود اربعه آن قرار ذیل است: لز طرف شرق کوه باغ، به سمت غرب تاک معین، جانب شمال کوه دره و در جنوب آن قریه بامازی و تپه‌های بامازی موقعیت دارد. این تپه تاریخی و باستانی در اثر عوامل جوی تقریباً شکل مخروطی را بخود اختیار کرده فعلا در شهر صفا دکاکینی وجود دارد که برای استراحت مسافران کابل و قندهار توقف گاه خوبی بشمار رفته چای و غذای کافی پیدا می‌شود.

شهرک: علاقه ایست مرکز حکومت کلان غورات ولایت هرات موقعیت آن بین ۶۳ و ۶۴ درجه ۳۷ و ۴۴ دقیقه ۳۴ و ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ و ۳۴ درجه ۲۵ و ۵۰ دقیقه ۲۴ و ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است. حدود آن از طرف شرق به علاقه چخچران و از سمت جنوب بعلاقه تولک و فراه رود، و از سمت غرب به علاقه اوبه متصل است حدود شمالی آن را بعضی از حکومت چخچران تشکیل داده است بعضی از محققان آن را بمنزله پایتخت مشهور غور در دوره سلطنت غوریان شناخته‌اند. ارتفاع آن از سطح بحر تخمین در حدود ۱۵۳۹ متر است. اراضی مذکور کوهستانی بوده و بعضاً شیله‌ها و دره‌ها و وادیها نیز دارد و اهالی آن اغلباً در بین همین وادیها سکونت دارند. اراضی این منطقه قابل زراعت بوده حاصلات مهم آن للمی می‌باشد، گندم و جو بمقدار کافی بدست می‌آید کوهای آن از علف مستور بوده و برای تربیه حیوانات مفید است و هکذا در کوهای آن رواش پیاز کوهی و خنجک زیاد پیدا می‌شود که اهالی ازان استفاده می‌نمایند، شهرک در زمستان بواسطه برفباری‌های شدید نهایت سرد بوده و

تابستان آن خیلی معتدل است مقدار بارندگی برف در زمستان اغلباً باندازه دو متر می‌رسد و راهای عبور و مرور را مسدود میسازد. در شهرک اشجار مثمر از قبیل سیب، زردآلو، انگور و شفتالو زیاد پیدا می‌شود، مخصوصاً در قریه‌های کمج، غوک، سلمه، دره تخت، سیب، بهی شفتالو زیاد شهرت دارد. صنعت کرباس بافی، گلیم، چپک جوال، برک و غیره درینجا زیاد بوده و مایحتاج اهالی از همین درک تهیه می‌شود. تجارت صادراتی آن روغن و گوسفند است که به هرات، قندهار و کابل فرستاده می‌شود و در عوض مال وارداتی از قبیل رخت باب، ظروف مسی و غیره وارد می‌شود حیوانات اهلی آن عبارت از اسپ گاو، بز، گوسفند و خر می‌باشد و درکوهای آن خوک، گرگ روباه و حتی پلنگ پیدا می‌شود ازطیور وحشی بلبل، عندلیب، کبک و کبک زری زیاد است. کوه مشهوری که از شهرک میگذرد بنام (کرگساب) شهرت دارد که از سفید کوه جدا شده بسمت شرقی واقع و غربا امتداد یافته و به علاقه تولک منتهی میگردد رودخانه هائی که شهرک مشهور است عبارت از رود بارغوک رود شهرک و رود کمنج می‌باشد. این رودبار اکثرا وادیهای منطقه را سیراب نموده و تماما یکجا شده بنام هریرود یاد می‌شود. در شهرک بسواحل دریای هری رود یک مناری به ارتفاع ۷۰ متر از قدیم بنا نهاده شده که دلچسب است اما تاریخ بنای آن معلوم نیست علاوتا بعضی بناهای دیگر هم دیده می‌شود که به مرور زمان از بین رفته و بجز خرابه‌های آن دیگر اثری از آنها معلوم شده نمیتواند. در قریه غوک یک معدن نمک نیز کشف گردیده و از چندین سال است نمک ازان استخراج می‌شود. در مرکز شهرک یک مکتب ابتدائی و یک باب مکتب دهاتی تاسیس شده که متعلمین در آنجا مشغول اخذ تعلیم می‌باشند.

شهیدان: قریه ایست تقریبا بفاصله ۴۸ کیلومتر بطرف غرب لغمان مربوط علاقه داری مج عزیز خان ولایت ننگرهار آب و هوای آن در زمستان معتدل بوده برف باری کم دیده می‌شود اما بارش زیاد می‌بارد تابستان آن نسبت بدیگر نقاط لغمان گرمتر و بادهای شدیدی دارد که در زمستان سرد و در تابستان نهایت گرم می‌باشد. پیشه مردم بطور عموم زراعت بوده پیداوار زراعتی آن عبارت است از اقسام برنج، جو، جواری، ارزن، ماش، تو ربک، انواع نیشکر، پنبه و غیره. صادرات آن را برنج و قند سیاه و غیره تشکیل می‌دهد جنگل داری مصنوعی و غیر مصنوعی نیز در آن منطقه دیده می‌شود جنگل مصنوعی آن را اشجار بید، پنجه چنار تشکیل می‌دهد و جنگل غیر مصنوعی آن عبارت از لخ خودرو و درخت گز می‌باشد که در ساحل دریای کابل به کثرت می‌روید حیوانات اهالی آن عبارتند از گاو، گاو میش، خر، اسپ و غیره.

حیوانات وحشی آن عبارت است از روباه، شغال، و آهو می‌باشد طیور آن عبارتند از مرغابی، کلنگ، لگ لگ، زاغ، بودنه، کبک و سیسی.

شیتوگروم: قریه ئیست بفاصله ۴۸ کیلومتر در شمال قریه آرامتل در علاقه نورستان مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۵۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۷ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شیخان: موضعیست در قریه رخه مرکز حکومت درجه ۳ پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان که بسمت شمال مغرب آن واقع گردیده این قریه کوچک از رودخانه پیاوشت سیراب می‌گردد، موضع مذکور سرسبز و شاداب می‌باشد حدود اربعه: بشمال آن قریه شست واقع گردیده، جنوب آن به بخشی خیل میانه اتصال دارد و سمت شرقی آن بسرک عمومی موتر رو مربوط می‌باشد، جانب غرب آنرا کوها و تپه‌ها احاطه کرده است. حاصلات زمینی آن گندم، جو، باقلی، جواری و شبدر و شرشم می‌باشد، حاصلات سردرختی آن توت، زردالو، آلوچه، آلوبالو و انگور است، حیوانات آن گاو و مرکب می‌باشد مرغ خانگی به تعداد زیاد تربیه می‌شود درینجا چند دکان نیز آباد می‌باشد که دران اشیاء خوراکه و ضروریات بفروش می‌رسد، شیخان شاه ولی که یکی از مزارات مشهور پنجشیر است در اینجا واقع گردیده که در جنوب تپه بجانب غرب این قریه مدفون می‌باشد پیشه اهالی این جا زراعت و دکانداری است.

شیخان: موضعیست در شمال مرکز نجراب مربوط حکومت محلی نجراب متعلق حکومت کلان کلا پیسا متعلق به حکومت اعلی پروان.

شیخ علی: علاقه داریست مربوط حکومت درجه ۴ سرخ پارسا متعلق حکومت اعلی پروان که حدود آن شرقا متصل است بحکومت محلی غوربند و غربابه علاقه داری شبر جنوبا به کوهبابا متصل حکومت محلی سرخاب شمالا به علاقه داری تاله و برفک. طول این سرزمین را شرقا و غربا ۲۹ کیلومتر و عرض آن را ۲۱ کیلومتر تخمین نموده‌اند اراضی مذکور کوهستانی و دارای تپه‌های بلند بوده و زمین زراعتی کمتر دارد که در آن گندم، جو، جواری، باقلی کاشته می‌شود اشجار بادام، بید و چنار نیز زیاد دارد، بهترین مناظر آن را چراگاهای طبیعی تشکیل می‌دهد ازین حیث تربیه مواشی درین منطقه زیاد بوده و اهالی به تربیه گاو، گوسفند بیشتر مبادرت میورزند منطقه مذکور از حیث اینکه برفگیر است در زمستان خیلی سرد و در تابستان معتدل است رودی که ازین منطقه میگذرد از کوتل شبر سرچشمه گرفته پس از آبیاری منطقه مذکور بطرف غوربند جریان می‌یابد موقع آبخیزی آن تخمینا از ده حمل الی پانزده جوزا

می‌باشد، کوه بابا از جنوب این منطقه عبور نموده طرف شمال آن کوه هند و کش از دور مشاهده می‌شود مردم آن عموما به تربیه مواشی مشغول بوده و بعضا زراعت و دهقانی نیز مینمایند. صنعت گلیم، جوال و برک بافی نیز در بین زنان رواج داشته اما بطور کافی دیده نمی‌شود.

شیر آباد: قریه ئیست سرسبز در ۸ کیلومتری غرب مزار شریف بین جاده عمومی مزار شریف و بلخ در حوزه ولایت مزار شریف.

شیرزاد: علاقه داری است مربوط حکومت خوگیانی ننگرهار. مرکز آن قریه ماما خیل می‌باشد.

قصبات مشهور آن طوطو، نری جبه، آشپان، کوتگی، گندمک، هاشم خیل، کندی، پتله، غاره، کودی خیل، وربش گره، چمکن، گودر، وره ترمی، لویه ترمی، ودی حصار، ملکی خیل، طوط خیل، چارقومند، لغمان خیل، بنادی خیل علیا، بنادی خیل سفلی، دگر خیل، دکی خیل، چارقومند، عیسی خیل، پیران خیل، علی خیل، و شلل خیل.

شیرواوبه: موضع سرحدیست در حوزه حکومت درجه اول سپین بولدک درین جا چندین خانوار قوم اخک زائی سکونت داشته و کاملا بر سرخط سرحد بین چمن و افغانستان واقع است درین موضع اخیراً تهانه‌های قشنگ سنگی با منتهای متانت و استحکام و پخته کاری از سمنت آباد شده که تهانه داران افغانی برای حفاظت سرحد دران اقامت دارند دین موضع بقدر یک آسیاب آب خیلی شفاف و سرد و گوارای چشمه سار وجود دارد، برخی اشجار توت و بید نیز درین بیشه ئی که بین دشت واقع شده دیده می‌شود اقوام اچکزائی ساکن این منطقه سرحدی بعضا مالدار و بعضا زمین دار می‌باشند کوه کوژک ازین منطقه خیلی بوضاحت نظر ربائی میکند عمارات چمن در خارج خط سرحدی افغانستان نیز بخوبی به نظر می‌رسد از مرکز حکومت سپین بولدک تا موضع شیرواو به خط سرک تمدید یافته است هکذا این تهانه سرحدی ذریعه تیلفون نیز به مرکز حکومت سپین بولدک و مرکز نایب الحکومگی مربوط شده است.

شیرین تگاب: شیرین تگاب که دقدیم بنام فاریاب شهرت داشت منجمله حکومات محلی درجه ۲ حکومت اعلی میمنه می‌باشد که علاقه داری دولت آباد هم مربوط آن است. محیط مذکور سرسبز و حاصلخیز بوده با آنکه در داخل حوزه خودکوه وکهساری ندارد مگر بر خلاف دیگر نقاط دشتی، هوای صاف و خوشگوار داشته گرمای تابستان و سرمای زمستان آن تکلیف دهنده نیست، اراضی مذکور از جهات اربعه محدود است: شمالا بدشتهای علف چر و تپه‌های قرمقول، جنوبا بدشت‌ها و تپه‌های علف چر و للمی زارهای پشتو نکوت، شرقا بدشتها و

تپه‌های قرمقول غربا بخاک شوروی و قسمتی به تپه‌های علف چر پنبتونکوت. طول این حدود از شمال بجنوب ۶۱کیلومتر و عرض آن از شرق بغرب ۴۸کیلومتر تخمین می‌شود. شهر شرین تگاب یک شهر تاریخی بوده و در بین باغستان کنا و دریای تگاب واقع و دارای یک بازار محدود و خانه‌های متعددی می‌باشد مرکز حکومتی در همین جا واقع است.

قریه‌های مربوطه حکومتی زیاده‌تر از همه در دو طرفه دریا زمین‌های زراعت و باغهای میوه و تاک باغ‌های مهم آن واقع و مردم هم در همین دو طرف دریاکه محل خوش آب و هوا ئیست اقامتگاهای خویش را انتخاب و زندگانی مینمایند، این قریه‌ها در دوکنار دریای مذکور از حصه اسلیم الی قریه شیخان بمسافه تخمین ۱۰کیلومتر بطرف شرقی دریای مذکور واقع می‌باشد که اسمای آن قرار ذیل است: قریه‌های غزاری، بادغیسی، هنو، کوسه قلعه، ینگی قلعه، صحرایی قلعه، بایمغلی،

قره شیخی، گرزاو، اسلام قلعه، ناشقلعه، گرزیوانی، شش تیپه، تیپه قلعه، کوه صیاد، تورگل بلوچ، فیض آباد، صبر قلعه، عطاخانخواجه، جلائر و شوردریا بوده و قریه جات دیگری که از کنار دریا دوراند عبارتست از آستانه مبارکه، مورچه غال، گل قدغ و شلکتو.

مزارات و آثار مخروبه در شرین تگاب:

مزارات: آستانه جان در حصه مرتفع و دماغه غربی کوه مذکور در یک جای منظره داری واقع می‌باشد اهالی گردو نواح آن در فصل بهار برای میله و ساعت تیری جوقه جوقه آمده شب‌ها را در آنجا بخوشی سپری می‌کنند زیرا در فصل بهار دامنه‌های کوه مذکور مانند یک تکه زمرد از سبزه‌های نورس مستور گردیده اقسام گل‌های طبیعی دامان آنرا مزین ساخته طراوت و خوشنمائی سبزه زارهای مذکور را دو بالا کرده مناظر شاعرانه را در هر طرف جلوه گر می‌سازد، قرار اظهار مردمان آستانه اسم صاحب زیارت حسام الدین «انصاری» است که مردم با خدا بوده در اعصار قدیم از خاک حصار آمده درینجا مدتی بعبادت خداوندی مشغول و بالاخره برحمت ایزدی پیوسته و در همین دماغه کوه مدفون گردیده است اکنون مرقدش زیارتگاه پیر و جوان می‌باشد موضع مذکور موقعیت منظره دار دارد، از آنجا بروزهائیکه هوا روشن باشد حصه‌های فوقانی میمنه ف قیصار، شبرغان، درزاب، دولت آباد و نمک سار دولت آباد دیده می‌شود منظره مذکور روح سیاحین خود را تازه کرده و یک حال خوشی را باوشان بار می‌آورد. حضرت امام در غرب قریه فیض آباد بالای یک تپه منظره داری متصل باغها واقع شده اکنون از بطن تپه مذکور دیوارهای پخته کاری و خشت پخته دیده می‌شود واضح است که درین تپه آثار

تاریخی موجود بوده اگر چه بالای تپه را بنام زیارت امام صاحب شهرت داده‌اند لیک اسم و تاریخ زیارت معلوم نیست. خواجه روشنائی متصل شمال غرب قریه کوه صیاد در دماغه یک تپه خاکی واقع می‌باشد، اسم و تاریخ آن مبرهن نیست. خواجه سبز پوش بالای یک تپه خاکی مدفون بوده اسم و تاریخ شان معلوم نیست. آق جربابا تاریخ آن مجهول و کدام آثار تاریخی در آن زیارت موجود نیست. قره تپه در آنجا با وجود نبودن اراضی مزروعی چند اصله درخت پسته بنام همین زیارت موجود و در اطراف همین زیارت از اینجا و آنجا آثار خشت‌های پخته هم دیده می‌شود، ممکن در دوره‌های گذشته این موضع نیز بنای عمارتی بوده باشد، تاریخ و اسم کسی در آنجا معلوم نیست ظهیر فاریابی: در وسط شیرین تگاب و بین باغستان و کنار سرک عمومی واقع است؛ ظهیر الدین فاریابی از جمله ادبای معروف و شعرای مشهور و بزرگ قرن (۶) اسلام بوده است عطاخانخواجه: در ۱۷ کیلومتری غرب تگاب و متصل دریای شور بالای یک تپه خاکی موقع گرفته در اینجا یکی از اشخاص روحانی مدفون بوده در تحت تپه مذکور و لب دریا آثار خشت پخته ظاهر و مدنیت سابق آنجا را خاطر نشان می‌کند گرچه دیگر زیارت گاها در کنج و کنار نیز دیده می‌شود اما شهرت عمومی ندارند.

آثار مخروبه: در قرب و جوار مرکز تگاب شرین قلعه‌های مخروبه در دولت آباد و مواضع تگاب جلائیر پایان، خواجه حبش متصل شرق دریای جلائر و حصه عطا خان خواجه و قره تپه بمشاهده رسیده آثار خشت پخته و غیره قدیمی در آنجاها دیده می‌شود که دوره‌های مدنیت این خطه باستانی را در انظار روشن خواهد ساخت. مهمترین جای تاریخی این منطقه تپه توردکول کنونی و اطراف مقبره (ظهیر) است.

شکار و شکارگاها: در مناطق مختلفه شرین تگاب، شکار آهو، روباه، کبک بکثرت صورت گرفته، شکارگاهای آهو و روباه در حصص غرب تگاب و کبک در اطراف کوه آستانه مبارک می‌باشد، شکار قره ساق در دشت دولت آباد و نمکسار صورت می‌گیرد.

خواص طبیعی جلگه شرین تگاب: درین جلگه دشت مانند تاک انگور بیشتر رواج داشته و اهالی زمین دار در تربیه تاک خیلی‌ها ماهر و از باغات خود حاصلات خوبی بدست می‌آورند انگور تازه آن بکدام جائی نقل داده و فروخته نمی‌شود، بلکه کشمش ساخته و بفروش میرسانند و گذاره بیشتر اهالی بواسطه تاک انگور است. دیگر اشجار از قبیل سیب، زردآلو و غیره میوه جات جزئی است. تنها درخت پشه خانه که بجز سایه و نمایش، دیگر ثمری ندارد، دینجا بکثرت دیده می‌شود. به اراضی خالصه خودها بصورت جزئی گندم، جو فالیز و به بذر و

زراعت پنبه و تربیه کرم پیله بیشتر میل و علاقه دارند. شرین تگاب از حیث کثرت تاک انگور، درجه اول و از نقطه نظر تنمیه و استعداد خاک درجه دوم و بزراعت پنبه تربز و تربیه پیله مساعد است، تربز فیض آباد تگاب سزاوار تعریف است.

مکاتب و مدارس شرین تگاب: یک باب مکتب ابتدائی بتاریخ اول حوت ۱۳۱۱ در شرین تگاب افتتاح گردیده علاوتا سه باب، مکتب دهاتی در قریه‌های کوسه قلعه، صحرائی قلعه، قره شیخی در سال ۱۳۳۱ دائر گردیده، علاوه بر مکتب ابتدائی و دهاتی سه مدرسه مشهور نیز در شرین تگاب وجود دارد: ۱ ـ مدرسه کوه صیاد: در قریه کوه صیاد که یک علاقه سرسبز و آباد است، مدرسه وقوع دارد، تخمین ۵۹ سال از تاریخ بنای آن میگذرد و دوم مدرسه دولت آباد است و سوم مدرسه سباق در علاقه صحرائی قلعه واقع است، که در مدارس فوق علوم دینی تدریس شده و هم مصارف مدرسه‌های فوق از طرف خود اهالی پرداخته می‌شود. یکنفر وکیل از طرف اهالی حکومتی شیرین تگاب انتخاب و بشورای ما فرستاده می‌شود.

شیرینک: رودیست که بفاصله ۸۶/۵ کیلومتر در غرب قلعه جوین مربوط حکومت اعلی فراه بین ۶۱ درجه ۹ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۴ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع بوده و آب آن به هامون صابری می‌ریزد.

شیرین کاریز: چشمه ئیست بفاصله ۴۱/۵ کیلومتر در شمال غرب قریه خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۲ ارغستان مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۶ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۷ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شین دند: شهری است در جنوب هرات بفاصله تخمینا (۱۳۰) کیلومتر که در انجام سطح همواری واقع شده و در تشکیلات اداری حکومت درجه اول و مربوط حکومت کلان غوریان ولایت هرات می‌باشد. موقعیت جغرافیائی آن بین خطوط تخمین ۶۰ و ۶۳ درجه ۱۷ و ۳۴ دقیقه ۱۲ و ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۶ و ۵۹ دقیقه ۱۳ و ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی کائن است.

دریای ادرسکن از وسط شین دند سمت شرقی آن میگذرد و با رود گز یکجا شده اراضی حوزه شین دند را آبیاری مینماید این دریا بنام آزوهاروت هم یاد می‌شود و علاوه بر رود مذکور درین منطقه کاریزهای زیادی در گوشه و کنار حفر گردیده که برای زراعت از آنها استفاده می‌شود مسافه سبزوار (شین دند) از کابل تخمین ۱۰۳۲ کیلومتر می‌باشد. در گوشه شمال شرقی شهر شین دند قدری دور از سرک تپه ئی واقع است که بالای آن یک قلعه مستحکمی در

قدیم بنا شده و هنوز موجود بوده و بنام قلعه دختر شهرت دارد آثار برج و باره آن تاکنون ثابت و استوار باقی مانده و یادگار عظمت و بزرگی این شهر را در اذهان مجسم مینماید. حکومتی شین دند حاوی تقریباً (۳۰۰) قریه بوده اقوام نورزائی، علی زائی، اچکزائی، بارکزائی، اسحق زائی، فوفلزائی، تاجک دران ساکن می‌باشند. اهالی آن عموماً زراعت پیشه و مالدارانـد بـر عـلاوه صنعت قالین و قالینچه، گلیم، کوسی نمد از صنائع باستانی آن است و تاکنون تجارت صادراتی دارد اما نفاست و زیبائی آن از بین رفته است قالین و قالینچه آن عموماً برنگ‌های خام و گلهای ساده می‌باشد و نسبتا بی دوام و کم قیمت اندولی کوسی نمدی آن خیلی مشهور است.

سلسله کوه مشهور (سیاه کوه) که از شاخ کوه بابا بشمار می‌رود طرف مغرب شین دند واقع بوده شمالا و جنوباً امتداد دارد این سلسله کوه دارای هر گونه اشجار مثمر و غیر مثمر است از قبیل خنجک، گز، انجیر کوهی، تاک کوهی، بید کوهی، بادام کوهی، شیر خشت نیز در دامنهای همین کوه بدست می آید قسمت بلندکوهای شین دند برف گیر بوده اما در حینیکه برفباری کمتر می‌شود بزودی آب میگردد برفهائیکه در تـابستان ذوب مـی‌شود از دره‌هـا سـرازیـر گـردیده نهرهای را تشکیل مـی‌دهد کـه بـنام دهـات مـربوط خـود یـاد مـیگردد از قـبیل سـنگ سـیاه، همجواری، ده خار، درمنک، برپاهه، شیرزاد و غیره کـه اراضـی قـریه‌های مـربوطه را آبیاری مینماید و بر علاوه نهرهای دیگری مانند نهر ده علی که، نهر شیخ کمال، نهر مندیل، نهر اوکل، نهر کاه، نهر فنج، انبار قصه، نهر ثور، علی آباد و غیره موجود است. سرسبزی منطقه شین دند بواسطه همین انهار است. کاریزها و چشمه‌های متعددی نیز وجود دارد که به آبیاری اراضـی آنجا کمک می‌نماید نباتاتیکه درین منطقه پیدا می‌شود عبارت از: گندم، شالی، جو، جواری، ماش، لوبیا، ارزن، نخود، کنجد، مشنگ و عدس است که بکثرت زرع می‌شود علاوه به نباتات سبز برگ از قبیل شبدز و رشقه، نیز برای حیوانات کاشته می‌شود در باغهای آن اشجار سیب، زردالو، آلوبالو، آلوچه، شفتالو، و قیسی بکثرت غرس و تربیه می‌شود و همچنان درخت بید، چنار، عرعر. شنگ و غیره نیز بوفرت وجود دارد. از اقسام گل مانند نسترن، پـتوئی، داودی، گلاب سرخ، سفید، ریحان و غیره در باغهای آن زیاد تربیه می‌شود نباتات طبی که اکثرا خودرو می‌باشد عبارت اند ازگل گاو زبان، پنیرک، اسفرزه، خاکشیر بارتنگ، گل بنفشه، سک انگورک، شاتره، کاسنی، بوی مادران، ترخ، مستار و غیره. مردم اکثرا این نباتات را بطور ادویه استعمال مینمایند. شین دند بوسیله سرک عمومی از یک طرف به فراه و از طرف دیگر به هرات مربوط است یعنی سرک بین کابل، قندهار، فراه و هرات از بین آن میگذرد یک راه دیگر از آنجا بطرف

غرب رفته بالاخره به خاک ایران منتهی میگردد هکذا یک راه دیگر از طرف شمال بغورات امتداد یافته اشخاص پیاده عموما بواسطه سهولت از همین راه می‌روند اگر چه راه مذکور سنگلاخ است ولی از حیث اینکه از بین قریه‌های زاول، هوش، باغجان، دهنه دوآب، فارسی و تولک میگذرد لهذا مردم از همین راها عبور و مرور مینمایند و مسافه آن تا حکومت کلان غورات تقریبا ۳۰ کیلومتر می‌باشد راهیکه از سمت غرب طرف ایران امتداد یافته از علاقه‌های اوکل، مندیل، سرگروه کاریز دشت، و کلانه نظر خان گذشته و راه دیگر آن از حدود تلخ کمان، چاتوره کی، چاه افغانی بالاخره بکلاته نظرخان منتهی شده و بسرحد ایران وصل می‌شود. در شین دند قلعه‌های زیادی موجود است که در اثر حوادث روزگار خراب و ویران گردیده ولی با اینهمه تا کنون آثار برج و باره آن باقیمانده است چنانچه در قریه سملان بانتهای بلوک زاول دو قلعه خرابه ئی بنام قلعه دختر و قلعه پسر موجود است که اسناد تاریخی آن در دست نیست ولی بطور فول کلور میگویند که در ایام قدیم پادشاهی بود در فلسطین که دختر زیبائی داشت بامراض مختلف دچار بود و آب و هوای مملکتش به آن سازش نمی‌نمود. دختر به امر اطبای آنزمان بممالک محروسه گردش مینمود تا هر جاهیکه آب و هوای آن بمزاجش موافقت کند در همان جای مسکن اختیار کند نامبرده منطقه شین دند را بمزاج خود موافق دانسته قلعه ئی بنا نمود و در آنجا سکونت اختیار کرد تا اینکه پسر پادشاهی بعشق دختر گرفتار آمد و در مقابل قلعه آن قلعه دیگری بالاتر بنا نمود تا وقتا فوقتا دختر را از همانجا دیده بتواند بالاخره شهزاده در اثر ظلم و ستمیکه بر مردم می‌نمود بدست یک زن کشته شد و این دو قلعه تا امروز بنام قلعه (پسر و دختر) معروف و برج باره آن تا کنون بیادگار باقیمانده است. بعضی بنای آنرا باسکندر مقدونی نسبت می‌دهند و هکذا در قریه زاول یک قلعه دیگر موجود است که مردم آن را بنام زال پدر رستم نسبت می‌دهند علاوتا آثار چندین قلاع و خرابه‌های دیگری نیز وجود دارد که تحقیقاتی در مورد آنها بعمل نیامده است عمارات شین دند فعلا عبارت از یک رشته دکانین جدید و یک هوتل بسیار جدید عصری می‌باشد که با تمام لوازم مجهز بوده و مسافرین داخلی و خارجی دران شب میگذرانند و استراحت میکنند. در شین دند و توابع آن حاضرا پنج باب مکتب ابتدائی به تفصیل ذیل موجود است:

۱ ـ یک مکتب در حکومتی شین دند
۲ ـ یک مکتی بنام (زاول) در قریه نوده
۳ ـ یک مکتب در قریه ریفال.

۴ ـ یک مکتب در قریه عمارت.

۵ ـ یک مکتب در قریه اوکل.

یکنفر وکیل از طرف اهالی حکومتی شین دند انتخاب و بشورای ملی فرستاده می‌شود باید گفت که نام تاریخی شین دند (سبزوار)، اسفزار است و بشکل مخفف سبزوار یاد می‌شود. ازین شهر علمای بزرگ اسلام نشات نموده‌اند، ازان جمله مولینا معین الدین محمد اسفزاری از شعرا و اعاظم نویسندگان قرن نهم هجریست که در زمان سلطان حسین بایقرا (متوفی ۹۱۱) میزیست، از همین خاک بوده است، حکومت سربداریه سبزوار تا نیم قرن دوام کرد و امیر عبد الرزاق قلعه سبزوار را مرکز حکومت آزاد ملی خویش در ۷۳۷ قرار داده بود.

شینه: قریه ایست بفاصله تخمین ۳ کیلومتر بطرف شرق حکومت بگرامی مربوط ولایت کابل. که آب و هوای آن در زمستان نهایت سرد بوده نزول برف بکثرت دیده می‌شود که حتی در بعضی سالها تقریبا در گودالهای آن تا به یک متر می‌رسد که یگانه سبب آنرا تقریبا وزیدن شمال سرد زمستانی هم گفته میتوانیم اما بالعکس تابستان آن اندک گرم می‌باشد که بواسطه همین خوبی هوا تمام زراعت زار عین پخته می‌شود اگر چه گردبادها نیز بکثرت عموما بعد از ظهر دیده می‌شود اما برای زراعت کدام نقص وارد نمیکند همچنان در بعضی اوقات درین موسم بارش نیز نزول نموده اما کم، بدین منوال فصل مهم آنرا بهار شناخته میتوانیم چه بارش نهایت زیاد نزول میکند و بواسطه آن برف روی زمین ذوب می‌شود و برای زراعت (کشت بهار) زمین مساعد میگردد خصوصا برای زراعت للمی. پیشه مردم بطور عموم زراعت و شکار می‌باشد و زراعت آن عبارت است از گندم آبی و للمی، جو، جواری، برنج لک، ارزن، مشنگ، توربک، تمباکو و غیره جنگلات مصنوعی و خودرو نیز دارد جنگلات مصنوعی آن عبارت است از جنگل بید، چنار و غیره و جنگلات خودروی آن عبارت است از گز، که در پهلوی دریای لهوگرد بکثرت نمو و در بعضی حصه آن نی نیز دیده می‌شود علاوه بر آن باغهای سیب، زردالو و غیره هم وجود دارد. شکار در بین اهالی آن شهرت خاصی داشته. که تقریبا در سال نه ماه در آن شکار مرغابی و قره قوش صورت می‌گیرد و شکار آن اکثر در شب صورت گرفته و بشهر کابل آورده و آنرا بفروش میرسانند خصوصا شکار مهم آن در ماه حوت، حمل، ثور و شکار موسم خزان نیز دارد اما آن قدر مهم نمی‌باشد. طیوری که درینجا دیده شده عبارتند از کلنگ، مرغابی به اقسام و الوان مختلف قره قوش، بودنه، زاغچه که از همه آن اهالی بقسم شکار استفاده کرده و بفروش میرساند. حیوانات اهلی آن عبارتند از گاو، مرکب، اسپ، قاطر و غیره، حیوانات وحشی عبارتند از گرگ، شغال، روباه، خارپشت و غیره.

شیوه: شهر کوچکیست که در دهنه دره نور متعلق ولایت ننگرهار بین حصاری واقع و در داخل خود بازار کوچک و مختصری دارد. اراضی اطراف حصار سرسبز و شاداب و کاملا خرم و معمور است و از مرکز جلال آباد براه پیاده رو که از بهسود و تنگی «بلند غر» میگذرد تقریباً ۱۲ کیلومتر فاصله دارد.

(ص)

صاحب ترکی: ریگستانیست در شمال غرب غفور کلی در علاقه حکومت درجه اول سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه طول‌البلد شمالی و ۳۰ درجه عرض‌البلد شرقی واقع است.

صاحب خان: قلعه ایست تخمین در یک کیلومتری مرکز حکومت اندر مربوط حکومت اعلی غزنی. درین قریه مکتب ابتدائی اندر که مسمی به مکتب صاحب خان می‌باشد واقع است. مربوط این مکتب دو مکتب دهاتی نیز می‌باشد که یکی آن در قلعه (سرده) که بطرف جنوب شرق واقع است و دیگر آن در قلعه (یعقوب) که بطرف شمال آن واقع بوده و جدید التاسیس می‌باشد علاوه بر اطفال قریه صاحب خان اطفال بیست و هشت قلعه دیگر نیز درین مکتب مصروف اخذ تعلیم می‌باشند که حسب ذیل نامبرده می‌شود: صاحب خان، میری، جمال، بسانه، سه پای، چهور، هوشیار، محمود گدول حبیب، نیلبه، نرمی، عبدالرحیم، خیر و دال، باتا، گندهیر، پایندی، چار دیوالی، کابلی، قجیره، متیان، معاش، گدول اسلام، موادی، ملنگی، براهو، بلال خیل، غوله واتل. پیشه اهالی بطور عموم زراعت است که توسط کاریزها زمین خود را آبیاری می‌نمایند درینجا رودی وجود دارد که مسمی به دریای سردی می‌باشد و آب آن تنها برای زمین هائیکه قریب آن واقع بود طرف استفاده قرار داده می‌شود و آب دریای مذکور در آب استاده می‌ریزد. حیوانات اهلی آن عبارت اند از گاو مرکب، گوسفند، اسپ و غیره و حیوانات وحشی آن عبارتند از گرگ، روباه، خرگوش و غیره نباتات آن از قبیل توربک، گندم، جو، جواری، پیاز کچالو خربوزه است هم چنان در بعضی جاهای این حوزه باغهای سیب، توت زردالو، بادام آلو، انگور دیده می‌شود درخت‌های سفیدار چنار بید و غیره نیز مشاهده می‌شود.
طیور اهلی آن عبارتند از کبوتر، مرغ و غیر اهلی آن عبارتند از باشه باز زاغ مرغابی و غیره.

صاحب زاده: قریه ئیست بفاصله ۴۰/۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه سرکاری مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۳۳ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۶ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صاحب زاده: قریه ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در شمال غرب قلعه اسد در علاقه حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۲۹ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صاحب زاده: موضعیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در جنوب شرق قریه خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۲ ارغستان مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۳۵ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۳ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صاحب زاده: موضعیست بفاصله ۲۶/۵ کیلومتر در شمال غرب صمدخان کلی در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۵۹ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شرقی واقع است.

صاحب زاده (سید محمد): قریه ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در جنوب قریه سیف الله در علاقه حکومت درجه اول سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۵۸ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۹ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صادق کلی: قلعه ئیست بفاصله ۱۴/۵ کیلومتر در جنوب قلعه دوست محمد متصل نهربار نیلنک در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۴ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۷ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صالح آباد: قریه ئیست بفاصله ۷۲/۵ کیلومتر در شمال غرب تاشقرغان «خلم» مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزار شریف که بین ۶۷ درجه ۱۷ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۰ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صالح آباد: قریه ئیست بفاصله ۴۰/۵ کیلومتر در غرب شهر هرات نزدیک هری رود که بین ۶۱ درجه ۵۹ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۹ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صالحان: موضعیست بفاصله ۱۹/۵ کیلومتر در جنوب غرب شهر قندهار مربوط ملایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۳۲ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۳ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صالحان: دریائیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در غرب گلاب ناور در علاقه حکومت درجه ۳ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۱۳ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۴۴ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صالحان کاریز: نام موضع و کاریزیست بفاصله ۲۸/۵ کیلومتر در شمال غرب بهراب چاه در علاقه حکومت درجه ۳ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۳ درجه ۴۴ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۳۱ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صالح محمد: قریه ایست بفاصله ۱۵ کیلومتر در شرق قریه قلات غلزائی مربوط حکومت کلان قلات ولایت قندهار که بین ۶۷ درجه ۱ دقیقه ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۹ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صباراز: قریه ئیست بفاصله ۴۰ کیلومتر در شرق اوبه مربوط ولایت هرات که بین ۶۳ درجه ۳۴ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صباراز: قریه ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در شمال غرب اوبه مربوط ولایت هرات که بین ۶۳ درجه ۷ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صبحه قلعه: قریه ئیست بفاصله ۷/۵ کیلومتر در جنوب غرب قریه محمد رضا در علاقه حکومت درجه ۴ دهله مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۵۵ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۴ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صبرغا: قریه ئیست بفاصله ۶۴/۵ کیلومتر در شمال شرق قریه قلات غلزائی متعلق حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که بین ۶۷ درجه ۲۵ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۰ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صبری: علاقه داری درجه اول راسا مربوط حکومت کلان خوست متعلق ولایت جنوبی است.

صبری قلعه: قلعه ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در جنوب میدان خوله در علاقه منگل مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۵۲ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۳ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صبیرک (مابرک): قریه ئیست بفاصله ۱۱/۵ کیلومتر در جنوب غرب اوبه مربوط ولایت هرات که بین ۶۳ درجه ۲ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۹ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صدر آباد: قریه ئیست در حکومت درجه ۲ دولت آباد مربوط حکومت کلان بلخ که متعلق ولایت مزار شریف بوده تقریباً در (۹) کیلومتری سمت غرب خکومتی مذکور واقع شده است.

حدود این قریه از طرف شرق بقریه چارباغ سیدان مهاجر و از طرف غرب بسرک عمومی کلفت از طرف شمال بقریه فرخ آباد و از ناحیه جنوب بقریه بید و ملحق می‌باشد هوای اینقریه مانند دیگر قرای دولت آباد در تابستان گرم و در زمستان سرد است، برف و باران در برج جدی الی اخبر حوت می‌بارد.

زمین آن هموار است و اراضی زراعتی در اینقریه تقریباً (۷۳۳۰) جریب تخمین میگردد باغهای انگور در اینقریه وجود ندارد، بادام، زردآلو، توت، سنجد، سیب و شفتالو هم کمتر پیدا می‌شود از غله باب گندم، جو، جواری سفید، کنجد، پنبه و از نباتات فالیزی خربوزه، تربوز، بادرنگ کاشته می‌شود گندم و جو که از محاصل عمده است در بعضی جاها برای فروش ارسال میگردد. رخت باب و غیره مواد خوراکه مورد احتیاج را وارد میکنند. حیوانات اهلی آن عبارت از اشتر اسپ، مرکب، گاو، گوسفند و بز می‌باشد بعضا حیوانات وحشی نیز پیدا می‌شود، طیور اهلی و غیر اهلی عبارتست از مرغ خانگی، فیل مرغ، کبوتر، مرغ آبی، موسیچه، مینا، اکک (عقعق) زاغ. مردم اینقریه زارع و مالدار بوده بعضا به صنعت تجاری و پیشه گل کاری می‌پردازند زنان آنجا غالباً قالین باف می‌باشند و بعضی از آنها در بافتن پارچه‌های ابریشمی و نخی نیز اختصاص دارند اقلام تجارتی اینحصه را قالین، پشم و پوست قره قل تشکیل می‌دهد در اینقریه نهرو پاجوی علیحده وجود ندارد فقط یک اندازه از بقایای آب نهر دولت آباد و ارغنداب باین ناحیه رسیده، بعضا زمینهای زراعتی را آبیاری مینماید.

صد مردا: قریه ئیست بفاصله ۵۳ کیلومتر در جنوب غرب کابل مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۴۱ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صد مستی: قریه ئیست بفاصله ۷/۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه سرکاری بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۷ درجه ۵۳ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۹ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صفدر جنگ ناور: دندآبیست بفاصله ۳۲ کیلومتر در شمال غرب قریه خرمنک در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین تخمین ۶۴ درجه ۱۲ و ۱۳ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۳۴ دقیقه ۱۲ و ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صفر خان: موضع چاه داریست بفاصله ۱۲ کیلومتر در شمال قریه خرمنک در علاقه

حکومت درجه ۲ گرمسیر متعلق حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۲۳ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۲۶ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صفیان (صوفیان): قریه ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در غرب شهر هرات که بین ۶۲ درجه ۴ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صلحه: قریه ئیست بفاصله ۳۰/۵ کیلومتر در جنوب قلعه سنگ ماشه در علاقه حکومت درجه ۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۱۶ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۹ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صلحه ثانی: قریه ئیست بفاصله ۳۵/۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه سنگ ماشه در علاقه حکومت درجه ۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۱۵ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۸ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شمالی واقع است.

صمد: قریه ئیست بفاصله ۸۴ کیلومتر در جنوب شرق جلدک و ترنک مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۵۶ دقیقه ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۳ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صمد خان: قریه ئیست بفاصله ۷۷ کیلومتر در جنوب شرق هرات مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۵۴ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۳ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صمدخان کلی: قریه ئیست بفاصله ۳۰ کیلومتر در جنوب شرق مندوزئی در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۱۲ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۵۵ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صندوق مزار: قریه ئیست بفاصله ۱۲/۵ کیلومتر در شرق مرکز بغلان مربوط ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه ۵۱ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۳ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صورت: قریه ئیست بفاصله ۱۴/۵ کیلومتر در شمال قلعه عبدالرحمن درعلاقه حکومت درجه ۲ دهراود مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۲۵ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۸ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صوفی امین: قریه ئیست بفاصله ۳۰ کیلومتر در شمال قلعه عبدالرحمن در علاقه حکومت درجه ۲ دهراود مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۲۶ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۱ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صوفیان: قلعه ئیست بفاصله ۶کیلومتر بطرف جنوب سرای خواجه مربوط وحکومت کلان کوهدامن متعلق ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۴ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۱ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صوفیان: قریه ئیست بفاصله ۳۴/۵کیلومتر در جنوب شرق قریه خیرآباد در علاقه حکومت درجه ۲ جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۱ درجه ۲ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۲ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صوفی خیل: قریه ئیست بفاصله ۴۹/۵کیلومتر در جنوب شرق ده سبز مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۳۶ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۵ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صوفی قلعه: قریه ئیست بفاصله ۷/۵کیلومتر در جنوب قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۱۴ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۲ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صیاد: قریه ئیست بفاصله ۱۴کیلومتر در جنوب خلم مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزار شریف که بین ۶۷ درجه ۴۶ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۵ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صیاد: قریه ئیست بفاصله ۱۰/۵کیلومتر در شمال شرق بنو متصل سرک در علاقه حکومت درجه ۴ اندراب متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه ۱۶ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۷ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

صیغو: قریه ئیست بفاصله ۶کیلومتر در جنوب قریه شاه جوی مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین ۶۷ درجه ۲۶ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۹ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ض

ضابط: قریه ئیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در جنوب غرب قلعه سرکاری مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۳۴ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۰ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ضحاک: موضع ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه سرکاری بامیلن مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۷ درجه ۵۸ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۹ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ط

طاغن: قریه ئیست بفاصله ۶ کیلومتر در جنوب خان آباد در علاقه دولت آباد متعلق حکومت کلان بلخ ولایت مزار شریف که بین ۶۶ درجه ۳۶ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

طبی: قریه ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در جنوب قریه میان پشته در علاقه پشته رود مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۲ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۴۷ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

طوفان زئی: قریه بفاصله ۷ کیلومتر در شرق قریه خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۲ ارغستان مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۳۶ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۴ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ظ

ظریف: قریه ئیست بفاصله ۶۱ کیلومتر در غرب سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۲ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ظلم آباد: قریه ئیست بفاصله ۱۲ کیلومتر در شرق اوبه متصل سرکیکه بطرف هرات می‌رود مربوط ولایت هرات که بین ۶۳ درجه ۱۷ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ظلم آباد: قریه ئیست بفاصله ۲۵/۵ کیلومتر در شمال شرق بل چراغ در علاقه درزاب و گرزیوان مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۵ درجه ۲۸ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۲ دقیقه ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ظلم آباد: قریه ئیست بفاصله ۲۰ کیلومتر در شمال باولی در علاقه حکومت درجه ۲ سرخ رود مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۲۲ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۶ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ظلم آباد: قریه ئیست بفاصله ۲/۵ کیلومتر طرف شمال بتخاک مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۹ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ظهری تگاب: نهریست بفاصله ۲۱/۵ کیلومتر در جنوب شرق شین دند مربوط ولایت هرات که بین ۶۳ درجه ۱۴ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۱ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع بوده برود فراه می‌ریزد.

ع

عاشقان: قریه ئیست بفاصله ۴۳ کیلومتر در جنوب شرق قریه خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۴ کشکنخود مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۲۸ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۵ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عاشق سوکی: کوهیست در غرب قلعه سپین بولدک بارتفاع تخمین ۱۷۶۷ متر مربوط قندهار که بین ۶۶ درجه ۵ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عالم: قریه ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در جنوب شرق زیارت شاه مقصود در علاقه حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۳۴ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۶ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عالم لک: کوتلی است بفاصله ۱۱/۵ کیلومتر در جنوب غرب میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۳۹ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۳ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است در یک کیلومتری این کوتل زیارتی نیز بهمین نام وجود دارد که شاید وجه تسمیه کوتل زیارت موصوف باشد.

عالم لک: موضعیست بفاصله ۲۵ کیلومتر در شمال غرب آقچه مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۵ درجه ۵۵ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واثع است.

عباس آباد: قریه ئیست بفاصله ۱/۵ کیلومتر در جنوب شرق میان پشته در علاقه پشت رود مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۳ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۴۹ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عبدالبلدین: قریه ئیست بفاصله ۱۷/۵ کیلومتر در جنوب غرب سلطان خیل در علاقه وردک مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۳۱ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۶ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عبدالحسین: قریه ئیست بفاصله ۲۰ کیلومتر در جنوب غرب گرشک در علاقه حکومت درجه اول نهر سراج مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۲۸ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۶ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عبدالحمید: قریه ایست بفاصله ۳۰/۵ کیلومتر در شمال سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۲۲ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۵ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عبدالخیل: قریه ایست بفاصله ۱۸/۵ کیلومتر در جنوب گردیز مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۲ دقیقه ۱۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۷ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عبدالخیل: قریه ئیست بفاصله ۸/۵ کیلومتر در جنوب غرب قریه شیوه متعلق حکومت کلان کنرها مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۳۴ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عبدالخیل: موضعیست بفاصله ۸/۵ کیلومتر بطرف شرق سربولی در علاقه حکومت درجه ۲ کوهستان مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه ۳۹ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۴ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عبدالرحمن: قریه ئیست بفاصله ۴۰ کیلومتر در جنوب شرق شهر قندهار در علاقه حکومت درجه ۲ ارغستان مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۵۵ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۱ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عبدالرحمن: قلعه ئیست بفاصله ۱۴/۵ کیلومتر در شمال غرب ابراهیم زائی در علاقه شلگر مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۷ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۷ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عبدالرحیم: قریه ئیست بفاصله ۶۸ کیلومتر در جنوب قریه جلدک در علاقه حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۴۳ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۴ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عثمان قلعه: قلعه ئیست بفاصله ۲۳/۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب کابل مربوط علاقه داری درجه ۲ چار آسیاب متعلق حکومت درجه ۱ چهار دهی ولایت کابل که ما بین ۶۹ درجه ۲ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عثمان کشت: موضعیست بفاصله ۶/۵ کیلومتر بطرف قریه گیان جدران مربوط ولایت پکتیا که بین تخمین ۶۹ درجه ۲۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۷ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عراق کوتل: کوتلی است بفاصله ۲۲ کیلومتر در شمال شرق شش برج در علاقه بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۶ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۲ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عرب: موضع چاه داریست بفاصله ۳۵/۵ کیلومتر در جنوب شرق چاه باراب در علاقه شورابک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۲۸ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۳ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عربان: دریائیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در جنوب غرب صالحان کاریز در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۶ درجه ۳۴ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۳۲ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است. آب دریای مذکور بدریای رباط می‌ریزد.

عرباند: قریه ئیست بفاصله ۷/۵ کیلومتر بطرف جنوب چهار آسیاب مربوط حکومت درجه ۲ چهار دهی متعلق ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۱۰ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عرب بای: قریه ئیست بفاصله ۱۷/۵ کیلومتر در جنوب شرق سوزمه قلعه در علاقه سرپل مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۶ درجه ۲۴ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عرب خانه: قریه ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب غرب میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۲۸ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۱ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عرب شاه: موضعیست بفاصله ۶ کیلومتر در شمال شرق اند خوی مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۵ درجه ۸ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۸ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عرب کشم: قریه ئیست بفاصله ۳۰/۵ کیلومتر در جنوب غرب کشم مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۶۹ درجه ۴۵ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۰ دقیقه ۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عرب نظر: قریه ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در جنوب غرب وزیر آباد در علاقه حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۶ درجه ۳۷ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عربو: موضع چاه داریست بفاصله ۵۵/۵ کیلومتر در شمال شرق صالحان کاریز در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۸ درجه ۵۹ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۹ درجه ۴۶ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عربو: کوهیست در شمال صالحان کاریز بارتفاع تخمین ۱۷۳۶ متر در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۳ درجه ۵۶ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۴۷ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عربو دشت: دشت ایست در جنوب قریه خرمنک در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۱۷ دقیقه ۳۸ و ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۷ و ۱۲ دقیقه ۳۳ و ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عرد: قریه ئیست بفاصله ۴۴/۵ کیلومتر در شمال غرب شاه جوی در علاقه دای چوپان مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین ۶۷ درجه ۳ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۰ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عرض بیگی: قریه ئیست بفاصله ۱۲ کیلومتر در جنوب غرب قریه جانی خیل متصل سرک در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۳۲ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۰ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عرفان: قریه ئیست بفاصله ۲۶/۵ کیلومتر در غرب نوشهر در علاقه چرخ مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۴۵ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۶ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عروس میدان: کوتلی است بفاصله ۳۵/۵ کیلومتر در جنوب شرق حصارک در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۱۳ دقیقه ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۷ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عریا: قریه ایست بفاصله ۹/۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه زرنی در علاقه بکوا و خاشرود مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۴ درجه ۲۷ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۶ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عزیز خان: قریه ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شرق قلعه امیر خان در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۱۰ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۲ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عکسان چاه: موضع چاه داریست بفاصله ۱۱ کیلومتر در جنوب غرب غفور کلی در علاقه حکومت درجه اول سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۱۴ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۵۰ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عشرت: قریه ئیست بفاصله ۲ کیلومتر در جنوب شهر غزنی نزدیک سرک مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۶ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۱ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عشرک: موضعیست بفاصله ۳۱/۵ کیلومتر در شرق گرشک در علاقه حکومت درجه اول نهر سراج مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۵۲ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۷ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عشقره: کوهیست در شمال غرب کفتار خانه به ارتفاع تخمین ۱۰۶۳ متر در علاقه حکومت درجه ۳ قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۳ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عشقره شور: شیله ئیست بفاصله ۴۸/۵ کیلومتر در شمال غرب قریه کفتار خانه در علاقه حکومت درجه ۳ قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۲ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عشق قازاقی ناور: دندآبیست بفاصله ۶۳/۵ کیلومتر در شمال قریه خرمنک در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۳۱ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۴۱ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عشیردراز: قریه ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در شرق قریه خواجه امام سید در علاقه حضرت امام متعلق حکومت کلان قندوز مربوط ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه ۳ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۰ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عطا: موضع چاه داریست بفاصله ۵۰/۵ کیلومتر در شمال شرق صالحان کاریز در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۳ درجه ۵۶ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۴۷ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عطار باشی: قریه ئیست بفاصله ۵۰/۵ کیلومتر در جنوب شرق شهر هرات نزدیک هری رود مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۴۴ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۶ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عطا محمد: قریه ئیست بفاصله ۵۵/۵ کیلومتر در جنوب قریه جلدک در علاقه حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۴۵ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۸ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عطا محمد: قریه ئیست بفاصله ۳۷/۵ کیلومتر در غرب قلات غلزائی مربوط ولایت قندهار که بین ۶۷ درجه ۳۲ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۱ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عطا محمد خان: قریه ئیست بفاصله ۲۹/۵ کیلومتر در غرب قریه خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۲ ارغستان مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۱۳ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۱ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عطا محمد ناور: دندآبیست بفاصله ۴۹ کیلومتر در جنوب غرب قریه خرمنک در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۲۲ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عظیم خان: موضعیست بفاصله ۲۴/۵ کیلومتر در جنوب غرب شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۳۴ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۶ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عظیم خان: قریه ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در شمال شهر غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۵ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۶ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عظیم خان: قریه ئیست بفاصله ۳۴/۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق ارگون مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۲۳ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۹ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عقاب: قریه ئیست بفاصله ۲۷ کیلومتر در جنوب غرب تکزار در علاقه سنگ چارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۶ درجه ۱۳ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۰ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عقاب: موضعیست بفاصله ۱۳/۵ کیلومتر در جنوب تکزار در علاقه سنگ چارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۶ درجه ۱۷ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۳ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علاق ببری: قلعه ئیست بفاصله ۳۳ کیلومتر در جنوب شرق قلعه سرکاری مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۵۵ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۶ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علاء الدین: قریه ئیست بفاصله ۲۰/۵ کیلومتر در جنوب شرق قریه وازه در علاقه حکومت درجه ۳ جدران متعلق ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۳۸ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۷ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علاء الدین: موضعیست بفاصله تخمین ۳ کیلومتر بطرف جنوب غرب شهر کابل کنار سرک عمومی کابل دارالامان متعلق حکومت درجه ۲ چهاردهی مربوط ولایت کابل.

علم دار: موضع چاه داریست بفاصله ۳۴/۵ کیلومتر در غرب سیستانی چاه در علاقه زمین داور مربوط حکومت درجه ۲ موسی قلعه متعلق حکومت اعلی گرشک که بین ۶۳ درجه ۴۱ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۶ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علم شاه: قریه ئیست بفاصله ۱۳/۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه گیان جدران مربوط ولایت پکتیا که بین ۱۹ درجه ۲۸ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۲ درجه ۵۶ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علم گل: قلعه ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در شمال شرق قلعه متون در علاقه منگل متصل سرک مربوط ولایت پکتیا که بین ۷۰ درجه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۰ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علمی: قریه ئیست بفاصله ۸/۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه جلدک در علاقه حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۳۸ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۶ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی آباد: قریه ئیست بفاصله ۲۵/۵ کیلومتر در جنوب شرق آقچه متعلق حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۶ درجه ۲۳ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۸ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی آباد: قریه ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در جنوب غرب مرکز خلن آباد متصل سرک

مربوط حکومت کلان قندوز متعلق ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه ۵۲ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۴ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی آباد: قریه ئیست بفاصله ۹۰/۵ کیلومتر در شمال غرب قریه جوی نو مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۳۴ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی آباد: قریه ئیست بفاصله ۲۵/۵ کیلومتر در شمال مشرق شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۵۶ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۴ دقیقه ۳۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی آباد: قریه ئیست بفاصله ۶ کیلومتر در شمال قریه غورک در علاقه حکومت درجه ۳ خاک ریز مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۱۱ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی آباد ثانی: قریه ئیست بفاصله ۲۷ کیلومتر در جنوب غرب مرکز خان آباد متصل سرک مربوط حکومت کلان قندوز متعلق ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه ۵۴ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۰ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علیا تگاب: نهریست بفاصله ۱۷ کیلومتر در جنوب غرب زرنی که به تگاب زرنی می‌ریزد در علاقه حکومت درجه ۲ بکوا و خاشرود مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۴ درجه ۱۸ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۱ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی اغه چاه: چشمه ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در جنوب شرق قریه گاو دره در علاقه غوریان مربوط ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۲۶ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۴ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی بسو: قریه ئیست بفاصله ۶۷ کیلومتر در شمال غرب سیستانی چاه در علاقه زمین داور متعلق حکومت درجه ۲ موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۳ درجه ۹ دقیقه ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۵ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی جان: قریه ئیست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف جنوب غرب چهار آسیاب مربوط حکومت درجه ۲ چهاردهی ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۲۶ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۲ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی چاه کاریز: قریه چاه داریست بفاصله ۶۶/۵ کیلومتر در جنوب شرق غوریان مربوط

ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۴۱ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی خیل: قریه ئیست بفاصله ۱ کیلومتر در شمال غرب علی خیل در علاقه جاجی مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۴۲ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۶ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی خیل: قریه ئیست بفاصله ۷ کیلومتر در شرق قلعه متون در علاقه خوست مربوط ولایت پکتیا که بین ۷۰ درجه ۲ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۳ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی خیل: قریه ئیست بفاصله ۹/۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب چهار آسیاب متعلق حکومت درجه ۲ چهاردهی مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۴ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی خیل: قلعه ئیست بفاصله ۲۳/۵ کیلومتر در شمال قلعه پیرسرای در علاقه جاجی مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۴۲ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۶ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی خیل: قریه ئیست بفاصله ۱۲/۵ کیلومتر در جنوب شرق جلریز در علاقه میدان مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۴۴ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی زائی: قریه ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در شمال قریه شیخ بابر در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۵۸ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۰ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی سرونی: قریه ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در غرب قلعه کرخ مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۲۵ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی سنگاو: موضعیست بفاصله ۵۲/۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب شیرزاد در علاقه حکومت درجه اول خوگیانی مربوط ولایت مشرقی که بین ۶۹ درجه ۴۷ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

علی سنگی: قریه ئیست بفاصله ۷/۵ کیلومتر در شمال قلعه علی خیل در علاقه حکومت

لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۶ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۵ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عمران زئی: قریه ئیست بفاصله ۲۰ کیلومتر در شمال شرق سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۲۹ دقیقه ۳۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۶ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عمر خان: قریه ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در جنوب غرب قریه چهل خانه در علاقه حکومت درجه ۴ دهله مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۷ دقیقه ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عمر خان: قلعه ئیست بفاصله ۲/۵ کیلومتر در شمال غرب شین دند مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۸ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عمر خیل: قریه ئیست بفاصله ۳/۵ کیلومتر بطرف جنوب قریه پیر محمد خان در علاقه نجراب و تگاب مربوط حکومت کلان کاپیسا متعلق حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه ۳ دقیقه ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عمر خیل: قریه ئیست بفاصله ۵۵/۵ کیلومتر در جنوب غرب کابل مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۴۱ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۸ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عمر خیل: قریه ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در شمال غرب جوزخیل در علاقه خروار مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۲ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۱ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عمر زئی: قریه ئیست بفاصله ۳۳ کیلومتر در جنوب شرق قلات مربوط ولایت قندهار که بین ۶۷ درجه ۲ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۷ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عمر سیاه: شیله ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در جنوب شرق عنتر در علاقه حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات که بین ۶۴ درجه ۳۷ دقیقه ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۹ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عمر کلی: قریه ئیست بفاصله ۸ کیلومتر در شمال قریه غفور کلی در علاقه سپین بولدک

مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۱۶ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۵۶ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عمو محمد: قریه ئیست بفاصله ۶۳/۵ کیلومتر در جنوب قریه باره خیل در علاقه کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۳۶ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عمه وی: قریه ئیست بفاصله ۱۰/۵ کیلومتر در شمال قلعه گدام در علاقه حکومت درجه ۳ترین مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۵۲ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۳ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عنتر قلعه: قلعه ئیست بفاصله ۲۳/۵ کیلومتر در جنوب شرق تیواره در علاقه حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات که بین ۶۴ درجه ۳۳ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۳ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عوض: قریه ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب غرب جوزخیل در علاقه خروار مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۴۵ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۹ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عیاز (عیاض): قریه ئیست بفاصله یک کیلومتر در جنوب قلعه ملا سرکی خان در علاقه معروف مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان متعلق ولایت قندهار که بین ۶۷ درجه ۳۸ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۷ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عیسی گی: قریه ئیست بفاصله ۳۵کیلومتر در غرب قریه خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۲ ارغستان مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۹ دقیقه ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۱ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عینک: کوهیست در شمال غرب صالحان کاریز در علاقه حکومت درجه اول گرم سیر بارتفاع تخمین ۱۸۳۵ متر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۳ درجه ۳۵ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۴۱ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عینک: قریه ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در شمال غرب قلعه بست در علاقه حکومت درجه ۲ نهر سراج مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۱۷ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۰ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عینو: قریه ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در شمال شرق شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که

بین ۶۵ درجه ۵۰ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۷ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

عینی قدوق: چاهیست بفاصله ۳۵/۵کیلومتر در جنوب غرب دولت آباد در علاقه حکومت درجه ۲ شیرین تگاب مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۳۴ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۲ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غ

غاتوانا: قریه ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در شرق گردیز مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۱۶ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۶ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غاخی: کوتلیست بفاصله ۲۸/۵ کیلومتر در جنوب قلعه شرتان به ارتفاع تخمینا (۲۱۲۰) متر در علاقه اسمار مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۱ درجه ۱۷ دقیقه ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۹ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غاربره: قریه ئیست بفاصله ۳۵/۵ کیلومتر در جنوب سنگ ماشه در علاقه حکومت درجه ۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۱۴ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۶ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غارچه: قریه ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در شمال غرب قلعه چپرس در علاقه چخچران مربوط حکومت کلان غورات ولایت هرات که بین ۶۵ درجه ۲ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۵ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غارغوه: کوهیست در جنوب غرب پرجمال به ارتفاع تخمین (۳۸۰۳) متر در علاقه بکوا و خاشرود مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۳ درجه ۴۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۶ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غارک: شیله ئیست بفاصله ۵۱/۵ کیلومتر در جنوب شرق تیواره در علاقه حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات که بین ۶۴ درجه ۴۷ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۷ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غارو: قریه ایست بفاصله ۲۹/۵ کیلومتر در جنوب شرق کنر مربوط حکومت کلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۵۷ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غاره (غازه): قریه ئیست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف شمال سروبی مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۴۲ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۸ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غاز: قریه ئیست بفاصله ۴۰ کیلومتر بطرف جنوب قلعه موسی خان در علاقه کوه صافی مربوط حکومت درجه ۳ بگرام متعلق حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه ۴۹ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۳ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غازجبین: قریه ئیست بفاصله ۱۲/۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه بارپنجه در علاقه شیوه مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۱ درجه ۲۳ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲۷ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غاز چاه: موضع چاه داریست بفاصله ۷۰کیلومتر در جنوب شرق شهر فراه مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۲ درجه ۴۹ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۴ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غاز مرد: قریه ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در غرب بنو در علاقه اندراب متعلق حکومت کلان پلخمری که بین ۶۹ درجه ۱۰ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۷ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غاز ناور: ناوریست بفاصله ۲۱/۵ کیلومتر در شرق برج سی کوری مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۲ درجه ۱۶ و ۲۲ دقیقه ۳ و ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۲۹ و ۳۱ دقیقه ۵۵ و ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غازه: قریه ئیست کوهستانی در علاقه کوهدامن مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۹ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۸ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غازی: قریه ئیست بفاصله ۱۷ کیلومتر بطرف سرای خواجه در علاقه کوهدامن مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۸ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غازی: قریه ئیست بفاصله ۱۷/۵ کیلومتر در جنوب غرب گرشک در علاقه نهر سراج مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۲۴ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۳ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غازی آباد: قریه ئیست بفاصله ۲۸/۵ کیلومتر در شمال غرب الیشنگ در علاقه حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۳ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۷ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غازی آباد: قریه ئیست بفاصله ۳۲ کیلومتر در شمال شرق قریه شیوه در علاقه کنر مربوط

حکومت کلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۴۴ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۲ دقیقه ۵۲ صانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غازی آباد: قریه ئیست بفاصله ۲۶ کیلومتر در جنوب شرق جلال آباد مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۴۶ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۸ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غاز خان غندی: تپه ئیست در شمال غرب خانان در علاقه حکومت درجه اول سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۱۳ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۵۸ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غازی الدین: قریه ئیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در شمال شرق قلعه اسد در علاقه حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۳۵ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۹ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غازی قلعه: قلعه ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در شمال مرکز غوریان مربوط ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۲۴ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۶ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غازی کلی: موضعیست بفاصله ۲۶/۵ کیلومتر در شمال غفور کلی در علاقه حکومت درجه اول سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۱۶ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۵۹ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غازل توی: شیله ئیست بفاصله ۵۰/۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه دوست محمد در علاقه کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۴ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۳ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غال مرغ: تپه ئیست در جنوب غرب قلعه کشک در علاقه کشک و قره تپه مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۸ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۵ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غالی می‌غار: قلعه ئیست بفاصله ۵۰/۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق ارگون مربوط ولایت پکتیا که بین تخمین ۶۹ درجه ۲۴ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۵ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غالنگ (غرنگ): قریه ئیست بفاصله ۵/۵ کیلومتر در جنوب میدان خوله در علاقه منگل

مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۴۵ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۷ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غالنگ (غرنگ) دره: دره ئیست بفاصله ۵۵/۵ کیلومتر در جنوب غرب میدان خوله در علاقه منگل مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۴۴ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غالی دراز دره: دره ئیست بفاصله ۵۵/۵ کیلومتر در جنوب شرق بلچراغ در علاقع درزآب گرزیوان مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۵ درجه ۳۱ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۶ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غامابی: قریه ئیست بفاصله ۸ کیلومتر در غرب متون در علاقه خوست مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۵۳ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۰ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غت: نهریست بفاصله ۶۷ کیلومتر در جنوب شرق ؟؟ در علاقه کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۹ درجه ۱۲ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غجی دور: قریه ئیست بفاصله ۵۱ کیلومتر در شمال شهر فیض آباد مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه ۳۷ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲۴ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غدیر شیوه: غدیریست بفاصله ۱۹ کیلومتر در جنوب شرق نوکن در علاقه شیوه مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۱ درجه ۱۳ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۹ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غدیر میلا: غدیریست بفاصله ۳۶ کیلومتر بطرف شمال قریه آواتل در نورستان مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۵۳ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۷ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غراره: قریه ئیست بفاصله ۲۶/۵ کیلومتر در غرب دلارام مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۱۳ درجه ۷ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۲ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غران ناور: دندآبیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در جنوب قریه تنگی در علاقه سپین بولدک

مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۵۵ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۳۹ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غرغاری: قریه ئیست بفاصله ۱۷/۵ کیلومتر در شمال غرب پنجاب در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۵۴ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غرغاری ثانی: قریه ئیست بفاصله ۷/۵ کیلومتر در شمال غرب پنجاب در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۵۹ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۶ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غرغراو: دره ئیست بفاصله ۶۳/۵ کیلومتر در جنوب غرب تکزار در علاقه سنگ چارک مربوط حکومت اعلی که بین ۶۶ درجه ۴ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۱ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غرغره: قریه ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در شمال قریه شرق شین یا تخت متصل نهرتل خاک در علاقه حکومت درجه ۳ دای کندی مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۱۵ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۸ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غرغوری آبشار: آبشاریست بفاصله ۱۰ کیلومتر در غرب خاشرود در علاقه حکومت درجه ۲ بکواه مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۲ درجه ۴۵ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۰ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غرغوری ناری: کوتلیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در جنوب متون به ارتفاع تخمین (۱۶۱۵) متر در علاقه خوست مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۵۹ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۲ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غرق آب: ثلعه ئیست در جنوب غرب سر حد واخان به ارتفاع تخمین ۵۹۷۹ متر مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۳ درجه ۱۴ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۳ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غرمی: قریه ئیست بفاصله ۳۳ کیلومتر در جنوب جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه ۵۱ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۱ دقیقه ۳۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غربی: قریه ئیست بفاصله ۸ کیلومتر در جنوب غرب قریه خدر خیل در علاقه وازه خوا مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۱۳ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غریبی کوتل: کوتلیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در جنوب قریه خدر خیل در علاقه ساروان خیل مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که بین ۶۹ درجه ۱۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غزن ناور: دندآبیست بفاصله ۶۳ کیلومتر در جنوب غرب خرمنک در علاقه درجه اول گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۱۵ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۶ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غزنی (شهر): شهریست بفاصله ۵۳/۵ کیلومتر در شمال شرق چار ده قره باغ که بین تخمین ۶۸ درجه ۲۶ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۲ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غزنی: در تشکیل اداری کشور حکومت است اعلی که در جنوب غرب کابل بین تخمین ۶۷ و ۶۸ درجه ۳۰ و ۴۲ دقیقه ۲۷ و ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۹ و ۴۴ دقیقه ۱۴ و ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع و حکومات و علاقه داری‌های ذیل به آن مربوط می‌باشد.

الف ـ حکومات:

۱ ـ حکومت کلان کتواز

۲ ـ حکومت درجه ۲ شرن مربوط کتواز.

۳ ـ حکومت درجه ۳ وازه خوا مربوط کتواز.

۴ ـ حکومت درجه اول ناهور مستقیما مربوط حکومت اعلی.

۵ ـ حکومت درجه اول اندر مستقیما مربوط حکومت اعلی.

۶ ـ حکومت درجه اول مقر مستقیما مربوط حکومت اعلی.

۷ ـ حکومت درجه ۳ جغتو مستقیما مربوط حکومت اعلی.

۸ ـ حکومت درجه ۳ جاغوری مستقیما مربوط حکومت اعلی.

۹ ـ حکومت درجه ۳ قره باغ مستقیما مربوط حکومت اعلی.

ب ـ علاقه داری‌ها:

۱ ـ علاقه داری درجه ۲ گیلان مربوط حکومت مقر.

۲ ـ علاقه داری درجه ۳ آب بند مربوط حکومت مقر.
۳ ـ علاقه داری درجه ۳ گیرو مربوط حکومت مقر.
۴ ـ علاقه داری درجه اول مالستان مربوط حکومت جاغوری.
۵ ـ علاقه داری درجه ۲ یوسف خیل مربوط حکومت شرن.
۶ ـ علاقه داری درجه اول ؟؟ مربوط حکومت کلان کتواز.
۷ ـ علاقه داری درجه اول جانی خیل مربوط حکومت کلان کتواز.
۸ ـ علاقه داری درجه اول یحیی خیل مربوط حکومت کلان کتواز.
۹ ـ علاقه داری درجه ۲ امنه مربوط حکومت کلان کتواز.
۱۰ ـ علاقه داری درجه ۳ ناوه مربوط حکومت کلان کتواز.
۱۱ ـ علاقه داری درجه اول ورمه‌می مربوط حکومت وازه خوا.
۱۲ ـ علاقه داری درجه ۳ زنه خان مستقیما مربوط حکومت اعلی غزنی.
۱۳ ـ علاقه داری درجه ۳ ده یک مستقیما مربوط حکومت اعلی غزنی.
۱۴ ـ علاقه داری درجه ۳ خواجه عمری مستقیما مربوط حکومت اعلی غزنی.

حکومت اعلی غزنی مانند دیگر حکومات اعلی مستقیما بوزارت داخله ارتباط دارد اهالی حکومت‌های مربوط حکومت اعلی غزنی هر یک از حوزه خود یک نفر وکیل انتخاب و بشورای ملی در مرکز کشور میفرستند که باین حساب تعداد نمایندگان حوزه حکومت اعلی بالجمله به نه نفر می‌رسد و یکنفر وکیل کوچی دامان نیز به حساب غزنی می‌آید غزنی از سمت شمال بحدود ولایت کابل از طرف جنوب به خاک پنبتونستان از حیث شرق بولایت پکتیا و از طرف غرب به حدود حکومت ارزگان و شرقا به حدود حکومت کلان قلات قندهار محدود است شهر غزنی مرکز این حکومت اعلی که آنهم بنام غزنی یاد می‌شود شهریست کهن و معروف که (۱۳۵) کیلومتر بطرف جنوب غرب کابل واقع و از سطح بحر ۲۲۲۰ متر ارتفاع دارد موقعیت جغرافیایی آن بین ۶۸ درجه ۱۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه عرض‌البلد شمالی است.

شهر غزنی بر تقسیم آبریزه ارغنداب و ترنک قرار گرفته است و در موضع بلندی واقع و با حصار منینی احاطه شده است در قسمت شمالی شهر در بلندترین حصه این تپه بالاحصار غزنی قرار گرفته است که قلعه جنگی و مستحکمی می‌باشد در حصار اطراف شهر برجهای محکمی موجود است که در هنگام مدافعه شهر از آنها کار گرفته میشد هکذا به دورادور شهر

آثار خندق قدیمی و بزرگی مشاهده می‌شود که در زمانه‌های قدیم هنگام محاصره پر آب شده از هجوم منع میگردید شهر قدیم غزنی در سه سمت خود که عبارت از شمال، جنوب غرب، و غرب باشد سه دروازه داشته و بنام دروازه بهلول دروازه بازار و دروازه کنک یاد می‌شود ضنعت پوستین دوزی، مسگری و نقاشی در غزنی شهرت تاریخی داشته و تاکنون آثار باستانی خود را حفظ نموده است غزنی باری از حیث آثار مدنی شهر غزنی در زمان خود شهرت جهانی داشت ولی متاسفانه بواسطه لشکر کشی‌ها و تاخت و تاز سلاطین مغلی و خونریزیها و خرابکاریهای آنها تمام این آثار از بین رفته و جز عده معدودی چیزی باقی نمانده است از جمله آثار با عظمت سلاطین غزنی که نوز باقیست دو مینار بزرگی می‌باشد که بجانب شرقی شهر حاضر غزنی در مدخل دره دهنه شیر بفاصله تقریبا ۴ صد قدم از یکدیگر واقعست تعمیر مینار اولی را به بهرام شاه نسبت می‌دهند و آنرا بیاد و بود لشکر کشی‌ها و فتوحات خویش در سال (۵۱۵ ـ ۵۲۵ هـ) تعمیر نموده و مینار دوم بیادگار فتوحات مسعود بن ابراهیم در سال ۵۰۰ هجری آباد شده و هر دو مینار بوساطه نردبان پیچی بر فراز خود راه دارد.

اجمال تاریخی: شهر غزنی مدت‌ها پیش از عصر غزنویان هم در کتب تاریخ و جغرافیا ذکر و نامبرده شده چنانچه هیوان تانگ سیاح چینی در حدود ۶۴۴م این شهر را سیاحت کرده و آن را پی تخت (تساو کیوتو) زابلستان خوانده است و نام غزنه را (هوسی نا) نوشته پروفیسر ونیست عقیده دارد که شاید این کلمه همان (گـانتراک) بـاشد لیک طـوریکه از تـحقیقات اخـیره ایـن پروفیسر دانسته شده است "دریاچه سغدی این کلمه را به تلفظ (گزنک) یافته که معنی خزانه را افاده میکند مورخین عرب این شهر را گاهی غزنه و زمانی غزنین نوشته‌اند. دانشمند و مورخ شهیر وطن احمد علی کهزاد در رساله مولفه خود تـحت عـنوان مـدنیت «اوسـتا» در جـائیکه سرزمین «کخره» را سیزدهمین اوستائی گفته است، عقیده دارد که بنا بر گفته برخی مورخـین «کخره» عبارت از همین غزنی می‌باشد در دوره آل ناصر هم شهر غزنی به نام «غزنین» از طرف ارباب قلم آنوقت ذکر شده است بعضی دیگر از سربرآوردگان ادب مانند فرخی شاعر شهیر گردیز مورخ معروف و سنائی حکیم بزرگوار هم این شهر را بنام «غزنین» یاد کرده‌اند.

بطلمیوس هویت این محل را (غازاکا) و یونانیها (غازوس) گفته‌اند اما این حدس و تخمین از طرف عده قلیلی تائید گردیده است در سلسله غزنوی‌ها نخست الپتگین اینجا را تصرف نمود بعد از مرگ وی فرزندش اسحق از غزنه رانده شد اما نامبرده به کمک منصور بن نوح سامانی دوباره غزنی را اشغال و بدست آورد و بولگا تگین (غلامش) جانشین وی گردید، بولگا تگین ده

سال حکمرانی کرد و در سال ۳۶۴هـ وقتیکه مصروف محاصره گردیز بود وفات یافت چون پولگا تگین وفات یافت مردم غزنه خواستند تا پری تگین را که نیز از سران سپاه و از غلامان الپتگین بود بر تخت غزنی نشانند. پری تگین بر تخت غزنی جلوس نمود، اما از آنجا که مردی سفاک و بی رحم و جفا کار بود مردم از ستم او برآشفته ابو علی لاویک را بپادشاهی دعوت نمودند، وی با پسر کابل شاه (کابل شاه از سلسله برهمن شاهیان کابل بود) به غزنه لشکر کشید لکن سبکتگین در نزدیکی چرخ با پنجصد نفر غلامان خود سر راه او گرفت و با وی مصاف داد. ابوعلی و پسر کابل شاه هر دو اسیر و مقتول شدند و غزنویان پری تگین را خلع کردند و سبکتگین را بپادشاهی برداشتند.این واقعه در ۲۷ شعبان ۳۶۶هـ واقع گردید و دائرت المعارف اسلام این واقعه را در سال ۳۶۰هـ مطابق ۹۷۶م نشان می‌دهد و غزنی در لشکر کشی‌های وی مرکز فرماندهی سبکتگین بهند قرار گرفت (۳۸۰هـ - ۹۹۰م) و محمود فرزند خود را برای چندی در قید نگهداشت. بعد از اینکه محمود در سال ۳۸۹هـ (۹۹۸م) شهریار مستقل شده غزنی را آباد و آن را پای تخت خود قرار داد در تحت رهنمائی و قیادت این شهریار به‌تر قیادت زیادی نایل شد. محمود بهند حمله و بت سومنات را از معبد (بتکده) سومنات به غزنی آورد اما بعد از محمود خاندان غزنوی ذریعه حکمداران سلجوقی و نفوذ و قدرت غوریها بطرف شرق افغانستان محاصره و خاتمه داده شد و غزنی مرکز حقیقی و دار الضرب قرار گرفت باید گفت که در اواخر سلطنت شاهان غزنوی، غزنوی دچار یکسلسله مصائب و فلاکت گردید در وقت ارسلان سلجوقی یک حریق تباه کاری در غزنی رخ داد همچنین در عصر سلطنت این شخص غزنی ذریعه سلطان سنجر سلجوقی اشغال گردید و بالاخره به بهرامشاه رسید. در اثنای محاربات بهرام شاه و سران غوری غزنی چند دفعه اشغال و دست بدست شد، در سال ۵۴۴هـ (۱۱۴۹م) علاو الدین حسین جهان سوز پادشاه غوری شهر غزنی را غارت و ویران نموده طعمه آتش ساخت به شهادت مورخین غزنی به اندازه خراب گردید که هرگز چنین مرکزی بان خرابی دیده نشده در سال ۱۶۹ (۱۱۷۳م) المعز علاو الدین محمد بن سام از طرف برادر خود حاکم غزنی مقرر گردید و بقشون کشی بطرف هند آغاز نمود او خسرو ملک آخرین پادشاه غزنوی را آورده به فروز کوه فرستاد بعد از مرگ محمد بن سام در ۶۰۲ (۱۲۰۵م) غزنی دوباره موضوع قابل بحث قرار گرفت یلدز برای چند سال غزنی را بدست داشت و بعد از مرگش در ۶۱۲هـ بدست علاو الدین خوارزم شاه افتاد که وی از طرف مغول بیرون کشیده شد. تمام این واقعات در مسکوکات غوری ضرب شده، یلدز و علاو الدین در مسکوکات غزنه بوده اما بعد از آنها به

تاریکی و ابهام برگشت جلال الدین منگو بارتی غزنی را بدست داشت تا وقتی که توسط چنکیزخان رانده شد. این فاتح بزرگ فرزندش اوکتای را فرستاد که شهر غزنی را تصرف و قسمت بزرگ باشندگان شهر را غارت و بقیه را اسیر برد غزنی بعد ازین فاجعه و مصیبت دوباره بحال نیامد، و این واقعه در سال ۶۱۸ه مطابق ۱۲۲۱م واقع شد ابن بطوطه که بعد از یکصد سال (۷۳۳ - ۱۳۳۲م) ازان فاجعه غزنی را دیده هنوز هم آنرا بهمان کپه‌های ویران و خراب یافته. راجع به دوره‌های متعاقب از غزنی معلومات کمی بدست آمده و شنیده شده. در زمان ابن بطوطه غزنی ذریعه امیر حسین کورت اشغال شده در سال ۸۰۴ه ۱۴۰۱م تیمور آنرا به نواسه خود پیر محمد بخشیده و واگزار نمود. بابر در سال ۹۱۰ه - ۱۵۰۴م آنرا متصرف شد و نامبرده در کتاب شرح حال خود راجع به غزنی معلومات دلچسبی می‌دهد، نامبرده غزنی را خیلی ویران و غیر معمور می‌یابد و می‌نویسد که چطور شاهان قدیم تعین و انتخاب مرکزیت را به غزنی نسبت به خراسان ترجیح داده‌اند، و همچنین راجعه به آرامگاه سلطان محمود (روضه) مقابر مسعود و ابراهیم را تذکری می‌دهد مینارهای غزنی که بیادگار فتوحات در عصر سلطان محمود و مسعود سوم آباد گردیده تا حال پابرجاست آرامگاه مسعود نیز موجود است دروازه که از معبد سومنات در گجرات توسط محمود به غنیمت آورده شده بود ذریعه گورنر جنرال لارد الین برو در ۱۸۴۲ بهند برده شده غزنی در شروع جنگ افغان و انگلیس (۱۸۳۹ - ۱۸۴۲م) تحت قیادت جنرال کین از طرف قوای انگلیس مورد حمله قرار گرفت و تا آخرین وقت غزنی هنوز با داشتن بعضی خانه‌های قشنگ آثار عظمت قدیم خود را حفظ کرده غزنی توسط قوای ملی بارکزائی اشغال شده و ذریعه قوه اجنبی تحت قیادت افسران انگلیسی در نومبر ۱۸۴۱ تا مارچ ۱۸۴۲ محاصره گردید و مستر نات در ستامبر همان سال آنرا دوبراه فتح کرد، دین وقت است که یکی از دروازه‌های شهر بهوا پرانده می‌شود و انگلیس‌ها یک عده اشخاص را به شهادت رساندند، و در بازگشت بهند بامر لار الدین برو دروازه که از سومنات فرض می‌شد واپس بهند برده شد در سالهای بعد امیر محمد افضل خان در غزنی بذریعه شیر علی خان حبس و بعد از شکست شیر علی خان در سید آباد نجات می‌یابد مع ذالک غزنی در ۱۸۶۸ وقتی محمد اعظم خان و عبدالرحمن خان از طرف قوای شیر علی خان شکست میخورد دوباره صحنه مجادلات و جنگ می‌شود در سال ۱۸۸۰ - ۱۸۸۱ قوای ستوارت Stusrt از قندهار به مقصد کابل و قوای رابرتس از کابل به قندهار از راه غزنی مارش و غزنی را عبور نمودند. بعد از استقرار امنیت و دفع قوای اجنبی غزنی درلت امن بوده است. نام غزنه در مسکوکات و کتب

تاریخی اعراب نیز دیده می‌شود اما شکل «غزنین» در طبقات باختری و بعضی تواریخ فارسی مانند تاریخ فرشته استعمال گردیده و اکنون بعضا غزنین گفته می‌شود اما نام آخرین یعنی «غزنی» فعلا بکثرت استعمال می‌شود.

توپوگرافی و اوضاع اقتصادی: غزنی از حیث اهمیت اقتصادی مقام دوم را نسبت بقندهار دارد دریای غزنی طرف شرق ولایت قندهار به ارتفاع تقریبا ۲۰۰۰ متر افتاده است. از طرف شمال غرب و جنوب شرق غزنی را کوهای بسیار مرتفع احاطه کرده و ساحه غزنی را بشکل بیضوی در آورده است زمستان غزنی طولانی و سرد است اما از قوس الی اوائل حمل با طبقه ضخیم برف پوشیده می‌باشد غزنی میوه زیاد ندارد فقط غله و حبوب زیاد می‌باشد. تربیه حیوانات هم درین جا خوب است شهر غزنی مرکز اقتصادی است در عصر غزنویان نخستین یونیورستی یعنی دار الفنون افغانی در غزنی تاسیس شد چنانچه به عقیده بعضی عمارات آن اکنون در حالت خرابه سراغ شده میتواند، لیک شهر موجوده غزنی بسیار ابتر، حزن‌انگیز و خراب می‌باشد.

مواد تجارتی: اغلب مواد تجارتی غزنی را صنائع و برخی محصولات تشکیل می‌دهد که عبارت است از: آلو بخارا، پوستین، پوستینچه، ظروف مختلفه و بسیار قشنگ و نفیس برنجی و مسی از قبیل آفتابه لگن، صراحی، چلم، گمندی، گلیم، شال، پوست و سامان نقاشی، بزک، جوراب، دستکش بنیان، دستمال‌های گوش، زیورات زرگری که از نقره و طلا ساخته می‌شود. هکذا آلات و ادوات آهنی که ذریعه آهنگران ساخته می‌شود.

حیوانات گاو، گوسفند، بز، اسپ، خر، اشتر و از حیوانات وحشی روباه و خرگوش پیدا می‌شود و طیور آن عبارت است از کبک و سی سی.

پیدا وار زراعتی و سر درختی: مزروعات عبارت است از گندم، جو، جواری، شبدر، رشقه، ارزن، مشنگ، نخود، از سبزیجات گندنا، پالک، شلغم، ترب، زردک، مرچ سرخ، کچالو تربز، خربزه، کدو، خیار و چنبر خیار و از میوه باب سر درختی، انگور، آلوبخارا، امرت، سیب، تمسق، و توت وجود دارد، چنار بکثرت موجود است.

پیشه مردم: مردم غزنی اکثراً دهقانی و باغداری می‌باشد. عده زیادی هم اهل حرفت و صنعت بوده در فن خویش بسیار ماهراند خصوصاً در صنعت نقاشی مسگری و ساخت ظروف مسی و برنجی پوستین و پوستینچه دوزی در تمام افغانستان درجه اول می‌باشند.

مزارات: در شهر غزنی و نواحی آن مزارات زیادی وجود دارد و مشهورترین آنها زیارت

حکیم سینائی، زیارت بهلول، زیارت علی لالا، زیارت شاه میر فالیزوان، زیارت تاج اولیاء، زیارت خواجه بلغار، مرقد سلطان محمود کبیر، مرقد سلطان مسعود پسر محمود کبیر، مرقد سبکتگین، مرقد سلطان حلقوم، مرقد سلطان عبد الرزاق، مرقد سلطان مودود، زیارت شمس صاحب و زیارت شیخ عبد السلام می‌باشد در آخر باید تذکر داد که بند سراج که از بندهای مشهور افغانستان است نیز در غزنی می‌باشد که در سرسبزی غزنی رول بارزی دارد (شرح مفصل این بند در مضمون افغانستان قبلا چاپ شده)

غزنی خیل: قریه ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در جنوب زید آباد در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۷ دقیقه ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غزنی گک: قلعه ئیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در جنوب شرق تاشفرغان «خلم» مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزار شریف که بین ۶۷ درجه ۴۸ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۲ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غزواز: قریه ئیست بفاصله ۵۴/۵ کیلومتر در غرب تکزار در علاقه حکومت کلان شبرغان مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۵ درجه ۵۴ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۵ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غزه گی: قریه ئیست بفاصله ۶ کیلومتر در جنوب شرق باسول متصل سرکیکه بطرف لری دکه می‌رود در علاقه حکومت درجه ۳ مهمند دره مربوط حکومت کلان شنوار متعلق ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۵۶ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غف: موضعیست بفاصله ۵ کیلومتر در جنوب سلطان رباط در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۵۴ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۹ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غف (ثانی): موضعیست بفاصله ۳۱/۵ کیلومتر در جنوب غرب سلطان رباط در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۳۹ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غفار: قریه ئیست بفاصله ۸۴ کیلومتر در جنوب شرق قریه جلدک در علاقه ترنک و جلدک مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۵۶ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۳ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غفور کلی: قریه ئیست بفاصله ۹۸ کیلومتر در جنوب شرق قندهار در علاقه حکومت درجه اول سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۱۷ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۵۳ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلام باشی: قریه ئیست بفاصله ۲۶ کیلومتر در جنوب غرب مرکز بغلان مربوط ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه ۳۷ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلام بانده: قریه ئیست بفاصله ۱۷/۵ کیلومتر در شمال قلعه اسمار مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۱ درجه ۲۷ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۰ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلام بچه: قریه ئیست بفاصله ۴۱ کیلومتر در جنوب شرق شهر هرات مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۳۷ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۷ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلام بیگ: قریه ئیست بفاصله ۶ کیلومتر در شمال غرب پنج آب مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۵۹ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۵ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلام حیدر: قریه ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در جنوب شرق بالا ارغنده در علاقه پغمان مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۹ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلام حیدر خان ده: قریه ئیست بفاصله ۱۵/۵ کیلومتر در غرب چار برجک متصل سرک مربوط حکومت درجه اول چخانسور متعلق حکومت اعلی فراه که بین ۶۱ درجه ۵۳ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۹ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلام حیدر کلی: قلعه ئیست در علاقه ورمه‌می متعلق حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۴۵ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۸ دقیقه ۵۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلام خان: قریه ئیست بفاصله ۶۸ کیلومتر در غرب قریه جلدک در علاقه حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۲ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۱ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلام خان: قریه ئیست بفاصله ۳۰کیلومتر در جنوب قریه جلدک در علاقه حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۴۴ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و و ۳۱ درجه ۴۸ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلام رسول قلعه: قلعه ئیست بفاصله ۱۵/۵ کیلومتر در جنوب قلعه دوست محمد در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۳ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۷ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلام ریگ: موضعیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در جنوب شرق چاباراب در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۲۵ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۶ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلام محمد: قریه ئیست بفاصله ۱۸/۵ کیلومتر در شمال شرق قلعه اسد در علاقه حکومت درجه ۳ خاکریز ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۳۴ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۰ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلام محمد: قریه ئیست بفاصله ۶۹کیلومتر در جنوب شرق شاه مقصود نزدیک دریای سوزنی در علاقه حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۴۵ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۴ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلام محمد: قریه ئیست بفاصله ۳کیلومتر در جنوب غرب قلعه سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۲۲ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلام محمد کلی: قریه ئیست بفاصله ۱۴/۵ کیلومتر در شمال شرق غفور کلی در علاقه حکومت درجه اول سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۲۲ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۰ درجه ۵۷ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلام نبی کلی: قریه ئیست بفاصله ۲ کیلومتر در شمال قریه سیف الله در علاقه حکومت درجه اول سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۵۷ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۹ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غل بیله چشمه: قریه ئیست بفاصله ۴۱/۵ کیلومتر در غرب شهر میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۲۵ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۷ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غل بیل کوتل: کوتلی است بفاصله ۳۹کیلومتر در شمال غرب شهر میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۲۶ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۸ دقیقه ۵۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلجی (غلجائی): قریه ئیست بفاصله ۳۲کیلومتر در جنوب گردیز مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۲۴ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۹ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلجی (غلجائی): قریه ئیست بفاصله ۲/۵کیلومتر در شمال غرب شیرزاد مربوط حکومت درجه اول خوگیانی متعلق ولایت ننگرهار که بین ۶۹ درجه ۵۳ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۶ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلرک شوره: شیله ئیست بفاصله ۵۱کیلومتر در شمال قلعه نو در علاقه حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که بین ۶۳ درجه ۹ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۰ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلزائی: قریه ئیست بفاصله ۶۹/۵کیلومتر در جنوب باره خیل در علاقه کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۴۷ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلزائی: موضعیست بفاصله ۳۱کیلومتر در شرق قلعه متون در علاقه حکومت کلان خوست مربوط ولایت پکتیا که بین ۷۰ درجه ۱۶ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۲ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فلزائی قبرستان: موضعیست بفاصله ۱۰/۵ کیلومتر در جنوب قریه سیف اله در علاقه حکومت درجه اول سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۵۸ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۳ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلغله: موضعیست بفاصله ۶۱/۵کیلومتر در جنوب چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۱ درجه ۴۹ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۴۴ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلوغار: کوهیست در شمال غرب سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۱ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۱ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلو قلعه: قلعه ئیست بفاصله ۱۴/۵ کیلومتر در جنوب شرق قریه جانی خیل متصل سرک

مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۳۳ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۳ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غلو کوتل: کوتلیست بفاصله ۴۰ کیلومتر در شمال غرب سپین بولدک در شمال غرب سپین بولدک به ارتفاع تخمین (۱۲۱۰) متر مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۳ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۲ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غله: قریه ئیست بفاصله ۳۸ کیلومتر در جنوب غرب جلال آباد مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۵ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۸ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غله نه: قریه ئیست بفاصله ۲ کیلومتر در جنوب غرب جلال آباد مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۲۰ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۶ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غمکی: قریه ئیست بفاصله ۱۹/۵ کیلومتر در جنوب شرق چکمنی مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۵۴ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۴ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غنج: قریه ئیست بفاصله ۱۷/۵ کیلومتر در جنوب شرق مرکز رستاق مربوط حکومت کلان تالقان متعلق ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه ۵۶ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۹ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غنچه وان: قریه ئیست بفاصله ۶/۵ کیلومتر در جنوب علاقه داری الیشنگ در علاقه حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۸ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۱ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غندان: موضعیست بفاصله ۷۷ کیلومتر در شرق فلات غلزائی مربوط ولایت قندهار که بین ۶۷ درجه ۳۳ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غندبهادر: موضعیست بفاصله ۱۱/۵ کیلومتر در شمال قریه خرمنک در علاقه حکومت درجه اول گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۲۸ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۳۰ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غندسنگ: قریه ئیست بفاصله ۶ کیلومتر در غرب قریه نیک در علاقه حکومت درجه ۴

یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۵۴ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غندک: قریه ئیست قریه ئیست بفاصله ۱۶/۵ کیلومتر بطرف شمال دره شکاری متصل سرک در علاقه سیغان مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۱ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غندک و جلمش: قریه ایست متعلق علاقه داری درجه ۲ شبر متعلق حکومت درجه ۳ بامیان در حوزه حکومت اعلی پروان این قریه بشمال علاقه داری واقع و حدود آن شرقا به علاقه شیخ علی و غربا به سیغان شمالا چارگنبد و شش پول بامیان جنوبا به دره باغ هیبت مربوط می‌باشد زمین آن کوهستانی بوده اراضی زراعتی نیز دارد نباتاتیکه در اینجا می‌روید عبارت ازگندم، جو، باقلی، شاخل، رشقه، شبدر، شرشم مشنگ و غیره بوده و از میوه‌های سر درختی سیب، زردالو، امرت، چهار مغز، آلوچه و از اشجار بی میوه بید چنار در انیجا زیاد پیدا می‌شود حیوانات بارکش و سواری اهالی این منطقه مشتمل بر اسپ و خر بوده و حیواناتی که جهت استحصال پشم، پوست و گوشت تربیه می‌شود گاو، بز و گوسفند می‌باشد، طیور خانگی مانند مرغ کبوتر و از طیور وحشی زاغ و سیسی زیاد است صنائع این منطقه مانند دیگر نقاط آن منحصر به ساخت و بافت گلیم برک جوال و غیره بوده دیگر نوع صنعت درینجا پیدا نمی‌شود رود غندک که به اندازه دو آسیاب آب دارد و از کوه بابا منبع می‌گیرد این منطقه را با تمام توابع آن آبیاری نموده در حصه دهانه غندک به رود بامیان ریخته و به دره شکاری سرازیر می‌شود سرک عمومی که بطرف قطغن می‌رود بنام سرک دره شکاری مشهور است ازین قریه می‌گذرد.

غندگاز: موضعیست بفاصله ۱۹/۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه غلام حیدر در علاقه ورمه‌می مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۴۶ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۲ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غنده: قریه ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در شمال غرب متون در علاقه حکومت کلان خوست مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۴۴ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۳ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غندی: موضعیست بفاصله ۴۵/۵ کیلومتر در شمال شرق قلات غلزائی مربوط ولایت قندهار که بین ۶۷ درجه ۱۷ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۰ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غندی: قریه ئیست بفاصله ۱۷ کیلومتر در جنوب قلعت السراج مربوط حکومت کلان لغمان متعلق ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۱۴ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه و ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غنزه: قریه ئیست بفاصله ۲۰/۵ کیلومتر بطرف شمال شرق تیزین در حصارک غلزائی مربوط ولایت ننگرهار که بین ۶۹ درجه ۴۵ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۷ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غنزی منگل: قریه ئیست بفاصله ۲۶ کیلومتر در غرب چمکنی مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۳۲ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۸ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غنی چاه: موضع چاه داریست بفاصله ۵۹/۵ کیلومتر در جنوب قریه خرمنک در علاقه حکومت درجه اول گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۳۱ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۷ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غواص: قریه ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در جنوب غرب قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۲۸ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۴ درجه ۱۷ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوجرتو: کوهیست در جنوب شرق قریه علی مردان به ارتفاع تخمینا (۳۶۷۱) متر در علاقه صد مردا مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۷ درجه ۲۲ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۶ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوچه گک: کوتلیست بفاصله ۱۱/۵ کیلومتر در جنوب قلعه زرنی به ارتفاع تخمین (۲۷۵۷) متر در علاقه بکوا و خاشرود مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۴ درجه ۲۱ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوخ تره: قریه ئیست بفاصله ۱۵/۵ کیلومتر در شمال ده بالا در علاقه حکومت درجه ۲ رودات متعلق حکومت کلان شنوار مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۲۸ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۸ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غور: حکومتیست درجه ۲ متعلق حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات.

غور: موضعیست بفاصله ۵۴/۵ کیلومتر در شمال شرق سنگ ماشه در علاقه جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۳۰ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۶ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غورات: در تشکیل اداری حکومتیست کلان مربوط ولایت هرات که بین ۶۴ و ۶۵ درجه ۳۴ و ۳۸ دقیقه و ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع و منطقه کوهستانی است که از سلسله کوهای بسیار بلند و شیله‌ها و دره‌ها و تپه‌های سنگی تشکل گردیده که اراضی هموار و قابل زراعت در آن کمتر دیده می‌شود. محیط این حکومت تقریباً به چهار حصه تقسیم گردیده: اول حصه شرقی که عبارت از لعل سرخ، سرپنک، خواجه و جهد الدین متصل بحکومت پسابند دوم حصه غربی عبارت اند از قریه نوروز، ملا اعلی، آنه، سین. سوم حصه شمالی آن بقریه‌های چشمه میران، سرنای، عاشقان، چهارم حصه جنوبی بقریه ۴ دردغاک، و پشوره، نیلی، ارپتو و غیره می‌باشد. تعداد قریه‌های مشهوریکه فعلا مربوط این حکومتی می‌باشد عبارت اند از زه نوروز، خواجه غار، باغنو، ملا اعلی، پخس سفلی، قبه پلگین، آنه، سین، زرد بید، نیلی سرپنک، پخسن علیا، دین یخن، لعل سرخ، سمچک لور، ده نانی، سفیدارک، التو، فوچی، ادنای، سرنای، عاشقان، سیب تلخ، پشتار، لارغه، پرچملان، حوض سیاه، چشمه بوبه، اسفرمان، مرغزتر و غیره که هر کدام آنها بفاصله زیاد یا کم از همدیگر مسافه داشته و ذریعه این حکومت اداره کرده می‌شود. غورات در ادوار تاریخ شهرت جهانی دارد زیرا مرکز سلاطین غور و کشور کشایان باستانی بوده مرکز عمومی خراسان، سیستان بلوچستان، سند، پنجاب الی دهلی و از جهت شمال ولایت مرو، بلخ، طخارستان را الی کوهای پامیر و چترال را در بر میگرفت یعنی بقول (هولدج انگلیسی) از شنیدن نام غور سرزمینی بنظر انسان مجسم می‌شود که از افصای هندوستان تا ایران، و از آمو تا هرمز امتداد داشت. جغرافیه نگاران قرون وسطی این منطقه را بواسطه سلسله کوهای بزرگ منبع دریاهای هریرود، هلمند خاشرود فراه رود دانسته و حتی منبع دریاهای مرغاب را نیز همین جا میدانند.

نباتات: در بعضی حصص مرکز حکومتی کلان غورات، گندم، جو، جواری، برنج و از پیداوار کوهی سمارق، زیره، شیرخشت نیز زیاد پیدا می‌شود.

میوه جات. از قبیل سیب: بهی، چار مغز، شفتالو، زردآلو نیز فراوان است.

صنائع: صنائع منطقه غور نیز به همان حالت ابتدائی باقی مانده و آن عبارت از گلیم، برک، نمد دستمال، جراب، و مقدار قلیلی قالین هم ساخته می‌شود. که عموماً زنها این کار را اجرا مینمایند اما مردان شان اغلبا زراعت پیشه و مالدار می‌باشند.

حیوانات و طیور: حیوانات اهلی آن عبارت از اسپ، گاو، بز، گوسفند بوده و از حیوانات وحشی که در کوهای آن یافت می‌شود، آهو، گرگ، روباه می‌باشد طیور خانگی آن عبارت از

مرغ خانگی، کبوتر، و طیور وحشی، کبک دری در کوهای آن یافت می‌شود مزارات و ابدات تاریخی: در غورات مزارات زیادی موجود است که حقیقت تاریخی آن معلوم نیست اما مزاراتیکه مردم محیطی بان عقیده دارند عبارت از مزار خواجه وجهه الدین علیه الرحمه خواجه گنجان علیه الرحمه، خواجه اسحاق ولی، خواجه بزرگ، خواجه خضر، خواجه محمد در ۹ کیلومتر ده تیتان و غیره می‌باشد.

حکومات و علاقه داری هائیکه مربوط این حکومت می‌باشند عبارت اند از:

۱ ـ حکومت درجه ۲ غور حاوی علاقه داری درجه ۱ ساغر.

۲ ـ حکومت درجه ۳ تولک حاوی علاقه داری درجه ۳ فرسی.

۳ ـ حکومت درجه ۳ چخچران.

۴ ـ حکومت درجه ۴ پرچمن.

۵ ـ حکومت درجه ۲ پسابند.

در غورات دو مکتب ابتدائی موجود است که یکی در مرکز حکومت کلان و دو هم در علاقه داری ساغر علاوه بر ۲ مکتب ابتدائی هشت باب مکتب ابتدائی در حکومات و علاقه داریهای مربوط غورات نیز دائر گردیده است. شش نفر وکیل از تمام حوزه حکومت کلان غورات انتخاب و بشورای ملی فرستاده می‌شود که یکنفر از طرف اهالی مرکز حکومت کلان غورات (شهرک) و یک نفر از هر حکومتی تعیین می‌گردد.

غوران: قریه ئیست بفاصله ۲۶/۵ کیلومتر در جنوب شرق شهر هرات مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۲۶ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۷ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوربند: حکومتیست درجه ۳ مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۵۸ دقیقه ۱۲ و ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۴ و ۳۵ درجه ۱۲ و ۴۶ دقیقه ۱۲ و ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوربند در سابق عبارت از دره تنگ و طویلی بود که از حصه متک شروع گردیده و در اخیر دره شکاری منتهی میگردید اما اکنون چنان نبوده در تشکیلات امروزی این دره طویل در هر حصه بحکومت‌های محلی جداگانه ارتباط پیدا کرده است، مثلا از پل متک تا پل آشاوه مربوط به حکومت جبل السراج از آن طرف پل تا دوآب سرخ و پارسا مربوط به حکومت غوربند و ازین جا تا شیخعلی و قریب کوتل شبر متعلق به حکومت سرخ و پارسا و از شبر تا آخر دره شکاری

در حوزه حکومت بامیان داخل بوده و ححصه آخیر آن به حکومت کهمرد تعلق دارد در قدیم غوربند را شهر هجده دره میگفتند سرک عمومی کابل و ولایات شمال مملکت از بین همین دره میگذرد دره‌های معروف غوربند قرار آتی است دره مازانه دره چیلان، دره فرنجل، دره قول لچ، دره تنگ، دره قول خول، دره وازغر، دره سیدان، دره فند قستان، یخدره دره تیخان دره چاردهی، و دره سیاه گرد. حکومت غوربند در مربوطات خود یک علاقه داری بنام قاقشال (یا شینواری) نیز دارد و دره‌های آن حسب آتی است: دره کفشان، دره هیرسر، دره اشتر شهر، شیوه، نمک آب، آستانه، دزدره و قاقشات. قراء معروف غوربند قرار ذیل است: پایان قریه، سردره، بالاغیل، در دره فندقستان در دره سیدان، کانه خیل، شاهی خیل، عالم خیل، فره گرد در دره تنگ قمچاق، مگر خیل، (انگایا) انگاب قریه‌های مهمه دره‌های باقیمانده مانند چار دهی سیاه گرد فرنجل و غیره بنام خود دره‌ها شهرت دارند. قریه‌های مشهور علاقه داری شینواری عبارت اند از باغ افغان، برج گلجان، ملائی اشتر شهر و قاقشال، ساکنین دره‌ها و قراء مذکور به زراعت و تربیه مواشی اشتغال داشته دره‌های و ناهموار را بقوه بازو هموار و از آب قلیلی که در آن جا سراغ دارند قابل زرع ساخته‌اند و از حاصل کم آن امرار حیات میکنند در کوهای غوربند مراتع و چراگاهای کافی برای تربیه حیوانات اهلی موجود است گندم جواری و توت دره هیر معروف می‌باشد دله خفک که پوست آن گرانبها است درین دره پیدا می‌شود. در کوهای غوربند آهو و برخی حیوانات درنده مانند پلنگ ببر خرس و گرگ نیز وجود دارد در برخی کوهای غوربند جنگل‌های بلوط و در اشتر شهر چاردهی، قطار خاک و دوآب جنگل‌های مصنوعی عرعر و چنار از طرف اهالی آن منطقه اداث گردیده. از کابل تا سیاه گرد (مرکز غوربند) تخمینا ۱۲۵ کیلومتر و از چاریکار ۵۰ کیلومتر مسافه می‌باشد ارتفاع غوربند از سطح بحر تخمین ۱۹۷۲ متر بوده پیداوار مهم غوربند، بادام اشتق و غولنگ می‌باشد. صادرات سالانه بادام آن به یک صد هزار سیر اشتق و غولنگ آن تخمین به بیست هزار سید می‌رسد.

حدود اربعه غوربند: از طرف شرق و جنوب متصل است به کوهیکه از سالنگ بطرف چاریکار و کوهدامن امتداد دارد و از سمت غرب و شمال به سلسله کوه هندوکش محاط می‌باشد. رودخانه غوربند که از کوتل شبر سرچشمه می‌گیرد. دریای سرخ و پارسا در حصه دوآب و سرخ و پارسا و همچنین یک مقدار آب از دره‌های ؟؟، قول لچ، قول غول، ده تنگ سیدان فندقستان می‌ریزد و از جنوب غرب بطرف شمال شرق جریان دارد هوای غوربند در زمستان سرد و در تابستان معتدل است، غوربند منطقه شاداب و پرو میوه می‌باشد، درخت‌های

سیب، ناک، تاک‌های انگور و درخت بادام و انواع زردآلو در آن جا زیاد است. در زمستان مردم غوربند در تاوه خانه‌ها بسر میبرند. این طور زندگانی در تمام مناطق سرد پروان حتی در کله حصص یخ و برفگیر افغانستان رائج است. در دره فندقستان غوربند در ۴کیلومتری جنوب سیاه گرد در سال ۱۹۳۷م از طرف یک هیئت مختلط افغانی و فرانسوی بامر موسیوهاکن حفریاتی بعمل آمده و از آن جا یک عده هیکل‌ها و تصاویر رنگه که در آن جمله مجسمه یک پادشاه از پادشاهان محلی بودائی غوربند با مجسمه یک ملکه و چند عدد مسکوکات قدیمی بدست آمده آثار مذکور در موزه کابل در غرفه فندقستان گذاشته شده است، غوربند در تاریخ وقتا فوقتا بنام‌های غوربند سفورفند، غوروند، فندقستان و شهر هجده دره نام برده شده در فرنجیل یک معدن سرب و در فره گرد یک معدن زغال کشف گردیده اما تا حال طرف استفاده قرار نگرفته در اشتر شهر مانند یک چشمه آب نمک و در چاردهی یک چشمه آب‌گرم که دارای مواد منحله گوگرد است وجود دارد از چشمه اول الذکر سالانه یک مقدار زیاد نمک طعام حاصل می‌شود بر علاوه از اوضاع ارضی کوهستان و دره‌های غوربند بملاحظه می‌رسد که معادن زیادی در بین آن نهفته باشد. پل انگاب که بصورت پخته و مستحکم بر دریای غوربند ساخته شده از عمرانات عصر امان الله خان می‌باشد و پل سنگی که بر نهر شول خول تعمیر گردیده از عمرانات عصر حاضر می‌باشد در غوربند برای تعلیم و تربیه اطفال یک تعداد مکاتب ابتدائی و دهاتی در قراء سیاه‌گرد چاردهی و قمچاق تاسیس گردیده است غوربند یک نفر نماینده در شورای ملی کابل و یک نفر نماینده در شورای ایالتی پروان می‌فرستد.

پیشه مردم غوربند: در غوربند تقریبا ده فیصد مردم به بافندگی مشغول بوده پارچه‌های قشنگ نخی و پشمی از قبیل گرباس‌های سفید و راهدار، الچه‌های دریشی وار، برک و گلیم‌های سفید و رنگه ساخته میش ود اگر درباره صفت الچه قدری توجه شود با محکمی و قشنگی که دارد بزودی رواج کامل حاصل نموده احتیاج ما را از درک تکه دریشی وار تکافو می‌کند. ۳۰ فیصد مردم بزراعت و ۱۰ فیصد مردم باقیمانده را مردم کوچی تشکیل می‌دهد که با مالداری و چوپانی مشغول‌اند ۱۰ فیصد دیگر مردم بماموریت‌های دولتی و موسسات تجارتی اشتغال داشته قسمت باقیمانده بمسالک آزاد مشغول‌اند. دریای غوربند که از کوهای شبر سرچشمه گرفته و علاقه شیخ علی را آبیاری نموده و در حصه دوآب غوربند با دریای سرخ و ترکمن یکجا شده بعضی حصص غوربند را شاداب و در حصه پل سعد الله بدریای جبل السراج وصل می‌شود آنچه در غوربند دارای اهمیت می‌باشد موضوع معادن سرب آنست که قبلا تذکار یافت نظریات ارباب فنی و متخصص معادن درین باره حسب ذیل است: حفریات سابقه در معدن

سرب فرنجیل بدو حصه تقسیم می‌شود اول حصه شرقی دوم حصه غربی، حصه شرقی معدن قدیمه سرب بوده قراریکه معلومات در دست است (۳۰۰) سال قبل از میلاد کار آن آغاز و در حین حمله چنگیز در اوائیل قرن ۱۴ عیسوی کار استخراج آن معطل شده بر اساس راپورت بناغلی غلام علی متخصص معادن در ظرف یکسال صوف‌های قدیمه مذکور را سروی و نقشه‌گیری و گردش نموده است در فرنجل بطول چند میل و بلندی (۸۰) سانتی و عرض یک متر در بین سنگ‌های آهکی صوف‌های نشیبی به میلان ۱۰ الی ۱۵ درجه در طول رگ معدنی کشیده شده و بقدری تعداد این صوفها وافر می‌باشد که مانند یک شهر قدیمی دارای کوچه‌های ؟؟ و تنگ بوده اشخاص نابلد بزودی خود را در بین آن گم میکند تمام این صوفها کشفیاتی و یک عده آن استخراجیست، در بسیار جاها انسان در بین صوفهای مذکور است و ایستاده رفته نمیتواند و باید بخزد زمین آن صاف و هموار می‌باشد اشخاصیکه بدون راه بلد و یا بدون سامان لازمه و چراغهای مخصوص معادن (چراغ کاربن برقی) برای معاینه این صوفها مصروف شود بزودی راه خود را گم کرده هلاک می‌شود چنانچه بناغلی موصوف اسکلیت چند نفر مرد و زن را که بصورت خزیده و سر بزانو نهاده هلاک شده‌اند کشف و آن را در خارج معدن دفن کرده‌اند به نظریه مشار الیه آن‌ها راه خود را گم کرده و از گرسنگی و تشنگی هلاک شده‌اند بعضا این صوف‌ها در اخیر طول خود منفذی بروی زمین دارد که برای تهویه صوف‌ها بوده است تمام اشخاص فنی چه داخلی و چه خارجی که این معدن را تماشا کرده‌اند از مهارت معدن کنی سابقه و استعداد آن‌ها در یافتن و تعقیب رگ معدنی هنگام عملیات بحیرت افتاده‌اند، رواقهای استخراجی در بین معدن بصورت خانه‌های شطرنجی بعمل آمده و این سیستم بعضا عصری‌ترین متود استخراج است. سرب‌های مستخرجه در زیر معدن دره فرنج ذوب گردیده و برای ذوب آن از چوب بید استفاده کرده‌اند. سنگه سرب را ذریعه چون بید در کوره‌های آهنی آنقدر رشور داده‌اند تا بالاخره ترکیب سلفاید سرب با آکسیجن هوا آمیزش یافته و گیس ۳ بر ۳ که بد بو، متعفن و در هوا فرار میکند بوجود آمده است، سرب مذکور در اثر شور دادن با چوب بید کاربن مستحصله ازان اوکساید سرب را بخود جذب و سرب خالص بدست آمده است معدن غربی فرنجل که در بالای رباط فرنجی واقع است از سال ۱۸۵۰ دوره سلطنت امیر شیر علی خان آغاز یافته و فعلا صوف مذکور ده متر طول دارد. شله غوربندی یکی از غذاهای مردم غوربند است که از برنج لک طبخ و با گوشت و قورمه لعاب دار صرف می‌شود این غذا خیلی معروف است و در اکثر بلاد مملکت طبخ و استعمال آن عمومیت و محبوبیت پیدا کرده است.

غورتگاب: نهریست در شمال غرب قلعه تیواره در علاقه حکومت کلان غورات مربوط

ولایت هرات که بین ۶۴ درجه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غورتگاب: شیله ئیست بفاصله ۶۲/۵ کیلومتر در جنوب شرق هرات که به رود گز می‌ریزد در علاقه حکومت درجه ۳ گزاره مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۲۳ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۳ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوردره: دره ئیست بفاصله ۶۶/۵ کیلومتر در جنوب شرق شبرغان مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۶ درجه ۲۱ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۶ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوردنگ: قریه ئیست بفاصله ۶۵ کیلومتر در شمال شهر قندهار در علاقه حکومت درجه ۳ خاکریز متعلق ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۳۷ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۵ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غورسل: کوتلیست بفاصله ۲۰ کیلومتر در جنوب شرق کنر مربوط حکومت کلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۵۹ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غورسنگ: قریه ئیست بفاصله ۱ کیلومتر در شمال شرق بنو در علاقه حکومت درجه ۴ اندراب مربوط حکومت کلان پلخمری متعلق ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه ۲۲ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۲ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غورک: قریه ئیست بفاصله ۳۶/۵ کیلومتر در جنوب غرب موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۲۴ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۶ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غورک: قریه ئیست بفاصله ۴۷ کیلومتر در جنوب غرب قلعه اسد در علاقه غورک متعلق حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۹ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غورک: علاقه داری ئیست درجه ۳ متعلق حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که بین ۵۶ درجه ۴ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و همچنین ۶۵ درجه ۱۶ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۲ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است. ارتفاع آن از سطح بحر تخمین (۱۸۳۲) متر است این منطقه نسبتا سنگلاخ است و کوه شاه مقصود علیه الرحمه در سمت شرقی آن افتاده است در زمستان بر قله‌های

بلندان کمی برف اما در دیگر نقاط تنها باران می‌بارد زراعت آن آبی و ذریعه کاریزها مشروب میگردد جوی و دریائی درین منطقه وجود ندارد اما در بهار سیلابها جریان یافته و جوی‌های کوچک و موقتی را تشکیل می‌دهد زراعت آن منحصر به گندم، جو، جوار، ماش و پنبه می‌باشد که آنهم به سبب قلت آب کمتر زرع می‌شود اشجار آن نهایت محدود و تنها توت و انار درانجا می‌روید. حیوانات آن غالبا بز، گوسفند، گاو، اسپ، خر و اشتر می‌باشد، حیوانات وحشی آن آهو، گرگ و روباه است.

غورک: کوهیست در غرب جوین مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۰ درجه ۵۰ دقیقه ۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۳ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غور ماچ: علاقه داری ایست درجه اول مرغاب مربوط حکومت کلان بادغیسات در قلمرو هرات که بین ۶۳ درجه ۴۵ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۴ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غور مشکان: نهریست بفاصله ۵۱/۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه زرنی در علاقه بکوا و خاشرود مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۴ درجه ۵۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۸ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غور و دره: دره ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در جنوب قلعه سیغان مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۷ درجه ۴۰ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوره: قریه ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در جنوب غرب قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۸ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوری: شیله ئیست بفاصله ۳۹ کیلومتر بطرف جنوب مشرق پلخمری مربوط ولایت قطغن و به دره لار خو می‌ریزد که بین ۶۸ درجه ۵۷ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۵ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوری: قریه ئیست بفاصله ۶ کیلومتر در شمال شرق موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۴۸ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۳ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوری (دهانه غوری): علاقه داری درجه ۲ متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت

قطغن است. موقعیت جغرافیائی آن بین تخمین ۶۸ درجه ۲۸ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۴ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوریان: قریه ئیست بفاصله ۲۶/۵ کیلومتر در شمال قریه نوزاد در علاقه حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۲۵ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۲ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوریان: موضعیست مرکز حکومت کلان بفاصله ۶۶/۵ کیلومتر در غرب شهر هرات مربوط ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۲۸ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

در تشکیلات اداری حکومت کلان و مربوط ولایت هرات بوده مرکز آن هم بنام غوریان یاد می‌شود و از سطح بحر تخمین (۸۱۶) متر ارتفاع دارد، حکومتی‌های

شین دند، ادرسکن کهسان، زند جان به حکومت کلان غوریان مربوط است حدود حوزه آن از طرف شمال به حکومتی گلران و از جانب غرب بخاک ایران و از سمت جنوب به شین دند «حکومت مربوط خود» و از جهت شرق بحکومت زندجان متصل است. موقعیت جغرافیائی این علاقه بین خطوط ۶۰ و ۶۱ درجه ۳۲ و ۵۰ دقیقه ۳۷ و ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ و ۳۵ درجه ۲ و ۳۲ دقیقه ۲۴ و ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی تخمین شده است. اراضی آن عموما هموار بوده دریای هریرود بعد از آنکه از یک حصه زند جان عبور میکند از غوریان نیز میگذرد و به فاصله ده الی ۱۲ کیلومتر از مرکز حکومت به سمت شمال سیر نموده قصبات نهنگ آباد، روج، وزنگ، سبول، دیگرگان، دو پشته، خم و شیش را از باقی قصبات غوریان جدا میسازد سرک غوریان که از مرکز هرات جدا می‌شود از بین سرک شین دند و گذره در حصه میدان طیاره بطرف غرب جدا شده و از جنوب قریه زیارتجاه حسن آباد و زندجان گذشته به غوریان وصل می‌شود، سرک دیگر نیز بین غوریان و زندجان تمدید و قابل عبور و مرور عراده‌ها بوده و بمرکز هرات وصل می‌شود اما بواسطه خرابی (پل هاشمی) بالای دریای (هری رود) در حصه سنگ پست فعلا مورد عبور و مرور نیست، همچنان سرک دیگر سر حدی از غوریان بچاه ریگ چاه سرخ موسی آباد نمکسار تمدید و از چاه ریگ باسلام قلعه وصل شده است، کذا سرک عمومی از مرکز هرات تا اسلام قلعه امتداد یافته اراضی غوریان عموما هموار و بادیه بوده در ظرف پنج ماه سال یعنی ماه عقرب الی اوائل حمل اقامتگاه مردم مالدار است که علوفه مواشی خود را از همین جا تهیه مینمایند در جنوب غوریان کوهی که بنام دو شاخ موسوم است کائن بوده و

سنگلاخ می‌باشد و مقدار کمی اشجار بلوط و خنجک در آن می‌روید در سمت مغرب آن سلسله کوهی موجود است که بنام کو سنگ دختر، کوه یال خر، کوه چاه سرخ و کوه سوخته مشهور است طرف جنوب کوهی دیگری بنام (چاه قرار) معروف است در سمت شمال تپه‌های خاکی در کنار سرک عمومی بنام (تپه خاکی) قرار داشته و در عقب آن دشت (همدم آب) واقع است که آن هم در موسم زمستان چراگاه مواشی می‌باشد هوای غوریان در تابستان گرم و در زمستان سرد است، بادهای موسمی هرات در غوریان نیز میوزد، چون منطقه غوریان بواسطه عدم آب کافی از درخت عاری دیده می‌شود لذا هوای آن در تابستان خیلی گرم و طاقت فرسا است.

نباتات: منطقه غوریان برای زراعت للمی مساعد بوده گندم، جو، خربزه، و تربز زیاد کاشته می‌شود اشجار میوه دارد و درختان غیر مثمر درین منطقه کمتر دیده می‌شود.

حیوانات: جیوانات منطقه غوریان عبارت از گاو، بز، گوسفند، اشتر، خر و اسپ می‌باشد. مخصوصاً گوسفند درین منطقه زیادتر تربیه می‌شود و پشم و پوست آن را تجارت مینمایند، پشم گوسفند غوریان درجه اول حساب می‌شود. و تجارت آن رونق دارد. حیوانات غیر اهلی از قبیل آهو خرگوش و بعضاً گوره خر هم درین منطقه وجود دارد، بادیه غوریان که چراگاه مواشی است بنام (آبگاه و چاها) یاد می‌شود غوریان دارای قرأ و قصبات زیادی است که مشهورترین آنها قرار ذیل می‌باشد: قیصار، قلفدان، بازارچه، سرآسیاه، غنجان، استومان، سره، سیول، اورنگ، روج برناباد، خم ماکو، کارنی، روشنان، زنگی صباح، دیکرکان، دیران، کلاته قاضی، شیوه، پیرنی نواز، یاوه، ننگ آباد، چاه ریگ و رباط. در مرکز غوریان دو باب مکتب ابتدائی غیر از مکاتب ابتدائی و دهاتی حکومات مربوط آن تاسیس شده که اطفال دران تحت تعلیم و تربیه گرفته می‌شود پنج نفر وکیل از طرف اهالی حکومت کلان غوریان قرار آتی انتخاب و بشورای ملی فرستاده می‌شود: یکنفر از مرکز غوریان یکنفر از طرف دهاتی حکومت شین دند یکنفر از حکومت زنده جان یکنفر از حکومت کهسان و یکنفر از حکومت ادرسکن. ناگفته نماند که صنائع دستی در بین اهالی رواج دارد مخصوصاً کرباس غوریان و چاقوی آن شهرت داشته و قابل وصف است.

غوری بازار: موضعیست بفاصله ۱۳ کیلومتر در شمال غرب پلخمری متصل سرک مربوط ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه ۳۶ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۸ دقیقه ۱۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوری قدوق: خرابه ئیست بفاصله ۳۹ کیلومتر در شمال مشرق مرکز خلم مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزار شریف که بین ۶۸ درجه ۲ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۴ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوزه: قریه ئیست بفاصله ۷ کیلومتر در جنوب شرق قلعه روونج در علاقه راغ مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه ۲۲ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۳۲ دقیقه ۳۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوطه چک کوتل: کوتلیست بفاصله ۴۲/۵ کیلومتر در جنوب شرق قریه حوض میرداود در علاقه حکومت درجه ۳ گذاره مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۳۰ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوغیزا: قریه ئیست بفاصله ۳۷ کیلومتر در جنوب شرق تیزین در حصارک غلزائی مربوط ولایت ننگرهار که بین ۶۹ درجه ۴۵ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۸ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوکازئی (احمدزئی غلجائی): قریه ئیست بفاصله ۶۵ کیلومتر که بطرف جنوب غرب علاقه شیرزاد در حکومتی خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار موقعیت داشته و بخط طول البلد ۶۹ درجه ۳۴ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غوکه: کوهیست در جنوب قلعه زرنی در علاقه بکوا و خاشرود مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۴ درجه ۱۸ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غولی جمال: موضعیست بفاصله ۲/۵ کیلومتر در جنوب قریه نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۲۷ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۱ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غومی: قریه ایست مربوط حکومت درجه ۲ درواز متعلق حکومت اعلی بدخشان که تقریباً ۱۴/۵ کیلومتر از زنگیریها فاصله دارد از طرف شمال متصل است بکوه زنگیریها و از طرف جنوب بکوه غرمچی و از طرف شرق به سفید کوه و از طرف مغرب به دریای پنج و در بین قریه یک نهر نقره مانند جاری است که منظره خیلی قشنگ دارد در نزدیک غومی ما بین زنگیریها و قریه غومی بعضاً آثار برف کوچ بمشاهده می‌رسد که منظره آن عابرین را متحیر می‌سازد اهالی

آن عموماً زراعت پیشه بوده و زراعت گندم، جو، ارزن و پنبه عمومیت دارد و از اشجار مثمر توت و انجیر و از غیر مثمر بید و چنار یافت می‌شود.

غیبک قلعه: قلعه ئیست بفاصله ۱۶/۵ کیلومتر در غرب شهر هرات مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۵ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غیبی: دندآبیست بفاصله ۵/۵ کیلومتر در شمال شیخ بابر در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۴۷ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۲۸ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غیبی خیل: قلعه ئیست بفاصله ۴۵ کیلومتر در شمال شرق زرغون شهر در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۴۱ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۶ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غیزاو: موضعیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در جنوب غرب سلطان رباط در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۴۵ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۷ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

غینو: قریه ئیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در جنوب شرق خیر آباد در علاقه حکومت درجه ۲ مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۱ درجه ۲ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۰ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ف

فارسی: قریه ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در شمال شرق شین دند نزدیک دریای همش مربوط ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۱۶ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۱ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فارسی: قریه ئیست بفاصله ۱۷ کیلومتر در شمال شرق شین دند در علاقه سه درخت مربوط ولایت هرات که بین ۶۳ درجه ۱۲ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۷ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فارسی تگاب: نهریست بفاصله ۲۵/۵ کیلومتر در جنوب غرب قریه فارسی در علاقه سه درخت متعلق حکومت درجه اول شین دند مربوط ولایت هرات که بین ۶۳ درجه ۱ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۰ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فاروق: قریه ئیست بفاصله ۱۸/۵ کیلومتر در شرق شیخ راضی در علاقه حکومت درجه ۳ قرقین متعلق حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۶ درجه ۲۱ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فاضل آباد: قریه ئیست بفاصله ۲۵/۵ کیلومتر در جنوب شرق آقچه مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۶ درجه ۲۶ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۰ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فتح: قریه ئیست بفاصله ۵۴/۵ کیلومتر در جنوب غرب ده تیتان در علاقه حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات که بین ۶۳ درجه ۲۸ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۶ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فتح آباد: قریه ئیست بفاصله ۱۶/۵ کیلومتر در شمال شرق آقچه مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۶ درجه ۱۸ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۶ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فتح آباد: نهریست بفاصله ۵۱ کیلومتر در شرق آقچه که بطرف جنوب جریان دارد مربوط

ولایت مزار شریف که بین ۶۶ درجه ۱۶ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۶ درجه ۵۳ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فتح آباد: قریه ئیست بفاصله ۴/۵ کیلومتر در جنوب شرق باولی در علاقه حکومت درجه ۲ سرخرود مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۱۴ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۵۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فتح الله: قریه ئیست بفاصله ۱۳ کیلومتر در جنوب غرب گدام در علاقه حکومت درجه ۳ترین مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۴۱ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۳ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فتح خاکی: قریه ئیست بفاصله ۲۲/۵ کیلومتر در جنوب شرق نمله مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۱۴ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۱ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فتح خان: قریه ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در جنوب قلعه حمید خان در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۵ دقیقه ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۷ دقیقه ۵۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فتح خان: قریه ئیست بفاصله ۲۴/۵ کیلومتر در شمال شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۳۸ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۴۷ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فتح خان کلی: قلعه ئیست بفاصله ۲۵/۵ کیلومتر در جنوب شرق علی خیل در علاقه جلجی مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۵۴ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۹ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فتح خیل: قریه ئیست بفاصله ۱۶/۵ کیلومتر در جنوب گردیز مربوط ولایت جنوبی که بین ۶۹ درجه ۳ دقیقه ۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۸ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فتح محمد: قریه ئیست بفاصله ۶۷ کیلومتر در جنوب شرق جلدک در علاقه حکومت ۴ ترنک و جلدک متعلق حکومت کلان قلات ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۴۹ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۸ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فتح محمد: قلعه ئیست بفاصله ۱۸/۵ کیلومتر در جنوب غرب چخانسور مربوط حکومت

اعلی فراه که بین ۶۱ درجه ۵۰ دقیقه ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۳۲ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فواز: قریه ئیست بفاصله ۲۰ کیلومتر در غرب سرحد و اخان مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۳ درجه ۱۸ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۸ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فج: قریه ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در غرب بنو متصل دره هزار چشمه در علاقه اندراب متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه ۸ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۷ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فخر الدین: قریه ئیست بفاصله ۲۵ کیلومتر در شمال سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۲۵ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۰ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فراج: قریه ئیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در شمال شرق جبل السراج مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۲۱ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۲ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فراج غان: قریه ایست سرسبز و پر نفوس که دارای آب و هوای نهایت خوشگوار بوده و در دامنه کوه در حوزه علاقه داری الیشنگ مربوط حکومت کلان لغمان ولایت ننگرهار واقع است. هوای این قریه شبیه به هوای پغمان کابل بوده و توت آن مشهور است. کوهی که این قریه در دامنه آن وقوع دارد در زمستان پر برف است. موقعیت آن بین خط طول‌البلد ۶۹ درجه ۵۴ دقیقه مشرقی و خط عرض‌البلد ۳۵ درجه ۶ دقیقه شمالی کائن است.

فراخلم: قریه ئیست بفاصله ۳۶/۵ کیلومتر در جنوب شرق شش برجه در علاقه بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۸ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۸ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فراس توفی: آب ایستاده ایست بفاصله ۵۳ کیلومتر بطرف جنوب قریه غاز در علاقه منجان مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه ۵۱ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۰ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فراس توقی: قریه‌ئیست بفاصله ۵۴،۵ کیلومتر بطرف جنوب قریه غاز در علاقه منجان مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه ۵۲ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۰ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فراه: شهریست مرکز حکومت اعلی فراه که بین ۶۲ درجه ۶ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۳ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فراه: فراه حوزه مشهوریست در جنوب غرب افغانستان که در تشکیلات اداری بحیث حکومت اعلی بوده و بین خطوط تخمین ۶۰ و ۶۳ درجه ۴۵ و ۴۹ دقیقه ۲۵ و ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ و ۳۲ درجه ۲۸ و ۵۳ دقیقه ۱۰ و ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع و از سطح بحر تخمین ۷۵۷ متر مرتفعست حدود این حکومتی شرقا بکوهستان غور و صحرای وسیع پشت رود و قسما بمربوطات ولایت هرات جنوبا بدرزاب و زاهدان ایران، کوه ملک سیاه، مضافات بلوچستان و حصه بگرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک و از طرف شمال به غورات و حکومت شین دند هرات و از ناحیه غرب با سرحدات مملکت ایران محاط و محدود می‌باشد. مرکز آن که بنام شهر فراه یاد می‌شود بفاصله محدودی در جنوب دریا بین یزده و بشنو در دامنه کوهی که بنام کوه تکه یاد می‌شود کائن است. این سرزمین کهن که در ازمنه قدیمه به (سکاستیانا) موسوم بوده یونانیها، (درنگیانا)، فارسها، (زرنگ) نیمروز، (ستستان)، (عرب‌ها) زرنج و سجستان می‌نامیده‌اند این شهر در آن وقت یکی از شهرهای مهم و دارای قلعه‌های متین و مستحکمی بوده اکثرا معبر بزرگ و میدان مجادله جنگ‌آوران خارجی واقع بوده رزم‌آوران آن در راه دفاع از سرزمین خود در برابر اجانب رول مهمی داشته‌اند که از زدوخوردهای‌شان آثار مفصلی موجود و گواه است. می‌گویند که سکندر مقدونی که با اردوی بزرگی برای تسخیر ممالک ایشیا ازین سرزمین گذر می‌کرد زمستانی را درینجا گذشتانده در سفرنامه خود از هوای نرم و خوشگوار آن تعریف و ستایش کرده. این شهر زمانی مرکز و گاهی جزء از سیستان آنوقته نامیده شده، دران اعصار از حیث تمدن و نفوس از بلاد معروف و معمور شناخته می‌شد. شهر موجود از حیث آبادی چندان وسعتی ندارد. عمارات مهمه آن عبارت از چند سلسله دکانهائیست که بدو طرف سرک عمومی شرقا و غربا امتداد دارد. در بین عمارات عصری آن نسبتا عمارات دولتی از قبیل خود حکومتی، عمارت مدیریت مخابرات، عمارت مکتب متوسط هوتل و عمارت بلدیه، قشله، شفاخانه و غیره جلب دقت می‌کند. درین اواخر اهالی هم به ساختن عمارات عصری ذق پیدا کرده‌اند.

تشکیلات اداری حکومت اعلی فراه.

الف ـ حکومات:

۱ـ حکومت کلان چخانسور.

۲ـ حکومت درجه ۲ اصل چخانسور مربوط حکومت کلان چخانسور.

۳ـ حکومت درجه ۲ چار برجک مربوط حکومت کلان چخانسور.

۴ـ حکومت درجه ۲ بکوا مربوط مرکز حکومت اعلی.

۵ـ حکومت درجه ۲ اناردره مربوط مرکز حکومت اعلی.

ب ـ علاقه‌داری‌ها:

علاقه‌داری‌های مربوط حکومت کلان چخانسور:

۱ـ علاقه‌داری درجه ۲ میل کرکی مربوط مرکز حکومت کلان.

۲ـ علاقه‌داری لاس جوین مربوط حکومت درجه ۲ اصل چخانسور.

۳ـ علاقه‌داری نادعلی مربوط مرکز حکومت کلان چخانسور.

علاقه‌داری مربوط مرکز حکومت اعلی:

۱ـ علاقه‌داری درجه ۲ بالابلوک.

علاقه‌داری‌های مربوط حکومت بکوا:

۱ـ علاقه‌داری درجه ۲ خاشرود.

علاقه‌داری‌های مربوط حکومت اناردره:

۱ـ علاقه‌داری درجه اول قلعه کاه.

۲ـ علاقه‌داری درجه ۲ خاک سفید.

مرکز حکومت اعلی فراه از کابل ۸۹۲ کیلومتر و از قندهار ۲۷۷ کیلومتر و از هرات ۲۷۰ کیلومتر مسافه دارد.

قراء و قصبات قابل ذکر مربوط حکومت اعلی فراه: شمالگاه، شاه‌توت، کرجی، مروارید، قلعه‌زمان، ریگی‌ها، دهک، چاربرجک، خیرآباد، خرمالق، کوهدانک، اسفل کوه، قلعه محمد، ننگ آباد، کاریزک، نوده، توسک، تخت، چاه کتو، یزده، بشتو، کوک هشت، کوک بالا، دورجو، دزک، لیاس آباد، تجگ، دارآباد، کهنه‌گان، رج، برنگتوت، رودکن، مزار، خطبان، چهارماش، چپک، نوبهار، کوشه، قلعه ملاامان، چارده، مساو، کبابی، نعل دشت، غورچی، دیوارسرخ، خنجک، خاک سفید، خشکابه، اسلام آباد، جیجه، رنج، نرمکی، برنگک، تنگ، تپه شیران، چین، ساج، گجگین، بلندده، ناحق، کاسکین، قنات اکبرشاه، شاه مبارک، کندر، هفت سوراخ، شیوان، گرانی، دهشک، گنج‌آباد، دهزک، سنگلک، قنات محمدسعید، سور، شوراب، تجرکت، پیهو، پساب، شهر کهنه.

معارف در فراه:

الف ـ مکاتب متوسط: مکاتب در مرکز حکومتی اعلی یک باب مکتب متوسطه دائر است که از چندین سال باین سو فارغ التحصیل نیز بجامعه تقدیم کردم.

ب ـ مکاتب ابتدائی ـ

۱ـ در قریه دارآباد یک باب.

۲ـ در قریه چین یک باب.

۳ـ در وسط قریه توسک و نوده یک باب.

۴ـ در قریه مساو یک باب.

۵ـ در قریه نوبهار یک باب.

۶ـ در مرکز حکومت کلان چخانسور یک باب.

۷ـ در مرکز حکومت حکومت محلی اناردره یک باب.

۸ـ در مرکز علاقه‌داری بالا بلوک یک باب.

۹ـ در قریه شاه‌توت بکوا یک باب.

۱۰ـ در مرکز علاقه‌داری گلستان یک باب.

درین اواخر چه در مرکز حکومتی و چه در حکومات مربوط و علاقه‌داری‌های آن مکاتب دهاتی نیز مفتوح گردیده است. شهر قدیمه فراه تقریباً سه کیلومتر در جناح چپ دریای فراه بر فراز تپه‌ای در دامنه شمالی کوتکه، با طرز مخصوصی آباد شده بود که ابهت و عظمت گذشته آنرا دیوارهای مخروبه و خندقهای عریض و عمیقی که در اطراف آن دیده می‌شود گواهی می‌دهد درین اواخر بر فراز گوشه جنوب غربی همین تپه‌ایکه شهر مذکور روی آن آباد بوده عمارت بسیار قشنگ مقبول هوتل آباد و با تمام وسائل شب باش و راحت مسافرین داخلی و خارجی آماده و پیشروی آن در یک ساحه مناسبی باغ و پاکری تاسیس گردیده که منظره دلچسپی دارد. خانه‌های اهالی عموما از گل و خشت خام و بطرز مخصوصی بنام گنبدی و یک منزله ساخته شده چون گل اینجا بمقابل تاثیرات جوی مقاومت خاصی دارد خانه‌ها از صد سال بحال متروک ولی پابرجا دیده می‌شود. سردابه، حوض‌های پخته‌ای وجود دارد که قدامت آنرا با قدامت مدنیت آن معاصر می‌گویند.

معابر و پلها: پلی که در جنوب غربی شهر موجوده و در تقریبا سه کیلومتری شهر بر دریای فراه بصورت پخته و اساسی ساخته شده یکی از پلهای عصری و قابل توصیف است تنها درین

اواخر بعلت تغیر مجرای دریای فراه قنداغ طرف شمالی آن را همین سیلاب‌های بی سابقه سالیان اخیر بر هم زده بود که بعضا موجب بندش راه هرات و فراه و تکلیف عابرین میشد که آنهم درین روزها بچاره اساسی آن اقدام شده و این نقص آن هم رفع گردیده. پل دیگری که بر دریای خاشرود همین اواخر و بر جای همان پل سابقه که منهدم شده بود بطرز محصوص و پخته‌ای با پایه فولادی و عصری ساخته شده. سرکی که از قندهار بفراه و باز از فراه بسوی هرات ممتند است درین اواخر باصلاحات مفصلی یکی از سرکهای پخته و قابل استفاده هر نوع وسایط نقلیه گردیده پیشتر همین حصص دشت بکوا که خامه بود خصوصاً در زمستان مشکلات ترانسپورت میشد ولی حالا از بهترین حصص سرک مذکور است سرکی که از مرکز حکومتی به اناردره و هکذا سرک دیگری بعلاقه‌داری لاش جوین و از آنجا بحکومتی کلان چخانسور و سرک دیگری مستقیماً از حد قریه تخت از همین سرک آخر منشعب و مستقیما به چخانسور رفته سرک دیگری از مرکز حکومتی به علاقه‌داری بالا بلوک گذشته است در نزدیکی پل دریای فراه باغ و عمارتی بنام باغ و عمارت پل ساخته شده که یکی از باغ و عمارات عصری بوده تفرجگاه برجسته و قابل وصفی است.

آب و هوا: قرار گواهی دستگاه مترولوژی که آب و هوای آنرا از سال ۱۴۳۱ باین طرف قید کرده این منطقه نسبت به بسیاری از مناطق مملکت در تابستان بیشتر گرم است چنانچه بلندترین درجه حرارت آن تا ۴۸ درجه سلسیوس قید گردیده و پست‌ترین درجه حرارت در زمستان از دو درجه منفی سلسیوس پایان نرفته. رطوبت نسبتی بالعموم نسبت بسالهای قبل درین سال کمتر ملاحظه شده که حد وسطی ۷۰ فیصد قید شده وزش باد علی الاکثر از سمت شمال غربی بوده در زمستان این شمال موجب برودت هوا می‌گردد بارندگی در سال ۱۳۳۱ به ۱۸۰ میلیمتر اندازه شده.

اقلیم: اقلیم فراه چون همیشه گرم و خشک است باران کم و برف در این جا بندرت می‌بارد باد اکثراً شدت می‌وزد هرگاه در زمستان باد ساکت باشد هوا مطبوع و اگر این سکوت باد در تابستان واقع می‌گردد گرمای شدید و طاقت‌فرسا می‌گردد، اوقاتی هم می‌رسد که این باد چون در زمستان دوره وزش آن طولانی و توام با بارندگی شود زمستان خیلی شدید و حتی یخ‌بندی بهفته‌ها دوام می‌کند این باد را باصطلاح مردم آنجا سیاه باد یاد می‌کنند.

کوها: ۱ـ از کوه‌های مهمه و مشهور فراه یکی وترکوه است که در جنوب شرقی و یزک و بصورت عمومی در شمال بکوا و غرب گلستان واقع است درین کوه از حیوانات اهلی بز و

گوسفند و از سباع پلنگ و گرگ و خرس سیاه کثرت داشته اشجار مهمه و قابل استفاده‌ای درین کوه از قبیل، تاک مثمر کوهی، انجیر، خنجک، پنجه چنار، شنگ و سفیددار کثرت دارد، کوه مذکور کوهی است مرتفع و پهناور چون همیشه از برف پوشیده است بر اکثر قلل و حصص آن تا حال کمتر کسی راه یافته سلسله آن در شرق بکوه‌های غور و هزاره‌جات مرتبط می‌گردد.

۲ـ کوه بچه‌باران: این کوه که از شرق بجنوب غرب ممتد هست قلل شامخ و دشوارگذاری دارد درین کوه هم در زمستان برف مختصری باریده دارای اشجار و حیواناتی از قبیل اشجار و حیوانات کوه لرکوه می‌باشد درین کوه چکابی و بر فراز یکی از ساغرهای مرتفع آن وقوع دارد که آب‌های باران زمستان و بهار در تمام تابستان و تیرماه در آن جمع می‌شود چون این ساغری شکلی را اختیار کرده که یک ساحه تقریباً ۲۵×۲۵ متر را در پایان احاطه و آب مذکور بصورت ترشحات لطیف باران فرود آمده یک منظره دلچسب و مطبوع را تشکیل و باز آب مذکور از آنجا سرازیر گردیده در پایان‌تر صورت حوضی را بهم رسانده بالاخره در آنجا بعد از کمی جریان بین صخره‌ها ناپدید می‌گردد. در اینجا مقبره از قدیم موجود و بنام مزار بی‌بی محل رجوع و عقیده اهالی است این موضع بنام زیارت بچه باران محل اعتقاد مردم است قراریکه روایت می‌کند این موضع عبادت‌گاه چهل دختر و یا چهل تن بوده قبلا از چونه و سنگ و ساروج بنای زیبای حائز یکخانه و یکباب دهلیزی در اینجا ساخته شده باقی آن معلوم نیست ولی بنای است متین و مستحکم که تاثیرات جوی کسور فتوری دران وارد کرده نتوانسته آبچکان مذکور بارتفاع تقریباً دو صد متر به شمال غربی این بنا واقع بوده آبیکه طور باران ازان ترشح می‌کند تا حوضیکه در نزدیکی آن خانه بوجود آمده بصورت آبشار و از اینجا به بعد در بین صخره‌ها از بین می‌رود. در تاریخ گیج مکران مستربیل ویلیم انگلیسی از کوه بچه باران نام برده و آنرا بنام کوه بارندگی یاد کرده است. بقرار روایت دیگری بنای مذکور اکه در فوق یاد شد به عصر سلطان حسین بایقرا نسبت می‌دهند. قبوری راکه در بالا مذکور شد از شهدائیکه در اوائل اسلام ازان اردو فاتحینکه برای فتح سیستان آمده بودند و در اینجا با مردم سرسخت و سلحشور آنوقت این محل محاربه و شهید شده‌اند نسبت می‌دهند. چنانچه مواضع یعنی سنگرهائیکه نشانه همچو محارباتی شده می‌تواند در نواحی قریه آن بانواع مختلفه دیده و شناخته می‌شود. چون کوه مذکور شکل دیوار مسطیلی را دارد که می‌توان فهمید مدافعین آن را بصورت خط مستحکمی در برابر متعرضین در آورده و محاربات خونین و فیصله کنی بین متعرض و مدافع در اینجا صورت میگرفته.

۳ـ سلسله کوه دیگری که از جنوب شهر موجوده فراه را احاطه کرده و از شرق به غرب ممتد

است سرکی که از قندهار بفراه می‌رود و در نزدیکی شهر مذکور از گردنه وسیعی که بین کوه تکه و کوه رنچه واقع است می‌گذرد این کوه که اصلا از سر کوه منشعب گردیده نام‌های مختلفی به خود گرفته بالاخره بنام کوه تکه و کوه حس قاغ جنوب شهر موجوده را دور کرده در نزدیکی مزارسطان میردریا را عبور و در شمال دریاکوه بچه‌ای بنام کوه (مرده‌ها) تشکیل داده سلسله آن منقطع می‌گردد.

آبدات و مزارات:

الف مزارات: مزار میرسیدمحمد جذوری هندی در نزدیکی قریه نوبهار مزار سلطان میر در نزدیکی قریه کاریزک، مزار امام زید در نزدیکی قریه کرجی، مزارشاه مبارک در قریه شاه مبارک، مزار ابونصر فراهی در قریه رج (ابونصر همان مولف مشهور نصاب الصبیان است) مزارات شهدای کنسک است که مشهور است از فاتحین دوره اول اسلام و در محار رباتیکه با مردم سرسخت و غیور این منطقه صورت داده‌اند دوازده هزار نفر در اینجا حله شهادت پوشیده و واقعاً وقتی انسان باین سرزمین قدم می‌گذارد خود را با یک عالم وجد و بهت روبرو تصور می‌کند.

ب ـ آبدات: در جناح راست دریا و کمی منحرف بطرف شرق در شمال همین شهر کهنه شهر کهنه دیگری با آثار و خرابه‌های بسیاری وجود دارد نشان می‌دهد که وقتی یک شهر کلانی بوده اکنون قریه‌ایکه آنجا آباد است بنام قریه شهر کهنه مشهور است. خرا به شهر کوچک دیگری در قریه رج این قریه در شمال غربی شهر موجوده و بفاصله قریبا هفت کیلومتر واقع و مزار ابونصر فراهی موجب افتخار آن است. آثار و خرابه‌های شهر دیگری که بانی آن اسفندیار پسر گشتاسب را می‌گویند در نزدیکی قراء ردکن و نوبهار است که از فروعات این شهر قلعه‌ها مشهور به پنج جفت گاو، چارماس، هفت سوراخ، برنگک و مساد که هر کدام آن اکنون بنام قریه‌ایکه در آنجا آباد و بعین نام شناخته می‌شود موجود است بر فراز کوه بچه‌ایکه در جوب قریه کوهدانک و تقریبا ده کیلومتر از مرکز فاصله دارد خرابه قلعه‌ای بنام کافر قلعه موجود است و در بین آن بر فراز همان کوه چاهی است که در قلب سنگ دران وقت کنده شده چون سنگی در آن انداخته شود بعد از بیست و پنج ثانیه صدای آن بگوش می‌رسد. تعمیر این قلعه و چاه را به کک و کهزاد نسبت می‌دهند خصوصا حفر چاه مذکور با آلات و ادوات ناقص آن عصر کار محالی تصور می‌شود. آثار شهر کوچک دیگری در نزدیکی قریه دزک که بفاصله تقریبا دوازده کیلومتر بغرب قریه رج واقع است دیده می‌شود این خرابه که بر فراز تپه‌ایکه خاک آن مائل به سبزی است واقع گردیده آنرا بنام شهر سبز یاد می‌کنند.

اراضی فراه: خاک این حوزه نهایت مساعد و حاصلخیز می‌باشد. محصولات قابل اعتنای آن گندم، برنج و جو است، میوه‌جات مناطق گرم و خشک در آنجا پیدا می‌شود و خصوصا انگور آن که شیرینی خاصی دارد و بچندین نوع تقسیم می‌شود و در خود منطقه بمصرف می‌رسد.

حیوانات: اهالی اینجا بعضا به رمه‌داری گوسفند و بز مصروف می‌باشند تربیه گاو و هم تاحدی مروج بوده اسپ، اشتر و الاغ را برای سواری و بارکشی نیز نگاه می‌دارند گوسفند اینجا از نوع گوسفند کاکری بوده قد آن پست و دنبه آن گرد و کلان و پشم نسبتاً ملایمی دارد. تربیه گاو اشتر در حکومت کلان چخانسور مخصوصاً مروج بوده گوسفند چخانسور از حیث لطافت پشم و لذت گوشت امتیاز مخصوصی دارد.

اشجار و بته‌ها: غیر از اشجار مثمر در اینجا خصوصا دو علاقه‌داری‌های بالا بلوک و گلستان چنار، عرعر، بید، شنگ و در کهسار درخت خنجک، انجیر، انار و تاک کوهی نیز وجود داشته خصوصا خنجک و کسور اگر بصورت فنی ازان استفاده شود نفع وافری بار می‌آورد. از میوه این دو نوع درخت که ذاتاً از یک جنس بوده میوه‌های آن بجز در خوردی و کلانی و نرمی و سختی در رنگ و طعم فرقی ندارد وقتی معروض فشار شود روغن خوش طعم از آن استخراج می‌گردد اهالی آن هم از روغن آن استفاده خوبی می‌کنند. تفاله آن هم برای تغزیه گاو خیلی‌ها مفید است. زیره سیاه، ترخ کوهی و بعضاً گیاهای مفیده دیگری هم در کوهسار فراه یافت می‌شود در حکومتی چخانسور زیره سفید زرع و محصول قابل اعتنای می‌دهد، پنبه و نیشکر نیز در آنجا محصول خوبی می‌دهد.

پیداوار: پیداوار صنعتی اینجا گلیم، قالین، کوسی، نمد و پیداوار زراعتی گندم، برنج لک، برنج باریک، جو، جواری، ماش، باقلی، مشنگ و ارزن است در حکومتی چخانسور بر علاوه این مواد زیره سفید، نیشکر، و پنبه نیز محصول خوبی دارد. در کوهستانات مومیائی و زنبور عسل نیز وجود دارد.

دریاها: ۱ـ دریای فراه رود: این دریا که از کوه‌های غور و کوهسار تاجک (سلسله سیاه کوه) سرچشمه می‌گیرد منطقه مربوطه حکومتی اعلی را از شرق به غرب شگافته بالاخره دشتی که مرکز حکومتی را عبور می‌کند مجرای خود را باستقامت جنوب غربی دوردا ده بالاخره در غرب علاقه‌داری لاش جوین به هامون سابری (هامون سیستان) می‌ریزد این دریا در شمال قریه تخت بنام بارندک آبشاری بوجود می‌آورد که ارتفاع ریزش آب تخمین هفتاد متر می‌باشد. اگرچه این دریا در اواخر زمستان و اوایل بهار آب وافری دارد که بعضاً بماها گذر نمی‌دهد مگر

در تموز و تیرماه آب آن خشکیده اکثری از قریه‌جات آب نوشیدنی نمی‌داشته باشند. آب این دریا یکنوع خوشگواری مخصوص دارد. طول این دریا را (۳۲۰) کیلومتر پیمایش کرده‌اند.

معاونینی که بدریای فراه می‌آمیزند: الف ـ مالموندر و داست که از حدود قراء دال و نرغز و غیره حصص علاقه غور و علاقه گلستان سرچشمه می‌گیرد و در اولین حصه بالا بلوک بدریای فراه می‌ریزد.

ب ـ دریاچه زرمردان است، این دریاچه هم از جبال قریه زرمردان، رباط و آبهای متراکم بیشه و تگابهای علاقه غور سرچشمه گرفته بالاخره با دریای فراه می‌پیوندد.

۲ـ دریای سنگ فسان: این دریا که از کوهای ناراهوک نبعان کرده، بعد از اینکه انهار متعددی ازان منشعب و برای مزروعات علاقه مذکور از آن استفاده می‌گردد به جهیل سواران می‌ریزد.

۳ـ دریای هاروت: این دریا که از کوهای غورات سرچشمه گرفته در علاقه‌شین دند بنام دریای جیجه و بالاخره وقتی در توابع حکومتی اناردره داخل علاقه فراه شد نام دریای هاروت را اختیار کرده بالاخره در قسمت شمال غربی لاش (علاقه‌داری لاش و جوین) به هامون سابری (هامون سیستان) می‌ریزد این دریا هم بجز در ماهای حوت و حمل و بعضاً برج ثور آب ندارد. جهیل هامون سابری که از آب‌های بهاری دریاهای فراه رود، هاروت، خاشرود، هیرمند بوجود آمده و یک گوشه آن در غرب و جنوب علاقه‌داری لاش و جوین و شمال علاقه‌داری میل کرکی مربوط حکومت کلان چخانسور تجاوز نموده داخل رقبه این حکومتی می‌شود.

۴ـ دریای خاشرود: این دریا که از کوهستانات هزاره‌جات سرچشمه گرفته بعد از آنکه علاقه‌داری واشیر مربوط حکومت اعلی گرشک را عقب گذاشته از شمال حسن گیلان و جنوب کوه دزد بحوزه حکومتی اعلی فراه داخل گردیده استقامت عمومی جنوب غربی را تعقیب و بعد از عبور از علاقه‌داری خاشرود حکومت اصل چخانسور را بدو قسمت جدا نموده بالاخره به نیزار مربوط حکومتی چخانسور می‌ریزد این دریا هم اگر چه خشکابه است و جز در حوت و حمل و ثور آب ندارد و بعضاً در همین دو سه ماه طوفانی گردیده مخصوصاً بحکومتی اصل چخانسور خساراتی هم وارد می‌کند معذالک دریای با فیضی بوده از نخستین قدمی که در ساحات مربوط حکومت اعلی فراه می‌گذارد تا جائیکه آخرین قسمت آب آن به نیزار می‌ریزد ساحات دو طرفه خود را مشروب می‌سازد.

۵ـ دریای هیرمند: این دریای معروف وطن که دریای ارغنداب نیز در غرب قلعه بست بآن می‌پیوندد منبع آن دامنه غربی کوتل اونی وکوه سنگلاخ بوده و طول آنرا ۱۰۰۰ کیلومتر تخمین

کرده‌اند وقتی که حکومتی گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک را عقب گذاشت در حدود قراء خجور اشنگ حکومتی چار برجک بحوزه حکومتی کلان چخانسور نفوذ می‌کند اولا باستقامت جنوب غربی در جریان بوده همینه از قریه چار برجک گذشت از جنوب قریه ده یکبار استقامت خود را بیک زاویه (۹۰) درجه‌ئی بطرف شمال دور داده در شمال قریه خوابگاه در حد کوهک بخاک ایران می‌رود و قسمت باقیمانده آن در شمال علاقه‌داری نادعلی به نیزار چخانسور می‌ریزد دریاچه‌ایکه از کوهک به طرف ایران جدا گردیده به خهک مشهور است. آبیکه بعد از همین نقطه‌ایکه دریاچه خهک ازان جدا می‌شود باستقامت شمال جریان می‌کند تاحدی خط فاصل را بین افغانستان و ایران تشکیل داده بالاخره بنام شیله چرخ و شیله ابراهیم‌آباد نام‌هائی گرفته به نیزار چخانسور و بالاخره به هامون سیستان می‌ریزد.

معلومات متفرقه: حوزه فراه گرچه بصورت عمومی منطقه‌ئیست حاره و کم باران ولی حصصی از قبیل گلستان و بالا بلوک هم دارد که اول لذکر هوای بسیار معتدلی داشته در زمستان در آنجا برف هم می‌بارد لذا هوای تموز آن معتدل بوده زمستان ملایم دارد زیرا باد ندارد.

در بالابلوک هم بعضی سالها برف می‌بارد ولی چون با سرزمین اراضی غیر برف‌گیر هم سرحد است جز درکوها برف مذکور دوام نمی‌کند.

در علاقه‌داری گلستان و حصص شرقی بالابلوک در برج سرطان و اسد حاصلات گندم برداشته می‌شود. در مناطق مربوطه حکومت اعلی فراه بصورت عمومی باران در زمستان گاه گاهی در عقرب نیز می‌بارد بارانی که درین ماها می‌بارد برای مزارع و مراتع فوائد بی شماری بار می‌آرد.

در فراه خصوصا در چخانسور باران خیلی کم می‌بارد که در بعضی سالها پیش از دو سه بار صورت نمی‌گیرد و شاید همین سبب باشد که علف مراتع مذکور شور بوده و گوشت حیوانات آن خیلی لذیذ می‌باشد. چنانچه همین لذت گوشت حیوانات آنرا تاریخ سیستان هم قید کرده است. تقریباً در ۲۴ کیلومتری مرکز فراه در راست دریا نهری بنام جوی سیدمحمود کشیده شده.

منطقه مرکزی فراه و علاقه‌داری لاش جوین و حکومت بکوا از آب‌های زیرزمینی نیز غنی است چنانچه در مرکز حکومتی و علاقه‌داری لاش جوین یک چاه به تنهائی ده جریب زمین را بدرستی آبیاری می‌کند. از همین جاست که وسیله آبیاری حکومتی بکوا عموما و از علاقه‌داری قلعه کاه اکثراً کاریز بوده چاهای مخروبه‌ای از همان عصر باستانی در مرکز و علاقه‌داری لاش

جوین وجود داشته که همین اکنون هم آب دارد در مناطق مذکور کاریزهای خرابه آنقدر کثرت دارد که قریه‌ای در اینجا نیست که از یک تا پنج کاریز مخروبه نداشته باشد لذا نشان می‌دهد که دران عصور از آبهای زیرزمینی در اینجا بسیار استفاده می‌شد در قریه کوه گاه جوین چاهی قدیمه‌ای است که به هر اندازه‌ای از صبح تا شام ازان آب کشیده شود نمی‌خشکد.

فراه رود: رودیست در شمال غرب شهر فراه که بین ۶۲ درجه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه عرض‌البلد شمالی واقع است. طول آن تقریباً ۳۲۰کیلومتر منبع آن سلسله سیاه کوه و مصب آن هامون سیستان است.

فرجر: قریه‌ئیست بفاصله ۲۱کیلومتر در جنوب غرب شهر هرات که بین ۶۲ درجه ۱۰ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۷ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فرجه‌غان: موضعیست در جنوب غرب نورستان مربوط ولایت ننگرهار که بین ۶۹ درجه ۴۱ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۲ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فرخ آباد: دند آبیست بفاصله ۸،۵کیلومتر در شرق قریه خان در علاقه حکومت درجه ۲ دولت‌آباد متعلق حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که بین ۶۶ درجه ۴۲ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۳ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فرخار: حکومتیست درجه ۴ مربوط حکومت کلان تالقان متعلق ولایت قطغن که بین ۶۹ و ۷۰ درجه ۳۶ و ۴۱ دقیقه ۱ و ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۶ و ۳۹ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فرخار دارای آب و هوای معتدل بوده ارتفاع آن از سطح بحر تخمین (۱۳۶۹) متر و بفاصله ۴۰کیلومتر از مرکز تالقان دور واقع است. کوهای فرخار دارای جنگل‌های پسته، بادام، ارچه، ارغوان، بید، گز و زرشک می‌باشد و در آن هر نوع شکار پیدا می‌شود هکذا گرگ و روباه نیز در کوهای آن زیاد است در فرخار اراضی وسیعی برای للمی کاری موجود بوده که دران گندم، جو، ارزن، زغر، نخود، شاخل و شالی کاشته می‌شود و در باغ‌های آن درخت‌های سیب، زردآلو، گیلاس، شفتالو، ناک، انگور، چارمغز، سنجد، آلوچه و بهی زیادتر بیه می‌شود.

حیوانات اهلی آن عبات از: اسپ، خر، گاو، بز و گوسفند می‌باشد فرخار در مربوطات خود دو علاقه‌داری درجه ۳ دارد که بنام علاقه‌داری کلفگان و علاقه‌داری و رسج یاد می‌شود. در فرخار علاوه بر مدارس خصوصی یک باب مکتب ابتدائی و یک باب مکتب دهاتی از طرف وزارت معارف دائر گردیده و همچنین یکنفر وکیل از طرف اهالی حکومت فرخار انتخاب و بشورای ملی فرستاده می‌شود.

فرخار: دریائیست بفاصله ۶۳،۵ کیلومتر در جنوب شرق تالقان مربوط ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه ۳۲ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۳ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فرخار: قریه‌ئیست در حکومت درجه ۴ فرخار مربوط تالقان متعلق ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه ۴۶ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۶ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فرزه: قریه‌ئیست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف شمال غرب سرای خواجه متعلق حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۳ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۶ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است. پیداوار زمینی فرزه گندم، جو، باقلی، ارزن، شبدر، رشقه، شرشم فالیزها از قبیل خربزه، تربز، کدو، بادرنگ سبزیجات از قبیل زردک، شلغم، کچالو، پیاز، مرچ سرخ، سیر، بادنجان رومی، بادنجان سوسنی و کشنیج (کشنیز) می‌باشد، پیداوار سر درختی آن توت، انگور، زردآلو، سیب و ناک است حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند، مرکب و اشتر می‌باشد، اسپ هم در اینجا تربیت می‌گردد، حیوانات وحشی آن گرگ، روباه و خرگوش است از نوع پرندگان بودنه و اقسام گنجشک‌ها پیدا می‌شود.

فرس‌کان: قریه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در شمال شرق تکزار در علاقه حکومت درجه اول سنگچارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۶ درجه ۲۶ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۷ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فرسی: علاقه‌داری‌ایست درجه ۳ مربوط حکومت درجه ۳ تولک متعلق حکومت کلان غورات ولایت هرات که از سطح بحر تخمین (۲۱۹۷) متر ارتفاع داشته و تقریباً دارای ۳۵ قریه خورد و بزرگ می‌باشد که بفاصله کم و زیاد از یکدیگر واقع‌اند مشهورترین آنها قرار ذیل است: دو آب سرجنی، چشمه گازورک، شیله مسجد، میمندسادات، شیله سپه سالار، خوله سپه سالار، بلوچ و عمله قلعه‌فرشی، گرگی عمومی، هزاره کلکک، آب ماهی و بیغول، رباط ژاله و قالین باف، سفیدان عمومی، پابیدعلیا و سفلی، چشمه عزیزان، تیلک، شورآب، پای علمداری، کیج، کشکک، دوزخ فره، بریل، بیدک و شنگ، سمچک و بغنه سفلی، بغنه علیا، میرشادی، شش یار، ده خاک، عمومی، چالق، میوک، چدرود، خرمشار، ارخ سادات و خم گل موقعیت آن بطور عموم اردوآبی تنگاب اشنان ورود خواجه الی آخرین حصه دو آب و شمالا جنوبا از کوه چوب بندی هفت گله الی کوه فرشی که بین پرچمن و فرشی است امتداد دارد اراضی آن بعضا

هموار و پشته‌های خاکی دارد که قابل هر نوع زراعت بوده و مخصوصا برای زراعت للمی نهایت مساعد است و بعضا کوهستانی و لم یزرع بوده و ازان هیچ گونه استفاده نمی‌شود. هوای آن در تابستان معتدل و در زمستان به سبب بارندگی نهایت سرد و بارد است. نباتات منطقوی آن صرف گندم و جو بوده دیگر نوع حبوبات دران جاکاشته نمی‌شود. اشجار میوه از قبیل زردآلو، آلو و سیب و اشجار غیر مثمر مانند بید و چنار زیاد پیدا می‌شود. حیوانات اهلی آن اسپ، خر، گاو، بز وگوسفند بوده و از طیور تنها مرغ خانگی، گنجشک و کبوتر پیدا می‌شود درکوهای آن گرگ، پلنگ، خرس و سیاه گگ یافت می‌شود درین منطقه که بنام فرشی یاد می‌شود طوایف تیمنی سکونت دارند بعضی آثار تاریخی نیز در آنجا دیده می‌شود که دست حوادث آن را خراب و ویران ساخته است سرکیکه از شین دند جدا شده است از بین علاقه‌داری فرسی گذشته و بحکومتی تولک منتهی می‌گردد. اهالی عموماً زراعت‌پیشه و مالدار بوده و دیگر کدام صنعتی ندارند، تنها در بین زنها ساخت چپک وگلیم بافی رواج دارد و تقریباً احتیاجات خود اهالی راکفایت می‌نماید در فرسی علاوه بر مدارس خصوصی یکباب مکتب دهاتی از طرف وزارت معارف دائر گردیده است.

فرغه امیرو: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در جنوب مرکز جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه ۵۲ دقیقه ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۹ درجه ۴۲ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فرمان بیگ: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف جنوب سروبی مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۴۴ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فرمان خیل: قریه‌ایست در ۴ کیلومتری مرکز حکومتی درجه ۲ قرغه‌ئی در حوزه حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار.

فرمکان: کوهیست در جنوب شرق قلعه شین دند مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۲۰ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۸ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فرمکان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۳،۵ کیلومتر در جنوب قلعه شین دند مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۱۱ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۳ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فرمکان ثانی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر در جنوب قلعه شین دند مربوط ولایت

هرات که بین ۶۲ درجه ۱۰ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۱ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فرنج: قریه‌ئیست بفاصله ۷۵،۵ کیلومتر در جنوب تالقان مربوط ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه ۳۰ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۶ درجه ۱۴ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فرنجل: قریه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در شمال مرکز غور بند مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۴۲ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است. از سیاه گرد که مرکز حکومت غوربند است تخمیناً ۱۷ کیلومتر فاصله دارد، سرک عمومی که کابل و قطغن را بهم وصل می‌کند از بین آنان می‌گذرد پیداوار زمینی آن گندم، جو، باقلی، شرشم، کچالو مرچ، بادنجان رومی و پیاز است. پیداوار سر درختی آن توت، انگور، بادام، شفتالو، زردآلو، آلوبالو، ناک و سیب می‌باشد، بادام آن بخارج می‌رود حیوانات اهلی آن، گاو، گوسفند، مرکب است مرغ خانگی نیز تربیه می‌گردد حیوانات وحشی، گرگ، روباه، خرگوش در آنجا دیده می‌شود. نباتات خودروی از قبیل بته و سیاه چوب درکوهای مجاور آن می‌روید که در محروقات ازان کار گرفته می‌شود. نباتات طبی چون اسپند، درونه، کنوچه، تلخک بته، حنظل، مستار، جوانی بادیان و زردسرک در آنجا پیدا می‌شود که مردم آنجا در امراض مختلف از آنها کار می‌گیرند. نباتات خوردنی، چون سبزی سیاه، شری و سوهان در آنجا یافت می‌شود در فرنجل یک معدن سرب موجود است، از مغازه‌هائیکه در آنجا دیده می‌شود معلوم می‌گردد که معدن آن ساحه بزرگی را حاوی بوده است، در زمان ضیاءالملته و الدین امیر عبدالرحمن خان معدن مذکور بکار انداخته شده بود، حالا استخراج سرب و عملیات آن معطل می‌باشد.

فرنگ: (درخواست و فرنگ جلد دوم مطالعه شود)

فرویل: موضعی است در حکومتی درجه ۳ پنجشیر متعلق حکومت اعلی پروان از رخه مرکز حکومت تخمین ۶ کیلومتر فاصله‌دار دو بجانب شمال شرق رخه واقع گردیده، و آنرا با بازارک خاص و مواضع دیگری که بطرف شرق دریا وقوع دارند ذریعه پل کوچکی که از چوب ساخته شده است مربوط می‌سازد زمین آن ریگزار بوده اما در اثر مساعی اهالی و استعمال پار و زیاد، گندم، جو، جواری، باقلی و شرشم از زمین آن برداشته می‌شود، حاصلات سردرختی آن توت، زردآلو، آلوچه و انگور است. اما درخت توت نسبت به تمام میوه‌های دیگر زیاد می‌باشد، درخت چارمغز نیز در آنجا دیده می‌شود از اشجار غیر مثمر بید سفیدار و عرعر وجود دارد که

برای تعمیر ابنیه استعمال می‌گردد، حیوانات اهلی از قبیل گاو، گوسفند و بز در آنجا تربیه می‌شود و تربیه گوسفند که بنام گدی مشهور است زیادتر مروج می‌باشد، مرغ خانگی نیز نگاه می‌شود، حیوانات وحشی از نوع گرگ، روباه، دله خفک در کوهای جوار آن به کثرت وجود دارد، آهوی کوهی نیز گاه گاه بنظر می‌خورد، پرندگان وحشی از قبیل مرغابی، قره قوش و بودنه در آنجا دیده می‌شود که اهالی به ذرائع مختلف آنها را شکار می‌نمایند. پیداوار کوهی آن عبارت است از: بشال، سیاه چوب خنجک، پرکندول، کمال چکری و سمارق در موقع آن به وفرت پیدا می‌شود، نباتات خوردنی مثل شری، سبزی سیاه، سیرک، سوهان، ساتری نیز در کوهان آن وجود دارد، نباتات طبی مانند درونه، زردسرک، کنوچه جوانی و بادیان نیز در کوهان جوار آن موجود است که در امراض مختلفه از آنها کار گرفته می‌شود کوهای آن برف‌گیری زیاد دارد.

فرهاد: رودیست بفاصله ۸۲ کیلومتر در شمال غرب موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۴۸ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۸ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است رود مذکور از کوه سیاه‌بند سرچشمه گرفته و برود موسی قلعه می‌ریزد.

فره‌بال: قریه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در شمال رخه متصل پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه ۲۸ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۸ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فره‌گرد: موضعیست در حکومت درجه ۲ غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که بطرف غرب سیاه‌گرد واقع بوده و از آنجا تخمیناً ۲ کیلومتر فاصله دارد سرک عمومی که کابل و قطغن را بهم وصل می‌کند از کنار جنوبی آن عبور می‌نماید، دریای غوربند از جانب شمال آن می‌گذرد، در اینجا زردآلو و انگور و درخت توت و بادام زیاد دیده می‌شود، به سبب اینکه خاک آن ریگی بوده حاصل شایانی از زمین‌های زراعتی آن گرفته نمی‌شود. با آنهم گندم از محصولات مهم زمینی آن می‌باشد، حیوانات اهلی آن گاو مرکب است، پیشه اهالی مرکب کاری و دهقانی می‌باشد، صنعت کلالی از قبیل ساختن تنور، کوزه و کوزه چه درینجا مروج است هوای آن در تابستان اندک گرم و زمستان نسبتا سرد می‌باشد، بهار و تیرماه آن نهایت اعتدال و گوارائی دارد.

فریدبیک: موضعیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در جنوب قریه نمازگاه مربوط حکومت اعلی

میمنه که بین ۶۴ درجه ۳۳ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۰ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فقیر: موضعیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در شمال غرب چاه باراب در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۴ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۲۳ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فقیر قلعه: قلعه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در جنوب شاه‌جوی مربوط حکومت کلان قلات ولایت قندهار که بین ۶۷ درجه ۲۶ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۸ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فقیرناور: دند آبیست بفاصله ۶۷ کیلومتر در جنوب غرب چاربرجک در علاقه حکومت کلان چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۱ درجه ۲۶ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فقیرناوه: دند آبیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در جنوب غرب پروش در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۴۴ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۴۸ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فقیر و قلعه: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در جنوب شرق جانی خیل متعلق حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۳۷ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۱ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فلک هار: قریه‌ئیست بفاصله ۵۴،۵ کیلومتر در غرب چیرس در علاقه چخچران مربوط حکومت کلان غورات متعلق ولایت هرات که بین ۶۵ درجه ۱۰ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۱ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فلن: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در شمال قلعه کف در علاقه درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه ۲۶ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه ۷ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فلور: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در جنوب اشکمش مربوط حکومت کلان تالقان متعلق ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه ۱ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۰ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فندقستان: قریه‌ایست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر در شمال غوربند مربوط حکومت درجه ۲

غوربند متعلق حکومت اعلی پروان که بطرف شرق سیاگرد مرکز حکومت غوربند بین ۶۸ درجه ۵۱ دقیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۹ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع گردیده و از سیاه‌گرد ۴ کیلومتر فاصله دارد که قریه‌های آن دارای باغات متعدد بوده از هر نوع میوه مملو می‌باشد، میوه‌جات آن عبارت از: توت، انگور، بادام، زردآلو، بهی، شفتالو، ناک، سیب، آلوچه، آلوبالو و چارمغز بوده، بادام آن بخارج فرستاده می‌شود، حاصلات زمینی آن گندم، جو، باقلی و شرشم است، زمین آن ریگی بوده، به قوه نبار و زحمت دهقان ازان حاصل گرفته می‌شود، حیوانات اهلی آن عبارت از گاو، گوسفند، مرکب و اشتر است از حیوانات وحشی گرگ، روباه، خرگوش، شغور و گاه گاه آهو نیز در کوهای آن دیده می‌شود پیداوار کوهی آن عبارت است از: سیاه چوب خنجک، بشال، گزک، کمال، سبزی سیاه، شری، سوهان، سانزی، درونه، تلخک بته، اژدم، حنظل، اشنان، مستار، کنوچه، زردسرک، سمارق و غیره که در محروقات و خوراک و ادویه از آنها کار می‌گیرند. هوای آن در موسم تابستان اندک گرم و زمستان آن سرد است اما برف نشینی آن کم است. پیشه مردم تربیه حیوانات، زمینداری و تجارت می‌باشد تجارت آنها اکثرا ذریعه اشتران صورت می‌گیرد، مازاد میوه‌های تازه و خشک خود را ذریعه مرکب‌ها در بامیان سرخ و پارسا، شیخ علی و غیره مواضع آورده بفروش می‌رسانند، در تجارت از سبزیجات خود نیز کار می‌گیرند، کچالو بادنجان رومی و مرچ سرخ میده را ذریعه مرکب‌ها در مناطق دور و نزدیک برده سودا می‌نمایند، و در بدل آن اشیای طرف احتیاج خود را تهیه می‌دارند.

فولاد: قریه‌ئیست بفاصله ۴۴ کیلومتر در جنوب غرب نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۱ دقیقه ۱۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۸ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فیروز: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در شمال شرق باره خیل در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۵۳ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۰ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فیروزبهار: موضعیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه جعفر در علاقه یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۳ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۳ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فیروزخیل: قریه‌ئیست بفاصله ۱،۵ کیلومتر در جنوب قریه پیرمحمدخان در علاقه حکومت درجه ۲ نجراب مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه ۴۰ دقیقه ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۵ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فیروزک: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در شمال دو آب میخ زرین مربوط ولایت قطغن که بین ۶۷ درجه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۲ دقیقه ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فیروزک: دره‌ئیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر در شمال دوآب میخ زرین مربوط ولایت قطغن که بین ۶۷ درجه ۵۶ دقیقه ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۰ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فیروزکوه: کوهیست در جنوب شرق شاه شهید در علاقه حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که تخمین بین ۶۳ و ۶۴ درجه ۳۳ و ۵۴ دقیقه ۳۶ و ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ و ۳۵ درجه ۱۵ و ۴۶ دقیقه ۲۰ و ۲۴ ثانیه عرضی البلد شمالی واقع است.

فیروزی: قریه‌ئیست بفاصله ۵۹،۵ کیلومتر در شمال قلات غلزائی مربوط ولایت قندهار که بین ۶۷ درجه ۲۱ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۹ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فیصله ده: قریه‌ئیست بفاصله ۳ کیلومتر در جنوب شهر هرات متصل سرکسیکه بطرف شین دند می‌رود که بین ۶۲ درجه ۱۰ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۹ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فیض آباد: قریه‌ئیست بفاصله ۱۹،۵ کیلومتر در جنوب دولت‌آباد در علاقه حکومت درجه ۲ شیرین تگاب مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۵۳ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۷ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فیض آباد: علاقه‌داری‌ایست درجه ۲ متعلق حکومت درجه اول آقچه مربوط حکومت اعلی شبرغان علاقه‌داری فیض‌آباد مشتمل به قریجات ذیل‌اند.

فاضل‌آباد، چارباغ، مردیان بالا، ملک، کشک، قبچاق، حیدرآباد گیرجیگ شیشه خانه، علی آباد آچمی، شیخ‌آباد، نورباد، کوکلداش، نصرت‌آباد، اون پیکال (ده پیکال) سانزیا سانسیس نووار دقبجاق، نووارد گیرجیک و غیره. اهلی قریجات مذکور عموما زمین‌دار و مالدار می‌باشد مالداری‌شان عبارت از گوسفند قره‌قلی، بز اسپ، گاو، خر، شتر می‌باشد حیوانات وحشی اینجا شغال، روباه، گرگ، خرگوش، موش خورماه قرساق (یکی از اقسام روباه) می‌باشد. نباتات آن از قبیل گندم، جو، جواری ماش، لوبیا، نخود، عدس، کنجد، زغر و غیره بوده. میوه‌جات آن زردآلو، آلوچه، آلوبالو، شفتالو، ناک، سنجد، انگور، بهی، خربزه، تربز، ترکاری آن شامل کدو،

بادرنگ، تره ترائی، می‌باشد. اشجار غیر مثمر از قبیل بید پنجه چنار پشه خانه و غیره است. قریه‌جات مذکور از نهر عمومی که به نهر فیض‌آباد مشهور بوده آبیاری می‌شوند مال‌دارها عموما مواشی خود را در اطراف زمین‌های مزروعی خویش می‌چرانند و گله و رمه‌های خود را در ییلاق‌های مربوط حکومت خودها می‌برند طیور اهلی آن مرغ خانگی فیل مرغ، قاز و مرغابی می‌باشد طیور وحشی عبارت از مینا زاغ، زاغچه، هدهد، فاخته، غچی مرغ دشتی، دوغداغ، قاز، لک لک، کلنگ بغره، قره، قوتان، جل ملاگک، گنجشک، باشه گرکس، کل مرغ، شاهین، باز، قرچه، ماسخورک، صعوه بوم، کنقره و غیره می‌باشد کسب و پیشه اهالی زراعت بوده اکثرا در خانه‌ها قالین، نمد گلیم، شال کرباس، الچه می‌بافند اکثر پوشاک اهالی این جا را کرباس‌های وطنی که طبقه اناث می‌بافد تشکیل می‌دهد در فیض‌آباد علاوه بر مدارس خصوصی یک باب مکتب ابتدائی از طرف وزارت معارف دائر گردیده است فاصله علاقه‌داری فیض‌آباد از آقچه تخمین ۳۰ کیلومتر می‌باشد.

فیض آباد: شهریست مرکز حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه ۳۲ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۶ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مرکز حکومت اعلی بدخشان را که در سابق بنام جوزگون دره شهرت داشت، امروز بنام فیض‌آباد عنوان می‌دهند.

حدود اربعه: حوزه بلدیه شهر فیض‌آباد بدخشان بچهار شاخه تقسیم شده است محدود بدین حدود شرقا بکوه‌ها و دره‌خم اول و سیاه بادام و دره‌جوزگون و زغرچی غربابکوه جلغر و دشت خمچان که از کنار آن دریای کوکچه امتداد داشته و به طرف اسپنگاب و بهارک عبور و مرور دارد متصل است حقیقت تعویض اسم جوزگون دره بنام فیض‌آباد حالیه این است که شهر فیض‌آباد یا محل حکومت اعلی بدخشان را در ازمنه ماضیه بنسبت کثرت درخت جوز بنام جوزگون دره یا جوزون‌دره یاد می‌نمودند در سنه ۱۰۹۱ هجری مرکزیت بدخشان از خنجان به موضع فیض‌آباد حالیه منتقل و باز هم بنام جوزگون یا جوزون مسمی بود تا اینکه خرقه مبارکه حضرت رسول اکرم(ص) که به ویس قرن داده شده بود و سلستا به بلخ رسیده و از آنجا ذریعه محمدشیخ ضیاء و شیخ نیاز به جوزون (فیض‌آباد) نقل داده شد و به احترام و برکت خرقه مبارکه نام جوزن (جوزگون به فیض‌آباد تبدیل شد) گرچه اعلیحضرت احمدشاه درانی در سال ۱۱۸۲ خرقه مبارکه را از فیض‌آباد به قندهار نقل داد با آنهم فیضی را که جوزگون کمائی کرده بود از دست نداد و تا امروز بنام فیض‌آباد شهرت دارد.

مساجد: مسجد جامع خوقه مبارکه مسجد جامع سربازار مسجد جامع دیوان‌بیگی مسجد جامع میرغیاث الدین علیه الرحمه مسجد جامع چرم‌گری مسجد جامع چونی عسکری مسجد جامع سرشته‌داری مسجد جامع چته. تا حال کدام جاده عصری در فیض‌آباد بدخشان بنا و آباد نشده تنها در سنه جدید بازار سر پل خشتی دکان‌های جدید آباد گردیده که بنام جاده ظاهر شاهی یاد می‌شود زیارات متبرکه معروف حوزه بلدیه فیض‌آباد بدخشان عبارت از زیارت خرقه مبارکه و زیارت خواجه غیاث‌الدین که به پیر دستگیر موسوم است در وسط شهر وقوع دارد و مزار خواجه عبدالعزیز علیه الرحمه که مسمی به خواجه سبزپوش است بطرف شمال شرق فیض‌آباد واقع و مقبره میرباریک خان مرحوم طرف جنوب فیض‌آباد در چته واقع می‌باشد.

پل: پل معروفیکه بالای دریای کوکچه واقع است به پل خشتی مسمی است که در سال ۱۳۱۰ هجری بنا گردیده است.

حیوانات اهلی و غیر اهلی: در شهر فیض‌آباد و نواحی مربوط بلدیه آن برورش حیوانات چندان عمومیت نداشته و تنها به تعداد کمی گاو شیری، و نرگاو، اسپ و مرکب جهت حمل و نقل بار و سفر باشندگان این خطه تربیه می‌شود.

حیوانات وحشی: عبارت از حیواناتی است که در اکثر مناطق حکومت اعلی بدخشان پیدا می‌شود.

نباتات مفید: در قسمت همواری و نشیب‌های کوهی و شاخه‌های جبال این سرزمین که هم در راه تأمین صحت سکنه سهر رول ببازد و هم در تهیه اغذیه ایشان مدد برساند بسیار است و قرار آتی تذکر داده می‌شود: زیره، خاکشیر، بوی مادران، شیرین بویه، بل، انگور شفا، پودینه، کاسنی، سنبل، بنفشه و غیره که به نباتات مذکور از زمانهای طویل به اینطرف اهالی این دیار معرفت داشته و در موارد ضرورت از آنها استفاده می‌نمایند.

پیداوار زراعتی: نفوس این شهر در پیشه زراعت اشتغال ندارند تنها ۱۰ فیصد اهالی نواحی شهر شغل زراعت دارند و محصول بذرافشانی ایشان ذیلاً تذکر می‌رود: گندم، جو، جوار، ارزن، زغر، لبلبو، کچالو، بادنجان رومی و سیاه. فالیز، خربزه، تربز، نخود، غامو و انواع ترکاری.

اشجار مثمر: درخت توت، بادام، زردآلو، شفتالو، تاک، آلوچه، آلوی ترش کوک سلطان، سیب، ناک، امرود و غیره.

اشجار غیر مثمر: بید، زردبید، سفیددار، چنار، عرعر، سرو، ارغوان و غیره.

نهرها: در شهر فیض‌آباد نهر بزرگیکه در آبیاری مزارع و باغهای مردم رول برجسته داشته

باشد موجود نیست تنها دو نهریکه در ناحیه (۴) شهر احداث گردیده است و آن دیگرش نیز در حصه وسط مرکز حفر یافته است و بنام نهر جوزگون یاد می‌شود در شادابی اراضی شهر و نواحی آن رول عمده دارد.

طیور اهلی و غیر اهلی: مرغهای خانگی، شترمرغ، و غیره غیر اهلی عبارت است از کبک، سیسی، کبوتر، باز، باشه، جغد، چعز، فاخته، گنجشک، عقاب، زاغ، قراغ، مرغ آبی، زاغ آبی، قاز، سایره، بلبل، کرگس، کل مرغ، چاک، عکه، هدهد، ابپوک، لگلگ، زاغچک، فلاشترک و غیره.

مراتع: دو دشت نسبتاً وسیع که دشت شرقی آن را بنام دشت قرغ و دشت غربی آن را به اسم سنگ مهر یاد می‌کنند وجود دارد. یک قسمت هر دو دشت مذکور سالانه زراعت مختلفه للمی از قبیل: جو، گندم، فالیز و غیره شده، و یک حصه دیگر آن برای علفچر مواشی سکنه شهر تخصیص داده می‌شود. علاوه از دشت‌های مزبور، کوهای اطراف شهر سیاه بادام، جلفر، کوهای پر علف و سرسبز بوده، در تأمین مواد غذائی حیوانات مردم رول عمده داشته و در استحصال گندم، جو، زغر نیز برای اهالی ارزش شایان دارد. درین قسمت شهر فیض‌آباد کدام دشت وسیع لامزروع وجود ندارد، و دشتهای قرغ و سنگ مهر، به نسبت عدم آب و قلت باران حاصل قلیل می‌دهد.

اوضاع اقتصادی و اجتماعی: یک دسته مردم این منطقه به شغل تجارت مصروف بوده و از راه محصول آن مواد مایحتاج خود را تهیه می‌دارند. این دسته مردم تقریباً ربع نفوس هر چهار ناحیه این محیط را در بر دارد. وضع اقتصادی این جمعیت نسبت بتمام اهالی بهتر است. طبقه دوم اهالی منطقه مذکور زارع می‌باشند و طبقه زارعین به نسبت قلت اراضی زراعتی و عدم لوازم زراعت احتیاجات زراعتی خودها را بمشکل تهیه می‌دارند. طبقه سوم این مردم را باغداران تشکیل می‌دهد. حاصلات باغ ایشان همه ساله در داخل شهر بفروش رسیده و احتیاجات مردم را بصورت اوسط تأمین می‌دارد. جمعیت این شهر پنج فیصد از اهل کسبه مختلف از قبیل آهنگری، زرگری، کرباس‌بافی، الچه‌بافی، نجاری، معماری، گلکاری حلبی‌کاری، ستل‌سازی، بخاری‌سازی و غیره می‌باشند و ایشان تمام مواد کارآمد خود را از داخل شهر تهیه می‌نمایند، تنها در الچه‌بافی رنگ و در نجاری افزار و در آهنگری آهن و در زرگری زر را از نقاط دیگر بدست می‌آرند وضع اقتصادی این دسته مردم نسبت بتمام طبقات دیگر باستثنای تاجران بهتر است، و روز بروز اهمیت کار و فعالیت ایشان از رهگذر عایدات

اقتصادی بلند می‌رود، رنگریزان و چرمگران درین منطقه بیشتر بوده و خیاطان و بوت‌دوزان و چموس‌دوزان نیز تقریباً ۴ فی صد نفر را تشکیل می‌دهد. خلاصه مردمان این شهر معیشت متوسط دارند.

انواع صنایع: صنایع محلی این منطقه بصورت عموم چموس‌دوزی، کفش‌دوزی، کرباس و الچه‌بافی و کلاه‌دوزی، گلیم‌بافی، برک‌بافی، نمدمالی و در بعضی امور زنها با مردان اشتراک مساعی می‌ورزند.

مواضع تاریخی: دشت سنگ مهر، قلعه زعرچی، قلعه جلغر از موضع تاریخی این سامان حساب می‌شود. قلعه سنگ مهر مع قلاع دیگر، زغزچی، چنارک و قلعه غارک و قلعه جبل جلغر همه از بناهای میران ماضه بدخشان است، ترمیم اینها در زمان امیر عبدالرحمن خان صورت گرفته مگر الان همه آنها خرابه و ویرانه می‌باشد قلعه سنگ مهر از سه طرف بخشکه و از یکطرف (شمال) بدریای زربار کوکچه مربوط می‌باشد. در فیض‌آباد علاوه بر مکاتب ابتدائی، مدارس خصوصی و تعالیمی که در مساجد می‌شود یک باب مکتب متوسط که از صنف اول الی ۹ می‌باشد از طرف وزارت معارف دائر گردیده علاوتاً یکنفر وکیل از طرف اهالی انتخاب و بشورای ملی فرستاده می‌شود.

فیض محمد: قریه‌ئیست بفاصله ۳۶ کیلومتر در شمال سدی گل در علاقه نورستان مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۱ درجه ۱۲ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۸ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

فیلاوار: قریه‌ئیست بفاصله ۶۶،۵ کیلومتر در جنوب شهر میمنه که بین ۶۴ درجه ۵۶ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۲ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

(ق)

قابضان: قریه‌ئیست در پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان و یکی از قراء بزرگ رخه مرکز حکومت درجه ۳ پنجشیر می‌باشد (شرح مفصل آن در رخه درج است بانجا مراجعه شود).

قادر: قریه‌ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر در شمال غرب گدام در علاقه حکومت درجه ۳ترین مربوط لاپت قندهار که بین ۶۵ درجه ۵۱ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۰ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قادس: حکومت درجه (۴) مربوط حکومت کلان بادغیسات ولایت هرات می‌باشد و از سطح بحر تخمین (۱۳۰۱) متر ارتفاع دارد قادس بفاصله تخمین ۳۸ کیلومتری جنوب شرق قلعه نو بین ۶۳ درجه ۲۶ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۸ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است. هوای آن در تابستان معتدل و در زمستان خیلی سرد است، برفباری عموما در برج جدی الی پانزده حوت صورت گرفته و ازان به بعد تا اخیر ثور اکثرا به تفاوت بارانهای شدید می‌بارد اراضی حوزه حکومت قادس اغلبا تپه‌های خاکی بوده که للمی کاری زیاد دارد ولی بعضی حصه‌های آن سنگ‌زار بوده زراعت نمی‌شود.

زراعت و نباتات: زراعت آن عبارت است از گندم، جو، جواری، در فصل بهار در اکثر تپه‌ها پالک بطور خودروی می‌روید و اهالی ازان استفاده می‌نماید در بعضی قریه‌جات سبزیجات تازه مانند پیاز، بادنجان سیاه، بادنجان رومی و غیره زرع می‌شود و اهالی به مصرف می‌رسانند. در بعضی قرا باغهای میوه از قبیل زردآلو، چهارمغز، سیب، توت، شفتالو، بهی، امرد، آلوچه، وجود داشته و بعضا تاک هم دارد.

حیوانات: حیوانات اهلی این حوزه عبارت از اسپ، خر، گاو، بز و گوسفند می‌باشد، در کوهای آن آهو، گرگ، شغال و روباه زیاد پیدا می‌شود و از جنس طیور مرغ خانگی، مرغابی، کبوتر زیاد تربیه می‌شود، حکومت قادس در حوزه خود تقریباً ۸۸ قریه دارد که هر کدام از مرکز بفاصله دور نزدیکی قرار گرفته و بنامهای مختلفه و بعضا چندین قریه بیک نام هم یاد می‌شود مهمترین آنها قرار ذیل است: گنبد وکیل ابراهیم، کاریز آقانظام، گنبد وکیل ابراهیم، گنبد کلوره،

گنبد کلوره، گنبد کلوره، گنبد کلوره، جوزآقا، گلچین، دربند سفید، خیرخانه، خیرخانه، قره غال، هوابر، چشمه میرغیاث، بویه کاه زاک، کاریز میرهزار، کاریز میرهزار، غارچرخ، غارچرخ، تاکک، برج سربیشه، نیزآب، لنگرشریف، قادس خوراک، قادس خوراک، قادس خوراک، قادس خوراک، قادس خوراک، قادس خوراک، قادس خوراک، دشت نواب، گزک، میانه بوم، میانه بوم، دره بوم، دره بوم، دره بوم، دره بوم، دره بوم، دره بوم، دره بوم، دره بوم، دره بوم، قرچغی، قرچغی، قرچغی، قرچغی، قرچغی، قرچغی، قرچغی، قرچغی، آب بخل، ده برنج، ده برنج، ده برنج، دهک، دره تبر، جورلق، جورلق، جورلق، رباط، بویه کاه دانک، بویه زردآلو گک، جهل سوراب، جهل سوراب، بویه ششتل، بویه ششتل، بویه ششتل، خاک رویش، تخت قادس، تخت قادس، تخت قادس، تخت قادس، تخت قادس، تخت قادس، تخت قادس، تخت قادس، هیوار، همای خال، شهر ارمان، سه گوشک، آبخور، نیزآب، شهر ارمان، تکه کوشک، کله سرخ، در قادس یک کوه بنام (کاسه قو) مشهور است که از مشرق قادس شروع شده و بطرف شمال جانب چخچران امتداد یافته است و این کوه از اشجار ارچه و دیگر نباتات کوهی مستور است رودخانه‌های قادس قابل تذکر نبوده صرف دریای مرغاب که از حصص هزاره‌جات سرچشمه می‌گیرد از مربوطات چخچران و جوند گذشته در حدود تپه کاظم به قادس داخل و بعضی حصص را آبیاری می‌نماید ولی در تابستان آب آن کم می‌شود. راه‌های قادس عموما پیاده رواست صرف راهیکه از قلعه نو بطرف قادس می‌رود موتررو می‌باشد. یک باب مکتب ابتدائی و یک باب مکتب دهاتی نیز درینجا موجود است و اطفال آنجا در آن تربیه می‌شوند. علاوتا یکنفر وکیل از طرف اهالی حکومتی قادس انتخاب و بشورای ملی فرستاده می‌شود.

قادی: قریه‌ئیست بفاصله ۳۰،۵ کیلومتر در جنوب سنگ ماشه در علاقه حکومت درجه ۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۱۰ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۹ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قازیان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۷ کیلومتر در شمال شرق سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۳۳ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۶ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاسم: قریه‌ئیست بفاصله ۳۵،۵ کیلومتر در شمال شرق گردیز مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۲۶ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۶ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاسم آباد: قریه‌ئیست بفاصله ۳،۵ کیلومتر در غرب بهسود خاص مربوط حکومت درجه ۲ سرخرود متعلق ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۲۷ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاسم بای قدق: موضع چاه داریست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در جنوب شرق شورتپه مربوط ولایت مزارشریف که بین ۶۶ درجه ۵۳ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۸ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاسم خان: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب چهار آسیاب مربوط حکومت درجه ۲ چهاردهی متعلق ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۶ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاسم خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۶۷ کیلومتر در غرب علی خیل در علاقه حکومت درجه ۲ جاجی مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۲۵ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۷ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاسم کنداو: موضع‌ایست بفاصله ۲۲،۵ کیلومتر در شمال غرب میدان خوله در علاقه منگل مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۳۱ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۹ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاصان: قریه‌ئیست مربوط حکومت درجه ۴ اندراب متعلق ولایت قطغن، این قریه موضع زراعتی بوده دران هر گونه حبوب بذر می‌گردد مهمترین حاصلات آن گندم و شالی است، جو، جواری، ماش، باقلی و عدس نیز در اینجا کاشته می‌شود، حاصلات سردرختی آن توت، انگور زردآلو، سیب و ناک می‌باشد، از درختان غیر مثمر مثل بید، چنار، عرعر به کثرت پیدا می‌شود. حیوانات اهلی آن گاو اسپ، گوسفند، بز و مرکب است، تربیه اسپ برای بارکشی و بزکشی در اینجا بسیار مروج می‌باشد، مرغ خانگی بتعداد فراوان نگاه می‌شود سگ را برای پاسبانی خانه‌های خود نگاه می‌دارند، از حیوانات وحشی گرگ، روباه، شغال و خوک در اینجا پیدا می‌شود از طیور اهلی بر علاوه مرغ خانگی کبک و کبک دری درینجا وجود دارد گرچه برای محروقات چوبهای کوهی از قبیل چوب سکساول، بشال، سیاه چوب و اقسام بته‌ها پیدا می‌شود با آنهم مردم زیاده‌تر از سرگین اسپ، گاو و گوسفند کار می‌گیرند نوع خاک آن برای کاشتن زراعت آبی بسیار مساعد است گرچه در بعضی نقاط آن للمی نیز کاشته می‌شود، اما اکثرا از سبب مساعدت خاک و فرت آب، زراعت آبی درینجا معمول است در قاصان یک بازار کوچک

وجود دارد که دران اشیای مورد ضرورت خرید و فروش می‌گردد، اینجا نیز مانند دیگر نقاط مهم قطغن روز بازار دارد، و در هفته دو مرتبه روز بازار صورت می‌گیرد، پیشه اهالی زراعت مالداری و تجارت است، تجارت آن منحصر به مواد خوراکه از قبیل گندم، جو، برنج باریک برنج لک و نمک است، کرباس سفید و خط داروتان پشمی و بعضاً گلیم در اینجا بافته می‌شود، از پشم گوسفند در ساختن نمد نیز کار می‌گیرند مردم این ناحیه در بزکشی و کشتی‌گیری ذوق سرشاری دارند، یک باب مکتب رسمی ابتدائیه از طرف وزارت معارف درینجا تأسیس یافته است. آب و هوای آن در تابستان اندک گرم و در زمستان اندک سرد است، بهار و پائیز آن در نهایت اعتدال می‌باشد.

قاضی: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در جنوب شهر غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۴ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۰ دقیقه ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاضی: قریه‌ئیست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در جنوب مرکز غوربند متصل سرکیکه بطرف شر می‌رود مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۲۷ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۶ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاضی قلعه: قلعه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در جنوب شرق چارباغ لغمان مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۱۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۱ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاضی کته: قریه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر در شمال سر پل مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۵ درجه ۵۵ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۴ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاضی کنتی: موضعیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در جنوب اندخوی مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۵ درجه ۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۰ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاق: موضع حوض داریست بفاصله ۴۹،۵ کیلومتر در شمال شرق شهر اندخوی در ریگستان مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۵ درجه ۳۱ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۴ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاق: قریه‌ئیست بفاصله ۲۹،۵ کیلومتر در غرب آقچه مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین

۶۵ درجه ۴۴ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۸ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاق: موضعیست بفاصله ۳۹ کیلومتر در شمال غرب مرکز آقچه در ریگستان مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۵ درجه ۴۹ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۶ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاق: موضع حوض داریست بفاصله ۳۱ کیلومتر در شمال شهراند خوی متصل سرکیکه بطرف اندخوی می‌رود مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۵ درجه ۱۲ دقیقه ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۱ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاق تالی: موضع چاداریست بفاصله ۴۴ کیلومتر در جنوب مرکز خمیاب متصل سرکیکه بطرف اندخوی می‌رود در علاقه حکومت درجه ۳ قرقین مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۵ درجه ۳۵ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۳ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاق دیپالی: موضعیست بفاصله ۵۳ کیلومتر در شمال غرب مرکز آقچه در ریگستان مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۵ درجه ۳۸ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۳ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاق شیرین: موضع چاداریست بفاصله ۳۵ کیلومتر در شمال غرب مرکز آقچه در ریگستان مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۵ درجه ۴۸ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاق کمیشک: موضعی است بفاصله ۴۵،۵ کیلومتر در شمال غرب مرکز آقچه در ریگستان مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۵ درجه ۴۳ دقیقه ۳۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۵ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاق میناتی: قریه‌ئیست بفاصله ۳۳ کیلومتر در جنوب مرکز خمیاب در علاقه حکومت درجه ۳ قرقین متصل سرکیکه بطرف اندخوی می‌رود مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۵ درجه ۴۳ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۶ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاق نظرآغه: موضع چاداریست بفاصله ۴۰ کیلومتر در شمال شرق اندخوی متصل سرکیکه بطرف اندخوی می‌رود مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۵ درجه ۲۹ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد و ۳۷ درجه ۱۰ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاق هنش: موضع حوض داریست بفاصله ۴۴ کیلومتر در جنوب مرکز خمیاب در علاقه حکومت درجه ۳ قرقین مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۵ درجه ۳۸ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۷ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قالین قدرق: خرابه‌ئیست بفاصله ۴۳،۵ کیلومتر در جنوب شرق بونقره (شولگره) متعلق حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که بین ۶۷ درجه ۲۱ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۵ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قبچاق: قریه‌ئیست بفاصله ۳۳،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه آقچه متعلق حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۶ درجه ۳۱ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۹ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قبر افغان: موضعیست بفاصله ۷ کیلومتر در جنوب غرب قلعه ایبک در علاقه روئی مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۷ درجه ۳۷ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۰ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قبر ترکمن: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه آقچه متعلق حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۶ درجه ۲۰ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۲ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قبر جاجی: موضع‌ایست چاه‌دار بفاصله ۵۰،۵ کیلومتر در جنوب غرب چار برجک در علاقه حکومت کلان چلخنسور مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۱ درجه ۳۶ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۴ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قبرزان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر در جنوب غرب شهر هرات مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۲۶ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۷ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قتل کشین: قریه‌ایست بفاصله ۱۴ کیلومتر در شمال شهر هرات متصل سرکیکه به طرف کهسان می‌رود مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۳ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۵ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قتل ملاحسن: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در شمال غرب شهر هرات مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قجرخانه: موضعیست بفاصله ۴۱ کیلومتر در جنوب شرق قلعه شبرغان مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۶ درجه ۸ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۷ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قدق ازاوکه: شیله‌ئیست بفاصله ۳۷،۵کیلومتر در شمال شرق شهر خلیل در علاقه کشک و قره تپه متعلق حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۲۷ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۳ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قدق توبه: قریه‌ئیست بفاصله ۶۴،۵کیلومتر در شمال غرب قندز مربوط ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه ۱۴ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۸ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قدق کپلی: موضع چاه‌داریست بفاصله ۱۷ کیلومتر در جنوب شرق شورتپه مربوط حکومت کلان بلخ متعلق ولایت مزارشریف که بین ۶۶ درجه ۵۹ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۵ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قدق ملاق: قریه‌ئیست بفاصله ۶۸ کیلومتر در جنوب شرق بوی نقره (شولگره) متعلق حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که بین ۶۷ درجه ۲۱ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۱ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قدم: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در جنوب غرب شهر غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۳ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۱ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قدم: قریه‌ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در شرق متون در علاقه حکومت کلان خوست مربوط ولایت پکتیا که بین ۷۰ درجه ۱۱ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۱ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی.

قدم خان: کوتلیست بفاصله ۵،۵ کیلومتر در شمال شرق شیخ‌آباد در علاقه حکومت درجه ۲ وردک مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۴۸ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۷ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قدیم: قریه‌ئیست بفاصله یک کیلومتر در غرب قریه بوی نقره (شولگره) متصل دره بند بابه متعلق حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که بین ۶۶ درجه ۵۳ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۰ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قراول تپه: تپه‌ئیست بفاصله ۶۱کیلومتر در جنوب شرق بلچراغ در علاقه درزآب وگرزیوان مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۵ درجه ۴۷ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۹ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قراول خان: موضعیست بفاصله ۳۱،۵کیلومتر در شمال قلعه بالا مرغاب مربوط حکومت کلان بادغیساب متعلق ولایت هرات که بین ۶۳ درجه ۱۶ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۱ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قراویز: موضعیست بفاصله ۳۱،۵کیلومتر در شمال غرب دولت‌آباد در علاقه حکومت درجه ۲ شیرین تگاب مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۴۵ دقیقه ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۰ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قربال شاه کودک: موضعیست بفاصله ۴۸کیلومتر در شمال غرب بوی نقره (شولگره) متعلق حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که بین ۶۶ درجه ۴۶ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۶ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قرشی گگ: قریه‌ئیست مربوط حکومت درجه ۲ دولت‌آباد که متعلق بلخ و در حوزه ولایت مزارشریف واقع بوده و تقریبا در ۴کیلومتری شمال غرب مرکز حکومتی مذکور وقوع دارد حدود این قریه از طرف شرق به زمین‌های زراعتی دولت‌آباد، از سمت غرب بقریه تلی گگ و بعضا بقریه فرخ‌آباد و از حصه شمال بقریه قلطاق و از ناحیه جنوب بقریه جوی عرب و بعضا بزمین‌های چهارباغ سیدان محدود می‌باشد. اراضی آن هموار و برای زراعت مساعد بوده و تقریباً در حدود (۱۹۹۴۵) جریب زمین کشتمندی دارد. هوای این ناحیه در تابستان گرم و در زمستان نسبتاً سرد می‌باشد، بهار و خزان آن معتدل بوده برف و باران آن از پانزده حوت الی اخیر ثور با وقفه‌های موسمی می‌بارد، ضخامت طبقه برف تخمین (۴۵ سانتی‌متر) و سردی آن دو درجه تحت الصفر تخمین می‌شود.

در باغهای آن اشجار مثمر و غیر مثمر از قبیل توت، زردآلو، شفتالو، سنجد، آلو، بادام، سفیدار، پشه‌خانه، بید، پنجه چنار غرس می‌شود اما پیش‌تر از همه فواکه، باغهای انگور طرف توجه و تربیه واقع بوده انگور آن بدیگر مناطق صادر می‌شود، حاصلات مهم زراعی آن منحصر به گندم، جو، کنجد و پنبه بوده خربزه، تربوز، بادرنگ، نیز تربیه می‌شود یک مقدار سبزیجات مانند پیاز، بادنجان سیاه، پالک پیدا می‌شود علاوه بران نباتات طبی نیز دارد. حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند، بز، اسپ، مرکب بوده حیوانات وحشی آن عبارتست از گرگ، شغال، روباه،

خرگوش. طیور خانگی و وحشی آن از قبیل مرغ خانگی، کبوتر، بودنه، مینا، موسیچه، اکک، (عقعق)، هدهد، مرغ دشتی، کل مرغ شاهین می‌باشد. پیشه مردم اینجا زراعت و مالداری و بعضا دکانداریست صنعت بافندگی از قبیل کرباس، الاچه، گلیم و غیره منحصر به اناثیه آنجا است در این قریه مردم یک اندازه گوسفند قره قلی نیز تربیه می‌نمایند، پیداوار تجارتی اینجا منحصر به صادرات پشم و پوست قره قل می‌باشد در عوض رخت باب و مواد غذائی قابل احتیاج وارد می‌شود. در قرشی گگ یک باب مسجد جامع و سه باب مسجد وقتی وجود دارد و یکباب مکتب ابتدائی بنام مکتب قرشی گگ دائر بوده اطفال دران تحت تعلیم و تربیه می‌باشند. در این قریه علاوه بر راهای خصوصی که بمرکز حکومت دولت‌آباد و قراء مربوطه آن وجود دارد، یک راه دیگر بطول تخمین (۴) کیلومتر الی مرکز حکومت کشنده موجود است که ازین راه بطرف قریه مذکور عبور و مرور می‌شود.

قرغ: کوهیست در جنوب بالاارغنده در علاقه حکومت درجه ۲ پغمان مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۴ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قرغان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب شرق حضرت امام متعلق حکومت کلان قندز مربوط ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه ۵۵ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۲ دقیقه ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قرغان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در جنوب غرب شهر هرات که بین ۶۲ درجه ۳ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قرغان: قریه‌ئیست بفاصله ۳۰ کیلومتر در شمال قلعه سرکاری در علاقه حکومت کلان سمنگان مربوط ولایت مزارشریف که بین ۶۷ درجه ۲ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قرغنه‌تو: کوتلیست بفاصله ۴۲ کیلومتر در جنوب غرب قلعه سرکاری بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۷ درجه ۲۳ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۵ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قرغنه‌تو: قریه ئیست بفاصله ۴۰ کیلومتر در جنوب غرب قلعه سرکاری مربوط حکومت پروان که بین ۶۷ درجه ۲۳ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۷ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قرغه: قریه ئیست بفاصله ۶کیلومتر در شرق خواجه مسافر (ع) در علاقه حکومت درجه ۲ پغمان مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۲ دقیقه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۲ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قرغه ئی: حکومتیست درجه ۲ متعلق حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار مرکز حکومتی از شهر جلال آباد مرکز ولایت ۲۹کیلومتر فاصله دارد. حوزه این حکومتی دارای آب وافر بوده سرسبز و شاداب می‌باشد. پیدا وار زراعتی آن گندم، جو، جواری و بیشتر برنج و نباتات تیل دار است، سبزی کاری از قبیل کرم (گوپی)، پیاز زردک، شلغم بکثرت روئیده و زرع گندنا کمتر رواج و نیشکر درین منطقه بکثرت دیده می‌شود علاوه بر آسیابهای مخصوص گندم، دستگای محلی شالی کوبی نیز درین منطقه زیاد مشاهده میگردد قرغه ئی بین معبر جلال آباد و لغمان واقع گردیده بعد از عبور از پل درونته سرک جانب غرب امتداد یافته پس از گذشتن از منطقه علاقه داری چارباغ لغمان به قرغه ئی مواصلت می‌نماید. قرغه ئی شامل یک علاقه داریست که به علاقه داری (کج عزیز خان مسمی) است. یکنفر وکیل از طرف اهالی این حکومتی اینتخاب و بشورای ملی فرستاده می‌شود. درین قریه علاوه بر تعالیم که مساجد و مدارس خصوصی برای اطفال داده می‌شود یک باب مکتب ابتدائی نیز در قریه مندراور مربوط حکومت قرغه ئی دائر گردیده است قریه مشهور این حکومتی مندراور و سائر قریب حکومتی بوده و ذریعه پل آهنی که بر دریای لغمان آباد گردیده بین حکومتی و مندراور و سائر قراء مربوط قرغه ئی ارتباط پیدا گردیده است. درین قریه بازار کوچی نیز وجود دارد که هر نوع خرید و فروش و اجناس مورد ضرورت قراء دور و پیش قرغه ئی درین بازار عرضه و تبادله می‌گردد. هوای قرغه ئی در زمستان معتدل و ملائم است ولی در تابستان گرم می‌باشد.

قرقین: حکومت درجه ۳ مربوط حکومت اعلی شبرغان بوده بر خط طول‌البلد شرقی تخمین ۶۵ و ۶۶ درجه ۲۳ و ۳۴ دقیقه ۱۸ ثانیه و خط عرض‌البلد شمالی ۳۷ درجه و ۲۰ دقیقه ۲۵ و ۵۹ ثانیه واقع می‌باشد. اینمنطقه از سمت شمال بخط سرحدی و از طرف جنوب به مناطق علاقه داری منگه جک آقچه، از حصه جنوب غرب بمربوطات علاقه داری مردیان مربوط آقچه، از حصه شرق به حکومت شور تپه و از ناحیه غرب به علاقه داری خمیاب محاط و محدود است، منطقه قرقین در یک تنگنائی واقع شده از حصه شرقی به کوه کلفت و از قسمت غربی بیکعده تپه‌ها و برآمدگیهائیکه در ماورای آن اراضی خمیاب واقع گردیده تماس پیدا میکند طول آن تخمین (۴۳) کیلومتر ور از طرف شمال بدریای آمو رسیده سمت جنوبی آنرا

تپه‌های ریگی تشکیل می‌دهد عرض آبادانی آن تقریباً (؟؟) کیلومتر بوده و یک قسمت دیگر سمت جنوبی آن که الی توابع حکومت آقچه امتداد داشته تماماً ریگستان می‌باشد طول آن (۴۹) کیلومتر تخمین می‌شود اراضی قرقین هموار و صالح الزراعه است، در نزدیکی آن کوه و تپه وقوع نیافته از رهگذریکه حصه جنوب آنرا از زمین‌ها و تپه‌های ریگی و جنگل و نیزار اشغال نموده ست قابل کشتمندی و استفاده نیست، ساحه اینحکومتی شرقا و غربا بصورت یک خط منحنی افتاده آبادی آنهم مسلسل و متصل همدیگر واقع شده است، در سابق اسم اصلی آن خواجه سالار بوده بعدا قرین تبدیل و لفظ قرقین چون اسم طائفه و قبیله است لهذا بهمان اسم قبیلوی منسوب و معروف گردیده است. قرقین که از علاقه‌های سرحدی است در شمال شرق حکومت اعلی شبرغان واقع بوده حاوی یک علاقه داری درجه ۲ بنام خمیاب که آنهم در حاشیه سرحد واقع شده و چندین قرأ و قصبات دارد قرأ عمده و مشهور آن قرار ذیل می‌باشد: شخ راضی، ذالی خورد، ارنجی، رباط کتر خان، فاروق، کاک تیکنی، کش لک، چلک، کجک، سید آباد، چهار چنغو، چلک زردآبو، چورک تثه، کاک بکه خان، سندک لی، خواجه سالار، آق تاش، دجله اراسی، قرقین، آق جوی و تیا وطنی. ساکنین اینمنطقه تماماً ترکمن می‌باشد پیشه عمومی اهالی قرقین و علاقه داری خمیاب غالبا تجارت قالین و بعضی هم زراعت و مالداریست مالدارهای آن که دور از آبادی بوده حیات دهاتی دارند اکثر خرگه نشین و خانه بدوش می‌باشند چون در این دو منطقه ترکمن‌ها زیاد آباد شده‌اند زنهای آنها بیشتر از دیگر جاها ببافتن قالین اشتغال دارند لهذا پیداوار قالین آن زیاد بوده و بخوبی رنگ و جنس نیز معروف است.

اشجار: در قرقین اشجاریکه غرس و تربیه می‌شود عبارتست از: سنجد، ناک، انگور، زردآلو، شفتالو، انار، انجیر و سیب و از اشجار غیر مثمر بید و سفیدار، از همه بیشتر درخت توت تربیه شده و از برگی آن برای خوراک کرم پیله استفاده می‌شود.

اراضی و پیداوار زراعتی: مقدار اراضی جریبی تقریبا در حدود (۶۰۰۰) جریب بالغ می‌شود و در مزارع آن پنبه، سفیدک، ماش، لوبیا بعمل می‌آید، نظر باینکه زمین‌های هر دو منطقه شوره زار و لاغر می‌باشد گندم، و جو کمتر حاصل می‌دهد. نسبت به غله و حبوب نباتات فالیزی از قبیل خربزه تربز، بادنجان، کدو، پیاز، ترشک محصول کافی داده رفع احتیاج اهالی را میکند.

صادرات و واردات: پیداوار مهم و تجارتی اینمنطقه عبارت از قالین و پنبه است که ذریعه تجارهای اینجا بولایت مزار شریف عرضه شده در عوض پشم و رنگ کارآمد بافت قالین و علاوه بران گندم، جو، برنج، چای، قند، صابون و گوگرد وارد می‌شود.

آب و هوا: نسبت باینکه قرقین و خمیاب در ساحل دریای (آمو) واقع شده است و بادهای موسمی در ساحه آن همیشه میوزد در فصول چهارگانه معتدل بوده گرمی و سردی شدیدی حس نمیگردد، در برج جدی و دلو برفباری و در حمل و ثور باریدن باران آغاز می‌شود اما برف بروی سطح اراضی دوام زیاد ندارد.

طیور اهلی و وحشی: طیور اهلی آن منحصر به مرغ‌های کلنگی و خسکی بوده طیور غیر اهلی آن عبارتست از: مرغ آبی، مرغ دشتی، بغره قره، کبوتر، مینا، زاغ، اکک (عقعق)، هدهد، چرلاق، باشه، بوم، غال و کل مرغ.

کوه و دریا: کوه و دریای مخصوصی در نواحی و مربوط قرقین وجود ندارد فقط یک کوه بفاصله زیادی در سمت شرق آن کائن می‌باشد که بنام (کوه کلفت) و کوه دیگر بنام کوه (تاشقرغان) یاد می‌شود، این کوه متشکل از سنگ‌های مرمری و آهکی است، دریای مهم و مشهور آمو (اکسوس) از حدود بدخشان و قطغن با چندین دریاهای مهم دیگر آمیخته از خطوط ساحلی قسمت شمال ولایت مزار شریف و مناطق قرقین و خمیاب که آخرین خط سرخر حد را تشکیل می‌دهد عبور نموده بالاخره در ریگستان خاک دولت شوروی منتهی و جذب میگردد، موقع آبخیزی دریای مذکور از برج جوزا الی اخیر سنبله است، در اینموقع هفت نهر ازین دریا جدا شده اراضی قرقین و خمیاب را آبیاری میکند، در دیگر فصول سال دریا عمیق بوده و اراضی بلند توسط ارهت و ناوه‌های بزرگ و طویل آبیاری می‌شود، این ترتیب مشکلات تولید نموده آنقدر کافی شمرده نمی‌شود لهذا غله باب درین دو منطقه خاطر خواه بعمل نمی‌آید.

مساجد و جوامع: در قرقین تقریبا بتعداد (۳۰) مسجد وجود دارد که بعضا جامع بوده طلاب دران بتعالیم علوم دینی می‌پردازند علاوتا یک باب مکتب دهاتی نیز از طرف وزارت معارف دائر گردیده است.

مزارات: در قرقین یک مزار بنام (قدمگاه حضرت علی «رض») وجود دارد که مردم آنجا اخلاص و ارادت زیادی باین زیارت دارند. در اخیر باید علاوه کرد که یکنفر وکیل از طرف اهالی حکومتی قرقین انتخاب و بشورای ملی در مرکز (کابل) فرستاده می‌شود.

قرقین: قریه ئیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در جنوب شرق مرکز خمیاب در علاقه حکومت درجه ۳ قرقین متعلق حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۵ درجه ۵۷ دقیقه ۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲۶ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قرقین: قریه ئیست بفاصله ۴۷/۵ کیلومتر در شمال شیخ راضی در علاقه قرقین مربوط

حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۶ درجه ۹ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲۱ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قرقین قدق: موضع چاه داریست بفاصله ۵۴/۵ کیلومتر در شمال غرب تاشقرغان (خلم) مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزار شریف که بین ۶۷ درجه ۴۲ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۳ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قرمقول: علاقه داری ایست درجه اول مربوط حکومت درجه اول اند خوی متعلق حکومت اعلی میمنه که بسمت جنوب حکومتی مربوطه واقع بوده و به اندازه تخمینا ۱۱ کیلومتر از مرکز حکومتی مسافه دارد. و بعد آن از مرکز حکومتی اعلی تقریبا ۱۲۶ کیلومتر می‌باشد. قرمقول دارای قریه‌های متعدد بوده و عمده‌ترین آن قرار ذیل است: قریه التی بولک، قریه یوسف زائی، قریه سلدوز، قریه قبچاق، قریه بامچی، قریه قاضی گیتی، قریه اخته چی، قریه ولی تپه، قریه قرمقول، قراء مذکور بچهار سمت علاقه داری واقع بوده و به مسافه‌های تقریبا ۲ الی ۸ کیلومتر از مرکز علاقه داری و از یکدیگر دورتر افتاده‌اند، هوای اینمنطقه در خزان و زمستان نسبت به تحولات جوی بعضی اوقات نهایت سرد و بارد بوده بادهای شدیدی میوزد اما بعضی روزها معتدل دیده می‌شود در روزهای بهار و تابستان گرمی شدیدی محسوس میگردد که اکثرا تا ۳۴ درجه سانتی گراد دیده شده است. پیداوار زراعتی آن گندم، جو، کنجد، پنبه، خربوزه، تربز و غیره می‌باشد. میوه جات سردرختی درینجا کمتر دیده می‌شود. حیوانات اهلی آن گوسفند، بز، گوسفند قرقلی، اسپهای بزکشی، اشتر و غیره می‌باشد. مرکز علاقه داری در قریه مقول می‌باشد. در مابین قرمقول دریاچه‌ای بنام دریای قرمقول که منبع آن بلچراغ است که دولت آباد، شیرین تگاب را آب می‌دهد و تمام مربوطات اند خوی را سیرآب می‌سازد و ازین دریای پر آب چندین جویبارها کشیده شده است. پیداوار نباتی آن گندم، جو، جواری و پنبه می‌باشد. پیشه مردم آن بافتن قالین، قالینچه، گلیم، قاقمه، قاقمه اشتری چپن وار می‌باشد و الچه‌های ابریشمی و سندی نیز می‌بافند و کارگاه‌های دستی دارند، مردان و زنان کار میکنند در قرمقول مردم گوسفند قره قلی نیز تربیه میکنند. در قر مقول علاوه بر مساجد که اطفال بصورت خصوصی تدریس می‌شوند یکباب مکتب ابتدائی واقع قریه آلتی بولک از طرف وزارت معارف دائر گردیده است.

قره: قریه ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در جنوب غرب قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۲۵ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره آغاج: کوتلیست بفاصله ۴۵ کیلومتر در جنوب شرق بوینقره (شولگره) متعلق حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۷ درجه ۲۳ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۵ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره اولیاتان: موضه چاه داریست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب شور تپه مربوط حکومت کلان بلخ متعلق ولایت مزار شریف که بین ۶۶ درجه ۵۴ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۳ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره باغ: قریه ئیست بفاصله ۶/۵ کیلومتر در جنوب اسپندی در علاقه خواجه عمری مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۳ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۵ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره باغ: قریه ئیست بفاصله ۱۹/۵ کیلومتر در جنوب شرق گلران مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۳۷ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۶ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره باغ: حکومت ئیست درجه ۳ بفاصله ۱۳/۵ کیلومتر بطرف شمال شرق سرای خواجه مربوط حکومت کلان کوهدامن متعلق ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۹ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۰ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است. مرکز قره باغ در قریه الراست شمال قره باغ به چیکل رباط فلازئی و بگرام، جنوب آن به کلکان، آق سرای و قلعه فرهاد، شرق آن به کوه تیره خوکه و غرب آن به استالف، خواجه حسن، خواجه شهاب (خوشاب) و استرغچ مربوط است.

کشمش قره باغ خیلی اعلی و معروف است.

قصبات مشهور آن: الر، قره باغ باز ارباغ علم جارچی، پیتاوه، قلعه موسی، کاریز، قلعه یوسفی قلعه شاهی، ببتنی، سردار بیگ، قلعه نواب، قره قول، سبزسنگ، داودزائی، لنگر، قلعه گودر، قلعه حاجی، قلعه نو و غیره.

مزارات معروف: مزار ملا صاحب کاکر، مولوی محمد طیب، مولوی محمد تاج الدین پیر حاضر صاحب، بابای فقیر، شیخ نظام پیر، شاه قاسم سمرقندی، مرجع خاص و عام است.

کاریزها: کاریز کریم خان، میر رحمت الله، کاریز قضا خان شهرت دارد، کاریزهای مذکور خیلی ابدار و سرشار می‌باشند و چندین کاریز دیگر هم موجود است و نهری هم از میان قره باغ میگذرد منبع آن دامان استالف است.

سرکها: در اکثر حصص قره باغ سرک عمومی رفته موتر و گادی بخوبی گشت و گذر کرده میتواند کلالی هم موجود است گل خوبی در قره باغ پیدا می‌شود.

میوه جات: انگور و اقسام آن مانند کشمشی، جسینی، خلیلی، منقه سرخ و سفید غولدانی، عسکری، آبجوش، لعل هراتی و لعل یکدانه، مسکه، صاحبی، کلک عروس، قندهاری، کته، چشم گاو، شمع سر، خالدار، کلمانی می‌باشد.

اقسام توت: بیدانه، شیر توت، خسک، شاه توت، ملا عمری، رقص، للندری سفیدک، گلابی و غیره. انجیر وار هم یافت می‌شود. سیب، ناک، زردالو و غیره میوه‌ها بکثرت پیدا میگردد.
حاصلات زراعتی؛ گندم، جو، جواری بیشتر رواج دارد.

دشت‌ها: از دشت‌های مشهور و لا مزروع آن دست تا ترنگ زر است.

قره باغ: حکومت ایست درجه ۲ مربوط حکومت اعلی غزنی که تخمین بین ۶۷ و ۶۸ درجه ۱۱ و ۳۶ دقیقه ۳۳ و ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴ و ۱۹ دقیقه ۳۸ و ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است. قره باغ از طرف شمال به حوزه مربوط حکومت اندر از سمت جنوب به علاقه مربوطات حکومت مقر، از جانب غرب به کوه گلکو و بعضی حصه‌های حکومت جاغوری و طرف شرق به حوزه علاقه داری گیر و مربوط حکومت اندر محدود است. قره باغ دارای قریه‌های متعدد بوده و هر کدام آن از مرکز حکومتی بفاصله کم و زیادی واقع است و قراء مشهور قرار ذیل است. قریه بهبود، روشان هروگی، دولت خان، قلعه غلام رسول، پنج برجه، شاغولی، جرکنه، سرسوته، قلعه سرخان گرگی، قلعه مروت، قلعه کریم خان، چرکی، شوبار، ملاخیل، لاغر چوبی، کنده لچ، سیدولی، گلکو، تیراباد، تمکی، زردالو، نی کلاه، بهادرگی، سفر خیل، کته ده، قلعه اکبر خان، لیلی، قره چه جمال، برک، دیگانان، جوار خیل، موچی، موشکی، قلعه باران، گنکی فتح خان، جنجال، نوکراک، فقیر یاسمین، نجم، آهن، توجی، قبرغه، کلخ چین، قلعه یارمحمد امبلاق، سپین کاریز، سربلند، خنگلک، ابراهیم خیل، بلوچ خیل، تار نخیل، سنگی سرخان ملوک، سرپوست، جمال خیل، نواز، چونی، ماشی کوچک نوده و لگی، هارون خیل سوخیل ناخیل، نوروز خیل، لونر، همرزبشی، رسوخیل، بیگی خیل، یارگی خیل، اختر خیل قربان مورباني، قلعه جبارخان، سورکی، روبه غندی، غموگی کشی، کاکن، خونبان، خالو خیل لوریانی، شیر، برله، گاو مرده، ولی داد، پارچه گی نا تاروچاپلاق. هوای قره باغ نسبت به شهر غزنی فرق کمی داشته زمستان آن ملایم و در تابستان باد وجود دارد مخصوصا در ماهای حمل ثور و جوزا از ساعت یک بعد از ظهر الی عصر به باد شدید و گردباد

مبدل می‌شود. زمین قره باغ هموار و زراعتی بوده عموما توسط کاریزها آبیاری می‌شود حاصلات زراعتی آن عبارت از گندم، جو، رشقه، شبدر، نخود و غیره می‌باشد. اشجار میوه دار درینجا خیلی کم بوده و در بعضی حصه‌ها کوه بند بعضا باغهای توت، زردالو، بادام دیده می‌شود. اشجار غیر مثمر آن جا چنار، بید و غیره می‌باشد. حیوانات اهلی آن گوسفند، گاو، بز، خر و اسپ بوده، گاو و گوسفند بیشتر تربیه می‌شود. صنعت برک بافی، شال بافی و جوراب بافی در بین اهالی رواج دارد. در قره باغ تنها یک کوه دیده می‌شود که بنام (گلکوه) یاد می‌شود و از طرف شمال بجنوب امتداد داشته طرف غرب حکومتی قره باغ واقع گردیده منطقه قره باغ و جاغوری را از هم جدا می‌سازد و از سلسله کوه پغمان است در قره باغ دشت‌های لا مزروع زیاد وجود دارد و اکثر دشت‌ها شوره زار است خصوصا دشت پاچه گی، اهالی قریه پاچه گی شوره را جمع و در فصل بهار بالای کوچی‌ها می‌فروشند و عده معدودی از مردم به عوض نمک از شوره استفاده می‌کنند. همچنین یک دشت طرف جنوب غرب قره باغ واقع است که بدشت باغ عطر مشهور است. در بهار للمی کاری می‌شود.

مزارات مشهور قره باغ عبارت است از زیارت خواجه شیر بابا، زیارت بینی منده. قره باغ در مجاور سرک کابل، غزنی و قندهار واقع است لهذا تجارت و رونق بازار مذکور خوب بوده مایحتاج عابرین و مسافرین را برآورده می‌تواند در محیط قره باغ دو باب مکتب ابتدائی و یک باب مکتب دهاتی از طرف وزارت معارف دائر گردیده است که اول آن در مرکز قره باغ و یک باب مکتب ابتدائی و یکباب مکتب دهاتی در موشکی می‌باشد. یکنفر وکیل از طرف اهالی حکومتی قره باغ انتخاب و بشورای ملی فرستاده می‌شود.

قره باغ آرق: قریه ئیست در ۱۱ کیلومتری سرای خواجه متصل سرک در علاقه کوهدامن مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۹ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۳ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره باغ بازار: قریه ئیست بفاصله ۴۱/۵ کیلومتر بطرف جنوب غری قریه سربولی در علاقه حکومت درجه ۲ کوهستان متعلق حکومت کلان کاپیسا مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه ۹ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۱ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره بولاق: موضعیست بفاصله ۸۸/۵ کیلومتر در شمال شرق سرحد و اخان مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۳ درجه ۴۶ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲۵ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره پیچان: قریه ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در غرب اندخوی مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۵۶ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۸ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره تپه: تپه ئیست بفاصله ۱۵/۵ کیلومتر در شمال دولت آباد به ارتفاع تخمین ۵۱۰ متر در علاقه حکومت درجه ۲ شیرین تگاب مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۵۲ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه و ۳۶ دقیقه ۹۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره تپه «تورغندی»: موضعیست بفاصله ۵۶ کیلومتر در شمال غرب شهر غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۵۶ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۹ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره تپه کلان «شش چاه شور»: موضه چاه داریست بفاصله ۳۹/۵ کیلومتر در مرکز خمیاب متصل سرکیکه بطرف اند خوی می‌رود در علاقه قرقین مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۵ درجه ۲۷ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۵ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره تری: کوهیست در شمال غرب قلعه سیاه چوب به ارتفاع تخمین «۳۷۳۹» متر در علاقه حکومت درجه ۴ گیزآب متعلق حکومت کلان ارزگان مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۲۸ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره تیزین: قریه ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف شرق قلعه تیزین در علاقه غازائی مربوط ولایت ننگرهار که بین ۶۹ درجه ۳۶ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره جلگه دوران: کوتلی است بفاصله ۷۳/۵ کیلومتر در شمال شرق بزی گنبد در علاقه پامیر مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۴ درجه ۳۴ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۶ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره جنگل: قریه ئیست بفاصله ۲۲/۵ کیلومتر در شمال غرب قلعه سرکاری در علاقه حکومت درجه ۶ دره صوف متعلق حکومت کلان سمنگان مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۷ درجه ۷ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره جنگل: کوهیست بفاصله ۵۲/۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه بالا مرغاب مربوط حکومت کلان باد غیسان متعلق ولایت هرات که بین ۶۳ درجه ۴۷ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۳ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره چینه: قریه ئیست بفاصله ۶ کیلومتر در جنوب چهار آسیاب مربوط حکومت درجه ۲ چهاردهی متعلق ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۱۰ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره خوال: قریه ئیست بفاصله ۳۴ کیلومتر در جنوب غرب سرپل مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۵ درجه ۳۸ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره خوال: قریه ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب شرق قلعه جعفر در علاقه یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۱۴ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۵ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره خیل: قریه ئیست بفاصله ۱۳ کیلومتر بطرف شمال سرای خواجه نزدیک رود قره باغ در علاقه حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۹ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۰ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره دشمن: قریه ئیست بفاصله ۱۳/۵ کیلومتر در جنوب سرای خواجه مربوط حکومت کلان کوهدامن که بین ۶۸ درجه ۸ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره شهرک یار: قریه ئیست بفاصله ۳۸ کیلومتر در جنوب غرب قندز مربوط ولایت قطغن که بین ۶۶ درجه ۱۰ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۳ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره عجلان: موضعیست بفاصله ۳۲/۵ کیلومتر در جنوب شرق دولت آباد مربوط حکومت کلان بلخ متعلق ولایت مزار شریف که بین ۶۷ درجه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۹ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره غتو: موضعیست بفاصله ۲۳/۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه کشک در علاقه کشک و قره تپه مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۶ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۸ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره غجله: قریه ئیست در ده کیلومتری سمت شرقی حکومت درجه ۲ دولت آباد مربوط حکومت کلان بلخ که در حوزه ولایت مزار شریف واقع بوده بر خط ۶۷ درجه و ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و خط ۳۶ درجه ۵۹ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی کائن می‌باشد. اینقریه در

۳۳کیلومتری جنوب شرق مرکز حکومت دولت آباد قرار داشته از طرف شرق به قریه خیر آباد و از سمت غرب بزمین‌های شنگل آباد و بعضا به احاطه جات قریه زادایان و از حصه شمال بریگستان و از ناحیه جنوب بزمین‌های سراسیاب محدود است. هوای آن در تابستان گرم و در زمستان سرد بوده از برج جدی الی اواخر حوت موقع بارش برف و باران اینمنطقه است سردی آن بطور متوسط دو درجه تحت صفر می‌شود اینقریه سطح هموار داشته اراضی قابل زراعت آن (۲۳۶۵۰) جریب تخمین شده است. پیداوار زراعتی آن عبارت از گندم، جو، کنجد، پنبه می‌باشد. در باغهای آن اشجار میوه دار از قبیل توت زردآلو، سیب، بادام، شفتالو، سنجد بعضا انجیر وجود دارد اما باغهای انگوری درینقریه کمتر است نباتات فالیزی آن عبارتست از خربوزه، تربز، کدو، بادرنگ درین قریه بخوبی بعمل می‌آید. سبزیجات هم مانند بادنجان، پیاز و پالک است که کمتر کشت می‌شود خربوزه تربوز گندم و پنبه که نسبتا زیاد و اضافه از احتیاج عامه حاصل می‌دهد برای فروش در بازار دولت آباد و قراء مربوطه آن برده می‌شود اشجار غیر مثمر و نباتات طبی نیز مانند دیگر قراء در اینجا پیدا شده مردم قریه ازان منفعت می‌گیرند. حیوانات اهلی و غیر اهلی آن عبارتست از گاو، گوسفند، اسپ مرکب، اشتر ،بز، آهو، روباه، خرگوش، گرگ و شغال طیور اهلی و غیر اهلی آن مانند مرغ خانگی، کبوتر، بودنه، زاغ، موسیچه، هدهد، مینا، مرغ دشتی مرغ آبی، باز، باشه، دغداغ و شاهین است پیشه اهالی زراعت مالداری و بعضا دکانداری و گل کاری بوده، تجاری جولائی هم مروج است، نسبت به نگاهداشت و تربیه گوسفند قره قل تا اندازه از پشم و پوست قره قل صادرات تجارتی دارند. اراضی اینجا از نهر دولت آباد و یک حصه نهر ارغنداب آبیاری می‌شود یک راه از مرکز حکومتی دولت آباد الی قریه (زادیان) تمدید شده که تقریبا ۶ کیلومتر طول دارد و ازینراه بمسافه ۴ کیلومتر راه خصوصی بطرف قریه مذکور می‌رود اینراه اخیرا بقریه خیرآباد و کمیساری سیاه گرد متصل میگردد.

قره غیتو: قریه ئیست بفاصله ۹۱کیلومتر در جنوب غرب تکزار در علاقه سنگچارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۵ درجه ۴۶ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۴ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره قمر: موضع است بفاصله ۲۶کیلومتر در غرب فیض آباد مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه ۲۱ دقیقه ۳۱ طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۷ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره کمر: مغازه ئی است در حوزه حکومتی کلان سمنگان «یبک» که در جناح شمال شرق کوهی بر فراز یک قریه کوچک موسوم به (سرکار) تقریبا در ۱۳ کیلومتری ایبک، در بین راه بین پل خمری و تاشقرغان واقع است. ارتفاع این مغازه از سطح بحر (۹۸۴) متر و از سطح زمین آن (۱۳) متر می‌باشد مغازه مذکور در جدار جنوبی کوه واقع بوده و چشم انداز خوبی دارد، آب نوشیدنی هم در نزدیکی آن یافت می‌شود. در لبه فوقانی مغازه، سنگ‌های کوه تقریبا (۷) متر پیش برامدگی دارد.

خود بدنه کوه از احجار رسوبی تشکیل شده و بصورت احتمالی بدوره (ژوراسیک) طبقات الارض ارتباط می‌گیرد. مغاره در سال ۱۹۲۳ م از طرف داکتر «کارلنتن کون» متخصص قبل التاریخ باستان‌شناسی دانشگاه پنسلوانیا تحقیقات بعمل آمد. هکذا از تاریخ ۱۷ الی ۳۰ حمل ۱۳۲۳ مطابق (۶-۱۹ اپریل ۱۹۵۴ م) از طرف هیئت امریکائی دانشگاه پنسلوانیا حفریاتی صورت گرفت و آثاری پیدا شد که بدوره قدیم حجر تعلق می‌گیرد از روی شواهدیکه بدست آمده، این مغاره مدت‌های طولانی محل زندگانی و بود و باش بشر بوده و اقلا چهار دوره حیات را پیموده است. قدیمترین دوره اشغال مغاره، همان دوره است که فزار سنگی شکل طبیعی داشته است.

قره کتک: قریه ئیست بفاصله ۲۱/۵ کیلومتر در جنوب قریه اوریکه در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۶ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۹ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره کل: قریه ئیست بفاصله ۱۷ کیلومتر در شمال قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۱۵ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۳ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره کل: قریه ئیست بفاصله ۳/۵ کیلومتر در جنوب قریه نمازگاه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۳۲ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۴ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره کلی: قریه ئیست بفاصله ۳۰ کیلومتر در جنوب غرب میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۳۰ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۸ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قره کن: قریه ئیست بفاصله ۱۲/۵ کیلومتر در جنوب شبرغان مربوط حکومت اعلی شبرغان

که بین ۶۵ درجه ۴۷ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۱ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزان: قریه ئیست در حکومت درجه ۲ دولت آباد مربوط حکومت کلان بلخ متعلق ولایت مزار شریف که بخط ۵۶ درجه ۳۹ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد مشرقی و خط ۳۷ درجه و ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی قرار داشته در ۱۲ کیلومتری سمت غربی دولت آباد واقع شده است. حدود آن از طرف شرق بقریه طاغن اریغ از طرف غرب بقریه دالی و از سمت شمال بریگستان و بعضا بزمین‌های قریه نچکه و از طاغن اریغ از طرف غرب بقریه دالی و از سمت شمال بریگستان و بعضا بزمین‌های قریه نچکه و از حصه جنوب به ارضی قریه عاشقان و اسلام محدود می‌باشد. هوای آن در تابستان گرم و در زمستان نسبت بوزیدن باد بسیار سرد است، بارندگی برف و باران از اوائل جدی الی اخیر حوت و بعضا الی حمل و ثور دوام میکند دراینقریه نسبت باینکه نهر علیحده ندارد زمین‌های زراعتی آن از نهر ارغنداب آبیاری می‌شود باغهای انگور کمتر بوده از دیگر میوه‌ها توت، زردآلو، بادام، آلوبالو، سنجد، هم قلت دارد، اشجار غیر مثمر از قسم سفیدار، چنار، پشه خانه نیز وجود داشته بمصرف محروقات می‌رسد. بیداوار زراعتی آن عبارت است از گندم، جو، کنجد و پنبه بوده خربوزه، تربوز بادرنگ و از سبزیجان تنها پیاز و گندنا کشت می‌شود و یک اندازه گیاهای طبی در دشت‌ها می‌روید حیوانات اهلی آن عبارت است از گاو، گوسفند، بز و حیوانات اهلی آن گرگ، شغال، روباه و خرگوش می‌باشد. طیور اهلی و غیر اهلی آن عبارتست از مرغ خانگی، بودنه، کبوتر مینا، موسیچه، اکک (عقعق) زاغ، سار، کل مرغ، بقره قره، دغداغ. مردم اینقریه زارع و مالدار بوده بعضا شترکار و کراکش می‌باشند، موزه دوزی و نجاری نیز رواج دارد، طبقه اناث آنها عموماً قالین باف هستند، صادرات اینقریه قالین، پشم و پوست قره قلی است واردات اینقریه رخت باب و مواد خوارکه قابل احتیاج می‌باشند تعداد خانوار آن (۳۲۰) خانه تخمین می‌شود، زمین‌های اینقریه از پایان آب نهر شیخشرک آبیاری می‌شود زمین قابل زراعت آن تخمین در حدود (۸۶۸۹) جریب می‌باشد. از مرکز حکومتی دولت آباد سرکیکه تقریبا (۱۲) کیلومتر طول دارد بقریه قزان که متصل سرک کلفت می‌باشد کشیده شده و یکراه از بین قریه دالی عبور نموده بعلاقه مردیان لقچه می‌رسد و از طرف شمال قریه مذکور سرکی که دارای تقریبا (۲۶) کیلومتر طول می‌باشد بسرک کلفت و بندر کلفت تمدید و هکذا از سمت جنوب بطول ۱۸ کیلومتر راهی است که به مرکز حکومت کلان بلخ اتصال میبابد. در قریه قزان یکباب مسجد جامع و دو باب مساجد وقتی موجود است که مردم آنجا بادای نماز می‌پردازند.

قزل: قریه ئیست بفاصله ۲۵/۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه لعل در علاقه حکومت درجه ۳ لعل و سرجنگل مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزل اباق: قریه ئیست بفاصله ۳۰ کیلومتر در شمال غرب مرکز آقچه مربوط حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۵ درجه ۵۴ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۵ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزلباش: موضعیست بفاصله ۲ کیلومتر در غرب جلریز در علاقه حکومت درجه ۲ میدان مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۳۶ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزل بوره: قریه ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در شمال مرکز قندز مربوط ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه ۵۰ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۰ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزل بولاق: قریه ئیست بفاصله ۳۱/۵ کیلومتر در شمال غرب گلران در علاقه حکومت درجه ۲ گلران مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۲۶ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۸ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزل تپه: قریه ئیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در جنوب شرق میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۵۳ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۵ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزل تگره: کوهیست در شمال غرب بوی نقره (شولگره) متعلق حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۶ درجه ۴۳ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۷ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزل تمشک: کوهیست در غرب چاه آب در علاقه تنگی قلعه مربوط حکومت کلان تالقان متعلق ولایت قطغن که تخمین بین ۶۹ درجه ۳۷ و ۴۰ دقیقه ۳۴ و ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۸ و ۲۵ دقیقه و ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزل دره: کوتلی است بفاصله ۱۷ کیلومتر در جنوب شرق رستاق مربوط حکومت کلان تالقان متعلق ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه ۵۷ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۹ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزل رود: رودی است بفاصله ۷۰ کیلومتر در گمال غرب شهر خلیل در علاقه حکومت درجه ۲ کشک متعلق حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که بین ۶۰ درجه ۱۱ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۰ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزل سو: قریه ئیست بفاصله ۴۳/۵ کیلومتر در جنوب غرب میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۲۲ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۴ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزل قلعه: قریه ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در شمال غرب قریه وزیر آباد در علاقه بلخ مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۶ درجه ۴۲ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۰ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزل قلعه: قریه ئیست بفاصله ۲۱/۵ کیلومتر در جنوب غرب حضرت امام متعلق حکومت کلان قندز مربوط ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه ۳۶ دقیقه ۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۹ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است. قزل قلعه بندر سرحدیست بین افغانستان و اتحاد شوروی درین اواخر سرک جدیدی بین حکومت حضرت امام و بندر قزل قلعه تمدید گردیده، این سرک فاصله بین سرحد کلفت (در حوزه ولایت مزار شریف) و پل خمری را در حدود یک صد کیلومتر کوتاه ساخته برای حمل و نقل مال التجاره و ترانزیتی از راه شوروی سهولت بسزائی را ایجاد نموده و خیلی اقتصادیست.

قزل قلعه: قلعه ئیست بفاصله ۱۲ کیلومتر در شمال غرب رستاق مربوط حکومت کلان تالقان متعلق ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه ۴۵ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۱ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزل قم: موضع ایست بفاصله ۲۲ کیلومتر در شمال شهر اند خوی در ریگستان مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۵ درجه ۲ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۹ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزل کوتل: کوتلی است بفاصله ۵۷ کیلومتر در جنوب شرق شبرغان متعلق حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۵ درجه ۵۹ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۰ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزل کوتل: کوتلی است بفاصله ۳۶/۵ کیلومتر در جنوب غرب میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۵۰ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۷ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزل کوچه: دره ئیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در شمال غرب نهرین مربوط حکومت کلان پل خمری متعلق ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه ۵۶ دقّیقه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۸ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزل کوچه: قریه ئیست بفاصله ۴۴/۵ کیلومتر بجنوب غرب حضرت امام متعلق حکومت کلان قندز مربوط ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه ۵۱ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۵ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قزل گان: قریه ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب قریه بوی نقره (شولگره) نزدیک دره بندبابه متعلق حکومت درجه ۳ کشنده در حوزه حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۶ درجه ۵۳ ؟؟ طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۴ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قشلاق: قریه ئیست بفاصله ۱۶/۵ کیلومتر در شمال شرق اوبه مربوط ولایت هرات که بین ۶۳ درجه ۱۳ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قشلاق: قریه ئیست بفاصله ۶/۵ کیلومتر در شمال غرب تاشقرغان (خلم) مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزار شریف که بین ۶۷ درجه ۱۳ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۱ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قشلاق استاد: قریه ئیست بفاصله ۶ کیلومتر در شمال غرب سمنگان مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۸ درجه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۶ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قشلاق بای ریگ: قلعه ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب قلعه جعفر در علاقه یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۱۵ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۲ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قشلاق تهلت: قریه ئیست بفاصله ۶۶ کیلومتر در شمال مرکز سمنگان مربوط ولایم زار شریف که بین ۶۸ درجه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۷ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قشلاق جان: قریه ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در جنوب قلعه گلران بادغیسات متعلق ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۴۴ دقیقه ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قشلاق خواجه: قریه ئیست بفاصله ۷/۵ کیلومتر در شمال غرب سمنگان مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶ درجه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۷ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قشلاق خواجه: قریه ئیست بفاصله ۸/۵ کیلومتر در شمال غرب سمنگان مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۸ درجه ۵۹ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۶ درجه ۱۸ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قشلاق خواجه: موضعیست بفاصله ۶۶ کیلومتر در شمال غرب قریه جوی نو مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۳۲ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۶ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قشلاق قاری: قریه ئیست بفاصله ۷/۵ کیلومتر در جنوب غرب بغلان مربوط ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه ۵۳ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۰ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قشلاق کبی: قریه ئیست بفاصله ۴۸ کیلومتر در جنوب غرب قریه وزیر آباد در علاقه حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۶ درجه ۳۶ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۳ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قشلاق یابو: قریه ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در شمال قلعه دره صرف مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزار شریف که بین ۶۷ درجه ۱۶ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۶ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قصاب قلعه: قلعه ئیست بفاصله ۱۱/۵ کیلومتر در جنوب غرب کرخ مربوط حکومت درجه ۴ کرخ متعلق ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۲۷ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قصاب قلعه: قریه ئیست بفاصله ۲۶/۵ کیلومتر در شمال غرب میمنه که بین ۶۴ درجه ۳۳ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قصابک: قریه ئیست بفاصله ۱۱/۵ کیلومتر در شمال شرق قلعه سرکاری مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۵۳ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۳ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قطغن: یکی از ولایات هفتگانه افغانستان است که بین ۶۸ و ۶۹ درجه طول‌البلد شرقی و ۳۵

و ۳۸ درجه عرض‌البلد شمالی واقع است این ولایت در شمال افغانستان وقوع دارد دریای آمو و سطح مرتفع پامیر که خط فاصل بین مملکت اتحاد شوروی و افغانستان است در انتهای شمالی این ولایت کائن می‌باشد، قطغن در قدیم بنام تخارستان یاد می‌شد، قبل برین مرکز قطغن خان آباد بود. از چند سال باین طرف مرکز ازانجا به بغلان که فاصله آن از کابل ۴۴۱ کیلومتر است انتقال داده شد زیرا بغلان دارای آب و هوای مناسب بوده.

پیداوار زراعتی قطغن: در قطغن دو نوع گندم کاشته می‌شود که یکی بنام للمی و دیگری بنام آبی یاد می‌شود قطغن از حیث پیداوار گندم غنی‌ترین قطعات افغانستان است جو، باقلی، مشنگ، ماش، برنج، باریک، برنج لک، شرشم، زغر، کنجد و پنبه نیز بوفرت کاشته می‌شود خلاصه اینکه قطغن یک ولایت زراعتی و حاصل خیز بشمار می‌رود، پنبه قطغن از لحاظ کثرت شهرت تام دارد در قندز شرکتی بنام شرکت پنبه تاسیس گردیده که اکثر پنبه کار آمد فابریکه نساجی پل خمری ازانجا تهیه می‌شود، از پنبه در بافتن صحن‌ها و از دانه آن روغن بدست می‌آورند که ازان صابون صاخته می‌شود، علاوه بر حبوبات و پنبه که در فوق ذکر شد لبلبو نیز بمقدار فراوان کاشته می‌شود که در فابریکه قند سازی بغلان بکار انداخته شده و ازان بوره می‌سازند، تربز و خربزه نیز درینجا بوفرت کاشته می‌شود، خربزه عسقلانی در شیرینی و لطافت خود در تمام افغانستان شهرت بسزائی دارد. تربز للمی آن در شیرینی کمتر نظیر دارد. چند نوع خربزه درینجا پیدا می‌شود از خربزه خشک در موسم زمستان و اوائل بهار نیز استفاده مینمایند، باد رنگ، کدو و تره هم حاصل خوب می‌دهد.

سبزیجات: بادنجان سوسنی، بادنجان رومی، زردک، کچالو، شلغم، پیاز، مرچ درانجا بمقدار زیاد زرع گردیده، و در روزهای بازار بمعرض فروش گذاشته می‌شوند، بادام زمینی نیز در اینجا دیده شده که همچون کچالو در زیر زمین ریشه دوانیده هر ریشه آن دارای چندین بادام می‌باشد این نوع بادام مثمر بادام کاغذی بدون سنگ و اسباب دیگر بدست شکستانده شده، مغز آن از پوست جدا میگردد و در ذات خود از بادام درختی کم نیست.

پیدارواز سردرختی: در قطغن توت، انگور، انار، زردآلو، چار مغز، سیب، ناک، بهی، بادام، شفتالو، آلوبالو، عناب، سنجد، پسته و غیره پیدا می‌شود، توت خنجان که از توابع قطغن است شهرت بسزا دارد. سنجد نیز درانجا بوفرت پیدا می‌شود که از میوه و چوب آن استفاده می‌گردد. درختان غیر مثمر: بید، چنار، عرعر و شنگ بوده که در تعمیر ابنیه و سوخت ازان‌ها کار گرفته می‌شود، چوب سکساول سیاه چوب، بشال، گز نیز دستیاب میگردد، چوب سکساول در

سوخت و قوه آتش نسبت بچوب بلوط تفوق دارد، ناگفته نماند که در قطغن زمین مزروعی نسبت بباغات زیادتر است، ازین سبب حاصلات زمینی آن به نسبت میوه جات و درختان بسیار می‌باشد. انواع بته‌ها در کوها و میدانهای لامزروع آن بکثرت وجود دارد.

املاک نواحی خان آباد، بغلان، قندز، تالقان، حضرت امام صاحب و قلعه زال و غیره نقاط مشابه بوده بعضی للمی و بعضی آبی است در زمین‌های آبی گندم،

جو، برنج لک و برنج باریک، ماش، جواری، نیشکر، پنبه، زغر، حنا و غیره نباتات معموله بعمل می‌آید. در املاک للمی آن گندم، جو، نخود، کنجد، زغر، فالیز خربوزه، و تربوز زرع می‌شود. خربوزه للمی که بزمین‌های ده ویران و به قریه نزدیک قندز موسوم به طرغی زراعت می‌شود، نسبت بدیگر جاهای قطغن خوبتر و شرین‌تر

است اما چیزیکه مهم‌تر است زراعت پنبه است که در قطغن به پیمانه کافی ذریعه اهالی زر می‌شود در سنه ۱۳۲۰ و سنه ۱۳۲۱ نیم اراضی مزروع را فرا گرفته و تا حدود ۱۵۰۰۰۰ تا ۲۰۰۰۰۰ جریب زمین تحت زرع پنبه گرفته میشد و حاصل آن به (سی لک سیر) بالغ می‌گردید. در سنوات ۱۳۲۵ و ۱۳۲۶ زراعت آن نسبت به گرانی قیمت غله و خوراکه باب تا حدی متروک گردید که مردم بعوض پنبه گندم کشت می‌کردند لکن در سنه ۱۳۲۷ باز بزراعت پنبه مراجعه شده چنانچه در سال ۱۳۲۷ تا حدود ده لک سیر بوده و در سال ۱۲۳۸ حاصل آن بالغ به (بیست و دو تا بیست و سه لک سیر بود، اتحادیه پنبه شمالی که پنبه اهالی را خریداری میکند برای اهالی تخم اصلاح شده و تقاوی می‌دهد. فارم قندز برای اصلاح جنسیت پنبه تجارب و عملیات فنی می‌نماید. قطغن از لحاظ میدانهای وسیع زراعتی و انهار متعدد و آب فراوانش برای ترویج و توسعه زرع نباتات صناعتی مساعد است. یکی از نباتات مهم دیگر که اهمیت صناعتی دارد لبلبوی قنداست که در اراضی بغلان تا بحدود بیست هزار جریب زمین ذریعه اهالی زرع می‌شود، حاصل فی جریب در حدود دو تن است و مقدار شکل مستحصله تخمین ۵۰۰۰ تا ۶۰۰۰ تن می‌باشد، ریاست زراعت در خصوص اینکه زرع نباتات صناعی توسعه پذیرد و قطغن یکی از مناطق مهم محصولات زراعی گردد ترتیبات لازمه را اتخاذ نموده است و یکی از ترتیبات خریداری تراکتورها و ماشین‌های زراعتی است تا زراعت قدیمه و سابق لبلبو را بزراعت میکانیزه و عصری تبدیل نماید. آبادی مزید قطغن مربوط بدریافت منابع جدید آب است تا دشت‌ها وسیع مثل ارچی و غیره تحت آب آورده شده و به اراضی قابل الزرع افزوده شود در سرحدات اندراب پیاز و سیر کوهی، رواش، شقاقل، زیره، پسته، بادام تلخ، سمارق،

قوزه قرنی و کدوگگ که بیخ آنرا جوش داده و نمک پاشیده مانند کچالو میخورند و همچنین هنگ بسیار است چمن زارهای خوب و علف زارهای وافر و مرغوبی را داراست، گل بنفشه، گندنار، کاکوتی بابوه، پودینه کوهی و درمنه ترکی، نیز بکوهای اندراب زیاد است. اسپ‌های اندراب شهرت بسزائی دارد. نهرین دارای جنگلات مهم است که در آن پسته و ارچه زیاد است غوری آب وافر دارد معهذا زراعت زیاد آن گندم، جو، ارزن، باقلی، مشنگ، شاخل، پنبه و برنج باریک است. میوه‌های متنوع مثل انگور، توت، سیب، ناک، زردآلو، خربوزه و تربوز دارد. کوهای غوری مانند بغلان، نهرین پسته، بزغنج و هنگ دارد. در جنگلات قطغن مثلا جنگل حضرت امام صاحب شکار گوزن، شیر خرگوش، گرگ، روباه، شغال، مرغ دشتی، قاز و لگ لگ و غیره ممکن است، نسبت بسابق یک حصه مهم این اراضی جنگلی باراضی زراعتی تبدیل شده است. همچنین در چشمه شیروقول برس تالقان مرغ دشتی و در خود تالقان مرغابی بسیار است و شکار کبک هم در اطراف و جوانبش بنظر می‌رسد و همچنین است در فرخار. در کوهای فرخار جنگلهای پسته و بادام تلخ، ارچه ارغوان، بید، گز، بشال، یخمن، دولانه و زرشک زیاد است و در اطراف و نواحی اش شکار آهو می‌شود. در ورسج جنگلهای ارچه سرخ و یخمن و بمقام دره کتو و پیوا سپیدارهای کلان و قوی بسیار است. یکقسم لاله که اهالی آنجا بیخ آنرا میخورند نیز موجود است. در حضرت امام صاحب باغهای متعدد است و خربوزه‌اش شهرت بسزائی دارد.

معادن: از جمله معادن بکار افتاده قطغن یکی معدن زغال سنگ و دیگری معدن نمک است.

معدن زغال سنگ: یکی معدن زغال سنگ ایش پشته که تخمین در ۲۹۱/۵ کیلومتری شمال شهر کابل، دیگر معدن کرکر در قرب تخمین ۲۷/۵ کیلومتری جنوب شرق حوالی پلخمری و ثالثاً معدن بنگی در تخمین ۲۹ کیلومتری جنوب شرق شهرخان آباد می‌باشد. معادن ایش پشته و کرکر از معادن مهمه بکار افتاده بشمار رفته ذغال مستخرجه معدن ایش پشته برای ضرورت محروقاتی شهر کابل و دوائر دولتی و از کرکر برای فابریکات صناعتی بمصرف می‌رسد.

معدن نمک: چون در افغانستان دو جنس نمک موجود است یکی نمک کوهی دوم نمکسارها اما نمک از نوع اول بشمار می‌رود مانند نمک آب تالقان، کلفگان، چال و قراق شهرت بسزائی دارد. در زمره معادن نمک کوهی، معدن نمک آب تالقان اهمیت خاصی دارد. معدن مذکور بمسافه تخمین ۱۹/۵ کیلومتر از تالقان بطرف جنوب شرق و در جناح شرقی دریای نمک آب بشکل یک کوه نمکی واقع می‌باشد. مقابل این کوه نمک بطرف غرب در جناح چپ دریای

نمک آب نیز یک کوه نمک موجود است و دریای (تالقان) از بین هر دو کوه نمک عبور و در حین آب خیزی یکمقدار زیاد نمک را از جناحین خویش قطع کرده و آب آن شور می‌شود و بهمین سبب بنام دریای (نمک آب) معروف گشته است اما معدن نمک کلفگان بمسافه تخمین ۴۲ کیلومتر از تالقان بطرف شرق واقع گردیده وکوه نمک بمسافه تخمین ۲/۵ کیلومتر از خط سرک بطرف غرب وقوع دارد، ذخیره آن نسبت به کوه نمک تالقان کمتر است جنسیت آن پست و تا یک حدی با یک نوع گل سرخ رنگ آمیخته است وجود این گل رنگ نمک را سرخ گردانیده اهالی بدخشان از قدیم الایام به این نمک آشنائی داشته و به سبب این گل و رنگ سرخ آن را دوا می‌پندارند و به خریداری آن اشتیاق زیاد دارند و بازار فروشی این نمک را تنها حکومت اعلی بدخشان تشکیل می‌دهد.

گل‌های کاشی سازی و چینی: در چایاب، رستاق، قندز پیدا می‌شود.

حیوانات اهلی: حیوانات اهلی قطغن عبارت است از گاو، گوسفند، اشتر، اسپ، بز و مرکب این ولایت بطوریکه در حاصلات زراعتی غنی‌ترین حصص افغانستان است همان طور در پرورش حیوانات نیز مستعد می‌باشد، مراتع و چراگاهای خوبی دارد دو نوع گوسفند در اینجا یافت می‌شود که یکی دنبه دار وکلان بوده از گوشت، روغن، پوست و پشم آن استفاده مینمایند این نوع گوسفند بمقدار فراوان وجود داشته رمه‌ها و گله‌ها ازان تشکیل می‌یابد و علاوه بر اینکه خوراک اهالی آنجا را تکافو مینماید، تعداد زیادی آنرا در کابل، پروان و کوهدامن بغرض فروش سوق داده تجارت خوبی را روی کار می‌آورد، و تقریبا دو ثلث خود را که گوشت اهالی کابل از گوسفندان قطغن تهیه می‌شود. نوع دوم آن گوسفند قره قلی است که در ساختمان جثه از گوسفند فوق الذکر تفاوت دارد مردم از پوست چوچه نوزاد آن کلان پوستین و پوستینچه می‌سازند، انوع پوست قره قلی زیاد است بهترین آن سور و کبوچه می‌باشد پوست قره قلی قطغن بعد از اند خوی و میمنه بدرجه دوم است و بخارج فرستاده شده و یکی از اقلام صادراتی بزرگ وطن را تشکیل می‌دهد. اسپ قطغن معروف‌ترین و خوشنماترین اسپ‌های دیگر قطعات افغانستان است، مردم بر علاوه اینکه اسپ‌ها را در سواری و بارکشی استعمال میکنند کار بزکشی را نیز ازآنها می‌گیرند، چنانچه اسپان قطغن در فن بزکشی مهارت خوبی از خود نشان می‌دهند در مسابقه اسپ دوانی و پایگاها در روزهای ملیه، اعیاد و عروسی‌ها هم ازانها کار گرفته می‌شود برای نگهبانی مواشی از خوف گرگ سگان تنومند را نگاه میکنند، این سگان در مقابل گرگ مقاومت خوب نشان می‌دهند.

حیوانات وحشی: در قطغن حیوانات وحشی از قبیل آهو، گوزن، خرس، خرگوش روباه گرگ، شغال، شغور، دله خفک و خوک پیدا می‌شود. خوک به تعداد زیاد در سحراها و مزارع موجود بوده سبب خرابی حاصلات و پریشانی دهقانها میگردد.

طیور: طیور اهلی و وحشی در اینجا زیاد پیدا می‌شود، اهلی آن عبارت است از مرغ خانگی کبک و فیل مرغ، طیور وحشی آن فاخته، کبک دری، بودنه، مینا، کبوتر، مرغابی وحشی مرغان دشتی، سیسی، قره قوش و غیره. چون در سابق مردم قطغن بشکار تفنگ عادی نبودند مرغان دشتی هر یک در جسامت همچون بزغاله کوچک دیده می‌شدند در دشت‌ها گله‌ها را تشکیل داده احدی متعرض آنها نمی‌گردید، درین اواخر از شکار آنها استفاده خوبی بعمل می‌آید.

کیفیت طبیعی: در قطغن کوه سنگی کمتر وجود دارد تنها شاخهای سلسله کوه هندوکش است که در بعضی حصص آن بارتفاع کم انشعاب یافته زمین هموار که بواسطه دریاها و نهرها آبیاری می‌گردد و تپه‌های خاکی که برای زراعت للمی مساعد است قسمت عمده این ولایت را تشکیل می‌دهد در بعضی قسمت‌های این منطقه سنگ ریزه بکلی یافت نمی‌شود و خاک آن سیاه رنگ بنظر می‌خورد، ازین سبب باستعمال انبار و پاروها چندان احتیاج پیدا نمیکند، و برخی دیگر خاک رسی داشته برای حاصلات للمی مستعد می‌باشد، خلاصه اینکه ولایت قطغن اکثرا باستثنای بعضی تپه‌های خاکی میدان و صحرای وسیع است.

پیشه اهالی: اهالی این منطقه زراعت پیشه و مالدار هستند، پیشه اکثر اهالی را همین دهقانی و مالداری تشکیل می‌دهد. چون محصولات زراعت و مواشی از مصرف خود مردم اضافه می‌ماند آنرا بمعرض فروش می‌گذارند و از ناحیه تجارت عمده بعمل می‌آید، مثلاً گندم و برنج از محصولات زراعتی، گوسفند و قره قلی از پیدا وار حیوانی آنها که زیاده از مصرف اهالی باقی میماند ذریعه تجاران خرید و فروش می‌گردد. تجارت پوست و پشم حیوانات نیز یکی از مواد بزرگ تجارتی است، پنبه که در نقاط مختلفه قطغن شرکت‌ها بنام آن تاسیس یافته هم از مواد بزرگ تجارت می‌باشد. علاوه بر زراعت، تجارت و مالداری که پیشه مهم اهالی را تشکیل می‌دهد، صنائع دستی نیز در بین مردم رواج دارد مثلا بافتن قالین، گلیم، لچه، کرباس، نمد، دوختن موزه پای پوش و پایزار، بافتن تان که ازان چین‌های پشمی و بالاپوش‌ها می‌سازند و دوختن چپن‌های استردار و پنبه پر و جاکت و پلوارهای پنبه پر، از صنائع دستی آنها بشمار می‌رود، دسته از مردم به شغل دکانداری امرار حیات میدارند. بعضی آهنگر بوده زنجیرهای دروازه، بیل تیشه و نعلها برای اسپ و مرکب می‌سازند.

روز بازارها: در هفته دو روز در مراکز مهم قطغن روزبازار می‌باشد که دران روز مردم از نقاط دور و نزدیک اموال تجارت خود را بالای اسپان و مرکبان بار نموده در بازار می‌آورند و اشیاء در مواضع معینه شان نهاده شده هر کس مال تجاره خود را بفروش میرساند و اشیای ضرورت خود را خریداری کرده واپس بخانه‌های خود مراجعت میکنند، باین ترتیب در روز بازار خرید و فروش خوبی می‌شود مواضعی که روز بازار دارند و نسبتا بهم نزدیک می‌باشند روز بازارشان مختلف می‌باشد تا اهالی یک موضع مال تجارت خود را در موضع دیگر برده بفروش برساند. باین قسم تاجر می‌تواند که در یک هفته چند جای مال خود را به معرض فروش بگذارد و ضروریات یک موضع را به موضع دیگر برساند و دکاندارها می‌توانند که از روز بازار استفاده نمایند، مثلا مال تجارتی را که تجاری از موضع دور دست آورده است و به قیمت نازل بدست می‌آورند و در غیر روز بازار به نرخ قیمت‌تر فروش مینمایند ازین رهگذر بدون زحمت فایده خوبی حاصل میدارند.

راه‌ها: راه بزرگی که کابل و قطغن را بهم وصل می‌دهد تردد خوب‌تر و تجارت بهتری ازین راه دست می‌دهد راه عمومی است که چاریکار، غوربند و کوتل شبر را عبور مینماید، روزانه به تعداد زیادی موتر ازین راه تردد میکند و مواد کارآمد یک منطقه را به منطقه دیگر میرساند، و راه دیگری که از قطغن به مواضع مختلف پروان و از انجاها به قطغن رفت و آمد می‌شود راه کوتل خاواک است این راه اگرچه به قطغن بسیار نزدیک است و فاصله زیادی ندارد، اما چون سرک آن ناهموار و کوتل خاواک هم صعب المرور می‌باشد، جز در ایام تابستان و برج جوزا و میزان در دیگر مواسم سال ازانجا گذشتن دشوار بنظر می‌خورد، و آنهم ذریعه اسپ و مرکب و پیاده. راه دیگری که به کوه شوا به پنجشیر نیز وجود دارد که توسط آن به قطغن رفت و آمد می‌شود، این راه خیلی نزدیک است اما چون کوه فوق الذکر برفگیری زیاد دارد تردد از راه مذکور جز در فصل تابستان دشوار است راه دیگری که هم نزدیک و هم آسان می‌باشد راه کوتل سالنگ است وزارت فوائد عامه در نظر دارد که این راه را فراخ کرده موتر رو بسازد. دو راه قطغن به از مزار شریف کشیده شده یکی راه موتر رو و سرک عمومی که از بغلان جدا شده، خلم و سمنگان را عبور کرده بمزار شریف می‌رسد و راه دیگر آن آبدان میر علم است این راه، راه سواری اسپ و پیاده است، چون در بین راه مذکور بدون آبدان میرعلم که آب آن هم از برف و باران جمع می‌شود آب و آبادی نیست عابرین دچار بسا مشکلات می‌گردند بهمین لحاظ ازین راه موتر به ندرت تردد می‌نماید راهی که بدخشان و قطغن را بهم وصل مینماید یک راه موتر رو

است که از خان آباد به جنوب تالقان بامتداد دریای تالقان عبور کرده تا بدخشان می‌رسد، یک راه دیگر ازین ولایت از حد کلفت بروسیه می‌رود.

معارف قطغن: بصورت عمومی در ولایت قطغن بیست و سه باب مکتب اساسی ذکور که ازانجمله یک باب مکتب لیسه و دو باب مکتب متوسط و بیست باب مکتب ابتدائیه است و سه باب مکتب ابتدائیه اناث و متجاوز از چهل باب مکتب دهاتی می‌باشد. که ذیلا مواضع هر کدام را با تاریخ تاسیس بعضی از آنها تذکار مینمائیم: یک لیسه در بغلان تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۶، یکباب مکتب متوسط در خان آباد تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۹ یکباب مکتب متوسطه در قندر تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۴، یکباب مکتب ابتدائیه در فابریکه بغلان تاریخ تاسیس آن ۱۳۲۱، یکباب مکتب ابتدائیه گاری تاریخ تاسیس آن ۱۳۲۳، یکباب مکتب ابتدائیه در مرکز پل خمری تاریخ تاسیس آن ۱۳۲۱، یکباب مکتب ابتدائیه در دند غوری تاریخ تاسیس آن ۱۳۲۳ یکباب مکتب ابتدائیه در دهنه غوری تاسیس آن ۱۳۱۶، یکباب مکتب ابتدائیه در دوشی تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۶، یکباب مکتب ابتدائیه در سنگبران اندراب تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۶ یکباب مکتب ابتدائیه در بنوی اندراب تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۱، یکباب مکتب ابتدائیه در قاصان اندراب تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۷، یکباب مکتب ابتدائیه در نهرین تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۶، یک باب مکتب ابتدائیه در چار دره قندر تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۶، یکباب مکتب ابتدائیه در امام صاحب تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۶، یکباب مکتب ابتدائیه در آق تاش تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۷، یکباب مکتب ابتدائیه در مرکز تالقان تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۴ یکباب مکتب ابتدائیه در سرای سنگ تالقان تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۷ یکباب مکتب ابتدائیه در بهارک تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۷. یکباب مکتب ابتدائیه در فرخار تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۵، یکباب مکتب ابتدائیه در دشتی قلعه تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۷، یکباب مکتب ابتدائیه در ینگی قلعه تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۷، یکباب مکتب ابتدائیه در رستاق تاریخ تاسیس ۱۳۱۰ یکباب مکتب ابتدائیه در چاه آب تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۶، یکباب مکتب ابتدائیه در خوست تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۵، یکباب مکتب ابتدائیه در فرنگ تاریخ تاسیس آن ۱۳۱۵ یکباب مکتب ابتدائیه در جنگل باشی تاریخ تاسیس آن ۱۳۳۶ یکباب مکتب ابتدائیه نسوان بنام سونخی حوا در مرکز پل خمری تاریخ تاسیس آن ۱۳۳۰ یکباب مکتب ابتدائیه نسوان بنام شونخی مریم در فابریکه بغلان تاریخ تاسیس آن ۱۳۳۰ یکباب مکتب ابتدائیه نسوان بنام سونخی بلقیس در قندز تاریخ تاسیس آن ۱۳۳۱، مکاب دهاتی ولایت قطغن را تا جائیکه تاریخ تاسیس آن بما معلوم است می‌نگاریم و از تاریخ بعضی که در حوزه معلومات

گنجایش ندارد صرف نظر مینمائیم. یکباب مکتب دهاتی درکوک چنار تاریخ تاسیس آن ۱۳۳۵، یکباب مکتب دهاتی در حسن تال تاریخ تاسیس آن ۱۳۳۵ یکباب دهاتی در بالا دوری تاریه تاسیس آن ۱۲۳۵ یکباب مکتب دهاتی در قریه باجگاه، یکباب مکتب دهاتی در قریه شهنشهان، یکباب مکتب دهاتی در قریه برنگه، یکباب مکتب دهاتی در قریه اره کش، یکباب دهاتی در قریه احمد زائی تاریخ تاسیس ۱۲۳۵ یکباب مکتب دهاتی در قریه چین زائی، یکباب دهاتی در قریه حضرت سلطان یکباب مکتب دهاتی در قریه باغ میری، یکباب دهاتی در قریه سفلی، یکباب مکتب دهاتی در قریه چارتوت، یکباب مکتب دهاتی در قریه باسوس، یکباب مکتب دهاتی در قریه هیچ کلی، یکباب مکتب دهاتی در قریه زردکمر، یکباب مکتب دهاتی در قلعه زال، یکباب مکتب دهاتی در آق تپه مربوط قلعه زال، یکباب مکتب دهاتی در قریه آهن دره، یکباب مکتب دهاتی در قریه قبرس، یکباب مکتب دهاتی در اشکمش، یکباب مکتب دهاتی در چشمه ماهیان سال تاسیس آن ۱۳۳۵ یکباب مکتب دهاتی در جلگه ینگی قلعه، یکباب مکتب دهاتی در قریه بنگی، یکباب مکتب دهاتی در بازار خوست یکباب مکتب دهاتی در قریه ورسج، یکباب مکتب دهاتی در قریه سرآسیاب، یکباب مکتب دهاتی در قریه قرلغ یکباب مکتب دهاتی در قریه جمال شاه، یکباب مکتب دهاتی در قریه حاجی شیر محمد، یکباب مکتب دهاتی در قریه دو وان خان، یکباب مکتب دهاتی در قریه ترکمن‌ها، یکباب مکتب دهاتی در قریه خواجه بهاء الدین تاریخ تاسیس آن ۱۳۳۵، یکباب مکتب دهاتی در قریه درقد تاریخ تاسیس آن ۱۳۳۵ یکباب مکتب دهاتی در قریه خلیان، یکباب مکتب دهاتی در قریه ینگتی، یکباب مکتب دهاتی در قریه انجیر یکباب مکتب دهاتی در قریه بشکن، یکباب مکتب دهاتی در قریه قزل قلعه سال تاسیس آن ۱۳۳۵ یکباب مکتب دهاتی در قریه خطایان تاریخ تاسیس آن ۱۳۳۵، یکباب مکتب دهاتی در قریه لوستن، بر علاوه مکاتب رسمی و دهاتی که در فوق اسم آنها تذکر گردید مدارس خورد و کلان دیگری نیز در ولایت قطغن دیده می‌شود که طالبان علم در آنها مصروف خواندن علوم دینی و عربی می‌باشند. ازانجمله مدرسه است در قندز بنام مدرسه تخارستان که موسس و بانی آن مرحوم مولوی غلام سرور اندرابی می‌باشد.

کوه‌ها: قبلاگفتیم که در قطغن کدام کوهی که قابل ذکر باشد وجود ندارد، تنهاکوه هندوکش است که به شاخهای متعدد منشعب می‌شود و در هر جا بنام‌های مختلف یاد می‌گردد اکثرا تپه‌های خاکی دیده می‌شود که در آنها زراعت للمی صورت می‌گیرد.

دریاها: دریای بزرگی که بطرف شمال این ولایت واقع گردیده و در عین حال مملکت

شوروی و افغانستان را از هم جدا می‌سازد دریا آمو است. دریای دیگری که قابل ذکر می‌باشد دریای کوکچه است، دریای اندراب، دریای خوست و فرنگ، دریای فرخار، دریای تالقان، دریای پل خمری، دریای خان آباد، دریای بنگی.

آب و هوا: قطغن تابستان گرم و زمستان سرد دارد، بهار و خزان آن معتدل است. در زمستان برف‌گیری آن کم می‌باشد، در اوائل بهار باران به کثرت می‌بارد، همین وفرت باران است که واسطه رسیدن و نمودن حاصلات للمی آن می‌گردد، سالی که باران کم ببارد حاصلات للمی کاملا می‌سوزد و یا خساره بزرگی بان عائد می‌گردد که بوسیله قیمتی آنجا را فراهم می‌سازد در قطغن با وجود وسعت زرع للمی کالی و فراوانی علوفه بهاری در ماهای سرطان و اسد درجه حرارت بلند می‌رود و باران‌ها شاذو نادر می‌گردد، درجه حرارت روزانه از ۲۵ درجه در ماهای گرم کمتر نمی‌باشد (درجه انتهائی در سرطان و اسد تا ۴۰ درجه می‌رسد) و در زمستان تحت الصفر می‌افتد. روی همرفته آب و هوای قطغن با آب و هوای ولایت مزار شریف و میمنه مشابهت زیادی دارد ارتفاع محال قطغن نسبت به کابل و نواحی آن کمتر است و در بین ۱۰۰۰ و ۱۵۰۰ متر می‌باشد با آنهم بعضی نقاط مرتفعه دیگری است مثلا نهرین، فرخار، ینگی که نسبت به حصص میدانی مثلا قندز، بغلان، خان آباد بلندتر بوده و هوایشان نیز مسدودتر است. در حصص پهن و وسیع قطغن و مزار شریف چون ارتفاع نسبتا اختلاف زیادی نمی‌پذیرد تنوع و تخالف جنس در نباتات هم کمتر است. در قطغن عموما در ماه جدی بادهای مخالف بنام سیاه باد وزیده و این بادها بعضی اوقات درجه حرارات را از ۸ تا ۱۲ درجه زیر صفر می‌آورد بناء ـ علیه نباتات مناطق گرم مثل مالته، مته، نارنج و غیره در قطغن نتیجه اطمینان بخش نمی‌دهد، در حالیکه در تمام مدت سال در نموی این نوع نباتات نقصی وارد نمی‌شود ماه جدی از این بادهای سرد و خشک متاثر گردیده حصص هوائی نباتات مذکور خشک می‌شود.

تشکیلات حکومتی: ولایت قطغن به سه حکومت کلان و چندین حکومت درجه اول، درجه دو، درجه ۳ و درجه ۴ و علاقه داریها تقسیم شده که هر کدام قرار ذیل تذکار می‌یابد:

الف ـ حکومتی های کلان: ۱ ـ حکومت کلان پلخمری، ۲ ـ حکومت کلان قندز، ۳ ـ حکومت کلان تالقان.

ب ـ حکومتی های درجه اول: ۱ ـ حکومت درجه اول حضرت امام.

ج ـ حکومتی های درجه ۲:

۱ ـ حکومت دوشی، ۲ ـ حکومت رستاق، ۳ ـ حکومت خان آباد.

د ـ حکومتی های درجه ۳:

۱ ـ حکومت نهرین، ۲ ـ حکومت قلعه زال.

هـ ـ حکومتی های درجه ۴:

۱ ـ حکومت بغلان، ـ۲ حکومت اندراب، ۳ ـ حکومت ینگی قلعه، ۴ ـ حکومت اشکمش، ۵ ـ حکومت چاه آب، ۶ ـ حکومت بنگی، ۷ ـ حکومت فرخار، ۸ ـ حکومت خوست و فرنگ.

و ـ علاقه داریها:

۱ ـ علاقه داری درجه اول درقد مربوط حکومت درجه ۴ ینگی قلعه، ۲ ـ علاقه داری درجه اول خواجه غار مربوط حکومت کلان تالقان، ۳ ـ علاقه داری درجه اول چار دره مربوط حکومت کلان قندز، ۴ ـ علاقه داری درجه ۲ غوری مربوط حکومت کلان پلخمری، ۵ ـ علاقه داری درجه ۲ برکه مربوط حکومت درجه ۳ نهرین، ۶ ـ علاقه داری درجه ۲ چال مربوط حکومت درجه ۴ اشکمش، ۷ ـ علاقه داری درجه ۳ تاله و برفک مربوط حکومت درجه ۲ دوشی، ۸ ـ علاقه داری درجه ۳ خنجان مربوط حکومت درجه ۲ دوشی، ۹ ـ علاقه داری درجه ۲ بنگی و سیاب مربوط حکومت درجه ۴ اشکمش، ۱۰ ـ علاقه داری درجه ۳ ورسج مربوط حکومت درجه ۴ فزخار ۱۱ ـ علاقه داری درجه ۲ کلفگل مربوط حکومت درجه ۴ فرخار.

شرکت‌ها: شرکت‌های که در ولایت قطغن وجود دارد قرار ذیل است: ۱ ـ شرکت نساجی پلخمری، ۲ ـ شرکت پنبه قندز ۳ ـ شرکت پنبه قلعه زال.

فابریکه‌های ولایت قطغن: (فابریکات در افغانستان در جلد اول قاموس دیده شود).

بازی‌های ملی: مردم قطغن چند نوع بازی و ورزش دارند که اکثر آنها ذریعه اسپان اجرا می‌شود ازانجمله بزکشی که در روزهای عروسی، میله و اعیاد اسپ‌ها را در موضع معین آورده بزی را می‌کشند و آنرا در میدان می‌اندازند، صدها سواران بدور بز حلقه زده هر یک کوشش مینمایند تا بز را از میدان بربایند، حینی که یک نفر بز را از بین اسپ‌ها از میدان کشید و باز سواران بالای او حمله کرده می‌خواهند بز را از دست او بگیرند، بالاخره هر کس که قویتر و ماهرتر و اسپ او چالاک‌تر باشد بز را می‌برد، این عمل معروف است به بزکشی. بازی دیگر آنها مسابقه اسپ دوانی است که سواران در یک میدان وسیعی پایگاه نهاده اسپان را بیک وقت معین از موضع معین بدان سو میدوانند و هر اسپ که اولتر بدان پایگاه رسید می‌گویند که پایگاه را او طی نمود و آن اسپ تنسبت به هم قطاران خود ممتاز می‌براید، قاعده است که چند روز پیشتر از روز بزکشی و مسابقه، اسپ‌ها را کاه و جو اندک می‌دهند و در عوض تخم مرغ می‌خورانند و

شب‌ها اسپ را جلو کش آهسته آهسته دور می‌دهند تا شکم اسپ چیده شود و هم خواب او گرفته شود این عمل موسوم است به (سوغون) دادن. بازی دیگر این مردم نیزه زنی است که آنها ذریعه اسپان صورت می‌گیرد. ساعت تیری دیگر آنها پهلوانی و کشتی انداختن اشتران است که در میدان کشتی‌گیری تماشاه عجیبی را نشان می‌دهند. نوع دیگر سپورت این مردم کشتی‌گیری و پهلوانی خود آنها است، که در میدان (هر کاره) صورت می‌گیرد. کشتی گرفتن این مردم بر خلاف کشتی گرفتن پهلوانهای کابل است، طوریکه لباس عادی را از بدن بدر کرده تنها یک چوته و چمن قاقمه را در وجود خود می‌گذارند و بالای قاقمه کمربند متین و محکمی را می‌بندند، هر دو پهلوان یکی از کمربند دیگر گرفته زور آزمایشی میکنند، هر یک که قوتش زیادتر باشد جانب مقابل را از زمین بر می‌دارد و بر زمین می‌اندازد، به مجردیکه او را بزمین انداخت خواه به پشت باشد خواه بروی می‌گویند آن پهلوان خوابید و باز دو پهلوان دیگر بر همین منوال در بین میدان داخل می‌شوند. نوع دیگر از ورزش‌های این مردم مسابقه سنگ اندازی است، هر کس که سنگ را بوجه شروطیکه در بین سنگ اندازان مروج است سنگ خود را از دیگران دورتر بیندازد، آن شخص زورمند و با قوه در بین مردم بحساب می‌رود.

مزارات: گرچه مزارهای غیر معروف در بسا نقاط ولایت قطغن وجود دارد، مگر مزارهائیکه معروف و قابل ذکر است ازین قرار است: مزار امام صاحب در محل امام صاحب، مزار خواجه غار در خواجه غار، مزار مشهد بابا در قندز، مزار حضرت شاه در قریه حضرت شاه، زیارت کخ نه در جنوب غرب بغلان.

آثار قدیمه: تنها در سه موضع ولایت قطغن آثار قدیمه دیده می‌شود که آنهم تا اندازه بمرور زمان از بین رفته است و آن مواضع عبارت است از قندز، قلعه زال و خوست و فرنگ از آثار مذکور معلوم می‌شود که در زمانه‌های قدیم این سه منطقه یک دوره مدنیت را سپری کرده اما تا امروز در هیچ یک از اماکن مذکور کدام حفریات و جستجوئی بعمل نیامده از دیوارهای شهر قدیم قندز معلوم می‌شود که در ایام قدیم مدنیت با عظمتی داشته، قرار عنعنات این شهر مرکز تخارستان بود که حوزه زیادی را در بر داشت.

رسوم: مردم قطغن مهمان نواز می‌باشند و در برابر مهمان خیلی‌ها تواضع و انکسار نشان می‌دهند مسافریکه در مسجد آنها رحل اقامت افگند، تمام مردم محله ماحضریکه دارند نزد مهمان می‌گذارند مسافر از هر کدام لقمه تناول کرده می‌خورند، گوسفند را بعد از ذبح و پوست کردن بدون آنکه استخوانهای آنرا در هم بشکنند در دیگهای کلان چدن پخته کرده بعد از پختن

گوشت را در کاسه‌های چوبی بزرگ برداشته تناول میکنند، در محلات دور از شهر شیر گاو را عوض چای با برگ گلاب جوش داده می‌نوشند و عوض بوره توت را بهمراه چای استعمال میکنند، نان را اکثراگرد پخته میکنند در یک روز نان یک هفته خود را پخته و تهیه مینمایند چون حجم آن زیاد است تغیری دران رخ نمی‌دهد.

از تمام مربوطات ولایت قطغن ۱۶ نفر وکیل انتخاب و بشورای ملی در مرکز فرستاده می‌شود قرار ذیل: ۱ ـ مرکز ولایت قطغن (بغلان) یکنفر، ۲ ـ حکومت کلان پلخمری یکنفر، ۳ ـ حکومت دوشی یکنفر، ۴ ـ حکومت نهرین یکنفر، ۵ ـ حکومت اندراب یکنفر، ۶ ـ حکومت کلان قندز یکنفر، ۷ ـ حکومت حضرت امام یکنفر، ۸ ـ حکومت خان آباد یکنفر، ۹ ـ حکومت قلعه زال یکنفر، ۱۰ ـ حکومت کلان تالقان یکنفر، ۱۱ ـ حکومت رستاق یکنفر، ۱۲ ـ حکومت چاه آب یکنفر، ۱۳ ـ حکومت ینگی قلعه یکنفر، ۱۴ ـ حکومت خوست و فرنگ یکنفر، ۱۵ ـ حکومت چال و اشکمش یکنفر، ۱۶ ـ حکومت فرخار یکنفر.

قفسلان: قریه ایست سرسبز در ۵ کیلومتری جنوب شهر هرات در علاقه حکومت درجه اول انجیل متعلق ولایت هرات.

ققشار (قاقشار): قریه ایست متعلق حکومت درجه ۳ غوربند مربوط حکومت اعلی پروان. این قریه بسمت شرق سیاه گرد (مرکز حکومت درجه ۳ غوربند) واقع و ازانجا تخمینا ۱۷ کیلومتر فاصله دارد این قریه مرکز علاقه داری درجه (۳) شنواری می‌باشد سرک عمومی از بین آن می‌گذرد و دریای غوربند نیز در وسط آن جریان دارد یک شاخ کوه هندوکش سمت جنوبی آنرا احاطه کرده است پیداوار زراعتی آن گندم، جو، شرشم و شبدر می‌باشد چون نوع خاک آن ریگی است و زمین آن گل کمتر دارد ازین سبب زراعت آن حاصل خوب نمی‌دهد، پیداوار سردرختی آن بادام، توت، انگور، شفتالو، ناک، بهی، زردالو، آلوچه، و آلوبالو می‌باشد. درخت چار مغز نیز درینجا یافت می‌شود. از اشجار غیر مثمر، چنار و شنگ یافت می‌گردد پیداوار کوهی آن بته، بوتی، کمال بلک، شری، پیاز کوهی، اژدم، مستار، تلخک بته، حنظل سمارق، چکری و کنوچه می‌باشد که در محروقات و خوراک و ادویه استعمال می‌گردد، حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند اشتر، مرکب، بز است. حیوانات وحشی آن گرگ، روباه، شعور (جیره) و خرگوش می‌باشد. طیور وحشی آن عبارت است از بودنه، مرغابی، باشه، باز، کبوتر، زاغ، عکه، هدهد، فاخته، کل مرغ، قره قوش، سبزه خوراک، گنجشک، قرچه، باز و باشه را برای گرفتن بودنه استعمال میکنند، آب و هوای آن تابستان اندک گرم، زمستان سرد، بهار و خزان معتدل

دارد، چون دریای غوربند در میان آن واقع شده ازین سبب در تابستان از حرارت هوای آنجا کاسته می‌شود، پیشه اهالی آن دهقانی و تجارت است، ذریعه مرکب‌ها میوه‌های تاره و خشک را در بازار چاریکار و گاهی هم در بامیان و سرخ و پارسا برده بفروش میرسانند و بواسطه اشتران گندم و مواد خوراکه را از یک موضع به موضع دیگر برده تجارت مینمایند چون درینجا بازار و دکانی که تمام اشیای مایحتاج را تهیه کند وجود ندارد مردم مواد طرف احتیاج خود را از بازار سیاه گرد بدست می آورند.

قلات: قریه ئیست بفاصله ۱۹/۵ کیلومتر در شرق قریه اوبه مربوط ولایت هرات که بین ۶۳ درجه ۲۲ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلات: چشمه ئیست بفاصله ۳۶/۵کیلومتر در جنوب سیغان سرایک مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۷ درجه ۵۵ دقیقه ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۸ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلات بدن: قریه ئیست بفاصله ۳۵ کیلومتر در شرق گدام در علاقه حکومت درجه ۴ اجرستان مربوط حکومت کلان ارزگان متعلق ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۴۸ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۶ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلات چاه لیلا: قریه ئیست بفاصله ۶۳کیلومتر در غرب قلعه اوکل در علاقه حکومت درجه اول شین دند متعلق حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که بین ۶۰ درجه ۵۲ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۳ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلات غلزائی: قلعه ئیست بفاصله ۵۸ کیلومتر در شمال غرب شنکی در علاقه حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۵۴ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۶ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلات غلزائی (قلات): حکومت کلان است مربوط ولایت قندهار که بین تخمین ۶۶ و ۶۷ درجه ۲۰ دقیقه و ۲۳ دقیقه ۷ و ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ و ۳۲ درجه ۲۵ و ۵۵ دقیقه ۸ و ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مرکز حکومتی کلان قلات، قلات بوده و قلات بین مقر و قندهار بین معبر عمومی کابل و قندهار واقع است. در قلات کاریزهای متعددی وجود دارد اما اکثرا خشک می‌باشد. از اشجار مثمر از همه بیشتر بادام و پسته بنظر می‌رسد. اراضی زراعتی هم بقدر کافی موجود است و

پیداوار زراعتی اراضی مذکور بیشتر منحصر به گندم و در درجه دوم جو می‌باشد علاوتا قلات تربوز خوب دارد حیوانات اهلی آن گوسفند، بز، اسپ، گاو و مرکب و از حیوانات وحشی، گرگ، شغال، روباه و غیره پیدا می‌شود. آب و هوای آن در تابستان و زمستان با قندهار مشابهت بهم میرساند اما قلات نسبت به قندهار بلندتر بوده بادهای زیاد در نواحی آن می‌وزد. دریای ترنک از نواحی قلات عبور می‌نماید حکومت کلان قلات حاوی حکومات و علاقه داریهای ذیل می‌باشد:

الف حکومات:

۱ ـ حکومت درجه ۳ دای چوپان.

۲ ـ حکومت درجه ۳ شنکی.

۳ ـ حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک.

ب ـ علاقه داریها:

۱ ـ علاقه داری درجه ۲ اطغر مربوط حکومت شنکی.

۲ ـ علاقه داری درجه ۲ ناوه شملزائی مربوط حکومت سنکی.

۳ ـ علاقه داری درجه ۲ میزان متعلق حکومت ترنک و جلدک.

۴ ـ علاقه داری درجه ارغنداب راسا مربوط حکومت قلات می‌باشد.

۵ ـ علاقه داری درجه اول شاه جوی راسا مربوط مرکز حکومت کلان قلات می‌باشد.

از حکومت کلان قلات پنج نفر وکیل انتخاب و بشورای ملی در مرکز (کابل) فرستاده می‌شود که ذیلا نامبرده می‌شود:

۱ ـ از مرکز حکومت کلان یکنفر.

۲ ـ از طرف اهالی حکومتی دای چوپان یکنفر.

۳ ـ از طرف حکومتی اهلی شنکی یکنفر.

۴ ـ از طرف اهالی ترنک و جلدک یکنفر.

۵ ـ از طرف اهالی حکومتی قلات کوچی یکنفر.

معارف: در قلات علاوه بر مدارس خصوصی و تعالیمی که در مساجد بعمل می‌آید یک باب مکتب ابتدائی در مرکز حکومت کلان و ۱۷ باب مکتب دهاتی در تمام مربوطات این حکومت کلان ار طرف وزارت معارف دائر گردیده است، فاصله قلات از قندهار ۱۳۸ کیلومتر و از کابل ۳۷۷ کیلومتر بوده و یک هوتل عصری نیز در قلات وجود دارد.

قلاتک: قریه ئیست بفاصله ۲کیلومتر در غرب شیوه در علاقه کنر مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۳۴ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۴ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلاتک: موضعیست بفاصله ۲۵/۵کیلومتر در جنوب غرب شهر هرات مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۴ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۱ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلات نظرخان: قریه ئیست بفاصله ۹۵/۵کیلومتر در غرب قریه اوکل در علاقه حکومت درجه اول شین دند متعلق حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که بین ۶۰ درجه ۵۲ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۹ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلاچه (قلعه چه): قریه ئیست بفاصله ۳۹/۵کیلومتر در جنوب غرب قریه زاهد آباد مربوط حکومت کلان بلخ متعلق ولایت مزار شریف که بین ۶۶ درجه ۵۲ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۶ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلاچه: قریه ئیست بفاصله ۵/۵کیلومتر در شمال شرق جبل السراج مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه ۲۲ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۳ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

موضع کوچکی است بجانب جنوب غرب رخه و ازانجا تقریباً ۷کیلومتر فاصله داشته متعلق حکومت درجه ۳ پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان می‌باشد، دریای کلان پنجشیر از جانب شمال آن عبور میکند زمین آن کوهی بوده زمین هموار درینجا کمتر دیده می‌شود، کوهای آن از چوب بلوط و اقسام بته‌ها مملو می‌باشد، پیداوار زمینی آن گندم، جو، جواری، باقلی و شرشم است. پیداوار سردرختی آن توت، زردالو، انگور، چارمغز، آلوچه و آلوبالو است. پیداوار کوهی آن بر علاوه درخت بلوط و انواع بته‌ها که قبلا ذکر شد، سیاه چوب، بلک، بشال، پرکندول، گزک، کمال و خنجک می‌باشد، از نوع سبزیجات کوهی، پیاز کوهی، سیرک، شری، سبزی سیاه و سوهان پیدا می‌شود. از نباتات طبی، درونه، کنوچه، بوی مادران و مستار در آنجا دستیاب می‌گردد. حیوانات اهلی آن گاو گوسفند (گدی) بز و مرکب است، حیوانات وحشی آن گرگ، روباه، خرگوش و شغور است در کوهای آن گاه گاهی پلنگ دیده می‌شود که سبب هلاکت گاو و مواشی می‌گردد. در بین این موضع ورخه دریا حائل گردیده تردد مردم بآنجا یا ذریعه گذر دریا (در حالی که دریا کم می‌باشد) و یا بواسطه پلی که در موضع دشتک بروی دریا کشیده شده

صورت می‌گیرد، گاه گاه ذریعه مشک در وقت طغیان دریا شناوران بوسیله شناوری از دریا عبور میکنند، و این عمل خیلی خطرناک است پیشه اهالی زراعت و مالداری است، چون این موضع به نزدیک کوه واقع گردیده و در آنجا مالچر زیاد وجود دارد و ازین سبب مالداری آنها رونق خوبی دارد ازانجا که در کوهای این موضع درخت بلوط بوفرت پیدا می‌شود، اهالی چوب بلوط را بمرکب‌ها بار کرده در بازار رخه بمعرض فروش می‌گذارند و از ناحیه تأمین حیات مینمایند، درینجا یک جوی کلان جدیداً احداث گردیده که زمین‌های لامزروع آنجا را سیراب مینماید.

قلاچه: موضعی است در شمال چارده غوربند، متصل به سرک عمومی. این موضع در یک سطح نسبتا مرتفع واقع گردیده، باغات میوه دار متعددی درینجا دیده می‌شود که میوه جات آن عبارت از توت، انگور، شفتالو، زردالو، ناک، بهی، آلوچه، آلوبالو، بادام و چارمغز است زمین مزروعی نیز در اینجا دیده می‌شود که حاصلات آن عبارت از گندم، جو، باقلی، شرشم و شبدر می‌باشد. حیوانات اهلی آن گاو گوسفند، بز و مرکب است از حیوانات وحشی گرگ، روباه و شغور در اینجا دیده شده. از طیور مرغ خانگی، بودنه، کبک، مرغابی، بتول، باشه، کبوتر، گنجشک، قره قوش وجود دارد. زمین آن ریگی است، بزحمت دهقان و استعمال انبار فراوان ازان حاصل گرفته می‌شود. در کنارهای جوی آن سنجد و بید دیده می‌شود، بته‌های گل گلاب باغهای آنجا را زینت داده است پیشه مردم آن زراعت و مرکب کاری می‌باشد. بقرب جنوب غرب آن بمسافه تخمین صد متر جنگل وسیعی است که درخت‌های آن اکثرا چنار می‌باشد در بین این جنگل سرکهای فراخ و مزینی آباد گردیده که برای تفریح و نزهت بسیار مساعد می‌باشد. آب و هوای آن در تابستان گرم و در زمستان سردی دارد، بهار و خزان آن معتدل است.

قلاچه: قریه ئیست بفاصله ۱۲/۵ کیلومتر در شمال غرب قندهار متعلق حکومت ؟؟ مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۳۸ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۱ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلاچه: قریه ئیست بفاصله ۲۵/۵ کیلومتر در شمال سرخ شهر در علاقه حکومت اعلی پروان که بین ۶۷ درجه ۴۲ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۹ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلاچه صاحبزاده: قریه ئیست بفاصله ۱۶/۵ کیلومتر در شرق قندهار مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۵۲ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۶ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلاچه محمد جان: قریه ئیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در جنوب شرق قندهار متصل سرکیکه بطرف چمن می‌رود مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۵۳ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۹ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلاچه میرزا: قریه ئیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در جنوب قندهار مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۴۸ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۵ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلاچه نظام الدین: قریه ئیست بفاصله ۱۲ کیلومتر در شمال قریه عبدالرحمان در علاقه حکومت درجه ۲ ارغستان مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۵۵ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۷ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلطاق: قریه ئیست در ۷ کیلومتری شمال مرکز حکومت دولت آباد که مربوط حکومت مذکور بوده در حوزه حکومت کلان بلخ ولایت مزار شریف واقع است، حدود آن از طرف شرق بریگستان و بعضا قراء حکومت شور تپه و از سمت غرب باراضی فرخ آباد، و از قسمت شمال بریگستان و دشت‌های بائر و از ناحیه جنوب زمین‌های پیکالی دولت آباد محدود می‌باشد. زمین آن هموار و قابل زراعت است و از حصه شمال بریگستان متصل بوده از تماس اراضی ریگی تابستان آن گرمی شدید دارد در زمستان آنهم نسبت بوزیدن بادها و چبقون‌ها[1] سردی طاقت فرسا و خطرناک حس می‌شود. در باغهای قلطاق انگور و دیگر فواکه از قبیل توت، بادام باند ازه اوسط، شفتالو و سیب بندرت پیدا می‌شود، پیداوار زراعتی آن منحصر به گندم، جو، ماش، بعضا خربوزه، تربوز و کدو می‌باشد، حاصلات مهم آن گندم، جو و پنبه است که برای فروش صادر شده و بمقابل آن اجناس و اشیاء ضروریه پوشاکه و خوراکه وارد می‌شود، زمین زراعتی اینجا تخمین در حدود (۷۰۰۰) جریب بوده و دشت‌های آن نباتات از قبیل جوانی، بادیان، خاکشیر و بوی مادران بقسم خودرو وجود دارد. حیوانات اهلی آن عبارت از گاو، گوسفند، بز، اسپ و سگ می‌باشد، حیوانات وحشی آن آهو، خرگوش، گرگ، شغال و روباه و از جنس طیور مرغ خانگی، بودنه، مینا، موسیچه، زاغ، اکک (عقعق)، هدهد، گنجشک، باز، شاهین، کل مرغ، دوغداغ، مرغ دشتی، مرغ آبی پیدا می‌شود. پیشه مردان این قریه اکثرا زراعت و مالداری و بعضا دکان داریست و قسماً صنعت نجاری و آهنگری نیز در بین قریه رواج دارد، اناثیه آن بشغل بافتن قالین و بعضا کرباس الاچه و گلیم می‌پردازند. قالین، پشم و پوست قره قلی

---

۱ در اصطلاح محلی برف شدیدیکه با بادهای سخت توأم باشد «چبقون» نامیده می‌شود.

صادرات داشته در عوض آن از دولت آباد و آقچه و غیره جاها رخت باب، برنج و چای وارد می‌شود. تعداد خانوار این قریه تخمین به (۲۶۰) خانه بالغ می‌شود زمین‌های زراعتی اینجا از پایان آب نهر ارغنداب آبیاری می‌شود نظر به پایان آب بودن زراعت غله و میوه جات بصورت خاطر خواه اهلی آن بعمل نمی‌آید.

از قریه مذکور یک راه بمرکز حکومت دولت آباد تمدید شده که تخمین ۷کیلومتر طول دارد یک راه خصوصی دیگر بمسافه تخمین ۱۶ کیلومتر تا حکومتی شورتپه کشیده شده که در ریگستان آن حصه منتهی می‌شود.

قلعه آخندزاده: قلعه ئیست بفاصله ۵۰کیلومتر در جنوب غرب مرکز هرات در علاقه حکومت درجه‌گذره متصل رود برنجی مربوط ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۵۱ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه آخندزاده: قریه ئیست بفاصله ۶/۵کیلومتر در شمال خاکریز مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۳۱ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۸ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه آدم خان: قلعه ئیست بفاصله ۴۴/۵کیلومتر در جنوب غرب قلعه سرکاری مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۲۸ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۴ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه آهنگران: قلعه ئیست بفاصله ۲۹/۵ کیلومتر در جنوب شرق بنو در علاقه اندراب متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه ۳۱ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۵ درجه ۳۵ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه ابراهیم (قلعه محمد ابراهیم): قلعه ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در جنوب زید آباد در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۲ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه اترمه: قلعه ئیست بفاصله ۳کیلومتر در شمال شرق شین یا تخت در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۸ دقیقه ۳۶ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۶ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه احمد خان: قلعه ئیست بفاصله ۹کیلومتر بطرف جنوب کابل مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۱۵ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه احمد خان: قلعه ئیست بفاصله ۶/۵ کیلومتر در جنوب شرق ابراهیم زنی در علاقه شیلگر مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۳۶ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۹ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه ارباب: قلعه ئیست بفاصله ۳۸ کیلومتر در جنوب شرق قلعه مشک مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت که بین ۶۷ درجه ۵۹ دقیقه ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه اسفندیار: قریه ئیست در علاقه داری حصه دوم پنجشیر مربوط حکومت درجه ۳ پنجشیر متعلق حکومت اعلی پروان و از رخه مرکز حکومت پنجشیر تخمین ۳۵ کیلومتر فاصله دارد، این قریه در سابق مرکز علاقه داری بود درین و اخر از آنجا به موضع دیگری که پاوی نام دارد انتقال نموده است درینجا سه رود که رود عبدالله خیل، کرامان و دره هزاره نام دارد بهم یک جا شده رود نسبتا کلان‌تری را تشکیل داده و بالاخره بدریای کلان پنجشیر ملحق می‌شود پیداوار زمینی آن گندم، جو، کل جو، جواری باقلی مشنگ، کچالو، شرشم، و شبدر می‌باشد حاصلات آن از سبب سردی یک فصله است در بهار کشت می‌شود و در تابستان درو می‌گردد، مانند دیگر حصه‌های پنجشیر از زمین آن در یک سال دو مرتبه حاصل برداشته نمی‌شود، پیداوار سردرختی آن توت، زردالو، آلوبالو، آلوچه، و انگور است از اشجار غیر مثمر بید و سفیدار پیدا می‌شود که در ساختن عمارات مصرف می‌گردد، پیداوار کوهی آن انواع بته‌ها سیاه چوب، بشال گرک بلک، خنجک، بوتی، پرکندول، بادام کوهی، کمال سوهان سانزی، شری، سبزی سیاه، سمارق چکری، درونه، اسفند، مستار، کنوچه، بوی مادران اشنلن سیرک پیدا می‌شود که بعضی در محروقات استعمال می‌گردد و برخی در خوردنی و ادویه و غیره مصرف می‌شود حیوانات اهلی آن گاو گوسفند (گدی) و بز است. چون این قریه نزدیک کوهی واقع شده و مراتع و چراگاهای زیاد دارد ازین سبب مردم می‌توانند که مواشی زیادی را نگاه و پرورش نمایند قروت، روغن، چکمن، و بررو درینجا زیاد پیدا می‌شود حیوانات وحشی از قبیل گرگ روباه شغال خرگوش بعضا آهو و گاهی هم پلنگ درینجا زیاد دیده شده از طیور مرغ خانگی، مرغابی اهلی، مرغابی وحشی، قره قوش، انواع گنجشک‌ها دینجا پیدا می‌شود، کبک به کثرت وجود دارد نوع خاک آن گرچه ریگی است اما حاصل خوب دارد پیشه مردم زمینداری و مالداری است. درینجا گلیم بافته شده نمد هم ساخته می‌شود. آب و هوای آن سرد است، زمستان طولانی دارد، در کوهای آن برف زیاد دوام میکند. اهالی بازیهای مختلفه زیادی دارند

مگر قسمت مهم بازیهای آنها را فلاخن زدن تشکیل می‌دهد چون درینجا کدام دکانی وجود ندارد ازین سبب مردم مایحتاج و اشیای کارآمد خود را از بازار رخه بدست می‌آورند زنها اکثرا بر شتن چلک مصروفیت دارند که از تار آن ریسمان وگلیم می‌بافند، ساختن سبدها و کرندیل که نوعی از سبد است و دران قروت محفوظ مانده و بخوبی خشک می‌شود نیز درینجا مروج می‌باشد. این مردم از سبب آب و هوای خوب صحت سالم داشته، تنومند و قوی می‌باشند و در گونه‌های آنها آثار طراوت و سرخی مشاهده میگردد گرچه یک مکتب دهاتی درین اواخر از طرف وزارت معارف در اینجا دائر گردیده، مگر با آنهم اطفال آن در زمستان بخواندن کتب مروجه و علوم دینی در مساجد مصروف می‌باشد.

قلعه اسلم: قریه ئیست بفاصله ۱۲/۵ کیلومتر در جنوب غرب جلریز نزدیک سرکیکه بطرف دایزنگی می‌رود مربوط حکومت درجه ۲ میدان در حوزه حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۲۹ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۶ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه اسماعیل: قلعه ئیست که بفاصله ۶/۵ کیلومتر بطرف شمال شهر کابل مربوط ولایت کابل و به خط ۶۹ درجه ۱۲ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۲ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه افضل خان: قلعه ئیست بفاصله ۱۶/۵ کیلومتر در جنوب شرق سرای خواجه متعلق حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که بین ۶۲ درجه ۱۲ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۸ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه اکتو: قلعه ئیست بفاصله ۶/۵ کیلومتر در شمال غرب قریه سید غلام در علاقه باریکاب مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۱۸ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۶ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه اکسو: قلعه ئیست بفاصله ۴۵/۵ کیلومتر در جنوب غرب سلطان خیل در علاقه حکومت درجه ۲ وردک مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۲۴ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۰ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه التفات: قلعه ئیست بفاصله ۷/۵ کیلومتر در جنوب سرای خواجه مربوط حکومت کلان کوهدامن متعلق ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۸ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۰ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه الله آباد: قلعه ئیست بفاصله ۱۰/۵ کیلومتر در شمال غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۴ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۷ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه امیر: قریه ئیست بفاصله ۴۰ کیلومتر در جنوب غرب قندهار مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۳۲ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۹ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه امیر: قلعه ئیست بفاصله ۹/۵ کیلومتر در شمال برکی راجان مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۰ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۹ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه امیر ثانی: قلعه ئیست بفاصله ۲/۵ کیلومتر در جنوب برکی ران مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۳ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۵ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه امیر جان: قلعه ئیست بفاصله ۱۰/۵ کیلومتر بطرف شمال بتخاک مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۲۰ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۲ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه بازاری: قلعه ئیست بفاصله ۹/۵ کیلومتر بطرف شمال شرق سرای خواجه متعلق حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۹ دقیقه ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۸ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه بای: قلعه ئیست بفاصله ۶/۵ کیلومتر در جنوب غرب قریه اودیله مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۲ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه ببر: قلعه ئیست بفاصله ۶/۵ کیلومتر در شمال شرق برکی راجان در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۸ دقیقه ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۸ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه بخارا: قلعه ئیست بفاصله ۲۶/۵ کیلومتر در غرب میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۳۰ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۲ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه برنجی: قریه ئیست بفاصله ۵۱ کیلومتر در جنوب غرب مرکز هرات در علاقه گذره مربوط ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۵۲ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه بست: (سنگین) در عنوان بست در جلد اول معلومات داده شده.

قلعه بگک: قلعه ئیست بفاصله ۴۸ کیلومتر در جنوب غرب قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۱۰ دقیقه ۱۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۳۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه بلند: قلعه ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتری قلعه سربولی در علاقه حکومت درجه ۲ کوهستان در حوزه حکومت کلان کاپیسا مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه ۱۵ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۹ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه بولاق: قلعه ئیست بفاصله ۲۶ کیلومتر در جنوب قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۴۶ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۵ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه بوینه قره: قریه ئیست بفاصله ۴۳ کیلومتر در شمال میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۵۱ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۱ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه پنج او (قلعه پنج آب): قلعه ئیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در جنوب غرب باره خیل در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۳۸ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۶ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه پنجه: قلعه ئیست متصل سرک در علاقه حکومت درجه ۴ واخان مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۲ درجه ۳۵ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه پیتاوه: قلعه ئیست بفاصله ۴/۵ کیلومتر در غرب پای کوتل در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۴۶ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه تامی: قلعه ئیست بفاصله ۲/۵ کیلومتر در جنوب جبل السراج متعلق حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه ۱۴ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۶ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه ترک: قلعه ئیست بفاصله ۱۵/۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق سربولی در علاقه حکومت درجه ۲ کوهستان متعلق حکومت کلان کاپیسا مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه ۳۹ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۳ دقیقه ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه تک: قلعه ئیست بفاصله ۱۴/۵ کیلومتر در شمال شرق غوربند متعلق حکومت درجه ۳ غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۴۹ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه تناو: قلعه ئیست بفاصله ۱۱/۵ کیلومتر در شمال شرق گرداب متعلق علاقه داری روئی و دوآب مربوط حکومت درجه ۳ سیغان در حوزه حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۱۵ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۷ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه تبنه: قلعه ئیست بفاصله ۲/۵ کیلومتر در جنوب شرق ابراهیم زئی در علاقه شلگر مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۳۵ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۱ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه تیمور خیل: قلعه ئیست بفاصله ۹کیلومتر در جنوب شیخ آباد در علاقه حکومت درجه ۲ وردک متعلق حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۴۷ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه جاجی جوای: قلعه ئیست بفاصله ۴۲ کیلومتر در شمال غرب باره خیل در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۴۲ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۴ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه جانان خان: قریه ئیست متصل قریه نهرماسی در حوزه علاقه داری بهسود مربوط ولایت ننگرهار این قریه مانند قریه نهرماسی در کنار چپ دریای کابل مقابل شهر جلال آباد واقع گردیده، چه دریای کابل درین حصه حد فاصل بین قریه و شهر جلال آباد می‌باشد. عبور و مرور از دریا بجلال آباد توسط جاله صورت می‌گیرد و در مواقع که مقدار آب دریا کم است در بعضی حصص پل‌های عاریتی از چوب هم ذریعه باشندگان محلی ساخته شده عبور و مرور می‌نمایند، پیداوار زراعتی آن گندم، جو، جواری، برنج، نیشکر بوده اشجار مثمر و غیر مثمریکه در جلال آباد می‌روید درین قریه نیز بعضا بمشاهده می‌رسد. از طیور خانگی تنها مرغ خانگی و کبوتر یک نوع مرغ قشنگی مانند مرغ سبزواری که آن را (کیکر) گویند وجود دارد.

قلعه جای: قریه ئیست بفاصله ۱۷/۵ کیلومتر در جنوب پلخمری مربوط ولایت قطغن که بین

۶۸ درجه ۴۸ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۷ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه جبار خان: قلعه ئیست بفاصله ۸/۵کیلومتر بطرف شمال بتخاک مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۲۰ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۱ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه جعفر: قلعه ئیست در علاقه یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۱۰ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۹ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه جعفر: قلعه ئیست بفاصله ۴۳ کیلومتر در جنوب قلعه سرکاری مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۳۱ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲ درجه ۳۵ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه جعفر خان: قریه ئیست بفاصله ۹کیلومتر در شرق بالا ارغنده در علاقه حکومت درجه ۲ پغمان مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۷ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه جغو: قلعه ئیست بفاصله ۳۷کیلومتر در شمال مشرق یوسف خیل در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۵۴ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه جمعه علی: قلعه ئیست بفاصله ۱۷/۵ کیلومتر در جنوب نوقلعه در علاقه بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۶ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۵ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه جنگی: قلعه ئیست بفاصله ۱/۵ کیلومتر در شمال خان آباد متصل سرک مربوط حکومت کلان قندوز متعلق ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه ۵ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۲ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه جولا: قلعه ئیست بفاصله ۵۷کیلومتر در جنوب غرب مرکز غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۷ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۱ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه جولان: قلعه ئیست بفاصله ۴۰/۵کیلومتر بطرف جنوب دهنه غوری متعلق حکومت

کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه ۱۵ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۷ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه چار برجه: قلعه ئیست بفاصله ۶/۵ کیلومتر در شمال غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۵ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۵ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه چاه آباد: قلعه ئیست بفاصله ۸۱ کیلومتر در غرب غوریان مربوط ولایت هرات که بین ۶۰ درجه ۴۱ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه چشمه: قریه ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در جنوب شرق شهر ارمان در علاقه حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که بین ۶۴ درجه ۳ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۳ دقیقه ۳۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه چکمک: قلعه ئیست بفاصله ۳۴ کیلومتر در شمال شرق غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۴۹ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۷ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه چولگی: قریه ئیست بفاصله ۲۶/۵ کیلومتر در غرب کاریز آفتاب در علاقه حکومت درجه ۲ کشک و قره تپه مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۵۵ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۴ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه حاجی: قلعه ئیست بفاصله ۴۰ کیلومتر در شرق یوسف خیل در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۵۵ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه حاجی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۳ کیلومتر در جنوب مشرق قلعه آقچه در حوزه اول آقچه متعلق حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۶ درجه ۱۷ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۲ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه حاجی: قلعه‌ئیست بفاصله ۵۱ کیلومتر در جنوب سنگ ماشه در علاقه حکومت درجه ۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۲۳ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه حاجی: قلعه‌ئیست بفاصله ۶۶،۵ کیلومتر در جنوب غرب شهر غزنی متعلق حکومت

اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۵۵ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۸ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه حاجی: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف جنوب سرای خواجه در علاقه حکومت کلان کوهدامن متعلق ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۱۲ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۰ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه حسن: قلعه‌ئیست بفاصله ۸ کیلومتر در شمال مشرق تیزین در علاقه غلزائی مربوط ولایت ننگرهار که بین ۶۹ درجه ۳۷ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه حسن خان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶،۵ کیلومتر در جنوب پغمان مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۶ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه حصار: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۲ کیلومتر در غرب شهرک مربوط حکومت کلان غورات متعلق ولایت هرات که بین ۶۴ درجه ۴ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۹ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه حوضی: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۳ کیلومتر در جنوب غرب قریه حوض میرداود در علاقه حکومت درجه ۳ گذره مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۶ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه حیدرخان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶،۱ کیلومتر در جنوب پغمان مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۹ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خارپش: قلعه‌ئیست بفاصله ۵۶ کیلومتر در غرب قلعه مشک متصل سرک مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۵ دقیقه ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خاک پلک: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب غرب ناورک در علاقه حکومت درجه ۳ کشنده مربوط حکومت کلان بلخ متعلق ولایت مزارشریف که بین ۶۶ درجه ۴۱ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۳ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خاک صبور: قلعه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق غندک در علاقه

سیغان مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۳ دقیقه ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خام: قلعه‌ئیست بفاصله ۳،۵ کیلومتر در شمال غوربند مربوط حکومت درجه ۳ غوربند متعلق حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۴۳ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خام: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۴ کیلومتر بطرف شمال شرق غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۴۹ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۶ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خان: قلعه‌ئیست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف شرق سرای خواجه متصل سرک متعلق حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۸ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۷ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خان: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در شمال باره خیل در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۴۸ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۷ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خانان: قریه‌ئیست بفاصله ۳۷ کیلومتر در شمال قندهار مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۵۰ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۱ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خان ترکی: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب غرب باره خیل در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۴۴ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۳ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خان جان: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در شمال شرق غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۴۹ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خان: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۴،۵ کیلومتر در غرب قلعه زرنی متصل نهر آبجوش در علاقه حکومت درجه ۲ بکوا مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۴ درجه ۳ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۹ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خروتی: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۷،۵ کیلومتر در جنوب شرق سرای خواجه متعلق

حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۱۴ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۱ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خشک: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۰،۵ کیلومتر در جنوب غرب خدرخیل در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۱۴ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خنجر: قلعه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر بطرف شمال قریه سربولی متعلق حکومت درجه ۲ کوهستان مربوط حکومت کلان کاپیسا در حوزه حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۲۳ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۷ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خواجه: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر در شمال غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۳ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۰ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خواجه: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در جنوب شرق ابراهیم زئی در علاقه شیلگر متصل سرک مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۴۴ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۴ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خواجه: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۰۵ کیلومتر بطرف شمال سربولی متعلق حکومت درجه ۲ کوهستان مربوط حکومت کلان کاپیسا در حوزه حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه ۳۴ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۹ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خیل: قلعه‌ئیست بفاصله ۱،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه اندر متصل سرک مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۱۷ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۶ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه خیل: قلعه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در جنوب غرب شاه جوی مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که بین ۶۷ درجه ۲۲ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۰ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه دراز: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر در شمال شرق مرکز غوریان متعلق حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۳۰ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه درویش: موضعیست بفاصله ۵۳ کیلومتر در جنوب غرب مرکز غوربند مربوط

حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۹ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۴ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه درویش: قریه‌ئیست بفاصله ۶ کیلومتر در جنوب غرب جلریز متصل سرکیکه بطرف دایزنگی می‌رود متعلق حکومت درجه ۲ میدان مربوط حکومت کلان لوگر در حوزه ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۳۴ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه دشت: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در جنوب قلعه هشت در علاقه بهسود متصل دره خوست مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۵۲ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۷ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه دم: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در جنوب شرق قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۴۹ دقیقه ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه دوآب: قریه‌ئیست بفاصله ۵،۵ کیلومتر در غرب مرکز غوربند متصل سرکیکه به طرف شبر می‌رود مبروط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۳۸ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۴۳ درجه ۵۸ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه دوآب: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۰۴ کیلومتر در جنوب غرب مرکز فراه مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۱ درجه ۱۱ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه دوختن: کوتلیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه شین دند متعلق حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۱۱ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۶ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه درانی: قلعه‌ئیست بفاصله ۴۸ کیلومتر در جنوب غرب کابل متصل سرکیکه به طرف وردک می‌رود مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۰ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۷ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه دوزک: کوتلیست بفاصله ۵۶ کیلومتر در جنوب غرب مرکز فراه مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۱ درجه ۳۸ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۸ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه دوست محمد: قلعه‌ئیست در علاقه حکومت کلان کتواز متصل سرک مربوط حکومت

اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۲ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۵ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شمالی واقع است.

قلعه دوست محمدخان: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۰،۵کیلومتر در جنوب ده سبز مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۲۳ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۴ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه دولت: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در جنوب زاهدآباد در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۸ دقیقه ۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۰ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه دولت خان: قلعه‌ئیست بفاصله ۴۴،۵کیلومتر در جنوب غرب گردیز در علاقه حکومت درجه ۳ زرمت مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۸ درجه ۴۶ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۳ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه ده بالا: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در جنوب غرب نهر شاهی در علاقه حکومت درجه ۲ رودات متعلق حکومت کلان شنوار مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۲۸ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه دیو: کوهیست در جنوب شرق مرکز خمیاب به ارتفاع تخمین ۳۵۵ متر مربوط حکومت درجه ۳ قرقین متعلق حکومت اعلی شبرغان که بین ۶۵ درجه ۴۴ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۳۰ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه رسول خان: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۹،۵ کیلومتر در جنوب جانی خیل در علاقه کامرانی مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۹ دقیقه ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۲ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه زال: قلعه زال که مرکز آن آق تپه (قلعه سفید) است در تشکیل اداری حکومت درجه ۳ متعلق حکومت کلان قندز ولایت قطغن می‌باشد که در مابین خلم و دشت شیرماهی و چار دره بشمال غرب مرکز قندز بین ۶۸ درجه ۲۲ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۸ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

شرق آن بدشت شیرماهی و عسقلان، حضرت امام صاحب، غرب آن بریگزار خلم ولایت مزارشریف شمالا بدریای آمو و جنوبا بقریه بزقم و توبره کش و چار دره مربوط است دشت شیرماهی که در حدود یک لک جریب است یکی از مراتع بزرگ سمت شمال می‌باشد.

دریائیکه از طرف پلخمری، بغلان، علی‌آباد و بالاخره قندز و چار دره آمده و با دریای خان‌آباد که منبع آن فرخار است یکجا شده از قلعه زال و آق تپه گذشته بدریای آمو می‌ریزد. قلعه تاریخی (زال) بشکل مربع چاردیواری بوده و تخمینا دو هزار جریب زمین مساحت و وسعت دارد. دریائی از حصه برج غربی قلعه می‌گذرد ارتفاع برج از دریا تقریبا یکصد و پنجاه متر می‌باشد قلعه تاریخی زال یک تپه بلندی است که بنام تخت قبادیان می‌شود که دامان آنرا جنگل انبوهی فراگرفته است این جنگل مرکب از درختان خودرو از قبیل سنجد، سیاه خار، چوب گز و غیره می‌باشد. مساحه این جنگل بیش از ده هزار جریب زمین است که چراگاه گوسفندان قره قل و غیره می‌باشد. دریای قلعه زال ماهی لذیذ و لطیفی دارد. از قلعه تاریخی زال مسکوکات، خشت‌های پخته و خام و ظروف سفالین پیدا شده است از تپه تخت قباد اخیرا دهقانهای قلعه زال دو سنگ آسیاب که محیط آن سه متر می‌باشد یافته‌اند. قلعه زال دو دروازه دارد که یکی بطرف شرق و دیگری بطرف غرب می‌باشد. نهر قدیم ظلم‌آباد از حصه جنوبی قلعه می‌گذرد در قسمت شرق و غرب قلعه اراضی وسیع و دامنه‌داری است و مردم مشغول دهقانی و زراعت می‌باشند. آق تپه که مرکز حکومت است گل و خاک آن شوره و نیزار می‌باشد از بسکه آب زیاد دارد و شاداب می‌باشد خانه‌ها عموما نمناک است دو مکتب دهاتی دارد. در قلعه زال پنبه زیاد کاشته می‌شود، با جرکه یکنوع از اقسام جواری است و در سر خوشه دارد مردم آنجا می‌کارند، گندم، جو، جواری، ماش، شالی، لوبیا و غیره حبوب زیاد است.

سبزیجات: بادنجان هر دو رقم، گندنا، پیاز، شلغم، زردک، بامیا، ملی، کدو، گشنیز، مرچ سرخ در قلعه زال زیاد است.

حیوانات: هزاران اسپ و شتر و مرکب و گوسفند قره قلی در قلعه زال تربیه می‌شود از قندز و عسقلان همیشه موتر و گادی و کراچی در تردد است و یک سرک عمومی دارد اگر یک سرک دیگر بطرف چاردره ببرند چندین کیلومتر راه قندز و قلعه زال نزدیک می‌شود ردریای قلعه زال یک کیمه هم عبور و مرور می‌کند دو کشتی بنام فراخوت در ۱۳۱۵ شرکت نساجی وارد کرده بود تا حال کشتی‌های مذکور در آنجا موجود است و از سال جاری در اثر موافقه مملکتین افغانستان و روسیه در دریای آمو بکار انداخته شده است.

صنائع: در قلعه زال قالین، گلیم، نمد، جوال، الچه، کرباس، کشمیره، دستمال‌های نخی و سندی و ابریشمی بافته شده و کرم پیله هم تربیه می‌شود قالین قلعه زال و (تربوز گذر) خیلی شهرت دارد یک نمایندگی شرکت پخته موجود است مقدار فراوان پنبه از آنجا حلاجی می‌شود

قلعه زال بازار گرمی دارد، مسافه قلعه زال از قندز مرکز حکومت کلان تقریبا ۴۸ کیلومتر و از بغلان مرکز ولایت قطغن ۷۲ کیلومتر می‌باشد. قریه‌جات مشهور مربوط این حکومت عبارت از آقتپه، جنغارق، تربوزگذر، ظلم‌آباد، قلعه زال، حلقه‌کول، کلوخ تپه، باغچه، خشک تپه، شورآرق می‌باشد. یکنفر وکیل از طرف اهالی قلعه زال انتخاب و بشورای ملی فرستاده می‌شود.

قلعه زال: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۶،۵ کیلومتر در شمال مشرق قلعه شین‌دند متعلق حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۱۸ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۱ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه زامچ: قریه‌ئیست بفاصله ۹،۵ کیلومتر در جنوب شیخ‌آباد متصل دریای لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۴۷ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه زورمله: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در جنوب شرق ابراهیم زئی در علاقه شیلگر مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۴۳ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۵ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه زولچ: قریه‌ئیست بفاصله ۵۳ کیلومتر در شمال غرب نییک در علاقه یکاولنگ متصل رودبند امیر مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۳۱ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۸ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه زهرا: قلعه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در جنوب غرب دیله در علاقه ادین خیل مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۹ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه ساخ: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳،۵ کیلومتر در جنوب غرب قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۵ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۶ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سادات: قلعه‌ئیست بفاصله ۴۰،۵ کیلومتر در جنوب نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۲۶ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سبز: قلعه‌ئیست بفاصله ۳ کیلومتر در شمال شرق چاریکار مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه ۱۱ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد

شمالی واقع است.

قلعة السراج: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۶،۵ کیلومتر در جنوب غرب جلال‌آباد در علاقه حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۱۲ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

این محل دارای عمارت قشنگ و باغ بزرگی است که با خیابانهای منظم و درختان سرو و غیره اشجاری که در منطقه لغمان پیدا می‌شود تزئین گردیده، این موضع در زمان اعلیحضرت امیر حبیب الله‌خان شهید آباد گردیده بود و از طرف اشرار زمان انقلاب عمارت آن خراب و منهدم شد و اخیرا امر ترمیم عمارات مذکور از شعبه مربوطه داده شده است.

قلعه سربلند: قلعه‌ئیست بفاصله ۳،۵ کیلومتر در غرب برکی راجان مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۲ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۶ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سرخ: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در غرب قلعه‌کرخ مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۲۷ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سرخ: قلعه‌ئیست بفاصله ۴۳،۵ کیلومتر در جنوب غرب مرکز هرات مربوط ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۵۷ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سرخ: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در شمال غرب سبزوار در علاقه بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۷ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۵ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سرخ: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۲ کیلومتری دو آب شاه بطرف جناح چپ قره کوتل متعلق حکومت اعلی پروان که رودخانه‌ای بسمت شرق آن جریان دارد بعد از دهکده پای تنگی یک دهکده دیگر قلعه سرخ فرا می‌رسد در جدار بلند زیر کوه در قسمت علیای دره سوراخ‌های معلوم می‌شود که داخل بعضی را پارچه‌های خرابه دیوارها بند ساخته و بالا شدن و رسیدن به داخل سوراخ‌ها مشکل است در میان این سوراخ‌ها یک سوراخ که از همه بزرگتر است مغاره مهم و عمده قلعه سرخ را تشکیل می‌دهد زمین این مغاره از فضله کبوتر صحرائی و استخوان‌های حیوانی و انسانی پوشیده است در اثر نفوذ و چکیدن آب از سقف مغاره اشکال طبقات الارضی که معمولا آنها را (گل قهشنگه) و (شفشاهنگ) می‌خوانند دیده می‌شود موسیو

فوشه اظهار نظر می‌کند که این اشکال طبقات الارضی با (لنگا) که در آئین شیوائی طرف پرستش قرار می‌گیرد شباهت زیادی بهم می‌رساند وی معتقد است که مغاره قلعه سرخ با مغاره (کشمیر سمت) که در علاقه پشاور واقع است مغاره (امرنات) که در کشمیر می‌باشد شباهت زیادی دارد و مغاره کشمیر و پشاور هم اشکال طبقات الارضی دارد که از چکیدن آبهای آهکی تشکل نموده و مردمان شیرائی مذهب آن حدود در زمانه‌های قدیم بزیارت مغاره‌های مذکور می‌رفتند موسیو فوشه چنین استنباط می‌کند که مغاره قلعه سرخ که یک مغاره قبل التاریخ است در ازمنه قبل التاریخ محتملا پناگاه و حتی زیارتگاه باشندگان قدیم هندوکش بوده و وجود استخوان‌های حیوانی دلالت به قربانیها می‌کند که در زمانه‌های مذکور از طرف اهالی صورت گرفته است. مطالعه این مغاره از نظر تحقیقات قبل التاریخ خالی از دلچسپی نیست و همان طور که از مغاره قره کمر که آنهم در نزدیکی ایبک واقع است شواهد ۲۰ هزار ساله دوره قدیم حجر پیدا شده است امکان دارد که از مغاره قلعه سرخ هم پیدا شود.

قلعه سرخاک: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در جنوب غرب نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۲۴ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۹ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سردار: قلعه‌ئیست بفاصله ۳کیلومتر در جنوب برکی راجان مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۵ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۵ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سردریا: قریه‌ئیست بفاصله ۱،۵ کیلومتر در جنوب شرق دو قلعه در علاقه بهسود متعلق حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۳ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سرافراز: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف جنوب قریه پیرمحمدخان در علاقه نجراب متعلق حکومت کلان کاپیسا مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه ۴۱ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سرکاری: قلعه‌ئیست در علاقه دره صوف مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزارشریف که بین ۶۷ درجه ۱۵ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۳ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سرکاری: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۷،۵ کیلومتر در جنوب شرق سرای خواجه متعلق حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۱۲ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی

و ۳۴ درجه ۳۸ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سفید: قلعه‌ئیست بفاصله ۷۷،۵ کیلومتر در غرب قلعه مشک مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۴ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سفید: قریه‌ئیست بفاصله ۱۷ کیلومتر در جنوب غرب جلریز در علاقه حکومت درجه ۲ میدان مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۲۸ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۶ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سفید: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸،۵ کیلومتر در شمال مرکز هرات در علاقه حکومت درجه اول انجیل مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۹ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سوب: قریه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در جنوب غرب قریه قیصار متعلق حکومت درجه اول قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۱۳ دقیقه ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۲ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سهبد: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در جنوب شرق خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۴ کشک نخود مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۱۴ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۰ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سه‌واز: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در جنوب شرق ابراهیم زئی در علاقه شلگر مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۴۳ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۵ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سید: قریه‌ئیست بفاصله ۳۵،۵ کیلومتر در غرب جلریز در علاقه حکومت درجه ۲ میدان متعلق حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۱۹ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سید: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۲ کیلومتر بطرف جنوب شهر کابل مربوط حکومت درجه ۲ چهاردهی متعلق ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۱ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سید: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در شرق قریه خواجه مسافر مربوط حکومت درجه ۲ پغمان متعلق ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۵ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه

۳۱ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سیدالله: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه جعفر در علاقه یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۲ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سیدان: قلعه‌ئیست بفاصله ۸ کیلومتر در جنوب شرق چهل ستون مربوط حکومت درجه ۲ چهاردهی متعلق ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۱۱ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه سیدحسن: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در شرق سرای خواجه مربوط حکومت کلان کوهدامن متعلق ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۱۳ دقیقه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شاما: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۳،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه ابراهیم زئی در علاقه شلگر مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۴۵ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شاه: قریه‌ئیست بفاصله ۲۲،۵ کیلومتر بطرف جنوب قریه غاز مربوط علاقه‌داری درجه ۳ منجان متعلق حکومت درجه ۲ جرم در حوزه حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه ۴۹ دقیقه ۱۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۹ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شاه حسن: قلعه‌ئیست بفاصله ۴۵،۵ کیلومتر بطرف جنوب دهنه غوری متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه ۲۰ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۲۵ درجه ۳۷ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شاه غاسی: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر بطرف جنوب غرب زاهدآباد در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۳ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۶ دقیقه ۱۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شاه‌نشین: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۶،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه مشک متعلق حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۱۸ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شاه‌نظر: قریه‌ئیست بفاصله ۶ کیلومتر در غرب مرکز غوربند در جوار سرکیکه بطرف شبر می‌رود مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۴۰ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و

۳۴ درجه ۵۹ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شاه‌نور: قریه‌ئیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در جنوب شرق خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۴ کشک نخود مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۸ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شریف: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب کابل مربوط حکومت درجه ۲ چهاردهی متعلق ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۵ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شفاء: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر در شمال سرخ قلعه بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۱۱ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شندوخان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۲ کیلومتر در شمال قریه شهیدان در علاقه حکومت درجه اول موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۴۲ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۸ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شور: شیله‌ئیست بفاصله ۵۳،۵ کیلومتر در شمال غرب میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۱۷ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شورتک: قریه‌ئیست بفاصله ۳۶ کیلومتر در جنوب نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۲۳ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شهر فوغان: قلعه‌ئیست بفاصله ۴۵ کیلومتر در جنوب شرق بلچراغ در علاقه در زاب و گرزوان متعلق حکومت درجه ۲ بلچراغ مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۵ درجه ۳۳ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۲ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شیخان: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر بطرف شمال غرب شیرزاد مربوط حکومت درجه اول خوگیانی متعلق ولایت مشرقی که بین ۶۹ درجه ۴۸ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۷ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شیخان: قریه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر بطرف شمال غرب هندکی (چهلستون) مربوط حکومت درجه ۲ چهاردهی متعلق ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴

درجه ۲۶ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شیدی: قلعه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در شمال شرق برکی راجان در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۷ دقیقه ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شیر: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در جنوب قریه اسبند متعلق علاقه‌دار درجه ۳ خواجه عمری مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۳ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۵ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شیرباد: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در غرب جوینو مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۳۶ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شیرخان: قریه‌ئیست بفاصله ۶۱،۵ کیلومتر در جنوب قریه جلدک در علاقه حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک متعلق حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۴۵ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۲ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شیردر: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر در جنوب قریه خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۴ کشکنخود مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۱ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۰ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شیردل: قریه‌ئیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در جنوب شرق جلریز در علاقه حکومت درجه ۲ میدان مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۴۹ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شیردل: قلعه‌ئیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر طرف جنوب زیدآباد در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۷ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۲ دقیقه ۲۲ ثانیه عرضا البلد شمالی واقع است.

قلعه شیرعلی: قلعه‌ئیست بفاصله ۴۴،۵ کیلومتر در شرق سنگ ماشه در علاقه حکومت درجه ۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۳۲ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۸ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شیرین: قلعه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در جنوب شرق ابراهیم زئی در علاقه شیلگر مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۶ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه

۲۲ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شیرین: قلعه‌ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر در جنوب سرای خواجه متعلق حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۴ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۲ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شیرین خان: قلعه‌ئیست بفاصله ۴۵،۵ کیلومتر در جنوب شرق شهر کابل که بین ۶۸ درجه ۴۵ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۹ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شیکی: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۱ کیلومتر در شمال قلعه کف در علاقه حکومت درجه ۲ درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه ۲۹ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه ۱۴ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شینا: قلعه‌ئیست بفاصله ۴۵،۵ کیلومتر در جنوب قلعه مشک مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۱۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه شینه: قلعه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در غرب پای کوتل در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۴۷ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه صاحب‌زاده: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۸،۵ کیلومتر در غرب تیگری متصل رود بادپنبس در علاقه حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که بین ۶۹ درجه ۵۵ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۶ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه صادق: قلعه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب بتخاک مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۱۹ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه صادق: قریه‌ئیست بفاصله ۱،۵ کیلومتر در جنوب بالارغنده در علاقه حکومت درجه ۲ پغمان مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۴ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه صوفی: قلعه‌ئیست بفاصله ۱،۵ کیلومتر بطرف جنوب سرای خواجه در علاقه حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۵ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴

درجه ۴۴ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه طوطو: قلعه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر بطرف شرق شیرزاد مربوط حکومت درجه اول خوگیانی متعلق ولایت ننگرهار که بین ۶۹ درجه ۵۷ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۶ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه ظفر: قریه‌ئیست بفاصله ۲۰،۵ کیلومتر در غرب درایم مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه ۱۰ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۳ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه ظفر: قلعه‌ئیست ۲۲،۵ کیلومتر در شرق قلات غلزائی مربوط ولایت قندهار که بین ۶۷ درجه ۵ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵ دقیقه ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه ظفرنائب: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۸ کیلومتر در غرب قلعه سرکاری بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۷ درجه ۲۵ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۸ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه عبدالاحمد: قلعه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در جنوب شهر غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۳۲ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۰ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه عبدالرحمن: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۳ کیلومتر در شمال غرب شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۲۰ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۱ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه عبدالرحمن: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در شمال شرق بهسود مربوط حکومت درجه ۲ سرخ رود متعلق ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۲۲ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۸ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه عبدالعزیز: قریه‌ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در شمال شهبان در علاقه حکومت درجه اول نهرسراج مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۵۷ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۶ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه عبدالکریم: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در غرب جلریز متصل سرکیکه بطرف دایزنگی می‌رود متعلق حکومت درجه ۲ میدان مربوط حکومت کلان لوگر در حوزه ولایت

کابل که بین ۶۸ درجه ۲۵ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه عبدالله: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۱،۵ کیلومتر در شمال غرب قلعه سرکاری معروف مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان متعلق ولایت قندهار که بین ۶۷ درجه ۲۰ دقیقه ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۱ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه عبدالوهاب: قلعه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در شمال برکی راجان مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۵ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۷ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه عبدالوهاب: قلعه‌ئیست بفاصله ۹،۵ کیلومتر بطرف شمال غرب زیدآباد در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۱ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۷ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه عراق: قلعه‌ئیست بفاصله ۶۷ کیلومتر در جنوب غرب مرکز غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۱ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۰ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه عصمت‌الله‌خان: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در جنوب غرب سرای خواجه متعلق حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۳ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه عکاسی: قلعه‌ئیست بفاصله ۴۹،۵ کیلومتر در جنوب غرب شهر کابل مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۴۸ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه علم: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب زیدآباد در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۳ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۰ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه علی‌جان: قریه بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر در جنوب شرق پغمان مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۹ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۱ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه علی محمد: قلعه‌ئیست بفاصله ۶ کیلومتر در شمال غرب برکی راجان مربوط حکومت

کلان لوگر متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۱ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۷ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه عین‌الدین: قلعه‌ئیست بفاصله ۵،۵ کیلومتر در جنوب غرب زیدآباد در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۸ دقیقه ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۶ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه غبرجه: قلعه‌ئیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر در شمال شهر غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۴ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۶ دقیقه ۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه غلام: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال شهبان در علاقه حکومت درجه اول نهرسراج مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۴۵ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۱ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه غلام صادق: قلعه‌ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر در جنوب برکی راجان متعلق حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۵ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۳ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه غندین: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در جنوب شرق قلعه ابراهیم زئی در علاقه شیلگر متصل سرک مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۴۴ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۳ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه غنی: قلعه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در جنوب سرای خواجه مربوط حکومت کلان کوهدامن متعلق ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۵ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۱ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه غنی: موضعیست که فعلا مرکز حکومت محلی نجراب در آنجا موقعیت دارد و به خط طول‌البلد ۶۹ درجه ۳۲ دقیقه شرقی و عرض‌البلد ۳۴ درجه ۵۸ دقیقه شمالی واقع است.

قلعه غواص: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در شمال غرب قلعه مشک مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۲۷ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه فاضل‌بیگ: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر در جنوب شرق خواجه مسافر در علاقه حکومت درجه ۲ پغمان مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۴ دقیقه ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و

۳۴ درجه ۳۱ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه فتح خان: قریه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر در جنوب بهسود در حوزه علاقه‌داری درجه ۲ بهسود متعلق حکومت درجه ۲ سرخرود مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۲۹ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۶ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه فتخ خان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر در جنوب دو قلعه در علاقه بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۳ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه فتوح: قریه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در جنوب غرب هندکی (چهل ستون) مربوط حکومت درجه ۲ چهاردهی متعلق ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۸ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۶ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه فقیر: قلعه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در جنوب اسپندی در علاقه خواجه عمری متعلق حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۴ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۶ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه فیض: موضع‌ئیست بفاصله ۵۶ کیلومتر در غرب مرکز غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۱۰ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۶ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه فیض محمد: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۰،۵ کیلومتر بطرف جلوب بتخاک مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۲۰ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه فیض محمد: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در شمال سرخ قلعه در علاقه بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۱۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه قاضی: قریه‌ئیست تقریبا بفاصله ۵ کیلومتر بطرف غرب حکومت قرغه‌ئی لغمان مربوط ولایت ننگرهار آب و هوای آن در زمستان معتدل بوده برف باری آن کم است اما باران زیاد می‌بارد تابستان آن نهایت گرم می‌باشد. پیشه مردم زراعت بوده و پیداروار زراعتی آن عبارتند از برنج به اقسام مختلف جو، جواری، ارزن، ماش، تورنگ، نیشکر، پنبه و غیره سبزیجات آن عبارتند از پالک، گندنا، ترب، زردک، شلغم، بادرنگ، سیر و غیره تجارت داخلی آن برنج، قند

سیاه و گندم می‌باشد. حیوانات اهلی آن عبارتند از گاو، گوسفند، گاومیش، اسپ، قاطر و مرکب و حیوانات وحشی آن عبارتند از روباه، شغال و در بعضی اوقات گرگ نیز دیده شده است.

قلعه قاضی: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۷ کیلومتر در جنوب قلعه مشک مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۵۹ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه قاضی: قلعه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در شمال پل خمری مربوط ولایت قطغن که بین ۶۸ درجه ۴۰ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۸ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه قاضی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۳،۵ کیلومتر در جنوب غرب شهر کابل متعلق حکومت درجه ۲ چهاردهی مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۲ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه قاضی: قلعه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در شمال غرب شهر غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۲ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۳ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه قاضی: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۳،۵ کیلومتر در جنوب غرب سرای خواجه متعلق حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۲ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۷ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه قاضی: قریه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در غرب نیک در علاقه یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۵۹ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۲ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه قاضی: قریه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در جنوب غرب شیوه مربوط حکومت کلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۳۴ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۲ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه قزباش: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۴ کیلومتر در جنوب شرق شش برجه مربوط حکومت درجه ۳ بامیان متعلق حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۱۳ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه قیصار: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در جنوب غرب زرنی در علاقه حکومت ۲

بکواه مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۴ درجه ۷ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۷ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کاینج: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۱،۵ کیلومتر در شمال شهرک متصل نهر هری‌رود مربوط حکومت کلان غورات متعلق ولایت هرات که بین ۶۴ درجه ۱۹ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کاربری: قریه‌ئیست بفاصله ۲۷،۵ کیلومتر در جنوب شرق جلریز در علاقه حکومت درجه ۲ میدان مربوط حکومت کلان لوگر در حوزه ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۴۸ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کاریز: قلعه‌ئیست بفاصله ۱،۵ کیلومتر در جنوب شرق دو قلعه در علاقه بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۳ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کاریزی: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در شمال قریه جوینو مربوط ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۴۷ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۳ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کاش: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب قلعه مشک مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۳۵ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کاشف: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در جنوب شرق خواجه مسافر در علاقه حکومت درجه ۲ پغمان مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۳ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۱ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کاوش‌انداز: قلعه‌ئیست بفاصله ۶۶،۵ کیلومتر در جنوب غرب مرکز غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۲ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۱ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کا: کوهیست در جنوب غرب مرکز فراه که بین تخمین ۶۱ درجه ۲۳ و ۳۴ دقیقه ۸ و ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۲ و ۱۴ دقیقه ۱۲ و ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کا: کوتلیست بفاصله ۷۳ کیلومتر در جنوب غرب مرکز فراه که بین ۶۱ درجه ۲۷ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۰ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کا: علاقه‌داری مربوط حکومت درجه ۲ اناردره که از طرف شمال مربوط بحکومت

اناردره و از ناحیه غرب به خط سرحدی افغانستان و ایران و از سمت جنوب به دریای خاشرود و علاقه‌داری لاش جوین از طرف شرق به دشت بابوس و اسلام‌آباد و قریه دزک مربوط حکومت اعلی فراه محدود است. در یک ساحه قریبا ۹۰×۱۲۰ کیلومتر از شمال بجنوب افتاده. تعداد نفوس آن ۲۰ هزار تخمین می‌شود که تقریبا در شصت قریه خورد کلان بسر می‌برند مرکز علاقه‌داری قریه کشک (موقتی) و تقریبا در وسط منطقه واقع است. یک معاونیت کمیساری سرحدی نیز در چاه دمدم می‌باشد.

قراء و قصبات این علاقه‌داری: گست، جرگ، روم سفلی، روم علیا، حسن‌آباد شیب‌کوه (یعنی جنوب کوه)، ششک، فریب، کبن، چیکه، وهزک، باجده، حوضک محمد اسلم خان، حوضک عبدالقادرخان، دورجو، الیاس آباد، خوگیانی، تجگ کوه‌پال، دکک، جوی خون، حسن‌آباد شیخ‌ها، حسن‌آباد ملاعلی خان، آخندها، حاجی رسول، تپه حصار، جوی چشمه، داشک مقبولک، رنگین بامدی‌ها، رنگین شیردل خان، سیرک، فتح‌آباد، مطبخ، قلعه کهنه، چاه زندان، کوه جر، تنگک سید جلال، اور، انجیران، پده‌های انجیران، خیرآباد، موسی قلعه، حسن‌آباد سادات، گنگ، سه چاه، کاریزک، قادرآباد، جعفرآباد، کالم‌آباد، دهک بالا، سمک، دزدباد، کشکک، لنگر، دسته گل، چاه گنده، دزدبر، ریگی، پده که پیر سبز، ابراهیم‌آباد، نوبر، محمدآباد.

پیداوار: پیداوار این جا چه زمینی و چه سردرختی حسب ذیل است:

الف ـ زراعتی: گندم، جو، جواری، کل جو، مشنگ، عدس، ارزن، ماش، زردک، شلغم، پنبه، لبلبو، گل آفتاب پرست، بید انجیر، روین، باقلی، شبدر، رشقه حاصلات مزروعی را تشکیل می‌دهد.

ب ـ معدن: در کوه مزار آب معدنی‌ایکه‌به «آبدارو» مشهور است وجود دارد استعمال آن برای بخارات و امراض جلدی تأثیری بارزی دارد.

۲ـ یک معدن نمک در قسمت شمال غربی قلعه کاه موجود می‌باشد این معدن عبارت از یک کول کلانی است که تا سرحدات مربوط ولایت هرات امتعداد دارد نمک را از روی کول مذکور که دران جمع می‌شود بدست می‌آرند، نمک بسیار خوش طعم بوده عیب و علتی ندارد استخراج برای اهالی خیلی سهل و ساده است و اهالی بهمین طریق ساده ازان بهره می‌گیرند.

۳ـ در کوه رقش خانه معدن سرب و گوگرد و مومیائی هم سراغ شده.

۴ـ معادن گچ که در اکثر دشتهای آن یافت می‌شود.

ج ـ نباتات مفیده:

۱ـ هنگ و هنج.

۲ـ مخلصه یکنوع نباتی است که مقداری ازان را جوش داده می‌خورند تا یک سال اگر مار شخصی را بگزد زهر آن برو تاثیر نمی‌کند.

۳ـ اشنان که اهالی برای شستن لباس بجای صابون آنرا بکار می‌برند.

۴ـ تنباکوی کوهی که آنرا برای رفع کوتاه نفسی و سینه تنگی بکار می‌برند و تاثیر واضحی دارد.

۵ـ زیره سیاه در دشتهای آن بصورت خودرو می‌روید و در خارج بازار گرمی دارد.

۶ـ اسفرزه.

۷ـ زردک ریگی.

۸ـ ترانجبین.

د ـ میوه‌جات: انگور، انجیر، سیب، زردآلو، انار، آلوچه، آلوی سیاه، توت، در بعضی کوهای آن خنجک و کسور یافت می‌شود که هر دوی آن روغن بسیار خوش خور دارند و روغن این هر دو نوع میوه بدون کدام نوع عملیات قابل خوردن و خیلی مغذی و مقوی است.

حیوانات: الف ـ حیوانات اهلی: گاو، اشتر، گوسفند، بز، الاغ.

ب ـ حیوانات وحشی: آهوی کوهی، آهوی دشتی، خرگوش، گوره‌خر.

ج ـ سباع: گرگ، پلنگ، کفتار، روباه، شغال.

طیور وحشی: کبک، تیهو، دراج، بقره قره، توغدری، کبوتر، زاغچه، جل اگن، باز، جره، باشه.

پیشه اهالی: مردم این ناحیه عموما بزراعت و تربیه حیوانات و برخی به بافتن کرباس و تجارت مشغولیت دارند زنان این منطقه بعضا به بافتن قالین و گلیم و برخی هم به پشم و پنبه‌ریشی سر و کار دارند.

پیداوار صنعتی: قالینچه بافت اینجا که به سر خطی مشهور است، خیلی نفیس است کرباس و گلیم آن نیز قابل توصیف می‌باشد از پشم گوسفند یکنوع کوسی نمدی می‌سازند که خیلی نفیس و کارچین را می‌دهد.

آبیاری: این منطقه غالبا ذریعه کاریز آبیاری می‌شود و تعداد کاریزها را تقریبا هفتاد کاریز می‌گویند، بعضی قسمتهای آن از دریای فراه و حصه هم از دریای ادرس کن و جیجه آبیاری

می‌شود.

هوا: گرچه این منطقه از مناطق گرمسیر است مگر چون در خط سیر بادهای یکصد و بیست روز هرات واقع است شب باده هم دارد لذا هوای آن در تابستان گرم طاقت‌فرسا نیست ولی در زمستان گرچه برفگیر نیست بعضا سرمای بسیار شدیدی هم دارد که گاهی موجب تلفات جانی هم می‌شود.

نوع اراضی: اراضی آن متشکل از یکنوع گل سفید رنگ و آمیخته باریگی است که قوی و برای هر نوع زراعت استعداد دارد بعضی از اراضی آن که نزدیک اراضی شوره‌زار است یکنوع گیاهی می‌روید که با نی مشابه بوده و آنرا کرته می‌نامند، برای زراعت بسیار مفید است.

واردات و صادرات: واردات این منطقه عبارت است از تیل خاک، چای و بوره، و غیره مواد ضروریه و آلات زراعتی که از مرکز ولایت وارد می‌کنند و زیره، پوست حیوانات، هنگ و بعضا قالینچه و گلیم و کوسی نمد بمرکز ولایت و با سایر ولایات داخله صادر می‌کنند.

در قلعه کاه علاوه بر مدارس خصوصی و تعالیمی که در مساجد بعمل می‌آید یکباب مکتب دهاتی نیز از طرف وزارت معارف دائر گردیده است.

ابدات و مزارات: مشهورترین مزارات ازین قرارند:

۱ـ مزار امام زید: در نزدیکی این مزار ریگی بنام ریگ امام زید در یک ساحه ۲۰۰ الی ۴۰۰ متر و بارتفاع تقریبا یکصد متر افتاده است این ریگ با وجودیکه از نوع ریگ روان است و کاملا در خط سیر شمال‌های شدید هرات که در بهار سال تقریبا چار پنجماه لاینقطع می‌وزد واقع می‌باشد.

۲ـ مزار شیخ محمود: مرقدش در قریه ششک می‌باشد تاریخ و نسبش مجهول است.

۳ـ مزارات دیگری که تاریخ و علایم مشخص نداشته و اهالی به روحانیت هر کدام عقیده و ایمان راسخی دارند ازین قرار است:

۱ـ مزار بی‌بی در قریه کین که می‌گویند خواهر شیخ مذکور است.

۲ـ مزار سید سعدالدین در قریه لنگر.

۳ـ مزار شیخ زاده بستام در قریه کشکک که بگفته مردم از اولاده سلطان بایزید بستامی می‌باشد.

۴ـ مزار سلطان صاحب در قریه کشکک.

۵ـ پیر حاجات سلطان در قریه گیست.

۶ـ زیارت سلطان در قریه گیست.

۷ـ در قریه سرک مزارات بسیاری موجود است که تعداد مجموع آن را تا هفتاد می‌رسانند مشهورترین آنها یکی خواجه مسکین و دیگرش خواجه ابدال است که بعضا خوارقی هم از اوشان روایت می‌کنند.

۸ـ مزار خواجه حافظ درباری: این خواجه غیر ازان خواجه حافظی است که دیوان مشهور دارد و در شیراز است.

۹ـ زیارت شیخ عذیر در قریه کوه جر اهالی آنجا اصطلاحا او را شیخ زیر می‌گویند.

۱۰ـ مزار حضرت درویش در قریه اور.

۱۱ـ مزار غلیبان در قریه انجیران.

۱۲ـ مزار ملنگ بختیار در قریه کاریزک.

قلعه کچان: کوتلیست بفاصله ۳۶ کیلومتر در جنوب شرق مرکز غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۵۲ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۸ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کرچی: قلعه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف شمال سرای خواجه متعلق حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۶ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۶ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کرغول: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در غرب پای کوتل در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۳۲ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کساوری: قریه‌ایست بفاصله ۳۱ کیلومتر در غرب کاریز آفتاب در علاقه کشک و قره تبه مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۷ دقیقه ۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۴ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کشک: قلعه‌ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر در شمال شهر غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۵ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۴ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کش مارو: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۶،۵ کیلومتر در جنوب غرب مرکز غوریان متعلق حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۲۷ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی

و ۳۴ درجه ۷ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کف: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در شمال بوگیر در علاقه حکومت درجه ۲ درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه ۲۷ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کفتار: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۷ کیلومتر در شرق قلعه شین‌دند متعلق حکومت درجه اول شین‌دند مربوط حکومت کلان غوریان در حوزه ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۲۵ دقیقه ۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۷ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کنج: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در شمال غرب قلعه پای کوتل در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۴۰ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه کیابان: قلعه‌ئیست بفاصله یک کیلومتر در غرب بنو در علاقه حکومت درجه ۴ اندراب متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه ۱۲ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۷ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه گارهار: قلعه‌ئیست بفاصله ۶۲ کیلومتر در جنوب غرب چپرس در علاقه چخچران متعلق حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات که بین ۶۵ درجه ۵ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۱ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه گداز: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر بطرف شمال شرق سرای خواجه متعلق حکومت کلان کوهدامن مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه ۱۱ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۰ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه گدلی: قلعه‌ئیست بفاصله ۸ کیلومتر در شمال غرب قلعه ابراهیم زئی در علاقه شلگر مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۳۱ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۵ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه گذر: موضعیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در شمال شهر غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۴ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه گرداب: قریه‌ئیست بفاصله ۲۰ کیلومتر در جنوب غرب رستاق متعلق حکومت کلان تالقان مربوط ولایت قطغن که بین ۶۹ درجه ۴۰ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۷

دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه گرزاد: قلعه‌ئیست بفاصله ۴۲کیلومتر در شمال شرق شهر میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۱۵ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۱ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه گری: قلعه‌ئیست بفاصله ۶،۵کیلومتر در شمال غرب پای کوتل در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۴۶ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه گز: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر در جنوب شرق شهبال در علاقه حکومت درجه اول نهر سراج مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۴۷ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه گل احمد: مرکز علاقه‌داری درجه اول الیشنگ متعلق حکومت کلان لغمان ولایت ننگرهار می‌باشد که بفاصله ۲۵کیلومتر در شمال غرب قلعه السراج مرکز لغمان واقع است و به خط طول‌البلد ۷۰ درجه ۱۰ دقیقه ۵۰ ثانیه مشرقی و خط عرض‌البلد ۳۴ درجه ۴۲ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

قلعه گل دره: قلعه‌ئیست بفاصله ۵کیلومتر بطرف جنوب زیدآباد در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۷ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه گنو: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۳کیلومتر در جنوب شرق نمله در علاقه حکومت درجه اول خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۹ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۱ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه گی‌تر: قریه‌ئیست بفاصله ۳۶،۵کیلومتر در شمال شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۴۹ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۱ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه لج: نهریست بفاصله ۲۴ کیلومتر بطرف شمال غوربند که بدریای غوربند می‌ریزد در علاقه حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۴۴ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه لک: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر در شرق مرکز غوربند مربوط حکومت اعلی

پروان که بین ۶۸ درجه ۵۴ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۹ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه لنگر: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر در جنوب شرق جمعه علی مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۱۰ دقیقه ۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۶ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه محمد ملااعظم: قریه‌ئیست بفاصله ۵۰کیلومتر در شمال قلعه مندل در علاقه حکومت درجه اول شین‌دند متعلق حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۵۱ دقیقه ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۶ دقیقه ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه مرادبیگ: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف جنوب سرای خواجه متعلق حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۴ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

این قریه در یک وادی سرسبز و شاداب واقع گردیده بحکومت درجه ۳ شکر دره و حکومت کلان سرایخواجه مربوط می‌باشد، قریه‌های مشهور آن عبارت است از خروتی، سیاب قلی، قلعه دشت، قلعه نو، حاجی بخشی، گوهر تنی، دولانه، الغوئی، جانشاه، خواجه وجود، حاجی بیگ، صوفی خیل، سیاه سنگ، مشوانی، ناصری، بای لعل خیل. کوچکین قچان و کاریز می‌باشد. آب و هوای آنها در تابستان نسبتاً گرم و مرطوب و در زمستان سرد می‌باشد. این قریه اکثرا بواسطه کاریزها آبیاری می‌شود و از ذوب شدن برفها کوه نیز استفاده می‌گردد. یک سلسله کوه بطرف غرب این قریه واقع گردیده که بنام کوه شکر دره یاد می‌شود، پیداوار زمین آن عبارت است از گندم، برنج لک، نسک، جواری، ماش، شاخل، شرشم، تربک، نخود، جو، کچلو، شلغم، زردک، ترب، لبلبو، پیاز، گندنه، برنج لک، آن با برنج وردک و نجراب همسری می‌کند. فالیزکاری نیز درینجا مروج است که فالیز آن عبارت از تربز، خربزه، خیار و کدو می‌باشد.

پیداوار سردرختی آن انگور حسینی و کشمشی، سیب، ناک، زردآلو، آلوبالو، شفتالو، و بهی است. اشجار غیر مثمر آن بید و چنار می‌باشد که در عمارات ازان کار گرفته می‌شود. حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند، بز، اشتر، مرکب و اسپ است از حیوانات وحشی گرگ، روباه در دامنه کوه دیده می‌شود، طیور آن عبارت است از کبک، گل سر، سائره، مینا، باز، باشه، قمری، کبوتر، بودنه، زاغ، فاخته و لگ لگ. هشت باب مسجد جامع که دران نمازهای جمعه اداء می‌شود

درینجا وجود دارد.

مزارات: مزار بابه چهل گزی و شهید بابا در قریه حاجی پیک می‌باشد، مزار بابه حسین ابدال در قلعه مراد بیگ و پاچا صاحب در قلعه دشت، مزار حضرت دانیال پیغمبر در قریه دولت زائی مزار خواجه غارولی در قریه سیاه سنگ و مزار آخندبابا در قریه کوچکین، نغمه زنجیر پای در قریه ناصری، پیر غیبی در مشوانی، خواجه سبزپوش در قریه خروتی، مزار جان شاه ولی در قریه حیانشاه مزار بابو صاحب در قریه سیاب قلی، یارمحمد شهید و خواجه ضمیر در قریه حاجی بخش، مزار بابه گلالی صاحب در قریه گوهرتنی، مزار خواجه حسن بابا در قریه خواجه وجود، مزار ملاسلیم آخند در قریه دولانه، مزار پیران صاحب در قریه کاریز می‌باشد.

تجارت و مواد تجارت آن: چون اهالی بدهات و قریه‌جات امرار حیات دارند که از آنجمله بعضی مامورین و برخی اهل کسبه و تجارت پیشه می‌باشند. تجارت این ناحیه انفرادی بوده و در داخل مملکت صورت می‌گیرد، و مواد تجارت‌شان اکثراکشمش سبز، کشمش سرخ، چوب تعمیراتی، میوه‌جات تازه از قبیل انگور، سیب، ناک، زردآلو، و میوه‌جات خشک مثل توت، چارمغز، سنجد و غیره می‌باشد.

صنائع دستی: چرخه ریشی و نساجی می‌باشد که بتوسط زنها صورت می‌گیرد کلالی درینجا رواج دارد صنعت صندوق‌سازی نیز درینجا مروج است که دران انگور و کشمش انداخته شده بفروش می‌رسد. وجه تسمیه اینجا این است که اصلا مرادبیگ نام یک نفر ازبک بود که درین محله خرچگیری می‌کرد و برای خود یک قلعه تعمیر نمود و آهسته آهسته بدور قلعه مذکور خانه‌های دیگر آباد گردید که یک قریه بوجود آمد و بهمان قلعه مرادبیگ شهرت پیدا کرد.

قلعه مروردار: قلعه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در جنوب غرب چهاردهی در علاقه حکومت درجه ۲ قره‌باغ مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۴ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۹ دقیقه ۱۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه مزدوئی: قلعه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در جنوب شرق ابراهیم زئی در علاقه شلگر متعلق حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۳۶ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۹ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه مستوفی: قلعه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در جنوب شرق خواجه مسافر در علاقه حکومت درجه ۲ پغمان مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۲ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه مستوفی: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۳ کیلومتر در جنوب غرب اسپندی در علاقه خواجه

عمری مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۱ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه مشک: قریه‌ئیست در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۳۸ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۵ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه مصطفی بیگ: قریه‌ئیست بفاصله ۱۳،۵ کیلومتر در شمال کهسان در علاقه حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۴ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه مغل خیل: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۷ کیلومتر بطرف جنوب سرای خواجه مربوط حکومت کلان کوهدامن متعلق ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۵ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۶ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه ملا: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۱،۵ کیلومتر در غرب قلعه سرکاری مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۳۴ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۲ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه ملابهادر: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در جنوب غرب زیدآباد در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۲ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۱ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه ملامائین: موضعیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر در شرق موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۵۱ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۲ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه ملامحمدنظر: قلعه‌ئیست بفاصله ۹۹،۵ کیلومتر در غرب غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۳۳ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۴ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه مولاداد: قریه‌ئیست بفاصله ۲۷ کیلومتر در جنوب غرب شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۳۱ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۶ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه میان‌داد: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر در شمال غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی

که بین ۶۸ درجه ۳۰ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۷ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه میانه: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه جعفر در علاقه یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۳ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه میرانشاه: موضعی است در حکومتی درجه ۳ پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان وازرخه (مرکز حکومت پنجشیر تخمینا ۱۵ کیلومتر فاصله دارد، این موضع بنام زمانکور اول نیز یاد می‌شود، سرک موتررو از بین آن گذشته است و بسمت شمال دریای کلان وقوع دارد، پیداوار زمینی آن گندم، جو، جواری، ارزن، شرشم، باقلی و شبدر می‌باشد، پیداوار سردرختی آن توت، انگور، زردآلو، و چارمغز است، پیداوار کوهی آن درخت بلوط، بادام کوهی، خنجک، بلک، بشال، سیاه چوب، بته، بوتی، پرکندول، شری، سبزی سیاه، سوهان، سازنی، درونه، مستار، چکری، سمارق، پیاز کوهی و سیر کوهی می‌باشد که در محروقات و خوردن و ادویه از آنها کار گرفته می‌شود. حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند (گدی) بز و مرکب است، چون نزدیک کوه واقع گردیده علف چر و مراتع برای پرورش مواشی بسیار دارد از پشم گوسفند چکمن‌های ساخت پنجشیر و برزو می‌سازند، طیور آن عبارت است از مرغ خانگی، مرغابی وحشی، بودنه، انواع گنجشک، کبوتر، زاغ و قره‌قوش، حیوانات وحشی از قبیل گرگ، روباه و شغال در کوهای آن بکثرت دیده می‌شود. آب و هوای آن در تابستان اندک گرم و زمستان اندک سرد و بهار و خزان معتدل دارد. پیشه مردم آنجا زمینداری و مالداری است بعضا چوب سوخت بلوط و توت را بالای مرکب‌های بار کرده در بازار رخه و گلبهار بفروش می‌رسانند، چون دریا نزدیک آن واقع است مردم از ماهی آن استفاده خوب می‌نمایند، کدام مکتب رسمی و دهاتی در نزدیکی آن تاسیس نیافته مع ذالک ذوقمندان اطفال خود را در مکتب دهاتی غنابه که از آنجا قریبا دو کیلومتر فاصله دارد می‌فرستند درینجا کدام بازارود کسانی وجود ندارد، مردم مایحتاج و اشیاء کارآمد خود را از گلبهار و یا از بازاررخه خریداری می‌نمایند.

قلعه میرخان خلیل: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۰،۵ کیلومتر بطرف شمال شرق غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۴۹ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه میرداد: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در جنوب غرب نیک در علاقه حکومت درجه ۴

یکاولنگ متعلق ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۴۵ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۸ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه میرزا: قلعه‌ئیست بفاصله ۷کیلومتر در جنوب قلعه سرکاری مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۵۷ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۹ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه میرزا بازمحمد: قلعه‌ئیست بفاصله ۷۷کیلومتر در جنوب غرب غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۴۸ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۰ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه میرزامحمد: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در غرب مرکز هرات متصل سرکیکه به طرف غوریان می‌رود مربوط ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۵۵ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه میرگل: قریه‌ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در جنوب شرق پغمان مربوط حکومت درجه ۲ پغمان متعلق ولایت کابل که بین ۵۸ درجه ۵۹ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نازل خان: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در شمال شرق غوربند در علاقه حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۵۵ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه ناورک: قلعه‌ئیست بفاصله ۴۶،۵کیلومتر در جنوب شرق تکزا در علاقه حکومت درجه ۳ کشنده مربوط حکومت کلان بلخ متعلق ولایت مزارشریف که بین ۶۶ درجه ۳۸ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۶ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نائب: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۶،۵کیلومتر در جنوب قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۵۹ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نبی خیل: قلعه‌ئیست بفاصله ۷،۵کیلومتر در جنوب شرق جلریز در علاقه حکومت درجه ۲ میدان متعلق حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۴۲ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نذیر: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۳ کیلومتر در جنوب زیدآباد در علاقه حکومت کلان لوگر

مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۶ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۹ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نرخ: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در جنوب غرب مرکز غوربند متصل سرکیکه بطرف شبر می‌رود مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۲۶ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۶ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نرنجن داس: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب غرب باولی در علاقه حکومت درجه ۲ سرخ رود مربوط ولایت ننگرهار که بین ۷۰ درجه ۱۲ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نز: قلعه‌ئیست در جنوب غرب مرکز فراه که بین ۶۱ درجه ۳۸ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۳ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نصرک: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در شمال قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۲۷ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نظامی: قلعه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر در جنوب غرب قریه ادین خیل مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۵ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۵ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نظامی: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در جنوب غرب خدرخیل در علاقه حکومت درجه ۳ و ازه خواه مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۱۱ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۸ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نو: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در جنوب غرب نییک در علاقه حکومت درجه ۴ یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۵۳ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۱ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نو: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در شمال سرخ قلعه بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۱۱ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نو: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در شمال شرق مرکز غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۵۲ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۹ دقیقه ۳۶ ثانیه

عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نو: قلعه‌ئیست بفاصله ۷،۵کیلومتر در شمال غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۶ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۶ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نو: قریه‌ئیست بفاصله ۲۴کیلومتر در جنوب غرب نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۲۰ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۲ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نو: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در غرب قلعه سر ماقول در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۳۰ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۷ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نو: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در جنوب برکی راجان مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۷ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۹ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نو: قلعه‌ئیست بفاصله ۴۸ کیلومتر در جنوب قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۱۰ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۰ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نو: قلعه‌ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر در جنوب شرق دو قلعه در علاقه بهسود متعلق حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۴ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نو: قلعه‌ئیست بفاصله ۶۹ کیلومتر در غرب سرخ شهر در علاقه حکومت درجه ۴ کهمرد مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۷ درجه ۷ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۶ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نو: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۹،۵ کیلومتر در جنوب شرق شش برجه در علاقه حکومت درجه ۳ بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۱۲ دقیقه ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نو: شهریست مرکز حکومت کلان بادغیسات ولایت هرات که بین ۶۳ درجه ۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۹ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است و از کابل براه هرات

۱۲۴۶ کیلومتر و از هرات ۱۶۵ کیلومتر فاصله دارد (تحت عنوان بادغیسات مطالعه شود).

قلعه نو: قلعه‌ئیست بفاصله ۹،۵ کیلومتر در شمال شهر غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۴ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۷ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نواب: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در جنوب غرب جلریز در علاقه حکومت درجه ۲ میدان مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۳۴ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نوثانی: قلعه‌ئیست بفاصله ۱،۵ کیلومتر در جنوب غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۶ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۱ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نودره: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در غرب قیصار متعلق حکومت درجه ۳ قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۱۲ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۲ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نورمحمد: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر بطرف شمال شرق قلعه موسی خان متعلق علاقه‌داری درجه ۳ کوه صافی مربوط حکومت درجه ۳ بگرام در حوزه حکومت اعلی پروان که بین ۶۹ درجه ۳۹ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۱ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه نیازبیگ: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۸،۵ کیلومتر در جنوب میمنه متعلق حکومت اعلی میمنه که بین ۶۴ درجه ۵۴ دقیقه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۱ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه وزیر: قلعه‌ئیست بفاصله ۹،۵ کیلومتر بطرف جنوب زیدآباد در حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۹ درجه ۶ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۲ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه وزیر: قریه‌ئیست بفاصله ۲۱۰۵ کیلومتر در جنوب غرب جلریز در علاقه حکومت درجه ۲ میدان مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۲۳ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۶ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه وست: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۶،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه پنجه در علاقه حکومت

درجه ۴ واخان مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۲ درجه ۵۳ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۷ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه ولی: قلعه‌ئیست بفاصله ۴۳ کیلومتر در شمال شرق قلعه بالامرغاب مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که بین ۶۳ درجه ۴۳ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۷ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه ویران: کوتل است بفاصله ۵۷ کیلومتر در جنوب قریه غازه در حوزه علاقه‌داری درجه ۳ کران منجان مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه ۵۲ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۹ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه هانور: قلعه‌ئیست بفاصله ۶ کیلومتر در جنوب شرق قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۴۰ دقیقه ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۵۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه هانورثانی: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در جنوب شرق قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۴۳ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه هزاره: قریه‌ئیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر در شمال شهر مزارشریف مربوط ولایت مزارشریف که بین ۶۷ درجه ۳ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۴ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه هزاره: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در شمال گدام در علاقه حکومت درجه ۳ ترین مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۵۴ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۸ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه هشت‌در: قلعه‌ئیست در علاقه حکومت درجه اول بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که بین ۶۷ درجه ۵۰ دقیقه ۳۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۹ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه یخ سرخار: کوتلیست بفاصله ۴۸ کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه غازه در حوزه علاقه‌داری درجه ۳ کران و منجان متعلق حکومت درجه ۲ جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه ۵۷ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۹ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه یرگی: قریه‌ئیست بفاصله ۲۷ کیلومتر در غرب قلعه پای کوتل در علاقه حکومت کلان

دایزنگی مربوط ولایت کابل که بین ۶۶ درجه ۳۱ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه یوسف: قلعه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در جنوب برکی راجان در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که بین ۶۸ درجه ۵۵ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۴ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه یوسف: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در جنوب غرب باره خیل در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۳۸ دقیقه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۶ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلمران: قریه‌ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در غرب مرکز هرات مربوط ولایت هرات که بین ۶۱ درجه ۵۳ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلندر: علاقه‌داری درجه ۳ متعلق حکومت درجه ۳ موسی خیل مربوط حکومت کلان خوست ولایت پکتیا است.

قلندرخیل: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در جنوب جانی خیل مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که بین ۶۸ درجه ۲۰ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۲ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلندرالدین: کوتلیست بفاصله ۷۸،۵ کیلومتر در جنوب شرق سرحد واخان مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۳ درجه ۵۵ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۳ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلندر منه‌سر: کوهیست در شمال لوی دکه در علاقه حکومت درجه اول کامه مربوط ولایت ننگرهار که بین تخمین ۷۱ درجه ۵ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۸ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلندر ناور: دندآبیست بفاصله ۴۷ کیلومتر در شمال شرق خرمنک در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که بین ۶۴ درجه ۳۵ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۳۴ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قلعه ناواک: کوتلیست بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر در شمال قریه پریان مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۰ درجه ۱ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۶ دقیقه ۴۰ ثانیه

عرض‌البلد شمالی واقع است.

قمچاق: قریه‌ئیست بجانب شمال سیاه‌گرد مرکز حکومتی درجه ۲ غوربند و از آنجا تخمین ۳کیلومتر فاصله دارد، این قریه دارای باغات متعدد است، در باغات مذکور توت، بادام، سنجد، انگور، زردآلو، شفتالو، ناک، سیب، آلوچه و آلوبالو پیدا می‌شود. حاصلات زمینی آن گندم، جو، باقلی، شرشم، کچالو و شبدر می‌باشد، سبزیجات از قبیل بادنجان رومی، بادنجان سوسنی، پیاز، سیر، مرچ، گشنیز و شلغم در آنجا کاشته می‌شود، این مردم از زیر درختان بادام و شفتالو نیز کار می‌گیرند، طوریکه زیر درختان مذکور را بیل زده بعد انبار زیاد انداخته در آنجا گندم، جو، جواری و باقلی و انواع سبزیجات می‌کارند و طور دلخواه ازان حاصل می‌بردارند، حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند و مرکب می‌باشد، مرغ خانگی نیز تربیه می‌شود، از حیوانات وحشی در آنجا گرگ، روباه، خرگوش و شغال دیده می‌شود، از طیور وحشی بودنه مرغابی وحشی قره قوش، پتول، باشه، کبوتر پیدا می‌شود، باشه و سگ را برای شکار بودنه بکار می‌برند در کوهای آن سیاه‌چوب، خنجک و بادام کوهی پیدا می‌شود که در محروقات استعمال می‌گردد، از سبزیجات سبزی، سیرک، پیاز کوهی سمارق و چکری یافت می‌شود. نباتات طبی تلخک بته، اژدم، کنوچه زرد، سرک اسفند، حنظل، جوانی و بادیان دستیاب می‌گردد خاک این قریه برای کشت و زراعت مساعد است و در بعضی تپه‌های آن سنگ سرخ نرم وجود دارد اگر بصورت فنی بکار انداخته شود ممکن است رنگهای سرخ معدنی ازان بدست بیاید پیشه این مردم نساجی یعنی بافتن کرباسهای سفید و راه‌دار که به کرباس قمچاقی معروف است می‌باشد، گلم و نمد نیز در آنجا تیار می‌شود بعضی از مردم مرکب‌کار می‌باشند درینجا یک مکتب دهاتی از طرف وزارت معارف تأسیس یافته آب و هوا قمچاق در تابستان اندک گرم و در زمستان اندک سرد است، کوهای آن برفگیر ندارد یک زیارت درینجا وجود دارد که بنام سرخ گنبد معروف است گرچه تاریخ و سوانح آن معلوم نیست اما مردم با واردات خوبی دارند یک دریا از گوشه شرقی آن در جریان است سمت جریان این دریا از شمال بجنوب می‌باشد و بدریای کلان غوربند ملحق می‌گردد در قمچاق بازاری وجود ندارد اشیای مایحتاج خود را از بازار سیاه گردوچار غوربند بدست می‌آورند.

قمر: کوهیست در جنوب غرب قلعه اوکل به ارتفاع تخمین ۱۲۱۷ متر در علاقه حکومت درجه اول شین دند متعلق حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که تخمین بین ۶۰ درجه ۳۸ و ۴۳ دقیقه ۳۵ و ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵ و ۶ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی

واقع است.

قمرالدین: قریه‌ئیست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در شمال قلعه اسد در علاقه حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۳۵ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۹ دقیقه ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قمیزان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در جنوب غربی شهر هرات مربوط به ولایت هرات که بین ۶۲ درجه ۳ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۸ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قناع: قریه‌ئیست بفاصله ۴۹،۵ کیلومتر در جنوب سنگ ماشه در علاقه حکومت درجه ۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۹ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قنجه: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در شمال شهر سمنگان متعلق حکومت کلان سمنگان مربوط ولایت مزارشریف که بین ۶۷ درجه ۱ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۶ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قندز: حکومت کلان مربوط ولایت قطغن بوده و از بغلان مرکز ولایت ۷۳ کیلومتر فاصله دارد موقعیت جغرافیائی قندز بین تخمین خطوط ۶۸ درجه ۸ و ۵۲ دقیقه ۵ و ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۶ درجه ۲۲ و ۵۸ دقیقه ۱۲ و ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است. در صد سال پیشتر اکثر نقاط آن از جنگلات و نیزارها مملو بود و آبادی کمتر وجود داشت امروز صورت یک شهر به خود گرفته است سرکهای مزین، عمارات قشنگ و دکاکین زیبا و مساجد جامع آن رونق این جا را بلند برده است. حدود آن قرار آتی است: از طرف شمال و شمال غرب به خواجه غار، بهارک و رستاق از سمت جنوب به فرخار و از طرف شرق به فیض‌آباد و از سمت غرب به خواجه غار و حضرت امام. یک نهر از دریای خان‌آباد و نهر دیگر از دریای پل خمری جدا شده به قندز می‌رسد و اراضی این سرزمین را شاداب می‌سازد. در قندز زمین للمی دیده نمی‌شود تمام زمین‌های زراعتی آن آبی است.

حاصلات زمینی: حاصلات زراعتی قندز عبارت است از گندم، جو، جواری، شالی، ماش، پنبه، مشنگ، باقلی، لوبیا، نخود، کچالو، رشقه و لبلبو. جواری آن از قسم باجر می‌باشد بادام زمینی نیز درینجا دیده شده که مانند کچالو ریشه دوانیده در هر ریشه آن چندین پلی بادام موجود می‌باشد و هر پلی آن چندین هسته بادام دارد، پوست آن از مغز بسهولت جدا می‌شود.

حاصلات سردرختی: در قندز باغها بصورت عصری آباد گردیده و در آن هر نوع درخت از قبل، توت، انگور، زردآلو، شفتالو، ناک، بهی، سیب، چارمغز، بادام، آلوبالو و غیره غرس گردیده است. در خیابانهای آن گلهای متنوع، کاشته شده است از درخت‌های غیر مثمر مثل بید، سفیدار، چنار، عرعر، سرو، ناجو، پشه خانه و غیره نیز در باغات بکثرت دیده می‌شود که اکثر در محروقات بکار می‌رود.

حیوانات اهلی: حیوانات آنجا گاو، گوسفند، اشتر، اسپ، مرکب بز و قاطر می‌باشد، مرغ خانگی، فیل مرغ، مرغ آبی نیز وجود دارد. اسپ را در سواری، بارکشی و بزکشی استعمال می‌کنند، اسپان اینجا در فن بزکشی ممتلز می‌باشند. اشتران را بر علاوه بارکشی در کشتی‌گیری و پهلوانی نیز بکار می‌برند، کشتی‌گیری اشتران تماشای خوبی دارد، سگ را برای پاسبانی نگاه می‌دارند.

حیوانات وحشی: از حیوانات وحشی گرگ، روباه، خرگوش، دله خفک، خوک و گاه گاهی خرس هم دیده می‌شود، پوست گرگ و روباه در بازار آن به کثرت مشاهده می‌گردد در نهرهای قندز ماهی‌های کلان و شیرین بسیار است، ماهی اینجا خار ندارد، که بماهی لقه شهرت دارد سگ آبی هم بمشاهده رسیده در صحراها و کوه‌های آن آهو نیز پیدا می‌شود، که ذریعه تفنگ شکار می‌شوند.

طیور وحشی: در دشت‌های آن مرغ دشتی، مرغابی، بقره قره، قره قوش، جل، موسیچه، مینا و انواع گنجشکان پیدا می‌شود، مینا و موسیچه در خانه‌ها لانه می‌کنند و کسی مزاحم آنها نمی‌گردد کبوتر، کبک و کبک دری هم پیدا می‌شود، زاغها بکثرت دیده می‌شوند.

پیداوار کوهی: در کوه قندز چوب سکساول، بته‌ها، سیاه چوب و بشال پیدا می‌گردد که در محروقات از آنها کار گرفته می‌شود، سبزی سیاه، چکری و سمارق هم دستیاب می‌گردد که در خوردن از آنها استفاده می‌نمایند، اسفند، حنظل و بوی مادران نیز پیدا می‌شود که در ادویه بکار می‌برند.

آب و هوا: آب و هوای قندز در تابستان اندک گرم و در زمستان سرد می‌باشد، برف آن در زمستان دوام ندارد، به مجردیکه هوا از ابر صاف می‌گردد و حرارت آفتاب به زمین تابش می‌نماید برف آن آب می‌گردد. بهار و پائیز بسیار معتدل و دلکشی دارد میله‌های اسپ‌دوانی بزکشی و کشتی انداختن اشتران در همین دو فصل صورت می‌گیرد و بالخصوص در اوائل بهار که دنیا سر از نو زنده می‌گردد میله‌های آنها عملی می‌شود.

روز بازار: در قندز هفته، دو روز، روز بازار می‌باشد، درین دو روز از خان‌آباد، حضرت امام،

تالقان خواجه غار، چاردره و مواضع دیگر دور و نزدیک با سواری اسپ، مرکب و پیاده در بازار قندز می‌آیند و مال تجاره خود را در بازار عرضه می‌دارند. بعد از فروختن اموال هرکدام اشیای مایحتاج خود را خریداری و باماکن خود مراجعت می‌نمایند. دران روز تمام اشیائیکه در قطغن یافت می‌شود در بازار برای فروش حاضر می‌گردد. دکاندارها نیز استفاده کرده بعضی اشیا را در روز بازار از تجار بقیمت نازل می‌خرند و در غیر بازار به قیمت گران‌تر می‌فروشند.

پیشه اهالی: این مردم زراعت پیشه، مالدار و تجار می‌باشند گلیم و نمد نیز در اینجا تیار می‌شود مالداریهای آنها اکثرا گوسفند قره قل است که نوع آن از نوع گوسفند دیگر مجزی می‌باشد. تجارت پوست آن درینجا رواج خوبی دارد. کرباس سفید و خط‌دار و الچه‌های متنوع هم در اینجا بافته می‌شود، آهنگری نیز دیده می‌شود.

سکنه: سکنه قدیم قندز ازبک بوده، درین نزدیکها که شهر قندز رونق خوبی بخود گرفته است اقوام متفرقه درانجا سکنی‌پذیر شده‌اند چون اکثر اهل کسبه درانجا سکونت اختیار کرده‌اند. قندز را یک شهر صنعتی و زیبا ساخته‌اند. قندز درین چند سال اخیر از لحاظ عمارات عالی و جاده‌ها و هوتل‌های عصری و باغهای تفریحی و مساجد قشنگ و زیبا و فابریک پنبه، چینی‌سازی و صابون‌سازی نسبت بدیگر نقاط قطغن باستثنای پل خمری مقام بلندی را احراز کرده است. چون آب و هوای موافق مزاج دارد سال بسال در تعداد نفوس و آبادی آن افزونی بعمل می‌آید.

راها: از بغلان (مرکز قطغن) بدو راه درینجا تردد می‌شود، یکی راه‌خان آباد که سرک کلان و موتررو است، دیگر راه علی‌آباد و چاردره که پیاده و ذریعه اسپ ازین راه رفت و آمد می‌گردد. راه‌خان آباد فاصله دور دارد و راه علی‌آباد نزدیک است، از قندز به بدخشان از خواجه غار ذریعه کیمه که بر روی دریای کوکچه کشیده شده عبور کرده و وادیهای زیادی را توسط اسپ و مرکب و پیاده طی کرده داخل رستاق می‌شود و از آنجا وارد بدخشان می‌گردد از قندز به مزارشریف از راه دشت آبدان میرعلم به تاشقرغان «خلم» می‌رود و از آنجا وارد مزارشریف می‌گردد راه آبدان میرعلم راه بی آب و آبادی است، بدون آبدان مذکور دیگر آب وجود ندارد. سواران اسپ و شتربانان زاد و ضروریات سفریه را بالای اشتران و اسپان با خود می‌آورند، راه دیگریکه پیاده‌روان و سواران اسپ از کابل و نقاط مختلفه پروان به قندز می‌روند راه کوتل خاواک است. کوتل مذکور را عبور کرده بده صلاح میرسند و از آنجا به نهرین و از نهرین به قندز می‌آیند، گرچه این راه بسیار نزدیک است، ولی انسان را به بسا تکالیف و مشقت‌ها دچار

می‌سازد، ازین راه اکثر تجار پنجشیر و کوهستان تردد می‌نمایند. درین اواخر راه هوائی بین کابل قندز و مزارشریف و هرات از راه قندز تأسیس گردیده است و مسافرین ذریعه طیارات آریانا مسافرت می‌نمایند و تسهیلات خوبی از رهگذر سیر و سفر فراهم گردیده است.

تشکیلات حکومتی: قندز در تشکیلات خود حکومت کلان است، و دارای سه حکومت و یک علاقه‌داری می‌باشد حکومت درجه اول حضرت امام، حکومت درجه ۲ خان‌آباد، حکومت درجه ۳ قلعه زال، علاقه‌داری چاره‌دره که راسا به خود قندز مربوط است.

معارف: در مرکز قندز یک مکتب متوسط ذکور و یک مکتب ابتدائیه اناث که بنام بلقیس نبونحی یاد می‌شود و چندین باب مکتب دهاتی وجود دارد. و بر علاوه اینکه مدریسین انفرادی در مسجد آن تعلیم علوم دینی می‌کنند، یک مدرسه بزرگ دیگری بنام مدرسه تخارستان وجود دارد. وجه تسمیه این مدرسه این که در زمان قدیم تمام حوزه قطغن و بدخشان حتی تاشقرغان (خلم) و سمنگان امروزه بنام تخارستان یک حکومت علیحده داشت و شهر قندز مرکز تخارستان بود ازین سبب این مدرسه را بنام تخارستان موسوم کردند تا زابهت و تمدن سابق خاطره را در افهام برساند.

فابریکه و شرکت: در قندز یک فابریکه و شرکت پنبه و حلاجی و عدل‌بندی آن موجود است که از نقاط مختلفه قطغن پنبه در اینجا تهیه کرده و از اینجا به پل خمری فرستاده می‌شود تا در فابریکه نساجی آنجا بکار انداخته شود و بر علاوه یک فابریکه صابون‌سازی نیز درینجا بنا یافته که از پنبه‌دانه‌های حلاجی شده پنبه صابونهای اعلی رخت‌شوئی و دست‌شوئی ساخته می‌شود.

بازیها و میله‌ها: میله‌های این مردم بالعموم در آخر زمستان و ابتدای بهار صورت می‌گیرد و اکثراً ذریعه اسپان اجرا می‌گردد، بازیها و میله‌هائیکه ذریعه اسپان در محل اجرا گذاشته می‌شود این است: مسابقه اسپ‌دوانی، بزکشی و نیزه‌زنی، از جمله ساعت تیریها و سیرهای ملی آنها یکی کشتی انداختن اشتران است که دهن‌های دو اشتر را بسته کرده در میدان هر کاره رها می‌کنند این دو اشتر مانند دو پهلوان مست بهم مصارعت می‌نمایند و تماشاچیان را تماشای خوب نشان می‌دهند. دیگر از ساعت تیری‌های آنها کشتی‌گیری پهلوانهای آنها است که قاقمه‌های پشمی را در بر کرده کمر را بسته و قائم می‌نمایند و یکی از کمربند دیگر گرفته زور می‌زنند و هر کدام که نیروی زیاد از خود نشان دهد طرف مقابل را بزمین می‌اندازد. بهر پهلوئی که بزمین بیفتد می‌گویند خوابید و آندیگر خواباند. بزکشی آنها در موضعی صورت می‌گیرد که

میدان هموار و وسیعی بوده و بنام دوره یاد می‌شود، اطراف آنرا تپه‌های بلند بصورت سطح مرتفع احاطه کرده است بزکشان و سواران اسپ در میدان دوره داخل می‌شوند و تماشاچیان از بالای تپه سیر و تماشا می‌کنند.

صادرات: صادرات قندز عبارت است از گندم، پنبه، صابون، پوست قره قلی، پشم و پوست گوسفند پینه را شرکت پنبه از خود قندز و مواضع دیگر بدست آورده بدیگر مواضع صادر می‌نماید گلیم و نمد نیز از مواد صادراتی آن است. پوست گوسفند، گاو و قره قلی آن اکثراً بخارج فرستاده می‌شود، برنج لک، باریک و کنجد از اینجا به نقاط مختلفه افغانسان می‌رود.

واردات: واردات آن تکه‌های نخی، پشمی و ابریشمی است. ظروف مسی و چینی خود را هم وارد می‌کنند.

مزارات: یک زیارت درینجا وجود دارد که بنام خواجه مشهدبابا معروف است.

آثار قدیمه: در شهر قدیم قندز خانه‌های ویران و بعضی آثار دیگر قدیمه دیده می‌شود، ولی تا امروز کدام حفریات و کشفیاتی بعمل نیامده، با اینهم یک مجسمه کوچک بودائی باختری بفاصله ۳ کیلومتر بسمت شمال شرق آن یافت شده، این مجسمه نیمه آن انسان و نیم دیگر آن پرنده را نشان می‌دهد. همچنین چهار نفر وکیل از حوزه حکومت کلان قندز انتخاب و به شورای ملی فرستاده می‌شود که یکنفر از مرکز قندز و سه نفر از سه حکومت مربوطه آن می‌باشد. قندز از کابل ۵۱۴ کیلومتر و از مزارشریف براه آبدان میرعلم ۱۷۲ کیلومتر فاصله دارد.

قندهار: قندهار یکی از ولایات هفتگانه افغانستان بوده و مرکز ولایت مذکور نیز بنام قندهار یاد می‌شود و بعد از کابل بزرگترین شهرهای افغانستان می‌باشد که از سطح بحر تخمیناً ۱۰۷۷ متر بلند و از گرشک ۱۱۱ کیلومتر فاصله را دارا می‌باشد.

این ولایت در ۶۴ و ۶۸ درجه ۸ و ۵۱ دقیقه ۱۰ و ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ و ۳۴ درجه ۱۲ و ۱۳ دقیقه ۲۰ و ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قندهار در میان اراضی حاصلخیز وادی ترنک افتاده که از دریای ترنک ذریعه یک سلسله کوها جدا می‌شود ـ این کوها حصه سفلی وادی را بدو قسمت تقسیم کرده است. این کوها را تورکانی یعنی (سنگ سیاه) می‌نامند که از سطح زمین به اندازه تقریبا (۳۰۸ متر) بلند است.

شهر قندهار از سه طرف بذریعه کوهای بلند و خشک احاطه گردیده اما وادی قندهار فوق‌العاده حاصلخیز و شاداب و دارای باغها و تاکستانهای بی نظیر می‌باشد در جنوب و غرب این وادی حاصلخیز آبادیهای زیادی موجود است. اما شمال غرب آن خشک و دامنه کوهای

لم‌یزرع می‌باشد ولی این سلسله کوها بین وادی ارغنداب و ترنک یک مخزن آبی را تشکیل داده و بکوهای هزاره‌جات منتهی می‌گردد. یک سلسله کوهای دیگر بطرف جنوب غرب امتداد یافته و بریگستان می‌پیوندد. طرف شمال غرب قندهار سرک کابل شروع می‌گردد که مشهورترین و قدیم‌ترین راه تاریخی است. یک سرک دیگر بدامنه سلسله کوه خواجه عمران یا (خوجک) بطرف بلوچستان می‌رود. کوتل خواجه عمران تقریباً (۷۰۸ متر) بلندی دارد. قندهار از کابل ۵۱۵کیلومتر و از هرات (۶۴۷) کیلومتر مسافه را دار است، شهر حاضره قندهار شکل مستطیلی دارد که طول آن (۲۱۳۳) متر و عرض آن (۱۳۸۷) متر می‌باشد و مساحه آن در حدود تقریباً ۲۹۵۸،۵ کیلومتر مربع است. بلندی دیوارهای سابقه آن از ۷ الی ۱۰ متر می‌باشد، دور شهر در سابق خندقی به عمق ۳ متر حفر گردیده، بعد بمرور زمان پر شده و فعلا دیوار تخریب و در موضع آن خانه‌های عصری تعمیر گردیده است، عمارات قندهار عموما بصورت گنبدی آباد شده، از بین شهر قندهار چهار سرک بزرگ بچهار سمت کشیده شده که در مرکز تقاطع می‌نمایند و به هر دو طرف سرک دو رسته دکان ساخته شده و در عقب آن منازل اهالی واقعست. در چهار سمت قندهار چهار دروازه بزرگ موجود است که بنام دروازه کابل، دروازه هرات، دروازه شکارپور و دروازه عیدگاه یاد می‌شود. دروازه عیدگاه از بین ارگ می‌گذرد که محوطه مربع شکلی بوده و هر ضلع آن تقریباً (۲۷۷) متر می‌باشد. قندهار بزرگترین مرکز تجارت افغانستان است اموال عمده واردات قندهار از قبیل رخت، چرم، قند، فلزات، رنگ باب و غیره می‌باشد و اجناس وطنی از قبیل برک پوستین، ابریشم و غیره به اینجا وارد می‌شود و صادرات عمده آن عبارت از پشم پنبه، ابریشم انگور و دیگر انواع فواکه مانند انار، شکرپاره، آبجوش، کشمش و منقه است. اما پشم و میوه از اقلام عمده تجارتی ولایت قندهار بشمار می‌رود، فابریکه میوه قندهار اقسام کانسرو و شیرینی تهیه نموده بولایات داخله کشور و هم به خارج صادر می‌کند. اگرچه حصص جنوب و غرب وادی قندهار شاداب و حاصلخیز است مگر وادی او غنداب حاصلخیزترین منطقه ولایت قندهار می‌باشد باغهای پر ثمر و تاکهای بی شمار دارد. زمین‌های اطراف قندهار بواسطه نهرهائیکه از دریای ارغنداب بنزدیک باباولی جدا شده است آبیاری می‌گردد. همچنین در بعضی حصص کاریز وجود دارد که در آبیاری آن کمک می‌کند.

وجه تسمیه قندهار: راجع بوجه تسمیه قندهار آرا و عقائد مختلف است بعضی منشأ آنرا از الگزاندره تصور می‌کنند برخی به این عقیده‌اند که چون مهاجرین گندهاره به این سرزمین آمدند

اسم گندهاره با خود آوردند و عرب‌ها آنرا قندهار خواندند.

تاریخ قندهار: نام قدیم ولایت قندهار «هرخوتیش» است که هرودوتس آن را «هرواتی» و سائر یونانیان آراخزیا ساخته‌اند قندهار تاریخ پر آشوبی دارد سرگذشت قدیم آن هنوز مجهول است بعد از سقوط سلطنت‌های قدیم آریانا و انقراض سلسله‌های پیشدادیان و کیانیان بلخی در میدیا دولت ماد و در فارس دولت هخامنشی تأسیس گردید، کوروش بزرگ برای تسخیر ولایات آریان سعی کرد ولی بالاخره در جنگ با قبائل ولایات غربی افغانستان در سال ۵۲۹ ق م کشته شد بعد از وی ولایات آریانی بنام ملحق بدولت هخامنشی شدند حکمداران محلی در هر جا مستقلا بسر می‌بردند در هنگامیکه کمبوذیه پسر کوروش مصروف جنگها و حوادث مصر شد شخصی بردیا نام خروج و بر ضد او شورش کرد و سرداران را طرفدار خود ساخته بردیا پسر کوروش بزرگ پادشاه فارس گردید درینوقت اوضاع کشور فارس خراب شده بود مخصوصاً ولایات مفتوحه آریانا تماماً ارتباط خود را از مرکز فارس قطع کرده بودند، بردیا برای مطیع ساختن هرخواتیش یعنی اراکوزیه لشکری فرستاد ولی حکمران محلی آن که قوت زیاد داشت او را شکست داد داریوش بزرگ بردیا را شکست داد و بر آریانا لشکر کشید و تا حوالی رود سند را بدست آورد که درین جمله اراکوزی نیز شامل بود. اما همینکه اقتدار هخامنشی کم شد، در عصر داریوش سوم ولایات آریانا بکلی مستقل گردیدند و حکمرانان دولت هخامنشی روبزوال می‌دیدند و درصدد چاره کار خود برآمدند بسوس حکمران باختر از یکسو و بارسانتس Barsantes والی درنگبانا و اراکوزیا از طرف دیگر به خیال سلطنت افتاده بودند، و در هنگامیکه جنگ (گوگاملا) سبب شکست پادشاه هخامنشی شد بسوس تاج شاهای آریانا را در باختر بسر نهاد بارسانیتی که هم خیال جدی بسوس بود بطرف درانگیاتا و اراکوزیا آمد تا سررشته دولت خود را بنماید اما تمام این پلان‌ها در اثر قشون‌کشی اسکندر مقدونی ناکام ماند درین وقت ولایت اراکوزی و درانگیاتا متحدا تابع یک جاکم بودند که بارسانتس نام داشت این شخص در استخلاص وطن خود بخیار کوشید و یگانه آرزویش قطع رابطه با دولت فارسی هخامنشی بود. از همین جهت در سال (۳۳۰) ق م داریوش سوم پادشاه هخامنشی را باتفاق بسوس حکمران بلخ از بین برداشتند پروپاگند قوی هلهله ناگهانی اسکندر با قشون قوی او انعکاسات بدی کرده و در آن اوقات بحرانی حکمران درانگیانا و اراکوزیه را بکلی دست و پاچه ساخت، بارسانتس که از قوت اسکندر و سقوط دولت فارس بدست او خبر داشت و از حمله اسکندر بر هرات مطلع بود در خود توان آن ندید که جلو او را بگیرد لذا از راه کوهستانها بهند

رفت و ولایات درانگیانا و اراکوزیه را بدون یاور گذاشت. این دو ولایت بدون مانع بدست افتاد اسکندر داخل ولایت اراکوزی شد شهرهای آن یکی بعد از بدشتش رسید، مهمترین شهرهای که بطلیموس وقایع‌نگار اسکندر ثبت نموده عبارتند از آزولا Azola «یا اوزولا Azola» فوکلیس Phoklis اراکوتس Arachotus اسکندریه و کنگهم. آزولا را در هلمند علیا عبارت از «گذر Guzar یا گذارستان Guzaristan و فوکلیس رادیمتریاس می‌داند ایسیدر مورخ چند شهر دیگر را نیز داخل آن می‌کند بدینقرار بیوت Biut فرساگ Pharsag کوروشاد Chorochab دمتریاس، الکزندروپولس که پایتخت ولایت و بر کنار رود اراکوتس یعنی ارغنداب واقع بود. بیوت را عبارت از بیجس Bigis یا بست می‌دانند. از مطالعه تاریخ بر می آید که بعد از آنچه گفتیم اسکندر مردمان دیگری را که بنام اراکوتی یاد می‌شدند تابع ساخت، این مردم یعنی اراکوتی Archoti مردمانی بودند که در اطراف قندهار و رود ارغنداب می‌زیستند. از جمله شهرهائیکه مورخین یونانی ذکر کرده‌اند بطور صحت نمی‌توان گفت که شهر اراکوتس که متعلق به مردمان و بر کنار دریای اراکوتس واقع بود ممکن است شهر قدیم قندهار (در صورتیکه رود ارغنداب در مسیر اولی خود فرض کرده شود) و یا غالبا پنجوائی باشد بهر حال اراکوتس قندهار قدیم و یا پنجوائی باشد یا نباشد یقینا شهری بوده است که بر کنار دریای ارغنداب و نزدیکی‌های قندهار وجود داشته اسکندر طوریکه عادت داشت برای رهایش عساکر یونانی خود قلعه نظامی اساس گذاشت و آنرا اسکندریه اراکوزی خواند مورخین یونانی این قلعه را طبق عادت خود شهر خواندند و این اشتباه سبب گردید که تا امروز بعضی مورخین اروپائی و شرقی به خطا رفته و می‌گویند بانی قندهار اسکندر است در تابستان سال ۳۲۹ ق م دیوارهای این شهر بطور کافی بلند شده بود که اسکندر (ممنن) را والی آن مقرر داشته و عده از عساکر خود را در آنجا مقیم ساخت و بطرف کابل حرکت نمود. بعد از مرگ اسکندر بر سر تقسیم دولت او در بین سرداران عساکرش اختلاف روی داد سلیوکس در مناطق مشرق زمین اعتبار قایم کرد و در آریانا حکمرانان محلی موقع را مغتنم دانسته درصدد آن شدند که نفوذ یونانی را براندازند یونانیهائیکه در افغانستان مانده بودند نیز به فکر قطع روابط خود با مرکز بابل شدند. از جمله حکمرانان بومی که درین وقت در ولایات مهم آریانا حکمرانی داشتند بدینقراراند سیبرتیوس Sibyrtios حکمران اراکوزی و گدروشیا یا جدروشیا (ولایت قندهار و بلوچستان) ستاساندروس Stasandros حاکم آریا و درانگیانا ستازانور (Stasanor) حکمران باختر و سغدیاته، این‌ها در پی استرداد قوت از دست رفته شدند و تا اندازه هم موفق آمدند. درین اثنا

در هند دولت موریا تأسیس یافت و از بنگال تا اندس وسعت گرفت سلیوکس منتظر این امر بود و همینکه موقع مناسبی یافت بمشرق آمد اما شکست خورده و مجبور گردید که ولایت پاروپامیزادی، آریا، اراکوزیه وگدروشیا (جدروشیا) را به چند رگوپتا واگذارد از آن به بعد چندی اراکوزی و بعض ولایات آرایانا بنام مطیع دولت موریاگردید. درین اثنا دیودوتس حکمران باختر با انتی اوکس سوم پادشاه یونانی بابل قطع رابطه کرده خود را مستقل دانست «۲۵۶ ق م» دیودوتس دوم در سال ۲۳۵ ق م بسلطنت رسید، انتی اوکس سوم که با پارس‌ها در حال مجادله بود صلح کرده و در سال ۲۰۸ ق م بباختر حمله آورد درین وقت در باختر یوتیدموس دوم را بقتل رسانده پادشاه باختر شده بود انتی اوکس سوم باختر را محاصره تا سال ۲۰۶ ق م طول کشید و بالاخره بین طرفین صلح شد و انتی اوکس سوم از راه کابل بطرف اراکوزیه آمد و سیستان را طی کرده بطرف بابل برگشت. درین وقت از یک طرف دولت موریا رو به ضعف می‌رفت و از طرفی هم انتی اوکس مراجعه کرد لذا وقت برای ترقی و بیشرفت باختر در زیر اداره یوتیدموس مساعد گردید. چندی نگذشت که یوتیدموس پادشاه باختر بر علاقه جنوب هندوکش که در زیر اداره پادشاه کابل موسوم به سوفاگزینوس Sofhagesenus بود حمله نموده و آنرا بدست آورد و پس ضمیمه دولت باختر ساخت بعد از یوتیدموس پسرش دمتروس پادشاه شد و حصه بزرگ هند را فتح کرد و سیال کوت را مرکز متصرفات هندی یونانوباختری ساخت سپس ایوکراتیدس از غیاب دمتریوس در هند استفاده نموده و در باختر اعلان پادشاهی نمود و بعد از او پسرش هلیوکلس به سلطنت رسید و در اثر ظهور اسکائی‌ها نفوذ دولت باختر از شمال هندوکش به جنوب آن منتقل گردید در حدود سالهای (۱۵۰-۱۵۵ ق م) اسکائی‌ها از رود آمو گذشته سلطنت یونانی باختر را برانداختند و پادشاه یونانی باختری بوادی کابل آمد و در پناه سدهای طبیعی هندوکوه قرار گرفت اسکائی‌ها بطرف هرات رفتند و چون در مغرب سلطنت قوی پارت بود لذا به سیستان و قندهار فرود آمدند و در بین اسکائیهای قدیم طرح اقامت افگندند در بین سنوات (۵۸-۱۲۳ ق م) مهرداد دوم پادشاه پارثی اسکائیها را مغلوب نموده سیستان و قندهار استیلا نموده، اما بعد از مرگ مهرداد دوم سیستان و قندهار آزاد گردیده و اسکائیها مشغول فتوحات در هند شدند و پهلواها در قندهار و سیستان سلطنتی تأسیس نمودند بزرگترین پادشاه پهلواها و ونونیس Vonones بلقب شاه بزرگ شاهان می‌باشد صرابخانه و ونونیس را در قندهار و شروع پادشاهی او را عموما در سال ۳۰ ق م قیاس می‌کند بعد ازو ونونیس سپالیریس Spalirises پادشاه گردید و غالبا در همین وقت است که پهلواها سلطنت

کابل را فتح می‌کنند و خانواده یونانی کابل را منقرض می‌سازند. گندوفارنیس Gondopharnes که در سال ۱۹ میلادی بر تخت سلطنت پهلواها جلوس کرد مهمترین پادشاه این سلسله بوده و بر وادی کابل نیز مسلط بود این شخص قبلا در عهد آزنیس دوم A.Zes نائب الحکومه قندهار بود وقتیکه گندوفارنیس پادشاه گردید گاس برادرزاده او در سیستان و قندهار نائب الحکومه گردید درین زمان دولت کوشانی تأسیس می‌یابد «وکجول کدفیزس» یا «کدفیزس اول» بعد از انتظام دولت خود در باختر بطرف کابل آمده آنرا متصرف و سپس بطرف ولایت قندهار لشکر کشیده همه را داخل قلمرو خود می‌سازد قندهار تا پایان دوره کوشانیهای بزرگ مانند سائر ولایت آریانا در امنیت و پیشرفت معنوی بسر می‌برد مخصوصاً دوره کشکای بزرگ یک دوره مجد و اعتلای دولت آریانا است که از فیض آن این ولایت را نیز بهره می‌رسید اما بعد از سقوط کوشانی‌های بزرگ مخصوصاً بعد از وفات هویشکا، تنجمین جانشین کنیشکا ولایات افغانستان از دو طرف تحت تهدید قرارگرفت یکی از طرف شمال و هجوم هیاطله و دیگر از طرف غرب و ظهور دولت جوان ساسانی بعد از مرگ واس دوا در حوالی سال ۲۲۰ م عظمت کوشانی‌ها از بین رفت می‌گویند که بهرام دوم ساسانی در حوالی سالهای ۲۷۷-۲۹۴ میلادی و یا در اواخر قرن سوم مسیحی سیستان را فتح کرده و با شاه کابل داخل مجادله شد و از سیستان به طرف وادی هلمند و ارغنداب آمد اما در وقت نوشیروان که هجوم هیاطله زیاد و اقتدار دولت ساسانی هم به معراج خود می‌رسد و در مقابل آن دولت کیداری و کابل شاهان بکلی ضعیف می‌گردند رخج و زاباستان نیز مانند باختر و تخارستان داخل حوزه ساسانی می‌گردد چه نوشیروان در سال ۵۶۲ با دولت بیزانس صلح پنجاه ساله کرده و از موقع استفاده نموده برای جنگ با هیاطله آمادگی می‌کند و برای اطمینان از پیشرفت خود قبلا با ترکها بر ضد آنها متحد می‌گردد. در نتیجه رود جیحون سرحد قرار یافته و شاه ساسانی باختر تخارستان و رخج را بدست می‌آرد اما عکس‌العمل آن در بعضی ولایات افغانستان مشاهده می‌گردد باین معنی که وادی کابل و زابل و بلوچستان و حوزه پشاور و سوات و غیره در تحت زمامداری امرای محلی مستقل می‌شوند و مهمترین‌شان رتبیل شاهان‌کابل هستند که قندهار نیز در دست‌شان بود ظهور دین مقدس اسلام و انتشار آن باعث فتوحات اعراب در مشرق زمین گردید مسلمانان عرب بعد از فتح فارس و انقراض دولت ساسانی به خراسان آن وقت یا افغانستان نیز لشکر کشیدند سیستان در سال ۲۳ هجری و قندهار در سنه ۴۴ هجری فتح گردید. قندهار در برابر مسلمانان بسی مقاومت کرد موسیوفریر Ferrier که از جمله سیاحین قرن ۱۹ است نظریه هربیلو Her Belot را که به اساس

جمله‌های اخوان الملک می‌باشد چنین نقل کرده: جملات اخوان لملک این است در سال ۳۰۴ هجری «۹۱۶ م» در عهد خلافت المقتدر هنگام جفر تهداب برحی در قندهار یک مغاک زیرزمینی کشف شد که در آن یک هزار سر عرب همه در یک زنجیر بسته و از سال هفتاد هجری ۶۵۹ م تا آنوقت محفوظ مانده بود و یک کاغذی هم موجود بود که این تاریخ بروی آن ثبت بوده و به رشمه ابریشمینی ارتباط داشت که در گوش بیست نه نفر اشخاص مهم آنها کشیده شده و در آن اسمای ایشان را نوشته بودند از این چنین بر می‌آید که اعراب در اول ورود خود به این شهر باسانی موفقیت حاصل کرده نتوانستند صاحب تحفه الکرام عین واقعه را با مختصر اختلافی که شاید اصلا همین باشد چنین نگاشته: در اربع و ثلث ماته هجری برخی از بروج قندهار بیفتاد از آن میان هزارا سر آدمی ازان ظاهر شده همه را بیکدیگر بسته بودند و در گوش بیست و نه سر رقعه‌ها بود بریسمان بسته نام آنکس بر آن نوشته و از آن اسامی است: سریح بن سنان، حسان بن یزید، خلیل بن موسی، و آن رقعه‌ها مورخ بودند بتاریخ «سبعین هجری» با وجود حملات شدید و کوشش‌های زیاد مسلمانان عرب قندهار و کابلستان زیر نفوذ کلی اعراب نرفت و تنها رتبیل‌ها پادشاهان کابل و قندهار باج می‌دادند و بس این وضع دوام داشت تا اینکه در سال ۲۵۲ هجری (۸۶۵ م) یعقوب لیث صفاری در سیستان باقتدار آمد و پنجوائی و تگین‌آباد را مسخر ساخت و رتبیل شاه کابل را بکشت و روخج را بگرفت و همچنان غزنی و کابل را بدست آورد بعد از سقوط دولت صفاری، قندهار زیر نفوذ سامانی‌ها در آمد اما در قرن چهارم هجری سلطان بزرگ غزنی آنرا بدست آورد قندهار در سایه سلطان محمود غزنوی و سائر سلاطین بزرگ غزنوی با امن و آسایش بسر برد تا اینکه اقتدار دولت غزنی رو به انحطاط رفت و از میان کوهستانهای غور و مخصوصا از مرکز آن فیروزکوه سلطان حسین علاوالدین جهانسوز سر کشید و غزنه را بباد فنا داد و از آنجا به بست که بزرگترین شهر آنوقت افغانستان بود آمد و آنرا خراب کرد ۵۲۵ هجری ۱۱۵۰ م ویرانی بست سبب آبادی قندهار شد، چه قندهار بعد از بست رونقی یافته بود لذا پایتخت ولایت اراکوزی از آن وقت ببعد به قندهار انتقال کرد. در ضمن ضعف غوریها سلجوقیان بر قندهار دست یافتند. و زیر نفوذ ایشان تا زمان سلطان سنجری سلجوقی بود که مشارالیه بالاخره از طرف ترکمانان غز خلع گردید تا اینکه سلطان علاوالدین غور آنرا نجات داد. بعد از آن قندهار بدست غوریها بماند. در سال ۵۹۷ هجری ۱۲۱۰ م سلطان محمد خوارزم شاه آنرا مالک شد اما در سال ۶۰۹ هجری ۱۲۲۲ م چنگیز بر مملکت خوارزم شاه حمله آورد او را بکلی مستاصل ساخت. بعد از آنکه تأثیرات روان سوز

چنگیزی از بین رفت سلسله کرت‌ها باقتدار آمد و ملک شمس الدین (دوم) کرت در سال ۶۷۶ هجری قندهار را محاصره نمود و قندهار در حوزه دولت ملوک کرت در آمد. در عهد آخرین پادشاه سلاله کرت یعنی ملک غیاث‌الدین، پیرعلی تیمور هرات را فتح کرد و آل کرت را خاتمه داد و بعد از آن قندهار را فتح نموده به نواسه خود پیرمحمد تسلیم داد ۷۹۱ هجری مطابق ۱۳۸۹ م در اواخر قرن ۱۵ عیسوی قندهار در جمله سلطنت هرات شامل بود و نخستین بار نام قندهار بحیث ضرابخانه در مسکوکات سلطان حسین بایقرا ظاهر شد. در وقت سلطان حسین مرزا که شیبانی موقع را غنیمت شمرده به بلخ حمله نمود در قندهار پسر ذالنون بیگ موسوم به شاه بیگ ارغون حکمرانی داشت. همین که شیبانی هرات را از دست اولاد سلطان بایقرا بدست آورده مشغول زدوخورد بود بابر که درکابل اقتدار حاصل کرده بود بطرف قندهار حمله نموده و شاه بیگ را از قندهار راند و آنرا بدست آورد (۹۱۳ هجری = ۱۵۰۷ م) اما شاه بیگ بزودی بعد از آمدن شیبانی شهر را بدست آورد و چند سال مستقلانه زندگی کرد. درین وقت اوضاع عمومی افغانستان خیلی بحران‌آمیز و دچار حوادث مهم بود چه از یک طرف دولت بزرگ هرات روبزوال رفت و شیبانی‌ها آمده بلخ، هرات و قندهار را بدست آوردند از طرف دیگر صفوی‌ها رو به بعروج گذاشته بدین اطراف چشم دوخته بودند و درکابل بابر شاه اقتداری بهم رسانده درصدد جهانگیری برآمده بود شاه بیگ ارغون موقع را مغتنم شمرده به آرامی و مستقلانه در قندهار بسر برد تا اینکه باز بابرشاه آنرا در سال ۹۲۸ هجری ۱۵۲۲ م بدست آورد درین هنگام دولت بابری در هندوستان هم قایم شده بود اما حالت قندهار خیلی پر هیجان بود هر دو دولت جوان و نو تأسیس که درصدد بسط دادن خاک بودند برین منطقه سر نزاع افتادند و قندهار مصدر جنگها بین این دو دولت گردید، لذا صفوی‌ها بقندهار لشکر کشیدند در سال ۹۴۱ هجری (۱۵۳۵ م) سام میرزا یکی از شهزادگان باغی صفوی آنرا بدست آورده روابط را با مرکز فارس قطع کرد اما طهماسب شاه آنرا باز مسخر نمود و از طرف خود حکمرانی موسوم به بوداک خان قاجار مقرر داشت که این شخص سال بعد از طرف شهزاده کامران پسر بابرشاه برطرف گردید چه کامران بعد از شکست برادر خود همایون از دست شیرشاه سوری با فاتح مشهور هند خواجه کلان بیگ مغل بکابل و از آنجا بقندهار آمده آنرا از دست صفویان کشید هنگامی که همایون پادشاه مغولی هند از هند بطرف افغانستان رانده شد قندهار بدست کامران مرزا بود همایون ضمن مساعدت از شاه صفوی وعده کرد که قندهار را تحفه صفویان می‌کند اما بوعده وفا نکرد و صفویان خیال بدست آوردن آن را کردند ولی ناکام شدند. در زمان اکبرشاه

مغلی هند در سال ۹۶۵ هجری (۱۵۵۶ م) طهماسب شاه قندهار را بدست آورد و اکبر آنرا تا سال ۱۰۰۳ هجری (۱۵۹۴ م) بدست آورده نتوانست از آن به بعد تا سال ۱۰۳۱ هجری (۱۶۲۱ م) که عصر جهانگیر باشد قندهار داخل قلمرو مغلهای هندوستان بود. اما در سال مذکور فارسی‌ها باز آنرا بدست آوردند. شاه جهان در سنه ۱۰۴۷ هجری ۱۶۳۸ م باز آنرا تسخیر نمود و آخرین بار شاه عباس صفوی در سال ۱۰۵۸ ه «۱۶۴۸ م» بر آن طوری دست یافت که مغل‌های هند دیگر رها نتوانستند. چنانچه یکبار اورنگ زیب امپراطور مغلی با قوت پنج هزار آدم بر آن حمله آورد و ناکام شد. در سال ۱۶۵۲ م کوشش دیگر اورنگ زیب باز ناکام شد همچنان تا سال ۱۱۲۱ ه ق = ۱۷۰۹ م بدست صفوی‌ها بماند تا اینکه سردار بزرگ غلجائی حاجی میرویس خان هوتکی درصدد رهائی قندهار و افغانستان برآمد و کامیاب گردید و پسرش محمود دولت فارسی را ضمیمه افغانستان نموده و سلسله صفوی را خاتمه داد. دولت فارسی تا ظهور دولت نادر افشار ضمیمه دولت افغانی بود. در سال ۱۱۴۹ ه «۱۷۳۷ م» نادر افشار اصفهان را ترک گفته و بطرف قندهار لشکر کشیده و آنرا محاصره نمود و بالاخره بعد از دو سال محاصره آنرا فتح کرد. درین ضمن خارج قندهار در موضع قرارگاه خود در سرخه شیر قلعه عسکری بساخت و آنرا نادرآباد نام کرد ازینجا است که بعضی‌ها باشتباه در افتاده او را نیز بانی قندهار می‌خوانند نادر افشار در سال ۱۱۶۳ ه ق = ۱۷۴۰ م مقتول شد و نوبت سلطنت به بزرگترین شاهان درانی اعلیحضرت احمدشاه بابا رسید اعلیحضرت احمدشاه بابا رشته گسیخته سلطنت را باز بهم پیوند و دولت جدید افغانی را بنا کرد اعلیحضرت موصوف بعد از تحکیم دولت خود مرکز شهر را تبدیل کرده بجائیکه امروز شهر قندهار برپاست آورد. ذکر بنیاد شهر قندهار فعلی را از کتاب سراج التواریخ که باستناد تاریخ سلطانی و غیره نوشته شده با جزئی اختصاری نقل می‌کنیم، مولف سراج التواریخ بعد از ذکر محاربات اعلیحضرت احمدشاه بابا در سال ۱۱۷۴ چنین می‌نویسد:

پس از نزول اجلال از آنجا که اعلیحضرت احمدشاه را این امر دامن‌گیر خیال بود که هوای نادرآباد از سبب تقربش بچمن و نی‌زارردی و مخل صحت است خراب فرموده در جای با فضای خوش آب و هوای بنام خویش شهری احداث نماید لهذا اولا نهر عریض و عمیقی در ساحل غربی رود ارغنداب حفر نموده جانب دشت کشیدن فرمود که تعمیر شهر نماید و ازین معلی طایفه الکوزائی که مالک آن اراضی بودند مانع آمدند و این امر باعث فسخ عزیمت وی گردیده فعلا دست از کار کشید که بعد از چندی والده ماجده‌اش بجوار رحمت حق پیوسته در

آنجا دفنش فرموده موسوم بروضه‌اش نمود و عزم کرد که در حدود غربی قریبه مرد قلعه احداث شهر نماید طایفه بارکزائی مانع آمدند و اعلیحضرت احمدشاه از حلمیکه داشت هر دو طایفه را رد و بدی نفرمود اما قوم فوفلزائی ایثار نموده املاک خود را عرضه نمودند، اعلیحضرت موصوف پذیرفته در جائیکه حالا شهر موجود است موازی دوازده قلبه‌وار زمین که از روی تخمین معادل ششصد جریب باشد مهندسی فرموده اساس شهری نهاد و در شهور سال ۱۱۷۴ ه‌ق دست بکار برده بر عهده همت تمام طوایف درانی چنان قرارداد نهاد که بقرار تقسیم برادرانه هر قبیله و کوچه بنام خود عمارت نمایند...

در وسط شهر که محل و مرکز اسواق است گنبدی بزرگ و بقعه سترگ بنیاد نهاد و پس از اتمام باره و بروج و کندن خندق همه علما و مشایخ و سادات و فقرا و ایتام را صلای عام در داده دعوت طعام فرمود و بعد از بذل انعام و صرف طعام همگنان بدعای افتتاح پرداخته و شهر احمد شاهیش نام نهادند. مورخین دیگر گویند که اعلیحضرت موصوف شهر را اشرف البلاد نامید اما عوام نام قندهار را به آن دادند و برای تفریق از قندهار قدیم قندهار احمدشاهی گفتند: امروز از عمر این شهر ۲۰۳ سال سپری می‌شود. شهر قندهار که پایتخت اعلیحضرت احمدشاه بود بعد از وفاتش بحال مرکز ولایت در آمد و پسرش اعلیحضرت تیمورشاه کابل را مرکز دولت خود ساختند. اما درین عصر که آبادی و عمران مملکت لازم می‌رود باساس حفظ الصحه صورت بگیرد خارج از قندهار احمدشاهی دامنه شهر وسعت داده شده امروز قندهار از بهترین و بزرگترین شهرهای افغانستان است.

دریاها: بزرگترین و مهمترین دریاهای قندهار دریای ارغنداب است که این دریا از دره لومان (کوتل معروف هزاره‌جات) سرچشمه گرفته از وادی ارغنداب به آبیاری شروع نموده موجب نشو نمای حبوبات و نواع میوه‌ها می‌گردد. گرچه در حصص بالائی نیز باعث شادابی و سرسبزی اراضی گردیده اما سواحل مجرای جنوبی آن نهایت حاصلخیز است. بیشتر حصص پر اشجار و با ثمر سواحل این دریا در قسمت غرب باباولی و محله‌جات قندهار است. دریای ارغنداب که در تابستان عموما به آبیاری صرف می‌گردد آبش قدری ذائقه شور دارد و در کناره‌هایش سبزه خودروی می‌روید و بفاصله تقریبا زیاده از هفتاد کیلومتر بگرشک نارسیده بدریای هلمند می‌ریزد حاصلات و غله‌جات شهر که بطور فراوان بدست می‌آید از برکت همین دریا است که می‌توان گفت این دریا پر فیض‌ترین دریاهای ولایت قندهار است. معاونین آن عبارت از دریای ترنک دریای جی غرزائی و دریای دوری می‌باشد.

کوها: چون وسعت شهر قندهار زیاد است سلسله جبال عظیم و بلند دران به مشاهده

نمی‌رسد بعضی کوها بطور مسلسل بوده و بعضی بطور جداگانه واقع شده و تپه‌های کوچک و بزرگ را دارا می‌باشد در دامنه بعضی کوها اشجار مثمر و گیاهای مختلف دیده می‌شود بعضی حصه‌های کوه دارای سوراخها می‌باشد که دران طیور وحشی و حیوانات دیگر خانه اختیار کرده‌اند بعضی کوها در نزدیکی شهر واقع است که مردم در ایام بهار به آنجا رفته به تفریح و تفرج مشغول می‌شوند و برخی حصص کوها بعضی مغازه‌های شگفت‌آور نیز به ملاحظه می‌رسد.

آب و هوا: درجه گرمی و سردی قرار خاصیت اقلیم وزش بادها در هر فصل به حصه مربوطات ولایت اختلاف دارد در مرکز شهر هم آب و هوا متغیر دیده می‌شود چنانچه از برج حوت الی برج جواز هوا معتدل و نسبتا خوشگوار و از ماه سرطان الی میزان شدت گرمی زیاد است از میزان الی قوس معتدل و از قوس الی حوت متفاوت یعنی گاهی سرد و زمانی گرم می‌باشد در موسم سرما آثار برف کمتر دیده می‌شود. و بلکه بجای آن باران‌های مفید می‌بارد در موسم خزان بادهای شدید و نسبتا مخوف می‌وزد. و اگر در آخر فصل زمستان باران‌های وافر و نافع به موقع نبارد حاصلات زراعتی زمینی و سردرختی خراب شده در شهر قحطی رخ می‌دهد.

چاها و چشمه‌سارها: در اطراف و اکناف ولایت قندهار چشمه‌سارها و چاهای آبهای متعدد و بیشماری بمشاهده می‌رسد که عبارت از آبهای تحت الارضی بوده هر طرف را شاداب ساخته و منفعت زیادی از آن‌ها بدست می‌آید و هر موقع از آن‌ها استفاده می‌شود، آب آنها شفاف و بعضا مرکبات معدنی دارد، در بین خانه‌های شهرها چاه‌ها موجود است که اهالی از آنها بخوبی استفاده کرده و احتیاجات‌شان رفع می‌گردد آب چاهای بعضی خانه‌ها خوشگوار و از بعضی قدری طعم شور دارد که وجود نمک را ظاهر می‌سازد.

آسیاب‌ها: در ولایت قندهار آسیاب‌های متعدد دیده می‌شود که اکثراً آبهای وافر داشته در هر منطقه اهالی آنها را بکار انداخته ازان استفاده می‌کنند. این آسیابها در مواضع مناسب واقع گردیده برای جامعه خدمت بزرگی را ایفا می‌نماید. علاوه از آسیابهای که توسط آب حرکت می‌کند آسیابهای برقی نیز وجود دارد.

زمین و اراضی زراعتی: بعضی حصه‌های زمین قندهار یعنی جاهائیکه از گیاها و نباتات عاری است و یا اینکه زمین لم‌یزرع می‌باشد نسبتا سخت بوده و حتی ذریعه بیل به آسانی کاویده نمی‌شود اما اراضی زراعتی بعضا ریگی و بعضا دارای خاک نسبتا نرم بوده و فوق‌العاده

حاصلخیز است که غله‌جات وافر ازان حاصل می‌گردد. که بطور همه عموم در جاهای سرسبز و سر آب واقع گردیده بر علاوه کشت‌زارهای شاداب حاصلخیز زیاد دارد بعضی حصص زمین‌های ریگزار هم می‌باشد که قابل نفوذ بوده در زمستان وقتیکه باران می‌بارد فوراً بزمین جذب می‌گردد.

باغها: در قندهار باغهای فراوان وجود دارد مخصوصا ساحه ارغنداب سرسبز و مشجر شمرده می‌شود که انواع اشجار مثمر بکثرت وجود داشته و علاو تا انواع گلها و آبهای جاری در بین آنها به ملاحظه می‌رسد. بزرگترین قلم صادرات قندهار را میوه‌جات تازه و خشک تشکیل می‌دهد قشنگ‌ترین و خوشنماترین باغهای عمومی مرکز قندهار عبارت از باغ (باباولی) می‌باشد. در باغ باباولی درختان زیاد و نهرهای آب بطور وافر بمشاهده می‌رسد آب و هوا از ماه حوت الی ثور که هوا خیلی‌ها مساعد و خوشگوار می‌شود و درین موسم اهالی در آنجا میله‌های زمستانی را برپا می‌کنند در دامنه همان تپه کوهیکه مقبره باباولی صاحب وجود دارد یک کافی (قهوه‌خانه) باساس صحیح و ساختمان عصری تعمیر و بنا شده است. فابریکه برق مرکز قندهار در همین منطقه وجود دارد و برای جمعیت شهر خدمت بزرگی را ایفا می‌کند.

تعمیرات بزرگ: در داخل مرکز قندهار در موضع مناسب تعمیرات اصولی با پلان و نقشه صحیح بنا شده است. عمارات مکاتب، عمارات اداری و حکومتی و عمارات شخصی بطرز عصری و قابل وصف بوده و موقعیت موزون و مناسب داشته به زیبائی شهر افزوده اطراف را مجلل ساخته‌اند.

شهر نو و شهر کهنه قندهار: شهر نو از چند سال به این طرف که بطرز و پلان اصولی تعمیر و بنا شده است. در وسط یک سرک عریض و مستقیم و دو طرف در کنار جاده‌ها جوی‌های آب کشیده شده بعداد و طرفه تعمیرات بزرگ واقع شده است شهر کهنه و مرکز قندهار که فصل‌ها و دیوارهای آن از دور یک خرابه‌زار را نشان می‌دهد در داخل خود بر پنج حصه (۵ ناحیه) منقسم است که هر کدام آن نامهای جداگانه داشته و عموما عبارت از (۶۶۱) باب است و در داخل حوزه هر ناحیه کوچه‌های جداگانه دارد که عمده‌ترین آنها قرار ذیل:

گذر خرقه مبارکه، قبر شاه، قلعه فصیل، بارودخانه، کشمیری‌ها، توپخانه، بابریها، نقاره خانه، بازار هرات، کنار پاتاب، علی زائی، سدوزائی، ملالی ولی محمد بازار شاه، کابلی شاه، لب جوی شاه، قلعه عیدگاه و گذر گرگ‌ها تا کنون مرکز ازدحام و اجتماع عموم همین شهر کهنه قندهار بوده مراکز تجارتی کاروانسراها، و دکانها تجارتخانه‌ها بالاخره دادوستد، خرید و فروش

در همینجا صورت می‌گیرد که بنام شهر احمدشاهی یاد می‌شود.

سرکها و خانه‌ها: بطور عموم تمام سرکهای این شهر پخته کاری بوده و کناره‌های‌شان جویهای آب و درختان بیشمار وجود دارد کوچه‌های مرکز شهر نسبتا کمعرض بوده این کوچه‌ها یک بدیگر راه داشته و در اکثر کوچه‌ها جویهای آب جریان دارد. ساختمان خانه‌های قدیمه مرکز بعضا گنبدی و بعضا بی گنبد می‌باشد. مگر در عین زمان بعضی خانه‌ها باصول عصری هم بنا شده است.

مقبره‌ها: در شهر قندهار مقبره‌های وجود دارد که هر کدام مدفن اشخاص برجسته و نامدار افغان می‌باشد عمده‌ترین آن مقبره اعلیحضرت احمدشاه بابا است که در جوار عمارت خرقه مبارک قرار دارد و علاوتا آرامگاه‌های رجال معروف و شهدای فداکار وطن هم در قندهار وجوددار مانند مقبره میرویس بابا در کوکران و هکذا در موضع میوند مقابر شهدای میوند نیز وجود دارد.

سبزیجات: مانند پالک پیاز، شلغم، زردک، تربچه، کچالو، بادنجان سیاه و رومی، تره، کدو، خیار، فاصولیه، لوبیا، گشنیز، نعنا، گندنا، کاهو، و غیره وجود دارد اما کچالو مدت زیادی نگاهداشته نمی‌شود.

حبوبات: عبارت‌اند از گندم، جو، ارزن، باقلا، برنج، (باقسام مختلف) نخود، مشنگ، ماش، کنجد و غیره.

میوه‌جات: میوه‌جات عبارت است از بادرنگ، تره، تربوز، خربوزه، انار، شکرپاره، انگور، انار، شکرپاره، و انگور آن شهرت زیاد داشته و یک قلم بزرگ صادراتی افغانستان را تشکیل می‌دهد. به لطافت و انواع خود شهرت دارد.

حیوانات اهلی: عبارت از گاو، گاومیش، گوسفند، که بیشتر تربیه می‌شود اسپ، مرکب اشتر نیز تربیه می‌گردد. حیوانات وحشی مانند آهو، خرگوش، گرگ، روباه، شغال، کفتار، گرگ و غیره بکثرت یافت می‌شود.

نباتات طبی: در کوها بعضی گیاها و نباتات طبی و مختلف الانواع بمشاهده می‌رسد. گیاه‌های طبی خیلی زیاد وجود دارد (از نوع برک) خیلی زیاد رواج دارد علاوتا علوفه مانند شبدر شقه نیز برای تربیه حیوانات کشت می‌شود.

اشجار فواکه: مهمترین اشجار مثمر این سرزمین عبارت است از درخت سیب، شفتالو، بادام، شکرپاره، چارمغز، توت، آلوچه، زردآلو، انجیر، تاکهای انگور و اشجار غیر مثمر آن

چنار، ناجو، سرو، بید، مجنون بید، و غیره می‌باشد.

موسسات اقتصادی: در قندهار شرکت‌های متعدد موجود است. که عمده‌ترین آنها عبارت از شرکت پشمینه‌بافی، شرکت پنبتون و شرکت میوه است.

پیشه و حرف: اهالی قندهار به پیشه‌های مختلفه مشغول‌اند یک تعداد کاسبین چپلی و پیزارهای قابل وصف تیار می‌کنند که از هر حیث ظریف با دوام و خوشنما می‌باشد تنها اهالی مرکز نه بلکه اهالی حکومتها و علاقه‌جات قندهار و حتی شهرهای دیگر هم ازان استفاده می‌نمایند یک تعداد کسبه دیگر از تیرهای مستعمل و خراب شده موترها کار گرفته و یک قسم چپلی‌های ساده ساخته به معرض استفاده اقوام کوچی و مسافرین سرحدی گذاشته و آنها در موقع ضرورت رفع احتیاجات می‌نمایند این پیشه رونق خوبی داشته و خیلی‌ها مورد استفاده قرار دارد پیشه دیگر در قندهار مسگری است که رونق تام دارد کاسبین موصوف در نقش و نگار و ساختن آن مهارت خوبی بخرج داده و در اثر مساعی و زحمات خودها آلات و اسباب ظریف خوشنما و قابل تعریف به معرض استفاده جامعه می‌گذارند. دکانهای مسگری هم در هر موضع مرکز شهر وجود دارد چونکه واردات مس در قندهار زیاد است آلات و اسباب مسی باندازه زیاد دستیاب می‌گردد. صنعت زرگری ولایت قندهار هم بسبک قدیم مروج بوده و قابل تعریف است فن خامک‌دوزی و کلاه‌دوزی بدرجه اعلی یا بهترین سبک ساختمان و ظرافت و خوشنمائی شهرت فوق‌العاده را داراست. در مرکز قندهار مخصوصا در یک بازار موسوم به (بازار سرپوشیده) پارچه‌های خامک‌دوزی کلاهای سیم‌دوزی و غیره اشیای نفیس بمشاهده می‌رسد. نه تنها مردها بلکه خانمهای شهر قندهار هم باین فن‌های ظریف و قابل وصف مهارت تام دارند. اشیای نفیس فوق الذکر در دکانها تجلی و زینت خوبی داشته نظر بیننده را بخود جلب می‌نمایند. علاوه بر این پیشه‌های فوق کوزه‌گری و ساختن ظروف سفالی درین ولایت شهرت خوبی دارد که باصول و طرزهای مختلفه ساختمان آن صورت گرفته و در هر موضع شهر و مربوطات ولایت بمعرض استفاده اهالی گذاشته می‌شود. یکتعداد اهل کسب دیگر به پیشه سراجی مشغول‌اند چون گادیهای شهر قندهار از هر حیث مزین و زیبا می‌باشد لذا لجام و غیره لوازم اسپ در قندهار خوب ساخته می‌شود. در قندهار سراج‌های ماهری موجوداند صنعت کاشی‌کاری هم در تمام قندهار شهرت تام دارد ساخت و آلات و اسباب کاشی باصول و سلیقه موزون و خوشنما رواج داشته با صنعت گرانی در قندهار موجوداند که در گلدانها و کاسه‌ها و کوزه‌ها، چلم‌ها آنقدر نقاشی ظریف می‌نمایند که از هر حیث خوشنمائی آن مورد پسند همه

قرار می‌گیرد. پیشه بکس‌سازی و ساختمان آلات و اسباب حلبی هم رواج زیاد دارد. دو پیشه ظریف دیگر هم که عبارت از مهره‌کاری و تسبیح‌سازی می‌باشد در قندهار شهرت خوبی را داراست. دو پیشه فوق از حیث زینت و قشنگی و مهارت صنعتگر آن اهمیت زیادی داشته و خیلی قابل تعریف است. در حاشیه شالها مهره‌های مختلف الشکل را با مهارت تمام بهم بترتیب آویخته با اصول و سلیقه موزون صنعت خود را بخرچ داده و بالاخره شالهای زیبا و نفیس و قیمتداری بمعرض استفاده جوانان گذاشته می‌شود. کلاه‌دوزها هم از اقسام مهره‌های کوچک و ململ خوشنما کار گرفته بسطح کلاه‌ها مهره‌کاری قشنگی می‌نمایند که از هر حیث قابل وصف است. بر علاوه یک تعداد کسبه دیگر روی نی‌های چلم با زینت و قشنگی تمام مهره‌کاری خوشنمائی می‌نمایند، بعضی پیشه‌گران علاوه از ساختن تسبیح‌های چوبین از سنگهای مرمر خوشنما و از سنگهای نفیس دیگر که در اطراف و نواحی ولایت قندهار دستیاب می‌گردد کار گرفته با اصول و طرز قابل پسند تسبیح‌های زیبا و ظریف بدسترس اهالی می‌گذارند. این دو پیشه فوق الذکر در تمام قندهار رواج زیاد دارد. یک صنعت مهم و قابل وصف دیگر نیز در قندهار بمشاهده می‌رسد که عبارت از بافتن تکه‌ها و کشمیره‌های نخی است. صنعتگران بکمال شوق توسط دستگاهای بسیط خود مطابق ذوق و سلیقه اهالی تکه‌های مختلف الشکل بانواع گوناگون ساخته و بدسترس اهالی می‌گذارند. دستگاها عموما ساده، دستی و غیر ماشینی می‌باشند ابریشم‌دوزی قندهار در کل افغانستان بی‌نظیر است که روبندهای برقع، پیرهن‌های خامک‌دوزی، کلاهای خامک‌دوزی و غیره می‌دوزند و غالبا از ابریشم خام کار می‌کنند.

تشکیلات اداری ولایت قندهار:

الف: حکومات کلان:

۱ـ حکومات ارزگان. ۲ـ حکومت کلان قلات.

ب: حکومات درجه اول:

۱ـ حکومت سپین بولدک. ۲ـ حکومت دند.

ج: حکومات درجه ۲:

۱ـ حکومت ارغستان. ۲ـ حکومت دهراود.

د: حکومات درجه ۳:

۱ـ حکومت پنجوائی. ۲ـ حکومت ارغنداب ۳ـ حکومت‌ترین

۴ـ حکومت خاکریز ۵ـ حکومت دای چوپان ۶ـ حکومت شنکی

هـ: حکومت درجه ۴:

۱ـ حکومت شورابک ۲ـ حکومت کشکنخود ۳ـ حکومت دهله

۴ـ حکومت گیزاب ۵ـ حکومت اجرستان ۶ـ حکومت ترنک و جلدک

و: علاقه‌داری‌ها:

۱ـ علاقه‌داری درجه ۱ شگه وشگی متعلق حکومت سپین بولدک.

۲ـ علاقه‌داری درجه ۲ دامان متعلق حکومت‌دند.

۳ـ علاقه‌داری درجه اول معروف متعلق حکومت ارغستان.

۴ـ علاقه‌داری درجه ۲ ریگ متعلق حکومت شورابک.

۵ـ علاقه‌داری درجه ۳ غورک متعلق حکومت خاکریز.

۶ـ علاقه‌داری درجه ۳ نیش متعلق حکومت خاکریز.

۷ـ علاقه‌داری درجه اول چوره راسا بمرکز حکومت کلان ارزکان مربوط است.

۸ـ علاقه‌داری درجه ۲ اتغر متعلق حکومت درجه ۳ شنکی.

۹ـ علاقه‌داری درجه ۲ ناوه شملزائی متعلق حکومت درجه ۳ شنکی.

۱۰ـ علاقه‌داری درجه ۲ میزان متعلق حکومت ترنک و جلدک.

۱۱ـ علاقه‌داری درجه اول شاه جوی راسا مربوط حکومت کلان قلات.

۱۲ـ علاقه‌داری درجه اول ارغنداب راسا مربوط حکومت کلان قلات.

خطوط مواصلاتی سرک‌های قندهار:

سرک‌هائیکه حاضرا مناطق ولایت قندهار را بهمدیگر و با مرکز ولایت مربوط ساخته است قرارآتیست:

۱ـ از قندهار الی پنجوائی، از پنجوائی تا سرک عمومی و کشک نخود.

۲ـ از یخچال تا بست.

۳ـ از کجکی تا موسی قلعه، از موسی قلعه تا نوزاد.

۴ـ از ترین تا چوره، و از آنجا تا حدود گزاب «گیزاب».

۵ـ از قندهار تا ارغستان، و از آنجا تا معروف، اتغر، شوگنی، تهانه ولکی، تهانه کلک، هکذا از شوگنی تا تهانه قلعه رشید و از آنجا تا سرک سابق شملزائی، درخت یحی، و تهانه برج جنگی.

۶ـ از کیاخو و سرکری دو سرک به سرک سابق درخت یحی و شملزائی وصل گردیده است.

۷ـ از قلات تا سپین بولدک.

۸ـ از تهانه اسقان به امتداد تهانه‌های کیلوخاک، بامبول، اشنی زائی، مخ، تهانه محمدسعید، تهانه باقی، تهانه ویش، تهانه اشرف، تهانه خیمه، تهانه شیرولوبو، تهانه پشه، تهانه دونکه.

۹ـ از شاه جوی تا ارغنداب.

۱۰ـ از قندهار الی کشک نخود، یخچال، گرشک، کجکی، دهله و باز قندهار.

۱۱ـ از دهله تا ترین و نیش، و از ترین تا دهراود.

۱۲ـ از پنجوائی تا خاکریز و غوراک و از خاکریز تا سرک بین دهله و ترین و از ترین تا ارزگان.

۱۳ـ از گرشک تا سرک بین موسی قلعه و نوزاد.

۱۴ـ از مرکز قندهار الی دامان، شهر صفا، قلات، میزان و از قلات تا شاه جوی و از شاه جوی تا حکومت اعلی غزنی.

۱۵ـ از قلات تا شنکی، شملزائی و درخت یحی.

۱۶ـ از قندهار تا ریگ، و از ریگ تا سپین بولدک ازین جا تا ویش.

لین‌های تیلفون قندهار:

خطوط مواصلات تیلفونی مناطق ولایت قندهار حاضر اقرار ذیل است:

۱ـ از مرکز ولایت قندهار تا ارغستان.

۲ـ از ارغستان تا معروف.

۳ـ از شاه جوی تا ارغنداب.

۴ـ از شنکی تا شملزائی.

۵ـ از سپین بولدک تا تهانه ویش، تهانه باقی، تهانه محمدسعید، تهانه مخ، تهانه جامبل، تهانه یکه خاک، تهانه اسقان، تهانه سرچا، تهانه سپینه خوله، تهانه اشرف، تهانه خیمه، تهانه شیر و او به تهانه خاگی، تهانه پشه، تهانه نکه که تماما خط سرحد می‌باشد.

۶ـ از قندهار تا دند، پنجوائی، کشک نخود، یخچال و گرشک.

۷ـ از قندهار تا ارغنداب، خاکریز، دهله، ترین، دهرا و دوارزگان.

۸ـ از قندهار تا دامان، شهر صفا، قلات، شاه جوی الی حد فاصل غزنی و قندهار.

۹ـ از قلات تا شنکی، درخت یحی.

۱۰ـ از قندهار تا سپین بولدک.

آب و هوای قندهار: در جمله تقسیمات مناطق افغانستان از درک آب و هوا می‌توان گفت که

حصص وسطی که بین ارتفاع ۹۰۰ تا ۱۳۰۰ متر واقع‌اند از میدانهای‌اند که ازان جمله قندهار است. آب و هوای این حصص خشک است و تغییر حرارت شباروزی زیاد می‌باشد. اندازه باران سالانه قندهار تقریبا ۱۵۰ میلی‌متر است. قندهار اگرچه در تابستان ندرتا تا بدرجه ۴۵ درجه سانتی‌گراد گرمی دارد لکن فضای وسیع و باغهای کثیر و آبهای روان ارغنداب اعتدالی باین منطقه مهم افغانستان بخشیده لذا حرارتش غیر قابل تحمل نبوده و فرق زیادی مابین حرارت شب و روز دیده نمی‌شود. قندهار را می‌توان باغستان افغانستان نامیدند ارغنداب که بفاصله ۲۰ کیلومتر در شمال شرق شهر بصورت طولانی باستقامت دریای ارغنداب واقع شده فی الحقیقت تماما باغ و زمین سرسبز بوده یکی از وادی‌های خیلی مقبول و با ثروت بحساب می‌رود. تمام این باغ‌ها از رود ارغنداب سیرآب می‌شوند. حصص شرقی قندهار که کمتر دارای آب است گرم‌تر بوده تماما برای انگور که آبجوش از نوع مشهورترین آن است تخصیص داده شده است. قندهار کوه و حصص مرتفعه کم دارد. قلات نسبتا بلندتر بوده بادهای زیاد در نواحی آن می‌وزد. دهر او دوترین برای زرع غله‌جات گندم، جواری، برنج مخصوص‌اند. بطرف شمال قندهار کشکنخود عینا آب و هوای قندهار را دارد.

باستثنای اینکه قندهار نسبت به زیادتی باغات معتدل‌تر محسوس می‌شود، در جنوب قندهار ریگستان به حرارت بلند و خاصیت دشتی اراضی خویش خصوصیت دارد.

معادن قندهار:

۱ـ معدن نقره: در بی‌بی گوهر خاک‌ریز قندهار حسب تجزیه کمیاوی وجود نقره در رگ سرب و جست تثبیت گردیده و این مقدار قابل توجهی است ولی هنوز نه معدن سرب و جست مذکور بکار افتاده و نه باستخراج نقره مذکور اقدامی شده، بجوار این معدن در طول سه صد الی پنجصد متر قبلا حفریات زیادی بعمل آمده است که به عمق پنج الی ده متر و قطر یک متر می‌باشد که لابد به غرض استحصال کنسنترات سرب استحصال نقره از بین آن صورت گرفته است.

۲ـ معدن سرب و جست: موقعیت جغرافیائی این معدن در کوه بی‌بی گوهر واقع خاکریز به خط ۳۲ درجه ۷ دقیقه عرض‌البلد شمالی و ۶۵ درجه ۳۳ دقیقه طول‌البلد شرقی وقوع داشته و بمسافه ۸۲ کیلومتری مرکز قندهار در کنار سرک جدید بین قندهار و کجکی در موضع «قلعه اسد» به سمت شمال غرب کوه بی‌بی گوهر قرار دارد که کشفیات و تدقیقات اساسی آن ۷ سال قبل توسط کمپنی موریسن قندهار به مصارف وزارت معادن بعمل آمده که ذخیره یقینی و

تخمینی سرب و جست قابل استخراج ۶۹۰۰۰ تن متر که جست ۳۰،۴٪ و سرب ۷،۸٪ می‌باشد، همچنین معدن سرب و جست در دره نور خاکریز نیز وجود دارد که در سال ۱۳۱۷ هش تحت نگرانی انجنیر شویتسر آلمانی بصورت اساسی کشفیات شد و ذخایر آن کافی و سرب و جست آن قابل توجه است.

۳ـ معدن آهن: معدن آهن حاجی علم در موضع نیش خاکریز تخمین در ۱۱۸ کیلومتری شمال شهر قندهار در محل خاکریز معروف به حاجی علم بخط ۳۴ درجه ۱۸ دقیقه عرض‌البلد شمالی و ۶۵ درجه ۳۳ دقیقه طول‌البلد شرقی واقع است.

۴ـ لعل پیازی یا امیتست: در دشت‌های حاجی توپ در خاکریز پیدا می‌شود که بنام لعل پیازی زرگران قندهار خریداری و بفروش می‌رسد فابریکه حجاری و نجاری کابل بعضا ازین سنگ زیبا گوشواره و نگین‌های انگشتر می‌سازد.

معارف در قندهار:

الف ـ لیسه‌ها: ۱ـ لیسه احمدشاه بابا ۲ـ لیسه میرویس بابا.

ب ـ مکتب مسلکی:

۱ـ مکتب صنائع مرکز قندهار.

ج ـ مکاتب ابتدائی:

۱ـ مکتب ابتدائی تیمورشاهی واقع بلدیه شهر قندهار.

۲ـ مکتب ابتدائی مشرقی واقع بلدیه شهر قندهار.

۳ـ مکتب ابتدائی احمدشاهی واقع بلدیه شهر قندهار.

۴ـ مکتب ابتدائی فاضل قندهاری واقع حکومت‌اند.

۵ـ مکتب ابتدائی شاه محمود واقع حکومت‌اند.

۶ـ مکتب ابتدائی حاجی جمال واقع حکومت‌اند.

۷ـ مکتب ابتدائی سردار پاینده واقع حکومت‌اند.

۸ـ مکتب ابتدائی شاه اشرف واقع حکومت ارغنداب.

۹ـ مکتب ابتدائی کوهک واقع حکومت ارغنداب.

۱۰ـ مکتب ابتدائی پنجوائی واقع حکومت پنجوائی.

۱۱ـ مکتب ابتدائی احمدمیمندی واقع حکومت پنجوائی.

۱۲ـ مکتب ابتدائی سلیمان ماکو واقع حکومت پنجوائی.

۱۳ـ مکتب ابتدائی سیدال خان واقع حکومت ترین.
۱۴ـ مکتب ابتدائی شاه حسین واقع حکومت ترین.
۱۵ـ مکتب ابتدائی ملااحمد واقع حکومت دهراود.
۱۶ـ مکتب ابتدائی شاه زمان واقع حکومت کلان ارزگان.
۱۷ـ مکتب ابتدائی مولوی عبدالواسع واقع حکومت ارغنداب.
۱۸ـ مکتب ابتدائی زرغونه انا نسوان واقع بلدیه قندهار.

علاوتا در تمام حوزه مربوطات ولایت قندهار ۶۴ باب مکتب دهاتی دائر می‌باشد همچنین مرکز و حکومات مربوط ولایت قندهار بیست نفر وکیل قرارآتی انتخاب و بشورای ملی در مرکز می‌فرستند.

۱ـ وکیل مرکز ولایت قندهار یکنفر.
۲ـ وکیل حکومت‌دند یکنفر.
۳ـ وکیل حکومت سپین بولدک یکنفر.
۴ـ وکیل حکومت دهراود یکنفر.
۵ـ وکیل حکومت ارغستان یکنفر.
۶ـ وکیل حکومت ترین یکنفر.
۷ـ وکیل حکومت خاکریز یکنفر.
۸ـ وکیل حکومت ارغنداب یکنفر.
۹ـ وکیل حکومت پنجوائی یکنفر.
۱۰ـ وکیل حکومت کشکنخود یکنفر.
۱۱ـ وکیل حکومت دهله یکنفر.
۱۲ـ وکیل حکومت شورابک یکنفر.
۱۳ـ وکیل حکومت ارزگان یکنفر.
۱۴ـ وکیل حکومت گیزاب یکنفر.
۱۵ـ وکیل حکومت اجرستان یکنفر.
۱۶ـ وکیل حکومت قلات یکنفر.
۱۷ـ وکیل حکومت دای چوپان یکنفر.
۱۸ـ وکیل حکومت شنکی یکنفر.

۱۹ـوکیل حکومت ترنک و جلدک یکنفر.

۲۰ـوکیل حکومت قلات کوچی یکنفر.

نواحی شهر: شهر قندهار قرار ذیل به پنج ناحیه تقسیم شده:

ناحیه اول: گذر خرقه مبارکه، قبر شاه، قلعه فیصل، بارودخانه، کشمیری، گذر کلان توپخانه گذر ارگ، بابری‌ها، جنوبی چوک توپخانه، شمالی چوک توپخانه، طویله شاهی، بازار هرات، کنار پاتاب، ملاطاهر، نقاره خانه، کنار جوی ده خواجه، علیزائی، سدوزائی، ملاولی محمد بازارشاه، قلعه فیصل دروازه هرات، کابلی شاه، لب جوی شاه، قلعچه عیدگاه، اختر متیاری گذر گرگ‌ها.

ناحیه ۲: بازار هرات، گذر عمران، الکوزائی‌ها، ملافرح‌الدین، خروتی‌ها، میر آزاد سیدها، بارکزائی‌ها، شیرعلی خان، محمدعثمان خان، بناها، ملاشریف‌الدین خان، غفارخان وزیرخان، ملابادار، گاورانها، منجاری‌ها، غربی بازار شکارپور، میرجانخان.

ناحیه ۳: قاضی غلام، ملاگلزار، کاری‌ها، فوفلزائی‌ها، کاکری‌ها، افغان‌پور، مددخان، یحیی خان، برکی‌ها، خوگیانی، اسحق‌زائی، تور صاحب‌زاده، کالیزائی، بازار کابل، بازار شکارپور.

ناحیه ۴: گذر گنج، حاجی درخوبابا، گذر دفتر، گنج گوسفندان، صافی‌ها، لودین‌ها، سیدنورمحمد شاه خان، پای میدان، حاجی احمد، فیصل قلعه، نسواری‌ها، ملانعمان، سیدها، صبر، ملاناصرخان، دینارخیل، بی‌بی حوا، ملاتور، فتح‌خان، بامیزائی‌ها، جامع کهنه و جوی شاه.

ناحیه ۵: کاروان، ده خواجه، خیل ملاعلم، قلعچه مجید، قلعچه معشوق.

کاروانسراها مشتمل بر ۷۴ باب است.

مساجد عمده حوزه بلدیه: جامع شاه، جامع عیدگاه، جامع ملادین محمد آخند، جامع شهدا، جامع خرقه مبارکه، جامع ملافرح‌الدین، جامع میرآزاد، جامع ملاشرف‌الدین آخندزاده، جامع حاجی گل محمدخان، جامع گوشخانه، جامع بازار شکارپور، جامع محمدسرورخان، جامع شهر، جامع محمدموسی خان، جامع محمددین خان، جامع گذر کاکری‌ها، جامع قاضی غلام، جامع گذر پوپلزائی‌ها، جامع گذر یحیی خان، جامع گذر مددخان، جامع گذر افغان‌پور، جامع گذرگاری‌ها، جامع کندل خان، جامع کهنه، جامع عبدالله‌خان صاحب‌زاده، جامع حضرت جان، جامع بابری‌ها، جامع کاروان، جامع کنار پاتاب، جامع ملاعلم آخند، جامع حاجی گل محمدخان، جامع محمدمعشوق خان.

حمام‌ها: حمام‌های عصری دو باب، حمام‌های قدیمه ۱۱ باب.

جاده‌های مشهور: جاده ظاهرشاهی، جاده نادرشاهی، جاده شاه محمود، جاده احمدشاهی، جاده میرویس، جاده داود، جاده ایوب‌خان، جاده باباولی صاحب، جاده حفیظ الله‌خان، جاده شهیدان، جاده میوند، جاده غنی خان، جاده غازی، جاده شهید طالب، جاده عثمانخان، جاده عینو، جاده ملالی، جاده حاجی جمال، جاده پنبتونستان و جاده میانور.

زیارات متبرکه: خرقه مبارکه حضرت رسول اکرم(ص)، زیارت احمدشاه بابا، زیارت میرغلام علی شاه (علیه الرحمه)، زیارت سیداسمعیل شاه (علیه الرحمه)، زیارت سیدحسن (علیه الرحمه) زیارت کابلی شاه (علیه الرحمه)، زیارت شهدای فرقه، زیارت سیداحمدآقا(علیه الرحمه)، زیارت صوفی صاحب (علیه الرحمه)، زیارت کتیبه آخند، زیارت سیدشعیب آقا، زیارت ملافرح‌الدین آخند، زیارت باباصاحب (علیه الرحمه)، زیارت عبدالحق آخند (علیه الرحمه)، زیارت سپین کوسی (علیه الرحمه)، زیارت بیت بابا (علیه الرحمه)، زیارت ایوب انصاری (علیه الرحمه)، زیارت شین غیزی بابا، زیارت ملادوران (علیه الرحمه)، زیارت موی مبارک، زیارت یکه خاک بابا، زیارت میرمنیر بابا، زیارت حضرت حسبی بابا، زیارت ملاصالح آخند، زیارت ملاقطب آخند، زیارت ملااصغر بابا(علیه الرحمه)، زیارت شیخ قلندر (علیه الرحمه)، زیارت ملاعلم آخند(علیه الرحمه)، زیارت ملاحکیم (علیه الرحمه) زیارت شهدای ده خواجه و زیارت خوجک بابا (علیه الرحمه).

پلهای داخل شهر: پل نهر پاتاب، پل نهر جوی ده خواجه. پلهای عمده خارج شهر پل دریای ارغنداب، پل ارغستان.

در شهر قندهار یک سینما دائر است که در سال ۱۳۲۶ به کار افتاده است.

خرقه شریفه: خرقه شریفه در یک گنبدی که با سلیقه موزون میناکاری و در جوار آن یک تعداد حجره برای حافظان و مجاوران تعمیر گردیده است قرار دارد و این خرقه مبارکه را اعلیحضرت احمدشاه بابای درانی در سال ۱۱۸۲ از بدخشان بقندهار آورده. طوریکه کتاب سراج التواریخ معلومات می‌دهد خرقه مبارکه را اهل بیت آنحضرت(ص) بدست خود دوخته‌اند و حضرت علی(رض) بعد از رحلت آنحضرت بفرموده حضرت پیغمبر(ص) آنرا به اویس قرنی فرستاده پس از رحلت اویس خرقه مذکور را در غار کوه حرا نهادند و یک مدت طولانی در آنجا بماند بعد شیخ دوست محمد آنرا به بغداد آورد بعد از وی احفادش آنرا به بخارا انتقال دادند و ۸۰ سال در آنجا ماند سپس شیخ آقامحمد آنرا مسترد کرد، در اوائل حکمدری اکبر، شاه طهماسب قندهار را در ۹۶۵ هـ ق تصرف کرد و در سال ۱۰۰۳ هجری

قمری اکبر آنرا از ایشان باز گرفت در سال ۱۰۳۱ هجری ایرانیان باز بقندهار استیلا نمودند اما در ۱۰۴۷ از آنجا رانده شدند در سال ۱۰۵۸ هجری شاه عباس بر قندهار مسلط شد و تا ظهور میرویس هوتکی، قندهار بدست صفویان بماند لیک میرویس قندهار را از دست صفویان کشید و پسرش محمود سلطنت صفوی را سقوط داده مملکت ایشان را ضمیمه افغانستان نمود که ظهور نادر افشار افغان‌ها بران حکومت می‌کردند نادر افشار پس از محاصره یکساله در ۱۱۵۲ هـ ق قندهار را فتح کرد. پس از نادر افشار احمدشاه درانی بار دیگر امپراتوری افغانستان را تأسیس و قندهار را پایتخت خود قرار داد در سال ۱۱۷۴ هـ ق به تأسیس و تعمیر شهر قندهار اقدام و نظر محمد خرقه مبارکه را از بخارا به بلخ آورد و ۳۵ سال در آنجا بود و در محرم ۱۱۰۹ بذریعه شیخ محمدضیاء و شیخ محمدنیاز به فیض‌آباد حالیه نقل داده شد سپس طوریکه در بالا اشاره شد وزیر شاه ولی‌خان وزیر احمدشاه بابا تبرکا آنرا به قندهار آورد.

قورغان: قریه‌ئیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در جنوب شرق خان‌آباد متعلق حکومت کلان قندز مربوط ولایت قطغن که بین ۶۶ درجه ۴۹ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قورغان: قریه‌ئیست بفاصله ۳۱ کیلومتر در شرق خان‌آباد متعلق حکومت کلان قندز مربوط ولایت قطغن که در ۶۶ درجه ۳۹ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قورغان: علاقه‌داری درجه ۲ مربوط حکومت درجه اول اندخوی متعلق حکومت اعلی میمنه است این موضع بفاصله تخمین ۷،۵ کیلومتری در جنوب مغرب‌اند خوی در ۶۵ درجه ۱ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۵ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع گردیده.

صنعت مهم مردم قالین بافی و نمدمالی است درینجا قالین‌های اعلی بافته شده و یکی از صادرات بزرگ وطن را تشکیل می‌دهد گوسفند قره قلی بمقدار زیاد تربیه شده پوست و پشم آن اسباب بزرگ تجارت را فراهم می‌سازد از سبب کمی آب زمین‌های زراعتی و باغات کمتر دیده می‌شود مردم اکثرا مواد خوراک خود را از مزارشریف و قطغن بدست می‌آورند مع‌ذالک گندم، جو، تربز و خربزه درینجا حاصل خوب می‌دهد. در بعضی نقاط باغ انگور و زردآلو دیده می‌شود در هفته دو مرتبه درینجا روز بازار برپا می‌شود که دران روزها از نقاط مختلفه دور و نزدیک تجار اموال تجاره خود را ذریعه اسپان آورده بفروش می‌رسانند دران دو روز تمام پیداوار وطنی آن سمت در بازار موجود می‌باشد مشتریان به قیمت نازلتر از روزهای دیگر

اشیای کارآمد خود را بدست می‌آورند. برعلاوه گوسفند قره قلی از حیوانات دیگر مثل اشتر، گاو، اسپ و مرکب نیز درین سرزمین تربیه می‌شود اسپ را برای حمل و نقل اشیا و بزکشی و اشتر را هم برای حمل اشیا و هم بـرای کشتی‌گیری در مـیله‌ها و روزهـای خـوشی اسـتعمال می‌کنند، پیشه مردم تجارت پوست، پشم، قالیه و تربیه گوسفند قره قلی است قریه‌جات مشهور علاقه‌داری قرغان قرار ذیل است:

یکه تپه، یکه توت، باغ بوستان، لافی، کمانگر، نمازگاه، چهارباغ، کمانگر، کشکتان و میرآباد.

قوغی: قریه‌ئیست بفاصله ۴۰ کیلومتر در جنوب غربی خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۲ ارغستان مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۱۷ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۵ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قول: قریه‌ئیست بفاصله ۳۳ کیلومتر در جنوب شهر هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۲۴ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۵ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قولج: وادای‌ایست در شمال غرب چارده غوربند و از سـیاگـرد مـرکز حکـومت درجـه ۲ غوربند تخمین ۱۱ کیلومتر فاصله دارد این وادی سرسبز و شاداب بوده، زمین‌های زراعتی و باغهای میوه دران زیاد دیده می‌شود، پیداوار زراعتی آن گندم، جو، باقلی، ارزن، ماش، کچالو، بادنجان سوسنی، بادنجان رومی، مرچ سرخ، پیاز، سیر، شـلغم، شـرشم، و شـبدر مـی‌باشد، پیداوار سر درختی آن توت، بادام، شفتالو، انار، سیب، ناک، بهی، زردآلو، آلوبالو و آلوچه است، بادام آن تجارت خوبی دارد از درختان غیر مثمر مثل: بید، چنار، عرعر، شنگ و سفیدار در آنجا نیز پیدا می‌شود که در سوخت و عمارات مصرف می‌گردد، سنجد هم در آنجا بـوفرت پـیدا می‌شود در کوهای جوار آن انواع بته، سیاه چوب، گزک، خنجک، بلک، پرکندول، کنای و بادام کوهی یافت می‌گردد که در محروقات استعمال می‌نمایند، نباتات طبی صنعتی و خوردنی هم در کوهای مذکور دستیاب می‌گردد، از قبیل تلخک، اژدم، درونه، اسـفندبوی مـادران، سـومالی، اشنان مستار، سبزی سیاه، شری، سوهان، کلوچه، سمارق، چکری، حنظل، جوانی، بادیان، پیاز کوهی، سیر کوهی، خاکشیر وزوف. از بته سومالی نسوار تیار می‌کنند ـ اشنان را حوض صابون در شستن لباس استعمال می‌نمایند.

حیوانات اهلی آن: گاو، گوسفند، بز و مرکب است حیوانات وحشی آن گرگ شغور روباه و خرگوش می‌باشد طیور آن عبارت است از: مرغ خانگی، کبک، بودنه، کبوتر، زاغ، مرغابی، قره قوش، پتول، اقسام گنجشکها و غیره نوع خاک آن گرچه ریگی است اما حاصل‌خیزی آن نسبت

به چارده غوربند خوبتر می‌باشد یک نهر کوچک از وسط آن عبور می‌کند زمین‌ها و باغ‌های آنجا را سیراب کرده در چهارده غوربند پایان می‌شود و درینجا جویها و شعبات متعددی تقسیم شده زمینها و باغهای آنجا را آبیاری می‌کند و بالاخره بدریای کلان غوربند ملحق می‌گردد سمت جریان این نهر کوچک از غراب بجانب شرق است آب و هوای آن در زمستان اندک سرد و در تابستان اندک گرم و در دو فصل دیگر بهار و خزان معتدل می‌باشد در بین ده ولج در زمستان برف‌گیری کم می‌باشد اما کوهای آن برف‌گیری زیاد داشته برف آن تا برج جواز هم دوام می‌داشته باشد پیشه اهالی آنجا زمینداری تربیه و باغها و حیوانات، مرکب‌کاری بافتن گلیم و کمپل می‌باشد درینجا گلیم‌های اعلی و کمپل‌های خوب بافته می‌شود مرکب را برای آوردن چوب کوهی و بردن میوه‌جات بطرف بامیان سرخ و پارسا و شیخ علی بکار می‌برند و در عوض از آنجا انواع غله‌جات بدست می‌آورند.

قول خدایداد: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در جنوب غرب جلریز در علاقه حکومت درجه ۲ میدان متعلق حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۲۷ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۵ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قول خویش: منطقه‌ئی است در حوزه حکومتی درجه اول بهسود هزاره‌جات در این منطقه چندین قریه خورد و بزرگ وجود دارد که مشهور آنها عبارتست از قریه حصار قریه برغسنان قریه عیدک قریه چولی قریه سرخک و قریه دولت قولی این منطقه آب وافری دارد که از قلل و دامنه جبال سرازیر می‌گردد و ساحه آنجا را خرم و شاداب گردانیده است. هوای آن بی خوشگوار است کشت و زراعت آن خیلی خوب بوده و مناظر قشنگ و دل‌آویزی دارد زیرا نباتات و اشجار بکثرت موجود است اهالی نیز قوی البنیه و نشیط می‌باشند. تعداد خانواری قریه‌های مربوط منطقه قول خویش در حدود پنجهزار خانه تخمین شده است.

قول سرجن: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در جنوب شرق قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۴۱ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قول قلعه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در شرق تکنزار در علاقه حکومت درجه اول سنگچارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۳۰ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۶ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قول کوتل: کوتلیست بفاصله ۹۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه مشک بارتفاع تخمین ۲۸۳۰

متر در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۴۲ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قویماغ: قریه‌ئیست بفاصله ۳۵،۵ کیلومتر در شمال شرق سنگ ماشه در علاقه حکومت درجه ۳ جا غوری مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۲۷ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۰ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قهاده: قریه‌ئیست بفاصله ۴۸ کیلومتر در جنوب قریه سنگ ماشه در علاقه حکومت درجه ۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۲۰ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۸ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قیامت کوتل: کوتلیست بفاصله ۶۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه نو در علاقه حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۴ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۷ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قیصار: حکومتیست درجه ۳ متعلق حکومت اعلی میمنه که موقعیت جغرافیائی آن در خط ۶۳ و ۶۴ درجه ۱۸ دقیقه ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۵ و ۳۶ درجه ۲۳ دقیقه ۱۴ و ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

حدود اربعه: محل مربوط قیصار شرقابه بعضی قریه‌های حکومتی پشتونکوت از قبیل قریه میش مست حلواخور و میرشکار و غیره غربا به ملحقات حکومتی مرغاب جنوبا بمربوطات ولایت هرات و شمالا بخالک روسیه شوروی محدود بوده طول آن ۵۵ الی ۶۰ کیلومتر و عرض آن از ۵۰ الی ۵۵ کیلومتر می‌باشد اراضی زراعتی و قرا مسکونه اهالی از شرق و غرب و شمال به تپه‌های خاکی و از طرف جنوب با کوه بلندی که سلسله آن از شرق بغرب امتداد می‌یابد احاطه شده موجوده قیصار که مرکز حکومتی می‌باشد در وسط جلگه‌ایکه با تپه‌های خاکی محاط می‌باشد واقع و دارای تقریبا ۶ الی ۷ کیلومتر عرض و ۹ الی ۱۰ کیلومتر می‌باشد شهر مذکور کوچک و دارای یک بازار دو سه کاروانسرای یک باغ عمومی مساجد و یک باب مکتب بوده و در وسط آن عمارات حکومتی قرار دارد.

قریه‌جات مربوطه: خواجه کنتی، ارکتو، جتائی، شاخ، غوره‌ها، زیارتگاه، تویمست، زعفران اره، کلیک، یوزبیگی، خواجه زائدخان، آق مست، ینگی تاشقول، ینگی ایشیک، آقاسی، بوره غن اون بیگی، بالابام، جودانه، صیادهای پشته‌نشین، ترغ چی، خواجه بچاقلی، قوشن تال، قزل سو، ثور، خواجه‌های شلکتو، قورداغ قلعه، سرباز ایتی سلوق، صیاد بوره‌غن،

الما که‌ایتی سلوق، خواجه بتچاق، نهرین علی مدد، میرزا که‌ایتی سلوق، دینتاش، حیدری، سوغنانی، کوهی، سرآسیاب، بیش بلا، بیش کفه، بیرکه، جیگدلک، قروق قول، صوفی قلعه، نودری، ارزلک، رستم، ارزلک، کریمداد، بوری، اوچ قلعه، بوری کلان، مهدی، خواجه حیدری، مهدی خواجه، چیچکتو، چهارشنبه، هزاره قلعه، بلوچ، خدایار، هرک، کلته خروس باش، بین مست، بوده غن هرک، اوی مست، قچ قارسنجتک، بلندغور، خطای، بازارجای قیصار، خواجه استق بلان، قچقار پایان، اصحاب کهف، قوچین، گندآب، اچغ و غیره آب و هوای قیصار سرد است برف و باران تقریبا از ماه قوس شروع شده و تا ماه جوزا دوام دارد این برفباری در حصه‌های بلند و کوهستانی تقریبا تا پنج متر هم می‌رسد اما در جاهای هموار ضخامت برف بیشتر از سی سانتی‌متر دیده شده.

کوهای قیصار: یک سلسله کوه که از شاخ کوی بابا می‌باشد به سمت جنوبی قیصار امتداد یافته و به بند زرمت که از توابع هرات است اتصال دارد این کوه سراسر سمت جنوبی قیصار را احتوا نموده و در هیچ جای قطع نشده و قلعه بلند آن که در حصه قیصار واقع است بنام کوه چهل تن یاد می‌شود و در اکثر حصص بلند خود ذخائر برف موجود دارد که در وقت تابستان آب شده و برودها سرازیر می‌شود.

رودخانه‌ها: از کوه مذکور شش دره جدا شده که هر کدام آن رودخانه علیحده بوده و بنام دره یاد می‌شود مانند دره خواجه کتل دره شاخ دره غدره دره زیارت‌گاه دره تویمست و دره بوره‌غن که از سمت جنوب کوه قیصار منبع گرفته سرازیر می‌شود سیلاب دره بورغن از میان دشت و بیابان گذشته به اندخوی می‌رسد و در بین راه مورد استفاده اهالی قرار می‌یابد اما سیلابهای پنج دره دیگر از تگاب پرک و تگاب چیچکتو گذشته به طرف مرغاب می‌رود و هیچ استفاده ازان نمی‌شود این شش دره که در فصل بهار بشکل رودخانه در می‌آید هر کدام چشمه علیحده دارد که بعد از قطع سیلاب موسمی بحالت عادی جریان داشته و اهالی کشت و زراعت خود را به همین وسیله آبیاری می‌نمایند و علاوتا تا دو کاریز هم در منطقه قیصار موجود است که بواسطه آن اراضی آبیاری می‌شود.

نباتات و حیوانات: نباتاتیکه در منطقه قیصار می‌روید اغلبا گندم، جو، جواری، زغر، کنجد، ماش و لوبیا بوده و از نوع سبزیجات پیاز، سیر، زردک، کچالو، شلغم، بادنجان سیاه و بادنجان رومی می‌باشد. اشجار میوه‌دار آن انگور، توت، زردآلو، آلو، بهی، بادام و امرد است درخت زردآلوی آن را اکثر سالها خنک زده بارآور نمی‌شود. حیواناتیکه درین منطقه تربیه می‌شود

اسپ، خر، گاو، بز، گوسفند قره قلی و اشتر است مخصوصا اسپ، گوسفند قره قلی و اشتر زیاد تربیه می‌شود.

جنگلات: جنگلهای قیصار اکثر در دره‌های ذیل واقع گردیده: اول در حصه خواجه کنتی دوم دره شاخ سوم دره غور، چهارم دره زیارتگاه، پنجم دره تویمست، ششم دره بوره غن. اشجار این جنگل عموما از نوع ارچه، آلنج، شلوی، بید، جغند، بادام، پسته و غیره می‌باشد که بصورت طبیعی و خودروی روئیده است. اشجار پسته آن خیلی کم و بجاهای صعب المرور باقیمانده که در سال ۱۳۱۵ تحت حفاظت و طرف توجه حکومت قرار گرفت، درین جنگل یکنفر نگران و ده نفر محافظ مقرر است تا اشجار مذکور از بین نرفته و بیخ جوش‌های اشجار قطع شده نمو نماید.

مزارات: حضرت سلطان سیدمحمد قتال در سرآسیاب، خواجه پیچاقلی چهل تن در جنوب شرق قیصار، شیخ شبلی در جوار قریه خواجه کنتی مدفون بوده مزارات ایشان طرف احترام و تعظیم عمومی واقع است.

آبهای معدنی قیصار: در قریه خواجه پیچاقلی مربوط حکومتی قیصار در وسط باغ دو چشمه که یکی آن سیاه فام و دیگرش سفیدرنگ است بشدت از زمین فوران کرده و نسبت به دیگر آبها گرمتر ذایقه آن نمکین است. این دو چشمه به نام چشمه‌های زیارت خواجه پیچاقلی شهرت دارد.

شکار و شکارگاها در قیصار: کوه شامخیکه بسمت جنوب قیصار از شرق بغرب امتداد یافته عموما دارای دره‌های شاداب و خوشگوار بوده و هر دره آن بذات خود شکارگاه خوبی را برای اهالی آن تشکیل می‌دهد از قبیل دره بوره‌غن، کوه چهل‌تن، کوهای بالابام، کوهای اون بیگی، دره‌های تویمست، غوره، زیارتگاه و شاخ مخصوصا شکارگاه چشمه خوبان، خواجه کنتی و غیره دره‌های آن از طرف صیادان ماهر پلنگ، آهوی بزی و گوسفندی، کبک، تذر و روباه، سیاه گک، و غیره شکار می‌شوند. در چشمه‌های قیصار شکار انواع مرغ آبی، قوی سفید، قره سینه و غیره نیز صورت می‌پذیرد در قیصار علاوه بر مدارس خصوصی و تعالیمی که در مساجد بعمل می‌آید یکباب مکتب ابتدائی در قریه بازارجای و چهار باب مکتب دهاتی واقع نودری، توریاختو، چیچکتو، هزارقلعه از طرف وزارت معارف دائر گردیده است همچنین یکنفر وکیل از طرف اهالی قیصار انتخاب و بشورای ملی فرستاده می‌شود.

جلگه قیصار: جلگه قیصار نسبت به میمنه اوالمار عریض و وسیع است، گرچه تمام این دشت یک جلگه شناخته می‌شود ولی از نقطه نظر آبزیز بدو حصه شرقی و غربی تقسیم

می‌گردد که حصه شرقی آن دشت حکومت قیصار است و منبع آبیاری آن دره بوره‌غن بوده و این دره دارای جنگل‌ها و کوهای سنگی و حیوانات وحشی و چشمه‌سارها است که آب چشمه‌های مذکور دشت شرقی حصه قیصار را آبیاری می‌کند، خاک آن موضع برای زراعت و نموی هرگونه اشجار مساعد و قابل تعریف است بالخاصه برای نمو و تربیه تاک انگور در تمام مناطق حکومت اعلی میمنه حکم اولیت دارد مگر اهالی همیش از قلت آب دچار تکلیف بوده و نمی‌توانند به پیمانه وسیع زراعت و نخلستان را توسعه دهند، ازین جهت قسمت کلی آن خاص بزراعت گندم و جو تخصیص داده شده است. در اختتام این دشت تنگنائی واقع شده که پایان این تنگنا بدشت میرشادی و کبوترخان می‌رسد که آبریز دشت شرقی قیصار است بهزارها جریب زمین درین دشت موجود و بنام سیلابی یاد می‌شود در سالیکه باران و برف زیاد بوده از آب اضافگی دریای قتصار استفاده حاصل و رنه حاصلات آن بسوخت می‌رسد، آبریز این دشت نیز بدریای اندخوی می‌رسد آب دشت غربی قیصار که عبارت از تویمست و زعفران و زیارتگاه و غور و سعیدآباد «شاخ» و خواجه کنتی است، از دره و کوهای سنگی سرچشمه می‌گیرد آب این مواضع تنها به زراعت سفیدبرگ (گندم، جو و یکعده معدود درخت) کفایت کرده بزراعت پنبه، ارزن جوار و غیره باغات و نخلستان کافی نیست، با وصف آنکه اراضی مواضع مذکور استعداد زراعتی دارد بجز زراعت گندم و جو، از دیگر حبوبات و اشجار استفاده نمی‌توانند، در پایان این دشت موضعی است بنام (چیچکتو، هزاره قلعه، تگاب هیرک، اصحاب کهف) که هر یک موضع مذکور در قرب قریه‌جات خود چشمه‌سارها داشته و آب چشمه‌های مذکور برای آبیاری اراضی موجوده به مشقت کفایت کرده باغ و اشجار آن کم و زراعت گندم، جو و ارزن بیشتر رواج دارد، آبریز این دشت علی العموم بدریای مرغاب اختتام می‌پذیرد تعدا جریبی اراضی آن و سیلابی آن تخمینا (۱۹۲۲۵) جریب می‌شود.

صنائع و سپورت در قیصار: در قیصار نیز مانند سائر مربوطات میمنه صنعت گلیم‌بافی، قالین‌بافی، نمد، الچه و کرباس‌بافی رواج دارد. اما قالین‌بافی آن شهرت زیاد ندارد در قیصار سپورت‌های زیادی رواج دارد که پهلوانی و بزکشی آن مشهور است، آلات موسیقی اهالی قیصار عبارت از دف، چنگ، دنبوره، زنگ، دو تار، سه تار و رباب می‌باشد، پیشه اهالی این جا دهقانی، مالداری، تجارت و حرفه‌های آزاد است.

قیصار: قریه‌ئیست بفاصله ۵۸ کیلومتر در جنوب غرب شهر میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۱۰ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۴ دقیقه ۴۱ ثانیه

عرض‌البلد شمالی واقع است.

قیصار (کوه سرخ): کوهیست در جنوب شرق پرجمان به ارتفاع تخمین ۳۹۹۷ متر در علاقه حکومت درجه ۲ بکواه مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۳ درجه ۵۷ دقیقه ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قیصر خیل: ناحیه‌ئیست در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۸ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۴ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ک

کابل: اسم شهر مرکزی حکومت پادشاهی افغانستان و هم اسم ولایت مرکزی کشور است که بنام ولایت کابل یاد می‌شود که در ۶۸ و ۶۹ درجه ۱۷ و ۳۵ دقیقه ۱۸ و ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۴ درجه و ۳۸ دقیقه ۱۸ و ۳۰ ثانیه عرض‌البلدِ شمالی واقع است.

وجه تسمیه و موقعیت شهر: قدیم‌ترین نامی که برای شهر کابل سراغ داریم کلمه (کـوبها) است که در مورد رودخانه کابل در سرود ریگ وید به کرات ذکر شده، چون سرودهای مذکور بطور متوسط در ۱۹۰۰ و ۱۴۰۰ ق م سروده شده لذا گفته می‌توانم که اقلا ۳۵۰۰ سال است که این اسم داخل ادبیات آریائی شده، معنی کلمه (کوبها) هم تا یک اندازه معلوم است زیرا (کو) در اکثر زبانها بمعنی (آب) می‌باشد و نه تنها در سر کلمه (کوبها) آمده بلکه بعضی رودخانه‌های دیگر جنوب هندوکش مثل (کونر = کنر)، (کورم = کرم (گومل) هم به این کلمه شروع می‌شود همین قسم در نگارش‌های مورخین کلاسیک یونان و لاتین هم کلمه (کو) بصورت عمومی در سر نام‌های رودخانه‌های مذکور دیده می‌شود مثل (کوئس) (کوفس) «کواسپس» و غیره پس می‌توان گفت که «کوبها» قدیم‌ترین نامی است که در مورد رودخانه کابل استعمال شده. در اوستا در جمله شانزده قطعه خاک زیبای آریائی کابل در مـرحـله هـفتم بـنام «وبکـارءتا» یـاد شـده. بطلمیوس جغرافیه‌نگار معروف یونانی که در وسط قرن ۲ ق م می‌زیست وکتاب او مفصل‌ترین جغرافیه قدیم آسیا است که نسبت به کشـور مـا مـعلومات قـیمت‌داری مـی‌دهد در فـهرست شهرهای ولایت پار و پامیزاد از کابل بنام «کارور» یا «کابورا» یاد کرده است در میان قبائلی که بطلمیوس در دامنه‌های جنوبی هندوکش قرار می‌دهد یکی «بولی تی‌ها» است که قرار نـظریه «مکدونالد» احتمال دارد «کـابولی تـی‌ها» یـعنی بـاشندگان کـابل و گـرد و نـواح آن مـی‌باشد. «اورتسپانا» نام دیگری است که از طرف مورخین کـلاسیک بـه شـهر کـابل داده شـده بـعضی مدققین به این فکر اندکه شکل اصلی این نام «یوروستانا» بوده و در سانسکریت «حصار بلند» معنی داشت. و تقریباً در مورد تمام قلعه‌های مستحکم فراز کوها استعمال مـی‌شد. اگـر قـرار نظریه کپطان کننگهم شکل خواندن اسم مذکور کمی عـوض شـود ازان «پـورتوسپانا» بـدست

می‌آید و هنوز هم در پنبتو «پورته» معنی بلند و بالا را افاده می‌کند و دلالت می‌نماید که این نام وقتی در مورد شهر کابل استعمال می‌شد که کابل حیثیت «بالاحصار» را بخود داشت «کوفن» و «کوفس» هم نامهائی است که مورخین یونانی برای رودخانه کابل داده‌اند. بنداهش از کابل بنام «کاپل» ذکر کرده و این نزدیکترین لهجه قدیمی است که به تلفظ نام امروزه پایتخت کشور ما سر می‌خورد. طوریکه ذکر شد اولین صورت نام «کابل» همان «کوبها» ویدی بوده که نام خیلی قدیمی است ولی موقعیت اولیه کابل قدیم هنوز چندان روشن نشده است این قدر می‌دانیم که کابل همیشه در همین نقطه فعلی بدو طرفه رودخانه و میان دو کوه شیر دروازه و آسمائی واقع نبوده است بلکه از طرف جنوب یا بهتر بگوئیم از طرف جنوب شرق تغییر محل یافته و در طی مرور زمانه به این نقطه رسیده است عجالتاً پیش ازینکه تحقیقات علمی درین زمینه روشنی اندازد به همین قدر اکتفا باید نمود که کابل در زمان عبور اسکندر شهر بزرگی نبود و الا نه فاتح مقدونیه بدانجا توقف می‌کرد و اگر آبادانی هم داشت از سر راه عبور و مرور منحرف بوده است. از موقعیت‌های کابل قدیم یکی آبادی‌های زمان عصر بودائی است. کابل بودائی در پای کوه منار چکری افتاده بود چنانچه هنوز هم اینجا بنام «خورد کابل» یاد می‌شود. بقایای استوپه‌ها و معابد و منار چکری که اصلا میناره عراده قانونی بودائی است هر کدام بجای خود نشان می‌دهد که کابل بودائی در ۸ کیلومتری جنوب شرق شهر موجوده و در دامنه کوها آباد بود. از شهادت زایر چینی هیوان تسنگ که در نیمه اول قره ۷ مسیحی وارد مملکت ما شده معلوم می‌شود که درین وقت عوض کابل، بگرام یا شهر (کاپیسی) مرکز سلطنت مقتدری بود که الی تا کزیلا اتساع داشت. معذالک از روی استحکاماتی که تا حال بشکل دیوار روی کوهای آسمائی و شیر دروازه معلوم می‌شود چنین استنباط می‌گردد که معاصر زمان هیوان تسنگ (در همان قرن ۷ مسیحی) کابل یعنی همان قلعه خاک دو طرفه رودخانه و میان دو کوه اهمیت زیاد سوق الجیشی داشت و بقدری دارای ارزش و اهمیت بوده که برای حفاظه آن دیوارهای طویل و استحکامات بزرگی را با مشکلات زیاد ساخته‌اند. آخرین شاهان کابل یعنی سلاله‌ئی که اعراب اعضای آن را به اسم رتبیل یاد کرده‌اند و بعضی مآخذ دیگر از آنها به اسم شاهی هم تذکار می‌دهد و عبارت از همان برهمن شاهان کابل می‌باشند که با سرداران عرب داخل پیکار شده و از سالهای حوالی ۳۰ هجرت تا عصر سلطنت یعقوب لیث صفاری بیش از دو قرن با اعراب جنگیدند و هفت مرتبه از کابل دفاع کردند.

مختصر تاریخ: تاریخ این شهر تا زمان فتح اسکندر مقدونی خوب روشن نیست، این قدر

معلوم است که کابل در قرن پنجم ق م هنگام فتوحات (سیروس) داخل قلمرو مفتوحه او شد. داریوش (۵۰۰ یا ۵۱۰ ق م) از راه هریوا (هرات) و زتگوش (هزاره‌جات) کابل را عبور نموده از دره خیبر داخل هند گردیده و حصص مغربی هند را در حوزه حکومت خود داخل ساخت که بعد دریای سند بین حکومت فارس و سلطنت هند حد فاصل قرار گرفت. کابل به این حالت خود دوام نمود تا اینکه اسکندر یونانی داخل افغانستان شد. اسکندر در ۳۲۸ ق م هندوکش را عبور نموده باختر را تسخیر و بجانب ماوراءالنهر گذشت ولی در سال ۳۲۷ برگشته از وادی کابل بطرف دره خیبر عبور نمود و بعد از فتح پنجاب از راه بلوچستان بجانب بین النهرین رهسپار و در سال ۳۲۳ ق م فوت شد درین وقت کابل تحت اداره «سلوکوس» یکی از سرداران یونانی قرار داشت که از ۳۱۲ الی ۲۸۱ ق م در باکتریا حکومت می‌نمود لیک متعاقبا در هندوستان چندراگوپتا قیام و حکومت موریارا اساس گذاشته بر ایالات جنوبی هندوکش که کابل نیز دران داخل بود تسلط یافت و ایالات پاروپامیسوس Paropamisus هندوکوه و پامیر و جدرویا Gederoie یعنی بلوچستان در حوزه حکومت موریا داخل شد این حکومت در زمان آشوکا نواسه چنداگوپتا ترقی و توسعه یافت پس از آشوکا سلطنت موریای هند تنزل کرد و باکتریا هم در سال ۲۵۰ ق م ذریعه دیودوتس Diodotus مستقل گردید و اخیرا در حوالی ۱۲۶ ق م سلطنت رو به تنزل گذاشت درین وقت مناندر کابل و پنجاب حکومت می‌کرد که حکومتش از ۱۶۰ الی ۱۴۰ ق م دوام نمود آخرین پادشاه یونانی در کابل هیرومایوس که از ۲۰ تا ۲۵ میلادی در کابل حکومت نمود در سنه ۹۰ ق م قوم دیگری بنام کوشان ظهور کرده باکتریا را استیلا نمود و سلطنتی تأسیس کردند نخستین پادشاه این قوم کدفیزس Kadphises در حدود ۴۰ یا ۵۰ م به سلطنت رسیده باکتریا کابل و پنجاب را فتح کرد، بعد از وی گاندوفرنس Gondophernes روی کار شد و سپس پسرش کدفیزس دوم از سال ۸۵ الی ۱۱۰ م در کابل سلطنت نمود اما در اثر جنگ با پادشاه چین اکثر حصص قلمروش حتی کابل نیز از دست او خارج شد و در سال ۱۱۰ م فوت گردید متعاقبا کانیشکای اول از همین سلاله که در قندهار حکومت می‌نمود، کابل و باکتریا را دوباره فتح و از دست چینی‌ها کشید بعد ازو کانیشکای دوم از ۱۲۰ الی ۱۵۰ و سپس اوشکا Hwishka از ۱۵۰ الی ۱۸۰ م و پس از وی واسودیا Wassudea بحکومت رسیدند در زمان اخیرالذکر ۲۲۶ م مملکت تجزیه شده زیرا اداره ساسانی‌ها رفت معذالک یک قسمت از اعقاب کوشانی‌ها مانده بود که تا قرن ۵ م در کابل حکومت داشتند مذهب بودائی در دوره این شاهان در کابل مستحکم‌تر شده و صوامع و زیارت‌گاهای بودائی در کابل بنا یافت در سال ۵۰۰ میلادی

کابل از دست کوشانی‌های باقیمانده برآمده و بدست هیاطله افتاد که در اواخر قرن ۵ در نواحی دریای آمو شروع بتاخت و تاز کردند و فتوحات خود را تا هند رسانیدند، لیک در وقت مهرگل Mehrgol یکی از شاهان این سلاله از اطراف کشمیر اخراج شدند و در اواسط قرن ۶ از ناحیه اوکس و بالاخره ذریعه خسرو اول نوشیروان از صفحات شرق کاملا رانده شدند و کابل از اداره ایشان خلاص گردید. متعاقب این واقعه سلسله دوم کوشانی در کابل تأسیس یافت که بنام کابل شاهان معروفند که تا سنه ۸۸۰ م ۲۶۷ و ۲۶۸ هـ زمان سلطنت کابلستان را بدست داشتند در همین وقت است که حمله اعراف مسلمان بر کابل صورت می‌گیرد بدین گونه که در سنه ۲۸ یا ۳۲ هـ هنگام خلافت حضرت عثمان (رضی الله عنه) مسلمین تحت قیادت عبدالرحمن بن سموره بن حبیب قریشی از راه غزنی بر کابل حمله کردند درین وقت کابل شاه کوشانی شخصی بود که عرب‌ها او را «اعرج» نامیده‌اند در پایان جنگ شهر کابل تسخیر و تعداد زیادی از سپاه کابل شاه کشته زنان و فرزندان ایشان اسیر گرفته شد، خود اعرج هم دستگیر و مسلمان گردید و سالانه یک ملیون درهم خراج بر وی قبولانده شد فاتحین پس از فتح شهر عبدالرحمن تمیم (رض) بن قیس و جبیر (رض) را با چند نفر صحابه جهت تعلیم فرائض و آداب اسلامی در کابل گذاشته عودت کردند چندی پس از عودت مسلمین، جیپال که بعد از «عرج» بحکومت کابل رسیده بود از تادیه خراج ابا ورزید، حضرات تمیم و جبیر با اصحاب معیت ایشان شهادت رسیدند بار دیگر در سال ۷۹ هـ «۶۹۸ م» هنگام خلافت عبدالملک مروان بسرکردگی عبیدالله بن ابابکر صدیق که در تاریخ بعضا عبدالله ابی بکره می‌نویسند و حاکم سیستان بود به کابل حمله‌ور شد و از طرف «رتبیل» یا «زنتبیل» کابل شاه به شکست فاحش مواجه گردید لکن دو سال بعد یعنی در سنه ۸۱ هـ «۷۰۰ م» عبدالملک لشکر بزرگی را به سرکردگی عبدالرحمن بن اشعب جهت فتح کابل اعزام نمود و هنگامیکه عبدالرحمن با عسکر خود به غزنی رسید، خودش بغرض فتح غزنی درانجا متوقف و یک عده عسکر را زیر اداره لیث بن قیس بن حضرت عباس (رض الله عنه) بطرف کابل فرستاد چون این عسکر زیر دیوارهای کابل رسید، زنتبیل هم لشکر خود را بمقصد دفاع در عقب دیوار بر تیرکش‌ها تقسیم نمود دیری نگذشته بود که عبدالرحمن نیز از غزنی فارغ و به کابل رسید و دیوار شهر در معبر ده مزنگ چند جای سوراخ و شهر کابل قهرا تسخیر شد، درین جنگ حضرت لیث به شهادت رسیده و از طرف عبدالرحمن در موضعیکه حاضرا بنام «شاه دوشمشیره» معروف است مدفون شد عبدالرحمن در مسال‌های اهل هنودرا که در دو طرف دریا آباد بود تماما تخریب و تنها یک درمسال را در پائین کوه

آسمائی بحال خود گذاشت که اکنون هم موجود است و نیز مسجدی در پهلوی مرقد شاه دو شمشیره بنا نمود که بعد از طرف نصیرالدین همایون بن بابر شاه مجددا تعمیر و اخیرا از طرف امان الله خان پادشاه مخلوع افغانستان به حالت موجوده اعمار شده و بنام «مسجد شاه دوشمشیره» معروف می‌باشد این مسجد نخستین مسجد شمرده شده که بدست مسلمین اعراب در کابل بنا یافته است. در عین زمان عبدالرحمن کابل را تخلیه و به سرعت، جانب سیستان عزیمت نمود و زنتبیل کابل را مجددا اشغال کرد که تا زمان خلیفه هشام اموی بحال خود ماند، در سال ۱۰۷ هـ عهد هشام امین بن اسد بن عبدالله قشیری حاکم خراسان غور، خرجستان و کابل بلکه افغانستان را در حکومت خراسان داخل ساخت، اما کابل را نگهداشته نتوانست تا اینکه در وقت هارون رشید به سال ۱۷۱ هـ به امر جعفربن محمد اشعث، پسرش عباس با قشون بزرگی بر کابل حمله و آن را فتح نمود ولی همینکه برگشت دیری نگذشته بود که شاه کابل از اطاعت دربار خلافت سرکشید تا اینکه بار دیگر در سنه ۲۵۷ هـ یعقوب بن لیث صفار بفرمان المعتمد بن المتوکل عباسی بعد از فتح بلخ بر کابل تاخته کابل را فتح نمود؛ زنتبیل یا رتبیل شاه کابل شکست فاحش خورده به ماوراء رود سند فراری شد و تا وقتیکه حکومت صفاری صاحب قدرت بود کابل نیز در حال مفتوح قرار داشت ولی پس از ضعف صفاری طبعا کابل از دست آنها برآمده بود درین هنگام مردم دیگری که اصلا هندی بوده و مذهب برهنمائی داشتند به سرکردگی شخصی بنام (کالاله Kalalah) ظهور نموده یک سلسله شاهی جدید را در کابل تأسیس کردند که مذهب براهنمائی نیز ذریعه ایشان در کابل رواج یافت، این سلاله تا زمانی بر کابلستان حکومت داشتند که در سال ۳۶۶ هـ کابل در حوزه فتوحات سبکتگین پادشاه غزنی داخل گردید، هنگامیکه در ۵۴۷ هـ حکومت غزنی بدست علاءالدین غوری منقرض شد کابل نیز بدست غوریان در آمده و تا سنه ۶۱۲ هـ سلطنت غوری بدست علاءالدین محمد تکش خوارزمشاه باخر رسید، زیرا اداره غوریان بود و هنگامیکه غور غزنی و کابل زیر اداره جلال‌الدین منکرلی پسر علاءالدین خوارزمشاه قرار داشت سیل چنگیزی سرازیر شده تمام وطن را زیر و زبر ساخت و کابل هم بدست چنگیزیان رفته از نهیب و غارت نصیب خود را گرفت، و زمانیکه چنگیز ممالک مفتوحه خود را بین اولاد خود تقسیم نمود، کابل در بین حکومت جغتائی و حکومت ایلخانی ایران بحیث سرحد قرار گرفت و بنابر خانه جنگیهائیکه بین جانشینان این دو سلسله واقع می‌شد کابل وضعیت مذبذب داشت تا وقتیکه امیرتیمور کورگان بر این وضعیت خاتمه داد. زمانیکه امیرتیمور با امیرحسین قرابت دامادی داشت لذا با

وی بکابل آمده و کابل را از دست «پولاد بوقا» و «اقبوقا» که بغاوت کرده بودند فتح نمود وقتیکه تیمور امیرحسین را کشت خود پادشاه گردید کابل زیر اداره‌اش رفته مدتی امیر جاکوبرلاس و چندی هم ابوسعید نام را بر کابل گماشت، و در سال ۸۰۰ هـ هنگام عزیمت به جهت هند در وادی کابل فرود آمد و حین بازگشت از هند نیز روز ۹ رجب ۸۰۱ هـ را در کابل گذشتاند، عازم سمرقند شد. در وقت حیات تیمور کابل با دیگر بلاد مانند غزنی، قندهار و غیره تحت اداره پسرش میرز غیاث‌الدین جهانگیر بود، و بعد از وفات جهانگیر پسر وی میرزا پیرمحمد وارث پدر شد که پس از فوت تیمور در سال ۸۰۷ هـ در کابل پادشاه گردید، بعد از کشته شدن او کابل زیر سلطهٔ میرزا شاه‌رخ بن امیر تیمور پادشاه هرات در آمد که مدتی ذریعه پسرش سیور عتمش و بعد از فوت سیور عتمش توسط امیر شیخ علی معل اداره می‌شد. بعد از چندین کشمکش و رد و بدل حکام دور سلطنت به میرزا ابوسعید بهادرخان بن سلطان میرزا رسید که کابل درین وقت ذریعه میرزا الغ بیگ پسرش اداره می‌گردید ولی الغ بیگ در سنه ۹۰۷ هـ در کابل فوت، پسرش عبدالرزاق به سبب بی کفایتی از دست امراء فرار و محمد مقیم نام پسر امیر ذوالنون با لشکری آمده کابل را متصرف شد، اما ظهیرالدین بابر ازین واقعه شنیده بر کابل هجوم و در ربیع الثانی ۹۱۰ هـ آن را تسخیر و دارالملک خود قرار داد که رونق زیاد گرفت، حتی دارالضرب هم شده بود و هنگامیکه مرکز بدهلی انتقال یافت کابل بحیث یک صوبه ذریعه و الی‌ها اداره می‌گردید آخرین و الی کابل از طرف شاهان دهلی در وقت حمله نادرشاه افشار نصیرخان نام داشت، نادرشاه بروز ۳ ربیع‌الاول ۱۱۵۱ به هندکی کابل وارد شد بالاحصار کابل از جانب رحیمدادخان کوتوال مسدود ولی پس از دفاع جدی مفتوح گردیده نادر بعد از فتح کابل جانب هند حرکت نمود. در سال ۱۱۶۰ هـ اعلیحضرت احمدشاه بابای درانی از طرف قوم به پادشاهی افغانستان منتخب و اعلیحضرت موصوف برسم زمان نادرشاه افشار بحیث والی کابل گذاشت و چند ساله مالیات کابل را که برای نادرشاه می‌برد اعلیحضرت ممدوح از نزدش بازیافت کرد، لکن دیری نشد که نصیرخان تمرد نمود و اعلیحضرت احمدشاه هم که عازم هند بود در اواخر سال ۱۱۶۰ هـ کابل را تصرف نموده نصیرخان را تبعید فرمود. اعلیحضرت موصوف می‌خواست کابل را مرکز قرار بدهد برای این منظور در سال ۱۱۶۶ هـ امر تعمیر یک دیوار بزرگی را در شهر کابل داد که به اهتمام سردار جانخان سپه‌سالارش انجام یافت، این دیوار یازده مهر داشته و دروازه‌های ذیل در شهر کابل موجود بوده است:

۱- دروازه قندهاری درد همزنگ.

۲ـ دروازه سفید در حد سلام خانه خاص.

۳ـ دروازه سردار جانخان در حد بابه کیدانی در بازار قدیم ارگ.

۴ـ دروازه بیت در عقب مسجد عیدگاه.

۵ـ دروازه گذرگاه.

۶ـ دروازه لاهوری.

بعد از رحلت احمدشاه بابا، پسرش تیمور شاه در سال ۱۱۸۶ ه بپادشاهی رسید و در سال ۱۱۹۰ ه مطابق ۱۷۷۶ م کابل را رسما مرکز سلطنت قرار داد که اینک تا اکنون مرکز پادشاهی کشور افغانستان می‌باشد بعد از فوت تیمورشاه پسرش زمانشاه بتاریخ ۷ شوال ۱۲۹۷ ه ق (۱۷۹۳ م) در کابل پادشاه شد لیک در نتیجه جنگ با شاه محمود برادر خود دستگیر و کور ساخته شد و در کابل محبوس گردیده شاه محمود در سال ۱۲۱۶ ه ق در کابل بر تخت جلوس نمود، ازین وقت به بعد متأسفانه خانه جنگی‌ها شروع و نه تنها در کابل بلکه در سائر ولایات افغانستان هم یکنوع هرج و مرج حاکم می‌گردد و شهر کابل در دوره سلاله سدوزائی و چه بعد ازان در بین شهزادگان جاه‌طلب و سلطنت‌جو دست بدست کشته مملکت ضعیف می‌شود و زمینه برای مداخله و تجاوزات اجانب هموار می‌گردد.

انگلیس‌ها نخستین مرتبه بنای حمله را بر افغانستان گذاشته عساکر بر تانیه بقندهار رسیدند و شاه شجاع که با ایشان متحد شده شود بتاریخ ۱۳ صفر ۱۲۵۵ ه ق از قندهار به عزم کابل حرکت نمود امیر دوست محمدخان بطرف بامیان رفته و شاه شجاع با قوای انگلیس در غره جمادی الثانی ۱۲۵۵ ه ق داخل کابل شده دفعه دوم پادشاه گردید لیک در اثر قیام عمومی طبقات ملت که قهرمان میدان سردار و مجاهد نامور وزیر محمد اکبرخان بود، قوه اجنبی نه تنها از کابل بلکه از خاک کشور اخراج شد این قیام بروز ۱۷ رمضان ۱۲۵۸ ه ق در کابل بظهور رسید، مردم تحت قیادت سران خود بر انگلیسها حمله بردند و تا روز ۲۴ رمضان تمام قلعه‌هائیکه بین بالا حصار و چهاونی انگلیسها واقع شیرپور قرار داشته و بدست انگلیسها بوده، به تصرف مجاهدین افتاد جهاد شدت گرفت و انگلیسها به مفاهمه گرائیدند و در مجلسی که برای مفاهمه قایم گردید جنرال مکناتن و دو نفر انگلیس دیگر بدست وزیر اکبرخان، محمدشاه خان و دوست محمدخان برادر محمدشاه خان و غیر هم بقتل رسیدند انگلیسها بلرزه افتاده حاضر شدند در تحت معاهده که از طرف وزیر اکبرخان پیش شد نه تنها کابل بلکه خاک افغانستان را ترک بگویند چون اثر عهدشکنی از انگلیسها دیده شد هنگام خروج از کابل در تنگی خورد کابل

تمام عساکر انگلیس جز یکنفر داکتر برایدن Brydon که به جلال‌آباد سالم رسید بدست مجاهدین ملی بقتل رسیدند متعاقب آن شاه شجاع که متحد انگلیس بود نیز بتاریخ ۳ صفر ۱۲۵۸ هـ ش ۳ اپریل ۱۸۴۲ م کشته شد و امیر دوست محمدخان بنابر موافقه انگلیس از هند به کابل مراجعه و بر تخت جلوس کرد حمله دوم انگلیسها در وقت سلطنت اعلیحضرت امیر شیرعلی خان واقع شد که به بهانه بی احترامی به سفیر انگلیس و آمدن سفیر روسی بدربار شیرعلی خان در ۲۰ نوامبر سال ۱۸۷۸ م (ذی‌قعده ۱۲۹۵ هـ ق) زیر قیادت جنرال چمپرلین شروع گردید، و امیر شیرعلی‌خان با شنیدن خبر حمله انگلیس کابل را گذاشته جانب مزارشریف عزیمت نمود بعد از حرکت شیرعلی‌خان بموجب فرمان او، شهزاده محمدیعقوب خان پس از هشت سال حبس از زندان برآمده حکومت را در کابل بدست گرفت، قوای انگلیس که بدون مقاومت تا جلال‌آباد رسیده بود در آنجا متوقف شده منتظر پیش‌قدمی سائر قوای انگلیس از راه کرم و بولان گردید: در عین حال با شنیدن فوت شیرعلی خان در مزارشریف محمدیعقوب خان در کابل اعلان پادشاهی کرد (ربیع‌الثانی ۱۲۹۶ هق = اپریل ۱۸۷۹ م) و متعاقبا با انگلیسها داخل مکاتبه شد. انگلیس و فدی تحت ریاست منشی بختیار هندی بکابل اعزام نمود تا شرائط عقب کشیدن قوای انگلیس را به امیر حالی کند، محمدیعقوب خان پس از مطالعه شرائط انگلیس، خویشتن را به عقد قرارداد مجبور تصور کرده برای امضای عهدنامه حتی از شهر کابل مقر سلطنت خود به گندمک رفت و معاهده گندمک را که بسیار مشهور است امضاء نمود، و بموجب ماده (۷) این معاهده (سرلیوکیوناری) که افغان‌ها او را کمناری گویند به حیث نماینده انگلیس در کابل منصوب گردید. عساکر اجنبی پس ازین قرارداد عقب نشستند، لکن دیری نگذشت که باز نسبت به پهن شدن سلطه اجنبی، غرور ملی به غلیان آمده مداخله اجنبی را در کشور خود دیده نتوانستند و بتاریخ ۱۶ رمضان ۱۲۹۶ هـ ق (اگست ۱۸۷۹ م) یک شورش شدید از طرف عساکر افغانی و مردم شهر کابل علیه انگلیس در کابل بظهور رسید که «کیوناری» و اعضاء مربوطین او در بالاحصار کابل بقتل رسیدند و دفتر آن هم آتش زده شد. محمد یعقوب‌خان از ترس در بالاحصار کابل متحصن شد. جنرال (سر فریدریک رابرتس) که در کرم بود با قوای خود در شوال ۱۲۹۶ هـ ق ازین ماجرا شنیده طرف کابل حرکت نمود، چون قوای انگلیس نزد یک کابل شد محمدیعقوب خان به غرض اعتذار شخصا به کمپ انگلیسها رفت که توقیف شده در ذی الحجه ۱۲۹۶ هـ ق به هند فرستاده شد انگلیسها کابل را اشغال و بالاحصار کابل را که محله شاهی بوده نماینده انگلیس دران بقتل رسیده بود. خراب و بخاک

یکسان کردند که تا سال ۱۳۱۱ هـ ش بحال خاک توده مانده بود، انگلیسها به انتقام کیوناری، یکتعداد زیاد عسکری را به شهادت رسانیدند، معهذا دیری نگذشت که باز مجاهدین ملی چه در کوهدامن و کوهستان و چه در دیگر نواحی بمقابله و جهاد قیام ورزیده قوای دشمن در چندین جای دچار شکست گردید دور کابل از هر طرف محاصره و جنگ مجاهدین با دشمن در خود شهر کابل دائر گردید، درین جهاد زن و مرد، پیر و جوان کابل شرکت نمودند نزدیک بود این دفعه نیز مانند سال ۱۱۵۸ هـ ق قوای انگلیس بکلی نابود شود، ولی باثر تفرقه‌اندازی بین مجاهدین و خیانت توانستند خود را از محو شدن مطلق حفظ و مجاهدین را پراگنده و پای خود را موقتا قایم کنند، درین گیرودار عبدالرحمن خان از تاشکند قلمرو روسیه وارد خاک افغانستان شد و بعد از تکمیل ترتیبات جانب کابل حرکت و بچار یکار رسیده در ۱۷ شعبان ۱۲۹۷ هـ ق اعلان سلطنت نمود انگلیسها که بزودی متوقع چنین حادثه نبودند سراسیمه گشته سلطنت عبدالرحمن خان را پذیرفتند عبدالرحمن خان هم عهدنامه دوستی با انگلیسها امضاء و بتاریخ ۵ رمضان ۱۲۹۷ هـ ق وارد کابل شده بر تخت جلوس نمود و قوای انگلیس کابل را تخلیه کرد.

عبدالرحمن خان در اول اکتوبر ۱۹۰۱ م در باغ بالای کابل فوت و پسرش حبیب‌الله خان بتاریخ ۱۳۱۹ هـ ق مطابق ۳ اکتوبر بپادشاهی رسید بتاریخ ۱۰ دسمبر ۱۹۰۵ م هیئتی تحت ریاست «سر لویس وان» از طرف انگلیس برای تجدید معاهده عبدالرحمن با پسرش امیرحبیب‌الله خان وارد کابل گردید و در ضمن تحفه‌هائیکه به امیر حبیب‌الله خان تقدیم نمود یک اتوموبیل (موتر) بقیمت ۷۰۰ پوند نیز موجود بود که اولین بار ورود موتر در کابل گفته می‌شود. هکذا برای حرم‌سرای امیر موصوف یک ماشین سینما هم آورده و عمله آن را بقدر ضرورت آماده ساخت، این هم نخستین قدم سینما در کابل است. در طول سلطنت این دو پادشاه کابل حادثه عمده‌ئی را ندید تا اینکه امیر حبیب‌الله خان در شب ۱۸ جمادی‌الاول ۱۳۳۷ هـ ق حوت (۱۲۹۷ شمسی) مطابق ۲۰ فروری ۱۹۱۹ م در موضع کله گوش لغمان سمت مشرقی کشته شد. و سردار امان الله‌خان که در کابل بحیث نائب الحکومه گذاشته شده بود در شهر کابل اعلان پادشاهی کرده متعاقبا استقلال افغانستان را از انگلیسها مطالبه نمود چون انگلیسها حاضر به اعتراف نشدند همان بود که در سال ۱۲۹۸ شمسی جنگ استقلال شروع و بالنتیجه استقلال افغانستان تأمین گردید در اثناء جنگ باری نخستین مرتبه یک طیاره انگلیس صبحگاها در فضاء کابل پدیدار شده چند بمب انداخت که چند رأس اسپ کشته شد و بس امان الله‌خان دست به اصلاحات زده خواست ملت و مملکت ما را بطرف مدنیت سوق دهد، ولی پیش از آنکه درین

راه بموفقیت کامل رسد خلع شده از بین رفت بدین قرار که در اثر حرکات تند و افراطی را تدریجا در هر گوشه و کنار آثار بی نظمی پدیدار گردید تا آنکه حبیب‌الله بچه سقو که درین هنگام در سمت شمالی بقطاع الطریقی و فتنه‌انگیزی شهرت یافته بود بروز ۲۱ قوس ۱۳۰۷ شمسی (۱۲ دسمبر ۱۹۲۸ م) هنگام عصر بصورت ناگهانی با یکعده پیروان خود در کابل حمله و حکومت را متزلزل گردانید گرچه درین مرتبه بچه سقو زخمی شده پس از یازده روز مقاومت شکست یافته بروز ۲ جدی بکوهدامن عقب نشست لیک بتاریخ ۲۴ جدی ۱۳۰۷ شمسی از یکطرف صبحگاهان امان الله‌خان کابل را به برادر خود عنایت الله‌خان گذاشته طرف قندهار عزیمت نمود از طرف دیگر شامگاهان قوای بچه سقو که ازین واقعه خبر شده بود بر کابل حمله نموده شهر کابل را اشغال و ارگ سلطنتی را با پادشاه جدیدش عنایت الله‌خان محاصره کرد که پس از ۳ روز محاصره عنایت الله‌خان از ارگ کابل برآمده با فامیل ذریعه طیاره عازم هند شد و کابل بدست حبیب الله بچه سقو افتاده اعلان پادشاهی کرد با اعلان پادشاهی حبیب الله آتش انقلاب نه تنها در حوزه ولایت کابل بلکه در تمام افغانستان مشتعل گردید، زیرا ملت حکومت او را نپذیرفته مردم هزاره‌جات، میدان، وردک، غزنی، قندهار، تگاب، سمت ننگرهار و سمت پکتیا به مخالفت و محار به قیام کردند، حبیب الله تقریبا نه ماه در کابل بجنگ و محاربه گذشتاند، چون دیگر مردم از خود کدام رئیس مدبری نداشتند مقاومت و مخالفت ایشان به نتیجه نرسید اما مردم سمت پکتیا تحت قیادت جنرال محمد نادرخان که از بروز انقلاب در افغانستان واقف و از فرانسه بغرض خاموش ساختن این آتش و نجات دادن وطن در سمت پکتیا آمده بود توانستند قوه حبیب الله را در هم شکسته از بین بردارند بدین گونه که در ۱۵ میزان ۱۳۰۸ صبحگاهان بطور غیر منتظر از فراز کوه‌شیر دروازه صداهای ماشیندار بگوش رسید و اعلام نمود که مردم پکتیا تحت قیادت سردار شاه ولیخان بدروازه شهر کابل رسیده‌اند فردای آن بروز ۱۶ میزان ۱۳۰۸ هـ ش علی الصباح شهر کابل را فتح و ارگ شاهی را محاصره کردند، در اثر فیرهای توپ بریک بدنه ارگ جباخانه که دران انبار شده بود انفلاق نموده و در ارگ آتش بل شد طوریکه شعله‌های آتش چون کوه به هوا برمی‌خاست و می‌رفت که تمام ارگ کابل را به خاکستر مبدل سازد حبیب الله بعد از سه روز محاصره و مقاومت مجبور شده از دروازه شمالی ارگ برآمده جانب کوهدامن فرار و ارگ شاهی مفتوح و بدست مهاجمین افتاد.

علی الفور امنیت بدست سردار شاه ولیخان در شهر کابل قایم و جنرال محمد نادرخان نیز که در جاجی توقف داشت بطرف کابل حرکت و بتاریخ ۲۳ میزان بکابل وارد و متعاقبا از طرف

ملت بپادشاهی منتخب گردید، پس ازین تاریخ تا حال در کابل امنیت و آرامش کامل حکمفرما بوده است، گرچه بتاریخ ۱۸ عقرب ۱۳۱۲ شمسی واقعه دردناک شهادت اعلیحضرت محمد نادرشاه در کابل رو داد، لیک با جلوس فرزند فرزانه ایشان محمد ظاهرشاه بر سریر سلطنت شیرازه نظام حکومت و جامعه مصون مانده جزئی‌ترین اختلالی عارض نگردیده و شهر کابل در زیر سایه اعلیحضرت محمد ظاهرشاه رو به انکشاف گذاشته به ترقی و آبادانی قابل توجهی نائل شده که حتی الوسع در موقعش قید و طبع گردیده است.

دیوارهای کابل: یک رشته دیواری بر فراز کوه آسمائی و کوه‌شیر دروازه که شهر کابل را شمالا جنوباً احاطه کرده است تعمیر گردیده که نظر هر بیننده را جلب می‌نماید. این دیوار قدامت تاریخی دارد که امعان نظر را ایجاب می‌کند تعمیر این دیوار را غالباً در قرن اول اسلام به سال ۸۱ هجری مطابق ۷۰۰ عیسوی نسبت می‌دهند که از طرف یکی از کابل شاهان از سلاله کوشانی که رتبیل یا زنتبیل یا زنبورک گفته می‌شد برای جلوگیری از فتوحات اعراب، توسط عساکر خویش و اهالی کابل اعمار نمود. این دیوار دارای چهار برج مستحکم و استوار بوده و در کوشه‌های آن دروازه‌های قوی و مضبوطی نصب گردیده بود، ولی با این در مقابل عساکر عرب مقاومت نکرده و شهر کابل کشوده شد. (تاریخ مختصر کابل دیده شود).

در قله کوه‌شیر دروازه و قله کوه آسمائی یک قلعه مستحکم جنگی نیز از قدیم بنا یافته بود که تا سنه ۱۳۰۸ شمسی هم به حال خود ثابت و موجود بود ولی بعد از انقلاب داخلی افغانستان این دو قلعه که به شهر کابل حاکمیت تامه داشت تخریب گردید اکنون جز آثار مخروبه چیزی از آن‌ها دیده نمی‌شود.

بالاحصار کابل: قلعه مستحکم جنگی است که در جنوب شهر کابل بسطح مرتفع یعنی تپه کوچکی واقع بوده و غالباً در تاریخ‌ها نام مستقلی نداشته و جزو شهر کابل یاد شده است بالاحصار که در تواریخ قرون وسطی بنام قلعه بالاحصار کابل یاد شده در دوره هجوم و سلطه چغتائی‌ها موجود بوده است ولی تعجب است که چسان از تخریبات چنگیزیان جان بسلامت برده، در عهد بابرشاه کورگانی یکی از شهزادگان تیموری که مامای بابر بود حاکم کابل و در بالاحصار سکونت داشت، بابر بالاحصار را محاصره و فتح کرد در آنوقت آبادی شهر کابل در حوزه جنوبی بالاحصار (چمن قلعه هوشمندخان وجبه) واقع بود و بابر ازان در تزک خود ذکر می‌کند بابر شخصا در بالاحصار تعمیراتی نمود، و بعد ازو کامران میرزا درین تعمیرات افزود در هجومیکه همایون بر بالاحصار برده و گله باری زیاد نمود قسما تعمیرات داخلی قلعه دچار

خرابی گردید جلال‌الدین اکبر خرابیهای بالاحصار را ترمیم و دیوار خارجی قلعه را ساخت.

جهانگیر تزئینات زیادی در بالاحصار نموده و کاشی‌کاریهای قشنگی نمود علیمردان خان مشهور حاکم کابل (بسان میرعمارات شاه جهان در کل هندوستان و انجنیر عمارات معروف هندوستان) در اطراف بالاحصار تعمیرات زیاد نمود، حتی چهار چته کابل را تعمیر کرد و باغ علیمردان را اعمار نمود، این تعمیرات علیمردان خان شهر کابل را بکلی از جلگه جنوبی بالاحصار بحوزه شمالی آن (شهر حالیه کابل) انتقال داد. در دوره سدوزائی‌ها در بالاحصار تعمیرات زیادی گردید انگلیس‌ها در سال ۱۲۹۶ قمری قلعه بالاحصار و شهر آنرا با چهارچته کابل بخونخواهی کیوناری انگلیس توسط باروت یکی بهوا نمودند، و این شهر قشنگ و معموری که تقریباً در مدت شش قرن مرکز حکمرانی کابل و گاهی پای‌تخت کل مملکت افغانستان بود باینصورت محو منهدم گردید. اعلیحضرت محمد نادرشاه شهید به تجدید تعمیرات این بالاحصار تاریخی اراده فرمود و بامرشان عمارت و محوطه مکتب حربیه افغانستان ساخته شد که حاضرا جوانان کشور درین مکتب عالی به فرا گرفتن علوم حربی مصروف‌اند.

اوضاع طبیعی: شهر کابل که پایتخت دولت شاهی افغانستان است در داخل وادیهائی که دره وسطی دریای کابل آنرا تشکیل نموده است واقع و اطراف آنرا سلسله جبال نسبتا مرتفعی احاطه نموده است. در حقیقت حوزه شهر کابل شامل دو وادی نسبتاً وسیعی است که توسط تنگی دهمزنگ یعنی از نزدیک شدن کوه آسمائی و شیردروازه از همدیگر جدا گردیده است وادی شرقی تا دامنه کوه‌های بتخاک و تنگ غار و وادی غربی تا دیوار مرتفع کوه قوروغ و دامنه سلسله پغمان امتداد دارد پس ساختمان جغرافیای فیزیکی حوزه شهر کابل طوری است که در داخل یک محوطه کوهستانی که شکل حلقه را بخود گرفته است و بعضی قلل آن بیشتر از ۳۰۰۰ متر ارتفاع دارد یک وادی نسبتا وسیع و طولانی در امتداد دریای کابل و معاونین خورد و بزرگ محلی آن از غرب بشرق افتاده است. این وادی که ارتفاع اوسط آن در حدود ۱۷۵۰ متر از سطح بحر است علاوه بر میدانهای همواریکه از بستر امروزی دریا از ۵ الی ۲۰ متر ارتفاع دارد شامل چندین تپه‌هائی است که بقایای دوره‌های بزرگ آبخیزی و ترسب مواد را درین ناحیه دره وسطی دریای کابل نشان می‌دهد مثلا تپه سیاه سنگ بی‌بی مهر و شیرپور و غیره که بعضی نقاط آن در حدود صد متر و بیشتر از آن از سطح وادی امروز بلندتر می‌باشد دریای کابل که از دره اونی سرچشمه می‌گیرد از گوشه مغربی داخل شهر کابل گردیده شهر را بدو حصه تقسیم

می‌نماید و از بین شهر گذشته با اتحاد معاونین آن که عبارت از دریای لوگر دریای تگاب دریای الیشنگ دریای الینگار و دریای کنر حجم بزرگی را اختیار کرده اخیرا به بحر می‌ریزد.

آب و هوا: کابل از نقطه نظر آب و هوا تابع وضعیت عمومی کشور افغانستان است. چون این کشور در وسط آسیا واقع است پس عرض‌البلد و طول‌البلد وضع جغرافیائی ارتفاع و امتداد کوها، دوری از بحر اینهمه عوامل است که در آب و هوای افغانستان تأثیر دارد مناطق مختلف آن آب و هوای مختلف و کابل هرچند از بحر بسیار دور و تابع آب و هوای بحر نیست اما توازن کابل در فصول اربعه آن است انتظام در کابل و تأثیر آب و هوا عموما برقرار و هر فصل سه سه ما بصورت منتظم دوام دارد فصل بهار از ماه حمل «مارچ اپریل» آغاز می‌شود و تا پایان جوزا «می جون» منظما ادامه دارد این فصل که می‌توان آن را فصل انبساط خواند هوای عطرآگین، فضا دلکش و محیط نظر فریبی بوده از حیث آب و هوای لطیف این سه ماه برازنده‌ترین و نشاط‌انگیزترین فصل‌های کابل می‌باشد از ماه سرطان «جون و جولائی» تا اخیر سنبله «اگست و سپتامبر» موقع تابستان کابل گرمتر موسم آن است ماه میزان «سپتامبر و اکتوبر» که آغاز خزان است تا پایان مای قوس «نوامبر و دسمبر» ادامه دارد بواسطه که دو شروع فصل خزان هنگام برداشتن فصول و جمع‌آوری میوه است کابل ازین حیث درین فصل خیلی امتیاز داشته فراوانی و ارزانی درین موقع می‌باشد سه ماه اخیر سال جدی «دسمبر جنوری» دلو «جنووی فروری» و حود «فروری مارچ» فصل زمستان کابل است که سردی زیادی و برف‌باریهای متواتر تا اخیر زمستان ادامه می‌یابد.

اینک لست درجه حرارت «اعظمی و اصغری» اوسط و مقدار بارندگی کابل از بابت ۱۳۳۶ سال ۱۹۵۷ که موسسه ترولوجی کابل معلومات داده است.

شماره اسم برج اوسط اکثر درجه حرارت بسانتی گریت اوسط اقل درجه‌حرارت به سانتی گریت اوسط بارندگی به ملی‌متر مقدار بارندگی به ملی‌متر

۱ جنوری ۱۴/۰ ۱۲/۸ ۱/۵ ۴۶/۳

۲ فروری ۲/۸ ۱۲/۲ ۰/۹ ۲۵/۶

۳ مارچ ۱۱/۵ ۰/۵ ۲/۱

۴ اپریل ۱۵/۵ ۴/۳ ۳/۴ ۱۰۲/۱

۵ می ۲۰/۸ ۷/۱ ۲/۱ ۶۶/۶

۶ جون ۲۰/۶ ۷/۲ ۰ ۰/۲

۷ جولای ۳۱/۶ ۱۱/۳ - ۸/۵
۸ اگست ۳۰/۲ ۱۱/۲ - ۰/۳
۹ سپتامبر ۲۳/۵ ۶/۰ - -
۱۰ اکتوبر ۲۱/۶ ۰/۷ - ۲/۵
۱۱ نوامبر ۱۱/۸ ۱/۰ - ۵۸/۸
۱۲ دسمبر ۵/۴ ۴/۲ ۲/۵ ۷۵/۴
۱۳ سالانه ۱۷/۵۲۵ ۱/۵۹ ۳۸۸/۴

ناگفته نماند که بلندترین درجه حرارت بتاریخ ۱۸ جولای ۱۹۵۷ مساوی به ۵ر۳۶ درجه سانتی‌گرات است و همچنین پست‌ترین درجه حرارت بتاریخ ۱۶ جنوری ۱۹۵۷ مساوی به منفی ۲ر۲۳ درجه سانتی‌گراد بود.

جغرافیه اقتصادی حوزه کابل: سطح مرتفع و کوهای مرکزی که حوزه کابل، کوهدامن، هزاره‌جات و کوهستان را در بر می‌گیرد و اکنون کوهستان بنام حکومت اعلی پروان از کابل جدا و باقی مناطق در حوزه ولایت کابل داخل می‌باشد البته راجع به هر منطقه در موقع و تحت عنوان خودش معلوماتی داده می‌شود درین جا تنها راجع به حوزه‌های ولایت کابل بحث خواهد شد مناطق حاصل‌خیز ولایت کابل عبارتست از مناطق لوگر، میدان، وردک، هزاره‌جات، کوهدامن، و حوزه مرکزی کابل.

حوزه لوگر در جنوب کابل واقع و از دریائی که بنام دریای لوگر معروف می‌باشد آبیاری می‌شود لوگر را مردم بمشابه «انبار غله کابل» می‌دانستند پیداوار عمده آن گندم، جو، جواری و تمباکو است. تمباکوی لوگر شهرت خاصی داشته و در اقتصاد آن منطقه اهمیت بزرگی دارد و در بازار کابل خصوصا در ماه مبارک رمضان، وارد شده و به قیمت خیلی گزاف فروخته می‌شود بطرف جنوب غرب کابل، حوزه میدان و وردک قرار گرفته است این دو حوزه نیز از دریای کابل و لوگر آبیاری می‌شود وادی میدان که تقریبا تا ۳۰ کیلومتر در حوالی دریای کابل امتداد دارد فوق‌العاده حاصل‌خیز است، حاصلات عمده آن گندم، جو، جواری و غیره می‌باشد و مصارف شهر کابل غالبا از همین حوزه‌ها تکافو می‌گردد و میوه آن بخارج صادر می‌شود. در هزاره‌جات اکثرا مال مواشی از قبیل گاو، گوسفند تربیه می‌شود و حاصل آن عبارت از روغن و قروت می‌باشد که یک قلم عمده تجارتی این منطقه را تشکیل می‌دهد و علی الاکثر روغن هزاره‌جات به شهر کابل وارد و بفروش می‌رسد هزاره‌جات نسبت بکابل از سطح بحر بیشتر ارتفاع داشته و

ارتفاع آن بیش از (۲۰۰۰) متر می‌باشد حتی در تابستان هم هوای هزاره‌جات سردی دارد و قلل جبال آن در اکثر اوقات سال با برف پوشیده است اراضی آن غالبا ریگی و سنگزار بوده و برای زراعت استعداد کافی ندارد با این هم تا یک اندازه در حصص پایان گندم، جواری و رشقه زرع می‌شود. در میدان‌ها و دامنه کوهای هزاره‌جات یکنوع علف بنام «کومل Komal» می‌روید که از طرف اهالی جمع و بخوراک مواشی می‌رسد.

در تپه‌های حصص پایان چندین نوع اشجار میوه از قبیل ناک، آلو و سیب نمو می‌کند، اما درخت توت کم است. حوزه کوهدامن در سمت شمال شهر کابل واقع و در حدود «۱۸۰۰» متر ارتفاع دارد این نهایت رائج است و میوه که ازین منطقه حاصل و بصورت خشک و تر هم بکابل وارد و هم به خارج صادر می‌گردد یکی از اقلام عمده صادراتی را در اقتصاد عمومی کشور تشکیل داده است. اما در حوزه خود شهر کابل اراضی زراعتی برای کشت نمانده است و کاملا منازل نشیمن و عمارات آباد گردیده است.

بالجمله حوزه ولایت کابل نیز از حوزه‌های حاصل‌خیز و شاداب کشور بوده هر نوع حاصل زمینی و درختی دران بار می‌آید.

صنائع نیز در حوزه ولایت کابل تا یک اندازه بعمل می‌آید، چنانچه لنگی‌های ابریشمی دستمال ابریشمی و شال وقناویز چنداول کابل، پتوی پشمی و ظروف کلالی کوهدامن گلیم، برک و شال هزاره معروف است، در شهر کابل صنائع مسگری، آهنگری، نجاری، خیاطی، بوت‌دوزی بنائی خیلی ترقی و انکشاف نموده و در هر یک از رشته‌های صنعتی فوق یک تعداد زیاد اهل فن و صنعتگران ماهر بوجود آمده است که با وجود اینکه تعداد نفوس شهر کابل از یکطرف و بناهای عمرانی از طرف دیگر رو به ازدیاد گذاشته است، تمام حوائج مردم شهر ازین حیث ذریعه ارباب صنائع و فنون تکافو و برآورده می‌شود و اقتصاد کابل را جان بخشیده است.

زراعت در کابل: بواسطه که آب و هوای کابل و نواحی آن معتدل بوده و در زمستان تمام حصص برف‌گیر و در تابستان شاداب و گواراست باران کمتر می‌بارد، اکثر زراعت، آبی بوده للمی کاری در بعضی مناطق خاص می‌باشد، طوریکه علمای زراعت مشاهده کرده‌اند در خاک این منطقه آزوت فاسفورت زیاد است بنابران اراضی کابل خیلی حاصل‌خیز بوده برای پرورش و نموی انواع اقسام غله، سبزیجات و میوه خاصه مناطق معتدله مستعد است که ما درین جا به تذکار آنچه متعلق بکابل و نواحی آنست می‌پردازیم.

۱ـ چهاردهی «گوشه غرب و جنوب غرب» شهر آرا و وزیرآباد و غیره (شمال و شمال غرب)

۲ـ پغمان «گوشه شمال غرب».

۳ـ ده سبز، بتخاک، شیوکی و غیره «گوشه شمال شرق و جنوب شرق».

غله‌جات معموله قسمت اول کابل: گندم، جو، جواری، کل جو، ارزن و غیره انواع سبزیجات کچالو، لبلبو، زردک، ترب، پیاز، گندنا، کشنیز، لوبیا، فاسلیا، بادنجان سیاه و سرخ میوه‌های منطقه معتدل دران پرورش می‌یابد. میوه‌های سر درختی معروف کابل، عبارت است از سیب، ناک، آلو، آلوبالو، گیلاس، قیسی، تمسق، آلو بخارا، شفتالو، بادام، چارمغز، انگور، خربوزه، تربوز، توت، توت زمینی و غیره. در علاقه چهاردهی زراعت گندم به نسبتیکه ترکیب طبیعی زمین آن رستی و آهکی بوده و درجه حرارت آن نیز مستعد است، خیلی زیاد می‌باشد.

دو قسم گندم در چهاردهی شهرت دارد، لچک و گندم خاردار، در هر دو نوع چون مقدار ازوت زیاد است قوه غذائیه آن بلند می‌باشد منطقه چهاردهی خیلی شاداب و اهالی آن زراعت‌پیشه است. آبیاری اراضی آن توسط جوی بهسود و «خنگوت» می‌شود. علاوتا در آبیاری از کاریز نیز کار می‌گیرند حد وسطی آب تحت الارضی در کابل ۲ متر (۶ فوت) است، سمت جنوب شرقی چهاردهی موسوم به چهار آسیاب که وادی شاداب و حاصل‌خیز می‌باشد هرچند زراعت آن مثل چهاردهی است مگر حاصل‌خیزی آن به اندازه چهاردهی نیست و در چهاردهی چنار و عرعر و در چهار آسیاب فالیزکاری زیاد می‌شود. در چهاردهی غرس عرعر نتیجه بسیار اعلی می‌دهد سائر درختان مثل اکاسی، نیله، چنار، سفیدار، بید و سنجد نیز بخوبی نمو می‌کند.

صنائع در کابل: کابل در قرنهای قبل از مسیح که مرکز بزرگ بازرگانی آسیای میانه بوده است در عین حال مرکز مهم صنائع مروجه وقت شمرده می‌شد، مگر صدماتیکه در اثر لشکرکشی‌ها و جنگها بر کشور افغان وارد شده و صنائع آن را خساره‌مند ساخته بود، کابل را نیز بی بهره نگذاشته، مخصوصا کشمکش‌های داخلی یک دو قرن اخیر اوضاع صنائع مضمحل شده را بخرابی بیشتر منجر نموده و هم در اثر زیادت تجارت و ورود اموال ماشینی بازار صنائع محلی کابل راکساد ساخته در حالیکه توقع بود صنائع وطنی کاملا از بین برود حکومت پلان صنعتی را ترتیب و اهالی را تشویق و ترغیب نمود تا مؤسسات صنعتی را بوجود آورده فابریکه‌ها را در وطن قائم و مردم را تا اندازه ممکنه از محصولات خارجی مستغنی گرداند، با این صنائع دستی و محلی کابل که نظر به احتیاج محیط دوام و در بازارها بفروش می‌رسد بدین قرار است: آهنگری، کاردگری، خراطی، حلبی‌سازی، میخچه‌گری، نعلبندی، مسگری، برنج‌کاری،

ریخته گری، روی‌گری، زرگری، گلیت‌کاری، پتوبافی، ابریشم‌بافی، و بافت منسوجات نخی، دباغت پیزار، بوت، موزه، چپلی دوزی، سراجی، خیاطی، کلادوزی، خامک‌دوزی، سیم‌دوزی، زردوزی، چرم‌دوزی، چکن‌دوزی، گل دوزی برجسته، پوستین‌دوزی، کاشی‌سازی، کلالی، نجاری، صنائع غذائی مانند نان‌پزی، کلچه پزی، و ساختن شربت، مربا، ترشی، پنیر، مسکه، قیماق، ماست، قنادی، شکرریزی، شیرینی‌پزی، نقاشی، مینیاتوری، رسامی، خطاطی، حکاکی، نقشه کشی، سوادکاری، میناکاری، عطرکشی، عرق‌گیری، گل سازی، علاقه‌بندی، سنگ تراشی، گچ‌ریزی، صحافی، نی‌سازی، رنگ‌ریزی، آئینه‌سازی، صابون‌پزی و غیره صنائع کوچک که ذکر آن موجب طول کلام می‌گردد، و این همه صنائع نظر به رولی که بحیات اجتماعیه دارد رواج خرید و فروش داشته همه آن از جمله صنائع خورد و خصوصی است که با قوت دست و بازو بوجود می‌آید.

نواحی و عمارات عمده: شهر کابل مرکز افغانستان در داخل منطقه سارو الی به ده ناحیه تقسیم شده که هر کدام آن در حوزه خود دارای جاده‌ها، گذرها، مساجد، خانه‌ها، هوتل‌ها، کافی‌ها، کاروان‌سراها، حمام‌ها، سینماها، تئاتر، پل‌ها، عمارات دولتی، باغ‌های عمومی و غیره می‌باشد که به ترتیب ذیل ذکر می‌شود.

ناحیه اول: شامل محلات و جاده‌های بی‌بی مهر و حصه اول نادر پنبتون، خیابان، شش درک (کارته ولی) یکه توت، احمد شاهی وات، پایان ده ده افغانان و شاه محمود غازی وات است. تعداد خانه‌های این محلات (۱۴۵۰) دربند تخمین گردیده است.

ناحیه دوم: شامل محله شهر آراء، محله کلوله پشته، محله سرماتی، محله ده کیپک، محل توریای ده کیپک، قلعه نجارهای ده کیپک، بره‌کی، شهاب‌الدین وات و شیرپور است، تعداد خانه‌ها (۲۲۵۲) دربند تخمین گردیده.

ناحیه سوم: شامل محلات نخاس، جوی شیر، محله اندرابی، محله سید جعفر علیه الرحمه، ده غوچک، نوآباد، یک حصه پایاه ده ده افغانان و کارته آریانا است. تعداد خانه‌ها (۱۰۶۷) دربند تخمین گردیده است.

ناحیه چهارم: حاوی محلات نوآباد بریکوت، کلالی، (بریکوت)، حصه اول جمال مینه حصه دوم جمال مینه، شیرشاه مینه، نهردرسن، کارته ۳ و گذرگاه بوده. تعداد خانه‌ها (۲۳۷۰) تخمین گردیده است.

ناحیه پنجم: شامل محله میرویس مدان، ده نو، کارته مامورین، و از حصه پل سوخته الی

سرک علی‌آباد مربوط ناحیه پنج است. تعداد خانه‌ها (۱۶۰۰) دربند تخمین گردیده.

ناحیه ششم: شامل حصه اول جاده میوند و حصه دوم جاده نادر پنبتون، محله قلعه هزاره‌ها، محله شهنشاه، محله قرتا، محله جوان شیرها، محله سپامنصورها، محله شاه سمندها، محله کبلوها، محله حافیا، محله سه دکان چند اول، محله عاشقان و عارفان (ع)، محله دیوان بیگی، محله سردار جان خان، محله ملاغلام، محله راغنواب و اچکزائی‌ها می‌باشد تعداد خانه‌وار (۱۸۰۰) دربند تخمین شده.

ناحیه هفتم: گذر باغبان کوچه (تیمورشاهی وات) توپچی باغ، گذر امین الملک، گذر خوابگاه، گذر شاطرباشی، گذر قصاب کوچه، گذر شیربچه‌ها، گذر کت گرها، گذر ریکاخانه، گذر جنده سردارخان، گذر باغ علیمردان و گذر نوآباد باغ علیمردان است، تعداد خانه‌ها (۱۱۵۲) دربند می‌باشد.

ناحیه هشتم: گذر علی رضاخان، گذر مسجد سفید، گذر بارانه، محله شمع ریزها، محله ملامحمود، محله منوخان، محله خان علوم، سرای لاهوری‌ها و اسلام‌آباد است، تعداد خانه‌ها (۱۶۳۱) دربند می‌باشد.

ناحیه نهم: حاوی گذر سه دکان عاشقان و عارفان (ع)، گذر قاضی فیض‌الله، گذر فورملی‌ها، گذر فراش‌خانه، گذر خاک روب‌ها، بالاحصار، یک حصه خرابات، یک حصه از دیوان بیگی، گذر پرانچه‌ها، گذر وزیر، گذر حضرت صاحب، یک حصه از محله تخته پل شور بازار، تعداد خانه‌وار «۱۳۲۷» دربند می‌باشد.

ناحیه دهم: شامل محله زنده‌بانان، محله پوستین دوزها، محله سمنت خانه، شاه شهید «ع»، سیاه سنگ، محله تپه شیخ محمدی‌ها، محله بینی حصار، شهدای صالحین، قلعچه، منطقه چمن حضوری است. تعداد خانه‌وار تقریباً «۱۵۰۰» دربند می‌باشد.

تعداد خانه‌وار شهر کابل در قید نمبر از ناحیه اول الی ناحیه دهم مجموع شانزده هزار و پنجاه و هفت دربند می‌شود.

آپارتمان‌ها: آپارتمان‌های شهر کابل درین اواخر بطرز جدید و عصری بنا یافته و به اشکال مختلف و سایزهای متفاوت تعمیر گردیده و اکثر آن دارای سه طبقه بوده و از دو الی پنج طبقه نیز می‌باشد آپارتمان‌های احمدشاهی و جاده تیمورشاهی که از مسجد شاه دو شمشیره علیه‌الرحمه آغاز می‌یابد و تا پل خشتی می‌رسد عموماً بدو طرف دریای که از بین شهر کابل می‌گذرد واقع شده لکن آپارتمان‌های دو طرفه جاده میوند به امتداد جاده مذکور اعمار شده

است که از سینمای پامیر شروع و به چمن حضوری ختم می‌شود و آپارتمان‌های جاده نادر پنبتون به امتداد جاده مذکور تعمیر و از میدانی پنبتونستان آغاز و به شوربازار ختم می‌شود هکذا یک عده آپارتمانهای عصری بدو طرف جاده شاهی از پل شاهی تا سینمای کابل آباد شده تعداد مجموعی آپارتمانهای عصر شهر تخمیناً بالغ به ۶۷۲ دربند می‌شود.

هوتل‌ها: هوتل‌های شهر کابل نیز مانند سائر عمارات آن طور عصری آباد شده و به نقاط مختلف شهر موقعیت دارد که قرار ذیل ذکر می‌شود:

(۱) هوتل کابل، که مشهورترین و بزرگترین هوتلهای کابل است.

(۲) هوتل باغ عمومی شهاب‌الدین وات یک هوتل عصری بوده و در بین یک باغ عمومی شهر نو آباد شده.

(۳) هوتل قصر چهل ستون در بین یک باغ واقع شده است. علاوتاً هوتل سعادت هوتل بی نظیر، و یک تعداد هوتل‌های کوچک نیز در مناطق مختلف شهر وجود دارد که مراجعین در آن طعام صرف می‌کنند.

کافی‌ها: برخی کافی‌های شهر کابل نیز به طور عصری آباد و در مواضع مختلف شهر واقع بوده و مراجعین در آن صرف چای، شیر، پراته، قهوه و غیره می‌نمایند کافی‌های مشهور قرار ذیل است:

قهوه‌خانه بریکوت، چهل ستون، کافی باغ بابرشاه، کافی کلوپ عسکری، کافی میدان هوائی ملکی، کافی آریانا، کافی ملی، کافی پنبتون، کافی پنبتونستان، کافی سینمای کابل، کافی برادران، کافی سینمای پامیر، کافی احمدشاه بابا، کافی شهاب‌الدین میدان.

کاروانسراها: یک تعداد کاروانسراها برای مسافرین که از مناطق دور و بعید مملکت به شهر کابل می‌آیند از طرف اهالی آباد شده و به غرض استفاده‌شان گذاشته شده. یک عده سرای‌های تجارتی و غیره نیز وجود دارد که بطور مجموع بالغ به یک صد و بیست باب می‌شود.

حمام‌ها: یکم تعداد حمام نیز در مناطق مختلف شهر کابل آباد گردیده که دارای اطاق‌های عمومی و اطاق‌های جداگانه به نام اطاق‌های نمره می‌باشد و تعداد حمام‌های شهر طور مجموعی بالغ به سی باب می‌شود.

قهوه‌خانه‌ها: سابق در شهر کابل در کنار چمن حضوری یک قهوه‌خانه باصول عصری بنا یافته بود که جز در مواقع جشن ازان استفاده نمی‌شد ریاست بلدیه کابل دو قهوه‌خانه عصری دیگر یکی بنام قهوه‌خانه بریکوت و دیگری در شیرپور در پارک بزرگ شهر نو به بهترین طرز ساخته و با بهترین سامان و موبل مجهز و در تابستان سال ۱۳۳۶ افتتاح شد.

سینماها در کابل:

۱ـ سینمای کابل: واقع جاده شاهی است که از لحاظ قدامت اولین سینما در کابل است این سینما نخستین در وقت امانیه دائر شد.

۲ـ سینمای بهزاد واقع باغ نواب.

۳ـ سینمای موسسه نسوان مخصوص نسوان.

سینماهای فوق به شرکت هوتل‌ها مربوط می‌باشد.

۴ـ سینمای پامیر مربوط بنار والی کابل.

۵ـ سینمای پارک واقع شهاب‌الدین میدان.

تیاتر «صحنه تمثیل»:

درکابل دو تیاتر موجود است یکی مربوط ریاست مستقل مطبوعات و دیگر آن مربوط بنار والی می‌باشد.

باغ‌های عمومی و پارکها: عبارت است از پارک پامیر پارک سره میاشت در کنار دریای کابل در مرکز شهر باغ عمومی احمدشاهی در بریکوت و باغ عمومی ظاهرشاهی در شهرنو و علاوه تا چمن حضوری برای گشت و گذار مردم موجود است.

پل‌ها: برای عبور و مرور مردم و عراده‌ها و غیره یک تعداد پل در حصص مختلف شهر بر روی دریای کابل که از بین شهر گذشته آباد گردیده و قرار ذیل است:

پل محمودخان، پل خشتی (بنام پل نادر پشتون) یاد می‌شود شاهی پل، پل شاد و شمشیره «ع»، پل هارتن پل گذرگاه، پل چمچه مست، پل محمدغوث خان پل سوخته، پل چهل ستون پل هوائی محمدجان خان، پل هوائی اندرابی، پل هوائی تیمورشاهی وات پل باغ علیمردان.

عمارات: عماراتی که بطور عصری بنا یافته عبارت است از ارگ شاهی و عمارت صدرات عظمی عمارت وزارت خارجه، عمارت وزارت دفاع ملی، عمارت وزارت دربار، عمارت وزارت معارف، عمارت وزارت صحیه، عمارت وزارت مخابرات، عمارت دستگاه اتومات مربوط وزارت مخابرات، عمارت وزارت زراعت واقع علی‌آباد عمارت وزارت معادن و صنائع قصر دارالامان که وزارت فوائد عامه دران اقامت دارد قصر تاج بیگ عمارت وزارت اقتصاد، عمارت ریاست افغانستان بانک ملی عمارت وادی هیرمند، عمارت ریاست مطبوعات، عمارت ریاست قبایل، عمارت ریاست وزنتون، ریاست مرستون، عمارت ریاست پوهنتون، عمارت ریاست فاکولته ساینس، عمارت فاکولته ادبیات، عمارت فاکولته حقوق، و اقتصاد، عمارت

فاکولته طب، موسسات صحی علی‌آباد، شفاخانه عقلی و عصبی، سناتوریم، سرویس امراض داخله، جراحی، گوش و گلون، چشم مربوط ریاست موسسات صحی علی‌آباد و مربوط ریاست مجادله مسلاریا، موسسه توبرکلوز، معاینه خانه مرکزی، موسسه اکسریز، شفاخانه ابن سینا ریاست مطبعه دولتی، ریاست صکوک، مطبعه وزارت معارف، ریاست کوپراتیف مامورین ریاست بانک تعمیراتی، عمارت ریاست بانک زراعتی، عمارت ریاست پنبتنی تجارتی بانک کوپراتیف مال‌داری ریاست انحصارات دولتی، ریاست دیپوی تعاونی، دیپوی ادویه، موسسه باکترلوژی، موسسه نسوان، لیسه استقلال، لیسه حبیبیه، لیسه غازی، لیسه نجات، لیسه ابن سینا دارالمعلمین، لیسه تجارت، مکتب تجربوی علاوالدین، مکتب دارالامان، شفاخانه مستورات مکتب تخنیک عالی، مکتب میخانیکی، موسسه مترولوژی، مکتب صنائع نفیسه فابریکه حجاری و نجاری فابریکه نجاری فابریکه چینی‌سازی شاکر فابریکه نساجی جنگلک فابریکه ترمیم موتر عمارت آبرسانی شهر کابل واقع علاوالدین سفلی عمارت سیلوستودیوی رادیو کابل و مسلخ ریاست نقلیات عمارات میدان هوائی ملکی مکتب بی‌بی مهر و عمارت بیمه مامورین سناتوریم نسوان گمرک، مکتب حربیه، عمارت سابقه فوائد عامه، فابریکه بریکت‌سازی (زغال سنگ) و عمارت نندارتون واقع چمن حضور مای‌نند آن یک تعداد عمارات دیگر هم موجود بود و روز بروز آبادی شهر توسعه می‌باید زیرا از یک طرف ازدیاد نفوس باعث تراکم گردیده آبادی و عمارات موجود طوریکه شاید و باید جهت رهایش اهالی کفایت نکرده و با زیاد است از طرف دیگر موسسات مدنی و عرفانی مملکت نیز رو به انکشاف می‌باشد طوریکه دیده می‌شود یک عده عمارات رهایش مأمورین از طرف بانک تعمیرات (کیسه عمرانی) در کارته مامورین بلب دریای چمچه مست و دامنه علی‌آباد تعمیر گردیده و بدسترس مأمورین گذاشته می‌شود همچنان یک تعداد عمارات برای کارهای رسمی وزارت‌خانه‌ها و ریاست‌های مستقل و موسسات ملی طبق پلان از طرف موسسات و اشخاص فنی ساخته می‌شود خلاصه طوریکه در نواحی مختلفه تذکاری بعمل آمد و هم جسته جسته در قسمت تعمیرات بیان شد یک تعداد عمارات جدید نیز در مناطق مختلف شهری از قبیل شیرشاه مینه و میرویس میدان و کارته ۳ در حوزه چهاردهی کابل و شهاب‌الدین وات، شیرعلی خان وات شیرپور و کارته ولی، کارته آریانا و شاه شهید علیه الرحمه در سالهای اخیر از طرف اهالی آباد شده که عمارات مذکور جدید و بطور عصری تعمیر گردیده با بته‌های زینتی و اشجار مثمر و غیره خرم و شاداب ساخته شده در فصل بهار که هوا مناسب و معتدل می‌شود اهالی در

صحن عمارات خود گلهای گوناگون کاشته از عطر و رنگ‌های آن استفاده می‌کنند و بعضا دارای گل‌خانه‌ها بوده و در موسم زمستان گل‌های قشنگ را تربیه و نگه می‌دارند روی همرفته مناطق جدید التعمیر شهر کابل دارای هوای خوشگوار و مناسب بوده و از امراض تا اندازه جلوگیری شده و با از بین رفتن دلدل زارها پشه ملاریا نیز گم شده و تقریبا محو گردیده است.

جاده‌های اسفالت شده: کار اسفالت یا قیرریزی نخستین بار در سال ۱۳۱۶ هـ ش هنگامیکه شاغلی عزیزالله رئیس بلدیه بود بصورت استحانی آغاز شد پس ازان وقتا فوقتا اسفالت جاده‌ها تعقیب و عملی گردید تا اینکه اکثر جاده‌های شهر کابل قیریزی شد جاده‌های عمده که اسفالت شده است قرار ذیل نامبرده می‌شود:

۱ـ سرک شاه محمود غاری.
۲ـ جاده ابن سینا.
۳ـ جاده شاهی.
۴ـ حصه اول جاده تیمورشاهی تا پل شاهی.
۵ـ جاده احمدشاهی از مسجد شاه دو شمشیره (ع) تا میرویس میدان.
۶ـ جاده میوند.
۷ـ جاده اکبرخان.
۸ـ جاده میدان هوائی.
۹ـ جاده مقابل وزارت داخله.
۱۰ـ جاده‌های اطراف وزارت دفاع ملی.
۱۱ـ جاده استقلال.
۱۲ـ جاده پنبتونستان.
۱۳ـ از پل محمودخان تا میدانی آریانا و ازین جا تا مسجد شیرپور.
۱۴ـ از مسجد شیرپور تا چارراه شهر آرا و ازین جا به طرف شمال تا باغ دبیر نزدیک برجه.

علاوه برین جاده‌های بزرگ، برخی سرک‌های دیگر نیز قیریزی شده و نظر به گرافیکه از طرف ریاست بلدیه نشر گردیده، کنون بالجمله در حدود ۹۵۷، ۵۷۸ کیلومتر سرک در حوزه شهر کابل اسفالت شده است.

جاده‌های تنویر شده: گرچه جاده‌های شهر کابل قبلا نیز تنویر شده بود اما چراغهای عصری شمرده نمی‌شد، لذا بلدیه کابل در سال ۱۳۳۶ نقشه تنویر شهر را با کمپنی مشهور زیمنس

آلمانی قرارداد و پروژه اول تنویر کابل در سال مذکور تکمیل یافت جاده‌های پنبتونستان وات، ابن سینا وات شاهی وات، احمدشاهی وات، تیمورشاهی وات، پامیر وات، میرویس وات، شاه محمود غازی وات، وات‌های عقب صدرات عظمی و جاده‌های دو طرف باغ عمومی ظاهرشاهی وات اکبرخان وات و استقلال وات شامل تنویر جدید و عصری می‌باشد.

مساجد جامع شهر کابل: مسجد عیدگاه، مسجد پل خشتی، مسجد مجنون شاه(ع)، مسجد حاجی عزت الله، مسجد میرزا قمرالدین، مسجد جاده میوند، مسجد شیرشاه مینه، مسجد جراب بافیهای شهرارا، مسجد میرویس میدان، مسجد دوم کلالی، مسجد کتابفروشی، مسجد جدید سمنت خانه، مسجد قاضی فیض الله، مسجد گذری، مسجد سیدمهدی (رح) مسجد عبدالشکور بریکوت، مسجد ناظر صفر (بره‌کی)، مسجد باغبان باشی، مسجد هجده متر شاه شهید(رح)، مسجد زیارت شاه شهید(رح)، مسجد حاجی شاه بیگ، مسجد تپه بلخ، مسجد قاری عبدالرسول در شاه شهید(رح)، مسجد قلعه جواد، مسجد گذرگاه، مسجد حصه دوم گذرگاه، مسجد اچکزائی‌ها، مسجد حصه دوم شیرپور مسجد دیوان بیگی، مسجد قلعه فتح الله‌خان، مسجد تنویر سازی، مسجد بابای خودی علیه رحمه، مسجد میرصاحب قصاب کوچه، مسجد جدید ده نو ده بوری، مسجد تمیم انصار رضی الله عنه، مسجد باغ علی مردان، مسجد نائب سالار محمد غوث خان، مسجد میرهای ده افغانان، مسجد قندهاریهای شهرآرا، مسجد ازبک‌ها، مسجد میدانی بی‌بی مهرو (رح)، مسجد چمن بی‌بی مهرو، مسجد شاهی بی‌بی مهرو، مسجد سید جعفر اندرابی، مسجد حضرت صاحب شوربازار، مسجد نوآباد بریکوت، مسجد حصه دوم شیرشاه مینه، مسجد حضرت عاشقان عارفان (ع)، مسجد میان شیخ احمد (ع)، مسجد میرعباس بی‌بی مهرو، مسجد میرزا جان ناحیه ۳، مسجد پوستین دزوها، مسجد خیابان، مسجد درخت شنگ، مسجد همت یارخان، مسجد شاه (شاه شهید)«ع»، مسجد جدیدآباد واقع میرویس میدان، مسجد سرحوض رکاخانه، مسجد ده نوده بوری، مسجد رنگه‌ده افغانان، مسجد صاحب‌زاده‌های قلعچه، مسجد نهر در سن، مسجد علیا شور بازار، مسجد بینی حصار مسجد قاضی شهاب چنداول، مسجد جمال مینه، مسجد ملا مومن «دروازه لاهوری»، مسجد نوآبادده کپک مسجد قلعه خاطر بی‌بی مهرو مسجد ملا محمود شوربازار، مسجد شهرآرا، مسجد ده کپک، مسجد میرحاجی صاحب بارانه، مسجد نوآباد زنده‌بانان، مسجد حاجی قاسم بی‌بی مهرو مسجد کلوله پشته مسجد خواجه خورد بینی حصار، مسجد یکه توت، مسجد شاه دو شمشیره «ع»، مسجد نوآباد باغ علیمردان، مسجد بلندکلالی، مسجد قرتای چنداول غیر از

مساجد جامع که فوقا تذکار یافت بصورت عمومی مساجد جامع و غیر جامع نواحی ده گانه شهر کابل ۲۹۵ باب بوده قرار ذیل:

ناحیه اول ۴۲ باب، ناحیه دوم ۲۳ باب، ناحیه سوم ۲۳ باب، ناحیه چهارم ۲۲ باب، ناحیه پنجم ۱۱ باب، ناحیه ششم ۳۱ باب، ناحیه هفتم ۲۸ باب، ناحیه هشتم ۴۱ باب، ناحیه نهم ۳۶ باب، ناحیه دهم ۳۸ باب.

زیارات و مقابر معروف شهر کابل:

۱ـ زیارت شاه دو شمشیره ولی اسم‌شان قیس بن لیث است که هنگام فتح شهر کابل که از طرف فاتحین اسلام بشهادت رسیده است این زیارت در جنب مسجدی در جاده اندرابی واقع است که بنام مسجد شاه دو شمشیره علیه الرحمه مشهور می‌باشد. مردم به این زیارت ارادت کامل دارند و مرقد مبارک و حوزه آن کاملا با چراغ‌های برق تنویر شده است.

۲ـ زیارت سلطان خواجه اسحاق که در کوچه ده افغانان واقع و در پهلوی آن یکباب مسجد نیز موجود می‌باشد.

۳ـ زیارت شاه مظفر علیه الرحمه که در اخیر نوآباد ده افغانان دریگ باغچه کائن است، این باغچه حاوی درخت‌های توت، زردآلو و آلو بوده و در سابق لامالک و موقوف همین زیارت بود، ولی اکنون بمرور زمان مملوک شخصی گردیده و منازل خصوصی تعمیر گردیده است.

۴ـ زیارت سیدمرد که در خافی‌های چنداول واقع است و بیش‌تر مورد احترام و مراجعه اهالی چنداول می‌باشد.

۵ـ زیارت شاه شهید علیه الرحمه: شاه اسحق ختلانی مشهور به شاه شهید است که در سمت جنوب شرق کابل در سمت چپ سرکیکه از کابل طرف ولایت پکتیا ممتد می‌باشد واقع شده مقبره آن در زمان احمدشاه بابای درانی تعمیر گردیده است، و یک کارته جدید الاحداث بنام این زیارت تسمیه شده و کارته شاه شهید گفته می‌شود.

۶ـ زیارت حضرت جی علیه الرحمه که در قریه سیاه سنگ بطرف چپ سرک عمومی که از کابل به سمت ولایت ننگرهار امتداد یافته است واقع گردیده.

۷ـ زیارت تمیم و جبیر انصار علیهما الرحمه که در شهداء صالحین واقع است. این دو جناب از مجاهدین اسلام می‌باشند.

۸ـ زیارت میرصاحب قصاب کوچه کابل که در همین سال‌های اخیر رحلت نمود و یکی از شخصیت‌های بزرگوار روحانی کابل بودند. این جناب همیشه در زندگانی منزوی و بطاعت و عبادت مشغول بودند.

۹ـزیارت پنجه شاه واقع شهداء صالحین.

۱۰ـزیارت خضر علیه الرحمه واقع شهداء صالحین.

۱۱ـزیارت جان باز علیه الرحمه واقع شهداء صالحین.

۱۲ـ مقبره اعلیحضرت شهید محمد نادرشاه که در سمت شرقی شهر کابل بر فراز تپه مرنجان واقع است. این مقبره بپاس خدمات بزرگی که اعلیحضرت مرحوم برای وطن انجام داده‌اند و یکی ازان خاموش ساختن نائره انقلاب داخلی افغانستان و نجات دادن وطن از خانه جنگی و تشکیل یک حکومت قانونی است، خیلی با شکوه اعمار شده است.

۱۳ـمقبره اعلیحضرت تیمورشاه پسر اعلیحضرت احمد شاه بابای درانی که در چارباغ کابل واقع است. عمارت این مرقد بزرگترین گنبدی است که در بزرگی و ابهت در کابل نظیر ندارد اعلیحضرت تیمورشاه در سال «۱۲۰۷» فوت و درین آرامگاه ابدی قرار گرفت.

۱۴ـ مقبره اعلیحضرت امیر عبدالرحمن خان پسر امیر محمد افضل خان این مقبره در باغ بوستان سرای قرار گرفته و از حیث بزرگی در مرحله دوم بعد از مقبره تیمورشاه می‌باشد ولی از حیث زیبائی و ساختمان بهتر و خوبتر است.

۱۵ـمقبره سیدجمال‌الدین افغانی واقع علی‌آباد که در سال ۱۳۲۴ استخوان‌های آن از ترکیه آورده و با شکوه و تجلیل فوق‌العاده دفن و بناء آن آغاز یافت و هنوز هم زیر کار می‌باشد.

مؤسسات فرهنگی:

پښتوټولنه: پښتوټولنه موسسه‌ایست ثقافتی و فرهنگی که جهت انکشاف علمی و ادبی زبان پښتو «۲۱» سال پیش بمیان آمد. شالوده این موسسه در ابتدا به تشکیل دو انجمن یعنی انجمن ادبی و انجمن پښتو بناء یافت. انجمن ادبی باراده اعلیحضرت محمد نادرشاه شهید در کابل و انجمن پښتو در قندهار بفاصله یک سال یکی بعد دیگری تأسیس گردیدند مرام انجمن ادبی این بود:

«انکشاف تربیه ملی و اجتماعی (کلتور و ثقافت)، اندوختن معلومات درباره رسم و رواج و ایجاد روابط علمی و کلتوری با جهان خارج و از کلتور دیگران به نفع تنویر ملی استفاده کردن و آنرا در ذخیره علمی و ادبی خویش آمیختن.»

برای اجرای این مرام تحت اداره انجمن ادبی بنام (کابل) یک مجله ماهوار ثقافتی، علمی ادبی و اجتماعی نیز تأسیس گردید. همچنین در سال ۱۳۱۱ هـ ش به پهلوی مجله کابل نشر سالنامه امور اداری و سیاسی کشور نیز شروع گردید در آن وقت سرپرستی و نظارت این انجمن بحیث رئیس افتخاری توسط بناغلی محمد نوروز سر منشی اعلیحضرت بعمل میامد و مدیر آن

بناغلی احمدعلی درانی بود انجمن پنبتو، طوریکه پیشتر گفته شد، یکسال بعد از انجمن ادبی در قندهار تشکیل گردید. ریاست آنرا بناغلی محمد عثمان قندهاری بعهده داشت. اعضای این انجمن نیز از شخصیت‌های مشهور علمی و ادبی وطن گماشته شده بودند. مرام آن مانند انجمن ادبی به انکشاف تربیه ملی و پرورش زبان (پنبتو) بناء گردیده بود. در سال ۱۳۱۴ هـ ش بـاثر پیشرفت و ترقی مزید بمرکز انتقال دو سال بعد این دو انجمن علمی و ادبی ازینکه هدف آنها یک و وظائف آن تا حدی مشترک بود. با هم متحد و این دو نام بنام واحد «پنبتو تولنه» تبدیل گردیده. در سال ۱۳۱۸ هـ ش حینیکه ریاست مستقل مطبوعات در زمره تشکیلات حکومت جدیداً پذیرفته شد، پنبتوتولنه با نریاست مربوط گردیده این موسسه وظیفه خود را به توجه ریاست مستقل مطبوعات تقریباً ۱۹ سال دوام داد و بحیث یک مدیریت عمومی برای احیاء و تربیه زبان پنبتو بسیار زحمت کشید، آثار گوناگون را جمع و نشر نمود. شماره عمومی نشرات آن از تاریخ تأسیس الی حال به (۱۳۴) کتب می‌رسد. در سال ۱۳۳۳ هـ ش بقرار یک اساسنامه جداگانه، که بداخل (۵۶) ماده به تصویب مجلس وزراء و صحه ذات شاهانه رسیده، این موسسه از حیث اجراآت و نیروی مالی دست آزاد را دریافت نمود. و نیز باساس یک پروگرام معینه در امور علمی و مسلکی پیشرفت شایانی نمود. تشکیلات آن بموجب اساسنامه اینست:

رئیس معاون و سکرتر، مدیریت عمومی لغات، مدیریت عمومی ترجمه.

مدیریت عمومی ادبیات، مدیریت مجله کابل، مدیریت محاسبه و تحریرات.

این موسسه بر طبق اساسنامه خود از شخصیت‌های مشهور علمی و ادبی (۲۲) نفر اعضای افتخاری دارد. روابط فرهنگی آن با موسسات علمی و ادبی گیتی جاریست. پنبتوتولنه در سال ۱۳۳۵ هـ ش از ریاست مستقل مطبوعات منفک و بوزارت معارف مربوط گردید. اخیرا در سال ۱۳۳۶ هـ ش باساس یک لایحه علیحده، که آنرا مجلس وزراء تصویب و اعلیحضرت منظور نموده، پنبتوتولنه حیثیت اکادمی افغانستان را حاصل و مثل پوهنتون به امتیاز شش درجه علمی و مسلکی ذیل نائل گردید:

۱ـ خیر و نکی، ۲ـ خیر نیار، ۳ـ خیر نمل، ۴ـ خیر نوال، ۵ـ خیر ندوی، ۶ـ خیر نپال. بقرار لایحه فوق اعضای علمی و مسلکی پنبتوتولنه (۱۱) و اراکین و مأمورین اداری آن (۱۲) نفر می‌باشد.

انجمن تاریخ افغانستان: انجمن تاریخ افغانستان موسسه‌ایست مخصوص تحقیق و تتبعات تاریخی که اصلا مرام آن را انجمن ادبی از بدو تاسیس خود (۱۳۱۰ شمسی) تعقیب می‌کرد و به

تدریج در نفس آن موسسه شکل (شعبه تاریخ) اخذ موقع کرد و بعد همین (شعبه) (مدیریت عمومی تاریخ) شد و سپس به نام انجمن تاریخ بمیان آمد و چندین سال به این نام و نشان جرء، ریاست مستقل مطبوعات بود تا اینکه در سال (۱۳۳۳) در اثر پیشنهاد ریاست مذکور طبق اساسنامه‌ئی که مراتب اصولی آن از مجلس عالی وزرا گذشت و به صحه ذات اشرف ملوکانه رسید رسما به حیث یک موسسه تتبعات تاریخی افغانستان شناخته شد و ازان تاریخ به بعد با دریافت کمک عرفانی ذریعه ریاست مستقل مطبوعات کارهای خویش را طبق اساسنامه خود اجرا می‌کرد.

در آغاز سال ۱۳۳۵ این ارتباط انجمن تاریخ با ریاست مستقل مطبوعات قطع شده و به وزارت معارف تعلق پیدا کرد و با دریافت کمک عرفانی از وزارت معارف کارهای خویش را با صلاحیت قانونی خود و استشاره‌های مقاوم وزارت موصوف اجرا می‌کند. انجمن تاریخ دو نوع نشرات دارد:

(۱) موقوته. (۲) غری موقوته.

الف ـ نشرات موقوته: عبارت از دو مجله (آریانا) و (افغانستان) است که به زبان‌های داخلی فارسی و پنبتو و السنه خارجی انگلیسی و فرانسه مرتب. اولی ماهوار و دومی هر سه ماه یک مرتبه نشر می‌شود مجله آریانا (۱۷) ساله و مجله افغانستان (۱۵) ساله شده و تحقیقات جاریه اعضای افتخاری انجمن تاریخ و بقیه همکاران موسسه چه داخلی و چه خارجی لاینقطع درین دو مجله نشر می‌شود و به شهادت عمومی هر دو مجله مذکور در روشن ساختن زوایای تاریخی و مراتب ادبی و فرهنگی مملکت و معرفی افغانستان به خارج نقش مهمی بازی کرده‌اند.

ب ـ نشرات غیر موقوته: نمره این سلسله نشرات انجمن تاریخ از پنجاه تجاوز کرده و بلکه رساله‌ها در اوائل بدون قید نمره نشر شده قسمت عمده این سلسله نشرات مربوط به دوره‌های مختلف تاریخ افغانستان است به این تفصیل:

تاریخ قدیم افغانستان: (۱) تاریخ افغانستان جلد اول (۲) تاریخ افغانستان جلد دوم (۳) بامیان (۴) بگرام (۵) تاریخ افغانستان جلد اول به پنبتو (۶) آثار عتیقه کوتل خیرخانه (۷) صنعت باختر (۸) سرخ کوتل، رهنمای بامیان به فارسی (۹) رهنمای بامیان به انگلیسی (۱۰) اسکندر در افغانستان به فرانسوی (۱۱) آریانا یا افغانستان قدیم به انگلیسی.

تاریخ دوره اسلامی افغانستان: (۱۲) انتشار اسلام در افغانستان (۱۳) طاهریان (۱۴)

صـفاریان (۱۵) جـلد سـوم تـاریخ افـغانستان (۱۶) سـلطنت غـزنویان (۱۷) لشکـرگاه (۱۸) خوشنویسان و خطاطان هرات (۱۹) فصلی از خلاصت الاخبار (۲۰) آبدات نفیسه هرات.

دوره جدید یا دوره هوتکی سدوزائی: (۲۱) احـمدشاه بـابا (۲۲) احـمدشاه درانـی (۲۳) واقعات شاه شجاع (۲۴) عروج بارک زانی (۲۵) نوای معارک (۲۶) هوتکی‌ها.

دوره معاصر یا دوره محمد زائی: (۲۷) افغانستان در قرن ۱۸ (۲۸) در زوایای تاریخ معاصر افغانستان (۲۹) رجال و رویدادهای تاریخی (۳۰) رجال و وافعات در قرن ۱۸ و ۱۹ به انگلیسی (۳۱) تاریخچه معاصر افغانستان به انگلیسی (۳۲) پادشاهان افغانستان در دو جلد (۳۳) اکبرنامه (۳۴) جنگ نامه درویش محمدخان غازی.

آثار ادبی و مجموعه اشعار: (۳۵) فیض قدس (۳۶) منتخبات اشعار استاد خلیلی و (۳۷) پرده‌نشینان سخن گوی (۳۸) نی‌نواز (۳۹) برگ‌های خزانی.

آثار متفرقه: (۴۰) رهنمای افغانستان به انگلیسی (۴۱) جوان فدائی (۴۲) افغانستان و مصر (۴۳) بالاحصار کابل و پیش‌آمدهای تاریخی (۴۴) گلدسته عشق (۴۵) یک مـرد بـزرگ (۴۶) احوال و آثار حضرت خواجه عبدالله انصار به فرانسوی (۴۷) نقاط قابل دید افـغانستان بـرای سیاهان به فرانسوی.

اساسنامه انجمن تاریخ افغانستان ماده اول، انـجمن تـاریخ افـغانستان بـحیث یک مـوسسه تتبعات تاریخی شناخته می‌شود.

ماده دوم: مرکز انجمن تاریخ افغانستان شهر کابل است و هر وقت زمینه و وسائل فراهم شده می‌تواند در سایر نقاط افغانستان شعباتی داشته باشد.

ماده سوم: مرام انجمن تاریخ تحقیق و تتبع در انکشاف مسائل تاریخی و ثقافتی و هنری به قرار ذیل است:

الف ـ تدوین تاریخ یکدوره مکمل تاریخ افغانستان از قبل التاریخ تا امروز.

ب ـ تتبع و تحقیق برای انکشاف مسائل تاریخی به مفهوم عام در زمینه‌های باستان‌شناسی و هنری ادبی ـ جغرافیایی ثقافتی و غیره.

ج ـ جمع و نشر اسناد وثائق، مدارک و متون خطی و غیر خطی راجع به تمام دوره‌های تاریخ افغانستان.

د ـ شرح حال سوانح و کارنامه‌های رجال.

هـ تحقیق در فولکلور و جمع‌آوری معلومات مربوط به رسم و رواج و افسانه‌ها و داستانها و ادبیات عامیانه.

و ـ قایم کردن روابط با موسسات فرهنگی و مراکز علمی
ز ـ انتشارات نتایج تحقیقات و تتبعات صورت نشریه‌ها موقوته (مجله آریانا و مجله افغانستان) و نشریه‌های غیر موقوته (بصورت وسائل و غیره).
ماده چهارم: ارکان انجمن تاریخ دارای ارکان ذیل است:
اعضای انتصابی و افتخاری.
تعداد اعضای انتصابی انجمن پنج نفر و تعداد اعضای افتخاری محدود نیست اعضای انتصابی انجمن مطابق تعلیمات نامه جداگانه از طرف شورای انجمن تعیین می‌شوند اعضای افتخاری به پیشنهاد اعضای انتصابی انتخاب می‌شوند.
ماده پنجم: انجمن تاریخ رئیس افتخاری هم داشته می‌تواند و رئیس افتخاری به اکثریت آراء از طرف اعضای انتخابی و افتخاری از میان اعضای یا خارج از آن از میان اتباع افغانی انتخاب شده می‌تواند و تجدید انتخاب آن باتفاق آراء اعضای انتصابی و افتخاری مربوط است.
ماده ششم: انجمن از میان اعضای انتصابی خود یکنفر را بحیث منشی انتخاب و معرفی می‌نماید.
هشتم: وظیفه اداری انجمن را مجلس وزارت معارف تا وقتیکه حصه اکثر بودجه انجمن را معاونتا می‌پردازد ایفا می‌کند.
نهم: انجمن تاریخ به متتبعین و دانشمندان افغانی و خارجی حق اعطای ورقه عضویت کورسپوندانت اعطا می‌تواند بکند.
مدارک مالی:
دهم: چون تتبات انجمن تاریخ از نظر و ارزش معنوی رسمی ملی و جهانی بوده و بمفاد دولت و ملت و جهان علم تمام می‌شود و بنام کمک عرفانی از بودجه دولت و تبرعات و اعانات افراد و موسسات داخلی و خارجی مستفید می‌شود. تاکنون به تعداد (۵۴) جلد کتاب ازین انجمن طبع و نشر گردیده.
موزیم: موزیم کابل در سنه ۱۲۹۷ هـ ش در عمارت تاریخی باغ بالا که در ۶ کیلومتری غرب کابل اولین مرتبه بصورت رسمی افتتاح گردید در سنه ۱۳۰۳ از آنجا به کابل در ارگ شاهی به عمارتی که بنام (کوتی باغچه) شهرت دارد انتقال یافت در اواخر سنه ۱۳۰۹ به یکی از عمارات قشنگ دارالامان نقل مکان کرد و تا امروز که در ده کیلومتری جنوب غرب کابل واقع است می‌باشد در سنه ۱۳۳۳ یک عمارت دیگر دارالامان مربوط کابل موزیم گردید علاوتا در سنه

۱۳۳۵ تهداب عمارت الحاقیه دیگری بطرف شمال عمارت اولی موزیم کابل نهاده شد که فعلا تحت تعمیر است.

حینیکه این موزیم افتتاح شد امور اداری آن به (شاه آقاسی) حضور محول گردید. در سال ۱۲۹۹ از دائره شاه آقاسی منفک و بوزارت معارف تعلق گرفت و تا حال از طرف وزارت معارف اداره می‌شود.

تشکیلات: در اولین مرحله در راس آن نباغلی غلام محی‌الدین و بعد از آن نباغلی احمدعلی کهزاد قرار داشت و از اول برج قوس ۱۳۳۶ باینطرف دوکتور عبدالرحیم ضیائی تقرر یافت درین اواخر وزارت معارف درصدد توسعه موزیم کابل برآمده است چنانچه فعلا موسسه موزیم دارای ۷ نفر اعضا یکنفر مستخدم خارجی، یکنفر مامور محاسب یکنفر سر کاتب اجرائیه، یکنفر کاتب، سه نفر معتمد می‌باشد.

حفریات: واضح است که وطن ما نظر به موقعیت و چوکات جغرافیائی خود تاریخ بزرگی دارد و این تاریخ دارای نقاط تاریکی می‌باشد که یکی از ذرائع روشن نمودن آن همانا حفریات و تحقیقات باستان‌شناسی است که از قرن ۱۹ باینطرف در افغانستان شروع گردیده، آنرا بدو قسمت می‌توان تقسیم نمود:

۱ـ حفریات شخصی (غیر رسمی) بین سنه ۱۸۲۴ و سنه ۱۸۴۲ یکتعداد اروپائی‌ها که عبارت از ماورکوف و تربک، کورت، مسن، برنس، جیرار، هاینگ برجر باشد و بین سال‌های ۱۸۷۸ و ۱۸۸۵ یت و سمپسن، تول بت، مایت لند در نقاط مختلف افغانستان حفریات و کاوش‌های شخصی نموده‌اند و بعضی استوپه‌ها را در درون ته، هده، شیوکی، بگرام، و بامیان شکافته‌اند.

۲ـ حفریات رسمی: در سنه ۱۹۲۲ قراردادی با فرانسه امضا و طبق آن اجازه حفریات به هیئت باستان‌شناس فرانسوی داده شد در سنه ۱۹۵۲ برای مدت ۳۰ سال دیگر با ازدیاد یک ماده جدید این قرارداد تجدید گردید در سنه ۱۹۴۹ با موزه تاریخ طبیعی امریکا و در سنه ۱۹۵۲ با موزه پنسلوانیا قرارداد حفریاتی منعقد شد در سنه ۱۹۵۳ حکومت افغانستان با یک موسسه ایطالیا برای مطالعات شرق میانه و شرق دور قرارداد منعقد کرد و اجازه حفریات را در بعضی اماکن تاریخی افغانستان باو داد که اینک تنها موضع حفریات هر کدام تذکر داده می‌شود.

الف حفریات فرانسوی‌ها: هیئت‌های باستان‌شناس فرانسوی در راه‌های قدیم باختر سروی عمومی نموده‌اند. و در نقاط ذیل حفریات کرده‌اند:

۱ـ هده: که در ۸کیلومتری جنوب شهر جلال‌آباد واقع است و در سنه ۱۹۲۳ «موسیو گودار» به اشاره موسیو فوشه رئیس حفریات فرانسه به حفریات آغاز کرد و در سنه ۱۹۲۳ تا سنه ۱۹۲۵ حفریات فرانسوی‌ها منحصر به تپه کلان هده بود و از سنه ۱۹۲۶ تا سنه ۱۹۲۸ موسیو برتو در تپه کلان، تپه کافری‌ها، غارنو، پارتس، باغ گی، ده غوندی، شاه خیل غوندی و غیره بطور پراکنده حفریات کرده است و در نتیجه حفریات آبدات بودائی ظاهر گردیده اشیای گچی و سنگی و غیره بدست آمده و بکابل موزیم نقل داده شده است.

۲ـ کاپیسا: که از سنه ۱۹۲۴ الی ۱۹۴۲ در حوزه وسیع کاپیسا از قبیل «پاتیاوه» شهر شاهی بگرام معابد چهار هرف دامنه‌های «کوه پهلوان» و غیره حفریات بعمل آمده.

۳ـ بامیان و ککرک: بامیان که بفاصله (۲۴۵) کیلومتری شمال غرب کابل واقع است و در سنه ۱۹۲۳ و سنه ۱۹۲۴ مطالعات و حفریات گردید و در نتیجه چندین معابد بودائی ظاهر شد و اشیا منکشفه آن بکابل موزیم نقل داده شده.

۴ـ فندقستان: که در چهار کیلومتری جنوب سیاه گرد غوربند واقع است و در سنه ۱۹۳۷ حفریات گردیده. در نتیجه یک معبد بودائی و اشیاء منکشفه آن بکابل موزیم نقل داده شد.

۵ـ بلخ: که از سنه ۱۹۲۳ الی ۱۹۲۵ و هکذا در سنه ۱۹۴۷ کاوش‌ها بعمل آمد از دوره قبل التاریخ چیزی کشف نشد.

۶ـ کوتل خیرخانه: که بفاصله ۵ کیلومتری شمال غرب کابل واقع است و در اخیر سنه ۱۳۱۲ حفریات گردیده یک معبد بزرگ برهمنی کشف شد و اشیای منکشفه آن به موزه کابل نقل داده شد.

۷ـ تپه مرنجان: که در حاشیه شرقی کابل افتاده در سنه ۱۳۱۲ حفریات شده و یک تعداد مجسمه‌های بودا بدست آمده و از آثار مکشوفه آنچه بسلامت مانده به کابل موزیم آورده شده.

۸ـ تپه خزینه: که در پوزه غربی شهر کابل بر فراز قلعه هزاره‌های چنداول واقع و در سنه ۱۳۱۲ حفریات گردیده یک معبد بودائی ظاهر و اشیاء منکشفه آن بکابل موزیم نقل داده شد.

۹ـ لشکری بازار: که در ساحل چپ مجرای هیرمند به فاصله سه کروهی شمال شرق قلعه بست واقع است از سنه ۱۳۲۷ الی سنه ۱۳۳۱ حفریات گردیده و در نتیجه شواهد تاریخی باستانی دوره با عظمت غزنوی ظاهر شده اشیاء منکشفه آن به کابل موزیم نقل داده شده.

۱۰ـ مندی گک: که در ۷۵ کیلومتری شمال غرب قندهار واقع است و از سال ۱۳۲۹ باینطرف تحت حفریات بوده و هنوز به پایان نرسیده تا حال اطاق‌های زیاد ظاهر گردیده از روی

مطالعات حفریاتی و تجزیه ذغال مکشوفه آن در لابراتوار نیویارک صورت گرفته است واضح گردیده که آبادی و عمرانات منکشفه تپه‌مندی گک تا حدود سه هزار سال ق.م می‌رسد.

۱۱ـ سرخ کوتل: در (۴۰) کیلومتری شمال غرب پل خمری که از سال ۱۳۳۱ باینطرف زیر حفریات است. تا حال یک آتشکده و کتیبه بزرگ از آنجا کشف گردیده و هنوز حفریات دوام دارد.

۱۲ـ بر علاوه حفریات فوق الذکر در قندوز، سیستان، گردیز، نجراب، لوگر و غیره نیز حفریاتی شده و بعضی اشیاء بدست آمده.

ب ـ حفریات امریکائی‌ها:

۱ـ موزه تاریخ طبیعی امریکا: در سنه ۱۳۲۸ هیئت موزه تاریخ طبیعی امریکا تحت اداره (مستر فیر سرویس) به تحقیقات در حوزه سفلی هیرمند و سیستان افغانی که در اثر حفریات زندگانی بشر در اخیر دوره پاله اولی تیک (دوره قدیم حجر) و آثار دوره نیولی تیک (دوره جدید حجر) در خاک‌های جنوب غرب افغانستان تثبیت گردید. و یک اطاق قبل التاریخ از اشیاء مکشوفه سیستان افغانی در سنه ۱۳۲۰ توسط هیئت تاریخ طبیعی امریکا در موزه کابل افتتاح شد.

۲ـ موزه پنسلوانیا: در سنه ۱۳۳۲ هیئت موزه پنسلوانیا وارد کابل گردید. بعد از سروی تمام نقاط تاریخی افغانستان قندوز و بلخ را برای حفریات انتخاب نمودند بدین قرار:

الف ـ حفریات قندوز: در سنه ۱۳۳۲ در قشله سر گاو قندوز که قبلا فرانسوی‌ها حفریات کرده بودند کاوش‌ها نموده و یک معبد بودائی را ظاهر ساختند و اشیاء منکشفه آن بکابل موزیم نقل داده شد.

ب ـ حفریات سمنگان: در سنه ۱۳۳۳ یک هیئت دیگر پنسلوانیا در تحت ریاست پروفیسور کان در قره کمر سمنگان حفریات کرد. در نتیجه یک مغاره قبل التاریخ را که ۳۲۰۰ متر از سطح بحر ارتفاع دارد ظاهر ساخت. که از روی تدقیقات علمی واضح گردید این مغاره روی همرفته تمام دوره پاله اولی تیک را در بر می‌گیرد و دامنه آن در دوره نیولی تیک و دوره فلز هم ادامه داشته است. قرار راپور مقدماتی داکتر کان مغاره قره کمر از ۱۹۸۰۰ الی ۲۰ هزار سال قدامت دارد.

ج ـ حفریات ایطالوی‌ها: در خزان ۱۳۳۶ هیئت ایطالوی در شهر قدیم غزنی بحفریات آغاز کرد و بکشف یک تعداد ظروف کاشی موفق شده‌اند. ممکن است به کشفیات مهم‌ترین نائل گردند.

اشیاء کابل موزیم: اولین اجناس کابل موزیم را کولکسیون‌های شخصی شاهان افغانستان و محتویات صندوق خانه‌های جنسی تشکیل داده بود. باین معنی اشیاء قدیم کابل موزیم عبارت از کتب قلمی، البسه ملی، زردوزی، خامک‌دوزی، اسلحه، زره، خود، اثاث البیت، بیرق‌های جهاد، بساط‌های شطرنج،

نمونه‌های خطی، ظروف و مسکوکات عتیقه بوده در سنه ۱۳۰۰ ﻫ مطابق ۱۹۲۲ میلادی بعد از آنکه اجازه حفریات به هیئت حفاری فرانسه داده شد در نتیجه حفریات هده بگرام هزاران مجسمه‌های قشنگ چونه‌ئی و سنگی به کابل موزیم منتقل گردید و باین صورت اشیاء گریک و بودیک بر اجناس سابق افزوده گردیده و متاسفانه این اشیاء گران بهای کابل موزیم در انقلاب سنه ۱۳۰۷ و ۱۳۰۸ بدست از خود و بیگانه افتاد. بعد از خاموش شدن انقلاب و تاسیس مجدد وزارت معارف، حکومت برای تلافی مافات اشیاء کابل موزیم پول هنگفتی بعرض خریداری اشیاء عتیقه تخصیص داد. در نتیجه کابل موزیم اشیاء لازمه را خریداری نموده و از طرف دیگر مجددا بحفریات پرداخت. اینک کابل موزیم با وصف تلفات و تحولات که در ظرف ۴۰ سال دیده اشیاء قیمتی را جمع کرده. این اشیاء بدو قسمت تقسیم می‌گردد اشیاء قبل از اسلام و اشیاء اسلامی.

۱ـ اشیاء قبل از اسلام:

الف ـ اشیاء قبل التاریخ: این اشیاء افزاری از سنگ چقماق است که از بقایای تاریخی ۲۰ هزار سال قبل می‌باشد و یک تعداد نوک‌های تیر،افزار سنگی، تیکر و غیره است که از بقایای سه هزار سال قبل از امروز است.

ب ـ اشیاء تاریخی: اجناس گریک و بودیک:

۱ـ اشیاء اطاق هده: در این اطاق یک تعداد زیاد مجسمه‌های بودا، هدبه دهندگان، استوپه و غیره وجود دارد که از گچ ساخته شده و از مدرسه زیبای گریک و بودیک نمایندگی می‌کنند.

۲ـ اطاق بامیان: درین اطاق اشیائیکه از بامیان کشف گردیده وجود دارد از قبیل: نصف بدن یک شیر، سر شیطان که موهایش بصورت زبانه شعله آتش طرح گردیده، سر یک شخص بروتی، تصاویر رنگه که از معبد ککرک یافت شده و تصویر یکنفر پادشاه کوشانی (قرن ۴ـ۵) بامیان که از شکار توبه می‌کند.

۳ـ اطاق کابل: درین اطاق آثاریکه از تپه مرنجان کشف شده مانند مجسمه دو نفر اعانه دهنده هندی و دو سه ظرف کوزه نماو هکذا از اشیاء منکشفه تپه خزینه و اشیاء کوتل خیرخانه وجود دارد.

۴ـ اطاق شترک و پاتیاوه: در اطاق شترک یک تعداد زیاد مجسمه‌های بودا و غیره که از سنگ شیست ساخته شده تعبیه گردیده که به قرن ۴ میلادی اشیاء اطاق شترک را می‌توان نسبت داد.

۵ـ اطاق نورستان: درین اطاق مجسمه‌های چوبی نورستان گذاشته شده و این مجسمه‌های چوبی را بعد از فتح نورستان در سنه ۱۳۱۳ هجری قمری اعلیحضرت امیر عبدالرحمن خان از آنجا طلب نموده بودند نورستان در نزد جغرافیه نویسان عرب (لورستان) یاد شده است.

۶ـ اطاق بگرام: در اطاق بگرام دو نوع اشیاء وجود دارد که محصول حفریات می‌باشد یکی اجناس محلی که از پیداوار خود این سرزمین بوده است و دیگر خارجی که از چین و هند و سواحل آسیائی و بحر مدیترانه در امتداد راه کاروان رو قدیم آسیائی مخصوصا راه ابریشم وارد افغانستان گردیده اجناس عبارت از پارچه‌های نفیس منبت شده عاجی، ظروف شیشه‌ئی، گیلاس‌های منقوش و ملون و غیره است.

۷ـ اطاق فندقستان: درین اطاق مجسمه‌های پادشاه و ملکه و تصاویر رنگه ارباب انواع و غیره قرار دارد که بعقیده موسیو هاکن آخرین نمونه هیکل‌سازی بودائی در افغانستان است و تاریخ آنرا به قرن ۶ مسیح نسبت داده‌اند.

از اشیاء قبل از اسلام بطور عمومی به تعداد ۱۲۷۶ دانه لوائح عاج و ۱۶۳ دانه ظروف شیشه‌ئی و ۱۲۲ دانه نگین و مهره ۱۴۲۹ دانه مجسمه گچی، ۳۰۲ دانه مجسمه سنگی، ۱۶۲ دانه مجسمه سفالی، ۱۶ دانه مجسمه چوبی و ۱۴۸ پارچه مجسمه از سنگ شیست و غیره در کابل موزیم موجود است.

از اشیاء دوره اسلامی موزیم کابل مقدار زیادیرا داراست از قبیل قرآن‌کریم قلمی بخط کوفی کتب قلمی بخط کوفی، نسخ نستعلیق، میناتور، اسلحه، البسه نمونه‌های خط خطاط‌های معروف ظروف فلزی عصر غزنوی‌ها و عصر غوری‌ها، خامک‌دوزی، سوزن‌دوزی، آثار نقاشی غزنی ظروف و اشیاء سنگی قندهار و غیره که تفصیل آن درین جا گنجایش ندارد.

۸ـ اطاق غزنی: آثار محتویه این اطاق به سه دسته تقسیم می‌شود:

الف: اشیائیکه به قرن ۱۰ و ۱۳ میلادی نسبت داده می‌شود مانند پایه‌های چراغ، چای جوش برنجی، صراحی برنجی، قلیان نمای رقم بیضوی، مجمر دسته‌دار برنجی و غیره.

ب: اشیائیکه به قرن ۱۸، ۱۹، ۲۰ میلادی نسبت داده می‌شود و از غزنی پیدا شده و عبارت است از طاس مسمی منقش دارای تصاویر و فرد خواجه حافظ، پیاله مسی خورد نقشی بدور لب آن نوشته شده (نرگس تربروی لاله فتاد).

ج: اشیاء سنگ مرمر که اصلا از غزنی می‌باشد و سائر اجناس برنجی، مسی ، نقره‌ئی و غیره که از غزنی میمنه و غور هرات و غیره پیدا گردیده در اطاق غزنی بغرض نمایش گذاشته شده است.

۹ ـ اطاق لشکرگاه: اشیاه اطاق لشکرگاه محصول حفریات می‌باشد و عبارت است از تیکرهای نازک منقوش و ملون، ظروف گلی و پارچه‌های پلاستر دیوار و غیره تصاویر دیواری که طرز لباس دربار غزنویان را نمایندگی می‌نماید.

۱۰ـ اطاق مسکوکات: درین اطاق مسکوکات دوره قبل از اسلام و دوره اسلامی یک جا می‌باشد بدین گونه:

الف: مسکوکات غیر اسلامی مسکوکات طلائی ۱۲۴ دانه نقره‌ئی (۲۹۴۵) دانه مسی (۲۰۱۹) دانه که عبارت از مسکوکات خانواده نیکی (قرن ۵ـ۶) و بعضی سکه‌های دیگر مربوط دسته نیکی و ۴۰۰ دانه مسکوکات نقره‌ئی که از معبد بودائی تپه مرنجان دستیاب گردیده و مسکوکات شاه‌پور دوم (۳۰۹ـ۳۷۹) و ۱۲ دانه مسکوکات طلائی مربوط به تیپ سیفات (Sephot) و مسکوکات میرزکه.

ب: مسکوکات اسلامی درین اطاق مسکوکات از سکه‌های دوره اسلامی به تعداد ۷۰۳ دانه مسکوکات طلائی ۲۹۴۵ دانه مسکوکات نقره‌ئی (۲۳۳۱) دانه مسکوکات مسی موجود است اشیاه دهلیزها و تحویلخانه کابل موزیم به تعداد ۱۷۳ عدد ادوات حربی، ۴۶۵ ثوب البسه ۲۱۱ عدد تصاویر ۱۶۷ تکه اسباب فلزی ۱۲ تکه چوبی، ۴۴ تکه نقره‌ئی و گلیتی با بعضی تیکرهای که از شهربانو (۱۸) کیلومتری تاشقرغان (خلم) و شهر غلغله بامیان و غیره بدست آمده است در موزیم کابل وجود دارد.

موسسه تعلیم و تربیه: این موسسه در اواخر سال ۱۳۳۳ نظر به پیشنهاد وزارت معارف و تصویب مجلس وزراء تأسیس شد موسسه مذکور در اطراف مسایل مهمه تعلیمات ابتدائی ثانوی و عالی غور و تدقیق نموده و در تربیه معلمین راهای مفید و عملی را پیش‌بینی می‌نماید معلمین را در اصول تدریس رهنمائی و تجاویری را اتخاذ می‌کند که معلمین مطابق به ایجابات اخلاقی محیط و تحویلات اجتماعی و اقتصادی کشور تربیه شوند در مرامنامه موسسه تعلیم و تربیه چهار اساس عمده ذیل تذکر داده شده.

۱ـ مؤسسه تعلیم و تربیه رهنمای جمیع موسسات تربیه معلمین بوده و یگانه وظیفه آن تربیه معلمین و سایر موظفین تربیوی خواهد بود.

۲ـ این موسسه در بلند بردن سویه مسلکی معلمین مدیران معارف معاونین و مفتشین مساعدت خواهد نمود برای نیل باین مقصد کورسهای دایر خواهد نمود که طبق پروگرام معین موظفین فوق رهبری شوند.

۳ـ شعبه تربیه معلمین انگلیسی که از شعبات این موسسه بوده و البته در موارد لازمه بعضی موسسات دیگر اختصاصی دایر خواهد کرد.

۴ـ این موسسه در مورد انکشاف و نموی ذهنی شاگردان و مسائل فرهنگی و روابط آن با مسائل اقتصادی تدقیق و مطالعه نموده و در طرح پلارهای عمومی عرفانی مساعدت می‌نماید.

در سال ۱۳۳۵ حسب صوابدید وزارت معارف موسسه تعلیم تربیه مربوط به پوهنتون کابل گردید وظائف و خدمات اجمالی موسسه تعلیم و تربیه عبارتست از:

اولا اقدامات بغرض تربیه معلمین از قبیل دایر کردن ورکشاپ در مرکز و ولایات و تاسیس کورسهای زمستانی و کورسهای تابستان در مرکز برای معلمین.

ثانیا در موسساتی که مربوط به تربیه معلمین و یا تطبیق پروگرام‌های جدید است پروگرام تحت مطالعه قرار می‌گیرد، بعضا کارهایکه تاکنون صورت گرفته قرار ذیل است:

الف: اقداماتیکه از طرف موسسه تعلیم و تربیه همکاری متخصصین دارالمعلمین کولمبیا برای تربیه معلمین و سایر موظفین تربیوی بعمل آمده.

۱ـ تأسیس ورکشاپ برای معلمین و موظفین تربیوی بشمول مفتشین و مدیران ولایات در قندهار در زمستان سال ۱۳۳۳.

۲ـ تاسیس ورکشاپ مدیران و معاونین لیسه‌های مرکزی که هفته یکروز ادامه داشت.

۳ـ ورکشاپ کابل بحیث متمم ورکشاپ قندهار.

۴ـ ورکشاپ در ولایات قطغن و مزارشریف در میزان سال ۱۳۳۴ و انعقاد کنفرانسها با برخی از معلمین و مفتشین آنولایات.

۵ـ تاسیس کورسهای زمستانی برای تقویه علمی و مسلکی معلمین سر معلمین و مفتشین ولایات در زمستان سال ۱۳۳۴.

۶ـ ادامه کورسهای زمستانی معلمین در زمستان سال ۱۳۳۵ که بطور جداگانه ایضاح خواهد شد.

۷ـ تهیه مواد تدریسی و ترتیب یک تعداد کتب.

ب: در مؤسساتیکه مربوط به تربیه معلمین طرح و تطبیق پروگرام‌های جدید است.

۱ـ در دارالمعلمین.
۲ـ در مکتب متوسطه ابن سینا که بحیث یک مکتب تجربی متوسطه تأسیس یافته.
۳ـ در مکتب تجربی.
۴ـ در شعبه تربیه معلمین انگلیسی که یک فعالیت مشترکی برای تربیه معلمین لسان انگلیسی در بین موسسه تعلیم و تربیه و فاکولته ادبیات است.
۵ـ در مکاتب نسوان.
۶ـ کورسهای مضامین مسلکی در فاکولته ادبیات و ساینس تاسیس خواهد شد.

موسسه تعلیم و تربیه دارای نه شعبه علمی بوده و توسط یک نفر متخصص با یک یا دو همکار افغانی و لیسانسه پیش برده می‌شود همکاران و متخصصین این موسسه در تطبیق پروژه‌های شعبه‌های نه‌گانه قرار آتیست:

۱ـ شعبه روحیات.
۲ـ شعبه تعلیمات ابتدائی و تدریس آموزی.
۳ـ شعبه تعلیمات ساینس.
۴ـ شعبه تعلیمات اجتماعی.
۵ـ شعبه تعلیمات نسوان.
۶ـ شعبه فن کتابداری.
۷ـ شعبه اصول و مواد تعلیمی.
۸ـ شعبه تعلیم لسان انگلیسی.
۹ـ شعبه تعلیمات زراعتی.

موسسه تعلیم تربیه علاوه برین شعبات دارای یک شعبه نشراتی هم است که یک تعداد نصاب درسی مکاتب مسلکی را که ذریعه متخصصین و همکاران تهیه می‌شود توسط دستگاه گستتنر به طبع رسانده و به غرض استفاده شاگردان و معلمین کورسهای زمستانی و تابستانی ورکشاپ می‌رساند. تا کنون کتب ذیل به استثنای نصابهای متعدد پروگرامها ازین شعبه از طبع فارغ گشته است.

۱ـ انگلیسی برای افغانان	۷۰۰ جلد
۲ـ ساینس عمومی	۱۳۸۰ جلد
۳ـ نمای کودک	۵۰۷ جلد

۴ـاصول و مواد تدریس	۵۶۰ جلد
۵ـلوازم تدریس	۳۶ جلد
۶ـاصول و مواد تدریس	۳۴۹ جلد
۷ـانکشاف طفل	۳۲۳ جلد
۸ـ آرت و تدریس آن	۳۳۱ جلد
۹ـمعلم مکتب تجربی و تدریس‌آموز	۳۲۰ جلد
۱۰ـتعلیم ساینس در افغانستان	۳۱۰ جلد
۱۱ـکمکهای سمعی و بصری	۱۹۰ جلد
۱۲ـواه واه متمم قرائت صنف اول	۳۰۵ جلد
۱۳ـفنون لسان	۲۹۰ جلد
۱۴ـکار عملی	۲۲۰ جلد
۱۵ـاداره و تفتیش	۲۱۵ جلد
۱۶ـاجتماعات تربیوی	۲۱۰ جلد
۱۷ـتدریس آموزی	۱۶۵ جلد
۱۸ـاجتماعیات تربیوی	۱۵۰ جلد
۱۹ـاقتصاد تربیوی	۱۲۰ جلد
۲۰ـکلکسیون ورکشاپ قندهار و کابل در سنه ۱۳۳۳	۱۲۰ فارسی و ۱۲ جلد انگلیسی
۲۱ـخطابهای جلسات عمومی سال ۳۴	۲۶۰ جلد
۲۲ـمیوه‌جات	۱۲۰ جلد
۲۳ـساینس صنف ششم	۱۱۱ جلد
۲۴ـساینس صنف ۴	۴۶۰ جلد
۲۵ـاعداد اقل	۱۱۰ جلد
۲۶ـسبزیجات	۸۵ جلد
۲۷ـساینس صنف پنجم	۱۳۵ جلد
۲۸ـاجتماعیات	۱۵۰ جلد
۲۹ـساینس صنف سوم	۶۰۰ جلد

۳۰ـ ساینس صنف دوم ۶۱۰ جلد

۳۱ـ ساینس صنف اول ۶۱۰ جلد

۳۲ـ علوم اجتماعی.

۳۳ـ مجموعه مقالات بحیث نصاب اصول و مواد تعلیم کورسهای تابستانی ۱۳۳۶.

احصائیه کتابها ازین موسسه یک مجله تعلیم و تربیه نیز نشر می‌شود و این مجله در آغاز بحیث یک مجله تربیتی ماهوار در شانزده صفحه منتشر می‌گردید. اکنون هم طور رایگان به تمام کتابخانه‌های مکاتب کشور بغرض استفاده معلمین گسیل می‌شود.

کورسهای زمستانی: افتتاح کورسهای زمستانی و تابستانی از جمله فعالیت‌های دائمی موسسه تعلیم و تربیه می‌باشد و غرض از آن اینست که معلمین از تمام نقاط مملکت درین کورسها اشتراک نموده سال بسال بمعلومات علمی و مسلکی خویش بیفزایند. نخستین بار کورسهای زمستانی در ۹ جدی ۱۳۳۴ دائر گردید و ۱۶۲ نفر معلم بحیث متعلم از نه ولایت در آن شمول ورزیدند. این اقدامات از تشبثهای ذیقیمت است که برای پیشرفت تمام معلمین تحصیل دائمی را فراهم می‌آورد.

کورسهای زمستانی دوم در دوم جدی ۱۳۳۵ افتتاح گردید هکذا در زمستان سال ۳۶ نیز کورسهای مذکور افتتاح و در حدود ۲۵۰ نفر معلمین بشمول تمام مفتشین و سر معلمین ولایاتیکه رخصتی‌شان در زمستان است در کورسهای زمستانی شامل گردیدند و کورسهای جدید اساسی ذیل پیشنهاد و تصویب یافته است: کورس اکابر ـ کورس فلسفه و تاریخ تربیت ـ کورس بازی اطفال.

در سال گذشته به تعداد کورسهای عمومی کورسهای ذیل بنابر ضرورت و احتیاج فوری معلمین افزوده شد. فارسی، پنبتو، انگلیسی، ریاضیات، سیانس، تشکیلات سازمان ملل و شعبات اختصاصی آن. همچنان در نظر است که علاوه بر کورسهای فوق کورسی بنام دین در حیات نیز تدریس شود. زیرا این مضمون می‌تواند ما را از نگاه دین اسلام به مزایای تعلیم و تربیه و فلسفه و کار عمل نیکو بفهماند البته موسسه تعلیم و تربیه وظایف بسیاری دارد و خدمات زیادی انجام داده است که ذکر همه درین جا بی مورد است. درین جا تنها اصول عمده قید شد و بس.

موسسه دائرت المعارف: بنابر پیش‌رفت و ترقی روزافزون امور عرفانی و ثقافتی که اخیراً نصیب کشور افغانستان گردیده به تدوین یک دائرت المعارف درین جا نیز احتیاج حس شد لذا

در اوائل سال (۱۳۲۰) هـ ش (۲۰ جواز) هنگامیکه سردار محمد نعیم سمت معاونی صدارت عظمی و وزیر معارف را داشت ریاست مطبوعات که بناغلی صلاح‌الدین سلجوقی رئیس بود برای این کار سنگین پروگرامی وضع نموده و تحت ریاست سردار موصوف محفل بزرگی از تمام دانشمندان و اهل فن دکتوران، متخصصین ساینس، و اساتذه تشکیل و پروگرام مذکور قرائت شد درین محفل بزرگ علمی مباحثات گرم جریان یافت زیرا عده مخالف بوده عقیده داشتند که حاضراً این کار امکان ندارد. لکن عده دیگر را عقیده برین بود که بهر کم و کیف باشد باید به تدوین یک دائرت المعارف اقدام شود. و این نخستین قدمی خواهد بود که برداشته شده بحیث سنگ تهداب قرار خواهد گرفت و فرزندان آینده کشور آن را تکمیل خواهد کرد چنانچه سائر دائرت المعارف‌ها نیز بر همین اساس بوجود آمده است. سردار محمد نعیم در زمره ذواتی بود که طرفدار همین عقیده بودند. لهذا به اکثریت آراء تصویب شد که به تدوین دائرت المعارف اقدام گردد. متعاقبا ریاست مطبوعات در ابتدای برج اسد ۱۳۲۰ هـ ش اداره و انجمنی بنام آریانا دائرت المعارف تاسیس کرده و بناغلی میاحسین مجددی را به حیث مدیر عمومی و بناعلی سیداحمد شاه هاشمی را بحیث معاون انجمن تعیین و مقرر نمود. تشکیل ابتدائی این انجمن عبارت از شعب ذیل بوده:

۱ـ شعبه مضامین خارجی.

۲ـ شعبه مضامین داخلی (مربوط به افغانستان).

۳ـ شعبه لغات.

در حدود ۲۵ نفر عضو درین سه شعبه مصروف کار بودند. در پروگرام ابتدائی که از طرف ریاست مطبوعات وضع شده بود انسای کلوپیدیای «کمپکت» انگلیسی مقیاس اساسی قرار و دائرت المعارف فرید وجدی و «حیات انسای کلوپیدی» ترکی بحیث بدرقه تعیین گردیده بود لکن سردار محمد نعیم که بانی این کاراند در مجلس دوم هدایت فرمودند که آریانا دائرت المعارف به پیمانه (کمپکت) کافی نیست پروگرام برای یک دائرت المعارف وسیع‌تری وضع شود وزارت معارف نیز به حیث کمک سالانه یک لک افغانی از بودجه خود برای مصارف آریانا دائرت المعارف بریاست مطبوعات بپردازد چنانچه وزارت موصوفه تا چند سال بکمک خود دوام داده و همه ساله از بودجه خود یک لک افغانی پرداخت و بعد این کمک قطع شد. انجمن آریانا دائرت المعارف پس از تشکیل مطالعات خود را به استشاره ارباب دانش و اهل خبرت تکمیل و پروگرامی ترتیب داد و در محفل بزرگی از دانشمندان پای‌تخت که سردار محمد نعیم

حضور داشت به تصویب رسید لهذا بر اساس آن شروع به کار نموده مواد داخله پروگرام راکه برای دائرت المعارف منتخب شده است از صدها ماخذ معتبر و دائرت المعارف‌های شرقی و غربی فراهم آورد و سپس از روی این پروگرام لست موادی راکه بردیف (الف) تعلق داشت ترتیب و مضامین هر شق از شقوق علم را به اهل تخصص و ارباب مسلک آن تفویض نمود تا از ماخذ منتخبه تهیه کرده بدائره انجمن بسپارند دانشمندان وطن نیز با ذوق و علاقه‌مندی زیادی بکار آغاز نمودند تا اینکه در ظرف پنج سال یعنی تا ۱۳۳۵ هجری شمسی یک مقدار کافی مضامین ردیف (الف) ذریعه همکاران دانشمند آریانا دائرت المعارف تهیه و تدقیق و برای طبع آماده شد. درین وقت سردار محمد نعیم وزیر معارف و معاون صدارت عظمی که شخصا از امور آریانا دائرت المعارف وارسی می‌فرمودند بسفارت کبرای افغانی در لندن تعیین و بدان صوب عزیمت فرمودند و با عزیمت ایشان فتوری درکار احساس شد متعاقبا میاحسین مجددی مدیر عمومی دائرت المعارف بوزارت اقتصاد تبدیل و بناغلی محمدهاشم میوندوان به مدیریت انجمن آریانا دائرت المعارف مقرر گردید. درین وقت ریاست مطبوعات اجازه حاصل نمود که طبع فارسی آریانا دائرت المعارف آغاز گردد. بناغلی میوندوال مدیر عمومی انجمن دائرت المعارف به تردیف و ترتیب مضامین ردیف الف اقدام نمود ولی بسال ۱۳۲۶ هـ ش بمدیریت روزنامه انیس تبدیل و عوض او میرعلی اصغر شعاع بحیث کفیل مدیریت عمومی دائرت المعارف منصوب شده مضامین مردفه را به مطبعه تفویض و طبع آریانا دائرت المعارف شروع و جزء اول آن در برج حمل ۱۳۲۷ در ظرف (۲۰۰) صفحه شایع گردید چه در داخل کشور و چه در خارج استقبال و تقریظ‌ها شد بعد از آن متوالیا بقیه اجزای آن وقتا فوقتا نشر شده رفت تا اینکه جداول آن تحت مدیریت شعاع از (آ) تا (ابوالطیب) در ظرف (۱۰۰۰) صفحه حاوی (۲۵۰۰) عنوان در برج قوس ۱۳۲۸ هـ ش طبع و نشر شد سپس شعاع منفک و بمدیریت عمومی دائرت المعارف سیداحمد شاه هاشمی منصوب گردید و بزیر اداره او جلد دوم از (ابوالطیب مصبعی) (تا اسپ) در ظرف (۱۰۰۰) صفحه حاوی ۱۳۳۰ اعنوان شاعه یافت بعد از طبع و نشر نخستین شماره آریانا دائرت المعارف بفارسی، کار ترجمه آن به زبان ملی پښتو نیز در برج سرطان سال ۱۳۲۷ شمسی آغاز و اولین شماره آن در ظرف (۲۰۰۰) صفحه در برج میزان سال مذکور از طبع فارغ و نشر گردید. جلد اول آن هم تحت اداره جلالی در اواخر سنه ۱۳۲۹ اشاعه یافت و جلد دوم آن زیر نگرانی رشتین در برج سرطان ۱۳۳۳ از طبع فارغ گردید و جلد سوم آن هم زیر نگرانی سردار محمد منگل در برج جوزای ۱۳۳۷ از طبع فارغ گردید در آغاز سال

۱۳۳۳ مدیریت عمومی آریانا دائرت المعارف بشکل یک انجمن علمی آزاد در آمده و شعبه پنبتوی آنهم که قبلا پنبتوتولنه ارتباط داشت این انجمن منضم گردید و این انجمن دارای اساسنامه‌یی شد که در مجلس عالی وزراء تصویب و بحضور مبارک شاهانه رسید حوزه فعالیت، وظایف و کار این انجمن را تعیین کرده است بموجب این اساسنامه یک عده دانشمندان وطن به حیث اعضاء افتخاری این انجمن منتخب شدند در آغاز سال ۱۳۳۵ شمسی هجری رابطه انجمن آریانا دائرت المعارف حسب صوابدید مقام عالی با مطبوعات قطع و بوزارت معارف قایم گردید اما اول سال ۱۳۳۷ هاشمی از ریاست انجمن منفک و عوض آن سردار محمد منگل منصوب گردید و اکنون هم انجمن دائرة المعارف تحت راهنمائی و همکاری وزارت معارف به انجام وظیفه خود مصروف است.

آثاریکه از انجمن دائرةالمعارف نشر گردیده قرار ذیل است:

۱ـ جلد اول دائرةالمعارف فارسی (۱۰۰۰) صفحه.

۲ـ جلد دوم دائرةالمعارف فارسی (۱۰۰۰) صفحه.

۳ـ جلد سوم دائرةالمعارف فارسی (۱۰۰۰) صفحه.

۴ـ کتاب افغانستان فارسی (۴۰۰) صفحه.

۵ـ جلد اول قاموس جغرافیائی افغانستان (۵۰۰) صفحه.

۶ـ جلد دوم قاموس جغرافیائی افغانستان (۵۰۰) صفحه.

۷ـ جلد اول دائرةالمعارف پنبتو (۱۰۰۰) صفحه.

۸ـ جلد دوم دائرةالمعارف پنبتو (۱۰۰۰) صفحه.

۹ـ جلد سوم دائرةالمعارف پنبتو (۱۰۰۰) صفحه.

۱۰ـ کتاب افغانستان پنبتو (۵۶۱) صفحه.

اساسنامه انجمن آریانا دائرةالمعارف:

ماده ۱ـ اسم موسسه انجمن آریانا دائرةالمعارف.

ماده ۲ـ هدف موسسه نشر دائرةالمعارف عمومی قاموسها گزیترها مجموعه اعلام عناوین علمی جغرافیایی تاریخی و امثال آنست به زبان پنبتو و فارسی.

ماده ۳ـ انجمن آریانا دائرةالمعارف جامع پنبتو و فارسی را بنام آریانا دائرةالمعارف تکمیل و تدوین می‌نماید.

ماده ۴ـ مرکز انجمن در شهر کابل است.

ماده ۵ـ وظائف انجمن عبارتست از:

الف ـ ترجمه مواد و معلومات مورد ضرورت دائرةالمعارف و قاموسهای افغانی از مدارک و ماخذ خارجی.

ب ـ تهیه و تدوین معلومات علمی و تاریخی درباره اعلام مربوطه افغانستان.

ج ـ وضع و توحید اصطلاحات علمی و فرهنگی.

ماده ۶ـ انجمن آریانا دائرةالمعارف بوسیله ارکان ذیل اداره می‌شود:

الف ـ شورای انجمن.

ب ـ هیئت اجرائیه.

ج ـ اعضای طبیعی و افتخاری.

ماده ۷ـ شورای انجمن در جمیع امور موسسه صلاحیت تامه دارد.

ماده ۸ـ تا زمانیکه ریاست مطبوعات قسمت عمده مصارف سالانه موسسه را می‌پردازد شورای موسسه را مجلس ریاست مطبوعات اجرا خواهد کرد.

ماده ۹ـ هیئت اجرائیه موسسه از طرف شورای موسسه انتخاب می‌شود.

ماده ۱۰ـ موضوعات علمی و مسلکی انجمن و مضامین قابل غور در مجلس اعضای طبیعی انجمن مورد مداقه قرار می‌گیرد.

ماده ۱۱ـ مصارف ابتدائی این موسسه مطابق بودیجه سال ۱۳۳۳ آن از طرف ریاست مستقل مطبوعات سالانه بصورت معاونت و رایگان تعهد شده است.

ماده ۱۲ـ موسسه برای تقویه بنیه مالی خود تبرعات و اعانات را می‌پذیرد.

پوهنتون کابل: اساس پوهنتون کابل حسب منظوری فرمان حضور اعلیحضرت همایونی بتاریخ ۲۱ حمل ۱۳۲۵ گذاشته شده و بصورت ذیل تشکیل گردید:

الف: شورای عالی: شورای عالی پوهنتون مرکب است از رئیس پوهنتون روسای پوهنحی‌ها و لااقل یک استاد از هر پوهنحی استاد مذکور از طرف مجلس رسمی هر پوهنحی انتخاب و معرفی می‌گردد علاوه بران شورای موصوف دارای یک تعداد اعضای افتخاری نیز می‌باشد.

ب: هیئت اجرائیه پوهنتون: هیئت اجرائیه پوهنتون مرکب از رئیس پوهنتون، روسای پوهنحی‌ها، منشی شورا، مدیر تعلیم و تربیه، مدیر اجرائیه، مدیر کنترول و پنج عضو منتخب دایمی شورا می‌باشد. انتخاب هیئت اجرائیه از جانب شورای هر سال در ماه حمل صورت می‌گیرد.

ج: هیئت مالی پوهنتون: در هر سال یک هیئت مالی برای امور مالی پوهنتون مقرر می‌شود که مشتمل بر اعضای ذیل می‌باشد: رئیس پوهنتون، روسای پوهنحی‌ها، دو نماینده اعضای فخری شورای پوهنتون، یک نماینده هیئت اجرائیه پوهنتون، مدیر کنترول پوهنتون، رئیس پوهنتون در عین زمان رئیس هیئت مالی می‌باشد.

د: تعلیماتنامه طرز کار و مذاکرات شورای عالی پوهنتون.

فصل اول:

ماده (۱): شورای پوهنتون در هر سال ۴ بار (ماهای حمل، سرطان، میزان و جدی) بصورت عادی اجلاس می‌نماید هرگاه علاوه بر آن جلسه شورا لازم شود بدعوت رئیس پوهنتون بطور فوق‌العاده صورت گرفته می‌تواند همچنان به تقاضای پنج عضو دائمی اجلاس شورا از طرف رئیس پوهنتون دعوت می‌شود.

ماده (۲): فقره اول: باستثنای امور فوری بایستی از تاریخ اجلاس شورا هفت روز قبل به اعضای آن اطلاع داده شود.

فقره دوم: باید منشی شورا اسمای اعضای پیشنهاد کننده و صورت پیشنهادات ایشان را در آجنده (روزنامچه مذاکرات) مجلس داخل و بهر عضو شوراء ابلاغ نماید.

فقره سوم: لازم است پیشنهادات منضمه و ملحقه و همچنان اصلاحاتیکه اعضا راجع به پیشنهادات فوق داشته باشند چهار روز پیش از روز اجلاس به منشی تسلیم دهند.

فقره چهارم: هر پیشنهاد و یا اصلاح بر پیشنهاداتیکه از جانب اعضا صورت می‌گیرد باید بامور پوهنتون متعلق و مربوط باشد اگر ضرورت افتد رئیس پوهنتون در باب اینکه پیشنهادات و یا اصلاحات به امور پوهنتون ربط دارد و یا نه قرار خواهد داد.

فقره پنجم: در حالیکه پیشنهادات و اصلاحات اعضاء از طرف رئیس به امور پوهنتون غیر مربوط اعلان شود عضو ذیعلاقه تعطیل موقتی مذاکرات شورا تقاضا و دلایل لزوم پیشنهاد خویش را بحضور شورا اقامه کرده می‌تواند.

ماده (۳): دو روز قبل از تاریخ جلسه مقام ریاست همان قسمت روزنامچه مذاکرات مجلس راکه حاوی اصلاحات و پیشنهادات ملحقه علاوه بر اموریکه از طرف هیئت اداری تقدیم کرده می‌باشد به تمام اعضاء ابلاغ می‌دارد هیچ پیشنهاد و اصلاح (به استثنای اصلاحیکه شورا اجازه دهد) تا به منشی ابلاغ و در روزنامچه مذاکرات مجلس گرفته نشود به جلسه شورا عرضه شده نمی‌تواند.

ماده (۴): مسائلیکه در روزنامچه مجلس ثبت نشده ولی بصورت آنی ظهور کند رئیس به شورا تقدیم و بعد از موافقه دو ثلث اعضای حاضره مجلس به روزنامچه مذاکرات داخل شده می‌تواند.

ماده (۵): ابلاغ قبلی پیشنهادات و اصلاحات ذیل و امثال آن ضروری نیست.

الف - پیشنهاد راجع به انحلال جلسه شورا و یا تعطیل آن.

ب - پیشنهاد در خصوص تبدیل سلسله فقرات کار مجلس.

ج - پیشنهاد در مورد رأی گرفتن به مسئله که مطرح مذاکره می‌باشد.

د - پیشنهاد در باب انصراف از مذاکره موضوع زیر بحث و مباحثه در اطراف فقره دیگر.

هـ پیشنهاد در زمینه تجدید نظر بالای قراریکه توسط هیئت اداری اتخاذ شده است.

و - پیشنهاد اصلاحیکه از جانب رئیس مجلس اصلاح لفظی تلقی گردد.

ماده (۶): کوروم (نصاب مذاکره) انعقاد مجلس شورای پوهنتون اکثریت اعضای دائمی می‌باشد تصویبات شورا باکثریت آراء اعضای حاضره صورت می‌گیرد.

ماده (۷): رئیس پوهنتون بشورای عالی پوهنتون ریاست می‌کند در غیاب رئیس اعضای مجلس از میان خود تنها برای همان مجلس رئیس انتخاب می‌نمایند. در حال تساوی آراء حکم بطرفی است که رئیس در آن شامل است.

ماده (۸): اعضائیکه در مباحثه و شورا حصه می‌گیرند باید بیانات‌شانرا خطابا به رئیس مجلس ایراد نمایند.

ماده (۹): اگر در اثنای مباحثه رئیس مجلس قیام نماید بایستی مبین بلادرنک سکوت نماید.

ماده (۱۰): رئیس مجلس می‌تواند از عضویکه مکرر یا خارج از موضوع و اصول سخن ایراد کند تقاضای نظم نموده در صورت لزوم قطع بیان او را اعلام دارد.

همچنان ماده ۱۱ و ۱۲ مربوط به فصل دوم از ترتیب کار و در فصل سوم از ماده ۱۳ الی ۳۲ راجع به قواعد متعلق مباحثه و در فصل چهارم از ماده ۳۳ الی ۳۶ راجع به کمیته‌ها و در فصل پنجم در ماده ۳۷ نسبت به تجدید نظر و فصل ششم ماده ۳۸ که آخرین فصل و ماده قانونی و تعلیماتنامه پوهنتون می‌باشد راجع به مسائلی است که درین تعلیماتنامه ذکری نرفته و به صلاحیت رئیس مربوط می‌باشد.

پوهنتون کابل اساسنامه مفصلی دارد که بر طبق آن عمل می‌کند و درین جا فقط برخی ازان اقتباس شد تا این موسسه فرهنگی شهر کابل را معرفی نماید.

شعبات مربوطه پوهنتون کابل: پوهنتون کابل حاوی شعبات ذیل می‌باشد که اینک راجع به هر کدام معلومات جداگانه داده می‌شود:

۱-پوهنحی طب که در سال ۱۳۱۰ ش هـ تأسیس شد.

۲-پوهنحی حقوق که در سال ۱۳۱۷ ش هـ تأسیس شد.

۳-پوهنحی ساینس که در سال ۱۳۲۱ ش هـ تأسیس شد.

۴-پوهنحی ادبیات که در سال ۱۳۲۳ ش هـ تأسیس شد.

۵-پوهنحی شرعیات که در سال ۱۳۳۰ ش هـ تأسیس شد.

۶-پوهنحی نسوان که در سال ۱۳۲۷ ش هـ تأسیس شد.

۷-پوهنحی انجنیری که در سال ۱۳۳۵ ش هـ تأسیس شد.

۸-پوهنحی زراعت که در سال ۱۳۳۵ ش هـ تأسیس شد.

۹-پوهنحی اقتصاد که در سال ۱۳۳۶ ش هـ تأسیس شد.

۱۰-پوهنحی طب نسوان که در سال ۱۳۳۶ هـ ش تأسیس شد.

الف ـ مضامینکه در پوهنحی طب تدریس می‌شود:

اناتومی، علم الانساج، پتالوژی، فزیالوژی، طب و قابوی و حفظ الصحت امراض داخله، کلینک طبی، امراض خارجیه، جراحی، امراض جلدی، گوش و گلو، امراض چشم، رادیولوژی، کیمیا حیاتی فارمکالوژی (Pharmacology) امراض نسائی و ولادی، باکترولوژی و پرزیتولوژی، طب عدلی انرتیزی.

این مضامین بصورت علمی و نظری، مرتب و پراکنده تدریس می‌شود ازین پوهنحی در سال ۱۳۳۶ ش هـ ۳۴ نفر لیسانسه خارج شده است.

ب ـ مضامین پوهنحی ادبیات.

پوهنحی ادبیات به چهار شعبه تقسیم شده:

رشته ادبیات پنبتو، رشته ادبیات فارسی، رشته تاریخ و جغرافیه، رشته زبان خارجه.

الف ـ در شعبه ادبیات پنبتو مضامین آتی تدریس می‌گردد.

دستور زبان پنبتو، تحقیق در متون زبان پنبتو، معانی بدیع بیان زبان پنبتو، تاریخ ادبیات پنبتو اجمالی از ادبیات فارسی، زبان عربی، علم اشتقاق پنبتو، مقدمات زبان‌شناسی، تاریخ تمدن اسلام در افغانستان، اجتماعیات و منطق، مبادی علم تربیه و زبان خارجه.

ب ـ در شعبه ادبیات فارسی مضامین آتی تدریس می‌شود.

پنبتو و زبان فارسی، تحقیق در متون زبان فارسی، مقدمات زبان‌شناسی، زبان عربی، تاریخ ادبیات فارسی، منطق، اجمالی از ادب زبان پنبتو، روحیات جوانان، تعلیم و تربیه ثانوی فنون فارسی، ادبیات عربی.

ج ـ مضامین شعبه تاریخ و جغرافیه حسب ذیل است:

تاریخ افغانستان قبل از ظهور اسلام، تاریخ افغانستان بعد از ظهور اسلام، تاریخ عمومی قرون قدیمه شرق و غرب، تاریخ عمومی وسطی جدید معاصر، تاریخ تمدن اسلام و افغانستان، جغرافیه افغانستان، جغرافیه عمومی طبیعی، جغرافیه عمومی ممالک، جغرافیه اقتصادی، جغرافیه بشری، زبان خارجه، جیوپولتیک.

د ـ در شق زبان انگلیسی مضامین ذیل تدریس می‌شود:

انگلیسی، اصول تدریس انگلیسی، لنگوستک املایز، انگلیسی تطبیقی، روحیات جوانان، تعلیم و تربیه ثانوی، نگارش فارسی.

از پوهنحی ادبیات در سال ۱۳۳۶ هـ ش بیست نفر لیسانسه خارج شده.

هـ ـ پوهنحی انجینری.

درین پوهنحی مضامین ذیل تدریس می‌شود:

مضمون کیمیاء عمومی، مضمون رسم تخنیکی، مضمون مبادی اینجنیری، مضمون انجنیری عامه، مضامین مشتقات، مضامین فزیک، مضامین جیالوجی، مضامین اقتصاد اینجنیری، مضامین کانکریت ریزی، مضامین فن تعمیرات، مضامین میخانیک مالیات، مضامین اینجنیری صنعتی، مضامین فضائی صنعتی تعمیرات.

و ـ پوهنحی شرعیات:

مضامین این پوهنحی حسب آتیست:

فقه شریف، زبان عربی، حدیث شریف، تفسیر شریف نحو عربی، منطق، معانی، حقوق اساسی، ادب، حقوق وحائب، انگلیسی، تاریخ اسلام.

در سال ۱۳۳۶ ازین پوهنحی ۱۵ نفر لیسانسه فارغ‌التحصیل شده.

ر ـ پوهنحی زراعت:

مضامینیکه در پوهنحی زراعت تدریس می‌شود قرار ذیل می‌باشد:

کیمیای عمومی، تولید حیوانات، اگرانومی (فن دهقانی) مبادی زراعت، اقتصاد زراعتی، اینجنیری زراعتی، باغبانی، انتظام چراگاه، کوپراتیف زراعتی، طریق توسعه زراعت.

چون پوهنحی زراعت اخیرا تأسیس شده، هنوز کدام لیسانسه ازین پوهنحی فارغ نگردیده است.

ز ـ پوهنحی حقوق:

مضامین این پوهنحی بدو شق جدا شده که عبارت از شق خدمات عامه و شق مناسبات بین‌المللی می‌باشد.

الف ـ خدمات عامه که مضامین آتی دران تدریس می‌شود:

فلسفه حقوق، حقوق مدنی، حقوق جزا، حقوق اداره، نظریات سیاسی، حقوق اساسی، فقه شریف (حقوق اسلامی) اداره عامه، اصول محاکمات حقوقی، حقوق مقایسوی، مبادی حقوق.

ب ـ مناسبات بین‌المللی:

مسائل سیاسی، نظریات سیاسی، حقوق عمومی بین الدول، حقوق خصوصی بین الدول، اجتماعیات سیاست اسلام.

ز ـ پوهنحی اقتصاد: مضامین ذیل دران تدریس می‌شود:

اقتصاد عمومی، دکترین اقتصادی، بودجه، مالیه، احصائیه، محاسبه.

ح ـ پوهنحی ساینس:

این پوهنحی بسه شعبه منقسم شده است که عبارتست از شقوق کیمیا و بیالوجی، فزیک و ریاضی ـ معدن.

الف ـ کیمیا و بیالوجی:

درین شق مضامین آتی تدریس می‌گردد:

۱ـ شعبه کیمیا:

الف: کیمیای عمومی (عضوی و غیر عضوی).

ب: کیمیای غیر عضوی عالی.

ج: کیمیای عضوی حلقوی.

د: کیمیای توضعی و استحصالات عضوی.

هـ: کیمیای فلزات.

و: کیمیای توصیفی.

۲ـ شعبه بیالوجی:

الف: بیالوجی عمومی نباتات و حیوانات.

ب: امبریالوجی حیوانی.

ج: اناتومی حیوانی.

د: فیزیالوژی حیوانی.

هـ: فیزیالوژی نباتی.

و: مورفالوجی نباتی.

ز: علم وراثت.

ب ـ فزیک و ریاضی:

مضامین این شق حسب آتی می‌باشد:

انــلایز، الجــبر، مـثلثات، هـندسه تـحلیلی، هـندسه خـالص، فـزیک عـمومی، انگـلیسی، میخانیکی، کازموگرافی، هندسه ترسیمی، مقناطیس، موزالجبر عالی، نظریات احتمالی، ترمود اینمیک.

ج ـ معدن: مضامین ذیل دران تدریس می‌شود:

ریاضیات، فریک عمومی، کیمیای عمومی، بیالوجی عمومی، انگلیسی، پالی آن تـولوجی (Paleontology) جیالوجی پترول، ستراتی گرافی Stratigraphr سوونیک، علوم اجتماعی.

ط ـ پوهنحی نسوان:

این پوهنحی بدو قسمت جدا شده که عبارت از شعبه ساینس و شعبه ادبیات است.

الف ـ شعبه ساینس: درین شق مضامین ذیل تدریس می‌گردد:

فزیک، کیمیا، الجبر، هندسه، بیالوژی، مثلثات.

ب ـ شعبه ادبیات: مضامین آتی دران تدریس می‌شود:

تاریخ، جغرافیه، ادبیات فارسی، باید گفت پوهنتون افغانستان روز بـروز بـه طـرف تکـامل می‌رود.

موسسات صحی کابل:

۱ـ شفاخانه علی‌آباد با تمام شعبات آن.

۲ـ شفاخانه مستورات واقع جاده میوند.

۳ـ معاینه خانه مرکزی واقع احمدشاهی وات.

۴ـ موسسات دندانسازی مردانه و زنانه جاده شاهی.

۵ـ شفاخانه سناتوریم نسوان دارالامان.

۶ـ موسسه باکترلوژی دارالامان.
۷ـ موسسه مجاذله توبرکلوز چمن حضوری.
۸ـ شفاخانه زایشگا مربوط نباروالی شهرآرا.
۹ـ شفاخانه ابن سینا مربوط نباروالی جاده میوند.
۱۰ـ شفاخانه چمن مربوط نباروالی جاده چمن حضوری.
۱۱ـ موسسه لابراتو یونسیف مربوط وزارت صحیه جاده شاهی.

ادویه فروشی‌ها:

۱ـ ریاست دیپوی عمومی ادویه مربوط وزارت صحیه شیرشاه مینه.
۲ـ دپنبتونستان درملتون مربوط دیپو جاده شاهی.
۳ـ دسردار محمد هاشم خان درملتون مربوط دیپو میوند وات.
۴ـ دشهرنو درملتون مربوط دیپو شهاب‌الدین میدان.
۵ـ داختر درملتون باغبان کوچه.
۶ـ دکابل درملتون باغبان کوچه.
۷ـ دکابل درملتون قسمت دوم جاده میوند.
۸ـ دجاهد درملتون جاده تیمورشاهی.
۹ـ دحیدر درملتون شیر شامینه.
۱۰ـ دنادر پنبتون درملتون جاده نادر پنبتون.
۱۱ـ دمیرویس بابا درملتون جاده نادر پنبتون.
۱۲ـ دبوعلی درملتون شهرآرا.
۱۳ـ دسنائی درملتون شهاب‌الدین میدان.
۱۴ـ دزمان درملتون احمدشاهی وات.
۱۵ـ دبری درملتون جاده شاهی.
۱۶ـ داحمد شاه بابا درملتون تیمورشاهی وات.
۱۷ـ دمیوند درملتون احمدشاهی وات.
۱۸ـ دآریانا درملتون جاده میوند.
۱۹ـ نوی درملتون اندرابی.
۲۰ـ افغان درملتون بازارده افغانان.

۲۱ـانصاری درملتون	شهاب‌الدین میدان.
۲۲ـرنا درملتون	چهارراِئی ملک اصغر.
۲۳ـمرتضی درملتون	احمدشاهی وات.
۲۴ـدباختر درملتون	بازارده افغانان.
۲۵ـدلمر درملتون	مرادخانی.
۲۶ـدپسرلی درملتون	شوربازار.
۲۷ـدهاشمی درملتون	جاده کتاب‌فروشی.
۲۸ـدشفا درملتون	شهاب‌الدین میدان.
۲۹ـدصوفی زاده درملتون	قلعه فتح‌الله خان شهرنو.

کتاب‌خانه‌ها: حاضرا در شهر کابل فقط دو کتاب‌خانه بزرگ وجود دارد که ارباب دانش می‌توانند در هر موقع ازان استفاده کنند حسب ذیل:

۱ـکتابخانه ریاست مستقل مطبوعات:

کتابخانه ریاست مستقل مطبوعات در سال ۱۳۱۰ شمسی که هنگام تاسیس انجمن ادبی کابل بود تاسیس و اقدام بجمع آوری کتب نمود و در بودجه انجمن موصوف سالانه یک مقدار پول معتنابه برای خرید کتب ضمیمه شد کتابهای که خریداری می‌گردید قیمت آن از پول تخصیصه آن پرداخته می‌شد علاوتا برای اینکه کتابخانه سر و صورت خوب اختیار نماید به نمایندگی‌های افغانی در خارج داخل مکاتبه شده و کتب مورد ضرورت بالاخص کتابهائیکه راجع به افغانستان بود در السنه انگلیسی، جرمنی، روسی، فرانسوی، وارد و سانسکرت و همچنان بعضی کتب مهم پنبتو که در خارج دستگیری می‌کرد خریداری و جهت استفاده مطالعین جمع نمود حاضرا درین کتاب‌خانه که می‌توان آن راکتابخانه معتبر شهر کابل دانست به تعداد (۱۵۱۴۸) جلد کتاب به زبان مختلفه وجود دارد به تفریق آتی:

۱ـکتب فارسی تخمیناً	۲۹۴۰ جلد.
۲ـکتب عربی تخمیناً	۱۲۱۵ جلد.
۳ـکتب پنبتو تخمیناً	۵۹۲ جلد.
۴ـکتب ترکی	۴۲۸ جلد.
۵ـکتب اردو	۵۱۲ جلد.
۶ـکتب انلگیسی	۵۶۰۰ جلد.

۷ـکتب فرانسوی ۲۲۸۲ جلد.

۸ـکتب جرمنی ۷۲۵ جلد.

۹ـکتب روسی ۴۷۴ جلد.

۱۰ـکتب قلمی فارسی، پنبتو، عربی ۳۸۰ جلد.

این کتابخانه که از تاسیس آن در حدود (۲۷) سال می‌گذرد هنوز رو به تکامل است و درین مدت در رشته علمی و ادبی ارباب دانش و ادب خدمت قابل قدری نموده و به استثنای روزهای تعطیل عمومی باقی ایام همیشه از ساعت حاضری صبح تا ساعت ۶ بعدازظهر بر روی متتبعین و مطالعین مفتوح است.

۲ـکتابخانه عامه وزارت معارف

سی و هشت هزار جلد کتاب درین کتابخانه موجود است کتب فعلی این کتابخانه در هر رشته فراوان است ولی کوشش مزید برای تهیه و ترتیب کتب بعمل می‌آید که مطالعین و مراجعین فعلی بان ضرورت نشان می‌دهند، کتابخانه کوشش می‌کند بیشتر ذوق عمومی مد نظر گرفته شود بشرائط استفاده مربوط به خانه پری ورقه عضویت کتابخانه و تصدیق یکی از مقامات مسئول و طرف اعتمادی است که کتابخانه از مراجعین حاصل می‌دارد.

کتبی که گفتیم به تمامی زبان‌ها وجود دارد، طبقه نسوان و متعلمات هم می‌توانند ازین کتابخانه استفاده کنند طبقه نسوان می‌توانند به اداره کتابخانه درخواست بدهند و طبق مقررات مذکور کتب بدسترس‌شان گذارده می‌شود اداره کتابخانه در نظر دارد که یک عده از کتب این کتابخانه به موسسات نسوان بدسترس مراجعین گذارده شده و با این اقدام زحمت ایشان را نسبت به دریافت کتب و رسیدن به موقع آنها کم کند.

اطفال از مراجعین قابل اعتنای این کتابخانه بشمار می‌روند، کتابخانه معتقد است که موضوع تهیه کتب متناسب به سن و سال طفل به پیمانه زیاد برای اطفال از وظائف مهم کتابخانه‌ها است کتابخانه عامه یک شمار کتاب‌ها را مطابق به سن و سال اطفال تهیه دیده و بدسترس‌شان گذارده است که همه وقته یک عده اطفال مراجعه و ازان استفاده می‌نمایند، چیز مهم دیگری که کتابخانه در نظر گرفته و عملی می‌کند این است که مراجعین بی سواد نیز از استفاده محروم نمانده و شامل می‌باشند. کتابخانه برای استفاده این نوع مراجعین پروگرامی بنام پروگرام تربیتی و تبلیغاتی در ساحه عمل گذاشته که طبق آن هفته یک بار قلم‌های تربیتی در سالون این کتابخانه در معرض نمایش قرار داده می‌شود که مورد علاقه‌مندان آزاد است انعقاد کنفرانسها و ترتیب

بعضی نمایش‌ها نیز جز این پروگرام می‌باشد که در هر پانزده روز بعمل می‌آید کتابخانه همه روزه باستثنای ایام تعطیل از ساعت ۸ تا ۶ و نیم عصر بروی همه باز است و مراجعین نیز روزافزون می‌باشد.

روزنامه‌ها، جرائد و مجلات شهر کابل:

در شهر کابل حاضرا مطبوعات ذیل بصورت روزنامه یا مجلات ماهوار و جرائد موقوته طبع و نشر می‌گردد:

الف ـ روزنامه‌ها:

۱ـ روزنامه اصلاح است که یک روزنامه رسمی بوده و اداره آن حاضرا در باغ ارگ می‌باشد این روزنامه غیر از ایام تعطیل از طرف صبح هر روزه نشر می‌شود.

روزنامه اصلاح در سال ۱۳۰۸ تاسیس گردید.

۲ـ روزنامه انیس که در ۱۵ میزان ۱۳۰۶ بدست مرحوم غلام محی‌الدین خان انیس تأسیس یافت اداره این روزنامه اکنون در باغ ارگ پهلوی مطبعه دولتی قرار دارد. غیر از روزهای تعطیل هر روزه نشر می‌شود.

۳ـ هیواد، این روزنامه در سال (۱۳۲۷) تأسیس یافت و اداره آن اکنون در (باغ ارگ) وقوع دارد.

ب ـ جرائد:

۱ـ جریده پامیر: جریده‌ئیست که از ریاست بلدیه کابل هفته‌وار نشر می‌شود این جریده در سال ۱۳۳۰ تأسیس یافت.

۲ـ جریده اقتصاد: جریده‌ئیست که در سال ۱۳۰۹ هـ ش بصورت مجله ماهوار تأسیس یافت و بعد تدریجا بشکل مجله پانزده روزه و اخیرا بصورت جریده هفته‌وار در آمد. این جریده از اطاق تجارت کابل نشر می‌گردد. مسلک آن بحیث در امور اقتصادی و انکشاف تجارت و غیره مسائل تجارتی می‌باشد.

۳ـ زیرمه: جریده‌ئیست که از وزارت مالیه نشر می‌شود، این جریده هفته‌وار بوده در سال ۱۳۳۳ هـ ش تأسیس و نشرات می‌کند.

۴ـ زیری: جریده هفته‌وار است که از مدیریت عمومی کورسهای پنبتوی وزارت معارف نشر می‌شود جریده زیری در سال ۱۳۳۱ تأسیس یافت. نشریه به عین همین نام از سال ۱۳۱۶ تا چند سال اشاعه می‌یافت و از طرف پنبتوتولنه آنوقته نشر می‌گردید، بعد سقوط نمود تا آنکه بار دیگر زنده شد.

ج ـ مجلات ماهوار:

۱ـ مجله حقوق: این مجله از پوهنحی حقوق نشر می‌گردد و مجله‌ئیست ماهوار که در سال ۱۴۲۴ هـ ش تأسیس شد مباحثش حقوقی، اجتماعی و علمی می‌باشد.

۲ـ مجله اردو: این مجله در سال (۱۳۰۰ هـ ش) تأسیس و از وزارت دفاع ملی نشر می‌گردد، مباحث آن طبعاً در اطراف اردو و فنون وسائل حربی می‌باشد.

۳ـ مجله ویسا: این مجله از «پنبتنی تجارتی بانک» نشر می‌گردد و در سال ۱۳۳۴ هـ ش تأسیس یافته است، این مجله پس از هر سه ماه طبع و اشاعه می‌یابد.

۴ـ مجله پیام حق: این مجله از اداره تربیه افکار ریاست مطبوعات نشر می‌شود و در سال ۱۳۳۱ هـ ش تأسیس شد. پیام حق نشریه ماهوار بوده و مباحث آن راجع به مسائل مذهبی و بعضاً اجتماعی می‌باشد.

۵ـ مجله بزگر: این مجله از بانک زراعتی نشر و در سال ۱۳۳۴ هـ ش تأسیس شده، مجله مذکور ماهوار است.

۶ـ روغتیا زیری: مجله صحی است که در سال ۱۳۲۸ هـ ش تأسیس و از طرف وزارت صحیه نشر می‌گردد و بصورت رایگان توزیع می‌شود زیرا مقصد از اشاعه آن تبلیغ محض است تا مردم را به حفظ الصحه آشنا ساخته و ازین رهگذر صحت عامه را تأمین کند. این نشریه بصورت ماهوار می‌باشد.

۷ـ مجله تعلیم و تربیه: مجله‌ئیست که از ریاست تعلیم و تربیه مربوط وزارت معارف نشر می‌گردد این مجله در سال ۱۳۳۲ تأسیس شد و ماهوار شائع گردیده بزبان فارسی و پنبتو نشرات دارد. البته چنانکه از نامش پیداست، مباحث آن در پیرامون تعلیم و تربیه می‌باشد.

۸ـ مجله افغانستان: مجله‌ئیست که از آغاز تا اکنون بزبان انگلیسی و فرانسوی نشر می‌گردد این مجله در سال ۱۳۲۴ هـ ش نخستین بار از طرف ریاست مطبوعات تأسیس شد، ولی در سال ۱۳۳۵ از ریاست مطبوعات منفک و بوزارت معارف مربوط گردید. این مجله پس از هر سه ماه نشر می‌گردد.

۹ـ مجله ننداره: از اداره سینما کابل ماه یکمرتبه نشر می‌شود این نشریه در سال ۱۳۳۵ هـ ش تأسیس گردید.

۱۰ـ پنبتون زغ: در سال ۱۳۱۹ هـ ش تأسیس و از ریاست کابل رادیو پس از هر پانزده روز نشر می‌گردد این مجله حاوی پروگرام نشرات کابل رادیو بوده و علاوتاً برخی آثار ادبی و مقالات سودمندی نیز دارد.

۱۱ـ مجله معادن و صنائع: از وزارت معادن بعد از هر سه ماه نشر می‌گردد. این مجله در سال ۱۳۳۴ هـ ش تأسیس شد. مباحث آن در پیرامون صنائع و معادن و غیره مباحث علمی و اجتماعی است.

۱۲ـ مجله سره میاشت: از اداره سره میاشت (هلال احمر) افغانی اشاعه می‌گردد. این مجله در سال ۱۳۳۳ هـ ش تأسیس و بعد از هر سه ماه انتشار می‌یابد.

۱۳ـ مجله عرفان:

تاریخ تاسیس مجله عرفان سال ۱۳۰۱ است که هنگام انقلاب ۱۳۰۷ متوقف شد و بعد تا سال ۱۳۱۹ نشر می‌شد در سال ۱۳۱۹ متوقف و تعطیل شد در سال ۱۳۲۹ دوباره به نشر پرداخت از بین بردن تعطیلات سال ۱۳۳۷ بیست و دومین سال نشراتی مجله است.

تعداد طبع آن اکنون دو هزار جلد است.

مجله طوریکه در وقایه آن نشر است ماهوار است.

مجله علمی، ادبی و اجتماعی بوده، در ساحه فرهنگ و ثقافت ادبیات و علوم افغانستان نشرات می‌کند.

تعداد مشترکین در هر سال فرق می‌کند با معاونین قلمی و موسسات در حدود یکهزار و پنجصد است مجله عرفان در ۶۵ الی ۶۴ صفحه نشر می‌شود.

۱۴ـ مجله روغتیا: این مجله در سال ۱۳۱۰ هـ ش تاسیس شد اول بنام «مجله صحیه» نشر می‌شد چندی پنبتو آن را به اسم «روغتیا» برگردانید. مجله روغتیا از وزارت صحیه ماه یکمرتبه اشاعه می‌یابد.

۱۵ـ مجله آریانا: این مجله که یکی از مجلات آبرومند و مفیدئیست در سال ۱۳۲۱ هـ ش از طرف انجمن تاریخ تاسیس یافت تا آغاز سال ۱۳۳۵ که انجمن تاریخ بریاست مطبوعات ارتباط داشت این مجله بریاست مذکور مربوط بود، و از اوائل ۱۳۳۵ بوزارت معارف مربوط شد نشرات این مجله در قسمت تاریخ است، اما بعضا مضامین ادبی و اجتماعی هم دارد.

۱۶ـ مجله کابل: نخست این مجله به اراده سنیه اعلیحضرت شهید در سال ۱۳۰۹ هـ ش تاسیس و از طرف انجمن ادبی که هم دران وقت نخستین بار تشکیل شده بود بفارسی نشر می‌گردید نشرات این مجله خیلی مفید بوده و در احیاء روح ثقافی مردم خدمت خوبی کرد و یکی از آبرومندترین آثار مطبوعه این کشور بشمار می‌رفت سپس انجمن ادبی به پنبتوتولنه تحول یافت و نشرات این مجله هم به پنبتو گردید. اکنون هم مجله کابل از پنبتوتولنه پس از هر پانزده روز اشاعه می‌یابد.

۱۷ـ مجله شوری: نشریه‌ئیست که از ریاست شوری ملی افغانستان اشاعه می‌یابد و طبعا حاوی مذاکرات و تصاویبی می‌باشد که در شوری بعمل می‌یابد این نشریه از آغاز تا چندی پس از هر سه ماه نشر می‌شد ولی اکنون بعد از هر دو ماه اشاعه می‌گردد.

۱۸ـ سالنامه کابل: کتابی است که در انجام هر سال نشر می‌شود و حاوی اجراآت و فعالیت‌های تمام دوائر دولتی و صورت تشکیلات آن‌ها می‌باشد علاوه بران مضامین خیلی سودمند علمی ادبی تاریخی و اجتماعی را نیز محتوی می‌باشد. سالنامه کابل بحجم ضخیمی اشاعه می‌گردد در اوائل این اثر از انجمن ادبی کابل و سپس از پنبتوتولنه نشر می‌شد و اکنون از ریاست مطبوعات نشر می‌گردد.

۱۹ـ مجله کرهنه (زراعت): در سال ۱۳۳۴ هـ ش تاسیس و از وزارت زراعت بصورت نشریه سه ماهه نشر می‌شود و در پیرامون امور زراعت نشرات می‌کند.

۲۰ـ مجله ادب: در سال ۱۳۳۲ هـ ش تأسیس و از پوهنحی ادبیات نشر می‌شود. این نشریه ماهوار بوده و به همکاری استاذهای پوهنحی ادبیات اشاعه و حاوی مضامین رنگین و دلچسب ادبی و اجتماعی می‌باشد.

۲۱ـ مجله الفلاح: این نخستین بار به اراده سنیه اعلیحضرت شهید هنگامیکه جمعیته العلماء در وزارت عدلیه تشکیل شد در اوائل سال (۱۳۰۹) بنام «حق علی الفلاح» تاسیس یافت و تا سال ۱۳۱۷ مسلسلا نشر می‌گردید در سال ۱۳۱۴ نام آن به «الفلاح» اختصار شد مباحث آن کاملا در پیرامون مسائل دینی و مذهبی بود در سال ۱۳۱۷ به علت نامعلومی معطل گردید تا اینکه در سال ۱۳۳۵ هـ ش باز به عین اسم احیا گردید و اکنون بصورت نشریه سه ماهه از وزارت عدلیه اشاعه می‌یابد.

۲۲ـ مجله طب پوهنحی: این نشریه در سال ۱۳۳۵ تاسیس و از موسسات صحی واقع علی‌آباد نشر می‌شود. مجله سه ماهه بوده و مباحث آن در پیرامون مسائل طبی می‌باشد چنانچه از اسمش پیداست.

۲۳ـ مجله دافغانستان بانک: در سال ۱۳۳۵ تاسیس و از بانک شاهی نشر می‌شود. مسلک آن نشرات در پیرامون بانکداری و امثال آن است.

۲۴ـ مجله شیگنه در سال ۱۳۳۵ تاسیس و از وزارت فوائد عامه واقع دارالامان نشر می‌گردد نشرات آن علمی و فنی می‌باشد.

انجمن خیریه نسوان:

تاریخچه: اولین بار موسسه نسوان (انجمن خیریه نسوان) در سال ۱۳۲۵ در کابل تاسیس و هدف از تاسیس آن بلند بردن سویه اجتماعی و تربیه افکار طبقه نسوان مملکت بوده اساس آن بسرپرستی علیاحضرت ملکه معظمه تحت ریاست افتخاری قمرخانم صبیه والاحضرت غازی شاه محمودخان گذاشته شد در اول تاسیس مبلغ دو لک افغانی از پول اعانه پایتخت جمع آوری شده و یک مجلس مشورتی از طبقه نسوان بشمول یک عده خانمهای روشن فکر تشکیل شد.

هیئت مشرتی درین مجلس در اولین جلسات خویش بر علاوه وظایف اساسی بکمک و معاونت شاگردان بی بضاعت راکه از نقطه نظر البسه و غیره مایحتاج بصورت داوطلبانه بدون اجرت از طرف خانمهای خیراندیش و نوع‌پرست تهیه شود نیز جز وظایف انجمن خیریه نسوان دانسته و هم صورت تشکیلات ابتدائی موسسه بافتتاح کورس‌های سوادخوانی کارهای دستی امور خانه، آشپزی و غیره تصویب نمودند تا خانمهائیکه بشمول درکورسهای فوق میل داشته باشند شامل کورسها شده بتوانند رویهمرفته کورسهای مختلفه تاسیس و یک تعداد خانمها به علاقمندی زیاد بصورت مداوم درکورسها شامل شدند.

در ظرف یک سال نظر بحسن استقبال که از طرف بیشتر خانمهای منوره پایتخت مخصوصا مساعدتهای مادی و معنوی که از طرف خاندان جلیل سلطنتی بعمل آمده موفقیت‌های خوبی نصیب این موسسه گردیده:

در سال ۱۳۲۶ ریاست این انجمن به قمرخانم صبیه والاحضرت سپهسالار غازی تفویض و نصف مصارف اداری آن از بودجه دولت منظور شد و نصف باقیمانده را شعبه خیریه بانک ملی قبولدار گردیده تشکیلات موسسه حسب ذیل است:

هیئت اداری:

۱ـ رئیسه افتخاری

۲ـ رئیسه اداری

۳ـ معانه

۴ـ مدیریت کورسها

۵ـ مدیریت تجارتی

۶ـ مدیریت فرمایشات

۷ـ مدیریت قراردادی

۸ـ مدیریت کتابخانه کلوپ و سینما

۹ـ مدیریت تحریرات
۱۰ـ شعبه اجرائیه مامورین
۱۱ـ شعبه کنترول
۱۲ـ شعبه اوراق
۱۳ـ شعبه تعاونی
تشکیلات فوق به چهار اصل مهم استناد دارد:
الف ـ کرسهای سوادخوانی.
ب ـ کرسهای کاردستی.
ج ـ کرسهای امور خانه.
د ـ کرسهای آشپزی.
۲ـ قسمت معاونت اجتماعی:
الف ـ مدیریت تجارتی.
ب ـ مدیریت فرمایشات.
ج ـ مدیریت قراردادی.
۳ـ قسمت تربیه و تنویر افکار:
الف ـ کتابخانه.
ب ـ کلوپ.
ج ـ سینما.
د ـ باغ عمومی نسوان.
۴ـ قسمت اداری:
الف ـ مدیریت تحریرات.
ب ـ ماموریت اجرائیه و مامورین.
ج ـ کنترول.
د ـ اوراق.
۱ـ مدیریت کورسها و قسمت تعلیمی.
در سال ۱۳۲۵ علاوه بر تأسیس کورسهای دوخت و بافت و غیره که محصولات کار دست مداومین کورسها به طلاب بی بضاعت مکاتب توزیع می‌شد کورسهای سوادخوانی تأسیس

گردید. خانمها و مخصوصاً دخترانیکه سن‌شان از موقع شمول مکتب بلندتر رفته و باید بی تعلیم نمانند که بصورت مجانی بدون کدام قید و شرط پذیرفته می‌شوند. در اول وهله بداخل یک پروگرام مختصر تحت تعلیم قرار داده شده در سالهای ما بعد پروگرام مفصل‌تری تحت تطبیق گرفته شد که نتائج سودمندی بخشید چه سویه علمی شاملین بسرعت بلند رفته در موقع امتحان هیئت تعلیمی وزارت معارف در یک مدت کوتاه از موفقیت‌شان اظهار امیدواری نموده لیافت‌شانرا تصدیق کرد موسسه نسوان علاوه بر درس و تعلیم شاملین کورسها باشخاص بی بضاعت و مستحق البسه و غیره... نیز توزیع نموده حتی برای محافظه اوضاع صحی‌شان دوکتور مقرر و ادویه رایگان می‌دهد.

یکدسته معلمات لایق که از لیسه‌های نسوان و هیئت خود موسسه به تعلیم‌شان اشتغال داشته و علاوه معلمات لایق دیگر نیز استخدام نموده است پروگرام درسی کورسهای سوادخوانی عبارت است از مضامین: قرآن کریم، دینیات، تاریخ، جغرافیه، خط، ریاضی، پنبتو... باستثنای مضامین فوق برای بلند بردن سویه فکری‌شان در هر پانزده روز کنفرانسهای تربیوی اجتماعی صحی و غیره ایراد و هر خانم برای سمع و یا ایراد کنفرانس شرکت کرده می‌توانند تا از یکطرف با بی سوادی مجادله و از طرفی طبقه نسوان از بعضی عادات ناپسند که خلاف دین و مدنیت است جلوگیری شوند.

اخیراً در اثر خواهش بعضی میرمنهای شهری و تعلق داران‌شان که نظریه پاره مجبوریت‌ها از تحصیل مکتب محروم مانده‌اند کورسهای اکابر باصل داکتر لاباک تاسیس شد.

۲ـ مدیریت تجارتی:

از ابتدای تاسیس موسسه نسوان شعبه تجارتی در تشکیلات اساسی موسسه شامل بوده بنام شعبه جنسی اجرای وظیفه می‌نمود. بر علاوه مدیریت تجارتی یک تعداد کافی البسه و غیره باطفال مستحق مکاتب نسوان توزیع نموده همچنین بیک تعداد زنان بیوسیله که متکفل زندگی خویش بوده وسیله دیگری برای تامین حیات در دست ندارد مشاغلی مفیدی تهیه می‌کند.

مدیریت تجارتی مواد قابل ضرورت خود را از بازارهای آزاد تهیه نموده بدسترس کاریگران زنانه می‌گذارد.

۳ـ مدیریت فرمایشات:

در اوائل روی کار آمدن موسسه نسوان بنا بمراجعه خانمهای داخلی و خارجی جهت رفع ضرورت‌شان شعبه فرمایشات برای دوخت و تهیه البسه مراجعین تاسیس و شروع بکار نمود.

این شعبه نیز مانند شعبه تجارتی برای بکار انداختن یک تعداد خانمهای بی بضاعت شعبه مفید و موثری گردیده و بهر تعداد فرمائشیکه از طرف خانمهای داخلی و خارجی بذوق و سلیقه مخصوص‌شان سفارش می‌شود بدون تردید پذیرفته شده و مطابق میل مشتریان نظر به کتلاک کتتخبه بکوتاه‌ترین فرصت بدسترس‌شان گذاشته است.

در سال ۱۳۲۸ مدیریت فرمایشات بر علاوه وظیفه اصلی خود یک کورس خیاطی برای استفاده خانمهای محترمه افتتاح نموده.

۴ـ مدیریت قراردادی:

این شعبه در مسائل اجتماعی رول مهمی داشته است چه از یکطرف بتعداد زیادی خانمهای فقیر و محتاج را یکبار و فعالیت داشته که مزد دوخت اقسام البسه مایحتاج زندگی خود را پیش می‌برند از طرف دیگر احتیاجات دوائر رسمی مملکت را به مقدار زیادی از قبیل دوختن البسه افراد عسکری طلاب مکاتب و غیره در مقابل اجرت کم و مدت قلیل بوسیله کاریگران مرتفع می‌سازد که در این صورت دوائر رسمی احتیاج بقراردادهای بازار نداشته بلکه با یک موسسه دولتی معامله می‌نمایند.

۵ـ مدیریت کتابخانه، کلوپ، سینما باغ عمومی:

ریاست موسسه نسوان بمساعدت حکومت متبوعه تا جائیکه قدرت و توانائی داشته برای تنویر افکار و بلند بردن سویه اجتماعی طبقه نسوان توجه مزیدی را بکار برده است. از احساسات نیک و همکاری ریاست مستقل مطبوعات ممنون و متشکر است که یکتعداد کتابهای مفیدی بدسترس ریاست موسسه نسوان گذاشته تا کتابخانه تاسیس شود و برای توسعه آن در سالهای بعد از سرمایه موسسه یک اندازه پول برای تورید کتابخانه مفید تخصص گردیده تا هر سال یک تعداد زیاد کتب مفیده خریداری شده و در ذخیره علمی کتابخانه افزوده شود فعلا تعداد کتابهای موجود کتابخانه این موسسه که خریداری گردیده بالغ بر (۲۰۰۰) جلد شده و تعداد مطالعه کنندگان تا حال از هزار تجاوز می‌کند. امید است نظر باستقبال و ذوق علاقمندان کتابخانه موسسه نسوان در آتیه مکمل‌تر گردد.

طوریکه خوانندگان گرامی می‌دانند مشاهده سینما وسیله بزرگ تبلیغاتی بوده در تنویر افکار و بلند بردن سویه اجتماعی و تربیتی اثر بزرگی دارد از اینجاست که ریاست موسسه نسوان یک سینمای بزرگ و مدرن که دارای تمام لوازم عصری است در عمارت موسسه نسوان برای خانمهای محترمه تهیه دیده و هر روز دسته دسته خانمهای محترمه برای تماشای آن میآیند.

خوانندگان عزیز ما مسبوق‌اند که قبلا یک باغ بنام باغ عمومی نسوان نامزد بود دارای کدام نظم و ترتیب بزرگی نبوده صرف خانمها در آنجا گشت و گذار می‌کردند ولی از تاریخ تاسیس موسسه نسوان باغ نسوان هم در اختیار موسسه گذاشته شد.

مدیریت اداری:

دارای شعبات ذیل بوده نظر به امتحان‌کار و لیاقت روزبروز به شعبات آن افزوده شده است.

۱ـ شعبه ذاتیه (مامورین).

۲ـ شعبه اوراق (شعبه حفظیه و شعبه اجرائیه اوراق).

۳ـ شعبه لوازم.

۴ـ شعبه تعاونی.

۵ـ شعبه تحریرات که (این شعبه تا سال ۳۴ بمدیریت اداری مربوطه و بعد از سال ۳۴ علیحده بخود مقام ریاست متعلق گردید).

مدیریت اداری:

از ابتدای تاسیس بنام شعبه تحریرات اساس گذاشته شده در سال ۲۶ بماموریت و در سال ۲۷ نظر به انکشاف و تزئید کار بمدیریت تحریرات تبدیل گردید و در سال ۳۰ که شعبه اوراق و شعبه تعاونی نیز تاسیس و به شعبات این مدیریت افزوده شده باز نظر به توسعه کار حسن لیاقت مامورین اناثیه که در رشته اداری و دفتر از خود ابراز کرده‌اند. و آمرین صلاحیت‌دار را امیدواری دادند در سال ۳۲ شعبه لوازم و اجرائیه که یک شعبه مهم و مرکز تمام شعبات می‌باشد یک تعداد مامورین اناثیه را درین شعبه مکلف ساخته و تحت اثر مدیریت اداری که مدیره آن نیز اناثیه می‌باشد موظف ساخته شد. و تا حال این شعبات مثل دیگر دوائر دولتی و رسمی در عزل و نصب و ترفیع و مقرری و برطرفی و ترتیب حاضری و راپور معاشات و سجل و سوانح و اجرای حفظیه اوراق و اجرای اوراق اجرای لایحه معاشات و تحریر دو پارچه‌های نقدی و جنسی و غیره کارهای رسمی که اصولاً باید اجرا شود توسطه زنها اجرا می‌شود تنها به شعبه لوازم یک دو نفر مامور مردانه می‌باشد و بس باقی همه امور دفتر توسط خانمها اجرا می‌شود یعنی موسسه نسوان توانسته که در قدم اول خانمها را بامور دفتر و اداری موظف و از نزدشان اتخاذ وظیفه بنماید و ایشان هم سبب امیدواری مقام ریاست گردیدند.

شعبه تعاونی: این شعبه از سال ۱۳۳۰ تاسیس شد و از پول اعانات برای متعلمات بی بضاعت مکاتب نسوان و متعلمات کورسهای موسسه نسوان و محبوسه‌ها و اطفال محبس رخت

و علاوتاً برای متعلمات کورسهای موسسه قلم و کتابچه، کتابچه‌های رسم و قلم‌های رنگه و غیره سامان قرطاسیه تهیه و توزیع نموده و برای اطفال و مریض‌های بی بضاعت شفاخانه، رخت، قنداق، و غیره مایحتاج داده است وسعت این شعبه تعلق بواردات اعانات می‌باشد البته اگر اعانات زیاد جمع شد توزیعات نیز بیش می‌باشد.

مدیریت محاسبه:

مدیریت محاسبه این ریاست نیز مثل دیگر دوائر دولتی در فعالیت بوده و شعبه جنسی مدیریت مذکور هم توسط اناثیه اداره می‌شود ریاست موسسه در نظر دارد که حتی المقدور درین رشته نیز طبقه اناثیه بلدیت پیدا کرده و بکار انداخته شوند.

خدمات انجام دادگی موسسه نسوان بقرار استطاعت ملی خود تاکنون حسب مرام و خط مشی که داشت طوریکه در فوق تذکار شد در بیداری طبقه نسوان و پیدا کردن راه‌های مشروع برای تامین زندگی مادی دست از تلاش برنداشته است در سالهای اخیر در حصه تعلیمی کورسهای سوادخوانی از درجه ابتدائی به درجه متوسطه ترقی داده که از یکطرف کورسهای اکابر برای کلان‌سالان و ابتدائی برای زنان شوهردار که در مدت کوتاه بحد کافی باسواد می‌شوند و دوره متوسط به آن دختران جوانی که بعد از عروسی باز هم خواهان و نیازمند سواد و معلومات بیشتراند. کورسهای انگلیسی بعد از وقت کورسهای موسیقی سپورتهای معینه. کورس تایپ نمایش درامه‌های که بسیار جالب است تاسیس نموده.

افتتاح شعبه جدید در قندهار که بتاریخ اول ماه دلو صورت گرفت قدم موثری بود.

درختم این معلومات تذکار می‌گردد که مرام آینده موسسه توسعه و انکشاف آن قسمت کارها می‌باشد که فعلاً به صورت ابتدائی آغاز گردیده و باید مراحل تکمیل خود را بپیماید روزی که موسسه بتواند تمام رشته‌های ابتدائی امروزه را انکشاف بدهد توسعه قابل ملاحظه‌ای نموده و به معنای واقعی مرکز خدمات اجتماعی گردیده است فعالیت این انجمن بهمه هموطنان گرامی ثابت است و امید است در آینده این موسسه نافع برای تنویر افکار نسوان کشور بمنزله مهر درخشانی شود که عمیق‌ترین زاویه تاریک عالم نسوان این وطن را بنور خود روشن ساخته و زنان افغان را بمراتب عالی انسانیت و تمدن و کمال برساند.

ریاست موسسه روزنتون در جوازی ۱۳۲۷ غرض حمایه اطفال و مادران مملکت تاسیس گردید بدواغایه آن امور خیریه از قبیل توزیع البسه زمستانی برای اطفال بی بضاعت شهر و تهیه لباس و اغذیه برای ورو کتون موجوده آن وقت بود ولی تدریجا قوت گرفته به فعالیت‌های

دیگری نیز دست زد و یک وروکتون دیگری را نیز در شیرشاه مینه برای اطفال آنجا تاسیس و در ولایات مملکت در شفاخانه‌های نسوان برای تداوم اطفال مریض معاونت‌های مالی نمود چندی بعد با موسسات صحی جهان در تماس آمده از موسسه یونیسف امداد مالی و فنی اخذ و به معاونت موسسه مذکور شفاخانه زایشگاه را توسعه و انکشاف بخشید هکذا اساس کورس قابله‌گی راکه هر ساله یکعده کافی قابله‌های مجرب و لایق را تربیه و بمحیط کابل تقدیم می‌دارد گذاشت چنانچه فارغ‌التحصیلات این موسسه در تمام نقاط شهر برای خدمات عامه میان بسته‌اند تاسیس ده مراکز خیریه در نقاط حساس و مزدهم شهر نیز از فعالیت‌های مهم این موسسه است. این مراکز با دکتوران، همشیره‌ها و قابله‌ها مجهز بوده اطفال مریض و خانم‌های باردار معاینه نموده ادویه، شیر، صابون ویتامین‌ها و دساتیر صحی می‌دهند تاسیس و تشکیل موسسه لابراتوار صحت عامه نیز لازمی دیده در تجهیز و تهیه لوازم و سامان عصری یونیسف استعانت نموده و در مرور زمان کار تشکیل و تجهیز آن تکمیل و بعدا شروع بکار نمود در قسمت تربیوی باید گفت که وروکتونهای روزنتون سمبول حقیقی فعالیت‌های کلتوری روزنتون است.

تشکیلات فعلیه روزنتون:

مدیریت اجتماعیات.

مدیریت اجرائیه و مامورین.

مدیریت کنترول مرکزی.

مدیریت اداری زایشگاه (مدیریت اجرائیه و ماموریت کنترول)

مدیریت اداری حمید وروکتون.

مدیریت اداری نازو وروکتون.

ماموریت اجرائیه وروکتون‌نها.

ماموریت اجرائیه یونیسف.

ماموریت کنترول یونیسف.

موسسه هلال احمر (سره میاشت): این موسسه خیریه در ماه اسد ۱۳۲۵ تاسیس بوده سرمایه آن که از طریق نوع دوستی بطور اعانه و جمع‌آوری گردیده است از بدو تاسیس خود تا حال از معاونت‌های لازمه برای مصیبت‌زدگان داخلی و خارجی خودداری نکرده مساعدت‌ها و کمک‌های شایانی را حسب توان خود نموده است.

موسسه خیریه کودکستان وروکتون: اگرچه موسسه وروکتون جز موسسه حمایه اطفال

(روزنتون) می‌باشد مگر بواسطه که فعلا در مرکز سلطنت موسسه وروکتون افتتاح گردیده یک اطفال را که سن‌شان بین دو نیم و هفت سال می‌باشد در موسسه زیر تربیه گرفته پروگرام داخله آن جداگانه است، مگر برای مزید معلومات ابنای وطن دوستاران نوع بشر تنها به تحریر توضیح مرام موسسه مذکور اکتفا نموده ذیلا می‌نگاریم مرام و مقصد وروکتون:

۱ـ آماده ساختن اطفال برای حیات متحد و اجتماعی.

۲ـ تزریق پر نسیب‌های اخلاقی و فرمانبرداری و صحی به اطفال.

۳ـ مساعد نمودن تدریجی دماغ و مغز اطفال برای تعلیم و تربیه.

۴ـ موقع دادن برای غریبی و کار به مادران بی بضاعت و دارای اطفال متعدد در صورتیکه خاطرشان از طرف اطفالشان جمع و آسوده باشد.

۵ـ کنترول اساس صحی طبقه اطفال که افراد آتیه فعال جامعه محسوب خواهند شد.

۶ـ فهماندن و طریقه نشان دادن به مادران طرز تربیه اطفال.

۷ـ تهیه نمودن استراحت و آفتاب و فرحت برای اطفال که مجبوراند در یک محیط و فضای حزن‌آوری امرار حیات نمایند مرام و مقصد موسسه که به اساس آن مامورین وروکتومی سعی دارند اولاد این خاک را تربیه نموده به آرامی و سعادت آتی‌شان توجه نمایند.

مرستون: موسسه خیریه است که در سال ۱۳۲۵ وزارت اقتصاد ملی به تاسیس آن اقدام نمود و پس از آن که پروژه آن مراتب قانونی یعنی تصویب مجلس وزراء و پارلمان مملکت را حاصل نمود بلافاصله دائر شد اینک یک تعداد معتنا به مساکین و اشخاص قابل حمایه را اشاعه و در عین حال تربیه می‌نماید مشمولین این موسسه عموما از دو دسته اشخاص متشکل می‌باشد یکی آنهائیکه فشار حیاتی و محیطی اوشان را فقیر و بینوا ساخته و قادر به تامین وسائل زندگی خود نمی‌باشند دوم مساکینیکه گدائی را پیشه پر منفعتی برای خود یافته و از راه فروش کرامت و آبروی خود و جامعه زندگی می‌کنند جنبه اول بعد از تحقیقات لازمه داخل مرستون و جنبه دوم توسط پولیس و موظفین موسسه جمع‌آوری گردیده داخل موسسه و یا بضمانت اوصولی که دوباره گداگری نکنند از موسسه خارج می‌گردند.

بینوایان و مستحقین درین موسسه پذیرفته می‌شوند به حیث عضو عاطل و تنبل اوقات خود را بسر نبرده هر فرد زن و مرد یا طفل فراخور حال و استعداد و توان‌شان بکار واداشته شده بجز معلولین و معیوبین که عجالتا هیچکاری از آن‌ها گرفته نمی‌شود دیگر هیچ فرد بیکار موجود نمی‌باشد و اجراآت همه این موسسه عبارت است از شعبات مستقل از قبیل خیاطی، تجاری،

بوت‌دوزی و گلکاری اطفال خوردسال که سنشان بین شش و هفت باشد داخل موسسه وروکتون و بالاتر از آنها قسما در صنوف داخلی موسسه تحت تعلیم و قسما داخل مکاتب ابتدائی گردیده‌اند عمارت مرستون که قبلا بقلعه حشمت خان (انتهائی جنوب غربی علاقه بلدیه کابل) بوده به عمارت جدید که سپین کلی در پنج کیلومتری شهر کابل واقع و دارای پنجصد جزیب زمین ینک احاطه بزرگ می‌باشد نقل مکان نموده علاوه بر ۵۰۰ جریب زمین سپین کلی ۱۰۰۰ جریب زمین از زمین‌های نوآباد ریزه کوهستان (متعلق حکومت شمالی) را که در نظر دارد در بعضی از ولایات بزرگ افغانستان اراضی خریداری و شعبات خود را دران جاها قایم کرده‌اند. مامورین داخلی مرستون موظف‌اند امور ارتزاقی، مبلوسات، ظروف، تنظیمات، حمل و نقل سپورت، مخابرات، تنویر و غیره خدمات مساکین را تحت تفتیش قرار داده به آرامی و راحت آنها بکوشند انکشاف و بهبودی وضع مرستون روزبروز در نظر است و بر اساس همین مفکوره با سرمایه مکفی عمارت عصری و مجهز با تمام وسائل و شعبات نقشه شده و جای تعمیر آن نیز تعین گردیده که با اکمال آن یک مرستون آبرومند در کابل عرض اندام خواهد نمود.

خارندوی: تشکیل انجمن خارندوی که تقریبا که ۵۰ سال از عمر آن می‌گذرد نظر به اهمیت آن در تولید روحیه تعاون و تساند و تقویه و تنمیه روح ملیت و حس ایثار و فداکاری در جوانان در بسا ممالک عالم خصوصاً در سالهای بین هر دو جنگ عمومی بسرعت سر و صورت خوبی را بخود گرفته و تعداد مشمولین گروپ‌های مختلف آن به هزارها نفر می‌رسد افغانستان بعد از غائله انقلاب در حین سلطنت اعلیحضرت شهید که برای تربیه جوانان و تاسیس نهضت‌های نوین تربیوی و اجتماعی سلسله جدید و مفید را روی کار آورد. دوباره به تاسیس انجمن خارندوی در افغانستان نیز اوامر لازمه صادر فرموده‌اند و برای اولین دفعه در سال ۱۳۱۰ بفرمان ۲۲۵۲ صدرات عظما افتتاح و تاسیس انجمن خارندوی را امر داده‌اند و اعلیحضرت همایونی محمد ظاهرشاه بحیث شهزاده وقت سرپرت خارندوی بودند این انجمن در دوره سه ساله حیات آن وقت خود علاوه بر تولید مودت حس تساند و تعاون بین طلاب مکاتب مختلف که در دلگی‌ها و بلوکهای ۱۶ نفری و ۲۴ نفری یک واحد متحدالشکل را تشکیل می‌داد در جشنهای استقلال نه تنها در رسم گذشت عسکری شرکت می‌کرد بلکه در سال ۱۳۱۱ نمایش‌های مخصوصی خارندوی را در صحن چمن حضوری عملی نموده و اسباب دلچسپی تماشاچیان را فراهم آورده بود. و هکذا درما نوره عسکری ۱۳۱۱ و هم در حین احتفالات و نمایشات جشن‌ها افرادی خارندوی به گروپهای مختلف ۴ نفری و هشت نفری منقسم و در هر جا درباره دادن

کمک‌های اولیه و معاونت باضفا و اشخاص پیر و از پا افتاده و اطفال مفقود شده و غیره اقدامات فوری و جدی به عمل می‌آوردند و محیط هم یک نوعه محبوبیت و اهمیت خوبی به آنها قائل گردیده بود ناگفته نماند که انجمن خارندوی افغانی در سال ۱۳۱۱ (۱۹۳۲) هجری شمسی توسط مجمعی خارندوی هند و فرانسه و انجمن عمومی خارند جهان که مرکز آن در لندن بود رسماً شناخته شده بود.

از بین رفتن این انجمن یک حصه بزرگ فعالیت‌های جوانان را فلج و یک نقص بزرگ را از نظر تربیه و تولید مفکوره‌های بهتر و حس رفاقت و برادری و برابری عاید نموده بود.

از انست که وزارت معارف مسئله روی کار آوردن مجدد انجمن خارندوی را بعد از منظوری مجلس وزراء تصویب نموده است فرمان نمبر ۱۱۲۶ تاریخی ۱۰ حوت ۱۳۳۵ درباره هدف‌ها مرام و تشکیل آن بترتیب که در بسا ممالک عالم مروج است و در وطن ما قبلا تصویب گردیده بود معلومات ارائه می‌داریم.

مرام خارندوی:

۱ـ تنمیه و تقویه روح ملیت و حس ایثار و فداکاری برای وطن و ابنای وطن.

۲ـ معتاد ساختن جوانان به ملاحظات دقیق ـ احترام اطاعت و اعتماد بنفس.

۳ـ تلقین شعایر صداقت و وفاداری به اولوالامر.

۴ـ تلقین و تربیه حس عاطفه، دلجوئی و حرمت دیگران.

۵ـ تعلیم به اجرای وظائف و خدمات عام المنفعه.

۶ـ استحکام ریشه مودت و دوستی در بین افراد و اقوام.

۷ـ تحکیم علایق دوستانه بین‌المللی.

۸ـ تقویه جسم و انکشاف قوای دماغی و روحی خارندوی.

اصولنامه خارندوی:

۱ـ در اساسات اولیه خود انجمن خارندوی حلف نامه را گنجانیده‌اند که داوطلب انجمن خارندوی قبل از همه همان تعهدات را بدون اکراه و اجبار قبول نموده و برای وفاداری و احترام به آن تعهدات سوگند یاد می‌نماید.

حلف و تعهدنامه خارندوی: به شرافت خود سوگند یاد می‌نمایم که:

الف ـ در اجرای فرایض دینی و احکام شریعت نبوی (ص) اوامر پادشاه و خدمت مملکت پابندی تام داشته و به گفتار خود صادق می‌باشم.

ب ـ در همه وقت به بنی نوع بشر کمک می‌نمایم.

ج ـ به اصولنامه و مقررات خارندوی پابند می‌باشم.

۲ـ قول و شرافت خارندوی قابل اعتبار است.

۳ـ خارندوی بشاه مملکت خویش، آمران والدین و همکاران خود وفادار و صادق می‌باشد.

۴ـ وظیفه خارندوی است تا مفید و مددگار بوده بهمه کمک نماید.

۵ـ خارندوی برادر هر فرد خارندوی و دوست همه کس است بدون در نظر گرفتن تبعیض نژادی اختلاف و تفریق طبقات در جامعه و غیره.

۶ـ خارندوی حلیم مودب با جرئت و احترام کار است.

۷ـ خارندوی در مقابل حیوانات مهربان و با ترحم می‌باشد.

۸ـ خارندوی مطیع و فرمانبردار بوده احکام مشروعه و اوامر والدین و اولوالامر را اطاعت می‌نماید.

۹ـ خارندوی در مصائب قوی دل و صابر بوده همیشه بشاش و خندان می‌باشد.

۱۰ـ خارندوی مسرف و خرابکاری نبوده و همیشه مقتصد می‌باشد.

۱۱ـ خارندوی دارای فکر و قلب بی آلایش بوده در کردار، گفتار و رفتار خود صادق و پاک می‌باشد.

۱۲ـ خارندوی در هیچیک از احزاب سیاسی شرکت ننموده در پیشبرد اغراض شخصی و سیاسی افراد کمک نمی‌نماید. و همیشه مفاد ملت و دولت خود را معتبر می‌شمارد.

تشکیلات خارندوی: تشکیلات خارندوی تقریبا در تمام ممالک عالم یکسان بوده چه انجمن خارندوی نظر به سن و سال افراد خودداری سه دوره می‌باشد دوره اول شامل اطفال است که بین سنین ۷ـ۱۲ واقع و آنها را بنام (زمرک) یاد می‌کنند.

مشمولین دوره دوم و یا صنف دوم اطفال می‌باشد که سن آنها بین ۱۲ و ۱۸ سال بوده و بنام نبیگهوال یاد می‌شوند.

دوره سوم و یا صنف سوم اشخاصی را می‌پذیرد که سن آنها بالاتر از ۱۸ سال باشد بنام (پالندوی) یاد می‌شود فعلا وزارت معارف در اثر فیصله و قبولی مجلس عالی وزراء تشکیل و تاسیس دوره اول و دوم یعنی زمرک و نبیگهوال را در نظر دارد و در مرحله اول تعداد مشمولین را به (۳۰۰) نفر تخمین می‌نماید البته اساسات انجمن خارندوی ایجاب تشکیلات اداری را می‌نماید که دارای نمونه نسبتا متحدالشکلی در تمام ممالک عالم می‌باشد.

۱ـ خارندوی اعلی و رئیس عمومی افتخاری که علی العموم رئیس دولت و یا یکی از اشخاص عالیرتبه دولت می‌باشد.

۲ـ شورای عالی خارندوی: مرکب است از موسین قوماندان اعلی خارندوی رئیس مسئول خارندوی آمرین موسسات خیریه که به خارندوی علاقه‌مند بوده و ارزش علمی و شخصی آنها ثابت باشد.

۳ـ قوماندان اعلی خارندوی: که علی العموم وزیر معارف می‌باشد.

۴ـ رئیس مسئول خارندوی: که وظیفه‌دار تمام امور اداری و تریبون انجمن می‌باشد.

۵ـ کمیته گروپ مرکب از رئیس مسئول و سرگروپ‌ها.

۶ـ گروپهای گروپ دارای سرگروپ دو نفر نائب و ۲۲ نفر افراد می‌باشد.

۷ـ مربیان که تعلیم و تربیه افراد خارندوی مربوط به آنها می‌باشد.

پروگرامهای تربیوی خارندوی متضمن انکشاف لیاقت و استعداد افراد آنست.

خارندوی به آن علاقه و احتیاج دارد نیز و توسط آن تقویت می‌یابد ولی منظور این است که خارندوی در هر رشته مهارت و لیاقت حاصل نماید بلکه هر یک از افراد خارندوی مطابق بشوق و علاقه خاص خویش به صنایع که موافق ذوق و استعداد اوست آشنائی و مهارت پیدا کند تا آن استعدادهای طبیعی و ذاتی که نامکشوف مانده بیدار گردد.

مسلخ: اولین سنگ تهداب این موسسه به سرمایه تقریبا (۲۰/۰۰۰/۰۰۰) افغانی از طرف بانک ملی توسط شرکت تعمیراتی آباک مانده شد که شروع تاسیس آن ۱۳۱۷ و ختم کار و جریان اجراآت مقدماتی آن یعنی شروع فعالیت آن تا اواسط سال ۱۳۲۳ دوام نمود.

ابتدا این موسسه در سال ۱۳۲۴ مربوط وزارت داخله شد و در سال ۱۳۲۵ زیر اداره ریاست زراعت قرار گرفته و به سال ۱۳۲۶ بشکل یک ریاست جداگانه تشکیل و متعاقب آن در سال ۱۳۲۸ تحت اداره ریاست بلدیه گذاشته شد در برج جدی سال ۱۳۲۹ بریاست کوپراتیف مامورین مربوط و از اول اسد ۱۳۳۰ تحت اداره اول اسد ۱۳۳۰ تحت اداره وزارت دفاع ملی قرار گرفت که از آن وقت تا حال این موسسه زیر اداره ریاست لوازم وزارت دفاع ملی بوده و مصروف فعالیت می‌باشد.

سیلو: (گدام) عمارت سیلو که یکی از مبانی بزرگ کابل شمرده می‌شود در دامنه علی‌آباد واقع است تعمیر این موسسه بموجب قراردادیکه با کمپنی «تخنو اکسبورت شوروی» از طرف وزارت مالیه افغانستان در برج حوت سال ۱۳۳۳ هـ ش منعقد شد آغاز یافت و کار آن در برج

جدی ۱۳۳۵ ختم گردید. این گدام غله به عصری‌ترین طرز ساخته شده است. که دارای ۸۰ کندو می‌باشد که هر کندو برای ۲۵۰ تن غله گنجایش داشته و گنجایش مجموعی آن‌ها ۲۰ هزار تن معال ۲۶ هزار خروار می‌باشد. این موسسه و عمارات لاحقه آن در حدود ۵۲ هزار متر مربع زمین را احتوا کرده است. ساختمان آن کاملا کانکریت است. سیلو دارای آسیاب، فابریکه نان‌پزی، گدام آرد و غیره می‌باشد و فعلاً علاوه بر ذخیره غله که غایه اصلی آن است، نان، کیک‌ها و کلچه‌های متنوع هم پخته بدست‌رس اهالی می‌گذارد.

عمارت آسیاب: دارای شش طبقه بوده ۲۰ متر طول ۱۲ متر عرض و ۲۸ متر ارتفاع دارد و در ظرف ۲۴ ساعت مقدار ۶۰ تن غله را که در حدود ده هزار سیر کابل می‌شود آرد می‌کند.

گدام آرد: یک طبقه است به طول ۷۰ متر و عرض ۲۰ متر و ظرفیت ۹۰۰ تن که تقریباً یک لک و سی هزار سیر کابل می‌شود.

فابریکه نان‌پذی: سه طبقه است بطول ۸۰ متر و عرض ۲۰ متر و ارتفاع ۲۲ متر و در ظرف ۲۴ ساعت مقدار ۵۳ تن نان پخته می‌کند که تقریباً معادل به یکصد خروار کابل می‌شود.

مکاتب حوزه شهر کابل:

۱ـ لیسه حبیبیه

۲ـ « استقلال

۳ـ « نجات

۴ـ « غازی

۵ـ « نوی کابل

۶ـ « خوشحال خان

۷ـ « ملالی

۸ـ « زرغونه

۹ـ « مکتب متوسطه رحمان بابا

۱۰ـ « «رابعه بلخی

۱۱ـ « «بلقیس

۱۲ـ « «درالمعلمین مسلکی

۱۳ـ « «متوسطه ابن سینا مسلکی

۱۴ـ « «لیسه زراعت

۱۵ـ« «تجارت
۱۶ـمکتب تخنیک ثانوی مسلکی
۱۷ـ« صنایع مسلکی
۱۸ـ« درالعلوم عربی «
۱۹ـمکتب دارالحفاظ مسلکی
۲۰ـمدرسه علوم شرعیه مسلکی
۲۱ـمکتب میخانیکی مسلکی
مکتب ابتدائی
۲۲ـمکتب عاشقان و عارفان
۲۳ـ« سردار جان خان
۲۴ـ« ابوریحان
۲۵ـ« ابتدائی بیهقی
۲۶ـ« « عنصری بلخی
۲۷ـ« « قاری عبدالله خان
۲۸ـ« « دقیقی
۲۹ـ« « پارساه
۳۰ـ« « حصه اول شاه دو شمشیره
۳۱ـ« « حصه دوم شاه دو شمشیره
۳۲ـ« « منوچهری
۳۳ـ« « مسعود سعد
۳۴ـ« « شاه شهید(ع)
۳۵ـ« « حصه اول سید جمال‌الدین
۳۶ـ« « حصه دوم سید جمال‌الدین
۳۷ـ« « تجربوی علاوالدین
۳۸ـ« « سپین کلی
۳۹ـ« « محمود
۴۰ـ« « میرویس

۴۱ـ« « شاه ولی
۴۲ـ« « بی‌بی مهرو(ع)
۴۳ـ« « غازی محمدایوب خان
۴۴ـ« « مستوره غوری اناث
۴۵ـ« « ستاره غوری
۴۶ـ« « حاذقه هیروی
۴۷ـ مکتب ابتدائی محجوبه هیروی غوری.
۴۸ـ« « اعایشه درانی غوری.
۴۹ـ« « زینب هوتکی.
۵۰ـ« « عینو غوری.
۵۱ـ« « حلیمه غوری.
ب ـ (مکاتب مربوطه حوزه ولایت کابل)
۱ـ مکتب ابتدائی ده یحی.
۲ـ« « ده خداداد.
۳ـ« « بگرامی.
۴ـ« « شیوکی.
۵ـ« « خورد کابل.
۶ـ« « بتخاک.
۷ـ« « چهار آسیاب.
۸ـ« « تنگی سیدان.
۹ـ« « چهلستون.
۱۰ـ« « چهار قلعه.
۱۱ـ« « قلعه قاضی.
۱۲ـ« « مرکز پغمان.
۱۳ـ« « خواجه مسافر.
۱۴ـ« « خواجه لکن.
۱۵ـ« « سرایخواجه.

۱۶ـ« « استالف.

۱۷ـ« « شکردره.

۱۸ـ« « گل دره.

۱۹ـ« « قلعه سرداربیگ.

۲۰ـ« « کلکان.

۲۱ـ« « برکی برک.

۲۲ـ« « برکی راجان.

۲۳ـ« « چرخ.

۲۴ـ« « خوشی.

۲۵ـ« « پادخواب شانه.

۲۶ـ« « کلنگار.

۲۷ـ« « محمداغه.

۲۸ـمکتب ابتدائی زرغون شهر.

۲۹ـ« « ده نو.

۳۰ـ« « کتب خلیل.

۳۱ـ« « سیدآباد وردک.

۳۲ـ« « تکیه.

۳۳ـ« « بمبائی وردک.

۳۴ـ« « تنگی وردک.

۳۵ـ« « دایمیر دادوردک.

۳۶ـ« « جغتووردک.

۳۷ـ« « میدان.

۳۸ـمکتب ابتدائی نرخ میدان.

۳۹ـ« « مرکز دایزنگی.

۴۰ـ« « راقول بهسود.

۴۱ـ« « تگاب وردک.

۴۲ـ« « لعل و سرجنگل.

۴۳ـ « « مرکز یکاولنگ.

۴۴ـ « « ده سرخ.

مکتب دهاتی:

۴۵ـ « « بازوخیل.

۴۶ـ « « سروبی.

۴۷ـ « « ده کلان موسهی.

۴۸ـ « « موسهی سفلا.

۴۹ـ « « مکتب فرزه.

۵۰ـ « « شکردره.

۵۱ـ « « غازه.

۵۲ـ « « مرکز بهسود.

۵۳ـ « « حصه اول بهسود.

۵۴ـ « « سرچشمه.

۵۵ـ « « قول خویش.

۵۶ـ « « شاداب.

۵۷ـ « « تگاب رموز.

۵۸ـ « « تربلاق.

۵۹ـ مکتب دهاتی زرسنگ.

۶۰ـ « « خوردک تخته.

۶۱ـ « « گرم آب.

۶۲ـ « « زرابن.

۶۳ـ « « مرکز دایکندی.

۶۴ـ « « اشتری.

۶۵ـ « « شیخ میران.

۶۶ـ « « مرکز شهرستان.

۶۷ـ « « غاف.

۶۸ـ « « پورک.

۶۹ـ« « ترخاب.

۷۰ـ« « شیخ آباد.

۷۱ـ« « پل سرخ.

۷۲ـ« « جلریز.

۷۳ـ« « ارغنده.

۷۴ـ« « للندر.

۷۵ـ« « بابه قشقار.

۷۶ـ« « کارنده کوهدامن.

۷۷ـ« « برگ.

۷۸ـ« « تکانه.

۷۹ـ« « اناثیه ده خداداد.

۸۰ـ« « ازبین.

۸۱ـ« « سنگ‌لاخ.

فابریکات کابل:

ماشینخانه، فابریکه گوگردسازی، فابریکه حجاری و نجاری، فابریکه چرمگری، فابریکه پشمینه‌بافی، فابریکه میخانیکی جنگلک که فابریکات مذکور قبلا در جداول تحت عنوان فابریکات افغانستان چاپ شده مراجعه شود. اما فابریکه چینی‌سازی شاکر که جدیدا بکار آغاز نموده مختصرا معرفی می‌گردد.

فابریکه چینی‌سازی شاکر: این فابریکه شخصی بوده بسرمایه ابتدائی ۷۵ لک افغانی در نصف اخیر سال ۱۳۳۵ بکار آغاز نموده و بعد از ۱۶ ماه به تولید آغاز و برای اولین مرتبه در جشن استقلال سنبله ۱۳۳۶ تولیدات آن بمعرض نمایش بعدا طرف استفاده ضرورت‌مندان قرارداد این فابریکه هنوز طوریکه شاید و باید تکمیل نگردیده و بعد از اکمال که طبعا یکی دو سال را در بر خواهد گرفت تولید روزانه آن به ده هزار عدد خواهد رسید و امید است به کمک فابریکه چینی‌سازی که در قندوز در شرف ساختن است بتواند احتیاج مملکت را مرفوع سازد سامان این فابریکه از جاپان وارد شده و به کمک متخصصین جاپان بکار انداخته شده اما یک تعداد از جوانان بکار انداخته شده امید است بزودترین فرصت این فابریکه از طرف خود جوانان مملکت پیش برده شود فعلا از گل چینی نیش پشته کار گرفته شده حاضرا ظروف چینی

که ذریعه این موسسه تولید و بدسترس اهالی گذاشته می‌شود بسیار مرغوب و ده استقبال زیاد می‌شود اگر نفاست ارزانی ظروف این موسسه از یکطرف و استقبال گرم اهالی از طرف دیگر به همین و تیره چندی دوام کند بدون شبهه در اندک مراحل تکامل خود را می‌پیماید.

تنویر شهر کابل: باید گفت که قوه محرکه فابریکات کابل که فوقا ذکر شد و هم تنویر شهر کابل توسط فابریکه‌های برق جبل السراج، چک وردک، و سروبی انجام می‌پذیرد که راجع به فابریکات مولد برق در جلد اول قاموس جغرافیائی تذکر داده شده.

بانک ملی: چون در اثر بحران سال ۱۳۰۷ وضع اقتصادی بکلی بر هم خورده بود و از طرفی برای تورید مایحتاج از خارج در مرحله اول بیک مقدار زیاد اسعار ضرورت شدیدی محسوس می‌شد، و تجارت صادراتی ما بصورت منظم و به پیمانه کافی جریان نداشت تا ازان طریق احتیاج اسعاری مملکت تا اندازه تامین می‌گردید، تمام معاملات اسعاری مملکت را چند نفر صراف با سرمایه‌های کوچک و دستگاهای غیر قابل ملاحظه ایفا می‌کردند که در واقع وجود و عدم آنها از نقطه نظر مفاد عمومی مملکت مساوی بود تجارت مواد عمده مملکت راکه پوست قره قل و پشم بود تجار اجنبی یا اجنت‌های‌شان اجرا می‌کردند اگر یک عده تجار داخلی هم با سرمایه کوچک بصدور یک مقدار پوست، پشم، میوه و غیره مبادرت می‌ورزیدند اولا از نقطه نظر سرمایه غیر مکفی و نبودن موسسات کریدتی حجم معاملات آنها قلیل بود و فقط می‌توانستند اموال خود را در شهرهای سرحدی ممالک هجوار توسط کوتی‌داران آنجا بفروش رسانند اگر کوتی‌داران مذکور از نقطه نظر استفاده جوئی فروش اموال‌شانرا بوسایل بتعویق می‌انداختند از حیث مشکلات پولی مجبور می‌شدند که اموال خود را بقیمت نازل بفروش رسانند و همان اموال تجار افغانی دریعه کوتی‌داران و تجار اجانب به بازارهای اصلی فروش و منافع حقیقی آنرا بجیب خود انداختند و برای مملکت چیز مهمی حاصل نمی‌شد تجار افغانی که اموال خود را در خارج بقیمت نازل بفروش می‌رسانیدند برای اینکه جهت ادامه کار خویش منفعتی بدست آورده باشند کوشش می‌کردند که اموال التجاره خویش را در داخل مملکت بقیمت نازلتری از مستحصلین خریداری کنند، این رویه مستحصلین را متضرر و در نتیجه تولیدات و ثروت ملی رو بسقوط می‌رفت. حکومت افغانستان در قدم اول برای جلوگیری از تنزل مسلسل قیمت پول افغانی در مقابل اسعار خارجی و حمایه ارزش پول مملکت تاسیس موسسه را بنام شرکت سهامی در سال ۱۳۰۹ بسرمایه (۵) ملیون افغانی اراده فرمود و ازین سرمایه مبلغی هم برای قرضه و کریدت تجارتی تعیین گردید اما عدم اعتیاد تجار و سرمایه‌داران

باینگونه موسسات و عدم مساعدت و اشتراک‌شان در این کار و بالاخره طرز اداره موسسه مذکور منظور اساسی را تامین کرده نتوانست. در سال ۱۳۱۲ یکعده تجار که در اثر معاملات تجارتی با دول همسایه باصول تجارت و بانکداری و موسسات اقتصادی آشنائی داشتند از وضع اقتصادی مملکت متأثر و از ارشادات و رهنمائی‌های حکومت متحسس گردیده داوطلبان حاضر شدند که بنابر تجویز دولت در تاسیس شرکت سهامی که در امور مالی و اقتصاد ملی مملکت مصدر فعالیتی شده بتوانند با سرمایه‌های خویش عملا اشتراک نمایند و با این تصمیم تجار مذکور که موسسین بانک ملی می‌باشند بانک ملی بتاریخ برج ثور ۱۳۱۲ بحیث اولین بانک سهامی در افغانستان با سرمایه ابتدائی (۸) ملیون افغانی بوجود آمد. به نسبت اینکه بانک و بانکداری در مملکت سابقه نداشت کسی راضی نمی‌شد که پول دارائی خود را در اتحادیه‌های تجارتی و شرکتهای سهامی شامل و آنرا نزد بانک بگذارد. حکومت برای جلب اطمینان طبقه تجار و سرمایه‌دار و تثبیت امنیت حقوقی در امتیازنامه بانک ملی که به تصویب تاریخی ۲۸ سنبله ۱۳۱۱ مجلس عالی وزراء و صحه ملوکانه رسیده مانند مقررات دیگر ممالک تفتیش و معلوم کردن دارائی اشخاص راکه در بانک بحساب جاری یا امانت می‌گذارند ممنوع و محفوظ قرار داد باین رویه و ترتیب بانک ملی موفقانه شروع بکارکرد و مفید بودن خود را برای مملکت عملا ثابت ساخت که در مدت بیست سال در شقوق بانکداری، تجارت و صناحت خدمات زیادی نموده است. سرمایه فعلی آن ۵۰۰ ملیون افغانی می‌باشد. بانک ملی در تمام ولایات افغانستان و همچنان در لندن، نیویارک، هامبورگ، کراچی، پشاور، چمن و بمبئی شعبه و نمایندگی‌هائی دارد.

دافغانستان بانک: اسم رسمی این بانک (دافغانستان بانک) است و در عین وقت بانک مرکزی و بانک ناشرنوت نیز است از آنرو افغانستان بانک بنام (دافغانستان بانک) که دال اضافی است موسوم گردیده و چون (۹۳،۳۳) فیصد سرمایه این بانک بدولت تعلق دارد بنام بانک شاهی هم شهرت دارد. بانک افغانستان یا دافغانستان بانک در (۲۵) حمل ۱۳۱۸ شروع بکار کرده از تاریخ افتتاح خود به نشرنوت بانکی و دادوستد اسعاری شروع کرده است لیکن کنترول و نظارت اسعاری عمومی افغانستان را در سال ۱۳۲۲ بصورت قطع بدست گرفت ساحه فعالیتهای دافغانستان بانک در اساسنامه آن توضیح شده‌که ذیلاً طور اختصار قید می‌گردد. طبق ماده اول اساسنامه (دافغانستان بانک) حق انحصار و امتیاز انتشار بانک نوت را در افغانستان داراست. مطابق ماده چهارم وظائف عمده بانک حاوی مراتب ذیل است:

الف ـ تعیین نرخ پول.
ب ـ انتظام نرخ و جریان پول.
ج ـ انتظام نرخ تبادله و بازار پول.
د ـ اجرای معاملات خزاین دولتی حسب مقررات جداگانه آن.
هـ اتخاذ تصمیمات لازمه بغرض تثبیت سکه افغانی باتفاق حکومت.

همچنان بر اساس ماده یازده همین اساسنامه دافغانستان بانک عملیات ذیل را انجام می‌دهد:

نشر و انتظام پول کاغذی.

اجرای کلیه عملیات خزانه‌داری و معاملات بانکی دولت، بلدیه‌ها و دیگر ادارات دولتی در داخل و خارج مملکت.

مطابق تجویز شورای عالی بانک در انتشار هر گونه اوراق بهادار راجع بعملیات کلیه ادارات دولتی و بلدیه‌ها اشتراک نمودن.

خرید و فروش طلا و نقره.

خرید و فروش اسعار خارجه.

خرید و فروش اسهام و اوراق بهادار و اسناد استقراضی بحساب ثالث.

حفظ و اداره طلا و نقره، اسهام، اوراق بهادار و اسناد استقراضی و اسناد و سایر اشیای قیمتی مقابل حق الزحمه.

قبول ودایع بحساب جاری و امانات.

حصول و اجرای اسناد ساده و یا وثیقه بحساب شخص ثالث که معامله‌دار بانک شخص ثالث را ببانک معرفی کند. بشرط قبولی شخص مذکور و مرافقه بانک.

اجرای هر گونه معاملات تادیه و انتقال نقدی در داخل و خارج.

صدور هر گونه اعتبار بالای داخل و خارج، و تنزیل مکرر هر گونه اسناد تجارتی.

اعطای قرضه در مقابل اسناد استقراضی حکومت، افغانی، طلا و نقره و غیره.

اشتراک مستقیم یا غیر مستقیم در موسسات در نشر اسناد بهادار.

اعطای قروض بدولت و کلیه ادارات دولتی.

اعطای قرضه به بلدیه‌ها.

اعطای قرضه و شرائط عمومیه برای بانک‌ها، شرکتهای صناعتی و زراعتی و موسسات

تجارتی فلهذا بمنظور فراهم کردن تسهیلات دوران پولی و معاملات بانکی و ایفای وظیفه خزانه‌داری دولت ابتدا در ولایات بزرگ و بعدا طبق ضرورت بدیگر نقاط مملکت تا حال (۱۸) نمایندگی در نقاط آتی افتتاح گردیده: غزنی، قندهار، گرشک، لشکرگاه، فراه، هرات، میمنه، اندخوی، آقچه، مزارشریف، بدخشان، قندز، بعلان، پروان، ننگرهار، خوست، گردیز، و نباری خانگه، جاده میوند کابل و همچنان دوکارپوریشن در لندن و نیویارک افتتاح گردیده که در اجرای معاملات فروش امتعه صادراتی افغانستان و غیره امور لازمه کار می‌نماید.

سرمایه ابتدائی دافغانستان بانک یکصد و بیست ملیون افغانی تثبیت شده بود و در سال (۱۳۳۶) چهارصد ملیون تصویب گردیده که از آنجمله (۲۴۰) ملیون آن تادیه گردیده است.

درهنی او تعمیراتی بانک: در اواخر سال ۱۳۲۶ به سرمایه سی ملیون افغانی به حیث یک موسسه تعاونی به منظوری امداد به عمرانات شهر و تعمیر خانه‌های مدرن و مراعات حفظ الصحه ترتیب زینت شهر اعطای قروض برای مامورین بی بضاعت وزارت‌خانه‌ها موسسات و اهالی و رفع حوائج مردم از راه پیشبرد وظایف بانک رهنی روی کار آمد در آن اوان طبق پروژه نخستین از راه کریدت‌های خزینه تقاعد و دافغانستان بانک تقویه و انکشاف می‌نمود ساحه فعالیت موسسه قبل از تشکیل آن به شکل بانک اکثراً در قسمت کردیت‌های نقده بوده که به مامورین مستحق نیز به همین اساس معاونت می‌شد.

در سال ۱۳۳۳ طبق تبصره ماده دوم پروژه کیسه عمرانی به تجویز مقامات عالیه بشکل بانک رهنی تعمیراتی تشکل نمود در این تحول سرمایه تثبیت شده بانک مبلغ شصت ملیون افغانی تعیین گردیده که این مبلغ سرمایه اصلی کیسه عمرانی و فروش خزینه تقاعت دافغانستان بانک را احتوا نموده وقتا به دوران قروض مامورین و رهنی انداخته شده بود ریاست دافغانستان بانک و خزینه تقاعد قرضه‌های سابقه را به سهمیه سرمایه خودها تبدیل ساخته جریان اعطای قروض را به بانک قطع نمودند که ازین نگاه فعالیت کریدتی و تعمیراتی بانک صرف بر روی پول‌های حصول شده قرض‌های بدوران افتاده سیر نموده و کوشش به عمل آمد که پولهائیکه از مدارک قروض مختلفه بدست آمده به شقوق مربوطه آن بدوران انداخته شود قرضه مامورین رویهمرفته جهت تکمیل خانه‌های نیمکاره تحت تضمیم به مستحقین آن توزیع و من حیث انسداد اعطای قروض نقده جدید به مامورین به اعمار کارته مامورین اقدام به عمل آمد. ناگفته نماند که این بانک از ابتدای تاسیس خود تا حال در قسمت عمران مرکز خدمتی مهمی را انجام داده است.

بانک زراعتی و صنایع روستائی: به مطلوب معاونت دهاقین و صنعتگران کوچک و بلند بردن معیار تولیدات زراعتی و صناعتی مملکت در ماه عقرب ۱۳۳۲ تاسیس شده و سرمایه ابتدائی مبلغ یکصد و پنجاه ملیون افغانی می‌باشد که ازان ۵۱ فیصد اسهام دافغانستان بانک و ۴۹ فیصد اسهام اشخاص انفرادی و دیگر موسسات است پروگرام کار بانک زراعتی اعطای قرضه برای دهاقین و صنعتگران ناتوان است. و قرضه‌هائی که بانک می‌دهد برای کارهای ذیل می‌باشد.

۱ـ برای ازدیاد منابع آب در زراعت از قبیل حفر کاریز و انهار و نصب نمودن بمبه وارهت و امثال آن تا زمین‌های لامزروع تحت زراعت آورده شوند.

۲ـ برای آباد زمین‌های باطلاق و رستی و بلند بردن تولیدات زراعتی.

۳ـ برای احداث باغها و قوریه‌ها و بلند بردن عایدات و قیمت زمین.

۴ـ برای تاسیس کوپراتیف‌های زراعتی و صناعتی بمرام تقویه دهاقین و صناعت پیشگان.

۵ـ برای تورید ماشین‌ها و آلات مختلفه زراعتی طرف ضرورت زارعین.

۶ـ برای خریداری تخم حیوانات مورد ضرورت دهاقین بی بضاعت.

نمایندگی‌های بانک در بغلان، مزارشریف، میمنه، بدخشان، غزنی، قندهار، گرشک، فراه، هرات، گردیز، و ننگرهار بوده و باساس مقررات معینه به زارعین برای مرام‌های فوق الذکر قرضه‌های زراعتی می‌دهند. کوپراتیف‌های زراعتی که تحت اثر بانک کار می‌کنند در غزنی، لوگر، چهار آسیاب، کوهدامن و استالف تاسیس شده است و سرمایه‌شان از اسهام بانک و مردم مشترک تشکیل یافته است و مرام از تاسیس این کوپراتیف‌ها معاونت به زارعین و صنعتگران ناتوان می‌باشد که باساس تصمیمات مشترک اعضای کوپراتیف انجام می‌یابد.

بانک خون: این بانک اولین بار در ۲۵ حمل (۱۳۳۷) افتتاح گردید. فکر تاسیس این دستگاه که گنجایش صد بوتل خون (هر بوتل ۵۰۰ سی‌سی) را دارد پنج سال قبل بوجود آمده و از آنوقت به بعد برای تهیه چنین دستگاهی کوشش شده است، چنانچه یک دستگاه بانک خون در خلال سالهای مابعد بوطن وارد و در اثر بعضی خرابی‌ها و نقائص که در موقع حمل و نقل در آن وارد گردیده بود بلااستفاده مانده است سپس در سالهای اخیر در اثر تقاضای شعبات مربوط دستگاه جدید (موجوده) با لوازم آن بقیمت یکهزار دالر خریداری و یکسال قبل بکابل وارد گردیده که اینک بکار افتاده است و در مواقع عاجل و غیره بمریضان که خون داده می‌شود ازان استفاده بعمل می‌آید.

لست موسسات و شرکت‌های مربوط ولایت کابل:

اسم شرکت	نوعیت	تاریخ تاسیس
۱ـ شرکت نساجی	سهامی	۱۳۱۵/۲/۱۵
۲ـ شرکت برق	سهامی	۱۳۱۹/۷/۱
۳ـ شرکت صادراتی قره‌قل	سهامی	۱۳۱۹
۴ـ شرکت سهامی اقتصاد	سهامی	۱۳۱۹
۵ـ شرکت پروان	سهامی	۱۳۲۱
۶ـ شرکت حجاری و نجاری	سهامی	۱۳۲۰
۷ـ شرکت اقبال		
۸ـ چرم‌گری و بوت‌دوزی		
۹ـ ستوری		
۱۰ـ شرکت شعاع		
۱۱ـ شرکت لمر	سهامی	
۱۲ـ شرکت تضامنی ایماق و پسران	تضامنی	۳۲/۱/۲۹
۱۳ـ دوریو سهامی شرکت	سهامی	۳۳/۱۲/۱۹
۱۴ـ شرکت مرستون	تعاونی	۱۳۳۳
۱۵ـ دکلمو شرکت	لمتد	۳۳/۱۰/۱۸
۱۶ـ شرکت تضامنی مختارزاده	تضامنی	
۱۷ـ شرکت صادرات میوه کابل	سهامی	
۱۸ـ شرکت هوائی آریانا	سهامی	فرمان ۲۶۱۱۹۱ میزان ۱۳۳۳ صدارت
۱۹ـ شرکت چرمگری حیدرلمتد	سهامی	
۲۰ـ شرکت صناعتی بوت‌دوزی بقا		
۲۱ـ موسسه رفاه		
۲۲ـ کوپراتیف مالداری قره‌قل	کوپراتیف	فرمان ۲۶/۱۲۲۵ عقرب ۱۳۳۲ صدارت
۲۳ـ دسمنتی خبنتو لمتد	لمتد	۱۳۳۵/۶/۲۱
۲۴ـ شرکت احمدشاهی	سهامی	۳۵/۴/۵
۲۵ـ موسسه صناعتی توفیق	صناعتی	

۲۶ـ شرکت پت.	سهامی	۳۵/۴/۱۱
۲۷ـ شرکت سهیل	سهامی	
۲۸ـ شرکت صباح	سهامی	۱۳۲۳
۲۹ـ شرکت ترانزیتی و بارچالانی	سهامی	
۳۰ـ شرکت سهامی تعمیرات	سهامی	۳۵/۳/۸
۳۱ـ شرکت دیپوی تعاونی	تعاونی	
۳۲ـ دبزی اوگوسفندی لمتد	شرکت لمتد	۳۵/۷/۴
۳۳ـ شرکت هوتل‌ها	تصدی دولتی	۳۱/۷/۱
۳۴ـ انحصارات دولتی	تصدی دولتی	
۳۵ـ شرکت صادراتی قالین	سهامی	۳۴/۳/۹
۳۶ـ شرکت ودان	سهامی	۳۵/۱۲/۷
۳۷ـ مطبعه دولتی	تصدی دولت	۳۵/۱/۲۹
۳۸ـ دیوتاره اودلو لمتد شرکت	لمتد	۳۶/۴/۱
۳۹ـ شرکت سمنت‌سازی افغان	سهامی	
۴۰ـ مطبعه ملی	صناعتی	
۴۱ـ موسسه روغنیات تعمیراتی	صناعتی	۳۳/۵/۲۰
۴۲ـ موسسه ترمیم موتر	صناعتی	
۴۳ـ شرکت کنجد و زغر	سهامی	
۴۴ـ شرکت ملگرو لمتد	لمتد	

تهیه آب مشروبات کابل: چهل سال قبل یعنی در اواخر سلطنت حبیب الله خان شهید برای آوردن یک مقدار آب از پغمان بکابل اقدام شد ولی تمدیدنل آب آن بکابل در عصر امانی صورت گرفت مگر بعد از مرور سالها نیازمندی شهر باندازه شده که دوره دوم نبار والی نظر به اهمیت این موضوع مستر گومیاما عضو اتحادیه آبرسانی را از جاپان برای سروی آب کابل استخدام نمود و در ۳۱ سنبله ۱۳۳۶ با مراسم خاص پروژه اول آبرسانی افتتاح گردید یک مقدار آب مشروب صحی بدسترس استفاده مردم قرار یافت.

تشکیل ولایت کابل: ولایت کابل که موقعیت آن بین خطوط تخمین ۶۹ درجه ۱۲ دقیقه ۱۸ و ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ و ۳۵ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع بوده

دارای حکومات و علاقه‌داری‌های ذیل است:

الف ـ حکومات کلان:

۱ـ حکومت کلان دایزنگی.

۲ـ حکومت کلان لوگر.

۳ـ حکومت کلان کوهدامن.

ب ـ حکومات درجه اول:

۱ـ حکومت بهسود.

ج ـ حکومت درجه ۲:

۱ـ حکومت چاردهی.

۲ـ حکومت پغمان.

۳ـ حکومت وردک.

۴ـ حکومت کلنگار.

۵ـ حکومت میدان.

د ـ حکومت درجه ۳:

۱ـ حکومت شکردره.

۲ـ حکومت قره‌باغ.

۳ـ حکومت کلکان.

۴ـ حکومت کلکان.

۵ـ حکومت لعل و سرجنگل.

هـ حکومت درجه ۴:

۱ـ حکومت ده سبز.

۲ـ حکومت بگرامی.

۳ـ حکومت یکاولنگ.

۴ـ حکومت شهرستان.

۵ـ حکومت سروبی.

و ـ علاقه‌داری‌ها:

۱ـ علاقه‌داری درجه ۲ استالف مربوط حکومت قره‌باغ کوهدامن.

۲ـ علاقه‌داری درجه ۲ چار آسیاب مربوط حکومت چاردهی.
۳ـ علاقه‌داری درجه ۲ خاک جبار مربوط حکومت بگرامی.
۴ـ علاقه‌داری درجه اول بهسود مربوط حکومت بهسود.
۵ـ علاقه‌داری درجه اول دایمیرداد مربوط حکومت وردک.
۶ـ علاقه‌داری درجه ۲ جغتو مربوط حکومت وردک.
۷ـ علاقه‌داری درجه ۲ محمد آغه مربوط حکومت کلنگار.
۸ـ علاقه‌داری درجه ۲ نرخ مربوط حکومت میدان.
۹ـ علاقه‌داری درجه ۳ جلریز مربوط حکومت میدان.
۱۰ـ علاقه‌داری درجه ۲ چرخ راسا مربوط حکومت کلان لوگر.
۱۱ـ علاقه‌داری درجه ۳ پل علم مربوط حکومت لوگر.
۱۲ـ علاقه‌داری درجه ۳ خوشی مربوط حکومت لوگر.
وکلاء شهر و حوزه ولایت کابل در شورای کابل:
الف: شهر کابل ۲ نفر
ب: از مربوطات ۱۶ نفر قرار ذیل:
۱ـ« چهاردهی ۱ «
۲ـ« ده سبز ۱ «.
۳ـ« بگرامی ۱ «
۴ـ« پغمان ۱ «
۵ـ« کوهدامن ۱ «
۶ـ« سروبی ۱ «
۷ـ« دایزنگی ۱ «
۸ـ« بهسود ۱ «
۹ـ« دایکندی ۱ «
۱۰ـ« یکاولنگ ۱ «
۱۱ـ« شهرستان ۱ «
۱۲ـ« لوگر ۱ «
۱۳ـ« میدان ۱ «

۱۴-« کلنگار ۱ «

۱۵-« وردک ۱ «

جاهای قابل دید: شهر کابل جاهای قابل دید و باغهای قشنگی دارد که بیشتر ازین باغها مربوط موسسات دولتی می‌باشد اما جاهای قابل دید از نقطه نظر یک سیاح حوالی و اطراف شهر کهنه کابل است که با ذکر مهمترین آنها می‌پردازیم.

الف - مواضع داخل شهر:

۱- چهاردهی: چهاردهی که آن را می‌توان یک باغ بزرگ نامید (شهر نوی کابل دران زیر تعمیر بوده و کارته ۴ آن فعلا ساخته شده است) جاهای قابل دید و تفریح‌گاهای زیادی دارد که بذکر جایهای بسیار مشهور آن می‌پردازیم:

الف - باغ بابرشاه: باغ بابرشاه در گوشه شمال شرقی منطقه چهاردهی بفاصله دو میل دور از شهر واقع بوده و یکی از باغهای تاریخی است این باغ بر دامنه کوه شیر دروازه یعنی کوهی که قسمت جنوب و جنوب غربی شهر قدیمی را تشکیل داده است افتاده و بانی آن امپراطور بابر معروف و از شاهان بزرگ سلسله مغلیه هند است بابرشاه شهر کابل را بسیار دوست داشت بواسطه که آب و هوای آن گوارای طبع او واقع شده بود به تعمیر این باغ پرداخته است علاقه‌مندی وی به کابل آنقدر زیاد بود که وقتیکه در آکره وفات کرد این سرزمین را از خاطر نکشید و وصیت کرد که جسد او را در کهسار کابل در آغوش خاکی که به آن از دل و جان محبت داشت بسپارند همان بود که تابوت او را از هند به افغانستان نقل و در قسمت علیای باغ مذکور دفن کردند. در کابل آثار بابرشاه و اخلاف او بسیار دیده می‌شود که علاوه بر باغ بابرشاه باغ علم گنج امروز است (باغیکه ماشین خانه حربی در یک قسمت آن تعمیر گردیده) که بابر آن را بنام (جهان‌آرا) در ۹۲۵ هـ طرح نموده بود علاوتا در سنگ کلانی که در حصه قلعه هزاره‌ها کابل به کوه شیر دروازه متعلق بود در سنه ۹۱۴ هـ یک تخت سنگی برای خود ساخته بر آن می‌نشست و نظرگاه آن را که تمام باغها بود تماشا می‌کرد. می‌گویند یک حوز سنگی بالای آن تخت ساخته و دران فرد ذیل را که زاده طبع خود اوست حک کرده بود.

(نوروز تو بهار و بت دلربا خوشست بابر بعیش کوش که عالم دوباره نیست)

در سنه ۱۰۱۶ که جهانگیر اکبر جلال‌الدین برای تماشای کابل آمده بود برین تخت سنگی حوض دیگر کنده و در تکیه‌گاه آن عبارت ذیل را نقر نمود و تختگاه پادشاه بلاد هفت اقلیم نورالدین جهانگیر پادشاه بن جلال‌الدین اکبرشاه که حالا حوض سنگی آن تخت را در موزه

کابل نقل داده‌اند اما خود سنگ با همان بزرگی خودکه بعضی تخت همایون و بعضی تخت سفر می‌گفتند در یکی از شبهای ماه حمل ۱۳۰۸ هـ ش از کوه جدا شده در معبر عام افتاد. همچنین عمارت سابقه مسجد شاه دو شمشیره (رح) آباد کرده نصرالدین همایون بابرشاه بوده است احاطه بالاحصار را تشکیل می‌داد و انگلیس‌ها آن را مسمار نموده‌اند در سنه (۹۰۴) کامران میرزا ولد بابرشاه تعمیر کرده بود. باغیکه امروز دران سفارت شوروی مسکن دارد در سنه ۱۰۱۶ بمقابل باغ جهان آرای بابر (باغ عالم گنج) جهانگیر نواسه او طرح کرده موسوم به (شهرآرا) کرده بود و هم مسجد سنگی باغ بابر تعمیر کرده شهاب‌الدین شاه جهان است که در سنه ۱۰۵۶ آباد نموده است در حال حاضر کافی قشنگ و حوض آب بازی آن که تازه احداث گردیده هر روزه در فصل بهار و تابستان برای قبول زائرین مفتوح است زیاده‌تر بر زیبائی و قشنگی آن افزوده است.

چهل‌ستون: چهل ستون (۴ میل بطرف جنوب غربی کابل) نیز از باغهای بسیار معروف و دارای عمارت قشنگ نظرفریبی است که روی تپه در حوالی قریه (اندکی) قرار گرفته و بر تمام چهاردهی ناظر می‌باشد باغ قشنگ و منظره سرسبز با عمارت زیبا و راهای پر گل آن باعث تفریح روح است.

گل باغ: از باغهای مشهور قریب کابل و ۷ میل از شهر کابل مسافه دارد جای با نزهت و خوش آب و هوای است رود کابل از بین آن عبور و بر قشنگی آن می‌افزاید دارای اقسام میوه و انواع گل و جاهای تفریح است.

باغ سپه‌سالاری غازی شاه محمودخان: بقدر تقریباً یک کیلومتر دورتر از گل باغ قسمت شرقی باغ سپه‌سالار با عمارت عصری قشنگ آن که بر فراز تپه بلندی آباد شده جلب نظر می‌کند که این باغ نیز از باغهای مهم و قابل دید کابل است چه از حیث منظره و چه از حیث گل و درخت و سبزه.

پارک قصر دارالامان: از عمارات بسیار عالیشان کابل که در وسط باغی بهمان خوبی واقع شده قصر بزرگ مخصوص وزارتخانه‌ها که ۵ میل دور از شهر قدیم است اینقصر بزرگ عالیشان که بطرز متین ساخته شده در تمام کابل نظیر ندارد باغ آن از حیث یک باغ عصری و قشنگ و قابل تماشا است.

تپه تاج‌بخش: در عقب قصر بزرگ بفاصله قریبا دو کیلومتر روی تپه بلندی که تپه تاجبخش گفته می‌شود یکی از قصرهای دولتی قرار دارد که قشنگی و زیبائی طراوت گلهای آن محرک احساسات لطیفه است.

پغمان: صیفیه پغمان در ۲۷کیلومتری غرب کابل به ارتفاع ۴۳۳۲ متر از سطح بحر واقع شده است در حقیقت یک باغ بسیار قشنگ و بزرگ کابل است امتیاز باغها بواسطه قشنگی و زیبائی که هر گوشه آن قشنگی و دلفریبی خاصی داشته یک جائی را به جای دیگر برتری می‌دهد دیده می‌شوند.

باغ شاهی پغمان: در اطراف تپه بلندی واقع است که در تمام مملکت بنابر حسن سلیقه و انتظام عصری بودن آن ممتاز است.

باغ عمومی پغمان: از باغ شاهی پغمان بگذریم سرکیکه بطرف دره پغمان راه بلدی می‌نماید اولا ما را به موضع نصب یادگار سپاهی گم‌نام معرفی و بعد از طاق ظفر به یادگار مظفریت اردوهائی افغان در حصول استقلال افغانستان تعمیر گردیده است. کمی راه که بگذریم بطرف دست راست اولا به هوتل بهار و بعدا به مسجد جامع بزرگ می‌رسیم که ازین جا هر دو راه مقابل ما را به باغ عمومی پغمان که از بهترین تفرجگاه عمومی بوده و یکی از باغهای قشنگ و عصری افغانستان شمار می‌شود راهنمائی می‌نماید ترتیب و انتظام و مرتبه‌های آن به کردهای گل رنگارنگ و درختان غلوی آلوبالو فواره‌ها، هوای لطیف عصرانه آن با منظره قشنگ و زیبائی خود نظر فریب و روح‌پرور است کافی قشنگ (مهتاب) در انجام و عمارت سینما در جلو آن عصر و شام دلفریب دارد.

قصر ستاره: در حوالی پغمان موسوم به بیگ توت راقع و این قصر که در کمر کوه تعمیر گردیده راهی که از پغمان به آنجا می‌رود از پیچ و خمها می‌گذرد و این قصر جایگاه خوبی است که مخصوصا فضای ساکن و خاموش اطراف آن باعث تقویه افکار و بواسطه که مشرف به منظره‌های سرسبز و شاداب وادیها و دره‌های اطراف است احساسات لطیفه انسانها را زنده و پرورش دهنده است. علاوه بر این جاها و مناظر فرحت افزای که در فوق ذکر گردیده سرتاسر پغمان قابل دید و تفرجگاه خوبیست سایه باغهای آن بالخاصه در هنگام تابستان سردی‌ای گوارای دارد. عمارات ییلاقی اهالی خواه بشکل تعمیر روستائی و خواه بشکل عصری در بین درختان آلوبالو، گیلاس و چارمغز و غیره که مخصوصا وقت شگوفه منظره سحرانگیز را بخود می‌گیرد با وضع شاعرانه و رومانتیک از هر گوشه سر می‌کشد. درختان توت و چارمغز در هر گوشه و کنار آن بکثرت دیده می‌شود.

کوهدامن: منطقه بسیار زیبا و قشنگ نزدیک کابل است همینکه مسافر از کوتل خیرخانه ۱۰ میل دور از شهر گذشت به این وادی شاداب و حاصلخیزی که بطول تخمین ۸۰کیلومتر و عرض

آن تخمین ۳۴ کیلومتر است واصل می‌گردد زمینهای زراعتی سرسبز و آبهای فراوان باغهای انگور قابل توجه و ملاحظه است کشمش و انگور که از کابل به پاکستان و هندوستان فرستاده می‌شود زیاده ازین منطقه حاصل می‌شود تاکستانهای وسیع و شاداب خوشه‌های لذیذ و لطیف انگور مسافرین را پذیرائی خوبی نموده اسباب رفع عطش‌شان را فراهم آورده می‌توانند نزدیکترین دره کوهدامن شکر دره تخمین ۲۴ کیلومتر دور از کابل است ازان بعد گل دره، فرزه با آبشارهای قشنگ و زیبای خود مسافر را بخود جلب می‌کند.

استالف: بفاصله تخمین ۵۳ کیلومتر دور از شهر کابل وادی معروف استالف که شباهت زیادی به پغمان دارد افتاده است باغهای پر میوه مخصوصا آلوبالو و گیلاس آن بدن را راحت و کام را شیرین می‌گرداند صنعت کلالی و کاشی‌سازی درین منطقه خیلی ترقی و شهرت دارد.

کابلانتو: موضعیست بفاصله ۵۴،۵ کیلومتر در جنوب غرب مرکب غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۸ درجه ۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۳ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کابل تسپر: کوهیست در جنوب شرق کنر مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۶ دقیقه ۲۴ و ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۳ و ۳۸ دقیقه ۶ و ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کابل خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۲۷ کیلومتر بطرف جنوب شرق ارگون مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۱۹ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۷ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کابل خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۳۶،۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق سرای خواجه در علاقه حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۲۱ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۶ دقیقه ۱۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کابل زان: قریه‌ئیست بفاصله ۳۰،۵ کیلومتر در جنوب رخه پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۲۶ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۵ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاپیسا: در تشکیلات اداری حکومت کلان است که بنام «حکومت کلان کاپیسا» یاد شده و بحکومت اعلی پروان مربوط می‌باشد و بر حوزه‌های تگاب، نجراب و کوهستان شامل است این حکومت حاوی سه حکومتی ماتحت و سه علاقه‌داری است حسب ذیل:

۱ـ حکومت درجه ۲ تگاب.

۲ـ حکومت درجه ۲ کوهستان.

۳ـ حکومت درجه ۴ نجراب.

۴ـ علاقه‌داری درجه ۳ اله سای مربوط حکومتی تگاب.

۵ـ علاقه‌داری درجه ۳ محمود عراقی متعلق بحکومت کوهستان.

۶ـ علاقه‌داری درجه ۳ در نامه متعلق حکومت کوهستان.

راجع به علاقه‌داری و حکومات متعلق کاپیسا تحت عنوان هر کدام حتی الامکان معلومات داده شده است به عناوین آنها رجوع شود.

کاپیسا در نگاه تاریخ: مولفین قدیم چین (کاپیسا) یا جلگه کوهدامن حالیه را باسم (کیاپیس) یا (کی پن) یاد کرده‌اند موقعیکه زوار چینی (هیوان تسانگ) در سال ۶۳۱ م از بلخ رهسپار هند بود وارد کاپیسا شد. کاپیسا از طرف شمال متکی به سلسله جبال پر برف هندوکش و سه قسمت دیگر جلگه ذوذنقه شکل را کوهای سیاه یعنی جبالیکه برف آن در تابستان ذوب می‌شود احاطه کرده است موسیو فوشه نیز تشریحات زوار را تصدیق کرده می‌گوید جلگه کاپیسا تقریبا (۶۰) کیلومتر شمالا جنوبا و (۲۰) کیلومتر شرقا غربا افتاده است، اگر چند غدیر کوچکی دران وجود می‌داشت تماما شبیه به کشمیر می‌بود. کاپیسا بواسطه موقعیت جغرافیائی خود راهای عمده هندوکش و معبر بزرگ و مقدس تجارتی و مذهبی بین هند (و بکتریان) را حایز بود طوریکه امروز بازار کوچک چهاریکار نسبتا خیلی مهیج و در پای دامنه جنوبی هندوکش مرکز کوچکی تجارتی شمرده می‌شود در دوره قبل الاسلام در موقعیکه بلخ مرکز تجارتی بین‌المللی امپراطوری‌های (رومی، چین، ساسانی) بود تمام مال التجاره حوزه اندوس (نکافن) و کابل وارد کاپیسا می‌شد و در آنوقت کاپیسا از نقطه نظر تجارتی هم مقام ارجمندی داشته چنانچه (هیوانتسانگ) شاهد این مدعا است.

در کاپیسا هر نوع مال‌التجاره بکثرت یافت می‌شد و حاصلات زراعتی آن فراوان بود. جلگه کاپیسارا رودخانه‌های سیلابی (پنجشیر، غوربند) با یکعده جویبارهای خروشان دیگر عبور می‌کند. این رودخانه‌های سیلابی در طی مرور زمان مجرای خویش را خیلی سائیده‌اند قسمیکه امروز استفاده‌های اولی از آنها نمی‌شود و بدین جهت مهمترین قسمت کاپیسا که عبارت از دشت (بگرام) و (برج عبدالله) یعنی (ماکن شهرهای قدیم عصر یونانی و سیتی) باشد سرسبزی خود را از دست داده است، زیرا در آنوقت بگرام پای‌تخت سلاطین یونانی کابل زمین و مقر

امپراطوری شاهان مقتدر هندویست بود. ارتفاع کاپیسا نسبت به کابل از سطح بحر پست‌تر است و آب و هوای آن نسبت به پای‌تخت فعلی افغانستان ملایم‌تر و ازین جهت برای کشت حبوبات و بذر درختان میوه‌دار تاک، بادام، زردآلو، و خشکانیدن انگور و کشمش مساعد است. بزرگترین نقص این ناحیه طوریکه (هیونتسانگ) هم خاطرنشان نموده کثرت و شدت بادهائی است که از جانب شمال از روی کوتل منجمد سالنگ برخاسته و درین ناحیه می‌نشیند باستثنای این عیب که آنهم موسمی است، منطقه کاپیسا چه از حیث آب و هوا و چه از نقطه نظر موقعیت جغرافیائی، تجارتی و نظامی نظیری ندارد چنانچه خرابه‌های بلاد قدیمه و کثرت بقایای عمرانات ادوار مختلف این نظریه را بخوبی تائید می‌کند در جلگه کاپیسا بسی نقاط تاریخی داریم که کم و بیش در نتیجه حفریات مستقیم علمی و حفریات غیر مستقیم و اتفاقی از آنها اثراتی بدست آمده و علاوه برین در غالب نقاط پای تاوه، استرغچ، چاریکار، جبل السراج، پنجشیر، بگرام، برج عبدالله، کوه توپ، نجراب، و غیره آثاری روی خاک دیده می‌شود، ناگفته نماند که تا حال در تمام این نقاط و امثال حفریات علمی نشده و صرف در چند جائی که مدققین فرانسه ملاحظه و دران حفریات مقدماتی نموده‌اند، تماما بصورت خوبی نتیجه داده و از آن جمله ۳۰ قریه پای تاوه است که بفاصله ده کیلومتری شمال سرای خواجه از سرک عمومی کابل چاریکار، سرک دیگری منشعب و بطرف بگرام رهسپار می‌شود. قریه پایتاوه بطرف راست این سرک واقع است پایتاوه برخلاف سایر نقاط قدیم خشک و سهمگین نه بلکه تماما مزورع و تحت شاخسار سبز درختان پنهان است. حفریاتی که در سال ۱۳۰۷ از طرف مسیو هاکن درینجا بعمل آمده نتیجه خوبی داده و در موضع برج عبدالله (شهر شاهی) حوض بزرگی از یک پارچه سنگ شیستی با تزئینات و غیره موجود است. ساکنین دهاتی بمناسبت عظمت و شکل مدور این حوض یک پارچه سنگ را طبق رستم نامیده‌اند و اصلا در قریه جمشیدخان دورتر بجانب غرب (برج عبدالله) بوده و اعلیحضرت امیر عبدالرحمن خان آنرا ذریعه فیل به محل فعلی نقل داده است در میان آثار مکشوفه پایتاوه که فعلا در موزه کابل موجود است یک هیکل (تحت الشجر) است. که (مایا) مادر (بودا) را تحت درختی (بودهی) در حال ایستاده نشان می‌دهد. دست چپش به شاخه درخت بلند است و این حرکت خلاف روایات بودائیان ترسیم شده زیرا قرار روایات تاریخی آنها باید دست راست (مایا) به شاخه درخت باشد علاوه از پایتاوه از سائر نقاط کاپینسا مثل جبل السراج، چاریکار، پنجشیر و غیره آثار مهمی بدست آمده. کاپیسا و جلگه قشنگ آن در تاریخ مدنیت قبل الاسلام افغانستان از نقطه نظر صنعت، تجارت و سیاست مقام

شامخی دارد. و این جا را از هر نقطه نظر که بسنجیم موقعیت مساعد جغرافیائی داده است. در کاپیسا قبل از ورود اسکندر مقدونی هم عمرانات و شهرهای بوده چنانچه کلمه (کیاپیس) و (کی پن) چینیها به آبادانی این مقام دلامت می‌کند. و اسپ‌های افغانی این مقام از زمانه‌های قدیم در دربار چینی‌ها معروف بود علاوه برین چون اسکندر از (آریا) علاقه هرات و (اراکوسیا) قندهار وارد علاقه (کوفن) کابل می‌شود. از حوالی کابل فعلی و کابل بودائی (شیوه‌کی) گذشته بمقام بگرام فعلی توقف می‌کند این اقدام دلیل بزرگیست که آبادی و اهمیت آنجا را بر کابل فعلی و کابل بودائی که دران وقت هر طوری بوده باشد ارائه می‌کند گذشته ازین اهمیت آبادی شهر کاپیسای بگرام نه فقط در حدود ۳ قرن قبل از میلاد محدود بوده بلکه هزار سال بعد هم ازین نقطه بر عمرانات محل کابل فعلی و شیوه‌کی و غیره فائق بوده چنانچه زورا چینی که در ۶۳۱ م مخصوص ملاحظه مقامات مذهبی و ملاقات علما آمده بود در ولایت کابل محض به معاینه شهر کاپیسا اکتفا نموده و وارد مناطق کابل فعلی نشد.

بگرام محل شهر کاپیسا شهر اسکندریه ققفاز پای‌تخت سلاطین هندویست به فاصله (۶۰) کیلومتری شمال کابل واقع است. از طرف شمال محدود به رودخانه پنجشیر و کوه بچه کوه پهلوان وکوهستان از طرف شرق محدود به تپه‌های خاکی باریک آب که در آنها از طرف بودائیان سمچ‌های متعددی حفر شده است و از طرف جنوب محدود به رشته جبال شیستی واقع است که در حقیقت حد غربی را بگرام تعیین نمی‌توانند زیرا آثار عمرانات بزرگ حتی در تپه‌های اطراف چایکار هم کشف و ملاحظه شده. در اثر عدم آب و جویبار بگرام بصورت دشت درآمده و شبانان رمه‌های خویش را در بته‌زارها و گیاهان طبیعی خودروی آن به چرا می‌برند.

از آبادی و عمرانات قدیم فقط در انتهای شمالی این میدان وسیع در کنار رودخانه پنجشیر و امتداد کوه پهلوان آثار و بقایای آن مانده است که آنرا بدو حصه تقسیم نموده‌اند:

یکی خرابه‌های عمومی بگرام و دیگری بقایای حصار مدور و بزرگ برج عبدالله که (ارگ شاهی) با طوریکه فوشه می‌گوید (شهر شاهی) بوده است. خرابه‌های عمومی بگرام که با وجود شهر قدیم عصر یونانی دلالت می‌کند در دو کیلومتری جنوب رودخانه پنجشیر در امتداد کوه پهلوان واقع است.

حصار طویل شهر، محلات و عمرانات همه در زیر خاک‌های باران خورده بصورت روده‌ها و گنبدهای برجسته بنظر می‌خورد در اثر حفریاتی که موسیو برتو تقریباً ۲۰ روز در سال ۱۳۰۷ در اینجا نمود تهداب‌های بعضی منازل شهر امروز آشکارا معلوم می‌شود و آثاریکه در نتیجه

بدست آمده آثار دروه بودائی می‌باشد در نیمه اول قرن ۱۹ در طی جنگ‌های افغان و انگلیس یک عده مدققین انگلیسی خواه بصورت خفیه و خواه بصورت اجازه و حمایه حکومت افغانی در بگرام و سایر نقاط تاریخی افغانستان تجسسات نموده‌اند معروف‌ترین ایشان (مستر ولسن)، (مسن)، (هاتی برگر) است چنانچه (مسن) تنها از بگرام ده هزار مسکوک سلاطین یونانی، بلخی و جانشینان (سیتی) آنها را یافته است و شالوده موضوع کتب تحریری (مسن) و (ولسن) را همین مسکوکات و سائر اشیای مقدمه مکشوفه معابد افغانستان تشکیل داده است.

اهمیت نظامی و سیاسی بگرام هم خیلی بلند است. طوریکه قبلا متذکر شدیم اسکندر زمستان سال (۳۳۰-۳۲۹) قبل از میلاد را در محل بگرام بسر برده و اینجا شهر اسکندریه قفقاز را اعمار نموده.

پروفیسر (ولسن) نگلیس را عقیده برین است که بشهر قدیمی که خرابه‌های آن در بگرام موجود است شهر (نیشیا) بوده و شهر اسکندریه در مدخل دره غوربند و جدار بلند کوهستانی آن واقع بود. اما موقعیت مساعد نظامی چنین تقاضا می‌کند که شهر اسکندریه که علت اساسی تعمیر آن مرام حربی بود باید در بگرام بنا شده باشد. زیرا بگرام تمام معبرهای هندوکش را بطرف قندز و خلم و شرقی و دره‌های کوه‌بابا را طرف بامیان و هزاره‌جات تحت اثر گرفته است و نسبت به سائر نقاط جلگه کاپیسا برای توقف قشون و اختصاصی پای‌تخت موقیت فراخ و مساعد دارد. پوشیده نیست که منظور نظر فاتح مقدونیه اصلا از اعمار این قبیل شهرها در حین کشورکشائی تامین نفوذ یونانی در مناطق مفتوحه بود. بگرام یا (شهر کاپیسا) اقامتگاه بهاری (کانیشکا) امپراطور بزرگ (هندویست) به شمار می‌رفت این امپراطور مقتدر از مقام کاپیسا به تمام ایران شرقی و تمام مناطق شمال و غرب هند حکمرانی می‌کرد.

کاپیسا ـ بگرام امروزه: بگرام امروزه بموقعیت شهر قدیمی است که مورخین چینی آنرا (کی پیس، یا کی پن) و جغرافیانگاران یونانی و روم (کپسا) یاد نموده‌اند این شهر از (۱۵۰) قبل از میلاد تا (۴۷۵) میلادی مدت تقریبا ۶۲۵ سال پای‌تخت امپراطوران افغانستان بوده است.

نام بگرام را بعضی از علما (ویگرام) که (گرام) در سنسکریت (شهر) و (وی) حرف تعریف است و آنرا فضیلت می‌دهد یعنی بگرام شهر مهم و مرکز و پای‌تخت می‌شود، بعضی هم آنرا به شهر خوانین و نجباء، باغ خدا، قریه راهب‌ها تعبیر کرده‌اند. از نظر جغرافیائی (کاپیسا) جلگه حاصل‌خیز و فراخ و مستطیل شکلی است که شمالا و جنوبا یکصد کیلومتر و شرقا و غربا پنجاه کیلومتر می‌باشد.

کاپیسا بمعنی محدودیکه عبارت از موقعیت شهر قدیم باشد و کلمه بگرام امروزی مفهوم آنرا در بر می‌گیرد درگوشه شمال شرق مستطیل بزرگ افتاده است، فاصله بگرام از کابل (۶۰) کیلومتر از چاریکار (۸) کیلومتر است کوشانی‌ها در قرن اول، دوم و سوم مسیح در بگرام استقرار یافته‌اند زمان کنیشکای کبیر آن نقطه پایتخت تابستانی امپراطوری محسوب می‌شد.

طبعا از نقطه نظر اجتماعات در وقت خویش حائز اهمیت بود و چون صنعت (گریک و بودیک) ترقی زیادی داشت در کپسا صنعتگران ماهر و معروف تعمیرات معابد و هیکل‌تراشی بودند.

اگر چه در بگرام آزادی دین وجود داشت اما میلان شاهان کوشانی بود یزم را ترقی زیادی بخشید که شکل و آئین رسمی را بخود گرفته بود ازین جهت در عصر کوشانی‌ها مخصوصا در عهد کنیشکا در بگرام دامنه‌های حصار کوهستانی قشنگ کاپیسا معابد و استوپه‌هائی آباد شد که هزار نفر علما و راهبین در آنجا بود و باش داشتند کنیشکا نظر به علم‌دوستی و دیانت‌پروری که داشت بزرگترین علما و دانشمندان وقت را از اقطار امپراطوری بدور خود جمع نمود (هیوان تسانک) زوار چینی معروف به کپسا رسیده و راجع به آن بسی یادداشتهای خوب قید کرده ـ قرار گفته نامبرده در کاپیسا یکصد معبد و شش هزار راهب بودائی وجود داشت و در سیاست و تجارت نیز بگرام اهمیت زیاد را حائز بود ـ امروز بگرام یا کاپیسا دو هزار سال قبل بحال خرابه و متروک است و در نتیجه حفریاتیکه درین اواخر شده تاریخ این شهر باستانی روشن‌تر شد.

کاپیسا در تاریخ عبارت از پایتخت تابستانی امپراطور کنشکا است که برویات اکثری مورخین و باستان‌شناسان در بگرام وقوع داشته و اغلباً در زمره پایتخت‌های بزرگ جنوب پاروپامیزاد (هندوکش) از آن نام برده شده است شهر کاپیسا گرچه در وقت سلطنت پادشاهان یونانو باختری در نیمه اول قرن ۲ ق م، تاسیس گردیده و حیثیت پایتخت را داشت ولی در زمان سلطنت کنیشکا اولین پادشاه کوشکانی (۱۲۰ـ۱۶۰ م) و سلاله او اهمیت بسزائی را دارا بود از جمله پایتخت‌های معاصر خود بشمار می‌رفت. اینکه چرا در تاریخ تمام حوزه کوهدامن، کوهستان، بگرام چاریکار ـ تگاب و نجراب و غیره مربوطات آنها بنام کاپیسا ذکر گردیده‌اند در حالیکه کاپیسا تنها نام (شهر شاهی) بود، علت آن را مورخین چنین می‌نویسند: همیشه دهات و قصبات قرب و جوار یک پایتخت بنام خود آن یاد می‌شوند (مانند کابل که بر تمام مربوطات ولایت کابل اطلاق شده می‌تواند) لهذا مناطق مربوط به شهر شاهی کاپیسا نیز در تاریخ بنام کاپیسا یاد شده‌اند.

پیداوار زمینی: گندم، جو، جواری، ارزن، باقلی، ماش، مشنگ، عدس، پنبه، شکالی، کچالو، مرچ سرخ، بادنجان رومی، بادنجان سوسنی، زردک، شلغم، پیاز، سیر، گشنیز، نخود، لبلبو، خربوزه، تربز، کدو، تره و بادرنگ از پیداوار زمینی آن است.

پیداوار سردرختی: توت، انگور، زردآلو، بادام، چارمغز، سیب، انار، ناک، بهی، شفتالو، ارغنجان، سنجد، عناب، آلوبالو، گیلاس، آلوچه و کوک سلطان از پیداوار سردرختی آن می‌باشد، دو نوع انار درینجا پیدا می‌شود که یک نوع آن دانه و نوع دیگر آن بی‌دانه است، انار بی دانه آن مزه و شهرت خوبی دارد و بخارج هم فرستاده می‌شود، در نجراب که از توابع کاپیسا است جلغوزه زیاد پیدا می‌شود که دانه آن برای خوردن و چوب آن برای محروقات استعمال می‌شود.

اشجار غیر مثمر: از اشجار غیر مثمر بید، چنار، سفیدار، شنگ و عرعر وجود دارد که در محروقات و عمارات مستعمل می‌گردد.

پیداوار کوهی: از پیداوار کوهی درخت بلوط، سیاه چوب، بشال، خنجک، بادام کوهی، گزک، پرکندول، کمال، بوتی، بته، سرخ ساج، بلک، شری، سبزی سیاه، سوهان، سانزی، پیاز کوهی، سیرک، زیره، مستار، درونه، بوی مادران، زوف، خاکشیر، حنظل، چاکسو، جوانی، بادیان، کنوچه، سمارق و چکری بدست می‌آید که بعضی در محروقات و برخی خوراک و بعضی دیگر در ادویه استعمال می‌شود اشنان و سومالی نیز پیدا می‌شود که از اشنان صابون و از سومالی نسوار می‌سازند.

حیوانات اهلی: حیوانات اهلی آن عبارت است از گاو، گوسفند، بز، مرکب، اشتر، اسپ، قاطر، سگ و گربه.

طیور خانگی: مرغ خانگی، مرغابی، پیل مرغ کبک، کبک دری و کبوتر می‌باشد.

حیوانات وحشی: گرگ، روباه، خرگوش، خرس، دله خفک، شغور، شغال و بعضا پلنگ می‌باشد.

طیور وحشی: طیور وحشی آن عبارت است از کلنگ، لک‌لک، بودنه، مرغابی، شیخ باز، قره قوش، جل، ملاگک، هدهد، زاغ، کل مرغ، زاغ سر، کله خوراک، گاو چرانک، بلبل، قرچه، گنجشک، مورچه خورک، سبزه خورک، فاخته، باز، باشه، کبوتر، خرکبوتر و غیره.

آب و هوا: آب و هوای آن بطرز عمومی در زمستان سرد و در تابستان گرم و در بهار و خزان معتدل می‌باشد، کوهای آن اکثر برف‌گیری زیاد دارد.

کوها: تمام کوهای آن شعبات و سلسله کوه هندوکش است که در هر منطقه و موضع نام علیحده بخود می‌گیرد.

دریاها: مشهورترین دریاهای آن دریای پنجشیر است که از دامنه کوتل خاواک سرچشمه گرفته معاونین دیگری ازدره‌های پنجشیر با او ملحق گردیده از وادی پنجشیر، گلبهار و کوهستانها عبور کرده وادی کاپیسا را سیراب می‌کند دریای جبل السراج نیز یکی از دریاهای مهم کاپیسا است که در موضع گلبهار با دریای پنجشیر یکجا شده در آبیاری کاپیسا کمک می‌نماید یک دریا از دره غوربند آمده از سعدالله و سیدخیل گذشته و در منطقه کوهستان با دریای پنجشیر و جبل السراج ملاقی می‌شود سرسبزی و شادابی حوزه کاپیسا از همین سه دریا است.

پیشه اهالی: اهالی این منطقه پیشه‌های مختلف دارند، بعضی زارع، بعضی تجار و برخی اهل کیسه می‌باشند در برخی از نقاط کاپیسا کرباس، کشمیره‌های خط‌دار، کشمیره مله‌ئی بافته می‌شود زنها برشتن چرخه و حلاجی مصروف می‌باشند چرخه، گهواره، تنور، دیگ‌های سنگی، دیگهای گلی، گاو دوشه و ظروف گلی طعام‌خوری درینجا ساخته می‌شود بو علاوه مکاتب رسمی و دهاتی که از طرف وزارت معارف بهر منطقه آن دائر است، در مساجد خورد و بزرگ آن مدرسین به تعلیم کتب مروجه و علوم دینی برای اطفال و طالبان علم مصروف می‌باشند و یک مدرسه در تگاب که مرکز کاپیسا می‌باشد دائر است که دران طالبان علم بخواندن علوم عربی و دینی مشغول‌اند مدرسه موصوف مسمی بمدرسه حمیدیه است.

مزارات: مزار فخرالوفا حمیدالله صاحب تگاب در تگاب، مزار خواجه خان سعید(رح) در ریگ روان مزار بابه شنگل اولیا در کوهستان مزار بابه خان محمد مجذوب در گلبهار، گرچه مزارهای خورد و کلان دیگری نیز درین حوزه وجود دارد اما نزد مردم چندان معروف نمی‌باشند.

صادرات: موادیکه از کاپیسا صادر می‌گردد عبارت است از انار بی دانه و انار دانه‌دار، که از مرکز کاپیسا (تگاب) ذریعه صندوقها بخارج فرستاده می‌شود، کشمش سبز و کشمش آفتابی از بعضی نقاط آن بداخل و خارج مملکت ارسال می‌گردد، و نیز انگور تازه کشمشی بداخل و خارج وطن فرستاده می‌شود، و جلغوزه از نجراب بدست آمده و در نقاط مختلفه روان می‌شود، و پخته از حاصلات کوهستان بوده بداخل بعضی حصص وطن برده می‌شود، پنیر خام، و شور پنیر از نجراب به کثرت بدست آمده در بازار چاریکار و غیره مواضع برده و بفروش رسانیده

می‌شود کرباس و کشمیره‌های وطنی از کوهستان صادر می‌گردد، ماش کوهستان در بازار چاریکار سرایخواجه قره‌باغ و کابل برده شده و بفروش رسانیده می‌شود.

واردات: واردات کاپیسا تکه‌های نخی، ابریشمی، چای، بوره، گر، ظروف مسی، چینی و غیره مایحتاجی که در آنجا وجود نداشته باشد می‌باشد.

شکار: درین منطقه شکار مرغابی وحشی از قبیل مرغابی، کلنگ، لک‌لک، داغ سر، قره قوش، شیخ باز و غیره گنجشکان بسیار می‌شود، گرچه در تمام فصول سال شکار آنها جاری است اما در فصل بهار زیادتر می‌باشد، برای شکار مرغابی تورها و ملوه‌ها تیار کرده‌اند، مردم این ناحیه بر علاوه زمین مرغان و پرنده‌ها را در هوا نیز شکار می‌نمایند و در بازار گلبهار و چاریکار مرغان شکار کردگی آنها به کثرت دیده می‌شود و بالخصوص در اوائل بهار.

بازی‌های تفریحی: این مردم در عروسی‌ها تفنگ می‌زنند و از صوت تفنگ لذت می‌گیرند نشان زدن با تفنگ نیز از ساعت تیریهای آنها است که در اعیاد و میله‌ها و عروسی‌ها صورت می‌گیرد.

معارف در کاپیسا: در حکومت کلان کاپیسا علاوه بر مدارس خصوصی و تعالیمی که در مساجد بعمل می‌آید چهار باب مکتب ابتدائی از طرف وزارت معارف دائر گردیده است که قرار آتی نامبرده می‌شود:

۱ـ مکتب ابتدائی تگاب واقع قورغل تگاب.

۲ـ مکتب ابتدائی محمود عراقی واقع ده بابا محمود عراقی.

۳ـ مکتب ابتدائی مرکز نجراب واقع چاردره نجراب.

۴ـ مکتب ابتدائی خار جدره به حکومت نجراب.

همچنین از تمام حوزه حکومت کلان کاپیسا دو نفر وکیل یکنفر آن از حوزه حکومتی نجراب و دیگر آن از طرف اهالی حوزه حکومتی تگاب انتخاب و بشورای ملی فرستاده می‌شود.

کاجه: قریه‌ئیست بفاصله ۳۴،۵ کیلومتر در شرق شهر هرات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۴۰ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۹ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاج علی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۳،۵ کیلومتر در شرق قلعه اسمار مربوط حکومت کلاکنرها متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۳۱ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاچو: قریه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در شمال رخه پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۳۰ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۹ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کادانک: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در جنوب غرب فراه متصل سرکیکه بطرف جوین می‌رود مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۳ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کادانک: قریه‌ئیست بفاصله ۳۳ کیلومتر در جنوب شرق نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۳۷ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۷ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاربار: موضعیست بفاصله ۸۶ کیلومتر در شرق حمیق در علاقه اجرستان مربوط حکومت کلان دایزنگی ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۸ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۷ دقیقه ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاربری: قریه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در جنوب قلعه دوست محمد در علاقه حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۲۲ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۱ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاربولاغ: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در شمال غرب قلعه اسد مربوط حکومت درجه ۳ خاکریز متعلق ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲۶ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۲ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کارپیازی: قریه‌ئیست بفاصله ۴۳،۵ کیلومتر در شرق دولت‌آباد متعلق حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۵ درجه ۲۱ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۶۳ درجه ۳۳ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاردان: قریه‌ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر در شمال شرق قریه علی مردان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۱۳ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۰ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاردان کاتس: قریه‌ئیست بفاصله ۴۱،۵ کیلومتر در جنوب غرب خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۲ ارغستان مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۷ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۹ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کارسان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در شمال شرق بنو در علاقه حکومت درجه ۴ اندراب متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۲۰ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۱ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کارسون: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در جنوب علاقه‌داری الیشنگ در علاقه حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۹ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۰ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کار غنجک: موضعیست بفاصله ۷ کیلومتر بطرف جنوب غرب مرکز علاقه‌داری درجه ۳ خنجان متعلق حکومت درجه ۲ دوشی در حوزه حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۴۹ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۵ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کار قاضی: قریه‌ئیست بفاصله ۳۲،۵ کیلومتر در جنوب غرب قریه وزیرآباد در علاقه حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۴۷ دقیقه ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۰ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کارگاسی: کوهیست در شمال غرب قریه علی مردان بارتفاع تخمین ۳۳۹۰ متر در علاقه صدمرد مربوط حکومت اعلی پروان که در تخمین ۶۷ درجه ۷ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۹ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کارگی رود: رودیست بفاصله ۱۲۹ کیلومتر در جنوب شرق فراه متعلق حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۲۵ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کارمان تنگ: قلعه‌ئیست بفاصله ۶۷،۵ کیلومتر در غرب علی خیل در علاقه حکومت درجه ۲ جاجی مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۲۵ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۷ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کارمشی: قریه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر بطرف شمال غرب قریه چهار آسیاب متعلق حکومت درجه ۲ چهاردهی مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۷ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کارنده: یکی از قصبات معروف و نامی کوهدامن و متعلق بولایت کابل می‌باشد کارنده در قسمت شرقی سرای خواجه بفاصله تقریبا دو کروه افتاده است کارنده دور از کوه بوده و

میدان‌های وسیع و فراخی دارد حدود آن ازین قرار است شمال و غرب آن پیوست به قلعه نو و تخت تیمور است جنوب و غرب آن به قریه لوجکان و بالاده و تپه نواب صاحب مربوط است شمال شرقی آن به قلعه غلام علی خان و مشوانی و زمین و اغر مرتبط می‌شود.

پیداوار: کارنده که دارای صد خانه بوده و یک قریه مرکزی است مضافات آن قلعه نو، قلعه مختار، بیگ شاه دوزی بالاده، قلعه صوفیان، مشوانی سفلی، زمین واغر و غیره است هر قسم میوه درین قریه یافت می‌شود، جویباران سرشار و چشمه‌سارهای فراوان دارد. منبع آب آن دامان کوهای گلدره و شکردره می‌باشد، کاریزها و چاهای صاف و گوارا دارد. انگور چندین رقم، خربوزه و تربوز، حبوب، گندم، جو، جواری، شالی و دیگر حاصلات خوبی دارد. گندم آن نسبت بسایر قصبات مربوط خیلی خوب و قابل تعریف است.

مسجد جامع کارنده: این مسجد وسیع و پخته‌کاری را مرزا عبدالقیوم خان پسر مرحوم احمد علی خان وزیر با تدبیر شیرعلی خان یکی از نواده‌های مرحوم سردار نواب خان ساخته است و تا حال پا برجاست و دران تدریس می‌شود و به صفت یک دارالعلوم و دارالحفاظ غیر رسمی می‌باشد.

آثار تاریخی آن: در کارنده مزارات و مقابر زیادی موجود است ازان جمله مقبره میرصدیق بیگ (داماد نواب صاحب) و مختار بیگ در فراز یک تپه واقع بوده و طرز تعمیر آن چشم را خیره می‌کند تمام این مقبره از خشت پخته ساخته شده و می‌گویند این مقبره را دختر نواب خان زوجه صدیق بیگ تعمیر کرده و همه از خشت پخته ساخته شده است بنای تاریخی و مستحکمی است.

تخت تیمور: در جوار این مقبره بلندی است که ازان خشت‌های پخته پیدا می‌شود بنام تخت تیمور شهرت و کلالان ازان گل می‌بردارند و گل مساعدی دارد.

قلعه نواب خان: قلعه نواب سردار خان نواب کشمیر که یکی از فاتحین و شهدای جنگ افغان و انگلیس است. قلعه دارد که هژده برج و چار دروازه و ۹ حصار حصین داشت و اکنون بصورت خرابه افتاده لکن ساختمان آن حیرت‌افزا است.

تپه نواب صاحب: یک تپه فراخ و بلندی است که تا اواخر سلطنت امیر عبدالرحمن خان مشجر بود و بر فراز این تپه تربت نواب صاحب و صفدر علیخان شهید احمدعلی خان و رستم خان که از اراکین بزرگ امیر شیر علیخان بود قرار دارد این تپه سالها تفرجگاه عمومی بود در کارنده سنگ چونه بوفرت یافت می‌شود و داش‌ها از سنگ چونه آنها استفاده می‌کنند. یک

جوی شاداب و سرشاری دارد این جوی از قریه بالاده و قلعه مختار بیگ می‌گذرد و چند آسیاب را می‌گرداند و چشمه‌سارهای زیادی دارد مردم آن خیلی خوش طبع و خوش چهره می‌باشند امراض خیلی کم است مرد و زن آن عموما تنومند و تندرست می‌باشند.

حیوانات اهلی: از قبیل گاو، گوسفند، مرکب، اسپ، قاطر و غیره پرورش و نگهداری می‌شود. اکثر مردم کارنده شکاری می‌باشد.

طیور در کارنده: کبوتر صحرائی، گنجشک، قرلاق، هدهد، قره‌قش، بودنه، مرغابی، زاغ، زاغچه عکه، غچی، سایره و غیره یافت می‌شود.

مشغولیت مردم: عموما دهقانی است بکشت و کار و باغبانی اشتغال دارند.

کارو: رودیست بفاصله ۸۱ کیلومتر در غرب جوین مربوط حکومت اعلی فراه که بین ۶۰ درجه ۳ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۹ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع بوده و آب آن برود شینک می‌ریزد.

کارو: موضعیست بفاصله ۲۶،۵ کیلومتر در شمال غرب صالحان کاریز در علاقه حکومت درجه ۳ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۳۸ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۳۸ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کارو: قریه‌ئیست بفاصله ۵۶،۵ کیلومتر در شرق قلعه حوض میر داود علاقه حکومت درجه ۳ گذره مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۴۳ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۹ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کارو: قریه‌ئیست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در شرق قلات غلرائی متعلق حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۴ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاروان کوتل: کوتل است بفاصله ۲۴،۵ کیلومتر در غرب غوردنک در علاقه‌داری درجه ۳ نیش متعلق حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲۹ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۶ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کارود: موضعیست بفاصله ۲۷ کیلومتر در شمال غرب صالحان کاریز در علاقه حکومت درجه ۳ گرمسیر مربوط حکومت گرشک متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۳۸ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۳۸ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریا: موضع‌ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شرق علی خیل مربوط حکومت درجه ۲ جاجی متعلق ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب غرب سرای خواجه در علاقه حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۲ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۷ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز: موضعیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر در شمال شرق گلران در علاقه حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۴۴ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز: قریه‌ئیست بفاصله ۷۱ کیلومتر در شمال غرب میدان خوله در علاقه منگل مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۲۴ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۳ دقیقه ۵۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر در جنوب قریه حوض میرداود متصل سرکیکه بطرف شین‌دند می‌رود متعلق حکومت درجه ۳ گذره مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۱۲ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز: قریه‌ئیست بفاصله ۴۲ کیلومتر در جنوب غرب قریه سربولی متصل سرک مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۱۰ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۰ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز: قریه‌ئیست بفاصله ۲۰ کیلومتر بطرف جنوب شرق سرای خواجه در علاقه حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۱۵ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۱ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب شرق سوزل مانده در علاقه حکومت درجه ۳ ترین مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۶ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۴ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در جنوب غرب شهر میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۴۱ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۱ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب قریه غوردنگ در علاقه نیش متعلق حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۹ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۹ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز: قریه‌ئیست بفاصله ۴۴،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه سنگ ماشه در علاقه حکومت درجه ۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۲۹ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۱ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شمالی واقع است.

کاریز: قریه‌ئیست بفاصله ۶۶ کیلومتر در جنوب سنگ ماشه در علاقه حکومت درجه ۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۴ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۳ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز: قریه‌ئیست ۱۶،۵ کیلومتر در جنوب میدان خوله در علاقه منگل مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۵۶ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۹ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریزات: قریه‌ئیست بفاصله ۳۱،۵ کیلومتر در غرب کاریز آفتاب در علاقه حکومت درجه ۲ کشک مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۵۷ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۲ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز اعظم: قریه‌ئیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر در شمال قلعه اسد علاقه حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۰ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۹ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز اکرم خان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۷،۵ کیلومتر بطرف جنوب بتخاک متعلق حکومت درجه ۴ بگرامی مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۱۹ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز الغاگم: قریه‌ئیست بفاصله ۱،۵ کیلومتر در شمال چارراه در علاقه حکومت درجه ۲ بکوا مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۳ درجه ۴۱ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۱ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز الیاس: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در شمال غرب گلران مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۲۰ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۵ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز بارنگ: قریه‌ئیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در جنوب غرب قریه نوزاد متعلق حکومت درجه ۲ نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۲۹ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۲ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز پنجشیر: موضعیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در جنوب شهر قندهار متعلق ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۶ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۶ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز جر: قریه‌ئیست بفاصله ۳۱،۵ کیلومتر در جنوب شرق قریه نوزاد متعلق حکومت درجه ۲ نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۳۵ دقیقه ۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۸ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز حمید: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر در جنوب شرق خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۴ کشک نخود مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۸ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۱ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز خلیفه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در جنوب شهبال در علاقه حکومت درجه اول نهر سراج مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۴۵ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز خونی: قریه‌ئیست بفاصله ۶ کیلومتر در جنوب قریه جانی متصل سرک مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۲۸ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۵ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز داولا: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در شمال غرب قلعه اسد در علاقه حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲۸ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۱ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز دشت: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه مندل متصل سرکیکه بطرف انار دره می‌رود در علاقه حکومت درجه اول شین‌دند متعلق حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۴۵ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۹ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز دشت: قریه‌ئیست بفاصله ۳۴،۵ کیلومتر در غرب قلعه مندل در علاقه حکومت درجه اول شین‌دند متعلق حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۲۹ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۹ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز دشت: کوهیست در جنوب قلعه مندل در علاقه حکومت درجه اول شین‌دند متعلق حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۴۸ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۹ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز زاق: موضعیست بفاصله ۲۰ کیلومتر در جنوب شهر قندهار متعلق ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۴۸ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۹ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز زمان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب غرب قلعه کشک مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۲۷ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۷ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز زیره: موضعیست بفاصله ۳۸ کیلومتر در جنوب نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۲۶ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز ساسن: قریه‌ئیست بفاصله ۴۵ کیلومتر در شمال شرق خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۴ کشک نخود مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۱۸ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۹ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز سرخ: قریه‌ئیست بفاصله ۲۲،۵ کیلومتر در شمال شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه ۵۲ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۴ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز سرخ: قریه‌ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در شمال شرق شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۵۶ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۹ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز سرورخان: موضعیست بفاصله ۵،۵ کیلومتر در جنوب قریه خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۴ کشک نخود مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۴ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز سفید: قریه‌ئیست بفاصله ۳۳ کیلومتر در جنوب شرق نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۴۰ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز سفید: قریه‌ئیست بفاصله ۷ کیلومتر در شمال شرق واشیر در علاقه حکومت درجه ۲ نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۵۶ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۷ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز سلطان: قریه‌ئیست بفاصله ۴۲کیلومتر در جنوب شرق قریه حوض میرداود در علاقه حکومت درجه ۳گذره مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۳۰ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۸ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز سید: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در شمال غرب قلعه اسد در علاقه حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲۵ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۰ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز شاآغاسی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۳،۵ کیلومتر بطرف جنوب قریه زیدآباد در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که در ۱۹ درجه ۳ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۹ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز شیرگاه: قریه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در جنوب زیارت شاه مقصود در علاقه حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۶ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز عطا: موضعیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در جنوب شرق خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۴ کشک نخود مربوط ولایت قندهار که در ۶۹ درجه ۹ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۲ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز عطاخان: قریه‌ئیست بفاصله ۴۲کیلومتر در جنوب غرب قریه نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۱۴ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۹ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز علم: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر بطرف جنوب قریه زیدآباد در علاقه حکومت کلان لوگر متصل دریای لوگر مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۴ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۰ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز غاره: قریه‌ئیست بفاصله ۳۱،۵کیلومتر در غرب قریه دلارام در علاقه حکومت اعلی فره که در ۶۳ درجه ۴ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۲ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز فتح الله‌خان: موضعیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب شهر قندهار متعلق ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۴۶ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۸ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز فقراء: قریه‌ئیست بفاصله یک کیلومتر در شمال چهارراه در علاقه حکومت درجه ۲ بکواه مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۳ درجه ۱۳ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۰ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز فقیران: قریه‌ئیست بفاصله ۳۰،۵ کیلومتر در جنوب قریه نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۲۳ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۷ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز قاضی خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۲۶ کیلومتر در شمال شهر فراه متعلق حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۲ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۶ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز قمرالدین: قریه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر بطرف جنوب بتخاک متعلق حکومت درجه ۴ بگرامی مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۲۱ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریزک: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر در شمال قریه دوست‌آباد متعلق حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۲۶ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۵ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریزک: قریه‌ئیست بفاصله ۸ کیلومتر در شرق هرات متصل سرکیکه بطرف اوبه می‌رود مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۱۵ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۴۴ درجه ۲۰ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریزک: قریه‌ئیست بفاصله ۳۰،۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق زیدآباد در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۱۳ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریزک: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در شرق شهر هرات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۱۶ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریزک: موضعیست بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر در جنوب شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۱ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۰ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریزک: قریه‌ئیست پر نفوس مربوط حکومت درجه ۲ پغمان متعلق ولایت کابل.

کاریزک خورد: موضعیست بفاصله ۷ کیلومتر در جنوب شهر قندهار متعلق ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۱ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۳ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز کرغک: قریه‌ئیست بفاصله ۴۱ کیلومتر در شمال قلعه دلارام در علاقه حکومت اعلی فراه که در ۶۳ درجه ۲۶ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۴ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز کشک: قریه‌ئیست بفاصله ۲۰،۵ کیلومتر در جنوب موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۳۰ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۵ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز کلان: موضعیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر در شمال خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۴ کشک نخود مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۷ دقیقه ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۴ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز کوکه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب شهبال در علاقه حکومت درجه اول نهر سراج مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۳۷ دقیقه ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز کیزان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۳،۵ کیلومتر در غرب جوی نو متصل سرکیکه به طرف هرات می‌رود مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۳۷ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز گل‌محمد: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در شمال غرب جوزخیل در علاقه خروار مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۵۰ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۱ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریزگی: قریه‌ئیست بفاصله ۶۶ کیلومتر در شمال غرب میدان خوله در علاقه حکومت کلان خوست مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۲۸ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۵ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز لاجورد: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳،۵ کیلومتر در شمال غرب چهارراه در علاقه حکومت درجه ۲ بکواه مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۳ درجه ۱ دقیقه ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۲ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز مامه: قریه‌ئیست بفاصله ۵۵ کیلومتر در جنوب موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۳۰ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۲ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز متیل آباد: قریه‌ئیست بفاصله ۲۴،۵ کیلومتر در شرق شهر قندهار متعلق ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۵۷ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۵ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز محمد عظیم‌خان: قریه‌ئیست بفاصله ۴۵،۵ کیلومتر در شمال شرق شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۵۰ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۲ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز معروف: موضعیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در جنوب شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲۶ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۰ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز مرام: موضعیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در شمال قلعه اسد علاقه حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۲ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۶ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز ناصر: قریه‌ئیست بفاصله ۲۷ کیلومتر در شمال شهر قندهار متعلق ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۵۷ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۱ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز نالک: قریه‌ئیست بفاصله ۴۴،۵ کیلومتر در شمال قلعه دلارام مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۳ درجه ۲۷ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۳ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریزنده: قریه‌ئیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در غرب قلعه محمد رضاه در علاقه حکومت درجه ۴ دهله مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۴۸ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۶ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز نو: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر در شمال غرب شهر هرات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۳ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز نور: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در جنوب غرب قلعه گدام در علاقه حکومت درجه ۳ ترین مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۴۷ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۱ دقیقه ۸۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریز نهر: موضعیست بفاصله ۳۳ کیلومتر در جنوب شرق خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۴ کشک نخود مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۱۶ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۹ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاریزی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر بطرف شمال غرب سربولی در علاقه حکومت درجه ۲ کوهستان مربوط حکومت کلان کاپیسا متعلق حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۲۴ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۹ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کارینده: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال شرق سرای خواجه در علاقه حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۹ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۵ دقیقه ۶۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاسکه: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در شمال غرب علی خیل مربوط حکومت درجه ۲ جاجی مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۴۰ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۸ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاسور: موضعیست بفاصله ۶۶ کیلومتر در شمال رخه متصل دره پریان پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۵۹ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۷ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاسه خم: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در شرق اوبه متعلق حکومت درجه ۳ اوبه مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۱۴ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاسه ده: موضع چاه‌داریست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال قریه هزار جفت در علاقه پشت رود زمینداور متعلق حکومت درجه ۲ موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۹ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۰ دقیقه ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاسه کلرکوتل: کوتل ایست بفاصله ۲۲ کیلومتر در شمال شرق اوبه مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۱۵ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۱ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاسی: کوهیست در جنوب غرب قلعه دوست محمد در علاقه حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۱۳ و ۱۸ دقیقه ۲۴ و ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۹ و ۵۱ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاسی: قریه‌ئیست بفاصله ۴۰،۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق تیزین در علاقه حکومت درجه ۳ حصارک مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۵۳ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۹ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاش: قریه‌ئیست بفاصله ۷۱ کیلومتر در شمال شرق قلات غلزائی متعلق حکومت قلات مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۲۷ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۲ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاشی: موضعیست بفاصله ۶۰ کیلومتر در جنوب گل آباد در علاقه حکومت درجه ۳ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۵۲ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۲ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کافر پائین: قریه‌ئیست بفاصله ۶۴،۵ کیلومتر در جنوب شرق قریه یون در علاقه شیوه مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۲ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۹ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کافر راه: موضعیست بفاصله ۵۱،۵ کیلومتر در شمال غرب قلعه تیواره در علاقه حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات که در ۶۴ درجه ۷ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۶ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کافر سین‌زاله: نهریست بفاصله ۲۹ کیلومتر در جنوب غرب قلعه دوست محمدخان در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۲۳ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۱ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کافر قلعه: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در شمال شرق قلعه چخانسور متصل سرک مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۱۷ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۰ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کافر قلعه: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۶ کیلومتر در شمال قریه بونقره (شولگره) متصل سرک متعلق حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۵۸ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۲ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کافر قلعه: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در جنوب قریه وزیرآباد در علاقه حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۳۷ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۷ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کافر قلعه: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در جنوب قلعه سیغان سرایک مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۳۵ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کافرکوت: موضعیست بفاصله ۵،۵ کیلومتر در شمال شرق جوز خیل در علاقه خروار متعلق حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۵۷ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۰ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کافرکوت: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در شرق قلعه سیغان سرایک نزدیک آب سیغان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۴۶ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۲ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاک: قریه‌ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در شمال شرق قریه خان‌آباد مربوط حکومت درجه ۲ دولت‌آباد متعلق حکومت کلان بلخ ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۴۷ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۱ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاکاغ جلگه: قریه‌ئیست بفاصله ۱ کیلومتر بطرف شمال چهار آسیاب مربوط حکومت درجه ۲ چهاردهی متعلق ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۹ دقیقه ۳۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاک بکه‌خان: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در شمال شرق شیخ رازی در علاقه حکومت درجه ۳ قرقین مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۲ درجه ۱۲ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۱ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاک تیکنی: قریه‌ئیست بفاصله ۲۹،۵ کیلومتر در شرق قریه شیخ رازی در علاقه حکومت درجه ۳ قرقین مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۲۶ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۴ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاک ملابای: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر در جنوب غرب شورتپه در علاقه حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۴۵ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۶ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاکوکلی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر در شمال غفورکلی در علاقه حکومت درجه اولی سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۱۸ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۵۷ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاکه: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در جنوب غرب قلعه اسد در علاقه حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲۸ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کالاره: قریه‌ئیست بفاصله ۳۰،۵ کیلومتر در شمال غرب جبل السراج مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۴ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۷ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلازئی: قریه‌ئیست بفاصله ۶۳،۵ کیلومتر بطرف غرب قریه سربولی مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۵ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۵ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کالوخانه: موضعیست بفاصله ۲۶ کیلومتر در جنوب غرب مرکز غوربند متصل سرکیکه بطرف شبر می‌رود مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۲۲ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۵ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کالوخانه: موضعیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۳۵ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کام: موضعیست بفاصله ۵۲ کیلومتر در شمال قلعه اسمار مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۲۴ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۶ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کامدیش (لندی سین): کامدیش یا لندی سین در تشکیل اداری حکومتی است درجه ۴ متعلق حکومت کلان کنرها مربوط ولایت ننگرهار کامدیش (لندی سین) در حصه شمال شرقی افغانستان واقع بوده یک علاقه کوهستانی می‌باشد موقعیت جغرافیائی کامدیش در ۷۱ درجه ۲۰ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۵ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

حدود اربعه: شرقاً پیوسته است به علاقه قاشقار غرباً به نورستان پارون شمالا بکوه تولوک‌سان که عبارت از کوه‌های سرحدی علاقه منجان و چترال است حصه جنوبی آن به

نورستان و ایگل می‌رسد حکومت کامدیش شامل یک علاقه‌داری می‌باشد مرکز حکومتی قریه کامدیش است. بلسان نورستانی (کام بعام) می‌باشد و مرکز علاقه‌داری جدید قریه برگمتال است که بلهجه نورستانی (بعه گم ادل) می‌گویند تمام علاقه نورستان بدو حصه تقسیم می‌شود حصه که بحکومت محلی مربوط است کاموز و یا کامدیش یاد می‌شود و نواحی به علاقه‌داری ارتباط دارد کانتوز نامبرده می‌شود.

قریه‌جات مربوط علاقه‌داری برگمتال عبارت است از:

بده مرک که نام جدید آن نیک موک است. پنبووار، أپخه‌ی (افسی)، شیود گیول (شود گل)، پخیوگرام، أخیوک، لولوک، گونجلوکشال، بجینجا (یونیشا)، اولی گول (اوله گل)، پل رستم (پرستام)، چپتو (چپو)، پیروک (په بوعوک) که در یک دره مستقل واقع است.

قریه‌جات مربوط حکومت محلی کامدیش: کامدیش، کام بعام، کنتوز (کنبتاغم)، منده گل موماعم، پتگل که دره حاصل‌خیز است، میریش (میر اعم) گوردیس «دوشترایت» کمو، ساریت، بازگل، کوتیا (کون) و غیره قریه‌های کوچک نیز موجود است.

مکاتب دهاتی در کامدیش:

۱ـ مکتب (کامبعام) کامدیش.

۲ـ مکتب میردیش (میراعم).

۳ـ مکتب کشتور (کنبتاعم).

۴ـ مکتب منده گل (موماعم).

۵ـ مکتب نیک موک.

۶ـ مکتب برگمتال (بعه گم ادال).

۷ـ مکتب افسی (أپخه‌ی).

در کامدیش یک زیارت بنام دیوانه بابا و یک مزار دیگری که بنام فقرابابا یاد می‌شود موجود است.

پیشه اهالی: طور عموم مردم این منطقه زراعت پیشه و مالدار می‌باشند اما اهل کسبه و صنعت نیز به یک تعداد قلیل وجود دارد که بنام بری یاد می‌شوند صنعتگر مصروف به صنائع دستی از قبیل آهنگری، کلالی، بافندگی، چموس دوزی، نجاری و غیره مصروف می‌باشد.

نباتات: در (کامدیش) کوهی وجود ندارد که از درخت عاری باشد برعکس تمام کوها و دره‌های نورستان پر جنگل است. درخت‌های گوناگون مثمر و غیر مثمر از قبیل بلوط، بادام

کوهی، زیتون، ارچه، چارمغز، جلغوزه، خدنگ، سرو کوهی، بادام کشمیری، لوکات کوهی، گیلاس کوهی و توت‌های مختلف قلمی، انگور، سیب، ناک، شفتالو، زردآلو، عناب، انجیر، املوک، انار شیرین و ترش و غیره در کوهای آنجا بکثرت وجود دارد.

غله: در کامدیش جواری، گندم، ارزن، مشنگ، لوبیا، ماش، زرع می‌شود.

کوهای مشهور:

۱ـ دیکارا (کوه دیکا).

۲ـ بعه گم گاس (دوه پیروک).

۳ـ کوه گعه مه (نیز در پیروک است).

۴ـ أخیردا (در کامدیش واقع است) شمالاً و جنوباً طرف غرب قریه کامدیش موقعیت دارد.

۵ـ کریوگل‌دا (کوه کریوگل) بکوه شی کنبته مشهور است که قله بلند آن دایم یخ بسته می‌باشد (شی) بزبان نورستانی یخ را گویند. کنبته حصه بلندی کوه است این کوه از جنوب بطرف شمال ممتد و در جنوب قریه کامدیش واقع است.

۶ـ پتکیون‌دا (کوه پتکیون) از جنوب بطرف شمال ممتد و در حد شرقی لندی‌سین واقع است. گویا تمام حد شرقی را احاطه نموده بین قاشقار و نورستان حد فاصل می‌باشد و درازترین کوهای این منطقه است در اخیر باید علاوه کرد که یکنفر وکیل از طرف اهالی حکومتی لندی‌سین (کامدیش) انتخاب و بشورای ملی فرستاده می‌شود.

کامدیش سر: کوهیست در جنوب غرب قریه پستی گرام به ارتفاع تخمین ۶۱۵۷ متر در علاقه منجان مربوط حکومت اعلی بدخشان که تخمین در ۷۱ درجه ۶ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۴ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کامران: قریه‌ئیست بفاصله ۴۲ کیلومتر در جنوب غرب چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۴۷ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۵۳ دقیقه ۳۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کامران: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه گدا در علاقه حکومت درجه ۲ ترین ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۴۴ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۵ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کامرانی: علاقه‌ئیست مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۳۴ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۲ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کام زرگر: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال شرق جبل السراج مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۱۸ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۹ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کامگاه: قریه‌ئیست بفاصله ۵۶ کیلومتر در جنوب غرب باره خیل مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۳۲ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۶ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کامو: قریه‌ئیست بفاصله ۵۸ کیلومتر در شمال قلعه اسمار مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۳ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۴ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کامه: حکومتی است درجه (اول) مربوط ولایت ننگرهار که از جانب شمال به کوه خکی بابا از طرف جنوب به دریای کنر کابل از طرف غرب نیز بدریای کابل و کنر و از طرف شرق یک قسمت بکوه ماشین گن و یک حصه آن بدریای کابل ارتباط و بخط ۷۱ درجه ۱۰ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و خط ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد. هوای آن در تابستان خیلی گرم و در زمستان معتدل است منطقه مذکور بجز یک کوه که بطرف شمال کامه به سرحد مهمند ممتد است که بنام تور غرباخوکی بابا مشهور است دیگر کوه نداشته فقط یک سرسبزی و آبادی دارد نهریکه از دریای کنر جدا می‌شود این سرزمین را آبیاری می‌نماید درختان توت، پنجه چنار و درختان مثمر مثل انگور، زردآلو، شفتالو، انار، انجیر، در آنجا وجود دارد اقسام گلهای پتونی و شبو یافت می‌شود گندم، جو، جواری، برنج باریک، پنبه‌دانه نیشکر زرع می‌شود و از نیشکر گر ساخته و صادر می‌گردد برنج باریک و پنبه نیز بمقدار زیاد صادر می‌شود سبزیجات تازه از قبیل پالک، بادنجان، شلغم، در موقع آن کاشته می‌شود. حیوانات اهلی از قبیل گاو، گاومیش، بز، گوسفند، خر، اسپ، قاطر پیدا می‌گردد.

حکومت درجه اول کامه یک علاقه‌داری بنام گوشته و خواجه‌زائی و (۲۳ قریه دارد که مشهور آنها عبارت از قریه گوشته و خواجه‌زائی قریه آخند میرعلی، قریه سنگر سرای، قریه شیرگیر، قریه زرسوش و ارباب‌ها، قریه دارگلی‌ها، قریه گوروان، قریه گندی‌ها، قریه قندهاری، قریه ده طائر، قریه حجامی، قریه شاکوت، قریه گرداوه، قریه گل واک، قریه مرسگی، قریه پسندی، قریه ست‌سی، قریه چک ناور، قریه خرگنی، قریه پیله، قریه راغه، قریه وامن، قریه اوس خه. در کامه دو باب مکتب ابتدائی موجود است که یکی در قریه سنگر سرای و دیگری

در قلعه آخند می‌باشند. همچنین یکنفر وکیل از طرف اهالی حکومتی کامه انتخاب و بشورای ملی در کابل فرستاده می‌شود.

مزارات مشهور آن: مزار رحمت الله آخندزاده، مزار لالاصاحب، مزار صاحب‌زاده صاحب، مزار عبدالرحیم آخندزاده می‌باشد.

کامه: موضعیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در جنوب غرب آرامتل متصل دریای پنج در علاقه نورستان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۱ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۳ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاناگل: رودیست بفاصله ۳۷،۵ کیلومتر در غرب قلعه نو مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۲ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کان خونان: کوتل‌ایست بفاصله ۵۲،۵ کیلومتر در جنوب غرب سرحد واخان به ارتفاع تخمین ۵۰۱۵ متر متعلق حکومت اعلی بدخشان که در ۷۳ درجه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۳ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کانسی: قلعه‌ئیست بفاصله ۵۷ کیلومتر در غرب دولت یار مربوط حکومت اعلی غورات متعلق که در ۶۵ درجه ۱۴ دقیقه ۱۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۱ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کانک: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶،۵ کیلومتر در جنوب غرب نییک در علاقه حکومت درجه ۴ یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۵۰ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کانی: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳،۵ کیلومتر در جنوب غرب نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۱۵ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۲۰ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کانی: موضع چاداریست بفاصله ۴۹،۵ کیلومتر در جنوب شرق قریه خرمنک در علاقه حکومت درجه ۳ گرمسیر مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۴ درجه ۳۵ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۳ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کانی (بردکش): موضع چارداریست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در جنوب غرب ولی چاه در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲ دقیقه ۱۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۳۳ دقیقه ۵۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کانی گک: قریه‌ئیست بفاصله ۳،۵کیلومتر در جنوب شرق سبزاو در علاقه حکومت درجه اول بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۱۱ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۷ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاوا: قریه‌ئیست بفاصله ۳۵،۵ کیلومتر بطرف جنوب مرکز خنجان متصل سرک متعلق حکومت کلان پل‌خمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۵۵ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۵ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاوروکوتس: موضع‌ایست بفاصله ۲۸ کیلومتر در جنوب شرق قلعه رسول خان در علاقه کامرانی مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۴۵ دقیقه ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۸ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاون: کوهیست در غرب علاقه‌داری الیشنگ در علاقه حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۳ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۲ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاون کوه: کوهیست بطرف جنوب شرق قلعه موسی خان در علاقه کوه صافی مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۵۷ دقیقه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۳ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاهان: قریه‌ئیست بفاصله ۶،۵کیلومتر در جنوب جلال‌آباد مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۲۹ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۶ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاه قلعه: کوتلیست بفاصله ۱۳ کیلومتر در جنوب غرب مرکز فراه مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۱۷ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۰ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کاهی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر در جنوب شرق دوشه در علاقه چپرهار مربوط حکومت درجه ۲ روات متعلق حکومت کلان شنوار در حوزه ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۱ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۷ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کایم گل: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰کیلومتر در شمال غرب قریه شیوه مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۵ دقیقه ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۴ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیابیان: قریه‌ئیست بفاصله ۶،۵کیلومتر در جنوب شرق شهر هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۱۳ دقیقه ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کب چک: قریه‌ئیست بفاصله ۱ کیلومتر در شمال غرب قریه بوینقره (شولگره) متصل دره‌بند بابه مربوط حکومت درجه ۳کشنده در حوزه حکومت کلان بلخ متعلق ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۵۳ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۰ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کبود خواجه‌جا: کوتلیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال غرب چخچران مربوط حکومت کلان غورات متعلق ولایت هرات که در ۶۵ درجه ۴۰ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۱ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کبودکوه: کوهیست در غرب قلعه اوکل در علاقه حکومت درجه اول شین‌دند به ارتفاع تخمین ۱۲۳۵ متر مربوط ولایت هرات که در ۶۰ درجه ۵۱ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۲ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کبودی کوتل: کوتل‌ایست بفاصله ۴۳،۵کیلومتر در جنوب قلعه نو در علاقه حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۴ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۸ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کبیر کلی: قریه‌ئیست بفاصله ۵۴کیلومتر در غرب سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۹ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کپ چاه: موضعیست بفاصله ۸کیلومتر در جنوب شهر اندخوی متعلق حکومت درجه اول اندخوی مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۵ درجه ۶ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۳ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیچه قلعه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در شمال درزآب در علاقه درزآب و گرزیوان متعلق حکومت درجه ۲ بلچراغ مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۵ درجه ۲۲ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کپ‌زئی: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳،۵ کیلومتر در غرب قریه متون در علاقه حکومت کلان خوست متعلق ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۴۰ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۹ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کپس آبدان: قریه‌ئیست بفاصله ۳۰کیلومتر در شرق خلم مربوط حکومت کلان سمنگان متلعق ولایت مزارشریف که در ۶۸ درجه ۱ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۳ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کپ کوت: قریه‌ئیست بفاصله ۲۰کیلومتر در جنوب شرق قلعه پنجه در علاقه حکومت درجه ۴ واخان مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۲ درجه ۵ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۷ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کپلتین: قریه‌ئیست بفاصله ۵۶،۵کیلومتر در شرق خواجه امام سید نزدیک دریای آمو در علاقه حکومت درجه اول حضرت امام متعلق حکومت کلان قندز مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۲۱ دقیقه ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۸ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کت: دریای است بفاصله ۹۶کیلومتر در شمال گلاب ناور در علاقه حکومت درجه ۳ گرمسیر متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۲۶ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۵۳ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کت: کوهیست در جنوب غرب گلاب ناور بارتفاع تخمین ۱۷۰۳ متر در علاقه حکومت درجه ۳گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۴ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۳۳ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کت: قریه‌ئیست بفاصله ۲۰کیلومتر در شمال مشرق سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲۹ دقیقه ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۶ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کتب خیل: قریه‌ئیست در حوزه علاقه‌داری محمدآغه متعلق حکومت درجه ۲ کلنگار مربوط حکومت کلان لوگر ولایت کابل.

حیوانات اهلی این منطقه عبارت از:گاو، خر، اسپ، شتر،گوسفند و بز بوده و حیوانات غیر اهلی آن از قبیل گرگ، روباه و خرگوش می‌باشد.

لباتات مفید و انواع پیداوار زراعتی عبارت از: گندم، جو، جواری، شالی، شبدر و شقه می‌باشد.

انواع اشجار مثمر عبارت از سیب، ناک، توت، سنجد و سیب این منطقه شهرت افاقی دارد و اشجار غیر مثمر عبارت از چنار، بید و غیره می‌باشد.

نهر این منطقه عبارت از دریای لوگر بوده که منطقه کتب خیل را بدو حصه شرقاً و غرباً تقسیم نموده در حصه آبیاری زمین رول عمده و مهم را دارا می‌باشد.

انواع طیور اهلی این محیط عبارت از خروس، ماکیان، فیل مرغ بوده و غیر اهلی آن مرغ آبی و قاز می‌باشد.

کترپور: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر در شمال غرب باولی مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۱۴ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۵ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کتری: قریه‌ئیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در جنوب تیزین در علاقه حکومت درجه ۳ حصارک غلزائی مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۲۱ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۲ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کتس: قریه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در شمال چوکی نزدیک دره چوکی در علاقه کنر مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۲ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کت قلعه: قریه‌ئیست بفاصله ۳۴ کیلومتر در شمال شرق شهر فراه متعلق حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۲۲ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۶ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کتک: قریه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر در شمال غرب اوقلعه در علاقه حکومت درجه اول بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۱ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کتگی: موضعیست بفاصله ۵۵،۵ کیلومتر در جنوب شرق اتمان در علاقه کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۹ درجه ۱۰ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۸ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کت‌لش: قریه‌ئیست بفاصله ۱۳ کیلومتر در شرق لعل و سر جنگل مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۱۴ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۶ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کتنی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶،۵ کیلومتر در جنوب شرق شهر هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۱۹ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۶ دقیقه ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کتواز: حکومت کلانی است متعلق حکومت اعلی غزنی که بین تخمین ۶۷ و ۶۹ درجه ۱۹ و ۳۰ دقیقه ۴۶ و ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۱ و ۳۲ درجه ۲۲ و ۳۱ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

حکومت کلان کتواز حاوی حکومات محلی و علاقه‌داریهای ذیل می‌باشد:

الف ـ حکومات:

۱ـ حکومت درجه ۲ شرن.

۲ـ حکومت درجه ۳ وازه‌خوا.

ب ـ علاقه‌داری‌ها:

۱ـ علاقه‌داری درجه ۲ یوسف خیل متعلق بحکومت شرن.

۲ـ علاقه‌داری درجه اول جانی خیل راسا بحکومت کلان کتواز مربوط است.

۳ـ علاقه‌داری درجه اول دیله راسا بحکومت کلان کتواز مربوط است.

۴ـ علاقه‌داری درجه ۲ امنه راسا بحکومت کلان کتواز مربوط است.

۵ـ علاقه‌داری درجه ۳ ناوه مقر راسا بحکومت کلان کتواز مربوط است.

۶ـ علاقه‌داری درجه اول سلطانخیل راسا بحکومت کلان کتواز مربوط است.

۷ـ علاقه‌داری درجه اول و رمه‌می متعلق حکومت وازه‌خواه.

در حکومت کلان کتواز علاوه بر مدارس خصوصی و تعالیم دینی که در مساجد بعمل می‌آید یک باب مکتب ابتدائی در شرن یک باب مکتب دهاتی در ناوه و یک باب مکتب دهاتی در زرغون شهر از طرف وزارت معارف دائر گردیده است علاوتا وکالت اهالی حوزه حکومت کلان کتواز در شوارى ملی از طرف سه نفر وکیل که از طرف اهالی انتخاب می‌گردد صورت می‌گیرد که یکنفر وکیل از کتواز یکنفر از حوزه حکومتی شرن و یکنفر از طرف اهالی حکوت وازه خواه می‌باشد.

پیداوار زراعتی: گندم، جو، فلیز خربوزه و تربوز، زمین‌ها تماما ذریعه کاریزها آبیاری می‌شود، زیرا جویبار نمی‌باشد در حصه یوسف خیل و سه گانه و زرغون شهر که از قراء مربوط کتواز است بعضا باغ‌های میوه پیدا می‌شود لیک میوه آن از قبیل توت و زردآلو خوب نمی‌باشد. باقی سرزمین کتواز عبارت از وادی می‌باشد که محض دران زراعت حبوب مـی‌شود و بس از مردم کتواز یک عده آن ده‌نشین و مقیم‌اند و یک عده دیگر کوچی می‌باشند. عده کوچی بیشتر است. مردان اهالی ده‌نشین هم غالبا در زمستان بطرف خارج یعنی هند و پاکستان رفته بکار و

پیشه مشغول می‌شوند و در آغاز سال واپس بمنازل خود برمی‌گردند، این مردم عموما اشتر و گوسفند تربیه کرده و در حقیقت مردم مالدار گفته می‌شوند. پیشه عمومی و اکثریت مردم کتواز تجارت است که هم در داخل افغانستان و هم در خارج صورت می‌گیرد. بعضا بزراعت مشغول‌اند و برخی هم پیشه‌ور می‌باشد.

قراء مشهور: بندسرده، یوسف خیل شرن، پتن، سه گانه، زرغون شهر، یحیی خیل، جعفر، دیل، وازی خواه، مرکز حکومتی کلان، قریه زرغون شهر می‌باشد، قشله عسکری نیز درین جا واقع شده علاقه‌داری اول در شرن، علاقه‌داری دوم دروازه خوا قرار دارد موقعیت جغرافیائی مرکز حکومت کلان کتواز در ۶۸ درجه ۲۵ دقیقه ۱۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۱ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

حدود اربعه: طرف شمال آن حکومت اندر به سمت جنوب آن ارگون، در شرق گردیز و زرمت و به غرب آن ناوه کلان مقر واقع است.

در حکومت کلان کتواز و مربوطات آن اقوام سلیمان خیل و علی خیل سکونت دارند که یک عده آن‌ها کوچی و اکثرا ده‌نشین می‌باشند اراضی کتواز هموار و حاصل‌خیز است اما به نسبت قلت آب در حال حاضر ده فیصد آن ذریعه کاریز آبیاری می‌شود. و متباقی آن ممکن در آینده نزدیکی توسط بند پالتو که زیر نظر است تعمیر شود اکثراً یا بعضا تحت آب بیاید کوهای مشهور کتواز عبارت از رانگی، خورخلی و غوی رلی لیلم و نری می‌باشد درین کوها اشجار بی ثمر و هکذا درخت جلغوزه وجود دارد.

بز و گوسفند و اسپ درینجا خوب تربیه می‌شود سپورت نیزه‌بازی در بین مردم معمول است.

نباتات عبارت از جو، جواری و گندم می‌باشد.

مزارات در کتواز: زیارت غنی بابا پدر کلان مردم سلیمان خیل مرجع خاص و عام است حسین نیکه و زیارت خواجه جلال بخاری در علاقه‌داری پتنه و زیارت ملازاهد بابا در قریه خواجه خیل معروف می‌باشد. یک باب مکتب در حکومت شرن یکباب مکتب دهاتی در مرکز زرغون شهر و یکباب مکتب در قریه عبدالمتین خان وازه‌خواه دائر می‌باشد.

کتود (شملر): دریائیست بفاصله ۱۴۷ کیلومتر در شرق متون در علاقه حکومت کلان خوست مربوط ولایت پکتیا که در ۷۰ درجه ۱۲ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کتول سر: کوتلیست بفاصله ۳۰،۵ کیلومتر در شمال شرق قلعه متون در علاقه منگل مربوط ولایت پکتیا که در ۷۰ درجه ۱۳ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۸ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کته تپه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در جنوب قریه وزیرآباد در علاقه حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۵۵ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۰ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کته خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۳۱،۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق سرای خواجه در علاقه حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۱۹ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۰ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کته درخت: قریه‌ئیست بفاصله ۳۱،۵ کیلومتر در شمال شرق شین یا تخت در علاقه‌داری کندی مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۳۶ دقیقه ۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کته سنگ: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در جنوب سروبی مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۴۴ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کته قلعه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در شمال غرب شهر میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۳۱ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کته قلعه: قریه‌ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در جنوب شرق شهر میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۵ درجه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۴ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کته قلعه: قلعه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در شمال شرق پای کوتل مربوط حکومت کلان دازنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۵۷ دقیقه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کته قلعه: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۵ کیلومتر در غرب تکزار در علاقه حکومت درجه اول سنگچارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۱۰ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۵ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کتی: قریه‌ئیست بفاصله ۳۰،۵ کیلومتر در شمال قریه آرام تل در علاقه نورستان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۹ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۲ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کتی: قریه‌ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر در شمال قریه حیدرباجی در علاقه حکومت درجه ۲ موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۵ درجه ۴ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۴ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کتی: قریه‌ئیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در جنوب غرب کنر مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۳۶ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کتی خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر بطرف جنوب قریه زیدآباد در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۶ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۳ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کتی باش: دریائیست بفاصله ۴۰،۵ کیلومتر در شمال شرق قریه سدی گل در علاقه نورستان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۲۲ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۹ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کتیر بولاق: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در جنوب شرق امام سید در علاقه حکومت درجه اول حضرت امام مربوط حکومت کلان قندز متعلق ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۳ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۸ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کتیر گال: موضعیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در شمال قریه سدی گل در علاقه نورستان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۷ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۴ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کتی سینه: موضعیست که بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر در جنوب قریه باسول در علاقه حکومت درجه ۳ مهمندره مربوط حکومت کلان شنوار متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۴ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۶ دقیقه ۶۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کجاو: قریه‌ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر در جنوب غرب سرخ قلعه در علاقه بهسود متصل دریای تگاب و کجاو مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۵ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۳ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کج باز: قریه‌ئیست بفاصله ۱۳،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلات غلزائی مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۵۱ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کجرک: تنگی‌ایست بفاصله ۱۸،۵ کیلومتر در شمال غرب پای کوتل در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۴۱ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۲ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کجرو: موضعیست بفاصله ۳۴ کیلومتر در شمال قریه مقر در علاقه حکومت درجه ۴ دهله مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۵۳ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۵ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کج عزیزخان: علاقه‌داری‌ایست درجه ۲ در ۲۳ کیلومتری جلال‌آباد در حوزه حکومت درجه ۲ قرغه‌ئی مربوط حکومت کلان لغمان ولایت ننگرهار این علاقه‌داری بین معبر عمومی جدید کابل و جلال‌آباد در کنار راست دریای کابل واقع گردیده اراضی این منطقه سرسبز و مستعد زراعت بوده گندم، جو، جواری و حتی شالی‌کاری هم رواج دارد، درینجا گدام آرد سرکاری نیز برای ذخیره گندم ولایت ننگرهار آباد گردیده درین علاقه‌داری علاوه بر مدارس خصوصی و مساجد که اطفال تعلیم و تربیه می‌بینند یکباب مکتب دهاتی نیز دائر گردیده هوای این علاقه‌داری در تابستان گرم و در زمستان معتدل و خوشگوار است.

کجک: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در شمال غرب قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۳۰ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۵۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کجک: قریه‌ئیست بفاصله ۵۰،۵ کیلومتر در شمال غرب پای کوتل در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۳۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۲ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کجه: قریه‌ئیست مرکز حکومت درجه اول خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار.

کجکان: قریه‌ئیست در حکومت درجه ۲ غوربند مربوط حکومت اعلی پروان و از سیاگرد مرکز حکومت غوربند تخمینا ۱۸ کیلومتر فاصله دارد، این قریه متصل به سرک می‌باشد پیداوار زمینی آن گندم، جو، باقلی، شرشم، ارزن و شبدر است، پیداوار سردرختی آن توت، بادام، چارمغز، زردآلو، شفتالو، ناک، بهی، آلوچه و آلوبالو می‌باشد اشجار غیر مثمر آن بید، چنار،

سفیدار، عرعر و شنگ است، پیداوار کوهی آن بته، بوتی، سرخ ساج و کمای می‌باشد، حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند، بز و مرکب است، حیوانات وحشی آن گرگ، روباه و خرگوش می‌باشد، طیور آن عبارت است از مرغ خانگی، مرغابی وحشی، زاغ، قره‌قوش، بودنه، عکعک کل مرغ و اقسام گنجشکان است. آب و هوای آن تابستان اندک گرم، زمستان سرد، بهار و خزان معتدل دارد. خاک آن ریگی است، بزحمت زیاد ازان حاصل گرفته می‌شود. اما درخت توت در آنجا نموی خوب می‌کند، پیشه اهالی زمینداری و مرکب‌کاری است.

کجک تال خاک: کوتلیست بفاصله ۳۴ کیلومتر در شمال شرق شین یا تخت در علاقه حکومت درجه ۳ دای کندی مربوط حکومت دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۲۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کج کوتل: کوتلیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در جنوب شهر مزارشریف مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه ۸ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۰ دقیقه ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کجکی: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در جنوب قریه حیدرباجی در علاقه حکومت درجه ۲ موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۵ درجه ۳ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۶ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کجکی: قریه‌ئیست بفاصله ۳۴ کیلومتر در شمال غرب قریه شهیدان در علاقه حکومت درجه ۲ موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۳۳ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۵ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کجکی: قریه‌ئیست تخمین در ۱۱۴ کیلومتری شمال شرق گرشک متعلق حکومت اعلی گرشک در نزدیکی این قریه بر دریای هلمدبندی آباد گردیده که بنام کجکی شهرت دارد بدین قرار که حکومت در تابستان ۱۹۴۶ (۱۳۲۴ هـ ش) به متخصصین کمپنی موریسن کنودسن که برای امور عمرانات در افغانستان استخدام شده‌اند هدایت داد تا موضعی را جهت ذخیره کردن آبهای هیرمند انتخاب نماید دسته انجنیران کمپنی مذکور برای این منظور بکار آغاز کرده و در یکصد کیلومتری بالاتر از گرشک همین موضع مناسب طبیعی را در نزدیکی قریه کجکی انتخاب کردند، بعد از اینکه پلانها و خصوصیات ساختمان بند از طرف متخصصین کمپنی مذکور تهیه و تکمیل گردید. فیصله بعمل آمد که در همین نقطه بندی تعمیر شود لذا کار بستن بند کجکی در ماه می سال ۱۹۵۰ (مطابق ۱۳۲۸) آغاز یافت و در نوامبر ۱۹۵۲ (۱۳۳۰) تکمیل

شد. ارتفاع بند ۹۴ متر طول ۲۷۳ متر، عرض در حصه قاعده (۴۰۰ متر) حجم پرکاری بند ۳،۲۲۵،۰۰۰ مکعب متر، امکان تولید قوه برق ۱۲۰،۰۰۰ کیلووات، طول جهیل بند ۵۸ کیلومتر، عرض اوسط جهیل ۲ کیلومتر است. این قریه سابق بعلاقه‌داری قلعه بست (سنگین) مربوط بود اما نظر به اعمار بند مذکور این قریه اهمیت بسزائی پیدا کرده و در سال (۱۳۳۶) تعدیلاتی از طرف وزارهٔ داخله در حوزه وادی هیرمند بعمل آمد و قریه کجکی از علاقه‌داری سنگین منفک و بعلاقه‌داری زمین داور مربوط شد و از طرف دیگر خود علاقه‌داری زمین داور بعلاقه‌داری کجکی موسوم شد.

کج گردن: کوتلیست بفاصله ۲۹،۵ کیلومتر در جنوب شرق شهر سمنگان مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزارشریف که در ۶۹ درجه ۹ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کجن: قریه‌ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر بطرف جنوب سرای خواجه در علاقه حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۳ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۸ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کج نو: قریه‌ئیست بفاصله یک کیلومتر در جنوب قلعه لعل در علاقه حکومت درجه ۳ لعل و سر جنگل مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۱۵ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کجه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در جنوب شرق نمله در علاقه حکومت درجه اول خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۱۰ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۵ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کجه: کوتلیست بفاصله ۸ کیلومتر در جنوب شرتان در علاقه اسمار متعلق حکومت کلان کنرها مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۲۲ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۴ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کجی: قریه‌ئیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در شمال شرق قلات غلزائی متعلق حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۷ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۵ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کجی بایک: موضعیست بفاصله ۳ کیلومتر در جنوب گرشک در علاقه حکومت درجه اول نهر سراج مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۳۵ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۷ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کجی خیل: قریه‌ئیست بفاصله یک کیلومتر در جنوب چهارتوت مربوط حکومت درجه اول خوگیانی متعلق ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۵۰ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۸ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کج: قریه‌ئیست بفاصله ۱۳،۵ کیلومتر در بنو در علاقه حکومت درجه ۴ اندراب متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۲۱ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۵ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کج: قریه‌ئیست بفاصله ۶ کیلومتر در شرق گرشک در علاقه حکومت درجه اول نهر سراج مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۳۷ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۹ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کج: رودیست بفاصله ۱۴۲ کیلومتر در شمال قریه شاه شهید که به رود هلمند می‌ریزد مربوط حکومت کلان از رگان متعلق ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲۹ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۳ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کچان: قریه‌ئیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در جنوب شرق وازه در علاقه حدران مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۳۷ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۰ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کچان: حوزه‌ئیست در جنوب غرب تکزار در علاقه حکومت درجه اول سنگ چارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۸ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کج خاور: موضعیست بفاصله یک کیلومتر در جنوب قلعه دوست محمد در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۲۲ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۴ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کچراه: قریه‌ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در جنوب مرکز کنر مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۳۵ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۲ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کچرمرده: نهریست بفاصله ۷۸،۵ کیلومتر در شمال شرق تیواره متعلق حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات که در ۶۴ درجه ۵۲ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۵ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کچره: قریه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در جنوب غرب نمله در علاقه حکومت درجه اول خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۳ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۵ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کچک: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در شرق نییک در علاقه حکومت درجه ۴ یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۵۸ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کچ کومی: موضعیست بفاصله ۳۵ کیلومتر در شمال شهر اندخوی مربوط حکومت اعلی میمنه که بین ۶۵ درجه ۱۲ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۳ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کجن: دریائیست بفاصله ۴۵،۵ کیلومتر در شمال مشرق صالحان کاریز در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۵۵ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۳۵ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کچن: موضعیست بفاصله ۲۰ کیلومتر در شرق صالحان کاریز در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۵۴ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۳۴ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کچن گاتو: نهریست بفاصله ۲۸ کیلومتر در شمال شرق گورسنگ در علاقه حکومت درجه ۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۱۲ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۷ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کچنگه کوتل: کوتلیست بفاصله ۵۶،۵ کیلومتر در شمال غرب قریه سلطان خیل در علاقه حکومت درجه ۲ وردک مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۳۲ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۸ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کچنی کاریز: قریه‌ئیست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در جنوب غرب قریه خوگیانی مربوط ولایت قندهار که بین ۶۶ درجه ۲۱ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۰ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کچی گرو: کوتلیست بفاصله ۳۱،۵ کیلومتر در جنوب شرق تیواره مربوط حکومت کلان غورات متعلق ولایت هرات که در ۶۴ درجه ۳۶ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۶ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کداب: قریه‌ئیست بفاصله ۳۴ کیلومتر در جنوب شهر جلال‌آباد مربوط ولایت ننگرهار متصل سرکیکه بطرف قریه جابه می‌رود در ۷۰ درجه ۳۱ دقیقه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کدجل: قریه‌ئیست بفاصله ۳۸ کیلومتر در جنوب شرق خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۴ کشک نخود مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲۰ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۰ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کدک: قریه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در شمال قریه خشک آب در علاقه خنجان متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۲ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۲ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کدک: قریه‌ئیست بفاصله ۸ کیلومتر در شمال قریه چاه آب در علاقه ینگی قلعه مربوط حکومت کلان تالقان متعلق ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۴۸ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲۸ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کدونی: کوهیست در غرب قلعه غوریان متعلق حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که در ۶۰ درجه ۵۰ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۵ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کده: قریه‌ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر در جنوب غرب مرکز زیباک مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۲۱ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۰ دقیقه ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کده (خرابه): قلعه‌ئیست بفاصله ۲۹،۵ کیلومتر در شمال شرق قلعه چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۱۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۱ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کده‌نی: دریائیست بفاصله ۱۱۸ کیلومتر در شمال شرق سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۵ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کدی: قریه‌ئیست بفاصله ۴۶،۵ کیلومتر در جنوب قلعه کف در علاقه حکومت درجه ۲ درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۱۱ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۵۵ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کر: موضعی است در حکومت درجه ۳ پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان و بسمت جنوب غرب رخه (مرکز حکومت پنجشیر) واقع گردیده و از آنجا تخمینا ۸ کیلومتر فاصله دارد پیداوار زراعتی آن گندم، جو، باقلی، شرشم، شبدر، کچالو، شلغم، زردک و جوار می‌باشد پیداوار سردرختی آن توت، انگور، زردآلو، چارمغز، آلوچه و آلوبالو است از درختان غیر مثمر بید سفیدار و عرعر پیدا می‌شود که در عمارات بمصرف می‌رسد پیداوار کوهی، بلوط، خنجک، بشال، بلک، بوتی، بته، پرکندول، بادام کوهی، گزک، سیاه چوب و کمال می‌باشد که در محروقات بکار می‌رود از بعضی چوبهای مذکور زغال تهیه می‌شود که بر علاوه مصرف خود آنها در برخی از نقاط دیگر برده و بفروش رسانیده می‌شود شری، سبزی سیاه، پیاز کوهی، سیر کوهی، سوهان، سانزی، چکری و سمارق نیز در کوه آن یافت می‌شود از نباتات طی درونه، بوی مادران، کنوچه، مستار، کاکوتی، زوف، جوانی و بادیان در کوه همجوار آن بوفرت دستیاب می‌گردد حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند (گدی) بز و مرکب است، حیوانات وحشی آن گرگ، روباه، خرگوش و شغور (جیره) می‌باشد از پرندگان مرغ خانگی به کثرت تربیه می‌شود، مرغابی وحشی کبک، کبوتر، بودنه، زاغ کل مرغ قره‌قوش و اقسام گنجشک‌ها درینجا دیده می‌شود، نوع خاک آن ریگی است و بواسطه استعمال پارو و انبار زیاد از زمین‌های مزروعی آن حاصل گرفته می‌شود مگر چار مغز و درخت توت درینجا نموی خوب می‌کند، پیشه اهالی آن زراعت و مالداری است و بعضا چوب و زغال را ذریعه مرکب‌ها در بازار رخه آورده بفروش می‌رساند و ازین رهگذر تامین حیات می‌کنند.

کر: قریه‌ئیست بفاصله ۲۷،۵ کیلومتر در جنوب شرق مرکز زیباک مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷ درجه ۳۴ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۴ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کراغی: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در شمال سر پل مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۵ درجه ۵۴ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کراکرکدو: کوتلیست بفاصله ۴۳۵ کیلومتر در شمال شرق قلعه اسمار متر مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۲۸ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۰ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرال: قریه‌ئیست بفاصله ۳۰ کیلومتر در جنوب شرق تکزار در علاقه حکومت درجه اول

سنگ چهارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۹ درجه ۲۱ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۴ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرامان: قریه‌ئیست در علاقه‌داری درجه ۳ دره هزاره پنجشیر مربوط حکومت درجه ۳ پنجشیر متعلق حکومت اعلی پروان که بسمت جنوب شرق رخه واقع گردیده و از رخه تخمینا (۲۰) کیلومتر فاصله دارد، این قریه بصورت دره است پیداوار زمینی گندم، جو، جواری، باقلی کچالو، ماش، شرشم، شلغم و شبدر است، پیداوار سردرختی آن توت، انگور، زردآلو، سیب، آلوچه و آلوبالو می‌باشد. از اشجار غیر مثمر بید و سفیددار پیدا می‌شود. پیداوار کوهی آن بشال، خنجک، بلک، سیاه چوب، بته، بوتی و کمال است که در محروقات از آن کار گرفته می‌شود، سبزیجات کوهی از قبیل شری، سوهان، سانزی، پیاز کوهی، سیر کوهی، سبزی سیاه در کوهای آن به کثرت وجود دارد، نباتات طبی چون درونه، مستار، بوی مادران، کنوچه، حنظل، زوف، خاکشیر کاکوتی در آنجا بوفرت یافت می‌شود. حیوانات اهلی آن عبارت است از گاو، گدی و بز، چون این قریه در قرب جبال واقع گردیده لذا برای پرورش حیوانات موقعیت خوبی دارد، حیوانات وحشی آن گرگ، روباه، خرگوش و جیره است گاهی آهو و خرس هم در کوهای آن دیده می‌شود، پرندگان آنجا مرغ خانگی، مرغابی اهلی، کبک، بودنه، کبوتر مرغابی وحشی زاغ، فاخته، کل مرغ عکعک (عقعق)، هدهد، قره‌قوش شیخ باز و اقسام گنجشک می‌باشد آب و هوای آن در تابستان اندک گرم و در زمستان سرد و در بهار و خزان معتدل است. کوهای آن برفگیری زیاد دارد، در بین قریه نیز برف مدت زیادی دوام می‌کند، به این سبب کشت آن یک فصله است، نوع خاک آن ریگی می‌باشد بزحمت دهقان و استعمال انبار فراوان ازان حاصل برداشته می‌شود، پیشه اهالی زراعت و مالداری است و ازین در ممر دقع احتیاج می‌کند، بعضا گلیم نیز درینجا بافته می‌شود.

کرامجی: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در شرق گردیز مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۹ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۶ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرامک: قریه‌ئیست بفاصله ۸۱ کیلومتر در شمال غرب شهر غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۴۷ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۰ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کران: قریه‌ئیست بفاصله ۲۷،۵ کیلومتر در جنوب شرق تکزار در علاقه حکومت درجه اول سنگ چارک متعلق حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۲۱ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۵ و ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کران و منجان: علاقه‌داری درجه ۲ مربوط حکومت محلی درجه ۲ جرم و از توابع اعلی بدخشان بوده که در ۷۱ درجه ۷ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۵ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

این منطقه تماما کوهستانی بوده قسمت شرقی آن راکوهای آسمان خراش نورستان چترال و ملحقات علاقه‌داری زیباک تشکیل داده و به سمت غربی آن ولایت پروان و برخی از حصص حکومت فرخاز واقع شده است و از طرف جنوب نیز به بعضی حصص نورستان ارتباط دارد.

آب و هوا: هوای این منطقه در زمستان خیلی سرد و بارد است زیرا تماما برف‌گیر بوده و در کوهای آن برف دایمی دیده می‌شود که از یک سال بدیگر سال ذخیره می‌گردد و برف‌باری آن عموما از برج عقرب شروع شده و تا اخیر حوت دوام می‌نماید در ماهای حمل و ثور باریدن باران شروع می‌شود. در موسم گرما هوای آن معتدل شده و تا اخیر میزان به همین ترتیب دوام دارد.

نباتات و جنگلات: کران و منجان از حیث اینکه اراضی کوهستانی دارد زمین آن برای هر گونه نباتات مساعد نبوده و اهالی تنها زراعت گندم، جو، ارزن، مشنگ و باقلی قناعت می‌نمایند. و از اشجار میوه‌دار تنها دو نوع زردآلوی تلخ و شیرین در بعضی حصص آن دیده می‌شود که به تعداد خیلی قلیل می‌باشد و از اشجار بی‌ثمر تنها درخت بید بنام زردبید و تلخ‌بید آنهم در بعضی حصص به اندازه کم دیده می‌شود. یک جنگل بید در غرب قریه اسکار موجود است که بطول ۳ کیلومتر و به عرض یکنیم کیلومتر ساحه را اشغال نموده است درین جنگل بعضا سیه خار نیز موجود می‌باشد.

حیوانات و طیور: حیوانات اهلی آن اسپ، خر، بز، گوسفند بوده و در کوهای آن گرگ، آهو و پلنگ هم پیدا می‌شود طیور اهلی و وحشی آن عبارت از مرغابی، کبک، مرغ خانگی، کبوتر صحرائی، کبوتر خانگی، باز و باشه می‌باشد.

قراء و قصبات: مسافه کران و منجان از مرکز حکومت جرم تقریبا ۸۷ کیلومتر بوده و قریه‌های مربوط آن عبارت‌اند از انجمن، دشتی، اسکایک، میان شهر یمک، در باغان، کلات، ساکازار یا وی‌زار، پیواز، یونم، سکوا، نوغاکف، اوباط، تگاب، مغنون، الف، شهران، عمومان، دشت، شاپوی، غذ، سر جنگل، یعزک، نیام، قلعه شاه، تلی، تاو در قریه شهران مسجدی وجود دارد که بنام شاه ناصرخسرو شهرت دارد و تاکنون آباد است اساسه و تاریخ آن معلوم نیست در قریه اسکازار نیز قلعه‌ئی بنام بهمن کوهستانی موجود است در قریه سکوا یک قلعه دیگر دیده

می‌شود که دیوارهای آن کافی السابق پا برجای بوده و در بعضی سنگهای آن نمره (۵۴۵) دیده شده که تاریخ فتح کرک نام را نشان می‌دهد و هم نمبر (۱۰۴۵) در بعضی دیوارهای آن به مشاهده رسیده است که از آثار تاریخی پنداشته می‌شود اما تا اکنون تحقیقات علمی آن میسر نگردیده است درین علاقه یک باب مکتب رسمی ابتدائی نیز تاسیس یافته است.

کران منجان: علاقه‌داری‌ایست درجه ۲ متعلق حکومت درجه ۲ جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان.

کراونا: قلعه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه سیغان سرایک مربوط حکومت اعلی پروان که بین ۶۷ درجه ۳۷ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۹ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرائی عبدل: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در شرق اوبه مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۱۲ دقیقه ۱۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرباسک: موضع‌ئیست بفاصله ۴۰،۵ کیلومتر در غرب خواجه علی در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۲ درجه ۲۶ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۹ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرباشی: قریه‌ئیست در شمال غرب رخه مربوط حکومت درجه ۳ پنجشیر، متعلق حکومت اعلی پروان. سمت غربی آن بکوه اتصال دارد، بیداوار زراعتی آن گندم، جو، جواری، ارزن، شرشم، شلغم و شبدر می‌باشد پیداوار سردرختی آن توت، زردآلو، چارمغز، انگور، ارغنجال آلوچه، آلوچه و آلوبالو است، اشجار غیر مثمر آن بید و سفیدار می‌باشد، حیوانات اهلی آن، گاو، گدی، بز و مرکب است، حیوانات وحشی آن گرگ، روباه و خرگوش می‌باشد، طیور آن عبارت است از مرغ خانگی، مرغابی اهلی، کبک، کبوتر، زاغ، مرغابی وحشی، قره‌قوش، کل مرغ، غال، هدهد، عکه، بودنه و اقسام گنجشکان، پیداوار کوهی آن بته بونی، بلک گرک، درونه، مستار سوهان سانزی سائری سبزی سیاه پیاز کوهی، سیر کوهی، سمارق و چکری می‌باشد که در محروقات و خوراک و ادویه مستعمل می‌شوند. آب و هوای آن در تابستان اندک گرم زمستان سرد بهار و خزان معتدل دارد بعضی ازین مردم در تابستان به مواشی خود در جاهای بلند و با آب و علف‌زار کوه رفته و در آنجا برای خود اغیل تهیه می‌کنند. این عمل از یکطرف در جمع‌آوری قروت و روغن به آنها کمک می‌کند و از جانب دیگر خود آنها و مواشی‌شان از

حرارت و گرمی آفتاب محفوظ مانده در هوای صاف و آزاد امرار حیات می‌نمایند. پیشه اهالی دهقانی و مالداری می‌باشد و زنها اکثرا برشتن چرخه مصروف می‌باشد.

کربی: قریه‌ئیست بفاصله ۳۴کیلومتر در جنوب غرب خواجه علی در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۲ درجه ۴۰ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۰ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرت: قریه‌ئیست بفاصله ۲۴کیلومتر در جنوب شرق شهر هرات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۱۸ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرتاکه: قریه‌ئیست بفاصله ۴۷،۵ کیلومتر در شمال غرب میان پشته در علاقه زمینداور مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۱ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۲۵ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرتکی: قریه‌ئیست بفاصله ۵۳کیلومتر در جنوب شرق جوین مربوط حکومت اعلی افراه که در ۶۱ درجه ۵۳ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۹ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرته قلعه: قلعه‌ئیست بفاصله ۸۷،۵کیلومتر در جنوب شرق فراه مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۵۹ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۶۳ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرچغی تگاب: نهریست بفاصله ۴۳کیلومتر در جنوب شرق قلعه نو در علاقه حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۱۵ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۹ دقیقه ۶۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرچنداو: قریه‌ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در شمال شرق شیوه در علاقه اسمار مربوط ولایت ننگرهار که در ۷ درجه ۴۵ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۱ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرچه: قریه‌ئیست بفاصله ۹کیلومتر در شمال غرب شهر غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۵۷ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۵ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرچی: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۲کیلومتر در شمال شرق بلچراغ در علاقه درزاب و گرزیوار

نزدیک سرک که بطرف بلچراغ می‌رود مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۵ درجه ۳۳ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۳ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرچی: قریه‌ئیست بفاصله ۲۲،۵ کیلومتر در جنوب غرب فیض‌آباد مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۳۰ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۵ دقیقه ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرخ: حکومتی است درجه ۴ و مستقیما مربوط ولایت هرات که در حوزه سمت شمال شرقی شهر هرات واقع و باندازه تخمین (۲۴) کیلومتر فاصله دارد و در تخمین ۱۲ درجه ۲۴ و ۵۵ دقیقه ۳۶ و ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ و ۴۰ دقیقه ۲۴ و ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرخ دارای قریه‌های متعدد دور و نزدیک بوده و مشهورترین آن قرار ذیل است:

بوریابافها، مارآباد، ترک‌آباد، رباط آخند، جیره سفلی، جیره علیا، مرغچه‌ها، چهار محل قریب مرکز، سرکوچه، بندبنفش، قصر صنم، فشفر، زیرک، کاریز بلوچ، شورگرد، کوبان، تون، اسفرزه، ریگه، افساج، شوره، چهار تگاب، نیک عمومی، تگاب سور، کلات، جوینو، اغواچه، اسفرز، چشت شریف، ده زبر و بیشه، غال سقا، فلوری، ده گل، کشکک‌ها، لکه سنگ، جنگلک، قلعه یاورخان، مسافران، سروان عمومی، ده دراز، گرشک، پنجمیران، دهن دوآب، کبکان، سرآسیاب، طاغنکوه، هفتکله، پسته فجی، تاب و شنگ، سونی، قرأ این حکومتی در بین دو کوه واقع بوده طول آن تخمیناً از ۸۰۰ الی ۹۰۰ کیلومتر و عرض آن تقریباً ۵۴ کیلومتر می‌باشد.

زراعت: زمین اینجا کوهستانی و اکثراً هموار و برای هر نوع زراعت مساعد بوده نهایت حاصل‌خیز است، درینجا هر نوع حبوب مانند گندم، جواری و للمی، کاشته می‌شود، نخود، ماش، لوبیا، باقلی، ارزن، شرشم، و شاخل، نیز زرع می‌شود ولی عمده‌ترین محصولات آن گندم و جو می‌باشد که مقدار کافی به دیگر نقاط ولایت نیز صادر می‌شود.

نباتات مثمر و غیر مثمر: سبزیجات تازه از قبیل پیاز، خرفه و پالک، باندازه کافی زرع می‌شود. نباتات سبزک مانند رشقه و شبدر برای حیوانات کاشته می‌شود. خربوزه، تربور، بادرنگ و میوه‌جات مانند زردآلو، آلوبالو، شفتالو، سیب، انار، بهی، بادام و انگور در باغهای آن زیاد تربیه می‌شود در کوهای آن اشجار بیدکوهی، تاک کوهی، ارچه، امرد و غیره زیاد دیه می‌شود.

هوای کرخ در تابستان معتدل و در زمستان خیلی سرد است زیرا این منطقه برف‌گیر بوده و برفباری آن عموماً در ماهای قوس، دلو زیاد می‌باشد، سپس در بهار آب شده و در جوی‌بار و نهرها سرازیر می‌شود کرخ آب بسیار فراوان دارد ازین حیث حاصلات آن انواع و اقسام مختلف بوده وافر است.

نباتات طبی: در کرخ نباتات طبی که برای ادویه بکار برده می‌شود زیادی پیدایش دارد که عمده‌ترین آن‌ها قرار ذیل است:

ختمی، بانونه، بارتنگ، ملنگان، سک انگورک، کنوچه، بنفشه، خاکشیر، زیره سبز، شیرخشت، پودینه، گل گاوزبان، جوانی، بادیان، ترخ کوهی، و غیره. کرخ از حیث اینکه به مرکز هرات نزدیک است آبهای فراوان داشته و خاک حاصل‌خیزی نیز دارد اقسام زیادی از گل در آنجا پرورش می‌شود مانند گلاب، نسترن، چنبیلی، نرگس، داوی، شبو، زنبق، سوسن، بربینه، جعفری، گلاب خوشه‌ئی، گلاب صدبرگ، و غیره.

حیوانات و طیور: حیواناتیکه درین منطقه تربیه می‌شود عبارت از اسپ، گاو، خر، بز، گوسفند بوده و در کوه‌های آن روباه، آهو، گرگ، شغال نیز پیدا می‌شود.

مرغ خانگی، مرغ آبی، کبوتر، گنجشک، سی‌سی، سیاه سینه، کلنگ، زاغ، کبوتر صحرائی، شاهین، کرگس، نیز زیاد پیدا می‌شود.

حرفه: پیشه اهالی زراعت و باغداری بوده و زنان نیز بمعیت مردان همکاری می‌نمایند و بر علاوه صنعت الاچه جنده، کرباس، چادرشب، جوال، برک، جرب بافی نیز در بین زنها رواج دارد و دستمال‌های ابریشمی و چادرشب ابریشمی و سندی نیز در آنجا زیاد بافته می‌شود.

مناظر: اگرچه اکثر جاهای کرخ مناظر قشنگ و طبعی دارد ولی موضعی که بنام خواجه چهارشنبه یاد می‌شود نهایت دلکشی و زیبا بوده و این موضع در بین دوکوه واقع است که دارای درختهای میوه‌دار و غیره مثمر بوده و از وسط آن دریای کرخ گذشته آبشارهای طبعی را تشکیل می‌دهد.

در اطراف دریا جنگل‌های طبعی و غیر طبعی زیاد بوده در سرک عمومی که بطرف قلعه نو امتداد یافته از بین دره عبور نموده که اطراف آن نهایت شاداب و سرسبز دیده می‌شود. منظره دیگری از مرکز حکومت بطرف جنوب غرب بفاصله تقریباً ۶ کیلومتر دورتر در بین دره واقع است. که بنام خواجه محمد عباس علیه الرحمه یاد می‌شود درین جا درختهای انجیر، خنجک، بید کوهی، توت، و غیره بسیار زیاد است آبیکه بدره سرازیر می‌شود از سقف یک غار سنگ

بمقدار کافی فرو ریخته و مخزن آبی را در گوشه غار تشکیل می‌دهد و از آنجا ذریعه جویچه اراضی و باغستان را که بصورت مرتبه‌دار است آبیاری می‌نماید در یک گوشه غار مذکور سوراخ بزرگی موجود است و به ذریعه زینه‌های سنگی بقسمت فوقانی تپه راه دارد که از آنجا تمام قصبه کرخ تحت نظر قرار یافته و منظره قشنگی را تشکیل می‌دهد علاوتا بهر گوشه و کنار کرخ مناظر قشنگ و زیبائی دیده می‌شود که قابل توصیف است باغ حضرت کرخ که در حدود تقریباً دو صد جریب زمین تاکستان و شجرستان می‌باشد تفرجگاه اهالی کرخ بوده و اکثر مردم شهر هرات نیز برای تفریح درینجا آمد و شد می‌نماید. کوه‌های کرخ تقریباً به سمت جنوبی علاقه حکومتی کرخ کوهی بنام دوندر و به سمت شمال آن آخرین کوه‌بابا واقع است و کوه (وندر) نیز از سلسله کوه‌بابا است.

که در حصه بندیخک هر دو سلسله کوه بهم ملحق می‌شود درین سلسله کوه‌ها طوریکه در بالا گفته شد اشجار ارچه، سیاه چوب، بیدکوهی، امرد، انجیر، و خنجک پیدا می‌شود.

و از حیوانات آهو، خرگوش، روباه، گرگ، کفتار، جیره، حتی خرس، پلنگ، خوک نیز دیده شده است. معدن زغال سنگ در حصه که موسوم بمسجد چوبی است کشف و مقداری زیادی استخراج و مورد استفاده قرار یافته است. رودخانهائیکه از کوه‌های کرخ سرازیر و یک شاخ آن از کوه (دوندر) از حصه بندیخک و شاخ دیگر آن از کوه‌بابا جدا شده پس از سیر جداگانه چند میلی هر دو یکجا شده منطقه کرخ را آبیاری و هنگامیکه به سمت هرات سرازیر می‌شود بشعبات مختلف تقسیم گردیده و بنامهای نهر سلطانی و جوینو یاد می‌شود و بالاخره بدریای هری‌رود منتهی می‌گردد کرخ چون منطقه کوهستانی است آبشارهای زیادی در آنجا بصورت طبیعی دیده می‌شود مانند آبشار قریه مجغندک آبشار خواجه چهارشنبه، آبشار کوه چهارطاق، آبشار قریه پهلوان هر یک آن از بلندیهای زیاد فرو می‌افتد.

علاوه تا کاریز زیادی درین علاقه وجود دارد که از یک دیگر فاصله‌های زیادی داشته و بنام‌های مختلف یاد می‌شود، مانند کاریز ماهیان، کاریز غزار، کاریز سنگلاخ، قنات سرخه قنات سنگ پر، قنات توتک، قنات درویش‌آباد، قنات حسن‌آباد، قنات علی شوردانی، قنات درخت توت، قنات قلعه سفید، قنات شاطرنظر و غیره.

راه‌ها و معابر: منطقه کلخ در بین راه قلعه نو و هرات واقع است ازین علاقه راهای دیگری بطرف حکومتی های کشک و اوبه و قادس جدا شده که در وقت تابستان ازین راه‌ها بخوبی عبور و مرور می‌شود ولی در موقع سرما بواسطه شدت برف کاملا مسدود می‌باشد در کرخ مزار

حضرت صوفی اسلام مجاهد معروف می‌باشد علاوتا مزارات دیگری از قبیل مزار میرزا سلطان بابای لاش درویش علی قاسم مزار خواجه غیاث‌الدین درویش صادق و غیره در آنجا وجود دارد در کرخ یک مسجد جامع بزرگ موجود است و نمازهای پنج وقت و نماز جمعه و عیدین در آنجا خوانده می‌شود در کرخ علاوه بر مدارس خصوصی و تعلیمی که در مساجد بعمل می‌آید یک باب مکتب ابتدائی نیز از طرف وزارت معارف دائر گردیده است همچنین یکنفر وکیل از طرف اهالی این حکومتی انتخاب و بشواری ملی فرستاده می‌شود.

کرخ: رودیست بفاصله ۷۶کیلومتر در شمال شرق شهر هرات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۲۱ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۶ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرخ: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۹،۵ کیلومتر در جنوب غرب جوینو مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۳۴ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرخان: قریه‌ئیست بفاصله یک کیلومتر در شمال مرکز زیباک مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۲۲ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۱ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرخان سه درخت: موضعیست بفاصله ۶،۵کیلومتر در جنوب جوین مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۳۷ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۸ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرخیل تهانه: قریه‌ئیست بفاصله ۲۶،۵کیلومتر در شمال سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۲۷ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۷ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کردار: قریه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر بشمال غرب قریه میرغلام در علاقه نورستان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۴ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کردار کوتل: کوتل‌ایست بفاصله ۳۰،۵کیلومتر در شمال قلعه سرکاری در علاقه حکومت درجه ۲ دره صوف مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه ۲ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳ درجه ۴ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرسنگ: قریه‌ئیست بفاصله ۳۴،۵ کیلومتر در جنوب قریه نوزاد متصل سرک مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۲۵ دقیقه ۱۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرش تپه: قریه‌ئیست بفاصله ۴۵،۵ کیلومتر در شمال غرب قریه وزیرآباد در علاقه حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۳۳ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۲ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرغاره: قریه‌ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در شمال شرق قریه سیاه چوب در علاقه حکومت ارزگان مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۸ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرغراو: قریه‌ئیست بفاصله ۵۹،۵ کیلومتر در جنوب شرق تیواره مربوط حکومت کلان غورات متعلق ولایت هرات که در ۶۴ درجه ۴۹ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۳ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرغول: قریه‌ئیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در غرب پای کوتل در علاقه حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۳۰ دقیقه ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۴ درجه ۳ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرغه: قریه‌ئیست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در جنوب شهر مزارشریف که در ۶۷ درجه ۹ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۱ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرغی: قریه‌ئیسنت بفاصله ۳۳ کیلومتر در جنوب شرق قریه شش برجه متصل سرکیکه بطرف دایزنگی می‌رود در علاقه حکومت درجه ۳ بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۱۳ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرک: قریه‌ئیست بفاصله ۵۵ کیلومتر در شمال خواجه امام سید نزدیک دریای آمو در علاقه حکومت درجه اول حضرت امام متعلق حکومت کلان قندوز مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۲۲ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۷ درجه ۶ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرکتای: کوتلیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در شمال غرب پروش در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۴۷ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۵۶ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرکتس: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در غرب خیر و خیل متصل سرکیکه بطرف کابل می‌رود در علاقه حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۳ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرکچه: رودیست بفاصله ۲۹ کیلومتر بطرف شرق تیزین در علاقه حکومت درجه ۳ حصارک غلزائی مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۵۰ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۸ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرکچه کوه: کوهیست در شمال شرق تیزین در علاقه غلزائی مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۴۰ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرکر: موضعیست بفاصله ۱۶ کیلومتری شمال شرق پلخمری مربوط ولایت قطغن درین موضع معدن زغال سنگ وجود دارد که بمصرف سوخت فابریکه نساجی شهر بغلان و پلخمری می‌رسد.

کرکره: قریه‌ئیست بفاصله ۴۲،۵ کیلومتر در جنوب غرب قریه سربولی مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۱۰ دقیقه ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۰ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرکره: کوتلیست بفاصله ۳۳ کیلومتر در شمال غرب سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۱ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۹ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرکری: موضعیست بفاصله ۹ کیلومتر در شمال شرق گل آب در علاقه درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۵۲ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۳۴ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرکو: قریه‌ئیست بفاصله ۲۶ کیلومتر در شمال جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۵۵ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۸ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرکوت: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب شرق قلعه اسمار مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۲۹ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلذ شرقی و ۳۵ درجه ۱ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرکی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در غرب قلعه ده بالا مربوط حکومت درجه ۳ رودات متعلق حکومت کلان شنوار در حوزه ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۲۳ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۶ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرکی تگرش: موضعیست بفاصله ۴۰،۵ کیلومتر در شمال غرب سیستان چاه در علاقه زمینداور متعلق حکومت درجه ۲ موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۲ درجه ۱۹ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۸ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرکی کت: قریه‌ئیست بفاصله ۱۷،۵ کیلومتر در شمال غرب شهر میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۳۸ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرکین: قریه‌ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در غرب چمکنی مربوط حکومت درجه ۲ جاجی متعلق ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۳۱ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۷ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرم: موضعیست بفاصله ۵۴ کیلومتر در شمال شرق قلات غلزائی متعلق حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۱۶ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۷ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرمان: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در جنوب شرق لعل در علاقه حکومت درجه ۳ لعل و سر جنگل مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۲۹ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرم بت: موضعیست بفاصله ۳۱،۵ کیلومتر در جنوب غرب انتر در علاقه حکومت کلان غورات متعلق ولایت هرات که در ۶۴ درجه ۳۱ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۱ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرمبو: نهریست بفاصله ۳۹ کیلومتر در شرق جوینو مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۴۶ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرم ثانی: قریه‌ئیست بفاصله ۴۴ کیلومتر در شرق قلات غلزائی متعلق حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۱۲ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۳ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرم چک: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال سرای خواجه متصل سرک کوهدامن

مربوط حکومت کلان کوهدامن متعلق ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۶ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۶ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرم خان کاریز: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در جنوب غرب خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۲ ارغستان متعلق ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۳ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۳ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرم سیر: کوهیست در شمال شرق صمد خان‌کلی بارتفاع تخمین ۱۸۱۴ متر در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۱۶ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۵۷ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرمسکی: دریائیست بفاصله ۵۹،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۱۷ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرم علی: رودیست بفاصله ۸۵ کیلومتر در غرب جوین مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۰ درجه ۱۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۱ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرم مانده: نهریست بفاصله ۲۱ کیلومتر در شمال شرق صمد خان‌کلی در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۲۰ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۵۹ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرمه: کوهیست در شمال قلعه حمیدخان در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۵ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۸ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرناله: کوهیست بفاصله ۷ کیلومتر در جنوب شرق جمعه علی در علاقه حکومت درجه اول بهسود متعلق حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۸ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۵ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرناله: قلعه‌ئیست بفاصله ۱ کیلومتر در جنوب قلعه جمعه علی در علاقه حکومت درجه اول بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۶ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۵ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرناله تگاب: نهریست بفاصله ۵۲،۵ کیلومتر در شمال شرق جمعه علی در علاقه حکومت درجه اول بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۳۱ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرنج: کوهیست در شمال شرق علاقه‌داری الیشنگ بارتفاع تخمین ۳۱۲۶ متر در علاقه حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۱۱ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۰ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرندیز: قریه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در جنوب قریه بارپنجه در علاقه شیوه مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۲۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۳۱ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرنگو: موضعیست در شمال غرب گلران مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۱ درجه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرنی: قریه‌ئیست بفاصله ۳۹کیلومتر در شمال غرب قریه باره خیل در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۴۰ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۳ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرو: دشتیست در جنوب قریه سوزل مانده در علاقه حکومت درجه ۳ ترین مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۱۹ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۴ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کروبه: دریائیست بفاصله ۳۳کیلومتر در غرب شهر هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۵۳ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کروچکی: نهریست بفاصله ۲۸ کیلومتر در شمال اشکاشم در علاقه زیباک مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۳۳ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۷ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرودیل: کوتلی است بفاصله ۴۶،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه کاسنی در علاقه حکومت درجه ۳ چخچران مربوط حکومت کلان غورات متعلق ولایت هرات که در ۶۵ درجه ۳۷ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۹ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرول: قریه‌ئیست بفاصله ۶کیلومتر در جنوب شرق چهل خانه در علاقه حکومت درجه ۴ دهله مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۱۶ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۷ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرولا: قریه‌ئیست بفاصله ۷۴کیلومتر در شمال غرب غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۵۱ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۲ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرووه: دریائیست بفاصله ۶۱ کیلومتر در شمال چاه آب در علاقه ینگی قلعه مربوط حکومت کلان تالقان متعلق ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۴۷ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۳۴ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کروی: نهریست بفاصله ۴۷ کیلومتر در شمال چهل خانه در علاقه حکومت درجه ۴ دهله مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۱۶ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۷ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کره: قریه‌ئیست بفاصله ۴۵،۵ کیلومتر در جنوب غرب جلدک مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۱۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۵ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کره تپه: موضعیست بفاصله ۸۱،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه سمنگان در علاقه روئی متعلق حکومت درجه ۴ کهمرد مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۴۹ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۵ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کره‌در: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در شمال شرق قریه چوکی متصل سرکیکه بطرف کوزکنر می‌رود در علاقه حکومت کلان کنرها مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۷ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۲ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کره سوف: نهریست بفاصله ۵۷،۵ کیلومتر در شمال غرب شهر غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۱۱ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۲ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کره کاشان: کوتلیست بفاصله ۱۳ کیلومتر در شرق سر پل در علاقه بلخاب مربوط حکومت درجه اول سنگچارک در حوزه حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۵۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۷ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کره ملا: قریه‌ئیست بفاصله ۴۲ کیلومتر در شمال شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۵۳ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۳ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کره موی کچ: دریائیست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در جنوب غرب صمد خان‌کلی و به طرف جنوب جریان داشته در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۸ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۴۹ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کرهی غیاث: قریه‌ئیست بفاصله ۷۳،۵کیلومتر در جنوب غرب جلدک مربوط حکومت کلان قلات ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۱ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۴ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کری: قریه‌ئیست بفاصله ۶کیلومتر در جنوب قلعه سرکاری متصل دره نورعلی در علاقه حکومت درجه ۲ دره صوف مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه ۱۷ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۰ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کریالکه: قریه‌ئیست بفاصله ۳۰کیلومتر در جنوب قلعه مشک نزدیک سرک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۲۲ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کریم: قریه‌ئیست بفاصله ۵،۵کیلومتر در جنوب قلعه گدام در علاقه حکومت درجه ۲ترین مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۵۴ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۷ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کریم خان: موضعیست که بفاصله ۲۵،۵کیلومتر در جنوب غرب چاه باران در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک متعلق ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۱ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کریم داد: قریه‌ئیست بفاصله ۴۱،۵کیلومتر در جنوب غرب چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۴۷ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۵۳ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کز: کوتلیست بفاصله ۳۷،۵کیلومتر در شمال شرق قلعه نبنگ در علاقه شیوه مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۱۰ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۳۴ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کزاک: موضعیست بفاصله ۸۳،۵کیلومتر در جنوب غرب قریه وازه در علاقه جدران مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۱۷ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کزاک ناری: کوتلیست بفاصله ۶۴،۵کیلومتر در جنوب قریه وازه در علاقه جدران مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۲۱ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کزان: قریه‌ئیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر در جنوب خان‌آباد در علاقه حکومت درجه ۲ دولت‌آباد متعلق حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۳۶ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کزان: قریه‌ئیست بفاصله ۴۷ کیلومتر در شمال شرق قلعه آقچه متعلق حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۳۱ دقیقه ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۸ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کزدان: قریه‌ئیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در جنوب غرب اشکاشم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۲۵ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۳ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کزک: قریه‌ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در غرب تکزار در علاقه حکومت درجه اول سنگچارک متعلق حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۸ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۳ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کزلک تگاب: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در جنوب شرق وازه در علاقه جدران مربوط ولایت پکتیا که بین ۶۹ درجه ۳۲ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۰ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کزدن: قریه‌ئیست بفاصله ۱۲ کیلومتر در شمال غرب قریه دوست‌آباد در علاقه حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۲۱ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۰ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کزنگداز: موضعیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در شمال خوجه قلعه در علاقه حکومت کلان سمنگان مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۸ درجه ۹ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۷ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کزوازه: قریه‌ئیست بفاصله ۷ کیلومتر در جنوب شهر وازه در علاقه جدران مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۳۱ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۱ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کژک: موضعیست بفاصله ۳،۵ کیلومتر بطرف جنوب گیان جدران مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۲۲ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۷ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کسارخیل: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر بطرف شمال غرب سروبی مربوط ولایت کابل که

در ۶۹ درجه ۳۰ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۶ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کسب‌خانه: موضعیست بفاصله ۱۰۱،۵ کیلومتر در شمال غرب نیک در علاقه حکومت درجه ۴ یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۱۹ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۸ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کسبه: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در جنوب شرق قریه باسول مربوط حکومت کلان شنوار متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۱ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کستی گی گروم: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در شمال آرام تل در علاقه حکومت درجه ۴ نورستان متعلق حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۸ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۱ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کسر: قریه‌ئیست بفاصله ۳۲،۵ کیلومتر در جنوب شرق تکزار در علاقه حکومت درجه اول سنگ چارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۳۱ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۲ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کسکی: قریه‌ئیست بفاصله ۵،۵ کیلومتر در شمال غرب علی خیل در علاقه حکومت درجه ۲ جاجی مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۴۰ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۸ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کسی: موضعیست بفاصله ۴۰ کیلومتر بطرف شمال شرق قریه سربولی مربوط حکومت درجه ۲ کوهستان در حوزه حکومت کلان کاپیسا متعلق حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۴۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۷ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کسی‌گر: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در شمال غرب علاقه‌داری الیشنگ متصل سرکیکه بطرف جلال‌آباد می‌رود در علاقه حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۶ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۶ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کش اوبی: موضعیست چادار که بفاصله ۲۶،۵ کیلومتر در شمال قلعه سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۲ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۳ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشاورزی: قریه‌ئیست بفاصله ۴۹،۵ کیلومتر در جنوب غرب کاریز آفتاب در علاقه

حکومت درجه ۲ کشک مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۵۹ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۱ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشپ کتس: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه پیرمحمدخان متصل سرک در علاقه حکومت درجه ۴ نجراب مربوط حکومت کلان کاپیسا متعلق حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۴ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۸ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشتان: قریه‌ئیست بفاصله ۷۱کیلومتر در شمال شرق قلعه اسمال مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۱۸ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۳ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کش تپه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۷کیلومتر در جنوب شرق قلعه شبرغان مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ ذرجه ۳۰ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۹ دقیقه ۳۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کش تگاب: نهریست بفاصله ۳۰،۵کیلومتر در شمال شهرک مربوط حکومت کلان غورات متعلق ولایت هرات که در ۶۴ درجه ۱۹ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشتی: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در شمال قریه میان پشته در علاقه زمیندار متعلق حکومت درجه ۲ موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۲ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۵۲ دقیقه ۳۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشتیرمان: قریه‌ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر در شمال ایبک (سمنگان) مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۸ درجه ۱ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۶ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کش دره: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در جنوب غرب بنو در علاقه حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۵ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۷ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشک: قلعه‌ئیست بفاصله ۶۶،۵کیلومتر در جنوب قلعه نو در علاقه حکومت درجه ۲ کشک مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۳۰ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۲ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشک: کوهیست در غرب لعل در علاقه حکومت درجه ۳ لعل و سر جنگل مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۱ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشک کشک و قره تپه: حکومت درجه ۲ مربوط حکومت کلان بادغیسات ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۴۰ و ۴۸ دقیقه ۱ و ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۴ و ۳۵ درجه ۷ و ۱۴ دقیقه ۳۶ و ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع بوده و از سطح بحر (۱۰۹۷) متر ارتفاع دارد کشک شامل قریه‌های متعدد است که تقریبا در حدود (۲۵۰) قریه می‌رسد این منطقه در زمستان سرد بوده و بارندگی اغلبا در همین وقت می‌باشد برف تا ماهای حمل دوام نموده سپس به تدریج ذوب می‌شود و به سبب اینکه منطقه برف‌گیر است تابستان آن نیز معتدل می‌باشد. اراضی آن بعضاً هموار و برخی دارای پشته‌های خاکی بوده و برای زراعت للمی نهایت مساعد و موزون است، بر روی این تپه‌ها علف زیادی می‌روید که برای مال‌چر مفید می‌باشد جنگل پسته وارچه درین منطقه زیاد است هکذا در بعضی حصص درختهای زرشک و چکه دانه نیز کم‌کم پیدا می‌شود ساحه اراضی و پسته‌های جنگل پسته لیق تقریبا ۶۰ کیلومتر طول و ۱۵ کیلومتر عرض دارد.

حاصلات زراعت این منطقه عبارت از گندم، جو، جواری، نخود، کنجد، مندو (شرشم) خربوزه، تربوز و سبزیجات از قبیل بادنجان سیاه، بادنجان رومی، کچالو، پالک، مرچ سرخ و غیره می‌باشد گندم، جو، نخود به مقدار زیادی درین منطقه زرع می‌شود و علاوه بر رفع احتیاجات یک مقدار کافی بمرکز هرات و دیگر مناطق نیز صادرات می‌شود.

حیوانات و طیور: حیواناتیکه در منطقه کشک یافت می‌شود عبارت از اسپ، خر، گاو، بز، گوسفند و اشتر است، مخصوصا گوسفند قره‌قلی درین منطقه زیاد تربیه می‌شود. حیوانات وحشی از قبیل گرگ، پلنگ، سیاگک، گربه کوهی، شغال، روباه و آهو نیز وجود دارد.

طیور اهلی از قبیل مرغ خانگی، کبوتر و طیور وحشی مانند کبک، بلبل، سی‌سی، سیاسینه، مرغابی، قاز، باشه، شاهین، کرگس، و غیره زیاد پیدا می‌شود و هم یک نوع مرغ در آنجا پیدا می‌شود که بنام (مرغ یاکریم) مشهور است.

نباتات طبی: نباتات خودروی که در کشک بحیث ادویه یافت و استعمال می‌شود عبارت است از ترنجبین، مرچ سیاه کوهی، خطمی، خبازی، عنب الثعلب (سگ انگورک) کاسنی، کلوچه، کتیرا و غیره.

دریاها: رودیکه از منطقه داخل کشک می‌گذرد بنام رود کشک شهرت دارد و آب آن در اثر

برف و باران از ابتدای قوس تدریجا زیاد شده و از ماه جوزا به تدریج کم شده می‌رود و بدون اینکه ازان نهرهای دیگر جدا شود بعضی قراء و قصبات اطراف مسیر خود را آبیاری کرده و از بین تورغندی گذشته بخاک شوری منتهی می‌گردد باقی مزارع و کشت‌زارهای منطقه کشک ذریعه آب‌های کاریز و چشمه‌سار آبیاری می‌شود.

کوها: در سمت جنوب کشک کوهی موجود است که بنام (بندربابا) یاد می‌شود و شرقا و غربا امتداد دارد، این کوه بسیار بلند نبوده و برف‌گیر نمی‌باشد، برفیکه در موسم زمستان می‌بارد بتدریج آب شده و به رود کشک می‌ریزد و تقریبا تا ۱۵ برج جوا برف آن آب شده بعداً اثری ازان دیده نمی‌شود و رودخانه بکلی خشک می‌گردد اشجاریکه درین کوه می‌روید عبارت از ارچه و بته شیرخشت است معدنیات مکشوفه آن ذغال سنگ، سرب، چونه و گچ می‌باشد.

راها و معابر: سرکیکه از مرکز هرات شروع شده و به کمیساری تورغندی (سرحد شوروی) منتهی می‌گردد از بین منطقه کشک می‌گذرد و ازین جا یک راه بطرف حکومت گلران و راه دیگر بسمت قلعه نو مرکز حکومت کلان بادغیسات امتداد دارد سرک تورغندی در حصه که از بندبابا می‌گذرد در موسم سرما بسیار سرد و خطرناک است.

پیشه و صنعت: تقریبا دو حصه اهالی کشک زارع و مال‌دار بوده و یک حصه آن محض مالداراند. برخی تجارت کرده اشیای کارآمد محیط آن منطقه را وارد و بفروش می‌رسانند اموال صادراتی که درین منطقه پیدا می‌شود عبارت از پوست قره کل، پسته، ترنجبین، زیره پوست بغنه، پوست گاوی و اشتر، پشم اشتر، پت بز و غیره می‌باشد. قالین ترکمنی و بعضی اقسام دیگر قالین در منطقه کشک بافته می‌شود بخارج تجارت دارد کرک و برک کشک هم شهرت دارد ولی مقدار پیداوار آن خیلی قلیل است.

مزارات: مزاراتیکه در کشک معروف است: اول مزار شیخ محمود بزیارت بابا معروف است و معاصر سلطان حسین میرزا بوده. دوم (حضرت امام) در تگاب که بزیارت (امام شیرسرخ) مشهور است، سوم مزار خواجه نور علیه رحمه بدامنه بندبابا، چهارم مزار خواجه بغرا، پنجم مزار خواجه بیدل نزدیک رباط سنگی حکومتی کشک یک علاقه‌داری مربوط نیز دارد که بنام علاقه‌داری کشک کهنه یاد می‌شود و یک مکتب ابتدائی نیز در مرکز حکومتی تاسیس شده علاوتاً یکنفر وکیل از طرف این حکومتی انتخاب و بشورای ملی در مرکز (کابل) فرستاده می‌شود.

کشک: قریه‌ئیست در حوزه حکومت اعلی غزنی، متصل سرک عمومی که به سمت شمال مرکز غزنی واقع گردیده و از آنجا تخمینا ۳ کیلومتر فاصله دارد. پیداوار زراعتی آن گندم، جو،

رشقه، شبدر، شرشم، گندنا و پیاز است، پیداوار سردرختی آن توت، انگور، آلو بخارا و زردآلو می‌باشد، آلو بخارا بکثرت در اینجا وجود دارد، خشک آن در بازار کابل و غیره جاها بفروش می‌رسد، اشجار غیر مثمر آن بید و چنار است، حیوانات اهلی آنجا گاو، گوسفند، بز و مرکب می‌باشد. حیوانات وحشی آن گرگ و روباه است. آب و هوای آن در تابستان نسبتا گرم و در زمستان سرد است برفگیری آن زیاد است. بهار و خزان معتدل دارد، پیشه اهالی زراعت و پوستین‌دوزی است بعضا تجارت دوکانداری نیز می‌نمایند.

کشک: قریه‌ئیست بفاصله ۵۷ کیلومتر در جنوب شرق شهر هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۳۹ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۵ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشک: قریه‌ئیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در غرب موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۳۵ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۹ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشک: دریائیست در شمال غرب قریه شهر خلیل در علاقه حکومت درجه ۲ کشک متعلق حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشک: قریه‌ئیست بفاصله ۱۹،۵ کیلومتر در جنوب لعل در علاقه حکومت درجه ۳ لعل و سر جنگل مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۳ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشک اسحق: قریه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در جنوب شهر هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۱۷ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۶ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشک رود: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال غرب شهر هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۴ دقیقه ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشک عبدل: قریه‌ئیست بفاصله ۵،۵ کیلومتر در جنوب غرب قریه وزیرآباد در علاقه حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۵۲ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۵ دقیقه ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشکک: قریه‌ئیست بفاصله ۳۳،۵ کیلومتر در غرب قریه وزیرآباد در علاقه حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۳۳ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۹ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشک: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب غرب قریه وزیرآباد در علاقه حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۵۲ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۱ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشک کپروک: موضعیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در شرق شهر میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۵۴ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۷ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشک کهنه: علاقه‌داری درجه اول متعلق حکومت درجه ۲ کشک مربوط حکومت کلان بادغیسات در حوزه ولایت هرات.

کشکنخود: حکومت‌ایست درجه ۴ مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲۹ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۲ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشکو: قریه‌ئیست بفاصله ۶۶ کیلومتر در جنوب شهر هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۴۷ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۲ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشکه: قریه‌ئیست بفاصله ۸۰ کیلومتر در جنوب غرب سمنگان در علاقه روئی مربوط حکومت درجه ۴ کهمرد حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۴۲ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۹ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشکه تگاب: نهریست بفاصله ۵۴ کیلومتر در شمال قلعه سرکاری در علاقه حکومت درجه ۲ دره صوف مربوط حکومت کلان سمنگان ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه ۸ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۸ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشکه کوتل: کوتلی است بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در شمال قریه جوی نو مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۵۲ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۸ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشکه کوه: کوهیست در شمال قلعه سرکاری در علاقه حکومت درجه ۲ دره صوف متعلق حکومت کلان سمنگان مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه ۱۰ و ۲۳ دقیقه ۱۰ و ۱۲ ثانیه

طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲ و ۷ دقیقه ۶ و ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کش گره: قریه‌ئیست بفاصله ۳،۵کیلومتر در جنوب شرق سلطان خیل متعلق حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۳۹ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۳ درجه ۵۱ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کش لش: قریه‌ئیست بفاصله ۲۱کیلومتر در جنوب مرکز خان‌آباد مربوط حکومت کلان قندز متعلق ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۲ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۰ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشلک: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال شرق شیخ رازی در علاقه حکومت درجه ۳ قرقین مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۱۳ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۴ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشلک تازه: قریه‌ئیست بفاصله ۷،۵کیلومتر بطرف جنوب شرق مرکز خنجان متعلق حکومت درجه ۲ دوشی در حوزه حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۵۸ دقیقه ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۶ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشم: قریه‌ئیست در مرکز حکومت کشم بدخشان که در ۶۹ درجه ۵۸ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۵ دقیقه ۵۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشم: حکومتی است درجه ۳ متعلق حکومت اعلی بدخشان که موقعیت جغرافیائی آن در ۶۹ و ۷۰ درجه ۳۶ و ۴۱ دقیقه ۲۴ و ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۹ و ۵۵ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

اراضی آن کهسار و بعضا متشکل از تپه‌های خاکی می‌باشد. کشم نقطه اتصال بین بدخشان و قطغن محسوب شده می‌تواند و حدود اربعه آن قرار ذیل است:

از طرف شمال بدریای کوکچه از جانب شرق به درایم و غرمی، از سمت غرب به فرخار و از طرف جنوب به اوشنگان جرم محدود است، شمال و جنوب کشم را میدانهای وسیع و مرکز آنرا از دو طرف یعنی شرق و غرب سلسله کوه‌ها احاطه کرده است، مرکز کشم را مشهد می‌گویند این منطقه تقریبا (۱۲۰) کیلومتر از مرکز حکومت اعلی (فیض‌آباد) فاصله دارد. کشم در حوزه خود تقریبا ۲۳ قریه دارد و مشهورترین آنها عبارت است از: کوری، کتوربالا، فرمان قلی، کرستی، سنگ آب، میان شهر، اوتبلاق، دشت خورک، پل حیران سرای بلوچ، چارمغز، دره کنده قول، دشت آغه، قبر شاه و غیره.

پیداوار زراعتی: پیداوار زراعتی کشم عبارت است از گندم، جو، جواری، ارزن، نخود، ماش، زغر، شرشم پتک، غامو، پنبه، برنج. ترکاری و فالیز همچنین بعضی نباتات طبی و مفید از قبیل زیره، کور تاج گل، بوی مادران و کاسنی است اما زیره اهمیت خاصی داشته از صادرات این منطقه محسوب می‌شود.

اشجار مثمر، توت، زردآلو، گیلاس، انگور، سیب، ناک، آلوچه، بادام، شفتالو، آلوبالو، چارمغز و آلو است درخت توت علاوه بر میوه آن بقسم تازه و خشک خورده می‌شود برای تربیه کرم ابریشم نیز رول مهم را بعهده دارد.

اشجار غیر مثمر آن زرنگ، بدل ارغوان، ایرغی و بید بوده که بعضا کوهی و بعضی در اراضی تربیه می‌شود، علاوتا اشجار مثمر کوهی از قبیل پسته، بادام، امرود، انگور، سیب و غیره نیز پیدا می‌شود حیوانات اهلی این منطقه اسپ، گاو، گوسفند، بز، و مرکب بوده اما بز بیشتر تربیه می‌شود. حیوانات وحشی آن عبارت است از پلنگ، خرس، گرگ، روباه، خرگوش، آهو، دله خفک، سگ آبی، خوک، انهاریکه از مرکز کشم عبور می‌کند اطراف و اکنافش را سیراب نموده و بنام معاونین کوکچه معروف‌اند مهمترین نهریکه در آبیاری اراضی مذکور کمک می‌کند به نهر وی انبار معروف است آب نهر مذکور در بهار و تابستان زیاد شده اما در وقت خزان و زمستان آب آن کم می‌شود دره‌های معروف کشم دره یاور زن، دره دشت نوروز، دره خواچنار، دره نو، سیب، دره فرمان قلی، دره جیم و پشه دره است. در کشم مالچرهای زیادی است که همه ساله مردمان کوچی یک قسمت سال را در آن سپری می‌کند مالچرهای مهم آن بچه مرگی و دست حرم داشت مشهد است.

طیور اهلی آنجا: مرغ خانگی، مرغابی فیل مرغ و کبوتر می‌باشد تربیه مرغ خانگی بیشتر مروج است و طیور غیر اهلی از قبیل عقاب، کلمرغ، زاغ، بودنه، کبک، عکعک (عقعق)، قمری، دختر صوفی، قراغ، هدهد، عندلیب، بلبل، باز، باشه و غیره می‌باشد.

آب و هوا: حصه‌های شمال حوزه کشم عموما در تابستان گرم و قسمت‌های جنوبی آن دارای هوای خوشگوار است.

صادرات و واردات: توت، پسته، زیره، خسته‌وکور از جمله پیداوار مهم آن بوده بدیگر نقاط کشور صادر می‌شود مقابلتا برنج، قند یا شکر، چای، تمباکو، صابون، پارچه‌های نخی و سندی را وارد می‌نماید پیشه اهالی عموما دهقانی و صنایع بافندگی کرباس الچه و گلم بوده بعضی حرفه‌های آزاد دیگر چون نجاری معماری، خیاطی و غیره نیز رائج است. اما از صنائع بافندگی

بیشتر به طبقه نسوان مربوط است. درکشم علاوه بر مدارس خصوصی و تعالیمی که در مساجد بعمل می‌آید یک باب مکتب ابتدائی نیز در قریه قبر شاه از طرف وزارت معارف دائر گردیده است یکنفر وکیل از تمام حوزه حکومتی کشم انتخاب و بشورای ملی در مرکز (کابل) فرستاده می‌شود.

کشمند: کوهیست در جنوب شرق قلعه السراج به ارتفاع تخمین ۱۳۰۷ متر در علاقه حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۱۶ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۴ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشمند: کوهیست در شمال نیوه در علاقه حکومت کلان کنرها مربوط ولایت ننگرهار به ارتفاع تخمین ۳۰۴۰ متر که تخمین در ۷۰ درجه ۳۰ و ۴۳ دقیقه ۱۲ و ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۳ و ۵۱ دقیقه ۱۲ و ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشمند: قریه‌ئیست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در شمال غرب بنیوه در علاقه حکومت کلان کنرها مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۲۷ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۸ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشمیر خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۷۱ کیلومتر در شمال شرق قلات غلزائی متعلق حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۲۶ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۴ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشنده: حکومت درجه ۳ و مرکز آن (آقکپرک) بوده از مربوطات حکومت کلان بلخ و متعلق ولایت مزارشریف است این منطقه بدو حصه کشنده علیا و کشنده سفلی منقسم گردیده است هر دو حصه مذکور در ۱۹ کیلومتری شمال شرق قلعه آقکپرک و قسمت جنوب مرکز بلخ واقع و در خطوط تخمین ۶۶ درجه ۳۱ و ۵۳ دقیقه ۳۶ و ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۵ و ۳۶ درجه ۵ و ۳۷ دقیقه ۸ و ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی کائن می‌باشد، حدود این حکومت از طرف شمال به علاقه‌داری شولگره و از طرف جنوب به علاقه‌داری بلخاب و بعضا به علاقه یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی و از سمت شرق به حکومت دره صوف و از حصه غرب به حکومت سنگچارک ملحق است.

آب و هوای این منطقه در تابستان گرم و در زمستان سردی نسبتا شدت داشته بارندگی برف و باران ز جدی الی اواخر حوت دوام نموده در مناطق سردسیر و کوهی برف‌گیری آن تا یکنیم متر تخمین شده است، کشنده منطقه کوهستانی بوده کوه‌های شامخ و تپه‌های بلند خاکی دارد

اراضی آن برای هر نوع زراعت آبی و للمی مساعد بوده مراتع و علف‌زارهای سرسبز و شادابی موجود است که جهت چریدن رمه‌ها وگله‌های اهالی موقعیت خوبی دارد. زمین زراعت للمی تقریبا در حدود (۱۲۴۹۹۷) جریب و زمین قابل زراعت آبی در این حصه بالغ بر (۶۷۰۷) جریب است، محاصیل زراعتی اینجا عبارتست از گندم، جو، زغر، پنبه تربوز، خربوزه و سبزیجات. خربوزه و تربوز این حصه شهرت زیاد دارد و بصورت آبی و للمی بعمل می‌آید. در باغهای اینجا اشجار مثمر و غیر مثمر از قبیل زردآلو، شفتالو، توت، سنجد، چارمغز، بهی، ناک، بید، سفیدار، پنجه چنار، ارچه و غیره غرس و تربیه می‌شود. در بعضی جاها نباتات طبی مانند ترخ، بارتنگ، خاکشیر می‌روید طیور اهلی و وحشی آن عبارت از مرغ خانگی، کبوتر، کبک، سیسی، مرغ آبی، زاغ و مینا می‌باشد.

حکومت کشنده حاوی یک علاقه‌داری درجه ۲ (شولگره) و چندین قراء مشهوری موسوم به چهار کنت، کشنده، گله قدق، زاری‌ها، امرخ، بلوچ‌ها، بایه دستم‌ها، تنج‌ها، چکانه‌ها بوده و هر یک این قراء مشهور نیز شامل قریه‌های کوچک دیگر است که بنام‌های ذیل یاد می‌شود.

۱ـ توابع چهار کنت: آقکپرک مرکز حکومتی قریه چشمه ستوال، قریه سوخته پیایان، قریه سوخته بالا، قریه للمی، قریه بام پشت.

۲ـ توابع کشنده: قریه بچه‌ئی کشنده، قریه جدوک، قریه پل برق، قریه چیله تو، قریه ناقلین، قریه خطا، قریه آچه میلی، قریه یرغانی، قریه بای، بوغه قریه اوبنای، قریه قریه بری، قریه دیوان.

۳ـ توابع گله قدق: قریه قوچی‌ها، قریه فزاملی، قریه جونتیو، قریه بزبای، قریه کندعلی و قریه توچی قزل.

۴ـ توابع زاری‌ها: قریه مندائی، قریه بلهنی، قریه بوری، قریه نوقیچی، قریه عرب، قریه نبل بختی، قریه اریغ سریغ، قریه بلند اربغ، قریه تاجک و قریه قزاق.

۵ـ توابع امرخ‌ها: قریه هوتکی، قریه بیضا، قریه قلعه نورک و قریه بختگان.

۶ـ توابع بلوچ‌ها: قریه زاریچی، قریه بلوچ بالا، قریه بلوچ پایان، قریه نوآباد، قریه ولمرق.

۷ـ توابع دستم‌ها: قریه بایه، قریه دستم.

۸ـ توابع تنج‌ها: قریه چرخاب، قریه خلیفه، قریه دهیک، قریه میرزائی، قریه میاندهی، قریه سردره، قریه شیخ، قریه ایرغال، قریه ذلقوت، قریه قره‌بائی اول، قریه قره‌بائی دوم، قریه چوچله.

۹ـتوابع چکانه‌ها: قریه میرکه، قریه پشه‌ئی، قریه علیکه، قریه جمک، قریه یکاولنگی، قریه گوهه پایان، قریه شاه فولاد، قریه ذیملک و قریه کته گردن. تعدا خانوار قرأ متذکره تقریباً (۱۳۹۲) خانه بوده پیشه عمومی اهالی آن دهقانی و مالداری و بعضا صنعت کار بوده صنائع دستی آنها عبارت از کرباس، گلیم، جل، جوال، سرکش و نواربافی است که بیش از همه گلیم، جل، جوال و نوار آن برای فروش در بعضی از حواشی ولایت و حکومت کلان بلخ فرستاده شده و در عوض کرک، برک و دیگر رخت باب و مواد خوراکه مورد ضرورت وارد کرده می‌شود. یکباب مکتب ابتدائی در قریه باباعوض مربوط شولگره متعلق کشنده، تاسیس گردیده در مرکز حکومتی و مربوطات آن چندین مساجد و مدارس وجود دارد که یکعده طلاب برای اخذ تعلیمات دینی در آن اشتغال دارند علاوتا یکنفر وکیل از طرف اهالی حکومتی کشنده انتخاب و بشورای ملی در مرکز فرستاده می‌شود هکذا مزاراتی درکشنده می‌باشد که عبارت از مزار خواجه احمد در امرخ، مزار چهار اولیاء در چکانه پایان، قدم جای حضرت دائود درکشنده و قدم جای حضرت عباس در قریه تنج.

این منطقه کوهستانیست کوه‌های متعددی در نواحی آن می‌باشد که به نامهای ذیل یاد می‌شود:

۱ـکوه راش در قریه تنج که از حصه یکاولنگ ممتد و بکوه بابا اتصال می‌یابد.

۲ـکوه المرتک واقع چکانه‌های کشنده.

۳ـکوه خورئیک در قریه تنج واقع شده.

۴ـکوه ظلئیک در قریه تنج واقعست.

۵ـکوه هلکر که بطرف شمال آقکپرک واقع می‌باشد. زیارتی هم بنام زیارت خواجه بلند هم در فراز این کوه وقوع دارد.

۶ـکوهی موسوم به (خواجه روشنائی) که زیارتی نیز به همین نام بالای این کوه واقع می‌باشد. درکوه‌ها و دشت‌های این حصه حیوانات وحشی از قبیل روباه، گرگ، پلنگ، آهو، خرگوش بکثرت پیدا شده و اهالی میل و ذوق زیادی به شکار آن دارند بعضا اشجار پسته‌وارچه و نباتات کوهی نیز مانند چکری، کاکوتی و پالک درکوه‌های مذکور به مشاهده می‌رسد.

دریای کشنده که بنام دریای (دره گز) هم شهرت دارد در حدود یکاولنگ از بند امیر سرچشمه گرفته پس از طی مسافه در موضع بودنه قلعه مربوط شولگره و دیگر حصه‌ها هجده نهر مهم ازان منشعب و در مرکز شش کروهی اطراف ولایت مزارشریف تقسیم و تقریبا

چهارصد ده را سیراب می‌سازد، دو دریای مهم دیگر که از جمله معاونین دریای (دره گز) بحساب می‌آید یکی دریای (باجگاه) مربوط علاقه‌داری بلخاب متعلق حکومت سنگچارک است که پس از آبیاری اراضی تنج بدریای کشنده می‌ریزد، طول این دریا تقریبا (۵۸) کیلومتر است دوم دریای (دزه صوف) می‌باشد که یک مقدار زمین کشنده را مشروب ساخته در حدود چرخاب پل برق به دریای کشنده (دره گز) سرازیر می‌شود، موقع طغیان آب دریا (دره گز) از اوائل حمل الی سرطان بوده بعدا بحالت عادی خود برمی‌گردد. دو سرک عمومی که برای عبور و مرور انواع نقلیات مساعد می‌باشد یکی از موضع تنگی (چشمه شفا) که در مجاورت (کوه البرز) وقوع دارد الی پل برق تمدید و از آنجا دو سرک جدا شده یک سرک بطرف کشنده و سرک دیگر بطرف دره صوف رفته است. سرک عمومی دیگر که از مرکز ولایت مزارشریف تا پل برق کشنده کشیده شده و از اینحصه مستقیما بطرف سنگجهارک می‌رود طول این سرک تقریبا (۳۲) کیلومتر و عرض آن سه متر می‌باشد این سرک‌ها خامه بوده و با وجود پستی و بلندی مناطق کوهی مشکلاتی برای عابرین تولید نمی‌گردد.

چشمه‌سار: در حکومت کشنده و توابع آن چندین چشمه‌ها بوده برای آبیاری اراضی آن مفید می‌باشد مشهور آن قرار ذیل است:

۱ـ یک چشمه در حصه چوچله.
۲ـ یک چشمه در حصه فرغان.
۳ـ یک چشمه در حصه ذلقوت.
۴ـ یک چشمه در حصه سردره.
۵ـ یک چشمه در حصه دیک تنج.
۶ـ یک چشمه در قریه دیک.
۷ـ یک چشمه در حصه خلیفه تنج.
۸ـ یک چشمه در قریه تنج می‌باشد.
۹ـ یک چشمه در قلعه نورک امرخ.
۱۰ـ یک چشمه در قریه سرواران اودکی امرخ.
۱۱ـ یک چشمه در قریه اودکی امرخ.
۱۲ـ یک چشمه مشهور به چشمه خواجه سکندر واقع در علاقه‌داری شولگره.
۱۳ـ یک چشمه در قریه بابه عوض که آب آن بدریا سرازیر می‌شود.

۱۴ـ یک چشمه از کوه المرتک سرازیر می‌شود که مخصوص باغچه زیارت خواجه محمد علیه الرحمه می‌باشد.

کشنده بالا: قریه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در شمال شرق قلعه آق کیبروک مربوط ولایت مزار شریف که بین ۶۶ درجه ۵۸ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۶ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشنده پائین: قریه‌ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در شمال شرق قلعه آق کپروک مربوط ولایت مزارشریف که بین ۶۶ درجه ۵۶ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۸ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشنگو: قریه‌ئیست بفاصله ۳۱،۵ کیلومتر در شمال غرب آقچه مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۵ درجه ۵۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۴ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشنه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۷ کیلومتر در جنوب غرب سنگ ماشه مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۱ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۷ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشهر: نهریست بفاصله ۸۷،۵ کیلومتر در غرب اسپندی در علاقه خواجه عمری مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۳ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۹ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشوارمند: موضعیست بفاصله ۷ کیلومتر در جنوب جوینو مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۴۸ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۴ درجه ۳۸ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کشوری تگاب: نهریست بفاصله ۹۱،۵ کیلومتر در غرب کشک در علاقه حکومتکلات بادغیسات مربوط ولایت هرات که در تخمین ۶۲ درجه ۲ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کفتاب: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر در غرب قلعه کرخ متعلق حکومت درجه ۴ کرخ مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۲۸ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کفتار خان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب غرب قلعه کرخ مربوط حکومت درجه

۴ کرخ متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۲۸ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کتفارخانه: قریه‌ئیست بفاصله ۲۰،۵ کیلومتر در شمال قریه قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۱۷ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۱ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کفتارخانه ثانی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در جنوب شرق درآیم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۳۲ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۶ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کفتاوز: کوهیست در جنوب شرق قلعه کرخ بارتفاع تخمین ۳۱۵۹ متر مربوط حکومت درجه ۴ کرخ متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۵۱ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کفترخان: قریه‌ئیست بفاصله ۲۶ کیلومتر در جنوب قلعه تکزار متصل دره زمچی در علاقه حکومت درجه اول سنگ چارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۱۰ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۱ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کفترخان: موضعیست بفاصله ۵۷،۵ کیلومتر در غرب شهر هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۵۷ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۶ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کفترخانه قلعه: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۲ کیلومتر در شرق قلعه سیغان سرایک متصل دره کفترخانه مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۵۴ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۹ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کفتری: قریه‌ئیست بفاصله ۶۸ کیلومتر در جنوب غرب هرات نزدیک رود برنجی در علاقه حکومت درجه ۳ گذره مربوط ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۵۴ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کفلتن: قریه‌ئیست بفاصله ۲۴،۵ کیلومتر در جنوب غرب سر پل مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۵ درجه ۴۷ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کفیلان دره: قریه‌ئیست بفاصله ۳۷ کیلومتر در جنوب شهر میمنه مربوط حکومت اعلی

میمنه که در ۶۴ درجه ۵۱ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۷ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کک‌آباد: قریه‌ئیست بفاصله ۳۳ کیلومتر در جنوب غرب دولت‌آباد مربوط حکومت کلان بلخ متعلق ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۳۳ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۷ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ککدمبوری: موضعیست بفاصله ۱۷،۵ کیلومتر در جنوب شهر شبرغان مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۵ درجه ۴۸ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۰ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ککراک: قریه‌ئیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در جنوب غرب قریه اسپندی در علاقه خواجه عمری مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۱۵ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۶ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ککراک نهر: نهریست بفاصله ۵۶ کیلومتر در غرب قریه اسپندی در علاقه خواجه عمری مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۲۴ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۱ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ککرک: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در شمال قلعه عبدالرحمن در علاقه حکومت درجه ۲ دهراود مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲۵ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۹ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ککرو: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۱ کیلومتر در جنوب شرق چار برجک مربوط حکومت کلان چخانسور متعلق حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۲۵ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۱ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ککره: قریه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در جنوب غرب اندر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۱۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۷ دقیقه ۵۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ککشان: قریه‌ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر بطرف شمال شرق غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۵۸ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کک کلود: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در شمال غرب قریه خان‌آباد در علاقه حکومت

درجه ۲ دولت‌آباد متعلق حکومت کلان سمنگان مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۲۷ دقیقه ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۰ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کک کوتل: کوتلیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر در شمال غرب بلچراغ در علاقه درزاب و گرزیوان مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۵ درجه ۷ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۳ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کک کوتل: کوتلیست بفاصله ۲۵ کیلومتر در شمال قریه بوی نقره (شولگره) در حوزه حکومت درجه ۳ کشنده متعلق حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۵۸ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۲ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کک لان: قریه‌ئیست بفاصله ۸ کیلومتر در شمال بوینقره (شولگره) متصل دره‌بند بابه در حوزه حکومت درجه ۳ کشنده متعلق حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۵۳ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۴ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ککم: قریه‌ئیست بفاصله ۷ کیلومتر در جنوب کشک مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۳۴ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۰ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کگنه: کوهیست در جنوب شرق قلعه سرکاری مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که در تخمین ۶۷ درجه ۵۳ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۸ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلابی: موضع‌ئیست بفاصله ۷۶ کیلومتر در جنوب غرب قریه بوینقره (شولگره) مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۳۴ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۶ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شمالی واقع است.

کلاتک: قریه‌ئیست بفاصله ۵۶ کیلومتر در جنوب غرب تکزار در علاقه حکومت درجه اول سنگ چهار متعلق حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۴ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۰ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلاته: قریه‌ئیست بفاصله ۳۲،۵ کیلومتر در شمال قریه دوست‌آباد در حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۳۳ دقیقه ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۴ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلاج: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در شمال شرق خواجه خدر در علاقه حکومت درجه ۴ اجرستان مربوط حکومت کلان ارزگان متعلق ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۷ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلاری: دریائیست بفاصله ۴۳ کیلومتر در جنوب غرب زیارت باباولی در علاقه حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۵۷ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۳ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلاری رباط: قریه‌ئیست بفاصله ۱۹،۵ کیلومتر در جنوب غرب زیارت باباولی در علاقه حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۴۶ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۲ دقیقه ۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلاگال: نهریست بفاصله ۵۸،۵ کیلومتر در شمال شرق قلعه نو مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۱۶ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۳ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلاگی: قریه‌ئیست بفاصله ۶۲،۵ کیلومتر در شمال شرق قلات غلزائی متعلق حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۲۴ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۹ دقیقه ۳۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلاگی: کوهیست بطرف شمال زیدآباد در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که ارتفاع آن تخمین ۲۵۳۸ متر بوده و در ۶۹ درجه ۱۰ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۸ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلاگو: قریه‌ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در جنوب شرق ابراهیم زئی در علاقه شلگر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۴۷ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۰ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلالها: قریه‌ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در شرق تیزین در علاقه حکومت درجه ۳ حصارک غلزائی مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۵۰ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلاله کوتل: کوتلیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در شمال غرب قریه شاه‌کوت در علاقه حکومت درجه اول کامه مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۴ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلالی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸،۵ کیلومتر در جنوب غرب شهر میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۴۰ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۷ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلامی: موضعیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در شرق علی خیل در علاقه حکومت درجه ۲ جاجی مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه طول‌البلد شرقی و در ۳۳ درجه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلان: موضعیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در شمال شرق میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۵۱ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۹ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلانتر: موضعیست بفاصله ۱۸،۵ کیلومتر در جنوب شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۴۵ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۷ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلان ده: قریه‌ئیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در شرقلعه مشک نزدیک رود هلمند در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۵۰ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلان ده: موضعیست بفاصله ۴۰ کیلومتر در غرب جمرود در علاقه حکومت درجه ۳ قره‌باغ مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۴۱ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۳ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلان کوتل: کوتلیست بفاصله ۵ کیلومتر در جنوب نوشهر مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۵۴ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۴ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلان کوه: کوهیست در جنوب غرب تک‌زار در علاقه حکومت درجه اول سنگ چارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۵ درجه ۴۸ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۱ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلانی: قریه‌ئیست بفاصله ۷ کیلومتر در جنوب غرب شهر غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۲۲ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۰ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلاو: دریائیست بفاصله ۲۶،۵ کیلومتر در جنوب غرب پروش در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۴۲ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۴۱ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلای مال: موضعیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در غرب قلعه نو مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۵۵ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۱ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کل بوکه: موضعیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در غوب قریه وزیرآباد در علاقه حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که بین ۶۱ درجه ۴۳ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلبه: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در غرب شهر تالقان متعلق حکومت کلان تالقان مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۲۱ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۴ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کل تره‌غه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در جنوب جلال‌آباد مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۳۱ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۷ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلتو: کوهیست در شمال مرکز هرات به ارتفاع تخمین ۲۶۳۶ متر در علاقه حکومت درجه اول انجیل مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۱۷ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۷ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلج: موضعیست بفاصله ۲۰ کیلومتر در شمال شرق فیض‌آباد مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۵۳ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۷ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلج آباد: موضعیست بفاصله ۶ کیلومتر در جنوب شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۴۴ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۴ دقیقه ۳۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلچه فر: کوهیست در شرق کشک مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۳۷ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۲ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلخ: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در شمال غرب قریه وزیرآباد در علاقه حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۵۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۱ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلدآباد: موضعیست بفاصله ۵۵ کیلومتر در جنوب نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۱۳ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلدار: علاقه‌داری‌ایست بفاصله ۵۲،۵ کیلومتر در شمال خک مربوط حکومت درجه ۲ خلم متعلق ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه ۴۵ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۹ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است. حدود این علاقه‌داری از این قرار است:

بطرف شمال آن شورتیپه جنوب آن قلعه زال شرقا به دریای آمو و غرب آن ریگزار است. از تاشقرغان تا علاقه‌داری کلدار بیشتر از ۵۸ کیلومتر است و هم یک صحرای ریگستان می‌باشد و مردم عموما در شب منزل می‌کنند و روزانه قطعاً تردد نمی‌شود زیرا آب و آبادی موجود نیست اصل نام آن (شاه کاکل داراست) بمرور زمان کلدر شده قراء مشهور آن ازین قرار است:

بابه صدیق، تازه عاروق، قرنتوغی، جوی جدید، تزلاق.

پیداوار آن گندم و جو است مردم آن از دریای آمو استفاده می‌کنند درین جا مرغ دشتی فراوان است. جنگل زیادی ازنی، قمش وقک وجود داشته درختان سنجد و پته بکثرت پیدا می‌شود زردآلو و بید و چنار خیلی کم است، مردم آن قالین و قالینچه، گلیم قاقمه و کمپل می‌بافند. قاقمه شتری کلدار شهرت دارد که از طرف اناث توسط کارگاهای دستی بافته می‌شود. در مابین دشت وسیع ریگستان که مابین تاشقرغان و کلدار واقع است قلعه‌ئیست کهن که بنام شهر بانو شهرت دارد و بعد از باریدن نگین‌های فیروزه و دیگر احجار کریمه یافت می‌شود. در دشت آن چوب سکسول زیاد است مردم کلدار گوسفند قره‌قلی تربیه می‌کنند زراعت‌شان عبارت از خربوزه و تربوز می‌باشد و جواری سفید می‌خورند.

کلدار قلعه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در جنوب شرق مرکز پغمان مربوط ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۵۸ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۲ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کل دره: قریه‌ئیست بفاصله ۴۶،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه کف در علاقه حکومت درجه ۲ درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۵۲ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۵۴ دقیقه ۵۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلدش: قریه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در شمال غرب چاه آب در علاقه ینگی قلعه مربوط حکومت کلان تالقان متلعق ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۳۷ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲۹ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلر قلعه: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۷ کیلومتر در شمال شرق شهر هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۱۵ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلفگان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۳،۵ کیلومتر در شمال کشم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۶۹ درجه ۵۳ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۹ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلفگان: کوتلیست بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر در شمال غرب کشم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۶۹ درجه ۵۳ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۸ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلفگان: علاقه‌داری درجه (۳) مربوط حکومت درجه (۴) فرخار متعلق ولایت قطغن می‌باشد پیداوار زراعتی آن گندم للمی گندم آبی، برنج باریک، برنج لک، ماش، جو، باقلی، شرشم، پنبه رشقه، شبدر، تربک، زغر، کنجد، تربوز، خربوزه، بادرنگ و کدو می‌باشد. سبزیجات پیاز، مرچ سرخ، شلغم، زردک، کچالو، ملی و پالک در آنجا کاشته می‌شود، پیداوار سردرختی آن توت، انگور، زردآلو، ناک، سیب، آلوچه و آلوبالو است.

حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند، اسپ، بز و مرکب می‌باشد حیوانات وحشی آن گرگ، روباه، خوک و خرگوش است از پرندگان مرغ خانگی، مرغابی اهلی، مرغابی وحشی، کبک، زاغ، مینا، فاخته، کبوتر، باز، باشه و انواع گنجشک‌ها در آنجا یافت می‌شود، پیداوار کوهی آن چوب سکساول، سیاه چوب، گزک و بته است که در محروقات بمصرف می‌رسد، نباتات طبعی از قبیل اسفند، حنظل، درونه، مستار و کاکوتی در کوهای آن پیدا می‌شود زراعت آن للمی است، زراعت آبی نیز دارد آب و هوای آن در تابستان گرم و زمستان نسبتاً سرد می‌باشد، بهار و پاییز آن نهایت معتدل است، اقلیم گوارا و فرح‌بخش دارد پیشه اهالی آن زراعت، مالداری و تجارت است، تجارت مردم ذریعه اسپان و مرکب‌ها صورت می‌گیرد مواد تجارتی آنها گندم، نمک، برنج، ماش و پنبه است، از پشم گوسفند نمد، تانها برای ساختن چپل و کرتی ساخته می‌شود، گلیم نیز می‌بافند در کلفگان یک معدن نمک نیز وجود دارد. درین معدن بمسافه تخمین ۴۲

کیلومتری شرق تالقان و کوه نمک به مسافه تخمین ۲،۵ کیلومتر از خط سرک بطرف غرب وقوع دارد، ذخیره آن نسبت به کوه نمک تالقان کمتر است. جنسیت آن پست و تا یک حدی با یک نوع گل سرخ رنگ آمیخته است وجود این گل رنگ نمک را سرخ گردانیده، اهالی بدخشان از قدیم الایام باین نمک آشنائی داشته و به سبب این گل و رنگ سرخ آن را دوا می‌پندارند و به خریداری آن اشتیاق زیادی دارند بازار فروش این نمک را تنها ولایت بدخشان تشکیل می دهد.

کل قشلاق: قریه‌ئیست بفاصله ۲۶ کیلومتر در شمال غرب سوزمه قلعه در علاقه حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۱ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۹ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کل قشلان: قریه‌ئیست بفاصله ۴۲ کیلومتر در جنوب شبرغان مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۵ درجه ۵۳ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۸ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلک: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در شمال درایم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۲۱ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۳ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلک: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در شمال قلعه گدام در علاقه حکومت درجه ۳ ترین متعلق ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۵۲ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۲ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلکان: علاقه‌داری درجه (۳) مربوط حکومت کلان کوهدامن متعلق ولایت کابل می‌باشد که از مرکز حکومتی مربوط خود تخمین ۵ کیلومتر فاصله داشته و تقریباً یکهزار خانه‌وار می‌باشد. این منطقه دارای اراضی وسیع خرم و زمین‌های شاداب زراعتی و آب کافی است انواع غله باب از قبیل گندم، جو، جواری، باقلی، مشنگ، نسک و نخود در آنجا بکثرت زرع و تربیه می‌شود. کلکان که یکی از مناطق کوهدامن است مشجر و باغستان می‌باشد در باغهای آن هر نوع میوه مانند سیب، ناک، شفتالو، آلوبالو، گیلاس، زردآلو، چارمغز، تمسق و انواع انگور بکثرت وجود دارد و مخصوصاً تاک انگور بیشتر تربیه می‌شود انگور آن چه تازه و چه خشک بصورت کشمش سبز و سرخ بخارج صادرات هنگفتی دارد. حیوانات اهلی آن عبارت از اسپ، بز، گاو، گوسفند، مرکب، بوده و از جنسب طیور کبوتر، مرغابی، مرغ خانگی و غیره پیدا می‌شود پیشه اهالی دهقانی و باغداری و مخصوصاً تربیه تاک انگور می‌باشد که محصول آنرا بصورت خشک و تازه فروخته و بدان ذریعه اسباب زندگانی خود را تهیه می‌کند.

قرای مهم مربوط این علاقه‌داری عبارت از کلکان، آقاسرای، جویبار، کارنده، مشوانی سفلی، مشوانی علیا، قریه پیرک، قلم چاق، و قلعه خواجه می‌باشد که هر یک از این قراء در ذات خود مانند کلکان سرسبز و شاداب و مشجر و مزروع بوده و اهالی آنهم قوی و نشیط و دلاور می‌باشند فاصله کلکان از کابل تخمیناً ۳۰ کیلومتر می‌باشد.

مزارات معروف کلکان: مزار خواجه عبدالصمد(رح) مزار میرمجاهد بیگ(رح) که قبله‌گاه خواجه عبدالصمد(رح) می‌باشد.

مساجد: مساجد معروف کلکان مسجد خواجه عبدالصمد(رح) مسجد سربازار، مسجد خلیفه صاحب مسجد پیر غیب مشهور به حاجی آقا، مسجد پشت پرده.

کل کله دیچ: نهریست بفاصله ۱۰۹ کیلومتر در شمال غرب قلعه غوریان مربوط ولایت هرات که در تخمین ۶۱ درجه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۳ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلمن: موضعیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در شمال قلعه کانسی در علاقه حکومت درجه ۳ چخچران مربوط حکومت کلان غورات متعلق ولایت هرات که در ۶۵ درجه ۱۷ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلمنتن: قریه‌ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر در جنوب غرب چوکی متصل سرکیکه بطرف چغاسرای می‌رود مربوط حکومت کلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۴ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کل منسی: قریه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در شرق قریه چوکی متصل سرکیکه بطرف کوز چغه‌سرای می‌رود در علاقه حکومت کلان کنرها مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۶ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلمنی: قریه‌ئیست بفاصله ۵۶ کیلومتر در جنوب شهر هرات نزدیک هری‌رود مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۴۷ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۵ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کل مونی: قریه‌ئیست بفاصله ۲۲،۵ کیلومتر در شمال غرب چغه‌سرای در علاقه حکومت کلان کنرها مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۴ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۹ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کل نظر: قریه‌ئیست بفاصله ۴۰،۵ کیلومتر در جنوب جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که

در ۷۰ درجه ۴۹ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۸ دقیقه ۳۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلنگار: قریه و حکومت‌ئیست در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قریه کلنگار شرقاً بدریای لوگرد غرباً به قریه‌جات تاتور پایخیل، هونی، ده نوامین الملک. شمالا به کوه سیدمحمود غازی جنوبا به قریه جویک و قریه پای خیل محدود است طول این قریه دوازده کیلومتر عرض آن سه کیلومتر تخمیناً می‌باشد.

حکومت کلنگار از شمال به جنوب سی و شش کیلومتر و از شرق به غرب دوازده کیلومتر مسافه دارد، مرکز حکومت کلنگار از حکومت کلان لوگر ۲۴ کیلومتر و از مرکز کابل ۵۱ کیلومتر بعید می‌باشد. حدود اربعه حکومت کلنگار: شرقا سلسله کوه سلطان سیداحمد کبیر ماورای آن حکومت از ولایت پکتیا و بعضی حصص حکومت بگرامی. غربا کوه نور ابدال صاحب و خشک کوه و سلسلهٔ کوه‌های خوردبین دشت توپ حکومت وردک و بینی بادام حکومت میدان شمالا قریه‌جات موسهی و رحمت‌آباد و نونیاز حکومت چهاردهی و للندر و جنوبا قریه‌جات خوشی و پاد خواب شانه و هونی سیدان حکومت کلان لوگرد است.

آب و هوا: منطقه کلنگار در آب و هوا با حکومات هم‌جوار خود برابر است تفاوت زیادی موجود نیست و در حاصل زراعتی آن ده روز با کابل فرق دارد از وسط حکومت کلنگار دریای لوگر که از وردک و خروار سرچشمه گرفته از جنوب بطرف شمال در جریان است.

پیداوار زراعتی آن: گندم، جو، جواری، ارزن، زغر، و در بعضی حصص شمالی آن برنج لک می‌باشد میوه در بعضی حصص مخصوصاً در دامان جبال وافر اما در نقاطیکه تحت شمال آن به تپه‌ها محاط است کمتر می‌روید زیرا در زمستان در آن حصص شبنم زیاد است حیوانات اهلی اسپ، گاو، گوسفند، بز، مرکب و اشتر می‌باشد.

ناگفته نماند که یکنفر وکیل از طرف اهالی حکومتی کلنگار انتخاب بشورای ملی فرستاده می‌شود.

کلوچ نهر: نهریست بفاصله ۶۳ کیلومتر در جنوب غرب شهر غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۵۹ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۷ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است این نهر از گل کوه سرچشمه می‌گیرد.

کلوردی: موضعیست بفاصله ۶۹،۵ کیلومتر در جنوب غرب چخانسور مربوط حکومت

اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۵۳ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۳۸ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلومرغوزاو: موضعیست بفاصله ۲۷ کیلومتر در جنوب غربیه آق گنبد در علاقه حکومت درجه ۲ چخچران مربوط حکومت اعلی غورات که در ۶۴ درجه ۱۳ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلومیر: قریه‌ئیست بفاصله ۱۲ کیلومتر در شمال منجاق در علاقه حکومت درجه ۲ جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۵۴ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۹ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلونت: موضعیست بفاصله ۶۰ کیلومتر در شمال جیلی جیل در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۲ درجه ۵۷ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۴۸ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کله: قریه‌ئیست بفاصله ۳۴،۵ کیلومتر در جنوب شرق خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۴ کشکنخود مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲۲ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۲ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کله‌چه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلات غلزائی متعلق حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۵۰ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کله گاو: عبارت از یک تپه‌ئی است که در سه کیلومتری شهر قندز واقع بوده و در اثر حفریات که در آن بعمل آمده یک تعداد آثار تاریخی کشف گردیده است وجه تسمیه این منطقه طبق روایات چنین می‌باشد:

بطرف شرق این تپه نهری جریان دارد که به نهر گاوکش مشهور است در زمان قدیم بطرف شرق این نهر جنگلی وجود داشت که در آن شیر و پلنگ، ببر و غیره حیوانات درنده گاوها را می‌کشتند و آب نهر کله بعضی گاوها را درین حصه می‌آورد، چون اراضی ملحقه تپه از همین نهر گاوکش آب داده می‌شد بنابران این نهر بنام نهر گاوکش و زمین آن بنام کله گاو شهرت یافت. بفاصله یکصد متر دور ازین تپه قلعه وجود دارد که صد خانه‌وار در آن سکونت می‌کند و در زمینهای مجاور آن شالی و فالیزکاری خربوزه رواج دارد.

در اثر حفریاتیکه درین علاقه بعمل آمده آثار ذیل کشف گردیده و به سمت جنوب یک اطاق

باندازه ۲،۹۰ × ۲،۹۰ متر و مدخل آن بطرف مشرق می‌باشد عرض مدخل ۱،۲۰ متر است اطاق دوم بطرف جنوب اطاق اول بوده و مساحت آن ۲،۹۰ × ۲،۹۰ متر و در وسط سمت شرق آن یک مدخل بعرض یک متر و ارتفاع ۱،۷۰ متر و مدخل دیگر بطرف راست مدخل اول بعرض ۱،۲۰ متر و بلندی ۲،۷۰ دیده می‌شود دوئرتر از مدخل یک فیل پایه خراب شده مشاهده می‌شود در جوار اطاق دوم و بطرف جنوب اطاق سوم موقعیت دارد و مساحت آن مثل اطاق اول و دوم است در اطاق دوم بر علاوه دو مدخل بطرف جنوب غرب یک کمانی مشاهده می‌شود در جوار اطاق سوم یک دهلیز بطول ۱۲،۱۰ متر و عرض ۲،۱۰ متر و طرف جنوب در وسط یک مدخل بعرض ۱،۲۵ و بلندی ۱،۵۵ متر و بسمت شمال مشرقی یک مدخل دیگر بعرض یک متر به جانب شرق دهلیز یک اطاق به طول و عرض ۴ متر و بطرف جنوب آن سه فیل پایه که هر یک ۳۳ سانتی‌متر قطر دارد بنظر می‌خورد در مرکز برای داخل شدن به معبد یک زینه بعرض ۱،۶۰ متر و دارای هشت پته که بلندی هر پته ۲۰ سانتی‌متر و ۱۱ متر دورتر بطرف جنوب گنبد، معبد واقع شده بطرف جنوب معبد یک مدخل و یک دهلیز بزرگ که بصورت کمانی یا گنبد بوده و کمانی آن از بین رفته است این مدخل با مدخل سمت جنوب در یک خط و استقامت واقع شده و تصور می‌رود که مدخل شمالی مخصوص روحانیون جنوبی برای زوارها و زیارت کننده‌ها بوده دور گنبد (استوپا) از خشت پخته پر است و زوارها گرداگرد همین گنبد گردش می‌کردند از مدخل و زینه جنوب بفاصله ۱۳ متر بطرف شمال یک عمارت دیگر ظاهر شده که در مدخل عمارت علامه دوزینه دیده می‌شود که از یک دیگر تقریباً یک متر و پنجاه سانتی فاصله دارد. بطرف جنوب زینه سمت غرب یک دیوار بعرض ۲ متر که تصور می‌شود همین جا مدخل بوده ازین مدخل گذشته شکل یک اطاق بطول ۱۵ متر و عرض ۳ متر که سقف آن بصورت کمانی و گنبد بوده در نزدیک مدخل به سمت غرب بفاصله یکنیم متر بطول دو متر و عرض ۱،۵۰ متر یک راه دیگر موجود است که گمان می‌رود راه اطاق دیگر بوده و زینه سمت شرقی که ساختمان آن مثل زینه اول می‌باشد مدخل اطاق تصور می‌شود بعد ازان یک اطاق دیگر بصورت خرابه که طول و عرض آن معلوم نمی‌شود وجود دارد در نتیجه حفریات ازین معبد بودائی اشیا و ظروف تیکری از قبیل چراغ و اشیای گل پخته که برای مقاصد مذهبی بکار می‌رفت با اشیای گچی از قبیل ارچه‌های مخروطی شکل که غالبا سینه یک رب‌النوع بوده با یک حصه از چهره مجسمه بودا یک حصه از کله مجسمه و یک پارچه گوش و یک حصه از چهره و بینی و لب بالا و همچنین اشیا، سنگی مانند یک قاعده حجری حصه پائینی یک بودای نشسته و

یک پارچه از مجسمه بودی ساتادوا و یک حصه از گوش متعلق بیک مجسمه بودای بزرگ با یک تعداد مسکوکات زنگ زده بدست آمده است.

کله گوش: موضعیست در علاقه حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار این موضوع شکارگاه خوبی می‌باشد.

کلی خی: موضعیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر در شمال غرب قلعه کچ در علاقه نادعلی مربوط حکومت کلان چخانسور متعلق حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۴۷ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۲ دقیقه ۳۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلی گال: قریه‌ئیست بفاصله ۳۹ کیلومتر در شمال غرب نیک در علاقه حکومت درجه ۴ یکاولنگ متعلق حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۴۱ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۲ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلیم بولاق: قریه‌ئیست بفاصله ۶۹ کیلومتر در غرب سرخ شهر در علاقه حکومت درجه ۴ کهمرد مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۷ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۶ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کلین آباد: قلعه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در شمال شرق قلعة‌السراج در علاقه حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۱۵ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۲ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمات: قریه‌ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر قلعه سرکاری مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۴۸ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۰ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمارک: موضعیست بفاصله ۸۷ کیلومتر در شرق کشنگ در علاقه مالستان متعلق حکومت درجه ۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۲۶ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۳ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمال‌پور: قریه است تقریباً بفاصله یک کیلومتر بطرف جنوب حکومت قرغه‌ئی لغمان مربوط ولایت ننگرهار:

آب و هوا: آب و هوای آن در زمستان معتدل است در تابستان گرم می‌باشد و این گرمی باعث ازدیاد زرع برنج می‌گردد برف‌باری در آن قطعا دیده نمی‌شود تنها بعضی اوقات زمستان برف می‌شود که آن هم بزودی آب گشته از بین می‌رود اما بارش زیاد نزول می‌کند.

وزش بادها درین منطقه نیز از جوانب مختلف بکثرت دیده می‌شود خصوصا در فصل زمستان و تابستان که در زمستان باد سرد و در زمستان عموما گرم می‌باشد.

پیشه: پیشه مردم بطور عموم زراعت بود و چیزهائیکه در آن زرع می‌شود عبارتند از برنج به اقسام مختلف یعنی برنج کندی، بهسودی، دریدون، باره، پشهدی و غیره. نیشکر هم در آن جا به اقسام مختلف زرع می‌گردد از قبیل سرخ و سفید که سرخ آنرا بنام پارامی یاد می‌کنند وگر آن قدری ترش می‌باشد اما نیشکر سفید بنام لاهوری و پشاوری یاد می‌کنند وگریکه از آن حاصل می‌شود بسیار شیرین می‌باشد.

حیوانات: از حیوانات وحشی گرگ، شغال، روباه و خرگوش و از حیوانات اهلی گاو، گاومیش، مرکب و اسپ، وجود دارد بخارج صادرات تجارتی ندارند و تنها در داخل تجارت می‌نمایند مواد تجارتی ایشان غالبا برنج وگر می‌باشد.

کمال خان: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در جنوب شرق قلعةالسراج در علاقه حکومت کلان مربوط ولایت ننگرهار متصل سرکیکه به جلال‌آباد می‌رود که در ۷۰ درجه ۳ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۷ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمال خان: موضع است چاه‌دار بفاصله ۲۳ کیلومتر در جنوب غرب پروش در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۴۰ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲ درجه ۴۵ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمال خان: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۳ کیلومتر در غرب خواجه علی در علاقه حکومت درجه ۲ گرم‌سیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۲ درجه ۴۱ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۰ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمال خان بندر: موضعیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر در غرب چار برجک در علاقه حکومت کلان چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۵۲ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۸ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمال خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه زیدآباد در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۲ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمال خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در جنوب قریه دوشه در علاقه چپرهار مربوط حکومت درجه ۲ رودات در حوزه حکومت کلان شنوار متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۳۶ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۸ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمالنگ: کوتل ایست بفاصله ۴۸،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه خم در علاقه حکومت درجه ۲ درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۵ دقیقه ۲۶ ثانیه طول البلد شرقی و ۳۸ درجه ۴ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض البلد شمالی واقع است.

کمان بهشت: قریه ئیست بفاصله ۷۹ کیلومتر در شمال کهسان مربوط حکومت کلان غوریان متعلق ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۶ دقیقه ۴۸ ثانیه طول البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض البلد شمالی واقع است.

کمان خان: قریه ئیست بفاصله ۲۰ کیلومتر در شمال غرب شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۷ دقیقه ۴ ثانیه طول البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۵ دقیقه عرض البلد شمالی واقع است.

کمان خان قلعه: قلعه ئیست ۲۹ کیلومتر در غرب خواجه علی نزدیک رود هلمند در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۲ درجه ۴۴ دقیقه ۵۵ ثانیه طول البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۲ دقیقه ۶ ثانیه عرض البلد شمالی واقع است.

کمبر: کوتلیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در جنوب شرق سمنگان متعلق حکومت کلان سمنگان مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۸ درجه ۱۰ دقیقه ۲۴ ثانیه طول البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض البلد شمالی واقع است.

کمبرو: قریه ئیست بفاصله ۳۵،۵ کیلومتر در جنوب شرق شهر جلال آباد مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۳۸ دقیقه ۳۶ ثانیه طول البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۵ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض البلد شمالی واقع است.

کمبلدای: قریه ئیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در شمال خاش در علاقه حکومت درجه ۲ بکوا مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۳۷ دقیقه ۵۴ ثانیه طول البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۶ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض البلد شمالی واقع است.

کمبو: قریه ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در جنوب شرق نمله در علاقه حکومت درجه اول خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۱۳ دقیقه ۲۷ ثانیه طول البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۲ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض البلد شمالی واقع است.

کمبوخوار: نهریست بفاصله ۴۵،۵ کیلومتر در جنوب غرب جلال آباد مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۲۰ دقیقه ۲۴ ثانیه طول البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض البلد شمالی واقع است.

کمبود: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب غرب تکزار در علاقه حکومت درجه اول سنگ چارک متعلق حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۲۰ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۵ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمبی دریا: دریائیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در جنوب شرق قلعه پروش در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۵۷ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۴۷ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمپیرک: موضعیست بفاصله ۱۸،۵ کیلومتر در شمال شهر مزارشریف مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه ۱ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۰ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمپیرک دره: دره‌ئیست بفاصله ۷۹،۵ کیلومتر در جنوب غرب تکزار در علاقه حکومت درجه اول سنگ چارک متعلق حکومت اعلی شبرغان که در ۶۵ درجه ۵۸ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۰ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمچ: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در شمال مشرق قریه علی مردان در علاقه صدمرده مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۱۶ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۱ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کم دکه: قریه‌ئیست بفاصله ۷ کیلومتر در شمال شرق لوی دکه در علاقه حکومت درجه اول کامه مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۸ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۳ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمرزردکوه (کج کمر): کوهیست در غرب سرخ شهر در علاقه حکومت درجه ۴ کهمرد مربوط حکومت اعلی پروان که تخمین در ۶۷ درجه ۱۵ دقیقه ۲۴ و ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۳ و ۲۴ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمرغر: کوهیست در غرب صالحان کاریز به ارتفاع تخمین ۱۳۸۳ متر در علاقه حکومت درجه ۲ گرم‌سیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در تخمین ۶۳ درجه ۸ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۲۹ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمرک: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در جنوب غرب شهر میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۴۳ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۲ دقیقه ۱ و ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمرک: قریه‌ئیست بفاصله ۳۶،۵ کیلومتر در جنوب ده تی‌تان در علاقه حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۳۱ دقیقه ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۱ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمرک دوکی: قریه‌ئیست بفاصله ۳۳ کیلومتر در غرب قلعه کنک در علاقه حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۸ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۲ دقیقه ۱۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمر کلخ گپ: موضعیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر در شمال شهر هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۱۱ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمری: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف جنوب شرق شهر کابل مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۱۷ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمشی کودک: قریه‌ئیست بفاصله ۴۵ کیلومتر در جنوب شرق شبرغان متعلق حکومت اعلی شبرغان مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۶ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۸ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمغی: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در جنوب شرق لعل مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۲۹ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کم قلعه: کوهیست در شمال مرکز بوی نقره (شولگره) بارتفاع تخمین ۲۶۴۷ متر در علاقه حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه ۱۱ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۴ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمک عمر: قریه‌ئیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه آقچه متعلق حکومت درجه اول آقچه در حوزه جکومت اعلی شبرغان مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۱۳ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۲ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمک منصور: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در جنوب قلعه آقچه متعلق حکومت درجه اول آقچه در حوزه حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۱۰ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۳ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمکی زانشوره: قریه‌ئیست بفاصله ۱۲ کیلومتر در جنوب غرب سردار کلی در علاقه حکومت کلان خوست مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۵۱ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۶ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کمداو: قریه‌ئیست بفاصله ۳۵،۵ کیلومتر در غرب سلطان خیل در علاقه وردک مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۲۵ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۰ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنار تپه: قریه‌ئیست بفاصله ۸۰،۵ کیلومتر در غرب قلعه غوریان متعلق حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که در ۶۰ درجه ۳۹ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۹ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنت: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در شمال لوی دکه در علاقه حکومت درجه اول کامه مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۵ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنتاری: قریه‌ئیست بفاصله ۱۲ کیلومتر در شمال قریه رخه در علاقه حکومت درجه ۳ پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۲۸ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۱ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنتور: موضعیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال غرب قریه شودر علاقه نورستان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۱۸ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۴ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنجاغه علی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۷ کیلومتر در شمال غرب شهر میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۳۹ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنجک: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در شمال نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۲۸ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۹ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنجک: قریه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر بطرف شمال غوربند متصل سرک مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۴۲ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنجوسو: نهریست بفاصله ۲۴ کیلومتر در شرق سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۲۹ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنجوغه: قریه‌ئیست بفاصله ۹،۵ کیلومتر در شمال شرق شبرغان متعلق حکومت اعلی شبرغان که در ۶۵ درجه ۴۹ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۳ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنجی کرانیککی: موضعیست بفاصله ۲۹،۵ کیلومتر در شمال قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۱۳ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۳ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنچوک: قریه‌ئیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در شمال شرق تیزین در علاقه حکومت درجه ۳ حصارک غلزائی مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۴۸ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنچی (نورک): قریه‌ئیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر در جنوب غرب غفور کلی مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۹ دقیقه ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۵۳ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنچی: قریه‌ئیست بفاصله ۲۶،۵ کیلومتر در شرق بالا مرغاب مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۲۹ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۴ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنچی: کوهیست در جنوب غرب غفور کلی در علاقه حکومت درجه اول سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که در تخمین ۶۶ درجه ۷ و ۱۴ دقیقه ۲۶ و ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۵۰ و ۵۴ دقیقه ۲ و ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کند: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در شمال رخه در علاقه حکومت درجه ۲ پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۲۵ دقیقه ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۳ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کند: موضع چاداریست در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در ۶۴ درجه ۵۱ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۲۶ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کند: قریه‌ئیست بفاصله ۳۱کیلومتر در جنوب غرب گدام در علاقه حکومت درجه ۳ تیزین مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۴۴ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۵ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کند: قریه‌ئیست بفاصله ۶۶کیلومتر در جنوب شرق جوین مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۴۱ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۱ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کندا: قریه‌ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در شمال شرق شیوه در علاقه اسمار مربوط حکومت کلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۴ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۶ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کندار خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۳۰،۵کیلومتر در شرق گردیز مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۲۴ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۴ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کندار خیل ثانی: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳،۵کیلومتر در شمال شرق گردیز مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۲۰ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۱ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنداری: قریه‌ئیست بفاصله ۵کیلومتر در جنوب شرق قلعه سرکاری مقر مربوط حکومت درجه اول مقر متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۴۹ دقیقه ۳۶ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۰ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کندالوناور: دندآبیست بفاصله ۴۳کیلومتر در جنوب قریه خوگی در علاقه حکومت درجه ۲ گرم‌سیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۱۷ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۲ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کندالی: دریائیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در جنوب غرب صالحان کاریز در علاقه حکومت درجه ۲ گرم‌سیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۳۵ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۳۱ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنداو (کنداو): قریه‌ئیست بفاصله ۳۰،۵کیلومتر در جنوب شرق زیدآباد متعلق حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۴ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنداو: کوتلیست بفاصله ۵۳ کیلومتر بطرف جنوب شیرزاد در علاقه حکومت درجه اول خوگیانی متعلق ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۴۶ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کندر: قریه‌ئیست بفاصله ۱۳ کیلومتر در شمال شهر فراه مربوط حکومت اعلی که در ۶۲ درجه ۶ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۰ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کندغ ده: موضع چاداریست بفاصله ۲۲ کیلومتر در شمال شیخ رازی در علاقه حکومت درجه ۳ قرقین متعلق حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۷ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۲ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کندل: نهریست بفاصله ۵۸ کیلومتر در جنوب قلعه غلام حیدر در علاقه حکومت درجه ۳ و ازه خواه در حوزه و ورمه‌می تعلق حکومت کلان کواز مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۴۷ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۹ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کندلی: قریه‌ئیست بفاصله ۳۸،۵ کیلومتر در جنوب غرب چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۴۷ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۵۵ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کندوغار: کوهیست در جنوب غرب قلعه غلام حیدر در علاقه وررمه‌می مربوط حکومت درجه ۳ وازه خواه در حوزه حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی به ارتفاع تخمین ۲۵۵۴ متر در ۶۸ درجه ۴۰ و ۴۳ دقیقه ۵۵ و ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۵ و ۵۶ دقیقه ۲۶ و ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنده: موضع‌ئیست بفاصله ۴۲ کیلومتر بطرف شمال شرق قریه سربولی در علاقه حکومت درجه ۲ کوهستان مربوط حکومت کلان کاپیسا متعلق حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۴۷ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۸ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنده: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب قلعه السراج در علاقه حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۱۱ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۸ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنده: قریه است در شمال غرب قریه رخه مربوط حکومت درجه ۳ پنجشیر متعلق حکومت

اعلی پروان دریای کوچکی از وسط این قریه در جریان است که قریه شست، بخشی خیل بالا و شغه ازان آبیاری می‌شود. پیداوار زمینی آن گندم، جو، جواری، ارزی، باقلی، ماش، مشنگ، شرشم، شلغم، زردک، شبدر و رشقه است. پیداوار سردرختی آن توت، انگور، چارمغز، زردآلو، آلوچه، آلوبالو، ارغنجال و سیب می‌باشد، اشجار غیر مثمر آن بید و سفیدار است. پیداوار کوهی آن بته بوتی، بلک گزک، بشال شری، سوهان سانزی، پیاز کوهی، سیر کوهی، درونه، مستار، سبزی سیاه کمال و چکری و سماروق می‌باشد که در محروقات و خوراک ادویه از آنها استفاده می‌گردد، حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند (گدی) بز و مرکب می‌باشد، حیوانات وحشی آن گرگ، روباه و خرگوش، شغال و شغور (جیره) است، آب و هوای آن تابستان اندک گرم، زمستان سرد، بهار و خزان معتدل دارد کوهی که بسمت غربی آن واقع گردیده برف‌گیری زیاد دارد و برف آن بتدریج آب شده دریاچه را تشکیل می‌دهد که سبب آبیاری مزارع این قریه و قریه‌جات دیگر می‌گردد پیشه اهالی آن دهقانی و مالداری است.

کنده: قریه‌ئیست تقریبا بفاصله یک کیلومتر بطرف غرب حکومت قرغه‌ئی لغمان مربوط ولایت ننگرهار.

آب و هوا: هوای آن در تابستان نهایت گرم می‌باشد و این گرمی سبب ازدیاد زرع برنج می‌گردد اما زمستان آن معتدل بوده بعضی اوقات برف هم می‌بارد اما بزودی ذوب و از بین می‌رود لکن بارش زیاد نزول می‌کند. در فصل تابستان و زمستان باد زیاد می‌وزد باد زمستان سرد و باد تابستان عموما گرم می‌باشد مردم بطور عموم زراعت پیشه‌اند حبوبیکه زرع می‌شود عبارت است از انواع برنج کنری، بهسودی، دریدونی، باره پشهدی و برنج لک به انواع مختلف از قبیل برنج سرخ و منده و غیره. نیشکر هم زرع می‌گردد و دو نوع است نیشکر سرخ و نیشکر سفید سرخ بنام پارامبی و سفید آن بنام لاهوری و پشاوری یاد می‌شود.

حیوانات: از حیوانات وحشی گرگ، شغال، روباه، خرگوش، و از حیوانات اهلی گاو، گاومیش، و مرکب وجود دارد. حاصلات برنج وگر را بفروش می‌رساند که یک مقدار آن بکابل نیز می‌رسد تعلیم و تعلم از قدیم در منطقه رائج بوده و اطفال در مکتب منداور تدریس می‌شوند.

کنده قلعه: قریه‌ئیست بفاصله ۲۰ کیلومتر در غرب قلعه گادهار در علاقه حکومت درجه ۳ چخچران مربوط حکومت کلان غورات متعلق ولایت هرات که در ۶۴ درجه ۵۶ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۰ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنده گذر: گذرگاه آبیست بفاصله ۴۰ کیلومتر در جنوب غرب حضرت امام متعلق حکومت کلان قندوز ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۳۴ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۳ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنده لن: قریه‌ئیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در شمال شرق مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۵ درجه ۵۲ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۹ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کندی: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در شرق علاقه شیرزاد مربوط حکومت درجه اول خوگیانی متعلق ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۵۹ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۶ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کندی بارکش: کوتلیست بفاصله ۶۰ کیلومتر در شمال قلعه سرکاری در علاقه حکومت درجه ۳ دره صوف متعلق حکومت کلان سمنگان مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه ۲۵ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کندی باغ (کندی باغ): قریه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در جنوب غرب جلال‌آباد مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۲۲ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۷ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کندی سی: قریه‌ئیست بفاصله ۶۹ کیلومتر بطرف جنوب غرب شیرزاد در علاقه حکومت درجه اول خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۳۲ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کندی غار: قلعه‌ئیست بفاصله ۵۲ کیلومتر بطرف جنوب ارگون مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۲۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۹ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کندی قلعه: قلعه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر در جنوب غرب قریه دولت خان در علاقه حکومت درجه ۳ ززمت مربوط ولایت پکتیا که در ۶۱ درجه ۴۴ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۰ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کندی کلی: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۳،۵ کیلومتر در جنوب متون در علاقه حکومت کلان خوست مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۵۵ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۴ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کند یوسف خان: موضع است بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در جنوب غرب شهر هرات مربوط

ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۳ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنر: علاقه‌ئیست بفاصله ۲۷ کیلومتر در شمال شرق شهر جلال‌آباد مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۲ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۶ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنر: علاقه است بفاصله ۱۱ کیلومتر در شمال چغه سرای در علاقه حکومت درجه ۴ دره پیچ مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۴ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۵ دقیقه ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنرال: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر در شرق جانی خیل مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۳۶ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۷ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنرها: حکومت کلانی است مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ و ۷۱ درجه ۶ و ۲۳ دقیقه ۱۴ و ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ و ۳۳ دقیقه ۱۳ و ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنسن: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در شمال شرق قریه نوری در علاقه حکومت درجه ۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۶ درجه ۴۲ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۹ دقیقه و ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنش: قریه‌ئیست بفاصله ۲۶،۵ کیلومتر در شمال شرق شهر فراه مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۱۹ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنصف: حوزه‌ایست متعلق بحکومت درجه اول اندر مربوط حکومت اعلی غزنی حدود اربعه بطرف شرق قریه نظر وال وگلو، بطرف غرب آن قریه خانان ناکام، دزدان و ابراهیم خیل و بطرف شمال آن قریه قدم خیل، عدل وگدل، ملامحمد و بطرف جنوب این حوزه قریه رستم، شهین منار و خوشحالخان واقع می‌باشد آب و هوای این منطقه بری بوده در تابستان گرم و در زمستان سرد می‌باشد پیداوار زراعتی این حوزه عبارتست ازگندم، جوار، نخود، کچالو، و تنباکو خوراکه این سرزمین را انگور، تربوز، خربوزه و اشجار غیر مثمر آن را پنجه چنار، چنار بید تشکیل می‌دهد حیوانات اهلی و غیر اهلی این منطقه شتر، اسپ، گاو، گوسفند، بز و خر و حیوانات غیر اهلی آن گرگ، شغال، خرگوش و روباه است.

طرز آبیاری این حوزه عموما بذریعه قنات‌ها آبیاری می‌شود و کدام دریای بـزرگی وجـود ندارد بهر طرف این منطقه دشتهای وسیع و لامزروع واقع است.

انواع طیور اهلی این منطقه عبارت از ماکیان، خروس، فیل مرغ و طیور غیر اهلی آن کبوتر، مرغابی، باران طلب، چوچلی، قاز و قتان می‌باشد که در موسم بهار بکثرت یافت می‌شود.

اوضاع اقتصادی و اجتماعی مردم این منطقه عموما غریبکار و دهقان‌اند و ۹۵ تقریباً فیصد مردم به شغل دهقانی و باقی آن به آهنگری نجاری و زرگری مشغول می‌باشند.

درین حصه یک باب مکتب ابتدائی بنام مکتب کنسف از طرف وزارت معارف دائر گردیده است که اطفال قراء ذیل نیز در این مکتب مصروف تدریس می‌باشند قریه خانان قریه ابراهیم خیل قریه قدم خیل قریه گدل ملامحمد، قریه رستم، قریه خوشحال، قریه منار، قریه شهن.

کنعان غار: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب شهر کابل مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۵ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنک: کوتلیست بفاصله ۴۷ کیلومتر در جنوب مشرق گلاب ناور در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۴۴ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۳۸ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنکزئی: نهریست بفاصله ۶۱ کیلومتر در جـنوب خـوگیانی در عـلاقه حکـومت درجـه ۲ ارغستان مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۲۸ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۶ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنک نشم: کوهیست در جنوب مشرق گلاب ناور در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۴۴ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۲۹ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنکو: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر در جنوب غرب باولی در علاقه حکومت درجه ۲ سرخرود مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۹ دقیقه ۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنکو: قریه‌ئیست در پنجشیر و از رخه مرکز حکومت تـخمینا (۵) کـیلومتر فـاصله دارد و بسمت جنوب رخه واقع گردیده است این قریه از هر طرف به کوه مـحاط مـی‌باشد، پیداوار زراعتی آن گندم، جو، جواری، باقلی، ارزن، شرشم، ماش و شبدر است، پیداوار سردرختی آن

توت انگور، چارمغز، زردآلو، آلوبالو، ارغنجال و شفتالو می‌باشد درینجا درخت توت و چارمغز نموی خوب می‌کند. پیداروار کوهی آن سیاه چوب، خنجک، بشال، بلک و بته‌ها می‌باشد که در محروقات از آنها و کار می‌می‌گیرند، حیوانات اهلی آن گاو گدی، بز و مرکب است، چون این قریه در قرب کوه واقع گردیده، ازین سبب برای پرورش حیوانات مراتع و چراگاهای خوبی دارد، حیوانات وحشی آن گرگ، روباه، خرگوش و جیره است و گاهی خرس هم در آنجا دیده می‌شود، پرنده‌های آن عبارت است از مرغ خانگی، مرغابی اهلی، کبک، بودنه، کلنک، لک‌لک، زاغ، باشه، کل مرغ کبوتر، عکه هدهد، فاخته قره‌قوش، شیخ باز، قرچه و انواع گنجشک‌ها، آب و هوای آن تابستان اندک گرم، زمستان سرد، بهار و خزان معتدل دارد، پیشه اهالی زمینداری و تربیه حیوانات است.

کن گاو: موضع‌ئیست بفاصله ۱۷،۵ کیلومتر در شمال شرق قلعه شین یا تخت در علاقه حکومت درجه ۳ دایکندی مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۱۷ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنگ دریا: دریائیست بفاصله ۱۴۳ کیلومتر در جنوب غرب شین‌کی در علاقه حکومت کلان قلات غلزائی مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۳۴ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۱ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنگری قلعه: موضعیست بفاصله ۶۵ کیلومتر در جنوب غرب بوی نقره (شولگره) متعلق حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۴۷ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۷ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنگ شیوند: نهریست بفاصله ۷،۵ کیلومتر در شمال مزار تپه در علاقه حکومت درجه ۴ واخان مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۳ درجه ۸ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲۴ دقیقه ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع بوده و آب آن بدریای پامیر می‌ریزد.

کن لالو: قریه‌ئیست بفاصله ۳۴ کیلومتر در جنوب قریه خوگی در علاقه حکومت درجه ۲ گرم‌سیر متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۲۱ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۴ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنی: قریه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در شمال شرق شیوه مربوط حکومت کلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۰ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۶ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کنی گاو: موضعیست بفاصله ۹۰کیلومتر در شمال غرب غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۵۸ دقیقه ۱۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۷ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوباکی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در جنوب مرکز پغمان مربوط ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۵۵ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۲ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوبک: قریه‌ئیست بفاصله ۶۰کیلومتر در جنوب شرق خیرآباد در علاقه حکومت درجه ۲ جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۱۰ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۶ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوپاتای: قریه‌ئیست بفاصله ۳۴،۵کیلومتر بطرف جنوب مرکز خنجان نزدیک دره قره لغ متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۵۶ دقیقه ۳۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۲ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوپ حیدر: کوهیست در شمال غرب قریه علی مردان در علاقه صدمردا متعلق حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۰ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوپ رک: قریه‌ئیست بفاصله ۹،۵کیلومتر در شمال شرق قلعه جعفر در علاقه حکومت درجه ۴ یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۱۵ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۱ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوت: یک دره عمیقی است مربوط حکومت درجه ۲ رودات متعلق حکومت کلان شنوار که اطراف آن را تپه‌ها احاطه نموده است. بطرف شمال آن تیری و بطرف جنوب آن زیارت الیاس بابا و بجانب غرب حصار شاهی و بطرف مشرق آن لوخی واقع می‌باشد این دره از طرف شمال بجانب جنوب امتداد یافته که طول آن تقریباً ۱۵ کیلومتر و عرض آن به تخمین ۳کیلومتر می‌رسد ازینکه این دره عمیق افتاده است آب و هوای آن معتدل می‌باشد.

کیفت سطحی: کوت را یک سلسله تپه‌ها تشکیل می‌دهد در بعضی نقاط آن شکارگاهای خوبی موجود است. جاهای حاصل‌خیز کوت توسط آنهای که از کهسار بصورت رودبار سرازیر می‌شود، آبیاری می‌گردد و آنها عبارت از تنگی، لاغورجوئی، سلیمان خیل، فرساخیل، سه پائی، سیداحمد خیل، دوانی، چنگر، مترانی، جبه، رخانی، باره خیل و غیره بوده. پیشه اهالی اینجا زراعت می‌باشد.

رود کوت: این رود از سپین غر سرچشمه می‌گیرد و از طرف غرب داخل کوت می‌گردد و در قسمت غربی لاغورجوئی و وسطی فرساخیل می‌گذرد و این دره را بدو حصه تقسیم نموده است در شرق از متران و جبه گذشته داخل بتی کوت می‌گردد و این علاقه را هم بدو حصه تقسیم کرده بالاخره بدریای کابل یکجا می‌شود. آب این رود در برج جوزا و سرطان و اسد تابتی کوت می‌رسد و در دیگر مواسم سال خشک می‌گردد.

تپه‌های کوت: این دره را شرقاً و غرباً و جنوباً تپه‌ها احاطه نموده است مگر بطرف شمال آن تپه موجود نمی‌باشد از جمله تپه‌های کوت یکی آن مشهور است که بنام (دجبی غوندی) یاد می‌گردد درین تپه یک دهکده نیز آباد گردیده است که مشتمل بر چند خانه می‌باشد درین منطقه تپه‌های دیگری هم بکثرت دیده می‌شود.

آب و هوای کوت: کوت دره عمیقی است ازین رو سطح برخی از نقاط آن مرتفع و بعضی جاها فرو رفته می‌باشد در نقاط بلند آن زمستان خیلی سرد بوده و سخت می‌گذرد. این جاها عبارت از تنگی لاغورجوئی و غیره بوده که به سپین غر نزدیک می‌باشد. سطح بعضی جاهای آن مانند بتی کوت، زربچه، حذرخانی و نواحی آن نسبتا پست و زمستان آن گرم است.

حیوانات اهلی: در نقاط علف‌دار کوت و دامنه‌های کهسار آن حیوانات اهلی بیشتر تربیه و پرورش می‌گردد و بعضی مردم این جاها شوق و شغل مالداری را دارند در قسمت جنوبی کوت گوسفند، گاو، گاومیش، بز و خر تربیه می‌شود زیرا این حصه بکوه نزدیک است و علف در آن بسیار پیدا می‌شود.

حیوانات وحشی: بیشتر حیوانات وحشی از قبیل پلنگ، گرگ، روباه، شغال، خرگوش، آهو و غیره در جنگلات سپین غر پیدا می‌شود.

طیور: تربیه طیور اهلی مانند مرغ خانگی، کبوتر، فیل مرغ، خروس و غیره در کوت بیشتر مروج می‌باشد.

قراء و قصبات: کوت به چندین قراء منقسم گردیده است قراء مشهور آن عبارت از تنگی لاغورجوئی، سلیمان خیل، فرساخیل، باندوک، سه‌پائی، سیداحمد خیل، هندانی، قلعه‌جات، دوانی، چنگر، مترانی جبه، حذرخانی، طاوس خیل، کوزباره خیل، مازخیل و غیره می‌باشد.

کوت خان: قریه‌ئیست بفاصله ۳۹،۵ کیلومتر در جنوب غرب قریه وزیرآباد در علاقه حکومت کلان بلخ متصل جوی چمتال مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۴۰ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۰ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوت دره: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال شرق ده بالا در علاقه حکومت درجه ۲ رودات مربوط حکومت کلان شنوار متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۳۴ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۷ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتش: کوتلیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال غرب قلعه آق کپروک متعلق حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۴۷ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۷ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتک: موضع چاه داریست بفاصله ۱۸ کیلومتر در جنوب مرکز شورتپه مربوط حکومت کلان بلخ متعلق ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۴۷ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۵ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتگی: قریه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در جنوب علی خیل در علاقه حکومت درجه ۲ جاجی مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۴۲ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۴ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتگی: قریه‌ئیست بفاصله ۴۶،۵ کیلومتر در جنوب وازه در علاقه حکومت درجه ۳ جدران مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۲۷ دقیقه ۱۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۴ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتگی: کوهیست در شرق قلعه سرکاری معروف به ارتفاع تخمین ۲۵۶۴ متر در علاقه حکومت درجه ۲ ارغستان مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۱۸ و ۲۴ دقیقه ۲۵ و ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۴ و ۳۵ دقیقه ۲۰ و ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتگی: قریه‌ئیست بفاصله ۳۰کیلومتر در جنوب شرق قلعه متون در علاقه حکومت کلان خوست متصل دریای کیتو مربوط ولایت پکتیا که در ۷۰ درجه ۱۱ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۸ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتگی ثانی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۳،۵ کیلومتر در شمال شرق علی خیل در علاقه حکومت درجه ۲ جاجی مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۵۰ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۸ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوت گازن: کوتلیست بفاصله ۸۷کیلومتر در جنوب غرب قلعه پنجه در حکومت درجه ۵ واخان به ارتفاع تخمین ۵۵۲۰ متر مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۲ درجه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۷ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوت‌گی: قریه‌ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر در شمال قلعه ده بالا مربوط حکومت درجه ۲ رودات متعلق حکومت کلان شنوار مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۲۶ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۷ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتگی: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در جنوب شرق سروبی مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۴۵ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۳ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل: کوتلیست بفاصله ۲۳،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه سرکاری معروف متعلق حکومت درجه ۲ ارغستان مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۲۱ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۰ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل: کوتلیست بفاصله ۳۸ کیلومتر در جنوب قلعه سرکاری علاقه‌داری معروف مربوط حکومت درجه ۲ ازغستان متعلق ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۸ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل آق رباط: کوتلیست بفاصله ۲۰،۵ کیلومتر در شمال غرب قلعه سرکاری بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۳۹ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۵ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل اتله: کوتلیست بفاصله ۲۶،۵ کیلومتر در غرب قلعه سرکاری مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۵۹ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۰ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل اجل: کوتلیست بفاصله ۴۷ کیلومتر در شمال غرب تیواره در علاقه حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات که در ۶۴ درجه ۹ دقیقه ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۶ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل اچمکنی: کوتلیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه علی خیل به ارتفاع تخمین ۲۲۶۵ متر در علاقه حکومتی درجه ۲ جاجی مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۳۶ دقیقه ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۰ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل ادرک بدرگ: کوتلیست بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف شمال شرق جگدلک مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۵۴ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل ارده: کوتلیست بفاصله ۲۵ کیلومتر در جنوب غرب جوزخیل در علاقه خروار متعلق حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۴۳ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۵ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل ازمین: کوتلیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در جنوب پرجمان در علاقه حکومت درجه ۲ بکواه مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۳ درجه ۴۹ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۵ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل اسپیو: کوتلیست بفاصله ۳۸ کیلومتر بطرف غرب گرداب در حوزه علاقه‌داری درجه ۳ روئی و دوآب مربوط حکومت درجه ۴ کهمرد متعلق حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۱ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۵ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل اشعبی: کوتلیست بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف جنوب قریه زیدآباد در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۷ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۶ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل الله‌بخش: کوتلیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در جنوب شرق لعل و سرجنگل به ارتفاع تخمین ۳۰۰۰ متر مربوط حکومت کلان دایزنگی متلعق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۲۷ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل امروتک: کوتلیست بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف شمال دوشی متصل سرک متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۳۸ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۰ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل امک: کوتلیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب دهانه غوری متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۳۲ دقیقه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۶ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل انجیرک: کوتلیست بفاصله ۵۰،۵ کیلومتر در جنوب غرب شهر هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۵۴ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۷ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل انه: کوتلیست بفاصله ۶ کیلومتر در جنوب غرب تیواره در علاقه حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات که در ۶۴ درجه ۱۹ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۶ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل اودکی: کوتلیست بفاصله ۲۹،۵ کیلومتر در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۵ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۴ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل اودکی: کوتلیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در جنوب غرب جوزخیل در علاقه خروار مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۴۵ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۶ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل اوگردان: کوتلیست بفاصله ۴۰،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی به ارتفاع تخمین ۳۲۶۱ متر مربوط ولایت کابل که بن ۶۷ درجه ۱۴ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل اونی: کوتلیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در جنوب غرب جلریز متصل سرکیکه بطرف دایزنگی می‌رود در علاقه حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۲۱ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۶ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل بابای: کوتلیست بفاصله ۴ کیلومتر در جنوب سرحد واخان مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۳ درجه ۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۷ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل باریک آب: کوتلیست بفاصله ۱۰۷ کیلومتر در جنوب غربی غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که بین ۶۷ درجه ۳۰ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۵ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل باریکلک: کوتلیست بفاصله ۱۳ کیلومتر در شمال شین یا تخت در علاقه حکومت درجه ۳ دای کندی مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۵ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل بتخانه: کوتلیست بفاصله ۴۰ کیلومتر بطرف شمال غرب مرکز غوربند در علاقه حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۲۱ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل برزین: کوتلیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در شمال قریه سیدی گل به ارتفاع تخمین ۴۶۳۷ متر در علاقه نورستان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۲۳ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۴ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل برمه: کوتلیست بفاصله ۱۶،۵ کیلومتر در شمال تیواره در علاقه حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات که در ۶۴ درجه ۲۱ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۷ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل بلند: کوتلیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در شمال قندهار مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۵۰ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۰ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل بندشرن: کوتلیست بفاصله ۴۰ کیلومتر در جنوب غرب قلعه نو مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۴۶ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۸ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل باج (کوتل پاو): کوتلیست بفاصله ۳۱،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه زرنی مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۴ درجه ۴ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل پارسا: کوتلیست بفاصله ۳۷،۵ کیلومتر در جنوب شرق مرکز غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۵۲ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۳ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل پای: کوتلیست بفاصله ۶۴،۵ کیلومتر در غرب مرکز غوربند به ارتفاع تخمین ۳۰۰۳ متر مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۷ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۹ دقیقه ۲۴ ثانبه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل پای منار: کوتلیست بفاصله ۹ کیلومتر بطرف شمال شهر کابل مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۱۲ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۵ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل پچک: قریه‌ئیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در جنوب قلعه نو مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۵۵ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۸ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل پرندیو: کوتلیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در شمال غرب رخه در علاقه حکومت درجه ۳ پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۲۴ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۴ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل پشه‌تر: کوتلیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب شرق گلران متعلق حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۵۷ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۴ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی وافع است.

کوتل پل آب: کوتلیست بفاصله ۴۳،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه سمنگان متعلق حکومت کلان سمنگان مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه ۵۷ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۲ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل پیاده: کوتلیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در جنوب غرب نوشهر در علاقه چرخ مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۴۹ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۴ دقیقه ۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل پیچک: کوتلیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در جنوب غرب نوشهر در علاقه چرخ مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۵۲ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۵ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل پی مهدی: کوتلیست بفاصله ۸ کیلومتر در شمال غرب قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۳۳ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۶ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل تاج: کوتلیست بفاصله ۳۵،۵ کیلومتر در شمال غرب جبل السراج به ارتفاع تخمین ۳۲۲۱ متر مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۵ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۹ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل تاوا: کوتلیست بفاصله ۶۲ کیلومتر در جنوب غرب مرکز کابل مربوط ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۴۰ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۶ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل تخت: کوتلیست بفاصله ۴ کیلومتر در جنوب بالای ارغنده به ارتفاع تخمین ۲۲۳۰ متر در علاقه حکومت درجه ۲ پغمان مربوط ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۵۵ دقیقه ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل تره کی: کوتلیست بفاصله ۴۰،۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه سروبی به ارتفاع ۲۴۷۱ متر مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۲۷ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل تست سوبی: کوتلیست بفاصله ۸ کیلومتر در جنوب قلعه دون بند به ارتفاع تخمین ۱۵۷۲ متر مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۲ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل تل: کوتلیست بفاصله ۵۴،۵ کیلومتر در شرق بنو در علاقه حکومت درجه ۴ اندراب متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۴۷ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۵ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل تیوخورد: کوتلیست بفاصله ۳۸ کیلومتر در غرب سمنگان متعلق حکومت کلان سمنگان مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۸ درجه ۴۰ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۷ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل حگدلک: کوتلیست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف جنوب جگدلک در علاقه حکومت درجه ۲ سرخرود مربوط ولایت ننگرهار به ارتفاع تخمین ۱۷۵۴ متر که در ۶۹ درجه ۳۶ دقیقه ۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل جلال: کوتلیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در جنوب غرب جوزخیل در علاقه خروار مربوط حکومت کلان پلوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۴۷ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۶ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل جلیمش: کوتلیست بفاصله ۳۲ کیلومتر در غرب مرکز غوربند به ارتفاع تخمین ۳۶۲۱ متر مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۸ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۹ دقیقه ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل جنکلک: کوتلیست بفاصله ۲۶ کیلومتر در جنوب غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۳۴ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۱ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل جنکلک: کوتلیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال رخه در علاقه حکومت درجه ۳ پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۳۱ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۰ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل جنکلک: کوتلیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در جنوب ده تیتان در علاقه حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۵۰ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۹ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل جنگل مرده: کوتلیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در شمال قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۳۳ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل جوپتال: کوتلیست بفاصله ۵۷ کیلومتر در شمال غرب پای کوتل در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۳۸ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۶ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل جوزار: کوتلیست بفاصله ۴۱،۵ کیلومتر در جنوب حصارک در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۱ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۳ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل جوقول: کوتلیست بفاصله ۳۵،۵ کیلومتر در جنوب شرق قریه شش برجه متصل سرکیکه بطرف دایزنگی می‌رود در علاقه حکومت درجه ۳ بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۱۶ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل جیره‌خانه: کوتلیست بفاصله ۳۵،۵ کیلومتر در جنوب قلعه سرکاری بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۳۱ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۰ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل جیره‌خانه: کوتلیست بفاصله ۳۸ کیلومتر در جنوب غرب قلعه سرکاری بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۳۴ دقیقه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۷ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل چاردی: کوتلیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در جنوب خواجه غار علاقه حکومت درجه ۳ نهرین متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۹ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۱ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل چیدره: کوتلیست بفاصله ۶۳،۵ کیلومتر بطرف غرب مرکز خنجان متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۱ درجه ۴۷ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۵ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل چپ کولک: کوتلیست بفاصله ۳۱ کیلومتر در شمال غرب قلعه سرکاری بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۳۶ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۹ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل چکار: کوتلیست بفاصله ۳۰،۵ کیلومتر در شمال غرب قلعه بنو در علاقه حکومت درجه ۴ اندراب مربوط حکومت کلان پلخمری متعلق ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۴ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل چناری: کوتلیست بفاصله ۳۷ کیلومتر بطرف جنوب غربی سروبی مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۴۸ دقیقه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۶ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل حاجی گک: کوتلیست بفاصله ۸ کیلومتر در جنوب شرق قریه شش برج در علاقه حکومت درجه ۳ بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۴ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل خارپش: کوتلیست بفاصله ۵۴ کیلومتر در غرب قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل به ارتفاع تخمین ۳۲۰۰ متر که در ۶۷ درجه ۵ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل خارزار: کوتلیست بفاصله ۳۱،۵ کیلومتر بطرف شرق قریه غوندی در علاقه سیغان متعلق حکومت درجه ۴ کهمرد مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۱۳ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل خارشاتل: کوتلیست بفاصله ۶۰ کیلومتر بطرف جنوب غرب شیرزاد در علاقه حکومت درجه اول خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۴۴ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل خارمن: کوتلیست بفاصله ۶۱ کیلومتر در جنوب ابراهیم زائی در علاقه شلگر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۳۴ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۰ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل خاک چاگیر: کوتلیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در جنوب قلعه جعفر در علاقه حکومت درجه ۴ یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متلعق ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۴ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۵ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل خاک دیلک: کوتلیست بفاصله ۲۷ کیلومتر در جنوب قلعه جعفر در علاقه حکومت درجه ۴ یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۱۱ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۵ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل خاواک: کوتلیست بفاصله ۵۸ کیلومتر در شمال شرق بنو به ارتفاع تخمین ۳۵۸۸ متر در علاقه حکومت درجه ۴ اندراب متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۴۹ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۹ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل خشکک: کوتلیست بفاصله ۶۲ کیلومتر در جنوب غرب غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۴ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۰ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل خورد کابل: کوتلیست بفاصله ۳۱ کیلومتر در جنوب غرب بتخاک مربوط ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۲۳ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل خوک: کوتلیست بارتفاع تخمین ۲۵۲۳ متر بفاصله ۱۴ کیلومتر در جنوب قریه خشک آب در علاقه خنجان متعلق حکومت درجه ۲ دوشی در حوزه حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۹ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۰ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل خیرخانه: کوتلیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب غرب شهر کابل مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۴ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۵ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل دربند سفید: کوتلیست بفاصله ۸۲،۵ کیلومتر در جنوب شرق دولت‌آباد در علاقه حکومت درجه ۳ چخچران مربوط حکومت اعلی غورات که در ۶۵ درجه ۵۲ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل درگاه: کوتلیست بفاصله ۴۵ کیلومتر بطرف غرب دوشی مربوط حکومت کلان پلخمری متعلق ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۳۶ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۴ دقیقه ۳۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل درواز: کوتلیست بفاصله ۳۰،۵ کیلومتر در جنوب غرب غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۲۹ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۰ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل دره کوت: کوتلیست بفاصله ۴۳ کیلومتر در شمال قلعه اسمار مربوط حکومت کلان

کنرها متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۲۳ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۱ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل دکان: کوتلیست بفاصله ۲۶،۵ کیلومتر در جنوب قلعه سرکاری بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۴۷ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۷ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل دمباغ: کوتلیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر در جنوب شرق چیرس در علاقه حکومت درجه ۳ چخچران مربوط حکومت اعلی غورات که در ۶۵ درجه ۵۵ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۳ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل دندان: کوتلیست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در شمال غرب سپین قلعه در علاقه حکومت اعلی غزنی که در ۶۹ درجه ۳ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۳ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل دولوغه: کوتلیست بفاصله ۵۴،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه سرکاری بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۲۴ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل دیوال قول: کوتلیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در جنوب شرق قلعه مشک به ارتفاع تخمین ۳۰۷۷ متر متعلق حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۵۳ دقیقه ۱۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل رکنی: کوتلیست بفاصله ۴۱ کیلومتر در شرق قلات غلزائی متلعق حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۱۷ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۷ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل ریگک: کوتلیست بفاصله ۶۲ کیلومتر در شرق بنو در علاقه حکومت درجه ۴ اندراب متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۴۷ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۷ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل زاغان: کوتلیست بفاصله ۶ کیلومتر در شمال قلعه تیواره در علاقه حکومت اعلی غورات که در ۶۴ درجه ۲۳ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۳ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل زاک: کوتلیست بفاصله ۳۳،۵ کیلومتر بطرف شمال غرب مرکز غوربند مربوط

حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۲۳ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۶ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل زاک: کوتلیست بفاصله ۲۴،۵ کیلومتر در غر سپین قلعه در علاقه حکومت اعلی غزنی که در ۶۹ درجه ۳ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۱ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل زردسنگ: کوتلیست بفاصله ۶۶ کیلومتر در جنوب غرب قلعه سرکاری بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۱۹ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۸ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل زردگاو: کوتلیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در شمال شرق قلعه جعفر در علاقه حکومت درجه ۴ یکاولنگ ارتفاع تخمین ۳۲۳۱ متر مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۱۳ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۷ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل زنگلمه: کوتلیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در جنوب قریه باره خیل در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۵۴ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۶ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل زنه‌خان: کوتلیست بفاصله ۲۰،۵ کیلومتر در غرب جوزخیل در علاقه خروار به ارتفاع تخمین ۶۲۹۲ متر مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۴۲ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۰ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل زه: کوتلیست بفاصله ۳۳ کیلومتر در شمال غرب نوشهر در علاقه چرخ مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۴۵ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۹ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل زیزک: کوتلیست بفاصله ۵۱،۵ کیلومتر در جنوب غرب غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۱۵ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۷ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل زین تیگه: کوتلی‌ایست بفاصله ۱۹ کیلومتر در جنوب غرب جوزخیل به ارتفاع تخمین ۲۸۱۲ متر در علاقه خروار متعلق حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۵۰ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۴ دقیقه ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل ساروانڈی: کوتلیست بفاصله ۳ کیلومتر در جنوب شرقی قلعه فقیر در علاقه پاینده خیل به ارتفاع تخمین ۲۳۰۸ متر در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۳۸ دقیقه ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۰ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سبز: کوتلیست بفاصله ۲۸،۵ کیلومتر در جنوب غرب مرکز غوربند متصل سرکیکه بطرف شبر می‌رود مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۲۳ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۵ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سبزک: کوتلیست بفاصله ۳۷ کیلومتر در جنوب شرق پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۵۷ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۳ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سبزک: کوتلیست در حوزه حکومت کلان بادغیسات ولایت هرات.

کوتل سپی‌دار: کوتلیست بفاصله ۳۰ کیلومتر در شمال غرب سپین قلعه مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۹ درجه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۳ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سپین تنگی: کوتلیست بفاصله ۴۶ کیلومتر در شرق قلات غلزائی متعلق حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۱۹ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۱ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سپین سنگ: کوتلیست بفاصله ۵۴،۵ کیلومتر در شمال شرق قلات غلزائی متعلق حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۲۴ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۵ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سترنی: کوتلیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در جنوب غرب جوزخیل در علاقه خروار مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۴۳ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۵ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سرخ سنگ: کوتلیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر در شمال قلعه هشت در علاقه بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متلعق ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۴۷ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۲ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سردرخت: کوتلیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در جنوب بنو در علاقه حکومت درجه ۴

اندراب متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۱۲ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۶ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سرسیالیک: کوتلیست بفاصله ۴ کیلومتر در جنوب قلعه جعفر در علاقه حکومت درجه ۴ یکاولنگ به ارتفاع تخمین ۳۰۹۲ متر مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۱۰ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۸ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سرکجک: کوتلیست بفاصله ۲ کیلومتر در جنوب غرب قریه سرماقول مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل به ارتفاع تخمین ۳۷۴۲ متر که در ۶۶ درجه ۴۱ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۴ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سنجتک: کوتلیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در جنوب دهانه غوری متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۳۱ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۰ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سنگپار: کوتلیست بفاصله ۴۵ کیلومتر در جنوب غرب غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۲۱ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۸ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سنگنداو: کوتلیست بفاصله ۵۳ کیلومتر در غرب مرکز غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۱۲ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۹ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سنگینک: کوتلیست بفاصله ۴ کیلومتر در جنوب شرق گردن دیوال در علاقه بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۱۵ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سوچی: کوتلیست بفاصله ۳۸ کیلومتر در جنوب شرق خواجه غار متعلق حکومت کلان تالقان مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۲۶ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۹ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سیاه: کوتلیست بفاصله ۱۷ کیلومتر در جنوب غرب قلعه شهرک در علاقه حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات که در ۶۴ درجه ۱۹ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۷ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سیاه رنگ: کوتلیست بفاصله ۳۰،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه سرکاری بامیان حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۳۴ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سیاه سنگ: کوتلیست بفاصله ۳،۵ کیلومتر در شمال قلعه اسد در حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۰ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۷ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل سیاه نور: کوتلیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در جنوب شرق قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل به ارتفاع تخمین ۳۹۸۵ متر که در ۶۷ درجه ۴۸ دقیقه ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل شابا: کوتلیست بفاصله ۳۸ کیلومتر در شمال رخه در علاقه حکومت درجه ۳ پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۳۱ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۷ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل شادل: کوتلیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در جنوب شرق قریه سدی گل به ارتفاع تخمین ۴۴۶۲ متر در علاقه نورستان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۳۱ دقیقه ۱۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۶ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل شاعر: کوتلیست بفاصله ۲۶ کیلومتر در شمال گردن دیوال در علاقه بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۹ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۰ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل شاغانه: کوتلیست بفاصله ۵۷ کیلومتر در شمال غرب شهر غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۵۹ دقیقه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۵ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل شبر: کوتلیست بفاصله ۴۵،۵ کیلومتر در جنوب غرب مرکز غوربند به ارتفاع تخمین ۳۰۱۵ متر مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۱۳ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۴ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل شبرتو: کوتلیست بفاصله ۳۴،۵ کیلومتر در غرب قلعه سرکاری بامیان به ارتفاع تخمین ۳۱۵۹ متر مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۲۷ دقیقه ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۸ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل شراشنگ: کوتلیست بفاصله ۴۴،۵ کیلومتر در جنوب شرق قریه سدی گل در علاقه نورستان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۳۶ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۴ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل شهرک یار: کوتلیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در شمال شرق شهر سمنگان متعلق حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزارشریف که در ۶۸ درجه ۱۴ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۰ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل شینیا: کوتلیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در جنوب شرق قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل به ارتفاع تخمین ۲۸۹۲ متر که در ۶۷ درجه ۴۶ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل فراج غان: کوتلیست در آستانه کلان پنجشیر و علاقه الیشنگ لغمان به ارتفاع ۴۳۵۰ متر بلند می‌باشد راه پیاده‌روی دارد که مردم از پنجشیر به لغمان و یا برعکس عبور می‌کنند در خط طول‌البلد ۶۹ درجه ۵۱ دقیقه شرقی و خط عرضی البلد ۳۵ درجه ۱۱ دقیقه شمالی واقع است.

کوتل فرزه: کوتلیست بفاصله ۳۵،۵ کیلومتر در جنوب شرق مرکز غوربند و بطرف غرب فرزه مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۵۳ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۹ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل فرنسینی: کوتلیست بفاصله ۲۵ کیلومتر در جنوب قلعه پنجه به ارتفاع تخمین ۵۲۹۳ متر در علاقه واخان مربوط حکومت اعلی بدخشان که بین ۷۲ درجه ۴۱ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۰ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل فرنگی: کوتلیست بفاصله ۲۰ کیلومتر در جنوب غربی زرنی در علاقه حکومت درجه ۲ بکوا مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۴ درجه ۱۳ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل قره خوال: کوتلیست بفاصله ۱۷ کیلومتر در جنوب قلعه جعفر در علاقه حکومت درجه ۴ یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۱۳ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل قطارسم: کوتلیست بفاصله ۳۵،۵ کیلومتر در شمال غرب قلعه سرکاری بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۳۹ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۷ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل قطندر: کوتلیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب حوض خاص در علاقه حکومت درجه ۴ سرخ و پارسا مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۵۱ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۷ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل کاروان: کوتلیست بفاصله ۳۵،۵ کیلومتر بطرف جنوب دهانه غوری متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۳۸ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۰ دقیقه ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل کاوکن: کوتلیست بفاصله ۵۷ کیلومتر در جنوب غرب علی خیل در علاقه حکومت درجه ۲ جاجی مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۱۴ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۹ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل کتری: کوتلیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در جنوب تیزین در علاقه حصارک غلزائی مربوط ولایت ننگرهار به ارتفاع تخمین ۳۲۹۰ متر که در ۶۹ درجه ۳۰ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۲ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل کتو: کوتلیست بفاصله ۴۶،۵ کیلومتر بطرف شمال شرق قریهٔ گرداب در علاقه دوآب مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۳۴ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۱ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل کته سنگ: کوتلیست بفاصله ۳۸،۵ کیلومتر در شمال غرب جبل السراج به ارتفاع تخمین ۳۸۳۶ متر مربوط حکومت اعلی پران که در ۶۹ درجه ۱ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۹ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل کدری: کوتلیست بفاصله ۱۸،۵ کیلومتر در جنوب غرب فیض‌آباد مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۲۸ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۷ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل کرتی دند: کوتلیست بفاصله ۱۶ کیلومتر بطرف شمال شرق تیزین در علاقه حکومت درجه ۳ حصارک غلزائی مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۳۰ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۳ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل کرکچه: کوتلیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر بطرف شمال مشرق تیزین در علاقه حکومت درجه ۳ حصارک غلزائی مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۴۰ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل کرمو: کوتلیست بفاصله ۱۸،۵ کیلومتر در شمال غرب پای کوتل متعلق حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۳۱ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل کرمو: کوتلیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در جنوب شرق قلعه لعل به ارتفاع تخمین ۳۱۳۸ متر مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۳۰ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۵ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل کفزار: کوتلیست بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر در جنوب شرق قره شش برجه در علاقه حکومت درجه ۳ بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۴ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۶ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل کن گنی: کوتلیست بفاصله ۹۰،۵ کیلومتر در شمال شرق قریه بیرم کلی در علاقه پیچ دره متلعق حکومت کلان کنرها مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۶ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۷ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل کوباکی: کوتلیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در جنوب مرکز پغمان مربوط ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۵۴ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۱ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل گررنگه: کوتلیست در حوزه حکومت درجه ۲ درواز متعلق حکومت اعلی بدخشان این کوتل خیلی صعب المرور است که انسان از پائین کوتل تا سر کوتل تقریبا در ظرف چهار ساعت می‌رسد در دامنه کوتل بساحل دریای پنج قشلاق لرم واقع است بر خم و پیچ این کوتل جنگل‌های فراوان موجود است و اشجار مثمر و غیر مثمر خیلی زیاد دارد و اهالی آن یعنی قریه لرم، جاهای قابل زرع این کوتل و نواحی آن را گندم للمی کشت می‌کنند و در بین کوتل قشلاق گردنگه موجود است که یکعده خانه‌های محدود وجود داشته که ایام قلبه کردن و غیره مردم در آنجا سکونت اختیار و بعد از آن خانه‌ها را ترک می‌کنند درینجا چشمه آب خیلی خوشگوار نیز وجود دارد. درین کوتل درخت ارچه، دولانه، کورت، زلال و زرشک وجود دارد پوست درخت زلال را می‌جوشانند و برای اشخاصیکه استخوان آن شکسته باشد می‌دهند برای شکسته‌بندی تاثیر خوب دارد و دانه آن را که رنگ سیاه دارد می‌جوشانند و کرباس را به آن رنگ سیاه می‌کنند و از چوب آن دوک چرخه می‌سازند می‌گویند آهو که زخمی می‌شود و خود را باین درخت می‌رساند و از پوست همین درخت می‌خورد جور می‌شود و علاوه بر درخت ذلال درخت بادام

تلخ و پسته هم موجود است و سیب کوهی و انگور کوهی و آلوی کوهی نیز یافت می‌شود و درخت زرنگ نیز وجود دارد که برای محروقات، ازان استفاده می‌کنند و سایه خوب دارد علاوه بر زیره نوع علف دیگر که مانند شبت، بوی خوش دارد می‌روید که اهالی آن را در بین دوغ می‌اندازند و گل مونج و گل ختمی و زردخار و گل بته کوهی نیز پیدا می‌شود و علاوه بر آن یک نوع علف دیگر که باصطلاح مردم آن آغوند گفته می‌شود یافت می‌شود و این گیاه را برای علوفه ایام زمستان درو می‌کنند و خاصیت این علف چنین است که تا نصف روز امکان درو دارد بعد از ظهر قطعاً درو نمی‌شود چه اگر کسی درو کند دست آن سوزش می‌گیرد و بوی خیلی کریهه دارد.

کوتل گردی مرغا: کوتلیست بفاصله ۶ کیلومتر در جنوب تیزین در علاقه حکومت درجه ۳ حصارک غزائی مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۳۲ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۸ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل گرگان: کوتلیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در جنوب غرب قریه شیخ‌آباد در علاقه حکومت درجه ۲ وردک مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۳۴ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل گزرک: کوتلیست در غرب سمنگان مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۸ درجه ۳۲ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۸ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل گل بخک: کوتلیست بفاصله ۲۰ کیلومتر در جنوب قلعه جعفر در علاقه حکومت درجه ۴ کاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۷ و ۶ دقیقه ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل گوبد: کوتلیست بفاصله ۴۲ کیلومتر در شمال شرق غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۴۱ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۵ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل لاله غلزی: کوتلیست بفاصله ۵۳ کیلومتر در جنوب قلعه سرکاری به ارتفاع تخمین ۲۱۶۳ متر در علاقه حکومت درجه ۲ ارغستان مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۹ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۵ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل لخشان: کوتلیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر در شمال گردن دیوال در علاقه بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۱۲ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۳ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل لخک: کوتلیست بفاصله ۹۱،۵ کیلومتر در شمال شرق چقمق در علاقه حکومت درجه ۳ دای کندی متعلق حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۱۱ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۳ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل لکری: کوتلیست بفاصله ۴۷ کیلومتر بطرف جنوب غرب علاقه شیرزاد در علاقه حکومت درجه اول خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۴۸ دقیقه ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴ دقیقه ۳۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل لکری بند: کوتلیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در شرق قلعه سرکاری در علاقه‌داری معروف در علاقه حکومت درجه ۲ ارغستان مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۲۱ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۰ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل مارخانه: کوتلیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۳۲ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۹ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل مانزل: کوتلیست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در جنوب سروبی به ارتفاع تخمین ۲۸۴۶ متر مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۳۹ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل محمدشاه: کوتلیست بفاصله ۲۷،۵ کیلومتر در شمال غرب جبل السراج مربوط حکومت اعلی پروان به ارتفاع تخمین ۲۸۹۱ متر که در ۶۹ درجه ۷ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۸ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل مرغ: کوتلیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در جنوب خواجه غار متعلق حکومت کلان تالقان مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۱۵ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۸ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل مرغه: کوتلیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه عبدالرحمن در علاقه حکومت درجه ۲ ده راوود متعلق ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲۸ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۹ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل مزاری: کوتلیست بفاصله ۱۳،۵ کیلومتر در شرق بهر آب چاه به ارتفاع تخمین ۱۸۰۰ متر در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۸ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۲۷ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل مسان: کوتلیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در شمال غرب بنو در علاقه حکومت اندراب متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۸ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۷ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل ملاخاک: کوتلیست بفاصله ۶۲ کیلومتر بطرف غرب علاقه شیرزاد در علاقه خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۳۲ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل منزل: کوتلیست بفاصله ۷ کیلومتر بطرف شمال شرق قریه جگدلک در علاقه حکومت درجه ۲ سرخرود مربوط ولایت ننگرهار به ارتفاع تخمین ۱۸۶۸ متر که در ۶۹ درجه ۴۷ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل مولانا: کوتلیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در غرب نوشهر مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۴۹ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۴ دقیقه ۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل مهترهابیل: کوتلیست بفاصله ۴۴،۵ کیلومتر در شمال شرق بوینه قره (شولگره) متعلق حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه ۱۲ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۳ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل میرزاعلی چپ: کوتلیست بفاصله ۲۴ کیلومتر در جنوب زرنی در علاقه حکومت درجه ۲ بکواه مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۴ درجه ۹ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل میرگاو: کوتلیست بفاصله ۲۰ کیلومتر در جنوب شرق رخه در علاقه حکومت درجه ۳ پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۳۶ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۰ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل نرخ: کوتلیست بفاصله ۳۳ کیلومتر در جنوب غرب غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۲۸ دقیقه ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۹ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل نرگس: کوتلیست بفاصله ۲ کیلومتر در شمال قلعه پای کوتل به ارتفاع تخمین ۳۰۹۲ متر مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۵۰ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل نسخه: کوتلیست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال مرکز غوربند متصل سرک مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۴۳ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۱ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

(کوتل نشر): کوتلیست در حوزه حکومت درجه ۲ درواز متعلق حکومت اعلی بدخشان این کوتل سنگی نبوده بلکه خاکی می‌باشد از تپه‌های سرسبز خاکی تشکیل یافته که یکی بالای دیگر واقع است و اهالی قریه نشر در روی این تپه‌های خاکی زراعت گندم و جو را می‌نمایند خوبی کوتل نشر این است که منظره قشنگ دارد باین معنی که دست قدرت این تپه‌ها را نقاشی نموده و بعضی ازین تپه کاملا از یکنوع گل سفید آنراگل تاران می‌گویند مملو می‌باشد و تپه‌های مجاور آن نیز به انواع و اقسام گل‌ها پوشیده شده و منظره قشنگ و دلفریبی را تشکیل می‌دهد علاوتاً در تپه‌های مجاور این کوتل یگان یگان درخت ارچه، بید و سیب کوهی نیز بمشاهده می‌رسد.

کوتل نوار: کوتلیست بفاصله ۴ کیلومتر در جنوب قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۳۶ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل نودل: کولتیست بفاصله ۵۹ کیلومتر در شمال غرب جمرود در علاقه قره باغ مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۴۴ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۷ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل ولیان: کوتلیست بفاصله ۴۱ کیلومتر بطرف جنوب مرکز خنجان متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۵۳ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۴۵ درجه ۱۶ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل ویش غاره: کوتلیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر در جنوب غرب نوشهر به ارتفاع تخمین ۲۶۲۴ متر مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۵۱ دقیقه ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۵ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل یخ آب: کوتلیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در غرب شاه جوی در علاقه حکومت درجه ۳ دای چوپان متعلق حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۱۰ دقیقه ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۰ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل یخناچ: کوتلیست بفاصله ۶۴ کیلومتر در جنوب غرب خواجه غار در علاقه نهرین

مربوط حکومت کلان پلخمری متعلق ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۴ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل ینگک: کوتلیست بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف شمال غرب دهانه غوری متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۲۱ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۹ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتل یوک: کوتلیست بفاصله ۴۵ کیلومتر در جنوب دهانه غوری متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۱۹ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۶ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوته: قریه‌ئیست بفاصله ۶۹ کیلومتر در غرب سرخ شهر در علاقه حکومت درجه ۴ کهمرد مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۶ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوت‌های: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال شرق قریه چوکی در علاقه حکومت کلان کنرها مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۹ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوته عشرو: قریه‌ئیست بفاصله ۱۳ کیلومتر در جنوب غرب بالا ارغندی در علاقه حکومت درجه ۲ میدان مربوط ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۴۸ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است این قریه مانند اکثر حصص میدان خیلی سرسبز و مشجر بوده و نظر به موقعیت آن مرکز حکومت میدان انتخاب شده است.

کوته گی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در جنوب شرق قریه ده سبز مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۳۲ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۷ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوته گی: قریه‌ئیست بفاصله ۴۳،۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق تیزین در علاقه حکومت درجه ۳ حصارک غلزائی مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۵۹ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۹ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوته نر: قریه‌ئیست بفاصله ۸۳،۵ کیلومتر در جنوب قریه باره خیل در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۴۸ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۰ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوتی خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۷،۵کیلومتر در جنوب برکی راجان در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۵۶ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۳ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوچک چوچوک: کوهیست در شمال غرب قریه وزیرآباد در علاقه حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۳۵ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۴ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوچه: قریه‌ئیست بفاصله ۶۳،۵ کیلومتر در شمال غرب چپرس در علاقه چخچران متعلق حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات که در ۶۵ درجه ۱۷ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۳ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوچه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر بطرف جنوب سرای خواجه در علاقه حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۲ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوچه زرد: قریه‌ئیست بفاصله ۲۰ کیلومتر در جنوب غرب قلعه نو در علاقه حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۵۷ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۲ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوچه قم: کوهیست در شمال مرکز خلم مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزارشریف که تخمین در ۶۷ درجه ۳۱ و ۳۵ دقیقه ۱۴ و ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۷ و ۱۱ دقیقه ۲۳ و ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوچه تل: کوتلیست بفاصله ۳۴،۵کیلومتر در شمال سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۱۸ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۸ دقیقه ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوچه تل: کوتلیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال سرخ شهر به ارتفاع تخمین ۳۲۱۳ متر در علاقه حکومت درجه ۴ کهمرد مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۴۵ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۷ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوچه تک: قریه‌ئیست بفاصله ۶۰کیلومتر در جنوب غرب مرکز هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۵۹ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۷ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوچینک: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در جنوب شرق قلعه جعفر در علاقه حکومت یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۱۳ دقیقه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۵ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کودخیل: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال شرق سلطان خیل در علاقه حکومت درجه ۲ وردک مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۴۱ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۷ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کودک ایشان: موضعیست بفاصله ۶ کیلومتر در غرب قلعه آق کپرک در حوزه حکومت درجه ۳ کشنده متعلق حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۴۷ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کودک دراز: کوهیست در جنوب غرب قلعه سرکاری در علاقه حکومت درجه ۲ دره صوف مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزارشریف که تخمین در ۶۷ درجه ۹ و ۱۰ دقیقه و ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۵ دقیقه ۱۰ و ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کودگز: کوهیست در شمال قلعه گنج در علاقه نادعلی متعلق حکومت کلان چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۵۰ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۳ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کودنیکه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر بطرف جنوب قریه زیدآباد متصل سرک در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۸ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۶ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کودی: قریه‌ئیست بفاصله ۳۳ کیلومتر در جنوب قلعه سرکاری مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۳۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۶ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کورابه: موضعیست در حکومتی درجه ۳ پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان، بطرف جنوب غرب رخه (مرکز حکومت پنجشیر) واقع بوده و ازان تخمینا (۱۸) کیلومتر فاصله دارد، این موضع بسمت جنوب سرک و دریای کلان واقع است و از گلبهار به اندازه (۹) کیلومتر مسافه دارد قریه مذکور از شرق به غرب بامتداد دریا قرار گفته سمت جنوب آنرا کوه احاطه کرده است پیداوار زمینی آن گندم، جو، جواری، ارزن، باقلی شبدر و شرشم است، پیداوار سردرختی آن توت انگور، زردآلو، آلوچه و آلوبالو می‌باشد، از اشجار غیر مثمر بید و سفیدار در آنجا پیدا

می‌شود پیداوار کوهی آن درخت بلوت، به کثرت پیدا می‌شود سیاه چوب، بلک، بوتی، بته، خنجک، بشال، پرگندول، کمال، شری، سبزی سیاه، سوهان، سانزی، زیره، زوف، خاکشیر، بوی مادران، جوانی، بادیان مستار و سومالی درکوهای آن وجود دارد که بعضی در محروقات و بعضی در خوردن وعده در ادویه استعمال می‌گردد، حیوانات اهلی آن عبارت از گاو، گدی و بز است، چون نزدیک کوه واقع شده برای پرورش حیوانات مراتع و چراگاهای خوب دارد، مرغ خانگی و کبک نیز نگاه می‌کنند از حیوانات وحشی گرگ، روباه، شغال و شغور درینجا پیدا می‌شود، اهالی این منطقه به شکار ماهی پرداخته و استفاده زیاد می‌کنند، طیور وحشی از قبیل مرغابی، لک‌لک، کل مرغ، بودنه، زاغ، کبک، کبوتر، شیخ باز، قره قوش، عکه (عقعق) هدهد، فاخته و اقسام گنجشک درینجا دیده می‌شود، نوع خاک آن ریگی بوده به قوه انبار و زحمت دهقان ازان حاصل گرفته می‌شود آب و هوای آن در تابستان اندک گرمی و در زمستان اندک سردی دارد، بهار و پائیز آن در نهایت اعتدال است، هوای تابستان آنرا نزدیکی دریا بسیار معتدل ساخته است مردم اشیای مایحتاج خود را از بازار گلبهار و یا رخه تهیه می‌کنند. پیشه این مردم دهقانی مالداری و بعضا فروش چوب کوهی است که در بازار گلبهار و رخه برده بفروش رسانیده می‌شود.

کوربه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر در شمال جبل السراج مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۱۸ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۳ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوردو: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۴کیلومتر در جنوب چخانسور مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۱ درجه ۵۷ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۵۴ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کورسنگ: موضعیست بفاصله ۴۵،۵ کیلومتر در شرق کشنگ در علاقه مالستان جاغوری مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۴ دقیقه ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۶ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کورغان: قریه‌ئیست بفاصله ۱،۵ کیلومتر در شرق قلعه سیغان سرایک مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۴۲ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۱ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کورک: قریه‌ئیست بفاصله ۳۴،۵کیلومتر در جنوب شرق (خلم) تا شقرغان مربوط حکومت

کلان سمنگان متعلق ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه ۵۷ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۱ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کورک: قریه‌ئیست بفاصله ۴۴ کیلومتر در جنوب شبرغان مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۵ درجه ۵۲ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۷ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کورگل: قریه‌ئیست مربوط حکومت محلی نورستان واقع ولایت ننگرهار.

کورنیو: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۲ کیلومتر در جنوب قلعه‌کف در علاقه حکومت درجه ۲ درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۳۱ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۵۵ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوره: قریه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در شرق قلعه موسی خان در علاقه‌کوه صافی مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۳۵ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۲ دقیقه ۱۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوریو: موضع‌ئیست بفاصله ۹۸،۵ کیلومتر در غرب غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۳۷ دقیقه ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۷ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کورکنر: حکومت‌ایست درجه ۴ متعلق ولایت ننگرهار.

کوزه: قریه‌ئیست بفاصله ۲۹،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه متون در علاقه حکومت کلان خوست متصل دریای کیتو مربوط ولایت پکتیا که در ۷۰ درجه ۱۲ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۶ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوسش تیا: قریه‌ئیست ۲۲ کیلومتر در جنوب شرق علی خیل در علاقه حکومت درجه ۲ جاجی مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۵۴ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۰ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوسی: قریه‌ئیست بفاصله ۳۵ کیلومتر در غرب قریه روان در علاقه حکومت درجه ۲ درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۴۶ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه ۲۶ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوشه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه جوین مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۲۹ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۹۴ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوف: قریه‌ئیست متعلق حکومت درجه ۲ درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان این قریه از طرف شمال متصل است بکوه ترورغ و از طرف جنوب به سفید کوه و از طرف شرق بکوه چاره و از طرف غرب بکوه گرونگه و از بین قریه کوف دریای کوف جاری است بساحل راست دریای مذکور قلعه کوف واقع است.

اهالی عموما زراعت پیشه می‌باشد و زراعت گندم، جو، باقلی، ارزن، مشنگ، پنبه در آنجا می‌شود و از ترکاری بادنجان رومی، کچالو، مرچ، و غیره یافت می‌شود تنباکو هم کشت می‌شود.

کوفان: موضعیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در جنوب غرب شهر هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۵ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۲ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوفه کوتل: کوتلیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در جنوب غرب تولک مربوط حکومت کلان غورات متعلق ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۴۱ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۹ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوک (چای نمک): موضعیست بفاصله ۲۷ کیلومتر در جنوب شرق قرقین مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۵ درجه ۵۰ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۶ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوک جر: مغاره قبل التاریخ سمنگان در یک حصه بلندی کوه واقع و تاریخ آن را به ده هزار سال قبل تخمین کرده‌اند آثاریکه ازین جا بدست آمده استخوانها معمولی آهو و گل فهشنگ (Stalactite) بوده و باقی آن هر چه بوده در اثر عوامل جوی و مرور زمان ضائع گردیده است.

کوکچه: دریائیست بفاصله ۲۷۸ کیلومتر در جنوب غرب رستاق مربوط حکومت کلان تالقان متعلق ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۲۲ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۹ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوکچه تنگیا: کوه‌ئیست در شمال شرق گلران بارتفاع تخمین ۸۴۶ متر مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۵۷ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۷ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوکران: موضعی است تخمین در ۱۰ کیلومتری قندهار درین قریه زیارت میرویس بابا نیز می‌باشد علاوتاً رباط سرکاری نیز درینجا بمشاهده می‌رسد.

کوکل: موضعی است بفاصله ۴۰ کیلومتر در شمال غرب رستاق متعلق حکومت کلان تالقان مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۲۵ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۴ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوکل داش: قریه‌ئیست بفاصله ۲۰،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه آقچه متعلق حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۱۹ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۸ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوکه بولاق: قریه‌ئیست بفاصله ۲۹،۵ کیلومتر در جنوب شرق خلم مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه ۵۹ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۰ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوکی: موضع است بفاصله ۳۸،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه متون در علاقه حکومت کلان خوست مربوط ولایت پکتیا که تخمین در ۷۰ درجه ۱۰ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۴ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوکی: کوه‌ئیست در شرق قلعه دوچینه به ارتفاع تخمین ۱۴۷۶ متر در علاقه حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۹ درجه ۳ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۷ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوگی لم: موضعیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در شرق کشک مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۴ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۲ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کولار: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال بوینقره (شولگره) متعلق حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۵۵ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۵ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کولل کوتل: کوتلیست بفاصله ۴۲،۵ کیلومتر در شمال قلعه اسمار مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۱۴ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۹ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کولیا: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در شمال شرق بلچراغ در علاقه درزاب و گرزیوان متعلق حکومت درجه ۲ بلچراغ مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۵ درجه ۲۲ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۲ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کونته کر: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه آقچه متعلق حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۱۴ دقیقه ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۲ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه آسمائی: کوهیست بطرف شهر کابل مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۷ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۱ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه اجل: کوهیست در شمال غرب تیواره در علاقه حکومت کلان اعلی غورات که در ۶۴ درجه ۸ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۵ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه اچی: کوهیست در جنوب غرب تکزار در علاقه حکومت درجه اول سنگچارک در حوزه حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۶ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۶ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه اراکن: کوهیست در شمال قلعه اسمار به ارتفاع تخمین ۳۸۶۱ متر متعلق حکومت کلان کنرها مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۲۲ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۲ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه ارچه: کوهیست در جنوب شرق قلعه آق کپرک به ارتفاع تخمین ۲۱۷۷ متر در حوزه حکومت کلان بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۵۸ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه اردوبلاغ: کوهیست در جنوب قلعه‌گدام در علاقه حکومت درجه ۳ ترین مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۵۷ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۹ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه ارف: کوهیست در غرب قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۲ و ۳ دقیقه ۱۲ و ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ و ۲۴ دقیقه و ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه استاله: کوهیست در شمال غرب قندوز مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۱۷ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۰ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه اکزام: کوهیست بطرف جنوب علاقه شیرزاد به ارتفاع تخمین ۳۳۱۳ متر در علاقه خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۵۶ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۹ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه امان کوت: کوهیست بطرف جنوب تیزین در علاقه حکومت درجه ۲ حصارک غلزائی مربوط ولایت ننگرهار که بین ۶۹ درجه ۳۵ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۲ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه املک: کوهیست بطرف شرق جگدلک در علاقه حکومت درجه ۲ سرخ رود به ارتفاع تخمین ۲۲۴۱ متر مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۵۷ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۶ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه اوچی: کوهیست در شمال قلعه سرکاری بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۵۴ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۳ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه بابا: کوهیست در جنوب غرب مرکز غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که تخمین در ۶۸ درجه ۷ و ۳۹ دقیقه ۲۴ و ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۱ و ۵۲ دقیقه ۱۲ و ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه بابولار: کوهیست در شرق سمنگان مربوط ولایت مزارشریف به ارتفاع تخمین ۲۰۰۱ متر که در ۶۸ درجه ۲۷ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۳ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کون بادآسیا: کوهیست بطرف جنوب سرای خواجه متعلق حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که در تخمین ۶۹ درجه ۷ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۱ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه بر: قریه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در شمال شرق شهبال در علاقه نهر سراج مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۴۸ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۸ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه بره: کوهیست در شمال غرب شهرک مربوط حکومت کلان غورات متعلق ولایت هرات که در ۶۴ درجه ۱۸ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۲ و ۱۶ دقیقه ۴۷ و ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه بست: میدانی است در جنوب مرکز سمنگان مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۸ درجه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۷ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه بیگ: کوهیست در جنوب شرق جلریز در علاقه میدان مربوط حکومت کلان لوگر

متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۴۵ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۵ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه پغمان: یکی از شاخهای هندوکش است که در غرب پغمان و جنوب غرب کوهدامن جنوب شرق غوربند در تخمین ۶۸ درجه ۵۶ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۱ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه پیچ: کوهیست در شمال شرق چارراه در علاقه بکوا و خاشرود مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۳ درجه ۳۲ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۳ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه تابیان: کوهیست در جنوب شرق زیارت شاه مقصود مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۸ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۵ دقیقه ۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه تچارگوه: کوهیست در جنوب شرق قریه علی مردان در علاقه صد مردا مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۱۹ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۲ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه تکتو: کوهیست در جنوب غرب سوزمه قلعه در علاقه سر پل مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۱ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه جارخانه: کوهیست در شمال غرب یوسف خیل مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۱۹ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه جولانگاه: کوهیست بطرف مشرق غندی مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۱۰ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه چاش بابه: کوهیست در جنوب مرکز خمیاب در علاقه قرقین مربوط حکومت مزارشریف که تخمین در ۶۵ درجه ۴۵ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲۹ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه چناری: کوهیست بفاصله ۱۷ کیلومتر بطرف شرق بتخاک مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۲۸ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۰ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه خنغر: کوهیست بطرف شمال غرب دهانه غوری مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۱۹ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۸ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه حصار: کوهیست در شمال غرب قریه نیک به ارتفاع تخمین ۴۵۶۸ متر در علاقه یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در تخمین ۶۶ درجه ۳۰ و ۴۱ دقیقه ۳۰ و ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ و ۴۷ دقیقه ۴ و ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه خواجه جوش: کوهیست در شمال غرب قلعه چیرس در علاقه چخچران متعلق حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات که در تخمین ۶۵ درجه ۲۹ و ۴۰ دقیقه ۱۲ و ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۸ و ۱۹ دقیقه ۲ و ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه خواجه محمد: کوهیست در جنوب شرق مرکز تالقان مربوط ولایت قطغن که در تخمین ۷۰ درجه ۹ و ۲۱ دقیقه ۱۲ و ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۷ و ۲۶ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه خواجه صاف: کوهیست در جنوب غرب تکزار در علاقه سنگچارک متعلق حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۹ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۲ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه خوردکابل: کوهیست بطرف جنوب غرب سروبی به ارتفاع تخمین ۳۴۲۰ متر مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۲۶ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۵ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه خویش: کوهیست در جنوب غرب حوض خاص در علاقه بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۲۱ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۲ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه دامان: کوهیست در جنوب شرق قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۵۳ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۷ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوهدامن: منطقه‌ئیست در شمال کابل که نخستین قریه آن قلعه مرادبیگ و از کابل بفاصله تقریبا ۱۷ کیلومتر بوده و در تشکیلات اداری حکومت کلان متعلق ولایت کابل و دارای دو حکومت محلی و دو علاقه‌داری می‌باشد که ذیلا نامبرده می‌شود حکومت درجه ۳ شکردره حکومت درجه ۳ قربه باغ

۱ـ علاقه‌داری درجه ۲ استالف که مربوط حکومت قره باغ می‌باشد ۲ـ علاقه‌داری درجه ۳ کلکان مرکز این حکومتی در قریه سرای خواجه است که از کابل تخمین ۲۶ کیلومتر فاصله دارد این حکومت قریه‌های زیادی را حاوی است که مشهورترین آنها قرار ذیل است:

دکوی علیا و سفلی، خروتی، صوفیان، چیله باغ، قلعه نصرت، ده سقی سفلی و علیا، بابه قشقار بقابیگ لغمانی، ده میر، قلعه اخنده، خواجه گیان و غیره این حکومت با تمام قریه‌جات مربوط خود دارای اراضی سرسبز و قابل زرع بوده و هر گونه نباتات زراعتی و میوه‌جات درین حوزه تربیه می‌شود.

حیوانات: حیوانات اهلی که درین منطقه و اهالی به پرورش آن مشغول‌اند عبارت از گاو، گوسفند، بز، مرکب، اسپ می‌باشد اگرچه قاطر و شتر هم حیوانات اهلی این حوزه را تشکیل می‌دهد مگر تربیه آن عمومیت ندارد و حیوانات غیر اهلی این حوزه را خرگوش، روباه، شغال، دله خفک و گرگ می‌باشد.

پیداوار زراعتی این حوزه بصورت عموم عبارت از گندم، جو، جواری، تربک، شاخل، ماش، بافولا، نخود، مشنگ و نسک می‌باشد و مهمترین انواع میوه باب این حوزه عبارت از انگور، سیب، ناک، شفتالو، آلوی بخارا، گیلاس، زردآلو، تربوز، خربوزه، بهی، انار، بادام، چارمغز و توت می‌باشد اکثر ازین قبیل میوه‌جات مانند سیب، انگور، ناک بقسم تازه و اکثرشان مانند کشمش، آلوبخارا، بادام، چارمغز، بقسم خشک بخارج صادر شده و تجارت عمده این حوزه را تشکیل می‌دهد و یک قسمت عمده فواکه اشجار مثمر که درین حوزه وجود داشته و دایم اهالی از میوه آن مستقید می‌شوند عبارت از اشجار میوه می‌باشد که ذکر شد اما اشجار غیر مثمر که اهالی از چوب آن تعمیرات و برای محروقات استفاده می‌کنند عبارت از درخت چنار، عرعر، بید است این اشجار از خود اقسام زیادی دارند.

نباتات مفیده طبی: عبارت از زیره، بادیان، زوف، خاکشیر، کاسنی، پنیرک، خاشخاش، سرسرک و گل خطمی می‌باشد که از جمله نباتات فوق الذکر (زیره، بادیان، زوف و خاکشیر) بخارج مملکت نیز صادر می‌شود.

طیور: طیور اهلی این حوزه را عموماً مرغابی خانگی، مرغ، کبوتر و فیل مرغ، تشکیل می‌دهد. غیر اهلی که درین حوزه پیدا می‌شود عبارت است از مرغ آبی که بکثرت وجود دارد و کلنگ، عقار، اقسام گنجشک تورغی، یارمخچی، قزه لاق، ملاگک، سائره، گلسر، جوخوراک، قرچه، زغر خوراک، کوهی گک، شاخدارک، مورچه خورک، سبزه خورک بودنه، ترترک، قشقل، قو و قوتان بصورت خیلی کم پیدا می‌شود.

مزارات مشهور این حوزه مزار بابه قچقار ولی(رح) دیگری مقبره خواجه شاه محمد است بر علاوه مقبره میربچه خان عازی است که در جنگ افغان و انگلیس خدمات شایانی برای دفاع از وطن کرده است و مزار سیغان که اهالی بان ارادت زیادی دارند و مزار دیگری در قریه لچکان موجود بوده بنام مزار حاجی رحمت الله خان یاد می‌شود.

مساجد: مساجد جامع که درین حوزه وجود دارد اول مسجد جامع سرای خواجه است دوم مسجد جامع بابه قچقار و مسجد جامع شیخان مسجد جامع دکو مسجد جامع مارکی و مسجد جامع مشوانی است غیر از مساجد جامع فوق مساجد وقتی متعدد در هر گوشه و کنار کوهدامن آباد است.

پیشه اهالی: اهالی این حوزه غریب کار و اکثراً تجارت پیشه‌اند که تجارت‌شان را عموما میوه‌جات تازه و خشک تشکیل می‌دهد طرز زندگانی اهالی متوسط بوده و اکثراً به زراعت و باغداری مشغول‌اند زمین‌های مزروع نسبتاً کم و عموماً باغستان بوده و اهالی از همین رهگذر معیشت می‌نمایند.

صنائع محلی عبارت از بافندگی این صنائع در زمستان رونق زیادی پیدا می‌کند که مردم صنعت‌کار عموماً بنیان، جراب، کرباس، کیش‌های گوناگون می‌بافند.

کوهدامن چون سراسر خرم و سرسبز می‌باشد لهذا اهالی آن غالباً باغدار بوده از راه تجارت میوه و باغداری اساس زندگانی خویش را فراهم می‌کنند مواضع مشهور کوهدامن عبارة از قلعه مرادبیگ، دکو، چیله باغ، ایسقی، سرای خواجه، بابه قشقار، کلکان، زمه، داودزی، آق سرای، قره باغ، شکردره، گلدره، فرزه و استالف می‌باشد.

در حوزه این حکومتی شش باب مکتب ابتدائی تاسیس یافته که قرار ذیل است:

۱ـ مکتب ابتدائی سرای خواجه که در قریه سرای خواجه واقع است.

۲ـ مکتب ابتدائی شکردره که در قریه سلیمان شکردره واقع است.

۳ـ مکتب ابتدائی گلدره که در محله ده نو گلدره واقع است.

۴ـ مکتب ابتدائی قلعه مرادبیگ که در قریه مرادبیگ واقع است.

۵ـ مکتب ابتدائی استالف که در قریه استالف واقع است.

۶ـ مکتب ابتدائی قره باغ که در قریه سردار بیگ واقع است.

غیر از مکاتب ابتدائی مکاتب دهاتی ذیل نیز از طرف وزارت معارف دائر گردیده است:

۱ـ مکتب دهاتی فرزه.

۲ـ مکتب دهاتی کلکان.

۳ـ مکتب دهاتی شکردره.

۴ـ مکتب دهاتی قریه غازه شکردره.

همچنین یکنفر وکیل از طرف اهالی کوهدامن انتخاب و بشورای ملی فرستاده می‌شود.

کوه دره: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳،۵ کیلومتر در جنوب شرق بنو در علاقه حکومت درجه ۴ اندراب متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۲۸ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۶ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه دزد: کوهیست در جنوب غرب مرکز فراه متعلق حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۳۷ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۵ دقیقه ۱۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه دزد: کوهیست در غرب اوکل به ارتفاع تخمین ۱۰۴۲ متر در علاقه شین‌دند متعلق حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که در ۶۰ درجه ۴۰ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۸ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه دکشی: کوهیست بطرف جنوب غرب قلعه موسی خان به ارتفاع تخمین ۲۹۸۰ متر مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۸ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۸ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه دکی: کوهیست بطرف جنوب غرب قلعه موسی خان به ارتفاع تخمین ۹۲۰ متر مربوط حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که ۶۰ درجه ۴۴ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۵ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه زردسنگ: کوهیست در جنوب قلعه جعفر در علاقه یکاولنگ به ارتفاع تخمین ۴۷۴۱ متر مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۶ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۴ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه زنبورک: کوهیست در جنوب غرب خواجه غار در علاقه نهرین متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن.

کوه‌ساری: موضعیست بفاصله ۳۵ کیلومتر در شمال غرب قلعه دولت آباد در علاقه حکومت درجه ۲ شرین تگاب مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۴۰ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۵ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه سبز: کوهیست در جنوب غرب نوشهر به ارتفاع تخمین ۲۸۱۲ متر مربوط حکومت

کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۴۲ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۵ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه سبز آرک: کوهیست در شمال شرق سرپل در علاقه حکومت درجه اول سنگ چارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۵۶ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۰ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه سپیروانه: کوهیست در شمال شرق قلات غلزائی در حوزه حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که در تخمین ۲۷ درجه ۲۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۴ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوهستان: کوهستان که آن را ریزه کوهستان نیز می‌گویند عبارت از منطقه سرسبز و شادابیست که شرق آن به کوتل سولانک، غرب و جنوب آن برودخانه پنجشیر و طرف شمال آن به کوه عاشقان که بین کوهستان و نجراب و کوهستان و پنجشیر حائل و از شاخه‌های هندوکش می‌باشد محدود و محاط است. موقعیت آن بین خطوط تخمین ۶۹ درجه ۵ و ۵۰ دقیقه ۳۰ و ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ و ۳۵ درجه ۵۴ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوهستان در منطقه مربوطه خود دو علاقه‌داری دارد که یکی آن علاقداری محمود عراقی و دیگرش علاقه‌داری درنامه است. علاقه محمود عراقی از مرکز حکومت کوهستان (جمال آغه) تخمینا ۶ کیلومتر بطرف جنوب در قریه (ده بالا) و علاقه‌داری کوه بند (درنامه) تخمین ۱۲ کیلومتر بطرف شرق در دامنه کوه در قریه (بولغین) واقع می‌باشد.

قریه‌های معروف کوهستان قرار آتی است: جمال آغه، ده رئیسان، کشکستان، ریگ روان، مرادخواجه، کاریزی، اشترگرام، دشت، سنجن، شیخانخیل، محمود عراقی، هروکی سفی، هروکی علیا، صدق‌آباد، کره تاز، نوآباد، رحمن خیل، کالوته، ده بالا، بولغین، درنامه، آرمینه، تربت خواجه سید و قلعه عطاخان. در کوهستان انهار بزرگی وجود دارند که مزارع و باغهای آن منطقه را آبیاری می‌کند. آب این انهار کاملا از دریای پنجشیر منبع گرفته و عبارتند از نهر خواجه، نهرستم، نهر کره تاز و نهر افغان نهر خواجه در حصه کهنه ده شیخانخیل از دریای پنجشیر مجزا و بقریه صوفی منتهی می‌شود از منبع تا انجام این نهر تخمینا ۲۷ کیلومتر مسافه می‌باشد و هزارها جریب زمین و باغها را در خط سیر خود آبیاری می‌کند. این نهر هم به سید جعفرآقا منسوب است نهرستم سر دهنه آن نماز جای و پایان آب آن نوآباد می‌باشد و از منبع تا انجام ۲۴ کیلومتر فاصله دارد. نهر کره تازه سربند آن در نماز جای بوده و در خود قریه کره تازه ختم

می‌شود طول این نهر تخمیناً ۲۱ کیلومتر است نهر افغان در حصه نوله شکسته از دریای پنجشیر جدا و به ده قروتک ختم می‌شود آب این نهر خیلی مکلفی و در سیر خود تقریباً حیثیت یک رودخانه کوچک را حاصل کرده است همچنین در علاقه‌داری محمود عراقی انهار کشکستان، ده رئیسان و کالوته وقوع دارد منبع آن‌ها نیز دریای پنجشیر است و هر کدام تخمیناً ۱۵ کیلومتر طول دارد علاوه بر انهار فوق الذکر انهار کوچک دیگری نیز در کوهستان وجود دارد که یا راساً از دریای پنجشیر منبع می‌گیرد و یا از انهار بزرگ مذکور منشعب گردیده‌اند.

چهار شیله دیگر در حصه محمود عراقی از کوه عاشقان فرود می‌آید و عبارتند از شیله صدق‌آباد، شیله قول شاه غاسی، شیله قول بابر و شیله بادام علی. سه شیله اول الذکر همیشه آب دارد و شیله چهارم تنها در مواسم بارانی آب داشته می‌باشد شیله‌های مذکور بعد از اینکه یک قسمت زیادی اراضی را آبیاری می‌کند بالاخره بدریای پنجشیر می‌ریزد.

مسافه کوهستان از چاریکار تخمینا ۳۶ کیلومتر و از کابل ۹۰ کیلومتر است کوهستان آب فراوان دارد و اراضی بایر و لامزروع خیلی بندرت بنظر می‌رسد.

گندم، شالی، جواری، ماش، پنبه، باقلی، جو، کنجد، مشنگ، شبدر، رشقه، پیاز، سیر، بادنجان، مرچ سرخ و گندنه، حبوبات و ترکاری آن را تشکیل می‌دهد. در حصه نوآباد و کره‌تاز زراعت فالیز خربوزه گرمه و سرده معمول است و در کوه بند للمی‌کاری نیز می‌شود. زردآلو، آلوچه، شفتالو، سیب، بهی و چارمغز در کوه‌بند از میوه‌های سردرختی کوهستان است توت کوهستان خصوصاً توت طوری خیلی معروف است و علاوه بر تازه‌خوری در زمستان خشک آنرا هم بطور درست و هم آرد نموده بشکل تلخان صرف می‌کنند در موسم زمستان در کوهستان برف می‌بارد و در ماهای جوزا، سرطان، اسد و سنبله باد شدیدی دارد این باد همان باد پروان است در بهار و تابستان هوای کوهستان خیلی گوارا و دلنشین است مردم کوهستان نظر به مساعدت آب و هوا صحت خوب دارند این مردم از جوانان پانزده ساله تا پیران همه تفنگدست و شکاری و در جنگ خیلی شجاع و نشانجی می‌باشند در بین نوآباد و کره‌تاز کوه ریگروان واقع است در بالای کوه یک غار وجود دارد که ریگ‌ها گاه از فراز به نشیب و گاه از نشیب به فراز می‌روند برخی مردم این بالا رفتن و پائین آمدن ریگ‌ها را در اثر وزش باد می‌دانند و برخی هم آنرا بصورت غیر طبیعی و خارق‌العاده تصور می‌کنند. همچنین نسبت به غار فرازکوه در افواه مردم عقائد زیاد است که از حقیقت عاری به نظر می‌رسد. در اعیاد و غیره مواقع در دامنه این کوه میله‌ها می‌کنند و به میله‌های ریگ روان معروف است در سنجن، درنامه، بولغین و

صدآباد بعضی آثار تاریخی بنام کافر قلعه و غیره وجود داشته مسکوکات قدیمی بدست آمده است هکذا در سالیان اخیر از دشت شیخانخیل و قریه خم زرگر نیز بعضی آثار تاریخی مانند مسکوکات و مجسمه‌های سنگی بدست آمده است سنجن، درنامی و بولغین از دره‌های کوهستان بشمار می‌رود کوه عاشقان که جانب شرق و شمال نوآباد واقع است از جبال معروف پروان می‌باشد.

درین کوه جنگلهای بادام کوهی و بلوط بکثرت وجود دارد. از روایات تاریخی برمی‌آید که این کوه در اصل بنام آشوکا پادشاه بزرگ گندهارای قدیم منسوب بوده و رفته رفته در مصطلحات مردم به عاشقان تحویل یافته است، زیرا پادشاه مذکور در یکی از دامنه‌های این کوه معبد بزرگی ساخته بود که آنرا معبد آشوکا می‌گفتند و بگمان غالب معبد مذکور در یکی از دره‌های سنجن یا درنامه و یا بولغین واقع بوده است چه اکنون هم بعضی آثار تاریخی در دره‌های مذکور بمشاهده می‌رسد. در اکثر قرا و کوهستان و روی هم رفته در اکثر محالات پروان مردم برای خرید و فروش امتعه خود روزبازار دارند اشخاص فهمیده و عالم خصوصا علمای دینی در کوهستان زیاد می‌باشند در کوه‌بند زیارت خواجه خان سید علیه الرحمه و در محمود عراقی زیارت شیخ صاحب معروف است. تربیه مواشی اهلی نیز در کوهستان خیلی معمول و مروج است و در کوه‌بند اکثر مردم مالدار می‌باشند. برای تربیه اطفال اهالی این منطقه یک باب مکتب ابتدائی در اشترگرام و یک باب در محمود عراقی تاسیس گردیده و چند باب مکتب دهاتی در قرأ سنجن، بولغین، کشکستان و جمال‌آغه دائر است.

چون زراعت پنبه در کوهستان نسبتا زیاد معمول است. لهذا صنعت نخ‌ریشی و کرباس‌بافی توسط کاگاهای دستی در بین اهالی نیز مروج است و اکثر البسه و پوشاکه خود را خودشان تهیه می‌کنند. فابریکه بزرگ نساجی شیخانخیل که در ابتدای سال ۱۳۳۲ اساس آن گذاشته شده در دشت شیخانخیل منطقه مربوطه کوهستان واقع می‌باشد این فابریکه از باغ عمومی گلبهار تخمین پنج کیلومتر به شمال شرق مدخل کوهستان واقع است سرک چاریکار، گلبهار، نجراب، تگاب و سروبی قریه‌های کوهستان را عبور نموده و از همین قریه شیخان خیل می‌گذرد این سرک در عصر امیر حبیب الله خان شهید تمدید گردیده و درختان دو طرفه آن هم از همان وقت است کوهستان یک نماینده در شورای ملی به مرکز کابل و یکنفر نماینده در شورای منطقوی کاپیسا می‌فرستاد. موسیقی اهالی کوهستان عبارت از خواندن چاربیتی و ادبیات با تنبور و غیچک و طبله است در عروسی‌ها و عیدها دهل و سرنا عمومیت دارد. کوهستان در تشکیل

حکومتی فعلا حکومت درجه ۲ متعلق حکومت کلان کاپیسا در حوزه حکومت اعلی پروان مربوط می‌باشد.

کوهستانات: علاقه‌داری متعلق حکومت درجه اول سر پل شبرغان.

کوه‌سرای: کوهیست بطرف جنوب غرب سروبی به ارتفاع تخمین ۳۱۰۰ متر مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۳۰ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه سرخ آب: کوهیست در شمال قلعه تیواره در علاقه حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات که در ۶۴ درجه ۲۵ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۰ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه سروبی: کوهیست بطرف جنوب شرق سروبی به ارتفاع تخمین ۲۰۳۰ متر مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۴۶ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۲ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه سکارام سر: کوهیست بطرف جنوب علاقه شیرزاد در علاقه خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۵۴ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه سموج: کوهیست در شمال شرق شهر غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۳۶ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۷ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه سنگچارک: کوهیست در جنوب شرق بنو در علاقه اندراب مربوط حکومت کلان پلخمری متعلق ولایت قطغن که در ۶۹ درجه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه سید: کوهیست در علاقه دولت‌آباد متعلق حکومت درجه ۲ شیرین تگاب مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۵۳ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۶ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه سین: کوهیست در شرق خواجه غار در علاقه نهرین به ارتفاع تخمین ۴۳۵۸ متر مربوط ولایت قطغن که در ۶۶ درجه ۲۳ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۵ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه شاشان: قریه‌ئیست بفاصله ۳۷ کیلومتر در شرق گردیز مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۲۷ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۴ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه شاه فولاد: کوهیست در جنوب غرب قلعه سرکاری بامیان به ارتفاع تخمین ۵۱۹۱ متر مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۳۷ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۸ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه شصت: موضعیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در شرف جوینو مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۵۶ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۳ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه شنه ملا: کوهیست بطرف جنوب علاقه شیرزاد به ارتفاع تخمین ۴۰۰۰ متر مربوط حکومت درجه اول خوگیانی متعلق ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۵۳ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۶ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه شهرنو: کوهیست بطرف جنوب غرب قریه زیدآباد در علاقه لوگر به ارتفاع تخمین ۲۳۳۳ متر مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۱ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۷ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه صافی: علاقه‌داری است درجه ۳ متعلق حکومت درجه ۳ بگرام مربوط حکومت اعلی پروان.

کوه صافی در قسمت جنوبی حکومت بگرام واقع و در بین تخمین ۶۹ درجه ۱۷ و ۵۸ دقیقه ۳۰ و ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۲ و ۵۳ دقیقه ۶ و ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی کائن و در شمال آن حکومت بگرام و در جنوب آن حکومت تگاب و در شرق آن حکومت نجراب و در غرب حکومت کوهدامن و ده سبز واقع بوده و طول آن از طرف شمال بجنوب ۱۵ کیلومتر و عرضش ۱۳ کیلومتر و مساحه سطحیه آن ۱۹۵ کیلومتر مربع است.

کوه: کوهائیکه درین منطقه موجود است بحیث عموم اسم کوه‌های صافی را بخود می‌گیرد اما سلسله مذکور منفرد نبوده امتداد و پیوستگی با دیگر کوه‌ها دارد فقط یک قله آن بنام کوه جوزک مشهور است که ارتفاع آن از سطح بحر تخمیناً ۲۳۰۰ متر می‌باشد باقی قله‌های که حایز اهمیت باشد ندارد و این سلسله کوه تقریبا طور مستقیم استقامت شمال و جنوب را تعقیب نموده است.

آب و هوا: آب و هوای این منطقه معتدل است و در فصل زمستان اراضی مذکور خیلی برفگیر بوده درجه برودت تا به ۲۵ درجه سانتیگراد تحت الصفر مایان می‌شود و در تابستان حرارت الی ۳۰ درجه سانتیگراد می‌رسد.

نباتات و زراعت: نباتات این منطقه بصورت عمومی همه نوع اشجار مثمر و غیر مثمر که در منطقه حکومت اعلی پروان پیدا می‌شود موجود بوده انواع غله‌جات کشت و زراعت می‌شود از سطوح مایل اقسام و علوفه‌های نرم و شاداب موجود شده و بته‌های کلان را دارا بوده رواش و چکری خوب هم می‌روید و قسمت اعظم اهالی مصروف دهقانی و چوپانی و تربیه و نگاهداری مواشی اهلی از قبیل گاو، گوسفند، بز، شتر، اسپ، قاطر بوده و صنعت نساجی، نجاری و آهنگری نیز قسما رواج داشته اشیای ضروریات پوشاکه و آلات و ادوات دهقانی خودها را خود تهیه می‌کنند اما مساحه زمین زراعتی منطقه مذکور بواسطه کوهسار بودن آن خیلی کم است قریه‌جات مذکور به ۳۰ قریه خورد و بزرگ می‌رسد نظر بوسعت آن یک مرکز علاقه‌داری را بنام علاقه‌داری کوه صافی تشکیل داده است که مسافه آن با مرکز حکومتی بگرام ۲۵ کیلومتر می‌باشد و قریه‌جات بزرگ و مشهور آن قریه جوزک و قریه پچه خاک، قریه غفورخیل، ملااحمد خیل، شیخ موسی، قریه حسن زائی، قریه انگوردره، دندر، مندیقول اسکندره است.

مزارات این منطقه مزار ملااحمدبابا، ملا میربابا، بابه غمگین، جوره بزرگان، حاجی محمدحسین بابا و غیره می‌باشد مرکز علاقه‌داری در قریه ملااحمد خیل است. یک باب مکتب ابتدائی نیز در آنجا وجود دارد.

کوه صافی: کوهیست بطرف جنوب غرب قلعه موسی خان مربوط حکومت اعلی پروان به ارتفاع تخمین ۳۰۹۰ متر که بین ۶۹ درجه ۲۰ دقیقه ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۵ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه صدمردا: کوهیست در جنوب جلریز در علاقه میدان مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۳۰ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۹ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه عثمان سرای: کوه عثمان سیری کوهیست بطرف شمال شرق گرداب در علاقه دوآب مربوط حکومت اعلی پروان.

کوه عروس: کوهیست در شمال غرب قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۸ دقیقه ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۱ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه غندک: کوهیست در شمال قلعه سرکاری بامیان به ارتفاع تخمین ۴۳۹۰ متر مربوط حکومت درجه ۳ بامیان متعلق حکومت اعلی پروان که در تخمین ۶۷ درجه ۴۶ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۶ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه فیروزک: کوهیست بطرف غرب گرداب به ارتفاع تخمین ۳۶۳۸ متر مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۲ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۴ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه قرغ: کوهیست بطرف جنوب غرب شهر کابل به ارتفاع تخمین ۲۸۷۹ متر در علاقه حکومت درجه ۲ چهاردهی مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۲ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۶ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه قره کمر: موضعیست بفاصله ۳۱ کیلومتر در غرب شورتپه مربوط حکومت کلان بلخ متعلق ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۲۳ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲۰ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه قلندر: کوهیست در جنوب غرب جلریز به ارتفاع تخمین ۴۳۲۰ متر در علاقه حکومت درجه ۲ میدان مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۲۱ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۵ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه قندهار: کوهیست بطرف جنوب شرق زیدآباد به ارتفاع تخمین ۳۷۵۴ متر در علاقه حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۲۰ دقیقه ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوهک: موضعیست بفاصله ۱۷ کیلومتر در شمال غرب قندهار که در ۶۵ درجه ۳۷ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۸ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه کابیا: کوهیست بطرف جنوب غرب تیزین در علاقه غلزائی مربوط ولایت ننگرهار به ارتفاع تخمین ۴۳۰۳ متر که در تخمین ۶۹ درجه ۲۴ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۸ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه کاپی: کوهیست در جنوب مشرق گلاب ناور در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۲۳ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۳۲ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه کاران: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در غرب شهر قندهار متصل دریای ارغنداب

مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۶ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۶ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه کاسه مرغ: کوهیست در شمال شهرک مربوط حکومت کلان غورات متعلق ولایت هرات که در ۶۴ درجه ۱۹ و ۴۹ دقیقه ۱۲ و ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۱ و ۱۷ دقیقه ۲ و ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه کاهولی: کوهیست در شمال نوشهر مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۴۴ دقیقه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۹ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه کر: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر در جنوب گردیز متعلق ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۳ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۹ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه کشف: قریه‌ئیست بفاصله ۴۲ کیلومتر در جنوب غرب مرکز فراه مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۵۹ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۷ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه کم سکرام: کوهیست بطرف جنوب شیرزاد به ارتفاع تخمین ۴۲۷۰ متر در علاقه حکومت درجه اول خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار که در تخمین ۶۹ درجه ۵۰ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۸ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه کوپی حیدر: کوهیست در جنوب غرب بازارک مربوط سمنگان متعلق ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۵۵ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۵ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی و همچنین در ۶۷ درجه ۳ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۱ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه لته‌بند: کوهیست بطرف جنوب غرب سروبی مربوط ولایت کابل به ارتفاع تخمین ۲۴۰۰ متر که در ۶۹ درجه ۳۴ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه لعل: کوهیست در شرق شهر فیض‌آباد مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۵۲ و ۵۹ دقیقه ۴۲ و ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۷ و ۸ دقیقه ۲۸ و ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه ماتنگی: کوهیست بطرف جنوب غرب شیرزاد در علاقه خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار به ارتفاع تخمین ۳۸۰۸ متر که در ۶۹ درجه ۴۳ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه ماگو: کوهیست در شمال غرب قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که تخمین در ۶۷ درجه ۳ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه مرده: موضعیست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف شرق گرداب در علاقه دوآب مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۱۴ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۹ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه مرغاب: کوهیست در جنوب غرب دهانه غوری به ارتفاع تخمین ۴۱۱۷ متر مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۱۱ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۴ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه مرهنه: کوهیست در جنوب شرق قریه شاه‌جوی مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که در تخمین ۶۷ درجه ۲۶ و ۲۸ دقیقه ۳۷ و ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۷ و ۲۹ دقیقه ۳۴ و ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه مزار: کوهیست در شرق بلچراغ در علاقه درزاب و گرزیوان مربوط حکومت اعلی میمنه که در تخمین ۶۵ درجه ۴۴ و ۵۱ دقیقه ۵ و ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۷ و ۴۸ دقیقه ۱۸ و ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه میان: قریه‌ئیست بفاصله ۵،۵ کیلومتر در جنوب شرق حوض خاص در علاقه حکومت درجه ۴ سرخ پارسا مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۵۳ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه نرمیان (نره‌تو): کوهیست بارتفاع تخمین ۲۳۸۴ متر در جنوب غرب قلعه نو در علاقه حکومت کلان بادغیسات ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۵۹ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه نکولاس: کوهیست در شمال سرحد واخان به ارتفاع تخمین ۵۸۵۹ متر مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۳ درجه ۵ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه ۷ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی و ۳۷ درجه ۳۶ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۷ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه نو: کوهیست در جنوب غرب تکزار در علاقه سنگ چارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که در تخمین ۶۵ درجه ۵۵ و ۵۹ دقیقه ۳۶ و ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۶ و ۴۷ دقیقه ۳۶ و ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه نوح: کوهیست در غرب قلعه گاوهار در علاقه حکومت درجه ۳ چخچران مربوط حکومت اعلی غورات که در تخمین ۶۴ درجه ۲۹ و ۳۳ دقیقه ۴۲ و ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۸ و ۱۲ دقیقه ۳۱ و ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه نوک: کوهیست در شرق قریه جانی خیل مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکوت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۴۵ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه ۴۸ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه وزیرآباد: کوهیست بطرف شمال شهر کابل به ارتفاع تخمین ۲۲۱۲ متر که در ۶۹ درجه ۱۳ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۴ درجه ۲۵ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه هندوکش: (در جلد اول قاموس جغرافیای افغانستان تحت عنوان کوهای افغانستان دیده شود.)

کوهی: موضع چادارست بفاصله ۴۱ کیلومتر در غرب پروش در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۴ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۴۱ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوهی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب شهر میمنه متعلق حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۴۷ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۰ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوه یلغار: کوهیست در غرب قلعه غوریان مربوط ولایت هرات که در تخمین ۶۰ درجه ۵۷ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۰ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کویان: قریه‌ئیست بفاصله ۱ کیلومتر بطرف جنوب قریه سروبی متصل سرک در علاقه حکومت درجه ۲ کوهستان متعلق حکومت کلان کاپیسا مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۳۳ دقیقه ۳۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۳ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کویان: قریه‌ئیست بفاصله ۵۴،۵ کیلومتر در شمال غرب اوبه مربوط ولایت هرات که در ۶۵ درجه ۵ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کویک کوتل: کوتلیست بفاصله ۲۴،۵ کیلومتر در جنوب شرق خلم مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه ۵۲ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۵ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوین لی: قریه‌ئیست بفاصله ۳۶ کیلومتر در شمال غرب آقچه مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۵ درجه ۵۱ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۴ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کوین لی: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در جنوب شرق خمیاب مربوط حکومت درجه ۳ قرقین متعلق حکومت اعلی شبرغان که در ۶۵ درجه ۴۷ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۳۰ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کهدستان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در شرق شهر هرات متصل سرکیکه بطرف اوبه می‌رود مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۱۹ دقیقه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کهسان: حکومت درجه ۴ است بفاصله ۴۴،۵ کیلومتر در شمال غرب غوریان مربوط ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۱۰ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کهسان تقریبا دارای هژده قریه کوچک و بزرگ بوده و قرار ذیل‌ایست:

تخت کهسان، احمدآباد، قدوس، آباد، تیرپل، کلاته میرحکیم، کلاته قاضی، کلاته غفور، مصفی بیگ، غزل اسلام، جونو، بدروخان، بنیادخان، کمانه، گله چاه، چاه گفتری، بیره کوه، آب مزار، کنده خراس و غیره می‌باشد مرکز این حکومت تخت کهسان بوده و فاصله آن از مرکز ولایت تقریباً ۹۰ کیلومتر است پیداوار زراعتی آن گندم، جو، پنبه، کنجد، و دیگر حبوبات می‌باشد.

اراضی منطقه کهسان هموار و دشت بوده بعضی تپه‌های خاکی نیز دارد و بطرف شمال منطقه کهسان گنبد بزرگی بصورت کاشی‌کاری تعمیر گردیده که اکنون ثابت و استوار بوده و آثار خط کوفی دران دیده می‌شود که بنام قبر گوهرشاد بیگم شهرت دارد و تخمینا (۷۰۰) سال از آن گذشته است یک مرقد دیگری بنام مولانا شمس الائمه مشهور است دیگری بنام زیارت خواجه محمد سبزپوش معروف است و بر علاوه دو مقبره دیگری نیز وجود دارد که بنام پیر فرقه و پیر سرخسی شهرت دارد در کهسان علاوه بر مدارس خصوصی یک باب مکتب دهاتی از طرف

وزارت معارف دائر گردیده است، علاوتا یکنفر وکیل از طرف اهالی حکومت کهسان انتخاب و بشورای ملی در مرکز (کابل) فرستاده می‌شود.

کهک: کوهیست در شمال شرق کند در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در تخمین ۶۴ درجه ۵۸ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۳۸ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

که لچ آباد: قریه‌ئیست بفاصله ۷کیلومتر در جنوب غرب قلعه آقچه در حوزه حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۷ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۳ دقیقه ۱۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کهمرد: حکومتی است درجه ۴ متعلق حکومت اعلی پروان که بنام سیغان و کهمرد نیز یاد می‌شود در تخمین ۶۷ درجه ۵۴ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۲ و ۳۲ دقیقه ۳۰ و ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مسافه کهمرد از کابل ۳۱۵ کیلومتر و از چاریکار مرکز حکومت اعلی پروان ۲۴۰ کیلومتر است کهمرد در منطقه مربوطه خود دو علاقه‌داری دارد که یکی را علاقه‌داری سیغان و دیگری را علاقه‌داری روئی دوآب می‌گویند. سیغان در ۲۷ کیلومتری جنوب و روئی و دوآب تخمین در ۶۰ کیلومتری غرب مرکز حکومت کهمرد واقع است علاقه‌داری روئی و دوآب در سابق گاهی به کهمرد و گاهی به سمنگان ولایت مزارشریف مربوط می‌شد. اما از ابتدای سال ۳۳ بحکومت کهمرد مربوط گردیده است کهمرد از طرف شمال و غرب به دره صوف و دیگر کوها و دره‌های ولایت مزارشریف و از طرف جنوب غرب به بعضی حصص یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی ولایت کابل و از طرف شمال شرق به علاقه‌داری تاله و برفک مربوط ولایت قطغن محاط است. در قسمت شرقی جنوب و جنوب شرق آن کوها و قرأ مربوط حکومت بامیان واقع‌اند.

قرأ معروف کهمرد قرار ذیل است: دوآب میخ زرین، کلج، تنگی مویک دربند، دشت سفید، اندراب، باجگاه، مدر، دورو، دوشاخ، پایان باغ، روی سنگ «مرکز حکومت» لفکی بنق واجر.

قریه‌های مشهور سیغان حسب آتی است: بیگل، خدادادخیل، قرونه، قورغان، سوخته چنار، غروچی، بیانی فورجه‌ها، غورآب.

کهگدای قریه‌های روئی و دوآب بدینقرار است: دوآب موهو، پای تنگی، آبخورک، تاتار، سرخ قلعه آبخورک هزاره، خواجه زاهد، قشقه ایماق، سرجه، بلغلی، علاوالدین، سرآسیاب، حبش و تاتار.

کهمرد بصورت عمومی عبارت از دره طویلست که شرقا و غربا افتاده و از آن چند دره بزرگ دیگر مانند: مدر، جوزاری و غیره منشعب می‌شود. ابتدای این دره از دوآب میخ زرین آغاز و انجام آن طوریکه قبلا در حدود اربعه آن گفته شد به مزارشریف قطغن و دایزنگی منتهی می‌گردد. این دره طویل بصورت عمومی مشجر سرسبز و شاداب است، پیشه‌ها و گوشه‌های قابل دید و تماشائی دارد سرک آن در حصه دوآب میخ زرین از سرک عمومی مجزا و بفاصله تخمینا (۵۴ کیلومتر) به قریه روی سنگ مرکز حکومتی می‌پیوندد و از آنجا تا قریه (آجر) یک سرک تخمین ۸۲ کیلومتر اعمار گردید که باین وسیله کهمرد ذریعه یک سرک موتررو با سرک دره شکاری وصل گردید و این سرک برای حمل و نقل آینده زغال دره صوف نیز کمک خوبی خواهد نمود.

زراعت کهمرد: زراعت کهمرد عبارت از گندم، جو، شرشم، زغر و زیره است. جو و گندم هم للمی و هم آبی زرع می‌شود. خربزه و تربز کهمرد نسبتا شیرین و لذیذ است زرع پیاز زردک، شلغم، بادرنگ، بادنجان سیاه و رومی و تنباکو در سالهای اخیر در بعضی حصص رواج یافته. از میوه‌های سردرختی توت، انگور، ناک، سیب، بهی، چارمغز، آلوی کوک سلطان و شفتالو می‌باشد.

زردآلوی کهمر دو سیغان شهرت خاصی دارد و عبارت است از اقسام قیسی، ساقی و آبخورک باجگاه ترنو، امیری و تلخک که از ساقی و آبخورک و باجگاه اشتق و غولنگ نیز می‌سازند. پیداوار مهم کهمرد عبارت از هنگ، زیره، اشتق و غولنگ است. هنگ را از بته‌های آن که بصورت خودرو و درکوهسار می‌روید، شیره می‌گیرند این ماده قیمتی در خارج به نرخ خوب بفروش می‌رسد. مالداری و تربیه بز و گوسفند هم درکهمرد و مربوطات آن معمول است روغن و قروت بمقدار ضرورت اهالی موجود می‌شود. در تاتار و حبش اسپ‌های اعلی تربیه و مسابقات اسپ‌دوانی و بزکشی صورت می‌گیرد.

در سیغات و بعضی قریه‌های دشت سفید و اندراب گلیم‌ها و شالهای پشمی و در قراء دو رووود و شاخ بعضی پارچه‌ها از پتو و درروئی گلم‌های رنگه بسیار خوب و گلیم‌های قاقمه بافته می‌شود.

دریای گهمرد از چشمه‌هائیکه در حد زیارت چهل تن بین قریه آجر و دره جوزاری واقع است سرچشمه می‌گیرد آب دره مدد که از قره کوتل فرود می‌آید در حصه لرمش و آب دره لورنج در قریه بنق به آن می‌ریزد در قریه آجر از دره غوغاسار هم یکمقدار آب به آن یکجا

می‌شود برعلاوه بعضی آبهای که در اثر باران‌های موسمی از شیله‌ها فرود می‌آیند بدریای مذکور می‌ریزند و تمام این آبها در دو آب میخ زرین با دریای بامیان ملحق می‌شوند. اراضی زراعتی و باغ‌های کهمرد اکثرا ذریعه این دریا و آبهای چشمه‌سار آبیاری می‌گردند.

کوهائیکه کهمرد را احاطه نموده‌اند گرچه در اصطلاحات محلی نام‌های جداگانه دارند مثلا اکثری کوها را بنام قریه‌ها و قصباتی که در قریب آنها واقع است یاد می‌کنند اما بصورت عمومی از شاخهای هندوکش می‌باشند این کوها بعضاً دارای جدارهای سنگی مائل و لشم و بعضا دارای جدارهای ممزوج از گل و سنگ ریزه بوده و خیلی صعب المرور می‌باشند در کوهای قریب علاقداری روئی و دوآب بعضی جنگلهای طبیعی ارچه که برای سوخت ازان استفاده می‌شود وجود دارد که آنها را مجسمه‌های دختر شاه می‌گویند در افواه مردم محلی نام این دختر را مهرنگار و پدر او را نوشیروان می‌خوانند و وجهه تسمیه دره نگار که این مجسمه‌ها در آن واقع است همین چیز می‌باشد. بر علاوه در دشت سفید بالای یک تپه بزرگ آثار قلعه‌ها، خانه‌ها و برج‌های تیرکش‌دار دیده می‌شود و بصورت عمومی از ابتدای دره کهمرد تا انتهای آن در صدها حصه برج‌ها، سمچ‌ها و قلعه‌های باستانی بنظر می‌رسد در کوهای کهمرد حیوانات وحشی از قبیل پلنگ، گرگ، روباه، آهو، خرگوش، و جیره وجود دارند همچنین کبک، کبک ذری، سی‌سی و بعضی طیور دیگر پیدایش دارد. آهو در کوهای آجر زیاد شکار می‌شود. کوتل مشهور دندان‌شکن که جانب شمالی آنرا دندان‌شکن و طرف جنوبی را کوتل قابچی می‌گویند، در بین حکومت کهمرد و علاقه‌داری سیغان متصل به قریه روی سنگ واقع است. کوتل مذکور خیلی صعب العبور است و می‌گویند در عصر امیر حبیب الله‌خان شهید یک موتر تیزرفتار هم از آن عبور کرده و اصلا مطلب از تمدید سرک بر سر این کوتل این بوده است که دایزنگی، یکاولنگ و بامیان را از راه سوخته چنار و اغرابات به کهمرد وصل نماید، اما به سبب شخ بودن کوتل این مفکوره تطبیق شده نتوانست.

در دوره جوزاری هم یک راه پیاده‌رو به خاک دو و زردگاه و بند امیر در یکاولنگ رفته است از راه کوتل خاکی به دره صوف مزارشریف و از راه قره کوتل به پای تنگی، دوآب روئی خرم، سار باغ و سمنگان ولایت مزارشریف راه رفته و مسافرین پیاده‌رو از همین راه عبور و مرور دارند.

هوای کهمرد در زمستان سرد است ولی در سطح زمین برف کم می‌بارد. بیشتر علت سردی هوای آن وزیدن باد است. در تابستان نسبتاً گرم و پشه زیاد دارد سیغان و روئی و دوآب در

زمستان سرد و برفگیر و در بهار و تابستان هوای معتدل دارند در دوآب میخ زرین یک هوتل عصری و یک مخزن پطرول برای مصرف موترها و تسهیلات مسافرین آماده شده و در مرکز کهمرد، سیغان و روئی دوآب یک یک باب مکتب دهاتی برای تربیه اطفال تاسیس گردیده.

معدن اشپشته که از آن زغال‌سنگ استخراج می‌شود بولایت قطغن مربوط بوده و در گوشه شمالی دره کهمرد واقع است و سرک آن از دره که بین دوآب میخ زرین و تاله و برفک و قوعدا رد از سرک عمومی جدا می‌شود. مزارهای معروف کهمرد عبارتند از مزار سید شاه احمد در دوآب میخ زرین مزار خواجه احمد علوی در مدد، مزار باباولی در قریه قرونه سیغان و مزار معروف چهل تن در آجر. کهمرد تخمین پنج هزار خانوار نفوس دارد یک نفر نماینده در شورای ملی و یک نفر نماینده در مجلس مشوره پروان از مردم کهمرد نماینده‌گی می‌کنند.

کهنه: قریه‌ئیست بفاصله ۸ کیلومتر در جنوب غرب حیدرباجی در علاقه حکومت درجه اول موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۵ درجه ۱ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۱ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کهنه آباد: قریه‌ئیست بفاصله ۴۱،۵ کیلومتر در جنوب غرب اوبه مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۶ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۹ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کهنه بازار: قریه‌ئیست بفاصله ۴۸،۵ کیلومتر در شمال شبرغان مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۵ درجه ۵۵ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۶ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کهنه خلم: قریه‌ئیست تخمین به ۶ کیلومتری شمال خلم متعلق حکومت کلان سمنگان ولایت مزارشریف.

کهنه ده: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸،۵ کیلومتر در غرب سرما قول در علاقه حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۳۵ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۷ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کهنه ده: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در شرق جبل السراج مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۱۷ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۸ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کهنه ده: قریه‌ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر در جنوب غرب قریه سید غلام در علاقه باریک

آب مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۲۰ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۳ دقیقه ۳۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کهنه رباط: موضع‌ئیست بفاصله ۳۵،۵کیلومتر در شمال شرق هرات در علاقه انجیل مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۲۴ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۷ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کهنه قره: قلعه‌ایست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در غرب بغلان مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۴۴ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۲ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کهنه قلعه: قلعه‌ئیست بفاصله ۳۶کیلومتر در جنوب غرب خواجه علی در علاقه حکومت درجه ۲ گرم‌سیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۲ درجه ۴۰ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۹ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کهنه قلعه: قلعه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در شمال شرق اندخوی مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۵ درجه ۸ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۹ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کهنه قلعه: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۳ کیلومتر در غرب متون در علاقه حکومت کلان خوست مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۵۰ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۹ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کی: قریه‌ئیست بفاصله ۲۷کیلومتر در جنوب غرب قریه خجوه در علاقه حکومت درجه ۲ درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۵۱ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه ۱۰ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیاغ مگلان: قریه‌ئیست بفاصله ۴۱،۵کیلومتر در شمال غرب غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۱۷ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۶ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیتوناله: نهریست بفاصله ۵۸،۴کیلومتر در جنوب شرق جلدک در علاقه حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک متعلق حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۴۵ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۶ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیچ غو: موضعیست بفاصله ۲۳،۵ کیلومتر در شمال گردن دیوال در علاقه بهسود مربوط

حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۰ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیزان (غیزان): قریه‌ئیست بفاصله ۲۹،۵ کیلومتر در جنوب شهر هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۱ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۲ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیسارک: موضعیست بفاصله ۱۹،۵ کیلومتر در جنوب شرق موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۵۷ دقیقه ۳۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۷ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کی‌ستان: قریه‌ئیست بفاصله ۸۰ کیلومتر در جنوب شرق شهر هرات نزدیک هریرود مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۴۵ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۵ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیسرداد: قریه‌ئیست بفاصله ۲۵،۴ کیلومتر در شمال شرق بلچراغ در علاقه درزاب گرزیوان مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۵ درجه ۲۳ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۵ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیشان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف جنوب قریه زیدآباد در علاقه حکومت کلان لوگر نزدیک دریای لوگر مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۴ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۸ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیشان‌آباد: قریه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر در غرب بنو در علاقه اندراب در حوزه حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۱۱ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۷ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیشانی: موضعیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در جنوب غرب قریه باره خیل در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۴۷ درجه ۳۶ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۱ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیشانی ثانی: موضعیست بفاصله ۶۹،۵ کیلومتر در شمال شرق قلات غلزائی مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۲۹ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۴ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیشو: دریائیست بفاصله ۳۱ کیلومتر در جنوب غرب قریه محمدخان در علاقه حکومت

درجه ۲ موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۵ درجه ۴۴ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۵ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیغه‌تو: قریه‌ئیست بفاصله ۶۰ کیلومتر در شمال شرق قلعه اسد در علاقه حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۴۴ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۱ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیغه‌تو کوتل: کوتلیست بفاصله ۵۳ کیلومتر در شمال شرق قلعه اسد در علاقه حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۴۴ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۸ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیک‌آباد: موضعیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در جنوب شرق چاربرجک نزدیک دریای هلمند مربوط حکومت کلان چخانسور متعلق حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۱۵ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۲ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیکک: موضعیست بفاصله ۶۵ کیلومتر در شرق کشنک در علاقه حکومت درجه ۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۱۷ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۸ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کی کوت: قریه‌ئیست بفاصله ۵،۵ کیلومتر در جنوب قریه غازه در علاقه حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۵۸ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۵ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیله: موضعیست بفاصله ۴۴،۵ کیلومتر در شمال شرق قادس در حوزه حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۵۱ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۳ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیم: موضعیست بفاصله ۳۶،۵ کیلومتر در جنوب دهانه غوری متصل دره کیان مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۳۲ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۵ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیما: قریه‌ئیست بفاصله ۳۸ کیلومتر بطرف جنوب شرق ارگون مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۲۵ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۹ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کین‌آباد: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر در جنوب شرق کجه مربوط ولایت ننگرهار که

در ۷۰ درجه ۱۰ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کین قلعه: کوتلیست بفاصله ۵۸،۵ کیلومتر در جنوب غرب مرکز فراه در حوزه حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۳۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۸ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

کیه‌زار: قریه‌ئیست بفاصله ۴۴،۵ کیلومتر در جنوب غرب اوکل مربوط ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۳۸ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۶ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گ

گادرجن: کوتلیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در جنوب غرب قلعه جعفر در علاقه حکومت درجه ۴ یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۵ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاربندگی: قریه‌ئیست بفاصله ۳،۵ کیلومتر بطرف شمال شرق جگدلک در علاقه حکومت درجه ۲ سرخرود مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۴۹ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاردو: قریه‌ئیست بفاصله ۶۲ کیلومتر در جنوب شرق سنگ ماشه مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۲۰ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۲ دقیقه ۱۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گازی گستان: قریه‌ئیست بفاصله ۳۶،۵ کیلومتر در شمال شرق مرکز منجان در علاقه حکومت درجه ۲ جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۱۰ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۱ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاشی: موضعیست در شرق اتمان در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۹ درجه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۸ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاگراک: قریه‌ئیست بفاصله ۳۲ کیلومتر در جنوب غرب قلعه مشک متصل سرک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۲۱ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گالی چشمه: چشمه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در شمال شرق بالا مرغاب مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۲۸ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۲ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاله ملا: قریه‌ئیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در جنوب شبرغان متعلق حکومت اعلی شبرغان که

در ۶۵ درجه ۴۸ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۹ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاندین: قریه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در شمال غرب علی خیل در علاقه حکومت درجه ۲ جاجی مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۵۱ دقیقه ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۷ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گانی مرغ: قریه‌ئیست بفاصله ۳۲ کیلومتر در شمال دلارام مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۳ درجه ۱۹ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۶ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاوان: کوتلیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در شمال پروش در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۴۸ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۵۸ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاوان دره: قریه‌ئیست بفاصله ۵،۵ کیلومتر در جنوب غرب اشکاشم متعلق حکومت درجه ۳ اشکاشم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۳۳ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۸ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاوانی ریگ: ریگستانی است در شمال مشرق گلاب ناور در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاوخانه: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در شمال مرکز زیباک مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۲۱ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۲ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاوخانه: قریه‌ئیست بفاصله ۲۵ کیلومتر در جنوب قلعه نو مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۵۹ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۰ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاودره: قریه‌ئیست بفاصله ۳۳ کیلومتر در جنوب غرب تکزار در علاقه حکومت درجه اول سنگ چارک متعلق حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۱۳ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۷ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاودره: قریه‌ئیسنت بفاصله ۴۶ کیلومتر در جنوب شرق مرکز غوریان متعلق حکومت کلان

غوریان مربوط ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۱۸ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۹ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاودره: قریه‌ئیست بفاصله ۳،۵کیلومتر در جنوب قریه نمازگاه مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۳۲ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۴ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاوران: قریه‌ئیست بفاصله ۵۶کیلومتر در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۳ دقیقه ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۴۱ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاوران: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵کیلومتر در جنوب قریه نمازگاه متعلق حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۳۲ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۱ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاورکی: قریه‌ئیست بفاصله ۳۳کیلومتر در شمال شرق شهر فراه مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۲۳ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۵ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاورهه: کوتلیست بفاصله ۲ کیلومتر در شمال شاه مشهد در علاقه حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۵۸ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاوزن بیگ: قریه‌ئیست بفاصله ۶۲کیلومتر در شمال شرق بالا مرغاب مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۴۴ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۶ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاو قشلاق: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵کیلومتر در شمال مرکز سمنگان متعلق ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه ۵۸ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۷ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاوک: قلعه‌ئیست بفاصله ۶۳کیلومتر در جنوب چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۵۱ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۴۱ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاوکش: کوتلیست بفاصله ۶۱کیلومتر در شمال قلعه سرکاری دره صوف متعلق حکومت

کلان سمنگان مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه ۲۷ دقیقه ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاوکی: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در شمال درایم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۱۸ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۵ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاوگردشت: قریه‌ئیست بفاصله ۳۸،۶ کیلومتر در جنوب غرب مرکز زیباک متصل دریای سنگ پیچ مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۹ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۴ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاو مرده: کوتلیست در شمال غرب قلات مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۴۳ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۹ دقیقه ۳۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاو منگل: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶،۵ کیلومتر در شمال شرق گردیز مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۱۶ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۸ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گاوهوا: قریه‌ئیست بفاصله ۳۸،۵ کیلومتر در شمال غرب باولی در علاقه حکومت درجه ۲ سرخرود مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۳ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گبری: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در شرق شهر میمنه متعلق حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۵۵ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۵ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گتوکلی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر در علاقه حکومت کلان کنرها مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۱ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۷ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گجک‌رود: رودیست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در شمال شرق قریه باولی در علاقه حکومت درجه ۲ سرخرود مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۲۴ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۶ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گج کن: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال شهر فراه مربوط حکومت اعلی فراه که در

۶۲ درجه ۶ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۹ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گجون: قریه‌ئیست بفاصله ۹،۵کیلومتر در جنوب غرب شاه جوی متصل سرک مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۲۱ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۷ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گج: کوهیست در جنوب غرب جوین بارتفاع تخمین ۵۸۷ متر مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۲۲ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۳ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گج: موضعیست بفاصله ۳۶کیلومتر در جنوب مرکز کنر متعلق حکومت کلان کنرها مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۳۴ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گدابرهنه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰۰ کیلومتر در شمال غرب قلندر ناور در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۱۵ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۸ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گداره: قریه‌ئیست در چارده غوربند واقع به سمت جنوب که بموازی دریا واقع گردیده مربوط حکومت اعلی پروان می‌باشد، این قریه در تمام طول سال خرم و سرسبز می‌باشد، پیداوار زراعتی آن گندم، جو، باقلی، شرشم، شلغم، کچالو، پیاز، مرچ سرخ، بادنجان رومی و سوسنی است پیداوار سردرختی آن توت، بادام، انگور، شفتالو، زردآلو، انار، سیب، ناک، آلوبالو، آلوچه، چارمغز و بهی می‌باشد، اشجار غیر مثمر آن عبارت است از بید، سفیدار، عرعر، چنار و شنگ که در محروقات و عمارات ازان کار می‌گیرند. در کوهی که متصل به سمت جنوب آن واقع است تنها بعضی بته‌ها دیده می‌شود و بس.

حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند، بز، و مرکب است. حیوانات وحشی آن گرگ، روباه و خرگوش می‌باشد. طیور آن عبارت است از مرغ خانگی، باز، بودنه، زاغ، عکه، هدهد، فاخته، کبوتر، مرغابی وحشی، قره‌قوش، پتول، باشه و اقسام گنجشک‌ها.

آب و هوای آن تابستان معتدل، زمستان اندک سرد، بهار و خزان گوارا و سروربخش دارد. خاک آن برای نمومی زراعت مستعد است پیشه مردم زراعت و دکانداری است.

گداره: قریه‌ئیست در رخه (مرکز حکومت درجه ۳ پنجشیر) مربوط حکومت اعلی پروان

می‌باشد: پیداوار زراعتی آن گندم، جو، جواری، باقلی، ماش، زردک، شلغم، شبدر و شرشم است، پیداوار سردرختی آن توت، انگور، زردآلو، چارمغز، آلوبالو، ارغنجال، آلوچه و سیب می‌باشد. اشجار غیر مثمر آن بید، سفیدار و عرعر است. حیوانات اهلی آن گاو، گدی، بز و مرکب می‌باشد. و حیوانات غیر اهلی آن گرگ، روباه، خرگوش و شغور است، طیور آن مرغ خانگی، کبک، بودنه، زاغ، عکه، هدهد، قره‌قوش و اقسام گنجشک‌ها است. تابستان آن گرم، زمستانش سرد بهار و خزان معتدل دارد، پیشه اهالی زمینداری، مالداری و غریب‌کاری است.

گداری شاه: قلعه‌ئیست بفاصله ۱/۵ کیلومتر در جنوب زیارت شاه مردان در علاقه حکومت کلان چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه‌که در ۶۱ درجه ۲۰ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۹ درجه ۵۴ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گدام: قلعه ئیست بفاصله ۳۵/۵ کیلومتر در شمال شرق قریه غوردنگ در علاقه حکومت درجه ۳ترین متعلق ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۵۲ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۸ دقیقه ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گدان: قریه ئیست بفاصله ۳۹/۵ کیلومتر در جنوب غرب مرکز کابل متصل دریای کابل مربوط ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۵۳ دقیقه ۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۰ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گدای خیل: قریه ئیست تخمین در ۳کیلومتری شمال شرق شهر خلم مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزار شریف.

گدر: قریه ئیست بفاصله ۶/۵ کیلومتر در شرق سنگر در علاقه جلال آباد مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۲ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گدر: قریه ایست بفاصله ۱۱/۵ کیلومتر در جنوب غرب نمله در علاقه خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۱ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۵ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گدرشبیک: قریه ئیست بفاصله ۵۸ کیلومتر در غرب انار دره مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۳ دقیقه ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۵ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گدر گنجی: قریه ئیست بفاصله ۳/۵ کیلومتر در شرق قریه نیک متصل سرک یکاولنگ

مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۵۹ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گدری: دریائیست بفاصله ۱۳۱/۵ کیلومتر در شمال صالحان کاریز در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۱۵ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۷ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گدری: موضع چاه داریست بفاصله ۵ کیلومتر در شمال صالحان کاریز در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۳۳دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۳۴ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گدرین: قریه ئیست بفاصله ۱۴/۵ کیلومتر در شمال رخه در علاقه حکومت درجه ۳ پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۲۷ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۲ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گدقلعه: قریه ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در شرق گردیز مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۱۸ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۸ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گدوخیل: قریه ئیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در جنوب غرب قریه باسول در علاقه حکومت درجه ۳ مهمند دره مربوط حکومت کلان شنوار متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۸ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گده لی: قریه ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در شمال شرق پنو در علاقه حکومت درجه ۴ اندراب مربوط حکومت کلان پلخمری ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۲۰ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۱ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گذرباش: قریه ئیست بفاصله ۲۴/۵ کیلومتر در غرب شین یاتخت در علاقه حکومت درجه ۳ دای کندی مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۵ درجه ۵۳ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گذرپام: قریه ئیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در شرق شهرک در علاقه حکومت کلان غورات مربوط ولایت هرات که در ۶۴ درجه ۳۹ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۷ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گذرخاش: قریه ئیست بفاصله ۴۴/۵ کیلومتر در شمال شرق مرکز چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۲۶ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۳ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گذر قلعه: قریه ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در غرب قلعه تکزار در علاقه حکومت درجه اول سنگ چارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۲۰ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۷ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گذر کلاس: موضع ئیست بفاصله ۵/۵ کیلومتر بطرف شمال غرب پلخمری متعلق حکومت کلان پلخمری در ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۴۳ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۸ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گذر کلان: قریه ئیست نزدیک دریای سرخ آب مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۲۵ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۴ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گذرگان: قریه ئیست بفاصله ۷ کیلومتر در شمال شرق شهر هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۱۳ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گذرگاه: قریه ئیست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب شهر کابل متصل سرک مربوط حکومت درجه ۲ چاردهی متعلق ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۷ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است. و مرکز حکومت چاردهی نیز درین قریه می‌باشد.

گذره: حکومتی است درجه ۳ متعلق ولایت هرات و هم اسم قریه ئیست که حکومت مربوط به آن مسمی شده است راجع به وجه تسمیه آن گویند چون نهر آن همیشه طغیان میکند و راه آمد و شد مردم را مسدود می‌سازد و مردم فعالیت میکنند و بندها می‌سازند و گذرگاهی درست میکنند بنابراین این حکومت را حکومت گذره میگویند. موقعیت جغرافیایی این علاقه بین خطوط تخمین ۶۱ و ۶۳ درجه ۸ و ۵۱ دقیقه ۱۲ و ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۲ و ۳۴ درجه ۱۲ و ۵۰ دقیقه ۲۴ و ۴۲ عرض‌البلد شمالی می‌باشد. مرکز گذره در ۱۵ کیلومتری جنوب شهر هرات کنار جاده عمومی هرات و قندهار وقوع دارد.

حدود اربعه گذره: غرباً بحکومت زنده جان شرق آن بحکومت پنبتون زرغون شمالا بدریای هری رود و جنوبا بحکومت ادرسکن مربوط است.

قصبات مشهور گذره قرار ذیل است: زیارت جای، غوران، کوفان، اسقفان، روضه باغ، سیوشان کورت، نشین، تیزان، مالان، کوشمیر، دادشان، دشت یلان، که در شمال کوه زیارتجای واقع است. میدان طیاره هم در گذره واقع شده است.

کوهای مشهور گذره: کوه زیارتجای، میرداود و سفیدکوه می‌باشد چشمه‌ای در دامن سفید کوه وجود دارد که آب آن مواد کیمیاوی داشته و خیلی گرم است، و مردم که از عارضه بخار و غیره امراض جلدی به تکلف می‌باشند درانجا رفته غسل میکنند و شفا می‌یابند و آن چشمه را مردم هرات چشمه سفید کوه میگویند.

مزارات مشهور گذره: مزار خواجه محمد گنج جهان، مزار خواجه عبدالرحیم، مزار ملاصاحب، مزار پیر سرخ و مزار شهدا می‌باشد زیارت گندم علی که آنرا پیر احمد شاه بابای درانی میگویند هم درین جا واقع شده است.. خط سرک و تیلفون هم به گذره امتداد یافته است.
در قریه زیارت جای گذره مسجد جامعی موجود است که دران علوم دینی تدریس می‌شود.

گذره از مرکز ولایت به اندازه ۱۴ کیلومتر فاصله دارد. این منطقه دارای هوای معتدل می‌باشد که عینا با هوای مرکز ولایت هرات مطابقت دارد. تعداد قریه‌های آن تقریبا (۸۴) قریه بوده و هر کدام آن بمسافه کم و زیاد از یک دیگر بعید می‌باشند و پل مالان بر روی دریای همری رود در همین منطقه واقع است گذره تپه‌های قشنگ و زیبائی دارد که مشهورترین آنها تپه میرداود است که بر روی آن یک هوتل بسیار قشنگ عصری در سال ۱۳۲۴ تعمیر گردیده است.

پیداوار زراعتی آن گندم، جو، شالی، شبدر، رشقه، برنج و غیره می‌باشد. بهترین برنج باریک در قریه سبا و شان گذره حاصل می‌شود.

میوه جات سردرختی آن عبارت از اقسام انگور و سیب، زردآلو، ناک، شفتالو، بهی هربزه، تربز و غیره می‌باشد و از حیث پیدایش بهترین منطقه هرات می‌باشد.

حیوانات اهلی عبارت از اشتر، گاو، گوسفند، بز، اسپ و مرکب می‌باشد حیوانات وحشی که درکوها دیده شده آهو، شغال روباه و گرگ می‌باشد.

درگذره علاوه بر مدارس خصوصی هفت باب مکتب ابتدائی رسمی نیز دائر گردیده است بقرار ذیل:

مکتب ابتدائی کشمیر، مکتب ابتدائی روضه باغ، مکتب ابتدائی زیارت جا، مکتب ابتدائی چکه، مکتب ابتدائی سیاوشان، مکتب ابتدائی کورت، مکتب ابتدائی دادشان.

یکنفر وکیل از طرف اهالی حکومتی گذره انتخاب و بشورای ملی درکابل فرستاده می‌شود.

گذن: قریه ئیست بفاصله ۴/۵ کیلومتر بطرف غرب مرکز علاقه داری درجه ۳ خنجان مربوط ولایت قطغن که در ۶۸درجه ۵۱ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۶ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گراد قلعه: قلعه ئیست بفاصله ۸۴ کیلومتر در شرق بزی گنبد، در علاقه پامیر مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۴ درجه ۵۴ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۸ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۸ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گراغی: رودیست بفاصله ۹۲ کیلومتر در غرب جوین مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۰ درجه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۲ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است. و آب آن برود کرم علی می‌ریزد.

گراگ کوتل: کوتلیست بفاصله ۴۲،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه سرکاری بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۲۳ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۵ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرام کلی: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در شمال شرق مرکز کنر مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۴ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۸ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرام گنداو: کوتلی است بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال شرق کنر مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۷ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرانده: موضعیست بفاصله ۲۴،۵ کیلومتر بطرف شرق قریه غندی در حوزه علاقه‌داری درجه ۳ سیغان متعلق حکومت درجه ۴ کهمر مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۱۱ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۶ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرانی: قریه‌ئیسبت بفاصله ۳۹،۵ کیلومتر در شمال شرق شهر فراه که در ۶۲ درجه ۲۵ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۸ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گریک: قریه‌ئیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در جنوب غرب اسمار متعلق حکومت کلان کنرها مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۳۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۳ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گریز (گرباز): قریه و علاقه‌داری است درجه ۳ متعلق حکومت درجه ۳ تنی مربوط حکومت کلان خوست در ولایت پکتیا که تخمین در ۱۸،۵ کیلومتر جنوب شرق متون در ۷۰ درجه ۹ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۴ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گربز دارای آب و هوای بری بوده در تابستان خیلی گرم و در زمستان بسیار سرد است اراضی اکثرا کوهای کلان کوچک داشته و بعضی زمین هموار نیز دارد اما خاک آن برای زراعت مفید نیست. کوه مشهوریکه از جانب غرب این منطقه میگذرد (بنام کوه مستر پل مشهور بوده) به علاقه وزیرستان منتهی میشود دریائیکه از شمال این منطقه میگذرد بنام شمل یاد میشود که بهار آب علاقه گربز به آن وصل میشود نباتات مشهور این علاقه عبارت از گندم، جو، جواری، ماش و ارزن میباشد درین منطقه اشجار میوه‌دار قطعا یافت نمیشود تنها درختهای گرگر کوهی زیاد دیده میشود. حیوانات مشهور آن گوسفند، بز، خر، اسپ و قاطر میباشد و در زمستان بکوهای آن حیوانات وحشی یافت میشود.

گرتای: قریه‌ئیست بفاصله ۴۱،۵ کیلومتر در شمال شرق سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۴۳ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۹ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرج: قریه‌ئیست بفاصله ۶۵ کیلومتر در جنوب خیرآباد مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۱۰ دقیقه ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳۶ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرجت: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر در جنوب غرب موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۳۲ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۵ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرجک: قریه‌ئیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در جنوب شرق آقچه متعلق حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۲۶ دقیقه ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۶ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرجنت: قریه‌ئیست بفاصله ۵،۵ کیلومتر در شمال شرق شهر فراه مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۹ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۵ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرحاجی (قبرحاجی): قریه‌ئیست بفاصله ۷۷ کیلومتر در جنوب غرب چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۴۸ دقیقه ۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۳۵ دقیقه ۵۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرداب: قریه‌ئیست بفاصله ۶۹ کیلومتر بطرف شمال پل سنگی در حوزه علاقه‌داری درجه ۳

دوآب متصل سرک متعلق حکومت درجه ۴ کهمرد مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۱۳ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۳ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرداوه: قریه‌ئیست بفاصله ۳ کیلومتر در جنوب شرق شاکوت در علاقه حکومت درجه اول کامه مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۹ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۵ دقیقه ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردبید: موضعیست بفاصله ۵۹ کیلومتر در جنوب شرق کشنگ در حوزه علاقه‌داری درجه اول مالستان متعلق حکومت درجه ۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۹ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۴ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردبید: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در غرب نیک نزدیک رود بندامیر در علاقه حکومت درجه ۴ یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۵۵ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردبید: موضعیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در شمال نیک در علاقه حکومت درجه ۴ یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۵۹ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۲ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردپشت: موضعیست بفاصله ۵۳ کیلومتر در جنوب گل‌آباد در علاقه حکومت درجه ۲ گرم‌سیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۵۱ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۶ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردره کوتل: کوتلیست بفاصله ۵۹،۵ کیلومتر در غرب سرخ شهر در علاقه حکومت درجه ۴ کهمرد مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۱۳ دقیقه ۴۴ طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۶ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردسنگ: موضعیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه شهرک در علاقه حکومت اعلی غورات مربوط که در ۶۴ درجه ۲۱ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۹ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردشیرخان: ریگستانی است در شمال غرب قلعه پروش در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردگری (گرگری): قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در غرب ده بالا مربوط حکومت درجه ۲

رودات متعلق حکومت کلان شنوار مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۲۲ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال زراب مربوط حکومت درجه ۲ بلچراغ متعلق حکومت اعلی میمنه که در ۶۵ درجه ۲۱ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن بادامتو: کوتلیست بفاصله ۴۶ کیلومتر در جنوب غرب قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۸ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن بینی درازک: کوتلیست بفاصله ۷۲ کیلومتر در جنوب غرب غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۵۱ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۸ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن پره‌غان: کوتلیست بفاصله ۵۰،۵ کیلومتر در جنوب قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۱۵ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۵ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن پس مار: کوتلیست بفاصله ۵۹،۵ کیلومتر در جنوب شهر میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۴۹ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۷ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن حوض کد (گردن حوض گود): کوهیست در جنوب قیصار به ارتفاع تخمین (۳۵۳۰) متر مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۲۰ دقیقه ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۳ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن خواجه گاوهار: کوتلیست بفاصله ۴۶،۵ کیلومتر در غرب چپرس در علاقه حکومت درجه ۳ چخچران مربوط حکومت اعلی غورات که در ۶۵ درجه ۹ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۴ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن دگماست: کوتلیست بفاصله ۳۴ کیلومتر در جنوب قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۹ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۸ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردنده: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در جنوب شرق قلعه مشک در علاقه حکومت کلان

دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۴۱ دقیقه ۳۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن‌ده: ریگستانیست در جنوب غرب چاربرجک در علاقه حکومت کلان چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۸ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن دیوال: قریه‌ئیست بفاصله ۳۹،۵کیلومتر در غرب جلریز در علاقه حکومت درجه اول بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۱۳ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن سراعظم: کوتلیست بفاصله ۴۰،۵ کیلومتر در جنوب بلچراغ در حوزه علاقه‌داری درجه اول درزاب و گرزیوان مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۵ درجه ۱۱ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۵ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن که: کوتلیست بفاصله ۷،۵کیلومتر در شمال قلعه کف در علاقه حکومت درجه ۲ درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۲۶ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه ۳ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن گاه: کوتلیست بفاصله ۹ کیلومتر در جنوب غرب سوزل مانده در علاقه حکومت درجه ۳ ترین مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۷ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن گرما به بالا: کوتلیست بفاصله ۲۳،۵ کیلومتر در جنوب شرق دولت‌یار مربوط حکومت اعلی غورات که در ۶۵ درجه ۵۹ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن گلوگاه: کوتلیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در شمال غرب غوریان مربوط حکومت اعلی غورات متعلق که در ۶۱ درجه ۱۳ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۵ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن گمبز: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵کیلومتر در جنوب قریه نمازگاه در علاقه حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۳۲ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۳ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن لومور: کوتلیست بفاصله ۴۹،۵ کیلومتر در شرق سنگ ماشه در علاقه حکومت درجه

۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۳۵ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۹ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن مسجد: قریه‌ئیست بفاصله ۴۴،۵ کیلومتر در شمال غرب قریه سلطان متصل سرک در علاقه حکومت درجه ۲ وردک مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۲۵ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۵ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن نورک: کوهیست در شمال شرق قریه جوی نو به ارتفاع تخمین (۲۸۹۵) متر مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۵۷ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۷ دقیقه ۱۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردن تکچاگی: کوتلیست بفاصله ۴ کیلومتر در شمال شاه شهید در علاقه حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۵۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردولنگ: موضعیست بفاصله ۴۰،۵ کیلومتر در شمال غرب قلعه شهرک در علاقه حکومت اعلی غورات که در ۶۴ درجه ۴ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۶ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردوله: قریه‌ئیست بفاصله ۸۵،۵ کیلومتر در جنوب غرب ده تیتان مربوط حکومت اعلی غورات متعلق که در ۶۶ درجه ۳۵ دقیقه ۳۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۷ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شرق قریه باسول در علاقه حکومت درجه ۳ مهمند دره مربوط حکومت کلان شنوار متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۸ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در شمال غرب قریه اچین متعلق حکومت کلان شنوار مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۳۹ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردیز: مرکز ولایت پکتیا است که در ۶۹ درجه و ۱۶ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۷ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است و ارتفاع آن از سطح بحر (۲۲۸۹) متر می‌باشد فاصله آن از کابل ۱۲۲ کیلومتر است از کنار آن رودخانه‌ئی می‌گذرد که بعد از طی ۹۰ کیلومتر بدریای غزنی ملحی می‌شود.

گردیز شهر تاریخی است که از قدیم الایام حصار متینی داشته و در مقابل حوادث و جنگها مقاومت نموده است در موقعیکه لشکر اسلام بکابل دست یافت پادشاه کابل به گردیز حصاری شد و مدت زیادی مقاومت نمود. بالا حصار گردیز یک تپه مستطیل خاکی است که در وسط حوزه گردیز بنا شده و طول آن تقریباً ۳۵۰ متر و ارتفاع آن از زمین هموار در حدود چهل متر است و اطراف آن خندق عریضی بوده که آثارش تا امروز دیده می‌شود و بالا حصار مذکور در زمان قبل از اسلام مرکز بودیزم بوده و فعلا قشله بزرگ عسکری می‌باشد که دارای عمارات (قرارگاه عسکری) باغ عمومی، شفاخانه و غیره است. تقریباً در حدود (۵۰۰) متر بسمت مغرب این بالا حصار تپه دیگری واقع است که بالای آن عمارات دوائر رسمی بنا یافته در بین این دو فاصله بازار جدیدی احداث و نقشه اساسی شهر جدید نیز طرح شده و در عقب آن دکاکین و عمارات چندی برای مکتب شفاخانه هوتل و بلدیه آباد و اطراف این عمارات به باغچه‌ها، اشجار خیابانها و گلدانها مزین شده و یک مسجد جامع بزرگی هم بطرز بسیار مقبول تعمیر گردیده در حصه غربی عمارت حکومتی که اراضی آن نسبتاً مرتفع و مرتبه‌دار است باغ عمومی احداث گردیده و بر علاوه تزئینات لازمه میدانهای برای مشق و تمرینات سپورتی دران تعبیه شده و در تپه سوم که بطرف مشرق بالا حصار واقع شده خانه‌ها و عمارات بنا یافته و بنام قلعه سرسنگ یاد می‌شود و از قلعه سرسنگ به آن طرف دریا بالای ۲ تپه دیگری بنام محمودیه و نادریه استحکامات عسکری ساخته شده که بر بالاحصار حاکمیت دارد و در پای هر دو تپه یک حوضی که دارای آب وافر می‌باشد (بنام حوض ماهیان) وجود دارد و در اطراف آن باغ عمومی بنام (ناموری باغ) ساخته شده.

شهر حاضر گردیز بدو قسمت تقسیم شده که عبارت است از شهر قدیم و شهر جدید.

الف ـ شهر قدیم حاوی چهار محله می‌باشد که بنام بازار کهنه قریه آهنگران قریه ارجال خیل و نواباد یاد می‌شود.

ب ـ شهر جدید، پروژه‌ئی است که جدیدا طرح شده و طبق این پروژه در برخی نقاط عمارات ذیل بصورت عصری آباد شده که روی همرفته به مرور زمان شکل و صورت خواهد گرفت:

۱ـ عمارات قرارگاه نایب الحکومگی.

۲ـ قرارگاه قوماندانی قول اردو.

۳ـ کلب بلدیه.

۴ـ عمارت بودوباش صاحب منصبان.
۵ـ عمارت مکتب متوسط.
۶ـ عمارت شعبه مخابرات.
۷ـ عمارت تیلگراف‌خانه.
۸ـ عمارت مدیریت معارف.
۹ـ عمارت شفاخانه ملکی.
۱۰ـ عمارت شفاخانه عسکری.
۱۱ـ یکباب حمام عصری.
۱۲ـ یکباب هوتل.

در شهر گردیز سه دربند کاروان‌سرای وجود دارد هکذا یکباب مسجد جامع نیز اعمار گردیده است.

مزار معروف گردیز عبارت از مزار شاه ابوالحسن خرقانی که بعضا شاه قسور نیز می‌گویند و مزار سید اکرم. در شهر گردیز دو درمسال از اهل هنود هم موجود می‌باشد.

یک پل که بر روی نهر درین شهر بنا یافته است راه بین خوست و گردیز را بهم وصل می‌سازد و در سال ۱۳۱۲ شمسی بنا یافته است.

این شهر با قصبات گردو نواحی خود بمنزله حد فاصل بین اقوام احمد زائی و زرمت است بطرف مشرق آن اقوام احمد زائی و بطرف غرب زرمت‌دند و طرف رودبار آباد گردیده‌اند و جناحین سرسبز و شاداب گردیز را تشکیل می‌دهند. جناح غربی نسبت به شرقی طویل‌تر و عریض‌تر می‌باشد آب رودباریکه از بین این وادی می‌گذرد قلیل بوده تمام اراضی دو طرفه معبر خود را کفایت نمی‌کند فقط اراضی محدود اطراف نزدیک خود را مشرب می‌سازد و دو طرف حواشی و دامنه‌های جبال خشک و لامزروع می‌ماند ولی بعضی حصص این دامنه‌ها را بذریعه کاریزها مشروب ساخته‌اند در منطقه رود احمدزائی به نسبتیکه از آب رود بیشتر استفاده می‌نمایند کاریز کمتر و سرسبزی بیشتر دیده می‌شود اما بالعکس در منطقه زرمت کاریز بیشتر و از رود کمتر استفاده می‌شود.

یکنفر وکیل از طرف اهالی گردیز انتخاب و بشورای ملی فرستاده می‌شود در گردیز یک باب مکتب متوسطه بنام عبدالحی گردیزی و یک باب مکتب ابتدائیه دائر گردیده است.

حرفت و صنعت: در اثر کشف آثار تاریخی که بعضا در موزیم کابل موجود است ثابت شده

که گردیز باری در عصر بودائی مرکز صنائع بوده است هیکل‌تراشی که از صنائع اول آنزمان به شمار می‌رفت درین جا به پایه بلند رسیده بود از جمله شکل فیلی است که از عاج تراشیده و از تهداب بالاحصار کنونی بدست آمده و این اثر بر بلندپایگی صنعت این شهر دلالت می‌کند لیک حاضرا صنعت عمده‌ئی درین شهر رواج نوارد فقط چند باب دکان عسکری و آهنگری وجود دارد که آلات و ادوات آهنی و مسی مورد ضرورت مردم را از قبیل بیل، تبر، کاسه، آفتابه و غیره تهیه میکند. اهالی بیشتر به شغل تجارت و دکانداری مصروف‌اند و مردم اطراف شهر زراعت‌پیشه و مالدار می‌باشند.

در شهر گردیز یک رسته بازار وجود دارد که دران داد و ستد صورت می‌گیرد و از بسا نواحی باین بازار مردم رجوع می‌کنند.

سبزیجات از انواع سبزیجات و ترکاری بادرنگ، تربز، پیاز، کدو، شلغم و زردک بمقدار کم زرع می‌شود.

گردی کتس: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در غرب خیر و خیل متصل سرکیکه بطرف کابل می‌رود در علاقه حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۶ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۰ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردی کتس: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در جنوب شرق جلال‌آباد مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۰ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گردی کی: موضعیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در غرب قلعه جلدک در علاقه حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۳۱ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۷ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرز: قریه‌ئیست بفاصله ۳۹ کیلومتر در شمال غرب شهیدان در علاقه حکومت درجه ۲ موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۳۲ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۷ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرز: کوتلیست بفاصله ۴۶ کیلومتر در شمال غرب شهیدان در علاقه حکومت درجه ۲ موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۳۶ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۳ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرزان: قریه‌ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر در شمال نوزاد متعلق حکومت درجه ۲ نوزاد مربوط

حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۲۸ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۵ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرز ثانی: قریه‌ئیست بفاصله ۴۷ کیلومتر در شمال غرب شهیدان در علاقه حکومت درجه ۲ موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۳۴ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۱ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرزنک: نهریست بفاصله ۹۵ کیلومتر در شمال چارراه در علاقه حکومت درجه ۲ بکوا مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۳ درجه ۷ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۴ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرسالک: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال میر غلام در علاقه حکومت درجه ۴ نورستان متعلق حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۱ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرسوخته: قریه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر بطرف جنوب مرکز خنجان در حوزه حکومت درجه ۲ دوشی متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۵۸ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۷ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرشک: در تشکیلات حکومتی، گرشک حکومت اعلی می‌باشد هکذا شهری است که تازه اساس آن گذاشته شده است این واحد بزرگ و با طراوت بطرف غرب قندهار افتاده است. واحه گرشک از حیث اوضاع زراعتی و اقتصادی خود طبیعتا به حوزه زراعتی قندهار شبیه است پنجاه سال قبل قسمت اساسی شهر به طرف راست رود هیرمند واقع و ساحل طرف چپ رود مذکور را تاکستان‌ها و باغها اشغال کرده بود. اکنون قسمت راست که نیم مخروبه است بالکل متروک شده و طرف چپ آن آباد و یک بازار جدید و خوبی در امتداد رود هیرمند آباد شده است.

گرشک با شرائط صحی خود یکی از بهترین شهرهای افغانستان می‌باشد. در دامنه کوهای شمالی و غربی گرشک واحات کوچک زیادی وجود دارد محصولات زراعتی آن خیلی کم و تربیه حیوانی به شکل مردم چادرنشین می‌باشد. طوریکه تذکر یافت گرشک بر کنار رود هلمند در یک منطقه سرسبز و شاداب واقع است درینجا اساس یک شهر جدید بصورت عصری طرح شده، عجالتاً چندین عمارت پخته‌کاری به طرز عصری برای حکومتی، هوتل، مکتب، شفاخانه، مترالوژی و غیره ساخته شده، دکانهای جدید بدو طرف سرک احداث و باغ عمومی هم آباد گردیده است. فعالیت‌های عمرانی که اخیرا در حوزه گرشک بعمل آمده و هنوز کار آن

جاری می‌باشد و در حیات مدنی و اقتصادی مردم بسیار مؤثر می‌باشد حسب ذیل است.

فعالیت‌های عمرانی در حوزه گرشک: پروگرام ساختمانی موجوده در ۱۳۱۶ آغاز و حفر نهر بغرا بطول ۲۷ کیلومتر پیشبرده شده در سال ۱۳۲۵ کارهای ساختمانی در وادی هیرمند و ارغنداب با کمپنی موریسن قرارداد و تا کنون ساختمانهای بزرگ در حوزه گرشک بند کجکی، کانال بغرا و شمالان و مارجه، ساختمان دستگاه برق گرشک، سرکهای داخل پروژه، سروی‌های انجنیری و زراعتی به پایه تکمیل رسیده است.

بند گجکی: در نقطه (۹۶،۵ کیلومتری) شرق گرشک در ماه می ۱۳۲۹-۱۹۵۰ شروع در نوامبر ۱۳۳۱-۱۹۵۲ تکمیل شد. ارتفاع بند ۹۴ متر، طول ۲۷۳ متر، عرض در حصه قاعده (۴۰۰) متر حجم پرکاری بند (۳۲۲۵۰۰۰) مکعب متر، امکان تولید قوه برق ۱۲۰۰۰۰ کیلووات است، طول جهیل بند ۵۸ کیلومتر، عرض اوسط جهیل ۲ کیلومتر.

سر بند بغرا: بنای کانکریتی است که برای انحراف آب به نهر بغرا در (۸ کیلومتری) شرق گرشک بطول ۱۸۰ متر و عرض ۱۲ متر و ارتفاع ۳،۷ متر اعمار گردیده دارای دروازه‌ها برای کنترول جریان آب در نهر می‌باشد.

نهر بغرا: حفر آن در ۱۳۲۹-۱۹۵۰ عیسوی به پایه تکمیل رسیده است. این نهر که دارای ۷۵ کیلومتر طول و ۲۳۰۰ مکعب فت فی ثانیه ظرفیت نهائی می‌باشد پروژه‌های زراعتی نادعلی مارجه و شملان را آبیاری می‌کند. در طول نهر ساختمانهای متعددی برای کنترول انتظام جریان نهر و توزیع آب به انهار فرعی وجود دارد. در موضعیکه نهر از شیله‌های سیلابی عبور می‌کند سیفن‌های بزرگ در محل تقاطع ساخته شده است. پر چاوه‌های نهر آب اضافه از حاجت را بدریا می‌اندازد در نزدیکی گرشک از نشیب کافی نهر برای تولید قوه استفاده شده و محل فابریکه برق به قوه (۴۵۰۰) کیلو وات اعمار گردیده است.

نهر شملان: شاخه از نهر بغرا است که ۶۶ کیلومتر طول و ۷۵۰ مکعب فت در ثانیه ظرفیت دارد این نهر برای آبیاری پروژه شملان آب کافی تهیه می‌کند، در طول نهر آبشارهای خورد و بزرگ متعددی موجود است که بحیث منابع تولید قوه برای برق آسیاب بها و غیر ازان استفاده شده می‌تواند.

نادعلی: به اندازه (۴۰) هزار جریب زمین زراعتی بفاصله ۴۰ کیلومتری غرب گرشک واقع بوده با نهر بغرا آبیاری می‌شود ساختمان انهار فرعی و جویچه‌های آبیاری و تسطیح زمین قابل از سال ۱۳۳۰ انجام گردیده، بحدود پنجصد تعمیر دو فامیله و چهار فامیله برای رهایش ناقلین

در پنج قریه اعمار و ۱۳۰۰ خانوار ناقل درین پروژه از سال ۱۳۲۹ به بعد مسکون شده‌اند کار شستشوی زمین از املاح مضره زراعتی و احداث زاه‌بره‌های خروجه و غیره اصلاحات اراضی آن تاکنون جریان یافته است.

مارجه: پروژه جدید دشتی است که بوسیله بغرا آبیاری می‌شود. رقبه زمین (۵۵۰۰۰) جریب وکار حفر کانال آبیاری آن‌که شاخه از نهر بغرا است قبلا تکمیل و ساختمان انهار فرعی و زاه‌برهای عمومی و سرک‌های بین پروژه متعاقبا انجام شده است فعلا دستگاه افغانی وادی هیرمند درین پروژه مصرف ساختمان جویچه‌های آبیاری، تسطیح زمین و زابرهای فرعی بوده و اسکان ناقلین بالای اراضی تکمیل شده آن در جریان است.

شملان: باندازه (۸۸۰۰۰) جریب زمین زراعتی بصورت قطعه طویلی در امتداد ساحل غربی دریای هیرمند واقع و دارای زمین درجه اول دوم و سوم می‌باشد. نهر شملان که در ۱۹۵۳ تکمیل شده آب کافی برای زراعت این پروژه تضمین نموده است فعلا تقریبا نصف اراضی این پروژه بوسیله ساکنین محلی زرع می‌شود. کار ساختمان زاه‌برهای عمومی درین پروژه تحت اجرا و بقیه امور انکشافی آن در آینده در نظر می‌باشد.

درویشان: اراضی پروژه درویشان در ساحل جنوبی دریای هیرمند در منطقه گرم‌سیر واقع و (۱۱۰۰۰۰) جریب زمین را احتوا می‌کند. آبیاری این پروژه بوسیله نهر جدید درویشان که از دریای هیرمند منشعب می‌شود در نظر گرفته شده و فعلا کار حفر نهر مذکور در جریان است. بحدود ۳۰ هزار جریب زمین این پروژه در گذشته تحت زرع بوده و بوسیله انهار متعددی که از دریا آب می‌گیرد آبیاری شده است. کار حفر نهر درویشان بظرفیت ۹۰۰ مکعب فت در ثانیه از نقطه ۱۰ کیلومتری شمال قریه درویشان در اواخر سال ۱۳۳۵ آغاز و تاکنون بحدود ۱۴ کیلومتر کار حفریات نهر مذکور ادامه یافته است. تکمیل ساختمان نهر تا ۷۰ کیلومتر جزء پروگرام کار است. این نهر طوریکه فوقا اشاره شد به (۱۱۰۰۰۰) جریب زمین پروژه درویشان آب کافی تهیه خواهد نمود. فعلا کار حفر نهر مذکور و ساختمان‌های متعلقه آن بشدت جریان دارد.

سراج: بالاتر از محل تقاطع دریاهای هیرمند و ارغنداب در منطقه بین هر دو دریا پروژه سراج واقع و (۱۳۰۰۰۰) جریب زمین زراعتی را احتوا می‌کند که از آنجمله تقریباً ۹۰ هزار جریب آن فعلا زراعت می‌شود و ۵ هزار خانوار نفوس در آن مسکون است. کار توسعه و اصلاح نهر سراج و اصلاحات اراضی و زاه‌کشی این پروژه جزء پروگرام کار آینده وادی هیرمند می‌باشد.

انهار فرعی و زابرها: علاوه بر ساختمان‌های بزرگ آبیاری که در فوق تذکر یافت در اثنای سال ۱۳۳۵ کار حفر جویچه‌های آبیاری و انواع زاه برهای خروجی و تسطیح اراضی در پروژه مارجه آغاز و به اندازه (۱۶۵۰۰) جریب زمین این پروژه جویه‌کشی، تسطیح و قابل زراعت گردیده و در دسترس ناقلین گذاشته شده است.

سرکها: سرک لشکرگاه تا سرک عمومی قندهار و گرشک بطول ۴۷کیلومتر، پرکاری با خاک جغله اندازی تسطیح و ساختمان پلچک‌های کانکریتی آن در سال ۱۳۳۵ تکمیل و ترافیک جریان یافته است. ساختمان سرک مارجه الی درویشان بطول ۳۷کیلومتر پخته‌کاری جغله اندازی تسطیح و ساختمان پلچک‌های آن در سال ۱۳۳۵ تکمیل شده است ترمیم سرک عمومی قندهار و گرشک بطول ۱۲۵ کیلومتر، جغله اندازی تسطیح و ساختمان معابر کانکریتی در محل تقاطع شیله‌های آن در سال ۱۳۳۵ انجام شده است.

تعمیرات: از فعالیت‌های عمرانی وادی هیرمند ساختمان کمپ رهایش متخصصین و کاریگران در حصه درویشان است که در ابتدای سال ۱۳۳۵ شروع و تکمیل آن در اخیر سال ۱۳۳۵ صورت گرفته است. کمپ مذکور دارای بارکها، منازل رهایش و اطاقهای بود و باش بوده و تماما با وسائل عصری مجهز می‌باشند علاوتا عمارات دفاتر، تحویلخانه‌ها در کمپ چاه انجیر که مرکز دستگاه افغانی است عمارت تحویلخانه بزرگ عصری و ماشین شاپ تعمیر و یک سلسله عمارات دفاتر و منازل رهایش مستخدمین روی دست گرفته شده که اکثرا در آستان تکامل رسیده است. در لشکرگاه کار ساختان مسجد جامع که سنگ تهداب آن را در بهار ۱۳۳۵ بدست اعلیحضرت همایونی گذاشته شده باکار ساختمان عمارت بزرگ بانک لشکرگاه در طول سال ۱۳۳۵ در جریان بوده سنگ کاری هر دو عمارت با سنگ مرمر انجام و کاشی‌کاری قسمت خارجی مسجد تحت اجرا است بصورت مجموعی تخمین پنجاه فیصد کار آن تکمیل گردیده است.

بارکهای رهایش مامورین و سه عمارت رهایش فامیلی در سال ۱۳۳۵ در لشکرگاه جدیدا تعمیر شده است. در نادعلی چهار محراب مسجد به چهار قریه جدید اعمار و تکمیل گردیده علاوتا کار ساختمان گدام غله و شفاخانه در جریان بوده است. در مارجه کار ساختمان تعمیر مکتب و عمارات رهایش مامورین ادامه داده شده است. ترمیم کمان تاریخی قلعه بست و کانکریت ریزی سطح فوقانی کمان در اثنای سال ۱۳۳۵ اجرا شده است.

فابریکه برق آبی نهر بغرا: کار ساختمان کانکریتی تهداب فابریکه در ضمن ساختمان نهر

بغرا قبلا اساس گذاشته شده است تکمیل ساختمان مذکور و نصب دو یونت توربین و جنریتر برق در سال ۱۳۳۵ تحت اجرا گرفته شده است. فابریکه مذکور بحد نهائی دارای سه یونت مولد برق خواهد بود که بصورت مجموعی (۴۵۰۰) کیلو وات قوه برق تولید خواهد کرد و با نصف دویونت فعلی مجموعی تولید قوه آن (۳۰۰۰) کیلو وات می‌باشد. تاکنون بقیه کارهای ساختمانی تعمیر فابریکه تکمیل و نصب دو توربین با گورنرها و جبنریترها و ترانسفارمرها و سویچبوردها در خود فابریکه انجام یافته است، نصب پایه‌ها و تمدید لین‌های تنشن بقوه (۴۴) هزار ولت از فابریکه تا گرشک چاه انجیر نادعلی و لشکرگاه بطول مجموعی بیشتر از ۶۰ کیلومتر انجام یافته است در سب ستیشن‌های لشکرگاه، چاه انجیر، مارجه و گرشک کار نصب سویچ گیرها و ترانسفارمرها انجام یافته.

عمرانات ناحیه حکومت اعلی گرشک قرار ذیل است.

۱ـ حوزه بلدی گرشک به سه ناحیه تقسیم گردیده: ناحیه اول ناحیه دوم ناحیه سوم:

۲ـ تعداد خانه‌واری سابقه آن از روی نمره‌هائیکه در سال جاری از طرف ریاست بلدیه نصب گردیده بدو صد و یک خانه می‌رسد یک اندازه حویلی‌های جدید التعمیر دیگر نیز موجود است که تخمین به پنجا و یک حویلی خواهد رسید که جمله سه صد حویل می‌شود.

۳ـ تعمیرات شخصی بدون حویلی‌ها مروجه اهالی چند تعمیر حکومتی که بنام کوتی حکومت اعلی تعمیر مترولوژی و کلوپ مستوفیت، مکتب، شفاخانه و تعمیر سابقه قوما ندانی امنیه دیگر اعمار نگردیده. تخمین پنج دربند کاروانسرای جدید و سابقه در گرشک موجود است.

در حوزه خود بلدیه هفت محراب مسجد موجود است که دو مسجد آن بنام مساجد جامع و بقیه بنام مساجد محلی یاد می‌شود. دو دربند حمام در گرشک در داخل منطقه بلدیه می‌باشد یک جاده عمومی که از طرف شمال به جنوب امتداد یافته و دو طرفه آن دکاکین است بنام جاده عمومی یاد می‌شود.

۴ـ زیارت‌های متبرکه: زیارت سیدمحمد آقای تاجدار، زیارت سیدسیاه‌پوش، زیارت شاه چراغ و زیارت سیدمیرداود.

۵ـ پل‌های مشهور گرشک: اول پل دریای هلمند که در سال ۱۳۱۷ از طرف کمپنی جرمنی ساخته شده دوم پل نهربغرا است که در سال ۱۳۲۸ از طرف کمپنی موریسن کنودسن تعمیر گردیده و داخل منطقه بلدیه واقع است. سوم پل پیش روی هوتل که در سال ۱۳۳۶ از طرف خود ریاست بلدیه تعمیر شده.

صورت تشکیل حکومت اعلی گرشک:

الف ـ حکومت درجه اول.

۱ـ حکومت نهر سراج.

ب ـ حکومت درجه ۲.

۱ـ حکومت کرمسیر.

۲ـ حکومت موسی قلعه.

۳ـ حکومت نوزاد.

ج ـ حکومت درجه ۳:

۱ـ حکومت نادعلی.

د ـ حکومت درجه ۴:

۱ـ حکومت بغنی باغران.

۲ـ حکومت دیشو.

هـ ـ علاقه‌داریها:

۱ـ علاقه‌داری ریگ متعلق حکومت گرمسیر.

۲ـ علاقه‌داری کجکی (سابق زمینداور) متعلق حکومت موسی قلعه.

۳ـ علاقه‌داری ساربان قلعه متعلق حکومت نهر سراج.

۴ـ علاقه‌داری واشیر متعلق حکومت نوزاد.

۵ـ علاقه‌داری ناوه بارکزائی متعلق حکومت نادعلی.

مکاتب گرشک:

در حوزه حکومت اعلی گرشک ۶ باب مکتب ابتدائی و ۱۹ باب مکتب دهاتی از طرف وزارت معارف دائر گردیده است.

الف ـ مکاتب ابتدائی: مکتب ابوالفتح بستی واقع گرشک، مکتب وزیر فتح‌خان واقع گرشک مکتب هاشم سیروانی واقع سنگین، مکتب قاضی غلام محمد واقع کجکی، مکتب داور واقع زمینداور، مکتب اسعد سوری واقع حکومت نوزاد.

ب ـ مکاتب دهاتی: مکتب موسی قلعه، مکتب تخته پل، مکتب سرهند، مکتب شهرگ، مکتب کاریز قران، مکتب کتوزی، مکتب بر نوزاد، مکتب بوستان‌زی، مکتب نسوزائی، مکتب مهاجرین، مکتب آب بازان، مکتب لوی باغ نادعلی، مکتب شین باغ نادعلی، مکتب زرغون کلی

نادعلی، مکتب میان رودی، مکتب وردکهای نادعلی، مکتب درویشان علیا، مکتب کافرکوه، مکتب سنگین وکلای حوزه حکومت اعلی گرشک در شورای ملی هفت می‌باشند قرار شرح زیر:

وکیل گرشک، وکیل نهر سراج، وکیل گرمسیر، وکیل موسی قلعه، وکیل نوزاد، وکیل دشت رود و کوچی، وکیل ریگستان.

در سال ۱۳۳۶ مرکز حکومت اعلی که درگرشک بود به لشکرگاه منتقل و شهرگرشک مرکز حکومت نهر سراج تعیین گردید.

گرشکی: قریه‌ئیست بفاصله ۴۵،۵کیلومتر در جنوب قریه خی وگ در علاقه حکومت درجه ۲گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۲۶ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۴ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرکچ: موضع چاه‌داریست در جنوب ولی چاه در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک متعلق ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۶ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۳۸ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرکک: قریه‌ئیسنت بفاصله ۱۴ کیلومتر در شرق موسی قلعه متعلق حکومت درجه ۳ موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۵۵ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۱ دقیقه ۵۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرکک: قریه‌ئیست بفاصله ۳،۵کیلومتر در جنوب قریه اناردره متعلق حکومت درجه ۲ اناردره مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۴۰ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۳ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرکه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در غرب شیوه مربوط حکومت کلان کنرها که در ۷۰ درجه ۲۷ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۵ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرگان: موضعیست بفاصله ۲۲،۵ کیلومتر در جنوب غرب شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۴ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۸ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرگندی: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵کیلومتر در شمال غرب ده لابا در علاقه حکومت درجه ۲ رودات مربوط حکومت کلان شنوار متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۲۵ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۸ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرگی: قریه‌ئیست بفاصله ۵۵ کیلومتر در جنوب غرب تولک مربوط حکومت اعلی غورات که در ۶۳ درجه ۱۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۴ دقیقه ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرگی رود: نهریست بفاصله ۲۰،۵ کیلومتر در جنوب غرب قریه حوض میرداود در علاقه حکومت درجه ۳ گذره متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۷ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرلامه: کوهیست در جنوب شرق قلعه دوست محمد در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که در تخمین ۶۸ درجه ۳۰ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۰ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرم: موضعیست بفاصله ۷۳،۵ کیلومتر در غرب صالحان کاریز در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۴ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۳۵ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرم آب: قریه‌ئیست بفاصله ۶ کیلومتر در غرب قلعه گدام در علاقه حکومت درجه ۳ ترین مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۵۰ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۶ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرم آب: قریه‌ئیست بفاصله ۴۲ کیلومتر در شرق فراه مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۳۰ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۵ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرم آب: رودیست بفاصله ۶۶،۵ کیلومتر در جنوب شرق گرشک در علاقه کشک‌نخود مربوط ولایت قندهار موقعیت آن بخط ۶۴ درجه ۵۴ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۱ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرم آب: قریه‌ئیست بفاصله ۲۲،۵ کیلومتر در شمال خوگیانی در علاقه حکومت درجه ۴ کشکنخود مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۹ دقیقه ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرم آب: دریائیست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه گدام در علاقه حکومت درجه ۳ ترین متعلق ولایت قندهار در ۶۵ درجه ۵۱ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۹ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرم آب: قریه‌ئیست بفاصله ۳۷کیلومتر در شمال قریه عبدالرحمن در علاقه حکومت درجه ۴ اجرستان متعلق حکومت کلان ارزگان مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲۸ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۱ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرمابه پائین: کوتلیست بفاصله ۱۶،۵ کیلومتر در جنوب شرق دولت‌یار در علاقه حکومت درجه ۳ چخچران مربوط حکومت اعلی غورات که در ۶۵ درجه ۵۵ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرماوه: قریه‌ئیست بفاصله ۴۱ کیلومتر در جنوب شرق دولت‌یار در علاقه حکومت درجه ۳ چخچران متعلق حکومت اعلی غورات که در ۶۵ درجه ۵۳ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۸ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرمخ: قریه‌ئیست بفاصله ۹۱ کیلومتر در جنوب غرب غرب میدان خوله در علاقه منگل مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۳۰ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۷ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرمسکی: قریه‌ئیست بفاصله ۳،۵ کیلومتر در شمال قلعه نو در علاقه حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۷ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرمسیر: حکومتیست درجه ۲ مربوط حکومت اعلی گرشک که تخمین در ۶۴ و ۶۵ درجه ۸ و ۵۵ دقیقه ۱۲ و ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ و ۳۱ درجه ۲۳ و ۲۶ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

این حکومتی شامل یک علاقه‌داری است که بنام علاقه‌داری ریگ معروف است. حکومت گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک می‌باشد. شمال آن را تا گرشک ریگستان و دشتهای مارگوی حکومت کلان چخانسور احاطه کرده و غرب آن قریه رودبار علاقه‌داری ۴ برجک چخانسور و سائر نقاط مربوط علاقه‌داری مذکور است. از طرف جنوب به خط سرحدی بلوچستان محدود و شرق آن را قلعه بست و گذربارانه علاقه‌داری ناوه بارکزائی و اراضی مربوط نهر بغرله در بر دارد.

مساحه سطحیه آن تقریبا ۲۲۰۵۰ کیلومتر مربع بوده و نفوس مجموعی آن بشمول علاقه‌داری‌های مربوط در حدود چهل هزار نفر تخمین می‌شود.

قراء و قصبات مرکز حکومتی: قریه شمالان، قریه هزار جفت، قریه ده زکریا، قریه خاره کوه،

قریه سین‌آباد، قریه درویشان علیا، قریه درویشان سفلی، قریه توپی، قریه برتاکه علیا، قریه برتاکه سفلی، قریه لکی، قریه سفار، قریه بنادر علیا، قریه لویه واله (جوی کلان)، قریه لندی واله (جوی کوتاه)، قریه بگت علیا، قریه بگت سفلی، قریه لندی، قریه دیوالک، قریه خان‌نشین، قریه نو.

پیداوار:

الف ـ محصولات زراعتی: گندم، جو، کل جو، جواری، زیره سفید، کوکنار، پنبه، ماش، مشنگ، عدس، لوبیا، شبدر، رشقه، گل آفتاب‌پرست، بیدانجیر، ارزن، زردک، شلغم، لبلبو، کدو، بادنجان رومی، بادنجان سوسنی، تربوز و خربوزه می‌باشد.

ب ـ میوه‌جات سردرختی: عبارتست از انگور، انجیر، سیب، انار، زردآلو، آلوچه، توت، گرده آلو.

ج ـ نباتات مفیده:

۱ـ زردک ریگی.

۲ـ اشنان که اهالی در شستن لباس بجای صابون کار می‌گیرند.

۳ـ بارک، بته‌ای است که اول برای دباغی ازان استفاده می‌کنند و ثانی از سوختاندن آن با برگ و شاخ سکسول اشقار بدست می‌آورند که برای صابون‌پزی بکار می‌رود.

۴ـ کرمسک، بیخ گیاهی است که در دباغی ازان کار می‌گیرند. در رنگ‌آمیزی نخ نیز ازان استفاده می‌کنند و برای دفع مرض پیچ نیز استفاده می‌شود.

۵ـ تربوز ابوجهل: برای مسهل استعمال می‌کنند اگر آبیکه از نم کردن آن بدست می‌آید با گل مخلوط و سقف خانه ذریعه آن کاگل شود خانه یزشرتحشرات موذیه محفوظ می‌ماند.

حیوانات:

الف ـ اهلی: حیوانات اهلی عبارت است از: گاو، گوسفند، اشتر، بز، اسپ و الاغ، اشتران مهاری اینجا که یکنوع آن رودباری و نوع دیگر سندی است. خیلی را هوارو و تیز رفتاراند. چون اکثر حصص منطقه ریگزار است اهالی بیشتر ازین نوع اشتر استفاده می‌کنند اشتر رودباری کم جثه و سرخ رنگ بوده گوش‌های خورد دم کوتاهی دارد و سریع الحرکه و حساس‌تر است. جنس سندی که رنگ آن به سیاهی مایل است در جثه قوی و رفتار آن هموارەتر و نسبت به رودباری کندرو است. اسپ این جا بعضا از جنس شورابک است این نوع اسپان گوش‌های تیز و سر کوچک و کم گوشت داشته خیلی چالاک می‌باشند. الاغ آن که از جنس مگرانی می‌باشند بسیار قوی بوده و رفتار سریع و هموار دارند در قوه و حمل حتی با اسپ برابری می‌کند. ولی چون این نوع الاغ‌ها مخصوص سواری است در بارکشی ازان کار گرفته نمی‌شود.

ب ـ حیوانات وحشی: حیوانات وحشی عبارت است از آهوی دشتی، خرگوش، خوک، گرگ، کفتار، شغال، روباه و سگ آبی درین منطقه بجز سگ آبی که قلت داشته و فقط در دریای هیرمند پیدا می‌شود باقی سایر حیوانات مذکور بکثرت وجود دارد.

طیور: در تیرماه و زمستان انواع مرغابی و قتان در دریا و بقره‌قره و کتو در اراضی مزروعی فراوان است، دراج و توغ دری در مناطق جنگلزار سواحل دریا زیاد می‌باشد. در بهار جل واگن و بعضا خیل‌های بزرگ سارک نیز در آنجا می‌آیند. کبک و تیهور، لنده قاز نیز وفرت دارد.

جنگل در سواحل دریا جنگل‌های بته گز و در ریگزارها سکسول کثرت دارد.

پیشه اهالی: اهالی عموماً بدهقانی و تربیه مواشی مصروفیت داشته و بعضا تجارت هم می‌کنند زنان اینجا به پشم‌ریسی و گلیم و قالین‌بافی مهارت دارند. یکنوع گلابتون‌دوزی نیز در بین‌شان رائج است.

مزارات: مزارات معروف عبارت است از:

۱ـ مزار جلیرگ بابا در قریه شمالان اهالی بروحانیت او عقیده زیاد دارند.

۲ـ مزار ملاکبلی صاحب در هزار جفت که یکی از علمای متبحر قرن ۲۰ بوده خصوصاً در احادیث دست قوی داشته است و مردم بسیاری ازو استفاصه کرده‌اند. اهالی علاوه بر مقام علمی او را یکی از روحانیون می‌دانند.

۳ـ مزار امیر بلند که در درویشان واقع است.

۴ـ مزار خواجه ماش واقع درویشان.

۵ـ مزار خواجه غیب در قریه لکی.

۶ـ مزار فقیر سرتور در کرتاکه.

۷ـ مزار صالح جان در قریه لکی.

۸ـ مزار شیخ حسن در قریه سفار.

طرز آبیاری چون این حکومتی در دو طرفه دریای هیرمند افتاده است آبیاری اراضی آن از دریای و عموما رود آبی است. بندیکه اعمار آن اخیرا در نظر گرفته شده اگر تعمیر شود این منطقه آینده خوبی دارد.

نوع اراضی چون اراضی عموما در سواحل دریا واقع شده لهذا متشکل از لای و گل سیاه و آمیخته با ریگ است و خیلی قوی و برای هر گونه زراعت خصوصاً پنبه و نیشکر و زیره استعداد فوق‌العاده دارد.

منطقه گرمسیر طوریکه نامیده شده هوای گرم دارد معذالک برای صحت مضر نیست و اهالی‌ای علی العموم تنومند و با صحت و با نشاط می‌باشند.

واردات و صادرات اهالی ملبوسات، و چای بوره و تیل خاک و مواد کارآمد و آلات زراعتی خود را علی العموم از مرکز حکومتی اعلی و قندهار و یا از مرکز کابل وارد می‌کنند صادرات تجارتی‌شان عبارت از زیره و پوست و پشم حیوانات می‌باشد زیره آن صادر می‌شود اما از کاه آن در رنگ‌آمیزی نخ و پشم استفاده می‌کنند گندم آن هم اگر از مصرف خود اهالی افزونی کند به قندهار برده و فروخته می‌شود. اگر طرز آبیاری آن ذریعه اعماربندی بر دریای هیرمند خوب شود، حاصلات دیگری از قبیل نیشکر و پنبه و تربوز بدست آمده می‌تواند.

معارف علاوه بر مدارس خصوصی و تعلیمی که در مساجد بعمل آمده یک باب مکتب دهاتی در قریه شاتوت و در همین اواخر یکباب مکتب دهاتی در قریه لکی دائر گردیده است.

گرمسیر: قریه‌ئیست بفاصله ۳۰ کیلومتر در غرب خواجه علی متصل سرک در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۲ درجه ۴۳ دقیقه ۱۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۱ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرمک: قریه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در شمال قلعه نو در علاقه حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۷ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرمک: قریه‌ئیست بفاصله ۵۰،۵ کیلومتر در شمال شرق بالامرغاب مربوط حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۴۷ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۴ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرمک: قریه‌ئیست بفاصله ۱۷ کیلومتر در جنوب غرب چلریز در علاقه حکومت درجه ۲ میدان مربوط حکومت کلان لوگر ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۲۷ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۵ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرمک: کوتلیست بفاصله ۳۵،۵ کیلومتر در جنوب شرق بالامرغاب مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۳۴ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۷ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرمه: قریه‌ئیست بفاصله ۳۸،۵ کیلومتر در جنوب شرق نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۳۹ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرنگو: کوتلیست بفاصله ۴۶ کیلومتر در غرب گلران مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۲۱ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۸ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرو: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در شمال غرب چهل خانه در علاقه حکومت درجه ۴ دهله مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۱۲ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۹ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گروغش: کوهیست در شمال غرب مرکز فراه در علاقه حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۴۹ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۸ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گره: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر در جنوب غرب شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۶ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۳ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گره باوه: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در شمال غرب قریه باسول در علاقه حکومت درجه ۳ مهمنددره مربوط حکومت کلان شنوار متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۰ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۶ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گره بری: قریه‌ئیست بفاصله ۵،۵ کیلومتر در غرب کنر مربوط حکومت کلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۸ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۶ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گره تپه: قریه‌ئیست بفاصله ۳۵،۵ کیلومتر در شمال غرب میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۱۸ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرهی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر در شمال غرب قریه باسول در علاقه حکومت درجه ۳ مهمنددره مربوط حکومت کلان شنوار متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۷ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۹ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرهی خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۴۱ کیلومتر در جنوب شرق نمله در علاقه حکومت کلان خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۱۵ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۰ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گری: قریه‌ئیست بفاصله ۱۷،۵ کیلومتر در شمال غرب چغه‌سرای متصل سرک مربوط

حکومت کلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۶ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۷ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گری: قریه‌ئیست بفاصله ۳۸ کیلومتر در جنوب غرب قلعه سرکاری مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۳۴ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۶ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گری: موضعیست بفاصله ۳۲،۵ کیلومتر در شمال شرق قلعه حمیدخان در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۱۱ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۲۴ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گری: نهریست بفاصله ۴۵،۵ کیلومتر در شمال شرق قلعه حمید در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۴ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۲۵ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گری: کوهیست در جنوب غرب جلدک مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که در تخمین ۶۶ درجه ۲۶ و ۳۳ دقیقه ۳۴ و ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۳ و ۴۶ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گری: کوهیست در غرب صالحان کاریز به ارتفاع تخمین ۱۶۷۷ متر در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۲۱ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۳۳ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گریزان: قریه‌ئیست بفاصله ۵۲ کیلومتر در شمال غرب قلعه گاوها در علاقه حکومت درجه ۳ چخچران مربوط حکومت اعلی غورات که در ۶۴ درجه ۵۱ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۳ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گریگاه: موضعیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در جنوب شرق بری گنبد در علاقه پامیر نزدیک سرچشمه آمودریا مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۴ درجه ۶ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۴ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گزاه: قریه‌ئیست بفاصله ۴۳ کیلومتر در شرق حوض میرداود در علاقه حکومت درجه ۳ گزره مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۳۲ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۸ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گزخون: قریه‌ئیست بفاصله ۵۴،۵ کیلومتر در شرق قلعه پنجه در علاقه حکومت درجه ۴

واخان مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۲ درجه ۴۲ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گزدره: دریائیست بفاصله ۵۸ کیلومتر در جنوب شرق خم در علاقه حکومت درجه ۲ درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۱۱ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه ۱۹ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گزدره: قریه‌ئیست بفاصله ۴۸،۵ کیلومتر در جنوب شرق خم در علاقه حکومت درجه ۲ درواز نزدیک دریای گزدره مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۱۰ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه ۱۸ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گزدره خورا کوتل: کوتلیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در شمال قریه زرغون شهر در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۲۶ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۸ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گزدره کوتل: کوتلیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال قریه زرغون شهر در علاقه حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۲۳ دقیقه ۵۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۶ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گزستان: کوتلیست بفاصله ۲۶ کیلومتر در جنوب غرب کشم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۶۹ درجه ۴۶ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۲ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گزستان: نهریست بفاصله ۳۹،۵ کیلومتر در جنوب غرب کشم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۶۹ درجه ۴۶ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۲ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گزک: دشتیست در جنوب سرخ شهر در علاقه حکومت درجه ۴ کهمرد مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۴۵ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۶ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گزک: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در جنوب شرق جگدلک در علاقه حکومت درجه ۲ سرخ رود مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۴۹ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گزک: قریه‌ئیست بفاصله ۴۸،۵ کیلومتر در جنوب شرق شیرآباد در علاقه حکومت کلان

قلات مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۵۹ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۶ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گزک: قریه‌ئیست بفاصله ۳۴ کیلومتر در شمال شرق چخانسور متصل خاش رود مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۱۹ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۰ دقیقه ۵۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گزکین (گزگین): قریه‌ئیست بفاصله ۱۲ کیلومتر در شمال مرکز فراه مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۹ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۹ دقیقه ۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گزگورک: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۶،۵ کیلومتر در جنوب مرکز حکومت درجه ۴ بغلان مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۳۴ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گزند: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در شمال فیض‌آباد مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۳۸ دقیقه ۱۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱۱ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گزه: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در شمال مرکز شهر غوریان مربوط حکومت کلان غوریان متعلق ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۲۸ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گزه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب مرکز غوربند متصل سرکیکه بطرف شبرمی رود مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۳۲ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۴ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گزیزآب: قریه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر بطرف شمال شرق سرای خواجه در علاقه حکومت کلان کوهدامن مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۹ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۶ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گشت: قریه‌ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر در جنوب قریه دوست‌آباد در علاقه حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۲۷ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۷ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گشتل: قریه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در جنوب قریه اچین در علاقه حکومت کلان شنوار

مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۱ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳ دقیقه ۵۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گشته: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر در جنوب شرق قریه سنگر در علاقه جلال‌آباد مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۸ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گشته: موضعیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در شمال غرب شاه‌کوت در علاقه حکومت درجه اول کامه مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۰ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گشی اسلم: قریه‌ئیست بفاصله ۹،۵ کیلومتر بطرف شمال گرداب متصل سرک در علاقه دوآب مربوط حکومت درجه ۴ کهمرد مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۱۸ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۵ دقیقه ۱۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گکچه: قریه‌ئیست بفاصله ۳۷ کیلومتر در جنوب شرق هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۲۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۵ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گگ‌چه: قریه‌ئیست بفاصله ۳۰،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه نو متصل سرکیکه بطرف کشک می‌رود مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۴۹ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۲ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گگچه: قریه‌ئیست بفاصله ۳۷ کیلومتر در جنوب شرق شهر هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۲۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۵ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گگری: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب قریه شاه جوی متصل دریای ترنک مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۲۲ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۷ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل‌آباد: قریه‌ئیست در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۴۷ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۳۳ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل احمد: کوهیست به ارتفاع تخمین ۱۹۰۵ متر در جنوب شرق قلعه السراج در علاقه حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۱۹ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل ارکتی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۷ کیلومتر در جنوب شرق خمیاب مربوط حکومت درجه ۳ قرقین در حوزه حکومت اعلی شبرغان که در ۶۵ درجه ۵۲ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲۸ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل باز: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در شمال میدان خوله در علاقه حکومت درجه ۲ جانی خیل منگل مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۴۳ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۲ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل باغ: بطرف جنوب مغرب دارالفنون بفاصله تقریبا ۵ کیلومتر در مدخل دریای کابل موضع چهار دهی واقع بوده دریای کابل از بین آن می‌گذرد. توسط سرک مستقیمی بهم مربوط می‌گردند. این باغ بنابر داشتن قوریه‌های غلو و اشجار سایه‌دار و بیشه‌ها و گل گشت‌های مقبول و زیبای خود که هر حصه آن محرکه افکار شاعرانه است. برای گذشتاندن روزهای رخصتی و تفریح موافق بوده در هر گوشه و کنار آن بروزهای جمعه در موسم بهار میله‌های سرور و بر کیفی بمشاهده می‌رسد یک کافی قشنگ و خوشنمائی هم در آن وجود دارد بر علاوه برای گذشتاندن شب پارکهای کوچک از طرف حکومت تهیه شده است. بجانب شرق این باغ بر فراز یک تپه بلند عمارت با شکوه و بدامن آن باغ شخصی زیبائی از سردار شاه محمودخان جلب توجه می‌نماید این باغ بطرز و سلیقه مخصوص ترتیب و به اشجار و بته‌های گوناگون زینتی مزین گردیده در فراز تپه پیش روی عمارت مذکور یک حوض بزرگی برای آب بازی ساخته شده است.

گل بافان: قریه‌ئیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر در جنوب شهر هرات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۷ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل بهار: علاقه‌داری‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در شمال شرق جبل السراج مربوط حکومت درجه ۴ جبل السراج متعلق حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۱۵ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۸ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

این حوزه بسمت شرق چاریکار مرکز حکومت اعلی پروان دریای سلسله کوه هندوکش که از شرق به غرب امتداد یافته است واقع گردیده و از آنجا تخمین ۱۷،۵ کیلومتر فاصله دارد سرک عمومی که از شهر کابل شروع شده از مرکز چاریکار به سمت شرق متوجه و باینجا منتهی می‌شود و ازینجا تا بمرکز کاپیسا تگاب و نجراب می‌رسد، دریای پنجشیر و نیلاب که از دره شتل می‌آید درینجا بهم یک جا شده یک پل مستحکم آهنین در بالای دریای پنجشیر در گلبهار

در وقت امیر حبیب الله‌خان شهید آباد شده یک مسجد جامع در حد سرک و نزدیک پل نیز از تعمیرات عصر مذکور است، در گلبهار یک عده دکاکین و یک کاروانسرای نیز وجود دارد گلبهار از باعثیکه آب و هوای آن خوب صحت‌بخش است در سه موسم بهار، تابستان و اوائل خزان تفرجگاه خاص و عام می‌باشد و بالخصوص در آخر بهار و اوائل تابستان که موسم و فصل توت است زیادتر تردد و تفرجگاه مردم واقع می‌شود. لذا یک باغ عمومی نیز در آنجا آباد گردیده است یک راه ازینجا به پنجشیر رفته است که موتر تا پنجشیر رفت و آمد دارد فابریکه نساجی گلبهار که از بزرگترین فابریکات خواهد شد در شرق گلبهار به مسافه تخمین ۳ کیلومتری در دشت شیخان خیل زیر تعمیر است.

یک مسجد جامع بزرگ نیز در قرب فابریکه مذکور تعمیر گردیده است. پیداوار زراعتی گلبهار گندم، جو، جواری، مشنگ، پنبه، شرشم، شبدر، شلغم، زردک، ماش و شالی است، مرچ سرخ، بادنجان رومی و سوسنی، تربز، خربزه، بادرنگ و تره نیز کاشته می‌شود.

پیداوار سردرختی آن توت، زردآلو، انگور، سیب، آلوبالو، بهی و آلوچه است، چارمغز نیز درینجا نموی خوب می‌کند از درختان غیر مثمر بید چنار، سفیدار و عرعر درینجا غرس می‌گردد که برای تعمیرات بکار می‌رود، پیداوار کوهی آن درخت بلوط، سیاه چوب، بشال، خنجک، بته بوتی، شری، سبزی سیاه مستار، وهان، سانزی، سمارق و چکری می‌باشد که بعضی در محروقات و برخی برای خوراک و بعضی هم در ادویه مستعمل می‌گردد، چون درخت بلوط در کوهای آن به کثرت پیدا می‌شود ازین سبب زغال نیز ازان تهیه می‌شود.

حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند، بز، مرکب و اسپ می‌باشد، حیوانات وحشی آن گرگ، روباه و خرگوش است، پرندگان آنجا عبارت است از مرغ خانگی، مرغابی، فیل مرغ، کبک، بودنه، کبوتر، مرغابی وحشی، کلنگ، لک‌لک، قره‌قوش شیخ باز، داغ سر، زاغ، فاخته، کل مرغ عکه، هدهد، مینا و اقسام گنجشک‌ها درینجا شکار پرندگان وحشی بسیار مروج است. برای شکار مرغابی تالاب هاجور می‌کنند شکار این مردم زیاده‌تر در موسم بهار صورت می‌گیرد آب و هوای آن در تابستان نسبتا گرم، در زمستان سرد و در بهار و خزان معتدل است به سبب کثرت آب و جریان دریای پنجشیر ازینجا و وفرت نباتات تابستان آن گوارا و فرح‌بخش گردیده است نوع خاک آن برای نموی نباتات بسیار مساعد می‌باشد، پیشه اهالی زراعت، نساجی، و دکانداری می‌باشد. کرباس سفید و خط‌دار درینجا بافته می‌شود، از یک نوع پنبه که مله‌ئی نامیده می‌شود کشمیره مله‌ئی می‌بافند که از تکه آن کرتی‌ها می‌سازند، رشتن چرخه و حلاجی

مخصوص زنان است. درینجا چرخه و گهواره که اطفال دران استراحت می‌کنند نیز ساخته می‌شود، زیارت بابه خال محمد مجذوب که دارای تعمیر زیبائی است در کنار نهر نیلاب واقع گردیده و زیارتگاه می‌باشد.

یک باب مکتب رسمی در اینجا از طرف وزارت معارف دائر گردیده که تعمیر آن جدید و بصورت عصری می‌باشد.

گل بیان: قریه‌ئیست بفاصله ۲۰،۵ کیلومتر در جنوب شرق بلچراغ در حوزه علاقه‌داری درجه اول درزآب متعلق حکومت درجه ۲ بلچراغ مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۵ درجه ۲۰ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۲ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل بی‌بی: قریه‌ئیست بفاصله ۶۵ کیلومتر در جنوب شرق شهر هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۴۵ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۳ دقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل بید: قریه‌ئیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در جنوب انتر در علاقه حکومت اعلی غورات که در ۶۴ درجه ۳۰ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۱ دقیقه ۱۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل بیرا: قریه‌ئینست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در غرب سردار کلی در علاقه حکومت کلان خوست مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۵۱ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۷ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل پادشاه: قریه‌ئیست بفاصله ۲۹،۵ کیلومتر در شرق گردیز مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۲۳ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۶ دقیقه ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل پری: کوتلیست بفاصله ۲۷،۵ کیلومتر در شرق کنر مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۸ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۱ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل جنگ کوتل: کوهیست بفاصله ۴۰ کیلومتر در شمال شرق نگشی در علاقه حکومت اعلی غورات که در ۶۵ درجه ۲۳ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۷ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل چینه دره: نهریست بفاصله ۶۰،۵ کیلومتر در شمال شرق قادس در علاقه حکومت کلان

بادغیسات مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۳۹ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل خاک: قریه‌ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در جنوب غرب نیک در علاقه حکومت درجه ۴ یکاولنگ مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۵۳ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۳۳کیلومتر در جنوب شرق تیزین در علاقه حکومت درجه ۳ حصارک غلزائی مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۴۷ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۸ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلدار: قریه‌ئیست بفاصله ۵۲،۵ کیلومتر در شمال مرکز تاشقرغان (خلم) مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه ۴۵ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۹ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل داگ: قریه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر در جنوب شرق قریه شاه‌کوت در علاقه حکومت درجه اول کامه مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۸ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۵ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلدان قشلاق: قریه‌ئیست بفاصله ۸۱کیلومتر در جنوب غرب شهرک مربوط حکومت اعلی غورات که در ۶۳ درجه ۵۴ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۷ دقیقه ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل دره: کوتلیست بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف جنوب بتخاک مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۱۷ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل دره: قریه‌ئیست بفاصله ۹کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه زیدآباد متصل رود ایرنگ در علاقه حکومت کلان لوگر مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۱۲ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل دره: قریه‌ئیست بفاصله ۲۲،۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق بتخاک مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۲۵ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلراز: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر در شرق سر پل در حوزه علاقداری درجه ۳ بلخاب

متعلق حکومت درجه اول سنگچارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۵۲ دقیقه ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۸ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلران: قریه‌ئیست بفاصله ۷۳،۵ کیلومتر در شمال شرق کهسان در علاقه حکومت درجه ۲ گلران مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۴۰ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۶ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلران: حکومتی درجه ۲ مربوط حکومت کلان بادغیسات متعلق ولایت هرات است که در تخمین ۶۱ و ۶۲ درجه ۴ و ۵ دقیقه ۱۶ و ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ و ۳۵ درجه ۳۷ و ۵۴ دقیقه ۱ و ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی بارتفاع ۷۶۴ متر از سطح بحر واقع و حدود آن شرقاً متصل است به منطقه کشک غرباً بدریای هری‌رود، جنوبا به علاقداری کهسان و برخی از حصص غوریان و حکومت جوی نو و شمالا سرحد روسیه.

زمین آن بعضا هموار و قسمت بزرگ آن از تپه‌ای خاکی و کوهستانی تشکیل یافته هوای آن در تابستان نهایت گرم و در زمستان معتدل می‌باشد زیرا در زمستان بارانهای خفیف باریده و برف کمتر می‌بارد و بزودی آب می‌شود.

نباتات زراعتی آن عبارت از گندم، جو، جواری، نخود، شرشم، خربزه، تربز، و میوه‌جات آن زردآلو، شفتالو، ناک، سیب، انگور، بهی، انار و غیره می‌باشد. اشجار بی ثمر مانند بید، عرعر، چنار نیز درینجا زیاد تربیه می‌شود.

سلسله کوهی که از جنوب منطقه گلران می‌گذرد شاخه‌ئی از کوه دوندر بوده بارتفاعات مختلفی نشیب و فراز حاصل و بالاخره بخاک ایران منتهی می‌گردد. در گلران انهار مشهور وجود ندارد لذا زراعت آن عموما للمی‌کاری است تنها در بعضی قراء مانند خواجه قاسم، بابای فرق و شهر بندر نهرهای کوچکی دیده می‌شود که برای آبیاری مناطق مذکور از آنها کار گرفته می‌شود، دریای هری‌رود که از سواحل غربی آن می‌گذرد بحدود دهند ذولفقار یک حصه اراضی را آبیاری می‌نماید و در همین منطقه بعضی نواحی دهنه ذولفقار جنگل پسته وجود دارد که بنام پسته لق یاد می‌شود و مساحه آن تقریباً ۱۲ کیلومتر مربع می‌باشد.

مرکز حکومت درین علاقه واقع بوده و قراء مربوطه آن در اطراف و نواحی آن بمسافه‌های دور و نزدیک واقع است. اهالی عموما زراعت پیشه و مالدارند و در وقت جمع‌آوری پسته که اغلبا در ماه سنبله شروع می‌شود از پسته لق پسته جمع می‌نمایند و به مرکز حکومتی نقل داده به تجاریکه کار صادرات پسته را بدست دارند به فروش می‌رسانند هکذا از مواد تجارتی آن پشم

گوسفندی، گوسفند و روغن می‌باشد که صادرات زیادی دارد، صنعت قالین و قالینچه‌بافی گلران خیلی مشهور است و اقسام قالین و قالینچه ترکمنی، منچولی، بلوچی، کودرنی و یعقوبخانی در آنجا بافته می‌شود نوع اول الذکر بسیار مشهور است ولی اغلب اقسام مذکوره به خارج صادر می‌شود.

در قریه‌های قره‌باغ، شهربند، چغلی، غیشوری، خواجه قاسم، غورقند، آب سفید، کاریز الیاس، زیرکی مربوط گلران برخی آثار تاریخی دیده می‌شود که دست حوادث آنها را از بین برده و جای آنها را بیک سلسله خرابه زار تحویل داده است و در سالهای اخیر مردم بنای آبادی را در آنجا گذاشته‌اند به گلران سرک و جاده‌ئی تمدید نیافته است ولی در دشتها سرکی تمدید و دو طرفه آن بواسه جدول اراضی دو طرفه آن تشخیص شده و این سرک بدو حصه تقسیم گردیده است:

یک سرک آن از مرکز حکومتی تا کوتی کاریز الیاس، تهانه خطائی، دهنه ذوالفقار و دوم آن از مرکز حکومتی تا علاقداری کهسان امتداد دارد.

حیوانات اهلی این منطقه عبارت از اسپ، خر، گاو، بز، گوسفند و اشتر است، حیوانات وحشی مانند آهو، خرگوش، روباه نیز وجود دارد مرغهای اهلی از قبیل کبوتر، مرغابی، مرغ خانگی و مرغهای وحشی مانند کبک، سی‌سی و مینا هم زیاد است. در گلران یک باب مکتب دهاتی نیز دائر بوده و یکنفر وکیل از طرف اهالی این حکومتی انتخاب و بشورای ملی فرستاده می‌شود.

گلزار: قریه‌ئیست بفاصله ۸۰ کیلومتر در جبوسنگ ماشه در علاقه حکومت درجه ۳ جاغوری مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۱۳ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۳ دقیقه ۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلزار: قریه‌ئیست بفاصله ۴۹،۵ کیلومتر در شمال غرب شاه جوی در علاقه حکومت درجه ۳ دای چوپان حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۱۱ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۱ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلزارخان: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در جنوب غرب گرشک که در ۶۴ درجه ۲۹ دقیقه ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۶ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلزاری: دریائیست که بفاصله ۲۷ کیلومتر در جنوب غرب حوزه شاه در علاقه شیوه مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۱۵ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۴۹ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل زمریالی کاریز: موضعیست بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر در غرب قلعه دوست محمد در علاقه کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در تخمین ۶۷ درجه ۱۶ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۵ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل زنگر: قریه‌ئیست در حکومت درجه ۳ پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان و از رخه (مرکز حکومت پنجشیر) تخمیناً ۷ کیلومتر فاصله دارد و بسمت شمال شرق آن واقع گردیده است این قریه از هر طرف با کوها محاط می‌باشد پیداوار زراعتی آن گندم، جو، جواری، باقلی، ارزن، ماش، شرشم، شلغم، زردک و شبدر است. پیداوار سردرختی آن توت، زردآلو، انگور، چارمغز، بادام، سیب، آلوچه و آلوبالو می‌باشد، از اشجار غیر مثمر بید، سفیدار و عرعر در آنجا دستیاب می‌گردد که در عمارات بکار برده می‌شود، پیداوار کوهی آن سیاه چوب، خنجک، بادام کوهی، بشال، بلک، بوتی، پرکندول، کمای، علف غوغن می‌باشد. اخیرالذکر خوراک عمده زمستانی گوسفند و بز می‌باشد و از مابقی بعضی در محروقات کار می‌گیرند. سبزیجات کوهی آن عبارت است از شری، سبزی سیاه، سوهان، سانزی، پیاز کوهی، سیر کوهی، سمارق و چکری و نباتات طبی آن بوی مادران، مستار، سومالی، جوانی، بادیان، زوف، خاکشیر و کنوچه می‌باشد.

حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند (گدی)، بز و مرکب است. حیوانات وحشی آن گرگ، روباه، خرگوش بعض جای خرس و پلنگ می‌باشد. طیور آن مرغ خانگی، مرغابی، بودنه، کبک، کبوتر، زاغ، مرغ، هدهد، عکه، فاخته، باشه، شیخ باز، قره‌قوش و اقسام گنجشک‌ها می‌باشد آب و هوای تابستان آن معتدل، زمستان سرد و بهار و خزان گوارا دارد، کوها و اطراف آن برفگیر می‌باشد. نوع خاک آن گرچه ریگی است مگر با آن هم زمین مزروعی آن حاصل خوب می‌دهد. پیشه اهالی آن زمینداری است چون این موضوع در قرب جبال واقع گردیده است برای تربیه حیوانات موقعیت مناسبی دارد.

گلستان: قریه‌ئیست بفاصله ۳۵،۵ کیلومتر در جنوب قلعه سرکاری مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۴۴ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۳ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلستان: موضعیست بفاصله ۲۳،۵ کیلومتر در شمال قریه جوینو مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۵۲ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلستان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در جنوب غرب اسپند متصل سرک در علاقه خواجه عمری مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۸۶ درجه ۴ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۶ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلستان: علاقه‌داری درجه اول و مربوط حکومت درجه ۲ بکوا می‌باشد این علاقه‌داری که یک ساحه کوهستانی است از طرف شمال مربوط است به حکومت پرچمن متعلق حکومت اعلی غورات، از جانب غرب به علاقه‌داری بالا بلوک فراه از طرف جنوب بدل آرام و از سمت شرق بواشیر حکومت اعلی گرشک ارتباط دارد. موقعیت جغرافیائی گلستان بین تخمین ۶۳ و ۶۴ درجه ۲۶ و ۵۳ دقیقه ۲۴ و ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۶ و ۵۹ دقیقه ۶ و ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مساحه آن تخمینا ۷۷۷۶ کیلومتر مربع و نفوس مجموعی آن بیستهزار تخمین می‌شود.

قصبات و قراء کلان آن:

قریه تل کمند، قریه قلعه کهنه که در عین حال مرکز علاقه‌داری می‌باشد، قریه سیاه کوته، قریه کوهتلک، قریه گنبد، قریه تنگی، قریه لرتی درین قریه یک مکتب دهاتی هم موجود است قریه غوزنی، قریه بقال درین قریه یکباب مکتب ابتدائیه دائر است. قریه شاتوت. قریه اولار، قریه پشت اولار، قریه قلعه میان، قریه قلعه نو، قریه قمبران، قریه فیض‌آباد، قریه چینی گی، قریه اسمعیل زائی، قریه ایران، قریه میدان جبه، قریه نل، قریه سپند، قریه بندنو، قریه سنگ سوراخ، قریه چرا، قریه غنیمرغ، قریه توت، قریه مغل‌آباد، قریه کوتی، قرهی غورمه، قریه خلنگ، قریه چکاو، قریه شور، قریه لاشان، قریه مالمند، قریه چنار، قریه گورزنک، قریه رودزرد، قریه والوزغر، قریه بهار، قریه جور، قریه انارک، قریه کرباس، قریه غرغری، قریه اسد و کمالان.

پیداوار زراعتی: مزروعات این حوزه تنوع دارد که دلیل بر قابلیت خاک آن می‌باشد و بقولات ذیل کاشته می‌شود: گندم، جو، جواری، برنج باریک، برنج لک، ماش، مشنگ، لوبیا، کنجد، ارزن، پنبه، باقلی، شبدر، رشقه، زردک، شلغم، گل آفتاب‌پرست، بید انجیر، تربوز، خربوزه، بادرنگ، بادنجان رومی، بادنجان سیاه، نخود، تنباکو، کوکنار.

نباتات مفیده: درین منطقه نباتات مفیدی هم موجود است که اهالی حسب عادت ازان استفاده می‌کند برخی ازین نباتات قرار ذیل است:

۱ـ کلپوره «ترخ کوهی» این بته را نم کرده آب آنرا برای دفع تبهای موسمی و معده دردی می‌نوشند نتیجه مثبت می‌دهد.

۲ـ مروندی: از چوب آن برای سوخت و از برگ آن برای رنگریزی نخ کارآمد گلیم و قالین استفاده می‌کنند، رنگی که ازین بته بدست می‌آید ززد است.

۳ـ اسفرزه، زیره سیاه، زیره سفید، تربوز ابوجهل که از هسته آن برای مسهل کار می‌گیرند. خراسم، بته‌ئی است که بصورت دوا بکار می‌برند، مخلصه دوائی است که برای دفع سمیاب کار می‌دهد.

اشجار میوه: میوه‌های سردرختی که در منطقه گلستان یافت می‌شود عبارتست از، ناک، انگور، انار، شفتالو، شلیل، انجیر، عناب، سیب، زردآلو، بهی، آلوی سیاه، آلوچه، آلو بخارا جوز و توت.

اشجار غیر مثمر آن: النج، سیاه چوب، بید، پنجه چنار، شنگ و سفیدار وجود دارد.

اشجار مثمر و میوه کوهی: درخت خنجک: حبوبی دارد که آنرا شکستانده مغزش را می‌خورند و بعضا آنرا سائیده قطغ می‌سازند اگر آنرا بکوبند از یک مقدار کم آن روغن بسیار و خیلی خوشگوار است بدست می‌آید که مقوی و صحت‌بخش است.

درخت کسور این هم نوعی از خنجک است مگر نسبت به خنجک کوچک و نرم‌تر است و بسهولت جویده و خورده می‌شود این دانه هم روغن زیاد و مفیدی دارد.

کرور هسته آنرا گرفته می‌جوشانند و بعد از جوش شرین و قابل استفاده می‌شود.

ژرگه هسته این هم مصل کرور قابل استفاده است.

زرشک نجیر کوهی رواش، انار کوهی، انگور کوهی، جوز کوهی، بادام تلخک، زردک ریگی، پیاز کوهی علاوتا برخی مواد مفید دیگری مثل شیرخشت، عسل و مومیائی درین منطقه پیدا می‌شود.

طرز آبیاری: آبیاری این منطقه بصورت عمومی از رودبار می‌باشد فقط چند قریه آن از قبیل خلنگ، اسد و کمالان، چکاو، شورکوتی، غورمه، توت، مغل‌آباد، چرا غنیمرغ بذریعه آب کاریز آبیاری می‌گردد.

نوع اراضی: چون این منطقه کوهستانی است اراضی آن اکثرا وادی‌های کم عرض بوده و گرچه استعداد زرعی آن به پایه زمین‌های بکوا نمی‌رسد برای زرع بعضی حبوب و محصولات استعداد خاصی دارند.

مزارات: مزارات مشهور قرار ذیل است مزار بابا عبدال در قریه تل کمند اهالی بروحانیت او عقیده بسیار دارند و او را صاحب ولایت و کرامت می‌دانند مزار ظریف جان در قریه چرا، مزار

بی‌بی دوست در قریه مالمند، این بی‌بی را خواهر امیر یعنی امیران که مزار او در چخانسور است می‌دانند. اهالی خصوصاً برای دفع از گزیدن و سگ مار بمزار او مراجعه می‌کنند.

پیشه اهالی: اهالی اینجا دو طبقه‌اند، کوچی و دهاتی، مردم کوچی علی العموم به تربیه مواشی مشغول بوده در فصل بهار و تموز به سیاه بند می‌روند و در زمستان و تیرماه در اینجا بود و باش دارند مردم دهاتی بزراعت و تجارت می‌پردازند دو طبقه زنان، دوخت و کلابتون‌دوزی، و بعضا بافت گلیم هم رائج است.

حیوانات اهلی: عبارتست از اشتر، بز، گوسفند، گاو، الاغ و اسپ. گوسفند آن از جنس گوسفند قندهاری بوده، قد پست و دنبه کشال دارد، پشم آن کمی درشت ولی الیاف آن دراز است از یک گوسفند بصورت عمومی در هر بار ۳ الی ۵ پا و پشم حاصل می‌شود و سال دو مرتبه پشم آن گرفته می‌شود.

حیوانات وحشی: آهوی دشتی، دو نوع آهوی کوهی یعنی بزی و گوسفندی خرگوش، پلنگ، گرگ، شغال، خفک، روباه و گربه وحشی می‌باشد.

طیور: بلبل، کبک، تیهو، کبک زرین، زاغچه، کلنگ، بقره‌قره، جل و اگن پیدایش دارد.

هوا: چون این منطقه نزدیک غورات و سیاه بند واقع است در زمستان برف باری داشته معذالک هوای بسیار مساعد و معتدل دارد منطقه گلستان مخصوصا در بهار با انواع گل و اشجار و سبزه مزین می‌گردد و هوا و فضای روح‌بخشی دارد.

وجه تسمیه: منطقه گلستان طوریکه از اسم آن پیداست واقعا به سبب وفرت گل و ریاحین خود بنام گلستان تسمیه شده است لیک منطقه کوهستانی آن را چون واقعا کوهای سر بفلک کشیده دارد لذا کوهستان نامیده‌اند.

واردات و صادرات: اشیائیکه از مرکز ولایت مربوط آن و دیگر مراکز ولایات درین منطقه وارد می‌شود عموما اقشمه چای و بوره تیل خاک و دیگر مواد ضروری و آلات و ادوات زراعتی است. اقلام عمده صادراتی آن، پشم، زیره، پوست حیوانات، شیرخت و عسل می‌باشد. معلوم می‌شود که اگر ماشین‌های تیل‌کشی در دسترس‌شان گذاشته شود، چون مواد روغن‌دار خیلی مفید و پر منفعتی از قبیل، خنجک، کسور، بیدانجیر، گل آفتاب‌پرست، کنجد، زغر، شرشم وافر دارند. روغنیات هم یکی از اقلام صادراتی‌شان را تشکیل خواهد داد.

گلستان: قریه‌ئیست در رخه مرکز حکومت درجه ۳ پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان این موضع بطرف غرب سرک موتررو واقع گردیده از سرک بجانب غرب بتدریج بلند شده می‌رود و

بالاخره بیک سطح مرتفع منتهی میگردد، سمت غربی این قریه بکوهی اتصال دارد که بنام کوه کاریلا یاد می‌شود، یک تعداد زمینی که در بین این قریه و کوه کاریلا واقع شده (خمبیا) گفته می‌شود، گلستان به سببیکه هوای خوب و منظره زیبا دارد باین نام موسوم گردیده است.

پیداوار زراعتی آن گندم، جو، جواری، باقلی، ارزن، شرشم و شبدر می‌باشد. پیداوار سردرختی آن توت، انگور، زردآلو، آلوچه، چارمغز و سنجد است از اشجار غیر مثمر سفیدار، بید و عرعر در آنجا پیدا می‌شود که در تعمیرات بصرف می‌رسد. حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند «گدی»، بز و مرکب می‌باشد، مرغ خانگی هم درینجا تربیه می‌شود. حیوانات وحشی آن گرگ، خرگوش، روباه و شغور است، از طیور وحشی کبک زیاد پیدا می‌شود، بودنه، قره‌قوش، مرغابی، زاغ، عکه، هدهد و اقسام گنجشک‌ها نیز درینجا دیده می‌شود.

پیداوار کوهی آن بته، بولی، بلک، کمال، شری، سوهان، سانزی چکری، سمارق و مستار می‌باشد، که در محروقات و ادویه و خوراک از آنها کار گرفته می‌شود آب و هوای آن در تابستان اندک گرم و در زمستان سرد و در فصل بهار و خزان معتدل می‌باشد، چون در یک سطح مرتفع واقع گردیده در تابستان بادهای سرد و موفق مزاج می‌وزد. پیشه اهالی زمینداری، دکانداری و غیره است.

گل شیر: دریائیست بفاصله ۲۹،۵ کیلومتر در شمال شرق شهبان در علاقه نهر سراج مربوط حکومت اعلی گرشک که در تخمین ۶۴ درجه ۵۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۰ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل غندی (تل توتو): موضعیست بفاصله ۷۷،۵ کیلومتر در غرب مندل در علاقه حکومت درجه اول شین‌دند متعلق حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۱ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل گاو: موضعیست بفاصله ۶ کیلومتر در جنوب غرب کرخ متعلق حکومت درجه ۴ کرخ مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۳۲ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۶ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل کوتل: کوتلیست بفاصله ۲۴،۵ کیلومتر در شمال قلعه کانسی در علاقه حکومت درجه ۳ چخچران مربوط حکومت اعلی غورات که در ۶۵ درجه ۱۵ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل کوه: کوهیست در جنوب غرب شهر غزنی مربوط حکومت اعلی غزنی که تخمین در ۶۷

درجه ۴۵ و ۴۴ دقیقه ۱۲ و ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۳ و ۲۶ دقیقه ۷ و ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل محمد: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در جنوب غرب کنج در علاقه نادعلی مربوط حکومت کلان چخانسور متعلق حکومت عنی فراه که در ۶۱ درجه ۴۹ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل محمد: قریه‌ئیست بفاصله ۷۳،۵ کیلومتر در جنوب شرق جلدک در علاقه حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک مربوط حکومت کلان قلات متعلق ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۵۰ دقیقه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۱ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل محمدخان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه گدام در علاقه حکومت درجه ۳ ترین مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۴۳ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۵ دقیقه ۱۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلمش: دریائیست بفاصله ۴۸ کیلومتر در شمال قریه حیدرباجی در علاقه حکومت درجه ۲ موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۵ درجه ۵ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۹ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل منک: قریه‌ئیست بفاصله ۴۱،۵ کیلومتر در جنوب قلعه کف در علاقه حکومت درجه ۲ درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۱۰ دقیقه ۲۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۴۹ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل نه سالار: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰۱ کیلومتر در غرب جوین متعلق حکومت اعلی فراه که در ۶۰ درجه ۴۹ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۷ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلودهن: موضعیست بفاصله ۳۱ کیلومتر در جنوب شرق چاربرجک مربوط حکومت کلان چخانسور متعلق حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۱۹ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۰ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گل ورس: کوهیست در جنوب شرق قریه سرپل در علاقه بلخ آب متعلق حکومت درجه اول سنگچارک در حوزه حکومت اعلی شبرغان که در تخمین ۶۶ درجه ۵۲ و ۵۸ دقیقه ۲۵ و ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۱ و ۲۵ دقیقه ۱۲ و ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلوری: دریائیست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر در جنوب غرب صالحان کاریز در علاقه حکومت

درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۳۷ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۳۳ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گله: کوهیست در شمال کرخ مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۲۸ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۰ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گله بید: نهریست بفاصله ۳۴،۵ کیلومتر در شمال غرب هرات در علاقه حکومت درجه اول انجیل مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۳ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گله بید: قریه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در شمال قلعه نگشی در علاقه حکومت اعلی غورات که در ۶۵ درجه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گله توت تگاب: نهریست بفاصله ۱۱۰ کیلومتر در جنوب شرق شین‌دند متعلق حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۵۴ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۳ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گله خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در غرب قلعه سرکاری مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۴۲ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۱ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گله شور: موضعیست بفاصله ۳۲ کیلومتر در شمال قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۱۴ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۵ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلی: قریه‌ئیست بفاصله ۴۴،۵ کیلومتر در شمال غرب قلات غلزائی مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۵۰ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۸ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلی: قریه‌ئیست بفاصله ۴۴،۵ کیلومتر در جنوب شرق شهر جلال‌آباد مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۶ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۲ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلیان: یکی از قریه‌های چارده غوربند بوده مربوط حکومت درجه ۲ غوربند متعلق حکومت اعلی پروان می‌باشد این قریه بسمت شرق سرک عمومی واقع گردیده و در یک سطح

نسبته مرتفع‌تر وقوع یافته.

پیداوار زراعتی آن گندم، جو، باقلی، شرشم، شبدر، کچالو، بادنجان رومی، بادنجان سوسنی، پیاز، سیر، مرچ سرخ، گشنیز، بادرنگ و تره می‌باشد. پیداوار سردرختی آن توت، بادام، انگور، شفتالو، زردآلو، آلوبالو، ناک، سیب، بهی، چارمغز و سنجد است. از اشجار غیر مثمر بید، چنار، سفیدار، عرعر و شنگ و بته گلاب درینجا دستیاب می‌گردد.

حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند، بز و مرکب است حیوانات وحشی آن گرگ و روباه است، طیور آن عبارتست از مرغ خانگی، مرغابی وحشی، بودنه، باز، قره‌قوش، کبوتر، باشه، پتول، زاغ، هدهد، عکه، قرچه و انواع گنجشکان. پیشه اهالی آنها مختلف بوده بعضی دهقان و برخی آهنگر و قسمتی هم دکاندار می‌باشند چون حاصلات زمینی این قریه خوراکه اهالی را بخوبی تکافو کرده نمی‌تواند، ازین سبب بعضی ازمردم میوه‌های تازه و خشک را ذریعه مرکب‌ها در بامیان و غیره مواضع برده در عوض آن غله‌جات بدست می‌آورند هوای آنجا بواسطه کثرت اشجار در تابستان معتدل، زمستان آن اندک سرد است برف‌گیری آن کمتر می‌باشد بهار و خزان آن معتدل خوش‌آیند و سروربخش است.

گلی چاه: موضعیست بفاصله ۴۳،۵ کیلومتر در شمال کهسان در علاقه حکومت کلان غوریان مربوط ولایت هرات که در ۶۱ درجه ۱۳ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۸ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلی چاه: موضع چاه‌داریست بفاصله ۳۷ کیلومتر در شمال صالحان کاریز در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۳۸ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۴۳ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گلیم باف: قریه‌ئیست بفاصله ۳۶،۵ کیلومتر در جنوب شرق شهر میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۵۵ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۹ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گم آب: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در جنوب قریه سرماقول مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۳۳ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۳ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گمان گر: موضعیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر در غرب اندخوی مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۵ درجه ۴ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۸ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع

است.

گمبد (گنبد): قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در غرب قریه حوض شاه در علاقه شیوه مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۲۸ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۴۳ دقیقه ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گمبد (گنبد): قریه‌ئیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر در علاقه حکومت درجه ۳ خاکریز مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۳ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۷ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گمبد سوریز: قریه‌ئیست در علاقه زمین داور مربوط حکومت درجه ۲ موسی قلعه متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۲ درجه ۴۵ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۱ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گمبذ (گنبد): قریه‌ئیست بفاصله ۸۶ کیلومتر در شمال سیستان چاه در علاقه زمینداور مربوط حکومت درجه ۲ موسی قلعه متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۲ درجه ۳۴ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گمبذ یکدست: قریه‌ئیست بفاصله ۳۴،۵ کیلومتر در شمال غرب چاربرجک مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۵۰ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۲۹ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گم برگیری: کوتلیست بفاصله ۵۲،۵ کیلومتر در شمال اسمار مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۳۷ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۴ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گمبیری: دشتیست در جنوب غرب قریه شیوه در علاقه حکومت کلان کنرها مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۱۹ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۱ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گمچی: موضعیست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف جنوب علاقه شیرزاد در علاقه حکومت درجه اول خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۵۴ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۳ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گمران: قریه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر بطرف شرق قریه زایدآباد نزدیک دریای لوگر مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۸ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴

درجه ۱۷ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گمک: قریه‌ئیست بفاصله ۳۶کیلومتر در جنوب شرق نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۳۵ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنبد: قریه‌ئیست بفاصله ۳۶،۵کیلومتر در شمال غرب قریه شهیدان مربوط حکومت درجه ۲ موسی قلعه متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۳۳ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۶ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنبد: قریه‌ئیست بفاصله ۳۵،۵کیلومتر در جنوب شرق قلعه سرکاری بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۵۹ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۱ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنبد ثانی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰کیلومتر در شمال غرب قلعه سرکاری بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۳۷ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۴ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنبد ثانی: قریه‌ئیست بفاصله ۴۱،۵کیلومتر در شمال غرب شهیدان در علاقه حکومت درجه ۲ موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۳۱ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۸ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنبد سرخ: قریه‌ئیست بفاصله ۳۸کیلومتر در جنوب شرق کشکنخود مربوط ولایت قندهار که در ۶۴ درجه ۴۷ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۵ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنج: قریه‌ئیست بفاصله ۶،۵کیلومتر در شمال قریه دوست‌آباد متعلق حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۲۶ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۲ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنج آباد: قریه‌ئیست بفاصله ۴۱،۵کیلومتر در شمال شرق مرکز فراه مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۲۷ دقیقه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۷ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنج نه: قریه‌ئیست بفاصله ۶۵،۵کیلومتر در جنوب غرب تکزار در علاقه حکومت درجه اول سنگ چارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۵ درجه ۵۳ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد

شرقی و ۳۵ درجه ۴۷ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنجه سر: کوهیست در جنوب قریه دربند به ارتفاع تخمین ۱۷۶۶ متر در علاقه حکومت درجه ۳ ممنددره مربوط حکومت کلان شنوار متعلق ولایت ننگرهار که در تخمین ۷۱ درجه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گندآب: کوتلیست بفاصله ۴۸،۵ کیلومتر در شمال قلعه سرکاری در علاقه حکومت درجه ۲ دره صوف مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزارشریف که در ۳۷ درجه ۱۹ دقیقه ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۳ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنداد: موضعیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در علاقه حکومت درجه اول انجیل مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۸ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنداد: موضعیست بفاصله ۱۷،۵ کیلومتر در جنوب شرق چاربرجک مربوط حکومت کلان جخانسور متعلق حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۱۲ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۳ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنداد: قریه‌ئیست بفاصله ۲۷،۵ کیلومتر در جنوب غرب قریه دولت‌یار در علاقه حکومت درجه چخچران مربوط حکومت کلان غورات متعلق ولایت هرات که در ۶۵ درجه ۳۵ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنداد: قریه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر در شمال سرخ قلعه در علاقه حکومت درجه اول بهسود متصل دریای تگاب و کجاو مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۹ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۸ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گندری: نهریست بفاصله ۲۴ کیلومتر در شرق قلعه حمیدخان در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در ۶۹ درجه ۱۲ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۳ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گندری سر: کوهیست در شمال شرق قلعه حمیدخان به ارتفاع تخمین ۱۵۷۴ متر در علاقه حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۱۱ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۵ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گندم ریز: قریه‌ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر در شمال غرب قریه حیدرباجی در علاقه

حکومت درجه ۲ موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۵ درجه ۳ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۳ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گندمک: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب غرب نمله مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۷ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قریه مذکور نسبت به بعضی قریه‌جات ننگرهار آب و هوای خوشگوارتر را دارا بوده و میوه‌جات گوناگون از قبیل انار بیدانه، انار دانه‌دار، انگور، سیب، شفتالو، بهی، زردآلو، توت، چارمغز و غیره دارد ساکنین قریه مذکور طول عموم خوگیانی می‌باشد شالی، ماش، گندم، جوار و غیره در آنجا زرع می‌شود مردم آنجا غریبکار و زراعت‌پیشه می‌باشند.

گندنی: قریه‌ئیست بفاصله ۳۶،۵ کیلومتر در جنوب شرق جلال‌آباد مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۶ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۸ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گندو (شیطان گم): دشتیست در جنوب غرب قلعه السراج در علاقه ۴ حکومت لغمان مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۷ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنده: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر در شرق زیارت شاه مقصود مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۵ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۷ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنده: قریه‌ئیست بفاصله ۲۲،۵ کیلومتر در جنوب غرب شهر هرات متعلق ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنده‌هار: نهریست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در جنوب شرق صاحب‌زاده در علاقه حکومت کلان لغمان مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۵۹ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۱ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنده بغل: قریه‌ئیست بفاصله ۶ کیلومتر در جنوب شرق قلعه مشک در علاقه حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۷ درجه ۴۰ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۴ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنده چشمه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در جنوب غرب فیض‌آباد مربوط حکومت اعلی

بدخشان که در ۷۰ درجه ۲۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۹ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنده چه: قریه‌ئیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در شمال غرب گرشک در علاقه حکومت درجه ۲ نهر سراج مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۱۷ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۳ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنده خوله: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در جنوب شرق دریزه در علاقه حکومت درجه ۳ جدران متعلق ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۳۹ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۸ دقیقه ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنده غندی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر در شمال شرق علی خیل مربوط حکومت درجه ۲ جاجی متعلق ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۵۱ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۹ دقیقه ۱۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنده قول: قریه‌ئیست بفاصله ۴۳،۵ کیلومتر در شمال غرب قریه سلطان خیل متصل سرک در علاقه حکومت درجه ۲ وردک مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۲۵ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۴ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گندی قلعه: قریه‌ئیست بفاصله ۳۵،۵ کیلومتر در شمال شرق قریه شیوه متصل دره مزار مربوط حکومت کلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۵ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گندین: موضعیست بفاصله ۸۳،۵ کیلومتر در شمال غرب صالحان کاریز در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۳ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۶۹ درجه ۴۱ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنگش کنداو: موضعیست بفاصله ۳۱،۵ کیلومتر در شمال شرق شیوه در علاقه حکومت کلان کنرها مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۴ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۲ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنگه: کوهیست در شمال غرب قلات غلزائی مربوط ولایت قندهار که در تخمین ۶۶ درجه ۳۰ و ۴۲ دقیقه ۴ و ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۱ و ۱۶ دقیقه ۱۳ و ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنگه خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در جنوب غرب نمله در علاقه حکومت درجه

اول خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۲ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گنه: قریه‌ئیست در حکومتی درجه ۳ پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان و بسمت جنوب رخه (مرکز حکومت پنجشیر) واقع بوده و از آنجا تخمینا ۵ کیلومتر فاصله دارد اطراف این قریه را کوها احاطه کرده است، پیداوار زراعتی آن گندم، جو، جواری، ارزن، باقلی، ماش، شرشم، شلغم، زردک و شبدر می‌باشد. پیداوار سردرختی آن توت، انگور، زردآلو، چارمغز، بادام، آلوچه، ارغنجال، آلوبالو و سیب است. از اشجار غیر مثمر بید، سفیدار و عرعر پیدا می‌شود. پیداوار کوهی آن بته، بوتی سیاه چوب، بشال خنجک و گزک است که در محروقات بکار می‌رود، سبزیجات آن عبارت است از شری سبزی سیاه سوهان، چکری و سمارق نباتات طبی آن بوی مادران، جوانی، بادیان، زوف و خاکشیر است حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند (گدی) بز و مرکب می‌باشد. حیوانات وحشی آن گرگ، روباه و خرگوش است، طیور آن مرغ خانگی مرغابی، وحشی، بودنه، کبوتر، کبک، زاغ، عکه، هدهد، شیخ باز، باشه، غال و اقسام گنجشک‌ها می‌باشد.

آب و هوای آن در تابستان اندک گرم زمستان سرد، بهار و خزان معتدل دارد، نوع زمین آن ریگی است با آنهم بواسطه استعمال انبار از زمین‌های مزروعی آن حاصل گرفته می‌شود، پیشه اهالی آن دهقانی و مالداری است درینجا کرباس، تانهای پشمی وطنی و شالها بافته می‌شود.

گنه کان: قریه‌ئیست پر نفوس تخمین در ۶ کیلومتری شهر فراه متعلق حکومت اعلی فراه که متعلق به حوزه مکتب ابتدائی دارآباد می‌باشد. شرح مفصل آن چون مشابهه قریه دارآباد و در آن جا نیز ازین قریه اشاره شده بآن مراجعه گردد.

گنیگر: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر در جنوب شرق سبزاو در علاقه حکومت درجه اول بهسود مربوط حکومت کلان دایزنگی متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۱۷ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گوآهن: قریه‌ئیست بفاصله ۳۳،۵ کیلومتر در جنوب غرب اندر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۱ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۶ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گواچای: قریه‌ئیست بفاصله ۷ کیلومتر در شمال شرق قلات متعلق حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۱۸ دقیقه ۱۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۰ دقیقه

۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گوار: قریه‌ئیست بفاصله ۵۲ کیلومتر در جنوب غرب قلعه سرکاری مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۲۱ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۰ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گواره: موضعیست بفاصله ۶۰ کیلومتر در جنوب قلعه جلدک در علاقه حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک متعلق حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۴۵ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۰ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گواره سنگ: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر در شمال شرق دهانه چاشت در علاقه حکومت درجه ۴ یکاولنگ متعلق حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۲۴ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گوازن: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در شمال شرق گرم آب در علاقه حکومت درجه ۴ اجرستان مربوط حکومت کلان ازرگان متعلق ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۲ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۴ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گواشته: نهریست بفاصله ۳۴ کیلومتر در شمال شرق وازه خواه در علاقه سلیمان خیل مربوط ولایت پکتیا که در ۶۸ درجه ۲۴ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۳ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گواشته: موضعیست بفاصله ۱۹ کیلومتر در شمال قریه خدرخیل در علاقه حکومت درجه ۳ وازه خوا مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۲۲ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۲ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گواشته سر: کوتلیست بفاصله ۲۲،۴ کیلومتر در شمال قریه خدرخیل در علاقه حکومت درجه ۳ وازه خواه مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۱۸ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۲ دقیقه ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گوالک ریگ: دشتیست در شمال غرب جیلی جیل در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۲ درجه ۵۶ دقیقه ۱۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۴۹ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گوبرمنده: کوتلیست بفاصله ۲۸ کیلومتر در جنوب غرب سروبی مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۳۲ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۲ دقیقه ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی

واقع است.

گوت: قریه‌ئیست در پنجشیر و بسمت شمال غرب قریه رخه مرکز حکومت درجه ۳ پنجشیر واقع گردیده مربوط بحکومت اعلی پروان می‌باشد، سمت غربی آن متصل بکوه است، پیداوار زراعتی آن گندم، جو، جواری، باقلی، ارزن، شرشم، شلغم، زردک، شبدر و ماش است. پیداوار سردرختی آن توت، زردآلو، چارمغز، انگور، آلوچه و آلوبالو می‌باشد. اشجار غیر مثمر آن بید، سفیدار و عرعر است، پیداوار کوهی آن بوتی، بته، پرکندول، چکری و سمارق شری، درونه، بوی مادران، سومالی، مستار، جوانی، بادیان، زوف و کنوچه می‌باشد.

حیوانات اهلی آن گاو، گدی، بز، مرکب است، حیوانات وحشی آن گرگ، روباه، خرگوش و شغور می‌باشد. طیور آن عبارت است از مرغ خانگی، کبوتر، کبک، زاغ، کل مرغ، قره‌قوش و انواع گنجشک‌ها.

آب و هوای آن در تابستان اندک گرم، زمستان سرد، در بهار و خزان معتدل است، کوهای آن برفگیر می‌باشد، پیشه اهالی زمینداری و مالداری است.

گوتک (گتک): کوهیست در جنوب شرق قلعه زرنی در علاقه حکومت درجه ۲ بکوا مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۴ درجه ۲۴ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گودرمان: موضعیست بفاصله ۴۷کیلومتر بطرف شمال شرق مرکز غوربند مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۸ درجه ۵۸ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۹ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گوربای: قریه‌ئیست بفاصله ۶کیلومتر در شرق درایم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۲۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۲ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گوربد: موضع چاه‌داریست بفاصله ۲۴کیلومتر در جنوب غرب جوزخیل در علاقه خروار مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۴۲ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۶ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گورکاب: قریه‌ئیست بفاصله ۴،۵کیلومتر در جنوب سورمه قلعه متعلق حکومت درجه اول سر پل مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۱۲ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۲ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گورگی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱،۵کیلومتر در جنوب شاه جوی مربوط حکومت کلان قلات

متعلق ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۲۵ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۶ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گورگی: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در جنوب غرب بست در علاقه حکومت درجه اول نهر سراج مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۱۷ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۵ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گورندی: قریه‌ئیست بفاصله ۲۴،۵ کیلومتر در جنوب شرق چمکنی متعلق ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۵۸ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۳ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گوریر: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در جنوب غرب جبل السراج مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۴ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۸ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گوریل: کوتلیست بفاصله ۷۹،۵ کیلومتر در جنوب شرق ایون در علاقه شیوه مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۱۲ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲۱ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گوش: قریه‌ئیست بفاصله ۴۳ کیلومتر در جنوب شرق شهر هرات مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۳۸ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۷ دقیقه ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گرشته و خواجه زائی: علاقه‌داری درجه ۲ متعلق حکومت درجه اول کامه مربوط ولایت ننگرهار است.

گوش خانه: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر در جنوب شهر قندهار مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۴۱ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۴ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گوک تیمور: قریه‌ئیست بفاصله ۴۰ کیلومتر در جنوب شرق دولت‌آباد در علاقه حکومت درجه ۲ شرین تگاب مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۵ درجه ۱ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۹ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گوکلت: موضعیست بفاصله ۱۷ کیلومتر در شرق قریه خرمنک در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۴۰ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۲۰ درجه

۲۵ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گوکی: قریه‌ئیست بفاصله ۴۲ کیلومتر در جنوب شرق مرکز میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۵ درجه ۴ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۹ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گوگار: قریه‌ئیست بفاصله ۲۲ کیلومتر در جنوب غرب قریه سلطان خیل در علاقه حکومت درجه ۲ وردک مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۲۹ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۵ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گوگامندی (گوگامنده): قریه‌ئیست در جنوب شرق ده سبز متصل دریای کابل مربوط حکومت درجه ۴ سروبی متعلق ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۳۵ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۵ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گوگرم: قریه‌ئیست بفاصله ۳ کیلومتر در شمال قلعه کف در علاقه درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۲۶ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه ۱ دقیقه ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گوگس: قریه‌ئیست بفاصله ۳۳،۵ کیلومتر در غرب قریه روان در علاقه حکومت درجه ۲ درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۴۸ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه ۲۵ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گولدن: موضعیست بفاصله ۵۲،۵ کیلومتر در شمال مرکز خلم مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه ۵۱ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گومل: دریائیست در علاقه حکومت کلان ارگون مربوط ولایت پکتیا که در ۶۸ درجه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گومل: علاقه‌داری است درجه ۳ مربوط حکومت کلان ارگون ولایت پکتیا که تقریباً بفاصله ۵۷ کیلومتر از مرکز حکومت کلان ارگون دورتر است منطقه گومل بسیار وسیع است و دو دریا از بین ان می‌گذرد که یکی از حدود و رخلی دیگری از حدود سروند کتواز منبع گرفته و در حدود چهاونی گومل هر دو دریا با هم یکجا شده بطرف شرق بدیره اسمعیل خان سرازیر می‌شود که اولی نبام لوی گومل و دومی بنام کمکی گومل یاد می‌شود.

حدود گومل از طرف شرق به گل کخ پنبتونستان غربا به کتواز شمالا به مربوطات حکومت

کلان ارگون جنوبا به وارمالی کتواز مربوط می‌باشد.

تخت سلیمان که از قله‌های مشهور سپین‌غر می‌باشد در حصه گومل واقع بوده، در همین کوه حیوانات وحشی مانند شغال، خرگوش، آهو، بزکوهی، و حتی پلنگ، نیز دارد در بعضی نقاط این کوه جنگل جلغوزه، بلوط، ارچه، خنجک، و گز دیده می‌شود. گومل زمین زراعت کمتر داشته و از حیث اینکه آب موجوده گومل شور است درختهای میوه کمتر دارد.

گومل کوتس: موضعیست بفاصله ۵،۵ کیلومتر در غرب قریه دومندی در علاقه حکومت کلان ارگون متعلق ولایت پکتیا که در ۶۸ درجه ۱۵ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۹ دقیقه ۳۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گومی: کوتلیست بفاصله ۶۶ کیلومتر در جنوب شرق قلعه خم در علاقه حکومت درجه ۲ درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۱۶ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه ۱ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گومی: قریه‌ئیست بفاصله ۶۹،۵ کیلومتر در جنوب شرق خم در علاقه حکومت درجه ۲ درواز مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۱۵ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه ۹ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گیار: قریه‌ئیست بفاصله ۴۲ کیلومتر در جنوب جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۴۹ دقیقه ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۷ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گیان: قریه و علاقداری‌ئیست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف جنوب گیان جدران متعلق حکومت درجه ۳ سپیره مربوط حکومت کلان ارگون متعلق ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۲۲ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۵ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

که تقریبا در حدود ۳۰ کیلومتر دورتر بطرف غرب از مرکز ولایت پکتیا واقع بوده و کوهای بلندی دارد که دارای جنگلات زیاد از قبیل ارچه، جلغوزه، بلوط، نشتر و غیره می‌باشد. هوای آن خیلی خوشگوار و زمین زراعتی کمتر داشته و پیداواز زراعتی آن ناقص است.

اهالی آن اکثرا رمه‌های بز و گوسفند دارند. که در کوهای آنجا پرورش می‌دهند تعداد اشتر نیز درین منطقه زیاد است که بواسطه آن کرایه‌کشی نموده گذاره شباروزی خود را می‌نمایند و حدود آن شرقا بکوها و غربا زمین زراعتی دریا و کوه بوده جنوبا و شمالا به کوها مربوط می‌باشد.

گیان جدران: قریه‌ئیست در علاقه حکومت درجه ۳ جدران مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹

درجه ۲۱ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۸ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گیاو: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر در غرب نمله در علاقه حکومت درجه اول خوگیانی مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۸ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گیچه زرد: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در شمال غرب قریه حیدرباجی در علاقه حکومت درجه ۲ موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۵ درجه ۱ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۵ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گیدان: کوهیست در غرب صالحان کاریز به ارتفاع تخمین ۱۳۵۰ متر در علاقه حکومت درجه ۲ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۵ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۲۹ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گیرو: علاقه‌داریست درجه ۳ متعلق حکومت درجه اول اندر مربوط حکومت اعلی غزنی مرکز آن (پته) بوده و تقریبا دارای سه صد خانه می‌باشند.

حدود آن: از طرف شمال بدریای جنگه از طرف شرق به بند (سرده) از طرف جنوب به کوه (زیره) از جانب غرب به علاقه‌داری (آب بند) مربوط حکومت درجه اول مقر اتصال دارد.

کوها در علاقه‌داری گیر و سه کوه متوسط وجود دارد: کوه (جیرکنه) و کوه (نان غوند) و کوه (خواجه لعل) حیوانات اعلی گیرو و گاو، خر، اسپ، اشتر، بز و گوسفند می‌باشد.

حیوانات وحشی: آهو، خرگوش، روباه، گرگ، کفتار و دله خفک است.

طیور اهلی: مرغ خانگی، طیور وحشی عبارت از: کبک، کبوتر، مرغابی، بودنه و لکلک می‌باشد.

صورت آبیاری: بصورت عمومی زمینهای منطقه گیرو، کاریزی است و اراضی بذریعه کاریزها آبیاری می‌گردد و نیز از دریای جلگه که از آن پنج جوی ذیل جدا شده: جوی وده، جوی محکم، جوی وسته متاخان، جوی حصار موسی خیل و جوی حکیم آبیاری می‌گردد دریای جلگه از منطقه گردیز به علاقه گیرو داخل می‌شود.

نباتات و پیداوار زراعتی: گندم، جو، جواری، ارزن، نخود، رشقه، شبدر، تربک، خربزه، تربز، تنباکو، پیاز، بادنجان، گندنا و زردک است گندم طور للمی نیز زرع می‌شود.

اشجار مثمر و غیر مثمر: زردآلو، آلو، شفتالو، سیب، انگور، توت، آلوچه، بید و چنار وجود

دارد.

اشجار کوهی: عبارت از بادام کوهی، خنجک، بنیروه و گل بته کوهی است.

بته‌های کوهی ترخ، گونگو بته، کندبته، ساجق، مرخیری، سماروق، کاسنی، اورلگ، رواش، نغری، پیاز کوهی و لوخ پیدا می‌شود.

معادن: نمک خاکی، که همراه خاک مخلوط بوده و مردم آن منطقه آنرا در آب انداخته و آب صاف و شور آن را در طعام استعمال می‌کنند. سنگ‌های آسیاب و سنگ تابه و آب شور معدنی نیز دران وجود دارد.

مزارات معروف: خواجه پایان سیداوری ولی، خواجه نوربابا، سرتوربابا، و شیخ کلی نیکه. مزارات فوق در کوه خواجه لعل می‌باشد و در بین مردم شهرت دارند یک باب مکتب ابتدائی در مرکز علاقه‌داری گیرو تاسیس گردیده.

گیرو: قریه‌ئیست بفاصله ۱۳ کیلومتر در شرق قریه پای کوتل متعلق حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۶ درجه ۵۷ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گیزاب: منطقه گیزاب در تشکیل اداری حکومت درجه ۴ بوده و مربوط حکومت کلان ارزگان توابع ولایت قندهار می‌باشد که از طرف شرق بحکومت اجرستان و از طرف غرب بحکومت دایکندی مربوط حکومت کلان دایزنگی و از سمت جنوب بحکومت تیزین و از جانب شمال به حکومت شهرستان محدود است اراضی این منطقه بعضی هموار و بعضا کوهستانی است منطقه دشت و بائر ندارد.

هوای آن در تابستان گرم و در زمستان سرد بوده و در قریه‌های کوهستانی آن برف و در دیگر نقاط آنجا باران می‌بارد.

پیداوار زراعتی آن عبارت از گندم، جو، جواری، برنج، ماش، شالی و پنبه می‌باشد و اشجار مثمر آن شفتالو، زردآلو، بادام و شکرپاره است حیوانات پلنگ، روباه و شغال نیز در آنجا یافت می‌شود طیور وحشی کبک، مرغابی، زاغ و زاغچه می‌باشد.

پیشه اهالی اغلبا زراعت بوده و در بعضی قریه‌های آن گلیم و برک ساخته می‌شود و عموما این پیشه را زنها انجام می‌دهند. قریه‌های آن بعضا از یکدیگر دور افتاده و بعضی دیگر به هم نزدیک می‌باشد. دریای هلمند ازین منطقه می‌گذرد نهرهائیکه از آن جدا شده این علاقه را آبیاری می‌نماید علاوتا کاریزهائی نیز وجود دارد که برای آبیاری ازان استفاده می‌شود یکنفر

وکیل از طرف اهالی حکومتی گیزاب انتخاب و بشورای ملی فرستاده می‌شود.

گیزان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۳ کیلومتر بطرف جنوب شرق دوشی متصل سرک متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۴۷ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۵ دقیقه ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گیلان: علاقه‌داری درجه ۲ مربوط حکومت درجه اول مقر متعلق حکومت اعلی غزنی می‌باشد که بطرف غرب مقر بفاصله تخمین ۱۸ کیلومتر واقع است هوای آن در تابستان خیلی گرم و در زمستان بسیار سرد است و در زمستان شب و روز باد شدید می‌وزد برف در زمستان بسیار می‌بارد چون دشت‌های وسیع دارد برف‌ها و بادهای مهلک نیز داشته عبور و مرور از دشت‌های آن خیلی مشکل است در سمت شمال علاقه گیلان کوه هزاره‌جات و جاغوری و سمت جنوب بین علاقه کوه کودی واقع است که تا قندهار امتداد دارد با اینهمه تمامی علاقه گیلان دشت و بیابانهای کویر می‌باشد نهریکه از کوه بهاءالحق از مرکز مقر جدا شده از گیلان بدون آبیاری می‌گذرد و بشاه جوی ازان استفاده کرده می‌شود اما در خود گیلان از آب کاریزها زراعت و آبیاری کرده می‌شود. زراعت این منطقه عبارت از گندم، جو، رشقه، تنباکو و شرشب بوده خربوزه و تربوز خیلی زیاد است و خاک آن برای هر گونه نباتات مساعد است و درخت توت خسک نیز زیاد است خلاصه این منطقه یک حوزه سرسبز مقر بشمار می‌رود اما در بعضی قریه‌های آن زردآلو، انگور، بادام به مقدار قلیل دیده می‌شود درخت بید نیز زیاد است اما درخت چنار درینجا قطعا دیده نمی‌شود. حیوانات اهلی آن عبارت از اسپ، خر، گاو، گوسفند بوده و مخصوصا گوسفند در هر خانه زیاد تربیه می‌شود قرا مشهور این علاقه‌داری عبارت است از پیتاو، شنکی، آغوجان اتله، سبنه، ضابطه پردل، بلائیر، لطیف، نابرغو، قلعه عبدالجقب خان و غیره.

گیم: قریه‌ئیست در پنجشسیر مربوط حکومت اعلی پروان که به سمت جنوب غرب آن رخه (مرکز حکومت درجه ۲ پنجشیر) واقع بوده و از مرکز حکومتی تخمینا (۸) کیلومتر فاصله دارد؛ این قریه با کوهای بلند محاط است.

پیداوار زراعتی آن گندم، جو، جواری، باقلی، ارزن، مشنگ، شرشم، شبدر، شلغم و زردک می‌باشد، پیداوار سردرختی آن توت، انگور، چارمغز، بادام، سنجد، زردآلو، آلوبالو، آلوچه، ارغنجال و سیب است. اشجار غیر مثمر آن بید، سفیدار و عرعر می‌باشد که در عمارات مصرف می‌گردد پیداوار کوهی آن بلوط، سیاه چوب، بشال، بلک، خنجک، گزک بوتی، بته و کمای است

که در محروقات بکار می‌رود، چون کوهای این منطقه زیادتر دارای اشجار بلوط است ازین سبب زغال طرف احتیاج ازینجا تهیه می‌گردد؛ سبزیجات کوهی آن عبارت است از شری، سبزی سیاسوهان، پیاز کوهی، سیر کوهی، سمارق و چکری که بعضا مورد استفاده اهالی قرار می‌گیرد نباتات طبی آن بوی مادران، مستار، کنوچه، جوانی و بادیان است که این هم در موقع ظهور ناخوشی‌ها از طرف اهالی استعمال می‌شود.

حیوانات اهلی آن گاو، گوسفند (گدی)، بز و مرکب می‌باشد چون این ناحیه از هر طرف بکوه محاط است بناء برای تربیه حیوانات موقعیت خوبی دارد، حیوانات موقعیت خوبی دارد، حیوانات وحشی آن گرگ، روباه، خرگوش و ندرت خرس می‌باشد، طیور آن عبارت است از مرغ خانگی، کبک، کبوتر، بودنه، مرغابی، زاغ، کل مرغ، هدهد، عکه، شیخ باز، قره قوش و اقسام گنجشک آب و هوای آن تابستان اندک گرم، زمستان سرد، بهار و خزان معتدل دارد، کوهای آن برف‌گیر می‌باشد و مدت زیاد دوام می‌کند پیشه اهالی آن جا دهقانی و مالداری است و اکثرا چوب و زغال را بالای مرکب‌ها حمل نموده در بازار رخه بفروش می‌رسانند و ازین رهگذر تامین حیات می‌نمایند.

گین‌زاد: قریه‌ئیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در شمال قریه شهیدان در علاقه حکومت درجه ۲ موسی قلعه مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۴۴ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۳ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گینه: موضعیست بفاصله ۳۰،۵ کیلومتر در غرب موسی قلعه مربوط حکومت کلان گرشک که در ۶۴ درجه ۲۳ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۹ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گینه کهنه: قلعه‌ئیست بفاصله ۵۳،۵ کیلومتر در غرب چهار برجک متعلق حکومت کلان چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۲۹ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۲۰ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

گینه نو: قلعه‌ئیست بفاصله ۵۴ کیلومتر در غرب چاربرجک متعلق حکومت چخانسور مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه ۲۹ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۷ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ل

لات: قریه‌ئیست بفاصله ۶۰ کیلومتر بطرف شرق چاربرجک مربوط حکومت کلان چخانسور حکومت اعلی فراه واقع در ۶۲ درجه ۳۸ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۰ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لاجورد: قلعه‌ئیست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر در شمال سپین بولدک مربوط ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۳۷ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۸ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لاجورد: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف شمال شرق قریه جاجی آقا محمدخان مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار واقع ۶۶ درجه ۳۷ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۹ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لاجورشوی: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳ کیلومتر در شمال منجان در علاقه حکومت درجه ۲ جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۵۱ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۴ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لار: قریه‌ئیست بفاصله ۳۷کیلومتر در جنوب نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۱۷ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۷ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لارباش: قریه‌ئیست بفاصله ۳۶،۵ کیلومتر در جنوب شرق بنو نزدیک دریای سمندان در علاقه اندراب متعلق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۳۶ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۵ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لاردشت: دشتیست در غرب خاش در علاقه بکوا مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۱۴ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۶ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لارسون: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف جنوب قلعه شینکی و بکنار جنوبی دریای آمو مربوط ولایت مزارشریف واقع در ۷۰ درجه ۲۵ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه ۴ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لارلوانی: قریه‌ئیست بفاصله ۸ کیلومتر در شمال شرق علی خیل در علاقه جاجی مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۴۷ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۷ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لارلی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر در جنوب زیارت شاه مقصود مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲۸ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۳ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لارمش: قریه‌ئیست بفاصله ۲۱ کیلومتر در جنوب سرخ شهر متصل دریای سرخ آب در علاقه کهمرد مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۴۲ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۰ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لاژه (لژه): موضعیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه چمکنی مربوط حکومت درجه ۳ جاجی مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۴۰ دقیقه ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۶ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لاژه کوتل (لژه کوتل): کوتلیست بفاصله ۶۲،۵ در شمال غرب قلعه میدان خوله در علاقه منگل مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۳۳ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۸ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لاش: قریه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف غرب قلعه جوین مربوط حکومت اعلی فراه واقع در ۶۱ درجه ۳۵ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۲ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لاش وجوین: علاقه‌داریست درجه اول مربوط حکومت اعلی فراه که در تخمین ۶۱ درجه ۵۹ دقیقه ۳۰ و ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۶ و ۵۹ دقیقه ۲۴ و ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

این علاقه‌داری در گوشه جنوب غربی حکومت اعلی فراه در نقطه اتصال حوزه مرکز حکومتی اعلی و حکومتی کلان چخانسور واقع است. از طرف شمال آنرا چشمه میشک پده منزل وکون کاریز از مرکز علاقه‌داری قلعه‌کاه جدا می‌سازد. از طرف غرب تا حدی بعلاقه‌داری قلعه کاه و بعد ازان بخط سرحدی ایران مربوط می‌باشد در جنوب بعلاقه‌داری میل کاکی (مربوط حکومت کلان چخانسور) محدود می‌باشد. از طرف شرق بچای برگ، چاه کرته و تخت مربوط حکومت اعلی تماس دارد.

نفوس آن در حدود دوازده هزار نفر بالغ می‌گردد. قصبات و قراء کلان آن قرار ذیل است:

قریه جوین که مرکز علاقه‌داری می‌باشد، قریه کاریز نظر محمد، قریه پنجده، پنجده غلام محمدخان، پنجده فیض محمدخان، قریه گاوخورها، قریه لفطان، قریه ورق، قریه سمور، قریه کوکاه، قریه قوج، قریه فیض‌آباد، قریه پشمیکه، قریه سلیمان عبدالله‌خان، قریه سلیمان مولاداد، قریه جوی نو، قریه چهارگلوک و قراء خورد و ریزه دیگری نیز وجود دارد که قابل ذکر نیست.

این علاقه‌داری یکی از نقاط مرکزی سیستان قدیم است و آثار بسیاری از مدنیت آنوقته سیستان مانده است از قبیل قلعه کهنه لاش که در کنار غربی دریای فراه در گوشه یک دشت وسیع و پهناوری واقع و حائز چندین بنا و الحاقیه‌های حیرت‌زا بوده و در برابر دست‌برد حوادث و تاثیرات جوی هنوز پابرجا استاده و بیننده را بر جلال و ابهت گذاشته واقف می‌سازد هکذا قلعه کهنه خود جوین که هنوز هم مسکون و مورد استفاده اهالی می‌باشد خرابه‌های پشاوران که در نزدیکی قلعه سلیمان دیده می‌شود، چرخ گاوها و چاهائیکه هنوز هم بعضا آب دران دیده می‌شود، در خرابه‌های پشاوران خرابه مسجدی دیده می‌شود که طرز معماری و اهتمام در نقاشی آن دین‌داری اهالی آنرا وانمود می‌سازد. در کوه گاه یکی از همان چاهای قدیم موجود است که تا حال مورد استفاده بوده و هرچند ازان آب کشیده شود خشک نمی‌گردد دیگر چاها نیز بعضا مورد استفاده قرار داده شده است یک چاه بتنهائی ازده تا پانزده جریب زمین را بدرستی آبیاری می‌کند قراریکه اهالی روایت می‌کنند در آن وقت استفاده از آبهای تحت الارضی علی الاکثر ذریعه همین سستم یعنی چرخ گاو که نوعی از ارهت است در تمام حصص این علاقه‌داری رائج بوده حتی قریه که (چرخ گاوک) نامیده شده است اسم خود را از همین سستم گرفته است یعنی چرخ گاوک بوده و بمرور زمان (چارگاوک) شده است.

مزارات:

۱ـ در نزدیکی قریه سلیمان عبدالله خان مزاری بنام سید میراقبال وجود دارد تاریخ این ریاست معلوم نیست می‌گویند: این مرد با میر سیدسالم که در هلمند است و با میرداود که در گرشک می‌باشد پیوندی نزدیکی دارد ازین قرار از سلسله سادات و بر علاوه صاحب طریقت و شخص روحانی بوده است اهالی بروحانیت او عقیده خاص نشان می‌دهند زائران بسیاری بزیارتش می‌آیند.

۲ـ مزار حاجی شمس‌الدین اسحق زائی که در پنجده است وی از متاخرین و تا اوائل قرن نوزدهم حیات داشته است از طریقه قادریه صاحب طریقه بوده اخلاف و مریدان و ارادتمندان بسیاری داشته و دارد.

۳ـ زیارت محمدنور صاحب پسر حاجی موصوف است که فقیر و متقی و زاهد شب زنده‌داری بوده در طریقه قادریه از طرف پدر بزرگوارش خلیفه بوده است او هم تا اوائل نیمه اخیر قرن (۱۹) حیات داشته مزارش در پنجده و مریدان و ارادتمندان زیاد دارد.

پیداوار زراعتی: درینجا گندم، جو، جواری، کل جو، ماش، مشنگ، لوبیا، ارزن، عدس، باقلی، گل آفتاب‌پرست، بیدانجیر، رشقه، شبدر، تربز، خربزه، زردک و شلغم کاشته می‌شود در جائیکه آب کاریز یا چشمه دارد مثل قریه سمور و کاریز نظر محمد تمام این حبوب و مزروعات محصول قابل وصفی می‌دهد.

ذرایع آبیاری: درین علاقه‌داری سه نوع طرز آبیاری رواج دارد: کاریز، چشمه و رود آبی ولی اخیرا همان سستم گذشته که کشیدن آب ذریعه چرخ گاو است نیز کمی رواج یافته است. لکن استفاده از آب دریا اکثریت دارد.

انواع اراضی: این علاقه‌داری دو نوع اراضی دارد:

الف ـ اراضی اطراف دریا: چون این اراضی از همان گل ولائیکه سیلابها در اطراف دریا پخش کرده است مستفید شده لذا اراضی بسیار قوی و پخته و مساعد بوده محصولات قابل وصفی می‌دهد.

ب ـ اراضی دامنه‌های شرقی و شمالی علاقه‌داری مذکور که دامنه‌های پست دشتهای مرتفع است مستعد نبوده حاصلات قابل وصفی ازان بدست آمده نمی‌تواند مگر این نوع اراضی کمتر بوده و نوع اول آن بیشتر است.

پیشه اهالی: پیشه مردان اینجا علی الاکثر زراعت و برخی تربیه حیوانات می‌باشد بعضا هم نساجی می‌کنند تربیه مرغ درینجا خوب رواج دارد زنان بعضا پشم و پنبه می‌ریشند. رشتن پنبه و موی بز ذریعه مردان نیز رواج دارد مردم این علاقه بزحمت‌کشی و پرکاری شهرت خاصی دارند. در دوازده ماه سال بیکار نمی‌نشینند همینکه از برداشتن حاصلات غله باب خود که تا اخیر سرطان انجام می‌یابد فارغ شوند با خانه و کوچ به چخانسور و یا فراه رو آورده تا اواخر تیرماه در آنجاها مشغول کار می‌شوند در زمستان که بوطن برمی‌گردند تا پیدا شدن آب به پارو دادن زمین و اصلاح پستی و بلندی آن صرف مساعی می‌کنند اهالی اینجا مواد کارآمد و احتیاجات خود را از مرکز حکومت اعلی وارد می‌کنند و پشم، موی بز و پوست حیوانات را برای فروش بمرکز می‌برند.

حیوانات: حیوانات اهلی اینجا عبارت از: گاو، بز، گوسفند و اشتر است. تربیه بز نسبت

بدیگر حیوانات بیشتر است و پت زیادی دارد، تربیه گاو تنها در حصه‌هائیکه بجهیل سابری نزدیک است یا در حواشی دریای فراه صورت می‌گیرد از حیوانات وحشی: آهوی دشتی و خرگوش در دشتهای آن بکثرت دیده می‌شود از نوع سباع گرگ، روباه و در سواحل جهیل خوک وحشی نیز دیده می‌شود.

طیور: در حوالی جهیل سابری در تمام مواسم سال عموما در زمستان انواع بی‌شمار مرغان وقتان بکثرت وجود دارد در اراضی مزروعی آن در زمستان بقره‌قره و کتو و در بهار انواع جل واگن بوفرت یافت می‌شود.

وجه تسمیه لاش و جوین: می‌گویند اسم خود را از قلعه که تا کنون در ساحل غربی دریای فراه بر یک لاش مرتفع قرار گرفته است اتخاذ اما راجع به جوین بین مردم دو روایت موجود است اول این است که درینجا زراعت جو خیلی رائج بوده و محصولات قابل اعتنای داشته است لذا منطقه را بنام منطقه جو موسوم ساخته و جوین گفته‌اند چنانچه اکنون هم دست بدیگر غله باب جو درینجا بیشتر زرع شده و حاصل خوب می‌دهد بناء علیه بحقیقت نزدیکتر است روایت دیگر اینکه چون طرز آبیاری درینجا ذریعه چرخ گاو بوده است و این چرخ ذریعه دو گاو بکار انداخته می‌شد در اول بنام (گوین) بوده و بعدا بمرور زمان جوین شده است.

در علاقه لاش و جوین علاوه بر مدارس خصوصی و تعلیمی که در مساجد بعمل می‌آید یک باب مکتب ابتدائی در قریه جوین از طرف وزارت معارف دائر گردیده است.

لاغر: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶،۵ کیلومتر در غرب قریه محمدرضاء مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۵۲ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۶ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لاغر کوه: کوهیست در جنوب ده تیتان در علاقه حکومت اعلی غورات که در ۶۳ درجه ۴۴ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۲ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لاغری: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر در جنوب غرب جلریز در علاقه حکومت درجه ۲ میدان متصل سرکی که بطرف دایزنگی می‌رود مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۳۲ دقیقه ۱۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۶ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لالاخیل: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در جنوب قلعه سرکاری بامیان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۷ درجه ۵۱ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۹ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لالاشهید: موضعیست بفاصله ۴۸،۵ کیلومتر در شمال شرق قلات غلزائی مربوط ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۱۹ دقیقه ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۲ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لال باندی خوله: قریه‌ئیست بفاصله ۳،۵ کیلومتر در شمال غرب انار قلعه شنوار مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۹ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱ دقیقه ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لال پوره: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر در شمال لوی دکه در علاقه کامه مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۲ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لال مای: قریه‌ئیست بفاصله ۳۵ کیلومتر در شمال غرب انارقلعه در علاقه شنوار مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۰ دقیقه ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لال محمد (لعل محمد): قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال غرب قریه ملاپیردوست مربوط حکومت اول سپین بولدک ولایت قندهار واقع ۶۶ درجه ۱۸ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۹ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لالو: قریه‌ئیست بفاصله ۳ کیلومتر بطرف جنوب رباط منطقه جلدک متعلق حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک در حوزه حکومت کلان قلات ولایت قندهار واقع در ۶۶ درجه ۴۴ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۶ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لالو: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف شمال شرق قلعه عبدالرحمن خان مربوط حکومت درجه ۲ دهرلود متعلق ولایت قندهار در ۶۵ درجه ۲۵ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۹ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لالو: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف شمال غرب قریه ملاپیردوست مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار واقع ۶۶ درجه ۳۳ دقیقه ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۹ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لالوخیل: قلعه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر در جنوب غرب قلعه دولت‌خان در علاقه زرمت مربوط ولایت پکتیا که در ۶۸ درجه ۴۲ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۰ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لالو قلعه: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب قلعه دولت خان مربوط حکومت اعلی غزنی واقع در ۶۸ درجه ۴۲ دقیقه ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۰ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لاله: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف غرب قلعه یزدان بخش مربوط حکومت درجه ۳ دره صوف متعلق حکومت کلان سمنگان ولایت مزارشریف واقع در ۶۷ درجه ۸ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۸ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لاله بای: دشتی است در جنوب شرق قلعه ریخنه در علاقه بادغیسات مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۵۴ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۳ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لاله شهید: قریه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف شمال شرق قریه ملک وال مربوط علاقه‌داری درجه اول شاجوی متعلق حکومت کلان قلات ولایت قندهار واقع در ۶۷ درجه ۲۰ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۲ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لاله قلعه: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف غرب شهر جلال‌آباد مربوط حکومت درجه ۲ سرخرود ولایت ننگرهار واقع در ۷۰ درجه ۲۴ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۵ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لاله کی: قریه‌ئیست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف شمال غرب شهر پلخمری مربوط ولایت قطغن واقع در ۶۸ درجه ۳۸ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لاله ماهی: قریه‌ئیست بفاصله ۳۰،۵ کیلومتر در جنوب باسول در علاقه مهمند دره متعلق حکومت کلان شنوار ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۰ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لاله می: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر در جنوب جلال‌آباد نزدیک دریای چپرهار مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۲۷ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لالی زئی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر در شمال غرب سردارخان کلی در علاقه حکومت کلان خوست مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۵۰ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۰ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لامان: نهریست بفاصله ۱۰۷،۵ کیلومتر در شمال قلعه چارراه در علاقه بکوا و خاشرود مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۳ درجه ۲۸ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۰ دقیقه ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لامان رباط: قریه‌ئیست بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف جنوب قلعه نو مربوط حکومت کلان بادغیسات ولایت هرات واقع در ۶۳ درجه ۴ دقیقه ۲۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۴ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لاووران: قریه‌ئیست بفاصله ۳۶ کیلومتر بطرف شمال شرق قریه سربولی متصل دره بادرو در علاقه کوهستان مربوط حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۴۷ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۵ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لاهور: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳،۵ کیلومتر در شمال غرب میدان خوله در علاقه منگل مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۴۲ دقیقه ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۷ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لائی زی: قریه‌ئیست بفاصله ۲۲ کیلومتر بطرف جنوب غرب حکومت کلان متون مربوط ولایت پکتیا واقع در ۶۹ درجه ۵۰ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۰ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لای خان ناور: ناوریست بفاصله ۲۶ کیلومتر بطرف مهراب ناور مربوط حکومت درجه ۴ شورابک ولایت قندهار واقع در ۶۵ درجه ۴۰ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۴۴ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لایکی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۹،۵ کیلومتر در جنوب غرب بغلان مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه ۲۸ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لای لور لورچه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف شرق علی خیل مربوط ولایت پکتیا واقع در ۶۵ درجه ۵۳ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۲ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لباک: موضعیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در غرب وزیرآباد در علاقه بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۳۷ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۶۳ درجه ۴۷ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لبلان (لبلین): قریه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر بطرف شمال شرق حکومت درجه ۲ دهراود متعلق ولایت قندهار در ۶۵ درجه ۲۸ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۸ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لپتوگ: قله کوهیست واقع در ۷۳ درجه ۴۰ دقیقه ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۵۵ دقیقه ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۱۰ کیلومتر بطرف شمال قلعه پنجه مربوط حکومت اعلی بدخشان واقع بوده ارتفاع آن ۶۲۸۷ متر تخمین گردیده است.

لپ سک: قلعه‌ئیست در جنوب شرق سرحد واخان مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۳ درجه ۴۰ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۴ دقیقه ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لپ سک: نهریست بفاصله ۶۸،۵ کیلومتر در شرق سرحد واخان مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۳ درجه ۵۳ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لپسک جلگه: نهریست بفاصله ۲۶ کیلومتر در جنوب شرف خولدرچت در علاقه واخان مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۳ درجه ۵۳ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۱ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لتک: قریه‌ئیست بفاصله ۳ کیلومتر در شمال شرق شنکی در علاقه قلات غلزائی مربوط ولایت قندهار که دز ۶۷ درجه ۲۷ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۸ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لتک (لتکه): قریه‌ئیست بفاصله ۷ کیلومتر بطرف شرق متون مربوط حکومت کلان خوست ولایت پکتیا واقع در ۷۰ درجه ۲ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۱ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لته بند: کوتلیست بفاصله ۲۱ کیلومتر بطرف جنوب غرب حکومت سروبی مربوط ولایت کابل واقع در ۶۹ درجه ۳۴ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لته بند: کوتلیست بفاصله ۲۰ کیلومتر بطرف شرق حکومت کلان تالقان مربوط ولایت قطغن واقع در ۶۹ درجه ۴۰ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۵ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لته بند: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف شرق شهر تالقان مربوط ولایت قطغن واقع در ۶۹ درجه ۳۹ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۵ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لته بند: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه سروبی متصل سرک مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۳۲ دقیقه ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۱ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لته بند کوتل: کوتلیست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال غرب سوزمه قلعه سنگچارک مربوط حکومت اعلی شبرغان واقع در ۶۶ درجه ۱۰ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۶ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لج: قریه‌ئیست واقع در حکومت درجه ۲ غوربند مربوط حکومت اعلی پروان.

لجر (لجیر): قله کوهیست واقع در ۶۴ درجه ۱۳ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۲ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و در جنوب غرب تیواره مربوط علاقه غورات ولایت هرات.

لجوار منگل: موضعیست بفاصله ۱۱ کیلومتر در جنوب غرب چمکنی مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۴۱ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۷ دقیقه ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لجه منگل: علاقه‌داری‌ایست درجه ۳ مربوط حکومت درجه ۳ جانی خیل در ولایت پکتیا این علاقه‌داری که بنام لجه در دره‌لجه منگل واقع است از ناحیه شمال مربوط است بمربوطات کوهسین و میرزکه و دره احمدخیل جاشی و از طرف غرب بمساحت مسکونه طوطاخیل وجدران و از طرف جنوب بمیدان خونه منگل و گبر منگل و زورکوت و از سمت شرق بدریای دره احمدخیل ارتباط دارد. نفوس مجموعی این علاقه‌داری در حدود دو هزار نفر بالغ می‌گردد، آب و هوای این منطقه برفگیر و کوهساری بوده و کوهای آن از جنگلات و اشجار مستور است در بهار و زمستان هوای آن مرطوب و معتدل می‌باشد.

قراء و قصبات مربوطه آن: عبارت از آرام کلی، خرگی، درگی، لجه خوله، هتکه، شکری خوله، دودی کلی، گبردره کلی، چرکوگلی، مرنج کلی و نشتکه می‌باشد.

پیداوار زراعتی: گندم، جو، جواری، برنج لک، شلغم، کچالو، آلو (نوعی از کچالو است) ماش، مشنگ، شاخل، زردک، لوبیا، عدس (نسک) گل آفتاب‌پرست بید انجیر، شبدر، رشقه،

تنباکو، کدو، بادنجان سوسنی، بادرنگ و تره است. و نیز زیره سیاه که طور خودرو از کوهای این منطقه بدست می‌آید پیدا می‌شود.

جنگلات و اشجار: ارچه، جلغوزه، بلوت، نشتر، اوبنبت یا اوبخت (یعنی ارچه بدل) شنگ غاشنی، خمونه، با ام تلخ، زیتون، توت و چهارمغز می‌باشد.

میوه‌جات: توت، ناک، سیب، انگور، شفتالو، زردآلو، آلوچه، سنجد، امرد، شلیل، غنجا و غیره پیدایش دارد.

پیداوار صنعتی: این محل چکمن ابریشم دوزی خوبی دارد.

پیداوار معدنی: مومیائی که در بین کوها بصورت مایع منجمد شده بدست می‌آید علاوتاً از جمله پیداوار این منطقه عسل نیز بشمار می‌رود.

پیشه مردم: اهالی اینجا اکثر به تجارت چارتراش و غیره و برخی هم بزراعت مشغول می‌باشند زنان عموماً به تنظیم منزل و تربیه اطفال و بعضی هم در امور زراعت با مردان معاوت می‌کنند. چکمن دوزی هم گرچه درین اواخر از رواج افتاده مگر محدوی از زنان باین پیشه نیز مشغول می‌شوند.

حیوانات اهلی: درین منطقه گاو، بز، اشتر، اسپ، قاطر و الاغ پیدا می‌شود.

حیوانات وحشی: عبارت است از آهوی کوهی، خرگوش، پلنگ، گرگ، خرس سیاه، خوک و روباه.

طیور: کبک، تیو، کبوتر، کبک دری، جل، بودنه، زاغچه، سارک واگن درینجا وجود دارد.

نوع اراضی: چون این منطقه کوهسار است اراضی مزروعی آن که در بین دره اکثرا بطور مصنوع از طرف خود اهالی بمیان آورده شده برای زراعت چندان مستعد نیست.

آبیاری: آب‌های اینجا که از چشمه‌سارها و کوهسار سرازیر شده و در بین دره جریان پیدا می‌کند. زراعت و اراضی محدود اینجا را کفایت می‌کند.

واردات و صادرات: اهالی سامان مورد ضرورت خودها را از قبیل رخت، چای، بوره و وسایل اره‌کشی، افزار زراعتی و تیل خاک، از مرکز ولایت و یا مرکز مملکت وارد می‌کنند، صادرات‌شان عبارت از چارتراش، عسل، قاطر، اشتر و بعضاً چکمن که برخی را بداخل و چیزیرا بخارج صادر می‌کنند.

لجی کوتل: کوتلیست بفاصله ۷کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه تشنگ لجی منگل مربوط ولایت پکتیا واقع در ۶۹ درجه ۳۲ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۹ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لچه خان: قریه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف جنوب شرق سرای خواجه مربوط ولایت کابل واقع در ۶۹ درجه ۸ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۹ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لچی‌پور: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف شرق زیارت میالی صاحب مربوط ولایت ننگرهار واقع در ۷۰ درجه ۴۳ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لچیپه: قریه‌ئیست بفاصله ۲۹ کیلومتر در جنوب شرق جلال‌آباد مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۳ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لخت کوتل: کوتلیست بفاصله ۱۷ کیلومتر در جنوب پرجمان در علاقه بکواه و خاشرود مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۳ درجه ۵۱ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۹ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لخ خانه گرجی: موضعیست بفاصله ۴۸ کیلومتر در جنوب غرب سمنگان مربوط ولایت مزارشریف واقع در ۶۷ درجه ۵۸ دقیقه ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۱ دقیقه ۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لخ سرخ: قریه‌ئیست بفاصله ۴۱،۵ کیلومتر در جنوب قریه ریخته در علاقه حکومت کلان بادغیسات مربوط ولایت هرات واقع در ۶۳ درجه ۲۷ دقیقه ۴۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۴ دقیقه ۴۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لخک: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر بطرف غرب شترگردن مربوط حکومت درجه ۳ خاکریز ولایت قندهار واقع در ۶۵ درجه ۲۵ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱ دقیقه ۵۸ ثانیه عرض‌البلد می‌باشد.

لخک: نهریست بفاصله ۷۲ کیلومتر در شمال قریه چهارراه در علاقه بکواه و خاشرود مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۳ درجه ۸ دقیقه ۳۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۷ دقیقه ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی جریان دارد.

لخی: قریه‌ئیست بفاصله ۶ کیلومتر در شمال خاش در علاقه بکواه مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۵۲ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۴ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لخی: کوتلیست بفاصله ۳۱،۵ کیلومتر بطرف شرق تیزین در علاقه غلزائی مربوط ولایت ننگرهار واقع در ۶۹ درجه ۵۲ دقیقه ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۲۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لخی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر در شرق گل‌آباد مربوط حکومت درجه ۳ گرمسیر متعلق حکومت اعلی گرشک واقع در ۶۳ درجه ۲ دقیقه ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۳۲ دقیقه ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لخی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر قریه میان پشته در علاقه گرمسیر متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۱ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۴ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لخی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف شمال شرق قلعه لندی محمد امین خان در علاقه گرمسیر حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۵۱ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۴۳ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لدور: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه گبر منگل مربوط ولایت پکتیا واقع در ۶۹ درجه ۴۲ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۸ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لدور قلعه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۷ کیلومتر بطرف جنوب غرب قلعه گبر منگل مربوط ولایت پکتیا واقع ۶۹ درجه ۴۱ دقیقه ۳۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۳ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لرام: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر در شمال شرق قلعه سرکاری مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۵۲ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۴ دقیقه ۳۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لرباش: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف شرق قریه بنو مربوط حکومت درجه ۴ متعلق حکومت کلان پلخمری ولایت قطغن واقع در ۶۹ درجه ۳۶ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۶ دقیقه ۴۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لرخوابی کیدگی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف جنوب شرق حکومت کلان پلخمری مربوط ولایت قطغن واقع ۶۸ درجه ۴۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۹ دقیقه ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لرزاری: قریه‌ئیست بفاصله ۱۹،۵ کیلومتر بطرف شرق قریه پرچمان در علاقه غورات مربوط ولایت هرات واقع در ۶۴ درجه ۱ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۷ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لرغان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۹ کیلومتر بطرف جنوب حضرت سلطان مربوط ولایت مزارشریف واقع در ۶۷ درجه ۵۸ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱۸ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لرغه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف شرق قریه ورجه مربوط ولایت هرات واقع در ۶۴ درجه ۸ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۴ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لرک: قریه‌ئیست بفاصله ۲۴،۵ کیلومتر بطرف شرق سوزمه قلعه حکومت درجه اول سنگ چارک مربوط حکومت اعلی شبرغان واقع در ۶۶ درجه ۲۸ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۱ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لرک: قریه‌ئیست بفاصله ۳ کیلومتر بطرف شرق حکومت درجه ۳ شینکی متعلق حکومت کلان قلات ولایت قندهار واقع در ۶۷ درجه ۲۶ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۷ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لرکوه: کوهیست که قلعه بلندترین آن واقع در ۶۲ درجه ۳۸ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۶ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۲ کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه خواجه خضر مربوط حکومت درجه ۲ بکواه متعلق حکومت اعلی فراه می‌باشد.

لرگر: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر بطرف جنوب نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک واقع در ۶۴ درجه ۲۷ دقیقه ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۸ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لرگرد: قریه‌ئیست بفاصله ۲۲ کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه جوازی مربوط حکومت اعلی شبرغان واقع در ۶۶ درجه ۳۷ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۹ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لرلیونی: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر بطرف شمال شرق علی خیل جاجی مربوط ولایت پکتیا واقع در ۶۹ درجه ۴۷ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۸ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لرم (لرم): قریه‌ئیست بفاصله ۱۷ کیلومتر بطرف شمال شرق حکومت مقر مربوط حکومت اعلی غزنی واقع در ۶۷ درجه ۵۱ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۵ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لرمانده خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۱،۵ کیلومتر بطرف شرق قریه بره خیل مربوط حکومت کلان شنوار ولایت ننگرهار واقع در ۷۰ درجه ۴۹ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لرم کوه بانده: قریه‌ئیست بفاصله ۲۰ کیلومتر بطرف شمال شرق چغه‌سرای مربوط ولایت ننگرهار واقع در ۷۱ درجه ۱۸ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۷ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لرمنده خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۲۰ کیلومتر بطرف جنوب پشپلاق مربوط حکومت کلان شنوار ولایت ننگرهار واقع در ۷۰ درجه ۴۹ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لروررباط: قریه‌ئیست بفاصله ۴۸ کیلومتر بطرف جنوب حکومتی درجه ۲ جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان واقع در ۷۰ درجه ۴۸ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۲۳ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لشکری: موضع چاه‌داریست بفاصله ۲۲ کیلومتر بطرف جنوب قلعه بست مربوط حکومت درجه ۴ شورابک ولایت قندهار واقع در ۶۵ درجه ۹ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۴۰ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لشکری بازار: شهری است بفاصله ۳۰ کیلومتر بطرف جنوب غرب شهر گرشک مربوط حکومت اعلی گرشک واقع در ۶۴ درجه ۲۰ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۱ درجه ۳۷ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لعل پوره: قریه‌ئیست بفاصله یک کیلومتر بطرف شمال دکه بکنار دریای کابل مربوط حکومت درجه اول کامه ولایت ننگرهار واقع در ۷۱ درجه ۲ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لعل خان: قریه‌ئیست بفاصله ۳،۵ کیلومتر بطرف جنوب قریه مسجد مربوط حکومت اعلی غزنی واقع در ۶۸ درجه ۲۹ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۴ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لعل خان: قریه‌ئیست بفاصله ۲۱ کیلومتر بطرف شمال علاقه دروازه‌گی مربوط حکومت درجه ۳ شینکی متعلق حکومت کلان قلات ولایت قندهار واقع در ۶۶ درجه ۵۴ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۹ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لعل خان خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف جنوب شرق حکومت مقر مربوط حکومت اعلی غزنی واقع در ۶۷ درجه ۵۰ دقیقه ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۹ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لعل و سرجنگل: لعل و سرجنگل حکومت درجه ۴ مربوط به حکومت اعلی غورات می‌باشد. لعل و سرجنگل از طرف شمال به حکومت محلی چخچران مربوط حکومت اعلی غورات و شرقاً بمضافات یکه ولنگ حکومت کلان دایزنگی و جنوباً به مربوطات حکومت محلی دایکندی و از ناحیه غرب به تعلقات حکومت محلی چخچران می‌باشد.

قراء و قصبات مشهور آن: قریه سرجنگل، قریه قزل، قریه کرمان، قریه گرم آب، قریه قتلش، قریه کمران، قریه دهنه، قریه چاکر، قریه تخنک، قریه لعل و قریه سفیدچشمه.

نوع اراضی آن: این منطقه کوهستانی بوده اراضی آن ناهموار و برخی در دو طرف دره‌ها و قسمی هم در نشیب و فراز تپه‌ها واقع و استعداد زراعتی آن محدود است.

آبیاری: چون منطقه مذکور کوهسار و اراضی آن در دامنه تپه‌ها واقع گردیده از چشمه‌های فراوانیکه در اطراف و نواح آن جاریست آبیاری می‌گردد.

پیداوار زراعتی: گندم، جو، جواری، ماش، نخود، باقلی، عدس، لوبیا، مشنگ، تنباکو، رشقه، شبدر، کچالو، بادنجان رومی، بادنجان سوسنی، کدو، شلغم، کل جو، گل آفتاب‌پرست، بید انجیر، خیار، زردک.

پیداوار صنعتی: پیداوار صنعتی اینجا عبارت از گلیم، برک هزارگی که شهرت خوبی دارد.

پیداوار تجارتی: پیداوار تجارتی آنجا عبارت است از پوست‌های خام گاوی، و گوسفندی و پوست روباه، گرگ، و دله خفک. روغن این منطقه خیلی‌ها شهرت داشته و یک قلم تجارتی مهم آن بشمار می‌آید.

معارف: در مرکز حکومتی یک باب مکتب ابتدائیه دارد.

طرق شوارع: چون اراضی اینجا کوهسار و دشوار گذر است بجز از همین سرکی که از حد کوتل هونی از طرف شرق در حکومتی میدان نفوذ و پس از طی مربوطات حکومتی مذکور و مضافات حکومت بهسود و حکومت کلان دایزنگی به لعل و سرجنگل گذشته سرک دیگری در

این حکومتی کشیده نشده. این سرک وقتی حکومتی مذکور را از شرق به غرب طی نمود به چخچران هرات داخل و منتهی می‌گردد.

راهائیکه مربوطات خود این حکومتی را با هم اتصال می‌دهد عبارت از پیاده‌روهای است که رفت و آمد عراده‌جات را مساعد نمی‌دهد.

کوهای مشهور آن: یک کوه در انجا واقع و از طرف شرق بغرب ممتد است که بکوه لعل و سرجنگل معروف است.

حیوانات اهلی: حیوانات اهلی اینجا مرکب از گاو، گوسفند، بز و الاغ است.

حیوانات وحشی: حیوانات وحشی اینجا عبارت‌اند از آهوی کوهی، خرگوش، خرس سیاه و گرگ و روباه و پلنگ و دله خفک.

طیور اهلی: طیور اهلی اینجا عبارت‌اند از مرغ‌های خانگی، کبوتر، فیل‌مرغ.

طیور وحشی: طیور وحشی این ساحه عبارت از انواع گنجشک، کبک، تیهو، سارک و سایر طیور شکاری از قبیل شاهین و عقاب و باشه است.

ناگفته نماند که حکومت لعل و سرجنگل یک نفر وکیل شورا را بکابل می‌فرستد.

لغار: قریه‌ئیست بفاصله ۷کیلومتر بطرف شمال غرب قریه المیش مربوط حکومت درجه ۴ دهله ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۵۱ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۶ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لغدک: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸،۵ کیلومتر بطرف جنوب شهر منجان مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۴۹ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۰ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لغرکوه: کوهیست که قله بلندترین آن در ۶۳ درجه ۴۴ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۳ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع بوده و بفاصله ۶ کیلومتر بطرف غرب قریه پارخنجان علاقه غورات مربوط ولایت هرات موقعیت دارد.

لغک: قریه‌ئیست بفاصله ۴،۱ کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه بنو مربوط حکومت درجه ۴ اندراب متعلق حکومت کلان پلخمری ولایت قطغن که در ۶۹ درجه ۱۷ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۶ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لغرکی زی: کوتلیست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف جنوب قریه نریزی مربوط حکومت کلان خوست ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۴۱ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۶ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لغمان: قریه‌ئیست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف جنوب قریه اودان مربوط حکومت اعلی شبرغان واقع در ۶۶ درجه ۵ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۹ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لغوری دند: ناوریست بفاصله ۲۴ کیلومتر بطرف جنوب قلعه نورک مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار واقع در ۶۶ درجه ۹ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۴۱ دقیقه ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لغه آبادنو: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر بطرف شرق جنوبی شهر غزنی که در ۶۸ درجه ۳۳ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۸ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لغه وادکهنه: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳ کیلومتر بطرف شرق جنوب شهر غزنی که در ۶۸ درجه ۳۷ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۶ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی کائن می‌باشد.

لقی فخری: کوتلیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر بطرف شرق قریه باره خان مربوط حکومت درجه ۴ شورابک ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۱۹ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۴۰ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لک خانه گرگ: علاقه‌ئیست که سه راهی آن واقع در ۶۷ درجه ۵۲ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۱ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر بطرف شمال شرق قریه روئی مربوط سیغان و کهمرد حکومت اعلی پروان کائن می‌باشد.

لکر: قریه‌ئیست بفاصله ۴۴ کیلومتر بطرف جنوب قلعه لندی محمدامین خان در علاقه گرمسیر حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۴۸ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۹ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لکره سر: قله کوهیست که در ۷۱ درجه ۱۸ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۳ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع و بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف شرق سلسله کوه هندو رواج مربوط حکومت کلان کنرها ولایت ننگرهار واقع گردیده است.

لکری: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف غربی لجی کوتل مربوط ولایت پکتیاکه در ۶۹ درجه ۳۰ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۹ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لکری: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب شرق حکومت کنر مربوط ولایت

ننگرهار واقع ۷۰ درجه ۵۹ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۳ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لکری: کوتلیست بفاصله ۱۸،۵ کیلومتر بطرف شمال علی خیل مربوط ولایت پکتیا واقع در ۶۹ درجه ۴۸ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لکری: قریه‌ئیست بفاصله ۲۰ کیلومتر بطرف جنوب حکومت سروبی مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۴۰ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لکری: قریه‌ئیست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه ابوخان مربوط حکومت کلان قلات ولایت قندهار که ۶۷ درجه ۱۶ دقیقه ۴۹ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۱ درجه ۳۵ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لکندو: قریه‌ئیست بفاصله ۹،۵ کیلومتر بطرف شمال شرق قلعةالسراج مربوط حکومت کلان لغمان ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۱۵ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۳ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لکه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف قریه المره مربوط حکومت درجه ۳ خدران ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۳۱ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۳ دقیقه و ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لکه تیزه: قریه‌ئیست بفاصله ۷ کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه واره خدران مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۳۱ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۳ درجه ۲۰ دقیقه ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لگرام: کوتلیست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف شرق قریه ملاعلی مربوط حکومت کلان کنرها ولایت ننگرهار که ارتفاع آن ۲۴۵۱ متر بوده که در ۷۱ درجه ۲۷ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۷ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لگ لائی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف جنوب زیارت شاه محمود مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲۸ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۳ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لگ‌لگ خانه: علاقه‌ئیست در ۱۲ کیلومتری جنوب غرب حکومت کشک مربوط حکومت کلان بادغیسات ولایت هرات.

للک: کوتلیست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف جنوب قریه للک مربوط حکومت درجه ۴ کشکنخود ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۱۸ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۶ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

للک: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف شمال شرق قریه میوند مربوط حکومت درجه ۴ کشکنخود ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۱۷ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۸ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

للمی: قریه‌ئیست بفاصله ۲۱ کیلومتر بطرف جنوب قریه پشپلاق مربوط حکومت کلان شینوار ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۰ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

للمی: قریه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر بطرف شرق قریه بره خیل مربوط حکومت کلان شینوار ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۵۰ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

للندر: للندر از مصافات علاقداری چهارآسیاب متعلق حکومت چهاردهی مربوط ولایت کابل است طول این دره از قریه شاتوت الی حوالی کوتل تخت به اندازه تخمیناً شانزده کیلومتر و وسیع‌ترین ساحه عرض آن از یک کیلومتر تجاوز نمی‌کند اطراف دره را کوهای بلند احاطه نموده که بطرف شمال آن سفیدکوه و پلنگ‌کوه، کلول و طرف جنوب آن کوه فتح که از قلعه شاه عزیز شروع و بطرف غرب تا قریه شهاب‌الدین امتداد دارد. آب و هوای آن در تابستان معتدل و در زمستان اندک سرد بوده در بهار و خزان هوای معتدل دارد، چون للندر دارای باغهای زیاد بوده فلهذا زمین مزروعی آن کم است پرورش درخت توت درین منطقه زیاد و مردم آنجا مایحتاج خود را از مدرک فروش توت که بکابل و غزنی و هزاره‌جات بفروش می‌رسانند تهیه می‌کنند.

للندر علاوه از توت، انگور، سیب، زردآلو، آلوبالو، ناک، بهی، چارمغز و بادام نیز دارد، یک معدن گل سفید در سفیدکوه وجود دارد که در سفیدکاری تعمیرات ازان استفاده گرفته می‌شود، حیوانات اهلی آن گاو، اسپ، مرکب و گوسفند می‌باشد.

مزارات: در للندر مزار میرپاچا بابای مرحوم و شاه نورالله و خواجه موری می‌باشد.

للندر: علاقه‌ئیست که بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف جنوب دارالامان و جنوب کوه قروغ مربوط حکومت درجه ۲ چاردهی ولایت کابل موقعیت دارد.

للندر: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب غرب دارالامان مربوط حکومت درجه ۲ چاردهی ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۱ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۳ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لمتک: قریه‌ئیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر بطرف شمال علاقه شینوار مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۳۷ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لمتک: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف جنوب غرب حکومت کلان کنرها مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۲ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۴ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لمچ: قریه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف غرب تیگری مربوط حکومت کلان لغمان ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۹ دقیقه ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لندخیل: قریه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف غرب جنوب قریه مرغه مربوط حکومت کلان ارگون ولایت پکتیا که در بین ۶۹ درجه ۲۰ دقیقه ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۶ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لندر: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳ کیلومتر بطرف شرق متون مربوط حکومت کلان خوست ولایت پکتیا که در ۷۰ درجه ۱۳ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۰ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لنده خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۵،۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه سربولی در علاقه حکومت درجه ۲ کوهستان مربوط حکومت کلان کاپیسا حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۳۵ دقیقه ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۲ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لندی: قریه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف شمال غرب قریه گردی غوث مربوط حکومت درجه اول کامه متعلق ولایت ننگرهار که ۷۰ درجه ۵۷ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۲ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لندی: قریه‌ئیست بفاصله ۱،۵ کیلومتر بطرف شمال شرق قریه مت وارخ مربوط حکومت درجه ۳ چمکنی ولایت پکتیا که ۶۹ درجه ۵۳ دقیقه ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۸ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لندی: قریه‌ئیست بفاصله یک کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه بادو مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۴۹ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۲ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لندی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف شرق قریه ملااختیار مربوط حکومت کلان قلان ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۱۷ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لندی برجی: قلعه‌ئیست بفاصله ۷۴ کیلومتر بطرف شرق حکومت درجه ۲ چاربرجک مربوط حکومت کلان چخانسور حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۴۶ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۲ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لندی دشت: دشتی است که بفاصله ۸ کیلومتر بطرف شمال شرق محمدخان کلی مربوط حکومت درجه ۴ شورابک ولایت قندهار واقع می‌باشد.

لندی محمدامین خان: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۳۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب قلعه بست مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه ۴۶ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۴۰ درجه ۴۶ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لندی مرغه: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال حکومت درجه ۳ شینکی مربوط حکومت کلان قلات ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۲۸ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۸ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لنعر: لنگر: قریه‌ئیست بفاصله ۲۶ کیلومتر بطرف شرق دلارام مربوط حکومت درجه ۲ بکواه متعلق حکومت اعلی فراه که در ۶۳ درجه ۴۰ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لنگر: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر بطرف شرق قریه مرده مربوط ولایت هرات واقع در ۶۲ درجه ۵۸ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۳ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لنگر: قریه‌ئیست بفاصله ۳ کیلومتر بطرف جنوب شرق حکومت محلی قره‌باغ مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۱۱ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۹ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لنگر: قریه‌ئیست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف شمال قریه قادس مربوط حکومت کلان

بادغیسات ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۲۷ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۱ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لنگر: قریه‌ئیست بفاصله ۷ کیلومتر بطرف جنوب شرق حکومت شین‌دند مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۱۱ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۵ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لنگر: قریه‌ئیست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف شرق قلعه سنگ چارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه ۲۷ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۵۵ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لنگر: قریه‌ئیست بفاصله ۳۹ کیلومتر بطرف شرق حکومت درجه ۳ اشکاشم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۵۷ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۴۳ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لنگر: قریه‌ئیست بفاصله ۳۸ کیلومتر بطرف شرق چهل کند مربوط علاقه کم عرض پامیر حکومت اعلی بدخشان که در ۷۳ درجه ۴۷ دقیقه ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۳۹ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لنگر: قریه‌ئیست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف شمال غرب علاقه درایم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۲۰ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۵۴ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لنگر: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف جنوب علاقه رخه مربوط حکومت درجه ۳ پنجشیر متعلق حکومت اعلی پروان که در ۶۹ درجه ۲۵ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۱۵ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لنگر: قریه‌ئیست مربوط حکومت قادس متعلق حکومت کلان بادغیسات ولایت هرات. این قریه یکی از میله جاهای مهم و مشهور این منطقه بشمار می‌رود.

لنگرسلطان: کول خوردیست بفاصله ۴۰ کیلومتر بطرف جنوب قریه رودبار مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۲ درجه ۳۳ دقیقه ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۵۵ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لنگر سلطان لات: تپه‌ایست که بفاصله ۲ کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه بهرام خان مربوط حکومت درجه ۳ گرمسیر حکومت اعلی گرشک موقعیت دارد.

لنگر کشت: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف شرق قلعه پنجه مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۲ درجه ۴۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لوت ده: قریه‌ئیست که در ۷۱ درجه ۲۴ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۰ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد این قریه در حصه تلاقی دره منگل و باش گل مربوط حکومت کلان کنرها ولایت ننگرهار کائن گردیده است.

لوته: قله کوهیست واقع در ۷۱ درجه ۲۴ دقیقه ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۶ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه ملاعلی مربوط حکومت کلان کنرها ولایت ننگرهار که ارتفاع آن ۳۰۰۰ متر تخمین گردیده و موازی به خط دیورند افتاده است.

لوخک: قریه‌ئیست بفاصله ۳۲ کیلومتر بطرف شرق جنوب علاقه سنگ ماشه مربوط حکومت درجه ۳ چاغوری متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۲ درجه ۲۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۶ دقیقه ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لوخی: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال قریه خاش مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۵۱ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۴ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لور: قریه‌ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر بطرف شمال شرق شهر غزنی که در ۶۸ درجه ۳۵ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۶ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لورلاش: قلعه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف جنوب کوتل ملور مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۴۵ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۳ دقیقه ۱۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لورووان: قریه‌ئیست بفاصله ۲۰ کیلومتر بطرف شمال شرق قریه پیرمحمدخان مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۴۶ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۵ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لوره میر: قریه‌ئیست بفاصله ۲۵ کیلومتر بطرف جنوب غربی قریه شترگردن مربوط حکومت درجه ۳ خاکریز ولایت قندهار که در ۶۴ درجه ۲۸ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۲ درجه ۳ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لوره نیازی (لوره نیازی): قریه‌ئیست بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف شمال شرق قلعة‌السراج مربوط حکومت کلان لغمان ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۱۷ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۳ دقیقه ۵۵ دقیقه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لوغرجو: قریه‌ئیست بفاصله ۶ کیلومتری ده بالا در علاقه حکومت درجه ۲ رودات متعلق حکومت کلان شینوار ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۳۱ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۶ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لوگر: وجه تسمیه لوگر طوریکه از اسلاف فوقتاً شنیده شده قرار شرح ذیل است:

سابق در افغانی کوه را گر گفته‌اند. چون کوه شامخی که حصه‌ی از ناحیه جنوب و برخی از قسمت شرقی این منطقه را احاطه کرده تا حالا هم در بین اهالی انسانان به لوی غر یعنی کوه کلان معروف است و باز در افغانی چون کلان را لوی می‌گویند. لذا در زمان باستان همین منطقه را بنام کوه مذکور (لوی گر) یعنی کوه کلان می‌نامیده‌اند. گویا بمرور زمان حرف (ی) از کلمه لوی حذف و از لوی گر به لوگر مبدل و مسمی گشته بناء نام اصلی آن لوی گر است که حالا برخی از مردم لهوگرد و کسی لهوگر و بصورت عمومی لوگر می‌نامند.

لوگر حکومت کلان و مربوط بولایت کابل است.

حکومات و علاقه‌داری‌های آتی مربوط بآن می‌باشند:

الف ـ حکومات:

۱ـ حکومت محلی وردک.

۲ـ حکومت محلی میدان.

۳ـ حکومت محلی کلنگار.

ب ـ علاقه‌داری‌ها:

علاقه‌داری‌های که راساً بحکومت کلان مربوط‌اند:

۱ـ علاقه‌داری چرخ ۲ـ علاقه‌داری پل علم ۳ـ علاقه‌داری خوشی.

ج ـ علاقه‌داری‌های مربوط حکومت وردک: ۱ـ علاقه‌داری ده میرداد. ۲ـ علاقه‌داری جغنو.

د ـ علاقه‌داری‌های مربوط حکومت میدان: ۱ـ علاقه‌داری جلریز ۲ـ علاقه‌داری نرخ.

هـ ـ علاقه‌داری‌های مربوط حکومت کلنگار:

علاقه‌داری محمد اغه.

حکومت کلان لوگر که شامل سه حکومتی و هشت علاقه‌داری می‌باشد از ناحیه شمال

مربوط است بچهار آسیاب و ارغنده از طرف غرب بحکومت کلان دایزنگی و مربوطات حکومت اعلی غزنی و از جانب جنوب بحکومت اعلی غزنی و ولایت پکتیا و از طرف شرق نیز بولایت پکتیا.

این حکومتی که از شرق به غرب تقریبا طولانی افتاده حائز است هوای معتدلی بوده درجه حرارت آن در فصل تموز در بین سی الی سی و پنج درجه حرارت فوق الصفر دور زمستان ندرتا تا سی درجه تحت الصفر نزول میکند در زمستان تمام حصص آن عموما و قسمتهای غربی آن خصوصا برفگیر بوده اکثرا از اواخر قوس تا اوایل اخیر حوت اراضی آن در زیر برف مستور می‌باشد.

تعداد نفوس آن در حدود یکصد و پنجا هزار نفر تخمین و اهالی آن کثرا بزراعت و بعضا به تربیه حیوانات و یا تجارت اشتغال دارند.

قراء و قصباتیکه راساً بمرکز حکومت مربوط‌اند:

قصبه برکی برک، قصبه برکی راجان، قریه پادخواب روغنی، قریه پاد خواب شانه، قریه ده مغلان، قصبه قطب خیل، قریه بابری، قریه رستم خیل، قریه قلعه عباس، قصبه شاه مزار قریه پندده، قریه خلوزائی، قریه توپک، قریه سجاوند، قریه مومند، قریه زقوم خیل، قریه چهل تن، قریه ده شیخ.

۱- پیداوار زراعتی: گندم، برنج لک، جو، جواری، ماش، مشنگ، باقلی، عدس، ارزن، گال، شوشم، تربک، شاخل، کچالو، تنباکو، رشقه، شبدر، گل آفتاب‌پرست، بیدانجیر، بادنجان رومی، بادنجان سوسنی، کدو، شلغم، زردک، معادن لوگر قرار ذیل است.

کورتس: در حصه بند خروار لوگر ازین سنگ زیاد پیدا می‌شود و دیوار بند مذکور نیز از همین بند ساخته شده است.

کرومیت: از کابل بمسافه ۲۴ میل در حصه محمد آغه لوگرد ریک خطیکه از دامنه کوه سیاه میدان الی تنگی واغجان لوگر بطول ۲۸ میل امتداد دارد به تعداد زیاد معدن کرومیت موجود است ذخایر مذکور از ۱۳۲۶ الی ۱۳۲۸ ذریعه متخصصین وزارت معادن کشف گردیده که از آن جمله معادن نمره ۱-۳-۵ کمپنی موریسن قندهار به مصارف وزارت معدن تحت نگرانی تخنیکی مسترولتن انجنیر سروی توپوگرافی و سروی مکمل جیو لوجی ربرمه کاری انکشافی صورت گرفته است.

گل کاشی‌سازی: در کلنگار و چرخ لوگر بوفرت پیدا می‌شود.

۳ـپیداوار تجارتی: چوب چناو، عرعر، ریمه و نیله قلم نخستین مواد تجارتی لوگر را تشکیل داده میوه‌جات آن هم از قبیل سیب و انگور خربوزه، تربوز که بمرکز نقل داده می‌شود از قلمات تجارتی آن است غله‌جات از قبیل جو، گندم، و برنج لک و تنباکو چون از احتیاجات خود بیشتر استحصال می‌نمایند برای تجارت به مرکز عرضه می‌دارند.

پوست خام، گاو، گوسفند و بعضاً پوست روبا تنباکو نیز قلمی را از تجارت این ناحیه شکل می‌دهد.

۴ـپیداوار صنعتی: در نواحی لوگر صنعتی که بنام صنعت می‌توان آنرا قبول کرد وجود ندارد تنها در حصه‌های جلریز کاسه چوبی می‌سازند که اهالی کوچی ازان استفاده می‌کنند در قسمتهای وردک نمد می‌سازند.

گیاهای مفیده و وحشی: خاکشیر، بوی مادران، کاسنی شاه تره، اسفرزه، کاکوتی، گل خیرو، گل گاوزبان، دانه زوف می‌باشد که اکثراً اهالی آنجا برای بیماران بکار می‌برند.

شوارع:

۱ـ سرکیکه از مرکز مملکت شروع گردیده و بصورت عمومی ولایت پکتیا را با مرکز متصل می‌سازد از بین این حکومتی خصوصا در همین حصه‌ایکه بنام لوگر شناخته می‌شود از شمال بجنوب گذشته و وقتی از کوتل تیره گذشت داخل منطقه پکتیا می‌گردد.

این جاده عمومی وقتی به پل علم رسید شاخ دیگری ازان منشعب و بغرب مایل و از آنجا باز بشمال دور خورده بدره وردک داخل و با جاده‌ای که از مرکز باستقامت ولایات غربی مملکت امتداد دارد یکجا و از حکومتی وردک گذشته بحکومت اعلی غزنی و از آنجا هم بطرف غرب و جنوب غرب ممتد می‌شود.

۲ـ سرک دیگری که از همین جاده فرعی ثانی الذکر در عین حالیکه هنوز بجاده عمومی‌ایکه در بالا ذکر شد نرسیده از سرک مذکور جدا و بین دره شیر وردک گذشته حد قلعه نو بحکومتی اعلی غزنی داخل می‌شود.

۳ـ سرک دیگر که فرعا در حد پل قندهاری از همین جاده عمومی بشرق جدا شده به بند سرخ آب رفته و باز یکشاخ آن از طریق زرغون شهر بدو بندی و بولایت پکتیا داخل گردیده.

۴ـ سرک دیگری که از نزدیکی مرکز حکومتی از سرک عمومی مذکور منشعب گردیده اولا به قریه برکی راجان و از آنجا بچرخ رفته است.

۵ـ سرک عمومی‌ایکه از مرکز بولایات غربی مملکت ممتد می‌شود از چوکی ارغنده

بحکومتی میدان مربوط این حکومت کلان داخل و بعد از اینکه آن شاخی که ازان استفاده عمومی غرب جدا و تکانه و جلریز را عبور نموده بعد از طی کوتل هونی بهزاره‌جات داخل می‌گردد اصل آن استقامت جنوب غرب را تعقیب نموده بحکومتی وردک داخل و چنانچه در بالا ذکر شد بحکومت اعلی غزنی می‌پیوندد. شاخ دیگری از حد دشت توپ بطرف راست جاده عمومی جدا و بچک وردک می‌گذرد.

پلهائیکه بر دریای لوگر واقع است:

پلهای پخته: پل پخته‌ایکه در حصه پل علم بر دریا موجود است مورد استفاده ترافیکی که بولایت پکتیا می‌روند واقع می‌باشد.

مکاتب آن قرار ذیل است:

الف ـ مکاتب متوسطه

۱ـ مکتب متوسطه مرکز مکتب حکومتی کلان لوگر.

ب ـ مکاتب ابتدائیه:

۱ـ مکتب ابتدائیه قریه برکی راجان.

۲ـ مکتب ابتدائیه علاقه‌داری چرخ.

۳ـ مکتب ابتدائیه حکومت کلنگار.

۴ـ مکتب ابتدائیه علاقه‌داری محمد آغه.

۵ـ مکتب ابتدائیه ده نو کلنگار.

۶ـ مکتب ابتدائیه قریه قطب خیل.

۷ـ مکتب ابتدائیه علاقه‌داری خوشی درشگی وردک.

۸ـ مکتب ابتدائیه قریه زرغون شهر.

۹ـ مکتب ابتدائیه سیدآباد که عمارتی پخته و اساسی و وسایل تدریسی رضایت‌بخشی دارد.

۱۰ـ مکتب ابتدائیه علاقه‌داری ده میرداد.

۱۱ـ مکتب ابتدائیه حکومت میدان.

۱۲ـ مکتب ابتدائیه علاقه‌داری جلریز.

۱۳ـ مکتب ابتدائیه نرخ.

ج ـ مکاتب دهاتی:

۱ـ در قریه پورک لوگر یکباب.

۲ـ در قریه سرخ آب لوگر یکباب.
۳ـ در قریه بابوس لوگر یکباب.
۴ـ در قریه حصارک لوگر یکباب.

دریا: دریای لوگر که یکی از معاونین دریای کابل می‌باشد از کوهای هزاره‌جات سرچشمه گرفته از آغاز دخول تا جائیکه خاک منطقه لوگر را ترک می‌دهد اراضی دو طرفه خود را مشروب نموده موجب سرسبزی و شادابی منطقه می‌گردد.

۲ـ دریاچه دیگری که از کوه‌های خروار سرچشمه می‌گیرد چون دره چرخ را طی کرده در حصه ده مغلان با دریای لوگر یکجا و از معلونین آن بشمار می‌رود.

۳ـ دریای که میدان را عبور نموده و بالاخره دریای کابل را تشکیل می‌دهد از جنوب شرق کوه هونی و سنگلاخ سرچشمه گرفته حکومتی میدان را عبور می‌کند و بعد ازان دریاچه دیگری که از دره نرخ سرازیر گردیده در حصه قریه ابراهیم خیل بدریای مذکور پیوسته از جنوب کوه قرغ و بین للندر دور خورده در اولین قسمت حکومتی چهاردهی بنام دریای کابل مشهور می‌گردد.

۴ـ دریاچه که از چک وردک سرچشمه گرفته و بالاخره در حد شیخ‌آباد با هم می‌پیوندند همین دریای که در بالا بنام دریای لوگر تعریف شد تشکیل می‌دهد.

میوه‌جات: عبارت از انگور، سیب، ناک، زردآلو، شفتالو، آلوبالو، تمسق بادام، چارمغز، تربوز، خربزه، توت، سنجد از جمله میوه‌جات می‌باشد. میوه‌جات این ناحیه خصوصا سیب آن خیلی قابل وصف است و بالخاصه مراکز تولید این میوه‌جات علاقه‌داری‌های محمد آغه و علاقه‌داری چرخ و خوشی و حصص مرکزی میدان و حکومت وردک است.

حیوانات اهلی: حیوانات اهلی اینجا عبارت‌اند از مرکب، گاو، گوسفند، بز و اشتر و اسپ و الاغ و قاطر است.

حیوانات وحشی: خرگوش، و آهوی کوهی در کوهای لوگر و میدان و وردک وجود داشته از سباع پلنگ و گرگ و روباه نیز وجود دارد.

طیور اهلی این منطقه عبارت است از مرغ خانگی، فیل مرغ، کبوتر و غیره.

طیور وحشی: در کوهسار اینجا کبوتر، وحشی و کبک در اوایل بهار در دریا انواع مختلف مرغابی کثرت دارد، جل و بودنه نیز در موقع آن بکثرت پیدا می‌شود سارک هم در بهار سال بطور گذری پیدا می‌شود.

مزارات:

۱ـ مزار مولانا یعقوب چرخی که مولفات زیادی داشته و اهالی آنجا ارادت زیادی بایشان دارند.

۲ـ مزار خواجه صبدر اولیا در قریه زرغون شهر واقع و اهالی بان نیز ارادت زیادی داشته و همه وقت به آنجا رفته دعا می‌کنند.

۳ـ مزار میرابدال و مزارات سرلچان در علاقه‌داری پل علم واقع است.

در بین مردم شایع است که این سرلچان چهل نفر طفلی بوده که در یکی از تهاجم اجنبی بیکبارگی و یکجائی جام شهادت نوشیده‌اند.

۴ـ مزار خواجه احمد در بالای تپه‌ای قریب قریه سرخ‌آباد واقع است.

۵ـ مزار خواجه اسمعیل. که در قریب قریه گمران بر فراز تپه واقع است.

۶ـ مزار سیدصالح در قریه قطب خیل و مزار سلطان احمد کبیر در کوه سرخ‌آب که از اخیر الذکر قبری هم در بین نیست ولی غار طولانی‌ای که درکوه مذکور وجود دارد می‌گویند اهل الله مشارالیه در همین غار مدفون بوده افسانه هم در موضوع غیبت آن دران مغازه زبان‌زد اهالی آنجاست که منطقاً بران چندان اعتمادی شده نمی‌تواند.

پیشه اهالی: اهالی این حکومتی علی الاکثر بدهقانی مشغول بوده برخی هم به تربیه حیوانات و تجارت اشتغال دارند چون زمستان اینجا نسبتاً سرد و در زمستان دهاقین بیکار می‌ماند خصوصاً اهالی وردک برایکار به قندهار و قندز می‌روند پیشه‌ور هم از قبیل نجار و آهنگر و گلکار یافت می‌شود.

رسوم و رواج‌های عنعنوی: مردمان این نواحی هم مثل سایر اقوام افاغنه مهمان‌دوست و مهمان‌نواز بوده در مراسم مهمانداری از هیچ نوع مصرف ایثار و مضایقه نمی‌کنند. اگر کسی به شخصی و یا قومی پناهنده شد همان قوم و یا فامیل بحکم قانون عنعنوی خود را برای حمایه آن بحدی مسئول و مکلف می‌داند که در راه حمایه او هر نوع تکلیفی را متحمل و بانجام آن افتخار می‌کند.

نوع اراضی: چون اراضی این نواحی من حیث الاکثر در بین وادی و در سواحل دریاها واقع است بواسطه گلی که در مرور سالیان سیلاب‌ها در اطراف خود پخش نموده برای زراعت مختلفه عموما برای زرع برنج و جو و گندم و خربزه و تربوز خصوصاً مستعد است. از تمام اراضی آن قسمت محدودی که دشت و صحاری را تشکیل داده تنها باخذ محصول گندم للمی ازان استفاده شده می‌تواند.

طرز آبیاری: چه در میدان و چه در وردک و چه خود لوگر دریاهای با فیضی می‌گذرد اکثرا حصص حکومتی کلان لوگر رودابی بوده حصه محدودی از چشمه سارو یا کاریز استفاده می‌کند.

لومان: قریه‌ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر بطرف شمال شرق سنگ ماشه مربوط حکومت درجه جاغوری متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۱۶ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۳ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لونکره: کوهیست که بطرف جنوب علاقه خاندوت مربوط حکومت اعلی بدخشان واقع بوده و ۴۲ کیلومتر سری حد شمالی مملکت موقعیت دارد.

لونگ: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب جنده مربوط حکومت درجه اول مقر متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۴۱ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۹ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

لونگ: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف شمال قریه غوردنگ مربوط حکومت درجه ۲ هراود ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۵ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۰ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لوی بلاوت: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف شمال شرق علی خیل جاجی مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۴۸ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۹ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لوی دارچاه: موضع چاه‌داریست بفاصله ۲۰ کیلومتر بطرف غرب قریه باکوخان مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۴۷ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۱۱ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لوی دین: قریه‌ئیست بفاصله یک کیلومتر بطرف شمال شرق قریه ملاقیصر مربوط حکومت درجه اول مقر متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۳۲ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۶ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لوی قلعه: قلعه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر بطرف جنوب حکومتی سروبی مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۴۲ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۴ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لوی کاریز: قریه‌ئیست بفاصله یک کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه محمدخان مربوط

حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۵۱ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۱ دقیقه ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لوی موسی ئی: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳،۵ کیلومتر بطرف جنوب ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۱ دقیقه ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لویه قلعه: قلعه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف شمال شرق تویه نمله مربوط حکومت درجه اول خوگیانی ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۷ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۹ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

لیخی خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر بطرف جنوب حکومت کلان ارگون مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۶ دقیقه ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۶ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

لیوان: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر بطرف شمال غرب شهر گردیز مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۱۱ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۰ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

لیوان خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۱۳ کیلومتر بطرف شمال شرق قریه متون مربوط ولایت پکتیا که در ۷۰ درجه ۱ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۷ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

م

ماتنگی ناور: ناوریست واقع در ۶۵ درجه ۵۶ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۳۷ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی که بفاصله ۱۰۹ کیلومتر بطرف جنوب غرب شهر قندهار مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار موقعیت دارد.

مارآباد: قریه‌ئیست واقع در ۶۵ درجه ۵۵ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۰ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۵ کیلومتر بطرف جنوب قریه حوض مدد مربوط حکومت درجه ۳ پنجوائی ولایت قندهار موقعیت دارد.

ماران خبری (ماران صبری): قریه‌ئیست واقع در ۶۹ درجه ۴۵ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۵۵ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴،۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه علی خیل مرکز حکومت جاجی مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

مارپیچ قلعه: قلعه‌ئیست واقع در ۶۲ درجه ۱۷ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۱ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف شرق رباط میرزائی مربوط ولایت هرات.

مارخور: قریه‌ئیست واقع در ۶۵ درجه ۸ دقیقه ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۲ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف شمال شرق مرکز علاقه‌داری درجه اول کجکی مربوط حکومت درجه ۲ موسی قلعه متعلق حکومت اعلی گرشک موقعیت دارد.

مارخانه: قریه‌ئیست واقع در ۶۷ درجه ۳۱ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه عرض‌البلد شمالی که بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف غرب قلعه غواص مربوط حکومت اعلی غزنی موقعیت دارد.

مارکوه: قلعه‌ئیست واقع در ۷۰ درجه ۴۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۵ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی بارتفاع تخمین ۷۰۸ متر مربوط ولایت ننگرهار.

ماروچک (ماری چاق): قریه‌ئیست بفاصله ۳۲ کیلومتر بطرف شمال غرب حکومتی بالامرغاب مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۷ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۴ دقیقه ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ماروخان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف جنوب جنده مربوط حکومت درجه اول مقر متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۳۹ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۸ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مازو: قریه‌ئیست واقع در ۶۹ درجه ۴۶ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۴ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی که بفاصله ۴کیلومتر بطرف جنوب قریه مقام مربوط حکومت درجه ۳ چمکنی ولایت پکتیا موقعیت دارد.

مازینه: قریه‌ئیست بفاصله ۹،۵کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه شیرشاهی مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۲۹ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۲ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ماشور: قریه‌ئیست واقع در ۶۵ درجه ۳۶ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۱ دقیقه ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴ کیلومتر بطرف غرب قریه تیموران مربوط ولایت قندهار موقعیت دارد.

ماشی: قریه‌ئیست بفاصله ۷کیلومتر بطرف جنوب شرق شهر بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه ۵۱ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه ۴۳ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی می‌باشد.

مالستان: منطقه‌ایست بفاصله ۴۰ کیلومتر بطرف غرب کول ناور در علاقه حکومت کلان دایزنگی ولایت کابل.

مالی خان: قریه‌ئیست بفاصله ۷کیلومتر بطرف جنوب قلعه سرخ مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۱۶ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۸ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مالی‌مند: قریه‌ئیست واقع در ۶۵ درجه ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۵۸ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۴ کیلومتر بطرف شرق حیدرآباد مربوط حکومت درجه اول نهر سراج حکومت اعلی گرشک موقعیت دارد.

ماماتان ناور: ناوریست واقع در ۶۵ درجه ۵۸ دقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه ۳۹ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی بفاصله ۱۰۷ کیلومتر بطرف جنوب شهر قندهار در علاقه حکومت درجه اول سپین بولدک می‌باشد.

ماماخاتون: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف جنوب سرای خواجه مربوط ولایت کابل

که در ۶۹ درجه ۶ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۲ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ماماخاتون: کوتلیست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف جنوب شرق سرای خواجه مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۸ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۲ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ماماخیل: قریه‌ئیست واقع در ۷۰ درجه ۴۹ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۶ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف شمال شرق گوشتنه مربوط حکومت درجه اول کامه ولایت ننگرهار.

مامعره: قریه‌ئیست واقع در ۶۲ درجه ۳۵ دقیقه ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی بفاصله ۴۴ کیلومتر بطرف جنوب شرق شهر هرات.

ماموت قلعه: قلعه‌ئیست واقع در ۷۰ درجه ۵۱ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۵ کیلومتر طرف جنوب شرق قریه بره خیل مربوط حکومت کلان شینوار ولایت ننگرهار موقعیت دارد.

مامورخیل: قریه‌ئیست بفاصله ۱۶ کیلومتر بطرف جنوب قریه جانی خیل مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۲۴ دقیقه ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۹ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ماموزی: قریه‌ئیست واقع در ۶۹ درجه ۲۴ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۶ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳۴ کیلومتر بطرف شمال شرق شهر گردیز مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

ماموغندی: قریه‌ئیست واقع در ۶۹ درجه ۴۵ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۲ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی که بفاصله ۶ کیلومتر طرف شمال غرب قلعه گبرمنگد مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

مامونیکه: کوهیست واقع در ۱۴ کیلومتری جنوب غرب رباط جلدک مربوط ولایت قندهار.

مانجه: قله‌ایست واقع در ۶۹ درجه ۵۰ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۰ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۳ کیلومتر بطرف جنوب غرب متون مرکز حکومت کلان خوست مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

مانده: قریه‌ئیست واقع در ۶۹ درجه ۲۶ دقیقه ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۷ دقیقه

۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه لکه مربوط حکومت درجه ۳ جدران ولایت پکتیا موقعیت دارد.

مانک: قریه‌ئیست بفاصله ۲۸ کیلومتر بطرف شرق قریه عبدالرحمن خان مربوط حکومت درجه ۲ دهراود متعلق ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۷ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۸ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مانک خوکه: قله‌ایست بفاصله ۲۶ کیلومتر بطرف شرق تهاته شین نری مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۵۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۸ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مانه: قریه‌ئیست واقع در ۶۹ درجه ۲۹ دقیقه ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۰ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۶ کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه لکه مربوط حکومت درجه ۳ جدران موقعیت دارد.

مانی خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۸،۵ کیلومتر بطرف شمال شرق قلعه دولت خان مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۵۰ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۷ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ماهی پر: قریه‌ئیست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف شمال حکومت سروبی مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۴۱ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض البلد شمالی موقعیت دارد.

مبین خان: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر بطرف شمال شرق مرکز علاقه‌داری شاه جوی مربوط حکومت کلان قلات ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۲۷ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۵ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مبین کوت: قریه‌ئیست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف شمال شرق قریه سمه خیل مربوط حکومت کلان ارگون ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۱۸ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۴ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میان: قریه‌ئیست واقع در ۶۷ درجه ۳۳ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۱ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۸ کیلومتر بطرف شرق قریه بره خیل مربوط حکومت درجه اول مقر متعلق حکومت اعلی غزنی موقعیت دارد.

متراقی: قریه‌ئیست واقع در ۷۰ درجه ۳۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۲ دقیقه ۳۲

ثانیه عرض‌البلد شمالی بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف شمال غرب کهی (مرکز حکومت اچین) مربوط حکومت کلان شنوار ولایت ننگرهار.

مستان: قریه‌ئیست بفاصله ۴،۵ کیلومتر بطرف شمال کوتل سر مربوط ولایت قطغن که در طول‌البلد ۶۹ درجه ۱۴ دقیقه ۴۰ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه ۵۰ دقیقه ۴۵ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

مت ورخ: قریه‌ئیست واقع در ۶۹ درجه ۵۴ دقیقه ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۸ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی که بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر بطرف شرق پراوچمکنی مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

متون: قلعه‌ایست در مرکز حکومت کلان خوست که در ۶۹ درجه ۵۸ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۰ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۹۳ کیلومتر بطرف جنوب شرق شهر گردیز مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

متونری: قریه‌ئیست که در ۷۰ درجه ۷ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۷ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف شرق قریه لکن مربوط حکومت کلان خوست ولایت پکتیا موقعیت دارد.

متونگی: کوهیست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر بطرف شمال غرب قریه علی خیل مربوط حکومت درجه ۲ جاجی مربوط ولایت پکتیا که قله بلندترین آن ۴،۲۶ متر و در ۶۹ درجه ۴۳ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

متوه: قلعه‌ایست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف شمال غرب قلعه وره لعل پوره مربوط حکومت درجه اول کامه متعلق ولایت ننگرهار که در ۲۱ درجه ۱ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۷ دقیقه ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مته: قریه‌ئیست بفاصله ۳۸ کیلومتر بطرف شمال شرق قریه رخه مربوط حکومت درجه ۳ پنجشیر که در ۶۹ درجه ۴۶ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۲۷ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مته: قریه‌ئیست بفاصله ۱۳ کیلومتر بطرف غرب شمال حکومتی قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۷ دقیقه ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۵ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مته چی (مشاچی): قریه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف جنوب قریه لامات مربوط ولایت

هرات که در ۶۳ درجه ۵ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۵ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مته خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف شمال شرق حکومت درجه ۲ جاجی میدان ولایت پکتیا که در ۶۸ درجه ۵۴ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

متیک آنی: کوتلیست بفاصله ۵،۵ کیلومتر بطرف شرق قریه پشت به امتداد خط دیورند مربوط حکومت کلان کنرهای ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۲۹ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۴۸ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

متینه: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف شمال مشرق چغه سرای مربوط حکومت کلان کنرهای ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۴ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۶ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع می‌باشد.

مجاوران: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف شمال شرق قلعه وره لعل پوره مربوط حکومت درجه اول کامه متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه ۸ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۷ دقیقه ۳۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مجری: قریه‌ئیست بفاصله ۲۶ کیلومتر بطرف شمال شرق سنگ ماشه مربوط حکومت درجه ۳ جاغوری متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۲۱ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۷ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مجکندرک: قریه‌ایست بفاصله ۴۶ کیلومتر بطرف جنوب قلعه سرخ مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه ۲۸ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۷ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مچ: قریه‌ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر بطرف شرق شهر گردیز مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه ۲۱ دقیقه ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۵ دقیقه ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مچتک: قریه‌ئیست بفاصله ۱،۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب قلعه سربوم حکومت دره صوف مربوط ولایت مزاریف که در ۶۷ درجه ۱۳ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۲ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع موقعیت دارد.

مچتک بالا: قریه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف جنوب غرب قلعه سربوم حکومت دره

صوف مربوط ولایت مزارشریف که در طول‌البلد ۶۷ درجه ۱۲ دقیقه ۴۵ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه ۳۱ دقیقه ۴۵ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

مچل غو: قریه‌ئیست واقع در ۶۹ درجه ۲۴ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۶ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳۶ کیلومتر بطرف شمال غرب شهر گردیز مربوط حکومت درجه ۳ سیدکرم ولایت پکتیا موقعیت دارد.

مچید: کوتلیست واقع در ۶۳ درجه ۶ دقیقه ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۸ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی که بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف غرب قلعه فارس مربوط حکومت درجه اول شین‌دند ولایت هرات موقعیت دارد.

محب الله: قریه‌ئیست بفاصله ۳۷ کیلومتر بطرف جنوب قریه نانی مربوط حکومت درجه اول اندر متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۲۰ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۶ دقیقه ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

محبت خان: قریه‌ئیست واقع در ۶۹ درجه ۱۵ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۸ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۳،۵ کیلومتر بطرف شرق شهر گردیز مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

محله: قریه‌ئیست بفاصله ۱۷،۵ کیلومتر طرف شرق حکومت بالامرغاب مربوط ولایت هرات که در طول‌البلد ۶۳ درجه ۳۷ دقیقه ۲۸ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه ۳۶ دقیقه ۱۰ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

محله اعلی: قریه‌ئیست واقع در ۶۴ درجه ۲۰ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۹ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی که بفاصله ۸ کیلومتر غرب قریه تیواره در علاقه حکومت اعلی غورات موقعیت دارد.

محله تاجک: قریه‌ئیست واقع در ۶۳ درجه ۱۴ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۸ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بطرف شرق قلعه نو ولایت هرات موقعیت دارد.

محله خاخاک: قریه‌ئیست واقع در ۶۳ درجه ۱۲ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۸ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف شرق قلعه نو مربوط ولایت هرات موقعیت دارد.

محله سعیداحمد: قریه‌ئیست بفاصله ۲،۵ کیلومتر بطرف جنوب حکومتی بالامرغاب مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه ۱۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه ۳۴ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

محله صاف چاه: قریه‌ئیست بفاصله ۳کیلومتر بطرف شمال شهر هرات که در ۶۲ درجه ۱۱ دقیقه ۱۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۲ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

محله محمدعظیم خان: قریه‌ئیست بفاصله ۸کیلومتر طرف جنوب حکومت بالامرغاب در ولایت هرات که در طول‌البلد ۶۳ درجه ۲۱ دقیقه ۱۰ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه ۱۷ دقیقه ۵ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

محمد: قریه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر طرف جنوب غرب لغمان مربوط حکومت اعلی شبرغان که در طول‌البلد ۶۶ درجه ۴ دقیقه ۳۷ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه ۵۷ دقیقه ۴۰ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

محمدآباد: قریه‌ئیست در حکومتی اناردره مربوط حکومت اعلی فراه.

محمدآباد: قریه‌ئیست بفاصله ۵،۵کیلومتر بطرف شمال غرب قلعه سادات نورزائی مربوط حکومت درجه ۲ نوزاد متعلق حکومت اعلی که در ۶۴ درجه ۲۳ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

محمد آغه: قریه‌ئیست واقع در ۶۹ درجه ۶ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۳ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۷کیلومتر بطرف جنوب زاهدآباد مربوط حکومت کلان لوگر ولایت کابل.

محمداسلم: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳کیلومتر بطرف شمال شرق قلعه عبدالرحمن خان مربوط حکومت درجه ۲ دهراود متعلق ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۳۴ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۸ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

محمداعظم: قریه‌ئیست واقع در ۶۵ درجه ۳۱ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۳ دقیقه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف شمال غرب قریه ناگهان در علاقه ارغنداب ولایت قندهار موقعیت دارد.

محمداکرم: قریه‌ئیست واقع در ۶۵ درجه ۴۵ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۳۲ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف غرب قریه قدم مربوط حکومت درجه ۳ ترین ولایت قندهار.

محمدامین خان: قریه‌ئیست واقع در ۶۹ درجه ۲۸ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۳ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳۵کیلومتر بطرف شرق شهر گردیز مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

محمدتاش: قریه‌ئیست بفاصله ۲۳ کیلومتر بطرف غرب شمال شهر اندخوی مربوط حکومت درجه اول اندخوی متعلق حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه ۴۷ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۶ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

محمدجان: قریه‌ئیست واقع در ۶۱ درجه ۵۵ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۹ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۶ کیلومتر بطرف شمال قلعه کنگ مربوط حکومت اعلی فراه موقعیت دارد.

محمدجان: قریه‌ئیست واقع در ۶۷ درجه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۹ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴ کیلومتر بطرف غرب قریه احمدشاه خیل مربوط حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک ولایت قندهار موقیت دارد.

محمدجان: قریه‌ئیست بفاصله ۳،۵ کیلومتر بطرف شمال شرق قریه حبیب خان مربوط حکومت درجه ۲ موسی قلعه متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۵ درجه ۲۲ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۴ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

محمدحسن: قریه‌ئیست واقع در ۶۵ درجه ۵۸ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۱۴ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر بطرف جنوب تخته پل مربوط ولایت قندهار موقعیت دارد.

محمدحسین: قریه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف شرق قلعه پیرمحمد مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۵۰ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۳ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

محمدخان: قریه‌ئیست بفاصله ۷،۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه اتمان زائی مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۲۱ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۲ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

محمد خواجه: قریه‌ئیست بمسافه ۸ کیلومتر بطرف جنوب گلبهار مربوط حکومت اعلی پروان که در طول‌البلد ۶۹ درجه ۱۶ دقیقه ۴۰ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه ۶ دقیقه ۱۲ ثانیه شمالی واقع است.

محمدخواجه: علاقه‌ایست طرف جنوب کول‌ناور مربوط به حکومت اعلی غزنی.

محمدخیل: قریه‌ایست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف شرق قلعه السراج (تیگری) مربوط حکومت کلان لغمان ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۱۵ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۱ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

محمدخیل: قریه‌ایست واقع در ۷۰ درجه ۴ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۷ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴،۵ کیلومتر بطرف غرب جنوب میدان قلعه مربوط حکومت درجه ۴ جاجی میدان ولایت پکتیا موقعیت دارد.

محمدخیل: قریه‌ئیست واقع در ۷۰ درجه ۴ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲۰ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۹ کیلومتر بطرف شرق مرکز حکومت کلان خوست مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

محمدده: قریه‌ئیست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف شمال غرب مرکز حکومت درجه ۳ حصارک مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۵ درجه ۴۶ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۹ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

محمددین: قریه‌ئیست واقع در ۵۶ درجه ۴۴ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۶ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴،۵ کیلومتر بطرف شرق قریه روح‌آباد محله‌جات مربوط ولایت قندهار موقعیت دارد.

محمددین خان: قریه‌ئیست بفاصله ۱۷ کیلومتر بطرف شرق قریه نغلوی مربوط حکومت درجه ۲ سروبی ولایت کابل که در ۶۹ درجه ۵۵ دقیقه ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۷ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

محمدرسول: قریه‌ئیست واقع در ۶۶ درجه ۲۸ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۲ دقیقه ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۲ کیلومتر بطرف شرق قریه چهارخانه مربوط حکومت درجه ۴ دهله قندهار موقعیت دارد.

محمدرضا: قریه‌ئیست واقع در ۶۶ درجه ۳ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲ دقیقه ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۶ کیلومتر بطرف جنوب شرق امیر کلی مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار موقعیت دارد.

محمدرضا: قریه‌ئیست واقع در ۶۵ درجه ۵۷ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۱۳ درجه ۵۷ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی بفاصله ۹ کیلومتر بطرف شمال مرکز حکومت درجه ۴ دهله مربوط ولایت قندهار موقعیت دارد.

محمدرفیق خان: قریه‌ئیست بفاصله ۳۴ کیلومتری کشک مربوط ولایت هرات که در طول‌البلد ۶۲ درجه ۱۷ دقیقه ۱۴ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه ۴ دقیقه ۵۸ ثانیه موقعیت دارد.

محمدزائی: قریه‌ئیست واقع در ۶۹ درجه ۳ دقیقه ۵۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۱ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف جنوب غرب شهر گردیز مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

محمدشاه: قریه‌ئیست بفاصله ۲۲ کیلومتر بطرف جنوب غرب شهر گرشک که در ۶۴ درجه ۲۲ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۲ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

محمدشاه: کوتلیست بمسافه ۲۸ کیلومتر بطرف شمال حکومت جبل السراج که در طول‌البلد ۶۹ درجه ۷ دقیقه ۲۵ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه ۱۸ دقیقه ۲۵ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

محمدعظیم خان: قریه‌ئیست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف شرق قریه اتمان زائی مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۶ درجه ۲۹ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۳ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

محمدعلی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب شاه جوی مربوط حکومت کلان قلات ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۲۵ دقیقه ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۵ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

محمدعلی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف جنوب قلعه آغاجان (جنده) مربوط حکومت درجه اول مقر متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۳۷ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۱ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

محمدعلی کخ (محمدعلی کج): قریه‌ئیست بفاصله ۴۹ کیلومتر بطرف غرب جلال‌آباد مربوط ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۵۹ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۱ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

محمد قرغان شهید: قریه‌ئیست بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف غرب خواجه غار مربوط حکومت کلان تالقان متعلق ولایت قطغن بکنار سرکیکه از خواجه غار به امام صاحب می‌رود در طول‌البلد ۶۹ درجه ۱۳ دقیقه ۱۵ ثانیه شرقی و به عرض‌البلد ۳۷ درجه ۵ دقیقه ۵ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

محمدکیشاه: قلعه‌ئیست بالای کوه بفاصله ۲۸ کیلومتر بطرف جنوب دوآب میخ زرین مربوط حکومت درجه ۲ کهمرد متعلق حکومت کلان سیغان که در طول‌البلد ۶۷ درجه ۵۷ دقیقه ۳۳ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه ۳ دقیقه ۱۵ ثانیه شمالی واقع است.

محمدگل: قریه‌ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر بطرف جنوب شاه جوی مربوط حکومت درجه اول مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۳۷ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۰ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

محمدگل: قریه‌ئیست واقع در ۶۷ درجه ۳۲ دقیقه ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴۱ کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه بره خیل مربوط حکومت درجه اول مقر متعلق ولایت قندهار موقعیت دارد.

محمد گلالو: قریه‌ئیست واقع در ۶۷ درجه ۱۸ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۳ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳۸،۵کیلومتر بطرف شمال شرق مرکز حکومت کلان قلات ولایت قندهار موقعیت دارد.

محمدی ناور: ناوریست شور که در طول‌البلد ۶۴ درجه ۳۷ دقیقه ۳۰ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۰ درجه ۱۳ دقیقه ۲ ثانیه شمالی و بفاصله ۳۷ کیلومتر بطرف شرق زیارت سیدمحمد لنگ در علاقه گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک موقعیت دارد.

محمودخیل: علاقه‌ئیست بطرف جنوب شهر غزنی که بفاصله ۸۴ کیلومتر از مرکز شهر غزنی موقعیت دارد.

محمودخیل: قریه‌ئیست واقع در ۶۷ درجه ۴۹ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۹ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴۹ کیلومتر بطرف شمال غرب مرکز حکومت درجه ۳ وازه خوا مربوط حکومت درجه اول مقر متعلق حکومت اعلی غزنی موقعیت دارد.

محمود قلعه: قلعه‌ایست بفاصله ۷،۵کیلومتر بطرف شرق جنوبی مرکز حکومت درجه اول مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۵۰ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۰ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

محمود قلعه: قریه‌ئیست واقع در ۷۰ درجه ۴۶ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و بفاصله ۲۲ کیلومتر بطرف جنوب قلعه پشپلاق مربوط حکومت کلان شنوار ولایت ننگرهار.

محی‌الدین: قریه‌ئیست بفاصله ۱۷،۵ کیلومتر بطرف شمال شرق قلعه عبدالرحمن مربوط حکومت درجه ۲ دهراود متعلق ولایت قندهار که در ۶۵ درجه ۲۶ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۱ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مختارقلعه: قلعه‌ئیست متروک بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف شرق لشکری بازار مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه ۲۸ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۷ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مخ خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۲۶ کیلومتر بطرف جنوب برکی راجان مربوط حکومت کلان لوگر متعلق ولایت کابل که در ۶۸ درجه ۵۲ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۴۲ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مددکلی: قریه‌ئیست واقع در ۶۶ درجه ۲ دقیقه ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۱ درجه ۵ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف شمال شرق امیرکلی مربوط حکومت سپین بولدک ولایت قندهار موقعیت دارد.

مدغانی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب شهر میمنه که در طول‌البلد ۶۴ درجه ۴۰ دقیقه ۷ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه ۴۹ دقیقه ۳۷ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

مدوت: قریه‌ئیست بفاصله ۵۰ کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه روان مربوط حکومت درجه ۲ درواز متعلق حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه ۵۲ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه ۶ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مدوک بارک: قریه‌ئیست واقع در ۷۰ درجه ۳۶ دقیقه ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۸ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۱،۵ کیلومتر بطرف غرب کهی (مرکز حکومت اچین) مربوط حکومت کلان شنوار ولایت ننگرهار.

مدوه: قریه‌ئیست واقع در ۶۷ درجه ۳۹ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۱۴ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۷ کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه بره خیل مربوط حکومت درجه اول مقر متعلق حکومت اعلی غزنی موقعیت دارد.

مده جان: قریه‌ئیست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف غرب قلعه زمان مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۸ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۲۷ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مدیرک: قریه‌ئیست بفاصله ۱،۵ کیلومتر بطرف غرب سرخ قلعه مربوط حکومت درجه ۲ کهمرد متعلق حکومت اعلی پروان که در طول‌البلد ۶۷ درجه ۵۵ دقیقه ۱۲ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه ۴۳ دقیقه ۴۵ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

مراو: قریه‌ئیست بفاصله ۵۵ کیلومتر بطرف جنوب نانی مربوط حکومت درجه اول اندر متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۴ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۶ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مرادکلی: قریه‌ئیست واقع در ۶۶ درجه ۱۰ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۰

ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲،۵ کیلومتر بطرف جنوب کبیر کلی مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار موقعیت دارد.

مرتضی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف جنوب جنده مربوط حکومت درجه اول مقر متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه ۳۸ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۰ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مرجانه: قریه‌ئیست بفاصله ۹،۵ کیلومتر بطرف غرب قریه وازه خواه مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۱۱ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۸ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مرچل: قریه‌ئیست واقع در ۷۰ درجه ۴۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲ کیلومتر بطرف شمال قریه دره خیل مربوط حکومت کلان شینوار ولایت ننگرهار موقعیت دارد.

مرچل: قریه‌ئیست واقع در ۷۰ درجه ۴۷ دقیقه ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب قریه پشپلاق مربوط حکومت کلان شنوار ولایت ننگرهار.

مردقلعه: قریه‌ئیست واقع در ۶۵ درجه ۴۳ دقیقه ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۰ دقیقه ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر بطرف جنوب شهر قندهار موقعیت دارد.

مردکش: قلعه‌ئیست واقع در ۶۶ درجه ۵۲ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۰ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه نییک مربوط حکومت کلان دایزنگی ولایت کابل موقعیت دارد.

مردوزائی: قریه‌ئیست واقع در ۶۵ درجه ۴۷ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۴۸ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳،۵ کیلومتر بطرف شمال قریه مفورآباد مربوط حکومت درجه ۳ ارغنداب ولایت قندهار موقعیت دارد.

مرزرباط: قریه‌ئیست بفاصله ۲۶ کیلومتر بطرف شمال شرق قریه رخه مربوط حکومت درجه ۳ پنجشیر که در طول‌البلد ۶۹ درجه ۵۶ دقیقه ۱۴ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه ۲۹ دقیقه ۳۵ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

مرسل بند: قریه‌ئیست بفاصله ۳۴،۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق شهر غزنی که در ۶۸ درجه ۳۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۸ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مرسل غندی: قریه‌ایست بفاصله ۳۴کیلومتر بطرف جنوب شرق شهر غزنی که در ۶۸ درجه ۳۹ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۸ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مرسنگ: قریه‌ئیست واقع در ۷۰ درجه ۵۹ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۵ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱،۵ کیلومتر بطرف شمال زیارت گردی غوث مربوط حکومت درجه اول کامه ولایت ننگرهار.

مرسین زائی: قریه‌ئیست واقع در ۶۶ درجه ۶ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۷ دقیقه ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۵کیلومتر بطرف شرق جنوب قریه اسکندرخان مربوط علاقه‌داری درجه ۲ دامان ولایت قندهار موقعیت دارد.

مرشدآباد: قریه‌ئیست بفاصله ۲۴ کیلومتر بطرف غرب شهر هرات که در طول‌البلد ۶۱ درجه ۵۴ دقیقه ۵۲ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۳۷ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

مرغاب: دریائیست که از کوتل تخت و کوهای بادغیسات سرچشمه گرفته اولا باستقامت غرب جریان داشته در حصه لوخ سرخ با دره بام یکجا می‌شود بعد خط سیر خود را تغییر داده به استقامت شمال و شمال غرب جریان می‌یابد و در حصه قریه شیخ الله با دریای چچکتو ملحق و بعد از طی ۲۵ کیلومتر نزدیک قلعه ماروجک (ماروچق) ولایت هرات از سرحد مملکت خارج می‌شود.

مرغابی: قریه‌ئیست واقع در ۶۴ درجه ۳۶ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۵۵ دقیقه ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۸،۵ کیلومتر بطرف شمال غرب قریه امام رباط مربوط حکومت درجه ۲ موسی قلعه متعلق حکومت اعلی گرشک موقعیت دارد.

مرغاه چه بالا (مرغانچه): قریه‌ئیست واقع در ۶۳ درجه ۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۱ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴ کیلومتر بطرف جنوب شرق حکومت درجه ۳ اوبه مربوط ولایت هرات موقعیت دارد.

مرغانچه پائین: قریه‌ئیست واقع در ۶۳ درجه ۶ دقیقه ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۰ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۷کیلومتر بطرف جنوب شرق مرکز حکومت درجه ۳ اوبه مربوط ولایت هرات موقعیت دارد.

مرغان کچر: قریه‌ئیست واقع در ۶۵ درجه ۵۷ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۲ دقیقه ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف شرق قریه مندی حصار مربوط حکومت اعلی فراه موقعیت دارد.

مرغابی: تپه‌ایست واقع در ۶۴ درجه ۴۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی در علاقه گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک.

مرغاو: قریه‌ئیست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب شهر هرات که در ۶۶ درجه ۹ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۳ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مرغ زرد: قریه‌ئیست واقع در ۶۲ درجه ۳۶ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۳۲ دقیقه ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۹،۵ کیلومتر بطرف شمال شرق درسک مربوط حکومت درجه اول شین‌دند ولایت هرات موقعیت دارد.

مرغه: قریه‌ئیست واقع در ۶۹ درجه ۱۴ دقیقه ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۲ دقیقه ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف جنوب غرب میرزکی کوتل مربوط حکومت کلان ارگون ولایت پکتیا موقعیت دارد.

مرغه: قریه‌ئیست واقع در ۶۳ درجه ۵۵ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۸ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی که بفاصله ۲۰ کیلومتر بطرف شرق خواجه چشت مربوط ولایت هرات موقعیت دارد.

مرغه: قریه‌ئیست واقع ۶۱ درجه ۲۱ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۴۶ دقیقه ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۸:۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق قلعه ملاسعید مربوط حکومت کلان ارگون ولایت پکتیا موقعیت دارد.

مرغه چمن: منطقه‌ایست بفاصله ۱۷ کیلومتر بطرف شمال شرق مرکز حکومت درجه اول سپین بولدک مربوط ولایت قندهار.

مرغه قلعه: قریه‌ئیست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف شمال شرق رشید قلعه مربوط علاقه‌داری درجه اول معروف متعلق حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۷ درجه ۳۶ دقیقه ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۳۳ دقیقه ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مرکز: قریه‌ئیست واقع در ۶۲ درجه ۱۵ دقیقه ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۴ دقیقه ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۶ کیلومتر بطرف غرب قریه کشک مربوط ولایت هرات.

مرکی: قریه‌ئیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه نمله مربوط حکومت درجه اول خوگیانی ولایت ننگرهار که در ۲۰ درجه ۲ دقیقه ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۲ دقیقه ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مرکی خیل: قریه‌ئیست بفاصله ۹ کیلومتر طرف جنوب غرب نمله مربوط علاقه ماماخیل

ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۲ دقیقه ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۵ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مروارید: قریه‌ایست بفاصله ۳ کیلومتر بطرف شمال غرب قلعه زمان مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۲ درجه ۱۰ دقیقه ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه ۲۶ دقیقه ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مروت: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف جنوب غرب گنجی خیل مربوط حکومت درجه ۳ حصارک غلزائی ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه ۴۷ دقیقه ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۶ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مروره: قریه‌ئیست واقع در ۹ درجه ۴۵ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۲۹ دقیقه ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۵،۵ کیلومتر بطرف جنوب جگدلک مربوط حکومت درجه ۲ سروبی ولایت کابل موقعیت دارد.

مروه: قریه‌ئیست واقع در ۶۲ درجه ۵۲ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۱۴ دقیقه ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۶۹ کیلومتر بطرف جنوب شهر هرات.

مره: قریه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر طرف شرق قلعه یزدان‌بخش حکومت دره صوف مربوط ولایت مزارشریف که در طول‌البلد ۶۷ درجه ۱۸ دقیقه ۳۰ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه ۴۲ دقیقه ۴۰ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

مره: قریه‌ئیست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف غرب قریه وازه خوا مربوط حکومت کلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه ۱۴ دقیقه ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه ۷ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مره کی: قریه‌ئیست واقع در ۶۹ درجه ۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۹ دقیقه ۴۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲ کیلومتر بطرف شمال غرب سرای خواجه مربوط حکومت کلان کوهدامن ولایت کابل.

مره وره: قریه‌ئیست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف شمال قریه نورگل مربوط حکومت درجه ۳ خاص کنر متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۵ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۸ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مره وره: قریه‌ئیست واقع ۷۱ درجه ۱۱ دقیقه ۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۵۳ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال مشرق چغه سرای مربوط حکومت کلان کنرهای ولایت ننگرهار.

مریم: قریه‌ئیست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف شمال تیگری مربوط حکومت کلان لغمان که در ۷۰ درجه ۱۱ دقیقه ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۴۰ دقیقه ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مزار: قریه‌ئیست بفاصله ۷ کیلومتر بطرف شمال قریه نورگل مربوط حکومت درجه ۳ خاص کنر متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه ۴۵ دقیقه ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه ۳۹ دقیقه ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

قاموس

جغرافیائی

افغانستان

جلد چهارم

مقدمه

انجمن آریانا دائرةالمعارف خیلی مسرور است ازینکه به کمک ارباب دانش و همکاری اعضای دائمی انجمن به طبع و تدوین جلد چهارم قاموس جغرافیایی افغانستان که درحقیقت شاهد زحمات چندین‌ساله انجمن دائرةالمعارف میباشد موفق گردید.

این اثر بس مفید که حاوی (۲۳۰) صفحه و (۸۹۳) عنوان است برای ابناءِ این سرزمین باستانی یک راهنمائی مفید وطنی میباشد، البته رهنمائی قاموس مذکور محدود نبوده، بلکه میتواند شخصی را از صنائع، پیدا وار زراعتی، معادن، معارف، حیوانات اهلی، حیوانات وحشی، مزارات، طیور خانگی، طیور وحشی، رسم و رواج و غیره هر منطقه معلومات کافی دهد.

قارئین گرامی! طوریکه انجمن دائرةالمعارف در مجلدات سابق قاموس جغرافیائی خویش به همه دانشمندان و فضلای کشور در حصه همکاری قلمی و اصلاحات مربوط قاموس نیازمندی خود را اظهار نموده در جلد چهارم نیز آرزومند است که اگر به سهوه و اشتباه مواجه شوند کتباً بانجمن مذکور اطلاع دهند تا در طبع پشتو و چاپ مجدد فارسی برفع نواقص آن اقدامات گردد.

در خاتمه از شاغلی محمد حکیم «ناهض» مهتمم قاموس جغرافیائی افغانستان و عضو انجمن دائرةالمعارف که در حصه امور مربوطه قاموس مذکور از هیچگونه جد و جهد مضایقه ننموده از صمیم قلب اظهار امتنان مینمایم.

سردار محمد «منگل»
کفیل ریاست آریانا دائرةالمعارف

اینک لست ذوات محترمیکه در جلد چهارم قاموس جغرافیائی افغانستان باین انجمن همکاری معاونت قلمی نموده‌اند:

احمد علی کهزاد: مندیگک، نادعلی، هشت روایت راجع به هرات.

دین‌محمد مضطر: هزاره‌جات.

سید قاسم ربنتیا: نجراب، هده (که در ضمن جاهای قابل دیدننگرهار چاپ شده).

عبدالحبیب نوابی: واخان.

عبدالحمید نحیف‌زهری: مزارشریف - میدان - ناور - ناوه - فرخ - ننگرهار - وردک.

محمدعثمان صدقی: هرات.

محمدعلی میوندی: هیرمند.

مولینا مهتدی فرخاری: ورسج.

تبصره: ناگفته نماند که از اسمای همکاران جلد سوم قاموس جغرافیائی افغانستان در جلد سوم ذکری نرفته بود، علت آن حریق مطبعهٔ دولتی و از بین بردن اصل مضامین بود، فلهذا انجمن دائرةالمعارف از همه همکاران جلد سوم مخصوصاً بناغلی عبدالحمید نحیف زهری "نوابی" مولینا عبدالحلیم پنجشیری تشکر می‌نماید.

مزارشریف: شهرو و ولایتیست که در قسمت شمال افغانستان به جنوب دریای آمو تقریباً بین خطوط ۶۶ درجه - ۲۵ دقیقه و ۶۸ درجه - ۴۰ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۱۰ دقیقه و ۳۷ درجه - ۳۰ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است. درقرون وسطی (Midde ages) شهر مزارشریف بنام دهکده خبر و سپس خواجه خیران یاد میشد. این شهر بفاصله ۱۴ میلی شرق بلخ واقع است. بعد از ۵۳۰ هـ (۱۱۳۵-۱۱۳۶ م) در زمان سلطان سنجر و نیز در ۸۸۵ هـ (۱۴۸۰-۱۴۸۱ م) در دوره حکومت سلطان حسین تیموری آرامگاه حضرت علی خلیفه چهارم (رض) درینجا کشف گردید. دورادور آرامگاه فوراً یک مزار به همراه بازار قابل ملاحظه بمیان آمد. گنبد دومیکه تاکنون استوار است در ۸۸۶ هـ (۱۴۸۱-۱۴۸۲ م) تعمیر گردید، است. گویند گنبد اولین آنرا چنگیز ویران نمود. ساحات حوزهٔ آن ذیلا محدود گردید. این ولایت از ناحیه شمال ذریعهٔ آمودریا و خط فاصل بین افغانستان و خاک دولت جماهیر اشتراکیه، شوروی و از طرف غرب بساحات و مربوطات حکومت اعلی شبرغان و از جنوب قسماً ذریعه مضافات هزاره‌جات و قسسماً ذریعه مربوطات حکومت اعلی شبرغان و از ناحیه شرق ذریعه ولایت قطغن محاط و محدود میگردد.

شهر مزارشریف دراثر اصلاحات بلدی که درین اواخر مثل سائر شهرهای افغانستان بعمل آمده است، روضهٔ مبارکه را مرکز شهر اتخاذ و اطراف آنرا توسط یک سلسله دکاکین که بصورت پارک بزرگی روضهٔ مطهر را احاطه نموده به جهات مختلف جاده‌های بزرگ و عریضی که هر دو طرف آن را پیاده‌روها، گلدانها، دکاکین پخته کاری احداث گردید، دامنهٔ شهر را بطرف شمال و غرب توسعه بخشیده‌اند، بمشاهده میرسد. در ختم بازاریکه بطرف شمال مغرب امتداد یافته یک تعداد عمارات دولتی و رعیتی جدیداً در بین باغ و باغچه‌ها تعمیر نموده‌اند که درین حصه عمارت و باغ حضوری (مقر نائب‌الحکومگی) از سابق بوده و در جوار آن جدیداً یک هوتل قشنگی بنا یافته است که از بهترین و زیباترین نقطهٔ شهر محسوب و باغ آن تفرجگاه عمومی اهالی بشمار میرود.

آب‌وهوای ولایت مزارشریف نظر به وضعیت اراضی صحرائی و دوری از بحر تابع وزش باد و تابش آفتاب بوده اقلیم خشک و بری است که در تابستان روزها گرم و شبها نسبتاً سرد میشود. موسم بهار و خزان آن بسیار کوتاه، زمستان بارانی و تابستان دراز و خشکی دارد. در زمستان گاهی برف هم می‌بارد که در میدانها دوامی ندارد. در ولایات شمال افغانستان عموماً هوا بسرعت تبدیل و گاهی بشدت گرم گردیده، بعضاً نهایت سرد میشود. حتی در بعضی مواقع

برف‌باری، طوفان باد و سردی هوا طوری شدت میگیرد که باعث اتلاف هزارها حیوان مثل گاو، گوسفند، بز و غیره که در دشت‌ها مشغول چرا میباشند میگردد. اما در اوائل بهار دشت‌ها و صحراهای مزارشریف تماماً سرسبز و گلهای سرخ بر تپه‌های سبز بر قشنگی آن افزوده موسم رابرای تماشا بین زیاده‌تر راحت‌بخش و فرحت‌افزا می‌گرداند. دریـن موسم مـردم بسیار از اطراف و اکناف افغانستان بانجا رفته و چهل روز را تماماً بخوشی می‌گذرانند که این روزهای موسم را موسوم به میلهٔ گل سرخ نموده و جند مبارکه را با ادعیه و جوش و خروش زیاد بلند می‌نمایند.

اهالی ولایت مزارشریف را از حیث پیشه و صنعت به دسته‌جات آتی تقسیم کرده می‌توانیم:

۱) مردمان شهر که اکثراً بامور دکانداری، تجارت، ماموریت و سائر پیشه‌های مختلف از قبیل دباغی، مسگری، زرگری و غیره مصروفیت دارند.

۲) طبقه زمین‌دار: بامور زراعت، کشت‌کاری و باغداری مصروفیت داشته گاو و گوسفند را بقدر ضرورت شخص خودها تهیه و تربیه کرده بصورت دائمی بمساکن خودها بود و باش و به پیشه خودها مشغولیت دارند.

۳) طبقه مالدار که صاحب رمه‌ها و گله‌های گوسفند، اسپ و گوسفند قره‌قل بوده و به تغییر موسم از یکجا بدیگر جا بامالداری خودها نقل مکان می‌نمایند. صنایع مهمهٔ که درین منطقه رونق خوبی داشته از مستحصلات عمدهٔ این علاقه بشمار و منحصر بطبقه‌های مختلف اهالی میباشد عبارت است از منسوجات نخی، پشمی و ابریشمی، قالین، قالینچه، خورجین، قاقمه، گلیم، الچه‌های نخی و ابریشمی، بوت، موزه، جوال، ریسمان، نوار پشمی، پوستین‌های پوست قره‌قل، روباه و غیره. از مزارشریف راههای بسیار بهر طرف تمدد گردیده که از همه بیشتر راه مزارشریف و میمنه دارای اهمیت تجارتی و مسافرتی میباشد و سرک میمنه از حاشیهٔ غربی شهر آغاز یافته در اراضی هموار و مزروعی بخط مستقیم سیر و بعد از طی مسافته (۷) کیلومتر بالتدریج آبادیها و سرسبزی‌های دوطرفهٔ سرک کم شده در نتیجه بعد از طی (۱۰) کیلومتر دیگر باز به آبادیهای گرد و نواحی بلخ مواجه شده فراز یک سطح مرتفع حصار و رواقهای مخروبهٔ شهر بزرگ و با عظمت تاریخی بلخ جلب نظر مسافرین را مینماید. بلخ شهر تاریخی باستانی و معروف افغانستان است که آثار و آبدات تاریخی آن‌چه از دورهٔ قبل از اسلام و چه بعد ازان تا هنوز سیاحین داخلی و خارجی به تماشای آن بیادگار تمدن و وعظمت قدیم این شهر بزرگ می‌شتابند - این شهر الی سال ۱۳۱۲ بحال ابتری بود مگر باثر توجه حکومت شهر جدیدی

درکنار شهر قدیم بطرز و اصول امروز طرح و یک تعداد کافی دکان و عمارات دولتی و رعیتی در اطراف آن آباد و خیابان‌ها و باغهای متعددی احداث گردید، بار دیگر نام او را در جمله بـلاد مهمۀ افغانستان زنده گردانیدند. (در جلد اول قاموس موضوع بلخ مفصل به چاپ رسیده به آنجا مراجعه شود) ولایت مزارشریف قبل از سال ۱۳۳۸ تشکیلات وسیعتری داشته اما حینکه بنا به صوابدید حکومتکلان و تسهیلات اهالی حکومت شبرغان در نصف اول سال ۱۳۳۸ از ولایت مزارشریف منفک و به حکومت اعلی تبدیل و ارتقا جست حکـومات سـنگچهارک، سـرپل، آقچه، قرقین، با علاقه‌داریهای بلخاب، کوهستانات، خانقاها، منگه‌جک، مردیان، فـیض‌آباد و خمیاب نیز از ولایت مزارشریف منفک و مربوط حکومت اعلی شبرغان گردید. حاضراً ولایت مزارشریف دارای حکومات و علاقه‌داریهای ذیل میباشد:

الف: حکومات کلان:

۱ـ حکومتکلان سمنگان.

۲ـ حکومتکلان بلخ.

ب – حکومات محلی:

۱ـ حکومت درجه ۲ خلم (تاشقرغان) مربوط حکومتکلان سمنگان.

۲ـ حکومت درجه ۳ دره صوف مربوط حکومت کلان سمنگان.

۳ـ «درجه ۲ دولت‌آباد مربوط حکومت کلان بلخ.

۴ـ «درجه ۳ کشنده « « « «

۵ـ «درجه ۴ شورتپه « « « «

۶ـ «درجه ۲ نهرشاهی واساً مربوط مرکز ولایت.

ج: علاقه‌داریها:

۱) علاقداری درجه ۲ حضرت سلطان راساً بمرکز حکومت کلان سمنگان مربوط است.

۲) «درجه ۳ کلدار مربوط حکومتی خلم.

۳) «درجه اول چمتال راساً مربوط مرکز حکومت کلان بلخ.

۴) «درجه ۳ شولگره (بوی نقره) مربوط حکومت کشنده.

۵) «درجه ۲ دهدادی مربوط حکومت نهرشاهی.

۶) «درجه ۲ چارکنت (چارگنبد) مربوط حکومت نهر شاهی.

مکاتب مزارشریف قرار آتیست:

در ولایت مزارشریف علاوه بر تعلیم خصوصی و دینی که در مساجد داده میشود مکاتب آتی نیز از طرف وزارت معارف دائر گردیده است:

الف – لیسه‌ها:

لیسه باختر در مرکز ولایت مزارشریف.

ب – مکاتب مسلکی:

مسلکی اسدیهٔ مزارشریف واقع شهر مزارشریف.

مسلکی دارالحفاظ روضه در شهر مزارشریف.

مسلکی دارالحفاظ خلم در خلم.

مکاتب ابتدائی:

مکتب ابتدائی سلطان غیاث‌الدین در مرکز مزارشریف.

مکتب ابتدائی غازی وزیر محمداکبرخان در مزکز مزارشریف.

مکتب ابتدائی نادرشاهی در مرکز مزارشریف.

مکتب ابتدائی مولینا جلال‌الدین در نهر شاهی.

مکتب ابتدائی لنگرخانه در نهر شاهی.

مکتب ابتدائی مارمل در نهر شاهی.

مکتب ابتدائی خرم در خرم علاقهٔ سمنگان.

مکتب ابتدائی نمبر ۱ در مرکز سمنگان.

مکتب ابتدائی نمبر ۲ در مرکز سمنگان.

مکتب ابتدائی نمبر ۳ در مرکز سمنگان.

مکتب ابتدائی خلم در مرکز خلم.

مکتب ابتدائی دهدادی در علاقه‌داری دهدادی.

مکتب ابتدائی مهمندان در علاقهٔ بلخ.

مکتب ابتدائی در چمتال در علاقهٔ بلخ.

مکتب ابتدائی وچه ونه در علاقهٔ بلخ.

مکتب ابتدائی تیمورک در علاقه بلخ.

مکتب ابتدائی بلخ، در مرکز بلخ.

مکتب ابتدائی شلخی در مرکز بلخ.

مکتب ابتدائی قرشی گک در دولت‌آباد.
مکتب ابتدائی لیندی در دولت‌آباد.
مکتب ابتدائی دولت‌آباد در مرکز دولت‌آباد.
مکتب ابتدائی شولگره در علاقه‌داری شولگره.
مکتب ابتدائی درهٔ صوف در درهٔ صوف.
د - مکاتب نسوان:
۱) دارالمعلمات سلطانه رضیه حصه نمبر ۱ متوسط در مرکز مزارشریف.
۲) دارالمعلمات سلطانه رضیه حصه نمبر ۲ ابتدائی « «
ه - مکاتب دهاتی:
مکتب دهاتی سیاگرد در نهر شاهی.
مکتب دهاتی شادیان در نهر شاهی.
مکتب دهاتی توخته در نهر شاهی.
مکتب دهاتی زرغون کوت در بلخ.
مکتب دهاتی چهارسنگ در بلخ.
مکتب دهاتی کشکک در بلخ.
مکتب دهاتی شورتیپه در بلخ.
مکتب دهاتی امام صاحب چمتال در بلخ .
مکتب دهاتی میرقاسم علیه‌الرحمه در بلخ.
مکتب دهاتی حصارک در بلخ.
مکتب دهاتی آق کپرک در بلخ.
مکتب دهاتی (شولگره) بوینه قره در بلخ.
مکتب دهاتی صدرآباد در دولت‌آباد.
مکتب دهاتی قره‌غجله در دولت‌آباد.
مکتب دهاتی سرخ‌گنبد در دولت‌آباد.
مکتب دهاتی حیا تان در دولت‌آباد.
مکتب دهاتی بیذو در دولت‌آباد.
مکتب دهاتی سر کنده در سمنگان.

مکتب دهاتی سار باغ در سمنگان.

مکتب دهاتی فیروز نخجیر در خلم.

مکتب دهاتی صدمرده در سمنگان.

مکتب دهاتی صیاد در خلم.

مکتب دهاتی منکبوت در سمنگان.

مکتب دهاتی حضرت سلطان در سمنگان.

مکتب دهاتی بابه‌قمبر در سمنگان.

مکتب دهاتی کلدار در خلم.

مکتب دهاتی دلخه کی در سمنگان.

مکتب دهاتی دهاتی ده حسن و ده درده خلم.

مکتب دهاتی ایلقه چی در خلم.

وکلای ولایت مزارشریف در شواریملی:

وکلای آتی از تمام مربوطات ولایت مزارشریف انتخاب و بشورای ملی فرستاده میشود:

وکیل مرکز (بلدیه) مزارشریف ۱ نفر، وکیل سمنگان ۱ نفر، وکیل بلخ ۱ نفر، وکیل خلم ۱ نفر، وکیل دره صوف ۱ نفر، وکیل دولت‌آباد ۱ نفر، وکیل کشنده ۱ نفر، وکیل شورتپه ۱ نفر، وکیل نهر شاهی ۱ نفر.

پیداوار:

الف - پیداوار زراعتی: گندم، جو، جواری، ماش، عدس، برنج، کنجد، زغر، خربوزه، تربوز، شلغم، زردک، کدو، پنبه، تنباکو، کل جو، شبدر، رشقه، گل آفتاب‌پرست، بیدانجیر، باقلی، بادنجان سوسنی، بادنجان رومی، خرفه، لبلبو، ارزن، جواری سفیدو

ب - پیداوار صنعتی: پیداوار صنعتی این ولایت قرار ذیل است:

۱ـ صنعت قالین‌بافی آنکه شهرت جهانی داشته یکی از قلمات مهم صادراتی مملکت را تشکیل می‌دهد.

۲ـ صنعت و تربیه استخراج کرم پیله.

۳ـ گلیم‌بافی که آنهم خصوصاً گلیم قاغمهٔ آن شهرت خوبی دارد.

۴ـ منسوجات دستی از قبیل انواع کرباس، ابرهٔ نخی و ابریشمی، الچه‌های نخی، ابریشمی، مخلوط، نمد قاغمهٔ شتری. این امتعه و منسوجات اکثراً بمصرف احتیاج اهالی خود ولایت رفته و برخی هم برای تجارت بداخل مملکت و حتی بخارج فرستاده میشود.

ج - پیداوار تجارتی:

اکثراً از قلمات فوق که در تحت عنوان پیداوار صنعتی تعریف گردید مواد پیداوار تجارتی ولایت مذکور بوده و قلمات درشت‌ترین آن قالین، پوست قره‌قل و پنبه است که برای تجارت بخارج برده میشود. دربین قلمات قابل اعتنای تجارتی آن می‌توان از پشم، زغر و کنجد آن نیز نام برد. زیره و هنگ هم برای تجارت خارج قلماتی بشمار می‌روند.

راها:

۱) ارتباط ولایتِ مزارشریف به پای‌تخت: وصل نمودن کابل و ولایات شمالی مملکت بذریعهٔ یک سرک موتررو یکی از کارهای مهم و بس مفیدی است که تحت نگرانی وزارت تجارت آن وقت انجام پذیرفته و برای اولین دفعه ذریعهٔ این سرک جدید که بنام دره شکاری یاد میشود در سنه ۱۳۱۲ سرویس موتر بین کابل، قطغن و ولایت مزارشریف جاری شد.

سرک جدید از راه غوربند تا زیر کوتل شبر امتداد یافته و از آنجا بجانب شمال میگردد و پس از قطع نمودن هندوکش ذریعهٔ یک دره تنگی که بدرهٔ شکاری موسوم است بدشت ایبک (سمنگان) خارج میشود.

از حد دهنهٔ غوری سرک به دو شعبه منقسم گردیده یکی به طرف شمال مغرب تا بمزارشریف و دومی بجانب شمال مشرق تا خان‌آباد امتداد می‌یابد. سرک شکاری در ترقی تجارهٔ و اقتصادیات مملکت دارای اهمیت زیادی است، تجارت شمالی افغانستان راکه قبل ازان از دره‌ها وکوتل‌های پر پیچ ذریعهٔ اسپ و اشتر بزحمت و صرف وقت زیاد صورت می‌گرفت راه با بازارهای هند و اروپا باز نموده است. از مزارشریف تا خان‌آباد و از خان‌آباد تا بدخشان نیز سرکهای موتررو امتداد یافته. علاوتاً پروژهٔ جدید راه سالنگ که کوتاهترین فاصله بین کابل و مزارشریف میباشد تحت اجرا و عمل گرفته شده که امید است عنقریب بپایه تکمیل رسیده و در اقتصادیات کشور رول بسزائی را بازی خواهد کرد. فعلاً فاصله از کابل تا مزارشریف ۶۲۱ کیلومتر است.

۲) یک سرک از مزار به میمنه میرود.

۳) سرکی که بحکومت سمنگان رفته از همین شاه‌راهیکه از مرکز مملکت بمزار میرود و از حصص حکومت اعلی شبرغان جدا شده حکومت مذکور را بمزار مربوط میسازد.

۴) سرک دیگری که از مرکز مزار به دهداری وصل شده بعد از انکه حکومت شولگره و علاقه‌داری کشنده را طی میکند بحکومتی دره‌صوف واصل میشود.

۵) سرکیکه قبلاً به آقچه وصل می‌شد از مزار به بلخ و از آنجا بعد از طی چاربولک و نصرت‌آباد به آقچه رفته بود درین اواخر بعلت خامی و جبه‌زاری اراضی و نامساعدتی هوا در ایام زمستان متروک و بجای آن سرکی از علاقه‌داری دهدادی و جنوب جلگه علاقه‌داری چمتال و از دو کیلومتری جنوب‌غربی شهر آقچه به سرک شبرغان وصل شده که در تمام فصول سال برای تردد ترافیک مساعد است.

۶) سرک دیگری از بلخ به بندر کلفت تمدید و مورد استفادهٔ ترافیکی واقع گردیده.

۷) راه دیگری که مزار و دولت‌آباد را با هم مربوط می‌سازد سرک قدیمه و خامه‌ایست که از طریق بلخ به دولت‌آباد رفته گرچه سرک مذکور خامه است مگر بانهم استعداد رفت‌وآمد موتر را دارد.

۸) هکذا پته کیسر ذریعهٔ سرک جدیدی که در سال ۱۳۳۷ احداث گردیده با ولایت مزار مربوط میگردد. در اخیر طور خلاصه گفته میشود که شهر مزار شریف در شمال مملکت مرکز تجارتی مهمی است که از آن مواد تجارتی به روسیه شوروی صادر و از روسیه شوروی به افغانستان وارد میشود.

دریاها:

۱) دریای مشهور چشمهٔ شفاءِ: این دریا که از کوهسار هزاره‌جات سرچشمه میگیرد بعد از آنکه اراضی و باغات خود مزارشریف را آبیاری مینماید حکومت نهرشاهی، حکومت کلان بلخ، علاقه‌داری چمتال، حکومت شولگره، حکومت دولت‌آباد و حکومت آقچه و علاقه‌داری‌های مربوط آنرا نیز سیراب و مشروب می‌گرداند.

۲) دریای سمنگان: این دریا از چشمه‌سار درهٔ خرم و سارباغ منبع گرفته اراضی قابل زرع سمنگان و حکومت خلم رابصورت نوبت آبیاری مینماید.

پل‌ها:

۱ـ پل امام بکری: واقع دهدادی.

۲ـ پل آقکپرک در مرکز کشنده.

این دو پل که از پل‌های تاریخی بوده بصورت پخته آباد شده‌اند.

۳ـ پلی است پخته که بر دریای سمنگان بسته شده.

حیوانات:

الف – حیوانات اهلی: حیوانات اهلی اینجا عبارت‌اند از اسپ، اشتر، الاغ، گوسفند قره‌قل،

گوسفندهای ترکی و غلجائی. شتر نیز در ولایت مزار کثرت داشته در تربیه و تکثیر آن اهالی شوق و ذوق خاصی نشان میدهند.

ب - حیوانات وحشی: در دشتهای پهناور خیرآباد، غزنی‌گک، خلم، دشت ارزنه، درهٔ مارمل، آهوی دشتی و در کوهسار آهوی کوهی کثرت داشته، در حواشی سرحد یعنی در حصص‌پته کیسر، شورتپه و کلفت که ساحل دریا و جنگل است از حیوانات درنده چون خوک، خرس، گرگ، پلنگ، شغال و روباه نیز کثرت دارد حیوانات موزی از قبیل مار، گژدم و غو ندل نیز درین جاها دیده میشود. طیور اهلی اینجا عبارت از مرغهای خسکی، کلنگی و کبوتر است. در بین مرغهای خسکی بعضاً مرغهای است که در ششماه سال مسلسل تخم میدهد و کلنگی آن هم گوشت فراوان و نفیسی دارد. تربیه مرغ نیز درین اواخر رایج گردیده است. یکنوع قاز سفیدی که کمتر از فیل‌مرغ گوشت ندارد نیز مورد تربیه واقع شده است.

طیور وحشی: طیور وحشی‌ایکه در مزارشریف یافت میشود عبارت است از مرغ دشتی و قاز در جنگلات دولت‌آباد و حواشی سرحد کلدار، و پته کیسر، شورتپه و مرغابی کول‌بو که بلخ و چمتال و کبک زری کوهستانات، کشنده، درهٔ صوف و بلخاب و انگشت شاه و بلبل و عندلیب خوش‌خوان در درهٔ مزار بلخاب. کبوتر وحشی نیز در اکثر حصص مزارشریف کثرت داشته زاغ و زاغچه و سارک و انواع گنجشک عموماً و شارک یعنی مینا خصوصاً دیده میشود.

کوها: از کوهسار مشهور آن، سلسله‌جبال البرز را که در جنوب بلخ و چمتال واقع است و همچنان کوه خواجه و کوه صاف را از سنگ چارک نیز می‌توان مشهور و مهم‌تر شمرد.

مزارات متبرکه:

۱ـ مزار فیض آثار شاه ولایت کرم‌الله و جه در مرکز مزارشریف.

۲ـ مزار خواجه پارسا در مرکز بلخ.

۳ـ مزار میرقاسم جان، واقع پل امام بکری.

۴ـ مزار حضرت امام زین‌العابدین در علاقه‌داری چمتال.

راجع بمیرقاسم‌جان و امام زین‌العابدین، از تاریخ سندی در دست نیست فقط اهالی طور افسانوی اینها را از مصاحبین حضرت امام یحیی مینامند.

نوعیت اراضی: اراضی حصص خلم، نهر شاهی، بلخ، دولت‌آباد، شورتپه، من حیث‌الاکثر دشتی و ریگزار بوده زمین‌های شولگره از نوع جلگه‌ئی و قابل هرگونه زراعت بوده است. همچنان زمین‌های درهٔ صوف برای زراعت للمی و آبی مساعد است.

زمین‌های خم‌آب و شورتپه که در ساحل امودریا واقع است مرکب از گل‌هائیکه درازمینهٔ قدیم سیلاب‌ها باطراف پخش کرده و امیخته با ریگ بوده استعداد زراعتی خاصی دارد.

طرز آبیاری: اراضی ساحات مختلفه ولایت مزارشریف اکثراً للمی کاری و قسماً که در اطراف دریاها افتاده از آب دریا استفاده می‌کنند. تنها اراضی شورتپه و خم‌آب که در سواحل آمودریا افتاده است توسط ارهت، از آب دریای امو مستفید میگردد.

گیاهای وحشی مفیده: در نواحی کوهستانی سنگچارک، بلخاب، درهٔ صوف، سمنگان و کشنده نباتاتی از قبیل زیره سیاه، مستار، ممیره، بوی مادران، هنگ، گل گاوزبان و نباتات مفیدهٔ دیگری از قبیل زره و هنگ آن که برای تجارت مورد استفاده است نیز در اینجا یافت میشود.

میوه‌جات: در ولایت مزارشریف انواع انگور، سیب، ناک، زردالو، آلوچه، توت، بادام، چارمغز و پسته کثرت دارد. لاکن در میان میوه‌جات آن کشمش بیدانه، آلوبخارا و چارمغز سنگ چارک و چارمغز بلخاب امتیاز خاصی دارد. ناک ثمرقندیان بلخ (یک قریهٔ از توابع مرکز بلخ است) نیز قابل تعریف است. خربزه مزار نیز شهرت جهانی دارد.

بعضی مختصات و ممیزات این نواحی: حکومتی سنگچارک به هفت تگاب منقسم و هر یک از تگاب‌های آن مناظر مخصوصه و قابل دیدنی دارد. از همین سبب قدما آنرا (فرح افزا) مینامیده‌اند.

چون یکسیر سنگ چارک مساوی شانزده سیر کابل است که تا اکنون هم بین‌شان رایج و همین وزن را سنگ چارک می‌گویند لهذا اسم منطقه بهمین نسبت سنگ چارک قبول شده.

ناک ثمرقندیان آنجاکه نوعیت و لذت وگوارائی خاصی دارد از جمله میوه‌جات نادره بشمار رفته و بنام (تحفه) بکابل آورده و قدر میشود.

خربزه دشت شادیان، (دشت ارزنه) نزاکت و شیرینی و لذتی دارد که نمی‌توان نظیر آنرا جای دیگری سراغ کرد. مراتع و علف چرهای آن نیز قابل تعریف و امتیاز آن برای تربیه قره‌قل است.

جنگلات: جنگل پسته در نواحی کوه‌های رباطک سمنگان و جنگل‌های درختهای وحشی در نواحی سواحل آمودریا قابل تذکار میباشد.

محصولات زراعتی و اهمیت اقتصادی ولایت مزارشریف:

مزارشریف که درباره خصوصیات جغرافیوی و فزیکی خویش تشابهی باقطغن و میمنه بهم میرساند چه ارتفاع آنها از سطح بحر تنها (۶۰۰) متر بوده و دارای میدانهای وسیع ریگی و

پرحاصل میباشد که اگر آب برایشان برسد بهترین حاصل از آنها بدست می‌آید. حصص شمالی این مناطق دارای تپه‌های سبز و مشجر نیز میباشد که دران پسته و بادام کوهی نیز وجود دارد.

ولایت مزارشریف که بامتداد راه بلخ در سمت شرقی آن واقع است دارای میدان‌های وسیع و تپه‌های سرسبز بوده از نقطه‌نظر زراعت اهمیت زیادی دارد. میدان‌های وسیع بلخ و شبرغان و آقچه برای زرع غله‌جات و پنبه و نقاط مرتفعه و ایلاقی و خوش آب‌وهوای سرپل، سنگ چارک، تاشقرغان (خلم) و ایبک (سمنگان) برای زرع اشجار مثمر شرائط طبیعی مطلوبه را فراهم مینماید. میوه‌های خلم (خصوصاً انار، انجیر و بادام) شهرت مخصوصی دارد. اگرچه در قریه‌های قریب شهر باستثنای خربوزه دیگر میوه‌ها نزاکت و دوام کمتری دارد برعکس آن در حصص سرپل، خلم و سمنگان میوه‌ها چه از لحاظ طعم و رنگ و چه از حیث دوام خوبتر است. علاوه بران ایلاقهای سنگ چارک سرپل و غیره نقاط مرتفعه ولایت مزارشریف برای تربیه اسپ و گوسفند مساعد میباشد، از آقچه و نصرت‌آباد گرفته تا چار بولک و بلخ دوطرفه سرک را (باستثنای بعضی نقاط) زمین‌های لامزروع فراگرفته که در صورت وجود آب بهترین زمین زراعتی را تشکیل میدهد. چشمه شفا که آبادی ولایت مزارشریف منوط به آن است در جنوب مغرب واقع بوده و هژده نهر از آن اشتقاق می‌یابد، که عبارت از نهر شاهی، نهر سیاه گرد، نهر دولت‌آباد، نهر عبدالله، نهر اصفهان، نهر شرک، نهر فیض‌آباد، نهر چمتال، نهر امام، نهر مشتاق، نهر حیدرآباد، نهر چار بولک، نهر اقچه، نهر بلخ، نهر ارغنداب و غیره میباشد.

جنگل‌های طبعی ولایت مزارشریف: در سنگ چارک، دره صوف، سرپل، بلخ، ایبک (سمنگان)، تاشقرغان (خلم) بوده انواع اشجار آنها پسته و غیره است.

معادن ولایت مزارشریف

الف: معدن ذغال سنگ: زغال سنگ بطرف جنوب‌شرقی شهر مزارشریف بفاصله ۱۶۰ کیلومتری واقع میباشد و عبارة است از ذخیره زغال شو باشک درده صوف که در طول یکصدوپنجاه‌وپنج میل ذریعه یک سرک با شهر مزارشریف مربوط شده است، ذخایر دیگر آن عبارة است از ذخیره دهنه طور (پنج ملیون تن) ذخیره سرآسیا (چهل تن) ذخیره قبر افغان که جمله ذخائر زغال دره صوف بنا بر تدقیات ابتدائی و کشفیاتی در حدود شصت ملیون تن تخمین میشود.

رنگ و جنسیت آن تقریبا از زغال ایش‌پشته و کرکر متفاوت است چه این زغال سیاه تیره و حتی براق بوده و بصورت پارچه دستگیری میکند، قدامت آن از عصر یوراسیک بوده و طبقات

منظمی بشکل رگها بضخامت پنج الی هشت مترحتی بیشتر ازان ترتیب شده است. این زغال به مراتب از زغال‌های دیگر در جنسیت و درجه کالوری خود بهتر بوده و به حیث یک ذخیره زغال معتنا به این کشور بشمار میرود.

خواص کیمیاوی: رطوبت ۶،۷۴ فیصد مواد متصاعده ۲۸،۳۳ فیصد کاربن فیکس ۶۱،۱۰ فیصد خاکستر ۹،۳۴ وزن مخصوص ۱،۵۷ کالوری در حدود ۶۵۰۰ تا ۶۸۰۰ درجه میباشد. تجزیه این زغال هنوز بصورت اساسی صورت نگرفته و حتی کشفیات اساسی هم نشده. تجزیه که صورة گرفته راجع به جنسیت کیمیاوی زغال دره صوف تنبا یک معلومات تخمین میدهد. مساله مهم اینست که زغال دره‌صوف کوکس خوب میدهد حینیکه مارکیت برای فروش و مصرف کوکس مذکور تثبیت گردد و هم کفایت در مارکیت موجوده زغال سنگ افغانستان برای مصرف توسعه بوجود آید پروژه استخراج این معدن روی دست گرفته خواهد شد.

ب: **نمک**: باید گفت که در افغانستان دو جنس معدن نمک موجود است اول معادن نمک کوهی مانند نمک آب تالقان، کلفگان، چال و قرلق در ولایت قطغن و شهرک ولایت هرات. دوم نمکسارها از قبیل خلم اندخوی، هرات و ملک دین خیل مقر. از حیث بزرگی نمکسار خلم (تاشقرغان) در افغانستان درجه سوم میباشد چه اول نمکسار هرات سپس نمکسار اندخوی و سوم نمکسار خلم است.

ج: **گل‌های کاشی‌سازی**: هر نوع گل کاشی‌سازی در شهر مزارشریف بوفرت پیدا میشود.

د: **گوگرد**: بنا بر تدقیقات موجوده در افغانستان دو معدن بزرگ گوگرد موجود دارد که اولی آن معدن گوگرد چمتال در کوه البرز جنوب مزارشریف میباشد. این گوگرد رسوبی بوده در بین طبقات ترسیری جا داشته و در زیر یک پوش گچی مستور است و بقدر یک ملیون تن ذخیره گوگرد خام را حاویست. در گوگرد خام این معدن رویهمرفته ۶۰ فیصد گوگرد موجود است. از گوگرد خام مذکور گوگرد خالص که بطریق معموله بومی مزارشریف بدست آمده و بعداً تحت تجزیه قرار داده شده است پس از خشک شدن تحت حرارت ۱۰۰ درجه سلیسوس ۹۹،۱ فیصد گوگرد خالص نتیجه گرفته شده. آثار قلیل از ارسینک و زیلینیوم و تیلوریم دیده شده که می‌توان گفت گوگرد مذکور از مواد اخیرا لذکر خالی میباشد. اندازه اکثر فیصدی گوگرد در معدن خام مذکور تا ۷۴،۳ فیصد تعین شده است. هکذا در سمنگان نیز ذخائر کوچک گوگرد موجود است.

آبهای معدنی:

۱ـ آب چشمهٔ شفا: آب این چشمه شور و برای اشامیدن مساعد نیست ولی وقتی بکار استحمام برده شود بدون استعمال صابون جلد را پاک و به جلد بدن صفا و نرمی خاصی میدهد.

هر قدر در بین آب آن استقامت بخرج داده شود بهمان اندازه بیشتر راحت حس میگردد. برای رفع روماتیزم استحمام آن اثر خاصی دارد.

۲ـ آب چشمه قریه مارمل: آب این چشمه که در گوارائی و عذوبت ممتاز است برای شرب استعداد خاصی دارد. اگر برای شهر مزار از همین آب آورده شود برای سلامت اهالی شهر مزار خدمت خوبی انجام خواهد داد.

مزاروت کوتل: کوتلیست واقع در ۶۴ درجه - ۹ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه - ۲۵ دقیقه - ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف شرق بار آب چاه در علاقه گرمسیر حکومت اعلی گرشک میباشد.

مزاری کوتل: کوتلیست که بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر بطرف شرق قریه بار آب چاه در علاقهٔ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک واقع در ۶۴ درجه - ۹ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه - ۲۷ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

مزحدان: قریه‌ایست بفاصله ۲۴ کیلومتر بطرف غرب قریه صالح‌خان در علاقه گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه - ۲۷ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه - ۳۶ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مزرع: قریه‌ایست واقع در ۶۵ درجه - ۴۱ درجه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۱ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۵،۵ کیلومتر بطرف شمال زیارت باباولی صاحب مربوط حکومت درجه ۳ ارغنداب ولایت قندهار.

مزرعه: قریه‌ایست واقع در ۶۵ درجه - ۴۰ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۹ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی بفاصله یک کیلومتری شمال زیارت باباولی صاحب مربوط حکومت درجه ۳ ارغنداب ولایت قندهار.

مزغین: قریه‌ایست واقع در ۶۹ درجه - ۱۲ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۱ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۶،۵ کیلومتر بطرف جنوب‌شرق زیدآباد مربوط حکومت کلان لوگر ولایت کابل میباشد.

مزوک: قله‌ایست واقع در ۶۹ درجه - ۳۹ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بارتفاع ۲۳۹۶ متر در علاقه حکومت کلان خوست ولایت پکتیا.

مساس گاپ: کوه‌بچه‌ایست که نقطه بلند آن واقع در ۶۳ درجه - ۲۴ دقیقه - ۱۰ ثانیه

طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه - ۴۴ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۷ کیلومتر بطرف جنوب قریه کندالو در علاقه گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک موقعیت دارد.

مساله: قریهٔ است بفاصلهٔ یک کیلومتر بطرف شمال‌غرب شهر هرات که در ۶۲ درجه - ۱۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۱ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مساو: قریه‌ایست در مرکز حکومت اعلی فراه که بدو حصه تقسیم و هر حصه را بنام قومی که دران بسر می‌برند می‌شناسند یعنی مساو بارکزائی و مساو نورزائی ولی هر دو حصه از یک نهر آبخوره و یک قصبهٔ بسیار کلان را بوجود می‌آورد.

مست: قریه‌ایست بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف شمال‌شرق قریه زرغون شهر مرکز حکومت کلان کتواز غزنی که در ۶۸ درجه - ۳۳ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۷ دقیقه - ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مست: قریه‌ایست بفاصله ۲۲ کیلومتر بطرف غرب مرکز علاقه‌داری شاه‌جوی مربوط حکومت قلات کلان ولایت قندهار که در ۶۷ درجه - ۱۹ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲۵ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد واقع است.

مستوفی: قریهٔ است بفاصله ۵،۵کیلومتر بطرف شمال‌شرق بند سراج مربوط حکومتی اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۲۴ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۴۸ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مستی خیل: قریه‌ایست بفاصله ۲،۵ کیلومتر بطرف غرب شهر جلال‌آباد مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۱۸ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۶ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مسجد: قریه‌ایست واقع در ۶۷ درجه - ۴۶ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۳ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی که بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف شمال‌غرب قلعه هژدها (اژدهار) در علاقه دایزنگی ولایت کابل موقعیت دارد.

مسجد سبز: قریهٔ است بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب مرکز حکومتی سنگ چارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که در طول‌البلد ۶۶ درجه - ۲۰ دقیقه - ۹ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه - ۵۲ دقیقه - ۵۷ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

مسری: قریهٔ است واقع در ۶۹ درجه - ۳۸ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه -

۵۱ دقیقه - ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب قریه علی‌خیل مرکز حکومت جاجی مربوط ولایت ولایت پکتیا موقعیت دارد.

مسقره: قریه‌ایست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف شمال‌غرب قلعهٔ تیگری مربوط حکومت کلان لغمان ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۱۰ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۱ دقیقه - ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مسکین خان: قریه‌ایست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف شمال قریه عبداللطیف در علاقه ارغستان ولایت قندهار که در ۶۶ درجه - ۳۵ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۵ دقیقه - ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مسوزای کلی: قریه‌ایست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف شمال چشمه گرم مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۶ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۵ دقیقه - ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مسیرآباد: قریه‌ایست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر بطرف شرق شهر شبرغان مربوط حکومت اعلی شبرغان واقع در ۶۵ درجه - ۵۰ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۶ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

مشتان: قریه‌است بمسافه ۱۰ کیلومتر طرف غرب پل متک مربوط حکومت اعلی پروان که در طول‌البلد ۶۹ درجه - ۱ دقیقه - ۵ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه - ۵ دقیقه - ۱ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

مشک: قریه‌ایست واقع در ۶۵ درجه - ۴ دقیقه - ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۲ دقیقه - ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۹ کیلومتر بطرف شمال مرکز حکومت درجه ۴ کشک‌نخود مربوط ولایت قندهار موقعیت دارد.

مشکه: قریه‌ایست واقع در ۶۹ درجه - ۳۷ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۴۹ دقیقه - ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳،۵ کیلومتر بطرف جنوب قریه مسری مربوط علاقه‌داری حسن خیل جاجی ولایت پکتیا موقعیت دارد.

مشوانی: قریه‌ایست در ۷۰ درجه - ۴۳ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۰ دقیقه - ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف شرق میالی صاحب مربوط ولایت ننگرهار موقعیت دارد.

مشوانی: قریه‌ایست در ۶۹ درجه - ۶ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۶ دقیقه - ۵۵

ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳،۵ کیلومتر بطرف شمال سرای خواجه مربوط حکومتکلان کوهدامن ولایت کابل میباشد.

مشوری کلی: قریه‌ایست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف جنوب قریه و ازه‌خوا مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۱۷ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۷ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مشهد: شهری است مرکز حکومت درجه ۳ کشم مربوط حکومت اعلی بدخشان بفاصله ۵۶ کیلومتر بطرف شرق تالقان که در ۶۹ درجه - ۵۵ دقیقه - ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۹ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مشیپه: قریه‌ایست بفاصله ۳۶،۵ کیلومتر بطرف شمال شرق قلعةالسراج مربوط حکومت کلان لغمان متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۲۲ دقیقه - ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵۸ دقیقه - ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مشینه: قریه‌ایست بفاصله ۱۷ کیلومتر بطرف شمال قلعه تیگری مربوط حکومت کلان لغمان ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۱۴ دقیقه - ۴۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۰ دقیقه - ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مطابق: قریه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف جنوب قلعه کنگ مربوط حکومت درجه ۲ انار دره متعلق حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه - ۲۳ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲۹ دقیقه - ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مظفرقلعه: قریه‌ایست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب نمله مربوط ماماخیل که در ۷۰ درجه - ۵ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۱ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

معروف: علاقه‌داری‌ایست درجه اول مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار قریه معروف که مرکز علاقه‌داری میباشد بفاصله ۱۲۷ کیلومتر بطرف شرق شهر قندهار در ۶۷ درجه - ۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد و ۳۱ درجه - ۳۴ دقیقه - ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

معروف‌خیل: قریه‌ایست واقع در ۶۹ درجه - ۴۸ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۹ دقیقه - ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی که بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال‌غرب گنجی خیل مربوط حکومت درجه ۳ حصارک ولایت ننگرهار موقعیت دارد.

معلومه: قریه‌ایست در ۶۲ درجه - ۴۲ دقیقه - ۲۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۹ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف غرب قریه نوروزآباد مربوط ولایت هرات وقوع دارد.

معلومه: قریه‌ایست بفاصله ۵۵ کیلومتر طرف شرق غوریان مربوط ولایت هرات که در طول‌البلد ۶۰ درجه - ۵۴ دقیقه - ۳ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۴ درجه - ۳۰ دقیقه - ۳ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

معین‌الدین خان: قریه‌ایست بفاصله ۷ کیلومتر بطرف شمال‌غرب قریه خواجه‌خان مربوط حکومت درجه ۲ نوزاد متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه - ۱۹ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۱ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مغر: قریه‌ایست بفاصله ۱۷ کیلومتر طرف شمال قلعه‌نو مربوط حکومتکلان باد غیسات ولایت هرات که در طول‌البلد ۶۳ درجه - ۱۷ دقیقه - ۵ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه - ۳۲ دقیقه شمالی موقعیت دارد.

مغر: دریای است که از کوتل سنگلار منبع گرفته و به استقامت شمال جریان نموده بعد از طی ۵۸ کیلومتر به دو کیلومتری شمال قره‌تیپه با دریای کشک یکجا شده از سرحد مملکت خارج میشود.

مغر: قریه‌ایست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر بطرف شمال‌شرق قلعه‌نو مربوط حکومتکلان باد غیسات ولایت هرات که در طول‌البلد ۶۳ درجه - ۱۳ دقیقه - ۴۰ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه - ۶ دقیقه - ۲ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

مغررباط: قریه‌ایست بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف شمال‌شرق شهر هرات که در طول‌البلد ۶۳ درجه - ۱۳ دقیقه - ۱۸ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه - ۵ دقیقه - ۲۲ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

مغرلال: قریه‌ایست بفاصله ۶۲ کیلومتر بطرف شمال‌غرب علاقه‌داری درجه ۲ زیباک مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه - ۲ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۷ درجه - ۵۴ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مغل: قریه‌ایست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف شرق علاقه‌داری درزالب مربوط حکومت اعلی میمنه که در طول‌البلد ۶۵ درجه - ۲۳ دقیقه - ۱۰ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه - ۵۸ دقیقه - ۳۰ ثانیه شمالی واقع است.

مغلان: قلعه‌ایست بفاصله ۲ کیلومتر طرف شمال شهر غزنی که در ۶۸ درجه - ۲۴ دقیقه - ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۳۴ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مغلان: قریه‌ایست بفاصله ۳۳ کیلومتر بطرف شرق شهر فیض‌آباد حکومت اعلی بدخشان که در طول‌البلد ۶۹ درجه - ۴۱ دقیقه - ۳۵ ثانیه شرقی و ۳۷ درجه - ۲۲ دقیقه - ۲۸ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

مغل‌بچه: قریه‌ایست بفاصله ۱۹،۵ کیلومتر بطرف غرب شهر هرات که در طول‌البلد ۶۱ درجه - ۵۹ دقیقه - ۵۴ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۴ درجه - ۹ دقیقه - ۳ ثانیه شمالی واقع است.

مغل‌خیل: قریه‌ایست در ۶۹ درجه - ۴ دقیقه - ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۹ دقیقه - ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۳،۵ کیلومتر بطرف شمال مرکز کلنگار مربوط حکومت کلان لوگر ولایت کابل موقعیت دارد.

مغل‌زی: قریه‌ایست در ۶۹ درجه - ۵۳ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۳ درجه - ۱۹ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۸ کیلومتر بطرف غرب حکومت کلان خوست مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

مغل‌کو: قریه‌ایست که در ۶۸ درجه - ۲۰ دقیقه - ۴ ثانیه طول البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض البلد شمالی و بفاصله ۲ کیلومتر بطرف شمال قریه بالاغان مربوط حکومت درجه ۲ وردک ولایت کابل موقعیت دارد.

مغل‌کی: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۵۴ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۸ دقیقه - ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۳ کیلومتر بطرف جنوب متون مرکز حکومت کلان خوست رلایت پکتیا موقعیت دارد.

مغو: قریه‌ایست بفاصله ۵۵ کیلومتر طرف غرب شهر هرات که در عرض‌البلد ۳۴ درجه - ۳۱ دقیقه - ۲۲ ثانیه شمالی و طول‌البلد ۶۰ درجه - ۵۴ دقیقه - ۲۲ ثانیه شرقی موقعیت دارد.

مغولتای: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۱ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۹ دقیقه - ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال‌غرب پاتخواب شانه مربوط حکومت کلان‌لو ولایت کابل موقعیت دارد.

مغول‌خیل: قریه‌ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه درایم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه - ۲۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۸ دقیقه - ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مفتی: قریه‌ایست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف جنوب حکومت کلان ارگون ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه - ۸ دقیقه - ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۱ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مقام: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۴۸ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۴۵ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۷ کیلومتر بطرف جنوب میر سرای مربوط حکومت درجه ۳ چمکنی ولایت پکتیا موقعیت دارد.

مقبرهٔ آبیل: قریه‌ایست بفاصله ۳ کیلومتر بطرف شرق قریهٔ آب گل مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه - ۵۱ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۲۲ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مقر: حکومتی است درجه اول مربوط حکومت اعلی غزنی. مقر بین معبر عمومی کابل، غزنی و قندهار بفاصله ۹۶ کیلومتر بطرف جنوب غرب شهر غزنی در ۶۷ درجه - ۴۶ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۲ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد. درین منطقه چیزیکه جلب توجه مینماید هوتل مقر و باغ آن است که بسمت راست سرک بفاصلهٔ تقریباً ۱۵۰ متر بصورت موزونی آباد شده و لوازم و وسایل کافی برای استراحت مسافرین در آن تهیه شده است.

مسافرین هرگاه آرزوی اقامت را داشته باشند در آنجا بکمال استراحت شپ را بسر برده میتوانند تلفون، پسته و تانک تیل پطرول موجود و بازار متوسطی هم دارد که از آنجا میتوان ضروریات خود را تهیه نمود.

بطرف جنوب کشیده شده است به آب ایستادهٔ غزنی (ناوه مقر) منتهی میشود، این سرک الی کنواز ادامه دارد و بعد مسافه بین مقر و آب ایستاده غزنی ۴۵ کیلومتر بوده سرک دیگر که بطرف شمال از موضع (آغوجان) از فاصله ۵ کیلومتری غرب مقر جدا شده است بطرف جاغوری علاقهٔ هزاره‌جات تمدید می‌یابد که ازینجا تا (سنگ‌ماشه) مرکز جاغوزی ۴۰ کیلومتر مسافه تخمین شده است.

در مقر یک باب مکتب ابتدائی بنام مکتب ابتدائی سبکتگین و دو باب مکتب دهاتی که یکی آن در ناوه‌مقر و دیگر آن واقع در خودزائی مقر از طرف وزارت معارف دائر گردیده است.

مقر در تشکیل خود دارای علاقه‌های ذیل است:

۱ ـ علاقه‌داری درجه ۲ گیلان.

۲ـ« درجه ۲ ناوه.

۳ـ« درجه ۲ آب‌بند.

علاوتاً از تمام مربوطات منطقه مقر یکنفر وکیل انتخاب و بشواری ملی فرستاده میشود.

مقر: قریه‌ایستْ واقع در ۶۵ درجه - ۴۶ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف جنوب قریه کیغاتو مربوط حکومت درجه ۴ دهله ولایت قندهار موقعیت دارد.

مقصر دناور: ناوریست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف جنوب شرق پیری‌ناور در علاقه‌گر مسیر متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ کیلومتر - ۴۴ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۴۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مکرک: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۳۳ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۲ دقیقه - ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۷،۵ کیلومتر بطرف شرق قلعه سلیم‌خان مربوط حکومت درجه ۴ دهله ولایت قندهار موقعیت دارد.

مککی‌چاه: قریه‌ایست که در ۶۱ درجه - ۵۰ دقیقه - ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۷ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴ کیلومتر بطرف غرب قلعه کنگ مربوط حکومت اعلی فراه موقعیت دارد.

مکن: قریه‌ایست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف شمال‌غرب کریم‌خان کاریز مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۶ درجه - ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۲۵ دقیقه - ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مکوه: قریه‌ایست که در ۶۵ درجه - ۵۶ دقیقه - ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۴ دقیقه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۹ کیلومتر بطرف شرق قریه حوض‌مدد مربوط حکومت در ۳ پنجوائی ولایت قندهار موقعیت دارد.

مکه: قریه‌ایست بفاصله ۶،۵ کیلومتر بطرف شرق قریه آزمحمد مربوط حکومت اعلی غورات واقع در ۶۶ درجه - ۵۳ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۱ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ملااحد: قریه‌ایست که در ۶۷ درجه - ۱۵ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف شرق مرکز حکومت کلان قلات مربوط ولایت قندهار موقعیت دارد.

ملااختیار: قریه‌ایست که در ۶۷ درجه - ۴ دقیقه ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۳ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۷ کیلومتر بطرف شرق مرکز حکومت کلان قلات ولایت قندهار موقعیت دارد.

ملااسپنج: قریه‌ایست که در ۶۲ درجه - ۷ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۲۰ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۶ کیلومتر بطرف شمال حکومتی شین‌دند مربوط ولایت هرات موقعیت دارد.

ملاامیر: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۲۳ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۸ کیلومتر بطرف شمال مرکز حکومت محلی سپین بولدک ولایت قندهار موقعیت دارد.

ملاانور: قریه‌ایست که در ۶۷ درجه - ۳۵ دقیقه - ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۲ دقیقه - ۴۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۶ کیلومتر بطرف جنوب قریه باره‌خیل مربوط حکومت درجه اول مقر متعلق حکومت اعلی غزنی موقعیت دارد.

ملاباران‌ناور: ناوریست که در ۶۵ درجه - ۴۷ دقیقه - ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۳۲ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۲ کیلومتر بطرف جنوب تا ماتان ناور مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار موقعیت دارد.

ملاباغ: قریه‌ایست بفاصله ۳۰ کیلومتر بطرف شرق شمالی قریه جانی‌خیل مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۴۴ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۱ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ملابهران: قریه‌ایست که در ۶۱ درجه - ۵۱ دقیقه - ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱۱ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر بطرف شمال قلعه کنگ مربوط حکومت اعلی فراه موقعیت دارد.

ملاپیردوست: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۲۰ دقیقه - ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۷ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲،۵ کیلومتر طرف شمال قریه ملامان مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار موقعیت دارد.

ملاخاک: کوتلیست که در ۶۹ درجه - ۳۲ دقیقه - ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۱ کیلومتر بطرف شمال‌غرب علی‌خیل مربوط حکومت درجه ۲ جاجی ولایت پکتیا واقع است.

ملاخیل: قریه‌ایست بفاصله ۱۳ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب قریه موشکی مربوط اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۶دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۰ دقیقه - ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ملاخیل: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۳۶ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۲ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۷ کیلومتر بطرف جنوب زیارت خواجه سه‌بابا در بین درهٔ تیزین مربوط حکومت درجه ۲ سروبی ولایت کابل موقعیت دارد.

ملاخیل‌قلعه: قریه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف جنوب‌غربی رشید قلعه مربوط علاقه‌داری درجه اول معروف متعلق حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۷ درجه - ۲۹ دقیقه - ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۰ دقیقه - ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملادوست: قریه‌ایست که در ۶۵ درجه - ۲۹ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۲۶ دقیقه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۵ کیلومتر بطرف جنوب خانجه کالی مربوط حکومت درجه ۳ پنجوائی ولایت قندهار موقعیت دارد.

ملادوست‌محمد: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۲۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۹ دقیقه - ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳ کیلومتر بطرف شمال‌شرق قریه ملاپیردوست مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار موقعیت دارد.

ملادیدون: قریه‌ایست که در ۶۷ درجه - ۲۸ دقیقه - ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲۳ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف جنوب شاه‌جوی مربوط حکومت کلان قلات ولایت قندهار موقعیت دارد.

ملادینه: قریه‌ایست که در ۶۵ درجه - ۲۹ دقیقه - ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۷ دقیقه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۶ کیلومتر بطرف جنوب‌شرق زیارت شاه‌مقصود مربوط ولایت قندهار موقعیت دارد.

ملازی شاکی‌خیل: قریه‌ایست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب قریه زرغون شهر مربوط حکومتکلان کتوازغزنی که در ۶۸ درجه - ۲۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴۷ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ملاسرکی‌کلی: قلعه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف جنوب غرب قلعه عطامحمد مربوط علاقه‌داری درجه اول معروف متعلق حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۷ درجه

- ۳۸ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱۷ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملاسعید: قریه‌ایست که در ۶۰ درجه - ۱۶ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴۹ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۹ کیلومتر بطرف جنوب قریهٔ پیرکوتی مربوط حکومت کلان‌ارگون ولایت پکتیا موقعیت دارد.

ملاسمند: قریه‌ایست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب قریهٔ مامورخیل مربوط حکومت کلان‌کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۲۹ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۳۱ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملاشاه‌احمد: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۱۱ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۳ دقیقه - ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال‌شرق میرو مربوط حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک ولایت قندهار موقعیت دارد.

ملاشکور: قریه‌ایست که در ۶۵ درجه - ۴۹ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۱ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۶ کیلومتری قریه ملنگ مربوط حکومت اعلی فراه موقعیت دارد.

ملاشیردل: قریه‌ایست که در ۶۵ درجه - ۳۰ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۷ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۶ کیلومتر بطرف جنوب‌شرق زیارت شاه‌مقصود مربوط ولایت قندهار موقعیت دارد.

ملاصلوات: قریه‌ایست که در ۶۷ درجه - ۵۷ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۶ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۷ کیلومتر بطرف جنوب قریه باره‌خیل مربوط حکومت درجه اول مقر متعلق حکومت اعلی غزنی موقعیت دارد.

ملاصمد: قریه‌ایست که در ۶۱ درجه - ۵۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱۱ دقیقه - ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف شمال‌غرب قلعه کنگ مربوط حکومت اعلی فراه موقعیت دارد.

ملاعطاء: قریه‌ایست بفاصله ۲۹ کیلومتر بطرف جنوب‌شرق شهر هرات که در ۶۲ درجه - ۲۲ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۹ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ملاعلی: قریه‌ایست که در ۷۱ درجه - ۱۹ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵۹

دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۱ کیلومتر بطرف شمال‌شرق مرکز چغه‌سرای مربوط حکومت کلان کنرهای ولایت ننگرهار واقع است.

ملاعمر: قریه‌ایست بفاصله ۲۳ کیلومتر بطرف شمال‌شرق قلعه عبدالرحمن مربوط حکومت درجه ۲ دهراود متعلق ولایت قندهار که در ۶۵ درجه - ۲۶ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴۳ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ملافقیرناور: ناوریست بفاصله ۱۳،۵ کیلومتر بطرف شرق جنوبی قریهٔ باس‌آباد مربوط حکومت گرمسیر متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه - ۱۴ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۵۰ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی مرقعیت دارد.

ملاقیصر: قریه‌ایست بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف شمال‌شرق شاه‌جوی مربوط حکومت کلان‌قلات ولایت قندهار که در ۶۷ درجه - ۳۲ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۳۶ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ملاکابل: قریه‌ایست بفاصله ۱۶ کیلومتر بطرف جنوب قریهٔ دو ملایان مربوط علاقه‌داری درجه اول معروف ولایت قندهار که در ۶۷ درجه - ۱۱ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱۴ دقیقه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملاکرمه: قریه‌ایست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف جنوب قریهٔ موسی‌هوتک مربوط حکومت درجه ۳ شینکی ولایت قندهار که در ۶۷ درجه - ۲۴ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۷ دقیقه - ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملاکمال: قریه‌ایست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب قریه‌شاه کین مربوط حکومتکلان ارگون ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه - ۱۷ دقیقه - ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲۷ دقیقه - ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملاکوسه: قریه‌ایست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب قلعهٔ تیگری مربوط حکومت کلان لغمان که در ۷۰ درجه - ۱۳ دقیقه - ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۱ دقیقه - ۳۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملاکی: قریه‌ایست بفاصله ۳۰ کیلومتر بطرف غرب حکومتی چخانسور مربوط حکومت اعلی‌فراه که در ۶۱ درجه - ۴۸ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۵۶ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملامان: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۲۰ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۶

دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۵کیلومتر بطرف غرب شمال قریه ملامیر مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار موقعیت دارد.

ملامرک کاریز: قلعه‌ایست بفاصله ۴کیلومتر بطرف شمال ملاکوت و نه مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۳۳ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۲ دقیقه - ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملامشکی: قریه‌ایست بفاصله ۸کیلومتر بطرف شمال تهانه‌شین‌نری مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۶ درجه - ۴۳ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۲۴ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملامصطفی: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۲۱ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱۲ دقیقه - ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۵کیلومتر بطرف شمال قریه ملایعقوب مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار موقعیت دارد.

ملاوه: قریه‌ایست بفاصله ۸کیلومتر بطرف جنوب قریه اومنه مربوط حکومتکلان کتواز حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۴۸ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴۳ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ملایان: قریه‌ایست بفاصله ۲کیلومتر بطرف جنوب حکومت سروبی مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه - ۴۲ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۴ دقیقه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملایان: قریه‌ایست که در ۶۷ درجه - ۲ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۸ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله یک کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه احمدشاه‌خیل مربوط حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک ولایت قندهار موقعیت دارد.

ملایان: قریه‌ایست که در ۶۷ درجه - ۱۹ دقیقه - ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۳ دقیقه - ۲۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳۹کیلومتر بطرف شرق شمال مرکز حکومتکلان قلات قندهار موقعیت دارد.

ملایعقوب: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۲۰ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۹ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳،۵کیلومتر بطرف شمال قریه ملاپیردوست مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار موقعیت دارد.

ملایعقوب: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۴۱ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه

- ۴۶ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال قریه عبدالرحیم مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار وقوع دارد.

ملایم‌قلعه: قلعه‌ایست بفاصله ۹ کیلومتر بطرف غرب شهر جلال‌آباد مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۲۶ دقیقه - ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۵ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملتان: قریه‌ایست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف غرب قریه‌ها وکابل مربوط علاقه‌داری درجه اول معروف ولایت قندهار که در ۶۷ درجه - ۲۷ دقیقه - ۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱۳ دقیقه - ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملتان: تپه‌ایست واقع در ۵ کیلومتری طرف جنوب رباط ولایت قندهار.

ملخ: قریه‌ایست در حکومتکلان کتواز مربوط حکومت اعلی غزنی در سر راه غزنی وکتواز.

ملخان: قریه‌ایست در علاقه گرم‌سیر متعلق حکومت اعلی گرشک.

ملسپه: قریه‌ایست بفاصله ۱۳ کیلومتر بطرف شمال شرق قریه رخه مربوط حکومت درجه ۳ پنجشیر که در طول‌البلد ۶۹ درجه - ۳۴ دقیقه - ۲ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه - ۲۱ دقیقه - ۵۰ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

ملک: قریه‌ایست که بفاصله ۲۶،۵ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب سوزمه قلعه مربوط حکومت اعلی شبرغان موقعیت دارد.

ملک‌اعظم: قریه‌ایست بفاصله ۱۰۱ کیلومتر بطرف جنوب ولایت قندهار مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار واقع در ۶۶ درجه - ۲۱ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۵۹ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ملکان: قریه‌ایست بمسافهٔ ۱۱ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب قریه رخه پنجشیر مربوط حکومت درجه ۳ پنجشیر متعلق حکومت اعلی پروان که در طول‌البلد ۶۹ درجه - ۲۲ دقیقه - ۱۰ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه - ۶ دقیقه - ۵۵ ثانیه شمالی واقع است.

ملک‌خیل: قریه‌ایست بفاصله ۷،۵ کیلومتر بطرف شمال‌شرق قریه سربولی مربوط حکومتکلان کاپیسا که در ۶۹ درجه - ۴۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵۹ دقیقه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملک‌خیل: قریه‌ایست بفاصله ۲۸ کیلومتر بطرف شمال‌شرق قریه رخه مربوط حکومت درجه ۳ پنجشیر متعلق حکومت اعلی‌پروان که در طول‌البلد ۶۹ درجه - ۴۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه

شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه - ۲۲ دقیقه - ۱۷ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

ملک‌داد: قریه‌ایست که در ۶۱ درجه - ۴۸ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۷،۵ کیلومتر بطرف غرب قلعه کنگ مربوط حکومت اعلی فراه موقعیت دارد.

ملک‌دوکند: کوه‌بچه‌ایست که نقطه بلند آن در ۶۳ درجه - ۳۲ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه - ۳۹ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴۲ کیلومتر بطرف جنوب قریه کندولی علاقه گرم‌سیر متعلق حکومت اعلی گرشک موقعیت دارد.

ملک‌زائی: قلعه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۳۰ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف شمال‌شرق مرکز حکومت درجه اول سپین‌بولدک ولایت قندهار موقعیت دارد.

ملک‌سمند: قریه‌ایست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف جنوب قریه پیرگوتی مربوط حکومت کلان ارگون ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه - ۱۶ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۰ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملک‌شاهی: قریه‌ایست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف جنوب قریه سمه‌خیل مربوط حکومت کلان ارگون ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه - ۱۵ دقیقه - ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۳۷ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملک‌کاریز: قریه‌ایست بفاصله ۲،۵ کیلومتر بطرف شمال‌غرب قریه مل‌منده مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار که در ۶۶ درجه - ۵ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱۲ دقیقه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملک‌کوه: تپه ریگی‌ایست که نقطه وسط آن واقع در ۶۴ درجه - ۱۶ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۳۵ دقیقه - ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴۸ کیلومتر بطرف شرق قریه لندی محمدامین‌خان مربوط حکومت گرمسیر متعلق حکومت اعلی گرشک موقعیت دارد.

ملک‌کوه‌زیارت: قریه‌ایست بفاصله ۳ کیلومتر بطرف جنوب‌شرق تپه ملک‌کوه در علاقه گرمسیر متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه - ۱۷ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۳۴ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملک‌لار: کوهیست بفاصله ۹،۵ کیلومتر بطرف جنوب قریه کریم‌خان کاریز مربوط حکومت

درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۶ درجه - ۵ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱۸ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملک‌محمد: قریه‌ایست که در ۶۱ درجه - ۴۸ دقیقه - ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۸ دقیقه - ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۷،۵ کیلومتر بطرف شمال‌غرب قلعه کـنگ مربوط حکومت اعلی فراه موقعیت دارد.

ملک‌وال: قلعه‌ایست که در ۶۷ درجه - ۲۰ دقیقه - ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و عرض‌البلد ۳۲ درجه - ۲۶ دقیقه - ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۱ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب مرکز علاقه‌داری شاه‌جوی مربوط حکومت کلان قلات ولایت قندهار موقعیت دارد.

مل‌مل: قریه‌ایست بفاصله ۲۸ کیلومتر بطرف جنوب‌شرق شهر مزارشریف که در ۶۷ درجه - ۱۷ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۳۲ دقیقه - ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مل‌منده: قریه‌ایست بفاصله ۱۳ کیلومتر بطرف شمال‌شرق امیرکلی مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار که در ۶۶ درجه - ۵ دقیقه - ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱۰ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملنگ: قریه‌ایست که در ۶۵ درجه - ۵۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۸ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف شرق شـمالی شـهر قـندهار موقعیت دارد.

ملنگ: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۲۴ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۱ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی بفاصله یک کیلومتر بـطرف جـنوب خـورد کـابل مـربوط حکومت درجه ۴ بگرامی ولایت کابل موقعیت دارد.

ملور: کوتلیست بمسافه ۱۷،۵ کیلومتر بطرف جنوب‌شرق قریه سرحوض مربوط حکومت اعلی میمنه که در طول‌البلد ۶۴ درجه - ۵۵ دقیقه - ۱۵ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه - ۲۸ دقیقه - ۱۵ ثانیه شمالی واقع است.

مله‌خان: قریه‌ایست که در ۶۳ درجه - ۲۲ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۲۷ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴ دیشو کیلومتر بطرف شرق شمال حکومت درجه ۴ مربوط حکومت اعلی گرشک میباشد.

ملی‌خیل: قریه‌ایست بفاصله ۴۵ کیلومتر بطرف شمال‌شرق شهر غـزنی مـربوط حکـومت

درجه ۲ وردک که در ۶۸ درجه - ۴۱ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۴ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ملی‌زائی: قریه‌ایست بفاصله ۹ کیلومتر بطرف شرق قریه جانی‌خیل مربوط حکومتکلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۳۲ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴۷ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ملیزی: قریه‌ایست که در ۶۷ درجه - ۲ دقیقه - ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۴ دقیقه - ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۸ کیلومتر بطرف جنوب قریه احمدشاه‌خیل مربوط حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک ولایت قندهار موقعیت دارد.

ممخارو: قریه‌ایست بفاصله ۳۵ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب قریه روان مربوط حکومت درجه ۲ درواز متعلق حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه - ۵۰ دقیقه - ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه - ۱۷ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ممل: قریه‌ایست بفاصله ۳ کیلومتر بطرف شمال قریه ملی‌خیل مربوط حکومت درجه ۲ وردک متعلق حکومت کلان لوگر در حوزه ولایت کابل که در ۶۸ درجه - ۴۲ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۶ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ممیزک: قریه‌ایست بفاصله ۳۷،۵ کیلومتر بطرف غرب شهر هرات بجنوب سرک اسلام قلعه که در طول‌البلد ۶۱ درجه - ۴۵ دقیقه - ۵۲ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۴ درجه - ۲۴ دقیقه - ۱۴ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

مناره: قریه‌ایست که در ۶۵ درجه - ۳۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۰ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۵ کیلومتر بطرف غرب زیارت باباولی صاحب مربوط ولایت قندهار موقعیت دارد.

مناری: قریه‌ایست بفاصله ۲۶ کیلومتر بطرف جنوب‌شرق ادن‌خیل (دیله) مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۱۷ دقیقه - ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲۷ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

منجان‌کوتل: کوتلیست بفاصله ۲۴ کیلومتر بطرف شمال‌شرق علاقه‌داری درجه ۲ منجان مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه - ۵ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۹ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

منجی درخت: قریه‌ایست بفاصله ۲۵،۵ کیلومتر بطرف شمال‌غرب شهر میمنه که در ۶۴

درجه - ۳۵ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ ثانیه - ۷ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است. درین قریه مزاری نیز بهمین اسم وجود دارد.

منجینه: قریه‌ایست بفاصله ۳کیلومتر بطرف شمال شیوه مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۳۶ دقیقه - ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۸ دقیقه - ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مندآب (منداراب): قریه‌ایست که در ۶۵ درجه - ۵۵ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۰ دقیقه - ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۷کیلومتر بطرف شرق جنوبی قریهٔ مندی مربوط حکومت اعلی‌فراه موقعیت دارد.

مندراور (مندراو ر): قریه‌ایست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر بطرف جنوب قلعه تیگری مربوط حکومت کلان لغمان که در ۷۰ درجه - ۱۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۳ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مندکی: قریه‌ایست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب نمله در علاقه ماماخیل ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۹ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۴ دقیقه - ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مندل: قلعه‌ایست که در ۶۱ درجه - ۵۱ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۶ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۷ کیلومتر بطرف غرب شیندند مربوط هرات موقعیت دارد.

مندل‌تای: قریه‌ایست که در ۷۰ درجه - ۴۷ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف جنوب قریهٔ پشپلاق مربوط حکومتکلان شنوار ولایت ننگرهار وقوع دارد.

مندوزائی (مندوزی): علاقه‌داری درجه ۲ راساً مربوط بحکومتکلان خوست ولایت پکتیا. قریه مندوزائی که مرکز علاقه‌داری است در ۱۵ کیلومتری غرب متون (مرکز خوست) در ۶۹ درجه - ۴۷ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۸ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مندوزی: یک تعداد قریه‌جات است که بفاصله تقریباً ۱۵ کیلومتر بطرف جنوب قریه شیرشاهی مربوط ولایت ننگرهار واقع میباشند.

منده‌خیل: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۲۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۶ دقیقه

- ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۷ کیلومتر بطرف شرق قریه پیرکوتی مربوط حکومت کلان ارگون ولایت پکتیا موقعیت دارد.

منده‌سرغوندی: قریه‌ایست بفاصله ۱۶ کیلومتر بطرف شرق شمال قلعهٔ جعفرخیل مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۴۴ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۳۴ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مندیا: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۱۲ دقیقه - ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۱ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۶ کیلومتر بطرف شمال‌غرب قریه چهل‌خانه مربوط حکومت درجه ۴ دهله ولایت قندهار موقعیت دارد.

مندی‌حصار: قریه‌ایست که در ۶۵ درجه - ۵۱ دقیقه - ۱۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۲ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر بطرف شرق جنوبی شهر قندهار موقعیت دارد.

مندی‌گک: قریه‌ایست که در ۶۵ درجه - ۳۲ دقیقه - ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۳ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۳ کیلومتر بطرف جنوب‌شرق زیارت شاه‌مقصود مربوط ولایت قندهار موقعیت دارد.

مندیگک: مندیگک است تپه‌ایست در شمال‌غرب شهر قندهار. تپه مندیگک در سال ۱۹۵۱ از طرف موسیو کزال متخصص قبل‌التاریخ هیئت حفریات فرانسوی کشف شد این تپه در ۵۵ کیلومتری شمال‌غرب قندهار در علاقه کشکنخود در حوزه حکومتی (خاکریز) در دامنه‌های جنوبی کوه (شاه‌مقصود) در مجاورت شمال مجرای خشکیدهٔ رودکشک نخود واقع شده است. کشکنخود به مفهوم وسیع جغرافیائی جلگه مرسوبی است که از مرسوبات دورودخانه ارغنداب و هیرمند تشکیل‌شده و کوه شاه‌مقصود در وسط این جلگه در میان مجرای دورودخانه قرار گرفته است. کشکنخود ازنظر بقایای تپه‌های قبل‌التاریخ غنی است و منجمله (مندیگک) (مندیحصار) و (مندیشار) سه تپه‌ایست که در حصص علیای جلگه کشک‌نخود در (خاکریز) مورد توجه باستان‌شناس فرانسوی واقع شده است. تپه مندیگک از روی زمین ۲۰ متر ارتفاع دارد و تپه دیگر بیشتر سائیده شده و هر کدام بیش از ۵-۶ متر بلندی ندارد.

طریقه آغاز حفریات طوری بود که موسیو کزال بطول ۴۳ متر جری کند. فایده چنین شق اینست که تسلسل مراتب آبادی‌های سربسر که در مرور هزاران سال یکی روی خرابه‌های دیگر بنا یافته است آشکار میشود.

بهرحال مراتب طبقاتی مندیگک قرارآتی تشخیص شده است:

(۱): اولین مرحله اشغال‌تپه را بقایای سوراخ‌هائی نشان میدهد که شباهت به سوراخ‌های دیرک یا تیرهای خیمه دارد از خشت و سنگ اثری دیده نمیشود و پارچه‌های تیکر بسیار کمیاب است و آنچه که هم موجود است یکنوع تیکر کلفت گلابی‌رنگ بدون نقش است‌افزار سنگی سنگ چقماق برای پریدن آتش و سائیدن یکی دو تکه دیده شد ولی از فلزات اثری نیست با اینکه اظهارنظر در باب هویت باشندگان اولیه تپهٔ مندیگک عجالتاً قبل از وقت است معذالک از روی قراین به حدس می‌توان گفت که ایشان مردمانی بودند بدوی و کوچی که ساختن منزل را با سنگ و خشت هنوز نه میشناختند پناگاه‌های اولیه ایشان یکنوع چپری‌هائی بود.افزار سنگی می‌ساختند و فلزات نزد ایشان مجهول بود. ظروف گلی بسیار ابتدائی کلفت و خشن می‌ساختند بعدتر درحالیکه هنوز سوراخ‌های چوب‌های چپری در اقامتگاه آنها دیده میشود دیوارهای پخسه‌ئی مشهود میگردد واضح میشود که باشندگان مندیگک ساختن پناگاهار با دیوارهای پخسه‌ئی یاد گرفتند.

(۲): در طبقه دوم اشغال تپه اطاق‌هائی محاط با دیوارهای پخته‌ئی دیده میشود در وسط یکی از اطاق‌ها بوضاحت محل آتش یا اجاقی هم مشهود است نوعیت تیکر مثل سابق است. یعنی تیکر کلفت بدون نقش.

(۳): از مختصات این دوره ظهور خشت است در مرحلهٔ سوم اشغال تپه دیوارهای خشتی تحول مهم و جدیدی را نشان میدهد. اختراع خشت درین دوره از دوره‌های بالاتر تپه ادامه دارد، درین طبقه بار اول یکنوع مهر سنگی هیکل‌هائی از گل رس کار شده‌است ظهور خشت و مهرهای سنگی و هیکل‌های گلی معروف تحول بزرگ استعداد طبیعی و هنری باشند گان این طبقه است، مهرهای سنگی با نقوش هندسی و هیکل‌های گلی صبغهٔ این تحول را نشان میدهد نقوش هندسی مهر آنها با نقوش ظروف گلی مکشوفه از (کویته) یکسان است هیکل‌های گلی باشند گان طبقه سوم مدیگک منحصر به گاوهای دوکوهانه است، هنوز جرئت ساختن هیکل انسانی نکرده‌اند رسم الخط هنوز نزد ایشان مجهول بود از ممیزات دیگر این دوره زندگانی قبل‌التاریخ باشند گمان مندیگک سرهای تیری است که از سنگ چقماق ساخته شده و بعدتر ظروف مدور یا استوانه‌ئی شکل از سنگ رخام ظاهر گردیده است که هر کدام آن مراتب تحول زندگانی را بنوعی تائید میکند.

از سطح پنج متری بالاتر از سطح جلگه به بعد مفرغ و ادوات مفرغی ظاهر میشود و این

وضعیت تا سر تپه یعنی در ۱۵ متر خاک توده‌های تپه ادامه دارد تا اینکه روی سطح تپه آهن آشکار میشود. چون حداکثر قشر خاک توده‌های آبادی باستان تپه مندیگک مفرغ و ادوات مفرغی دارد موسیو کزال متخصص قبل‌التاریخ فرانسوی نتیجه گرفته می‌گوید تمام مراتب مختلف زندگانی در تپه مندیگک مربوط بدورهٔ مفرغ است.

بدون اینکه اینجا وارد جزئیات مراحل مختلف اشغال تپه شده بتوانیم متذکر میشویم که هشت مرحلهٔ اشغال تپه می‌گذرد و مراتب زندگانی چادرنشینی با تحول تدریجی که مختصرا بدان اشاره نمودیم سپری میشود تعداد مردم کم‌کم زیاد میشود دهکده مدیگک منبسط میگردد از آبادی و ویرانی و تراکم خاک‌ها هشت دورهٔ تپه مندیگک به ارتفاع تقریبا ده متر رسیده‌بود که شواهد یک دورهٔ جدید هویدا گردید. شواهد این دوره عبارت از بقایای یک عمارت بزرگ است که با نقشه و پلان واحدی طرح و بنا شده و قسمت معتنا به دیوارها و اطاق‌های عمارت از بین نرفته است. قسمت مهم دیوارهای سمت‌های مختلف این عمارت در اثر حفریات بهار (۱۳۳۳) هویدا گردید دیوارهای روی عمارت پیش برآمدگی‌هائی دارد که هر کدام شکل فیل پایهٔ مدوری بخود گرفته و به عمارت یک منظرهٔ با عظمت و باشکوهی داده است روی عمارت رخ بطرف شمال است بالای قطار پیش‌برآمدگی‌های ستون نمای روی جدار عمارت سرطاقی‌های دندانه نما دیده میشود. عمارت پلستر سفید داشته و جابجا آثار رنگ قرمز هم تشخیص داده میشود با مرمت‌کاری و الحاقاتی که در طول زمان بعمل آمده هیئت و شکل اساسی و اصلی عمارت واضح است، از برخی از اطاقهای این عمارت ظروف گلی متعددی بدست آمد. همه منقوش با اشکال گل نیلوفر و تصاویر حیوانات و پرندگان مانند: کفتار کبک و بعضی حیوانات دیگر تزئینات ظروف گلی بیشتر عوامل تزئیناتی مدنیت وادی سند را بیاد می‌آورد و حیوانات با بدن‌های طویل و چشم‌های بزرگ مدور سبک (کوبی) بلوچستان را بخاطر می‌آورد بعضی ظروف تیکری بخصوص ازنظر نقوش با ظروف مکشوفه از کویته (بلوچستان) شباهت دارد و اشکالی هندسی بعضی از مهرهای مفرغی به طبقه سوم (حصار) یکی از تپه‌های ایران قرابت بهم میرساند، اداوت و افرا سنگی درین دروه مانند دوره‌های سابق فرق نکرده سرهای تیر، مهرهای سنگی اشیای کوچک مفرغی مثل تیغ چاقو، دروش، پن و غیره بدست آمده است.

از روی شواهد و ملاحظات چنین استنباط میشود که اصل کانون رهایش مردمان قبل‌التاریخ این ناحیه همان تپهٔ مندیگک بوده و چون بعد از هشت مرحله آبادی‌های سربسر ارتفاع تپه به ده

متر رسید، یک دورهٔ جدیدی آغاز یافته است که شاهد عظمت نسبتی آن همان عمارت بزرگ و مجلل قبل‌التاریخ است که نظیر آن به قدامت چهار هزار سال قبل از امروز در سائر نقاط آسیا دیده نشده است.

چون عمارت بزرگ (خواه بنمظور مرام مذهبی یا اداری یا سیاسی) روی تپهٔ مندیگک را اشغال نمود، مردم عوام در نقاط مجاور به آبادی پرداخته‌اند و دو تپهٔ فوق‌الذکر که ۵-۶ متر بیشتر از سطح جلگه ارتفاع ندارد در اثر تراکم آبادی‌های بعدی بمیان آمده است.

شبهه نیست که بالاتر از عمارت بزرگ و دورهٔ مربوطهٔ آن مراحل آبادی و دوره‌های دیگری هم است و همین الان هم پارهٔ معلومات مختصری راجع به آنها در دست داریم ولی برای اینکه موضوع پیچیده و مبهم نشود از ذکر مراتب آن صرف‌نظر نموده همین قدر متذکر می‌شویم که آبادی‌های مذکور مافوق خرابه‌های عمارت بزرگ هم در دورهٔ برونز (مفرغ) ادامه داشته و فقط از سطح تپه مندیگک شواهد دورهٔ آهن بدست آمده است و بعد از آغاز دورهٔ آهن تپهٔ مذکور متروک مانده است.

پس با شرح مختصریکه گذشت تپهٔ مندیگک من حیث وسعت، ساحه و ارتفاع که یکی پهنائی آبادی‌های قبل‌التاریخ و دیگر طول دوره‌های آنرا نشان میدهد تپه‌ایست بسیار مهم و کشف آن در زمینهٔ قبل‌التاریخ افغانستان و مراتب تحول مردمان آن دوره روشنی‌های مهمی می‌اندازد.

تپهٔ مندیگک که در وسط حوزه‌های دور رودخانه هیرمند و ارغنداب واقع شده بحیث یک کانون زندگانی قبل‌التاریخ را بطور نمونه نشان میدهد که حوزه‌های سفلی رود هیرمند و ارغنداب و بطورکلی افغانستان جنوب‌غربی ازنظر حیات قبل‌التاریخ در دورهٔ نیولی لیتیک (دروهٔ جدید حجر) اهمیت مخصوصی داشته، پیشتر دیدیم چطور نقوش، مهرها و ظروف گلی مندیگک از یکطرف با آثار حوزه سند و از جانب دیگر با شواهد تپه‌های ایران شباهت بهم میرساند این شباهت‌ها ازنظر تحلیل تاریخی کمال اهمیت دارد زیرا بخاک‌های جنوب‌غرب افغانستان در ادوار قبل‌التاریخ یکنوع مرکز ملیتی میدهد که رول آن ازنظر تعاطی فرهنگی و هنری بیشتر ثابت خواهد شد. اهمیت تپهٔ مندیگک فی‌حدذاته درین است که در سراسر ارتفاع خود مربوط به عصر برونز (مفرغ) است و به بهترین صورة می‌توان تحول این عصر را دران مطالعه نمود. رویهمرفته شواهد آبادی‌های مختلف این تپه بین ۳ و ۴ هزار سال قبل از امروز را در بر میگیرد. عمارت بزرگی که تذکر دادیم به ۴ هزار سال قبل از امروز تعلق دارد.

آثار مندیگک از راه (کولی) و (کویته) بلوچستان با شواهد مدنیت وادی سند نقاط قابل مقایسه پیدا کرده و عوامل مقایسه به تپه‌های ایران منجمله تپه (حصار) بدست آمده است یقین است با تکمیل حفریات عوامل مقایسه بهردو طرف وسعت خواهد یافت و آنوقت در روشنی مدارک جدید اهمیت حوزه‌های سفلی هیرمند و ارغنداب روشن‌تر خواهد شد.

بهرحال با اینکه نتائج کلی و قطعی (مغاره قره کمر) (تپه مندیگک) به مناسبت عدم تکمیل حفریات هر دو جا در دست نیست معذالک این دو نقطه بحیث دو کانون دو دورهٔ حیات قبل‌التاریخی افغانستان کمال اهمیت پیدا کرده است. اولی بار اول چشم مارا بچگونگی زندگانی بشر قبل‌التاریخ افغانستان در دورهٔ قدیم حجر در ۲۰ هزار سال ق.م باز میکند و دومی مارا به دهکدهٔ رهنمونی میکند که از دورهٔ حجر صیقلی آغاز یافته و تمام دورهٔ مفرغ را در بر میگیرد و منتهی به دورهٔ آهن میشود.

بشر مغاره‌نشین که از شکار حیوانات درنده سدجوع میکرد و ساختن منزل را بهیچ طریقی نمیتوانست و حتی تراش و صیقل سنگ پیش او مجهول بود به تدریج تحول میکند و از مغاره‌های کوه به وادی رودخانه‌های بزرگ فرود می‌آید هنوز شکاری است ولی شکار شغل عمده او نیست بلکه پهلوی شکار که جزئی از زندگانی او شده حیوانات اهلی هم دارد و از منازل پخسه‌ئی بساختن خانهای خشتی مبادرت کرده ظروف گلی کلفت مبدل به ظروف گلی نفیسی شده که علاوه بر داشتن خمیره قشنگ تصاویر زیبائی هم دارد از قبیل تصاویر پرندگان و حیوانات. استعداد هنری منحصر به تصاویر ظروف گلی نمانده بلکه در هیکل‌تراشی هم وارد شده و هیکل‌های سنگی از حیوانات آن وقت بخصوص گاو دوکوهانه و غیره بعمل آورده است.

ازنظر تکامل مراتب حیات اجتماعی هم تحول محسوسی مشهود است. مردمان قبل‌التاریخ حوزه ارغنداب و هیرمند در حوالی بین ۳۵۰۰ و ۴ هزار سال قبل از امروز با داشتن دهکده‌های متمرکز دارای عمارت مهمی هم شده بودند که خوشبختانه یک نمونهٔ آن کشف شده و معرف مرکزیت مذهبی و اداری آن میباشد.

منزاک: قریه‌ایست بفاصله ۹ کیلومتر بطرف شمال‌غرب قریه خواجه‌خان مربوط حکومت درجه ۲ نوزاد متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه - ۱۶ دقیقه - ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۰ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

منزل: قریه‌ایست که در ۶۲ درجه - ۳۱ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۴ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳۶،۵ کیلومتر بطرف جنوب شهر هرات واقع است.

منزل‌باغ: موضع و باغی است که در ۶۵ درجه - ۴۴ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۷ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳ کیلومتر طرف شرق شهر قندهار موقعیت دارد.

منزل‌خواجه‌غار: قریه‌ایست بفاصله ۱۳ کیلومتر بطرف جنوب شهر هرات که در ۶۲ درجه - ۱۱ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۳ دقیقه - ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

منسوخیل: قریه‌ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف جنوب حکومتی کلان‌ارگون ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه - ۶ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴۷ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

منسومیله: قریه‌ایست که در ۷۰ درجه - ۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۴۲ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف شمال‌غرب قلعه جاجی میدان ولایت پکتیا موقعیت دارد.

منصور: قریه‌ایست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف جنوب قریه کریم‌خان کاریز مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۶ درجه - ۳ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۲۲ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

منصور: قریه‌ایست که در ۶۵ درجه - ۵۱ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴۱ دقیقه - ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال قریه گدام مربوط حکومت درجه ۳ تربن ولایت قندهار موقعیت دارد.

منصورآباد: قریه‌ایست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب شهر هرات که در ۶۲ درجه - ۲ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۸ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

منصورآباد: قریه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال علاقه سنگر سرای مربوط حکومت درجه اول کامه ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۳۶ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۷ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

منصورکاریز: قریه‌ایست بفاصله ۳ کیلومتر بطرف شرق قریه سپین تاک مربوط حکومت درجه اول متر متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه - ۴۹ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۳۲ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

من‌کولک: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۴۴ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۰ دقیقه

- ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴ کیلومتر بطرف غرب مرکز حکومت شهرستان مربوط حکومت کلان دایزنگی ولایت کابل موقعیت دارد.

منکی: قریه‌ایست که در ۶۸ درجه - ۴۵ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی بفاصله ۳ کیلومتر بطرف غرب کوته‌عشرو مربوط علاقه ارغنده ولایت کابل موقعیت دارد.

منگ: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۱۶ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۶ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر بطرف شرق زرغون شهر مربوط حکومتکلان لوگر ولایت کابل وقوع دارد.

منگ: قریه‌ایست بفاصله ۳،۵ کیلومتر بطرف جنوب حکومت درجه اول مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه - ۴۷ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۰ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

منگ‌تاش: قریه‌ایست بفاصله ۱۹ کیلومتر بطرف جنوب حضرت سلطان مربوط حکومت کلان سمنگان ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه - ۵۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۱۸ دقیقه - ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

منگروته: قریه‌ایست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف شرق جنوبی سمه خیل مربوط حکومت کلان ارگون ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه - ۲۱ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴۰ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

منگ قلعه: قریه‌ایست بفاصله ۲،۵ کیلومتر بطرف شمال حضرت سلطان مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه - ۵۵ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۲۷ دقیقه - ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

منگل: قریه‌ایست که در ۷۱ درجه - ۱۸ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۲۹ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف شمال کامدیش مربوط حکومتکلان کنرهای ولایت ننگرهار وقوع دارد.

منگل‌پور: قریه‌ایست بفاصله ۲۳،۵ کیلومتر بطرف جنوب‌شرق ملک‌خیل مربوط حکومت کلان کاپیسا که در طول‌البلد ۶۹ درجه - ۵۱ دقیقه - ۵۵ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه - ۵۷ دقیقه - ۵۱ ثانیه شمالی واقع است.

منگل‌سترقلعه: قریه‌ایست بفاصله ۹ کیلومتر بطرف شرق قریه ببر مربوط حکومت درجه ۴

ازرو ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه - ۴۴ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۹ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

منگل‌سر: قلعه‌ایست که در ۱۰ کیلومتری شرق قریه پیرکوتی مربوط حکومت کلان ارگون ولایت پکتیا واقع است.

منگلی: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۱ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۲ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۹ کیلومتر طرف جنوب قریه پیرکوتی مربوط حکومت کلان ارگون ولایت پکتیا موقعیت دارد.

منگو: قریه‌ایست بفاصله ۳۳،۵ کیلومتر بطرف شمال‌شرق قلعة‌السراج مربوط حکومت کلان لغمان ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۲۳ دقیقه - ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵۵ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

منگ‌وال: قریه‌ایست بفاصله ۳ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب مرکز حکومتی درجه ۳ خاص کنر مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۴۹ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۶ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

منگور: قریه‌ایست در حوالی مرکز غزنی.

منگه‌جک: علاقه‌داری است درجه اول حکومت اعلی شبرغان قریه منگه‌جک که مرکز علاقداری است بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف شمال شهر آقچه در ۶۶ درجه ۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۲ دقیقه ۲۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

منگیار(منگیار): قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۴۷ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۰ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۵ کیلومتر بطرف شمال سرای پیران (پراوچمکنی) متعلق حکومت درجه ۳ چمکنی ولایت پکتیا موقعیت دارد.

منگیار سپری کوتل (منگیار خپری کوتل): کوتلیست که در ۶۹ درجه - ۴۶ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵۴ دقیقه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۸ کیلومتر بطرف جنوب‌شرق علی‌خیل جاجی مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

منو: قریه‌ایست بفاصله ۲۶ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب شهر جلال‌آباد مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۱۹ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۴ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

منوگل: قریه‌ایست بفاصله ۹ کیلومتر بطرف غرب قریه نمله مربوط علاقه‌ماماخیل ولایت

ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۲ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۴ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

منه (منوه): قریه‌ایست بفاصله ۸ کیومتر طرف جنوب‌شرق تهانه‌شین نری مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۶ درجه - ۴۶ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱۶ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

موتجی‌بالا: قریه‌ایست بفاصله ۲۲ کیلومتر بطرف غرب مرکز حکومت جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه - ۳۶ دقیقه - ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۶ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

موتجی‌پایان: قریه‌ایست بفاصله ۲۴ کیلومتر بطرف غرب مرکز حکومت جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه - ۳۵ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۱ دقیقه - ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

موته: قریه‌ایست که در ۶۴ درجه - ۲۹ دقیقه - ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۳۰ دقیقه - ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳ کیلومتر بطرف شمال قریه کینجک حکومت درجه ۲ نوزاد حکومت اعلی گرشک موقعیت دارد.

موحین‌ناور: ناوریست که در ۶۵ درجه - ۵۴ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۵۴ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۷۸کیلومتر بطرف جنوب‌غرب شهر قندهار مربوط حکومت کلان درجه اول سپین بولدک واقع میباشد.

موخم: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۳ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۸ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳ کیلومتر بطرف شمال قریه غلام‌خان مربوط حکومت درجه ۳ ارغنداب ولایت قندهار موقعیت دارد.

مودریل: قریه‌اینست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف شمال شهر فیض‌آباد که در طول‌البلد ۷۰ درجه - ۳۷ دقیقه - ۲۸ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۷ درجه - ۱۳ دقیقه - ۲۷ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

مودودی: قریه‌ایست بفاصله ۲۰ کیلومتر بطرف شرق حکومت بالامرغاب مربوط حکومت هرات که در طول‌البلد ۶۳ درجه - ۳۷ دقیقه - ۲۸ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه - ۳۷ دقیقه - ۳۵ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

مودی‌زائی: قریه‌ایست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف جنوب قریه سیدنورمحمد مربوط

علاقه‌داری دامان ولایت قندهار که در ۶۶ درجه - ۲ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۴ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

موورابر: قریه‌ایست بفاصله ۳۲ کیلومتر بطرف شرق قلعه پنجه مربوط واخان در حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه - ۵۴ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۵۷ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مورتل: قلعه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال‌غرب کاریز برنگ مربوط حکومت درجه ۲ نوزاد متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه - ۲۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۳ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مورچه کوتل: کوتلیست بفاصله ۲۵ کیلومتر بطرف جنوب‌شرق پل خمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه - ۵۰ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۷ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مورچه گران: قریه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شرق شهر فیض‌آباد مربوط حکومت اعلی بدخشان که در طول‌البلد ۷۰ درجه - ۳۵ دقیقه - ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و عرض‌البلد ۳۷ درجه - ۵ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مورخوله (مرخوله): قلعه‌ایست که در ۶۳ درجه - ۳۰ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۶ دقیقه - ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳۲ کیلومتر بطرف جنوب‌شرق مرکز حکومت درجه ۳ اوبه مربوط ولایت هرات موقعیت دارد.

مورکان: قریه‌ایست بفاصله ۵۸ کیلومتر بطرف شمال‌غرب علاقه‌داری درجه ۲ زیباک مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه - ۳ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۵۲ دقیقه - ۳۰ عرض‌البلد شمالی واقع است.

مورکی‌خیل (مزکی‌خیل): قریه‌ایست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب قریه نمله مربوط علاقه ماماخیل ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۲ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۱ دقیقه - ۵۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

موری‌خیل: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۴۰ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۸ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال‌غرب علی‌خیل جاجی مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

موسکور (موشکور): قریه‌ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر طرف غرب شمال بلخ مربوط ولایت

مزارشریف که در ۶۶ درجه - ۴۵ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۸ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

موسهی: اسم دو قریه است یکی در علاقه حکومتی چاردهی و دیگری مربوط علاقه‌داری چهار آسیا ولایت کابل میباشد.

موسی‌آباد: تهانهٔ ایست بمسافه ۴۱ کیلومتر طرف غرب شمال چشمه انگولک (چنگولک) که در طول‌البلد ۶۰ درجه - ۴۰ دقیقه - ۲ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۴ درجه - ۱۹ دقیقه - ۲۵ ثانیه شمالی واقع است.

موسی‌تال‌کندو: قریه‌ایست واقع در ۷۰ درجه - ۵۲ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۸ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۵ کیلومتر بطرف جنوب مبرحسین قلعه مربوط حکومت کلان شینوار ولایت ننگرهار موقعیت دارد.

موسی‌خیل: قریه‌ایست بفاصله ۳۰ کیلومتر بطرف جنوب قریه نانی مربوط حکومت درجه اول اندر در حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۲۲ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۰ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

موسی‌خیل: حکومتیست درجه ۳ مربوط حکومتکلان خوست ولایت پکتیا.

موسی‌زی: قریه‌ایست بفاصله ۷ کیلومتر طرف جنوب علاقه‌داری شاه‌جوی مربوط حکومت کلان قلات ولایت قندهار که در ۶۷ درجه - ۲۵ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲۸ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

موسی‌قلعه: حکومتی است درجه ۲ مربوط حکومت اعلی گرشک مرکز این حکومت بفاصله ۶۹ کیلومتر بطرف شمال شهر گرشک که در ۶۴ درجه - ۴۶ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲۱ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی وقوع دارد.

موسی‌هوتک: قریه‌ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف جنوب مرکز حکومت درجه ۳ شینکی مربوط حکومتکلان قلات ولایت قندهار که در ۶۷ درجه - ۲۶ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۲ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

موشان: قلعه‌ایست که در ۶۵ درجه - ۱۵ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۲۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳ کیلومتر بطرف جنوب قلعه چهارشاخه چهاردهی مربوط حکومت درجه ۳ پنجوائی ولایت قندهار موقعیت دارد.

موشگان: قریه‌ایست بفاصله ۴،۵ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب شهر غزنی که در ۶۸ درجه - ۲۲ دقیقه - ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۳۱ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

موشکان: موضعیست در علاقه حکومت اعلی غورات.

موشکی: قریه‌ایست بفاصله ۳۸ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب قریه نانی مربوط حکومت درجه اول اندر متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۱۳ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۳ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

موشه: قریه‌ایست بطرف شمال حکومت درجه ۳ اشکاشم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه - ۲۸ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۲۸ دقیقه - ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

موشی‌خیل: قریه‌ایست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب قریه پتن متعلق حکومت درجه ۲ شرن مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۴۰ دقیقه - ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۶ دقیقه - ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

موغیله: قریه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر طرف شمال شهر غزنی که در ۶۸ درجه - ۲۴ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۳۵ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

موگت: قریه‌ایست بفاصله ۳،۵ کیلومتر بطرف شرق شهر کابل که در ۶۹ درجه - ۱۰ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۳ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مومن‌خیل: قریه‌ایست که در ۶۸ درجه - ۵۶ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۶ کیلومتر بطرف شمال‌غرب قریه سرخکان مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

مونیک: قریه‌ایست بفاصله ۳۳ کیلومتر طرف شمال‌شرق قریه شیگی مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه - ۳۹ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه - ۴۵ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

موی: قریه‌ایست بفاصله ۷ کیلومتر بطرف شرق روئی مربوط حکومت درجه ۲ کهمرد متعلق حکومت اعلی‌پروران که در طول‌البلد ۶۷ درجه - ۵۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه - ۴۳ دقیقه - ۱۰ ثانیه شمالی واقع است.

موی‌رسول‌تپه: قریه‌ایست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف جنوب بلخ مربوط ولایت مزارشریف واقع در ۶۶ درجه - ۵۳ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۴ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

مهترلام: قریه‌ایست بفاصله ۵،۵ کیلومتر بطرف شمال‌غرب قلعه تگری مربوط حکومت

کلان لغمان ولایت ننگرهار در ۷۰ درجه - ۱۰ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۱ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد. وجه تسمیه این قریه بنام زیارتی است که درین قریه وجود داشته و عقیده دارند که پیغمبر میباشد و در کتب عربی بنام مهمتر لمک ذکر گردیده.

مهراب‌ناور: قریه‌ایست بطرف جنوب‌غرب شهر قندهار مربوط حکومت درجه ۴ شورابک مربوط ولایت قندهار.

مهراز: قریه‌ایست بفاصله ۱۷،۵ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب قریه شیرشاهی مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۲۶ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۹ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مهربان‌خان: قریه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شرق قلعه حمیدخان مربوط حکومت درجه اول سپین‌بولدک ولایت قندهار واقع در ۶۶ درجه - ۶ دقیفه - ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۱۳ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

مهردل: قریه‌ایست بفاصله ۴کیلومتر بطرف جنوب حکومت درجه اول مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه - ۴۶ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۰ دقیقه - ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

مهرو: قریه‌ایست بفاصله ۴۸کیلومتر بطرف جنوب‌غرب قریه اندر مرکز حکومت درجه اول اندر متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۸ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۳ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مهروبرج: قریه‌ایست بطرف جنوب‌غربی شهر قندهار مربوط حکومت درجه ۴ شورابک ولایت قندهار واقع در ۶۵ درجه - ۵۵ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۹ درجه - ۵۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

مهمان یولی دوان: کوتلیست بفاصله ۸۰کیلومتر بطرف شرق بزی گنبد مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۴ درجه - ۴۳ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۱۷ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

مهمند: قریه‌ایست واقع در ۶۵ درجه - ۵۴ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۵ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۶کیلومتر بطرف شرق شهر قندهار.

مهمندره: حکومتی است درجه ۳ متعلق حکومت کلان شنوار ولایت ننگرهار.

مهمی: کوتلیست بفاصلهٔ ۱۴ کیلومتر بطرف غرب قریه روان مربوط حکومت درجه ۲ درواز متعلق حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه - ۵۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه - ۲۳ دقیقه - ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی است.

مهمی: قریه‌ایست بفاصله ۲۷ کیلومتری منجی قمر مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه - ۱ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه - ۲۴ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شمالی واقع است.

میاخان‌کخ (میاخان کج): قریه‌ایست بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب قلعه تیگری مربوط حکومت کلان لغمان ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۶ دقیقه - ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۰ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میاخیل: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۱۰ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۱ دقیقه - ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳،۵ کیلومتر بطرف جنوب چهارآسیاب مربوط حکومت درجه ۲ چهاردهی ولایت کابل وقوع دارد.

میاداد: قریه‌ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف شمال‌شرق شهر غزنی که در ۶۸ درجه - ۳۰ دقیقه - ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۳۷ دقیقه - ۴۲ ثانیه طول‌البلد شمالی واقع است.

میادادی: موضعیت در علاقه بکواه مربوط حکومت اعلی فراه.

میاگان: قریه‌ایست بفاصله ۹ کیلومتر بطرف شمال قریه نجل مربوط حکومت کلان لغمان ولایت ننگرهار که در ۱۰ درجه - ۴ دقیقه - ۵۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵۲ دقیقه - ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میالی صاحب: قریه‌ایست که در ۷۰ درجه - ۳۹ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۲ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر بطرف شرق شهر جلال آباد مربوط به ولایت ننگرها واقع است.

میان: قریه‌ایست که در ۶۲ درجه - ۱۰ دقیقه - ۴۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۹ دقیقه ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی که بفاصله ۱۷ کیلومتر بطرف جنوب مرکز حکومت درجه اول شین دند مربوط به ولایت‌هرات موقعیت دارد.

میان پشته: قریه‌ایست بفاصله ۱۸،۵ کیلومتر بطرف جنوب قریه درویشان بالا مربوط حکومت گرمسیر متعلق حکومت‌اعلی گرشک که در ۶۴ درجه - ۲ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۵۰ دقیقه - ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میانجو:قریه‌ایست که در ۶۵ درجه – ۴۴ دقیقه – ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه – ۲۹ دقیقه – ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲ کیلومتر بطرف جنوب مردقلعه مربوط ولایت قندهار موقعیت دارد.

میان‌جوی:قریه‌ایست که در ۶۹ درجه – ۱۱ دقیقه – ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه – ۲۹ دقیقه – ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصلهٔ ۱،۵ کیلومتر بطرف شمال حکومت درجه ۳ قره‌باغ مربوط حکومت کلان کوهدامن ولایت کابل وقوع دارد.

میان‌جوی:قریه‌ایست که در ۶۴ درجه – ۱۶ دقیقه – ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه – ۲۸ دقیقه – ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۹ کیلومتر بطرف غرب برنوزاد مربوط حکومت درجه ۶ نوزاد متعلق حکومت اعلی گرشک موقعیت دارد.

میان‌خیل (میاخیل):قریه‌ایست بفاصله ۷ کیلومتر بطرف جنوب شرق قلعه السراج مربوط حکومت کلان لغمان که در ۷۰ درجه – ۱۴ دقیقه – ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۳۶ دقیقه – ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میان‌دوکوه: قریه‌ایست که در ۶۷ درجه – ۲۲ دقیقه – ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۳۶ دقیقه – ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف شمال‌غرب قلعه غواص مربوط حکومت اعلی غزنی موقعیت دارد.

میان‌ده: قریه‌ایست بفاصله ۱۸ کیلومتر طرف جنوب شهر منجان مربوط حکومت درجه ۲ جرم بدخشان که در طول‌البلد ۷۰ درجه – ۵۰ دقیقه – ۱۰ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه – ۵۱ دقیقه – ۲۸ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

میان‌رود: قریهٔایست بفاصلهٔ ۲ کیلومتر بطرف شمال دوآب مربوط حکومت درجه ۲ موسی‌قلعه متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه – ۴۹ دقیقه – ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه – ۷ دقیقه – ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میان‌شهر: قریه‌ایست بفاصله ۷ کیلومتر بطرف شرق کران و منجان مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه – ۵۷ دقیقه – ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه – ۱ دقیقه – ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میانشین: قلعه‌ایست که در ۶۶ درجه – ۱۹ دقیقه – ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه – ۲۸ دقیقه – ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی که بفاصله ۲۱ کیلومتر طرف شرق قریه ولگی مربوط حکومت درجه ۳ترین ولایت قندهار موقعیت دارد.

میان‌صاحب: قریه‌ایست بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف شمال‌غرب شهر پل خمری مربوط ولایت قطغن که در ۶۸ درجه – ۳۸ دقیقه – ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه – ۳ دقیقه – ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میان‌قازاقی ناور: ناوریست بفاصله ۲۰ کیلومتر بطرف شرق ملک کوه زیارت در علاقه گرمسیر متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه – ۲۹ دقیقه – ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه – ۳۶ دقیقه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میان‌کوه: قریه‌ایست که در ۶۸ درجه – ۵۸ دقیقه – ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۴ درجه – ۴۴ دقیقه – ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی که بفاصله ۸ کیلومتر بطرف شمال‌غرب حکومت درجه ۲ پغمان ولایت کابل موقعیت دارد.

میان‌گان: قریه‌ایست که در ۷۰ درجه – ۴۶ دقیقه – ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۲۱ دقیقه – ۱۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله یک کیلومتر بطرف جنوب‌غرب گوشته مربوط حکومت درجه اول کامه ولایت ننگرهار واقع است.

میان‌گم: قریه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال‌شرق قریه نورگل مربوط حکومت درجه ۳ خاص کنر متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه – ۴۷ دقیقه – ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۳۷ دقیقه – ۳۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میان‌لاسی‌کلی (مجلس کلی): قریه‌ایست که در ۶۹ درجه – ۵۴ دقیقه – ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه – ۳۰ دقیقه – ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۷ کیلومتر بطرف شمال حکومت کلان‌خوست ولایت پکتیا موقعیت دارد.

میان‌نور: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه – ۱۰ دقیقه – ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۳ درجه – ۳۶ دقیقه – ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۶ کیلومتر طرف شرق شهر گردیز مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

میانه: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه – ۴۴ دقیقه – ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه – ۴۷ دقیقه – ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی که بفاصله ۴ کیلومتر بطرف غرب پراوچمکنی مربوط حکومت درجه ۳ چمکنی ولایت پکتیا موقعیت دارد.

میتاره: قریه‌ایست که در ۶۴ درجه – ۲۸ دقیقه – ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۶ دقیقه – ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۷ کیلومتر بطرف شرق قلعه شهرک مربوط حکومت اعلی غورات موقعیت دارد.

میتوات: قریه‌ایست بفاصله ۳۸کیلومتر بطرف جنوب‌غرب قریه روان مربوط حکومت درجه ۲ درواز متعلق حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه - ۱۲ دقیقه - ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه - ۱۴ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میته‌خیل: قریه‌ایست بفاصله ۳کیلومتر بطرف قریه زرغون شهر مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۲۸ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۰ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میته‌خیل: قریه‌ایست بفاله ۲۲ کیلومتر بطرف شرق قریه جانی‌خیل مربوط حکومت کلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۴۰ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴۹ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میخک: قریه‌ایست که در ۶۲ درجه - ۴۱ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۳ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی که بفاصله ۹کیلومتر بطرف جنوب قریه سبز مربوط حکومت شیندند ولایت هرات موقعیت دارد.

میدان: منطقه میدان درتشکیلات مملکت حکومت کلان و شامل دو علاقه‌داری ذیل و مربوط ولایت کابل میباشد:

۱ـ علاقه‌داری جلریز که قسمت شمال و شمال‌غربی حکومتی مذکور را در بر دارد.

۲ـ علاقه‌داری نرخ که در قسمت مغربی و جنوب‌مغربی آن را احتوا میکند.

حدود اربعه حکومتی مذکور بشمول علاقه‌داری‌های آن: از ناحیه شرق متصل است بقریه‌جات آب بازک و نونیاز و قسماً به للندر و مربوطات حکومت پغمان و از طرف غرب اتصال دارد. به سرچشمه مربوط علاقه‌داری حصه اول بهسود هزاره‌جات و قسماً بقراء حکومت وردک و شمالاً بمضافات گلدره و ارغنده علیاو در قسمت جنوبی تماماً مربوط علاقه وردک است.

تعداد نفوس آن تخمیناً بچهل هزار نفر بالغ میگردد که از این جمله تقریباً پانزده‌هزار آن در نواحی مرکز حکومتی و بیست‌وپنج‌هزار آن در علاقه‌داری‌های آن مسکون در انجا هم تکاثف نفوس در علاقه‌داری نرخ حس میگردد.

قراء و قصبات معروفهٔ آن:

۱ـ قریه‌جات مربوط مرکز حکومتی: قریه رستم‌خیل، قریه کهنه خمار، قریه چهاریکه، قریه سهاک، قریه خروتی، قریه ده‌افغانان، قریه غزاخیل، قریه امرخیل، قریه نذیرخیل، قریه اول‌خیل، قریه بلال‌خیل، قریه پیاروخیل، قریه ابراهیم‌خیل.

ب - قریه‌جات مربوط علاقه‌داری نرخ: قریه کان‌عزت، قریه ده‌مسلم، قریه ده‌جیات، قریه کریمداد، قریه اول‌خیل، قریه خانجان‌خیل، قریه عمرخیل، قریه ده‌دل، قریه سهاک، قریه چین‌زائی، قریه توکرک، قریه صدمرده.

ج - قریه‌جات مربوط علاقه‌داری جلریز:

قریه مامکی قریه زیمنی، قریه قنبرخیل، قریه خروتی، قریه سنگ‌لاخ، قریه تکانه، قریه خروتی، قریه تاجک، قریه جلریز.

پیداوار

۱ـ پیداوار زراعتی: گندم آبی، گندم للمی، جو، کلول، تربک، شاخل، تربوز، خربوزه مرچ، کدو، گندنا، لبلبو، زردک، ملی، باردنگ، جواری، برنج‌لک، شرشم، باقلی، کل‌جو، رشقه، شبدر، تنباکو، ماش، مشنگ، نخود، کچالو، پیاز، شلغم، بادنجان رومی، بادنجان سوسنی، گل آفتاب‌پرست، بیدانجیر، لوبیا، پالک و غیره.

پیداوار معدنی:

۱ـ معدن سنگ مرمر در منطقه قریه خروتی واقع مرکز حکومتی.

۲ـ معدن سنگ سلیت در قریه کهنه خمار که آنهم بکار افتاده ولی از سرک عمومی کمی دور است.

۳ـ از معدن یاقوت هم در قریه شاه کابل روایت می‌کنند که در عصر اعلیحضرت سراج‌الملت والدین دران کار و استخراج هم شده ولی شاید نتیجه خوبی نداده بود که باز متروک گردید ازان به بعد باز کسی بسراغ آن نرفته است.

میوه‌جات:

سیب، زردآلو، چارمغز، توت، آلوبالو، گیلاس، شفتالو، منجد، خربوزه، تربوز. این میوه‌جات در مناطق مختلفه این حکومتی پیدا میشود ولی چون این منطقه سرد است نگاهداشتن تاک از سبب سرما دشوار است. انگور در اینجا یافت نمیشود، و در بعضی کوه‌ها درخت‌های خنجک نیز دیده میشود.

اشجار غیرمثمر:

اشجار غیرمثمر اینجا عبارت‌اند از بید، چنار، عرعر، نیله، بادام کوهی، دولانه، سفیدار، پنجه چنار، عکاسی و غیره.

پیشه اهالی:

مردم اینجا من حیث‌الاکثر مشغول دهقانی و تربیه حیوانات بوده و بعضی آن در کابل و دیگر ولایات ماموریت دارند برخی به تجارت خرید و فروش گاو و گوسفند و محصولات ارتزاقی نیز می‌پردازند.

نوع اراضی:

گرچه نواحی این حکومتی علی‌الاکثر کوهستانی و اراضی آن در دامنه تپه‌سار و بین دره‌ها افتاده و آن قسمتهای آن چندان حاصل‌خیز نیست مگر قسمتی از اراضی آن‌که در سواحل دریا و وادی‌های عریض واقع گردید، قشر اراضی آن‌را گل‌های فیاضی که سیلاب‌های بهاری معمولاً در اراضی اطراف دریا پخش میکند تشکیل داده، این اراضی برای نموی هر نوع مزارع علی‌العلوم و برای زرع و نموی گندم، جو، جواری شالی علی‌الخصوص استعداد دارد.

طرز آبیاری:

اراضی این سامان من حیث‌الاکثر از درباو مواضع محدودی که در مزارتپه‌ها و دامنهٔ کوهسار افتاده از چشمه‌سار دامنه کوهسار آبیاری میگردد سیستم کاریز و استفاده از آب‌های تحت‌الارضی نه معمول و نه مورد احتیاج است.

حیوانات:

حیوانات اهلی: حیوانات اهلی اینجا مرکب، گاو، بز، گوسفند، الاغ، و اسپ بوده محدودی اشتر هم در اینجا نگاه میکنند.

حیوانات وحشی: از حیوانات وحشی گرگ، روباه، خرگوش، و بعضا در کوه‌های شامخه پلنگ نیز دیده میشود.

طیور: از طیور اهلی مرغهای جنس خسکی و بعضا فیل مرغ و قاز اهلی و کبوتر تربیه میگردد جنس مرغهای خانگی آن قابل اصلاح است زیرا نه از نگاه نظر گوشت و نه از درک محصول تخم قابل اقناع میباشند.

طیور وحشی: در کوهسار آن کبک، تیهو و طیور شکاری و در اراضی هموار آن جل، بودنه، سارک و کبوتر و در دریا مرغابی (در تیرماه و اوایل بهار) بکثرت یافت میشود.

مزارات:

۱ـ مزار خواجه بلند که در غرب ده مسلم در بین کوه واقع و مشهور به خواجه بلند ولی است اهالی بروحانیت آن عقیدهٔ محکمی دارند از کنه و تاریخ آن اطلاعی در دست نیست او را فاتحین دورهٔ اول اسلام و از نژاد سامی عرب می‌گویند.

۲ـ مزارات دیگری که بنام شاطر بابا، میر سید احمد ولی، ده شیخ بابا، مشهور و مرجع اعتقاد اهالی اینجااند گرچه اینها را نیز از سلسلهٔ اعراب و فاتحین دوره‌های اول و دوم اسلام می‌گویند مگر بیشتر نام و نشانی از کنه و معرفت‌شان کسی سراغ ندارد. همچنین مزار ملاصا لت بابا، اول بابا، پل سرخ‌بابا، و غیره وجود دارند که شهرت‌شان معلوم نیست.

معارف:

۱ـ مکتب ابتدایی ایکه در قریه چهاریکه مربوط مرکز حکومتی است.

۲ـ مکتب ابتدایی قریه عمرخیل مربوط علاقه‌داری نرخ.

۳ـ مکتب‌های دهاتی: یکی در علاقه‌داری جلریز و دیگری در پل سرخ مربوط مرکز حکومتی است. علاوتاً یکنفرو کیل از طرف اهالی حکومتی میدان انتخاب و بشورای ملی فرستاده میشود.

رسوم و عنعنات: مردمان اینجا هم مثل سایر افاغنه مهمان‌نواز و سلحشور بوده در مهمان‌نوازی یکی بر دیگرش سبقت می‌جویند. و چون هوای محیط آن سالم است مردم آن ذکی و تنومند بوده برای آموزش استعداد خاص دارند. در کشیدگی های ذات‌البینی‌شان علما و روحانیون رول میانجی‌گری و حکمیت را بازی میکند.

آب‌وهوا: این منطقه چون با هزاره‌جات هم سرحد است زمستان سر و بهار نسبتاً معتدل دارد. درجه حرارت در تمو زندرتاً از ۳۰ درجه درینجا بلند میرود.

دریاها: دریاایکه این منطقه را عبور کرده همان دریاای است که بالاخره دریای مشهور کابل را بودجود می‌آورد. این دریا که از سرچشمه یعنی جنوب‌شرقی کوه اونی و سنگلاخ سرچشمه میگیرد بعدا دریاچه‌ایکه از علاقه‌داری نرخ آمده و در حدود قریه ابراهم‌خیل به آن می‌پیوندد در حدود للندر اراضی این منطقه را ترک داده نام دریای کابل را به خود اختیار میکند.

راه‌ها:

۱ـ سرک عمومی‌ایکه از مرکز مملکت بسوی ولایات غرب ممتد گردیده وقتی که منطقه ارغنده را عبور کرد در حوزهٔ میدان داخل و از آنجا بسوی غرب ممتد میگردد.

۲ـ قبل از اینکه این جاده عمومی بمنطقه میدان نفوذ کند شاخی ازان باستقامت عمومی شمال غربی جدا و داخل منطقه گردیده بعد از عبور اراضی این علاقه از کوتل اونی بمنطقه هزارجات داخل میگردد.

میدان: کوتلیست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف غرب علاقه مرحوض‌ها مربوط حکومت اعلی میمنهٔ که در طول‌البلد ۶۴ درجه – ۵۶ دقیقه – ۳۰ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه – ۳۴ دقیقه – ۱۵ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

میدان: قریه‌ایست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف شمال‌شرق قلعه تیگری مربوط حکومت کلان لغمان که در ۷۰ درجه – ۱۴ دقیقه – ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۴۲ دقیقه – ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میدان: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۸ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۶ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب قریه چهل‌خانه مربوط حکومت درجه ۴ دهله ولایت قندهار موقعیت دارد.

میدان: قلعه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۴۲ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲۶ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی که بفاصله ۴۱ کیلومتر بطرف شمال‌غرب مرکز حکومت کلان فلات ولایت قندهار موقعیت دارد.

میدان: قریه‌ایست بفاصله ۸ کیلومتر طرف شمال قریهٔ عبدالعزیزخان مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه - ۵۸ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۲ دقیقه - ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میدان پای‌کوتل: میدانی است واقع در ۷ کیلومتری شرق قلعه موشک در علاقهٔ حکومت کلان دایزنگی مربوط ولایت کابل.

میدان خونی: دشتی است بفاصله ۲۲ کیلومتر بطرف شمال علاقهٔ نمک‌آو (نمک‌آب) مربوط ولایت قطغن که تقریباً بین ۶۸ درجه - ۵۶ دقیقه و ۶۸ درجه - ۵۸ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه و ۳۵ درجه ۴۸ دقیقه ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میدان قلعه: قلعه‌ایست که در ۷۰ درجه - ۷ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۳ درجه - ۲۸ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴۰ کیلومتر بطرف شمال‌غرب متون مربوط حکومت درجه ۴ جاجی میدان ولایت پکتیا موقعیت دارد.

میدانک: قریه‌ایست که در ۷۰ درجه - ۴۱ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۴ درجه - ۷ دقیقه - ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲ کیلومتری کهی (مرکز حکومت اچین) مربوط حکومت کلان شنوار ولایت ننگرهار.

میدان لته‌بند: میدان وسیعیست که تقریباً در بین ۶۷ درجه - ۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۵ دقیقه - ۳۶ درجه ۷ دقیقه عرض‌البلد شمالی و بطرف جنوب قرغان مربوط حکومت اعلی میمنه واقع است.

میدکی چه: قریه‌ایست که در ۹۶ درجه ۴۳ دقیقه ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۷ دقیقه ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی و ببفاصله ۸ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب مندوزی مربوط حکومت کلان خوست ولایت پکتیا موقعیت دارد.

میرا: قریه‌ایست بفاصله ۱۷ کیلومتر بطرف غرب شهر جلال‌آباد مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۱۷ دقیقه - ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۸ دقیقه - ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میراباد: قریه‌ایست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف شرق شمال قریهٔ کافرخان مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه - ۴۲ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۸ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میراباد: قریه‌ایست که در ۶۱ درجه - ۴۹ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۲۵ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۸ کیلومتر بطرف شمال‌غرب چهاربرجک مربوط حکومت کلان چخانسور حکومت اعلی فراه موقعیت دارد.

میرآباد: تپهٔ ریگی خورداست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب شهر اندخوی مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۵ درجه - ۳ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۳۶ درجه - ۵۳ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میرابازکلی: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۵۸ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۴۳ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی که بفاصه ۱۲ کیلومتر بطرف جنوب‌شرق قریه مت‌ورخ مربوط درجه ۳ چمکنی ولایت پکتیا موقعیت دارد.

میراثی: قریه‌ایست که در ۶۱ درجه - ۱۹ دقیقه - ۳۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۲۰ دقیقه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف غرب کاریز دشت مربوط ولایت هرات موقعیت دارد.

میراجان: قریه‌ایست که در ۶۵ درجه - ۳۹ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلدشرقی. ۳۱ درجه - ۴۴ دقیقه و - ۳۰ ثانیه عرض البلد شمالی و بفاصله ۳کیلومتر بطرف جنوب‌غرب قریهٔ خواجه‌ملک مربوط حکومت درجه ۳ ارغنداب ولایت قندهار موقعیت دارد.

میراشکار: قریه‌ایست بفاصله ۲۱،۵ کیلومتر بطرف غرب شهر میمنه که در طول‌البلد ۶۴ درجه - ۳۸ دقیقه - ۳۷ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه - ۴۲ دقیقه - ۲۵ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

میرافضل: قریه‌ایست که در ۶۱ درجه - ۴۹ دقیقه - ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۸ دقیقه - ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۸ کیلومتر بطرف شرق شمال قلعه کنگ مربوط حکومت اعلی فراه موقعیت دارد.

میرافضل: قریه‌ایست که در ۶۵ درجه - ۴۹ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۵ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۷کیلومتر بطرف شرق شهر قندهار موقعیت دارد.

میرافضل: قریه‌ایست که در ۶۵ درجه - ۵۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۲۲ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۶کیلومتر بطرف شمال تخته پل مربوط ولایت قندهار موقعیت دارد.

میرافضل: قریه‌ایست بفاصله ۴۲ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب قریه نانی مربوط حکومت درجه اول اندر متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۸ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۳ دقیقه - ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میراله (میرهله): موضعیست بین معبر عمومی هرات و قراه.

میران: قریه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب باغ میرک مربوط ولایت هرات که در ۶۲ درجه - ۴۳ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۵ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میران: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۵۱ دقیقه - ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۷ دقیقه - ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۶کیلومتر بطرف جنوب‌شرق قریه قتح محمدخان مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار موقعیت دارد.

میران: قریه‌ایست بفاصله ۱۳ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب محمدعلی کخ مربوط حکومت درجه ۲ قرغه‌ئی لغمان ولایت ننگرهار که در ۶۹ درجه - ۵۸ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۶ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میران‌زی: قریه‌ایست بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف شمال حکومتی مرغاب مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه - ۱۷ دقیقه - ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۱ دقیقه - ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میران‌سپری (میران خپری): قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۴۱ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۷ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۵ کیلومتر بطرف جنوب‌شرق قریه علی‌خیل مرکز حکومت جاجی مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

میران‌شاه: قریه‌ایست که در ۷۰ درجه - ۴ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۵ دقیقه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف جنوب قریه محمدخیل مربوط حکومت کلان خوست ولایت پکتیا موقعیت دارد.

میرانشاه: قریه‌ایست بمسافه ۱۱،۵ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب رخه متعلق حکومت درجه ۳ پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان که در طول‌البلد ۶۹ درجه – ۲۱ دقیقه – ۴۵ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه – ۱۴ دقیقه – ۱ ثانیه شمالی واقع است.

میراوشاه: قریه‌ایست بفاصله ۵،۵ کیلومتر بطرف شمال‌غرب یخچال مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه – ۳۶ دقیقه – ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه – ۵۰ دقیقه – ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میرای: قریه‌ایست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب شهر غزنی که در ۶۸ درجه – ۱۳ دقیقه – ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه – ۳۰ دقیقه – ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میرباز: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه – ۴۸ دقیقه – ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه – ۵۹ دقیقه – ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۹،۵ کیلومتر بطرف شمال‌شرق رباط جلدک مربوط ولایت قندهار موقعیت دارد.

میربازار: قریه‌ایست در جنوب‌غربی چهل‌زینه مربوط ولایت قندهار.

میربچه: قریه‌ایست که در ۶۸ درجه – ۱۳ دقیقه – ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۴ درجه – ۲۸ دقیقه – ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی که بفاصله ۳ کیلومتر بطرف شمال قلعه پنج‌پای مربوط حکومت درجه ۲ میدان ولایت کابل موقعیت دارد.

میرتومان: قریه‌ایست بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب شهر گرشک که در ۶۴ درجه – ۲۸ دقیقه – ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه – ۴۵ دقیقه – ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میرجان: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه – ۱۷ دقیقه – ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه – ۴ دقیقه – ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف شمال‌غرب مرکز حکومت سپین بولدک ولایت قندهار موقعیت دارد.

میرحاجی: قریه‌ایست بفاصله ۶۵ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب قریه الف مربوط علاقه‌داری درجه اول معروف متعلق حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۷ درجه – ۳۱ دقیقه – ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه – ۱۶ دقیقه – ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میرحسین: قریه‌ایست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب قریه سمه‌خیل مربوط حکومت کلان ارگون ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه – ۱۴ دقیقه – ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه – ۳۹ دقیقه – ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میرحسین کلی: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۵۳ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۲ دقیقه - ۵ عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال قریه کوز آستیا مربوط حکومت درجه ۴ چمکنی ولایت پکتیا موقعیت دارد.

میر حسین قلعه: قریه‌ایست که در ۷۰ درجه - ۵۱ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۰ ثانیه شمالی و بفاصله ۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق بره خیل مربوط حکومت کلان شینوار ولایت ننگرهار موقعیت دارد.

میر خان خیل:قریه‌ایست بفاصله ۴۷ کیلومتر بطرف جنوب غرب حکومتی درجه اول اندر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۰ درجه - ۹ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۳ درجه - ۹ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میرداد:قریه‌ایست که در ۶۵ درجه - ۳۱ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۲ درجه - ۸ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۹،۵ کیلومتر بطرف شمال قریه شتر گردن مربوط حکومت درجه ۳ خاکریز ولایت قندهار موقعیت دارد.

میرداد:قریه‌ایست که در ۶۴ درجه - ۴۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۸ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی بفاصله ۸۴ کیلومتر بطرف غرب کابل مربوط حکومتی وردک در علاقه حکومت کلان لوگر ولایت کابل موقعیت دارد.

میردادی:قریه‌ایست بفاصله ۹۵ کیلومتر بطرف شرق مرکز حکومت اعلی‌فراه که در ۶۳ درجه - ۷ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۱ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میردیب: قریه‌ایست بفاصلهٔ ۲۱ کیلومتر بطرف جنوب غرب گرشک که در ۶۴ درجه - ۲۴ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۲ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میردین:قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۲۸ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۴ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴ کیلومتر بطرف جنوب قریه منده خیل مربوط حکومت کلان ارگون ولایت پکنیا موقعیت دارد.

میرزابای خواجه: قریه‌ایست بفاصله ۷۷ کیلومتر بطرف شمال حکومت درجه ۳ اشکاشم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه - ۱۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۵۰ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میرزابو: قریه‌ایست بفاصله ۷ کیلومتر بطرف شمال قریه دوآب مربوط حکومت درجه ۲ موسی‌قلعه متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه - ۴۶ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شمالی و ۳۲ درجه - ۴۰ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میرزاخان: قریه‌ایست بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف جنوب جند، مربوط حکومت درجه اول مقر متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه - ۳۹ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴۰ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میرزاخیل: قریه‌ایست در ۳،۵ کیلومتری سنگر سرای مربوط حکومت درجه اول کامه ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۴۰ دقیقه - ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۰ دقیقه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میرزاخیل: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۸ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۳ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۶ کیلومتر بطرف جنوب زاهدآباد مربوط حکومت کلان لوگر ولایت کابل واقع است.

میرزاعلی: قریه‌ایست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف شرق حکومت درجه اول مقر مربوط حکومت اعلی عزنی که در ۶۷ درجه - ۵۱ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و عرض‌البلد ۲۲ درجه - ۵۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

میرزاعلی: قریه‌ایست بفاصله ۱۳ کیلومتر بطرف شمال‌شرق حکومت درجه اول مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه - ۵۲ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و عرض‌البلد ۳۲ درجه - ۵۷ دقیقه - ۵ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

میرزاکی: قریه‌ایست بفاصله ۴۰ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب قریه روان مربوط حکومت درجه ۲ درواز متعلق حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه - ۵۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه - ۱۴ دقیقه - ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میرزاکی کوتل: کوتلیست که در ۶۹ درجه - ۲۰ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۰ دقیقه - ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف غرب قریه مانه مربوط حکومت درجه ۳ جدران ولایت پکتیا موقعیت دارد.

میرزاهدبل: کوتلیست بفاصله ۲۱ کیلومتر بطرف شرق سمنگان مربوط حکومت کلان سمنگان متعلق ولایت مزارشریف که در ۶۸ درجه - ۱۶ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۱۰ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میرزکه: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه – ۳۰ دقیقه – ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه – ۴۵ دقیقه – ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳۲،۵ کیلومتر بطرف شمال‌شرق شهر گردیز مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

میرسپرکوتل: کوتلیست که در ۶۹ درجه – ۳۱ دقیقه – ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه – ۶ دقیقه – ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف شمال حکومت کلان خوست مربوط حکومت درجه ۳ موسی‌خیل ولایت پکتیا موقعیت دارد.

میرسعیدمیرزا: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه – ۱۰ دقیقه – ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۵۴ دقیقه – ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۶ کیلومتر بطرف شمال قره‌باغ مربوط ولایت کابل وقوع دارد.

میرسلیمان: قریه‌ایست که در ۶۲ درجه – ۳۰ دقیقه – ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۲۹ دقیقه – ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲،۵ کیلومتر بطرف غرب قلعه‌سرخ مربوط ولایت هرات واقع است.

میرسیدعلم: قریه‌ایست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف غرب قلعه بست مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه – ۱۸ دقیقه – ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه – ۲۸ دقیقه – ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میرشادی: کوتلیست بفاصله ۲۲ کیلومتر بطرف شمال حکومت قیصار که در طول‌البلد ۶۴ درجه – ۲۲ دقیقه – ۳۷ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه – ۵۱ دقیقه – ۱۵ ثانیه شمالی واقع گردیده است.

میرشاه‌کوه: قلعه‌ایست بارتفاع تخمین ۱۲۰۰ متر واقع در ۶۰ درجه – ۴۲ دقیقه – ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه – ۵۴ دقیقه – ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف غرب جنوب رباط شاه بلوچ مربوط ولایت هرات واقع است.

میرشاهی: قریه‌ایست که در ۶۵ درجه – ۵۷ دقیقه – ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه – ۴۵ دقیقه – ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله یک کیلومتر بطرف شمال قریه زن‌آباد مربوط حکومت درجه ۴ دهله ولایت قندهار موقعیت دارد.

میرعلم: قریه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر طرف شمال قریه عبداللطیف مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۶ درجه – ۲۲ دقیقه – ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه – ۳۷ دقیقه – ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میرعلم: قلعه‌ایست بفاصله ۱۴،۵ کیلومتر بطرف شرق لشکری‌بازار مربوط حکومت اعلی‌گرشک که در ۶۴ درجه - ۳۰ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۶ دقیقه - ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میرعلم: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۵۱ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۳ دقیقه - ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲ کیلومتر بطرف شرق شمال قریه باد و مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار موقعیت دارد.

میرعلم کشته: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۴۹ دقیقه - ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۱ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی بفاصله ۷ کیلومتر بطرف شمالی گنجی‌خیل مربوط حکومت درجه ۳ حصارک ولایت ننگرهار موقعیت دارد.

میرعلم کوتگی: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۳۹ دقیقه - ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۹ دقیقه - ۲۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۷،۵کیلومتر بطرف شمال غرب قریه علی‌خیل مربوط حکومت جاجی موقعیت دارد.

میرغان شینته: قریه‌ایست بفاصله ۲۴ کیلومتر بطرف جنوب‌شرق قریه پیکان‌دره مربوط حکومت درجه ۳ کشنده ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه - ۸ دقیقه - ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۲۲ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میرغلام: قریه‌ایست که در ۷۰ درجه - ۵۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۸،۵ کیلومتر بطرف شمال‌غرب چغه‌سرای مربوط حکومتکلان کنرهای ولایت ننگرهار واقع است.

میرفروش: قریه‌ایست که در ۶۲ درجه - ۷ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۴ دقیقه - ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شرق قریه حوض علاقه ملاخواجه مربوط ولایت هرات واقع است.

میرقاسم: قریه‌ایست بفاصله ۱۳ کیلومتری شهر بلخ مربوط ولایت مزارشریف واقع در ۶۶ درجه - ۵۴ دقیقه - ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۳۹ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

میرکاریز: قریه‌ایست که در ۶۴ درجه - ۵۶ دقیقه - ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۹ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف غرب قریه خوگیانی مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار موقعیت دارد.

میرک شاه: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۴۳ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۶ دقیقه - ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲ کیلومتر بطرف جنوب قریه علی‌خیل مرکز حکومت جاجی مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

میرکوت: قریه‌ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب شاه‌جوی مربوط حکومت کلان قلات که در ۶۷ درجه - ۲۳ دقیقه - ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲۸ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میرگوشه: قریه‌ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف شمال‌غرب رشیدقلعه مربوط علاقه‌داری درجه اول معروف متعلق حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۷ درجه - ۲۷ دقیقه - ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۴ دقیقه - ۵۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

میرگرام: قریه‌ایست که در ۷۱ درجه - ۲۴ دقیقه - ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۶ کیلومتر بطرف شرق کامدیش مربوط حکومتکلان کنرهای ولایت ننگرهار واقع است.

میرملک: قریه‌ایست بفاصله ۹ کیلومتر طرف جنوب شرق حکومتی سنگ‌چارک متعلق حکومت اعلی شبرغان که در طول‌البلد ۶۶ درجه - ۲۹ دقیقه - ۴۵ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه - ۵۴ دقیقه - ۴۵ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

میرمنه: قریه‌ایست در ۶۲ درجه - ۲۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۱ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۶ کیلومتر بطرف جنوب‌شرق شهر هرات موقعیت دارد.

میرنادرشاه‌کوت: علاقه‌داری‌ایست درجه ۲ متعلق حکومت درجه ۲ تنی مربوط حکومتکلان خوست ولایت پکتیا.

میرنی: قریه‌ایست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر بطرف جنوب‌غرب مرسل‌بند مربوط حکومت درجه اول اندرا متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۳۲ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۳ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میرو: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۹ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۲ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۹ کیلومتر بطرف جنوب قریه سمندخان مربوط حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک ولایت قندهار موقعیت دارد.

میروا: قریه‌ایست بفاصله ۵ کیلومتر طرف جنوب‌شرق قیه نیله مربوط حکومت درجه ۴ اندراب ولایت قطغن که در طول‌البلد ۶۹ درجه - ۱۸ دقیقه - ۵ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه - ۳۷ دقیقه - ۱ ثانیه موقعیت دارد.

میروخان: قریه‌ایست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف جنوب قلعه حمیدخان مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار واقع در ۶۶ درجه - ۴ دقیقه - ۴۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۴ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

میرولنگ: قریه‌ایست بفاصلهٔ ۳۵کیلومتر بطرف جنوب غرب حکومت سر پل مربوط ولایت مزار شریف که در طول‌البلد ۶۵ درجه - ۴۵ دقیقه - ۳۹ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه - ۵۸ دقیقه - ۸ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

میزان: علاقه داری ایست متعلق حکومت درجه ۴ ترنک و جلدک مربوط حکومتکلان قلات ولایت قندهار.

میزان تولبر(میزان توله):قریه‌ایست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق علاقه سربولی مربوط حکومت کلان کاپیسا متعلق حکومت اعلی‌پروان که در ۶۹ درجه - ۳۵ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵۱ دقیقه - ۲۵ ثانیه شمالی موقعیت دارد.

میش مست: قریه‌ایست بفاصله ۱۶ کیلومتر بطرف جنوب حکومت نوزاد مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه - ۲۹ دقیقه - ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۲ درجه - ۱۴ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میشه: قریه‌ایست که در ۶۶ درجه - ۵۵ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۴ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی بفاصله ۳کیلومتر بطرف غرب قریه نییک مربوط حکومت کلان دایزنگی ولایت کابل وقوع دارد.

میل: قریه‌ایست که در ۶۴ درجه - ۴۸ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۲ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۴۵ کیلومتر طرف شمال شرق قلعه شهرک مربوط حکومت اعلی غورات موقعیت دارد.

میل: قریه‌ایست که در ۶۱ درجه - ۳۴ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴۳ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳ کیلومتر بطرف جنوب قریه اناردره مربوط حکومت درجه ۲ اناردره متعلق حکومت اعلی فراه موقعیت دارد.

میل: قریه‌ایست که در ۶۵ درجه - ۵۸ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱۴ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله یک کیلومتر بطرف شرق قریه محمدحسن مربوط علاقه تخته پل ولایت قندهار موقعیت دارد.

میل: قریه‌ایست که در ۶۱ درجه - ۳۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴۰

دقیقه - ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۸،۵کیلومتر بطرف جنوب مرکز حکومت درجه ۲ اناردره مربوط حکومت اعلی فراه موقعیت دارد.

میلان خوله(میدان خوله): قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۵۱ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۳۶ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۳۱کیلومتر بطرف شمال حکومت کلان خوست ولایت پکتیا موقعیت دارد.

میل‌کرکی: علاقه داری ایست درجه ۲ راساً مربوط مرکز حکومت کلان چخانسور حکومت اعلی فراه.

میل‌کرکی: قریه‌ایست بفاصله ۹،۵کیلومتر بطرف جنوب‌غرب قریه آب‌گل در یک کیلومتری سرحد غری مملکت مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۱ درجه - ۴۵ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱۹ دقیقه - ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

میلن: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۱۵ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۳۴ دقیقه - ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۶ کیلومتر بطرف شرق شهر گردیز ولایت پکتیا موقعیت دارد.

میلوی: قریه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۴۱ دقیقه - ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۸ دقیقه - ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر بطرف غرب قرقه مانوخی مربوط حکومت کلان خوست ولایت پکتیا موقعیت دارد.

میمشک: قریه‌ایست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف شمال‌شرق شهر شبرغان مربوط حکومت اعلی شبرغان واقع در ۶۵ درجه - ۴۷ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۲ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمای واقع است.

میمنه: شهریست در شمال افغانستان که مرکز حکومت اعلی بوده و در طول‌البلد ۶۴ درجه - ۴۱ دقیقه - ۱۵ ثانیه شرقی و عرض‌البلد ۳۵ درجه - ۵۵ دقیقه - ۳۵ ثانیه شمالی واقع و فاصله آن از مرکز کابل تقریباً ۹۷۱ کیلومتر میباشد.

میمنه: حکومتی اعلی میمنه در قسمت انتهائی شمال ممکلت واقع که تقریباً بین ۶۶ و ۶۴ درجه طول‌البلد شرقی و ۳۵ و ۳۷ درجه عرض‌البلد شمالی واقع است.

طول این علاقه از شمال به جنوب از دوصدوپنجاهٔ الی سه‌صد کیلومتر و عرض آن از شرق به غرب از یکصدوپنجاه الی دوصد کیلومتر ورقبهٔ مجموعی آن تقریباً به (۵۰۰۰۰) کیلومتر مربع است.

وضعیت جغرافیائی میمنه: میمنه که در قبه خود از ولایت ننگرهار و پکتیا بزرگتر و از سائر ولایات کوچکتر است حوزه اختیارات آن مانند سائر حکومات اعلی نظر به تشکیلات اساسی و اصولنامه‌های مملکتی عیناً مثل یک ولایت بوده کدام فرقی ندارد، حکومت اعلی میمنه که حصه آخرین ولایات شمالی افغانستان را تشکیل میکند از کابل براه مزارشریف و شبرغان و اندخوی (۹۵۹) کیلومتر فاصله داشته و بین سه ولایت مزارشریف، کابل و هرات واقع است.از طرف شمال بخاک مملکت جماهیر اشتراکیه شوروی مرتبط و متصل است.

ساختمان اراضی پستی و بلندی آن: هرگاه موقعیت جغرافیای طبیعی و ساختمان اراضی میمنه را مورد مطالعه قرار دهیم دیده میشود که سلسله جبال تربندتیر کستان که در حصه جنوبی ولایت مذکور از شرق به غرب امتداد یافته باندازه دو الی سه‌هزار متر از سطح بحر ارتفاع داشته تا علاقه مرغاب هرات امتداد می‌یابد. این سلسله جبال که دراکثر حصه سال از برف پوشیده میباشد علاقه کوهستانی میمنه را تشکیل و آبهائیکه از ذوب برفها و نشیب‌های این سطح مرتفع سرازیر میشود رودهای میمنه را تشکیل و وادیهای میمنه، قیصار، المار، گرزبوان و تگاب را آبیاری مینماید. در بعضی حصص مشهور آن مانند کوهستانات لولاش و غیره جمعیت زیاد که پیشهٔشان زراعت و مالداری است مسک پذیرفته بوده پیدا وار زراعتی آن احتیاجات اهالی را تکافو و بهترین مراتع چراگاه را تشکیل می‌کنند. این سطح مرتفع و سلسله جبال هرچه به جانب شمال و شمال‌شرق منتهی میشود اراضی پست گردیده در حصه قیصار و قسمت‌های مرکزی میمنه از یک الی دو هزار متر ارتفاع بخود گرفته و هرچه بطرف اند خوی میرود اراضی آن پست‌تر میگردد بلکه در حصه اندخوی دشت وسیع و همواری را تشکیل مینماید که از سطح بحر بیش از پنجصد متر ارتفاع ندارد. خاک آن شنی نرم و قابل زراعت است اگر وادی‌های آنرا که در فوق تذکار گردید مستثنی نمائیم اکثر حصه اراضی میمنه را مرتفعات و پشته‌های خاکی تشکیل مینماید که پشته نا در حقیقت حصه مهم اراضی زراعتی میمنه راکه بصورت دیمه تحت زرع قرار میگیرد بهم میرساند مخصوصا در سالهائیکه بارندگی زیاد و بارانهای موسمی بموقع صورت بگیرد حاصلات این مزارع (للمی‌زارها) غلهٔ فراوانی را بار آورده اهالی را از حیث پیداوار غله و احتیاج خود راکه مستغنی می‌سازد بعضی از پشته‌های خاکی که از مراکز دور واقع شده و اهالی آنرا برای زراعت للمی مورد استفاده قرار نداده‌اند بهترین و وسیع‌ترین مراتع و چراگاه‌ها را برای تربیه مواشی تدارک مینماید بلکه در اکثر حصص آن که از جمعیت دور و ماورای احتیاج اهالی واقع شده وقتی دارای اشجار پسته بوده و بمرور ایام قطع و قمع گردیده

چنانچه جسته‌جسته در بعضی حصص علاقه درزاب نهالهای کوچک آن بملاحظه میرسد معلوم است که در تمام این پشته‌های خاکی در زمان قدیم جنگلهای انبوه بوده متدرجاً اشجار آن از بین رفته و طرف استفاده اهالی قرار گرفته در قسمت‌هائیکه برای زراعت للمی از آن کار گرفته میشود مخصوصا اگر بارندگی زیاد و رطوبت کافی باشد برای زراعت گندم، جو، زغر، کنجد، تربوز، خربوزه، نهایت مستعد بوده و حاصلات نهگفتی بوجود می‌آورد برعلاوه در بهار سال همه مانند قطعه زمرد خرم و سبز گردیده اقسام گلها و نباتات رنگارنگ در آن نشو و نما نموده منظر زیبای قدرتی را تشکیل میدهد.

آب‌وهوا و رودهای مشهور: علل بزرگیکه بر اقلیم یک ممکلت تاثیر بارزی وارد مینماید همانا قرب و بعد از بحر، پستی و بلندی مقامات، تسلسل کوها و عوارض طبیعی است که آب‌وهوای یک منطقه را تحت تاثیر قرار می‌دهد. قبلا متذکر شدیم که میمنه حصه آخرین ولایات شمالی افغانستان را تشکیل و نظر به مزارشریف و بعضی مربوطات آن از سطح بحر بلندتر واقع و ارتفاع اوسط آن از یک الی دوهزار متر بوده سلسله جبال تیربندترکستان شرقاً و غربا ازان عبور مینماید از طرف دیگر مانند سائر قسمت‌های افغانستان از بحر دور و بادهای مرطوب بحری در آن وارد نمیگردد لذا اقلیم آن بری بوده در سرما سرد (مخصوصا در کوهستانات) و در گرما گرم خاصتاً در میدانهای وسیع و هموار اندخوی و دولت‌آباد. زمستان میمنه بصورت عمومی سرد و برف‌باری در اکثر حصص آن صورت میگیرد. بصورت اجمال گفته می‌توانیم که تابستان میمنه نه مثل مناطق گرمسیر افغانستان طاقت‌فرسا و نه زمستان آن مانند مناطق سردسیر شدید و متمادی است بلکه اقلیم آن معتدل و آب‌وهوایش مخصوصاً در بهار بارانی خوشگوار و فرحت‌افزار است بلکه در موسم بهار دره‌های گرزیوان و قیصار از حیث سرسبزی و خوشگواری و مناظر دل‌فریب طبیعی آن مشهور است.

رودهای مهم آنرا بلحاظ وادی‌هائیکه مشروب و آبیاری مینماید به چهار قسمت تقسیم می‌نمائیم: اول رود تگاب، دوم رود وادی مرکزی میمنه سوم رود وادی‌المار، چهارم رود قیصار، هر چهار این رودها از نشیب‌های سلسله جبال تیربند ترکستان سرچشمه گرفته متوازیاً از جنوب و جنوب‌غرب طرف شمال و شمال‌شرق جریان داشته تمام آبهای آن در طول مدت سال به آبیاری مصرف و چنانچه باید وادیهای متعلقه خود را مشروب نمی‌سازد یعنی آنقدر آب وافر ندارد که کدام دریاچه را تشکیل و یا خارج استفاده مصرف شود بلکه نظر به وفرت اراضی آب آن بسیار قلیل و حتی در موسم بارانی هم کفایت اهالی را نمینماید اینک هرکدام آنرا بلحاظ منبع و مصب آن یک‌یک شرح می‌دهیم:

۱-رود تگاب شیرین: این رود از نشیب‌های سلسله جبال تیربند ترکستان سرچشمه گرفته در ابتدا بصورت آبهای باریکی از تگاب‌های مشهور گرزیوان از قبیل درهٔ شاخ، درهٔ زنگ، درهٔ جوز، تگاب شان، تگاب علی، غولبیان و غیره عبور کرده پس از سرسبزی و آبیاری دره‌های مذکور در حصه دهان درهٔ تنگی بلچراغ یک جا شده بطرف حکومتی و قریه بلچراغ جریان یافته با آب باریک دیگری که از نشیب‌های مرتفع میرزا ولنگ بطرف قورچی سرازیر میشود و متوازی سرک سرپل و میمنه از شرق سوی غرب جریان دارد. در نزدیک حکومتی بل چراغ بهم پیوسته دوطرفه وادی کم‌عرض و طولانی بلچراغ راکه در حدود ۴۸ الی ۶۴ کیلومتر میشود آبیاری کرده پس از عبور از تنگی دیگری موسوم به خشت پل داخل وادی تگاب شیرین میگردد و متوازی سرکیکه از میمنه بطرف اندخوی میرود از جانب جنوب طرف شمال جاری بوده پس از آنکه اراضی تگاب شیرین و دولت‌آباد را مشروب می‌سازد در حصه شوردریا با آبهای وادی مرکزی میمنه و المار و قیصار یک جا شده بطرف اندخوی جریان می‌یابد چون این رود از حصه گرزیوان تا اندخوی در حدود تقریباً ۱۹۲ کیلومتر یک مجرای طولانی را سیر کرده آب آن در استفاده زراعتی مصرف میشود درحصه اندخوی آب آن بمقدار قلیل باقیمانده بلکه در موسم تابستان بکلی خشک میگردد و برای آبیاری اراضی اندخوی بجز در موقع جریان سیلابهای بهاری بدیگر اوقات فائده.نرسانیده بلکه در موسم تابستان آب خوراکه اهالی اندخوی را هم کفایت نمیکند این است که اراضی حاصل خیز اندخوی بواسطه عدم کفایت آب اکثراً لامزروع و اندخوی در موسم تابستان شکل یک میدان بائری را بخود میگیرد.

۲- رودوادی مرکزی میمنه: این رود بفاصله تخمین ۵۶ کیلومتر از شهر میمنه دورتر از نشیب‌های سطوح مرتفع جنوبی در قسمت بالاتر از بندیکه مشهور به سرحوض است سرچشمه گرفته قدری پایین‌تر از منابع ابتدائی آن در یک تنگی که تقریباً بفاصله ۴۸ کیلومتر از شهر میمنه فاصله دارد. بندی بمقابل آن تعمیر گردیده تا در موقع و فرت آب مقدار اضافه از ضرورت در مجرای این رود جاری و هنگامیکه آب رود رو به قلت می‌گذارد و دیگر احتمال آب‌خیزی نباشد مجراهای آنرا مسدود و آب زیادی در آن جمع و ذخیره میگردد و پس ازانکه مخزن وسیع بنداز آب مملو میگردد آبهای اضافه از ضرورت آن از بالای بند سرازیر شده و در مجرای این رود جریان یافته ازگوشه جنوبی وادی مرکزی میمنه که موسوم است بدهن دره داخل شهر و قصبات آن گردیده اراضی، باغها، قصبات شهر و اطراف آنرا آبیاری مینماید این وادی که در حصه وسطی آن شهر میمنه واقع شده تقریباً از ۱۳ الی ۱۶ کیلومتر عریض و از ۲۴

الی ۳۲کیلومتر طویل بوده طولش از شمال بجنوب واقع شده این رود از حصه وسطی آن عبور نموده اراضی و باغهای دوطرفهٔ خود را آبیاری مینماید آب آن بسیار قلیل و بجز در موسم بارانی سال که یک مقدار آب زاید آن با رود تگاب یک جا میشود باقی در طول مدت سال آب آن به آبیاری باغها و اراضی و ضرورت شهر مصرف میشود این رود که در اکثر حصه سال که از برکت ذخیره‌بند جریان می‌پذیرد خدمت بزرگی بحیات حیوانی و نباتی و اهالی ایفا و در حقیقت بند موصوف که مخزن اصلی آن میمنه گفته میشود یگانه وسیله حیات اهالی بوده سرسبزی موجوده میمنه وابسته باین بند است این بند که شاید قدامتی هم داشته ولی تعمیر مجدد آن در حدود پنجاه سال قبل بعمل آمده و بزرگ‌ترین خدمتی در شادابی میمنه انجام داده این بند بحال میمنه بسی مفید بوده و باندازه یکنیم الی دو نیم (کیلومتر) پایان‌تر از جائیکه بند در آن تعمیر شده از یک بلندی که باندازه ۲۰ الی ۲۵ متر ارتفاع دارد آبشاری را تشکیل مینماید که به شرشر موسوم است.

۳ـ رود المار: این رود هم از سطوح مرتفع جنوبی که در حقیقت همان تیربند ترکستان است سرچشمه گرفته از جنوب بطرف شمال سیرو از حصهٔ قرائی داخل وادی المار میگردد آب این رود بسیار کم و بجز در قسمت‌های بهار سال آن هم در موسم باریدن باران در دیگر حصص سال خشک میباشد سمت جریان آن طرف شمال بوده پایان‌تر از دولت‌آباد بنام شوردریا با رود تگاب یک جا میشود.

۴ـ رود قیصار: این رود مانند رود المار از نشیب‌های تیربندترکستان بطرف شمال جریان یافته وادی مرکزی قیصار را آبیاری مینماید اما مانند سائر رودهای میمنه صرف در موسم بهار یک مقدار آبش بارود الماریک جاشده بنام شوردریا به رود تگاب پیوسته بطرف اندخوی میرود ازین رود در داخل وادی قیصار سه جوی منشعب و تمام آن به آبیاری مصرف میشود.

بالمعلوم گفته می‌توانیم که نسبت به وسعت اراضی، آب تمام این رود غیرمکفی و چنانچه باید در امور زراعت کفایت نمیکند.

پیداوار نباتی: از روی اقلیم و آب‌وهوا و ساختمان پیداوار نباتی میمنه را در دو قسمت ذیل شرح می‌دهیم.

الف: وادیهای که از رودبارهای تگاب، میمنه، المار و قیصار مشروب میگردد اگرچه آب این رودها بتمام وادی‌های مذکور غیرکافی و چنانچه باید آبهای آن باراضی و باغها کفایت نمیکند ولی باز هم آن قسمت‌هائیکه ازین آبها مشروب میگردد گندم، جو، جواری، ارزن، زغر کنجد،

ماش، نخود، پنبه، و غیره زراعت و یک حصه احتیاجات اهالی را تکافو مینماید اما اراضی آبی نسبت به للمی بسیار کم و آن هم بواسطه عدم کفایت آب چنانچه باید بالتمام تحت زرع نمی‌آید و اکثر حصص آن لامزروع و غیراستفاده می‌ماند درین وادی‌ها تا جائیکه آب مکفی میرسد اهالی به تشکیل باغها و غرس درختان مثمر و غیرمثمر از قبیل زردآلو، شفتالو، آلوبالو، بهی و تاک انگور ساعی لازمه بخرج داده در سرسبزی و خرمی وادی‌های مذکور ذوق و دلچسبی خوبی از خود نشان داده‌اند مخصوصاً وادی مرکزی میمنه و تگاب شیرین دارای باغهای زیادی بوده امتیازی خاص دارد. وادی مرکزی خاصتا قسمت‌های دهن‌دره و قصبات ۶کیلومتری شهر مانند وادی چهاردهی کابل دارای اشجار مثمر و غیرمثمر بوده منظره زیبای را تشکیل و چنارهای سفیدار آن مهمترین احتیاجات عمرانی اهالی را تدارک مینماید. هکذا وادی تگاب شیرین مانند کوهدامن کابل تاکستان‌های خوبی داشته اقسام انگورهای لذیذ و شیرین بتمام مربوطات میمنه توزیع و بدسترس تمام اهالی میمنه گذارده میشود. هرگاه وادی‌های چارگانه میمنه را از حیث مناظر طبیعی و ساختمان قدرتی و آب‌وهوای آن مقایسه کنیم زیباترین آنها که مناظر قدرتی و دره‌های قابل توصیفی را بهم میرساند اینهاست:

درهٔ گرزیوان: عبارت از هفت جلگه بوده هر کدام بواسطه یک آب جداگانه که از نشیب‌های سلسله‌کوهای تیربندترکستان سرازیر شده آبیاری و سبب تراکم جمعیت‌ها گردیده و هر کدام ازین تگابها اراضی وسیع زراعتی را بهم رسانیده و بدو طرف هریک از تگابهای موصوف مراتع وسیع و زمین‌هائیکه مخصوص زراعت للمی است وجود داشته همه ساله حاصلات هنگفتی بدست می‌آید. اگر بواسطه مساعدت‌های قدرتی باران کافی بموقع ببارد حبوبات این منطقه نرخ غله را در میمنه کساد و خدمت بزرگی را ایفا مینماید علاوه بر آن مناظر قدرتی و طبیعی آن خصوصا در موسم بهار هر بیننده را مجلوب خود می‌سازد. وادی قیصار را از حیث آب‌وهوای خوشگوار آن می‌توانیم آنرا پغمان میمنه بگوئیم.

ب - پشته‌های خاکی یا اراضی للمی: این قسمت که هفت برده حصهٔ زراعتی میمنه را تشکیل میدهد. اگر اقلیم اراضی مساعد و برف و باران به اندازهٔ مکفی ببارد آنوقت درین مرتفعات حبوبات از قبیل گندم، جو، زغر، کنجد، شرشم، تربک، پنبه، تربوز و خربوزه بمقدار کافی و حاصلات آن از آبی بدرجات افزون‌تر میشود. ولی اگر این اراضی للم بواسطه عدم مساعدت اقلیم لامزروع بماند آنوقت برای ساکنین و مواشی میمنه از رهگذر خوراکه و آذوقه مشکلات زیادی متصور و بلکه سبب گرانی و قلت غله میگردد برعلاوه این فلاتها و پشته‌های

خاکی چون یک رقبه وسیع اراضی میمنه را اشغال نموده از تمام آن‌ها استفاده زراعتی نشده مراتع و چراگاهای را در تمام حصص متعلقه میمنه تشکیل و بتعداد صدها و هزارها مواشی از قبیل گوسفند و گاو بچرا مشغول و یگانه وسیلهٔ تربیه مواشی است در سالهائیکه این مراتع و علف‌زارها از عدم باریدن باران علوفه برای گذاره حیوانات میسر نشود سبب پریشانی مالداران گردیده و برای گذاره مواشی خودها مضطرب و بلکه متحمل خسارهٔ زیادی می‌گردند.

تربیه مواشی: طوریکه بملاحظه پیوست وضعیت جغرافیائی و ساختمان اراضی میمنه برای زراعت و تربیه مواشی مساعدتر و در سرتاسر این منطقه حیوانات بسیاری از قبیل بز، گوسفند، گاو، شتر و اسپ تربیه میشود اما اگر احصائیه عمومی این حیوانات مدنظر گرفته شود بدون مبالغه ۲ بر ۳ تمام مواشی میمنه را گوسفند قره‌قلی تشکیل و نسل آن بنابر ماهیت تجارتی و اقتصادیش روبه تزاید و اهتمام اهالی را بیشتر بخود جلب نموده اشخاصیکه در تربیه این نوع گوسفند ذوق و علاقه مخصوصی دارند از بوجود آوردن نسل‌های خوب و استحصال جنس‌هائیکه قیمت تجارتی دارد از هیچگونه مساعی خودداری نمی‌نمایند. این است که پوست‌های قره‌قلی میمنه و اندخوی نسبت به سائر ولایات شمالی امتیاز خاصی داشته بهترین جنس پوست راچه بلحاظ کمیت و چه به ملحوظ نوعیتش به بازارهای تجارتی دنیا عرضه می‌نمایند و از رهگذر بهم رسانیدن اسعار خارجی بهترین خدمت اقتصادی را ایفا و در واردات مملکت خدمتی بسزا مینماید. برعلاوه سالانه مقدار زیادی پشم را بمعرض استفاده گذاشته یک مقدار آن در صنائع دستی داخل منطقه میمنه مصرف میگردد و قسمت بیشتر آن در صادارت عمومی پشم در افغانستان کمک فوق‌العاده مینماید بدین منوال یک تعداد معتنا به پوست‌های دیگری را از قبیل گاو، گوسفند و بز همه ساله به بازارهای تجارتی عرضه می‌نمایند. کذا تربیه اسپ در ین ولا از قدیم معمول و اسپ‌های قوی و تنومند میمنه در تمام افغانستان شهرت بسزا داشته.

اهالی و جمعیت: میمنه نظر به اقلیم مساعد و اراضی حاصل‌خیز و مراتع وسیعش از عصرهای زیادی معمور و آباد و باعث تراکم نفوس بوده که اگر به قدامت تاریخی امعان نظر نمائیم در قرن ششم اسلام میمنه، اندخوی، فاریاب، سرپل جز ولایت جوزجان بوده جوزجان از روی تقسیمات ملکی همیشه از مربوطات بلخ و دوره مشعشعی را در تاریخ طی نموده مخصوصاً فاریاب قدیم که امروز بنام دولت‌آباد یاد میشود وقتی مرکز ولایت موصوف قبل از هجوم سیلاب خانه برانداز فتنه مغل یکی از محبوبترین شهرهای زیبا و مدنی زمانه ترقیات

افغانستان بشمار می‌رفت اکنون با وصف اینکه عظمت تاریخی خود را اعاده نتوانسته اما با هم بعد از گذشتاندن عصرهای زیاد نفوس آن رو به تزاید بوده و فعلا جمعیت این ولایت بصورت مجموعی تخمین به ۸ لک نفر بالغ میشود.

صنعت و حرفت: پیشه اهالی میمنه نظر بوضعیت جغرافیائی مناطق مسکونه‌شان بصورت عمومی زراعت و تربیه مواشی است برعلاوه صنائع دستی از قبیل منسوجات نخی، گلیم و قاقمه انواع الاچه‌های نخی در میمنه و قصبات آن ساخته میشود. قالین دولت‌آباد از حیث شکل و تنوع و دوام و استحکامش از تمام صفحات شمالی که صنعت قالین‌بافی دارند بهتر و در قیمت خود افزون‌تر است اما تنها نقش و طرز ساخت آن به اسلوب متداوله که از دیرزمانی بین صنعت‌کاران آن مروج است بهمان وتیره بوده محتاج اصلاحات فنی است. عمده‌ترین صادارت میمنه که از نقطه نظر تجارت قابل اهمیت دانسته میشود پوست قره‌قلی، قالین، پشم و سائر مواد خام است.

موسسات اقتصادی ملی در میمنه: میمنه بنسبت دارائی پوست قره‌قل، پشم، چرم، ابریشم، هنگ زبره و غیره مواد نباتی و حیوانی، قالین، قالیچه، الچه، قاقمه و غیره محصولات صنعتی یک منطقه با ثروت این مملکت را تشکیل داده و سالانه پول هنگفتی از درک تجارت مواد مذکور به کشور وارد مینماید، ازین جهت برای انتظام تجارت پوست قره‌قل که در تمام ولایات شمالی از مالدار خریداری و باستندرد درست از طرف یک کمپنی بخارج صادر گردد شرکت‌های متعددی در مزارشریف، قطغن و میمنه تاسیس شد که از جمله شرکت‌های ذیل در اندخوی و میمنه تاسیس گردید:

شرکت‌های حکومت اعلی میمنه:

شماره	اسم شرکت	مرکز شرکت	تاسیس شرکت	اندازه‌سرمایه تثبیت‌شده
۱-	شرکت اتحادیه	اندخوی و میمنه	سال ۱۳۱۹	۳۲۶۲۵۰۰۰-افغانی
۲-	شرکت صناعتی	میمنه و اندخوی	سال ۱۳۳۲	۱۰۰۰۰۰۰-افغانی
۳-	داعرابو سهامی شرکت	میمنه	سال ۱۳۳۶	۲۵۰۰۰۰۰-افغانی
۴-	دمیمنی‌ترانسپورت‌شرکت	میمنه	سال ۱۳۳۴	۳۰۰۰۰۰۰-افغانی

شرکت‌هائیکه مخصوص تجارت قره‌قل، پشم و سائر مواد طبیعی و صنعتی در اندخوی قدم بساحهٔ وجود داشت در میمنه هم شرکت‌های فیروز، ورانگه و غیره نیز تاسیس گردیده و سپس

در سال ۱۳۲۶ چندین شرکت میمنه منحل و از بین‌شان شرکت‌های اتفاق با سرمایه (۵۸۰۲۷۹۶) افغانی و شرکت اتحادیه بیمنت میمنه با سرمایه (۵۱۲۵۸۰۳) افغانی تاسیس گردید این دو شرکت مصروف معاملات تجارت پوست، پشم و غیره مواد صادراتی و وارداتی بوده و امورشان رونق خوبی را بخودگرفته است.

نمایندگی‌های بانک ملی در میمنه و اندخوی: پس از اینکه شرکت سهامی درکابل به اسم بانک ملی تبدیل گردید در سال ۱۳۱۳ هش نمایندگی خود را در میمنه نیز تاسیس و به توسعه معاملات افزود همچنین نمایندگی دیگزی در ۱۳۱۲ در اندخوی تاسیس گردید.

نمایندگی دافغانستان بانک: بعد ازینکه دافغانستان بانک درکابل تاسیس گردید مانند دیگر ولایات افغانستان نمانیدگی خود را در ۱۳۲۳ در اندخوی نیز قایم نمود.

مزارات: مزار سیف‌الملوک در بالای تپه بالاحصار شهر میمنه واقع است، بابه قشقار، زیارت این مرد بزرگوار در بالای تپه در قسمت شرقی شهر میمنه واقع و در اطراف آن قبرستان زیادی وجود دارد. این تپه بر سر راه کابل واقع و حیثیت دروازه شهر میمنه را دارا میباشد. حضرت امام: صاحب در قسمت جنوبی قریه پنبتونکوت بفاصله تخمین سه‌کیلومتر واقع و دارای مقبره میباشد سلطان خواجه نور: بفاصله تخمین ۴کیلومتر در قسمت جنوبی شهر میمنه نزدیک دهن‌دره در بالای تپه واقع است. امام اسماعیل: در قریهٔ ده سیدان واقع و عقیدت‌مندان زیاد داشته و هم در اول بهار اشخاص بسیاری برای تفریح درین مزار می‌آیند.

سید میرتاج: در داخل قشلاق ده سیدان در وسط یک باغ واقع است، مرقد مبارک‌شان دارای گنبد پخته میباشد.

پیداوار نباتی: میمنه و مربوطات آن مساعد بنموی هرگونه حبوبات و نباتات بوده و عمدهد آنها قرار ذیل است:

گندم: در تمام محال این ولا زراعت گندم به معیار وسیع رواج داشته اساس خوراک ساکنین آنرا تشکیل میدهد گندم ماده نباتی بومی میمنه بوده درکوها، تپه‌ها و دشت‌های بی‌آب بصورت للمی و در جلگه‌ها بشکل آبی کشت میشود. گندم آبی میمنه کفایت ساکنین آنراکرده نتوانسته و چیزیکه به حاصلات آن می‌افزاید همانا گندم للمی است که در مواضع فوق‌الذکر زرع میگردد، در سال‌هائیکه باران بسیار و باموقع ببارد مقدار حاصل آن به اندازهٔ میرسد که مردم معمور می‌گردند، در بعضی جاها بته‌های آن خیلی کلان میشود و بتعداد زیاد خوشه کشیده و حاصل فراوان میدهد. انواع گندم از قبیل سفیدک، سرخک، و غیره زیاد است.

جو: به نسبت مالداری زیاد بصورت للمی و آبی مقدار زیادی زرع شده در سالهای قلت گندم ازان استفاده میکنند.

جواری: در بعضی مناطق میمنه زرع میشود اما مقدار آن کم است و بخوردن آن کسی رغبت ندارد از همین سبب در زراعت آن هم کسی چندان توجه نمیکند.

ارزن: در دیگر جاها بقصد خوراکه طیور زرع میگردد اما به نسبت آرد آنرا زرع کرده ازان استفاده میکنند.

ماش: در حصص مربوطات بلچراغ و بعضی مواضع دیگر زرع میشود.

کنجد: این حبوب روغنی در تمام مناطق ولایت میمنه بصورت للمی و آبی کاشته میشود از ماده مذکور روغن استخراج میدارند و روغن مذکور بعوض روغن حیوانی به صرف خوراکه رسانیده میشود.

زغر: ازین حبوب روغنی تیل برای چراغ و حتی خوردن کشیده و بمصرف رسانیده میشود. حبوب دیگر از قبیل عدس، نخود، مشنگ، باقلی، و غیره حاصل میدهد.

پنبه: در زمین‌های آبی غیر از مناطق کوهستانی درزاب و گرزیوان در دیگر همه جا پنبه از جنس وطنی بغرض رفع احتیاج محلی زرع میشود. زمین آب‌وهوای میمنه برای زراعت پنبه آنقدر مساعد است که در بعضی محال از قبیل جلگه المار و تگاب و حتی گرد و نواح میمنه نیز به تپه‌ها پنبه زرع شده میتواند.

سند: در بعضی جاها بته‌های آن بمشاهده میرسد اما نسبت به عدم استعمال لیف مذکور زرع آن رائج نیست.

لبلبو: ازجمله نباتات بیخ‌دار بوده و در جلگه‌های میمنه، اسلیم، تگاب، دولت‌آباد و حتی جلگه اندخوی و قیصار نیز با جنسیت قابل وصفی نمو کرده ریشهٔ آن بزرگ و دارای ماده شکری بیشتر میباشد اما بنسبت مجرای عدم استهلاک در زراعت آن توجیهی بعمل نیامده است.

زردک: یکی از مواد مهم غذائی بوده و در تمام این منطقه زرع آن رواج داشته و مردم آنرا بکثرت صرف نموده و زیاده‌تر خلال آنرا در برنج که قابلی می‌گویند پخته کرده و میخورند. ریشه آن بسیار کلان شده و شیرینی آن زیاد است.

کچالو: چند سال قبل در میمنه از کچالو اثری نبوده و کسی میل خوردن آنرا نداشت اما در مدت کمی مردم از مزیت آن واقف و بزراعت آن به پیمانه وسیعی پرداختند.

پیاز: در میمنه و مربوطات آن این مادهٔ مفیدهٔ صحی که یکی از اغذیهٔ ضروری انسانی را تشکیل میدهد بمقدار لازم زرع شده و سالانه حاصل خوبی از آن برمیدارند.

سیر: بسیار مورد استعمال ندارد در همه جا زرع شده میتواند خودرو همی میباشد.

ترب (ملی): در میمنه قسم هرات آن به جسامت کلان حاصل خوب داده مردم با اغذیه دیگر خام میخورند.

شلغم: در قیصار، المار، میمنه، تگاب، و بلچراغ زیاد زرع گردیده و در اندخوی هم بمقدار کم زرع میشود.

بادنجان رومی: بیش از چند سال مانند دیگر ولایات زراعت این ماده مهم غذائی درین جا رواج نداشته وکسی آن را نمی‌شناخت اما از مدت ده سال به این طرف خوردن آن از حیث لذت و مزیتی که دارد در بین طبقه عوام رواج پیدا کرده و اکنون بمقدار زیاد زرع شده از آن حاصل می‌گرند بته‌های آن خیلی کلان شده از ۲۰ الی ۵۰ دانه محصول میدهد.

مرچ سرخ: از سبزیجات بومی این جا بوده انواع مختلف آن در باغچه‌ها برای تازه خوری و برخی هم بمقصد تجارت زرع می‌نمایند خشک آن بسیار مورد استعمال قرار گرفته و یکی از مسالهٔ دیگ محسوب میشود مرچ‌های پرورش یافته این محیط بسیار تند بوده به جسامت‌های مختلف برنگ‌های زرد، سرخ و سبز بار میدهد.

بادنجان سوسنی: در میمنه بمقدار زیاد مصرف میشود درین جا یک نوع سفید آن وجود دارد که مانند تخم مرغ، کلوله و سفید شده و در اخیر کمی کلان و زرد میگردد.

کدو: بنام‌های مختلف به جسامت‌های خورد و بزرگ به رنگ‌های زرد، سبز و سفید و با خاصیت‌های علیحده بکثرت زرع شده و ارزان غذاهای خوبی پخته می‌کنند.

چکری: در تپه‌ها و کوهای میمنه و مربوطات آن بمقدار زیاد روئیده در اول بهار بمصرف رسانیده میشود از بیخ آن که با اصطلاح آنجا کرمک می‌گویند برای سوخت ازان استفاده خوبی میشود. بنسبت اینکه در میمنه بلوط پیدا نمیشود بعوض آن کرمک را سوختانده از آتش آن در صندلی، پختن غذا استفاده بعمل می‌آید.

سبزیجات: گشنیز، نعنا، تراتیزک، گندنا و شبت در تمام مناطق میمنه در باغچه‌ها برای تازه خوری کاشته میشود.

پالک: این سبزی خیلی مفید و مقوی در اول بهار در تمام مناطق میمنه غیر ازکوهستان طور خودرو کنار جویبارها، دشت‌ها و دامنه‌ها روئیده و بسیار زیاد میباشد کسی بزراعت آن توجهی نداشته مردم بخوردن همان سبزی پالک دشتی خودرو اکتفا ورزیده و بسیار خشک می‌کند. قرار معلوم سبزی للمی مذکور خیلی مقوی و از باغی مفیدتر است.

کاهو: در میمنه این سبزی بمقدار کم دیده میشود.

کرم: این سبزی مفید نیز درین ولایت زرع شده ولی مورد استعمال آن کم است.

ترایی در قیصار و میمنه و بعضی حصص دیگر این ولا زرع شده و حاصل خوب میدهد امام مردم به خوردن آن میل ندارند.

خرفه: در دشت‌ها و در بین دیگر سبزیجات باغی بصورت خودرو نمو میکند. سیچ، سمارق، ترشک، قوزی قرنی، نعنای دشتی، شبت‌دشتی، قره برغز و غیره هم بصورت خودرو بسیار است.

نباتات خودروی طبی و اقتصادی:

هنگ: در بعضی حصص قیصار و بلچراغ از قبیل سرچکان، دنک قلعه، جر قلعه، و گاوکی بکثرت روئیده از عصاره آن هنگ سرخ بمقدار زیاد استخراج میشود و همه ساله یک مقدار آن بخارج صادر میشود.

زیره: در تمام دشت‌ها، تپه‌ها و حصص کوهسار بلچراغ و کوها بته مذکور بمشاهده رسیده و مردم حاصل زیادی ازان برمی‌دارند.

سرخل: بته‌ایست سمی و زیاده‌تر حصه‌های کوهستانی درزاب و گرزیوان بصورت خودرو روئیده وقتیکه شاخهٔ آن شکستانده شود ماده سفید و شیر مانند ازان استخراج میگردد که اهالی آنرا بصورت جلاب استعمال نموده و هم برگ آنرا خشک کرده بعد از جوش دادن آنرا برای جلاب استعمال میکنند، انواع گیاهای طبی از قبیل بادیان، بارتنگ، کاسنی، پودینه، کاکوتی، قره‌برم کوهی، گل‌گاوزبان، گل ختمی، بوی مادران، درمنهٔ کوهی، بنفشه کوهی، گل بابونه، گل سرخ، عشق پیچان دشتی، گنده بغل کوهی، بادگردان، خاکشیر، شاتره، گربه خورک، به اقسام مختلف در هر گوشه و کنار این ولایت مخصوصاً در حصص کوهسار بکثرت وجود داشته بعضی مردم آنرا جمع‌آوری نموده در داخل و خارج مملکت صادر میشود.

بته‌های سن، سیسمبر، زبمیلک، پرسیاوشان، ممیره، ترخ، ارم طوطیا (توتیا) و غیره نباتات خودرو وجود دارد.

بیدانجیر: این بته دارای غوزه‌ها بوده و در بین غوزهٔ آن دانه‌های خالدار به کلانی پسته بتعداد زیاد میباشد از آن روغن بیدانجیر یا کستر آیل کشیده میشود در میمنه و مربوطات آن خیلی زیاد میباشد.

گیاهای که ازان رنگ استحصال میشود: گیاهای روین و اسپرک که هرکدام آن بذات خود در

رنگ‌آمیزی تار و پود قالین، گلیم و غیره خیلی مهم است در قیصار، میمنه، تگاب و اندخوی در دشت‌ها و تپه‌ها بصورت خودرو زیاد نموکرده مردم از آن استفاده میکنند.

انواع گل‌های باغی و خودرو: گل‌گلاب، گل صدبرگ آتشی، زرد و سفید، پتونی، کینا، شبو، داؤدی، عنطری، جریبن، جعفری، نازبو، فلاکس، همیشه بهار، برببنه، عشق پیچان، برنگ‌های مختلف میخک، زنبق و غیره باغ و باغچه‌ها را در تمام مناطق میمنه رنگین و معطر میسازد.

و هم بته‌های گلهای طاوس، درخت ناجو، عکاسی، خوشه‌ئی و غیره از خارج خواسته شده و در میمنه غرس گردیده.

در دشت‌ها، تپه‌ها و کوهاگل لاله، گل سرخ، (گل دختران) گل خار، و انواع گلهای رنگین دیگر برنگهای مختلف بصورت طبیعی روئیده شده در بهار قطعه قطعه روی چمنزارها را رنگین مینماید.

میوه‌های فالیزی:

خربوزه: در تمام مینمه مخصوصاً در اندخوی، قیصار، تگاب شیرین، المار و بلچراغ زرع شده و فالیزهای آن خیلی زیاد است. خربوزه یک میوه مهم و معروف این ولا را تشکیل داده باقسام و انوع مختلف از قبیل: گرمه، زنبورچه، گرگک، سرده، قلچناقی، ناکی، بالامنصوری، قره قند، قتورسیاه، قتور سفید، آق نبات، امیری، قرنی گلدار، برگ نی، خربوزه بزرگ جثهٔ برجسی، زرد نوروزی و غیره میباشد.

تربوز: تربوزهای شیرین کلان و خودرو بنام‌های مختلف از قبیل ناکی سفید، چینی، قره خواجه، پیرزالک، دوگدان، ابلق، سفیدک و غیره بار آورده و مردم طورشایگان هم ازان مستفید می‌شوند.

بادرنگ: در اکثر مناطق میمنه زرع شده و بادرنگ‌های سواره و خودرو ریزه حاصل میدهد.

تره: در بعضی جاها بمقدارکم زرع میشود.

اشجار مثمر و غیرمثمر:

الف - اشجار مثمر:

سیب: در قیصار و بعضی حصص پنتونکوت و تگاب شیرین و دره‌های شاداب درزاب و گرزیوان نموکرده بانواع مختلف مانند جورس، تیرماهی، رخش، شکرسیب به رنگ‌های سبز و زرد و سرخ حاصل میدهد در بعضی حصص سیب جنگلی نیز دیده میشود.

ناک: در میمنه و تگاب شیرین و بعضی حصص دیگر نشو نماکرده انواع میوه مذکور از قبیل ناک یخک سمرقندی، ناشپاتی و غیره میباشد.

بهی: در تمام مناطق شاداب میمنه درخت میوه مذکور باقدهای خرمنی خود پرورش یافته و از میوه آن بصورت تازه خوری و طبخ از آن استفاده میکنند.

شفتالو: این میوهٔ لذیذ و لطیف در قیصار، میمنه، تگاب شیرین و اندخوی و بعضی مناطق بلچراغ پرورش یافته و بانواع مختلف بار میدهد.

زردآلو: در عموم مناطق میمنه نشو و نما کرده به اقسام مختلف از قبیل سفیدچه، شلیل، امیری و غیره میباشد.

آلو: بنام کوک سلطان و غیره در اکثر مناطق میمنه وجود داشته از میوه لذیذ و لطیف آن مردم بخوبی استفاده می نمایند.

آلوبالو: در اکثر مناطق شاداب میمنه این درخت بصورت خوبی پرورش یافته از میوه لذیذ آن استفاده می‌کنند.

انجیر: در اندخوی، تگاب شیرین و قیصار بمقدار زیاد در باغستان میمنه بمقدار کم حاصل داده و مردم ازان استفاده می‌کنند.

انار: در میمنه بمقدار کم در تگاب شیرین و قیصار بمقدار زیاد روئیده و حاصل میدهد.

توت: این درخت در اکثر نقاط میمنه نشو و نماکرده و از میوه آن استفاده میکنند شیر توت از همه آن بهتر است.

سنجد: در کنار جویبارها، پهلوی دیوارها باغها در تمام مناطق میمنه نمو کرده و از میوه آن مستفید می‌شوند.

چهارمغز: در کوهستانهای درهٔ زنگ، درهٔ شاخ، قراء المار و مربوطات قیصار بکثرت وجود داشته و حاصلات خوبی بدست می‌آید.

بادام: در مربوطات قیصار و میمنه و بلچراغ بکثرت وجود دارد.

پسته: در جنگلا کوهی قیصار و پسته لق گرزیوان درخت پسته زیاد بوده و سالانه مقدار زیادی از آن حاصل میبردارند.

تاک انگور: در باغستان تگاب شیرین و قیصار و میمنه بمقدار زیاد پرورش شده بانواع مختلف از قبیل حسینی، کشمشی، سفید و سیاه، اوچه، شهابی، آقلی، خلیلی، صاحبی سفید و سرخ شکرانگور کلک عروس، طائفی سفید غوله دان، و انگور لعل ریره دانه و کته دانه و غیره میباشد. میوهٔ مذکور بداخل میمنه مصرف گردیده بدیگر جا صادر نمیشود.

ب - اشجار غیرمثمر: بید، چنار، نیله چنار، پنجه چنار و امثال آنها در تمام نقاط میمنه

بکثرت روئیده غیر از تعمیرات اندخوی دیگر همه عمارت میمنه از چوب همین درختها پوشانیده شده و از آن دروازه نیز میسازند.

حیوانات اهلی:

اسپ: این حیوان مفید که همواره خدمات برجسته را انجام میدهد مطابق مساعدت محیط طبیعی و سایر عواملیکه مربوط به پرورش حیوان مذکور میباشد در میمنه و ماحول آن بصورت خوبی تربیه شده و مردم را نیز به تربیه و پرورش آن نظر به احتیاج ذوق مفرطی نشان میدهند و اسپ‌های مختلف را از جنس علیحده و مخصوص از قبیل بزکش، نسل گرگ، اسپ‌های دوند و اسپ‌های خاصه و اسپ‌های بارکش بامهارت تام که از قرنها باینطرف اهالی به نگهداشت آن معتاداند و پرورش داده و به تذئید آن می‌کوشند که ذیلا از بعضی خصوصیات آن معلومات مختصری داده میشود.

اسپ‌های بزکش: این قسم اسپ‌ها که در بین مردم بالعموم شهرت و محبوبیت دارد تماماً از اسپ‌های تنومند و قوی انتخاب می‌شوند. اندام قواره و رفتار خوب باین طور اسپ‌ها چندان شرط نیست بلکه تنها بزکش بودن صفات خوب را به آنها می‌بخشد این اسپ‌ها از ۴۰ الی ۶۰ هزار افغانی درین جا خرید و فروش می‌شوند علاقه‌مندان آن به شوق تمام آنرا خریداری می‌نمایند ملاکین بزرگ و ثروت‌مندان به پرش و نگهداشت و تصفیه نسل آن خیلی کوشیده و ذوق مفرطی دارند.

اسپ‌های دوند: از حیث ارزش میتوان آنها را درجه دوم نامید این اسپ‌ها که خوش‌قواره و اندام مناسب داشته و یکی از مزیات برجسته آنها محسوب میشود نیز خریداران زیاد دارد که شوق مندان در پرورش آنها نهایت سعی می‌ورزند و برای مسابقه دواندن که آنرا پایگاه می‌نامند در محضر عموم حاضر میدارند این قبیل اسپ‌ها نیز از ۱۰ الی ۱۵ هزار افغانی قیمت دارد. مردم به پرورش آن میل مفرطی داشته و ازین راه مفاد زیادی بدست می‌آورند چه اسپ‌های مذکور نه تنها در میمنه بلکه در تمام ولایات افغانستان خریدار داشته و در معرض فروش گذاشته میشود.

اسپ‌های یورغه و خاصه: این قبیل اسپ‌ها از حیث اینکه مخصوص اشخاص ثروتمند است میتوان به درجه سوم قرار داد چراکه اسپ‌های بسیار یورغه و خاصه جز در کمندهای مخصوص متمولین که به آن‌ها شوق دارند بدیگر جاها دیده نمیشود.

قیمت یک رأس ازین اسپ نیز تا ۲۰ هزار افغانی بالغ میگردد و ازین راه پرورش دهندهٔ آن مفاد خوبی بدست می‌آورد.

اسپ‌های معمولی: علی العموم اهالی این منطقه از داشتن یک رأس آن محروم نبوده و به تربیه آن علاقه مفرطی دارند خلاصه اسپ‌های بزکش، دوند، یورغه و خاصه در همه وقت کار آخور کمند بسته بوده، کاه، جوبیده بعضاً تخم مرغ مخلوط با جو میخورند و جز روزهای بزکشی و مسابقه تماماً از استفاده بیرون است. اما اسپ‌های معمولی همیشه برای سواری، باربرداری، قلبه و غیره امور حیاتی مالک خویش آماده بوده و صاحبش از آن کار میگیرد.

شتر: این حیوان زحمت‌کش که به خار خوردن و بار بردن شهرت دارند و پرورش و نگهداشت آن در میمنه مخصوصاً اندخوی زیادتر رواج دارد و بتربیه آن اهتمام زیاد می‌ورزند شتر هم از حیث وظیفه بدو قسمت تقسیم میشود:

اول شترهای جنگی: شترهای .مایهٔ قوی‌الجثه بعضی‌ها بمصارف خیلی گزاف که سالانه تا بیست هزار افغانی میرسد پرورش داده و آنها را در زمستان برای تفریح بعد از بستن دهن آنها جنگ می‌اندازند.

دوم شترهای باری: این قبیل شترها را مردم کوچی که در فصل بهار همواره به جاهای خوش آب و هوا میروند. برای نقل دادن مایحتاج و متعلفین خود بکار می‌اندازند و یک طبقه مردمان هم هستند که این قبیل شترها را مخصوص و همواره برای باربرداری و کراه کشی مصروف داشته و نگهداری نمایند.

گاو: یکی از مفیدترین حیوانات بوده در امور زراعت خدمات برجسته مهمی را انجام میدهد. درین ولا بالعموم مردم آن بواسطه اینکه همه زراعت پیشه زحمت‌کش میباشند به تربیه و نگهداشت اقسام گاوها شوق سرشاری دارند.

گاوهای قلبه‌ئی: اهمیت این گاوها مخصوصاً نسل سیستانی آن به نزد اهالی بومی این منطقه خیلی زیاد بوده و مردم زراعت پیشه به پرورش آن توجه مبذول میدارند.

گاوهای شیری: این گاوها نیز بالعموم از نسل معمولی سیستانی بوده نسل‌های مخصوص آن نهایت شیرآور میباشد. از انواع لبنیات آن استفاده می‌ورزند.

گوسفند: درین ولا علی‌الاکثر از چند سال باین طرف نسل قره‌قل تربیه میشود که بالعموم مردم بواسطه مدرک پوست آن تمام رمه‌های گوسفندهای عربی و قندهاری خودها را که ازان انواع لبنیات زیادی استحصال می‌گردید به نسل قره‌قل تبدیل کرده‌اند با هم در بعضی مناطق رمه گوسفند عربی، قندهاری و ایماقی بصورت متفرق و خیلی کم به مشاهده میرسد، این گوسفندها عموماً بصورت رمه که به آن یک یا دو نفر شبان استخدام می‌شوند بچرا مشغول میشود و پوست قره‌قل و پشم آن یک مقدار زیاد صادرات وطن ما را فراهم میسازد.

بز: اکثر مردمان بادیه‌نشین اینولا به تربیه و پرورش اقسام بزها مشغولیت دارند، هرکس بقدر توان از ۱۰ـالی ۵۰۰ بز را مالک بوده و همه آنها در یک قریه بطور مجموعی ذریعهٔ یکنفر چوپان نگهداری و سرپرستی میشود. این بزها کدام جنس مخصوص نداشته از نسل بزهای معمولی میباشد. از موی بز هم باندازهٔ زیاد به مایحتاج ضروریه مردمان اینولا از قبیل گلیم، جوال و غیره کار گرفته شده و مقدار زیادی هم صادر میشود.

مرکب: اکثراً در تمام مناطق میمنه برای بارکشی نگهداری میشود. مردمان این ولا جهت آوردن چوب از کوه و غیره ضروریات بارکشی خویش یک یا چند راس مرکب را نگهمیدارند جنس مرکب‌های دولت‌آبادی که برنگ تماماً سفید بوده و خیلی کلان و دوند میباشند آنرا مثل اسپ برای سواری و دواندن نگهداری می‌نمایند.

طیور: مرغ خانگی در تمام خانه‌های مردمان دهاتی و شهری این خطه از قبیل مرغ‌های خروس، ماکیان، کلنگی، سبزواری، دورگ و غیره برنگ‌های خیلی منقش و زیبا پرورش یافته و مردم بالعموم به‌نگهداری و تربیه و چوچه‌گیری آن علاقه‌مند میباشند و در اوقات مختلف از تخم و گوشت آن استفاده می‌کنند. محیط میمنه تماماً برای پرورش و تزئید انواع مرغ‌های مذکور خیلی مساعد بوده و چوچه‌گیری آن بسیار ساده و معمولی بوده و آنقدر مشکل نمیباشد.

فیل مرغ: در ظرف همین چند سال از مرکز توسط مدیریت زراعت به میمنه وارد شد، فعلاً در هر قریه و قصبه دیده میشود مردم نسبت به گوشت وافر و تخم‌مرغهای بزرگ آن و هم برای چوچه‌گیری آن را تربیه می‌کنند.

کبک: پرنده مذکور در تمام تپه‌ها، دره‌ها و کوه‌های میمنه و همه مربوطات آن بکثرت پیدا میشود شکار آن ذریعهٔ تفنگ نیز معمول ولی زیاده‌تر در حصهٔ کوهستانات قیصار و درزاب و گرزیوان بوسیلهٔ دام و کبک شکاری که خودشان نگهداری و تربیه می‌نمایند شکار می‌کنند.

بودنه: این پرنده اکثراً در بین کشتزارها و چمن‌زارهای وسیع میمنه و مناطق دیگر به تعداد فراوان پیدا شده و از زمرهٔ مرغکان مهاجر محسوب می‌شوند.

همچنین انواع پرندگان دیگر مانند عندلیب، بلبل هزاردستان، جل، کبوتر، کلنگ، قره سینه، قاز، لگ لگ، قوی سیاه و سفید، داغ سر، گنجشک، توغ داغ، فاخته، موسیچه، عقاب، باز، چرخ، مینا، غچی، شانه سرک، عکه، زاغ، زاغچه، ساچ، قره قوش، بوم و غیره درین ولا بمناطق مختلفه در دشت‌ها کوها و دره‌های شاداب و خوش آب و هوای آن زندگانی کرده و همواره در فضا و شاخسارها دیده می‌شوند.

حیوانات وحشی: کوه بزرگ و شامخیکه به سمت جنوب این ولا عموماً از شرق به غرب امتداد دارد از سلسله قیربند ترکستان بوده و دارای قله‌های رفیع و دره‌های ژرف میباشد باین سلسله کوها و دره‌ها که یک حصه از مربوطات حکومتی بل چراغ و پنبتوکوت و قیصار را تشکیل میدهد انواع حیوانات درنده و دونده از قبیل پلنگ، کفتار، گرگ، خرس، خوک، شگور، شغال، پشک کوهی، روباه، سیاه گک، سگ لاهو، تبرغان، خرگوش، آهوی سرخه کوهی، میش، قوچ، بز، تکه و غیره زندگانی می‌نمایند.

در مربوطات حکومتی قیصار کوه شامخیکه به قسمت جنوبی قیصار از شرق بغرب امتداد یافته عموماً دارای دره‌های شاداب و خوشگوار بوده و هر درهٔ آن بذات خود شکارگاه خوبی را برای اهالی آن تشکیل میدهد. از قبیل درهٔ بوره‌غن، کوه چهل تن، کوهای بالابام، کوهای اون‌بیگی، دره‌های طویمست، غوره، زیارت‌گاه، شاخ، مخصوصاً شکارگاه چشمه خوبان، خواجه کنتی و غیره دره‌های آن از طرف شکاریان ماهر، پلنگ، آهوی بزی و گوسفندی، کبک، تذرو، روباه، سیاه کک و غیره شکار می‌شوند، در چشمه‌سارهای قیصار شکار انواع مرغابی، قوی سفید، قره سینه و غیره نیز صورت میگیرد. اهالی این منطقه اکثر به شکار علاقه و مهارت شایانی دارند.

معادن میمنه:

درین شک نیست که حکومت اعلی میمنه مانند سائر ولایات و حکومات اعلی مملکت معادن ذی قیمتی را در سینه خود پنهان خواهد داشت که هنوز دست نخورده و مورد استفاده قرار نگرفته درینجا صرف معادنی راکه از طرف وزارت معادن تصدیق شده در جملهٔ معادن حکومت اعلی میمنه نام می‌بریم.

۱ـ ذخائر معادن محروقاتی:

الف - ذخائر پترول: در اثر مطالعات مکمل هیئت‌های فنی خارجی و متخصصین داخلی و جیالوجست‌های یونو که ذخائر نفت این کشور تحت تدقیقات قرارگرفته و مخصوصا در سال ۱۳۲۹ آقای دکتورسی دبلیو ترمبا مشاور صناعتی یونو در جمله ۶ ساحه منطقه دارای پترول افغانستان، میمنه را نیز محسوب و نامبرده است.

۲ـ نمکسار: بزرگترین نمک‌سارهای افغانستان نمکسار هرات و سپس نمکسار اندخوی است اما از نگاه اهمیت اقتصادی مقام اول را نمکسار اندخوی دارد ساحه معدن نمکسار اندخوی بطول ۸ میل و عرض دو نیم میل از چهار طرف به تپه‌ها و سطح مرتفع ریگی محصور

بوده و از شهر اندخوی ۳۲ میل بطرف جنوب شرق و از دولت‌آباد ۲۴ میل بسوی شمال شرق مسافه دارد.

در سطح حصه وسطی حوزه معدن سه عدد تالاب شور موجود است که از چشمه‌های داخل تالاب آبهای باران که از کوهای همجوار آن دران جمع میشود منبع میگرد. این سه تالاب مذکور به نامهای (غدیر اندخوی، غدیر میمنه و غدیر جنوبی) یاد میشود. عرض غدیر نمک در باریکترین حصه بحدود یک میل و طول آن شش الی هفت میل میباشد آب این تالاب‌ها که محلول نمکی است از برج قوس همه ساله بر بستر تالاب جمع شده و در برج جوزا باثر تابش آفتاب تدریجا کم میشود و بالاخره در ماه سنبله نمک در زیر آب تالاب ترسب نموده خشک میگردد و روی تالاب را یک طبقه منجمد سفید و بلورین نمک فرا میگیرد، بهمین ترتیب همه ساله طبقات مترسبه نمک یکی بالای دیگری جمع و متراکم شده و ضخامت نمک در هر سال طبق تاثیرات حوادث جوی از یک الی دو انچ متفاوت میباشد. ترتیب استخراج نمک عبارت از یک قطع تخته‌های نمک بصورت خشت میباشد که بوسیله تبر بر روی سطح مستوی خشکیده تالاب صورت میگیرد. ضخامت طبقات نمک در ظرف سه چهار سال نمک از چهار تا هشت سانتی میرسد.

ساختمان کیمیاوی نمک مذکور قرار ذیل است:کلور دوسود یعنی نمک طعام ۶۹، ۹۸ فیصد سولفات دو منگنیز با ۳۱، ۰ فیصد سولفات دوکلسیوم ۵۲، فیصد کلودمنگنیز با ۶۸، .فیصد. از روی تجربه فوق دیده میشود که جنسیت نمک برای خوراکه انسان بهمین صورت طبیعی خوب بوده و اگر تصفیه شود البته بهتر خواهد بود مارکیت فروش آن ولایت مزارشریف و حکومت اعلی میمنه است.

۳ـ سنگ رخام: در مینمه الوان سفید، سرخ، گلابی، سبز روشن و تیره پیدایش دارد.

ب – آب‌های معدنی:

۱ـ نمکسار دولت‌آباد: در علاقه دولت‌آباد مربوط حکومت تگاب شیرین بفاصله ۸ کیلومتر طرف شرق شیخان چشمهٔ وجود دارد که جزء مهم آن نمک بوده و آبیکه از آن خارج میشود بصورت مایع غلیظ سفید بنظر میرسد همینکه مایع مذکور باطراف چشمه می‌ریزد بشکل نمک سفید منجمد میگردد. زمین اطراف چشمه زه آب شور داشته موسم زمستان که زه آب مذکور از زمین بروز مینماید چون اطراف زمین را تپه‌ها احاطه نموده آب آن حیثیت کول را بخود گرفته و بجای خود استاده و در ماه‌های جوزا و سرطان آب مذکور خشک و نمک آن بشکل یخ بروی

زمین منجمد میگردد این ترتیب همه ساله جریان داشته سال بسال طبقه نمک منجمد شده ضخیم‌تر میگردد زمین مذکور از شرق به غرب تخمینا ۶،۵کیلومتر و از شمال بجنوب ۹،۵ کیلومتر مساحه داشته این مساحه به نمک‌سار دولت‌آباد شهرت داشته همه ساله تحت اداره یک مدیریت عمومی مربوط وزارت معادن در حدود سه ملیون سیر نمک بشکل تخته ازان استخراج و بداخل وطن بفروش میرسد استخراج در ماهای سنبله میزان و عقرب از آن حصص نمکسار بعمل می‌آید که بمرور وقت ضخامت طبقه نمک ضخیم‌تر و برای استخراج مساعدتر میشود قرار معلوم بعد از مرور هر پنج سال ضخامت طبقه نمک برای استخراج مساعد میگردد.

۲ـ آب معدنی آستانه جان: از زیر معدن گوگرد آستانه چشمه آبی جریان دارد که مزهٔ آن تلخ و برای تداوی اکثر امراض مفید شناخته شده است.

۳ـ در جوار قریه علت تو مربوط علاقه‌داری درزاب چشمه‌ایست که ازان مومیا یا فقرا لهبو مخلوط با آب خارج میشود تجزیه آن مربوط به اشخاص فنی است.

۴ـ از قریه شور چشمه، چشمه جاری است که آب آن مایل به سفیدی بوده و شور است.

۵ـ در نزدیک حمام چشمه چشمهٔ آبی بنام گرگ آب شهرت داشته و آب آن برای مواشی گرگین که بان شسته شود مفید است.

۶ـ چشمه خواجه گرگو که در علاقه درزاب و اقع است آب آن طعم نوشادر را دارا بوده و برای امراض جلدی خیلی مفید ثابت میشود.

۷ـ در نزدیک قریه کته‌تاج چشمه وجود دارد که آب آن شور است.

۸ـ از قریه تخاره.مربوط بلچراغ چشمهٔ آبی جریان دارد که بواسطه نوشیدن آن اکثراً اطفال به سنگ مثانه متبلا می‌شوند.

۹ـ چشمه شیخ بلاغ: این موضع نیز از تعلقات علاقه درزاب بوده و چشمه ازان جاریست که همواره از منبع آن آوازهای مهیب شنیده میشود ولی حقیقت آن تا حال کشف نشده.

۱۰ـ حمام چشمه: در بین را خشت پل و زرشوی خانهٔ از سنگ تراشیده شده بلب سرک و دریا وجود دارد که در بین آن چار صفحهٔ سنگی داشته و حوضچهٔ در وسط آن موجود است که آب آن از حرارت طبیعی انسان گرمتر بوده و قرار تجربه غسل کردن به آب مذکور در تداوی امراض جلدی مفید ثابت شده است.

۱۱ـ چشمه خواجه پیچاقلی در المار: این چشمه در داخل قرائی واقع و آب آتن از جمله چاهای آر تزین بوده در حالت فوران میباشد و خیلی تلخ است.

سپورت: در میمنه و مربوطات آن سپورت‌های متعدد در بین مردم رواج دارد که پهلوانی و بزکشی از جمله سپورت‌های مشهور و دلچسب این سرزمین محسوب میشود.

پهلوانی: این سپورت از قدیم الایام در بین مردم میمنه رواج داشته و در بین جوانان مانند دارای اهمیت بوده و در اعیاد و جشن‌ها و عروسی‌ها و میله‌های اول بهار و خزان صورت گرفته و تماشای خوبی دارد. درین اوقات یعنی در اعیاد و جشن‌ها از طرف بناروالی و در مراسم عروسی از طرف صاحبان طوی یا طرفداران ایشان برای پهلوانان غالب هدیه‌ها از قبیل چپن، لنگی، غرل نقد و غیره بطور بخشش داده میشود.

بزکشی: این سپورت که ذریعه اسپ اجرا میشود یکی از سپورت‌های ثقیل و مهم این ولا محسوب بوده و از قدیم تا حال این شطارت‌های سوارکاری بین اهالی رواج دارد. محیط میمنه برای تزئید و ابقای نسل و پرورش اسپ خیلی مساعد و اسپ‌های خیلی اعلی و زورمندی را در آغوش خود تربیه نموده و مردم هم به سوارکاری آن خیلی ماهر میباشند سوارکارآن که باصطلاح (چاپ‌انداز) می‌نامند در تربیه اسپ و سوارکاری خیلی ماهر و چالاک میباشد و برای نگهداشت اسپ برعلاوه مصارف آن ماهوار از شش صد الی یکهزار و پنجصد افغانی از صاحب اسپ معاش گرفته و اسپ را برای مسابقه بزکشی آماده می‌سازد.

این سپورت عموماً در مواسم خزان و اول بهار صورت گرفته صحنهٔ تاخت و تاز اسپ‌ها را گرم میسازد. سپورت مذکور اکثرا در روزهای میله و یا عروسی‌ها و ختنه سوری‌ها درین جا چنین صورت میگیرد:

در روزهای مذکور به هزارها اسپ از خود منطقه و مناطق دیگر وارد میدان بزکشی شده و اسپ‌های بزکشی در میدان می‌برآیند سپس یک‌لاش بز یا گوسالهٔ دوساله ذبح شده در گودال حفر شده انداخته میشود و سواران مذکور بالای آن هجوم نموده تا اینکه بز را از گودال می‌کشند و سوارکاران عقب بز اسپ تازی نموده و از دست یک‌دیگر می‌ربایند تا اینکه به محل معین می‌رسند. هر چاپ اندازیکه بز را به محل معین برساند اولیت را او کمائی کرده به انعام گرفتن تفنگ، پول نقد، اسپ شتر و غیره نایل میگردد.

سپورت‌های دیگر موسمی از قبیل توپ دنده، دستک بازی و غیره نیز رواج دارد.

سپورت‌های مختلفه از قبیل فت بال، والی بال، هاکی، باسکت بال و غیره علاوه برینکه در مکاتب جریان دارد در بین جوانان خارج از معارف مثل ما مورین دوایر، عساکر و غیره نیز مروج بوده و تمرین آنرا در مواسم مختلفه ادامه می‌دهند.

خوراک مردمان این دیار: بالعموم ساده بوده از طرف صبح نان و چای و کسانیکه مالداری دارند شیر و مسکه و پنیر میخورند طعامهای چاشتانه و شبانه‌شان هم اکثراً از آرد گندم بانواع مختلف تهیه میشود از قبیل آشهای ماسکی و قروتی دستی و قاشقی آشهای گوشتی و روغنی بنام قیمه آبی قاشقی و بالاکس و قورمه‌دار و آش بوکمه که بعضاً منتو و آشک می‌گوبند و آش پلو (سمیان) بولانی انواع شوربا، شیربرنج، انواع سبزی، برنج بصورت صافی و قابلی پخته میشود. انواع دیگر خوردنی نیز از قبیل قتلمه چلپک نان کومبه یا کیک وطنی سمبوسه، قویماق، انواع حلوا، و غیره درین ولا پخت و پز میشود و نوشیدنی مهم مردم این سرزمین چای سبز است.

آلات موسیقی: در تمام مناطق میمنه عبارت از: دف، دمبوره و زنگ، دوتار، سه‌تار، قوبوز، ونوای بوده و درین تازگی‌ها تمبور، رباب، هارمونیه و غیره مورد استعمال پیدا کرده است. شعرای هم پیدا میشود که چاربیتی‌ها و قصایدی درباره دین، وطن و ملت تربیت کرده در معرکه‌ها باواز بلند می خوانند، این نشیده احساسات انسان را بشور آورده با دف و دمبوره نشاط و سروری را برپا می‌دارد.

اکثراً چنگ را دخترها، دف را خانم‌ها و دمبوره را جوانان نواخته در حیات صحرا جوشش بی‌نظیر و صحنه‌های جانداری را تمثیل می‌دارد.

پیشه اهالی: اهالی مناطق مربوط میمنه دهقان، مالدار و صنعت‌کار بوده اصناف و کسبه تعدادشان کم و زیاده‌تر مردم اندخوی و مطابق مقتضیات محیطی خود تجارت‌پیشه میباشند.

اوضاع زراعتی: مناطق مربوط حکومتی اعلی میمنه در قسمت شمالی مملکت واقع بوده از طرف جنوب به کوه‌های تیربند ترکستان و علاقه‌دایزنگی مربوط ولایت کابل وصل و از جانب شمال به خاک شوروی منتهی میگردد که حصه شمالی آنرا به اصطلاح این محیط از نقطه نظر زراعت «گرم سیر» و حصه جنوبی آنرا «سردسیر» می‌گویند. همچنین از طرف غرب به مرغاب مربوط حکومت کلان بادغیس ولایت هرات و از طرف شرق به حکومت اعلی شبرغان وصل است. محیط میمنه از حیث آب و هوا معتدل و حاصل‌خیز و دارای تپه‌های خاکی و دشت‌ها و دندهای است که جلگه‌های آن علی‌العموم بشمال ممتد گردیده و قسمت کلی آن دشت‌ها و تپه‌های علف چر و زمین مزروعی للمی و حصه جزئی آن زمین‌های آبی است.

در دشت‌های آن بموسم بهار علوفه و انواع نباتات و گلها و حبوبات و گیاهای طبی می‌روید. مواضعیکه تاکنون تحت زراعت نیامده و یا آورده نشده از حیث عدم امکان للمی کاری نبوده خاص از نقطه نظر علف چر و مالداری است ورنه اکثر حصه‌ها بزراعت مستعد و آماده‌گی دارد و در صورت مزروعی ساختن آنها گذاره حیوانی به عسرت بر می‌خورد.

در اراضی للمی جو، گندم، کتان، کنجد، ماش، نخود، تمباکو، پنبه و فالیز، کاشته میشود و حتی در سالهائیکه برف و باران زیاد باریده و برطوبت زمین می‌افزاید ارزن نیز بذر شده و حاصلات خوبی برداشته میشود بر علاوه زراعت بسی قسمت‌های این ولا برای احداث جنگلها نیز مستعد است. اراضی للمی کاری به دو حصه تقسیم میشود:

۱ـ اراضی للمی سمت شمال که بنام دشت یاد میشود و قسمت انتهائی و شمالی آن بخاک شوروی مواصلت داشته امتداد خاوری از مربوطات شبرغان برخواسته سمت غربی بناوۀ چیچل مرغاب منتهی میگردد که هوای آن گرم و به نزول برف و باران زیاده‌تر احتیاج‌مند بوده و دارای اراضی للمی و علف‌چر حیوانی است که در تحت این حدود اراضی آبی و سیلابی هر جلگه تسلسل آنرا قطع میکند. مابقی زمین‌ها همه بنام دشت و للم یاد میشود. که نام مخصوص نداشته راگر نام هم برده میشود بقریه و قصبه و علاقه که زمین مربوط بان است نسبت میدهند. مثلاً تخته دولت‌آباد و تگاب، المار، قیصار و غیره.

۲ـ اراضی للمی حصه جنوب که مسمی به‌کوهستانات بوده و هوای آن سرد و زمین آن برف گیر است که از شرق به غرب امتداد یافته قسمت شرقی آن به دهنۀ سه‌کوه و کوهستانات مربوط بسر پل و غرب آن بکوهستانات علاقه مرغاب اختتام می‌پذیرد که دارای کوهای سنگی و جنگلات طبیعی و زمین‌های مزروعی و علف چرها و پسته لق است، درین حصه بر علاوۀ جنگل، هنگ و زیره خودرو نیز وجود دارد که هنگ آن جمع‌آوری و حاصلات آن بخارج صادر وزیرۀ آن تنها کفایت مصارف داخلی را نموده بمصرف خود ولایت میرسد.

خاک این حصه بسبب وجود جنگل برودت هوا مرطوب بوده و بباران کم حاصل خوب میدهد که بعضی از دشت‌های آنرا که باستعداد خاک و کثرت حاصلات شهرت دارد تذکر میدهیم: گژدو درزاب پشته قورچی، غلبیان، پشته کشتی دال، پشته خواجه غار، پشته گلیم باف، گرزیوان، جورغیتو سیوک، دلوک و دشت مهراب.

اراضی آبی را نیز بدو قسمت آبی و سیلابی تقسیم نموده ذیلاً شرح میدهیم:

۱ـ اراضی آبی: این زمین از چشمه‌سارها آبیاری و یا از بند و دریا حقابه معین دارد: ۲ـ زمین‌های سیلابی: زمین‌های است که اگر برف و باران زیاد نزول و آب بدریا اضافه شود استفاده میتواند ورنه حقابه نداشته در وقت قلت آب دریا حکم للمی را دارد. این دو قسمت آبی به جلگه‌ها منقسم است که بنام تگاب یاد میشود و از جنوب به شمال امتداد دارد. و مشهورترین جلگه‌های مذکور قرار ذیل است: اول، جلگه گزیوان: کنجه، شیرین تگاب. دولت‌آباد و

اندخوی، این جلگه از یک دریا آبیاری می‌شوند و منابع آب آن‌ها از حصه گرزیوان است و مسافت امتداد جلگه‌های فوق‌الذکر تخمین ۱۷۴ کیلومتر بوده و آب موجوده دریای متذکره از دره‌های سنگی متذیله که در آن اشجار جنگلی و حیوانات وحشی وجود دارد مجرا میگیرد:

۱ـ درهٔ شاخ ۲ـ درهٔ جوز و تخار ۳ـ درهٔ زنگ و پخل سور ۴ـ غلبیان و ده تیران ۵ـ خواجه غار ۶ـ قورچی و کولیان

در دهانهٔ این دره‌ها و در قسمت‌های مساعده گذرگاه آب آن‌ها قریه‌جات و خانه‌های متعددی واقع و زمین آبی‌شان قلیل است که یک حصه آب چشمه‌های مذکور باراضی آبی قریه‌جات و مواضع فوقانی مصرف و اضافه‌گی آبهای مذکور متدرجاً بدریای بلچراغ جمع میشود که در تابستان اندازه تخمین آب مذکور بده آسیا خواهد رسید. همین آب است که جلگه کنجه وزر شوی کته قلعه، خشت پل و خواجه قتوری) را آبیاری و اضافه‌گی آن بمربوطات شیرین تگاب رسیده ازینجا در بین جلگه سباق، جانقره، خیرآباد، دولت‌آباد و اندخوی تقسیمات شروع میشود بزمین گرزیوان و جلگه کنجه کدام تقسیمات رواج نبوده عندالضرورت از دریای اندخوی آب می‌گیرند در بین تگاب شیرین و دولت‌آباد و اندخوی که حصه و تقسیمات موجود است آب آن کفایت نکرده خصوصاً در زمین‌های اندخوی که از همه پایان‌تر است آب بکلی قلت پیدا میکند.

خواص طبیعی جلگه‌های مذکور: الف: گرزیوان: زمین گرزیوان برای زراعت گندم، جو، کچالو، ارزن و جواری خیلی مساعد و گندم آن نظر به گندم دیگر مناطق فوقیت دارد،نان آن سفید و بزودی نمی‌خشکد این حصه در گندم، کچالو و تنباکو، چارمغز و ناک از دیگر مناطق برتری داشته، هنگ هم از جمله پیداوار همین منطقه است. اشجار مثمر آن کم و بیدو چنار بیشتر دیده میشود.

ب – **جلگه کنجه:** زمین این جلگه کم عرض و از حصه وسطی آن دریای اندخوی عبور میکند که زراعت گندم، جو، جواری، ارزن و زردک درینجا رواج داشته در بعضی اوقات شالی نیز می‌کارند. و حاصل خوب برمیدارند و در آینده هم زراعت شالی امکان‌پذیر بوده چون زراعت شالی بحقا به اندخوی ضرر تولید میکند از آنرو زراعت آن ممنوع قرار یافته و این جلگه برای زراعت جواری و زردک اختصاص دارد. آشجار مثمر متنوعه آن کم و بید و چنار بیشتر دیده میشود.

ج – **شیرین تگاب:** درین جلگه تاک انگور بیشتر رواج داشته و اهالی زمین دار در تربیه تاک

خیلی‌ها ماهر و از باغ‌های خود حاصلات خوبی بدست می‌آورند انگور تازه آن بکدام جای نقل داده و فروخته نمیشود بلکه کشمش ساخته بفروش می‌رسانند، و صرف گذاره و معیشت میدارند که گذاره بیشتر اهالی به تاک انگور مربوط است دیگر اشجار از قبیل سیب، زردآلو و غیره میوه‌جات جزئی است. تنها درخت پشه خانه درینجا بکثرت دیده میشود باراضی خالصه خودها بصورت جزئی گندم، جو و فالیز و بزراعت پنبه و تربیه کرم پیله بیشتر میل و علاقه دارند. تگاب شیرین از حیث کثریت تاک انگور درجه اول و از نقطه نظر تنمیه و استعداد خاک درجه ۲ و بزراعت پنبه و تربوز و تربیه پیله برتری دارد. تربوز فیض‌آباد تگاب سزاوار تعریف است.

د- دولت‌آباد: بموضع مذکور خاص گندم، جو، کتان، کنجد و فالیز زرع و از زراعت دیگر حبوبات و اشجار به نسبت کمی آب مستفید شده نمی‌تواند اراضی ان وسیع و قابلیت زراعت هرگونه حبوب و اشجار را دارد ولی از کمبود اب زراعت‌شان متوسط و دشت مذکور برهنه و تاک انگور و اشجار ندارد.

ه - اندخوی: دشت وسیع و پهناوری است که اطراف آنرا تپه‌های ریگ احاطه کرده و همه ساله آب سیلاب درین دشت پهن شده و سال بسال به قدرت و استعداد آن می‌افزاید که زمین آن (شنی) است در زراعت و تربیه اشجار شهرت کامل و قابلیت به سزائی دارد در تمام دشت مذکور جو، گندم و باندازه محدود فالیز بذر میشود که زراعت آن قسمت محتاج آب سیل است، اگر باران اضافه‌تر بارید و سیلاب بدریا بیشتر آمد حاصل فوق‌العاده بدست می‌آورند ورنه بسوخت میرسد و یا حاصل جزئی می‌گیرند که مصارف زرع را تلافی کرده نمیتواند اگر آب کافی برسد فالیز پایه‌های اندخوی در تکثیر حاصل خربوزه استعداد کلی را نشان میدهد که از زمین کم حاصل فوق از تصویر برمی‌دارند تاک انگور و اشجار مثمر و غیرمثمر نیز بصورت قلیل وجود دارد مگر حاصلات باغی و اشجار کفایت اهالی این منطقه را نمی‌تواند تنها انجیر اندخوی بسیار لطیف و شیرین است که از دیگر نقاط در تربیه انجیر امتیاز دارد و گندم آن نیز از دیگر گندم‌های آبی اینولا بهتر است.

و - درزاب: این جلگه مستثنی از جلگه پنجگانه فوق است که از آبریز و حقا بدریای اندخوی تعلق و ارتباطی ندارد و بعلاقه‌داری درزاب یاد میشود که علاقه‌داری آن مربوط حکومت بلچراغ و در سمت شرقی میمنه واقع و حدود اراضی آن بحکومت سرپل و شبرغان وصل میشود که قسمت کلیه اراضی و درزاب للمی و سیلابی بوده و زمین آبی آن جزئی است جلگه درزاب بسیار کم عرض و دو طرف آن تپه‌های خاکی و آب آن تخمین یک آسیاب خواهد

بود که از حصهٔ چشمه‌سار سردره جریان می‌پذیرد قریه سردره، دهقانی، مغل و گردی قلعه را الی موضع قریه شیربیگ که بطول تخمین ۸ کیلومتر میباشد و در قسمت قریه‌جات پایان آب نرسیده و کفایت نمیکند در موضع شیربیگ الی جرقدوق که تخمین ۱۷،۵ کیلومتر فاصله دارد جلگه درزاب درین حصه وسعت پیدا میکند که آب بصورت قطع نرسیده و اراضی آن سیلابی است هر وقت باران بارید از سیلاب استفاده می‌نمایند در بعضی حصص درزاب که آب چشمه‌های سردره میرسد درخت چنار، بید، توت، و زردآلو غرس و بصورت متفرق دیده میشود. از حصه شیربیگ بعد اشجار بکلی وجود ندارد و دشت آن سیلابی بوده و آب خوراکه انسانی و حیوانی ایشان از آب چاه است مگر زمین پایانی دشت که مسمی به جرقدوق است نهایت حاصل‌خیز و اگر آب سیلاب میرسد حاصل خوبی ازان بدست می‌آید باین دشت گندم، جو و تربوز زیاده‌تر کشت میشود تربوز جرقدوق مشهورترین تربوز این ولا و حتی به اندازه زمین آن مساعد است که یک دانه تربوز بوزن ۴ الی ۵ سیر هم دیده شده اهالی آن از زراعت دیگر حبوب و اشجار بواسطه نبودن آب محروم مانده‌اند ازین جهت در تربیه دیگر چیزها شهرت ندارد.

جلگه میمنه: اطراف این دند را تپه‌های خاکی احاطه نموده و اراضی آن از بند سرحوض که ۵۰ ساله پیش تعمیر گردیده آبیاری میشود. از بند سرحوض الی فاصله ۴۹ کیلومتر درهٔ کم عرض که دوطرفهٔ آنرا کوهای سنگی فراگرفته واقع و اراضی آبی بین دره متذکره جزئی و درین‌جا درخت مثمر کم و حصه بیشتر اشجار آن بید و چنار است پایان این تنگی جلگه میمنه واقع است که ابتدای آن مسمی به دهن‌دره و انتهای آن عطاخان خواجه (شوردریا) نامیده میشود که آب ریز آن بدریای اندخوی منتهی میشود، طول این جلگه تخمین ۴۳،۵ کیلومتر است در حصهٔ این جلگه سه نوع اراضی موجود است که بنام آبخوره بند سرحوض، زمین چشمه‌سار و اراضی سیلابی یاد میگردد.

الف - اراضی آبخوره بند سرحوض: از حصه دهن دره الی موضع قریه چغاتک که تخمین ۱۷ کیلومتر طول دارد این اراضی بقرار تقسیمات معینه که در بین اهالی رائج است از آب بند سرحوض استفاده می‌کنند که اکثر قسمت آن از اشجار مثمر و غیرمثمر و تاک انگور مستفید و قسمت پایان آن از رهگذر قلت آب و عدم کفایت آن گندم، جو و غیره حبوب زرع میشود زمین آبخوره تحت بند سر حوض برای تربیه و نموی هرگونه اشجار مساعد و میوه مشهور آن شیر توت، بهی، سیب، شفتالو و انگور شهابی است. خاک آن برای تربیه میوه‌های مذکور بیشتر مساعد است.

ب - **زمین‌های چشمه‌سار**: از موضع چغاتک الی موضع ناموسی تخمین دارای ۱۱،۵ کیلومتر مسافه است، چشمه‌سارهای متعددی موجود و اشجار مثمر آن کم و درخت بید، چنار و توت زیاد دارد علی الاکثر اهالی این سامان برای بذر گندم، جو، ارزن، پنبه، زردک و تمباکو میل و شوق زیاد دارند که از پنبه زردک و ارزن حاصل بهتری بدست می‌آورند زمین آن نسبت به همه برای زراعت ارزن بهتر است.

ج - **اراضی سیلابی**: از موضع ناموسی الی شوردریا که دارای تخمین ۱۴،۵ کیلومتر فاصله است چشمه سار کافی و آب دریائی ندارد و آب حوزهٔ آن از دریای میمنه است اگر از طرف بهار آب اضافه بود و سیلاب رسید زمین‌ها آبیاری میشود ورنه از بند سرحوض و چشمه‌سارها کدام حصه و تقسیم معین ندارد زراعت این دشت عموماً گندم، جو، کتان، کنجد و فالیز است که آن هم مربوط به آب باران و سیلاب بوده نه اشجار دارد و نه از زراعت دیگر حبوب بهره‌مند شده می‌تواند.

د - در قسمت غربی این جلگه چهار میدانی کوچکی واقع است که اولی آن (قروق سای) و زمین آن اکثر للمی و باندازه جزئی زمین سیلابی دارد، دومی (کاریز) و سومی (غرب آقسای) است که این دو موضع باندک فاصله یک جا وصل میشود اراضی آن سیلابی و یکی دو چشمه که در بخش فوقانی خود دارد تنها کفایت آبخوره انسانی و حیوانی را نموده و برای اهالی پایانتر آن جهت خوراکه آب چشمه‌ها رسیدگی کرده نمیتواند زراعت این دشت گندم، جو، کتان، کنجد و قسمت بیشتر آن فالیز است که خاک آن برای تربیه خربوزه خیلی‌ها مساعد و خربوزهٔ آن بنام کاریز و اقسای شهرت بسزائی دارد که از رهگذر طعم و ذائقه و عطر و لطافت قابل تعریف است.

دشت چارمی که مسمی به میرشکارشاه قاسمی است چشمه کوچکی دارد که منتهی بزمین یکی دو قریه کفایت کرده تنها زراعت گندم، جو و پنبه در آن شده میتواند کدام شهرت و برتری از حیث زراعت ندارد.

جلگه المار: در قسمت بالائی این جلگه چند درهٔ کوچک سنگی واقع گردیده که قریه‌جات آن بنام قرائی یاد میشود که اطراف آنرا کوهای سنگی احاطه نموده و چشمه‌سارهای متعددی دارد که حصه مذکور کوهستانی و دارای جنگلات ارچه و از حیث وجود آهو و کبک موضع شکارگاه و دارای منظره قشنگ و خوش هوا است. زمین آبی این حصه خیلی کم و به اراضی آبی خود جو، گندم و ارزن بذر میدارند. اشجار مثمر جز چارمغز ندارد. درخت چار مغز درین حصه

بیشتر دیده میشود. و زمین آن برای تربیه درخت چارمغز مساعد به نظر میرسد بواسطه که زمین آبی قلیل و بمصرف آب ضرورت کمتر است لذا یک حصه آب چشمه‌سارها را اهالی قرائی بزمین‌داری خودها مصرف و اضافه‌گی آن به جلگه المار میرسد که طول درهٔ قرائی الی تنگی المار ۲۳ کیلومتر تخمین خواهدشد. بعد از اینکه آب در المار میرسد بجوی‌های اراضی آبی قسمت میگردد چون آب کم و دشت المار وسیع است برای غرس اشجار و زرع حبوب کفایت نمیکند ازینجا است که دشت المار عریان و بجز از زراعت گندم، جو، کتان، کنجد و فالیز از دیگر چیزها استفاده نمیتواند، اراضی این جلگه دارای قابلیت هرگونه زراعت اشجار است، خربوزه این دشت که بنام خربوزه چغاتک یاد میشود در طعم خود مثل خربوزه کاریز است.

جلگه المار بغلبله و لنگر (شور درياب) که آبریز آن باندخوی میرسد ختم و طول این جلگه تخمین ۲۹ کیلومتر و تعداد جریبی اراضی آن تقریباً (۸۷۵۶) جریب است.

جلگه قیصار: جلگه قیصار نسبت به جلگه میمنه و المار عریض و وسیع است گرچه تمام این دشت یک جلگه شناخته میشود ولی از نقطه نظر آبریز بدو حصه شرقی و غربی منقسم میگردد که حصه شرقی آن دشت و حکومت قیصار است و منبع آبیاری آن درهٔ بوره‌غن بوده و این دره دارای جنگلات و کوهای سنگی، حیوانات وحشی و چشمه‌سارها است که آب چشمه‌های مذکور دشت شرقی حصهٔ قیصار را آبیاری میکند خاک آن موضع برای زراعت و نموی هرگونه اشجار مساعد و قابل تعریف است بالخاصه برای نمو و تربیه تاک انگور در تمام مناطق این ولا حکم اولیت دارد مگر اهالی آن همیش از قلت آب دچار تکلیف بوده و نمیتوانند که به پیمانه وسیع زراعت و نخلستان را توسعه بدهند از همین جهت است که قسمت کلی آن خاص بزراعت گندم و جو تخصیص داده شده است. به اختتام این دشت تنگنای واقع شده که پایان این تنگنا بدشت میرشادی و کبوتر خان میرسد که آبریز همین دشت شرقی قیصار است که به هزارها جریب زمین درین دشت موجود و بنام سیلابی یاد میشود در سالیکه باران و برف زیاد ببارد از آب دریای قیصار استفاده میشود ورنه حاصل بدست نمی‌آید آبریز این دشت نیز بدریای اندخوی میرسد.

دشت غربی قیصار که به طویمست و زعفران و زیارتگاه و غوره و سعیدآباد (شاخ) و خواجه کنتی مشتمل است از دره و کوهای سنگی سرچشمه میگیرد که آب این جاها تنها بزراعت سفید برگ که مراد از (گندم، جو و چندا صلهٔ درخت معدود) باشد کفایت کرده بزراعت پنبه و ارزن و غیره باغها و نخلستان کافی نیست با وصف آن که اراضی مواضع مذکور استعداد زراعتی دارد

بجز زراعت گندم و جو از دیگر حبوب و اشجار استفاده نمیتوانند در پایان این دشت موضعی است بنام (چیچکتو، هزارقلعه، تگاب هیرک و اصحاب کهف) که هر کدام موضع مذکور در قرب قریه‌جات خود چشمه‌سارها داشته و آب چشمه‌های مذکور بابیاری اراضی موجوده بمشقت کفایت کرده باغ و اشجار آن کم و زراعت گندم، جو و ارزن بیشتر رواج دارد. آبریز این دشت علی العموم بدریای مرغاب اختتام می‌پذیرد که تعداد جریبی اراضی آبی و سیلابی آن تخمیناً (۱۹۵۲۵) جریب است. رویهمرفته اراضی اینولا از رهگذر آب و هوا معتدل و برای هرگونه زراعت و نموی اقسام اشجار مساعد و اراضی للمی آن دارای رطوبت کافی است که خواص طبیعی هر منطقه در بالا ذکر شده درینجا شهرت هر حصه را (در تنمیه اشجار و حبوب) مختصر بیان میکنیم:

۱ـ اندخوی: بگندم آبی، انجیر و کثرت حاصل فالیز.

۲ـ تگاب شیرین: بکثرت تاک انگور و تربیه کرم پیله و تربوز.

۳ـ گرزیوان: بگندم للمی، کچالو، تنباکو، چارمغز و تاک.

۴ـ مینمه: شیرتوت، بهی، سیب، شفتالو، انگور شهابی، خربوزهٔ کاریز و اقسای ارزن و زردک.

۵ـ المار و قرائی: خربوزهٔ چغاتک، المار و چارمغز قرائی.

۶ـ قیصار در تنمیه تاک انگور.

۷ـ جلگه کنجه: جواری، زردک و شالی.

۸ـ درزاب: در طعم و بزرگی تربوز.

جنگلات طبیعی:

۱ـ جنگل قیصار: در قسمت کوهستانات آن جنگلی موجود است که بنام جنگل قیصار یاد میشود و اشجار آن بید، ارچه، شلوی، چغند، بادام و غیره است. اشجار پسته آن خیلی‌ها کم و بجاهای صعب المرور باقی مانده و از سال ۱۳۱۵ تحت حفاظت قرار گرفت.

۲ـ جنگل گرزیوان: جنگل مذکور نیز در حصه کوهستانی واقع و قسمت کلی این جنگل درخت ارچه و شلوی بوده و اشجار پسته آن کم و بمرور ایام روبه تقلیل آورده بود در سال ۱۳۱۵ تحت حفاظت قرار داده شد.

۳ـ جنگل کوهستان: درین حصه نیز یک جنگل کوچک بطول تخمین ۱۷،۵ کیلومتر و عرض تخمین ۹ کیلومتر وجود دارد.

٤ـ جنگل مورچه غال و ترکلی: جنگل مذکور مربوط حکومت پشتونکوت بوده بطرف شرق حکومت اعلی میمنه واقع و بحصه‌های علاقه‌داری درزاب مربوط حکومت بلچراغ وصل میشود تپه‌های آن خاکی و نسبتاً گرم‌سیر و در بین اراضی حکومت محلی تشکیل یافته در زمان قدیم موضوع مذکور جنگل بزرگ پسته‌زار بوده در سنه (۱۳۲۰) یک مقدار پسته در موضع مذکور بذر و بعضی حصص آن از تردد ممنوع قرار یافته و تحت تجربه گرفته شده از یکطرف پسته مبذور روئیده و از طرف دیگر از بیخ اشجار نهالهای پسته نمو نموده. باساس نظریه حکومت از سال ۱۳۲۰ باین طرف حتی الامکان در محافظت و تزئید اشجار نوجست اقدام و ذریعه اهالی چار طرف آن با محافظین تحت حراست آمده، رقبه فعلی آن بطول ۱۵ کیلومتر و عرض ۱،۵ کیلومتر است.

صنایع:

۱ـ صنعت قالین بافی: صنعت مذکور در اکثر مناطق مربوط میمنه در بین خانم‌ها رواج داشته و در هر محل چند دستگاه قالین بافی به مشاهده میرسد، اما زیاده‌تر صنعت مذکور در دولت‌آباد مربوط حکومت تگاب شیرین و علاقه‌جات حکومتی اندخوی عمومیت داشته و سالانه به تعداد زیاد قالین قالینچه، جاینماز، دوشک، پشتی و غیره پارچه‌های قشنگ بافته شده و بدسترس استفاده هموطنان گذاشته میشود و هم مقدار زیاد آن بمقصد تجارت بخارج فرستاده میشود. در دولت‌آباد که در قسمت شمال تگاب شیرین واقع است قالین‌های بسیار اعلی و نفیس بافته میشود که از حیث نسج، رنگ، نقش، استحکام، و دوام نظر به قالین‌هائیکه در حصص دیگر بافته میشود درجه اول بوده و صنعت مزبور به ترقیات شایانی نایل گردیده در اندخوی این صنعت عام بوده و در حصص مختلف آن از قبیل قرغان، خانچهارباغ، قرمقول و غیره پارچه‌های خیلی نفیس بافته میشود که از حیث بافت بدرجه دوم قرار میگیرد. در اندخوی بازار مخصوصی برای فروش آن معمول است، قالین‌های اندخوی و دولت‌آباد در تمام بازارهای مملکت سوق داده شده و یک تعداد زیاد آن بخارج فرستاده میشود.

۲ - صنعت گلیم‌بافی: در قریه قطور که از میمنه تخمین ۳ کیلومتر فاصله داشته و در جنوب شهر واقع است گلیم‌های بسیار اعلی بانواع مختلف بافته میشود ساختمان و صورت بافت آن عموماً از طرف طبقه اناثیه اجرا میشود، صناعت گلیم‌بافی در همین قریه مزیت مخصوص دارد، مداومت و قشنگی آن هم نظر به گلیم‌های دیگر اطراف و نواحی میمنه درجه اول محسوب و قابل وصف است. در قریه گلیم‌باف و قرائی، علاقه‌داری کوهستان مربوط حکومتی پشتونکوت

و شهر میمنه این صنعت رواج دارد و عمومیت داشته و در بازارها بقیمت مناسب بفروش میرسد این گلیم‌ها تماماً در ساخت و بافت و در دوام خود هم خیلی خوب است.

خانم‌های دهاتی ذوق نفیسی در گلیم‌بافی داشته و در تمام اطراف و قریه‌جات میمنه صنعت مذکور رواج تامه پیدا کرده و ترقیات روزافزونی در گلیم‌بافی میمنه بمشاهده میرسد.

۳ـ نمد: نمد در میمنه به کثرت ساخته شده و اکثر توابع و قریه‌های میمنه طرز ساختمان و تخت کردن آنرا می‌دانند مگر مشهورترین آن که خیلی‌ها قشنگ و بادوام است نمد ترکمنی است میباشد که در علاقه‌داری دولت‌آباد ساخته میشود.

٤ـ الاچه، کشمیره و کرباس‌بافی: ساختمان و طرز بافت این جور قماش‌ها در شهر میمنه و تمام مربوطات آن در بین طبقه اناث رواج داشته و ترقیات قابل وصفی را بخود احراز نموده است، مگر در بعضی علاقه‌ها که صنایع مزبور زیادتر رواج دارد خیلی ترقی کرده و نظر عامه را بخود جلب نموده است که هرکدام آنرا جداجدا شرح می‌دهیم:

الف: بهترین الاچه ابریشمی چین وار باقسام و انواع مختلف رهدار، ابره‌ئی و غیره در اندخوی ساخته و بافته میشود الاچه مذکور گرچه کاردستی بوده مگر آنقدر نفیس و ظریف است که نظیر آن کم دیده شده و هکذا در تگاب شیرین میمنه الاچه‌های ابریشمی گوناگون رهدار، چارخانه و غیرهٔ ساخته میشود که از هر حیث مورد پسند و مرغوب است و این الاچه هارا نه تنها چپن می سازند بلکه برای رویه پوستین، لحاف، دوشک، پرده و غیره از آن کار خوبی می‌گیرند ساخت و بافت آن اکثراً ذریعه خانم‌های دهاتی صورت گرفته و ابریشم آنرا نیز از کرم پیله که خودشان پرورش میدهند، بدست آورده توسط کارگاهای چوبی بافته میشود.

ب - کشمیره و کرباس: در اندخوی و تگاب شیرین بکثرت بافته میشود اما کشمیره‌های مذکور دارای دو نوع میباشد که بنام یک نخه و دونخه یاد میشود. کشمیرهٔ اول الذکر یک اندازه نازک و نفیس بوده برای لباس تابستانی مردانه و زنانه نه مناسب است. از دو نخه آن چپن، جیلک کرتی و غیره میسازند. کشمیره دونخه بافت تگاب که آنرا سرندی می‌نامند نسبت به صنعت الاچه بافی دیگر مناطق زیاده‌تر است.

۵ـ جنده بافی: گرچه در تمام قریه‌های قیصار جنده، کشمیره و کرباس بافته میشود مگر جندهٔ که در قریه خواجه کنتی برنگ‌های مختلف ساخته میشود قابل وصف و تذکار است، جنده نخی مثل کشمیره دونخه بوده مگر این را سه نخه و چارنخه نیز می‌بافند بقسم چارخانه خورد، رهدار نما که برای چپن، جیلک، بالاپوش، حتی برای دریشی هم موزون است.

٦ـ کرک و برک: در علاقه‌داری کوهستان میمنه کرک و برک به اقسام یک رنگ، چارخانه و رهدار بافته میشود که برای البسه زمستانی ازان کار خوبی گرفته شده مخصوصاً برای بالاپوش و دریشی بسیار خوشنما است. کرک را از بن موی بز که آنرا تبت (پت) می‌نامند بسیار نرم و گرم میباشد میسازند. در علاقه مذکور جراب‌های کرکی ساقدار و نیم‌ساق بسیار اعلی و نفیس باقسام مختلف بافته میشود این صنعت خیلی قابل قدر و بازار آن نه تنها در میمنه بلکه در تمام افغانستان رونق افزا است.

۷ـ قاقمه: از مربوطات میمنه در دو موضع قاقمه‌های خوب و اعلی بافته میشود یکی در علاقه‌داری درزاب و دیگر در اندخوی این نیز یک صنعت نفیس و قیمت‌داری بوده و بکثرت در همین دو موضعت رواج و عمومیت دارد. قاقمه از پشم اشتر و پشم برهٔ گوسفند برنگ نخودی، سفید نصواری و کبود بافته میشود. قاقمه اگرچه برای هرچیز مناسب است مگر مخصوص برای جیلک (چپن) تابستانی ظرافت و قشنگی دیگر دارد.

صنائع مختلفه: گرچه اهالی مسکونین میمنه ذاتاً زراعت پیشه بوده حیات و معیشت‌شان تماماً از راه مالداری و تجارت تامین میگردد با آنهم از حیث نیروی افکار و ذوق و سلیقهٔ فطری که دارند از صناعت و حرفت نیز بی‌بهره نمانده و ازین راه برای تامین و تهیه حوایج خویش میکوشند. صنائع مذکور قرار ذیل است:

زرگری: صنعت زرگری در اکثر حصص و نقاط میمنه و اندخوی، قیصار، درزاب، گرزیوان و غیره مواضع وجود داشته و تمام زیورات مایحتاج اهالی را از طلا و نقره مهیا نموده برای خواهشمندان آن عرضه میدارند زرگران مرکز میمنه و اندخوی بر سایر نقاط تفوق داشته و مصنوعات آنها نسبت به سائر نقاط ترجیح داده میشود و هم زرگران این دو منطقه از عهده عمل تذهیب و ترصیع و سوادکاری و میناکاری و نقاشی بصورت خوبی برآمده توانسته توجه خریداران را بخود جلب میکنند. علاوتاً بعضی زرگران این ولا مهر کنی را نیز بر فلزات اجرا کرده در رفع احتیاج اهالی آماده‌اند.

آهنگری: صنعت آهنگری در میمنه و غیره محال رواج داشته در مناطق فوق ذریعه کارگران آن اسباب وافزار ساخته شده رفع احتیاج اهالی را میدارند.

مسگری: قراریکه مشاهده شده در اکثر حصص میمنه صنعت مسگری رواج داشته، صنعتگران آن ظروف لازمه را از قبیل دیگ‌ها و انواع غوری، مجمه، بشقاب، آفتابه و لگن، پتنوس، صراحی، سماور و غیره ظروف ضروریه را به نهایت ظرافت و نفاست می‌سازند.

ریخته‌گری: صنعت ریخته‌گری در مرکز میمنه و اندخوی و قیصار تعمیم داشته سامان و اشیای مفید محتاج الیه را تهیه می‌نمایند. از آنجمله فال زراعتی که یکی از جمله آلات عمده و کارآمد مهم زراعتی بوده توسط کارگران ساخته میشود. سه تکه اسباب دیگری که آنها را باصطلاح اهل این منطقه (سیوک، گورسنگ و مرغک) می‌نامند از مهمترین اسباب آسیاب بوده که بدون اسباب‌های مذکور تکمیل آسیاب ناگریز است. اسباب‌های دیگری هم ذریعه ریخته‌گران موصوف از قبیل منقل آونگ، چراغ و غیره ساخته شده و لوازم مایحتاج اهالی این منطقه را بخوبی فراهم می‌کنند.

حلبی سازی: از تاریخیکه در امور عمرانی میمنه ترقیات بظهور پیوست عمارات آهن‌پوش روی کار آمد، حلبی سازی هم روز بروز ترقی و رواج پیدا کرده از حلبی و آهن چادر بسی لوازم کارآمد از قبیل آبدان، بخاری، منقل، سطل و پیپ‌ها را باسلوب تازه و دل‌خواه ساخته برای رفع احتیاج اهالی آماده می‌سازند.

ترمیم تفنگ و ماشین خیاطی: قراریکه مشاهده میشود بعضی آهنگران ماهر علاوه بر آهنگری تفنگ، ماشین‌های خیاطی، گرامافون، بایسکل و غیره انواع ماشین‌های خراب بصورت صحیح ترمیم می‌نمایند.

معماری: گلکاران مرکز میمنه و اندخوی در فن معماری مهارت قابل تعریفی دارند که از عهده هرگونه امور تعمیراتی دولتی و رعیتی بدر شده میتوانند. باستثنای دو موضوع فوق‌الذکر بدیگر نقاط میمنه گلکارهای قابل توصیف وجود ندارد امور معماری و گلکاری‌های مهم دیگر مناطق میمنه ذریعه گلکاران همین دو منطقه اجرا میشود.

رنگمالی: رنگمالی در میمنه و اندخوی از هنگامیه اصول تعمیرات جدید روی کار و عمومیت پیدا کرده بکمال نفاست و قشنگی ذریعه رنگمالان با ذوق و سلیقهٔ تمام بانواع و اقسام مختلفه حسب نمونه رنگ و روغن داده و هم سفیده کاری تعمیرات ذریعه‌شان اجرا میشود.

صنعت حجاری: حجاری یک صنعت باستانی این ولایت کوهستانی بوده از حیث فراوانی احجار نفیسه از قبیل سنگ مرمر و رخام، یشم و غیره عمومیت داشته از سنگ‌های رخام و مرمر پیداوار این ولا غوری، پشقاب، پیاله، قندانی خاکستردانی سکرت، سنگ‌های سرمیزی، روی میزی و غیره به نهایت صفائی و نفاست و قشنگی ذریعه ماهرین این فن ساخته میشود.

در میمنه یک قسم سنگ دیگر نیز وجود دارد که سنگ مذکور بنام سنگ کمرو سنگ قالب یاد میشو و خاصیت سنگ مذکور این است که ذریعه‌آلات قابل حک و تراش بوده بعد از تهیه

شدن سامان آن زمانیکه باب میرسد نهایت منوت و محکم میشود. دستهٔ از سنگ تراشـان از جنگ مذکور چراغها، چراغپایه‌ها لوحه‌های سنگی، خشت‌های تشناب قالب سیر و غیره برای خواهشمندان تهیه می‌دارند و هم حجاران این ولا از معادن مشهور سنگ آسیاب کـه در اکـثر مواضع میمنه وجود دارد سنگ‌های آسیاب و گرات ساخته و بفروش می‌رسانند.

بخاری: صنعت بخاری در تمام مناطق میمنه از حیث فراوانی چوب‌های کار آمد ساختمان اورج دارد طوریکه مشاهده شده نجارهای مرکز میمنه و پنبتون کوت نسبت به سائر نقاط میمنه مهارت دارند بعضی از نجارها برای مراجعین و خواهشمندان سامان لازمه از قبیل میزهای کارو چوکی‌های فنر دار، الماری‌ها، میزهای چای خوری، نان خوری، میز آرایش و چوکی‌های باغی بانواع و الوان مختلفه تهیه می‌دارند.

خرادی: برعلاوه نجارانیکه در امور نجاری مصروفیت دارند یک دسته کاسبان دیگری نیز هستند که پیشهٔ خرادی داشته چوب‌ها را بر چرخ تراشیده پایه‌های چپرکت، چهارپائی شطرنج و غیره سامان بازی و تفریحی و کارگاهای ندافی و چرخه‌های نخ ریشی، حلاجی، پنبه پاکـی چراغ پایه‌های قشنتگ و غیره سامان لازمه بانواع و الوان مختلفه با ذوق و سلیقه مناسب تهیه میدارند.

شانه‌سازی: شانه‌سازی هم مثل سایر صنایع در میمنه رواج دارد از چوب‌های عناب، ناک، زردآلو و غیره شانه‌های قشنگ مردانه و زنانه می‌سازند.

کاشی سازی: صنعت کاشی سازی در قریه حضرت امام، قریه اونجلاو پشتون کوت و بعضی حصص اندخوی رواج داشته و درین مواضع کوزه‌ها، خم‌های خورد و بزرگ، کاسه و پیاله‌های چای خوری و غیره میسازند.

ظروف کاشی کاری اندخوی بر ظروف سایر نقاط میمنه از حیث ظرافت و قشنگی ترجیح دارد.

نقاشی: دسته از نجاران در میمنه وجود دارد که آنها باسم (رنگران) شهرت داشته از چوب صندوق‌هایرا که معمول و مروج است یک پیمانه زیاد ساخته بعد ازان طرف روی مقابل صندوق مذکور را حسب معمول کچ اندود نموده و بر روی آن طرح گلها و سیاه مشق‌ها نموده بین سیاه مشق مذکور را از رنگ‌های متنوعه پر و نقاشی نموده بعد از اتمام نقاشی روی آنرا روغن کمان مالیده بافتاب خشک و ببازار برای فروش عرضه می‌دارند علاوه بر صندوق‌های مذکور پایه‌های چهارپائی صندوقچه‌ها چوب‌های دست و عصای ملون، کهواره‌ها، چراغ پایه‌ها و غیره را رنگ گرهای مذکور رنگ نموده برای خواهشمندان عرضه میدارند.

خیاتی و گل دوزی: خیاطی در میمنه از ادوار خیلی قدیم عمومیت داشته درین عصر امور خیاطی بتوسط ماشین‌هائیکه ذریعه دست و پا حرکت داده میشود اجـرا مـیگردد. خـیاط‌های ماهری در میمنه وجود دارند که از عهده دوخت و برش هر نوع لباس، دریشی و غیره بدر شده توانسته در رفع احتیاج مراجعین آماده‌اند.

زردوزی و گل دوزی: عرقچین‌های زردوزکی و چکن دوزی، گلدوزی و غیره در تمام نقاط میمنه دوخته میشود عرقچین‌هائیکه در شهر میمنه دوخته میشود نسبت به سائر مناطق از حیث نفاست و قشنگی برتری دارد.

صنائع چرمی: صنعت کفش دوزی در تمام نقاط مینمه وجود داشته بیک پیمانه وسـیع از کفش‌های مردانه و زنانه و بچه‌گانه، مسحی، کلوش‌ها به انواع و اقسام متنوعه از حیث فراوانی مواد ساختمانی ذریعه کارگران آن تهیه شده و مورد استعمال قرار میگیرد.

بوت دوزی و موزه دوزی: صنعت بوت دوزی و موزه دوزی نیز دین اواخر تعمیم و رواج خوبی یافته این صنعت در میمنه و اندخوی بیتشر عمومیت داشته از چرم داخلی و خارجی و پوست‌های آهو و غیره بوت، موزه، نیم ساق، ساقدار، بوت موزه و سلیپر، چپلی، مسـحی و سرپائی را بدکان‌های شخصی خود ذریعه ماشین می‌دوزند.

سراجی: یک عده مردم در میمنه و اندخوی و بعضی مواضع دیگـر بـه صـنعت سـراجـی مصروفیت داشته برای ساختن کمربندها، پوش‌های تفنگ، طبراق، بکس، لجام، زین‌های اعلی، قمچین‌ها و غیره آماده‌اند، زین‌های ساخت اندخوی از حیث دوام و محکمی و قشنگی قـابل توصیف است.

استحصال ابریشم: پرورش کرم پیله در میمنه و تمام محلات مـربوط آن مـعمول است در فصل بهار حین نموی برگ درختان توت در هر قریه بصورت وافر کرم پیله را پرورش داده و از آن ابریشم استحصال می‌نمایند و به مصارف لازمه رسانیده و هـم بـه بـازارهـای داخـلی عـرضه می‌دارند. پرورش کرم پیله درین ولا در خانه‌ها ذریعهٔ طبقه اناث تعمیل و اجرا میگردد. عطاران ماهر از گل گلاب و غیره گلهای اهلی و وحشی، نعناع، بادیان، جوانی و غیره نباتات عرق کشیده در بوتل‌ها برای خواهشمندان عرضه می‌دارند.

قنادی: شیرنی پزی هم در میمنه رواج داشته از شکر شیرینی‌های متنوعه را از قبیل نقل، لوز دشلمه رنگارنگ، حلویات مغزی، حلویات ساده، کیک، کلوچه، انواع مربا، شربت، شیریخ و فالوده می‌سازند.

صابون سازی: صابون سازی در شهر میمنه و اندخوی مروج بوده عمومیت دارد، صابون سازان این ولا صابون را از (اشخار) و روغن‌ها و شحوم و تیل زغر، کنجد و غیره مرتب نموده و بازارهای داخلی عرضه می‌دارند. علاوه بر آن از حیث فراوانی مواد لازمه صابون سازی بقریه‌جات هم بقسم خانگی جهت مصارف لازمهٔ فامیلی خودها صابون میسازند.

بعضی صابون سازان ماهر از روغن‌های مناسب بامتزاج عطریات بعضی گلهای خوشبو، صابون‌های اعلی جهت استعمال شستن بدن و روی نیز تهیه می‌دارند.

رنگ ریزی: رنگ‌ریزی در میمنه و مربوطات آن مروج بوده در تمام نقاط میمنه دکان‌های متعدد رنگ‌ریزی وجود داشته عاملان این فن از عهدهٔ رنگ دادن تکه‌های پشمی و نخی و غیره بالوان مختلف بدر شده می‌توانند.

باروت سازی: باروت سازی در اکثر حصص میمنه از قبیل قریهٔ درهٔ زنگ، گرزیوان و قرائی، المار اسلام قلعه، تگاب شیرین و بعضی حصص کوهستانات قیصار، پشتون کوت و غیره مواضع میمنه از حیث وفور مواد ساختمانی آن‌که عبارت از شوره، گوگرد و زغال و غیره است عمومیت دارد.

باروتیکه بقریه درهٔ زنگ گرزیوان ساخته میشود نسبت به باروت‌هائیکه بدیگر مواضع به عمل می‌آید مزیت داشته ترجیح داده میشود.

آتش بازی: صنعت آتش بازی نیر در میمنه رائج بوده در ماه برات و ایام جشن استقلال نیز در معرض نمایش و مورد استعمال قرار میگیرد.

چرم گری (دباغت): صنعت چرم گری یکی از جملهٔ صنائع قدیمه این ولا بوده در اطراف شهر میمنه و بعضی قریه‌های پشتون کوت و اندخوی عمومیت دارد. پوست‌های اشتر، گاو، اسپ، گوسفند، و بز را آش داده احتیاجات اهالی را فراهم می‌نمایند.

آش‌گری درین ولا از حیث فراوانی پوست قره‌قلی و روباه و بغنه و غیره اهمیت زیادی داشته همه وقته مورد توجه تجاران و شرکت‌های ملی که پوست قره‌قلی را صادر می‌نمایند واقع گردیده ازین پیشه بصورت شایاتنی استفاده می‌نمایند.

پوستین دوزی: پوستین دوزی در میمنه و اندخوی عمومیت داشته اکثراً از پوست‌های آش داده‌گی بره روباه، قره‌قلی، سگ آبی، خفک، پلنگ و غیره بصورت معمول جهت حفاظت از سردی زمستان پوستین و پوستنیچه‌های مناسب ترتیب میدهند. نسبت به دیگر پوست‌ها از حیث فراوانی از پوست‌های بغنه بیشتر استفاده می‌کنند.

تیل کشی: تیل کشی نیز از ادوار قدیم در اکثر حصص میمنه معمول و مروج بوده که ذریعهٔ

کارگاهای وطنی که به جهاز مشهور است توسط گاو و اسپ بحرکت آورده از کتان، کنجد، مندو و خشخاش پنبه دانه و غیره تیل خارج نموده برای مصارف تنویر و غیره بکار میبرند و هم از روغن کنجد و خشخاش و غیره در اطعمه نیز استفاده می‌کنند. تفاله آن را که به کنجاره مشهور است جهت خوراکه حیوانات خویش به مصرف می‌رسانند.

صنائع محبس: در محبس میمنه نیز شعبات صناعتی از قبیل بوت دوزی، کلاه دوزی، الاچه بافی، دباغی، و غیره تاسیس گردیده شعبات مذکوره در امور مربوطه خویش پیشرفت شایانی نموده و محصولات خویش را برای استفاده اهالی به پیمانه وسیعی عرضه می‌دارند.

مینو: قریه‌ایست که در ۶۱ درجه ۵۷ دقیقه ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف جنوب شرق قلعه کنگ مربوط حکومت اعلی فراه موقعیت دارد.

مینه: قلعه‌ایست که در ۶۹ درجه - ۵۱ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۷ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف شرق مرکز علی خیل جاجی مربوط ولایت پکتیا موقعیت دارد.

میوند: کوتلیست که در ۶۵ درجه - ۱۵ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۱ درجه - ۴۳ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۹ کیلومتر بطرف شرق جنوبی قریه میوند مربوط حکومت درجه ۴ کشکنخود ولایت قندهار موقعیت دارد.

میوند: قریه‌ایست که در ۶۵ درجه - ۱۰ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۵ دقیقه - ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی بطرف شمال شرق کشکنخود مربوط ولایت قندهار موقعیت دارد. از سمت جنوب باغ حکومتی کشکنخود که بین معبر عمومی قندهار فراه و هرات واقع است یک سرک بطرف شمال جداگردیده بطرف میوند که بفاصله تقریباً ۱۲ کیلومتر دوری دارد میرود.

این موضع همان موضع مشهور است که محاربه بزرگ و فاتخانه افغانها بقوماندانی سردار محمد ایوبخان غازی با قوای استعماری انگلیس بعمل آمده که بشکتست انگلیس‌ها خاتمه یافت امروز بنا بر داشتن مینار یادگار شهیدای جنگ میوند و بعضی آثار قلعه‌های مستحکم آن زمان از جمله آبدات مشهور و معروف قندهار و زیارتگاه افغانهای وطن‌دوست میباشد. درین اواخر حکومت درجه ۴ کشکنخود بنام حکومت میوند تبدیل نام نموده است.

(ن)

ناجو: قریه‌ایست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف جنوب شرق مرکز سمنگان مربوط ولایت مزارشریف واقع در ۶۸ درجه - ۴ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۱۱ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ناحق: قریه‌ایست مربوط حکومت اعلی فراه.

ناخونی: قریه‌ایست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف غرب جنوبی قریه ماشور مربوط ولایت قندهار واقع در ۶۵ درجه - ۳۳ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۰ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نادر: قریه‌ایست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف غرب قریه محمد رسول مربوط حکومت درجه ۴ دهله ولایت قندهار واقع در ۶۶ درجه - ۲۵ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نادرآباد: قریه‌ایست بفاصله ۱۷ کیلومتر بطرف شرق شهر میمنه واقع در ۶۴ درجه - ۵۶ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۵۶ دقیقه - ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نادرتپه: قریه‌ایست که نقطه بلند آن در ۶۶ درجه - ۵۱ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف شمال غرب شهر بلخ مربوط ولایت مزارشریف بارتفاع تخمین ۳۶۱ متر موقعیت دارد.

نادرده: قریه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف جنوب قلعهٔ عبدالله مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار واقع در ۶۷ درجه - ۲۱ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۹ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نادرشهر: قریه مخروبه‌ایست بفاصله ۴،۵ کیلومتر بطرف جنوب شهر قندهار واقع در ۶۵ درجه - ۴۲ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۴ دقیقه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نادعلی: حکومتی است درجه ۳ مربوط حکومت اعلی گرشک.

این نام یک منطقه وسیع خرابه زار یک قلعه جنگی جدید ساخت و یک قریه کوچک بلوچی‌ها مربوط حکومت کلان چخانسور فراه را دربرمیگیرد.

نادعلی تقریباً به ۱۲ کیلومتری جنوب قلعهٔ کنگ مرکز حکومت کلان چخانسور واقع در ۶۱ درجه - ۵۰ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد. در سال ۱۹۳۸ ذریعهٔ هیئت فرانسوی حفریاتی بعمل آمد که ذیلا بذکر آن می‌پردازیم: تقریباً در وسط این منطقه تپه بزرگی است که بواسطه سرخی رنگ خشت‌های آبادی‌های قدیمی که هنوز بقایای تهداب دیوارهای آن فرازتپه مذکور موجود است بنام «سرخ داغ» یاد میشود. تقریباً بفاصله ۴۰۰ متر جنوب سرع داغ تپه دیگری است موسوم به «سفید داغ» ارتفاع این تپه تقریباً مانند تپه اول الذکر (۳۰ متر است) و دامنه‌های آن به نشیب پایان شده و در آن قطار خشت‌های خام مشاهده میشود این دو تپه دو نقطهٔ مهمی است که وجود شهر مهم قدیمی را در اینجا یاددهانی میکند. «سرخ داغ» بذات خود اصلا مقبره و «سفید داغ» قلعه جنگی بوده است.

بفاصله ۱۵۰۰ متری جنوب غرب سخر داغ تپه سومی وجود دارد که از حیث بلندی از دو تپه فوق الذکر پست‌تر و از نقطهٔ نظر سطح از آنها وسیعتر است و فراز آن عمارت بزرگ تازه ساختی دیده میشود که عبارت از بالاحصار نادعلی میباشد، به پای بالاحصار خرابه‌های شهر بزرگ عصر اسلامی بشکل مستطیل وسیعی افتاده است.

راهی که فعلا از قلعه «کنگ» بطرف قلعه «فتح» میرود ازین شهر ویرانه عبور میکند و حد بحد بعضی قسمت‌های دیوار خارجی آن بنظر می‌خورد، اینجا را بومی‌ها «دشت مرتضی علی» می‌نامند.

پارچه‌های تیکر براق که روی زمین را پوشانیده ارائه میکند که این شهر اسلامی مانند بسا شهرهای دیگر سیستان بدست تیمور لنگ خراب شده است.

بطرف شرق، شمال و شمال شرق، پارچه، پارچه بقایای دیوارهای شهر قدیمی حد بحد هنوز بجا ایستاده است. این دیوارها از خشت خام ساخته شده بود و از روی ارتفاع فعلی آنها که به ۴-۵ متر میرسد بصورت قیاس گفته می‌توانیم که تعمیرات تدافعی شهر خیلی مهم بوده است.

بطرف شرق «سرخ داغ» بزرگترین پارچه این دیوار قریه کوچک بلوچ موسوم به (قلعه نظرعلی خان) را از وزش بادها نگاه میدارد درین قریه مردمان رشید بلوچی در میان چپرهایی که از شاخهای درختان و گل ساخته شده امرار حیات می‌نمایند. بیشتر بطرف شرق گفته عقب آخرین چپرهای قریه مذکور خرابه‌های شهر قدیمی دیگر افتاده است. وضعیت خرابه‌های شهر با شهر اسلامی «دشت مرتضی علی» فرق دارد. اینجا مانند شهر فوق‌الذکر خرابه‌ها مسلسلا پشت هم نه افتاده‌اند بلکه گاه گاه میدانهای همواری دسته از خانه‌ها را از هم جدا ساخته و گاهی

فراز تپه‌های کوچکی فقط خانه یا رهایشگاه مهم‌تری دیده میشود. دورتر یک سلسله خرابه‌های دیگری وجود دارد که مزراع و کشت‌زارها آنها را از خرابه‌های فوق‌الذکر جدا میکند، از روی بقایای فعلی این شهر که تقریباً از دو تا دو و نیم کیلومتر مربع را در بر میگیرد چنین معلوم میشود که این شهر مانند بسیار شهرهای عصر قدیم در داخل محوطهٔ دیوارهای خود بعلاوهٔ خانه و منازل اهالی باغ‌ها و مزارع هم داشته چنانچه وضعیت شهر بابل هم همین‌طور بوده است.

اغلب عمرانات این شهر که آنرا «زرنج» پایتخت قدیم سیستان میدانند با خشت‌های کوچک پخته ساخته شده بود، در روی زمین از تیکرهای معموله سخر بسیار کم دیده میشود و در میان آنها پارچه‌های خاکی یا سیاه نادر است.

تپه «سرخ داغ»: تپهٔ که تقریباً بیک کیلومتری شرق راهی افتاده که قلعه «کنگ» را بـه قـلعهٔ «فتح» وصل میکند قریب ۲۰۰ متر طول ۵۰ تا ۶۰ متر عرض و ۳۱ متر بلندی دارد. سه رخ آن یعین شرق، شمال و غرب سراشیب و خورده شده معلوم میشود رخ جنوبی آن با نشیب ملائمی پایان میشود.

قلعه آن هموار است. نقطهٔ که برای حفریات انتخاب شد قریب دامنه غربی تپه واقع بود.

اصول حفریات خیلی‌ها ساده و عبارهٔ ازین بود که مرتبه بمرتبه پائین شده و هـر مـرتبه از دیگری ۲- الی ۲ و نیم متر فاصله داشت. بیل‌دارهائیکه در مرتبه پائین قرار گـرفته بـودند بـه ترتیب خاک را به مرتبه‌های فوقانی انداخته می‌رفتند و چون خاک حفریات به سر تپه می‌رسید از بالای جدار عمودی غربی آنرا پائین می‌انداختند. عمق کار در اخیر حفریات به ۱۲ و نیم متر رسید و دو طبقه عمارتی راکه بالای هم آباد شده بودند در بر میگرفت.

باده نمره اول: این عمرانات که فراز قلهٔ تپه واقع و عبارت از آخرین مرحله اشغال آن بود از دست گزند زمان و آسیب روزگار خسارت زیاد کشیده عمارت مذکور بالای تهدابی بنا شده که از خشت‌های خام نیم پختهٔ و پخته تعمیر شده بود و یک سطح غیرمنظمی تشکیل داده بود که از ۳ تا ۴ متر ضخامت داشت. دیوارهای این عمارت هـمه افـتاده و فـقط در قسـمتی کـه ذریـعهٔ حفریات خالی شد پارچه از آن که از خشت خام آباد شده بود دیده مـیشود. در مـجاورت آن بسیار پارچه‌های خشت‌های پخته که بالوان سفید و آبی رنگ شده بود هـم بـدست آمـده‌ایـن خشت‌ها سطح داخلی اطاق را تشکـیل مـیداد. بـفاصلهٔ ۱،۵۰ مـتر بـالای زمـین در ضـخامت خشت‌های نیمه پخته مجراهای آمده هوا کشیده شده بود این مجراها همیشه از شرق بـطرف غرب میرفت و بصورت بیضوی یا مربع شکل بوده اندازه‌های مختلف تقریباً (۰،۳۰ × ۰،۲۰) داشت و روی صفحات داخلی آنرا ورقه گل از سر تا اخیر تهداب فراگرفته بود.

آبادی نمره ۲: در اخیر حفریات بعمق ۷،۷۰ و ۱۲،۵۰ قطارهای خشت خامی پیدا شد که هنوز پائین میرفت. این خشت‌ها با تودهٔ که تشکیل داده بود برای این مقصد بجدار تپه چسبانیده شده بود. دیوارهای خارجی این بنا از خشت‌های خام ساخته شده و اندازهٔ آنها چنین بود (۰،۰۹ × ۰،۳۵ × ۰،۳۵) دیوارهای داخلی آن خشت خام و پخته که اندازهٔ آن (۰،۰۹ × ۰،۲۸ × ۰،۵۷) بود بنا شده بود این دو قسم خشت متناوباً استعمال شده روی تهدابی که ده قطار خشت پخته کار شده بود بنا یافته بود.

وضعیت عمومی عمارت طوری بود که کنج‌های آن بچهار سمت معینه موافقت میکرد و اقلاً دروازهٔ آن قسمتی که حفریات شدهٔ در دیوار جنوب غربی وجود داشت بعد از دروازهٔ اطاق بزرگی می‌آید که در زمین آن خشت‌های خورد و کلان مختلف فرش شده بود بطرف راست دروازه یک کوزه گلی سرخ رنگ معمولی تا گلو در خاک گور شده بود پهلوی کوزه در ضخامت تهداب دیوار مجرای آبی کشیده شده بود.

عصر اول:

تیکرها: تیکرهائیکه مربوط به تازه‌تین عصرها میباشد عبارة از پارچه‌های ظروف معمولی گلی است که بکلی از تزئینات رنگه عاری است. رنگ گل این ظروف نصواری، سرخ یا خاکی است خمیرهٔ آن چندان صاف نمیباشد و لب‌های ظروف مذکور نسبتاً ضخیم‌تر است، کارهای ساخت ظروف با چرخ عملی شده است. در میان ظروف جام‌های که ته آن هموار و دهن آن کمی گشاده و مرتبان‌های که دهن آن مختلف است وجود داشت.

اشیای فلزی: در میان اشیای چودنی سرهای پیکان سه گوشه خیلی مهم است، یکی آنها چون از خود دندانه هم دارد تیرهای عصر سیتی را یاد دهانی میکند دیگر از قسم اسلحه باب نوک خنجر چودنی هم کشف شده است از جمله اشیای خانگی و آرایش سوزنی بافت شده که سر آن هموار و آخر آن مدور میباشد. علاوه برین گوشواره نقرئی بشکل پنجه یا دانه‌های انار هم بدست آمده است.

اشیای سنگی و استخوانی: در روی زمین عمارت نمره اول پارچه‌های ظروف سنگی هم افتاده بود و می‌توان آنها را بقایای بشقاب‌ها و کاسه‌ها و هاونگ‌هائی دانست که از سنگ سخت سیاه یا خاکی تاریک ساخته شده بود. موادیکه برای ساخت این ظروف بکار رفته عموماً خیلی قشنگ است از طرف دیگر با مواظبتی که در تکمیل این ظروف بکار رفته اشیائی بمیان آمده که از هیچ نقطهٔ نظر از بهترین نمونه‌های ظروف سنگی که از ایران پیدا شده پس نمی‌ماند. اشیای استخوانی در اینجاکمیاب بوده و فقط یک پن و یک تکمه بدست آمده.

«عصر دوم»

تیکرها: دین عصر نسبت به عصر اولی تیکرها با اقسام زیاد خود عرض وجود میکند و عبارت است از:

الف- تیکرهای عادی: که با تیکرهای عصر اولی بعضی تشابهاتی بهم میرساند در اینجا مرتبان‌های که از گل زرد یا سرخ گیلاس‌های که تهٔ آن هموار و تزئینات مخطط دارد و آبخوره‌های کوچک خاکی رنگ جام‌ها و سرپوش‌های بزرگ با تزئینات مخطط و بریده بریده کشف شده است.

ب - تیکرهای سرخ: ظروف این دسته کمیاب است و بعضی‌هائی هم که پیدا شده عبارة از طشتک‌های است که تهٔ آن هموار یا کمی برآمده و جدار اطراف آن تنگ یا گشاده میباشد و از خاک میده صاف اما خیلی پخته و لشم ساخته شده و رنگ آن سرخ نصواری نما و شیرچائی میباشد.

ج- تیکرهای خاکی سیاه: نمونه‌های این نوع تیکرها هم مانند دستهٔ (ب) کمیاب است به استثنای بعضی پارچه‌های ظروف دوگلاسی که تهٔ آن هموار است یک جام و پارچهٔ دراز نوله دار که در قبرهای قبرستان نمره (B) سیالک (ایران) زیاد دیده شده چیز دیگری بدست نیامده.

تیکرهای ملون: ظروف مربوط این دسته از خاک‌های ساخته شده که دارای رنگ‌های زرد گلابی و سرخ میباشد. ظروف یک رنگه سیاه یا سرخ کمیاب است. اغلب اوقات در تزئینات ظروف چندین رنگ بکار رفته و صنعت کار کوشش نموده تا رنگ روشن را در مقابل تیره بیاورد چنانچه سفید و زرد متناوباً با سیاه و سرخ کار شده. اختلاف رنگ‌ها زیاد است. بعلاوه الوان فوق‌الذکر رنگ نارنجی با اختلاط سرخ و زرد بدست آورده شده سرخ زردنما و جگری هم دیده میشود. نقشه‌های ظروف مذکور عبارة از اشکال هندسی خیلی ساده است که بدون وجود کدام مایع گلی دیگر که روی آنها زده شده باشد مستقیماً بالای جدار ظروف رسم شده و عموماً بشکل خط‌های دائروی راست یا منحنی مثلث‌ها و دائره‌ها کشیده شده است و رویهمرفته در رسم آنها چندان توجه‌ئی بکار نرفته. از دسته تیکرهای رنگه فقط دو قسم ظروف بدست آمده یکی مرتبان‌های شک برآمده که تنهٔ آن هموار و گردن آن کشاده است و دیگر سرپوش‌های که در وسط خود برجستگی برای گرفتن دارد. در عملیات قالب‌گیری این ظروف شکل مرتبی بخود نگرفته‌اند و پستی و بلندی سطح آنرا بعد از پخته شدن با چرخ یا وسیلهٔ دیگری برابر کرده‌اند و وجود خطوطی این عملیات ثانوی را تائید میکند.

اشیای فلزی:

چودن: در اسلحه باب پیکان باس تیر بشکل برگ بید که در دورهٔ اول دیده نشده زیاد است و پیکان‌های سه گوشه هم ظهور نموده است در میان اشیای که با لباس بکار میرفت باید تکمه‌ئی را ذکر کرد که چهار سوراخ دارد و تهٔ ان گره‌ئی را که از سه ریسمان زده شده است نشان میدهد. از زیورات یک گل کمربند یک پن ساده تکمه‌های نیمه کروی و بازوبندها بدست آمده است.

طلا: از اطاق‌های عمارت نمرده دوم سه چیز طلائی بدست آمده یک دسته پیش قبض بشکل تکمهٔ محدب که به اطراف خود چهار سوراخ دارد. اصلاًاین چیز از چودن ریخته شده و روی آن را کاملاً با یک ورق طلا گلیت نموده‌اند و روی آن شکل بصورت (S) برجسته معلوم میشود. یک صفحه که روی کدام چیزی نصب بده و تزئینات برجسته بشکل مراپیچ دارد. یک پوش یا قطی کوچک.

اشیای سنگی: اشیای سنگی در عصر دوم وجود ندارد تنها چیزیکه پیدا شده عبارة از یک هاونگ کلان و دو دستهٔ آن میباشد.

روابط خارجی و تاریخ: ظروف گلی عصر دوم را نمیتوان به آسانی با اشیای همشکل و شبیه آن که از دوره‌های مدنیت مشترک بدست آمده مقایسه کرد. در قسمت‌های غربی فلات ایران در (Gian III) جیان سوم و جمشیدی سوم کارخانه‌های ظروف سازی محلی مدت کوتاهی ظروف گلی با تزئینات مختلف الرنگ ساخته‌اند ولی الوان مستعلمه و اشکال ظروف آنها کاملا با ظروف و رنگ‌های نادعلی مباینت دارد. از نقطه سنه و تاریخ مدنیت (جیان) مربوط به دو هزار سال قبل از میلاد است و قراریکه پایان تردیده خواهد شد هزار سال از ناد علی پیشتر میباشد. امکان دارد که ظروف گلی مختلف‌الرنگ عمارت نمره دوم مراتب اخیر رویه کار خانه‌های محلی باشد که تاریخ آن بسیار بلند میرود و شاید با ظروف گلی چندین رنگه روسیه جنوبی که الوان روشن در آنها زیاد استعمال شده بی رابطه نباشد ولی این نظریه جز نظریه فرضی نیست که با تجسسات آینده تحقیق خواهد شد. اگر ظروف گلی خاکی سیاه و مخصوصا پارچه نوله آفتابه‌ئی را که در مقابر قبرستان نمره (B) سیالک (Sialk) بکثرت پیدا شده بنظر گرفته شود تاریخ اشیای نادعلی نزدیکتر میشود. زیرا ظروق فوق الذکر سیالک مربوط به قرن ۱۰ یا ۹ ق م میباشد. در قبرستان مذکوره بعلاوه تکمه‌های چهار سوراخه و تکمه‌های نیمه کروی چودنی هم بدست آمده است. در دورهٔ مدنیت «سیالک» همان اصول معماری رواج داشت که در عمارت نمره ۲ نادعلی دیده شد مانند نادعلی در تپه جنوبی سیالک توده

خشت‌های خام و سنگ علاوه شده است تا هم سطح تپه کلان شود و هم قبرستان استحکام پذیرد. چون در سیستان افغانی سنگ نیست عوض آن در عمارت نمرده دوم خشت پخته متناوباً با خشت خام بکار رفته است از طرف دیگر اندازه خشت خام نادعلی و سیالک مساوی است. اما نظریهٔ که تاریخ این دوجارا مباینت میدهد این است که در جریان دورهٔ دوم نادعلی بعلاوه پیگان‌های برگ بید مانند سرهای تیرسه گوشه هم رواج داشته (در مقابل قبرستان نمره B بدست نیامده) چنین معلوم میشود که آبادی نادعلی نسبت به سیالک تازه‌تر باشد و با بلندترین حدی که گرفته میشود از قرن ۸ ق.م تجاوز نکند. از روی احتمالات چنین معلوم میشود که این نوع سرپیکان بهیمن تاریخی به بعضی نقاط دیگر مثل Cis «سیس» ماواری قفقاز، (بغاز –کوی Bogazkeui) (کوردیون Cordion) و تپه (علی شهر) هم پیدا شده باشد این سر پیکان را (یونان و سیتی) گویند و سرزمین اصلی، آن جنوب روسیه است و از آنجا به سائیر نقاط آسیائی انتشار یافته است.

معلومات مربوط عصر اول که با اولین حفریات بدست آمده است خیلی محدود استو از روی تیکرهای معموله راجع به تاریخ تقریبی بنای مذکور نظریه بدست نمی‌آید. استعمال فرش خشت‌های پخته ملون درکف اطاق بدیگر حاها دیده نشده هریک از خشت‌ها روی خود نقشی دارد که همرای تاپه بعمل آمده و با اصول تزئیناتی نقشه‌های دیواری مربوط عصر پارت که در سیستان بمقام «کوه خواجه» دیده شده کاملاً اختلاف دارد. گفته می‌توانیم که اصول فوق بیشتر به عادات و رویهٔ عصر هخامنشی قریب است زیرا در زمان آنها خشت‌های ملون براق در عمرانات شاهی «سوز» و «پرسه پولیس» موارد استعمال زیاد داشته ولی اصول عمرانات خصوصی این عصر کاملاً بر ما مجهول است.

از طرف دیگر چنین معلوم نمیشود که دورهٔ طولانی دو عصر نادعلی را از هم جدا نموده باشد. دیوارهای عمارت نمره دوم تقریباً سه متر ارتفاع خود را حفظ نموده است. پس امکان دارد که عصر اول بقایای عمرانات عصر هخامنشی را نشان دهد و این عصر زمانه را بیاد میدهد که سیستان جزء یکی از نائب الحکومه گی‌های شرقی بوده.

قراریکه فوقاً دیده شد با حفریات سرخ داغ فقط دو عصر اخیر اشغال شدن این تپه وانمود شده است این دو عصر هر دو مربوط به هزار اول ق.م میباشد، در تپه که ارتفاع آن ۳۱ متر است عمق حفرگاه فقط به دوازده و نیم متر رسیده است امکان دارد که منزلگاهای قدیمی‌تر از سطح فعلی جلگه پایان‌تر باشد چنانچه در تپه‌های ایران اغلباً این نظریه به حقیقت پیوسته است. چون

هنوز ۲۰ متر ارتفاع دیگر تپه حفریات نشده فقط از روی رقم ۲۰ متر به جرئت زیاد فرض کرده می‌توانیم که در طبقات تحتانی امکان دارد معلوماتی راجع به ظروف تیکری ۳ هزار و ۴ هزار سال قبل پیدا شده و مسائل ارتباط آن با تیکرهای فلات مرتفعه و وادی سند روشن گردد و در نتیجه یکی از مقاصد اصلی که ما را به حفریات سیستان واداشت برآوده شود.

عجالتاً هم نتائج بدست آمده بسیار مسائل عمده را روی کار می‌آورد که حل آنها به حفریات کامل طبقات این تپه مصنوعی مربوط میباشد که در آینده قریبی موقع مناسب برای ادامه کشفیات بدست آمده و حفریات در یک نقطهٔ مهمی مانند نادلی دوباره شروع شود.

ناراتو (ناریمان): قله‌ایست بفاصله ۳۸ کیلومتر بطرف شرق قریه خواجه قلندر مربوط ولایت هرات واقع در ۶۲ درجه – ۵۹ دقیقه – ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۴۴ دقیقه – ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نارت لچه: قریه‌ایست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف غرب قشله عسکری مربوط حکومتکلان کنرها ولایت ننگرهار واقع در ۷۱ درجه – ۱۹ دقیقه – ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه – ۲ دقیقه – ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نارستان (نهرستان): قریه‌ایست بفاصله ۳۴ کیلومتر بطرف شمال شرق تالقان مربوط ولایت قطغن واقع در ۶۹ درجه – ۴۱ دقیقه – ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه – ۵۸ دقیقه – ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نارکوه: کوهیست بطرف جنوب قریه جوزاری مربوط حکومت اعلی شبرغان واقع در ۶۶ درجه – ۴۵ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه – ۲۹ دقیقه – ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نارگل: قریه‌ایست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف جنوب قریه جلاد مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۶ درجه – ۱۷ دقیقه – ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه – ۲۷ دقیقه – ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

نارگوزائی: قریه‌ایست بفاصله ۳،۵ کیلومتر جنوب شرق گنجی خیل مربوط حکومت درجه ۳ حصارک ولایت ننگرهار واقع در ۶۹ درجه – ۵۲ دقیقه – ۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۱۵ دقیقه – ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نارنگ: قریه‌ایست بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف جنوب غب چغه سرای مربوط ولایت ننگرهار واقع در ۷۱ درجه – ۴ دقیقه – ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۴۵ دقیقه – ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ناری: قریه‌ایست بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف شمال قریه نیشه گام مربوط حکومتکلان کنرهای ولایت ننگرهار واقع در ۷۱ درجه - ۳۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۱۳ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نارین سرای: قریه‌ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف شمال شرق مرکز حکومت درجه ۳ قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه - ۲۰ دقیقه - ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۵ دقیقه - ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

نازک: قریه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شرق خیر آباد مربوط حکومت اعلی بدخشان واقع در ۷۰ درجه - ۵۱ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۵۷ دقیقه - ۱۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نازن: قلعه‌ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف جنوب قریه شاه کین مربوط حکومتکلان ارگون ولایت پکتیا واقع در ۶۹ درجه - ۱۶ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌اللبد شرقی و ۲۲ درجه - ۲۴ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نازیان: دره‌ایست که در قسمت شرقی منطقه شینوار ولایت ننگرهار واقع است. بطرف مشرق آن ددغاره و دوربابا ﷺ و بطرف مغرب آن باندر، عبدالخیل ودی سرک و بطرف شمال آن غنی خیل و شهر بیشپلاق و بطرف جنوب آن سپین غر واقع میباشد. نازیان از نگاه تقسیمات ملکیه علاقه‌داری درجه اول است که بحکومت کلان شینو از ارتباط و از مرکز حکومتکلان ۹ کیلومتر مسافه دارد.

آب و هوا: آب و هوای نازیان در زمستان معتدل و در تابستان بسیار گرم است مردم آن در هر تابستان بغرض رهایش به دامنه سپین غر می‌روند و ایام گرما را در آنجا میگذرانند. در زمستان و بهار باران بایده و بعضا در زمستان برف نیز می‌بارد.

نباتات: نازیان ازینکه در دامنه سپین غر واقع است بعض ی اوقات در اثر بارانهای شدید سیلاب‌ها از کهسار سرازیر گردیده گل زردرنگ آن بر اراضی پهن میگردد زمین آن کم ولی حاصل خیز است. گندم، جو، جواری بسیار کشت میشود، تمباکوی آن خیلی مشهور میباشد.

صادرات و واردات: از انجا که سپین غر توسط جنگلات مستور است مردم نازیان از چوب آن فایده‌های گوناگون میگیرند و از آن شاه‌تیرها، پایه‌ها و چوب محروقاتی تهیه میکنند و در شهر بیشپلاق و دیگر حاها فروخته و بعوض آن برنج، گندم، جواری و غیره اشیا را وارد میکنند.

قریه‌جات: نازیان دارای هشت قریه مشهور ذیل میباشد: سروبی، ترخه، مورچل، باره‌خیل، للمی، کومو، مندتی، سپینه ژی و غیره.

مکاتب: نازیان سه باب مکتب ابتدائی دارد که یکی بنام دترخی بنو و نخی در قریه ترخه و دیگری بنام دباره خیلو کلیوالی بنونخی و سومی آن دسپینی ژی نبو و نخی در قریه للمی میباشد.

آثار تاریخی: در نازیان در موضعی عقب تالار و قصر نظرجان پنتجاه متر بلند در دامنهٔ کوه آثار عتیقه و تاریخی از قبیل نقش دیوارها و غیره به نظر میخورد. ساکنین اینجا می‌گویند که موضع مذکور تخت سلیمان (ع) و زندان آن بود و همین آثارش باقی مانده است. وقتیکه برف و باران می‌بارد و سنگ و خاک اینجا را سرازیر میکند بچه‌ها و دختران و پیران و جوانان عادتاً خود را بدانجا میرسانند و مروارید، نگین، مهره، ظروف گلی، پیکان و کراد و تبر و غیره اشیا را می‌یابند. البته بعد ازینکه تحقیقات علمی و فنی صورت گیرد کیفیت آن واضح خواهدشد.

مزارات: مزارات معروف نازیان قرار ذیل‌اند: دوربابا علیه الرحمه که مزار و آرامگاه وی در قسمت شرقی دره نازیان میباشد. میاذوب بابا، ملارستم بابا (ع)، ملاجلیل بابا (ع)، سرداربابا و سنگوبابا (ع)، میر اعظم گل بابا (ع)، آخند کاکا و میافقیر بابا(ع)

جنگلات: همه جنگلات دره نازیان طبیعی و خودرواند، اشجار این جنگلات باندازه‌ی انبوه بوده که عبور و مرور مردم از بعضی نقاط آن دشوار است. درین حنگلات اشجار بدر، زیگه ون، نشتر، گوجر پلوخ، ارچه، بلوط و غیره وجود دارد اهالی از چوب این جنگلات در سوخت استفاده نموده علاوتاً چارتراش و زغال بمقدار زیاد تهیه و برای فروش بکابل صادر میگردد و ازین راه عایدات خوبی بدست می‌آورند.

رودبار: منبع رود نازیان از چشمه‌های سپین غر میباشد سمت حرکت این رود در ابتدا بطرف شرق بوده در دهنه نازیان مجرای آن تغیر می‌یابد و بطرف شمال غرب میلان مینماید و سرعت آن خیلی زیاد میباشد و در حصه لال‌مندی مستقیماً بطرف شمال جریان می‌یابد و در موسم طغیان و آب خیزی، که آبش از مصرف زیاد میگردد، در قسمت تبخی (انبارخانه) با دریای کابل و کنر ملحق میشود.

طیور اهلی و وحشی: طیور اهلی آن خروس، ماکیان و کبوتر بوده درین سرزمین بدرستی تربیه و پرورش می‌یابد و طیور وحشی تان کبک، سیسنی، کوک تتی، کوژ طوطی، ککوی، شرکه، چتر، بلبل و عکه میباشد. درین دره بلبلانی وجود دارد که خیلی قشنگ و زیبا و قابل دیدن است.

حیوانات اهلی: حیوانات اهلی این دره حیواناتی است که مردم از آن بطرق مختلف استفاده میکنند از قبیل ماده گاو، نر گاوه، بز، گوسفند، خر، قاطر و غیره این حیوانات در نازیان خیلی زیاد پرورش میشود. زیرا درینجا مراتع و چراگاهی وسیعی وجود دارد.

حیوانات وحشی: حیوانات وحشی نازیان عبارت است از گرگ، پلنگ، شغال، روباه، خرس، شادی آهو و غیره.

حاصلات: مردم نازیان عموماً زراعت پیشه بوده و حاصلات آن گندم، جو، جواری، عدس، لوبیا، تنباکو، کدو و غیره میباشد. خصوصاً تنباکوی دره نازیان از نگاه سنگینی، سکر و نشه شهرت دارد زمین زراعتی دره نازیان خیلی کم و موقعیت ساختمانی آن از ساحل رود خیلی بلند میباشد در بعضی جاها آبیاری آن توسط ناوه‌ها صورت میگیرد. اکثر پلوانهای که میان دو کرد وجود دارد از پنجاه متر بلندتر است و همه پلوانهای کردها بدینطریق ساخته شده است.

ساختمان و آبادی اراضی زراعتی اینجا از زمانه‌های قدیم الی حال چنین صورت میگیرد که اولا بارهای بزرگ را از سنگ میسازند و بعد بهر صورتیکه امکان دارد خاک را بدانجا نقل داده و در عقب سنگ‌ها زمین زراعتی را آباد میکنند این سیستم اکنون نیز جریان دارد.

ناسوخیل: قریه‌ایست بفاصله ۶،۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه ادن خیل (دیله) مربوط حکومتکلان کتواز حکومت اعلی غزنی واقع در ۶۸ درجه – ۱۱ دقیقه – ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه – ۳۶ دقیقه – ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ناشو: قریه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف جنوب قریه کنجک مربوط حکومت اعلی گرشک واقع در ۶۴ درجه – ۲۸ دقیقه – ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه – ۲۷ دقیقه – ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ناصر: قریه‌ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر طرف غرب گنجی خیل مربوط حکومت درجه ۳ حصارک ولایت ننگرهار واقع در ۶۹ درجه – ۴۳ دقیقه – ۵۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۱۷ دقیقه – ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ناصر: قریه‌ایست بفاصله ۱۱ کیلومتر بطرف شمال شرق قریه سلیم مربوط حکومت درجه ۴ دهله ولایت قندهار واقع در ۶۶ درجه – ۳۴ دقیقه – ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه – ۱۵ دقیقه – ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ناصرخان: قریه‌ایس بفاصله ۸ کیلومتر طرف شمال مرکز حکومت درجه ۳ قره باغ مربوط حکومتکلان کوهدامن ولایت کابل واقع در ۶۹ درجه – ۱۰ دقیقه – ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۵۵ دقیقه – ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ناصرگل‌خان: قریه‌ایست بفاصله ۳ کیلومتر بطرف شرق گنجی خیل مربوط حکومت درجه ۳ حصارک ولایت ننگرهار واقع در ۶۹ درجه – ۵۱ دقیقه – ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۱۷ دقیقه – ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ناصرمحمد: قریه‌ایست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف غرب جنوب تخته پل مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه - ۵۴ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱۸ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ناظر: قلعه‌ایست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب غرب شهر گرشک متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه - ۲۱ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۵ دقیقه - ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ناکن قلات: قلعه‌ایست بفاصله ۳۲ کیلومتر بطرف جنوب چخانسو مربوط حکومت اعلی فراه واقع در ۶۲ درجه - ۸ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۵۵ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ناکن قلات: قلعه‌ایست بفاصله ۴۱ کیلومتر بطرف جنوب چخانسو مربوط حکومت اعلی فراه واقع در ۶۲ درجه - ۵ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۵۱ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ناکودک چاپلانی: قریه‌ایست بفاصله ۳ کیلومتر بطرف غرب قریه هند و باغ محله‌جات مبوط ولایت قندهار واقع در ۶۵ درجه - ۳۷ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۲۹ دقیقه - ۲۰ ثانیه عرض‌البلد واقع است.

ناکه کوتل: کوتلی است بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف غرب کوتل خیدی وازه خدران مربوط ولایت پکتیا واقع در ۶۹ درجه - ۱۵ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۲۹ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ناکی: قریه‌ایست بفاصله ۱۶ کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه میدان خولمه منگل مربوط ولایت پکتیا واقع دز ۶۶ درجه - ۵۷ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۲۹ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ناگهان: قریه‌ایست بفاصله ۴،۵ کیلومتر بطرف شمال چهل زینه مربوط حکومت درجه اول دند ولایت قندهار واقع در ۶۵ درجه - ۳۵ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۸ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نان‌دیر: قریه‌ایست بفاصله ۳ کیلومتر بطرف شمال قریه میرانشاه مربوط حکومتکلان خوست ولایت پکتیا که در ۷۰ درجه - ۳ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۶ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نان گراج: موضعیست واقع در ۵۹ کیلومتری شمال تیگری مربوط حکومتکلان لغمان ولایت ننگرهار.

نان گستگل: موضعیست در یک کیلومتری شرق مستو سوم گرام مربوط حکومت کلان کنرهای ولایت ننگرهار.

نانگه ستر کنداو: کوتلیست بفاصلهٔ ۵ کیلومتر بطرف غرب بندر کندو مربوط حکومتکلان شینوار ولایت ننگرهار واقع در ۷۰ درجه - ۳۶ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۷ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نان گی ستاره: قریه‌ایست بفاصله ۵،۵ کیلومتر بطرف جنوب کهی (مرکز حکومتی اچین) متعلق حکومتکلان شینوار ولایت ننگرهار واقع در ۷۰ درجه - ۴۳ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نانی: قریه‌ایست بفاصله ۱۲ کیلومتر طرف شمال شرق قریه آب‌بند مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۱۱ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۹ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

نانی: کوتلیست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال شرق قریهٔ وره لعل پوره مربوط حکومت درجه اول کامه ولایت ننگرهار واقع در ۷۱ درجه - ۵ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۵ دقیقه - ۲۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نانی غوند: کوه‌بچه‌ایست که قلهٔ بلندترین آن در ۶۸ درجه - ۱۷ دقیقه - ۱۰ ثانیه طوالبلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۹ دقیقه - ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ناو: قریه‌ایست بفاصله ۳۰ کیلومتر بطرف جنوب مرکز حکومتی جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان واقع در ۷۰ درجه - ۴۷ دقیقه - ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۹ دقیقه - ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ناواد: قریه‌ایست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب مرکز حکومت درجه اول دند ولایت قندهار واقع در ۶۵ درجه - ۳۶ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۴ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ناور (ناهور): نام ناور مربوط بحکومت اعلی غزنی در منطقه هزاره‌جات حکومتی موجود است که به تناسب وسعت حوزهٔ خود نفوسی ندارد. چون ناور اصلا چمنی را می‌گویند که آب‌دران جمع گردیده مراتعی تشکیل بدهد درین منطقه از همین قبیل سرزمینی بوده و محل

علف چر و رهایش، فصول بهار و تموز عده قابل اعتنای از مردم کوچی است لذا از نگاه نظر اداری حکومتی دران تشکیل گردیده. این منطقه که ساحات چمنزار آن طولا از شرق بغرب تخمیناً ۲۵ × ۱۷ کیلومتر میباشد مراتع فیاضی را بوجود آورده علف چر تخمیناً ۴ هزار گوسفند و گاو و مرکب و اسپ و اشتر را تشکیل میدهد. کوچی‌هایکه باین سرزمین مراجعه می‌کنند از مردم ملاخیل، متانی، ناصری، ترکی و خروتی بوده در بهار آن بهزارها خانواده باخیمه و غیژدی دور آن جمع گردیده ذریعه تعلیف حیوانات خود ازان مستفید میگردند. اهالی مسکن‌پذیر اینجا هم چون زمین مزروعی کمتر دارند از درک فلاحت و علی‌الخصوص تربیه گاو شیری امرار حیات می‌کنند. گیاه اینجا برای نموی حیوانات تاثیر خاصی داشته شیر حیوان آن روغن قابل اعتنای دارد.

حدود اربعهٔ این حکومتی: این منطقه که از هر سو با کوهای سر بفلک افراشته احاطه گردیده است. از سوی شرق مربوط است بمنطقه جغتو و از ناحیه غرب متصل است بمالستان و جغتو و از جانب جنوب بکوهای قره باغ و از طرف شمال به صدخانه بی سود (بهسود).

این حکومتی به خود مربوط کدام علاقه‌داری ندارد قراء و قصبات آن قرار ذیل است:

قریه بهره‌گی، قریه قوریه، قریه جوشان، قریه سبرناله، قریه داغ، قریه سراب، قصبه ورکلاخ، قریه آبدره، قریه ارچغو، قریه بوریا و یا خواجه غریبان، قریه بالاگردن و قریه سنگ چپچی. از طرف تمام اهالی مربوط حکومتی ناور یکنفر وکیل انتخاب و بشورای ملی در مرکز فرستاده میشود.

پیداوار: پیداوار زراعتی: گندم، جو، جواری، مشنگ، باقلی، شاخل، عدس، ارزن، ماش، شرشم، شلغم، زردک، کچالو، لوبیا، پیاز، تنباکو، رشقه، شبدر، خصوصاً شلغم این منطقه که مشهور به شلغم هزارگی و کلان‌ترین آن از پیاز کلچه کلانتر نمیشود خیلی خوش‌طعم و بوی بوده هیچ ریشه ندارد.

پیداوار صنعتی: گلیم و برک هزارگی، کمپل‌های چارخانه و سیاه، جاکت و جراب پشمی بعضا صنعت زرگری نیز اینجا رواج دارد.

پیداوار تجارتی: پیداوار تجارتی اینجا علاوه بر مصنوعات فوق پوست و پشم حیوانات، روغن حیوانی نیز از قلمات تجارتی آن است.

پیشهٔ مردم: مردان این منطقه عموماً بدهقانی و تربیه حیوانات اشتغال داشته و بعضاً که به ساخت و بافت گلیم، و بنیان و جراب دست میزنند در آوانی است که از کار دهقانی و تربیه

حیوانات فارغ می‌شوند. مردم اینجا که منسوب بقوم هزاره‌اند مردمان صبور و متحمل و زحمت‌کش‌اند. طبقه نسوان علی‌العموم به تربیه اولاد و تنظیم منزل مشغول بوده ضمناً در کار بافت و ساخت گلیم و برک و جاکت و جراب سهم بارزی دارند جمع کردن شیر و روغن حیوانات نیز مختص باین طبقه است.

حیوانات: حیوانات اهلی اینجا بجز گاومیش که در اینجا تربیه شده نمی‌توانند دیگر کلیه حیوانات اهلی از قبیل گاو، اسپ، اشتر، بز، گوسفند، الاغ عموماً بکثرت و وفرت تربیه میشود زیرا مراتعی که دراینجا موجود است برای تعلیف کلیه حیوانات مساعد است.

حیوانات وحشی: در کوهسار آن آهوی کوهی و خرگوش و از سبوع، گرگ، شغال، روبا و بعضاً پلنگ و خرس سیاه و در همواری تبرغان است.

طیور: طیور اهلی اینجا عبارت از مرغهای خانگی، قاز، فیل مرغ و کبوتر خانگی است. طیور وحشی، اینجا انواع مرغابی، جل، بودنه، گنجشک، سارک، کبک، تیهو، کبوتر وحشی، شاهین و باشه است، چون سرزمین مذکور عبارت از جهیل وسیعی است مرغابی دران کثرت دارد که انواع آنرا بیش از سی نوع شمار میکنند.

نوع اراضی: چون اراضی اینجا عبارت از اراضی اطراف چمن و بعضاً دامنه تپه‌ها و دهن وادی و دره‌ها نسبتاً استعداد زراعتی آن از دیگر حصص هزاره‌جات بیشتر است تا جائیکه هوای سرد و بارانی منطقه مساعد میباشد نباتات و حبوبات مختلفی در اینجا محصول میدهد. تنها حبوب و نباتاتیکه در مناطق بسیار سرد نمیشود در اینجا نمو نمیکند باقی هر نوع نبات و حبوب را می‌توان درینجا زرع و محصول گرفت.

طرز آبیاری: آبیاری این منطقه که ذریعه آب‌های چشمه‌سار و دره‌ها صورت میگیرد آب آن وافر بوده به تناسب اراضی مزروعی آن قلت آب در اینجا حس نمیشود.

آب و هوای این منطقه: چون این منطقه هم یکی از مناطق هزاره‌جات است زمستان برفگیر و درازی دارد هوای بهاران لطیف و خوش‌گوار است.

اشجار و نباتات: از اشجار غیرمثمر بید، چنار، و نیله، و در کوها بعضی درختان وحشی از قبیل بادام و ارغوان که برای سوخت از چوب آن استفاده میشود یافت میشود. از درختان مثمر چیزیکه قابل وصف باشد یافت نمیشود.

ناور عطا محمد: ناوریست که در ۶۴ درجه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۲۲ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شاملی و بفاصله ۲۵ کیلومتر بطرف شرق قریه لندی محمد امین خان مربوط حکومت درجه ۳ گرمسیر حکومت اعلی گرشک وقوع دارد.

ناور قلعه: قریه‌ایست بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف شمال قشله عسکری اسمار مربوط حکومتکلان کنرهای ولایت ننگرهار واقع در ۷۱ درجه - ۲۵ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۸ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ناورگوتل: کوتلیست بفاصله ۱۶ کیلومتر بطر شرق ناور مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه - ۵۴ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۳ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ناوک: کوتلیست بفاصله ۱۲،۵ کیلومتر بطرف شمال قریه پیریان مربوط حکومت اعلی پروان واقع در ۷۰ درجه - ۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۶ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

ناوه: علاقه‌داری‌ایست مربوط حکومت محلی مقر متعلق حکومت اعلی غزنی این علاقه‌داری از ناحیه شمال مربوط است بمضافات و مربوطات علاقه‌داری گیلان حکومتی مذکور و قسماً به مربوطات علاقه‌داری شمل‌زائی حکومت کلان قلات و از جانب غرب به مضافات علاقه‌داری شملزائی مذکور و از طرف جنوب قسماً به علاقه‌داری شملزائی، و قسماً متصل است به علاقه کاکرستان پنبتونستان جنوبی و برخی هم بوازه خوای حکومت کلان کتواز مرتبط و از طرف شرق تماماً به مربوطات حکوت کلان کتواز میباشد.

اهالی آن علاوه براینکه مثل سایر افاغنه سلحشوری را ارثاً ملکه دارند ولی چون این‌ها تقریباً در بین دو قوم مقتدر سلمان خیل و توخی افتاده و از جانبی هم چون به کاکرستان ارتباط دارند بیشتر باستعمال و نگاهداشت سلاح علاقه‌مندی دارند. از همین‌جا است که در هر قریه و قصبه خلاف دیگر مناطق خانواری‌های بسیاری دور هم گرد آمده و تعداد خانوار یکی از قراء تعلقهٔ این علاقه‌داری از هفت، هشت صد خانوار پایان‌تر نیست و قراءای هم است که تعداد خانوار آن از هزرا تجاوز میکند.

قراء و قصبات این علاقه‌داری: قریه زرین‌خیل، قریه ملک دین خان، قریه انگر، قریه ملک دین، قریه خان خیل، قریه سپین تک، قریه خواجر خیل، قلعه عبدالرشید، قلعه محمد عزیزخان، قریه ترهی خیل، قریه خادر خیلان، قریه جمال خیل.

پیشه اهالی: مردان این جا من حیث‌الاکثر بامور دهقانی و تربیه حیوانات و قسماً به تجارهٔ بادام و پوست و پشم حیوانات اشتغال دارند. کمتر کسی به نجاری و آهنگری و یا صنعت دیگری دست میزند. نجاری و آهنگری هم که کسب مذکور را بحیث یک پیشه اختیار کرده غیر از افزار دهقانی از قبیل بیل و اسفار و یا یوغ و کندهٔ قولبه چیزی نمی‌سازند.

طبقه نسوان بجز تربیه اولاد و امور منزل و بعضا بافت و رشت و پشم و ساخت گلیم و دوخت گند و سرآستین (ذریعه ابریشم و کلابتون) پیشهٔ دیگری ندارند. پشم را توسط چرخه تابیده و ذریعه روین و جوهر باب رنگ‌ریزی و برای بافت گلیم بکار می‌برند. در رنگ‌ریزی دو نوع زمچ که یکی را رونه خوری یعنی زمچ روشن و دیگرش را قروتی خوری یعنی زمچی که شکل قروت را دارد نیز بکار می‌برند.

طایفه اناث بعضا در امور زراعت و تربیه مواشی نیز با مردان معاونت می‌کنند جمع‌آوری شیر و روغن حیوانات نیز بعهده این طبقه است.

پیداوار: پیداوار زراعتی: پیداوار زراعتی انیجا عبارت است از گندم، جو، جواری، ماش، مشنگ، لوبیا، عدس، نخود، رشقه، شبدر، تربوز، خربزه، خیار، تره، بادنجان سوسنی، بادنجان رومی، زردک، شلغم کدو، پیاز، کچالو، گل آفتاب پرست، بیدانجیر، ارزن، شرشم و تنباکو.

پیداوار صنعتی: اشیای صنعتی اینجا عبارت از گلیم و گندوسر و سرآستین ابریشم و گلابتون دوزی است. بیل و اسفار را نیز خود میسازند.

پیداوار تجارتی: پیداوار تجارتی اینجا بادام که قلم نخستین آنرا تشکیل میدهد پشم و موی بز و گوسفند، پر مرغابی و پوست سایر حیوانات و بعضاً جوال و گلیم نیز میباشد.

پیداوار معدنی: از معادن در اینجا تا حال چیزی کشف نشده.

نوعیت اراضی: اراضی این علاقه‌داری اکثرا هموار و کم عرض بوده و برای هر نوع زراعت مستعد است آب استاده در همین علاقه داری واقع و اراضی‌ایکه در اطراف این جهیل واقع است استعداد زراعتی آن فوق‌العاده است و هکذا چون آب‌های باران مخلوط با گل مذکور مقداری ازوت و شوره، را هم با خود باین اراضی پخش میکند بعضاً قطعات شوره را تشکیل میدهد مگر چون شورهٔ سطحی است آنهم ذریعه شست و شو پاک و برای زراعت مساعد میگردد.

طرز آبیاری: چون در این منطقه نهر و دریای نگذشه از آبه‌های تحت الارضی استفاده می‌کنند و باز چون اولا اهالی از وسایل تخنیکی امرزو چیزی در دسترس ندارند و از جانبی بطرز موجوده استخراج آب مصارف زیادی را که اکثر از اهالی به تحمل آن قدرت ندارند لذا آبیکه بدست می‌آورند برایشان ناکافی است.

سرکها: سرکی که از مرکز حکومتی باین علاقه‌داری آمده بعد از اینکه این علاقه‌داری را از شمال بجنوب طی میکند از راه سیکرا بحکومت و ازه خوای کتواز می‌گذرد.

حیوانات: حیوانات اهلی: حیوانات اهلی اینجا عبارت‌اند از گاو، بز، گوسفند، الاغ، اشتر، و اسپ. تربیه گوسفند و اشتر در اینجا اکثریت دارد زیرا برای این دو نوع حیوان علف چرهای وسیعی وجود دارد. جهیل آب استاده نیز در همین علاقه‌داری واقع و اهالی‌ایکه در ماحول وحوش آنِ افتاده‌اند چون جهیل مذکور برای تعلیف گاو هم مراتعی بوجود می‌آورد گاو بیشتر تربیه میکند ولی چون-گاو اینجا از همین نسل گاو وطن است نه از نگاه نظر گوشت و نه از رهگذر شیر قابل تعریف است. اسپ اینجا یکنوع جنس مخصوصی است گوشهای تیز و سینهٔ وسعی داشته بسیار تند و تیز میباشد. اشترانیکه در اینجا تربیه می‌شوند بعضی از جنس مشهور بمایه است که مالک دو کوهان بوده قدرت بارکشی آن نسبت باشتران عادی زیادتر است.

حیوانات وحشی: حیوانات وحشی اینجا عبارت از آهوی دشتی و بعضاً در کوها آهوی کوهی نیز یافت میشود. خرگوش و از اسباع گرگ و روباه نیز در اینجا یافت میشود.

طیور: طیور اهلی: طیور اهلی اینجا عبارت از مرغ‌های خسکی نوع خانگی که نه از درک گوشت قابل تعریف‌اند و نه از رهگذر تخم. کبوتر و قاز سفید و درین اواخر نگاهداشت فیل مرغ هم کم کم رواج یافته.

طیور وحشی: از طیور وحشی چیزیکه در اینجا کثرت دارد مرغابی و مختاران یعنی بقره قره است. انواع مرغابی را در اینجا از سی بیشتر شمرده‌اند زیرا در جهیل آب استاده سال دوازده ماه مرغابی موجود بوده روی تپه‌ایکه در بین جهیل مذکور موجود است تخم و چوچه‌کشی نیز می‌کنند مختاران که مرغ دشتی است موسم و فرت آن تیرماه بوده و دارای دو نوع است یکی کلان که همین بقره قره معروف است و دیگر نوع آن خوردتر و کمی از سایره کلانتر است. کبک و تیهو در کوها سایره و جل و بودنه در هموای نیز کثرت دارد.

ناوه: قریه‌ایست بفاصله ۱۷ کیلومتر بطرف شمال غرب قریه تولک مربوط حکومت اعلی غورات واقع در ۶۳ درجه ۱۸ دقیقه ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه ۱۶ دقیقه ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ناوه: کوتلیست بفاصله ۱۱ کیلومتر طرف شرق قریه نارنگ مربوط ولایت ننگرهار که ارتفاع آت‌ن به ۱۹۹۸ متر میرسد واقع در ۷۱ درجه - ۱۱ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۴ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ناوه بارکزائی: علاقه‌داری ثست درجه اول مربوط حکومت درجه ۳ نادعلی مربوط حکومت اعلی گرشک.

ناوه شلمزائی: علاقه‌داری‌ایست درجه ۲ مربوط حکومت درجه ۳ شینکی متعلق حکومتکلان قلات ولایت قندهار.

ناوه غرغره: قریه‌ایست بفاصله ۳۰کیلومتر بطرف شرق پنجاب مرکز حکومتکلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۷ درجه - ۲۰ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۰ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ناوه گل: قریه‌ایست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب غرب (گردی کج) مربوط حکومتکلان لغمان ولایت ننگرهار واقع در ۷۰ درجه - ۱ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۹ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نائب آباد: قریه‌ایست بفاصله ۲۱ کیلومتر بطرف غرب شمال شهر خلم مربوط ولایت مزارشریف واقع در ۶۸ درجه - ۲۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۶ دقیقه - ۱۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نائب قلعه: قریه‌ایست بفاصله ۷ کیلومتر بطرف شرق قریه مهمند مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه - ۵۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۴ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نایک: قلعه‌ایست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف شرق قلعه خاول مربوط حکومت درجه ۲ بلچراغ متعلق حکومت اعلی میمنه واقع در ۶۵ درجه - ۵۳ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۶ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نجراب (نجرو): نجراب حکومتی است درجه ۴ متعلق حکومتکلان کاپیسا مربوط حکومت اعلی پروران که دارای دره‌های قشنگ و زیبای دیدنی میباشد. بسیاری از سیاحین و شوقمندان مناظر طبیعی افغانستان، از دره‌های نجرو (نجراب) و تمام زیبائی‌های آن خبر ندارند و علت آن هم بجز اینکه راه درستی بان سمت وجود نداشت چیزی دیگری نخواهد بود. حالانکه این دره‌ها یکی از سرسبزترین و شاداب‌ترین حصص وطن عزیز ما بشمار رفته، زیبائی طبیعت را با تمام کرشمه‌های آن درین علاقه می‌توان مشاهده کرد.

خوشبختانه امروز یک جادهٔ موتر رو خوبی تا قلب دره‌های نجرو و تگاب (تگو) امتداد یافته و بنابران سیاحت این منطقه برای هر کس باسانی ممکن و میسر میباشد. این سرک از حصه ده بالی که آخر علاقهٔ کوهستان است، آغاز شده از کوتل سولانک گذشته به مسافه (۵۰) کیلومتر در بین تپه‌های خاکی می‌گذرد و بالاخره به نجرو (نجراب) میرسد. مسافت مجموعی آن از گلبهار (۶۸) کیلومتر میباشد.

نجرو از جملهٔ درههای نشیب شرقی سلسله هندوکش بشمار رفته خیلی شاداب و سرسبز است و به ۶ درهٔ علیحده تقسیم میشود: ۱ـ خارج دره نسبت بـه تـمام درهجآت وسـیعتر و در مدخل تمام درههای دیگر واقع است.

۲ـ دره کلان بطرف چپ، ۳ـ دره بچهغان بطرف راست، ۴ـ درهٔ غوث، ۵ـ درهٔ فرخ شاه، ۶ـ درهٔ بوته.

زمین نجراب برای زراعت بسیار مستعد بوده آب فراوان دارد، غلهجات، حبوبات آن خوب حـاصل مـیدهد. از اشـجار درخت آلو، سـنجد، چـارمغز، چـنار و بـید بـخوبی مـیروید، از خصوصیات زراعتی نجرویکی اینست که زمین آن دو فصله بوده پس از رفع خرمن گندم،عموماً کشت بهاری از جواری و شالی بعمل میآید، بقسمیکه در تمام سال زمینهای نـجرو سـبز و تحت حاصل میباشد. دیگر اینکه در کوهای نجرو، جنگل جلغوزه و بلوط بکثرت یافت میشود، و در زمینهای هموار آن یک قسم درخت جنگلی موسوم به توغ وجود دارد که چوب آن بسیار سخت بوده و برای ساخت بعضی چیزها اهمیت زیاد دارد.

علاوه برین نجرو دارای سابقهٔ تاریخی بوده، در بعضی حصص آن آثار معابد و ستوپههای عصر بودائی با صنایع (گریکوبودیک) کشف شده که بذات خود دارای خصوصیات مـمتازی است و از طرف دیگر این درهها همواره از نقطهٔ نظر حاصلخیزی و مناظر بدیعی خود شهرة داشته بابر درتزک خویش این علاقهٔ رابسیار تعریف کرده، دیگر شـاهان افـغانستان نـیز بـرای تماشای درههای نجرو چند روزی را دران جا بسر رسانیدهاند از سبب فراوانی علف، مواشی در نجرو زیاد بوده حاصلات حیوانی خـیلی بـوفرت پـیدا مـیشود چـنانچه پـنیرهای آن در تـمام افغانستان شهرة دارد.

از درههای مـختلفهٔ نـجرو، راهـای کـوهستانی بـطرف پـنجشیر و نـورستان رفـته است کـه رویهمرفته این علاقه را با سائر درههای هندوکش شرقی اتصال میبخشد سـرک سـمت تگـو (تگاب) ۳ کیلومتر دور از مرکز خارج درهٔ نجرو بطرف راست گشته و تا مرکز تگو ۱۸ کیلومتر میباشد و از آنجا بفاصله ۱۲ کیلومتر دیگر بحصه سروبی به سرک شرقی وصل میگردد. اهمیتی که برای سرک نجرو و تگو میتوان قایل شد اینست که حصص شمالی افغانستان را سر راست و بدون واسطه بکابل به حصص شرقی اتصال میبخشد و از همین جهت سرک مذکور بصورت اساسی تعمیر و پلهای آن از قسم سنگی و آهنی پخته ساخته شده، تا در آینده بتوان مالالتجارهٔ ولایات شمالی را مستقیماً ازین راه بخارج صادر و بالمقابل واردات کارآمد حصص شـمالی را بدون آوردن بکابل بمقامات مذکوره ارسال نمود.

در نجراب دو باب مکتب ابتدائی و چهار باب مکتب دهاتی از طرف وزارت معارف دایر گردیده و یکنفر وکیل از طرف اهالی منطقه نجراب انتخاب و بشورای ملی فرستاده میشود.

نجل: قلعه‌ایست بفاصله ۲۶ کیلومتر بطرف شمال غرب تیکری مربوط حکومتکلان لغمان ولایت ننگرهار واقع در ۷۰ درجه - ۶ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نختر: قلعه‌ایست بفاصله ۸ کیلومتر طرف شرق قریه امروت مربوط ولایت کابل واقع در ۶۹ درجه - ۴۹ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۱ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نخچیرپار: قریه‌ایست بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف غرب کول شیوه مربوط حکومت درجه ۳ اشکاشم حکومت اعلی بدخشان واقع در ۷۱ درجه - ۵ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۲۰ دقیقه - ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نذرداد: قریه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف غرب گنجی خیل مربوط حکومت درجه ۳ حصارک ولایت ننگرهار واقع در ۶۹ درجه - ۴۶ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۷ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نرخ: علاقه‌داری است مربوط حکومتکلان میدان ولایت کابل که از ناحیهٔ شرق مربوط است بقریه‌های امیرخیل، غنداخیل، ابراهم خیل مربوطات میدان و از طرف شمال مربوط است بکوهای بین علاقه‌داری جلیز و نرخ و از جانب غرب اتصال دارد بکوهای بین بیک سمند و از طرف جنوب بکوهای بابوس و اله سنگ وردک.

قراء و قصباتیکه در این علاقه‌داری موجود است: قریه ایدل، قریه صد مرده، قریه عمرخیل، قریه چین زائی، قریه ده خرقه، قریه توکرک، قریه خان جانخیل قریه پیرداد، قریه تاش لغ، قریه اقچی، قریه کریمداد، قریه مارخانه، قریه ده حیات، قریه ده مسلم، قریه کان غیرت، قریه اندر، قریه بینی بادام، قریه اول خیل، قریه درانی، قریه چغر، قریه شاه کابل خورد، قیه شاه کابل کلان، قریه چشمه‌ها، قریه آب دره، قریه قلعه خواجه، قریه شهاب‌الدین، قریه پاتیمور، قریه ماشی خیل، قلعه سنگی.

پیداوار:

پیداوار زراعتی: گندم، جو، جواری، باقلی، مشنگ، عدس، ماش، کلول، شاخل، توربک، کچالو، تنباکو، شلغم، زردک، کدو، بادنجان رومی، بادنجان سوسنی، گال، ارزن، خیار، تربوز و خربزه، رشقه و شبدر.

میوه‌جات: از قبیل توت، زردالو، سیب، آلوبالو، در بعضی حصص آن انگور، و شفتالو نیز میشود. اشجار: عرعر، بید، سنجد، خارچنار، ریمه، نیله چنار، بید جنگلی در کوهسار بطور وحشی بادام و ارغوان نیز می‌روید.

نوعیت ارضی: اراضی این منطقه چون در بین دره‌ها واقع است برای زراعت استعداد قابل تعریفی ندارد چون با هزاره‌جات هم سرحد است هوای آن در اکثر حصص خیلی سرد و برای برخی اشجار و نباتات مساعد نمیباشد.

طرز آبیاری: این علاقه‌داری که اکثراً در دامنه تپه‌ها و بین دره‌ها افتاده قسماً از دریا و باقی از چشمه‌سار و برخی هم از آبهای تحت‌الارضی استفاده می‌کنند قسمت بیشتر آن رود آبی و از قسمت باقیمانده هم اکثراً از آب چشمه‌سار و حصهٔ محدودی کاریز است.

پیشه اهالی: مردان این منطقه بصورت عمومی دهقان پیشه و در عین حال بعضاً حیوان هم تربیه می‌کنند. بعضی اشخاصی هم اگر بامور تجارة دست میزنند توام با همان شغل زمین‌داری است زیرا بحیث پیشهٔ مخصوص آنرا اختیار نمیکنند.

طبقه نسوان: بجز از تنظیم منزل و تربیه اولاد داری شغل قابل ذکری ندارند و بعضاً در امور دهقانی با مردان معاونت می‌کنند جمع‌آوری شیر و روغن حیوانات نیز از تکلیف طبقه نسوان است. ذریعه ابریشم و گلابتون بعضی دوخت‌های از قبیل گند و سرآستین که برای تزئین لباس خود بکار می‌برند از طرف طبقهٔ نسوان ساخته میشود.

حیوانات: حیوانات اهلی اینجا عبارت از گاو، بز و گوسفند است اشتر بحیث تربیه و نسل‌گیری نگاهداشته نمیشود محدودی یافت میشود ولی آنهم برای رفع حاجت بارکشی. الاغ و اسپ نیز در اینجا نگاهداشته میشود.

حیوانات وحشی: از حیوانات وحشی درکوهسار آهوی کوهی و خرگوش و از سبوع گرگ و روباه و بعضاً پلنگ و کفتار نیز دیده میشود.

طیور: طیور اهلی اینجا عبارت از مرغ خانگی و کبوتر و بعضا فیل مرغ و قاز سفید است از طیور وحشی درکوها کبک و تیهو و شاهین و باشه و در همواری جل و بودنه و قره‌قش و کبوتر وحشی در اینجا کثرت دارد.

مزارات:

۱ـ مزار خواجه بلند ولی ۲ مزار چهل گزی باباکه در دشت قیه ده مسلم واقع است. در نرخ علاوه بر تدریس و تحصیلات خصوصی که در مساجد صورت میگیرد یک باب مکتب ابتدائی از طرف وزارت معارف برای تعلیم و تربیه اطفال دائر گردیده است.

نرخ: موضعیست در علاقه چرخ لوگر مربوط ولایت کابل.

نرگسی: قریه‌ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف شمال شرق پیرسرای مربوط حکومت درجه ۳ چمکنی ولایت پکتیا واقع در ۶۹ درجه - ۵۲ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد. درین قریه تربیه زنبور عسل عمومیت زیاد دارد.

نری شیل سر: قلعه‌ایست واقع در ۶۶ درجه - ۴۳ دقیقه - ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱۱ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۱۰،۵ کیلومتر بطرف جنوب شرق قریهٔ وانو که مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار که ارتفاع آن به ۲۴۷۶ متر میرسد.

نریگ: قلعه‌ایست واقع در ۶۹ درجه - ۵۹ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۴۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی و به ارتفاع ۲۵۸۳ متر مربوط ولایت پکتیا میباشد.

نزگان: قریه‌ایست بفاصله ۱۹ کیلومتر بطرف غرب قریه غورات مربوط حکومت اعلی غورات که در ۶۳ درجه - ۳۱ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نشان: قریه‌ایست بفاصله ۲۱ کیلومتر بطرف جنوب شرق شهر هرات واقع در ۶۲ درجه - ۲۰ دقیقه - ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۸ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نشپه: کوتلیست بفاصله ۳۵،۵ کیلومتر بطرف شمال شرق دوه چینه مربوط حکومتکلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۹ درجه - ۸ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۵ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نشیت خار: قریه‌ایست بفاصله ۷۰کیلومتر بطرف شمال شرق قلعه پنجه بکنار شمال دریای پنج متعلق حکومت درجه ۴ واخان حکومت اعلی بدخشان واقع در ۷۳ درجه - ۱۸ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۵۹ دقیقه - ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نشیر: قریه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شرق قریه کور ناور مربوط حکومت درجه ۳ اشکاشم متعلق حکومت اعلی بدخشان واقع در ۷۰ درجه - ۳۱ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۲۵ دقیقه - ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نشین: قریه‌ایست بفاصله ۱۳ کیلومتر بطرف جنوب شرق شهر هرات واقع در ۶۲ درجه - ۲۱ دقیقه - ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۴ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نصرالله: قلعه‌ایست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف جنوب حکومت پغمان مربوط ولایت کابل واقع در ۶۸ درجه - ۵۵ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۳ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نصرت آباد: قریه‌ایست بفاصله ۲۴ کیلومتر بطرف شرق حکومت محلی آقچه مربوط حکومت اعلی شبرغان واقع در ۶۶ درجه - ۲۳ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۵۲ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نظام خیل: قریه‌ایست بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف شمال مرکز حکومتی سروبی مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه - ۵۵ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۱ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نظرخانه: قریه‌ایست بفاصله ۱۷ کیلومتر بطرف جنوب شرق مرکز حکومت کشک مربوط ولایت هرات واقع در ۶۲ درجه - ۳۸ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۷ دقیقه - ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نظرمحمد: قریه‌ایست بفاصله ۱ کیلومتر بطرف شمال شرق قریهٔ مرسین زائی مربوط علاقه داری دامان ولایت قندهار که در ۶۶ درجه - ۷ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۸ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

نعمتی: قریه‌ایست بفاصله ۹ کیلومتر بطرف شرق دولت‌آباد مربوط حکومت اعلی غزنی واقع در ۶۸ درجه - ۴۹ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۳۷ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نغلو: قریه‌ایست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف شمال حکومت سروبی مربوط ویالت کابل واقع در ۶۹ درجه - ۴۴ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۶ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نکه: علاقه‌داری‌ایست درجه ۲ مربوط حکومت درجه ۳ خدوان راساً متعلق ولایت پکتیا.

نگارخانه: قریه‌ایست بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف شمال قلعه فارسی مربوط حکومت درجه اول شین دند ولایت هرات واقع در ۶۳ درجه - ۱۰ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۱ دقیقه - ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نگاه: قریه‌ایست بفاصله ۱۹ کیلومتر بطرف جنوب ده تیتان مربوط حکومت درجه اول شین دند ولایت هرات واقع در ۶۳ درجه - ۵۰ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۳۲ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نمازجای: قریه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف جنوب گلبهار مربوط حکومت درجه ۴ جبل السراج متعلق حکومت اعلی پروران واقع در ۶۹ درجه - ۱۶ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۸ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نمازگاه: قریه‌ایست بفاصله ۲،۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه آدر مربوط حکوت درجه ۳ دایه چوپان متعلق حکومتکلان قلات ولایت قندهار واقع در ۶۷ درجه - ۶ دقیقه - ۵۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۳۴ دقیقه - ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نمازگاه: قریه‌ایست بفاصله ۴۸ کیلومتر بطرف شمال غرب زیباک مربوط حکـومت اعـلی بدخشان واقع در ۷۱ درجه - ۲ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شـرقی و ۳۷ درجـه - ۴۷ دقـیقه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نمازگاه: قریه‌ایست بفاصله ۲۶ کیلومتر بطرف جنوب المر بازار مربوط حکومت اعلی میمنه واقع در ۶۴ درجه - ۳۱ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۲ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نمازی باغ: قریه‌ایست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف جنوب غرب قلعه خواهان بکنار شرقی دریا آمو مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه - ۹ دقیقه - ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۵۲ دقیقه - ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

نمک آو: قریه ایست بفاصله ۴۸ کیلومتر بطرف جنوب غـرب جـبل‌السـراج بکـنار دریـای غوربند مربوط حکومت اعلی پروان واقع در ۶۸ درجه - ۵۶ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۵۱ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نمله: قریه‌ایست بفاصله ۳۶ کیلومتر بطرف جنوب غرب شهر جلال آباد واقع در ۷۰ درجه - ۶ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۸ دقیقه - ۱۵ ثانیه عـرض‌البـلد شـمالی میباشد.

نمله: قریه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال شیوه مربوط ولایت ننگرهار واقع در ۷۰ درجه - ۳۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۷ دقـیقه - ۳۵ ثـانیه عـرض‌البـلد شـمالی میباشد.

نمونیاس (نونیاز): قریه‌ایست بفاصله ۶ کیلومتر طرف جـنوب عـلاقه‌داری چـهار آسـیاب مربوط حکومت درجه ۲ چـهاردهی ولایت کـابل واقـع در ۶۹ درجـه - ۷ دقـیقه - ۲۸ ثـانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۱ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ننگ آباد: قریه‌ایست بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف جنوب شرق شهر هرات واقع در ۶۲ درجه - ۲۲ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۶ دقیقه - ۱۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ننگره: قریه‌ایست بفاصله ۳،۵ کیلومتر بطرف شمال شیوه مربوط ولایت ننگرهار واقع در ۱۰ درجه - ۳۶ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۹ دقیقه - ۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ننگرهار: ننگرهار در تشکیلات مملکتی یکی از ولایات تاریخی مملکت عزیز ما افغانستان و شامل چندین حکومت کلان و محلی و علاقه‌داری است که ذریعه یکی از ولایت و سایر مؤسسات، پلیسی و قضائی، اداری و حسابی اداره میشود. این ولایت تاریخی که محوط قسمت اعظم مناطق شرقی مملکت است چون از یکسو با شعب سطح مرتفع پامیر و از جانبی باکوهای (سپین غر) و سیاه کوه مرتبط و از طرف دیگر قلب آن را سرزمین حارهٔ لغمان و جلال آباد تشکیل نموده آب و هوای مختلفی دارد یعنی درحالیکه مناطق مرکزی آن در زمستان همه آثار بهار را از گل و سبزه، هوا و میوه جلوه میدهد قسمت‌های جنوبی و شمال شرقی آن در گرم‌ترین مواسم سال همه علایم اواخر زمستان و اوایل بهار را نشان میدهد از همین جهت در محصولات زراعتی و پیداوار آن افتراق و امتیازات مختلفی موجود است. در حصص لغمان و مرکز ولایت که هوای اقلیم حاره و بری دارد هرگونه میوه‌جات و محصولات مناطق گرم‌سیر و در مناطق کوهستانی جنوبی و شمال شرقی آن محصولاتیکه در سردترین مناطق بوجود آمده می‌تواند محصول میدهد اهالی ننگرهار علاوه بر عنعنه سلحشوری که یکی از خصایل نژادی افاغنه و باساس ارث مذکوره همه ساکنین این نواحی مالک آن‌اند، مردمان آن در ذکاوت امتیاز خاصی دارند. این منطقه سرزمینی است که در فصل واحدی هوا و آثار همه فصول سال را می‌توان دران مشاهده کرد و محصولات سرزمین‌های حاره و بارده را دران یافت.

حدود اربعه این ولایت: این ولایت از ناحیه شمال قسماً به پنبتونستان و قسماً بحکومت اعلی بدخشان و از جانب غربی بمربوطات ولایت کابل و از طرف جنوب ذریعه سپین غر (سفید کوه) از ولایت پکتیا جدا و از سوی شرق تماماً با پنبتونستان هم سرحد و محدود است.

این ولایت از حکومات و علاقه‌داری‌های ذیل متشکل است:

الف - حکومات کلان:

۱ـ حکومتکلان لغمان که مرکز آن تیگری میباشد.

۲ـ حکومتکلان شینوار که مرکز آن درغنی خیل است.

۳ـ حکومتکلان کنرها که مرکز آن در چغهٔ السرای است.

ب - حکومات محلی:

۱ـ حکومت درجه ۲ قرغه‌ئی مربوط حکومتکلان لغمان.
۲ـ حکومت درجه ۲ نورستان مربوط حکومتکلان لغمان.
۳ـ حکومت درجه ۲ رودات مربوط حکومتکلان شینوار.
۴ـ حکومت درجه ۳ مهمند دره مربوط حکومتکلان شینوار.
۵ـ حکومت درجه ۴ اچین مربوط حکومتکلان شینوار.
۶ـ حکومت درجه ۳ خاص کنر مربوط حکومتکلان کنرها.
۷ـ حکومت درجه ۴ سرکانی مربوط حکومتکلان کنرها.
۸ـ حکومت درجه ۳ برکفر (اسمار) مربوط حکومتکلان کنرها.
۹ـ حکومت درجه ۴ کامدیش (لندی سین) مربوط حکومتکلان کنرها.
۱۰- حکومت درجه ۴ چوکی مربوط حکومتکلان کنرها.
۱۱- حکومت درجه ۴ دره پیچ مربوط حکومتکلان کنرها.
۱۲- حکومت درجه اول خوگیانی راساً مربوط مرکز ولایت ننگرهار.
۱۳- حکومت درجه اول کامه راساً مربوط مرکز ولایت ننگرهار.
۱۴- حکومت درجه ۲ سرخرود راساً مربوط مرکز ولایت ننگرهار.
۱۵- حکومت درجه ۳ حصارک راساً مربوط مرکز ولایت ننگرهار.
۱۶- حکومت درجه ۲ دره نور راساً مربوط ولایت ننگرهار.

ج - علاقه‌داری‌ها:

۱ـ علاقه‌داری درجه اول الینگار راساً مربوط مرکز حکومتکلان لغمان.
۲ـ علاقه‌داری درجه اول الیشنگ راساً مربوط مرکز حکومتکلان لغمان.
۳ـ علاقه‌داری کج عزیز خان مربوط حکومت قرغه‌ئی.
۴ـ علاقه‌داری درجه اول نازیان راساً مربوط مرکز حکومتکلان شینوار.
۵ـ علاقه‌داری درجه اول در بابا راساً مربوط مرکز حکومتکلان شینوار.
۶ـ علاقه‌داری درجه ۲ بتی کوت راساً مربوط مرکز حکومتکلان شینوار.
۷ـ علاقه‌داری درجه اول ده بالا مربوط حکومت رودات.
۸ـ علاقه‌داری درجه ۲ چپرهار مربوط حکومت رودات.

۹ـ علاقه‌داری درجه ۴ لعل پوری مربوط حکومت مهمند دره.

۱۰- علاقه‌داری درجه اول چپه دره راساً مربوط مرکز حکومتکلان کنرها.

۱۱- علاقه‌داری درجه ۲ بادیل یا (نرنگ) راساً مربوط مرکز حکومتکلان کنرها.

۱۲- علاقه‌داری درجه ۲ برگ متال مربوط حکومت کامدیش.

۱۳- علاقه‌داری درجه ۲ دره مزار مربوط حکومت چوکی.

۱۴- علاقه‌داری درجه ۲ پچیر و آگام مربوط حکومت درجه اول خوگیانی.

۱۵- علاقه‌داری درجه ۲ شیرزاد مربوط حکومت درجه اول خوگیانی.

۱۶- علاقه‌داری درجه ۲ گوشته خواجه زائی مربوط حکومت کامه.

۱۷- علاقه‌داری درجه ۲ بهسود مربوط حکومت سرخرود.

۱۸- علاقه‌داری درجه ۲ دره نور مربوط حکومت کوز کنر.

وکلای شورای ولایت ننگرهار:

از تمام حوزه ولایت ننگرهار (بیست نفر) قرار آتی انتخاب و بشورای ملی فرستاده میشود:

وکیل مرکز ولایت ننگرهار (جلال آباد) یکنفر، وکیل خوگیانی یکنفر، وکیل سرخرود یکنفر، وکیل کامه یکنفر، وکیل کنرها یکنفر. وکیل خاص کنر یکنفر، وکیل برکنر یکنفر، وکیل چوکی یکنفر، وکیل دره پیچ یکنفر، وکیل لندی سین یکنفر، وکیل سرکانی یکنفر، وکیل حصارک یکنفر، وکیل لغمان یکنفر، وکیل نورستان یکنفر، وکیل کوزکنر یکنفر، وکیل شینوار یکنفر، وکیل اچین یکنفر، وکیل رودات یکنفر، وکیل مهمند دره یکنفر، وکیل کوچی ننگرهار یکنفر.

پیداوار:

پیداوار زراعتی: گندم، جو، جواری، پنبه، ماش، عدس، حنا، برنج باریک، برنج لک، نیشکر، گل پی، کدو، لوبیا، زردک، شلغم، بادنجان سوسنی، بادنجان رومی، تورائی، خیار، چنبر خیار تربوز، خربزه، بادیان، جوانی، گندنا، بادرنگ، و غیره. دروازهٔ خوگیانی، و ده بالای شینوار یکنوع کجالوی مخصوص که با دیگر کچالوها در طعم و ذایقه امتیاز خاصی دارد پیدا میشود. بیدانجیر و گل آفتاب پرست نیز در همه حصص آن حاصل خوب میدهد یکنوع گیاهی که آنرا سوند میگویند نیز زرع مینماید که تا یکنیم متر ارتفاع و برخی ذریعه ساقه واحدی و بعضاً بدوشاخ بلند میشود وقتی که پخته شد آن را از بیخ درو و باز آنرا چند روز در بین آب میگذارند بعد از اینکه پوست آن پوسید پوست آن را جدا و ازان ریسمان می‌سازند رسمانی که از پوست این گیاه ساخته شود بشرطی که خشک استعمال نشود خیلی دوامدار بوده مقاومت خاصی دارد.

پیداوار صنعتی: در ننگرهار بافت بعضی تکه‌های ابریشمی و لنگی‌های شانه و سر و انواع دستمال و کرباس از قدیم رواج و شهرت دارد ولی در این اواخر ذریعه دستگاهای دستی‌ایکه به توجه حکومت بذریعه خود اهالی خصوصاً در سمر خیل و غیره بکار انداخته شده بهترین کتانی که با کتان‌های خارج از هر حیث همسری کرده می‌تواند، نیز تولید میشود و چون از یکسو در صنعت مذکور توجه خاصی مبذول و از جانبی خود اهالی هم بان علاقه خاصی دارد قابل اعتماد و یقین است.

پیداوار تجارتی: پیداوارتجارتی این سرزمین باستانی اولاً انواع پوستهای خام و نیم پخته بزی و گوسفندی و گاوی و گاومیشی و برخی پوستهای حیوانات وحشی از قبیل پوست روبا و شغال و ثانیاً انواع میوه‌جات ترش و شیرین از قبیل، نارنج، لیمو، سنتره، مالته، گر، برنج باریک، انار بیدانه، عسل، جلغوزه، لوکات، مسته، چوب ارچه و داگه (یکنوع چوب بسیار صاف و محکمی است) چوب بلوط برای سوخت، تکه‌های نخی و ابریشمی و کتان، تربوزه و خربزه و غیره است.

معادن ولایت ننگرهار: در این ولایت معادن که تا کنون از طرف وزارت معدان تدقیقات بعمل آمده قرار آتی است:

بیریل: بیریل در یک کوه واقع دره نور که (کاشمونیت) نام دارد موجود است که بفاصله ۱۸ میل شمال و شمال شرق واقع گردیده. این معدن در ۳۴ درجه - ۴۱ دقیقه عرض‌البلد شمالی و ۷۰ درجه - ۳۲ دقیقه طول‌البلد شرقی در درهٔ سرور که یک شاخ غربی درهٔ نور است موقعیت دارد کاوش‌های کشفیاتی برای بدست آمدن ذخائر بزرگ آن ادامه دارد.

علاوه برین در چپه دره که از معدن دره نور ۷۰ میل فاصله دارد هم رگهای پیک ماتت بیریل از طرف وزارت معادن تحت عملیات کشفیاتی و استخراج قرار داده شده است.

۲ـ تالک این معدن در جانب شمالی سپین غر در منطقه شینوار موجود است. وزارت صحیه برای پودر دی‌دی‌تی سالانه در حدود صد تن استخراج میکند.

۳ **سنگ ابرک:** غیر از معادن فوق ذخائر سنگ ابرک نیز در ولایت ننگرهار وجود دارد.

آبهای معدنی: در چپه درهٔ مربوط حکومت کلان کنرها چشمه آبی است که رنگ آب آن سیاه و بوی زنندی ازاان متصاعد و غیر قابل مشروب است این آب چون گوگرد دارد برای علاج بخارات جلدی استحمام آن تاثیر خاصی دارد.

سرکها:

۱ـ مهمترین شاه راه تجارتی مملکت که از بین این ولایت گذشته راهی است که از مرکز

مملکت بدرایت کرده بعد از اینکه قلب این ولایت را می‌شکافد از طریق بندر دکه و تورخم به پبنتونستان می‌گذرد. این جاده عمومی که یگانه طریق اتصال مملکت از سمت شرقی به پبنتونستان است یکی از شاه‌راهای تجارتی و از نقطه سرحد مرکز ولایت قیر ریزی و پخته کاری شده باقیماندهٔ آن هم تحت ترمیم و تعمیر است.

۲ـ راه دیگری که این ولایت و ولایت پکتیا را با هم متصل می‌سازد راهی است که از طریق حصارک غلجائی به پکتیا گذشته، این راه بجز در موسم سرماهای شدید که در قسمت‌های سپین غر مشکلاتی عائد ترافیک می‌سازد در سایر فصول برای رفت و آمد ترافیک مساعد است.

۳ـ راه دیگری که برای سیر و سفر اهمیت خوبی دارد راهی است که از مرکز ولایت به شینوار گذشته.

۴ـ سرک رسمی که از یکسو برای نقل مواد تجارتی وجود آن ضروری است و از جانبی چون نقاط مهمی از قبیل لغمان و نورستان و حکومت خوگیانی و کاپیسا را بولایت مربوط میگرداند مهم میباشد راهی است که بین جلال‌آباد و حکومت کلان لغمان و ازانجا بحکومات خوگیانی و نورستان و غیره ممتد است. این راه چه از نقطه نظر تجارتی و چه از نگاه نظر سوق الجیشی اهمیت خاصی دارد.

۵ـ راهای فرعی دیگری که از حکومت بحکومتی و یا از مرکز ولایت مستقیماً بحکومت‌های محلی برده شده نیز موجود و ذکر همهٔ آن موجب طوالت مضمون میگردد.

دریاها:

۱ـ دریای کابل: ازین دریا که اصلاً از غرب پغمان سرچشمه گرفته بعد از آنکه دریای لوگر در شمال شینه بان پیوست و ولایت کابل را عقب گذاشت دریای پنجشیر و تگا و نیز در حصهٔ کجی کاشف و هکذا در حصهٔ چارباغ لغمان دریای لغمان که از دریاهای دیگری ترکیب یافته بان ملحق میگردد.

۲ـ دریای کنر: این دریا که از کوهای چترال سرچشمه گرفته وقتی کامدیش، اسمار و پیچ و کنر خاص و شیوه را پیموده در حصهٔ قریه میران بهسود بدریای کابل می‌پیوندد و چون این دریا هم چه از نگاه نظر مناقلات و چه از نقطه نظر آبیاری رول‌های بارزی دارد یکی از دریاهای مهمه مملکت بشمار میرود. بالاخره ازتنگی مهمند گذشته داخل میادین پشاور میگردد.

۳ـ دریای لغمان: این دریا از کوهساران نورستان نبعان و ذریعه دوشاخ علاقه‌داری‌های

الیشنگ و علی نگار را طی و بالاخره در حصه مرکزی حکومت لغمان با هم یکجا و مجدداً نام واحدی به خود گرفته در حدود چارباغ با دریای کابل یکجا میشود.

٤ـ دریای سرخ آب: این دریا که از سپین غر سرچشمه گرفته وقتی، رودات و شینوار و بتی کوت و مهمند دره را طی و آبیاری کرد بدریای کنر می‌پیوندد این دریا که شاید از کدام معدن گل سرخ میگذرد آب آن دائماً سرخ بوده بدون صاف شدن قابل استعمال و نوشیدن نیست این دریا اگرچه بجز در موسم بهار آب ندارد معذالک در حصه آب یاری مواضعی که دران جریان دارد دریای فیاضی بشمار میرود.

٥ـ دریای هزار تاو: این دریا هم که از کوه سفید سرچشمه میگیرد بجز در ایام بهار آبی ندارد. این دریا هم وقتی برخی از حصص خوگیانی و حکومت سرخرود و حصارک غلجائی را طی کرد بدریای کابل می‌پیوندد.

پلها: ١ـیکی از پلهای مهم این ناحیه پل درونته است که از چوب و آهن ساخته شده و سیله ارتباط لغمان و کنرها با جلال کوت میباشد این پل چه از نگاه نظر مناقلات و چه از نقطه نظر سوقیات اهمیت خاصی دارد.

٢ـپلهاییکه به دریای لغمان بسه شده و همهٔ آن پخته و پایهٔ آن گادر است این پل مضافات حکومتی کلان لغمان را با هم ارتباط میدهد.

الف – پل قرغه ئی.

ب – پل جوگی.

ج – دیگ زیارت.

٣ـپلهائیکه بر دریای کنر واقع میباشد این پله همه چوبی میباشد.

الف – پل بریکوت.

ب – پل اسمار.

ج – پل پیچ.

۴ـپلی که بر دریای سرخ آب بسته‌اند این پل که در وسط حکومتی سرخرود افتاده مضافات حکومتی سرخرود را با هم مربوط می‌گرداند این پل ذریعه پایه‌های سنگی و خشت و چونه ساخته شده.

معارف: در ولایت ننگرهار در این اواخر معارف انکشاف خوبی کرده علاوه بر مکاتب ابتدائی و دهاتی‌ایکه در اکثر قصبات پر نفوس هم یکی از این قبیل مکاتب تأسیس گردیده در مرکز جلال آباد دو مکتب عالی لیلیه یکی بنام دارالمعلمین و دیگری هم بنام مکتب میخانیکی و

نیز یکباب مکتب مستورات موجود و پیشرفت محسوسی از معارف در این ولایت موجود است و هکذا در مراکز حکومات کلان یک یک باب مکتب متوسط نیز وجود دارد.

شماره	نوع مکتب	نام مکتب	محل وقوع
۱-	لیسه	تیگری لغمان	مرکز لغمان
۲-	مسلکی	دارالمعلمین	مرکز جلال آباد
۳-	«	مدرسه نجم المدارس	بهسود
۴-	«	دارالحافظه	«
۵-	ابتدائی	سلطان پور سفلی	سرخرود
۶-	«	نمبر ۱ مرکز «	بهسود
۷-	«	دوم « «	مرکز جلال آباد
۸-	«	بلند غز بهسود	بهسود
۹-	«	سلطان پور	سرخرود
۱۰-	«	بالاباغ	بالاباغ سرخرود
۱۱-	«	چهارباغ صفا	سرخرود
۱۲-	«	مندراور لغمان	قرعه‌ئی لغمان
۱۳-	«	چهار باغ لغمان	« «
۱۴-	«	تیگری لغمان	لغمان
۱۵-	«	اسلام آباد	الیشنگ
۱۶-	«	شمسه خیل	«
۱۷-	«	سنگر الینگار	الینگار
۱۸-	«	قلعه آخند	کامه
۱۹-	«	سنگر سرای	«
۲۰-	«	جمالی	کوزکنر
۲۱-	«	دره نور	دره نور
۲۲-	«	دره نور کنرها	نورگل
۲۳-	«	کنر خاص	کنر خاص

-۲۴	«	چوکی کنرها	«
-۲۵	«	نرهنگ	نرهنگم
-۲۶	«	هزار نو	مهمند دره
-۲۷	«	غنی خیل	شنوار
-۲۸	«	کهی	کهی
-۲۹	«	کوت	رودات
-۳۰	«	برو	«
-۳۱	«	چپرها	«
-۳۲	«	حصارشاهی	«
-۳۳	«	حصارک مزینه شنوار	«
-۳۴	«	اشپوله	ده بالا
-۳۵	«	گوشته	کامه
-۳۶	«	ترخه شنوار	نازیان
-۳۷	«	پشه کنرها	سرکانی
-۳۸	«	سپینه ژی	نازیان
-۳۹	«	پایین	ده بالا
-۴۰	«	کجه خوگیانی	خوگیانی
-۴۱	«	وزیری خوگیانی	«
-۴۲	«	توتو	شیرزاد
-۴۳	«	حصارک غلجائی	حصارک غلجائی
-۴۴	«	چغه سرای کنرها	کنرها
-۴۵	«	وته پور کنرها	«
-۴۶	«	بارکندی ننگلام	«
-۴۷	«	وایگل	«
-۴۸	«	نسوان جلال کوت	مرکز جلال آباد
-۴۹	«	اگام	خوگیانی
-۵۰	«	کامدیش	کامدیش
-۵۱	«	کچ عزیز	کچ

شماره	مکاتب دهاتی	نام مکتب	محل وقوع
۱-	«	هده	بهسود
۲-	«	امیرخیل	سرخرود
۳-	«	ثمر خیل	«
۴-	«	زاوه	خوگیانی
۵-	«	جوکان حصارک غلزائی	حصارک
۶-	«	لاجگر	لاجگر
۷-	«	اگام	خوگیانی
۸-	«	مرکیخیل	شیرزاد
۹-	«	پچیر علیا	خوگیانی
۱۰-	«	سید احمد خیل	رودات
۱۱-	«	ده بالای شنوار	«
۱۲-	«	پیشه اچین	
۱۳-	«	لعلپوره	مهمند دره
۱۴-	«	انبارخانه	بتی کوت
۱۵-	«	بتی کوت	بتی کوت
۱۶-	«	هزار نوشنوار	رودات
۱۷-	«	مندتی	نازیان
۱۸-	«	چهاردهن بتی کوت	بتی کوت
۱۹-	«	بتن	اچین
۲۰-	«	اغزی شنوار	رودات
۲۱-	«	چکنور شنوار	مهمند دره
۲۲-	«	درنبد شنوار	نازیان
۲۳-	«	عبدالخیل	اچین
۲۴-	«	لاغر جوی	رودات
۲۵-	«	سرکانی کنرها	واقع سرکانی
۲۶-	«	چپه دره	پیچ
۲۷-	«	شیگل اسمار	اسمار

-۲۸	»	شال شنگر	اسمار
-۲۹	»	میردیش نورستان	کامدیش
-۳۰	»	کامدیش	کامدیش
-۳۱	»	اسلام‌پور	اسلام‌پور
-۳۲	»	کشتوز نورستان	کامدیش
-۳۳	»	منده گل	کامدیش
-۳۴	»	نیک سرک	کامدیش
-۳۵	»	برگ متال	کامدیش
-۳۶	»	افسی	اسمار
-۳۷	»	دان گام کنراه	اسمار
-۳۸	»	مره ور	چغه سرای
-۳۹	»	کتی لغمان	الینگار
-۴۰	»	عمرزائی و دیوه گل	الیشنگ
-۴۱	»	الیشنگ لغمان	الیشنگ
-۴۲	»	منگو	الینگار
-۴۳	»	عبدالرحیم زائی	عبدالرحیم زائی
-۴۴	»	حیدرخانی و کله کوت	قرغه‌ئی
-۴۵	»	کاکج لغمان	کاکج
-۴۶	»	زاخیل کامه	کامه
-۴۷	»	لنده لوچ	کامه
-۴۸	»	ستن درهٔ نور	درهٔ نور
-۴۹	»	کان	رودات
-۵۰	»	تریلی	چپرهار
-۵۱	»	شوکیانی درهٔ نور	درهٔنور
-۵۲	»	بارگام کنرها	اسمار
-۵۳	»	ساوه کنرها	پیچ

حیوانات:

حیوانات اهلی: اگرچه در این ولایت که آب و هوای مختلفی دارد کلیه حیوانات اهلی اعم از گاو، گوسفند، اسپ، اشتر، مرکب و قاطر دران تربیه میشود مگر در اراضی هموار آن که اقلیم حاره دارد از همه جا و همه حیوانات بیشتر گاومیش و در مناطق کوهستانی آن خصوصاً حصص نورستان بز بیشتر تزبیه میگردد. مادگاو اینجا هم که جنس خاصی و بنام ماد گاو کنری است اگرچه کم جثه است از نقطه نظر گوشت قابل اهمیتی نیست ولی از نگاه نظر شیر در خود منطقه قابل وصف است بز اینجا هم که نسل مخصوصی است هم از نگاه نظر شیر و موی و هم از نقطه نظر گوشت قابل توصیف میباشد.

حیوانات وحشی: همان طوریکه آب و هوای اینجا در همهٔ حصص آن یکنوع نیست حیوانات وحشی آن نیز متنوع است. مثلاً شیر و پلنگ و خرس سیاه که در اراضی کوهی و جنگل زار و سرد زنده‌گی میکند در اراضی کوهسار و جنگل زار آن، شغال میمون و آهوی دشتی که در مناطق حاره و مرطوب حیات بسر برده می‌تواند در جنگلات و مناطق هموار و جبه‌زار آن یافت میشود گرگ و روباه و گوسفند کوهی در تمام حصص آن دیده میشود.

طیور: طیور اهلی اینجا عبارت است از ماکیان و خراس خانگی، قاز، فیل مرغ وکبوتر. ماکیان اینجا جنس مخصوصی ندارد در این اواخر دو سه نوع مرغ را تازه پیدا کرده‌اند از قبیل نیلگان سرخ سیاه و ابلق و مرغ‌های فرانسوی و جاپانی که بعضاً از درک گوشت و قسماً از ناحیه تخم قابل اعتنا و بر مرغهای خانگی برتری و مزیت خاصی دارند.

طیور وحشی: از طیور وحشی در اینجا انواع مختلفی یافت میشود. یعنی چه از نوع مرغی که در کوهسار و چه از قبیل آنهائیکه در خشکه و یا جنگل زنده‌گی کرده‌اند می‌تواند در اینجا دیده میشود انواع قاز و مرغابی در دریا و اراضی جبه‌زار وکبک، کبوتر، تیهو، باز و باشه در کوهسار. زاغچه ساج، قره قوش بودنه و انواع گنجشکان، لگ لگ، بقره قره و دراج در اراضی هموار و جنگل زار در مواسم مختلفه بکثرت یافت میشود.

نوعیت اراضی: اراضی ولایت ننگرهار همان طوریکه در آب و هوای و وضع جغرافیائی یک قسمت آن با قسمت دیگرش مانا نیست در نوعیت اراضی آن نیز همین‌طور فرقهای موجود است. زمین‌هائیکه در سواحل دریا و خصوصاً در حصص گرمسیر آن وجود دارد از نوع اراضی رسوبی و چون از وجود گل و لای که در مرور ایام سیلابهای دریا در اطراف آتن پهن و پخش نموده مرکب است خیلی قوی و حاصلخیز بوده برای هر نوع زراعت استعداد دارد. اراضی

دشتی و آن اراضی که در وادی‌ها و دره‌ها افتاده چون ازاین فیض محروم و باصطلاح کم گوشت و برای زراعت کم استعدادتر است. که محتاج معاونت‌های صنعی میباشد.

طرز آبیاری: ای ولایت اکثرا رودابی بوده تنها حصص چپرهار و حکومت رودات و با سول مهمند دره، علاقه‌داری بتی کوت و بعضی حصص اچین از آبهای تحت‌الارضی استفاده می‌کنند. دراین اواخر به توجه حکومت موجوده انهاری برای مشروب گردانیدن هزارها جریب اراضی خارهٔ دشت چوره گلی و غیره سروی گردیده که از دریای کابل و لغمان جدا خواهد شد این انهار و پروژه وقتی که بسر برسد در آبادی و ترقی زراعتی و صنعتی ولایت ننگرهار تأثیر محسوس و بارزی وارد خواهد کرد.

آب و هوا: حصص مرکزی ولایت، اکثر حصص حکومت کلان لغمان، حکومت سرخرود، شیوه، کامه، مرکز کنر خاص حکومت قرغه‌ئی از مناطق حارهٔ این ولایت بوده در تابستان درجه حرارت تا حدود چهل و سه و حتی چهل و پنچ درجه حرارت سانتیگراد صعود میکند. ولی حصص حصارک غلجائی، علاقه‌داری ماماخیل، حکومت خوگیانی، علاقه‌داری‌های پچیروآگام علاقه داری چپرهار، علاقه‌داری ده بالای حکومت رودات قسماً علاقه‌داری اچین و علاقه داری نازیان، علاقه داری علی شنگ، علاقه داری الینگار حکومت نورستان، حکومت کامدیش و علاقه‌داری برگ متال از سرزمین‌های سرد سیر آب بوده در حالیکه در قسمت مرکزی آن درجه حرارت از چهل میگذرد در این ساحات اکثراً هنوز توت پخته نشده وجودرو نگردیده. یک خصوصیت دیگری که در هوای گرمسیر اینجا دیده می‌شود و در دیگر مناطق حارهٔ مملکت نظیر ندارد همان صعود و نزول هوای آن است در شب و روز یعنی درحالیکه درجه صعود و نزول هوا در دیگر مناطق در شب و روز بیشتر از بیست درجه فرق میکند در اینجا فرق آن از ده درجه تجاوز نمیکند.

اشجار و جنگلات: این ولایت خصوصاً مناطق کوهی شمال شرقی و جنوب شرقی آن جنگلات بسیار نافعی از قبیل ارچه، نشتر، بادام کوهی، جلغوزه و بلوط دارد که برای تجارت داخلی و خارجی منبع قابل اعتنای بشمار میرود در سواحل دریا درخت گز که برای تسخین ازان کارگرفته میشود نیز وجود دارد.

میوه‌جات: این ولایت در حصهٔ کمیت و تنوع میوه‌جات نسبت بتمام حصص مملکت پیش قدم است چون آب و هوا و اقلیم مختلفی دارد میوه‌جاتی هم که در اینجا یافت میشود از میوه‌جاتی است که در مناطق اقالیم مختلفه محصول میدهد مثلاً: سیب، انگور، انجیر، انار،

زردالو، آلوچه، شفتالو، ناک، بادام، توت و چارمغز که از میوه‌جات مناطق حاره و معتدله است در اکثر حصص آن استثناءً و در سایر نقاط آن عموماً کثرت دارد. و هکذا لیمو، نارنج، سنتره، چکوتره، مالته، کته، مته، لوکات که در مناطق اقلیم بحری و حاره محصلو میدهد در مناطق مرکزی آن نیز محصول قابل اعتنای دارد.

نباتات وحشی قابل استفاده: گل آفتاب پرست و بیدانجیر را خود زرع نمیکنند طور هرزه و خودرو می‌روید ولی محصول خوبی میدهد. زیره سیاه، اسفرزه، هنگ، خوزه دله، پودینه، گل گاوزبان، گل ختمی، زوف و غیره گیائیکه همه طور دو ابکار می‌روند در اکثر حصص این ولایت یافت میشود.

مزارات معروفه:

۱ـ مزار دوربابا در نازیان اگرچه نام و تاریخی ازین مزار سراغ نمیشودولی اهالی بروحانیت و کرامت آن اعتقاد و اعتماد خاصی دارند حتی کوچی‌هاییکه که برای علف چر حیوانات خود بجاهای دورتری می‌روند اثاثه سنگین بار و خارج از ضرورت آنی خود را در جوار آن گذاشته ماها بعد می‌آیند و آن را می‌برند. مقدور نیست غیری بان دست بزند.

۲ـ مزار متهرلام در قریه دیگ زیارت لغمان که می‌گویند یکی از انبیا علیهم السلام است.

۳ـ مزار نور اسلام که میگویند برادر مهتر لام و منزلیت هم از قبیل مهتر لام برای او اهالی قایل بوده و در علاقه‌داری الینگار مدفون است.

۴ـ مزار فیض آثار حضرت لوط است در قریهٔ شمسه پور سرخرود که او هم یکی از انبیا علیهم السلام است.

۵ـ زیارت میاعلی صاحب است در قریهٔ سمر خیل اگرچه نام و تاریخی ازو کسی سراغ نمیدهد مگر بکرامت و روحانیت او عقیدهٔ خاصی دارند.

۶ـ زیارت میانجی صاحب در شینوار.

۷ـ زیارت آخند موسی صاحب در بتی کوت. این جناب روحانی را یکی از عباد و زهاد صاحب نفس و از سلسلهٔ سادات میگویند. همین اکنون هم اشخاصی بنام احفاد و ذریهٔ او درینجا مسکون و یکی از جملهٔشان صاحب خانقاه و سلسله جنبان طریقت میباشد. ازکرامت و خوارق عادات او قصص و روایات بسیاری شنیده میشود مگر چون درنگاه شرع به منطق مورد اعتقاد شده نمی‌تواند دراینجا از ذکر آن خودداری شد ولی بهر صورت چون اهالی آنجا باو اعتماد و اعتقاد مخصوصی دارند باید او را یکی از اهل الله و روحانیون و صاحب طریقت شمرد.

کوه‌ها: چون کوه‌های این ساحات همه از سطح مرتفع پامیر منشعب گردیده خط سیر شان از شمال بجنوب و بالاخره سپین غر که یکی ار شعب کوه سلیمان است که اولا ولایت ننگرهار را از ولایت پکتیا جدا و ثانیاً بجنوب غرب دور خورده تا دامنه‌های ولایت کابل میرسد. ارتفاع بلندترین قلهٔ آن از سطح بحر (۴۷۵۵) متر بوده و اخیراً مانند دیوار منظمی بین حوزهٔ ننگرهار و کرمه واقع گردیده. رودبار کرمه و معاونین آن که از دامه جنوبی این سلسله کوه منبع میگیرد غنی و آن آبهائیکه از دامنه شمال آن نبعان می‌کنند دریاچه‌های سرخ آب و هزار ناو را بوجود می‌آورد اکثر سطوح این کوه همیشه با برف مستور بوده بهمین نسبت نام سپین غر یعنی کوه سفید را به خود گرفته است. وجه تسمیه نام لوگر را نیز از همین کوه میگویند اقتباس شده چه در پشتوی باستان کوه را گرو همین کوه را لوی گرمینامیده چنانچه تا حال بین احالی نواحی آن بهمین نام شناخته میشود چون این کوه حوزه موجوده لوگر را دربر گرفته لذا حوزهٔ مذکوره را هم در آنوقت حوزهٔ لوی گر میگفته‌اند چون در آخرها به علت نفوذ حروف عربی در بعضی جاها (غ) جای (گ) را گرفته بصورت عمومی لفظ (گر) به (غر) تحول کرده حالا گر راغر میگویند. مگر چون منطقه لوگر بحیث ساحه‌ئی وجود داشته بهمان اسم لوی‌گر باقیمانده ولی این هم چون در محاورات استعمال (ی) لوی قدری ثقیل بوده ازان حذف و تنها کلمات لوگر باقیمانده که آنرا هم تا این وقت‌ها از بی التفاتی کسی لهوگرد و لوگر و برخی لوگر می‌شناسند.

نقاط قابل دید ولایت ننگرهار قرار ذیل است:

۱ـ هده: بجنوب مغرب جلال آباد بفاصله ۱۰ کیلومتر واقع و سرک موتر رو بانجا امتداد یافته یکی از مواضع مهم تاریخی عصر گریکو بودیک افغانستان و از تمدن قدیم بودائیها در آنجا نمایندگی میکند و در اثر حفریات از استوپه‌های آن مجسمه‌ها و غیره آثار تاریخی زیادی کشف گردیده نمونه‌های آن در موزیم کابل، فرانسه، و انگلستان دیده میشود. برعلاوهٔ این به سبب وجود مقبرهٔ جناب ملانجم الدین صاحب مرحوم (موسوم به ملاصاحب هده) که یکی از مشایخ معروف افغان میباشد نزد مسلمانان مقام متبرکی بوده همواره مسلمانان از جاهای دور و نزدیک بزیارت جناب ملاصاحب موصوف آمد و رفت دارند و هم خانقاه آن مرحوم که تحت اداره و نظارت جانشینان ملاصاحب مرحوم اداره میشود مسافرین و مهمانها به بهترین اصولی پذیرائی میشوند.

آثار تاریخی هده: شک نیست که صفحات مشرقی افغانستان در جملهٔ علاقهٔ وسیع گندهارای قدیم که از حواشی پنجاب و کشمیر تا حدود غربی جلال‌آباد امتداد داشته و متضمن

مدنیت عظیم و نفیس یونانی و بودائی (گریکوبودیک) بوده موقعیت ممتازی را حائز بوده است و مخصوصا سرزمین هدهٔ بحیث مرکز مهمی شناخته شده، ابنیه و آبادیهای فراوان و آثار مدنی زیادی را در برداشته که در ظرف چند سال گذشته هیئت‌های عتیقه‌شناسی مختلفه بکشف آت‌ن مبادرت نموده‌اند منجمله کسیکه اولتر از همه در راه روشن ساختن مدنیت تاریخی هده و جمع‌آوری آثار قیمت دار آنجا صرف مساعی نموده «ژول بارتو» عتیقه شناس فرانسوی میباشد که در سال (۱۳۰۲ هـ) مشغول حفریات بوده و بسا ابنیه مهم راکشف و مقدار فراوانی مجسمه‌ها و غیره آبدات تاریخی را جمع‌آوری نموده تصاویر آثار مکشوفه را در یک مجموعه تصاویر بنام «حفریات هده» همراه یک مقدمه که عبارت از معرفی آثار مزبور میباشد نشر کرده است که اینک یک قسمت از مقدمهٔ مزبور درینجا بغرض شناساندن چگونگی آثار تاریخی این منطقه تاریخی وطن یعنی هده اقتباس میشود.

هده از حیث آثار و آبدات تاریخی غنی‌ترین حصص افغانستان بشمار میرود ابنیه و مخصوصا مجسمه بودائی در آن بکثرت یافت میشود.

در حقیقت گویا هده بزرگترین کارگاهای صنعتگری و مجسمه سازی تمام علاقه گنده‌ها را بوده و ازین جهت بهترین آثار صنائع مختلفه یونانی و بودائی در آنجا بمشاده میرسد. مجسمه‌های که از حصص مختلفه هده بدست آمده دارای خصوصیات زیادی میباشد طول قامت بعضی از مجسمه‌های مزبور تا ۲۰ متر نیز بالغ میگردد اما چون جوف آنها خالی بوده جسم هیچ یکی از آنها بحال سلامت حفظ شده نتوانسته است ساختمان هیاکل مزبور بواسطه سنگ سیاه مصنوعی یا گل بعمل آمده و روی آنها را همراه یک ورقه نازک از ماده بشکل مرمر که مرکب از چونهٔ آب رسیده و میده‌گی سنتگ مرمر و گل سفید است اندود نموده‌اند سنتگ سیاه مصنوعی مزبور از یک قسم ریگی ساخته میشد که در نزد علمای طبقات الارض بنام سی والیک Siwalik مشهور است. این ریگ مخصوص شامل معدنیات بسیار خورد خورد سفید رنگی است که آنرا بشکل مخلوط مرچ سیاه و سفید جلوه میدهد از قرار معلوم ریگ مذکور را بواسطه مقدرای گل بهم مخلوط کرده و برای محکم شدن آن کمی گند زردآلو را بکار می‌برده‌اند که بمرورو زمان در اثر ریزش باران به تحلیل رسیده است. طبقه نازک مرمرنمای آت‌ن آستر میکرده و یا عوض چوب فقط یک دسته کاه خشک را برای وصل سر و سینه استعمال می‌نموده‌اند چوبیکه برای این مقصد بکار برده‌اند بیشتر چوب چنار است لیکن در «تپه کافریه» بانس را نیز استعمال کرده‌اند سرهای که روی تنه‌ها وصل شده آنهم اکثرا میانه

خالی بوده ازین جهت تعداد کمی ازان‌ها سلامت بدست آمده است از روی تحقیقاتی که در ساختمان سرهای مکشوفه بعمل آمده میتوان اطمینان داد که ابتدا شکل عمومی سر را همراه گل معمولی یا سنگ سیاه مصنوعی فوق‌الذکر ساخته و بعد روی آن یک طبقه ماده آهکی مرمر مانند را کار کرده، درین طبقه جزئیات چهره را بدقت تمام بوجود آورده‌اند زیرا همیشه قالب داخلی فرورفتگی‌های این مجسمه‌ها در جای چشم یک فرورفتگی خفیفی نشان میدهد که قصدا برای پر کردن حدقه چشم همراه ماده مرمر مانند میگذاشته‌اند و نیز از همین معلوم میشود که صنعتگران هده از داخل بطرف خارج کار میگرده‌اند و باقی گله‌های بسیار بزرگ را بذریعه قالب‌های مخصوص تیار کرده در قالب طبقه طبقه گل چینی سازی را روی هم می‌ریختند تا وقتیکه ضخامت مطلوبه را پیدا میکرد (معمولا یک سانتی متر) و بعد جوف آنرا همراه گل وریگ یاگل پر میکردند این گله‌ها نیز بسیار زودشکن بوده چنانچه باثر اندک صدمه طبقات مذکورد ورقه ورقه جدا میشود صنعتگران هده بفکر محکم ساختن مجسمه‌ها نیز افتاده و بعضا همان قسمیکه در ساختمان استوپه‌ها ترتیب میگرفتند مابین طبقات مختلفه گل مرمر مانند پرکاری جوف داخلی مجسمه‌ها یک طبقه دیگریکه بیشتر قابلیت تورق را داشت اضافه کرده طبقه مزبور را بواسطه نازکی آن همراه یک پارچه پنبه‌ئی در محل آن هموار مینمودند چنانچه نشانی پارچه مزبور هنوز در برخی مجسمه‌ها بمشاهده میرسد. اما عدهٔ زیادی از مجسمه‌ها را نیز پر می‌ساختند مخصوصاً مجسمه‌های کوچک و مجسمه‌های که در استوپه‌ها وصل می‌بود کاملاً پر ساخته میشد تا بدرستی در استوپه که عبارت از یک قسم صفهٔ مخصوص بوده محکم باشد مجسمه‌های بودا راکه برای تزئینات استوپه‌ها ساخته می‌شد غالباً در قالب‌های مخصوص می‌ریختند تا شباهت آن کامل باشد لیکن تنها حصه روی (چهره) را با قالب ساخته باقی حصص از موی گرفته تا لباس عموماً در وقت تر بودن مجسمه همراه دست ساخته میشد. حقیقةً قشنگترین و دلچسپ‌ترین مجسمه‌های کوچک همان‌های بود که برای زینت بخشی صحنه‌ها و آستوپه‌ها بکار میرفت. این مجسمه‌ها را به تعداد زیاد در حصص بالای ابنیه یعنی روی هر منزل آن قرار میدادند و بدبختانه از همین جهت اکثر مجسمه‌های مذکور تلف شده زیرا خرابی ابتدا از حصص بالا شروع شده این مجسمه‌های ظریف و نفیس از ارتفاع زیاد بپایان افتاده پاشان شده است درینجا ناگزیر است تذکر داده شود که علت تلف شدن مجسمه‌های مذکور بیشتر از اثر بی اعتنائی سیاحینی است که وقتاً فوقتاً برای تماشای آثار هده آمده و هر بنای راکه کشف کرده‌اند همان طور سقف آنرا مکشوف گذاشته‌اند چنانچه ابنیه

مذکور در اثر بارندگی و تاثیرات عوامل خارجی مختلفه ویران و مجسمه‌ها و غیره اشیای قیمتدار داخلی آن تلف شده به قسمیکه در پای بنای آستوپه مقدار زیاد تکه‌های مجسمه‌ها بنظر میرسد ولی باز هم یک عده از مجسمه‌های مذکور با وجود افتادن کاملاً سالم مانده و اکنون اسباب تزئین موزه کابل و موزهٔ گیمه فرانسه میباشد. اکنون راجع به سبک مجسمه‌سازی و هیکل تراشی صنعتگران هده چند کلمه تذکار میشود: اولتر از همه اختلاف بارزی مابین نقوشیکه در سنگ ساخته شده و مجسمه‌های که از ماده مرمر مانند فوق تیار گردیده بنظر میرسد در مجسمه‌های اخیر الذکر تناسبات حرکات و چین‌های لباس و غیره نسبت‌های مختلفه کاملا رعایت شده اما برخلاف نقوشیکه در سنگ‌ها ساخته‌اند عدم مهارت صنعتگران را نشان میدهد و اگرچه حرکات تا اندازهٔ شکل طبیعی را دارد اما بالعکس چین و خم‌های چهره و البسه که صنعتگران یونانی مشرب اروپائی در آن مهارت بخرج داده‌اند بصورت غیرطبیعی و دارای خطوط و زوایای غلط و بدنما میباشد. باید دانست سنگهائیکه برای ساختن این اشیا بکار رفته در خود محل یافت نمیشود و ازین قرار بایستی کارگاهای تراش در محل دیگری غیر از هده بوده باشد برای اثبات این نظریه دلیل دیگری در دست نیست مگر اینکه در علاقه هده سنگ و سنگ پاره‌ها و سائر آلاتی که وجود کارگاه سنگ تراشی را در آن حصه نشان بدهد وجود ندارد تنها در یک نقطه بسمت شرقی هده یک سنگ منقوش کشف شده ظاهراً ناتمام به نظر میرسد و تصور میشود که بنائی که سنگ در آن یافت شده جای سنگ‌تراشی بوده باشد اما درینجا هم یک شک پیدا میشود و آن این است که شاید سنگ مذکور در کدام کارگاه سنگ‌تراشی باتمام رسیده و بعدها مردمان کوچی آن را باینجا نقل داده و بقسم سنگ آسیاب از آن کار گرفته باشند و نقوش روی سنگ که اکنون فقط آثار آن بمشاهده میرسد انسان گمان میکند که نیم کاره خواهد بود باثر استعمال زائل شده باشد، چنانچه اگر این نظریه را تصدیق نمائیم پس باید تصور بکنیم که نقوش سنگ مربوز تا فرورفتگی‌های که اشکال اشخاص را از هم جدا می‌ساخت باثر استعمال زیاد سائیده شده و باینواسطه نقوش سنگ مذکور را شبیه یک گرده و یا خاکه ساخته است.

این حجاری‌هائی که روی سنگ سلیت کنده شده مخصوصاً در صورتی بنظر واضح‌تر میشود که بین آنها و مجسمه‌های اروپائی که از گل سفید آهکی (مرمر مصنوعی) بمهارت تمام قالب زده شده است مقایسه بعمل بیاید این شاهکارهای کوچک غالباً سرعت و شتاب زدگی صنعتگران را نشان میدهد که عجله و شتاب مزبور از رهگذر معلومات فنی، اطمینان قدرت دست و تیزی فکر و قابلیت علمی را از طرف صنعتگران ایجاب مینماید، ملاحظه و دقت در

جزئیات این آثار خیلی شگفت‌انگیز است ابرو و مژگان و بروت که بایستی سیاه می‌بود همراه مرکب کشیده شده دورادور موی سر و اتصال گاه مجسمه وصفهٔ که روی آن وصل شده طوق مدوری دیده میشود روه‌های فرو رفتگی گوش و چقوری‌های شقیقه را رنگ سرخ داده‌اند تا برجسته‌تر بنظر بیاید همین قسم چین‌های پیشانی و شقیقه و فرورفتگی‌های رخسار، بینی و حاشیهٔ پشت چشم و زوایای آن و تموجات موها و غیره را عموماً با مادهٔ سرخ رنگی اندود نموده‌اند تا بچشم برجستگی بیشتری پیدا کند مختصر بگوئیم اصول اساسی در ساختمان این مجسمه‌ها عبارت از رنگ کردن یاسایه دادن فرورفتگی‌ها است تاقسمت‌های برجسته مجسم بنظر جلوه کند. اکنون حجاری‌های سنگ سلیت راکه ارزش صنعتی و فنی آن طوریکه دیدیم قابل گفتگو معلوم میشود کنار گذاشته به ملاحظه کله‌های گل سفید آهکی (مرمر مصنوعی) می‌پردازیم: اولتر از همه لازم است این سرها را از هم تشخیص داده به ۴ دسته تقسیم نمائیم: بدرجهٔ اول بوداها و رهبانان بودائی، بدرجه دوم «بودی زاتورها» و بعضی پیشوایان و اجسام معاون بعد ازان اشخاص مختلف صحنه‌های حیات اساطیری و تاریخی بودا از قبیل وفاداران غیر روحانی، انعام دهندگان روحانیون، جنگ جویان و بالاخره اجنه است یا دیوها این تقسیمات بما نظریات و ساختمان‌های مختلفی را معرفی میکند، هر کس میداند که مجسمه بودا همیشه باید مطابق اندازه و رسومی ساخته شود که صنعتگر بکلی ازان خود را خلاصی بخشیده نمیتواند مثلا صرف نظر از (اوسنی زا) یعنی چین سه گانه گردن درزی بی اندازه لبهٔ گوشها رنگ پوست که بوسیله ماده زردی بوجود می‌آید و طریقه‌های مختلفه که برای مجسم ساختن شکن‌ها و تموجات موی سر بکار میرود روی بودا همواره بیضاوی شکل حتی بیضاوی کامل بوده برجسته‌گی‌های رخساره دران نمودار میباشد پیشانی گرد، بینی قلمی مستقیم و نرمه سوراخهای بینی خیلی کم برجسته‌گی دارد. برآمدگی چشم یکی از خصائص دائمی بوده چشمان قوس روی را از طریق معکوس تعقیب مینماید لبها گوشتی و همیشه تقریباً یک تبسم غیرمرئی را نشان میدهد کمان ابرو بمانند خمیدگی استخوان حدقه که ابرو بالای آن طرح شده قوس منظمی دارد بطوریکه با قوس یا زاویه درآمده مژگان بالا متوازی یا تقریباً متوازی میباشد بالجمله چهرهٔ بودا در تمثال‌ها و مجسمه‌ها عموماً خیلی نظری بوده ساختمان هندسی دارد و در حالیکه از نظر مجموعی شکل انسانی را دارا است اما خطوط آن از حقیقت دوری میکند بعضی تفاوت‌های سطحی و خفیف شکل اختلاف کارگاها را نشان میدهد مثلاً زنخ کم و بیش نوک تیز یا پیشانی عریض‌تر شده با اشخاص قصیرالراس طرف توجه رومیها نزدیکی میرساند بالاخره سرهای نیم رخ با بینی کوپان داریکه در بین این دسته مجسمه‌های هده به ملاحظه میرسد،

انسان را بفکر می‌اندازد که بعضی اوقات بسیار بندرت صنعتگر در ساختمان شکل بودا چسان خطوطی را بکار برده که اصلاً از روی کدام نمونهٔ اقتباس گردیده است. در آثار هده با (بودی زاتواها) هم تقریبا همیشه بهمین صورت معامله شده است برای نمایش دادن چنان پیشوایان و اجنهٔ که در عین حال مساوی بودا نیستند باید از دیگر افراد عادی امتیاز داشته باشند. شاهکارهای کلاسیک را دوباره از روی یادداشت و خاطره‌های آنقسم کارگاهای تقلید باید کرد که در آن نفوذ صنائع یونانی بکمال قوت نمودار باشد مثلا در ساختمان هیاکل شخصیت‌های نفیسهٔ هده خطوط مخصوصهٔ صورت اسکندر مقدونی بکار رفته (تصویر ۱) از پیشوایان هده، خصوصیات یکی از افرودیت‌هائی را به خاطر خطور میدهد که نمونهٔهای آن در موزه خانه ناپل ایطالیا بکثرت یافته میشود (تصویر ۲) اگر خواسته باشیم این مطلب را خوبتر ثبت کرده و کشف نمائیم که صنعتگران هده برای نمایش دادن اشخاص مختلفه اشکال قدیمه و صورت‌های مردمان مشهور را سرمشق خود قرار داده و باینقسم آثار بسیار قیمتدار و دلچسبی بوجود آورده‌اند یک نگاه سرسری بر موزه خانه‌های اروپائی انداخته شود کفایت خواهد کرد. شگفت‌انگیزترین چیزیکه درین قسمت بملاحظه میرسد همانا تقلید سر (هومر) شاعر مشهور یونان قدیم است که نسخه اصل آن در موزه خانه ناپل ایتالیا موجود و خطوط ممتازهٔ آن در یکی از هیاکل هده بکمال وضوح نمودار میباشد (تصویر ۳) اکنون بیائیم بهٔ دسته انعام دهندگان و افراد وفادار و غیره روحانی و تمامی اشخاصیکه در صحنه‌های حیات بودا بحث معاون و حاضرباش نشانداده شده و برهمن‌ها و روحانیون و جنگجویان درین قسمت لازم بوده که از روی شکل اشخاص موجود تقلید کرده شود و هم درینجا است که شخصیت صنعتگران با تمامی شکوه و عظمت خود تجلی میکند ساختمان مجسمه‌ها عصبانی‌تر صورت‌ها پیچیده‌تر و مرموزتر بوده، نمایشات قابل تحسینی به چهره‌های اشخاص بخشیده است برجسته‌گی برجسته‌تر شده و وضعیت مجسم ساختن اشخاص از روی تحقیقات عالمانه بعمل آمده و مجموع این خصوصیات خواص بارز صورت‌های این دسته اشخاصی را تشکیل داده با وجود این باریکی‌های جالب توجهی که تصنعاً درین قسم آثار صنعتی شامل کرده میشود نیز از نظر دور نمانده و بسا شواهد قیمت داری نه تنها در قسمت نمونه‌های نژادی یعنی شکل چهره بلکه در طرز لباس، کلاه، زیورات و اسلحه نیز باریکی‌های جالب توجه دلچسبی بملاحظه میرسد. میتوان گفت که این دسته اشکال در عین زمان هم اسناد درجه اول را تشکیل و هم از نقطهٔ نظر صنعت و فن مجموعه مقتدری بشمار میرود.

صنعتگران هده به نمایش دادن هزاران قیافه‌های حیرت‌انگیز و تفسیر تمامی احساساتیکه از

ملاحظه یک چهره انسانی تجلی مینماید اکتفا نورزیده بلکه علاوه برین برای تسکین جوش و شوقیکه به ترسیم اشکال عجیب و غریب داشته‌اند نیز صرف مساعی نموده و درین قسمت چنان یک سلسله عفریت‌های بدقواره انسانی و حیوانی را تصویر کرده‌اند که از تنوع آن حیرت دست میدهد بالجمله باید اعتراف کرد که هیاکل مکشوفه هده از یک یا چند قسم نمونه معین نبوده بلکه مثالهای برجسته بسا سبک‌ها و کارگاهای صنعتی نقاط دور و نزدیک را مقابل نظر مجسم میسازد چنانچه علاوه بر هیاکل کلاسیکی و یکنواخت سبک همان وقت و خود همان موضع، اشکال معموله آسیائی (مرکزی قزل و غیره) اسکندریه، بمبعی، سمرنا (ازمیر) و غیره عمارات به سبک معماری قرون وسطی اروپا بکثرت مشاهده میشود آنچه ازین هم شگفت آورتر معلوم میشود همانا وجود سبک «ریئلیزم» یعنی حقیقت پسندی است که در آثار هده مثال‌های زنده و جالب توجه آن بدست آمده و بعضی از آن مطابق قرن شانزدهم اروپا و برخی دیگر خیلی شبیه حجاری‌های امروزهٔ دنیای غرب میباشد که این دسته اخیر را اگر صنعت گران سبک رئالیزم معاصر اروپا مشاهده کنند فوق العاده دچار وجد و حیرت خواهند شد. از تمامی چیزهای که ذکر کردیم چنین نتیجه میتوان گرفت که سرزمین هدهٔ چنان چهارراهی بشمار میرود که در آن تمامی نظریات علم زیبائی و جمیع فنون مکشوفه با هم ملاقی شده است و نیز باید تذکار نمود که صنائع هده از بعضی جهات مقدمه و پیش‌رو صنعت متوسط و جدیدهٔ اروپا محسوب میگردد ولی من حیث المجموع آنچه از مشاهده آثار تاریخی هده در نظر تجسم مینماید همانا خاصیت یونانی آن است که اساس‌ترین خواص مزبور بشمار میرود بقسمیکه تاثیرات صنائع هندی آنقدر کم معلوم میشود که کشف و درک آن جز با دقت موشگافانه مشکل است این صنعت مخلوط هندی و بودائی با آنکه در حواشی هندوستان ترقی زیادی یافته و برای تزئینات یک مهندسی بودائی خالص بکار رفته معهذا در هده مستقل باقی مانده و با وجود امتزاجاتی که بعدها طبعاً مابین مناطق قدیمه هندی و یونانی و داخل شبه جزیره هند وجود پیدا کرده خصوصیت مشخصیت مقتدر خود را حفظ نموده است آنچه حقیقته قابل حیرت گفته میشود اینست که (فاهین) زائر چینی در اوائل قرن پنج میلادی، مدرسه (کارگاهای) صنعتی هده را در کمال رونق و ترقی مشاهده کرده حالانکه پس از عهد (دیوکلی تین) Dioclitien نه تنها روابط مابین بحر مدیترانه و شرق معطل شده بود بلکه صنعت هیکل تراشی در بحبوحهٔ زوال خود بوده نفوذ یونان (در حالیکه آن اوقات در هیکل سازی‌های اروپا خیلی قوت داشت) از مدت درازی باینطرف از اقطار شرقی معدوم شده بود. راجع به تعین عمر ابنیهٔ هده چندان

مشکلاتی در پیش نبوده اگر بخواهیم از تحقیقات پیچیده صرف نظر کرده یک اثباط عملی را درین زمینه ارائه نمائیم نگارشات زوار چینی که بذات خود دلائل قیمت دارتری بشمار میرود کفایت خواهد کرد. درین مسئله اتفاق حاصل شده که مجموع عمرانات بودائی هده برای ایجاد ساختمان خود چندین قرن وقت گرفته تا بپای تکمیل رسیده است و هرگاه درین باره تردید و تنقیدی بعمل بیاید مشکلات بیشماری را پیش خواهد آورد آنچه در حال حاضر میتوان حدس زد این است که ۵۳۱ بنای مکشوفه هده از جمله همان (۱۰۰۰) ستوپه میباشد که فاهین درسنه (۴۰۰ میلادی) باطراف «نگارها را» و هده تماشا کرده و در حدود سال ۵۳۰ کمی بعد از عبور «سونگ یونگ باثر بیرحمی و وحشت «می هیراکولا» نام ماجراجوی مجار دستخوش ویرانی و فراموشی شده و بالاخره صد سال بعد در حدود (۶۳۰ میلادی) هیوان تسانگ بقایای آن را بازیافته است.

زوار معتبر چینی که پیش از اسلام در ضمن زیارت امکنهٔ بودائی افغانستان را سیاحت نموده‌اند عبارت از سه نفر فوق الذکر یعنی فاهین Fahien سونگ یون Soung youn هیوان تسانگ Hiuan tsang میباشند.

۲ـ سلطان پورسفلی: بطرف غرب جلال آباد بفاصلهٔ تقریباً ۱۱ کیلومتر واقع و مرکز حکومتی سرخرود میباشد. که به سبب وجود چشمه‌ها و باغات قشنگ خود تفرجگاه خوبی بوده چشمه‌های آن نزد اهل هنود مقام متبرکی دارد که در روزهای ویساک (عید مذهبی اهل هنود در اواخر ماه حمل) در باغات آن میله‌ها برپا نموده در چشمه‌های مذکور غسل و آب بازی مینماید.

۳ـ وزیری: بجنوب شرق جلال آباد بفاصله (۲۵) کیلومتر بدامنه سپین غر واقع و یکی از صیفیه‌های نزدیک جلال آباد بحساب میرود که از موضع فتح آباد (۲۰) کیلومتری جلال آباد راه این موضع بطرف چپ جدا و بعد از طی (۵) کیلومتر دیگر بانجا مواصلت مینماید.

٤ـ ماماخیل: طرف مغرب جلال آباد بفاصله تقریبا (۵۰) کیلومتری بدامنهٔ سپین غر واقع و یکی از صیفیه‌های مشهور ولایت ننگرهار بشمار میرود در موسم گرما دوائر حکومتی بانجا نقل میکند که دوکاکین و عمارات جدید برای دوائر رسمی آنجا آباد گردیده دارای یک هوتل و باغ عمومی هم میباشد که مناظر قشنگ و دلفریب آن جالب توجه و از بین موضع هاشم خیل و گندمک (۴۵) کیلومتری جلال آباد بسمت کابل راه این موضع جدا و از سرک عمومی تا موضع مذکور ۵ کیلومتر مسافه باقی می‌ماند.

۵ـ تیگری لغمان: بشمال مغرب جلال آباد در یک وادی سرسبز و شاداب بفاصلۀ تقریبا (۳۰) کیلومتر یک موضع فرحت افزا بوده باغ و قصر مشهور سلطنتی (قلعة السراج) که یکی از تفرجگاهای مشهور این ولایت بشمار میرود، در آنجا آباد گردیده بجنوب مغرب تیگری بفاصله تقریبا ۱۴ کیلومتر مرقد جناب مهتر لام صاحب موضع متبرکه بوده زائرین زیادی همه وقته بزیارت آن مقام متبرک مشرف می‌شوند.

٦ـ اسمار: بشمال مشرق جلال آباد بفاصله تقریباً (۸۰) کیلومتر در ضلع شرقی وادی کنر موقعیت داشته متصل بعلاقۀ سرحدی باجور و راهی که ما را به اسمار میرساند تاپل درونته بسرک کابل مشترک بوده بعد عبور از پل مذکور ۲ کیلومتر هم با سرک لغمان طی مسافه و بعدا سرک لغمان را کنار گذاشته از سمت شمال مغرب یک باره‌گی به سمت مشرق دور مینماید که در اراضی سنگ زار دشت گمبری که (۲۰) کیلومتر طول آن تخمین میشود قطع مسافه نموده به موضع شیوه مقر حکومتی (کوزکنر) مواصلت مینماید.

شیوه بصورت یک شهر کوچکی در دهن درۀ نور بین حصاری محدود بوده بداخل خود بازار مختصری هم دارد که اراضی اطراف حصار سرسبز و شاداب بوده کاملا معمور بنظر می‌آید و از مرکز جلال آباد براه پیاده روی که از بهسود، تنگی (لمندغر) میگذرد (۱۲) کیلومتر مسافه را تا شیوه در بر میگیرد از شیوه به بعد سرک باستقامت شرق در سیر خود ادامه داده بعد از طی مسافۀ تقریباً (۹) کیلومتر بموضع اسلام پور به پوزۀ کوهی بساحل دریای کنر وارد و از آنجا به بعد تا چغه سرای و بریکوت به کنار راست و شمال خط معبر آبرا می‌پیماید. از اسلام پور بفاصله تقریباً (۹) کیلومتر از بین آبادیهای دهن (درۀ مزار) موسوم به (نورگل) گذشته پس از طی تقریباً (۱۸) کیلومتر مسافۀ دیگر بدهن درۀ (دیوه گل) به موضع چوکی مقر علاقه داری محلی آنجا مواصلت و حین عبور از نورگل تا چوکی به انطرف دریا اراضی سرسبز و شاداب کنر خاص مناظر قشنگ و دلفریب را بجلو چشم ناظرین تشکیل میدهد. از چوکی به بعد معبر دریا و خط سرک سمت خود را قدری بطرف شمال تغیر داده بفاصله‌های تقریباً (۹،۶،۲) کیلومتری مواضع بابو، نرنگ، تیشه (ملتقای رودبار اسمارو پیچ) را عبور نموده بمرکز چغه سرای مقر حکومتی کلان کنر مواصلت مینماید. چغه سرای موضع خوش آب و هوا و سرسبزی بوده در جوار عمارت حکومتی دکاکین چندی آباد و هوتلی هم بنا گردیده و دارای باغ عمومی میباشد. از چغه سرای بفاصله ۲ کیلومتر بالاتر در قسمت تنگنای دره بروی دریای پیچ پلی اعمار و سرکی ازان بطرف اسمار گذشته بجانب شرق امتداد یافته است که از اینجا تا اسمار تقریباً (۹)

کیلومتر مسافه و اگر سرک از پل دریای پیچ بطرف اسمار نگذشته خط سیر خود را بهمان سمت تعقیب نماید بعد از طی مسافهٔ تخمیناً (۵۴) کیلومتر بموضع بریکوت مواصلت مینماید.

مسافرین در اثنای سیر و عبور از دره کنر بدو طرف خود بـر فـراز کـوها بـه داخـل درههـا جنگلات بزرگ و وسیعی راکه در بعضی حصص غلو و در بعضی مواضع تنگ میباشد مشاهده و اقسام گلهای خودرو و بتههای خوشبو، اشجار مثمر و غیر مثمر از قبیل نشتر، بلوط، جلغوزه، بادام، جوز، بهی، انگور کوهی و غیره وجود داشته در بین آن حیوانات وحشی مثل خرس، پلنگ و بوزینه بکثرت دیده میشود که اهالی آنها را شکار و پوستهای آنها را بفروش رسانیده و یکی از منابع مهم صادراتی این منطقه را بفروش چوبهای عمارتی این منطقه تشکیل میدهد که همه ساله بصدها هزار درختها قطع و توسط آب دریا به داخل و خارج برای تجارت برده میشود. پرورش زنبور عسل (بحال طبیعی و مصنوعی آن) بکثرة وجود دارد که سالانه یک مقدار زیاد عسل ازین منطقه به داخل و خارج برای تجارة صادر میگردد. اقوامیکه در بین دره و کوهستانات این علاقه مسکن پذیراند پیشهٔ عمومشان غالباً مالداری و تربیهٔ زنبور عسل بوده بز، گوسفند و گاو به پیمانهٔ وسیع در آنجا تربیه میشود. زمین زراعتی در منطقهٔ مذکور بواسطهٔ که وسعت کافی نداشته حاصلات آن رفع ضروریات مسکونین آن را نمیتواند اهالی آنجا غالباً قسمت اعـظم مواد خوراکهٔ خودها را از دیگر جاها وارد میکنند درین منطقه امور زمین داری و غیره را عموماً زنها متکفل و مردها صرف درهنگام رفع حاصلات کمک جزئی مینمایند و بس. زنها توسط تیشههای مخصوص زمین را حفر و قلبه نـموده پس از پـاشیدن تـخم و آبـیاری حـین رسـیدن حاصلات همهٔ آنرا درو و بصورت دستهها و پشتارهها همهٔ آنرا به پشت خود به خرمن جا برده توسط جغل مید، و در اثنای کار و بار زمین داری و غیره اطفال شیرخوار خود را زنان در بین یک کجاوه که از سردوز موی بز ساخته شده میباشد بر دوش خود آویزان مینمایند. چوب و هیزم از جنگل و آب از چشمهها آوردن برای حوائج روزمره نیز توسط زنها و یا اطفال خوردسال بعمل میآید و برای مردها کدام ضرورتی به کار کردن نمیافتد.

پوشاکهٔ اهالی از کرباس وطنی است که با خاکستر رنگ داده عوض کرتی و بالاپوش استعمال و طبقهٔ غربا پوستهای بز را در بر مینمایند و هم بعضاً اطفال صغیرشان تنها به پوشیدن پوست بز اکتفا نموده توان پیراهن و زیرجامه را ندارند.

لباس طایفهٔ نسوان از تکهٔ چیت و یا کرباس رنگه بوده در پاهای خود پای پیچ، در کمر خود یک نوار پهن را میبندند - زیورات شان عبارت از گوشوارههای بزرگ آهنی و یا جستی بوده در

پیشانی خود یک قسم حلقه‌های زنگوله دار را که باصطلاح آنها (مانتیکه) می‌گویند، می آویزند.

شیر، ماشت، دوغ، برنج و نان ارزن خوراکهٔ روزمره شان و پنیر شور یکی از بهترین طعامهای این طبقه میباشد، که در عروسی‌ها اکثراً پنیر را برای مهمانان خود تقدیم مینمایند. خرید و فروش اجناس با پول کمتر رواج دارد و اکثراً به تبادلهٔ گاو، گوسفند و بز صورت میگیرد.

اهالی این منطقه عادات و رواج‌های عجیبی دارند که از همه عجب‌تر در هر سال در مواقع مخصوص بغرض مشق و تمرین مقابله با دشمنان خارج منطقهٔ خود و آموختن اصولات تعرض و مدافعه کمک و همراهی ذات البینی، توسط تیر و کمان و فلاخن جنگ مصنوعی ترتیب و اهالی بدو دسته مخالف هم تفریق گردیده هریک جنبهٔ برای تعرض و مدافعه پلانی ترتیب و بعد بداخل پلان مطروحهٔ خودها به تعرض بر علیه یکدیگر آغاز نموده شبخون می‌آرند، خانه‌های یکدیگر را طعمهٔ آتش و مال یکدیگر را به غنیمت برده فلاخن جنگی، تیر و کمان در بین شان رد و بدل شده اگر کدام یک از آنها جراحت می‌بردارد و یا کشته میشود باصولیکه باید در مواقع خطر بحال شان وارسی مینمودند وارسی بعمل می‌آید. درین موقع زن‌ها هم کمک نموده در سنگرها برایشان نان و آذوقه میرسانند و این جنگ غالباً سه شبانه روز دوام داشته عاقبت به جرح و قتل چند نفر منتهی و خاتمه یافته در نتیجه از رشادت و غالبیت خودها حظ و ذوق می‌برند.

خانه‌های این مردم عموماً از سنگ و چوب ساخته شد، بسیار متین و مضبوط میباشد. بعضاً در لاشه‌های کوه خانهٔ خود را آباد و به واسطهٔ زینهٔ چوبی به آنجا بالا و پایین شده به وقت شب زینه را برمیدارند تا از دشمنان خود بامن بمانند. در داخل خانه‌های خود عموماً بالای چوکیهای چارنوک که از ریسمان و منج یا لخ یا پت بز بافته شد،است می‌نشینند و طعام را بصورت انفرادی بالای میزهای خورد چوبی که خودشان تهیه مینمایند میخورند. صنایع این منطقه که شهرهٔ تجارتی را بخود دارد کلاه، چکمن پشمی و شالهای پشمی است. بر علاوهٔ مواضع متذکره چون شهر جلال آباد به کنار دریای کابل واقعست در همه حصص آن مواضع مناسبی برای شکار ماهی وجود دارد که شایقین آن همه وقته ازان استفاده نموده می‌توانند (جلال آباد در جلد دوم قاموس مفصلاً معرفی شده به آنجا رجوع شود. اما همین قدر گفته شود که در خود جلال آباد بهترین مواضع قابل دید بمشاهده میرسد).

ننگه پور: قریه ایست بفاصله ۲۰ کیلومتر بطرف جنوب شهر جلال آباد مربوط ولایت ننگرهار واقع در ۷۰ درجه - ۲۲ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۶ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نو: قریه‌ایست بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف شرق حکوت اوبه مربوط ولایت هرات واقع در ۶۳ درجه - ۲۰ دقیقه - ۱۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴درجه - ۲۷ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نو: قریه‌ایست بفاصله ۱۹،۵ کیلومتر بطرف غرب رباط غوربند مربوط حکومت اعلی پروران واقع در ۶۸ درجه - ۲۹ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوآباد: قریه‌ایست بفاصله ۹ کیلومتر بطرف جنوب غرب چغه سرای مربوط ولایت ننگرهار واقع در ۷۱ درجه - ۶ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۳ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوآباد: قریه‌ایست در علاقه حکومتی بگرامی مربوط ولایت کابل.

نوآباد: قریه‌ایست بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه خیورس مربوط حکومت اعلی بدخشان واقع در ۷۰ درجه - ۲۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۲۹ دقیقه - ۲۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوآباد: قریه‌ایست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف شمال شرق زیباک مربوط حکومت اعلی بدخشان واقع در ۷۱ درجه - ۲۴ دقیقه - ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۳۲ دقیقه - ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوآباد: قریه‌ایست بفاصله ۲۶ کیلومتر بطرف غرب جرم در درهٔ مربوط حکومت اعلی بدخشان واقع در ۷۰ درجه - ۳۳ دقیقه - ۵۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۶ دقیقه - ۴۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوا: قریه‌ایست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف غرب قریه غور دنگ مربوط حکومت درجه ۲ دهراود ولایت قندهار واقع ۶۵ درجه - ۳۵ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲۴ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نواخیل: قریه‌ایست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف شرق قریه ایوب زائی مربوط حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار واقع در ۶۶ درجه - ۴۵ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۳ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوبالا: قریه‌ایست بفاصله ۴۰ کیلومتر بطرف غرب شهرستان مربوط حکومتکلان دایزنگی ولایت کابل واقع در ۶۶ درجه - ۲۶ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۱ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوبالاچنجر: قریه‌ایست بفاصله ۱۹ کیلومتر بطرف شرق پنجاب مرکز حکومتکلان دایزنگی مربوط ولایت کابل واقع در ۶۷ درجه - ۱۲ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۹ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوبالاسرخ: قریه‌ایست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف شمال شرق قلعه شهرستان مربوط حکومتکلان دایزنگی ولایت کابل واقع در ۶۴ درجه - ۴۸ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۲ دقیقه - ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوبر: قریه‌ایست بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف شمال زیارت موسوم به جان مربوط حکومت درجه ۲ اناردره متعلق حکومت اعلی فراه واقع در ۶۱ درجه - ۳۷ دقیقه - ۴۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۴ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوبریده سرای: قریه‌ایست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف شرق پنجاب مرکز حکومتکلان دایزنگی مربوط ولایت کابل که در ۶۷ درجه - ۸ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۰ دقیقه - ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نوبهار: قریه‌ایست بفاصله ۱۳ کیلومتر بطرف شمال شرق قریه بنو مربوط حکومت درجه ۴ اندراب ولایت قطغن واقع در ۶۹ درجه - ۲۲ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۳۹ دقیقه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوبهار: قریه‌ایست در ده کیلومتری مرکز فراه بشمال فرارود مربوط حکومت اعلی فراه.

نو پائین: قریه‌ایست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف جنوب قریه سرای خواجه مربوط حکومتکلان کوه دامن ولایت کابل واقع در ۶۹ درجه - ۷ دقیقه - ۲۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۳ دقیقه - ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوتوت کوتل: کوتلیست بفاصله ۳ کیلومتر بطرف شمال شرق قرغه مربوط حکومت درجه ۲ یغمان ولایت کابل که در ۶۹ درجه - ۵ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نوچشمه: قلعه‌ایست بفاصله ۱۶ کیلومتر بطرف جنوب غرب منطقهٔ دوآب شاه پسند مربوط حکومت اعلی پروران واقع در ۶۷ درجه - ۴۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌اللبد شرقی و ۳۵ درجه - ۳۲ دقیقه - ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوچه: قریه‌ایست بفاصله ۱،۵ کیلومتر بطرف شرق قریهٔ بازارک مربوط ولایت ننگرهار واقع در ۷۰ درجه - ۳۵ دقیقه - ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۴ دقیقه - ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوچه: قریه‌ایست بفاصله ۷کیلومتر بطرف شمال جبل السراج بین درهٔ سالنگ مربوط حکومت اعلی پروران واقع در ۶۹ درجه – ۱۲ دقیقه – ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه – ۱۴ دقیقه – ۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوخم بره: قله‌ایست بفاصله ۳کیلومتر بطرف جنوب قریه بابه نانک مربوط حکومت درجه ۲ نوزاد متعلق حکومت اعلی گرشک واقع در ۶۴ درجه – ۱۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه – ۹ دقیقه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوده: قریه‌ایست بفاصله ۱۱کیلومتر بطرف شمال شرق شین دند مربوط ولایت هرات واقع در ۶۲ درجه – ۱۵ دقیقه – ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه – ۲۰ دقیقه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوده: قریه‌ایست بفاصله ۱۴کیلومتر بطرف جنوب غرب شهر فراه مربوط حکومت اعلی فراه واقع در ۶۲ درجه – ۲ دقیقه – ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه – ۱۷ دقیقه – ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوده یاده نو: قریه‌ایست بفاصله ۶،۵کیلومتر بطرف جنوب شرق قریه منداب (مندرآب) محله‌جات مربوط ولایت قندهار که در ۶۵ درجه – ۵۷ دقیقه – ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه – ۲۸ دقیقه – ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نورآباد: قریه‌ایست بفاصله ۲۲،۵کیلومتر بطرف شرق شهر آقچه مربوط حکومت اعلی شبرغان واقع در ۶۶ درجه – ۲۱ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه – ۴۹ دقیقه – ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نورزائی: قریه‌ایست بفاصله ۲۲کیلومتر بطرف شمال کشکنخود مربوط حکومت درجه ۴ کشکنخود ولایت قندهار واقع در ۶۵ درجه – ۳ دقیقه – ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه – ۴۸ دقیقه – ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نورستان: قبل از آنکه بمعرفی نورستان آغاز نمائیم بی مورد نیست تذکر داده شود که این مضمون از طرف جی اس روبرت سن عضو انجمن شاهی جغرافیائی لندن که در سال ۱۸۹۰ سیاحتی به نورستان نموده بود نوشته شده که ذریعه بناغلی عبدالغفور خان ترجمان ترجمه گردیده و قبلاً در شماره ۶۷ الی ۷۰ مجله کابل بچاپ رسیده که ازان مجلات اقتباس گردیده و همچنین در مضمون مذکور یک قسمت یادداشت‌های مورخین قبل از روبرتسن علاوه شده و قسمت اخیر که عبارت از عرف و عادات فعلی نورستان است که آقای واله چشم دید خود را

نوشته در سالنامه ۱۳۳۲ بچاپ رسیده ازان اقتباس گردیده است پس در قسمت اول مضمون اگر بعضی جملات بافعال ماضی افاده گردیده مربوط به سنوات ۱۸۹۰ و اظهار تمایم روبرتسن میباشد. اینک باصل موضوع آغاز میگردد.

موقعیت جغرافی: نورستان بین ۳۴ درجه - ۳۰ دقیقه - ۳۶ درجه عرض‌البلد شمالی و بین ۷۰ درجه - ۷۱ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد مشرقی و دارای مساحهٔ تقریباً ۵۰۰۰ (پنجهزار) مربع میل است و از جانب شرق با چترال ووادی کنر از طرف جنوب شرق با وادی کنر از طرف جنوب با علاقه مشرقی افغانستان از سمت غرب با سلسله کوهای وادیهای نجراب و پنجشیر و از جهت شمال با کوهای هندوکش و بدخشان محاط است.

کیفیات سحطی: نورستان مشتمل است بر یک سلسله وادیهای بزرگ که قسمت اعظم آنها عمیق تنگ و پیچاپیچ بوده و سیلابها از یکعدهٔ وادیها و قولها و درهٔ هائیکه صعوبت و باریکی و عمق آن نسبت به وادیهای اول الذکر بمراتب بیشتر است، در آنها فرومیریزد کوهای که وادیهای بزرگ آنرا از هم سوا میکند، همگان دارای ارتفاعی معتنابها و سنگلاخی و صعب المرور است،بدین وجه در زمستان نورستان به یکعده جامعه‌های کوچکی مجزا میگردد که مراوده بین آنها محال میباشد مثلا در وادی «بازگل» در زمستان تمام کوها از برف مستور بوده و یگانه راهی که بتوان ذریعه آن بقبیلهٔ «کتار» متوطنه در قسمت علیای علاقهٔ مزبور رسید،همانا وادی کنر و خاک قبایل «گام» و «مادو گل» میباشد.حال اگر فرضاً یکی ازین دو قبیله با قبیلهٔ «کتار» در نبرد باشد «قبیلهٔ کتار» تا فصل بهار که دره‌ها باز شود از باقی حصص دنیا علیحده خواهد ماند همچنین است حال قبائل ویرون و پرسیون چه یگانه راه ورود به ملک آنها (در وقتی که دره‌ها مسدود باشد) بالای دریائیست که بمقام چغه سرای به دریای کنر می‌ریزد.

کلیه کوتل‌های که بواسطه آن از بدخشان به نورستان می‌آیند بدون شبه زائد از ۱۵۰۰۰ فت (پانزده هزار فت) ارتفاع دارند.

راهائیکه بالای کوهای اطراف واقع اند، اگرچه نسبتاً بلند نمیباشد معذالک خوب رفیع بوده و در زمستان از برف پوشیده و مسدود می‌گردند. فقط یک کوه پست بارتفاع ۸۴۰۰ فت (هشت هزار و چهار صدفت) بین قریهٔ کالاش متعلق به اوتزون (Utzun) و قریهٔ کافر مربوط «به گردیش» وجود دارد، مگر همین کوه هم در زمستان برای دو سه ماه ناقابل عبور میباشد.

بعضی از دره‌ها که جاده‌های منتظم از آنها می‌گذرد، مناظر دلفریب و بدیعی را ارائه میدهد ولی بعضی بگلی عاری از مزایای طبیعی میباشد. فی الواقع مناظر متنوعه و عدیده‌ئی بر حسب

ارتفاع و مقتضیات سائره، در نورستان بملاحظه میرسد: در بلندیهای کم ارتفاع، درختان میوه دار روئیده و در موسم تموز «مسافر از کنار سیلاب‌ها از میان تاکستان‌های انبوه انگور و انار دشتی آن می‌گذرد، و بر روی همچو ارتفاعات پست، درختان شاه بلوط و دیگر درختان سایه دار اسباب آسایش مسافر را فراهم می‌سازد، و بر نشیب‌های آن بته‌ها، زیتون دشتی و بلوط‌های همیشه سرسبز به نظر میرسد، قدری بلندتر ازین حد، بارتفاع ۸۰۰۰ فت (هشت هزار) الی ۹۰۰۰ (نه هزار) فت جنگلات انبوه صنوبر و سرو آزاد با ساحهٔ برف پوشیده عقب خود، رویهمرفته منظرهٔ خیلی دلچسبی را عرضه میدارد. بلندترین نقطه، درخت صنوبر دیده نمیشود، و کوها بالعموم عریان و سنگلاخی بوده و مهمترین درختانی که درین ارتفاع میروید همانا بید، غوش و عرعر و زیاده‌تر از همه ریوند چینی صحرائی میباشد. بالاتر ازین درجه بارتفاع ۱۳۰۰۰ فت (سیزده هزار فت) جز گیاهای هرزه خودرو از نباتات اثری نیست.

دریاها: دریاهای نورستان موقعیکه از وادیهای پیچاپیچ فرو میشود ،انهار دره‌ها و قول‌ها بدان آمیزش یافته و بسرعت خود افزوده بشکل سیلابهای رعد آسائی می‌درآید که در اکثر جاها آبهای کف آلود آن تقریباً شکل آبشاری را اختیار کرده و نهایت قشنگ به نظر میرسد. فی الواقع بعضی حصص نورستان در نزد علاقه‌مندان مناظر طبیعی کمتر نظیر دارد. در ماهای خزان و زمستان در بسیاری وادیهای نورستان در اوایل روز سایه آمده منظرهٔ تیره و مرموزی را وانمود میکند و این وادیهای تاریک و هیبت ناک، دریاهای مست و خروشان و درختان دیوآسای شاه بلوط بارها تابلوهای خیالی و موهمی را در برابر دیدگان مجسم می‌سازد.

تمام دریاهای نورستان یا مستقیماً و یا بذریعهٔ دریای کنر (از مقامات آرنو، پلسگر، چغه سرای و غیره) بدریای کابل می‌ریزد. وادی دیگر که بطرف مشرق و موسوم به «کنی» است با آبهای وادی «پریسون» پیوسته و بعد از آمیزش با دریای «وی» (Wai) بمقام چغه سرای با دریای کنر وصل میشود.

دریاهای اشکون نیز قبل از اختلاط با دریای کنر، غالباً با سیلابهای «کنی» و «پریسون» مخلوط میشود. دریای «بازگل» با معاونین مختلفهٔ خود (که بزرگترین آنها انهار «سکوری گل» «نچبن گل» و «پتی گل» است) بدریای کنر فقط بمقابل مزارع واقعه در بالای قریهٔ «گه بر» (آرندو) وصل میشود.

جاده‌ها: وادیهای نورستان بقدری عمیق و سراشیب است که راهای عمدهٔ آنهم بر سواحل دریا رفته است و این راها اگرچه از همدیگر فرق زیادی دارند مگر درین نقطه مشابهت دارند که

همه صعب العبور میباشند، مثلاً آن قسمت وادی «بازگل» که بالاتر از مقام «چبو» واقع است. و نیز تقریباً تمام وادی «پریسون گل» سهل المرور میباشد. مگر سائر راهای نورستان صعب العبور است. و شاید سخت‌ترین ازین راها بر ساحل چپ قسمت سفلی دریای بازگل و بر وادی «دنگل» یافته میشود. بحیث عمومی تاکنون جاده‌ها و پلهای خوب در نورستان وجود ندارد. دره‌های نورستان نیز سهل المرور نیست و زیاده‌تر به موسم انحصار دارد.

اکنون بایست در باب مردم، انتظامات قبائلی، عادات و اطوار و رسوم نورستانیها عطف توجه نموده و عجالتاً نکات مهمهٔ آنرا مورد بحث قرار دهیم:

مبدأ نورستانیها: به عقیدهٔ روبرت سن انگلیس که عضو انجمن شاهی جغرافیائی لندن بوده و در سال ۱۸۹۰ سیاحتی به نورستان نموده بود اهالی حاضرهٔ نورستان اساساً از نژاد اهالی هندو آریائی افغانستان شرقی میباشند که در قرن یازده عیسوی از قبول دین مبین اسلام سرباز زده برای دریافت پناگاه درین وادیهای صعب وارد و مسکن گزین شدند و آهسته آهسته نفوس قدیمهٔ آنرا تابع نموده و بعضاً با ایشان در آمیختند. امروز از بقایای نفوس قدیم آن غالباً اقوام «پریسون» (Presun) و «جاهی ها» (Jahis) و آرام‌ها (Arams) و غیره نمایندگی میکنند.

زبانهای نورستان: در نورستان خاص علاوه از السنهٔ محلی محققاً سه زبان متمایز وجود دارد. و زبانیکه اکثریت مردم بدان متکلم‌اند، زبان سیاه پوش است. مردم سیاه پوش همگان از یک قبیله نیستند، اگر چه لهجه‌های محلی آنها با هم قدری اختلاف دارد، ولی تمام قبایل مزبور زبان همدیگر را بخوبی می‌فهمند و ما برای سهولت افاده، این زبان را زبان سیاه پوشان میخوانیم. اگرچه این تسمیه بکلی صحیح نیست. دیگر زبانهای معتبر نورستان، زبان مردم «وای» و مردم «پریسون» است که از همدیگر و نیز از زبان سیاه پوشان، اختلاف دارد.

قبایل نورستان: از آنچه گفتیم، قبایل نورستان از حیث زبان بسه طبقه تقسیم می‌شوند: ۱- سیاه پوش، ۲- اشکون، ۳- پریسون.

قسمت اعظم اهالی نورستان را مردم سیاه پوش تشکیل میدهد و این مردم تماماً در وادیهای شمالی نورستان زندگی می‌کنند، و در یک نقطه بواسطه حلول وادی پریسون از هم جدا می‌شوند. قبیله معتبر و مهم سیاه پوش، قبیلهٔ «کتار» نامدارد که در وادی غربی رهایش دارند و حسب منقول دارای بیست الی سی قریه میباشند. و دران ناحیه، قبیلهٔ مزبور را رمگل (Ramgul) و «گبرک» (Gabarik) می‌خوانند. بشرق منطقهٔ قبیلهٔ «رمگل» وادی «کولم» افتاده است که فقط حاوی چهار قریه میباشد و دریای بزرگ آن با دریای وادی «رمگل» الحاق یافته و در لغمان

بدریای کابل می ریزد. بشرق وادی کولم قبلهٔ «کتی» سکونت دارد که شعبهٔ قبیلهٔ «کتار» میباشد و فقط دو قریه دارند که یکی ازان خیلی کوچک است. دریای کتی با دریای پریسون و وای پیوسته، بمقام چغه سرای در دریای کنر می‌ریزد. بالاخره در قسمت علیای وادی «بازگل» تا علاقهٔ قبایل «مادوگل» شعبهٔ دیگری از قبیله بزرگ «کتار» وجود دارد که نسبت به تمام قبایل آن وادی از حیث نفوس بیشتر میباشد در قسمت سفلی وادی «بازگل» قبایل مهمهٔ (گام) مسکن گزین اند. و قبایل (مادوگل) مستقلاً بشمال و قبیلهٔ کوچک (کشتان) بمغرب آن افتاده است. پائین‌تر ازین نقطه، قریهٔ کوچک قبیلهٔ سیاه پوش واقع است که از تمام قبایل دیگر مجزا و متمایزانـد. و متحملاً قسمتی از نسل آنها را نژاد بومی موسوم به جاهی (Jahi) تشکیل میدهد.

جرگه‌ها: هر قبیلهٔ نورستان به چندین خانواه منقسم است و اهمیت شخصی هر فرد خانوادهٔ نورستان به تعداد نفوس قبیله و مقام شخصی او در قبیله منحصر است امور قبیله‌ئی رسماً بوسیلهٔ جرگهٔ روسای قبیله که «جیشت» نامدارد، فیصله میشود و بالعموم چهار یا پنج ازین جیشت‌ها که از حیث شجاعت و ثروت نسبت به سائر افراد قبیله ممتاز میباشند بحل منازعات و امور قبیله می‌پردازند درواقع ثروت و دارائی در نورستان خیلی اهمیت دارد چنانکه اگر شخصی شجاع فداکار و عاقل بوده و تمام گله‌ها و رمه‌ها و دیگر ملکیت خود را برای اخذ ریاست قبیله به صرف برساند - معذالک هرگاه ثروت شخصی معتنابهائی نداشته باشد، در جرگه‌های قبائل چندان نفوذی ندارد شخصی که می‌خواست در جملهٔ روسا شامل گردد می‌بایست قبلاً رسوم و تشریفاتی مقررهٔ را بجا آورد. میعاد این رسوم در قبیلهٔ «گام» تقریباً سه سال و در قبیلهٔ «کتر» قدری کمتر بوده در اثنای این مدة شخص مزبور تمام قبیلهٔ خود را یازده مرتبه و روسا را ده مرتبه ضیافت میداد و این ضیافت را بهمراهی یک زن (اعم از اینکه عیالش باشد یا نه) اجرا میکرد. ولی مصارف این دو بقدری گران تمام میشد که جز ثروتمندان سائرین از عهدهٔ آن بر آمده نمی‌توانستند. پلان عمومی این بود که مردها ترتیب خصوصی بین خود قرار میدادند و نظر به آن عیال یکی از آنها با مردیکه رئیس بشود در اجرای رسوم شرکت جسته و عیال این مرد با شوهر زن مزبور به نوبهٔ خود در تقسیم غذا اشتراک می‌ورزید. یگانه مراعاتی که در جشن مذکور نظر باین خدمات، برای زن داده میشد این بود که در یک دو رقص مخصوص اجازهٔ حضور داشته و نیز امتیاز پوشیدن موی مارخور (یک رقم بز) بر سر کفش رقص برو عاید بود اما خصوصیاتی که مرد در اثر اجرای این رسوم کسب میکرد این بود که بالاخره شخص معتبر و با رسوخی در قبیله محسوب می‌گردید. اجرای کامل رسوم «جیشت» شدن زحمت افزا

و پیچیده بوده و شنیدن تفصیلات آن شنونده را خسته می‌سازد، شخصی که جیشت میشد در چلهٔ زمستان در میان خانهٔ که رهایش داشت، مزرعهٔ کوچکی از گندم ترتیب میداد و اینکه شخص در امور کشتمندی اشتغال داشته باشد در بین مردم «گام» باهمیت مخصوص تلقی میشد و همچنین جیشت مذکور می‌بایست در مواقع مخصوصه لباس متحدی در بر کند و قربانی‌های مخصوصی را اجرا نماید و در رقص‌های مقرره حضور داشته باشد و بیرون از خانه در مزارات مخصوصه بخوابد و یک مدتی که مشتمل بر هفت هفته است قطعاً مجاز نبود که از قریهٔ خود قدمی بیرون بگذارد شخصی وقتی یک مرتبه «جیشت» می‌شد، همیشه «جیشت» می‌ماند اما طرفه اینجاست که اگر نامبرده خیلی توانگر می‌بود عموم قبائل وی را مجبور می‌ساختند که وقتاً فوقتاً مراسم «جیشت» شدن خود را بجا آورد و یا اینکه باید پسرها و برادرزاده‌های خود را (ولو کم سن باشند) یکی بعد دیگری «جیشت» بسازد و اگر چنین نمیکرد، اعتبار و نفوذ او از قبیله‌اش زائل می‌گردید. قوانین تحدید مخارج خیلی شدید بود هیچ کس بجز «جیشت» پیراهن دراز خوش رنگ و یا دستار مزین شرقی را در مواقع رقص‌های مذهبی پوشیده نمی‌توانست ولی اگر تعداد شاملین رقص پوره نمی‌بود، در آنحال یکنفر جنگجوی معروف راکه واجد نجابت خانواده گی می‌بود، برای تکمیل عدهٔ افراد دعوت میدادند و به او نیز البسهٔ شبیه بدیگران می‌پوشاندند. ازین معلوم میشود که اندازه فیشن به ضیافت به اهل قریه انحصار داشت و هرکه بیشتر و مجلل‌تر ضیافت میداد البسه فاخرتر و ممتازتری را در بر کرده میتوانست هرگاه جیشت‌ها ضیافت مزیدی میدادند مالک این امتیاز هم می‌گشتند که بر چوکی چهار پایه بیرون از خانه بنشینند هر شخص اعم از مرد، زن، طفل و غلام در درون خانه براین چوکی و خارج از خانه بر در از چوکی معمولی نشسته می‌توانست، مگر بر چوکی چهارپایه در بیرون خانه فقط و فقط «میران» قبیله حق تمکن داشتند و وظایف خود را هم بر این چوکی انجام میدادند.

طوریکه قبلا تذکر رفت، در اجرای امور قبیله‌ئی اولا جیشت‌ها حائز اهمیت بودند بدرجه دوم یک نوع مجمع قضائی منتخب بود که مشتمل بر ۱۳ نفر بوده و همه ساله تبدیل می‌شوند و رئیس شان «اورجیشت» نام داشته و واقعاً خیلی متشخص و بانفوذ بوده اما باقی اعضاء چندان اهمیت شخصی نداشته و حتی غلام نیز منتخب میشد وظیفهٔ این مجمع ادارهٔ تقسیم آب به مزارع و مراقبت از تاکستان‌های انگور و درختان چهار مغز بود تا کسی آنها را قبل از وقت نکند. بر علاوه رئیس این مجمع مسئول برافروختن چراغها در رقص خانه بهر شب چهارشنبه و متکلف افتتاح روز مقدس هم بود که در هفته یکروز بوده و درین وقت، امور زراعت را زنها اجرا

مینمودند مجمع سیزده نفری مزبور کسانی را که بی اطاعتی و یا کدام بی قاعدگی دیگری از ایشان سر می‌زد، جرم میکردند.

رئیس مجمع در مواقع مقرره، تمام اهل قریه و نیز مهمانان عمومی را پذیرفته و ضیافت میداد ولی چون باو بعضی معاونت‌های جنسی (خصوصاً آرد) بعمل می‌آمد، بنابران مقام و عهدهٔ رئیس در عین حالیکه معزز بود، منفعت نیز داشت. هر زمانیکه جیشت یکشخص از سویهٔ هم قطارانش بلندتر میرفت ناگزیر بود به تلافی آن بپردازد مثلا در مسابقهٔ انداختن گلولهٔ آهن که سالیانه بعمل می آمد فاتح میدان تمام قریه را ضیافت میداد که «امره» یعنی خلاق عالم به شخص مزبور بازوی توانا و زورمندی عنایت فرموده و نامبرده در مقابل شکر این نعمت باید بنام «امره» ضیافت بدهد.

قیافهٔ نورستانی‌ها: عجالتاً از خصوصیات موضوع صرف نظر کرده عمومیات آنرا متذکر میشویم از قبایل مختلفه «قبیله وای» از حیث بشرهٔ سفید و زیباترین و قبیلهٔ پریسون و بعضی از قبائل کتار سیاه‌ترین همه است. در قریه کتار اهالی تقریباً سیاه جرده‌اند. بحیث عمومی نورستانیها از نژاد سیاه علیحده میباشند، نورستانیها از بسیاری بدخشی‌ها و چترالیهاً سیاه تراند و رنگ جلد آنها مانند است بیک نفر باشندهٔ اوسط پنجاب طبقات پست نسبت به طبقات بلندتر سیاه‌تر و قوارهٔ آنها خشن‌تر است، مردمان موی سرخ نورستان یا آنانیکه از بدو تولد سفید پوست بوده‌اند کمتر از یک فیصد تمام اهالی نورستان را تشکیل میدهند. قیافه عمومی نورستانیها واضحاً خوب بوده و از آرین خالص نمایندگی میکند مخصوصاً بینی آنها نهایت خوش ساخت است ،بینی بعضی طبقات پست‌تر عقابی و یا نسبتاً پهن بوده و قیافهٔ خشنی دارند. و موی سر بعضی از ایشان تقریباً تا به ابروها رسیده و غیر مطبوع بنظر می‌آید در میان خانواده‌های مهمتر آنها، بعضی مردها دارای سرهای خوش ترکیب اند اکثریت بقدر کفایت ساده و جسوراند. دختران خورد آنها بالعموم محبت‌انگیز و زیبا بوده مگر چون مادران ایشان مصروف امور شاقهٔ زراعت و معروض هوای مخالف میباشند، بشرهٔ اطفال آنها کلفت و تیره میگردد.

پیکر نورستانیها در نوع خود خیلی خوب است. و عموماً بدن سبک و چست دارند شخص چاق در میان ایشان قطعاً دیده نمیشود قد نورستانیها اوسط بین ۵ فت و پنج و نیم انچ و ۵ فت و شش انچ میباشد ولی قاعدتاً افراد متوسط القامت آنها نه تنها در کار فعال‌ترین و در دویدن چابک‌ترین و در سفر متحمل‌ترین اشخاص میباشند بلکه بالعموم در جسم نیز تنومندترین افراد

نورستان استند. زنهای نورستان (باستثنای اندک) نسبت به مردها قد پست دارند. و اکثر از آنها ضعیف به نظر می‌آیند. مگر طاقت و حوصلهٔ حیرت انگیزی از خود ابراز میدهند و وقتاً فوقتاً با بارهای سنگینی راهای دور و درازیرا می‌پیمایند.

لباس: عام‌ترین لباس اقوام سیاه پوش عبارة از پوست بز بود که در کمر با تسمه بسته شده و ازین تسمه خنجری همیشه آویخه بود. واقعاً پوست بز عام‌ترین پوشاک نورستانیها بـود، چـه طبقات غربا که طبعاً بیشترین قسمت جامعهٔ نورستانی را تشکیل میداد، آت‌نرا در بر میکردند. اما زنهای نورستان گاهی دیده نشده که درکدام موقع پوست بز پوشیده باشند.

لباس مرغوب نورستانیهای توانگر مقیم وادی شرقی، عبارت از یک زیـرپیرهنی و شـلوار کتانی خشن و یک پیراهن دراز خرمائی رنگ چترالی و یا پیراهن دراز سیاه «منجانی» و بوت‌های نرم نصواری رنگ چرمی و بالاخره جراب‌های دراز چترالی بود که تماماً عبارت از ساق بوده و قسمت پائین‌تر نداشت. لباس ملی مشتمل بر قبائی بود که تمام زنها بدون استثنا و نیز بسیاری مردها در بر میکردند و این قبا از پارچهٔ ضخیم پشمی نصواری تیره ساخته شده و در زنـها از شانه تا زانو می‌رسید، و باعث برش مخصوصهٔ خود بدن را تنگ در بر میگرفت و درکمر آن، نوار جگری رنگ و درازی گرفته شده بود که بقدر یک انچ و ربع عرض داشته و در نوکهای خود پوپک‌ها داشت. دامن قبادارای حاشیهٔ سرخی بوده و خود قبا آستین نداشت و قسمت بالائی آن بشکلی بود که هرگاه در پوشندهٔ آن از پیشرو یا از پهلو دیده میشد بصورت شنل درازی بـنظر می‌آمد. مردها قبا را برعکس زن‌ها به بـدن بسـیار چسپ نـمیکردند بـلکه سست بـر شـانه‌ها می‌انداختند. مردم پریسون کالای بسیار ضخیم پشمی که قیافه آنها را خیلی بد جلوه میداد در بر میکردند. مردم «وای» لباس نخی می‌پوشیدند و رنگ‌های روشن را پسند داشتند. زن‌های سیاه پوش کلاه شاخدار عجیبی بود که زنهای «کتر» بالعموم می‌پوشیدند مگر دیگر قبایل سیاه‌پوش، کلاه چهارگوشهٔ نخی بر سر می‌نهادند و دخترها موهای خود را با دو عدد نوار بسته و نوار را بگرد سر برابر به ابرو محکم میکردند. کلاه رسمی زن‌های سیاه پوش، فقط مـوقع تشـریفات مهمه آنرا استعمال میکردند. در وادیهای غربی، شاخهای کلاه مزبور را نسبت به مردمان «وادی بازگل» قدری پست‌تر می‌ساختند مگر در دیگر جهات همشکل بود یکی از زیورات مهمهٔ این کلاه عجیب بایکعده انگشتانه‌های معمولی برنجی بود. زن‌های وادی «وای» اکثر دسـتارهای کلان خرمائی رنگ بسرکرده و آنرا با حمایل کودی زینت میدادند. تسبیح‌های سرخ و زرد را نیز بقسم فیشن استعمال مینمودند:

نام ماندن اطفال: اطفال همواره در خانه مخصوصی که در حواشی قریه واقع بود تولد می‌یافت و طرز نام ماندن آنها خیلی عجیب بود، یکنفر پیرزن نام‌های اجداد طفل (اگر پسر بود از اجداد پدری و اگر دختر بود از اجداد مادری) را گفته میرفت تا آنکه طفل اولین بار شروع به شیرخوردن میکرد، درین وقت، همان نامی را که طفل در وقت ایراد آن، آغاز به شیر خوردن کرده بود برای طفل انتخاب مینمودند و مادام العمر بهمان نام باقی می‌ماند. پس در اثر این رسم غریب بارها واقع می‌شده که بیش از یکفرد خانواده دارای همان یک نام بوده و درین گونه مواقع، هرگاه میخواستند کسی را صدا کنند لفظ «خورد» یا «کلان» را (بر حسب حال) بعد از نامش میگرفت‌ند؛ مثلاً اگر در یک خانواده دو نفر «آستان» نام می‌بود و می‌خواستند آستان کوچک را به طلبند وی را بنام «آستان خورد» صدا می‌زدند. این را هم ناگفته نگذاریم که در مردها و زنهای نورستان، قبل از اسم خودشان نام پدر آنها نیز یاد می‌شد. مثل «چندلو آستان» که آستان پسر چندلو مفهوم داشت هرگاه در یک قبیله چندین نفر و پدران آنها بهان یک اسم موسوم می‌بود. نام پدر کلان را نیز به اسم پدر وصل میکردند. مثلاً «تولکام چندلو مریک» نام مریک پسر چندلو و نواسه تولکام بود گاه گاه علاوه از اسم پدر، نام مادر نیز با فرزند یکجا یاد می‌شد. بطور مثال «بچیک سومری شیووک» نام «شیووک» پسر بچیک و سومری است. همچنین بارها دیده شده که پدر و پسر هر دو یک نام داشته‌اند. مریک مریک (مریک پسر مریک)، گوتکچ گوتکچ (گوتکچ پسر گوتکچ) و غیره.

مذهب آنها قبل از اسلام: مذهب نورستانیها قبل از اسلام آوردن، بت پرستی و تایک اندازه پرستش اجداد بود. خالق کل را «امره» مینامیدند و به یکعده ارباب انواع فرعی نیز قایل بوده آنها را بحیث پیغمبران میدانستند منجمله رب النوع «مونی» قدیمترین و «گش» رب النوع جنگ محبوب القلوب‌ترین همه شمرده می‌شد. یک تعداد زیادی ارباب انواع کوچکتری هم وجود داشت که به عقیده آنها بر مرد و زن مقرر بوده و به مردم ثروت و به فصول حاصلخیزی عطا میکرد. برای ارباب انواع باطلهٔ خود، حیوانات مخصوصی را قربانی میکردند. مثلاً برای «امره» ماده گاو برای «گش» بز نر برای ربه النوع «دیزانی» گوسفند و.... درینجا عجالتاً از «گش» قدری صحبت میکنم «گش» را خیال میکردند که «امره» بقسم مرموز و اعجازانگیزی خلق کرده است و او جنگجو و قاتل بزرگ مردان میباشد. برای «گش» در هر قریه معابد کوچکی بنا کرده و در گوشه‌های آن غنائم جنگ را بر سر چوبها بطور زینت نهاده بودند، شی قابل پرستش در نزد نورستانیهای قبل از اسلام، عبارت از سنگ و سرچوبی بود که بر حسب معمول برای آن روی می‌تراشیدند، و بر آنها کشیش، آرد، خون قربانی و غیره را نثار میکرد.

اصول جنگ: از ممیزات طریق جنگ آنها این بود که جوانان را دو دو نفر و یا به جماعه‌های کوچک بطور مخفی و دزدانه بخاک دشمن می‌فرستادند و آنها بر دشمنان کمین کرده در خواب، مرد، زن و طفل را بقتل می‌رسانیدند و بسرعت برمی گشتند و وقتی که نزدیک قریهٔ خود میرسیدند دم گرفته و نشیدهٔ فتح می‌سرائیدند و اگر معاونت شان بوقت شام تصادف میکرد، تمام آن شب را در بیرون می‌ماندند و به سرودن و ترانه‌ها می‌گذرانیدند، و دوستان برای تبریک به نزد آنها می آمدند و علی الصباح دسته فاتح باشکوه و جوش و خروش تمامی تبرهای رقص را بدست داشته به میدان رقص می آمدند و اگر کدام لباسی از دشمن را با خود آوردند، آنرا بزمین پیشروی مذبح (که بالعموم نزدیک میدان گذاشته میشد) می‌انداختند، و بعد به معیت زن‌های فامیل خود بافتخار «گش بزرگ» رقص میکردند و در اثنای رقص، زن‌ها بر فاتحین، گندم نثار مینمودند. و در تمام مدت رقص، فقط دهل نواخته می‌شد چه درین گونه مواقع، نواختن سرنا ممنوع بود، هر گاه جماعه‌های بزرگی (فوج کوچکی) بقصد محاربهٔ با دشمن برآمده و کامیاب برمی‌گشتند، مراسم رقص برای «گش» اجرا نمی‌شد. همچنین اگر جنگ با هم وطنانشان می‌بود و یا یکی از متعرضین در جنگ مقتول میگردید زقص «گش» را برپا نمیکردند. نورستان های قبل از اسلام، علاوه از ارباب انواع، در پری و دیو نیز اعتقاد داشتند و آنها را از ترس اینکه بفصول زراعتی شان خسارهٔ وارد نکند، می‌پرستیدند.

نورستانیهای قبل از اسلام، به یک قسم دوزخ اعتقاد داشتند که بز عم ایشان بزیر زمین است و یک نفر دروازه بان موسوم به «آرامالک Aramallick» دارد که بدون اجازهٔ او کسی از نزدش گذشته نمی‌تواند. و می‌گفتند ارواح مثل سایه و شبح و اوهامی است که در خواب دیده میشود. کشمیر را مقدس‌ترین نقاط جهان میشناختند. چه بعقیدهٔ آنها، اولین مملکتی بود که خدا خلق کرد و راجع به انتشار مردم از کشمیر نیز حکایه دارند، که خالی از دلچسبی نیست روزی پسران و دختران باباآدم و زوجه‌اش از خواب برخاستند و دیدند لسان هر کدام طوری تغییر کرده که زبان یک مرد را فقط یک زن فهمیده می‌تواند و بس. بنابرآن هرکدام جورهٔ که زبان همدیگر را می‌دانستند سر از راه گرفتند و به مقامات دیگری رحل اقامت افگندند و باین ترتیب نفوس امروزهٔ دنیا از ایشان بوجود آمده. نورستانیهای قبل از اسلام، بیاد اقارب متوفی خویش، سنگهای درازی را جدا جدا بیک نوک ایستاده میکردند و اگر چه خود آنها از پرستش اجداد انکار دارند ولی دیده شده که هر خاندان بروی سنگ‌های متعلقه خود، در حین ناخوشی خون قربانی را می‌پاشیدند و به سنگ‌های ایستادهٔ خود ضیافت‌های مخصوصی میدادند. و طعام را

در اطراف خانه برای استفاده ارواحان اجداد خود می‌گذاشتند. اما قربانی انسان مرسوم نبود. باستثنای اسیر جنگ که بعضی اوقات در پیشروی تابوت جنگجوی مقتول و برای تسلی روح آن، وی را زخم مهلکی می‌زدند. نورستانیها ضعیف النفس نیستند و خودکشی را قطعا نمی‌دانند. بلکه ازین مسأله نهایت تعجب می‌کنند.

آداب مذهبی: (قبل از اسلام آوردن) عبادات مذهبی آنها طرق مخصوصی نداشته بلکه عبارة بود از رقص‌های مذهبی، سرودهای مقدس و قربانی.

قربانی را «یوتاه» (Utah) (کشیش) و «دیبلالا» (Dibilala) (مداح ارباب انواع) و پشر (Pshur) (ملهم هنگامی یاکسیکه موقتاً برای همچو مواقع برو الهام میشود) اجرا می‌نمود و هیچ بز و حیوانی برای خوراک کشته نمیشد مگر بطریق مذهبی مخصوص و این عمل را هرکس می‌توانست انجام دهد. کشیش، شخصیت بسیار مهمی داشت و می‌توانست بر چوکی بیرون از خانه در هوای آزاد بنشیند اعم از اینکه مراسم و ضیافت لازمه را اداکرده باشد یا خیر. کشیش همیشه توانگر و رئیس قوم بود. و نصف حصهٔ هر حیوانی که او در مراسم قربانی آن، سمت ریاست داشت، بدو میرسید. در راه پیش از همه میرفت. و در هر جا حق تفوق و تقدم داشت. مگر مقابره و حتی راهای مخصوصی که بدانصوب میرفت، حق نزدیک شدن نداشت، غلامان نیز قریب دیگدان خانه و مزارات شده نمی‌توانستند. «دیبلالا» نیز خیلی محترم بود. و مدح سرائی برای رب النوع که قربانی بدو تعلق داشت، خاصهٔ او بود. همچنین در رقص‌های مذهبی ایام بهار، جای مخصوصی در میان رقصندگان و پهلوی کشیش بدو میدادند ولی او هم در بعضی جاده‌های مخصوصی که نجس شمرده می‌شد، رفته نمیتوانست.

«پشر» کسی بود که در مواقع قربانی و غیره، موقتاً ملهم میشد و در آن حال خیلی به شدت رفتار میکرد و حتی بعضی وقت تا بزرگان قبائل به نزد رب النوع «امره» برای او دعا نمیکردند آرام نمی‌گردید پشر را اهل قبائل خیلی به نظر نفرت می‌دیدند و می‌گفتند اگرچه بعضی اوقات، براستی برو القا میشود ولی اکثر احوال دروغ می‌گوید در وادیهای داخلی که هر قریه یک پشر داشته اجراآت آنها نسبت به بشرهای قبائل سیاه پوش، باحترام زیادتری بعمل می‌آمد.

علاوه از موظفین فوق دیگر اشخاص هم بودند که بعضی امور مخصوصهٔ مربوط به ارباب انواع را انجام میدادند مثلاً در مواقع برف یا باران زیاد مردم در یک خانهٔ مخصوص که عبارت از «جیشت» باشد گرد می‌آمدند و خود «جیشت» مراسم این دعا را اجرا مینمودند بدین طریق که پارچهٔ را مانند دستار به پیشانی می‌بست و کمانی را بدست گرفته و پس از آنکه قدری آب بر

روی آن افشانده و بعقیدهٔ خود آن را پاک و مطهر می‌نمود. شروع میکرد بکشف این مساله که کدام رب النوع راضی است برایش قربانی شود و آن را باین قسم معلوم میکرد که بسرعت اسما ارباب انواع را بر زبان می‌راند تا آنکه موقع نامبردن یکی از آنها کمان در حرکت میشد بعد برای همان رب النوع قربانی میکردند تا بلای مسلط از سر ایشان رفع شود.

مراسم تجهیز میت: میت را نه دفن میکردند و نه می‌سوختاندند، بلکه در صندوق کلانی نهاده در بغل کوه و یا در جای خلوت‌تری می‌گذاشتند در بسی مواضع (مثلا در لوت ده) رسم بود که تابوت‌های مزبور را بالا و یا نزدیک قریه بر سطح زمین و یا کنار جاده قرار میدادند. این صندوق‌ها بسیار کلان بوده و گنجایش چندین مرده را داشت غالباً اشخاص بزرگ و مهم را در یک صندوق می‌نهادند گاه گاه در پهلوی صندوق‌ها بیرق‌ها نصب میکردند و یا بر روی آن پارچه‌های خوش رنگ می‌انداختند و بر سر صندوق عموماً سنگ‌های بزرگ را برای محوفظ و جابجا ماندن آن‌ها می‌نهادند بعضی اوقات، زیورات مثل گوشواره‌های سیمین و غیره پارچه‌های خوش رنگ را با میت یکجا می‌گذاردند. بعد از مرور زمان که صندوق می‌شکست و استخوان‌ها بیرون می‌افتاد، بدان اعتنائی نمیکردند.

مراسم تجهیز اموات بعضی، اوقات ساده و گاهی خیلی پر تکلف می‌بود هرگاه مردان در جنگ کشته می‌شد، و یا جنگجویان معروف می‌مرد تجهیزات آنها خیلی مفصل و خسته کن بود پس از واقعه مرگ، خانه را با آب تطهیر میکردند مگر کشیشان مجاز نبودند قبل از ساخته شدن مجسمهٔ چوبی متوفی داخل خانه شوندن این مجسمه‌ها را بعد از یکسال می‌ساختند و از حیث جسامت و شکوه اختلاف داشته منحصر به ثروت خاندان متوفی بود. هرگاه مجسمهٔ چوبی بسیار کلان و نفیس می‌بود، خاندان مربوطه بایستی تمام قریه را چند روز ضیافت میدادند و اگر کوچکتر می‌بود فقط یک ضیافت لازم میشد و قس علی هذا در وقت مقرره مجسمه چوبی را بمیدان رقص می‌بردند و اگر بسیار سنگین نمی‌بود، یکی از غلامان آنرا پشت کرده می‌رقصید و بدور مجسمه حلقهٔ از زنان تشکیل میشد که بقسم مخصوصی می‌رقصیدند از جمله رقصندگان، تنها مردان دارای این امتیاز بودند که مجلل‌ترین لباس‌های خود را در بر کنند. بیرق‌ها را نیز در میان این مجمع به گردش می‌درآوردند. باری در یکی ازین مراسم، زنی کاسهٔ را در هوا حرکت داد، بدین مفهوم که متوفیه در اثنای حیات در ضیافت دادن منتها درجه سخی بود. بعضی از مناظر این رسوم تعزیه داری خیلی عجیب معلوم میشود. مثلا مرد درحالیکه سیل سرشک از رخسارش جاری بود بشدت و فعالیت رقص میکرد.

قوانین قتل: مردم نورستان، قاتل را بخون مقتول نمی‌کشتند بلکه بمجرد قتل قاتل مجبور بود قریه و ماوای خویش را ترک گوید و بجای دیگر پناه برد و در خانه خود عودت نمی‌توانست مگر بصورة مخفی و ازین حال فراری وقتی خلاص میشد که خون بها سنگینی به اولیای مقتول می‌پرداختو این خون بهاء باندازهٔ سنگین بود که ندرتاً از عهدهٔ آن می‌بر آمدند. و از آنجاکه تعدیهٔ خون بها ثروت و افتخار خانواده را نشان میداد. بعد از پرداخت آن قاتل همواره تبر مخصوصی با خود می‌گشتاند که از اهمیت اجتماعی وی نمایندگی میکرد.

مراسم عروسی: مراسم عروسی شان نهایت ساده بود. مرد هر دختری را می‌پسندید یکی از دوستان خود را به نزد پدر دختر خواستگاری می‌فرستاد و قیمت وی را استفسار می‌نمود، در صورت قبولی اگر مرد غریب می‌بود هشت ماده‌گاو و اگر ثروتمند بود، از ۱۲ تا ۱۶ ماده‌گاو می‌پرداخت و بعد در خانه نامزد رفته یک بز قربانی میکرد و ازین به بعد هردو زن و شوهر شناخته می‌شدند ولی تا زمانی که پدر دختر، وجه مقرره را تماماً قبض نکرده بود دختر بخانه پدر می‌ماند و برای پدر خدمت میکرد.

طلاق هم آسان و ساده بود. تعدد ازدواج نیز شیوع داشت و مرد از یک تا ۴ زن میگرفت پس از فوت شوهر، زنان بخانه وی باقی می‌ماندند. و برادران شوهر یا آنها را نگاه میکردند و یا می‌فروختند.

تاریخ نورستان: تاریخ قدیم نورستان پوره روشن نیست چه این سرزمین کوهستانی تا بهمین اواخر طوریکه شاید مورد تتبع محققین و زبان شناسان علاقه‌مند قرار نگرفته بود، نورستان در زمانه‌های مختلف، جز و سلطنت‌ها و حکومات مقتدرهٔ همجوار خود بوده، چندی به زیر نفوذ سلطهٔ یونانی‌های بلخ، زمانی بزیر او امر کوشانی‌ها و فرصتی جز و سلطنت مقتدرهٔ کاپیسا بود. چنانکه «کیمبرج هستری آف اند یا» (جیم ۱ ص ۵۶۶) می‌نویسد: آوانی که دولت ساکاها در باختر انقراض یافت، یکی از شاهان آن با چندی از ساکائیها به طرف «کپن» Kipin رفته و در آنجا پادشاه گردید و کتاب مذکور اپن «کپن» را مرادف «کاپیسا» و آخر الذکر را مطابق به «نورستان» میداند و در جای دیگری (ج ۱ ص ۵۴۷) می‌نویسد که از طرف «یو کریتا یدز» در نورستان سکه زر زده میشد.

نورستان در زمانیکه هیوان سانگ زوار چینی در سال ۶۳۰ع آنرا سیاحت نمود. شامل سلطنت مقتدرهٔ بود که بشمولیت وادی غوربند و پنجشیر رویهمرفتهٔ بنام «کاپیسا» یاد می‌شد و سلطنت‌های همجوار یعنی لمپاکا (لغمان) و (ناگارا) غالباً جلال آباد و گندهار را (وادی سفلی کابل) از توابع آن بشمار میرفت (ج ۱ ص ۵۵۵) کیمبرج هستری آف اندیا).

«یول» محقق انگلیسی، نورستان را جز مملکتی می‌پندارد که در قدیم بین کشیمر و کابل واقع بود و آسیائیهای قرون وسطی آنرا «بیلور» Bilaur میخواندند (ج ۱۳ ص ۳۳۸-انسایکلوپیدیا بریتا نیکا) بر طبق انسا یکلوپیدیای اسلامی (جیم ۲ ص ۶۲۰) نورستان در اوائل عصر مسیحی، قسمی از سلطنت کوشانی را تشکیل داده و معتقداند که این قسمت تمام نواحی کوهستانی کاپیسا را در بر گرفته بود نام «کاتور» Kator که تیمور برای نورستان و قبائل حاکمهٔ آن اطلاق کرده، همان عنوان حکمرانان مملکت مجاور (چترال) بوده و بی شبه همین کلمهٔ «کتر» Katir است که عبارت از قبیلهٔ معتبر نورستان امروزه میباشد. این کلمه اصلاً از کداره (Kidara) که لقب حکمرانان کوشانیان متاخره میباشد، ما خود گردیده است. کپطان «ودو» و «یول» برنی عقیده‌اند که قبائلی راکه «مارکوپولو» در نزدیک مقام «کسم» Casem (کشم واقع در وادی کوکچه) دیده است، همان نورستانی هائی بوده‌اند که دران زمان در وادیهای شمالی هندوکش بسط یافته بودند، «سرآرل ستین» درکتاب مؤلفه خود(انرموست ایشیا) سلطه و اقتدار نورستانیها را تاواخان قایل بوده و قلاع و حصارهای نواحی واخان را از آثار ایشان میداند. این مملکت در حدود قرن (۱۱) عیسوی موقع حملات اسلامی درین نواح، به کافرستان موسوم گردید.

قبائل نورستان بقول «کوهن» Kuhen و «گریسن» Grierson که در السنهٔ نورستانی‌ها تتبع کرده‌اند. یکی از شاخه‌های قدیم نژاد آرین است و زبان ایشان در وقتی مورد مکالمه بود که شاخهٔ هندی از اصل آرین جدا ولی هنوز شاخهٔ ایرانی ازان مجزا نشده بود (ج ۲ ص ۶۲۱ دائرةالمعارف اسلام) اولین تذکار روشن این قوم در تاریخ تیمور دیده میشود، هنگامیکه تیمور در ۸۰۰ ه (۱۲۹۸ ع) بنای هجوم بهند نمود، مردم اندراب برای دادخواهی از قبائل «کتور» و «سیاه پوش» بحضور وی شتافتند. تیمور از راه منحرف گردیده از کوتل خاواک عبور و بعلاقهٔ نورستان فرود آمد و اگرچه تا یک اندازه فتوحات نمود ولی بطور قطعی و دائمی کامیاب شده نتوانست و قسمت بزرگی از قشونش بدست نورستانیها بقتل رسید. تیمور در یکی ار دره‌های «کتور» بیادگار هجوم و راه ورود خود امر بنگارش کتیبهٔ داده و از راه خاواک مراجعت نمود. در میان (ازدست) نورستان پهلوی دریای «ناجل» Najil یا «الی شنگ» قلعهٔ بر پاست که تاکنون بنام قلعه تیمور یاد میشود. و گویند در قلعهٔ «کولم» بر روی یک سنگ کتیبهٔ دیگری وجود دارد که دورترین نقطهٔ پیشرفت تیمور را در نورستان نشان میدهد.

بابر در کتاب خود از نورستانی‌هائی نام می‌برد که به پنجشیر تاخت و تاز میکردند و میل بمشروب نوشی داشته و در گردن هریک از آنها مسکرهٔ از مشروب آویخته بود. بابر راجع

بعلاقهٔ نورستان و مردم آن بیانات درستی داده و اکثر اسامی دریاها و علاقه‌جات آنرا بصحت متذکر شده است آئین اکبری نیز بعضی جا از نورستانیها (غالباً باستناد برنامه) ذکر میکند. بعدها الفن ستون «۱۸۰۹» و ماسن در ۱۸۲۶ و «بیدولف» در ۱۸۸۰ اطلاعات و معلومات راجع به نورستان (بدون معاینه مملکت) گرد آوردند. اولین اروپائی که در نورستان (ولو در حواشی آن) سیاحت نمود «لوکارت» انگلیس بود که در ۱۸۸۵ بدین کار اقدام نمود ولی اولین اروپائی که بهترین اطلاعت صحیح و موثوق را درین باره فراهم آورد «سرروبرتسن» نگارندهٔ مقاله است که در ۱۸۸۹ چند روز و در ۱۸۹۰ بیش از یکسال در نورستان اقامت گزید.

در سال ۱۸۹۶ اعلیحضرت امیر عبدالرحمن خان اهالی را بدین مبین اسلام مشرف ساخته و به تمدن عصری معرفی نمود و نام سابقه آن (کافرستان) را به نورستان تبدیل نمود. تقسیمات قبائلی نظامات عادات، رسوم و غیره آنها قبل از مسلمان شدن در خود متن مفصلا تذکار یافته است.

مردم نورستان در عمارات دو منزلهٔ سنگی بسر می‌برند که طبقهٔ فوقانی آن برای خودشان و طبقهٔ تحتانی برای مواشی آنها تخصص داده شده.

طرز معماری این خانه‌ها با اسلوب خانه‌های مناطق کوهستانی دیگر اختلاف بارزی ندارد. اگر هرقدر ارتفاع بگیرید که به قریه‌های بلندتر برسید از تعداد کلکین‌های منازل کاسته شده میرود، بانده‌های مرکب از ۲ خانه و قریه‌های متشکل از ۵ خانه در هرجای نورستان بملاحظه میرسد. البته قریه که دارای صد خانه باشد نیز در قسمت‌های شمالی نورستان دیده میشود.

نظر به فقدان محافل و مجامع عمومی، آمیزش مردم با همدیگر بسیار کم است و یگانه موضعی که دران مردمان گرد می‌آیند مسجد میباشد، محافل عروسی و مجالس فاتحه خوانی کمتر این منظور را بر آورده می‌سازد.

دو مرکز اداری نورستان کامدیش و ژونیا میباشد که اولی در جنوب و دومی در شمال واقع شده و از قریه‌های پراگندهٔ نورستان بسیار دور افتاده و ازان سبب مراجعین این مراکز انگشت شمار میباشد شخصیکه بپول ضرورة احساس میکند، نزد همسایه خود رفته بدون دادن حجت و غیره آنرا بدست می‌آرد در صورتیکه بخواهد کدام پارچه زمین بخرد، قیمت آنرا مطابق نرخ روز پرداخته از مالک آن کاغذی دریافت مینماید که دران مالکیت وی با خط غیر خوانائی تصدیق میشود و با مهر بایع و شهادت چند نفر همسایه و پلوان شریک شکل قباله رابخود میگیرد. جنگها و اختلافات که بین نورستانی‌ها بروز میکند، توسط ریش سفیدان شان حل و فصل میگردد، هر قریه یک یا چند نفر ریش سفید دارد و شخصی که جرمش باثبات برسد، در اثر

فیصلهٔ ریش سفیدان به متضرر جبران خساره میدهد که اکثر مرکب از چند بز یا گوسفند میباشد.

یگانه موردیکه در آن نورستانیها بمراکز اداری مراجعه می‌کنند، هنگام ظهور نام جوانان شان در خدمت سربازی است لهذا در غیر آن صورت لزومی نمی‌بینند چند روز سفر کرده خود را به مراجع حکومتی برسانند و ازین جهت آمیزش افراد نواحی مختلف در نورستان کمتر صورت میگیرد از بهترین ساعت تیری های نورستانی‌ها یکی هم شکار حیوانات وحشی است. ایشان تنها یا در دسته‌ها به کوهای پوشیده از بلوط چهار مغز و غیره رفته با پلنگ، خرس، شادی، گرگ یا روباه داخل پیکار می‌شوند و با تفنگ‌های پنج تکه و یازده تکه آنها را از پا در می‌آورند. پوست پلنگ و روباه را به خریدارانی که گاه گاه از پنجشیر وارد نورستان می‌شوند، بفروش میرسانند و خرس را صابون پخته می‌کنند،

ساعت تیری درجه دوم نورستانی‌ها نگه داشتن مرغ‌ها از قبیل کبک و مینا میباشد، قمار بازی و اعتیاد به مسکرات از قبیل چرس، بنگ در نورستان بسیار منفور میباشد.

در باغ‌های نورستان هرکس می‌تواند هر قدر میوهٔ که بتواند بخورد و با خود ببرد، و این مهمان نوازی نورستانی‌ها را ثابت میکند، نان اکثر نورستانی‌ها جواری است و در بعضی خانه‌ها نان گندم هم میسر میشود. بهترین قتغ (سالان) نورستان را می‌توان شیر و روغن دانست. در کاسه‌های چوبی نان را ریزه کرده بالای آن شیر بز و سپس قدری روغن داغ کرده می‌ریزند و با وجود نداشتن شکر لذت خوبی دارد، چای در نورستان معمول نیست اما تقریباً در هر خانهٔ متوسط برای مهمانان قدری چاری را طور احتیاط نگهمیدارند و در موقع ضرورت عذر مهمان را می‌کنند ولی از بوره یا قند معذرت می‌خواهند. پلو و طعام‌های دیگر افغانستان در نورستان زیاد معمول نیست و از غذاهای بسیار لوکس بشمار میرود.

نورستانی‌ها با دردادن یک نوع چوب از خاندان ارچه خانه‌های خود را روشن می‌کنند ولی نظر به اینکه چوب مذکور بسیار دود غلیظ میکند، سقف هر خانه سیاه شد، و مخصوصاً طاقچهٔ که چراغ چوب در آن گذاشته میشود، از همه سیاه‌تر است.

در اواسط بهار هنگامیکه برف‌های وادی‌ها آب میشود و صرف بر قلل جبال کلاه سفیدی از برف باقی میماند، چوپان‌ها رمه‌های بز را نقل داده به مراتع مرتفع میبرند و در آغیل‌های سنگی که سقف آن از تکه‌های بافت خود نورستان پوشید، میباشد سکونت اختیار می‌کنند. آغیلهای مواشی سقف ندارد و صرف یک چهار دیواری سنگی میباشد که در مدخل آن چوبی را می‌گذارند تا مانع عبور گوسفندان مخصوصا بزها شود.

آغیل‌های چوپانان که صرف در نورستان به بانده موسوم است در میان قلل جبال و دامان کوه واقع شده و در کنار آغیل گوسفندان و بزها قرار دارد و مهمان خانه‌های محقر ولی صمیمانه برای مسافرین و عابرین تشکیل میدهد چوپان ها شیر را در دیگهای کلان مسی جوشانده در مشک‌ها می‌اندازند و آن را حرکت می‌دهند تا اینکه مسکه‌اش جدا شود و مسکه را بعد از جمع آوری به پنجشیری‌ها و غیره می‌فروشند.

صنایع دستی در نورستان بقدر کافی نشو و نما نکرده و چون روابط مردم نورستان با سائر نقاط نسبتاً مقطوع میباشد، مردم مکتفی بخود تربیه شده‌اند و زنان در بافتن برک، گلیم و غیره مهارت خوبی حاصل کرده‌اند ولی مردان بافتن این چیزها را عیب بزرگی میداند.

نورستانی‌ها خیلی متدین میباشند و شعائر اسلام در آنها بقدر واضح دیده میشود که هیچ منطقهٔ نمی‌تواند درین مورد با ایشان برابری کند، زیرا بر علاوهٔ اینکه نماز پنجگانه را در مساجد می‌گذارند از سرقت و کارهای ممنوع دیگر جداً پرهیز می‌کنند و اگر کدام چوپان از مناطق همسایهٔ نورستان چیزی را بدزدد، تمام قریه او را تعقیب نموده به سزای سنگینی میرسانند و از همین جهت است که اکثر خانه‌ها باز میباشد و زنان در مزارع کار می‌کنند و مردان پی مشاغل خود می‌روند و جز اطفال احدی در خانه‌ها نمی‌ماند و هیچ چیزی از هیچ جایی مفقود نمیگردد و حتی گاوها و گوسفندان به مراتع نزدیک قریه رفته پستان‌های خود را از شیر مملو می‌سازند و به خانه صاحب شان برمی گردند و دختران آنها می‌دوشند و شیر آنها را در جای مخصوصی می‌گذارند و دختران بیکسو و گاوها به سوی دیگر می‌روند.

از فضایل دیگر نورستانیها که خیلی قابل تمجید است، این است که در زبان شیرین ایشان قطعاً کلمهٔ دشنام وجود ندارد.

مهمترین صفت ممیزهٔ عرف و عادات نورستان تقسیم کار است که در آن سرزمین شاید از قرن‌ها باینطرف رایج است زنان نورستان به مشاغل زراعتی پرداخته با بیل‌های کوچک و دسته دراز خود زمین‌های جواری از را آبیاری می‌کنند و مردان در خانه به تربیهٔ اطفال و طبخ طعام می‌پردازند. بعضی اوقات یک زن در خانه می‌ماند تا برای مردان و اطفال نان تهیه کند یا مخصوصاً خمیر کردن یا پختن نان بعده بگیرد.

اگر یک نورستانی گاهی بخانم دیگری علاقه‌مند شود قطعاً نمی‌تواند در داخل نورستان با او رابطه قائم کند و لهذا با خانم مذکور از نورستان خارج میشود و ریش سفیدان قریه تمام دارائی او را به شوهر خانم مفرور بصورت جبران خسارهٔ میدهد و اگر برادر مفرور با وی همدست شود جایداد او نیز ضبط گردیده به شوهر زن مفرور تسلیم داده میشود.

در نتیجه این عرف و عادات هر نورستاتی حیات مأمونی بسر می‌برد و اگر نزاع‌های قبیله خاتمه یابد آن سرزمین زیبا نمونهٔ از بهشت برین خواهد شد.

نواشقه: قریه‌ایست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال قریه مارخانه مربوط حکومتکلان دایزنگی ولایت کابل واقع در ۶۷ درجه - ۳۰ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۰ دقیقه - ۴۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نورک: قریه‌ایست بفاصله ۹۳ کیلومتر بطرف جنوب شهر قندهار مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار که در ۶۶ درجه - ۹ دقیقه - ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۵۳ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نورگل: قریه ایست مربوط حکومت درجه ۴ اچین ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۴۵ دقیقه - ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۶ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نورمحمدناور: ناوریست بفاصله ۷ کیلومتر بطرف شمال ملا باران ناور مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار واقع در ۶۵ درجه - ۴۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۵ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوروز: قریه ایست بفاصله ۲،۵ کیلومتر بطرف جنوب قریه ناخوتی مربوط حکومت درجه ۳ پنجوائی ولایت قندهار که در ۶۵ درجه - ۳۳ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۲۸ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نوروزآباد: قریه ایست بفاصله ۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه آرمالک مربوط حکومت درجه ۲ کشک ولایت هرات واقع در ۶۲ درجه - ۵۰ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۱ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوروزپیشه: کوتلی است بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب درخت یحی بارتفاع تخیمناً ۲۱۸۴ متر مربوط حکومتکلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۱ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۳ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نوری: قریه ایست بفاصله ۲۷ کیلومتر بطرف غرب سنگ ماشه مربوط حکومت درجه ۳ جاغوری حکومت اعلی غزنی واقع در ۶۶ درجه - ۲۲ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۷ دقیقه - ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوزاد: حکومتی است درجه ۲ مربوط حکومت اعلی گرشک.

نوزاد: قریه ایست که مرکز حکومت درجه ۲ نوزاد بوده و بفاصله ۷۲ کیلومتر بطرف شرق

شمال حکومت اعلی گرشک بین ۶۴ درجه - ۲۸ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نوشاک: قلعه ایست بفاصله ۳۸ کیلومتر بطرف جنوب شرقی حکومت درجه ۳ اشکاشم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه - ۵۰ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۲۶ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نوشهر: قریه ایسنت بفاصله ۸ کیلومتر بطرف جنوب شرق ده شور مربوط حکومت اعلی بدخشان واقع در ۷۰ درجه - ۱۹ دقیقه - ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۳۸ دقیقه - ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوشهر: قریه ایست بفاصله ۱۶،۵ کیلومتر بطرف جنوب برکی راجان مرکز حکومتکلان لوگو مربوط ولایت کابل واقع در ۶۸ درجه - ۵۱ دقیقه - ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۴۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوشیخان: قریه ایست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف جنوب شرق سفید دیوار مربوط حکومکلان دایزنگی ولایت کابل واقع در ۶۵ درجه - ۲ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۹ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوغی: قریه ایست بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف جنوب شهر عزنی واقع در ۶۸ درجه - ۲۳ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۲۶ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوقلعه: قریه ایست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف شمال قریه تورغه مربوط حکومت درجه ۲ وردک ولایت کابل واقع در ۶۸ درجه - ۴ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳ دقیقه - ۲۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوقلعه: قریه ایست بفاصله ۹ کیلومتر بطرف شمال شهر غزنی واقع در ۶۸ درجه - ۲۴ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۳۷ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوک: قریه ایست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف شمال قلعه فتح محمد مربوط حکومتکلان چخانسور حکومت اعلی فراه واقع در ۶۱ درجه - ۴۹ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۴۳ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نوک بالاده: قریه ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف شمال غرب قریه کشک مربوط ولایت هرات واقع در ۶۲ درجه - ۲۵ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵۵ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوکرخیل: قریه ایست بفاصله ۵،۵ کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه نمله مربوط حکومت درجه اول خوگیانی ولایت ننگرهار واقع در ۷۰ درجه - ۳ دقیقه - ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۵ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوک شار: قریه‌ایست بفاصله ۳ کیلومتر بطرف شمال قریه کورناور مربوط حکومت درجه ۳ اشکاشم حکومت اعلی بدخشان واقع در ۷۰درجه - ۳۰ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۲۶ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نون: کولیست بفاصله ۷۰ کیلومتر بطرف جنوب شرق قلعه بست مربوط حکومت اعلی گرشک واقع در ۶۴ درجه - ۵۱ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نونای: قریه ایست بفاصله ۲۱ کیلومتر بطرف شمال شرق حکومت چغه سرای مربوط ولایت ننگرهار واقع در ۷۱ درجه - ۱۹ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵۹ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوی جرم: قریه ایست بفاصله ۴ کیلومتر بطرف شمال مرکز حکومت جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه - ۵۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی ۳۶ درجه - ۵۲ دقیقه - ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

نوی کوت: قریه ایست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف جنوب شرق کوتل خیدی مربوط حکومت درجه ۳ خدران ولایت پکتیا واقع در ۶۹ درجه - ۲۴ دقیقه - ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۲۹ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوی مرغه: قریه ایست بفاصله ۱۲ کیلومتر بطرف غرب قریه وکیل مربوط حکومت درجه اول مقر متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه - ۲۹ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۶ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نوین سفلی: قریه ایست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف جنوب شرقی شهر هرات واقع در ۶۲ درجه - ۱۳ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۸ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوین علیا: قریه ایست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف جنوب شرق شهر هرات واقع در ۶۲ درجه - ۱۴ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نوین قلعه: قریه ایست که در ۶۸ درجه – ۱۲ دقیقه – ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۳۱ دقیقه – ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی مربوط ولایت کابل واقع میباشد.

نهال شانی: قلعه ایست بفاصله ۳۸ کیلومتر بطرف شمال قریه کمان بهشت مربوط حکومت درجه ۲ گلران ولایت هرات که در ۶۱ درجه – ۱۴ دقیقه – ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه – ۲۲ دقیقه – ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نه برجه: قلعه ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف شمال شهر غزنی واقع در ۶۸ درجه – ۲۴ دقیقه – ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه – ۳۸ دقیقه – ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نه برجه: قریه ایست در حکومت بگرامی مربوط به ولایت کابل.

نه برجه (قلعه جاجی): قلعه ایست بفاصله ۱۶ کیلومتر بطرف شرق ناوه مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه – ۵۵ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه – ۳۷ دقیقه – ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نه بسته: قلعه ایست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف شمال چاه سنگ الف مربوط حکومت اعلی فراه واقع در ۶۰ درجه – ۵۲ دقیقه – ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه – ۵۹ دقیقه – ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نهر سراج: نهر مشهورایست در گرشک که در عصر سراج الملة والدین ذریعه سردار محمد عثمانخان احداث گردیده.

نهر سراج: حکومتی است درجه اول مربوط حکومت اعلی گرشک.

نهر شاهی: اسم نهری است در حکومتی کلان چخانسور و نهر دیگری در ولایت ننگرهار.

نهر شاهی: حکومتی است درجه ۲ راساً مربوط مرکز ولایت مزارشریف.

نهرین: حکومتی است درجه ۳ مربوط حکومتکلان پلخمری ولایت قطغن.

نهرین: شهری‌ایست مرکز حکومت محلی بفاصله ۴۰ کیلومتر بطرف جنوب شهر بغلان مربوط حکومتکلان پلخمری ولایت قطغن واقع در ۶۹ درجه – ۶ دقیقه – ۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه – ۴ دقیقه – ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نهستان: قریه‌ایست بفاصله ۶ کیلومتر بطرف غرب قلعه سرخ مربوط ولایت هرات واقع در ۶۲ درجه – ۲۴ دقیقه – ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۲۹ دقیقه – ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نه گز: قریه ایست بفاصله ۱،۵ کیلومتر بطرف جنوب قلعه ناظر مربوط علاقه داری ناوه

متعلق حکومت اعلی گرشک واقع در ۶۴ درجه - ۲۵ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۴ دقیقه - ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نهنگ آباد: قریه ایست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف غرب قلعهٔ شهرک مربوط حکومت اعلی غورات واقع در ۶۴ درجه - ۱۶ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۷ دقیقه - ۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیازبیگ: قریه ایست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف غرب میرویس میدان مربوط حکومت درجه ۲ چهاردهی ولایت کابل بجوار سرک جدید پغمان واقع در ۶۹ درجه - ۶ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت خوبی دارد، این قریه از نقطهٔ نظر داشتن باغات میوه خیلی غنی بوده و در اطراف و جوانب آن باغهای میوه از قبیل سیب، توت، زردآلو، آلو، بادام شهرة زیادی دارد.

نیازخیل: قریه ایست بفاصله ۱۶ کیلومتر بطرف شمالی حکومت سروبی مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه - ۴۱ دقیقه - ۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۳ دقیقه - ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نیازمحمد: قریه ایست بفاصله ۳ کیلومتر بطرف شمال قریه غازی الدین خان مربوط حکومت درجه ۳ خاکریز ولایت قندهار واقع در ۶۳ درجه - ۴۶ دقیقه - ۴۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۱ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیازی: قریه ایست بفاصله ۷ کیلومتر بطرف شمال کلنگار مربوط حکومت درجه ۲ کلنگار متعلق حکومتکلان لوگر ولایت کابل واقع در ۶۹ درجه - ۳ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیازی: قریه ایست بفاصله ۲۲ کیلومتر بطرف جنوب پادخواب شانه مربوط حکومتکلان لوگر ولایت کابل واقع در ۶۹ درجه - ۵ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۴۷ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیازی: قریه ایست مربوط حکومت بگرامی.

نیازی: قریه ایست بفاصله ۵،۵ کیلومتر بطرف شمال مرکز حکومت سروبی مربوط ولایت کابل که در ۶۹ درجه - ۱۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۸ دقیقه - ۱۳ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

نیازی خیل: قریه ایست بفاصله ۱۹ کیلومتر بطرف شمال شرق قلعة السراج مربوط حکومت

کلان لغمان ولایت ننگرهار واقع در ۷۰ درجه - ۱۹ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیتتو: قریه ایست بفاصله ۳۲ کیلومتر بطرف جنوب شرق شهر هرات متعلق ولایت هرات واقع در ۶۲ درجه - ۲۸ دقیقه - ۲۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۶ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیتک: قریه ایست بفاصله ۲۶ کیلومتر بطرف غرب حکومتکلان دایزنگی مربوط ولایت کابل واقع در ۶۶ درجه - ۴۳ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۰ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیجام: قریه ایست بفاصله ۸ کیلومتر بطرف جنوب غرب حکومت درجه ۳ اشکاشم مربوط حکومت اعلی بدخشان واقع در ۷۱ درجه - ۳۰ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۴۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیچه: قریه ایست بفاصله ۱۶ کیلومتر طرف شمال کجکی مربوط حکومت درجه ۲ موسی قلعه متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۵ درجه - ۳ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲۵ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

نیرس: قریه ایست بفاصله ۷۲ کیلومتر بطرف شرق قلعه پنج بکنار جنوبی دریای پنج متعلق حکومت درجه ۴ واخان حکومت اعلی بدخشان واقع در ۷۳ درجه - ۱۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۵۸ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیزار (مارش): کولیست که در بین ۶۰ درجه - ۴۸ دقیقه - ۴۰ ثانیه و ۶۰ درجه - ۵۱ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۴۲ دقیقه - ۴۱ ثانیه و ۳۳ درجه - ۴۸ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی و بفاصله ۲۶ کیلومتر بطرف جنوب غرب رباط شاه بلوط مربوط ولایت هرات موقعیت دارد.

نیش: علاقه داری ایست درجه ۲ مربوط حکومت درجه ۳ خاکریز متعق ولایت قندهار.

نیشهر: قریه ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف شمال غرب مرکز حکومت بلچراغ مربوط حکومت اعلی میمنه واقع در ۶۵ درجه - ۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۵۳ دقیقه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیشه گام: قریه ایست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف شمال قشله عسکری اسمار مربوط حکومتکلان کنرهای ولایت ننگرهار واقع در ۷۱ درجه - ۲۵ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۳ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیک: قریه ایست بفاصله ۱۶ کیلومتر بطرف جنوب غرب قریه نیک مربوط حکومت کلان دایزنگی ولایت کابل واقع در ۶۶ درجه - ۵۷ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۹ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیک: قریه ایست بفاصله ۳،۵کیلومتر بطرف غرب قریه پنج پای در علاقه میدان ولایت کابل واقع در ۶۸ درجه - ۷ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۷ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیک محمد: قریه‌ایست بفاصله ۱۵ کیلومتر بطرف غرب چهار برجک مربوط حکومتکلان چخانسور حکومت اعلی فراه واقع در ۶۱ درجه - ۵۲ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۱۸ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نگیاری: قریه ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر بطرف جنوب شرق شهر بلخ مربوط ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه - ۵۸ دقیقه - ۳۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۳ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

نیگاری: قریه ایست بفاصله ۲۹ کیلومتر بطرف جنوب قریه زاری بازار مربوط حکومت اعلی شبرغان واقع در ۶۶ درجه - ۳۹ دقیقه - ۴۱ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۳۸ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیگالا: قریه ایست بفاصله ۳۶کیلومتر بطرف غرب تکزار مربوط حکومت اعلی شبرغان واقع در ۶۵ درجه - ۵۲ دقیقه - ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۵۵ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیلاوکوتل: کوتلیست بفاصله ۲۰ کیلومتر بطرف جنوب شرق رخه مرکز حکومت درجه اول پنجشیر مربوط حکومت اعلی پروان واقع در ۶۹ درجه - ۳۶ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۱۱ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیل کوتل: کوتلیست بفاصله ۱۸ کیلومتر بطرف غرب قریه شهیدان مربوط حکومت اعلی پروان واقع رد ۶۷ درجه - ۲۲ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۸ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیلگه: قریه ایست بفاصله ۳کیلومتر بطرف شمال قریه ابوخان مربوط علاقه داری درجه اول معروف متعلق حکومت درجه ۲ ارغستان ولایت قندهار که در ۶۷ درجه - ۱۶ دقیقه - ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۰ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

نیلوکی: شوره زار وسیع و معروفی است در برابری حکومتی چاربرجک چخانسور کنار چپ دریای هیرمند.

نیله لیک: کولیست بفاصله ۲ کیلومتر بطرف جنوب شرق وان کوتل مربوط ولایت ننگرهار واقع در ۷۰ درجه - ۵۳ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۲۸دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیلی: قریه ایست که در ۶۴ درجه - ۲۱ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۱۳ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی در علاقه حکومت اعلی غورات واقع میباشد.

نیم ده: قریه ایست بفاصله ۱۳۹ کیلومتر بطرف شمال حکومت درجه ۳اشکاشم مربوط حکومت اعلی بدخشان واقع در ۷۱ درجه - ۲۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۱۹ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیم لیگ: قریه ایست بفاصله ۳۴ کیلومتر بطرف شرق شهر آقچه مربوط حکومت اعلی شبرغان واقع در ۶۶ درجه - ۲۹ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۹ دقیقه - ۵۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نی ناوک: قریه ایست بفاصله ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب غرب چشمه مقرار مربوط ولایت هرات واقع در ۶۱ درجه - ۶ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۴۴ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

نیوگینه: قلعه ایست بفاصله ۵۵ کیلومتر بطرف غرب چهار برجک مربوط حکومتکلان چخانسور حکومت اعلی فرا واقع در ۶۱ درجه - ۲۹ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۱۸ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

(و)

وات: کوتلی بفاصله ۱،۵ کیلومتر طرف شمال غرب چشمهٔ وات مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار واقع در ۶۶ درجه - ۱۹ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۶ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

واتسر گرام: قریه ایست بمسافه ۸ کیلومتر طرف جنوب غرب کوتل کولمده مربوط حکومتکلان لغمان ولایت ننگرهار واقع در ۷۰ درجه - ۲۹ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۳۱ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

واتی کوتل: کوتلی است بفاصله ۲ کیلومتر طرف شمال شرق قلعه گبر مربوط حکومت درجه ۳ موسی خیل منگل ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه - ۴۸ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۴۱ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

واث (واس): قریه ایست بفاصله ۳ کیلومتر طرف غرب قریه یخان پائین مربوط ولایت هرات که در ۶۴ درجه - ۱۵ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۲۹ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

واحدخان: قریه ایست بفاصله ۳،۵کیلومتر طرف شمال شرق حکومتی اوبه مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه - ۱۲ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۳ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

واحد کوتل: کوتلی است بفاصله ۱۸ کیلومتر طرف شرق علاقه داری کجکی مربوط حکومت درجه ۲ موسی قلعه حکومت اعلی گرشک که در ۶۵ درجه - ۱۷ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۷ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

واخان: منطقه ایست که در تشکیلات اداری مملکت حکومت درجه و مربوط حکومت اعلی بدخشان میباشد. تقریباً واقع در بین ۷۲ درجه - ۴۵ دقیقه و ۷۳ درجه - ۳۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۲۹ دقیقه - ۱۰ ثانیه و ۳۶ درجه - ۵۱ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی به وسعت ۷۵ کیلومتر و طول ۶۵ کیلومتر عرض و تقریباً به دو طرف دریای واخان است.

واخان یک درهٔ طولانی است و در مابین این درهٔ دور و دراز دارای هفت منزل بوده قرار ذیل:

۱ـ ورک: از اشکاشم تخمین ۲۷ کیلومتر مسافه دارد عرض درهٔ واخان تخمیناً ۳ کیلومتر باشد و دریای آمو هم از کنار آن گذشته است هوای آن شدیدا سرد میباشد اراضی آن غله خیز است.

۲ـ اورگند: درینجا جو و گندم و باقلی نشو و نما میکند راهای اورگند چون فراز و نشیب زیاد دارد بنابران راها به نسبت سیلابها خراب میشود.

۳ـ خندود: خندود ریگستانی بوده و راهای آن قابل تشویش میباشد.

۴ـ قلعه پنجه: راهای پنجه هم ریگزار است درختان سیاه کوهی دارد و یک حوض مملو از آب هم دارد که مرغ آبی و دیگر طیور دران میباشد خوراک مردم در قلعهٔ پنجه، جو، گندم، مشنگ و باقلی است. مردم آن بسیار بی بضاعت میباشند، یکنوع درخت بنام طوس و بید معمولی هم درینجا زیاد دیده میشود در قسمت پنجه دریای آمو دریک تنگنای عمیق معلوم میگردد و مثل یک جویبار بنظر میخورد.

۵ـ باباتنگی: بعد از طی مسافت تخمین ۴۲ کیلومتر باباتنگی می‌آید اهالی باباتنگی عموماً مالدار میباشند.

۶ـ نرس و شلک: در ۴۲ کیلومتری بابا تنگی واقع است.

۷ـ سرحد: که آنرا سرد هم میگویند و از نرس ۱۲ کیلومتر دورتر واقع است. زمین آن وسعت دارد و زراعت آن اطمینان بخش است بطرف شرق سرحد چند چمن شاداب و سرسبز و چراگاه حیوانات میباشد و برو غیل هم درینجا واقع است و یک ماموریت گمرک در آنجا وجود دارد. مردم واخان با وجودیکه کوه بندی حساب می‌شوند لیکن بسیار مردم خوشخوی و آرام و مصلح میباشند منازعه و جنگ در میان شان بسیار بندرت دیده میشود قصبات معروف واخان که متعلق بافغانستان میباشد قرار آتی است:

فتور، ازدراغ، قاضی ده، ورک، کروپ، درپن، دگرکن، ورگند، سردرگند، زردم، سنگ آب، پگش، یمید، خندود، یوزک، اشمرغ، اشتراق، کشتی خان، پوکوی، چکن، قلعهٔ پنجه، بکیت، زمکربچ، شخن را، سست، اوست، باباتنگی، کزکت، کروت، خریچ، سین، کنده خان، شمس ده غلام، پشه جرف، اکت، شوخرب، نرس، لیک، تپوس، کارکت، میرخر، سرحد، چهل گند، پلک، پنپ، شلک، سست خرب، رچاو، پروکش، وردف، رباط گر، روزنگ، یزمچ، شفش کن، تبس، سرگز، کبکوت، شنگ، ورد، کارخان و پریپ. این شصت و دو قریه در میان هفت دره بزرگ که در فوق ذکر گردید تقسیم شده است.

چند نفر عایله در یک خانه زندگی می‌کنند و آنرابلخان می‌گویند و این دلیل آرامش روح و اتفاق آن مردم است که برادر و پسران کاکا و ماما وعم و عمه در یک خانه عمر بسر می‌برند، زبان مردم واخان بنام واخی است بفارسی خالص هم تکلم کرده می‌توانند. مردم واخان عموماً سیاه جرده و گندم رنگ میباشند درخت از قبیل بید و عرعر درواخان بنظر میرسد و یگان درخت زردالو هم یافت میشود ولی بارکمتر میگیرد زیرا هنگامیکه زردالو غوره میگیرد آنرا سردی هوا به پختگی نمی‌ماند مردم واخان از پشم حیوانات جامه می‌بافند از پوست گاو و آهو چموس، می‌سازند زن و مردشان کار می‌کنند زنهای واخانی عوض چادر کلاه می‌پوشند و موهای شان بافتگی است و در پشت سر می‌اندازند چه نفر در یک پلاس می‌خوابند اگر لحاف نیابند با لباس خود خواب می‌شوند خوراک این مردم آش و باقلی است چراغ تیلی والیکین بسیار کم است و چوب را در روغن کنجد و غیره می‌مالند و می‌افروزند.

واخان در تشکیلات اداری حکومت درجه ۴ بوده و هم یکنفر وکیل از طرف اهالی آن حکومتی انتخاب و بشواری ملی در مرکز فرستاده میشود. در واخان غیر سه باب مکتب دهاتی از طرف وزارت معارف در مواضع آتی دائر گردیده است.

۱) مکتب دهاتی خندود واخان ۲) مکتب دهاتی پنجه واخان ۳) مکتب دهاتی باباتنگی واخان.

واخجیر: قریه ایست بفاصله ۱۵ کیلومتر طرف جنوب شرق بورنی گنبد مربوط حکومت درجه ۴ واخان حکومت اعلی بدخشان که در ۷۴ درجه - ۸ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۳ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

واخجیر واخچیر: سلسله کوهی است که تقریباً در ۷۴ درجه - ۱ دقیقه و ۷۴ درجه - ۳۴ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۲ دقیقه - ۳۰ ثانیه و ۳۷ درجه - ۱۵ دقیقه عرض‌البلد شمالی بطول ۴۲ کیلومتر از شرق به غرب و عرض ۲۰ کیلومتر از شمال به جنوب واقع بوده و بلندترین نقطه آن ۶۱۵۲ متر ارتفاع دارد و یکی از مربوطات واخان حکومت اعلی بدخشان میباشد.

واخجیر دوان: کوتلی است بفاصله ۳۲ کیلومتر طرف شرق قریهٔ واخجیر مربوط حکومت درجه ۴ واخان حکومت اعلی بدخشان واقع در ۷۴ درجه - ۱۹ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۵ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

واخیکان راه: قله ایست بفاصله ۱۲ کیلومتر طرف جنوب پیگاش بالای خط سرحدی

بارتفاع ۶۲۱۳ متر مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۲ درجه - ۱۹ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۴۵ دقیقه - ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

وارام: کوتلی است بفاصله ۲۴ کیلومتر طرف شمال قریهٔ لنگر مربوط حکومت درجه ۴ واخان متعلق حکومت اعلی بدخشان که در ۷۳ درجه - ۴۴ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۱۴ دقیقه - ۵۹ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

واردی: قریه ایست بفاصله ۵۸ کیلومتر طرف شرق قلعه پنجه بکنار شمالی دریای پنج مربوط حکومت درجه ۴ واخان متعلق حکومت اعلی بدخشان که در ۷۳ درجه - ۸ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۵۸ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

وارسین: قریه ایست بفاصله ۱۰ ۷ کیلومتر طرف شرق قلعه پنجه مربوط حکومت درجه ۴ واخان متعلق حکومت اعلی بدخشان که در ۷۳ درجه - ۲۱ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۵۴ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

واروپ: قریه ایست بفاصله ۴۶ کیلومتر طرف شمال شرقی اشکاشم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۲ درجه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شمالی و ۳۷ درجه - ۴۵ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

واریت: قریه ایست بفاصله ۲۱ کیلومتر طرف شرق قلعه پنجه مربوط حکومت درجه ۴ واخان متعلق حکومت اعلی بدخشان که در ۷۲ درجه - ۴۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۵۹ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

وازه: قریه ایست بفاصله ۲۴ کیلومتر طرف شمال غرب المره متعلق حکومت درجه ۳ خدران ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه - ۲۸ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۲۳ دقیقه - ۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

وازه خواه: حکومتی است درجه ۳ مربوط حکومتکلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی.

واشیر: علاقه داری است درجه ۲ مربوط حکومت درجه نوزاد متعلق حکومت اعلی گرشک.

واشیر: قریه ایست بفاصله ۴۱ کیلومتر بطرف شرقی دلارام مربوط حکومت اعلی فراه که در ۶۳ درجه - ۵۱ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۵ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

واصل خیل: قریه ایست بفاصله ۳،۵ کیلومتر طرف جنوب قریه وازه خوا مربوط

حکومتکلان کتواز حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۱۶ دقیقه - ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۷ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

واغادره: قریه ایست بفاصله ۵ کیلومتر طرف شمال غرب حکومت درجه ۲ جرم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه - ۴۹ دقیقه - ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۵۱ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

واغجان (ننگی): تنگی ایست که بفاصله تقریباً ۲ کیلومتر طرف جنوب قریه واغجان و بفاصله ۸ کیلومتر طرف شمال شرق حکومتی کلنگار مربوط حکومتکلان لوگر ولایت کابل موقعیت دارد.

واغجان: قریه ایست بفاصله ۱۲ کیلومتر طرف شمال کلنگار مربوط حکومت درجه ۲ کلنگار متعلق حکومتکلان لوگر ولایت کابل که در ۶۹ درجه - ۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۹ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

والگی: قریه ایست بفاصله ۱۱ کیلومتر طرف شمال قریه سرخ او به مربوط حکومت درجه ۳ترین ولایت قندهار که در ۶۶ درجه - ۵ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۲۶ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

والنگی: کوتلیست بفاصله ۲۲ کیلومتر طرف جنوب غرب قریه دهن در علاقه حکومت درجه ۳ نولک متعلق حکومت اعلی غورات که در ۶۳ درجه - ۲۹ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۲۳ درجه - ۴۳ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

وردک: وردک اسم یکی از قبایل افغان و نام منطقه‌ای است بین مضافات غزنی، هزاره جات، لوگر و میدان این منطقه در تشکیلات اداری متشکل از یک حکومت محلی است که به علاقه داری‌های دای میر داد و جغتو جدا گردیده مرکز آن در سیدآباد که تقریباً در وسط منطقه و بر سر راه عمومی مرکز مملکت و ولایات غزنی واقع است.

حدود اربعه این منطقه: این منطقه از ناحیه شرق مربوط است به کوهای لوگر و بعضاً بز ته خان غزنی و از طرف شمال به کوهای حکومت میدان و غرباً به کوهای مرتفع هزاره و منطقه ناور غزنی و جنوبا اتصال دارد بمرکز غزنی و جغتو مربوط حکومت اعلی غزنی.

قراء و قصباتیکه راسا بمرکز حکومتی مذکور ارتباط دارند:

۱ـ مربوطات خوات(بند چک وردک)خریان، انبوه خاک، گلدان، گرداب، کاکا خیل، علی خانی، شیخ بسن، ظریف، گلی، نوره خیل، هزار باغ، زمان خیل، لالاخیل، قلندر خیل، قلعه

بلندی، بکسمند، جلیل، تتنگ، قلعه حسین خان، باوکولی، جووز، مداد، خلیلی، شعور، محمد یار خیل، علی همت، علی خیل، بمبئی، کودی، قلعه بابا، لنگر، علی شا، علی سنگ، باغک، طوپ، زرین، قلعه ملک، دوران خیل، سرک، نور خیل، آدم خیل، شکم باره، احمدخیل، فقیلی، ومدو.

ب - مربوطات شیخ آباد: چوری، زرین خان خیل، قلعه‌تر.

ج - مضافات هونخی: حمزه خیل، حکیم خیل، سرگی، تمبک، قلعه کهنه، مروک، چونی، یاویز، جنگره، نصیر خیل، موسی خان خیل، باریکک، جارچپان، یامی خیل، محبت خیل، چهار مغز، دره چنار، صادق خیل کودی بادام.

د- مربوطات پائنده خیل: امانخیل، لالاگل خیل، تاج بیکی، کجلکه، حیدرخیل، ممل، لرم، سیدوخیل، شادی خیل، برات خیل، پتان خیل، تکیه، سالار، پتنگ، سلطان خیل، چهاردهی، باغک سیدآباد، سرکول، میرخان خیل، تره خیل، اکاخیل، اوتری، هفت اسیاب، دندوکی، چنگی، یلنکاش، بده گک، معرو، شیخی، سندور، خواجه غریبان، جنگجای، سعادتخیل، حسین خیل، موره، شار، بکورخیل، منگیلی، شش گاو، کاریز بهائی، قوه کی، سی چوب سیاچوب.

مضافات تنگی و ردک: قلعه امیر، شاگل خیل، حمزه خیل، شگنک، سموچ، نی سفید، کوت، ملاخیل، لاچی خیل، حسین خیل، کودی، خان خیل، دورانی، دوآب، خرتی، وره گدلک سسی، الله یار خیل، شاطر، قلعه سرخ، قلعه بلندی.

پیداوار: از پیداوار زراعتی، جو، گندم، جواری، برنج لک، جودر، ارزن، عدس، مشنگ، باقلی، شاخل، کلول، تمباکو، رشقه، شبدر، ماش، بادنجان رومی، بادنجان سوسنی، کدو، شلغم، زردک، خیار، خربزه، تربز و تره.

پیداوار تجارتی آن بجز پوست حیوانات و برنج لک چیز قابل وصفی در اینجا نیست تنها چوب دستک هم از احتیاج منطقه افزودی و بمرکز آورده میشود.

از پیداوار صنعتی نیز چندان چیزی ندارند.

پیشه اهالی: اهالی اینجا چون منطقه محدود و تکاثف نفوس در آن محسوس است علاوه بر پیشه زمین داری باطراف و مرکز جهة کسب و کار و خصوصا در موسم سرما که درینجا کار و باری یافت نمیشود بولایات غربی مملکت میروند. مردمان وردک خیلی جسور و سلحشور و صبور و زحمتکش میباشند. طبقهٔ نسوان علاوه بر تنظیم منزل و تربیه اولاد در کار و دهقانی با مردان خود همدوش بذل همت مینمایند.

حیوانات: ۱ـ حیوانات اهلی اینجا عبارت از گاو،گوسفند، بز، الاغ، اسپ، قاطر است. چون منطقه محدود و نفوس آن بسیار است برای تربیه حیوانات بسیار گنجایش ندارد حیواناتیکه ازان نام برده شد محدود و محضی برای رفع حاجت شیر و سواری و یا حمل و شغل ضروری خودشان است بحیث پیشه و فلاحت ندرتاً تربیه می‌شوند.

ب - **حیوانات وحشی**: در کوها آهوی کوهی و خرگوش از سبوع گرگ و شغال و در بعضی کوها پلنگ دیده میشود.

طیور: طیور اهلی اینجا عبارت از مرغهای خانگی، فیل مرغ، قاز وکبوتر است مرغ‌های اینجا از همان مرغ‌های خسکی قدیمه است که از نگاه نظر گوشت و هم تخم قابل وصف میباشد دراین اواخر نگاهداشت برخی مرغ‌های جنس اعلی تخمی کم کم رایج گردیده است.

طیور وحشی: انواع گنجشک و کبوتر وحشی قره قش در کوها کبوتر و تیهو و در چک وردک مرغابی و در تیرما بقره قره، نیز پیدا میشود.

اشجار و میوه جات: چون این منطقه در جوار کوهای هزاره جات افتاده برف گیر و زمستان شدیدی دارد برای محصول میوه جات چندان استعدادی ندارد سیب، زردالو، ناک و در بعضی جاها انگور میشود توت فراوان دارد از اشجار، چنار، عرعر، سفیدار، بید، سنجد و در کوهای شمالی آن بادام وحشی نیز وفرت دارد.

دریاها: یگانه دریاایکه در بین وردک گذشته و قسم اعظم اراضی آن را آبیاری میکند دریای است که از چک وردک سرچشمه و در عرض راه از دره‌های طرف شمال غربی معاونت گرفته وادی وردک را از شمال غرب بجنوب شرق دنبال شیخ آباد را عبور و از راه تنگی وردک به زقوم خیل و بره‌کی اوگر گذشته بدریای کابل می‌پیوندد.

پل‌ها: در جاایکه جادهٔ عمومی دریای مذکور آنرا عبور نموده در نزدیکی شیخ آباد پل پخته‌ای بر ان آباد و قابل عبور و مرور هر گونه وسایط نقله است.

راها: جاده عمومی ایکه مرکز را با ولایات غربی مملکت مربوط ساخته از شمال شرق باستقامت جنوب غرب سراسر این منطقه را عبور میکند. جاده دیگری از طرف لوگر آمده از طریق تنگی وردک در حد شیخ آباد بجاده عمومی وصل میگردد. در زمستان که بعضاً راه میدان بواسطه کثرت برف مسدود میگردد این راه مورد استفادهٔ عام است سرکی که از دشت توپ از جاده عمومی جداگردید بچک وردک رفته است چیزیکه در اینجا قابل ذکر است بندی است که در چک وردک اعمار گردیده و مولد برق آبی که قسماً در تنویر مرکز کار میدهد گردیده است.

مزارات: برای مزارات اینجا تاریخ و سندی بجز روایات افسانوی خود اهالی و اعتماد و

اعتقادیکه بروحانیت شان دارند در دست نیست مزاراتی که اهالی بنام مزار به آن اعتقاد و ارادت دارند ازین قرار است: شاه قلندربابا، شاه اسلام بابا، خواجه غریبان، ملا بهلو خان آخند زاده، شیرازی بابا، شاه خماری بابا، آبی عبدالرحمن بابا، آب شمس تبریزی، خواجه محمود بابا، میاصاحب، لوره شیخ خم بابا و پتک بابا.

آب و هوا: منطقه وردک که در جوار کوهای هزاره جات واقع است زمستان برف گیر و شدیدی دارد هوای بهار آن معتدل است در بهار درجه حرارت آن ندرتاً از سی تجاوز میکند.

نوعیت اراضی: اراضی این منطقه بجز همان قسمتهای آن که در دو طرفه دریا واقع است باقی دشتی بوده استعداد زراعتی آن کمتر است بیشتر زمین‌های آن للمی کاری بوده در سالیان بارانی محصولات للمی آن که تنها گندم است قابل اعتنا میباشد.

طرز آبیاری: این منطقه قسماً رود آبی و برخی هم ذریعه آب‌های تحت الارضی مشروب میگردد چون از یک سو اراضی زراعتی آن محدود از جانبی قسمتی از ان للمی کاری است قلت آب در ان محسوس نمیگردد.

در وردک مکاتب آتی از طرف وزارت معارف دائر گردیده است.

۱) مکتب ابتدائی سید آباد.

۲) مکتب ابتدائی تنگی وردک.

۳) مکتب ابتدائی تکیه وردک.

۴) مکتب ابتدائی جغتو وردک.

۵) مکتب ابتدائی دایمیرداد وردک.

۶) مکتب ابتدائی بمبائی وردک.

علاوتاً یک باب مکتب دهاتی نیز در شیخ آباد وردک تاسیس گردیده است ناگفته نماند که یکنفر وکیل از تمام حوزهٔ حکومتی وردک انتخاب و بشورای ملی در مرکز فرستاده میشود.

وردک: قلعه ایست بفاصله ۳،۵ کیلومتر طرف شمال غرب تیگری مربوط حکومتکلان لغمان ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۱۰ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

وردوج: دریائی است که از کوه چترال خط سرحد مملکت و حوض دوراه سرچشمه گرفته بنام سنگلیچ یاد میشود و طرف شمال جریان دارد، بعد از طی ۶۰ کیلومتر مسافه در حصه زیباک به آب مندروگل یکجا شده و بعد از ۶ کیلومتری دیگر به عین استقامت جریان با آب سرخ دره یکجا شده سمت جریان خود را طرف شمال تغیر میدهد. بالاخره بعد از طی مسافة ۶۷

کیلومتری دیگر با دریای جرم (کوکچه) ملحق میگردد. این دریا از مربوطات حکومت اعلی بدخشان میباشد.

وردیش: قریه ایست بفاصله ۱۱ کیلومتر طرف غرب چغه سرای مربوط حکومتکلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۵۹ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵۶ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ورزی: قریه ایست بفاصله ۹ کیلومتر طرف غرب قریه مربزی مربوط حکومتکلان خوست ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه - ۳۷ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۹ دقیقه - ۲۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ورسج (ورسک): علاقه داری ایست درجه ۲ مربوط حکومت درجه ۴ فرخار متعلق حکومتکلان تالقان ولایت قطغن. ورسج بفاصله تقریباً ۲۷ کیلومتری جنوب فرخار موقعیت دارد.

قریه‌های ورسج قرار آتی است:

۱) پست آب: قریه ایست نهایت خوش هوا.

۲) لخستان: موضعیست دلنشین و شکارگاه خوبی برای کبک و نخچیر بشمار میرود. آب خوب و میوهٔ کم دارد.

۳) پوگان: موضعیست که دارای باغات مثمر میباشد.

۴) ایجلخ: محلی ایست که دران آثار عمارات و آبادیهای مخروبهٔ قدیمه زیاد دیده میشود. درین موضع مرغزاری وجود دارد که بنام (مزددشت) شهرت داشته دربارهٔ وجه تسمیهٔ آن حکایات افسانوی نزد اهالی موجود است.

۵) ایروف: این موضع بسی خوش آب و هوا سرسبز و خرم بوده بکنار دریا واقع گردیده، از حیث میوه‌های متنوع نیز غنی و دارای شکارگاه آهو نیز میباشد.

۶) باغ‌دشت: قریه ایست که بالای تپهٔ آباد گردیده از درک میوه فقیر، اما آب و هوای خوش و فرح بخش دارد.

۷) موچکان: این قریه در جوار تپه‌ای جانب جنوب باغ‌دشت واقع گردیده.

۸)خانقای در حویلی: موضعیست دارای نسیم فرح بخش و میوهٔ فراوان.

۹) خانقای سرشخ: این قریه در دامنهٔ کهسار واقع و مرغزارهای سرسبزی دارد. مزار شیخ خلیل الله ﷺ درین قریه واقع است. و مسجد بسیار قدیمی که اهالی آنجا بنای آن را پیش از ۵۰۰ سال می‌گویند وجود دارد.

۱۰) بهبانی: قریه ایست خوش آب و هوا.

۱۱)پاکانی: قریه ایست که در دو طرف دریا واقع شده و از اشجار مثمر غنی است.

۱۲) تگاب ترشت: موضعیست وسیع که به خوست و فرنگ منتهی میشود این محل از بین ایجلخ و پوکان به سوی غرب دره جدا میشود و محل خوش آب و هواست. قراء کوچکی نیز دارد که ازان جمله پرآواز و سرچمن (پرچمن) است.

۱۳)تگاب قوندز: منطقه وسیع است که مرکب از چند قشلاق میباشد این تگاب بطرف جنوب شرقی ورسج واقع بوده، سرحد آن به کران و منجان بدخشان و بالاخره باسمار ولایت ننگرهار منتهی میشود. این تگاب دارای دره‌های وسیع و شکارگاه است، که مشهور آن درهٔ واراست.

۱۴) مسکه شو: موضعیست خوش آب و هوا درینجا چشمهٔ وجود دارد که آب آن شفاف، اما طعم آن بمثل مسکه است.

۱۵) میان شهر: تگابی است وسیع که از موضوع خانقاه در حویلی طرف جنوب غربی دره جدا شده دارای چندین قشلاق میباشد که ملوار سفلی، ملوار علیا، سرتل از قریه‌های این تگاب میباشد.

۱۶) ده پایان: قریه نهایت خوش آب و هوا و دلنشین است.

۱۷) ده بالا: این قریه نیز بسیار دلنشین و فرحت بخش است.

۱۸) خرم: قریه ایست که بالای بلندی ای واقع شده خیلی خوش هوا و خوش منظر است.

۱۹) موخو: قریه ایست مشجر و سرسبز که بدو قسمت جدا شده که عبارت است از: موخوی سفلی و موخوی علیا.

۲۰) قلعه حصار: این قریه در جنوب غرب میان شهر واقع است.

۲۱) حصار: قریه ایست که حاصلات آن نسبت به اکثر دهات ورسج کمتر و غیر مکفی است.

پیشه اهالی: اهالی ورسج اکثراً به زمین داری و دهقانی و بعضا به بافندگی از قبیل کرباس، الچه گلیم، نمد و حرفه‌های آزاد چون تجارت، و دکان داری مصروفیت دارند.

نباتات: پیداوار زراعتی اینجا عبارت است از گندم، جو، شالی، باقلی، جواری نخود و عدس، سبزی‌کناری چون کدو، خیار، بادنجان رومی، لبلبو، مرچ، پیاز و غیره پیدایش دارد.

اشجار مثمر: توت، تاک انگور، سیب، زردآلو، آلوبالو، آلو بخارا، گیلاس، سنجد، نشیاتی، دم روباه، چار مغز، شفتالو، بهی، ناک و بادام پیدایش دارد.

اشجار غیر مثمر: سفیدار، عرعر، بید، گز، چنار، پنجه چنار، خارهای زلفور (زرک) سیه خار و سفیدخار میباشد. علاوتاً انواع و اقسام گلها و نباتات طبی موجود است.

حیوانات اهلی: از حیوانات اهلی گاو، گوسفند، بز، اسپ و مرکب تربیه میشود.

حیوانات وحشی: گرگ، روباه، شغال و آهو بکثرت دیده شده مخصوصا آهو که برای شکاریان اسباب سرگرمی و تفریح خوبی بشمار میرود وجود دارد.

طیور: از طیور اهلی مرغ خانگی و کبوتر تربیه میشود و از طیور وحشی، زاغ، زاغچه، موسیچه، مینا، گنجشک، کبک، سی سی و بعضی انواع دیگر پیدا میشود اما بعضی مردم از کبک شکار خوبی بدست می آرند.

مزارات: مزارات معروف قرار آتی است:

۱ـ مزار شیخ خلیل الله صاحب ولی در قریه خانقای سرشخ.

۲ـ مزار شیخ زهیر الدین ولی ﷺ در قریه ده پایان

۳ـ مزار میرزا نیاز ﷺ در قریه ده پایان

۴ـ مزار سید مصطفی ﷺ در قریه ده پایان.

۵ـ مزار محمد مصطفی ﷺ در قریه ده پایان.

۶ـ مزار قاضی سید یحیی ﷺ در قریه ده بالا.

۷ـ مزار سید عارف ﷺ در قریه ده بالا.

۸ـ مزار سید صادق ﷺ در قریه ده بالا.

۹ـ مزار خواجه احمد کوه کبیر ﷺ در قریه ده بالا.

۱۰ - مزار سید الیاس ﷺ در قریه ده بالا.

۱۱ - مزار خواجه میر نجم الدین کبری ﷺ در قریه موخو.

۱۲ - پیرهقان ﷺ در قریه موخو.

سپورت: ورزش اهالی ورسج بصورت عمومی سنگ اندازی، پهلوانی، بزکشی، ریسمان کشی، وزن برداری، اسپ دوانی، توپ بازی و دویدن است.

دریاهای که در ورسج جریان دارد بنام دریای سنار آب و دریای موخو آب یاد میشود.

اقلیم: گرچه تفاوت درجه حرارت در نقاط مختلف ورسج دیده میشود معهذا هوای آن معتدل و صحت بخش است.

در ورسج علاوه بر تعلیم دینی و خصوصی که در مساجد بعمل می‌آید یک باب مکتب

دهاتی از طرف وزارت معارف نیز دائر گردیده، علاوتاً نمایندگی اهالی علاقه داری مذکور را در شورای ملی، وکیل فرخار که ورسج نیز در حوزهٔ حکومتی فرخار داخل است انجام میدهد.

ورسک: قریه ایست بفاصله ۲ کیلومتر طرف جنوب نیک مربوط حکومتکلان دایزنگی ولایت کابل واقع در ۶۶ درجه - ۵۱ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ورسک: قریه ایست بفاصله ۱۶ کیلومتر طرف شرق شمال کوتل نشپه مربوط حکومتکلان کتواز متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۱۶ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۵۸ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ورشاهر: قریه ایست بفاصله ۴۲ کیلومتر طرف شمال شرق شهر فیض آباد مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه - ۵۴ دقیقه - ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۱۹ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ورشهر: قریه ایست بمسافه ۸ کیلومتر طرف شرق قریه شور از مربوطات فیض آباد مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه - ۲۴ دقیقه - ۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۴۱ دقیقه - ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ورغار: قریه ایست بفاصله ۱ کیلومتر طرف غرب قریه چکاو نورزائی مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه - ۳۵ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ورف: قریه ایست بفاصله ۳۰ کیلومتر طرف جنوبی بینی قمر مربوط حکومت درجه ۲ درواز حکومت اعلی بدخشان واقع در ۷۱ درجه - ۱۱ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه - ۲ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ورقت: قریه ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر طرف غرب بینی قمر مربوط حکومت درجه ۲ درواز حکومت اعلی بدخشان واقع در ۷۱ درجه - ۱۰ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه - ۱۹ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ورنخود قلعه: قریه ایست بمسافه ۱۵ کیلومتر شمال حکومتی چاه آب مربوط ولایت قطغن که در ۶۹ درجه - ۴۹ دقیقه - ۳۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۳۰ دقیقه - ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ورنگ: قریه ایست بفاصله ۱۴ کیلومتر طرف جنوب شرق قریه پرجمان در علاقه حکومت

اعلی غورات که در ۶۳ درجه – ۵۲ دقیقه – ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه – ۵ دقیقه – ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

وروازو: قریه ایست بفاصله ۶کیلومتر طرف جنوب غرب قریه لاجورشوی مربوط حکومت درجه ۲ جرم حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه – ۴۸ دقیقه – ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه – ۱۲ دقیقه – ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

وروخ: قریه ایست بفاصله ۲۴کیلومتر طرف غرب بینی قمر مربوط حکومت درجه ۲ درواز حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه – ۳ دقیقه – ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۸ درجه – ۲۵ دقیقه – ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

وروک: قریه ایست بمسافه ۲۴.کیلومتر طرف شمال جبل السراج مربوط حکومت اعلی پروان واقع ۶۹ درجه – ۹ دقیقه – ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه – ۱۸ دقیقه – ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

وره گلی: کوتلی است بفاصله ۹کیلومتر طرف جنوب قریه خیروخیل مربوط حکومت کلان لغمان ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه – ۸ دقیقه – ۱۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۲۱ دقیقه – ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

وریست: قریه ایست بفاصله ۱۱۰کیلومتر طرف شمال قریه اشکاشم مربوط حکومت درجه ۳ اشکاشم متعلق حکومت اعلی بدخشان واقع بکنار غربی دریای پنجه در ۷۱ درجه – ۲۷ دقیقه – ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه – ۱۹ دقیقه – ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

وریو (وایو): قریه ایست بمسافه ۱۴ کیلومتر بطرف جنوب شهر منجان مربوط حکومت درجه ۲ جرم متعلق حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه – ۵۰ دقیقه – ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه – ۵۳ دقیقه – ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ورومه می (ورمه می): علاقه داری است درجه اول مربوط حکومت درجه ۳ وازه خوا متعلق حکومتکلان کتواز غزنی.

وزم: قریه ایست بفاصله ۴۲کیلومتر طرف شمال اشکاشم مربوط حکومت اعلی بدخشان بکنار غربی دریای پنجه واقع در ۷۱درجه – ۲۷ دقیقه – ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه – ۲۰ دقیقه – ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

وزیرآباد: قریه ایست بفاصله ۲،۵کیلومتر طرف شمال شهر کابل واقع در ۶۹ درجه – ۱۰ دقیقه – ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه – ۳۳ دقیقه – ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

وزیرآباد: قریه ایست بفاصله ۸ کیلومتر طرف غرب شهر جلال آباد بکنار سرک مربوط حکومت درجه ۲ سرخرود ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۲۲ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۷ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

وزیرقلمه: قریه ایست بمسافه ۶ کیلومتر طرف جنوب شرق حکومتی کلنگار مربوط حکومتکلان لوگر ولایت کابل که در ۶۹ درجه - ۴ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

وکیل: قریه ایست بفاصله ۳ کیلومتر طرف غرب قریه محمد ده مربوط حکومت درجه اول مقر متعلق حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه - ۳۷ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۱۴ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ولانگ: قریه ایست بمسافه ۲۴ کیلومتر طرف شمال جبل السراج مربوط حکومت اعلی پروان واقع در ۶۹ درجه - ۵ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۱۸ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ولف: قریه ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر طرف شرق قریه منجان مربوط حکومت درجه ۲ جرم حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۲ دقیقه - ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ولک: قریه ایست بفاصله ۱۳،۵ کیلومتر بطرف شمال قریه غورنگ مربوط حکومت درجه ۲ دهراود ولایت قندهار که در ۶۵ درجه - ۳۹ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۳۲ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ولگی: قریه ایست بفاصله ۲ کیلومتر طرف شمال کوتل جگ نری مربوط علاقه داری دامان ولایت قندهار که در ۶۶ درجه - ۱ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۳۱ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ولم: قریه ایست بفاصله ۱۲ کیلومتر طرف شرق قریه نگاه مربوط حکومت درجه ۳ تولک متعلق حکومت اعلی غورات که در ۶۳درجه - ۵۰ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۲۶ دقیقه - ۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ولوای: قریه ایست بفاصله ۱۱ کیلومتر طرف شمال غرب قریه بیرام کلی مربوط حکومتکلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار واقع در ۷۱ درجه - ۴ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۲۰ دقیقه - ۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ولورخان: قریه ایست بفاصله ۳ کیلومتر طرف شمال خارتهانه مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار واقع در ۶۶ درجه - ۳۹ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱۸ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

وله لعلپوره (وره لعلپوره): قریه ایست بفاصله ۴ کیلومتر طرف شرق دکه بکنار شمالی دریاری کابل مربوط حکومت درجه اول کامه ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه - ۴ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۳ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

ولی: کوتلیست بفاصله ۶،۵ کیلومتر طرف جنوب حکومتی کنر مربوط ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۵۳ دقیقه - ۵۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۳ دقیقه - ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ولی آباد: قریه ایست بمسافهٔ ۵۴ کیلومتر طرف غرب غوریان مربوط ولایت هرات واقع در ۶۰ درجه - ۵۴ دقیقهٔ - ۳۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۱ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ولی خان: قریه ایست بفاصله ۴ کیلومتر طرف غرب قریه کردی غوث مربوط حکومت درجه اول کامه ولایت ننگرهار واقع در ۷۰ درجه - ۵۵ دقیقه - ۵۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۴ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ولی شاه مردان: قریه ایست بفاصله ۲ کیلومتر طرف غرب بامیان مربوط حکومت اعلی پروان واقع در ۶۷ درجه - ۴۷ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵۱ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ون مچگل: قریه ایست بمسافه ۲۸،۵ کیلومتر طرف شمال قریه میرغلام مربوط حکومتکلان کنرها متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۵۹ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۵۸ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ونی: قریه ایست بفاصله ۸ کیلومتر طرف غرب قلعه اسلم مربوط علاقهٔ داری جلریز متعلق حکومت درجه ۲ میدان ولایت کابل که در ۶۸ درجه - ۳۰ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۷ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

وهتانی: قریه ایست بفاصله یک کیلومتر طرف شمال قریه گدام مربوط حکومت درجه ۳ترین ولایت قندهار که در ۶۵ درجه - ۵۲ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴۰ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ویگل: دره ایست که از حصه شمال کوتل جاده شروع شده به استقامت جنوب غرب جریان دارد و در حصه قریه میرغلام با درهٔ پاروم یکجا میشود. این دره مربوط حکومتکلان کنرها در ولایت ننگرهار میباشد.

ویلو: قریه ایست بفاصله ۴ کیلومتر طرف جنوب منجان مربوط حکومت درجه ۲ جرم حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه - ۵۳ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ویلهم: قریه ایست بفاصله یک کیلومتر طرف جنوب قریه سید محمد در علاقه تخته پل ولایت قندهار که در ۶۵ درجه - ۵۹ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۶ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

(هـ)

هاروت رود: قریه ایست بمسافه ۳۵ کیلومتر طرف غرب شمال قریه جوین مربوط علاقه داری درجه اول لاش و جوین متعلق حکومت اعلی فراه که در ۶۱ درجه - ۱۴ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۶ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

هاشم آباد (دکه): قریه ایست بفاصله ۵۴ کیلومتر طرف شرق شهر جلال آباد به کنار جنوبی دریای کابل واقع در ۷۱ درجه - ۴ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۴ دقیقه عرض‌البلد شمالی میباشد.

هاشم خان: قریه ایست بفاصله ۱۳ کیلومتر طرف غرب جنوبی شهر هرات واقع در ۶۲ درجه - ۲ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۹ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

هاشم خیل: قریه ایست بمسافه ۵۲ کیلومتر طرف جنوب غرب شهر جلال آباد مربوط ولایت ننگرهار واقع در ۶۹ درجه - ۵۹ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۴ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

هامون خودال: کولی است بفاصله تقریباً ۶۵ کیلومتر طرف جنوب حکومتی بالا مرغاب متعلق حکومتکلان بادغیسات ولایت هرات واقع در ۶۳ درجه - ۷ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۲۰ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

هدوانی: قریه ایست بفاصله ۱۲ کیلومتر طرف شمال غرب مرکز حکومتکلان شینوار مربوط ولایت ننگرهار واقع در ۷۰ درجه - ۳۸ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۱ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

هده: ننگرهار دیده شود.

هرات: شهریست مرکز ولایت هرات که بطرف شمال غرب افغانستان واقع در ۶۲ درجه - ۱۱ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۱ دقیقه عرض‌البلد شمالی بفاصله ۱۱۶۲ کیلومتر از شهر کابل (به راه غزنی، قندهار، فراه هرات) و ۸۶۸ کیلومتر به راه هزاره جات دوری دارد.

هرات: یادگاری‌های مدنیت هری: از روی تقسیمات امروزه گوشهٔ غرب شمالی افغانستان ولایت هرات نام دارد که دربین ۳۵ درجه - ۳۵ دقیقه - ۶۰ ثانیه و ۵۵ درجه - ۵۰ دقیقه - ۶۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۱۵ درجه - ۴۵ دقیقه - ۳۲ ثانیه و ۳۸ درجه - ۳۰دقیقه - ۳۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

مرکز آن نیز شهری بهمین اسم است این ولایت از دوران قدیم تاکنون خیلی اهمیت داشته مرکز تجارت و تهذیب بوده اگرچه بارها در اثر تاخت و تاز جنگآوران پایمال گردیده ولی از یک طرف حاصل خیزی خاک و شادابی وادی بی نظمی‌های هنگام بحران را چاره کرده و از طرف دیگر موقعیت جغرافیائی و تجارتی این ولایت از قدیم تاکنون اهیمت اقتصادی داشته و قبل از انکشاف دریانوردی راه یگانه کاروان هند و بلاد چین با دنیای غرب بوده است بالخاصه مرکز این ولایت یعنی شهر هرات مرکز مهم تجارت محسوس و راهای متعدد کاروان رو از آن بهر سمت میرفته.

درکتیبه‌های داریوش (هری‌و) تحریر گردیده و ممکن است که هری‌و هم بمرور ایام از آریانا منحرف شده باشد چه این ولایت بنام آریه یا آریانه گفته شده.

مورخین می‌نویسند که سکندر مقدونی هرات را بنام قدیمی آن (آرتاکوانا) خوانده، آریان آن را آرتاکوان یا (آرتاکان) که به معنی شهر شاهی مردم آریه است می‌نویسد، بهر حال شک نیست که این شهر در وقت مقدونیان دروازهٔ بود که اسکندر کبیر جهت تسخیر هند ازان عبور نموده. اسکندر مقدونی هرات را در سال ۳۲۷ ق م فتح کرد بعد از آن صفحات تاریخ هرات تا ویرانی آن بدست چنگیز خان (۱۲۲۱-۲۲م) قدری تاریک است.در هنگامیکه سلاسه کوشن در افغانستان باقتدار آمد و بزرگترین شاهنشاه قدیم افغانیان کنشکا بر تخت نشست ولایت هرات نیز مانند سائر ولایات در جمله امپراطوری او شامل بود، بعد از مرگ اوکوشن‌ها رو باضمحلال رفتند و بالاخره سلطنت وسیع او تقسیم گردید. حصه از مملکت او تحت سلطهٔ هیاطله و قسمتی هم بدست ساسانیان گذشت و شعبه ضعیفی از کوشانیان تا قرن ۷ میلادی در کابل ماند و بواسطه ضعف مرکز سلطنت هرات بدست ساسانیان افتاد تفصیل این زمان پوره واضح نیست اما اینقدر معلوم شده که هرات در عصر ساسانیان نیز عظمت و موقعیت خویش را از دست نداده بود. همینکه ساسانیان رو بزوال رفتند و مسلمین ایران را فتح کردند اهالی هرات نیز مانند مناطق بر خلاف مسلمین به جنگ قیام نمودند ولی نظر به تحریر فرشته خراسان با پایتخت آن هرات در سنه ۳۱ هجری (۶۵۲ میلادی) توسط عبدالله بن امیر حاکم بصره فتح شد خلافت

عباسی دولت خیلی پهناوری داشت عربستان، سوریه، عراق، مصر، افریقای شمالی، ترکستان، و افغانستان در داخل قلمرو آن قرار داشت، خلفای بغداد می‌خواستند از شهر بغداد این مملکت وسیع را اداره کنند اما نتوانستند و بالاخره آن مملکت وسیع دچار انقسام گردید، ضعف مرکز خلافت در هر طرف احساس استقلال جوئی تولید کرد و اولا این فکر را طاهریان عملی نمودند طاهر مؤسس این سلسله امیری بود از امرای مامون الرشید که در سنه ۲۰۵ ه بامارت خراسان مقرر شد مشار الیه در فوشنج هرات تولد شده و از عایلهٔ صاحب اعتباری بار آمده بود موصوف ده سال تابع خلیفه بغداد بوده مملکت را اداره میکرد در پاداش وفاداری و خدمتگذاری والی خراسان مقرر شد و در افغانستان مستقل حکومت میکرد، بعد از وفاتش حکمرانی مستقل را جانشینانش تا نیم قرن دیگر نیز دوام دادند مملکت در عهد ایشان آرام و آسوده بود چنانچه صاحب لب التواریخ یحیی بن عبد الطیف قزوینی گوید طاهریان پادشاهان عادل، کریم و هنرپرور بودند، خراسان در حکومت این طبقه در نهایت معموری و آبادی بود.

نیم عصر بعد یعقوب بن لیث صفار که از روی گری و عیاری بدامن در هم بن نصر وادی سیستان رسیده موقع بهم رسانید ولی بعد از وفات در هم بفرزندانش خروج عصیان نموده حکومت را ربوده در مقابل خلیفه عباسی اعلان استقلال نمود و شهرهای مهم چون، هرات، فارس، عراق، کابل، بدخشان و بلخ را در دائرهٔ حکومت خود آورده در سال ۲۵۹ ه محمد آخرین شاه آل طاهر را شکست داد و پادشاه خراسان گردید در سال دیگر طبرستان را فتح کرده جانب بغداد رفت اما در اینجا شکست یافت بعد از چندی باز جانب بغداد عزم نمود. اما در راه مریض شد و بتاریخ ۱۴ شوال ۲۶۵ هـ. (و جون ۸۷۹) وفات یافت. پسرش عمرو پادشاه شد و اقتدار بهم رسانید خلیفه از اقتدار روز افزون او ترسیده اسماعیل سامانی را بر وی ترغیب داد امیر اسمعیل در سنه ۲۸۷ هـ. در بلخ او را اسیر کرد و بخلیفه فرستاد، عمرو در حبس بغداد بگرسنگی وفات یافت از آثارش مسجد جامع شیراز است، چون عمرو اسیر شد طاهر بگریخت و به سجستان آمد و لشکر جمع کرده بفارس آمد و از طرف معتضد برادرش بمقابل وی آمد طاهر بگریخت و بسجستان رفت و مرد. مدت سلطنت ایشان نیز نیم عصر بود. بعد ازان سامانیان اقتدار بهم میرسانند هرات نیز در قلمرو حکمرانی ایشان داخل میگردد، موسس خانواده سامانی، سامان نام یکی از نجبای بلخ بوده نسب از بهرام چوبین میبرد و در وقت المامون پسر هارون الرشید مسلمان شد. اسد پسر سامان چهار پسر داشت که در سنه ۲۰۴ ه (۸۱۹-۸۲۰ م) عباسیان سمرقند را بنوح فرغانه را به محمد، شاش واشروسانه (تاشکند و او را

در تیبهٔ مروزه) را به یحیی و هرات را به الیاس سپرد در اوخر قرن دهم میلادی هرات در تحت قیمومیت سبکتگین پدر شهنشاه محمود غزنوی داخل گردید مسعود در ۴۰۸ حاکم هرات مقرر شد اوضاع مدنی هرات در عصر ایشان خیلی خوب و شهر بنابر عمارات قشنگ و باشکوه و اطراف و نواحی زر خیز و شاداب و مرکزیت تجارت شرق شهرتی بسزا داشت. در نصف دوم قرن ۱۱ مسیحی آل سلجوقی قوت و عظمتی حاصل کردند. طغرل بیک قشون سلطان مسعود پسر محمود بزرگ را شکست داد و نیشاپور و هرات را بدست آورد، غیاث الدین بن سام برادر زاده جهانسوز در سال ۵۶۹ هـ (۱۱۷۳ م) غزنه را متصرف شده و در سال بعد هرات را نیز بتصرف در آورد و تا سال مرگ خود ۵۹۹ هـ (۱۲۰۲ م) بتمام این صفحات حکومت و تسلط داشت. در نصف دوم قرن دوازدهٔ میلادی خانوادهٔ سلجوق خاتمه یافت و قسمت بزرگ سلطنت شان و همچنین هرات بدست سلاطین خوارزمی افتاد در سال ۶۰۴ هـ (۱۲۰۷ م) هرات و فیروز کوه بامیر محمود پسر سلطان غیاث الدین که یکی از جانشینان سلاطین غوری است افتاد، اما او چون مرد عیاش و شراب خور بود زیر دستان از اطاعتش سر پیچیدند و اختلال در کارهای او پیش آمد تا آنکه او را در سال ۶۰۹ بقتل رسانیدند و بجای اوتاج الدین علیشاه برادر سلطان محمود خوارزم شاه که بامیر محمود پناهنده شده بود بسلطنت برداشتند، خوارزمشاه کسی را مامور قتل اوکرد و باینصورت در سال ۶۰۹ هـ (۱۲۱۲ م) سلسله سلاطین غوری برانداخته شد.

در ۱۲۱۹ م خونریزترین جهانکشایان چنگیز بطرف ماوراء النهر رخ نمود همینکه از آب جیحون و معبر ترمذ گذشت پسر خود تولی را بخراسان مامور نمود و تولی در دوسه ماه بلاد خراسان را از حدود مروالروز تا بهبق (سبزوار) و از نساو ابیورد تا هرات یک یک تسخیر و سراسر آن کشور آباد و پر جمعیت را بروزگار ماوراء النهر نشاند بعد از قتل عام نیشاپور تولی بهرات آمد و یکی از کسان خود را بان شهر فرستاده مردم را با طاعت خواند و از قاضی و خطیب و حاکم و بزرگان شهر خواست که باستقبال او برآیند حکومت فرمان مغول را ننگ دانسته فرستاده تولی راکشت و مستعد دفاع از هرات شد تولی در خشم شده هرات را محاصره کرد محاصره هفت روز طول کشید روز هشتم ملک شمس الدین در اثر تیری جان سپرد اهالی شهر را بتولی واگذاشتند و او بجز (۱۲۰۰۰) نفر اتباع سلطان جلال الدین بکشتن دیگری اقدام نتکرد مورخه ۶۱۸ هجری. آتش چنگیز بزودی فرو نشست، چه ۲۹ سال بعد از فتح دوم هرات او و جانشینانش ناپدید شدند و از آن وقت تا خروج تیمور هرات در تحت ادارهٔ ملوک وطنی در آمد. زیرا در زمان سلطنت منکو (۱۲۵۱ -۱۲۵۹ م) شمس الدین محمد کرت (۶۴۳-۶۷۶ هـ)

که اصلاً غوری و قلعه خیسار را متصرف بود شهر هرات را بدست آورد مشار الیه موسس سلسله کرت است و از ۶۴۸ حکمران مستقل گردید و اوست که در هرات دوباره سلسله غوری الاصل را برقرار نمود، سلالهٔ کرت در تمام مدت استیلای مغل در ایران و هرت سلطنت میکردند در قرن ۱۲ و ۱۴ م فخرالدین کرت و پنجمین پادشاه این سلسله (۱۲۸۵-۱۳۰۷ م) ارگ کنونی هرات راکه بنام اختیار الدین معروف بود بنا کرد.

در زمان معز الدین (۱۳۳۱-۱۳۷۰ م) که هفتمین و مقتدرترین سلاطین آل کرت بود مغلها تماماً سقوط کردند و بعد از فوت طغا تیمور (که بنام مطیع او بود) پادشاه مستقل شد، در عهد ملوک کرت شهر و بازار رونق خوبی گرفت. در زمان غیاث الدین پیرعلی آخرین پادشاه کرت در سال ۷۸۳ (۱۳۸۱ م) هرات بدست تیمور فتح گردید. شهر در مقابل تیمور هیچ مقاومت ننمود ولی او بر هرات هجوم آورد و آنرا با خاک برابر ساخت و آنچه بود و نبود بیغما برد. در سنه ۷۹۹ هـ(۱۳۱۹ م) تیمور ولایت خراسان با بفرزند خویش میرزا شاهرخ تفویض نمود، جمعی از سران و امرا و اشخاص درست را خانه کوچ بملازمت مقرر نمود (شاهرخ) در شعبان همان سال بکنار آمو رسید از آب گذشته باندخوی فرود آمد و از آنجا جانب هرات رخ نمود، امرا، علما، اعیان و اکابر هرات برسم استقبال پیش آمدند، شاهرخ داخل شهر گردیده باغ زاغان را نشیمن خاص مقرر نمود، حکام و ولات اطراف خراسان و سیستان همه بانواع پیشکشها بدرگاه او شتافتند، شاهرخ حکومت آزادانه راگزید و شهر هرات را پایتخت قرار داد، هرات باگامهای وسیع بسوی ترقی روان شد و آن خساراتی که از هجوم تیمور بر آن وارد شده بود جبران گردید شاهرخ بعد از مرگ تیمور ۸۰۷ هـ (۱۴۰۵ م) در هرات بود اما بعد بسمرقند رفت ولی چون هرات را برای مرکزیت سلطنت مهم‌تر دانست برگشت و الغ بیگ را بانجا فرستاد این وقت از بهترین ادوار شکوه و عظمت هرات و سلطنت چهل و سه سالهٔ او صفحات درخشان تاریخ این سرزمین است، مشارالیه دیوارهای شهر را آباد، دروازه‌ها را اصلاح و از تزئینات و نقاشی شهر را رونقی داد. قلعهٔ اختیار الدین که آباد کردهٔ ملک فخرالدین کرت بود بنا بر حکم تیمور ویران شده دوباره آباد گردید. ارباب علم و هنر را پرورش داد و خودش نیز از علم بی بهره نبود. شاهرخ در سنه ۸۵۰ بعمر ۷۱ سالگی در ری وفات یافت، نعش او به سمرقند نقل داده شد و در جوار تیمور پدرش دفن گردید، بعد از وی الوغ بیگ میرزا بر تخت امپراطوری جلوس نمود، این مرد تقریباً فنا فی العلم بود خاصتا در ریاضیات و نجوم ید طولا داشت زیج الوغ بیگی خیلی معروفست. بعد از عبداللطیف پادشاه شد. آخرین شاه مقتدر تیموری در هرات سلطان حسین مرزای

بایسنقر است. این سلطان بهمدستی بزرگترین سیاست مداران آن عصر امیر نظام الدین علی شیر در راه علم و عرفان کوتاهی نکردند. مملکت در وقت این پادشاه معمور بود، از آثار وی باغ جهان آرا است که به باغ مراد موسوم است که دارای عمارات، قصرها، مدرسه، خانقاه و غیره بوده و خود نیز در مدرسه دفن است، چون طبع سلطان مائل بـه عـمارات بـود جـمیع امـرا و ملازمان در بیرون هرات عمارات تعمیر نمودند میرزا با علمای عصر خودش خیلی خوش بود و خود نیز فاضل و صاحب تالیفات که یکی از آن جمله دیوان فارسی و ترکی او میباشد. موصوف ۳۵ سال پادشاهی کرده آخر در ۹۱۱ هـ در باد غیس وفات نمود نعشش را به هرات آوردند و در گنبدی که خودش ساخته بود دفن شد.

بدیع الزمان و مظفر حسین پسران سلطان حسین میرزا از دست شیبانی شکست یـافتند و سلسلۀ تیموریان هرات به پایان آمد. شیبانی‌ها در مجادله بـا صـفویان شکست خـوردند شـاه اسماعیل هرات را تسخیر نمود درین وقت شکوه و عظمت هرات را وداع گفت، شیبانی‌ها چند مرتبه آن را محصاره نمودند اما در ۱۵۳۷ م شاه طهماسب آن را تصرف نمود و تا ۱۷۱۵ بدست صفوی‌ها بود.

در ۱۷۳۱ نادرشاه افشار هرات را گرفت بعد از مرگ او ۱۷۴۹ م اعلیحضرت احمد شاه بابا هرات را از دست اجانب نجات داد. در سـنوات ۱۸۳۸ و ۱۸۵۵ دو مـرتبه بـرین شـهر حـمله آوردند.

نه سال بعد از حملۀ دوم ایرانیان اعلیحضرت دوست محمدخان هرات را از حملات اجنبیان مصئون گردانید این بود مجمل تذکر تاریخی هرات اکنون راجع به خود شهر مختصر صحبتی کرده بتماشای آثار تاریخی آن مشغول می‌شویم، شهر هرات در بین دو رشته‌کوه مرکزیت وادی شادابی را دارا است، درین وادی قریه‌های زیاد، تاکستانها، کشت زارها و باغهای قشنگ وقوع دارد. جویبارهای چندی که برای سیراب کردن وادی کشیده شده در هر طرف، منظرۀ نظرفریبی دارد. جلگۀ هرات عبارة از یک وادی بزرگ و معموریست، عموماً توسط نهر و جد اول بزرگی از هریرود که در طول جلگه جریان دارد کشیده شده، مشروب میگردد. و این خطر یکی از مناطق عمده و زر خیز درجۀ اول افغانستان محسوب میشود. اراضی هرات که هوای آن برای پرورش اقسام قله جات و خوراکه و سبزی جات مساعد بوده در همه حصص آن باغات مقدر مشاهده میشود. گندم، جو، جواری، برنج، پنبه، سبزی‌های گوناگون از قبیل لبلبو، زردک، شلغم، کاهو، کرم، کچالو، بادنجان سیاه و سرخ، تربوز، خربوزه، بمقدار کثیری حـاصل مـیشود، از بـهترین میوه‌های هرات انگور، شفتالو، و شلیل میباشد. مخصوصاً انگور هـرات خـیلی شـیرین بـوده

اقسام آن الی پنجاه رقم شماره شده است. تربیهٔ کرم پیله در همه حصص هرات بالخاصه در علاقه غوریان و شین دند بکثرت دیده میشود. شهر قدیمهٔ هرات یکی از بناهای تاریخی افغانستان و بداخل حصاری که روبه خرابی گذاشته و بدور آن آثار خندقی به نظر میرسد، واقع بوده، در خط جادهٔ که از بین شهر گذشته است بدو طرف آن دکاکین آباد و بچهار حصه و چهار محله قسمت نموده در محل تقاطع آنها چهارسوقی بوجود آمده است که بازار و دروازهٔ طرف شرق موسوم به بازار (خوش) و از غرب بدروازهٔ بازار (عراق) و از شمال (ملک) و از جنوب (به قندهار) یاد می‌شوند به انجام بازار ملک طرف شمال متصل به دیوار شهر در یک موضع بلند ارگ شاهی آباد گردیده. بطرف شمال شهر خارج دروازهٔ ملک در یک میدان وسیع اساس شهر نو گذاشته، دکاکین و اپارتمان‌های زیادی در آن تعمیر و به طرف شمال شرق امتداد یافته است. شهر جدیدی که ابنیهٔ عالیشان خورد و بزرگ دولتی و رعیتی بتعداد زیاد در آن منطقه در میان باغ‌ها و باغچه‌های کنار دار آباد گردیده رونق شهر را افزوده است، در حصه وسطی این شهر بمقابل عمارت نائب الحکومه گی یک پارک بزرگ که باطراف خود عمارات مجلل و در نفس خود باغ عمومی که باقسام گلها و بته‌های خوش بو زینت داده شده است وجود آمده هوتل پارک از حیث قشنگی و زیبائی و داشتن لوازم مکمل عصری یکی از بهترین هوتلهای افغانستان محسوب میشود. بطرف شمال پارک به دامنه کوه کم ارتفاعی بر فراز یک پشته بلندی (تخت سفر) جلب توجه مینماید. تخت سفر یکی از بهترین تفرجگاهای هرات بوده و در آنجا باغ بسیار قشنگی ترتیب و کافی مقبول تاسیس گردیده که مراجعین سرسبزی و شادابی جلگه وسیع هرات را با تمام تجمل و زیبائی آن از آنجا مشاهده کرده می‌تواند. حوض بزرگی برای آب بازی و گلخانه که از اقسام و انواع گلها تربیه شده مملو است نیز وجود دارد. روزهای تعطیل مردمان زیادی برای تماشاه و تفرج بانجا آمد و رفت نموده اوقات خود را بساعت تیری و خوش گذرانی بسر می‌برند. و درشرق زیارت حضرت خواجه عبدالله انصاری ﷺ بفاصله تقریباً «۵» کیلومتری موضع شیدائی هم یکی از تفرجگاهای عمومی و جدیدالتعمیر شهر بشمار میرود که کافی قشنگ، حوض آببازی و باغات عمومی نو احداث آن متفرجین را فرحت می‌بخشد.

اصول تعمیر خانه‌ها در شهر و حصص مختلف هرات عموماً یک منزله و شاید هم دو منزله بوده سقف آن گنبدی، و چوب پوش بواسطه که یک قسم کرم موسوم به (خوره) آنرا خراب مینماید تحت استفاده نمیگردد.

آب و هوای هرات: شهر هرات نسبت به کابل گرمتر، برف باری کم و باران کافی دارد. در موسم تابستان باد شدیدی از طرف شمال بوزیدن آغاز و بدون کدام وقفه در شب و روز جریان

داشته شب‌ها برای چند ساعتی در نصف آخیر شب نسبتاً تخفیف می‌یابد. قوهٔ وزش آن بدرجه است که آسیاب‌های بادی را می‌توان توسط آن بحرکت آورد و این باد در خود هرات بـه بـاد (۱۲۰ روزه) مشهور بوده ۴ ماه کامل دوام میکند و ازین سبب است که در خانه‌های هرات چند روزنهٔ بقسم بادگیر که دهن آن بسمت باد مفتوح میباشد گشاده بوده و از طرف مقابل بادگیر راه جریان آن را مسدود و به داخل خانه راه جریان را افتتاح نموده‌اند، که باین وسیله اتاق‌ها در اثر شدت وزش باد از زحمت گرمی و باد برکنار مانده می‌توانند به آرامی استراحت بنمایند. و اگر باد موسمی آن نمی‌بود آب و هوای هرات خیلی گرم می‌گردید مگر با وصف آن آب و هوای هرات خیلی سالم و صحت افزا میباشد.

صنعت و حرفت: مردم شهر بیشتر دکاندار و یا ماموریت داشته بـاقی آن اهـل کسـبه و یـا تجارت پیشه میباشند. ولی مردمان اطراف آن عموماً به امور زمین داری، باغداری و مالداری مصرفیت داشته صنائع پارچه بافی از قبیل بشر و یه، قالین، قناویز، شال و گلیم بافی، نمدمالی، و بافتن پارچه جات نخی و ابریشمی که بیشتر آنها را خانمها انجام میدهند هم بکثرت وجود دارد. مسگری، حدادی، و حجاری هم کم و بیش در حصص مختلف دیده میشود. اهالی هرات در صنعت معماری مهارت بسزائی دارند و علاوتاً پرورش کرم پیله بیشتر بـعلاقه جـات غـوریان خصوصا زیارتگاه، برنا آباد، شیبان، زندجان و شین دند، عمومیت دارد. پیداوار مهم نـباتی و صنعتی این منطقه راکه اهمیت تجارتی زیاد دارد کرک، برک، جراب، و دستکش پتی (که از پشم آهو ساخته میشود) قناویز، قالین، قالینچه، کرباس، نمد، پتو، شیر خشت، پسـته و قـره قـلی، تشکیل میدهد. پوست روباه، خفک، سگ آبی هم کم و بیش دستیاب و برای صادرات مملکت خدمت خوبی مینماید.

در مرکز این وادی شاداب شهر متینی کائن است که سابقا روزگاری داشته و مهد تـمدن و تهذیب بوده. راجع به عظمت گذشته و عمارات و وسعت شهر از یادداشت‌های بابر که در سال ۹۱۲ هجری شهر را دیده فکری میتوان بدست آورد، این نکته را نیز ناگفته نباید گذاشت که بابر این شهر را بعد از غلبات چنگیز و تیمور ملاحظه کرده و چنین می‌نویسد: بیست روزی که در هری بودم هر روز جایهای راکه ندیده بودم سوار شده سیر میکردم، رهـبر مـا دریـن سـیرها یوسف علی کوکلتاش بود، در هر سیرگاهی که فرود آورده میشد، یوسف علی کوکلتاش یکنوع آش می‌کشید. درین بیست روز از سیرگاه‌های مشهور غیر خانقاه سلطان حسین مـیرزا دیگـر جای نادیده شاید نمانده باشد. گازرگاه و باغچه علی شیر بیگ و جهاز کاغذ و تخت آستانه و پل

کاوه کهرستان و باغ نظرگاه و نعمت آباد و خیابان گازر گاه و حظیره سلطان احمد میرزا و تخت نوائی و تخت برگیر و تخت حاجی بیگ و شیخ بهاء الدین عمر و شیخ زین الدین و مزارات مولینا عبدالرحمن جامی و مقابر او و نمازگاه مختار و حوض ماهیان و ساق سلمان و بلوری که اصل او ابوالولید بوده است و امام فخر و باغ خیابان و مدارس و مقابر مرزا و مدرسه گوهر شادبیگم و مقبرهٔ او و مسجد جامع او و باغ زاغان و باغ نو، باغ فربیده و آقسرای ساخته سلطان ابوسعید میرزا که بر سر دروازه عراق ساخته است و ایورن و صفه سراندازان، چتر عالانک و میرواجد و پل مالان و خواجه طاق و باغ سفید طرب خانه و باغ جهان آرا وکوشک و مقوای خانه و سوسنی خانه و دروازه برج و حوض کلان طرف شمال جهان آرا و چهار عمارت چهار طرف آن پنج دروازه قلعه دروازه ملک و دروازه عراق و دروازه پیروزآباد و دروازه خوش و دروازه قپچاق و بازار ملک و چار سو و مدرسه شیخ الاسلام و مسجد جامع ملکان و باغ شهر و مدرسه بدیع الزمان میرزا که کنار جوی انجیل ساخته و خانه‌های بودن علی شیر بیگ که انسیه میگویند مقبره و مسجد جامع او که قدیسه میگویند، مدرسه و خانقاه او که خلاصه و اخلاصیه میگویند حمام و دارالشفاء او که صفائیه و شفائیه میگویند این همه را در اندک فرصت سیر کردم. میلسن گوید: من الفاظی نمیتوانم پیدا کنم که بتوان شوکت گذشته هرات را افاده کند جز آنکه هرات را هرات بخوانم.

نیدرمایر راجع به بناهای هرات چنین اظهار نظر میکند: «اگر بناهای هرات را با شهر قاهره مقایسه کنیم می‌بینیم که قاهره با وجود اینکه در تعداد این چنین بناها نسبت بهرات، افزونی داشته ولی در تجمل و شکوه بپایه بناهای هرات رسیده نمیتواند.»

فصیل مستحکم و حیرت آور آنرا اکنون برداشته‌اند این فصیل خیلی مهم و تهداب آن دو صد و پنجاه فت عرض داشته و اطراف آن خندق عریضی حفر کرده بودند دست روزگار روز بروز این شهر قشنگ و تاریخی افغانستان را افسرده نموده رفت و هرات آن شوکت و عظمت گذشته را باز نیافت آثاری که از دور تمدن گذشته آن یادگار مانده بود نیز کم کم روبخرابی گذاشت اینک راجع به بعضی آثاری که شواهد دوران گذشته این شهر تاریخی است مختصر تذکر داده میشود.

مسجد جامع: در داخل شهر یکی از بناهای مقدس مسجدیست که بجامع شریف شهرت دارد ابن جامع شریف بنائی است وسیع و درگوشه شمال مشرق واقع گردیده (ایت) از زبان این جوقل چنین گفته «در همه خراسان و ماوراه النهر جائی نیست که مسجدی خوبتر و قشنگتر از مسجد هری داشته باشد بعد ازان مسجدیست در بلخ و سپس مسجدی در سیستان، ابن حوقل: ابوالقاسم محمد یک سیاح و جغرافی دان مهم عرب است این جامع شریف را اصلا غیاث

الدین ابوالفتح بن سام که از سلاله غور است بنا نموده غیاث الدین بن سام برادر زاده علاء الدین جهانسوز (متوفا ۵۵۶ ه) میباشد که در سال ۵۶۹ ه.(۱۱۷۳ م) غزنه را از چنگ طائفه غز بیرون آورد و دو سال بعد هرات نیز مسلم خودکرد و تا سال مرگ خود ۵۹۹ (۱۲۰۲ م) بر تمام ممالک وسیعه اجدادی حکومت و تسلط داشت پدرش بهاء الدین سام پسر عزالدین حسین غور است که ۵۴۴ ه حکومت فیروزکوه داشت سبب بنای این مسجد بزرگ حضرت فخر علمای اسلام فخرالدین رازی رحمت الله علیه بوده. رازی ملقب به ابن الخطیب ابوعبدالله محمدبن عمر رازی میباشد تمیمی بکری قریشی بود پدرش ضیاءالدین خطیب در علم و ادب و خطابهٔ نامور عصر خود بود ابن خطیب چون در سال ۵۴۴ هلله (۱۱۴۹ م) در بلاد ری تولد یافته ازین سبب رازی شناخته میشود تحصیل ابتدائی را از پدر و علوم حکمت، فلسفه و توحید را در نزد محمدالدین جبلی در مراغه حاصل نمود و باندک مدت در علوم و فنون و فلسفه عصر خود سرآمد شد مشار الیه خوارزم هرات، بامیان و غزنه رفته و دربارگاه سلاطین غور و خوارزم معزز و محترم زیسته و ملقب به شیخ الاسلام شده سلطان غیاث الدین غوری مسجد جامع هرات را بنام شافعیه برای او تعمیر نمود که بروزهای جمعه وعظ می‌فرمود ابن خطیب در حدود هشتاد جلد کتاب نوشته که همه در توحید، فلسفه، طب و بالجمله علوم عقلیه و نقلیه بوده تا امروز قیمت خود را از دست نداده ولی بیشتر آثارش در کتب خانه اروپا است و قسمتی هم بطبع رسیده بالاخره بروز عید فطر سال (۶۰۶ ه) وفات نمودند قبرشان در خیابان هرات است گویند وقت وفات این رباعی را فرمودند.

هرگز دل من ز علم محروم نشد — کم ماند ز اسرار که مفهوم نشد

هفتاد و دو سال گفتم شب و روز — معلوم شد که هیچ معلوم نشد

سلطان از برای وی مسجد جامع را بنا کرده میگویند که پیش از ظهور و سرایت دین اسلام درین مرز و بوم در همین جا بادیان مختلفه معبد عامه بوداست بعضی هم بنای آن را به سلطان حسین بایقرا در اواخر قرن ۱۵ مسیحی نسبت میدهند بار تولد میگوید در خود شهر فقط یک عمارت برجسته جلوه گر میباشد و آن مسجد جامع است که در سال ۱۲۰۱ م سلطان غیاث الدین غور بنا کرده و بعد در دوره سلاطین کرت تعمیر و ترمیم شده است، نیدرمایر گوید که سلطان غیاث الدین غوری بعد از فتح هرات ۵۷۱ ہ (۱۱۷۵- ۱۱۷۶ م) آنرا تعمیر کرد، امیل ترنکلر گوید:«راجع به بناهای مسجد گفته میشود که در سال ۱۱۹۲ م (۵۸۸ ہ)از طرف غیاث الدین شروع شده و در سال (۱۲۱۲م) از طرف محمود پسرش بانجام رسیده. بهر حال حصه ازان را چنگیز ویران کرده بود که دوباه از طرف سلطان حسین میرزا تعمیر یافت. این مسجد

شریف دارای چهار ایوان بزرگ، شش دروازه چهار صد و شصت گنبد یکصد و سی رواق و چهار صد و چهل چهار پیل پایه و یک در بند مدرسه است البته در اوقاتی که بنای این مسجد شریف بپایان آمده چه شکوه و چه عظمت داشته و با چه کاشی کاری‌های قشنگ مزین بوده باشد جای تردید نیست اکنون نیز باقسام خطوط سبعه الواح مقدس از قبیل آیات و حدیث شریف که تزئین یافته مشاهده میگردد صحن مسجد جامع شریف بصورت یک محوطه مستطیل نهاده شده که چهار طرف آنرا بنای مسجد شریف احاطه کرده است،چار ایوان بزرگ بچار سمت در حصص وسطی نهاده شده و هر کدام از حیث رفعت و بزرگی خود شکوه این بنای معظم را تضاعف می‌بخشد صحن مسجد (۴۹۲۰) متر مربع و در وسط آن حوض کلان و پختهٔ میباشد در یک گوشه مسجد چاهی هم حفر شده که آب وافر و خوشگوار دارد، اهالی اطراف از آن استفاده میکند یک چله خانه هم در مسجد مبارک است که میگویند خواجه عبدالله احرار و بسیاری دیگر از مشایخ کبار در آنجا بعبادت پرداخته‌اند. درین مسجد جانب اندرون حویلی و بر رواق فرامین و احکام پادشاهان سابق که در خصوص معافات و رفع تکالیف نموده‌اند روی سنگ‌های مرمر منقور و قسمتی تا هنوز باقی مانده متعلق بدوره‌های اخیر است.

همچنین در ایوان غربی پهلوی محراب بصندوق چوبی تبرکات که در سنه ۱۳۴۰ قمری جناب فخری پاشا (سفیر دولت ترک) وارد افغانستان نموده نهاده شد و بطرف شمال صندوق سنگی بیادگار این تبرکات بدیوار نصب و در آن راجع باین موضوع تحریری میباشد. تبرکات مذکور عبارت از غبار صندوق مبارک روضهٔ مطهر، قطعه از پوش روضه و قطعه از شمع داخل روضه، قدری صندل از صندلهای بخود روضهٔ مبارک غاز پوش روضهٔ مبارک و پرده‌های اندرون خانهٔ مبارک و قدری در غبار روضهٔ مبارکهٔ سیدة النسا فاطمة الزهرا رضی اللّه عنها میباشد. بنای این مسجد شریف طوریکه گفته آمدیم در عهد سلطان غیاث الدین غور نهاده شده و در اثر مرور دهور این بنای ذیشان روبویرانی گذاشت تا اینکه در سال ۸۹۵ ه در عهد سلطان حسین میرزا امیر علی شیر نوائی وزیر بزرگ هرات ترمیمات مقصوره و یک طاق آنرا بعمل آورد، رباعی که بر روی کاشی‌های آن خوانده میشود دلیل واضح بر آنست:

مقصوره و طاق جامع شهر — گردیده خراب بود از دیر
شد امر ز غیب شد تاریخ — وفق لبنائه علی شیر

(۸۹۵)

در دفعه ثانی ترمیمات عمومی مسجد شریف آغاز و در سنه ۹۰۴ ختم شد چنانچه دو رباعی دیگر نیز که روی کاشی کاری‌ها خوانده میشود برسنه مذکور دلالت میکند.

این بقعه که مانده بود چون عظم رمیم | مانند کعبه یافت احیای عظیم
تاریخ عمارتش ز دل جستم گفت | ثانی بنای طیب ابراهیم

(۹۰۴)

بدروازه شمالی:

بتعمیر این بقعه جان یافت فیض | که مانند خلد است ما وای فیض
چو از فییض بتعمیر شد بهره مند | خرد یافت تاریخ آن جای فیض

(۹۰۴)

مرتبه ثانی در عهد شاه اسمعیل صفوی خراب شده بود در ۱۲۶۳ ﻫ ایوان سمت شمالی مسجد را وزیر یارمحمدخان درانی آباد کرد و در سلطنت اعلیحضرت امیرشیرعلی خان (۱۲۹۳) دروازه‌های مسجد از طرف خود امیر موصوف آباد شد که نام امیر برب غربی و این رباعی بدرب جنوبی مسطور است:

کرد استاد کریم طرح چهار | باب این مسجد پاکیزه سرشت
ملکی از پی تاریخش گفت | افتح الله ابواب بهشت

(۱۲۹۳)

در اول سلطنت ضیاءالملة والدین ایوان قبله مسجد خراب شده بود ترمیم یافت در سنه ۱۳۲۵ که سراج الملة والدین بهرات رفت و مسجد را دید که رو بانهدام است امر کرد که آنرا ترمیم کنند و مبلغ دو لک روپیه عطا کرد که در ظرف پنجسال ترمیم یافت. بعضی بدین عقیده‌اند که اساس آن از دوره سلطنت عرب باقیمانده و بعضی از قطعات آن شبیه مسجد ابن طولون و سامره است، چندین بار تجدید عمارت آنرا چنانچه ذکر شد نموده و اصلاح کرده‌اند دیوارها رو بطرف حیاط مسجد را معلوم میشود که بعدها به آجرهای قشنگ مزین کرده‌اند و اندکی بعد روی آجرها را بطرز ابنیه غربی خراسان کاشی کاری نموده‌اند، میتوان حدس زد که این بنای مقدس طوریکه گویند معبد عامه بود ولی بعد از آنکه مسلمانان هرات را بدست آوردند همان معبد را بمسجد تبدیل کرده و در عهد سلطنت سلطان غیاث الدین تجدید شدهٔ و سپس ازان ترمیم و کاشی کاری و غیره شده بطرف شمال مسجد جامع شریف مدفن خود سلطان غیاث الدین غوری است که گنبد بزرگ و بلندی داشته و اکنون از آن جز چهار دیوار و بعضی نوشته‌های گذشته چیز دیگری باقی نمانده است. این مدفن را خود سلطان مذکور در زمانی که مسجد جامع را بنا نموده برای همین معنی احداث کرده. غیر از وی قبرهای دیگر از اولاد او و

غیره هم در آنجا بود ملک مغزالدین حسن کرت نیز در آغوش این بقعه باستراحت ابدی سپاریده شده است.

دیگ بزرگ هفت جوش و منقشی که در زمان ملوک کرت قلندر نام فقاعی ساخته روی پایه‌ها گذاشته شده قطر آن یکنیم متر و عمق آن دو متر میباشد و در ایوان غربی مسجد قرار دارد. این دیگ را برای شربت دان در ایام متبرکه وقف مسجد ساخته‌اند در حاشیه بیرونی دیگ اسم محمدبن محمد بن محمد بن محمد بن محمد کرت نقش کرده شده و این دو بیت را در مدح پادشاه وقت و تاریخ آن در حواشی خارجی آن نقش نموده‌اند:

هزار سال جلالی بقای ملکش باد　　　شهور او همه اردی بهشت و فروردین

بسال هفت صد و هفتاد و شش بد از هجرت　　　که نقش بند حوادث نمود صورت این

قلعه ارگ: بعد از مسجد جامع مشهورترین جای در شهر همان قلععه ارگ است، ارگ هرات در موضع بلند قدری عقبتر خاکتودهٔ بزرگ شمالی واقع و بر تمام شهر سرکوب است دیوارهای آن همه از خشت و از بناهای خیلی قدیم معلوم میشود، طوریکه ابن حوقل قلعه را شرح میدهد: «هرات قلعه دارد با خندقها، این قلعه در مرکز شهر واقع و توسط دیوارهای مستحکمی حفاظ میشود خندقها پر شده و قلعه هم از مرکزیت شهر خارج گردیده است. قسمتیکه در آن رهایش کرده میشود محوطه ایست بطول (۳۳۰) فت. و عرض (۱۸۰) فت قلعه دارای چهار برج و دروازهٔ آن بطرف بازار عمومی است که بچهارسو میرود. در قرن ۷ و ۸ هجری فخرالدین پنجمین بادشاه کرت (۶۸۴- ۷۰۷ ه) ارگ کنونی هرات را که بنام قلعه اختیارالدین بود بنا کرد. مورخین اسلامی آنرا بهمان نام (قلعه اختیارالدین یاد کرده‌اند) با تولد گوید:«مسلمین اسکندر را بانی هرات می‌دانستند. درین صورت روایات مورخین یونان راجع به بنای شهر اسکندریه در ولایات آریا موئی داستان فوق الذکر است. بطلیموس تحت عنوان (Ariametroplis) هم چنین (ایزید ورخاراکسی) غیر از شهر ارتاکوان پایتخت قدیم بومی ازین شهر هم نام می‌برند، بدین جهت محل وقوع شهر آرتاکوان بین علما موضوع بحث بود. بعقیده توماشک شهر آرتاکوان در جای ارگ هرات واقع بوده که بعدها در زمان سلسله کرت (قرن ۱۳ و ۱۴) باسم اختیارالدین معروف گردید» «شاهرخ قلعه اختیارالدین که آباد کردهٔ ملک فخرالدین کرت بود و بنا بر حکم تیمور ویران شده بود دوباره آباد نمود» در وقتیکه بابرشاه بهرات رفت قلعهٔ مذکور به (باله قورغان) شهرت گرفته بود چنانچه خود گوید «قلعه اختیارالدین هری که حالا به باله قورغان مشهور است در زمانهای سابق از حیث متانت و استواری خزانه عمومی و عموم تجهیزات و ذخایر دولتی در

آنجا تعبیه می‌شد». حصص بیرونی قلعهٔ شیرازه و از یک طرف که مشهور بپاحصار و بداخل شهراست خندق دارد و دیوارهای بلند و ثابت آن با برج و بارهٔ که بصورت هندسی و عسکری ترتیب داده شده بر مناعت و انتظامات نظامی هرات می‌افزاید حملات. سنگین و طاقت فرسا را که هرات در اثر مهاجمات و محاصرات تحمل می‌نموده یک پهلوی مهم مدافعه متانت همین قلعه را ایفا کرده است. عمارت و بنائی که مرحوم فرامرزخان سپه سالار احداث کرده بهمان طرز و اصول اصلی آن تاکنون موجود است از خانه سپه سالار منظره بیرون شهر در سمت شمال بخوبی دیده میشود. قریب هشتاده فت پائینتر ارگ نوساخته شده است که ازان بعد میدان وسیعی برای پریتگاه عسگری و خارج از شهر عمارات و مناره‌های مصلی که بعد از آن وسعت بزرگی که بالاخره بدامنهٔ کوهای مابعدی می‌انجامد دیده میشود. ترمیم آخرین آن از سال ۱۳۲۲ ه ش یعنی در عصر سلطنت اعلیحضرت محمد ظاهر شاه صورت گرفته. چاونی عالی پای ارگ و دیگر چونی‌ها بصورت بسیار منظم با شفاخانه مکمل عسگری درین اواخر تاسیس شده است. خلاصه این قلعه متین از زمانهای قدیم آباد و شاهد دوره‌های اعتلا و مدنیت سابق هرات بوده است.

مصلی: در بیرون شهر مایهٔ دلچسبی همانا زیارات و جایگاهای مقدس هراتست. روی دامنه کوهای شمالی جائی بوسعت ۴ میل و ۳ میل طول عرض میباشد که روی آن پارچه‌های خشت درینجا و آنجا آثار دیوارهای خراب شده قصور عالیهٔ بر باد رفته که باری مایه تعجب بینندگان و شکوه و عظمت شرق و حساب میشد ملاحظه میگردد. ازین عمارات بر باد رفته پارهٔ محض شهادت عظمت گذشته این شهر تاریخی بر پا و از قشنگی سابقه هرات حکایه میکند درمیان اینها عمارات مصلی که در سمت شمال شرقی شهر بفاصله هزار قدم واقع و عمارت خیلی پرشکوه بوده است متاسفانه اکنون در حال آن چنان خرابی است که بجز منارهای آن چیز دیگری در دست نیست مصلی در اصل مشتمل بر سه عمارت است که از شمال شرق بجنوب غرب ممتد بوده و جائی باندازهٔ (۱۸۰۰ فت) را از یک گوشه تا گوشه دیگر اشغال کرده بود بقراری که مورخین می‌نویسند بنای مصلی اول را ملوک کرت و دوم را بامیر تیمور کورگان و سوم را بسلطان حسین بایقرا نسبت می‌کنند. اما بخیال نگارنده (صدقی) قسمتی را که بامیر تیمور کورگان نسبت میدهند درست نیست زیرا تیمور به همچو اقدامی نپرداخته بلکه در عهد پسرش میرزاشاهرخ چنین شده است. چنانچه از سطور پائین معلوم خواهد شد. بهرحال مصلی یکی از یادگارهای تاریخی این خاک است از عمارت شرقی یعنی مدرسه بجز گنبد مهد علیا و چهار منار

چیزی نمانده رواقهای آن از (۶۰- ۸۰فت) بلند بوده روی آن‌ها کاشی کاری و تزئینات شده که اکنون جایهای آن معلوم میشود. راجع باین مدرسه طوریکه در خلاصة الخبار مولینا محمد بن خاوند شاه هراتی مورخ مشهور تحریر یافته نقل کرده میشود: مومی الیه در ذیل ابنیهٔ بیرون شهر هرات مصلای موصوف را بنام مدرسه مهد علیا گوهر شاد بیگم (ملکه شاهرخ) و مدرسه سلطان حسین میرزا و خانقاه و مدرسهٔ اخلاصیه ذکر میکند مهم‌ترین این سه بنا مدرسه گوهرشاد بیگم بوده است راجع به تاریخ آن ذیلا نگاشته میشود:

۱ـ مدرسه گوهرشاد بیگم: در سال (۸۲۰) هجری قمری گوهرشاد بیگم بنت سلطان غیاث ملکهٔ امپراطور شاهرخ در آوان سلطنت شوهر خویش بنا بر احساسات فضیلت پروری و ترقی علوم و معارف و تربیه علما و ارباب دانش عزم آن کرد که مدرسه بزرگ بنا و مدرسین عمده هرات را در آن جمع آورده در توسعه علم و کثرت عده علماء آن خطه بهترین خدمات را انجام دهد. بتعقیب این عزم جمیل معماران، باحجاران، کاشی کاران، خطاطان، نقاشان ماهر و شیرین کار را از نواحی طلبیده. و از عین المال خود مبلغ خطیری را صرف و این مدرسه شریف وی عظیمه بنا را نهاد و بعد از مدت مدیدی بنای مدرسه موصوف بکمال زیبائی انجام یافت، رواقهای مرتفع و مزین و دیوارهای محیط و منارها و گنبدهایش عموماً بکاشی‌های رنگ برنگ و برسم (خواجه میرک) هراتی نگاشته شده و در جوار این مدرسه گنبدی بنهایت زیبائی و قشنگی برای آنکه مدفن امیر موصوف و ملکه علیا در آن بشود بنا یافت.

یک قطعه سنگ مرمر قشنگی که تاریخ تعمیر مدرسهٔ موصوفه است بخط ثلث جلی بقلم خطاط شهیر (جعفرجلال) هروی نگاشته شده اکنون در موزیم هرات موجود و عبارتی که روی آن حک شده است ازین قرار میباشد. بمیامن فیض فضل ربانی و مساعدت تائید سبحانی این عمارت رفیع البنیان شامخ الارکان که قواعد معاقدش در روز قدر سنهٔ عشرین و ثمان مائه (۸۲۰) تمهید یافته بود و در ایام دولت حضرت خلافت پناه السلطان بن السلطان معین السلطنه الدنیا والدین معز الاسلام و منعبت المسلمین شاهرخ بهادر خلدالله تعالی ملکه و سلطانه از آثار مساعی مشکوره و خالص مال اولیا علیا حضرت مهد علیا عصمت الدنیا والدین گوهرشاد آغا بنت امیر الکبیر غیاث الدین خلد دولت‌ها اتمام یافت، فی سنه احدی و اربعین و ثمان مائه (۸۴۱) کتیبهٔ جعفر جلال کاشی کاریهای مناره‌ها در اثر دستبرد عوارضات و مرور دهور کهنه شده ولی برای اینکه کس عظمت و شوکت بنا را در وقت تعمیر آن تصور کند کافی است مناره‌های این مدرسه از همه مناره‌های دیگر بلندتر است و غالباً بین (۱۲۰ و ۱۵۰) فت بلندی دارد.

کونولی در ۱۸۳۱ می‌نویسد که: بعد از طی یکصدوچهل پله بقسمت علیای مناره بلندترین آن واصل شدم و از آنجا بسوی شهر و باغهای مزین اطراف آن و تاکستان‌های گردو نواح نظر افگندم منظره‌های زیاد و قشنگ آنرا نمی‌توان در جایی بجز شاید (اتالی) تصور کرد.

گنبد جوار مدرسهٔ مذکور که فوقاً تذکار یافت هنوز خراب نشده و بهمان طرز ساختمان مخصوص خودش سه پوه ششه بشمار میرود، پوشش اول آن راه داشته و پوشش دوم آن بدون راه و از سوراخ سقف پوشش دوم سقف پوشش سوم بنظر میخورد.

چار عدد اوراق بزرگ با ابهت آن که دوبدو مقابل هم تعبیه شده و سابقاً با نقاشی‌های زیبا نفاست و قشنگی خویش را ارائه میکرد افسرده شده و یادگار نقاشی‌ها و حجاری‌های ماهرانهٔ استاذان دور اعتلای هرات اندک اندک روبه انهدام رفته. این مقبره از کاشی‌های آبی رنگ تزئین شده که روی آنها آیات قرانی مشاهده میگردد. اما اثر عوارضات روزگار آنرا از حال اصلی و زیبائی‌های پیشین درانداخته است. این گنبد در نزد عوام به گنبد سوز هم شهرت دارد، در داخل آن مقابر ذیل موجود است:

۱ـ قبر بایسنغربن شاهرخ بن تیمور که تاریخ آن ۸۳۶ هجری قمری مطابق به ۱۴۳۳ میلادی است بایسنغر پسر سوم شاهرخ سنه ۷۹۹ تولد گردیده ماده تاریخ وفاتش این قطعه است:

سلطان سعید بایسنغر سحرم — گفتا که برد باهل عالم خبرم

من مردم و تاریخ وفاتم این است — بادا بجهان دراز عمر پدرم

۲ـ قبر سلطان احمد بن عبدالطیف بن سلطان عبد بن شاهرخ تاریخ آن ۸۴۸ هجری مطابق ۱۴۴۵ م است.

۳ـ قبر مهد علیا گوهرشاد بیگم که تاریخ آن ۸۶۱ هجری قمری مطابق ۱۴۵۷ میلادی میباشد.

۴ـ قبر علاوالدین بن بایسنقر بن شاهرخ مورخه ۸۶۳ هجری قمری مطابق ۱۴۵۹ میلادی است.

۵ـ قبر ابراهیم سلطان بن علاوالدوله بن بایسنغر بن شاهرخ مورخه ۸۶۳ هجری قمری مطابق ۱۴۵۹ میلادی است.

۶ـ قبر شاهرخ سلطان بن ابو سعید بن سلطان محمد میر بن انشاه بن تیمور که تاریخ آن ۸۹۸ هجری قمری و مطابق ۱۴۹۳ میلادی میباشد. ازینقرار طوریکه شاهرخ مرزای کبیر و مهد علیا ملکه‌اش این مقبره را برای خود آماده داشتند هردو کامیاب نگردیدند که در زیر آن بقعه با هم

آرام گیرند تنها علیا حضرت ملکه با دیگران در اینجا دفن شد. این مقبره چنانچه در نزد عوام بقبر شاهرخ شهرت دارد بواسطهٔ است که شاهرخ نامی از نوه‌های تیمور قریب ۴۷ سال بعد از شاهرخ بزرگ بدین نام ملقب بوده دران آرام دارد و ازینجا است که مقبره چنان معروف شده.

در کتبیه گنبد مذکور اشعاری در مرثیه سلطان بایسنغر نگاشته شده اما دست حوادث آنرا طوری بحال اندراس درآورده که بجز این دو فرد دیگر آن خوانده نمیشود.

بسکه رفت از چشم مردم خون دل زین واقعه

خامه را موج سرشک خویش در طوفان نماند

غوطه زد در نیل مصر از مصر گویی شد عزیز

چین گرفت ابروی چین در چین مگر خاقان نماند

معمار این مدرسه شریف و این بنای عالی استاد عمادالدین هروی بوده که در سال (۸۴۲) فوت و در مصرخ هرات نزدیک مقبره سادات مدفون گردید.

علیا حضرت گوهرشاد بیگم ذوق سرشاری در تعمیر مدارس و مساجد و ترقی معارف داشت علاوه بر مسجد مصلی، مدرسه هم داشته چنانچه در مشهد نیز مسجدی بنام خود (مسجد گوهرشاد) آباد کرد. امپراطور بابر در اثنای سفر خود بهرات در سنه ۸۹۴ هجری قمری (۱۵۰۶) میلادی مدرسه مقبره و مسجد گوهرشاد بیگم را خیلی تعریف کرده در نامهٔ خویش ثبت نموده است اما حالا بجز سنگ قبر که در میان خاک توده‌ها متأسفانه نیمه گور شده و همان لوحه تاریخی که در موزیم هرات میباشد اسمش در جایی دیده نمیشود «این سنگ بنام هفت قلم مشهور است وضعیت مخصوص در حجاری دارد که منحصر بفرد است».

مصلا بطرف غرب مقبره مهد علیا واقع است و طوریکه از نام آن ظاهر است منزلگاه مبارکی است غالباً دیوارهایش مزین بوده عمارت مرکز مشمتل بر گنبدی بود و قریب (۷۵) فت قطر داشت که در عقب آن گنبدی نسبتاً کوچکتر وقوع یافته و یک تعداد حجیرات و اطاق‌ها در اطراف آن بود مدخل آن از بین راه روکمانداری بطرف شرق باز بود که باندازهٔ (۸۰) فت بلند و با کاشی کاری‌ها ملون و خطوط برجسته طلایی تزئین یافته بود. در بالای دهلیز آن حجیرات و رواق‌های مختلف موجود و بطرف شرق محوطهٔ قریب (۲۴۰) مربع فت محاط با اطاق‌ها و رواق‌های مزین بود. مدخل بزرگ بطرف شرق حیات باز شده و از بین دهلیز کمانداری باندازه (۸۰) فت بلند بوده است چار منار آن که هرکدام آن قریب (۱۲۰) فت بلندی دارند در چهار گوشه عمارت بوده که اکنون یک مقدار زیاد نقاشی‌های آن را مواسم تحت تاثیر کشیده افسرده

ساخته و مخصوصا سمتی که با بادهای موسمی مواجه است بیشتر متاثر شده اما از دیگر اطراف آنقدرها خساره ندیده است گویند اطاق‌ها را برای رهایش طلاب مدرسه ساخته بودند.

ب- مدرسه سلطان حسین بایقرا: این مدرسه که مشهور بمدرسه مرزا میباشد نیز خیلی قشنگ و زیبا تعمیر یافته بود سلطان موصوف از دیانت پروری و حسن افکاری که داشته در زمان زمامداری اش بتعمیر این مدرسه عزم کرده، معماران، کاشی کاران و نقاشان ماهر را احضار و بصرف مبالغ کثیره به بنای آن پرداخته و تمام گنبد و در و دیوارش را بکاشیهای فیروزه‌ئی و لاجوردی و بخطوط نقاشان آنعصر تزئین داد.

آقای خلیلی در آثار هرات مولفه خویش صورت تهیه سامان تعمیر آنرا از زبان صاحب بحیره چنین نقل میکند: درین سال یعنی ۱۰۲۳ هجری مانند مدرسه مرزا در کل ایران و توران مدرسه بشکوه و صفا نیست و آنرا بصرف مبلغ خطیری احداث فرموده‌اند یعقوب بیگ شاه تبریز نظر بروابط اتحادی که با سلطان حسین مرزا داشت قرار درخواست سلطان (۶۰۰) قطار سنگ مرمر از تبریز برای مصرف این مدرسه فرستاده است.

خلاصه این مدرسه یکی از بناهای مزین و عالی آندوره بوده و جوی انجیل شمالاً جنوباً از صحن آن می‌گذشت مزار خود سلطان نیز درینجا واقع است. ترنکلر گوید: در بین منارها محوطهٔ که با دیوارهای پست محاط شده قبر مرمری سیاه سلطان حسین میرزا افتاده است گلهای عجیبی درین مرمر سیاه نقر شده که حتی در هند هم چیزی برابر به آن ندیدم.

ج- جامعه امیر علی شیر و مدرسهٔ اخلاصیه: دیگر مسجد جامع امیر علی شیر است که در آن نزدیکی ساخته شده بود و بانی آن امیرعلی شیر میباشد در حوالی آن ابنیه دیگری را نیز امیر موصوف تعمیر نموده که من جملهٔ آن دار الفشائی بود نهایت قشنگ و در جوار دارالشفا مدرسه اخلاصیه و خانقاه اخلاصیه از ابنیهٔ او بوده است.

آنچه در فوق ذکر گردید راجع به عماراتی بوده که اکنون بعضی آثار آنها در حال پریشانی باقیست و تا اوائل قرن ۱۴ هجری آباد بوده در سال ۱۸۸۵ میلادی در عهد امیر عبدالرحمن خان بنابر بعضی مسائل این یادگارهای مقدس منهدم شد و امروز جز هفت مناره و همان گنبد مهد علیا دیگر چیزی از آن نمانده است.

تل بنگیان: در مشرق این عمارت کهن و قدری بطرف شمالی قلعهٔ کهنه تپهٔ بزرگی است که غالباً در ازمنه قدیم از استحکامات دیوار شهر محسوب میشد اینکه در شهر در کدام وقت تا اینجا وسعت داشته و باز در کدام وقت بشکل موجوده در آمده باشد معین کردن آن کار آسان

نیست اما طوریکه ابن حوقل از شهر هرات در تحریرات خود تعریف کرده و قلعه را در مرکز شهر گفته باین نکات میتوان پی برد که اولا همان قلعه کهنه اکنون در جانب شمال شهر واقع است و ثانیاً اینکه اگر قلعه را مرکز تصور کنیم می‌بایست تا این حدود بوده باشد بنا بر ان از آنچه مشاهده میگردد ظاهر است که دیوار شهر تا این خاک توده بزرگ می‌رسیده.

بارتولد گوید: در فریه (ج ۱ ص ۳۴۲) روایتی شنید، بوده که بنظر خود وی هم بعد رسیده بدین معنی که گویا این تپه را نادرشاه برای توپ بستن بارک هرات ساخته بود احتمال دارد که این تپه همان ارگ هرات زمان قبل از مغل باشد.

به هر حال این تپه را امروز تل بنگیان مینامند این تپه چنانچه بنظر می‌آید اکنون گورستانی است و می‌گویند که این نام را از روی اسمای اشخاصی که در آن دفن اند کشیده‌اند. در نیمه دوم قرن نزد هم عیسوی در یک جای بطرف شمال این تل اثنائیکه عمال بکندن تهداب استحکام جدیدی معروف بودند بکشف اطاق بزرگ سنگی موفق شدند که پر از استخوانهای انسان بوده اما چیزیکه دلالت بر طریقه دفن آنها بدان صورت بهت آور میکرد معلوم نمیشد از آن جا هیچ سکه و یا اشیای پیدا نشد که بتوان ازان فکری راجع به زمانه و عادات مردمانی که میزیستند بدست آورد.

در بالای تپه دوزیارت واقع شده که از مشاهده یکی از آنها ادوار ابتدائی اسلامی ظاهر میشود چه در نوشته‌های اطراف سنگ قبر نام عبدالله بن معاویه بن عبدالله بن جعفر ذوالجناحین خوانده میشود ولی تاریخ وفات مشاهده نمیگردد بانی این زیارتگاه شیخ بایزید بن علی مشرف در سنه ۸۶۵ هجری مطابق (۱۴۶۱ م) بوده زیارتگاه دیگر آن مشهور بزیارت شهزاده قاسم است شهزاده ابوالقاسم بن جعفر بن محمد بن امام زین العابدین است. مرقد ایشان زیارتگاه خاص و عام و فیوضات شان از قدیم الی الان مشاهده میشود در سنه ۱۳۲۵ هجری که امیر حبیب الله خان بدوره رفت و بهرات آمده به ترمیم و تعمیر عمارت آن که افسرده شده بود امرداد چله خانه مسجد، حجره و غیره علاوه بر سابق تعمیر نمودند. قبر ابوالقاسم ظاهراً از اولی نوتر معلوم میشود اگرچه در یک طرف سنگ قبر ابوالقاسم بن جعفر بن متوفی سنه ۹۴۴ هجری و در طرف دیگر سنه ۸۹۷ هجری خوانده میشود ولی تاریخ درستی که باعث تائید این گفته شود ظاهر نیست سنگ قبر دیگر که میگویند از جای دیگر در آنجا نقل داده‌اند چندان دلچسبی ندارد.

گازرگاه: بعد از مصلی جای مشهور و قشنگ دیگر گازرگا شریف است این جایگاه مقدس در دامن کوهی که بفاصله دو میل بطرف شمال شرقی شهر است وقوع دارد.

این مقام را مورخین بنام‌های مختلف یاد کرده‌اند که اینجا تذکر مؤرخین را از آثار هرات اختصاراً نقل میکنیم: مولینا جامی آنرا گازرگاه خوانده که گازر جامه شورا میگویند.

صاحب بستان السیاحه کارزارگاه مینویسد و میگوید کارزاری در سنه (۱۵۰) هجری اهل اسلام هرات با خوارج درینجا کرده و شهدای مسلمانانرا در موضعیکه هفت جا می‌گویند دفن کرده‌اند ازین جهت اینجا راگا زرگاه میگویند، معجم البلدان این موضع همایون را بنام کاریارگاه یاد فرموده و الحاصل اهل تاریخ می‌گویند که این مقام بنسبت خواجه گان هفت چاه که در سنه (۱۵۰) هجری شهید و درینجا دفن اند مرجع دعوات اهالی واقع شده. بارتولد مینویسد: «اصل کلمه کارزارگاه یعنی محل جنگ است که تحریف شده» بنا بقول اسفزاری در سال ۲۰۶ هجری درین نقطه جنگی روی داد، کارزارگاه یکی از مقرهای سلاطین سابق هرات بوده و مقبرهٔ پیر هراتی خواجه عبدالله انصاری که یکی از مشایخ قرن ۱۱ بود و مقبرهٔ وی را سلاطین تیمور در قرآن پانزدهم بنا کرده‌اند.

عمارت بزرگ دیگر که بالای آن بصورت مربع و روی گنبد بزرگی است از دور در نظر می آید گازرگاه شریف از همه جای این ولایت مقدستر و مشاهده این مزارات جذاب و پرفیض‌تر میباشد مخصوصا مقبره خواجه عبدالله انصاری و امیر دوست محمد خان.

راه مخفی و بعضی از مزارات دیدنی: قریب یک میل دورتر بطرف شمال شهر عمارتی است که از کاشی کاری‌های قدیمی پوشیده است و در سطح آن حفرهٔ است، گویا این حفره را اطاق زیرزمینی غالباً تا به قلعه میرفته اما ظاهراً مقبره شانساری معلوم میشود اگر کدام سنگ قبری داشته که دلیل بر صاحب بزرگ آن بود مفقود است اما پنج - شش عدد دیگر از سنگ‌های سفید و سیاه قدری دورتر افتاده که در بعضی بخط عربی و در بعضی بخط نستعلیق نقر شده است و از آنجمله روی یکی از آنها که امیر جلال الدین سنه ۸۴۷ هجری ۱۴۴۴ م نوشته شده قابل یادداشت میباشد، سنگ دیگری هم بنام امیر جلال الدین در زیارت شهزاده قاسم است که ۸۵۸ هجری (۱۴۵۵) تاریخ آن است. گویند در راه گازرگاه دیگری هم بهیمن نام است اما اینکه این امیر جلال الدین‌ها که بوده‌اند پوره معلوم نیست در غرب این مقبره گنبد دار زیارات و قبور بزرگانست که یکی قبر مولینا جامی است.

دیگر زیارت شیخ زین الدین خوافی رحمةالله علیه است که یکی از مشایخ بزرگ بوده در جوار عیدگاه دفن اند بالای قبر ایشان نیز عمارت عالی ساخته شده و از لوحه مزارش سال وفات که بعمر ۸۱ سالگی در سنه ۸۳۸ هجری اتفاق افتاده نیز خوانده میشود.

دیگر از ایالات مهم بطرف شمال غرب شهر بمسافه قریب دو میل در قریه آزادان زیارتگاه خواجه ابو الولید بن ابی الرجا عبدالله‌بن ایوب بن حنیفه مروی ثم هروی رحمت الله علیه است. سنگ قبر اصلی آن موجود نیست اما آنچه بر لوحه سنگی بالای دروازه نصب شده ظاهر میسازد که زیارت ابو الولید احمد است ایشان در سنه ۲۳۲ هجری وفات یافته یافته‌اند قبر مبارکش معروف و مشهور است. سلطان محمد کرت بالای تربت ایشان عمارت عالی بنا فرموده که الی الان موجود است این مقبرهٔ گنبدی دار سراپا از خشت پخته ساخته شده در داخل کاشی کاری شده و مزین است باغی که جلو آنست اکنون خیلی خراب و ویران است درین اواخر آنرا ترمیم و مدرسه دارالحفاظ و مسجد جامع و حوض طاقنما آباد کرده‌اند ملوک از بکیه نیز در حوالی زیارت ایشانٔ بناها ساختند. در جوار برج خاکستر یعنی بطرف جنوب غرب شهر هری زیارت بزرگ دیگریست که باسم زیارت سلطان میرشاهد یاد میشود، نوشته روی سنگ قبر بخط عربی و اسم عبدالواحد بن امیر زید بن امام حسن بن علی (رض) نوشته شده که در سنه ۳۵ یا ۳۷ هجری تولد و در سنه ۸۸ هجری در زمان حیات پدر وفات یافته‌اند علاوه بران زیارت دیگر بنام زیارت خواجه علی باقر که بطرف شمال شرقی شهر افتاده و نیز زیاراتی دیگری بنام خواجه ساقی روی پشتهٔ بسمت جنوب شرقی شهر واقع است.

پل مالان: دیگر از چیزهای قدیم و قابل ملاحظه پل مالانست این پل روی هریرود بنا یافته که سرک قندهار از آن عبور میکند در آنزمانی که از راه تجارتی شمال کنار افتاده بود مرکز تجارت باسیستان و ولایات جنوبی ایران بود در هریرود یک نفر از آتش پرستان بلخ ساخته بود که بنا بقول مقدس (۳۳۰) در تمام خراسان نظیر نداشت اسفزاری در دورهٔ تیموریان پل را بهمان نامی که امروز معروف است اسم میبرد و پل مالان مینوسد. در کتب انگلیسی Pul-i-malun و فریه (ج ۲ ص ۲۹) Peul malane نوشته‌اند اما تلفظ صحیح آن همان مالان اسفزاری است. بانی اصلی این پل معلوم نیست ولی آنچه صاحب حبیب السیر مورخ بر وی می‌نویسد چنین است: «از جمله نوادر هرات یکی پل مالان است که بر هریرود بسته‌اند مبنی بر ۲۵ طاق (چشمه) که از خشت پخته و گچ و آهک ساخته شده اما بانی این پل را کسی نمی‌شناسد میگویند بانی آن ضعیفهٔ بیوهٔ بوده در قرن یازدهم یارمحمد مشهور این پل را دوباره ترمیم نمود و نیز در سال ۱۳۰۲ شمسی پل مالان بصورت منظمی از طرف حکومت هرات ترمیم شد.

آتشکده زردشتی: دیگر از چیزهای قدیم که در تاریخ از آن تذکر رفته آتشکدهٔ ازدشتی است بنام (سرشک) که در قلهٔ کوهی واقع بوده این کوه نزدیک‌ترین کوه هرات و از شهر دو

فرسخ مسافه دارد، بارتولد میگوید که در بین این کوه و شهر هرات کلیسای ترسایان واقع بوده ولی اکنون از ان نامی نمی‌شنویم اگر تدقیقاتی بعمل آید شاید بکشف بقایای آن موفق شوند.

هشت روایت در باب بنای شهر هرات: از جملهٔ صدوسی‌و هشت ذکر تاریخ‌نامه هرات مولفهٔ سیف بن محمد بن یعقوب هروی ذکر اول آن در باب بنا و بانیان شهر هرات و حصار و قلاع جز آن وقف شده و مولف این هشت روایت رادر کتاب قدیم‌تری موسوم به تاریخ نامه هرات تالیف شیخ عبدالرحمن بن عبدالجبار فامی و کتب دیگر خوانده و مولف اخبر هم روایات مذکور را از راویان دیگر شنیده و در کتاب خویش آورده است. سیفی پیش از ذکر هشت روایت در باب هرات میگوید که اولین شهر خراسان فوشنگ بود و بنا آن را بشنگ بن افراسیاب بن نمرود بن کنعان و یا به هوشنگ نسبت میدهد و بعد روایات متذکره را نقل میکند که اینک خلص آن بدون حذف کوچکترین مطلب اساسی در ذیل ذکر میدهیم و حتی مطالب عمده را عیناً میان قوسین می‌گیریم و در آخر بصورت عمومی در اطراف روح داستان‌ها را و حصص تاریخی تبصره می نمائیم.

روایت اول: هرات در عهد طهمورث بن هوشنگ بنا یافته بعد ازینکه شکوه سلطنتی به منتها درجه رسید شاه دعوی خدائی نمود و در نتیجه فر شاهی ازو برگشت و بعلت حرص در جمع مال و پر کردن خزائن مردم ازو رو گردانیده باطراف متفرق شدند و قریب پنجهزار صحرانشینان قندهار بحدود کابل رفتند و چندگاهی آنجا ساکن بودند و چون در آن موضع بجای عشرت؛ عسرت یافتند و طباع ایشان با آب و هوای آن مکان امتزاجی نپذیرفت بولایت غور درآمدند و از غور نیز بسبب بی خصبی نعمت و ذیق اماکن نقل کردند و بموضعی آمدند که آنرا او به خوانند و مدتی آنجا بودند و عمارت‌های دلپذیر و بناهای بلند شکوهمند ساختند و در وضیع و شریف را نعمت بی حد حاصل شد و همه متمول و خداوند مال گشتند و بعد از آن بواسطه دختری که بکارتش را در صحرا شخصی از اشراف زایل گردانید و آن دختر از آن شخص حمل گرفت میان ایشان منازعت و عداوت پیدا شد و اعیان قوم می‌خواستند برای اصلاح جانبین دختر را بدان شخص دهند شخصی شریف با جنایتی که مرتکب شده بود او را همپایه خود نشمرده تن به ازدواج او در نداد و نتیجه دشمنی میان قوم بیشتر شد و کار به جنگ کشید و عدهٔ زیادی از طرفین بقتل رسید قومیکه غالب شد به او به ماند و جماعتی که مغلوب گردید به (کواشان) کوچ کرده و آنجا رحل اقامت افگند لیکن قوم غالب هرسال از قوم مغلوب از «حواشی و مواشی ایشان آنچه گزین و شمین و ثمین بجور و تعدی باسم خراج» میگرفت‌ند حال بدین منوال تا

سالیان چندی گذشت وعده قوم مغلوب زیاد شد و در میان آنها دختر مهموشی و زیبایی پدیدار گردید به «شمیره بنت همان افریدون از فرزندان کومرث» شمیره روزی اعیان قوم خود را جمع کرده و گفت برای اینکه از پرداخت خراج اهالی یابیم باید درین نواحی حصاری سازیم تا در پناه آن از تعدی قوم جابر در امان بمانیم بزرگان قوم قبول کردند و برای اینکه قوم غالب از ساختن حصار آگاه و مانع نشود شمیره چنین مصلحت دید که باید خراج چهارساله یکبارگی به آنها پرداخته شود درین موضوع نامه به (هیاکله) والی آن قوم نوشت و او از دریافت چارساله باج و خراج خوش شده و (ملک فرحون بن کوخان نون) راکه از ابنای هوشنگ بود برای اخذ خراج فرستاد (سپس شمیره در ساعت سعد «حصار شمیران راکه در شمال هرات است متصل خندق بنا افگند و دیوار پس بلند و خاکریزه شکوهمند گردآن بساخت و دیوار شایگان مقدار سه فرهنگ بنا کرد و بر هر فرسنگی دری از آهن بنهاد» و بعد از چهار سال که عاملان هیا طله برای گرفتن خراج آمدند حصار مستحکم را دیده مراجعت کردند و هیاطله دیگر مزاهم شان نشد و «آنجماعت سالها در شمیران بماندند تا عهد منوچهر.

بنای شهر قندر: در زمان منوچهر ملک مردمانی که در حصار شمیران زندگانی داشتند (خرنوش) از فرزندان (سهم نریمان) بود ازو خواهش کردند تا از شاهنشاه اجازه بخواهد که شهر دیگری آباد کند شاهنشاه قبول کرد و اجازه داد شهر قندر را چنان «ساختند که حصار شمیران در قندر درآمد و یک رکن قندر و عرض دیوار سی گز نهادند و بالایش پنجاه گز و بروی برج‌ها نصب کردند و گرد آن خندق ژرف بکندند و آب در وی جاری گردانیدند و در وی دو بنیاد کردند یکی از بیرون و دیگری از اندرون و جمله بنیاد و بارو را بر دو صد و پنجاه کری بنهادند و در اندرون قندر میدانی ساختند بس بزرگ دوازده سال و نیم در عمارت دو روزگار بسر بردند تا تمام شدی مردم در عهد پادشاهی (بهمن بن اسفندیار بن گشتاسب) از حصار شمیران به قندز مسکون شدند.

بنای هرات: بعد از مرور سالیان دراز احاطه شهر قندز بار دیگری برای ساکنین آن تنگ شد و ملک ایشان که درین زمان (ارغاعوش) نام داشت از پادشاه وقت اجازهٔ بنای شهر بزرگتری خواست پادشاه بعلت نبودن پول موافقت کرد و مردم حاضر شدند به پول خود آنرا بسازند (ارغاعوش) مهندشان و شانزده هزار مرد کار جمع نمود و هشت سال کار کردند و چهار سال وقفه دادند تا آنچهٔ ساخته بودند خشک شد و باز هشت سال دیگر کار کردند و شهر هرات را ساختند که قلعه شمیران و حصار قندز همه داخل آن آمد و محیط دیوار آن «دوازده هزار و دو

صد و هشتاد و سه کری و بالای دیوار بارو چهل و پنج گز کردند و بنها صد و ده گز و بر روی برج‌های چهارسو نصب کردند و بر هر برجی صورت صلیبی بساختند جهت آنکه پادشاه وخت ترسا بود و از بیرون و درون دو دیوار برآوردند هریک در عرض بیست گز و فورجه میان هر دو دیوار ده گز و گرد وی خاکریزه ساختند بس عظیم و خندقی گندند بغایت عمیق».

روایت دوم: این است که محل شهر هرات و قندز اصلاً گذر آب و جای پست و بلند و رهایشگاه جناوران بود و جز قصبه (اوبه) جای دیگر در این حوالی معمور نبود و طایفهٔ از صحرانشینان درینجا توطن اختیار کردند و بعلتی که در روایت اول گذشت میان ایشان مخالفت و نزاع واقع شد و قوم مغلوب به (کواشان) نقل مکان نمود و بعد از چندی از اینجا هم کوچ کرده و به (درهٔ دو برادران) در محلی موسوم به (خیابان) مقام گرفتند و چون از اینجا کاروان‌ها عبور و مرور میکرد با فروش طعام و اغنام رفته رفته غنی شدند و تعداد ایشان زیاد شد آنگاه به فکر شهری افتادند و جماعتی از اعیان خود را نزد «همای جهر آزاد که او را شمیران خواندندی و عرب او را شمیره گفتی و او دختر بهمن بن اسفندیار بود در دارالملکش خطهٔ پاک بلخ فرستادند و از او ازجات خواست شمیره ایشان را اجازت داد و گفت که چون آن حصار تمام شود او را بنام من مسمی گردانید آن جماعت بحکم همای جهر آزاد حصار شمیران را بساختند و بعد از آن به صد سال و یا پنجاه سال شهر قندز را بساختند دوازده سال در عمارت او تا تمام شد بعد از قندز بچند سال داراء ابن دارا بنای هرات آغاز کرد هنوز بنای شهر آخر نشده بود که دارا را با اسکندر رومی حرب شد و اسکندر بعون خالق اکبر دارا ابن دارا را بقتل رساند.

اسکندر عمارت هرات را تمام کرد برج‌ها ساخت بر هیئت صلیب مربع و بعد از آن که دولت او سپری شد اشک بن دارا که ازجمله ملوک طوایف آبادی‌های در هرات نمود و برج‌های مربع ساخت اسکندر را به بروج مدور تبدیل نمود.

روایت سوم: چنین است که بعد از طوفان نوح اول بنای که در خراسان نمودند بنای خصار شمیران است و (هرات) نام دختر ضحاک اول قصبه (اوبه) و بعد شهر هرات را بنانهاد (بادغیس) را (جوغن) از فرزندان فرود بن سیاوش بن کیکاوس بنا نهاد.

روایت چهارم: همانست که اسکندر بعد از ورود به حوزه هری رود در باب بنای شهر هرات با اهالی مشوره نمود و چون به موافقتی نرسید نامهٔ به مادرش نوشت و او از هر رهگذر نمونه‌های خاک اینجا را خواست و با بزرگان یونان پیش از پهن نمودن خاک زیر فرش‌ها و بعد از آن ملاقات‌ها کرد و بعد جواب نوشت که چون مردم آنجا متفق الرای نیستند باید بحکم عدل و سیاست شهر را بنا کن و او بالاخره هرات را بنا نهاد..

روایت پنجم: چنین است که شهر هرات را در عهد نمرود بن کنعان ساخته‌اند و هرات نام ملکیست از ملوک خراسان.

روایت ششم: آنست که اسکندر صندوقی یافت که دران خطوط بنای هرات بود و چون بهرات رسید چهار نفر از حواریون حضرت عیسی علیه السلام آنجا بودند خطوط به ایشان بنمود و شهر راکه ویران شده بود از سر بنا نهاد.

روایت هفتم: چنین است که هرات را آن ذوالقرنین ساخته که حق تعالی او را در قرآن مجید یاد کرده است.

روایت هشتم: باساس این روایت دیوار بارهٔ هرات را سه کس ساخته، سیاوش بن کیکاوس دیوار داخلی اسکندر دیوار بیرونی، و دارا بن دارا برج‌های آن را مدور گردانیده، شبههٔ نیست که این روایات هر کدامش بصورت منفرد داستانی است دلچسب، ولی پیش من قصص بصورت عمومی حتی روح که از خلال آنها تجسم میکند دلچسپ‌تر است، زیرا در آنها حقایق بسیار بزرگی نهفته که درک آن برای دوره‌های بسیار دور افتاده ازمنهٔ اولیهٔ تاریخی حتی ماقبل التاریخی نهایت مهم است درین داستانها که قسمت شفاهی و قسمت دیگر حتماً در قید متون از روزگاران قدیم پیش از اسلام بقرون اولیهٔ هجری رسیده و بعد از آن با جبر و تعدیلات متعدد و رنگارنگ بشکل حاضره درآمده است یک چیز رویهمرفته مسلم معلوم میشود، و آن پاره حقایقی است راجع به مهاجرت قبائل آریائی و آبادی‌های که به تدریج نظر به کثرت تعداد افراد قبائل در حوزه هریرود تقریباً در گردو نوح محلی که هرات امروزه در آن آباد است به میان آمده است.

روی همرفته درین روایات هشتگانه دو روح و دو رشته افکار جلوه گری دارد، در روایات اول و دوم و سوم که آنرا دست اول تعبیر میکنیم داستانها من حیث عنعنه و اسما و طرز تعبیرات آریائی و محلی است که افغانستان هزاران سال کانون آن بود روایات ۴ـ ۵ـ ۶ـ ۷ و ۸ یعنی دسته دوم روحی دارند جدیدتر که بعد از ورود اسکندر در شرق پیدا شده و تقریباً همه بصورت موجزتر انعکاس روایت چهارم میباشد، باساس روایات دسته اول که محلی و اصیل و قدیم تراند و با تحلیل روایات اولی و دومی واضح میشود که حوزه هریرود در حصصی که تسلسل آبادی منجر به بنای شهر هرات شده است اصلا زمین پست و بلند و رهایشگاه جانوارن و گذرگاه آب بوده و این قدیم‌ترین تابلوی این قطعه خاک است در موقعی که هنوز مسکون نشده و جز حیوانات وحشی جنبده در آن جا زیست نداشت سپس قبایل صحرانشین از قندهار به کابل از کابل به غور از غور به اوبه و از اوبه به کواشان رسیده و شروع به آبادی و ساختن حصار

نمودند، و این خود ادوار مهاجرت قبائل آریائی را در مجرای هریرود بیاد میدهد که آغاز آن باساس مبدا و حرکت از حوزه علیای سیر دریا و آمودریا به ترتیب قطعات خاکهای اوستائی فرقی دارد که اینجا جز فرع است و بدان کاری ندارم و بوضوح می‌بینیم که دسته قبائل کوچی آریائی مجرای هریرود را گرفته و بالاخره به اوبه رسیده و بعد از گذرانیدن یک دوره تقرر زیاد شدن ایشان سبب حرکت و پیش رفت دسته‌ئی به حوالی پوشنج و کورشان گردیده است و کثرت تدریجی نفوس باعث یک سلسله آبادی‌های شده که مراتب آن به نام حصار شمیران، قندوز (کهندژ) و هرات یاد شده و آبادیهای جدید هرچه بزرگتر میشد هسته‌های قدیمه را در بر میگرفت قراری که دیدم روایات (شمیره) را بنام (همای چهرآزاد) هم یاد میکند در یک جا از احفاد کیومرث و در جای دیگر دختر بهمن بن اسفندیار بن کشتاسب پادشاه بلخ می‌شمارد، و بنای شهر قندوز را که عبارت از همان حصار کهن یا گهندژ در هرات میباشد به منوچهر نسبت میدهد که همان منوچتیرای آریائی است. هکذا اسمای ضحاک و سیاوش و دیگران هم آمده و مجموع آن از زاویه‌ای دیگر نشان میدهد که با این مهاجرت‌ها و تقرر قبائل از یک جا به جای دیگر اسمای نیمه داستانی شاهان و شهزادگان آریائی بلخی پیوست است تا اینکه نوبت به اسکندر میرسد و منابع و مورخین کلاسیک یونانی وارد میشود.

حصه دوم: پیش از اینکه رویات دسته دوم را از نظر بگذرانیم دستهٔ اولی را دقیق‌تر مطالعه میکنیم: همه می‌دانیم که در داستانهای عنعنوی آریائی اوستائی اسمای هوشنگ و طهمورث در دیباچه فصل ظهور شاهان دودمان پیشدادی ذکر است.

هوشنگ در اوستا بصورت (هوشتها) یا (هوشنفا)، طهمورث بصورت (تخمواروپ) یا (تخمهٔ اوردو) یاد شده و سلاله پادشاهی با این پدر و پسر آغاز شده است. و به قرار بیانات «زادسپرام» یکی از ماخذ پهلوی مهاجرت در عصر هوشنگ شروع و در دورهٔ طهمورث دوام داشت و اخیر الذکر را ازین جهت (دیوبند) گویند که با مردمان محلی، و بومی فلات ایران جنگ ها کرد و این (دیو)ها غیر از مفهوم مذهبی به همین گروه مردمان بومی هم اطلاق میشد، پس از روی همین چند سطر مختصر هم معلوم میشود که مبدء روایت اول به مبدء مهاجرتی آریائی‌ها از حوزهٔ علیاء سیر دریا و آمو به فلات ایران طبق روایات عنعنوی اوستائی مطابقت دارد، و سر داستان نشان میدهد که مبدء این همه روایات اسلامی که دست بدست انتقال یافته بکجاها مربوط است و از کدام سرچشمه آب میخورد، آغاز روایت اولی و دومی و روح قصص اوستائی است که از ماخذ پهلوی به ماخذ نظم و نثر فارسی سرایت نموده و بعد از آن در

دوره‌های مختلف کلمات تعبیرات و گوشه‌های جدیدیکه ساختهٔ فرمان‌های مختلف است در آن پیوند گردیده، معذالک روح اساسی عنعنوی داستان‌های قدیم به آسانی شناخته میشود، دخالت تاثیر آب و هوا (سردی و گرمی) تنگی جای و کثرت نفوس، اصطلاح صحرانشینان و بی جا شدن‌ها از یکجا به جای دیگر و زد و خوردها میان دسته‌های مهاجر قبیلوی است که قبائل آریائی را در حین حرکت و تقرر به سمت حوزهٔ هریرود نشان میدهد.

بهرحال بعد از رسیدن قبیله یا قبائل مهاجر در یکی از حصص فراخ حوزهٔ هریرود که در روایت اولی و دومی آنرا همین (اوبه) فعلی دانسته‌اند آنکه نقش مهم در سرنوشت مهاجرین بازی میکند همان کسی است که بنامهای (شمیره یا شمیران) یاد شده که روایت اولی او را دختر مهوش و زیبا و بنت (همان افریدون) از فرزندان کیومرث خوانده و روایت دومی او را دختر بهمن بن اسفندیار می‌شمارد، به قرار روایت اول مشار الیها در میان قبائل مهاجر و متمکن (اوبه) به دنیا آمد حالانکه روایت دومی دارالملکش را (خطه پاک بلخ) می‌داند غیر از این دو روایت که سیفی هروی نقل میکند در شهر موسوم به نوروزنامه که مولف آن خیام نامی میباشد ضمن داستان پیدا شدن انگور و می که مفصل است شمیران بدین ترتیب پادشاه هرات خوانده شده:«اندر تاریخ نبشته‌اند که بهرات پادشاهی بود کامگار و فرمانروا، با گنج و خواستهٔ بسیار و لشکر بیشمار و همهٔ خراسان در زیر فرمان او بود، و از خویشان جمشید بود نام او شمیران و این دژ شمیران که بهرات است و هنوز برجا است آبادان او کرده است...» در نورز نامه دختر یا پسر بودن شمیران تصریح نشده ولی مقر پادشاهی او رابه هرات نسبت میدهد و همهٔ خراسان را تابع او می‌داند و او را بانی دژ شمیران میشمارد. این تذکرات در یک ماخذ دیگر نشان میدهد که چطور روح و اساس داستان‌های قدیم پیش از اسلام در ادب فارسی و در کتب متعدده وارد گردیده است،در روایت دوم شمیران به اسم «همای چتر آزاد» هم خوانده شده علت آن به گمان غالب نسبت فرزندی او به بهمن بن اسفندیار است که دختر او (همای) نام داشت ولی چون به این فرزندی همه روایات موافقت ندارند نمیتوان گفت که (شمیران) (همای) نام داشت در باب اینکه مطابق روایت دوم عرب (شمیران) را (شمیره)میگفتند فوراً باید متذکر شویم که این امتزاج در اسم شمیران و شمیره اصلاً از یادگارهای قرون وسطی است که داستان و روایات آریائی و سامی و غیره را به هم مخلوط ساخته.

چون اینجا موضوع نام در میان است به این نکته باید دقت نمود که مانند اکثر نام‌های داستانی اسم شمیران با تعلقاتی که به کیومرث یا جمشید یا گشتاسب و اسفندیار داشت در اوستا و حتی در شاه نامهٔ فردوسی نیامده حال آنکه شمیره در جمله نمارده آل نمرود ذکر است،

از این گذشته بعضی نامهای دیگر بیشتر رنگ بیگانه دارد مثل: حمان،ملک فرحون بن کوفان نون، خرنوش، ارغاغوش، جوغن، فرود که در مقابل هوشنگ، جمشید، نریمان، گشتاسب، اسفندیار، بهمن بگوش ما غیر مانوس است و در ادب ما لسانی از آنها نیست. از روی روایت اول چنین معلوم میشود که صحرانشینان بعد از حرکت از (اوبه) به (کواشان) در نقطهٔ آخرالذکر به آبادی حصار یا (دژ شمیران) پرداختند این محل هنوز به همین اسم (کواشان) در هرات موجود است، و در آنجا شواهد حصار بزرگ و قدیمی دیده میشود و مطابق روایات عنعنوی اولین آبادی حوزهٔ هریرود در همین جا بعمل آمد ولی همین روایت حصار شمیران را در شمال هرات متصل خندق قرار میدهد و حقیقت این است که در تعیین موقعیت دقیق حصار چنین روایات مدار اعتبار نیست و نمیتواند باشد، زیرا این روایات تنها حامل خاطرهٔ دور افتادهٔ غیر معینی است که بدان باید اهمیت داد و بس، شبههٔ نیست که مورخین کلاسیک یونانی عندالورود خود به حوزهٔ هریرود حصاری را بنام (آزتا کانا) ذکر کرده‌اند که ما آنرا حتماً از آبادی‌های قبل از اسکندر می‌شماریم ولی آیا میتوانیم اقلاً در حدود حدس و قراین آنرا حصار شمیران بخوانیم؟

همین سوال در مورد (حصار قندوز) یا (کهندژ) بمیان می‌آید که طبق روایت اول در عصر منوچهر ملک مردمان حصار شمیران که (خرنوس) از فرزندان (سام نریمان) بود طوری آنرا آباد کرد که حصار شمیران را در آغوش گرفت (خرنوش) اول اسمی است که بیگانه و بعد میان منوچهر و سام نریمان حتی به تخمین روح داستانی هم فاصلهٔ زیاد داشت. بهرحال ازین جزئیات باید درگذشت و طوریکه بالا ذکر کردیم روح آنرا باید نگریست یعنی تنها همین نتیجه کفایت میکند که مردمان صحرانشین بعد از تقرر در حوزهٔ هریرود، اول یک حصارکوچک و بعد که تعدادشان بیشتر شد دژ بزرگتری ساختند تا احتیاج به ساختن شهری محسوس شد و آنگاه تهداب بنای شهر هرات راگذاشتند و باین حساب حین ظهور اسکندر یونانی شهر هرات وجود داشت که (کهن دژ) و (دژ شمیران) هر دو جزو احاطهٔ آن بود مثلیکه قلعه اختیارلدین امروز هم در داخل باره و بروج حصار شهر موجود است و به این حساب (حصار ارثاکانا متذکرهٔ مراختن کلاسیک یونان) شهری بود که از همه آبادی‌های قبل از یونانی هرات نمایندگی میکرد.

پیشتر راجع به استعمال ادوار مختلف حتی منابع مختلف آریائی و سامی تذکر دادیم، استعمال اسم (هیاطله) آن هم به صیغه جمع اصول عربی ولی به صفت اسم خاص و بصورت نام شخصی والی قوم غالب که عبارت از دستهٔ زورمند همان صحرانشینان مهاجر و مسکون (اوبه) باشد، ثابت می‌سازد که راویان روایات فوق بدون اینکه قصوری متوجه ذهن ساده آنها باشد چه تار و پود مختلفی را به هم ریشته و بافته‌اند موضوع پیدایش قوم ابتل، هبتل، یفتل،

هیکل در حصص شمال شرقی افغانستان در تخارستان در اوائل قرن پنجم مسیحی و پراگنده شدن و استقرار آنها بعد از یک دوره عروج و سقوط در نقاط مختلف کشور منجمله در غرجستان و بادغیس چیزهائی است که حتی به خطوط رئیسهٔ آن هم اینجا کاری نداریم تنها یک نکته را می‌خواهیم وانمود کنیم که عسکر منشی و هجوم و غلبهٔ که از خمیرات این قوم زنده بود و تاثیر آن در اضمحلال امپراطوری ساسانی و گوپتای هند در شرق و غرب افغانستان مشهود میباشد از روحیات راوی روایت اول تاثیر افگنده و از صیغهٔ جمع اصول عربی اسم فارسی هیکل اسم خاصی برای والی جماعه صحرانشینانی ساخته که در (اوبه) مستقر شده‌اند و حتماً موجی از مهاجرین آریائی میباشد که خدا میداند چندین هزار سال قبل به حوزه هریرود رسیده‌اند، سپس راوی در آخر روایت اولی از نصب صورت صلیب به برجهای هرات و از ترسا بودن پادشاه حرف می‌زند که حتماً خاطرهٔ زمانی است که هرات یکی از مراکز مهم آئین نسطوری و مسیحیون شرقی شده بود و باز هم یک خاطرهٔ دیگر تاریخی این دفعه یک مفکورهٔ مذهبی عقب‌تر برده شده است قبل از اسکندر مقدونی که هنوز مسیح و آئین مسیحت با شکل اولیه و قدیم و ارتدکس ابتدائی آن بمیان نیامده بود چه رسد به طریقه نسطوریه. روایت ششم بیشتر به اساس همین مطالب ساخته شده و راوی در زمان ورود اسکندر در حوزه هریرود از وجود چار نفر حواریون حضرت مسیح در هرات حرف میزند و این خود دلیل است واضح که راویان اخبار با افکار ساده و محدود خود بکدام اندازه در ریشتن و بافتن تار و پود قصص مختلف منهمک بودند که حقایق مراتب حوادث تاریخی را بالکل نمیدیدند و چهار صد سال قبل از ظهور حضرت مسیح حواریون او را معاصر اسکندر به هرات نسبت داده‌اند. اختراع دختری برای ضحاک بنام هرات و تقرر دادن بنای قصبه (اوبه) به مشارالیها، هکذا بنای بادغیس به (جوغن) از فرزندان (فرود) بن سیاوش بن کیکاوس چیزهای است که اصل آن اساس عنعنوی داشته ولی در نسبت نامها تصرفاتی بعمل آمده است.

روایت هفتم باز منحصر به اسکندر است که این دفعه محض به صفت ذوالقرنین یاد شده و به تذکار قرآن مجید اشاره رفته.

روایت هشتم سیاوش و اسکندر و دارا، را در بر میگیرد بدین ترتیب که اولی دیوار داخلی دومی دیوار بیرونی و سومی محض برج‌های آن را مدور گردانیده است خاطره اولی یادی از آمدن آریاها و استقرار آنها در حوزه هری‌رود میدهد. خاطرهٔ دومی متضمن آبادی اسکندریهٔ هری است بدست اسکندر و خاطرهٔ سومی امکان بعضی مرمت کاری‌ها را دربارهٔ بروج شهر بدست دارا بن دارا یعنی داریوش سوم هخامنشی یادآوری مینماید.

معادن ولایت هرات:

۱)معادن زغال سنگ کرخ در ۷۰ میلی شمال شرقی شهر هرات واقع است.

۲)نمک سار هرات: این نمکسار بمسافه صد میل طرف جنوب غرب هرات در خط سرحدی ایران و افغان واقع و مساحت کل ساحه مذکور در حدود یکصد و پنجاه میل مربع میباشد.مرکز آن در خط طول‌البلد ۶۰ درجه – ۳۰ دقیقه شرقی و عرض‌البلد ۳۴ درجه شمالی قرار گرفته است نمک این معدن خاصیت نمک اندخوی را داشته و در تمام ولایت هرات فروخته میشود.

۳)معدن نقره: از جمله نقاط مهم قابل تدقیقات افغانستان راجع به نقره سیم کوه هرات است که درینجا در ازمنه قدیم عمل حفریات معدنی بعمل آمده است.

۴)معدن سرب: این معدن نیز مانند نقره در سیم کوه هرات موجود است علاوه بر معادن فوق انواع مختلف احجار از قبیل گچ، آهک و غیره و هم خاک‌های که از آن رنگ تعمیراتی استحصال میشود نیز در هرات موجود میباشد. در هرات معادن دیگر موجود است شاید روزی رسد که کشف و استخراج آن بعمل آید.

مکاتب ولایت هرات:

شماره	نوع مکتب	نام مکتب	سال تاسیس	محل وقوع
۱	لیسه	سلطان غیاج الدین	۱۳۲۵	شهر هرات
۲	دارالمعلمین	جامی	۱۳۲۴	شهر هرات
۳	فخرالمدارس	مسلکی	۱۳۱۲	شهر هرات
۴	دارالحفاظ	مسلکی	۱۳۰۷	شهر هرات
۵	مسلکی	مدرسه جامع	•	شهر هرات
۶	متوسط نسوان	مهری هروی	۱۳۲۴	»
۷	ابتدائی نسوان	نسوان نمره اول	۱۳۳۲	»
۸	ابتدائی ذکور	جبلی	۱۳۰۹	»
۹	»	موفق	۱۳۱۱	»
۱۰	»	سیفی	۱۳۲۵	»
۱۱	»	انصاری	۱۳۱۷	»
۱۲	»	هاتفی	۱۳۱۷	»

۱۳	»	سروستان	۱۳۱۵	انجیل هرات
۱۴	»	کاشفی	۱۳۱۶	»
۱۵	»	کهدستان	۱۳۲۶	»
۱۶	»	مله دام	۱۳۲۶	»
۱۷	»	ابو الولید	۱۳۱۷	»
۱۸	»	روضه باغ	۱۳۱۷	گذره
۱۹	»	زیارتجاه	۱۳۱۶	»
۲۰	»	چکه	۱۳۲۶	»
۲۱	»	گوشمیر	۱۳۲۶	»
۲۲	»	سیاوشان	۱۳۱۶	»
۲۳	»	کورت	۱۳۲۶	»
۲۴	»	دادشان	۱۳۲۶	»
۲۵	»	پنبتون زرغون	۱۳۱۷	پنبتون زرغون
۲۶	»	سیروان	۱۳۱۷	اوبه
۲۷	»	اوبه	۱۳۱۶	»
۲۸	»	کرخ	۱۳۱۶	کرخ
۲۹	»	قلعه نو	۱۳۱۴	بادغیسات
۳۰	»	موریچاق	۱۳۱۶	مرغاب
۳۱	»	غوریان	۱۳۱۴	غوریان
۳۲	»	قلعه جوهر	۱۳۲۶	»
۳۳	»	برناباد	۱۳۱۷	»
۳۴	»	زنده جان(فوشنج)	۱۳۱۶	زنده جان
۳۵	»	شکیبان	۱۳۱۴	»
۳۶	»	شین دند	۱۳۱۴	شین دند
۳۷	»	زاول	۱۳۱۷	»
۳۸	»	ریفال	۱۳۱۶	»
۳۹	»	عمارت	۱۳۲۶	»

۴۰	»	اوکل	۱۳۱۷	»
۴۱	»	غور	۱۳۱۵	غور
۴۲	»	ساغر	۱۳۱۶	»
۴۳	»	قادس	۱۳۱۲	بادغیسات
۴۴	ابتدائی نمبر۲	نسوان	۱۳۳۰	مرکز هرات

شماره	نوع مکتب	نام مکتب	سال تاسیس	محل وقوع
۱	دهاتی	مرغاب	۱۳۳۰	مرغاب
۲	»	یکه درخت	۱۳۳۰	کشک
۳	»	باغچه	۱۳۳۰	»
۴	»	جوی سلطانی	۱۳۳۰	کشک کهنه
۵	»	مرکز کشک	۱۳۳۰	کشک
۶	»	تور غندی	۱۳۳۰	»
۷	»	خوش آسیا	۱۳۳۱	گلران
۸	»	گلران	۱۳۳۰	»
۹	»	کهسان	۱۳۳۰	کهسان
۱۰	»	لکه مزار	۱۳۳۰	چقچران
۱۱	»	کاسی	۱۳۳۰	»
۱۲	»	تخت پر چمن	۱۳۳۰	پر چمن
۱۳	»	سر مشکان	۱۳۳۰	»
۱۴	»	ناوه کاکری	۱۳۳۰	پسابند غور
۱۵	»	تخت تولک	۱۳۳۰	تولک
۱۶	»	فرسی	۱۳۳۰	فرسی
۱۷	»	کمنج	۱۳۳۰	شهرک
۱۸	»	درهٔ تخت	۱۳۳۰	اوبه
۱۹	»	قره چقی	۱۳۳۱	قادس
۲۰	»	غور ماچ	۱۳۳۱	مرغاب

۲۱	«	جونه اله بای	۱۳۳۱	جوند
۲۲	«	گاذرگاه	۱۳۳۲	انجیل
۲۳	«	سبول	۱۳۳۲	غوریان
۲۴	«	کروچه	۱۳۳۲	ادرسکن
۲۵	«	پر پایه	۱۳۳۲	«
۲۶	«	ربات	۱۳۲۲	«
۲۷	«	پشا	۱۳۳۴	جوند
۲۸	«	تخت خاتون	۱۳۳۱	غورماچ مرغاب
۲۹	«	ده برنج	۱۳۳۴	قادس
۳۰	«	معلومه	۱۳۳۵	کرخ
۳۱	«	مارآباد	۱۳۳۵	پنبتون زرغون
۳۲	«	سر آسیاب	۱۳۳۵	انجیل
۳۳	«	خیفان	۱۳۳۵	شین دند
۳۴	«	گناباد	۱۳۳۵	اوبه
۳۵	«	چشت شریف	۱۳۳۵	«
۳۶	«	گلمیر	۱۳۳۵	«
۳۷	«	کوچه ماروا	۱۳۳۵	جوند
۳۸	«	میرانزائی	۱۳۳۰	مرغاب

تشکیلات ولایت هرات:

ولایت هرات حاوی حکومات و علاقه داری های ذیل است:

الف- حکومات کلان:

۱) حکومتکلان بادغیسات.

۲) حکومتکلان غوریان.

ب- حکومات محلی:

۱) حکومت درجه اول مرغاب مربوط حکومتکلان بادغیسات.

۲) حکومت درجه ۲ گلران مربوط حکومتکلان بادغیسات.

۳) حکومت درجه ۲ کشک مربوط حکومتکلان بادغیسات.

۴) حکومت درجه ۴ قادس مربوط حکومتکلان بادغیسات.
۵) حکومت درجه ۴ جوند مربوط حکومتکلان بادغیسات.
۶) حکومت درجه اول شین دند مربوط حکومتکلان غوریان.
۷) حکومت درجه ۴ زنده جان مربوط حکومتکلان غوریان.
۸) حکومت درجه ۴ کهسان مربوط حکومتکلان غوریان.
۹) حکومت درجه ۴ ادرسکن مربوط حکومتکلان غوریان.
۱۰) حکومت درجه اول انجیل راساً مربوط مرکز ولایت هرات.
۱۱) حکومت درجه ۲ پنبتون زرغون راساً مربوط مرکز ولایت هرات.
۱۲) حکومت درجه ۳ اوبه راساً مربوط مرکز ولایت هرات.
۱۳) حکومت درجه ۳ گذره راساً مربوط مرکز ولایت هرات.
۱۴) حکومت درجه ۴ کرخ راساً مربوط مرکز ولایت هرات.

ج- علاقه داری‌ها:

۱) علاقه داری درجه اول غورماچ مربوط حکومت مرغاب.
۲) علاقه داری درجه اول کشک کهنه مربوط حکومت کشک.
۳) علاقه داری درجه ۲ چشت شریف مربوط حکومت اوبه.

ناگفته نماند که حکومت اعلی غورات با حکومات و علاقه داری‌های خود قبلا یکی از حکومات کلان ولایت هرات بود اما در سرطان ۱۳۳۸ به حکومت اعلی ارتقا یافت.

وکلای ولایت هرات در شورای ملی:

وکلای آتی از تمام حوزه ولایت هرات انتخاب و بشورای ملی فرستاده میشود:

وکیل مرکز هرات یکنفر، وکیل مرکز حکومتکلان غوریان یکنفر، وکیل مرکز حکومتکلان بادغیسات یکنفر، وکیل مرغاب یکنفر، وکیل گلران یکنفر، وکیل کشک یکنفر، وکیل قادس یکنفر، وکیل جوند یکنفر، وکیل شین دند یکنفر، وکیل زنده جان یکنفر، وکیل کهسان یکنفر، وکیل ادرسکن یکنفر، وکیل انجیل یکنفر، وکیل پنبتون زرغون یکنفر، وکیل گذره یکنفر، وکیل اوبه یکنفر، وکیل کرخ یکنفر.

هریرود: دریای بزرگی است که از کوه بابا سرچشمه گرفته بین دو سلسله کوه (سیاه کوه و سفید کوه) از شرق باستقامت غرب جریان داشته بطول ۴۸۵ کیلومتر از جنوب شهر هرات گذشته در حصه رهزنگ سمت جریان خود را تغییر داده به استقامت غرب شمال جریان دارد و به ده کیلومتری شمال اسلام قلعه ولایت هرات بخط سر حد مملکت توصل ورزیده به

استقامت شمال خط سرحد را به طول ۱۰۰ کیلومتری تعقیب نموده بالاخره از حدود مملکت خارج میشود.

هریوب(جونی علی خیل): قلعه ایست بفاصله ۷۲ کیلومتر طرف شمال شرق شهر گردیز مربوط حکومت درجه ۲ جاجی ولایت پکتیا واقع در ۶۹ درجه - ۴۲ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۵۱ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

هزار جفت: قریه ایست بمسافه ۱۰،۵ کیلومتر طرف شمال درویشان در علاقه حکومت درجه ۳ گرمسیر مربوط حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه - ۹ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۶ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

هزار سم: قریه ایست بمسافه ۷ کیلومتر طرف جنوب غرب قریهٔ روئی (علاقه داری روئی) مربوط حکومت درجه ۲ کهمرد متعلق حکومت اعلی پروان واقع در ۶۷ درجه - ۴۴ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۴ دقیقه عرض‌البلد شمالی میباشد.

هزار نو: قریه ایست بمسافه ۵ کیلومتر طرف غرب زیارت گردی غوث مربوط حکومت درجه اول کامه متعلق ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۵۵ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۴ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

هزاره: قریه ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر طرف شمال غرب قریه درائم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه - ۱۷ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۵۴ دقیقه - ۴۰ ثانیه عزض‌البلد شمالی واقع است.

هزاره جات: ۱- موقعیت، حدود، کیفیت سطحی و ساختمان زمین‌های هزاره جات:

هزاره جات منطقه وسیعی است که در حصه مرکزی افغانستان از ۳۷ کیلومتری شمال غرب کابل شروع شده تا گرماب و کوتل یامه گک مربوط حکومت لعل و سر جنگل بسر حدات حکومت اعلی غورات در علاقه چخچران در غرب و تا جنوب درهٔ صوف و علاقه جات گرزیوان و بل چراغ مربوط حکومت اعلای میمنه در مناطق شمالی یکاولنگ، نائیک و بند امیر در شمال و تا علاقه گزاب حکومت کلان اروزگان در مربوطات القان شهرستان و خدیر دایکندی در شمال قندهار بسمت جنوب وسعت داشته قبلا بحیث یک حکوت‌کلان و فعلا بشکل یک حکومت اعلی که مرکز آن (دایزنگی) در علاقهٔ (پنجاب) واقع بوده است.

این علاقه منبع آبهای رودهای مهم و بزرگ افغانستان مثل کابل، هلمند هریرود، ارغنداب، خاشرود،فراه رود، بلخاب و خان آباد بوده تقریبا تمام مملکت را مانند شریان‌های قلب که در تمام بدن خون میرساند آب رسانده خرمی و سرسبزی می‌بخشد.

هزارجات منطقهٔ کاملا کوهستانی و صعب المرور بوده سلسله کوهای هندوکش با قلل شامخ و سربفلک کشیده آن منطقه مذکور را در هم پیچیده شرقا غربا امتداد دارد در بعضی جاها آنقدر بلند، ناهموار است که تا هنوز کسی بر آن راه نیافتهٔ و در برخی حصص دیگر متشکل از دره‌های عمیق و طولانی ایست که صدها کیلومتر فاصله داشته آسمان در آنحصص جز بشکل یک خط منحنی دیده نمیشود و مردمان آنسرزمین عموما در بین همین دره‌ها زندگی میکنند.

بلندترین قله هندو کوه (شاه فولادی) در شرق این منطقه همچه حد فاصلی بین قول خویش از مربوطات حکومت بهسود مربوط علاقه داری حصه اول (فراخولم) و منطقه ولایت کابل واقع است.

اگر حکومات کلان میدان را در داخل این منطقه بگیریم طبق تشریحات فوق منطقه هزاره جات از دو راهی سرک عمومی بین کابل و غزنی در غرب کوتل تخت بعد از طی ۳۷ کیلومتر شروع شد ه بعد از عبور از سرک عمومی بعلاقه چارکهٔ میدان که بفاصله ۸ کیلومتر از این دو راهی فاصله دارد می‌رسیم که از آنجا تا کوته عشر و مقر حکومت میدان ۲ کیلومتر مسافه است و بعد از عبور از کوته عشر و که یک بازار کوچکی نیز دارد و طی ۲۲ کیلومتر بمرکز علاقه داری جلریز می‌رسیم که باز هم بازار کوچکی بانجا رونق داده عموما مواد خوراکه از قبیل تخم مرغ و روغن و امثال آن در آن بازار خرید و فروش میشود. در یک کیلومتری شمال شرق جلریز درهٔ تنگی بنام درهٔ سنگلاخ موجود است که در حصص اولی بنام ده آهنگران یاد میشود. این دره بجنوب غرب کوههای پغمان منتهی شده که طول آن تقریبا بیست کیلومتر و عرض آن در اکثر حصص از یک الی یکنیم کیلومتر تجاوز نمیکند راه درهٔ سنگلاخ مثل سائر قصبات هزارجات دشوار گذار بوده در شمال غرب درهٔ مذکور یک سلسله کوههای وجود دارد که بنام کوههای هلمند یاد شده از شاخه‌های کوه باباست. درهٔ سنگلاخ شرقا، غربا امتداد یافته، یکحصه آب دریای کابل از همین دره سرازیر شده در داخل بازار جلریز در زیر پلی با آب کوتل اونی یکجا شده سرچشمه دریای کابل را تشکیل میدهد این آب از راه میدان باستقامت شرق جریان داشته وارد کابل میشود.

در غرب درهٔ سنگلاخ درهٔ تنگ دیگری بنام (درهٔ زنبورک) بطول تقریبا دو نیم کیلومتر موجود بوده در مدخل آن درهٔ دو چشمه آب معدنی که آب یکی جوشان و از دیگری سرد است دیده میشود که بنام چشمه شفا معروف است.

زمین‌های زراعتی درین دره کمتر وسعت داشته بیشتر مردم به تربیه حیوانات مشغولند.

حیوانات این منطقه اکثرا گوسفند و بز و گاو است که از شیر، پشم و روغن آن‌ها استفاده میکنند.

آبادی‌های داخل درهٔ سنگلاخ بصورت خیلی متشتت و پراگنده دور از یکدیگر واقع است در هر حصه بیش از ۱۵-۱۰ خانه سکونت ندارند.

درین دره مردمان اکثرا بی سواد بوده ولی صنایع دستی از قبیل برک بافی، گلیم بافی، و نمدمالی بکثرت شیوع دارد. معادن ابرک سفید در درهٔ سنگلاخ بوفرت دیده میشود.

در ۸ کیلومتری شمال شرق بازار جلریز قریه‌ای بنام ده آهنگران وجود داشته باغ بزرگ و شادابی در ابتدای آن قریه موجود است که بنام باغ آهنگران شهرت دارد که مربوط بزمان سلطنت امیر دوست محمد خان سرسلسله محمد زایهاست که از طرف سردار عبدالجبار خان برادر امیر کبیر ساخته شده. درین باغ انواع درختان مثمر و غیر مثمر موجود بوده تفریگاه مردمان جلریز است. در مرکز علاقه داری جلریز یک مکتب دهاتی دائر است که در سال ۱۳۳۱ تاسیس شده. صنایع دستی مرکز جلریز عموماً ساختن کاسه چمچه و نعلین‌های چوبی است.

از مرکز علاقه داری جلریز تا قریه تکانه که در شمال غرب جلریز واقع است ۸ کیلومتر مسافه موجود است. در تکانه جز چند دوکان معدود در دوطرف جاده عمومی چیزی موجود نبوده از تکانه تا علاقه توغدری و از آنجا تا پشت مزار سرچشمه ۱۲ کیلومتر فاصله است.

قریهٔ پشت مزار سرچشمه حد فاصل علاقه داری جلریز مربوط حکومت کلان میدان و فراخولم مقر علاقه داری حصه اول بهسود مربوط حکومت دایزنگی است.

در پشت مزار سرچشمه چیزی که زیادتر مورد توجه است چشمه آبیست که ماهیان خورد و بزرگ در آن موجود بوده بنام چشمه نظرگاه یاد میشود.

درین منطقه بازار کوچکی موجود و یک مکتب دهاتی در مسجد چشمه معروف ماهیها دائر است.

قریه جات دور و پیش سرچشمه عبارتند از پشت مزار، قلعه سبز، دهن در بوغه و قلعه اسلم در بازار سرچشمه یک دکان بنام خرج‌گیری گمرک محلی تعیین و تیلفونی در آن موجود است در ۳ کیلومتری غرب سرچشمه قریهٔ دیگریست بنام (سیه خاک) که بازار جدید سرچشمه در آنجاست و با سه قریه گرمک اونی و قول خدایداد سرک عمومی از سیه خاک باستقامت غرب امتداد یافته که بعد از طی ۶ کیلومتر در آن راه در محلی بنام (وزیر) میرسیم با عبور از این منطقه به کوتل معروف اونی که سرچشمه دریای کابل و از شاخه‌های سلسله جبال هندوکش است صعود میکنیم و بعد از طی ۱۲ یا ۱۴ کیلومتر در نشیب فراز آن کوتل در محل موسوم به (قلعه سفید) و از آنجا به (یورد) میرسیم که هیچکس درین مناطق زندگی نمیکند.

از (یورد) تا علاقه دیگری بنام (جوقول) ۱۵ کیلومتر مسافه موجود بوده در جوقول بعضی مردمان سرسخت سکونت دارند ولی تعدادشان کم است.

باستقامت غرب این علاقه ناحیه دیگریست موسوم به (قرغوی) و در سه کیلومتری آن کوتل نسبتاً هموارتری بنام (سنگینه گاه) واقع است. در سه کیلومتری شمال شرق این کوتل به مدخل درهٔ می‌رسیم که تماماً از سنگهای سلیتی متشکل بوده راه پیاده روئی از داخل آن درهٔ تنگ براه (گردن دیوار) جدا شده که بیکی از مربوطات علاقه فراخولم بنام (قول خویش) منتهی میشود.

بفاصله پنج کیلومتر از این دوراهی حصهٔ ایست موسوم به (کله گاه و تیبار) که این منطقه چشمه سار بوده و در آب چشمه‌ها عموماً ذرات طلائی مانندی دیده میشود که بگمان غالب ابرک زرد است.

بفاصله دو کیلومتر ازین منطقه باستقامت غرب تنگنای دیگری وجود دارد که بنام (دهن اسکندر) یاد میشود و آبادیهای این منطقه عموماً در دو طرف سرک عمومی واقعست، حصهٔ از این منطقه را بنام (قلعه حاجی) یاد میکنند که در دو طرف چپ آن یک سلسله تپه‌های کم ارتفاع وجود داشته درینجا وسعت اراضی زیاد شده کوههای بلند دورتر رفته اراضی سرسبز و شادابی در ان منطقه دیده میشود که برای مالداران وسیله راحت است.

در بالای تپه‌های کنار جادهٔ عمومی چشمه ایست که آبش جریان نداشته دوباره در اطراف آن چشمه جذب میشود و کمی حرارت دارد که شاید آب معدنی باشد.

بعد از طی ۱۰ کیلومتر و گذشتن از این مناطق بمحلی می‌رسیم که بنام (دهن تنور) یاد میشود و اراضی وسیعی در آنجا وجود داشته در همین نزدیکها باستقامت غرب و شمال غرب علاقه حصه اول در محلی بنام (فراخولم) در بین یک قلعه قدیمی موجود است. در مرکز علاقه فراخولم یک مکتب دهاتی و چند بنای کهنه دیده میشود. علاقه (فراخولم) را بنام علاقهٔ داری حصه اول بهسود یاد میکنند. یکی از مربوطات پرجمعیت این علاقه داری درهٔ بنام «قول خویش» است. بین مرکز علاقه فراخولم و درهٔ (قول خویش) قلهٔ معروف کوه بابا «شاه فولادی» واقع بوده رسیدن باین قول از راه گردن دیوار و علاقه‌ای موسوم به (دهن لخشان) جز بسواری اسپ امکان ندارد این قول در جنوب شرق علاقه فراخولم واقع بوده شمالا به کوتل شیبر جنوباً بعلاقه داری جلریز و در بوغهٔ سرچشمه شرقاً بمنطقه سرخ و پارسا غرباً به کائی و شنبل محدود است.

قریجات ۴ تا ۸ کیلومتری این قول عبارتست از قریه، سرخک که حیثیت مرکز قول مذکور را دارد قریه، چولی در شمال سرخک بفاصلهٔ ۳ کیلومتر واقع است قریه، بورغستان در جنوب

شرق سرخک بفاصله ۴،۵ کیلومتر قریه، حصار در شمال شرق قریه سرخک بفاصله ۷ کیلومتر قریه، دهن حصار در شمال قریه سرخک بفاصله ۹ کیلومتر واقع گردیده، قریه دولت قلی در جنوب شرق سرخک بفاصله تقریباً ۹ کیلومتر واقع، قریه دهن لخشان در شمال سرخک بفاصله ۶ کیلومتر، قریه شاه فرید در شمال غرب سرخک بفاصله ۶ کیلومتر، قریه سینه باستقامت شمال غرب سرخک امتداد داشته آبادیهای آن خیلی پراگنده و فاصله آن از سرخک اضافه‌تر از ۳ کیلومتر نمیباشد.

قریه میانه در شمال قریه شینه بفاصله ۴،۵ کیلومتر از سرخک دوری دارد، قریه دشت در شمال قریه میانه بفاصله ۳ کیلومتر، قریه خانمحمد در غرب سرخک بفاصله ۴،۵ کیلومتر افتاده، قریه کاه خانه در جنوب غرب سرخک بفاصله ۶ کیلومتر است، قریه خارقول در غرب سرخک بفاصله ۹ کیلومتر واقع شده، قریه خارزار متصل خارقول میباشد، قریه عیدک در شرق سرخک واقع است، رویهمرفته اهالی آن بفاصلهٔ تقریباً پنج کروه در حصص شمال و جنوب در امتداد آن دره زندگی می‌کنند.

صنائع دستی گلیم بافی، نمدمالی، برگ بافی، جاکت بافی، جوراب و دستکش بافی و یکقسم برگ معمولی بنام (ماشاوه) درین قول رائج است.

در سنه ۱۳۳۳ یک مکتب دهاتی در مرکز آن قول (قریهٔ سرخک) تاسیس گردید.

طرز تعمیر عمارات این قول بشکل قلاع مستحکم برسوم ادوار ماضیه دارای برجهای بلند و حصین اعمار شده معروف‌ترین و محکم‌ترین قلعه این قول بنام (قلعه زرخرید) یاد میشود که بر بالای پشته‌ای مشرف بر درهٔ عمیق و سهمگین گردن دیوار واقع بوده شاخهٔ از دریای هلمند از پای آن قلعهٔ میگذرد در مرکز علاقه داری اول بهسود (فراخولم) یک باب مکتب دهاتی دائر و در سال ۱۳۳۳ طلاب جدید المشمول برای صنف اول آنمکتب گرفته شد.

قریجات دور و پیش مرکز علاقه داری که بیش از ۹ کیلومتر فاصله ندارد عبارتست از:

۱ـ قریه دوست مار – ۲ـ قریه تنور ۳ـ قریهٔ دهن تور – ۴ـ قریهٔ آبدله – ۵ـ قریه نورک از علاقه داری حصه اول باستقامت غرب بفاصله (۴۴ کیلومتر) علاقهٔ (باد آسیاب) واقعست که مقر حکومت بهسود است.

حکومت و دوائر مربوط بهسود در قلعهٔ مستحکم بر فراز پشته‌ای جا دارد که این عمارات از بقایای عمرانی زمان سلطنت سراج الملت و الدین (امیر حبیب الله خان) میباشد.

در مرکز حکومت بهسود نظر به پاشان بودن مسکونین آن دیار یک مکتب دهاتی دائر بوده

قریه جات معروف ۹ کیلومتری باد آسیاب (مرکز حکومت بهسود) عبارتست از (چاربرجک – تیتری، سینه بولاق برکی، شهباز، نازک چولی، سردیوال قول، اول سینک، غیبداد، کوته خالی، تیریک، آبدره و خواجه داد).

قبلا در مرکز حکومت بهسود یک باب مکتب ابتدائی شش صنفی دائر بود ولی نظر به پراگنده بودن خانهای اهالی این مکتب از مرکز بهسود به علاقه قریت آن (راقول) نقل داده شد و در آنجا عمارت عصری‌ئی برای مکتب تعمیر گردید.

ساختمان اراضی در مرکز بهسود مثل سرچشه و فراخولم تقریبا وسیع و سرسبز بوده کوهها از یکدیگر دورتر امتداد یافته و آفتاب زیاد بزمینهای زراعتی میرسد.

حاصلات زراعتی این منطقه مثل کابل و نواحی آن بوده از حیث میوه جات خیلی فقیر است، چه درختان مثمر درین منطقه قطعا وجود ندارد و از طرف هم مردمان آنمرز و بوم بیشتر بمواد ارتزاقی محتاج بوده به بذر غلجات مصروف اند. عمارات این منطقه مثل سائر حصص هزاره جات همه از گل سنگ و چوب ساخته شده شکل قلعه‌ها باستانی را دارد.

باستقامت غرب بادآسیاب بهسود قریهٔ پرنفوس (راقول) بفاصله (۱۶ کیلومتر) واقع و در آنجا یک مکتب ابتدائی در جوار شهرام عمومی بطرف راست بشکل خیلی عصری اعمار شده.

قریجات ۹ کیلومتری راقول بهسود که مجموعا (۲۱۴) خانوار می‌شوند عبارتست از قریه دامن، تادوه، راقول، سروب، بهادر که وچوی.

مردمان راقول و مربوطات آن رویهمرفته به تحصیل علم و معرفت علاقمند بوده اکثرا بکابل آمد و شد دارند در جنوب (راقول) قریهٔ سرسبز و شادابی بفاصله پنج گروه افتاده که بنام (منگسک) معروف و فعلا آنرا باسم قریهٔ (شاداب) یاد میکنند. این اسم (شاداب) حقیقتاً اسم با مسمی بودهٔ این دره خیلی سرسبز و شاداب است دریای هلمند از درهٔ مذکور گذشته آب فراوانی بمردمان آنجا می‌بخشد. اراضی شان نسبتاً وسیعتر بوده دو نوع درخت (خربید و سفیدار) درینجا زیادتر دیده میشود ولی از درختان مثمر اثری نیست.

زرع گندم، جو، جواری، باقلی، درین قریه بکثرت رائج بوده در سال ۱۳۳۱ در آن دره یک مکتب دهاتی تاسیس شده. قریه جات سه کروئی (منگسک) عبارتند از (کاربزک، پیکی، حقداد، جنگلک و تگاب رموز) قریهٔ تگاب رموز در جنوب غرب منگسک (بفاصله ۱۲ کیلومتر) برکنار رود هلمند واقع و یک مکتب دهاتی در آنجا دائر است. قریه جات دور و پیش تگاب رموز عبارتست از: قلعه کته، زیرمزار، قلعه سلطان، درنی. باشندگان این قریه جات کم نفوس میباشد.

دریای هلمند حصه بزرگتر این قریجات را از یکدیگر مجزا ساخته بستر دریاها خیلی ناهموار و سرعت آب دریا در آن منطقه بحدیست که بکسی مجال عبور نمیدهد در آنطرف دریا قریه جات بائی، زریافته، غوچک، خاک پاینده، جانقره و شیروم پر جمعیت و معمور است منطقه تگاب رموز بشکل درهٔ عریضی شمالا جنوباً امتداد یافته شمالاً به قریه بائی، جنوباً بقریهٔ تاله ده شرقاً بقریه اول سینک و غرباً بفاصله تقریباً پنج گروه، بکوتل بلند (ملایعقوب) محاط است.

مردمان این مناطق عموماً به زمینداری و غریبکاری مشغول اند.

جادهٔ عمومی از راقول باستقامت غرب تمدید شده بعد از طی تقریباً (۱۰) کیلومتر بر فراز پلی معروف به (پل ملا یعقوب) میرسیم که در دامنه کوتل ملا یعقوب در یک حصه کم عرضی بر دریای خروشان هلمند بصورت خیلی ابتدائی و خامکاری بنا یافته متصل همین پل کوتل سر بفلک کشیدئی در یکی از شاخه‌های کوه بابا واقع است که بنام کوتل (ملایعقوب) یاد میشود و با گردشهای مارپیچ و غیر فنی خود بر دشوارگذاری آن افزوده هیچ یک از وسائل نقلیه باسانی از آن گذشته نمی‌تواند.

در غرب این کوتل همینکه از نشیبهای آن پائین شوید داخل درهٔ تنگ و عمیق میشوید که تا مرکز دایزنگی (پنجاب) امتداد داشته در اکثر حصص از کوبچه‌های انهدامی ساخته شده در بعضی جاها بلندی این کوه‌ها زیاد میشود. این دره از جائیکه بنام (دهن غرغره) یاد میشود شروع شده تخمینار یکصد کیلومتر طول دارد و بنام (دراز قول) یاد میشود در بین همین درهٔ طولانی اثری از آبادی دیده نمیشود. عرض درهٔ مذکور در بعضی حصص خیلی کم و در جائی عریضتر میشوید. در آنجائیکه درهٔ مذکور کلان میشود وارد منطقه تقریباً وسیعی می‌شوید که آب در خود دره با شما یکجا در همان وادی میرسد. این حصه بنام (پنجاب) یاد میشود که مقر حکومت کلان دایزنگی است.

مقر حکومت دایزنگی در عمارت مستحکم با برج و باره متین و بعضی عمارات عصری جدیدالتعمیر و پایه‌های تلگراف بی سیم بیننده را در وهله اول ملتفت میسازد که مردم آن منطقه نسبتا متمدنتر شده بناهای معروف قشنگ و عصری این منطقه عبارتست از تعمیر وزارت مخابرات، تعمیر یک بنای کوچک بنام مهمانخانه رسمی که از طرف قوماندانی امنیه آنجا بنا شده، عمارت مکتب ابتدائی مرکز دایزنگی، تیلگراف خانه و قلعه حکومتی. ماموریت معارف آن سامان در سال ۱۳۳۳ جدیدا تاسیس گردید.

از قریجات پر نفوس قریب بنجاب یکی (تگاب برگ) است که باستقامت شمال غرب پنجاب بفاصله تقریبا ۱۵ کیلومتر واقع و در آن قریه یک مکتب ابتدائی دیگر دائر است.

در شمال قریه (تگاب برگ) بفاصله (۷کیلومتر) حصه ایست بنام (زردسنگ) که در آنمنطقه ذوق تحصیل و تدریس نظر بسائر حصص بیشتر دیده میشود، یک باب مکتب دهاتی در قریه (تاله قول) که حیثیت مرکز زردسنگ را دارد موجود میباشد. در مرکز دایزنگی (پنجاب) محل اجتماع پنج دریا یا آبیست که از دره‌های پنجگانه برآمده در نزدیکی تعمیر مکتب ابتدائی آنجا یکجا شده باستقامت جنوب غرب جریان دارد و بهمین علت این منطقه را «پنجاب» میگویند. بروایتی این پنجاب عبارت از «پنجوائی» باستانیست که از مراکز مهم تجارتی شرق و غرب بین کابل و هرات بوده.

در مرکز دایزنگی بازار نسبتاً بزرگتری مرکب از تقریباً دو صد دکان بوده و دکاکین بشکل (تاوه خانهای) اطراف کابل ساخته شده در عین حال محل بود و باش دکانداران است این بازار بکشل مربعی ساخته شده در مرکز آن مندوی مواد ارتزاقی و در چهار طرف آن دکانهای تجارتی که بدون استثنا در آن دکان‌ها اشیا کارآمد مردمان آنسرزمین از سامان آرایش گرفته تا چراغ و تیل، میوه جات تازه، نمد و گلیم عرضه میشود. رویهمرفته دکانهای مرکز دایزنگی آنقدر مجهز هست که برای مسافرین اشیای طرف ضرورت راکم و بیش عرضه میدارد دوکاندارن این منطقه اکثرا مسافر میباشد.

بیشتر اجناس مورد نیاز مردمان آندیار که ازین دکاکین خریده میشود تیل خاک تکه‌های پیرهنی مواد خوراکه و بعضاً در بدل قیمت اجناس مذکور تبادله جنسی رائج بوده بعوض آن گلیم، نمد، روغن و امثال آنرا بدکاندارن میدهند.

بازار دایزنگی در جوار قلعه حکومتی بر فراز پشته‌ای بوده در پائین این پشته‌ها دریائی است که از طرف شمال پنجاب میاید در مقابل بازار و حکومت دایزنگی پشتهٔ دیگری موجود هست که مخصوص کوچی‌ها بوده وکوچی‌ها با قافله‌های حیواناتشان سالی یکمرتبه بان دیار می‌رسند اموال تجارتیکه با خود ازکابل و غیره جاها آورده‌اند میباشند بمردمان طرف معامله شان عرضه میکنند و در مقابل بعضاً جنس و بعضاً پول نقد گرفته گاهی چنین واقع میشود که مال التجاره خود را بساکنین آن دیار بقرضه داده وعدهٔ تادیهٔ پول آنرا در سال آینده میگذارند و می‌روند.

صنایع مروجه مرکز دایزنگی مثل سائر حصص، گلیم بافی نمدمالی و استحصال مواد حیوانی از قبیل پشم و روغن است. زمینهای زراعتی در مرکز پنجاب آنقدر وسیع نبوده عموماً در دامنه‌های جبال کشت و زرع میکنند.

مالداری مردمان آن دیار زیادتر تربیه گوسفند و کمتر گاو و اسپ است.

چون از مرکز دایزنگی (پنجاب) باستقامت غرب پیش برویم بفاصله تقریباً (۲۵) کیلومتر کوتلی بنام (نرگس) که دامنه‌های آن کاملا آباد و مسکونین زیاد پیش میاید و متصل آن کوتل دیگری بنام (اخضرات) واقع است که در یکی از قریه جات دامن آن کوتل (تره بلاق) یک مکتب دهاتی دائر است.

قریجات دور و پیش کوتل اخضرات عبارتست از دهن گودر، خوردک تخته، راقول خوردک تخته سینه و پتیاوجی.

بعد از عبور این کوتل زمینهای علف زار وسیعی عرض وجود کرده هرقدر باستقامت غرب پیش برویم کوههای دوطرفهٔ سرک عمومی دورتر شده میدانهای وسیعی دیده میشود که بنام وادی کرمان یاد میشود و اکثر قبائل مالدار در ایام تابستان در همین مناطق اقامت اختیار میکنند.

وسعت وادی کرمان در بعضی حصص تا (۱۰) کیلومتر میرسد و بعد از عبور از کوتل نسبتاً هموارتری بنام (کوتل کرمان) و طی مسافه (۹۵) کیلومتر از مرکز (پنجاب) بمقر حکومت درجه دوم «لعل و سرجنگل» می‌رسیم که در غرب منطقه هزارجات واقع بوده مرکب از یک بازار مختصر یکی مکتب ابتدائی و یک قلعه که مرکز حکومت است میباشد.

در غرب مرکز حکومت لعل و سرجنگل یک سلسله کوتلهای مرتفع بنام (هفت کوتل) واقع است که بعد از عبور از آن کوتلها بعلاقهٔ «گرماب علیا» که با مرکز لعل (۴۰) کیلومتر فاصله دارد مواصلت میکنیم در غرب گرماب کوتل دیگری بنام (کوتل یامه گک) وجود داشته باعلاقه چخچران مربوط حکومت اعلای غور وصل میشود این کوتل (۱۳۵) کیلومتر از مرکز دایزنگی فاصله داشته غربی‌ترین نقطه هزارجات است که بولایت هرات متصل میشود.

در قریه (گرماب سفلی) که شمالا بعلاقه سرجنگل، جنوباً بسر چشمه دریای هریرود، شرقاً بقریهٔ قلعه چه و غرباً به کوتل یامه گک محاط است، یک مکتب دهاتی دائر و متعلقین در آن مشغول تحصیل میباشند علاقهٔ سرجنگل یگانه منطقه ایست که در جنوب غرب مرکز لعل واقع و کوههای این منطقه پوشیده از جنگلات طبیعی است میگویند درین جنگلات حیوانات وحشی مثل گرگ، روباه، شغال و یکنوع حیوان شبیه گربه بنام (تبرغان) بعضاً پلنگ زندگی میکند. حدفاصل بین مرکز لعل و علاقه سرجنگل دریای هریرود است که از کوههای آنجا سرچشمه گرفته در شمال غورات باستقامت شمال غرب جریان دارد.

در مرکز حکومت لعل و قریه جات نزدیک بان تقریباً پنج هزار نفر زندگی میکند این قریه جات عبارتند از (کندوگک سیاه پیتو، دهن نو آغه، دهن سقابه و سرسقابه).

بفاصله تقریباً (۴۰) کیلومتر باستقامت جنوب غرب مرکز دایزنگی موضعی است بنام (تره بلاق) که قبلا ازان یادکردیم و از همین حصه دوراهی لعل و سرجنگل و مرکز دای کندی آغاز میشود که دایکندی باستقامت جنوب غرب و جنوب و راه لعل و سرجنگل بطرف غرب آن امتداد دارد.

بفاصلهٔ (۳۶) کیلومتر از تره بلاق باستقامت جنوب غرب علاقه ایست موسوم به (اشترلی) که در محلی بنام (شیخ میران) از مربوطات آن قریه یک مکتب دهاتی موجود است.

همینکه از تره بلاق باستقامت اشترلی حرکت کنید یکسره بداخل دره‌ها تنگ و عمیقی در بین سلسله کوهای سربفلک کشیدهٔ پیش رفته گاهی آنقدر ارتفاع می‌گیرید که همه سلاسل جبال را زیر پای خود می‌بینید و وقتی آنقدر در بین دره‌ها فرود می‌روید که آسمان را بصورت یک خط باریک در بالای سرتان مشاهده میکنید.

راه‌های این منطقه کاملا ناهموار و زیادتر شبیه بدریائیست که آب نداشه باشد قریجات ۴ کیلومتری اشترلی عبارتند از سرخ جوی جوی سیرک و قوچنغی.

مرکز حکومت دایکندی (خدیر) در جنوب غرب مرکز دایزنگی واقع و (۱۰۹) کیلومتر فاصله داشته در مرکز آن حکومت یک مکتب دهاتی موجود است.

مردمان این منطقه نسبت نزدیکی با سرحدات قندهار و گرشک زیادتر باطرز لباس طرز تکلم چهرهٔ مردمان آن سرزمین با گیسوان دراز به آنها شباهتی دارند.

قریه جات ۹ کیلومتری (خدیر) مرکز حکومت دایکندی عبارتست از (خدیر علیا، خدیر سفلی، سنگچلک بندر، کارگه و سرقول). نفوس این قریه جات تقریباً به سه هزار نفر میرسد که همه در بین دره‌ها و قولها زندگی کرده مثل مردمان سائر مناطق هزارجات به زمینداری، مالداری و صنعت گلیم بافی و نمد مالی مصروفند. از پیداوار زراعتی در این مناطق جو، جوار، باقلی، مشنگ. کمتر گندم سیاه و در بعضی حصص آن منطقه بعضی درختان زردآلوی تلخک پیدا میشود. مرکز خدیر با مربوطات خود محدود است باین حدود شرقاً بمربوطات شهرستان شمالا بعلاقه جات لعل و کرمان غرباً با سرحدات چخچران غور و جنوباً تاگزاب قندهار وسعت دارد. سرتاسر این مناطق را کوه‌های بلند و دره‌های عمیق پوشانیده زمینهای زراعتی عموماً نشیب دار و در دامنه جبال واقع است این زمینها خیلی کم عرض و طویل بوده بمشکل کشت میشود و به سختی حاصل میدهد.

حکومت شهرستان در جنوب غرب مرکز پنجاب متصل دایکندی بفاصله (۱۵۰) کیلومتر واقع بوده مرکز حکومت در قریهٔ (القان) است. قریجات مربوط مرکز القان عبارتست از

(چهارصد خانه، مورو پالج) که جمعاً بیش از دو هزار نفر نمیشود. حد فاصل بین مرکز دایزنگی و حکومت شهرستان از کوتل معروف (قوناغ) شروع شده در یکصد کیلومتری جنوب پنجاب در راه القان و دایزنگی محلیست بنام (غاف) که باحتمال قوی اصلا (قاف) بوده منطقه خیلی دور افتاده است. قریه جات دور و پیش علاقه غاف عبارتند از (زردنی، چپراسک و لوره) درین منطقه یک مکتب دهاتی و در مرکز حکومت شهرستان (القان) یک متکتب دهاتی دیگر دائر است صنائع، رسوم و عادات، زمینداری و مالداری منطقه شهرستان و مربوطات آن مثل دیگر حصص هزار جات است مردمان این مناطق با مردمان قندهار خیلی شباهت دارند. باستقامت شمال شرق مرکز دایزنگی از راه درهٔ باریکی بمرکز حکومت یکاولنگ می‌رسیم که با مرکز پنجاب ۶۲ کیلومتر فاصله دارد مرکز حکومتی یکاولنگ در قریهٔ (نائیک) واقع بوده در سر راه دایزنگی و نائیک کوتل مرتفع و بلندی بنام (کوتل شاتو) واقع است که از شاخه‌های کوه بابا میباشد، دریای هجده نهر از بین وادی نائیک میگذرد در شمال نائیک دره‌های تنگ در بین سلسله جبال موجود است که بجنوب گرزیوان میمنه وصل میشود و در بعضی حصص جز به پای پیاده از بین آن دره‌ها گذشتن مشکل است دریای هجده نهر که از بند امیر سرچشمه گرفته وادی نائیک و زارین را سیراب میسازد از شرق بجانب شمال غرب جریان داشته داخل درهٔ صوف میشود که از آنجا بولایت مزارشریف میرود این دریا بستر معین نداشته وقتاً فوقتاً جای خود را تغییر میدهد بهمین علت زمینهای زراعتی از کنار آن دریا دورتر است. در مرکز حکومت یکاولنگ (نائیک) یک مکتب ابتدائی که عمارت عصری دارد دائر است.

قریه جات ۹کیلومتری نائیک عبارتست از: قلعه شاتوغان، قورغان، هوری زاغ، بید مشکین، خم آستانه کته خانه، تیلور، سربلاق، کشک، ده ترچی، و غنده سنگ.

در منطقه نائیک و دیگر حصص یکاولنگ اشجار غیر مثمر مثل چنار، بید و غیره خیلی زیاد موجود است زمینهای زراعتی این مناطق نظر بداشتن آب فراوان و وسعت زیاد حاصلخیرتر از سائر مناطق هزارجات میباشد.

درد (۱۰) کیلومتری غرب نائیک قریهٔ ایست بنام (زارین) که در آنجا یک مکتب دهاتی دائر بوده قریه جات معروف و پر جمعیت آن عبارت است از (سرکنک و محمد شرف) و از نائیک تازارین سرک موتررو تمدید شده. بفاصله تقریباً ۱۵ کیلومتر باستقامت شمال زارین علاقه دیگریست بنام (ده سرخ) که بسواری اسپ می‌توان از زارین به آنجا رسید. در قریه ده سرخ یک مکتب ابتدائی با تعمیر عصری موجود است. قریه جات معروف ده سرخ عبارت است از: دهن کنک، چمن جاغوری، مرکز ده سرخ، شورشوری چارده و هوتپور.

مردمان مناطق نائیک، زارین، ده سرخ و دیگر حصص یکاولنگ بیشتر به تربیه حیوانات مشغول اند.فرقیکه در مالداری مردمان آنجا با سائر مردمان حصص هزارجات مشهود است توجه ایشان به تربیه اسپ میباشد و تاثیر محیط شمال افغانستان در آنجا خوبتر دیده میشود غیر از صنایع معموله هزارجات(گلیم بافی، نمدمالی و برک بافی) بین مردمان آنجا صنعت دیگری دیده میشود که عبارت از ساختن چوری‌های موئی از دم اسپ میباشد.

چون از نائیک (مقر حکومتی یکاولنگ) باستقامت شمال حرکت کنیم از دامنه‌های مرتفع کوه بابا که بنام کوتل سرخک معروف است گذشته بعد از طی (۳۵) کیلومتر در کنار بند تاریخی و معروف (بند امیر) که از مربوطات بامیان است می‌رسیم. البته در معرفی بند آن در جلد اول قاموس تذکری داده شده و صرف گفته میشود که از سرریزه این بند دریای هجده نهر بوجود آمده در جوار بند چند آسیابی را بدوران انداخته به سمت جنوب غرب جریان می‌یابد و از بین دره‌های کوتل سرخک گذشته به نائیک یکاولنگ و از آنجا بعد از سیراب کردن اراضی دور و پیش داخل درهٔ صوف شده بمزار شریف میرود.

درینجا از منطقه هزارجات (مربوطات حکومت کلان دایزنگی) خارج شده بعد از طی (۷۷) کیلومتر در دامنه‌های تپه‌ها و کوهها از راه دره تنگی واقع در شمال شرق بامیان بمرکز بامیان مواصلت میکنیم.

۲- طرز ساختمان زمینها در هزارجات: زمینهای مناطق هزارجات عموماً در دامنهٔ جبال واقع و نشیب دار بوده در اکثر حصص وسعت زمینهای زراعتی بیش از ۲۰ متر عرض و ۵۰ متر طول نداشته. و راههای هزارجات عموماً باریک پر نشیب و فراز و دشوار گذار بوده غالبا از بین دره‌های عمیق و گذر گاه‌های جبال میگذرد. آبیاری زمینهای زراعتی در سرتاسر این منطقه وسیع بشکل مخصوص صورت گرفته غیر از آنچه تصور میکنید میباشد چون زمینها تماماً نشیب دار بوده آب گرفته نمی‌تواند هر زمین ابتدا بشکل مستطیل تقسیم شده یک جوی آب در ضلع طولانی آن در بالا و جوی دیگر در ضلع مقابل آن به عمق تقریباً ۲۰ سانتی متر حفر شده تخم حبوبات را در قطارهای عرضانی آن زرع کرده آب را ابتداء در جوی حصه بالائی زمین میارند و بعدا توسط یک چوب دراز از حصه آب بیک حط مستقیم تا جوی پائین زمین خط کشیده مجرای آبرا بوجود میارند که باین ترتیب از کنار هر قطار از خوشه‌ها و دامنه‌های زرع شده آب گذشته آنها را آبیاری کرده در جوی حصه پائین جمع میشود و آن جوی در یک حصه خود مخرجی برای خروج آبهای اضافی میداشته باشد که بهمین ترتیب آبرا از یک قطعه زمین بدیگر قطعه رهنمونی کرده مزارع کوچک و سنگ زار خود را سیر آب میسازند.

۳- سلسله کوه‌ها، دریا و راههای هزارجات: کوه‌های معروف هزارجات بصورت عمومی طوریکه گفتیم شاخه‌های مرتفع جبال هندوکش است که در منطقه باسمی یاد میشود و بلندترین قله کوه بابا (شاه فولادی) در همین منطقه وجود دارد. شکل این سلسله جبال در اکثر حصص خیلی مرتفع، برفگیر و دشوارگذار بوده در بعضی تنگی‌ها و گذرگاه‌ها به کوبچه‌های انهدامی که آنهم بذات خود نمایندگی از اقلیم خیلی تند و زنندهٔ آن محیط میکند عرض وجود کرده اکثرا سبب ظهور برف کوچهای خطرناک گردیده دره‌های پیاده‌رو و موتررو را تخریب کرده از بین می‌بردک هبهمین علت در آغاز بهار هر سال در بسیاری جاهای هزارجات بجای اینکه سرکهای عمومی را ترمیم نمایند به تعمیر و احداث راه‌ها جدید در آن منطقه دست میزنند.

در حصص شمال این منطقه بعضی شاخه‌ها از کوه (تیر بند ترکستان) نیز دیده میشود.

بر همه کوتلهای این منطقه بدون در نظر گرفتن فن معماری و مهندسی سرکهای کشیده شده که برای عبور عراده‌جات خالی از مشکلات نیست. بلندی کوه‌ها بصورت عموم سطح این منطقه را مرتفع ساخته جریان شدید بادهای تند وزنده همه نباتات آن مناطق را متأثر میسازد. مردمان این مناطق را همین صعب العبور بودن راه‌ها و بلندی سطح زمین به پیاده رفتن عادی ساخته مسافات بعید را بسرعت و بدون توقف می‌پیمایند. همچنین حیوانات آنسرزمین در قلل جبال و راه‌های بزکوهی خیلی خوب گشت وگذار میکنند اسپان مناطق هزارجات در بر آمدن بر فرازکوه‌ها آنقدر سریع هستند که دیگر اسپ‌ها در همواری اند. دریای معروفیکه از این مناطق سرچشمه میگیرند عبارتند از:

۱ـ دریای کابل: طوریکه قبلا ذکر کردیم از درهٔ سنگلاخ و کوتل اونی می‌برآید.

۲ـ دریای هلمند: از دامنه سلسله کوه‌های بابا سرچشمه گرفته بعد از یکجا شدن با سائر آبها از راه دایزنگی و شمال شهرستان بطرف جنوب و جنوب غرب جریان داشته بولایت قندهار و کرشک میرسد.

۳ـ دریای هریرود: از کوه‌های سر جنگل و لعل برآمده از راه چخچران و غورات باستقامت شمال غرب جریان داشه وارد ولایت هرات میشود. البته غیر از این دریاهای بزرگ آبهای خورد و بزرگ دیگری نیز در بین دره‌ها و چشمه‌سارهای این مناطق جریان داشته بعضاً با دریاهای متذکره یکجا می‌شوند و برخی بمصرف آبیاری و غیره رسیده در داخل همین مناطق از بین میروند.

راه‌های هزارجات را طوریکه گفتیم بجز یک سرک عمومی که از شرق میدان آغاز شده

بجلریز و تکانه و از آنجا بسرچشمه، بهسود و دایزنگی و بالاخره از دایزنگی به لعل و سرجنگل رسیده وارد ولایت هرات میشود و آنهم در ابتدأ سرک پیاده روئی بوده بمرور زمان بشکل یک جاده موتر رو در آمده ولی باز هم در حالیکه سالانه یکمرتبه ترتمیم و تعمیر میشود عراده جات بسهولت از آن عبور کرده نمی‌تواند راهٔ درست و صحیح در آن مناطق وجود ندارد. غیر از این سرک در اکثر مناطقیکه ذکر آن‌ها گذشت راه پخته کاری و اساسی موجود نبوده بیشتر بسواری اسپ و بعضا مجبور اند مسافات بعیده را پای پیاده به پیمایند.

٤ـ آب و هوا: اقلیم هزارجات شدیدا خشک بوده زمستان طولانی با برفباریهای سنگین و تابستان خیلی گرم و کوتاه داشته در اثنای روزهای آفتابی نظر به بلندی سطوح آنجا حرارت آفتاب بحدی زیاد است که جلد انسان را می‌سوزانند ولی همیکه آفتاب در عقب قلل آسمانخراش آن دیاز ناپدید میگردد باد شدید و سردی وزیدن گرفته حتی درختان کهن و محکم آنجا را می‌شکنند.

از اوائل برج عقرب در اکثر حصص هزارجات برفباری آغاز شده تا اواخر ثور که پوره هفت ماه میشود این برفها دوام داشته بعضاً آنقدر برف می‌بارد که کسی قادر به طی مسافه یک کیلومتر هم نمیباشد. از اواخر ثور این برفها بسرعت ذوب شده آب آن بشدت هرچه تمامتر ار قلل جبال در بین دره‌ها و تنگی‌ها سرازیر شده خروارها سنگ و ریگ را با خود فرود آورده راه‌ها از بین می‌برد و خانه‌های مسکونین آن دره‌ها را پامال میکند. اغلباً مردمان رهرو را هلاک میکند در اواخر جوزا کسانیکه همچه خزندگان در بین سوراخ‌ها خزیده‌اند موقع می‌یاند تا سر خود را بیرون کنند ولی هنوز گندم، جو، جواری، و سائر حاصلات زراعتی ایشان در خوشه میباشد که سر از نو هوا بنای سرد شدن را گذاشته ایشان هرچه زودتر خود را جمع کرده آماده فرا رسیدن زمستان می‌شوند گویا در اکثر حصص هزارجات هفت ماه مطلقاً زمستان بوده دو ماه دیگر بهار و تابستان و سه ماه خزان است.

۵ـ نباتات زراعت و مالداری در هزارجات:

نباتات خودروی معروف این منطقه عبارتست از (غیغان و بلدرغان).

این دو نوع نبات عموماً در کنار جاده‌ها بر فراز پشته‌ها و کوهها بکثرت رویده برگهای پهن و دنده‌های بلند و قوی داشته در میان آن یکقسم شیرهٔ سفید رنگی موجود است که اگر بالای پوست بدن انسان از آن شیره یک قطره بچکد پوست همان حصه را خراشیده از بین می‌برد ولی برای حیوانات خیلی مقوی بوده مردمان زحمت کش هزارجات همین گیاه‌ها را درو کرده

انبارهای بزرگی برای آذوقه زمستان حیوانات خود از آن فراهم میکنند. در اکثر حصص هزاره جات دو قسم درخت غیر مثمر بنامهای (خربید و سفیدار) موجود بوده هر دو آنقدر مقاوم است که در مقابل بادهای تند آنسرزمین از بین نمیرود.

اشجار مثمر خیلی نادر وکم یافت بوده تنها در مناطق دایکندی و شهرستان بعضی درختان زردآلو دیده میشود مهم ترین مواد زراعتی آنسرزمین عبارتست از جو، جواری، گندم و باقلی که بهمان مشکلاتیکه ذکر کردیم زرع شده اکثراً در خوشه میباشد که از زمین چیده شده در بالای بامها و فراز پشته‌ها انبار میشود و بدست دانه آن‌ها را جمع کرده آسیاب میکنند و همه را یکجا کرده بنام (گدوله) از آن آردی بدست میارند.

مالداری هزارجات بسیارتر گوسفند بز بوده کمتر گاو و مرکب را نگهمیدارند البته تربیه و نگهداری اسپ مخصوص چند حصه است علت اینکه گاو و مرکب را کمتر تربیه میکنند تنها و تنها نه بودن خوراکه کافی در طول مدت دار زمستان است.

خوراک عمومی و معمولی مردمان این مناطق در دوازده ماه سال دوغ است که بزبان و اصطلاح آنجا (شیر) گفته میشود و از بقایای شیریست که مسکه یا روغن آنرا برای فروش گرفته دوغ آنرا بانان گدوله میخورند.

خوردن گوشت حیوانات کمتر رواج دارد.

مرغ خانگی بسیار است ولی تخم مرغ را بیشتر برای فروش تربیه و تهیه میکنند.

٦ـ بناها و تعمیرات هزاره جات:

خانه‌ها مردمان متوسط و غریب آندیار را بنام (آغیل) یاد کرده فقط چاردیواریست که از سنگ ساخته شده بجای گل از سرگین حیوانات که بزبان محلی آنجا (چلمه) میگویند تعمیر شده یک دروازۀ کوچک دارد و سقف آن را از همان چوبهای سفید دار یا خربید در حصه وسطی آن یک سوراخ کوچک برای تبدیل هوا میگذراند و دروازۀ آنرا از چوبهای باریک بید یا چنار بافته برای اینکه برودت از آن نگذشته داخل خانه نشود از دو طرف آنرا توسط همان چلمه گل میکنند، هیچ اطاقی آنجا از (۳ متر در ۲ متر) بزرگتر نبوده در یک اطاق یک فامیل با حیوانات‌شان زندگی میکنند و در وسط اطاق یک فرورفتگی مثل آتشدان موجود است که هم نان خود را بر آتش آن طبخ میکنند و هم از روشنی مواد سوخت آن آتشدان اطاق مذکور را تنویر کرده میباشند.

مردمان مستعد این مناطق قلعه‌های مستحکم با دیوارهای بلند و دروازه‌های متین دارند ولی

اینگونه قلعه‌ها خیلی کم بوده بصورت تخمی گفته میتوانیم که در سرتاسر مناطق هزارجات از جز قلاع مذکور بیش از دو صد قلعه دیده نمیشود. عمارات عصری درین مناطق جز تعمیرات دولتی مثل مقر حکومتها، مکاتب تیلگراف خانه و امثال آن که بیش از پنجاه عمارت نمیشود موجود نیست.

۷ـ تشکیلات اداری هزاره جات:

منطقه رشید و پر نفوس مرکز افغانستان بنام هزاره جات معروف است که نام تاریخی آن غرجستان میباشد و بحیث یک حکومتکلان اداره میشود مرکز حکمرانی هزاره جات یاغرجستان (در پنجاب) دایزنگی واقعست بگمان اغلرپنجاب موجوده همان پنجوائی باستانی است که زمانی مرکز مجد و تمدن باشکوه بوده در شهر راه کابل و هرات واقع بود که از مرکز بزرگ بازرگانی آنروز بوده تجار ایرانی، عراقی و رومی از هرات بهمین راه وارد کابل می‌شدند و اموال و پیداوار مغرب زمین را بشرق رسانیده اجناس و اموال هندی و چینی را از بازارهای تجارتی بلخ و کابل بممالک غربی ارمغان می‌بردند.

پنجاب اسم بامسمی بوده محل اجتماع پنج دریاچه است که از میان دره‌های پر پیچ و خم اطراف و جوانب سرزده در همین حصه با هم یکجا شده باستقامت جنوب غرب خط سیر خود را تعقیب کرده نزدیک موضعی بنام (ورس) با شاخه بزرگ هلمند یکجا شده داخل ارزگان قندهار میشود. این پنج دریاچه عبارت اند از آب‌های دره غرغری، کوتل نرگس، سلسله کوهای ورس در راه شهرستان سیادره و کوههای مرکز دایزنگی که نزدیک دوراهی درازقول و شهرستان، در زیر پلی با هم یکجا می‌شوند.

حکومتکلان دایزنگی مشتمل بر پنج حکومت‌های محلی و علاقه داری‌های ذیل میباشد:

الف- حکومات:

حکومت درجه اول بهسود، حکومت درجه ۳ دایکندی، حکومت درجه ۴ یکاولنگ، حکومت درجه ۴ شهرستان.

ب - علاقه داری‌ها:

۱ علاقه داری حصه اول بهسود که بحکومت درجه اول بهسود مربوط است.

ناگفته نماند که حکومت درجه ۳ لعل و سرجنگل یکی از حکومتی‌های مربوط دایزنگی در سال ۱۳۳۸ از دایزنگی منفک و بحکومت اعلی غورات مربوط گردیده است.

پنجاب مرکز حکمرانی دایزنگی در ۲۸۳ کیلومتری غرب کابل واقع بوده دره بس قشنگ

دیدنی است که اگر با اشارات امروزه مالک تعمیرات عصری و بناهای قشنگ در آن تعمیر شود شک نیست که سویس آسیائی را بوجود می‌آورد ناگفته نماند که از تمام حوزه هزاره جات چار نفر وکلای آتی انتخاب و بشوای ملی فرستاده میشود:

وکیل حکومت بهسود یکنفر، وکیل حکومت دایکندی یکنفر، وکیل حکومت یکاولنگ یکنفر، وکیل حکومت شهرستان یکنفر

نوت: قرار تغیراتیکه درین اواخر در تشکیلات ممکلتی بوجود آمده حکومت درجه دوم بامیان به شمول علاقه ما تحت آن از حکومت اعلی پروان منفک و با ضم ساختن حکومت درجه دوم جدیدالتشکیل پنجاب به حکومت اعلی بامیان تعدیل شده و هکذا حکومات آتی الذکر به شمول علاقه‌های آن به حکومت اعلی بامیان مربوط گردیده است حکومت درجه سوم سیغان و کیمرد و علاقه‌های ما تحت آن علاقه داری درجه دوم روئی در آب و علاقه داری درجه دوم سیغان دوم حکومت درجه چهار یکاولنگ.

هزاره قلعه: قلعه ایست بفاصله ۲۰ کیلومتر طرف شرق شهر میمنه که در ۶۴ درجه - ۵۸ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۵۵ دقیقه - ۲۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

هزاره قلعه: قریه ایست بفاصله ۲۲ کیلومتر طرف غرب حکومت قیصار بکنار جنوبی راه قیصار و مرغاب مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه - ۲۰ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۴ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

هشتمی: قریه ایست بفاصله ۲۴،۵ کیلومتر طرف جنوب شرق سه راهی سرحوض مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه - ۵۹ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۲۶ دقیقه - ۲۰ ثانیه عرض‌البلد موقعیت دارد.

هکن: قریه ایست بفاصله ۵،۵ کیلومتر طرف جنوب شرق مرکز حکومتکلان سمنگان ولایت مزارشریف که در ۶۸ درجه - ۴ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۱۲ دقیقه - ۳۲ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

هکن: کوتلی است بفاصله ۶ کیلومتر طرف جنوب شرق مرکز حکومتکلان سمنگان ولایت مزارشریف که در ۶۸ درجه - ۵ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۱۲ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

هلمند (هیرمند): در افغانستان سه سیستم رودخانه وجود دارد اول آن عبارهٔ از حوزهٔ آمو

است، رودخانه‌های این سیستم که از کوهای مرکزی افغانستان سرچشمه میگیرد بسمت شمال جریان داشته بالاخره در صحراها و دشت‌های آسیای مرکزی ناپدید میگردد.

سیستم دوم باسم حوزهٔ اندوس یاد میشود: دریاهای این گروپ بسمت مشرق جران داشته برود سند (اندوس) ملحق میشود و بعدا متحدا بسوی جنوب رفته در بحیرهٔ عرب می‌ریزد.

گروپ سوم که موضوع مقاله است و بعنوان حوزهٔ هلمند یاد میشود، درین سیستم علاوه از هلمند رودهای ارغنداب، خاشرود، فراه رود و هاروت شامل میباشد که تماماً در هامون هلمند ناپدید میگردد. هلمند یا هیرمند که از بزرگترین رود این سیستم و طویل‌ترین رود داخلی افغانستان محسوب میشود در اوستا باسم‌های (تومانت) یاد شده است که معنی آن «مملو از بندهای آبست» مؤرخان کلاسیک رود مذکور را باسمهای مختلف چون ایتامندرو - ایتامندوروس یاد کرده‌اند و برخی از مورخان اسلامی آنرا باسم رودخانه هزارشاخه نیز خوانده‌اند.•این رود از غرب کوه پغمان متصل سرچشمهٔ رود کابل برآمده ابتدا در کوهستان هزاره غلطان و پیچان جریان دارد تا اینکه بالاخره متصل گرشک در اراضی هموار و دشت‌های پهناور داخل میگردد و از سرعتش کاسته میشود ولی بر عرض و پهناوری آن افزوده میشود و یکعده رودهای دیگر بان می‌ریزد و سپس با کمال متانت و ملایمت از بین این دشت های پهناور بسوی هامون هلمند در حرکت می‌افتد، متصل شهر تاریخی بست وارد دشت لکان شده و از دامنه خرابه‌های لشگرگاه و بالاحصار سلطانی و قلعه بست گذشته نیم دائرهٔ بسیار وسیعی را تشکیل میدهد.

بعد از طی مسافه قریب دو صد میل از بین یک سلسله خرابه‌ها که از تاریخ با عظمت آن ترجمانی میکند گذشته بالاخره در هامون هلمند می‌ریزد، این جلگه هموار پهناور را در تاریخ باسمای مختلفه چون سیستان، درنگانیه، زرنگا، زاول و نیم روز یاد کرده‌اند و در اوسیتا آنرا (وزرایه) گته‌اند که در فارسی قدیم (درایه) شده، زرنگا غالبا از شهر زرنگ مأخوذ است که بسان باسم زرنج شهرت یافت و مرکز این ناحیه بود، خرابه مقام فوق اکنون در نزدیکی قریه کوچکی معروف به نادعلی بر فراز یک تپه پابرجاست. اسم ساکستان وقتی بران نهاده شده که قبایل ساکها (یاستین) بران دست یافته و آنرا مرکز حکومت خود قرار دادند این واقعه در حدود ۱۲۸ ق.م صورة گرفت. از همین اسم لغات سجستان و سیستان حالیه ماخوذ است. درباره وجه تسمیه سیستان روایتی هم موجود است می‌گویند، ضحاک ماران در اینجا نزد گرشاسب مهمان بود و وی که معتاد به بادهٔ نوشی و خوشگذرانی بود بعد از صرف نان و سرکشیدن جام بد مست

گردیده گفت شبستان می خواهم. گرشاسب در جواب گفت اینجا سیوستان است نه که شبستان، دران ایام سرای زنان را شبستان و سیو مرد جسور و جوانمرد را می‌گفتند و سیستان آنرا بدین مناسبت نامیدند که وطن مردمان شجیع و جوانمرد بود.

ولی آنچه محقق است همان بود که در فوق ذکر شد که سیستان از ساکستان مأخوذ است و معنی آن مملکت ساکها است که از عشایر آریائی بوده و در حدود ۱۳۵ ق.م از رود سیحون عبور نموده اولا در آریانا در آمدند و حکومت یونانون باختری را در شمال هندوکش از بین برده سپس بسوی هرات در حرکت افتادند و بعد ازان با اشکانیان برخوردند. دو تن از شاهان اشکانیا درین زدو خورد یکی بعد دیگری از بین رفت ولی شاه سوم شان توانست که جلو این سیلاب را بگیرد و ساکها مجبورا راه جنوبی را اختیار نموده و در سیستان حالیه متوطن شدند و ناحیه مذکور باسم شان شهرت یافت.

طبق روایات آنرا زرنگاه، زرنگ، و زورنگ بدان سبب گویند که بیشتر آبادانیها و کشت زارها را در این ناحیه زال زر ساخته، اما دربارهٔ نیمروز قول‌های زیادی موجود است. در عجائب البلدان مرقوم است که حضرت سلیمان علیه السلام چون بدانجا رسیدند زمینی دیدند پرآب، دیوان را امر فرمود تا آنرا از خاک پر سازند و دیوان این کار را در ظرف نیم روز انجام دادند. طبق روایت دیگر چون یکی از خسروان چین بدانجا قدم گذاشت آنرا نیم روز لشگرگاه خود ساخت و ازین به بعد باین اسم موسوم شد. و بعضی گویند این قطعه را رستم در نصف روز فتح کرد، روایت دیگری می‌گوید که یکی از خسروان در سالی یکروز، مظالم یکساله را به داد و عدل تلافی میکرد و همه جهان در نیم روز اصلاح می‌گردید ولی برای مظلومان سیستان نیم روز باقی مانده وقف می‌شد این ناحیه از قدیم بواسطه زرخیزی و شادابی خود مشهور بود و بان اهمیت زیادی قایل بودند. طبق روایات زردشتی سه پسر زردشت از همین خاک نشأت خواهد کرد و سوم آن سوشیناس دینا را از تباهی و بربادی نجات خواهد داد.

طبق روایت دیگر حضرت آدم علیه السلام چون از سر اندیب در جستجوی حوا بر آمد بهیچ جا اقامت نکرد مگر بدین جائی که اکنون باسم سیستان شهرت دارد، زیرا درینجا کثرت آب روان را مشاهده کرده بیاشامید و دریافت که سبک است و باد شمال همی آمد بخفت و از خواب چون برخاست طهارت و تسبیح کرده چون فارغ شد چیزی خواست که بخورد جبرئیل علیه السلام نزدیک او آمد و درخت انار و خرما را پدید آورد که به قدرت باری تعالی فوری به بار آمد و حضرت آدم علیه السلام ازان بخورد.

طبق روایت سوم حضرت سلیمان علیه السلام به دیوان فرمود که مرا بجائی به برید که هوا معتدل و خوشگوار داشته باشد. می‌گویند او را به سیستان، آوردند تا آنجا چاشت خورد، پس حضرت سلیمان علیه السلام فرمود از چندین جای که رفتم اینجا خوشتر است.

در جای دیگر می‌نویسد: که اندر عالم معروفست که زمین نیست بهتر از زمین سیستان و به هیچ جای گوشت چون خوشتر از گوشت حیوان سیستان نباشد به طعم و لذت، و به هیچ جای مردم نباشد و بنان و نمک و فراخ معیشت چون مردم سیستان، زانچه عرصه شهر و سواد ایشان فراخ است و نعمت از هرگونه فراوانی دارد.

شرایط آبادانی سیستان طبق عقاید مورخان اسلام بسه بند مربوط بود که بنام بند آبد، بندریگ و بند مفسدان شهرت داشت. می‌نویسند هرگاه این سه بند اندر سیستان بسته باشد همه عالم هیچ شهر به نعمت و خوشی سیستان نباشد و تا همی بستند چنین بود و چون به بندد چنین باشد.

اسکندر مقدونی بعد از فتح هرات از راه فراه بسوی وادی هلمند آمد و دراینجا بر مردمان سلحشور برخورد که آنرا باسم سواران چابک دست یاد کرده است. اولین حمله عرب بر سیستان در ۲۳ هجری مطابق ۶۴۳-۶۴۴ میلادی توسط عاضم بن عمرو و عبدالله بن عمر صورت گرفت، مسلمانها شهر زرنج پای تخت را محاصره کردند و قضیه به صلح انجامید و محصورین به تادیه خراج تن در دادند.

سپس در خلافت حضرت عثمان غنی (رض) عبدالله بن عامر حاکم بصره و فارس مجاشع بن مسعود اسلمی را در سال ۶۵۰-۶۵۱ مطابق ۴۰ هجری بسوی سیستان فرستاد ولی این قشون اعزامی بر اثر مقاومت شجیعانه مردم سیستان به ناکامی مواجه شد و خسارات زیادی را متحمل گردید چون این خبر بحضرت خلیفه (رض) رسید ربیع بن زیاد الحارثی را با سپای بزرگ بسوی عبدالله بن عامر فرستاد که او را بسوی سیستان اعزام بدارد، ربیع بسوی سیستان آمد قلعه زاهک را مفتوح ساخت و بعد از فتح (کرکویا) و (عیسون)، متوجه زرنج گردید. امروز نام مرزبان سیستان بمقابلش شتافت جنگی سخت در گرفت و بسیار از جانبین کشته شدند ولی تعداد کشتگان مسلمانان بیشتر بود این جنگ در سه میلی زرنج در قریه زوشت بعمل آمد بالاخره سیستانیها شکست خوردند و در قریه مذکور پناهنده شدند ولی بزودی دریافتند که مقاومت بیشتر سودی ندارد لذا برای صلح حاضر گردیدند. ربیع از آنجا پیش آمده متوجه بست شد و اهالی را دعوت صلح داد ولی آنها از قبول آن سر باز زده برای جنگ آمادگی دیدند،

درنتیجه مسمانان بعد از دادن تلفات سنگینی برگشتند و سوی عبدالله بن عامر آمـدند، مـردم سیستان نیز از موقع استفاده کرده از ابقای وعده صلح دست کشیدند.

باز عبدالله بن عامر بفرمان حضرت عثمان (رض)، عبدالرحمن بن سمره را بدان سو فرستاد و مشار الیه یک عده عالمان و فقیهان بزرگ چون حسن بصری، را نیز با خود آورد. عبدالرحمن بر فتح بست ورخد فایق آمد و سپس راه زابل وکابل را در پیش گرفت. کابل شاه قرار داد صلح را امضا نمود و عبدالرحمن بسوی سیستان برگشت ازین تاریخ به بعد تا قریب دو قـرن سـیستان جزو امپراطوری عرب بود.

در اواخر خلافت واثق بالله (۲۳۲ هجری) شخصی بنام صالح در سیستان بر ضد عباسیان قیام نمود صالح قوای ملی را جمع کرد و شهر بست را گرفت (در ۲۳۶) صالح از دست یعقوب صفاری یکی از حادثه جویان کمک خواست ولی بزودی بین آنها اختلاف نظر پیدا شد و صالح تاب مقاومت نیاورده راه فرار پیش گرفت، مردم سیستان متحداً (در هم) را بحیث امیر سیستان و یعقوب را سپه سالار قوای ملی مقرر کردند ولی در هم از نفوذ روز افزونی یعقوب می‌ترسید و در صدد کشتن او بر آمد یعقوب چون ازین دسیسه اطلاع یافت دست او را از امور سلطنت کوتاه نموده خودش پادشاه شد و این است اولین سلطنت مستقل ملی در سیستان بعد از اسلام، بعد از سقوط صفاریان سیستان تحت اثر سامانیان بخارا در آمد و این وضعیت تا اقتدار غزنویان ادامه داشت. ناصرالدین امیر سبکتگین چون در غزنی بر سر اقتدار آمد دائره حکمفرمائی خویش را به تدریج بر طخارستان و زمیداور پهن نمود و سپس متوجه وادی هلمند گردید درین وقت در بین دو تن از امرای محلی بر سر امارت حوزه وسطی هیرمند نزاعی وجـود داشت، طـغان در بست بر سر اقتدار بود و بای‌توز بر ضدش قیام نموده چون طغان دریافت که به تنهائی نمیتواند بمقابل حریف جاه طلبش ایستادگی نماید دست بدامان سبکتگین زد و از او یاری خـواست، سبکتگین که منتظر چنین فرصت بود و از سوی دیگرنقشه گرفتن این ناحیه را از مدتی در سر می‌پرورانید. لبیک گفته بدان سو شتافت، بای توز را شکست داده و طغان را دوباره با مارتش تعیین نمود اما طغان حـق نـاشنناس بـزودی از کـمک‌های سـبکتگین چشـم پـوشیده خـلاف وعده‌های که باو کـرده بـود رفـتار نـموده و بـدین واسـطه آتش غـضب و انـتقام سـبکتگین را برفروخت و در تصادمی که بوقوع پیوست طغان شکست خورد و با حریف سابقش بای توز راه فرار را پیش گرفت و درکرمان پناه برد و در حوزهٔ وسطی هیرمند جزء و متصرفات دولت غزنوی گردید. اما قسمت‌های سفلی حوزه مذکور که مرکز آن زرنج بود با خاکهای متصل آن که اکنون

بنام سیستان یاد میشود هنوز در دست امرای محلی بود که از بقایای صفاریان محسوب می‌شدند و در زیر تفوذ سامانیان بودند ولی از ضعف سامانیها باروی کار آمدن دولت مقتدر غزنه استفاده نموده کم کم بفکر استقلال خویش افتاده بودند. ولی الدوله ابو احمد خلف یکی ازین امیران از غیاب سبکتگین که در آن وقت در غزوات هند مشغول بود استفاده نموده بر بست تاخت سبکتگین از استماع این عمل بعجله بسوی برگشت ابواحمد خلف تا بمقاومت او را نیاوره از در عذرخواهی پیش آمد و از طرف سبکتگین عفو گردید ولی وی که خیال خود سری را در سر داشت باز بعد از مرگ سبکتگین علم طغیانی برافراشت تا اینکه سلطان محمود در ۳۹۰ هجری ۹۹۹ میلادی با سپاهش متوجه بست گردید و از آنجا بر سیستان حمله برد خلف در حصار سپهد محصور شد بار دیگر بر اثر التماس و پرداختن یکصد هزار دینار طلائی از طرف سلطان عفو شد و در ۳۹۱ مکرر طغیان کرد سلطان برای سرکوبی او باز متوجه سیستان شد خلف در قلعه ناغ حصاری شد تکراراً از در معذرت پیش آمد سلطان او را اسیر نموده بسوی جوز جانان تبعید نمود وی مدت چهار سال بدانجا بسر برد و سپس بسوی گردیز فرستاده شد و مشارالیه در آنجا کمی بعد فوت نمود و سلطان حکومت سیستان را اول به حاجب قیجی و بعداً به برادر خودش امیر نصر سپرد.

نظارت سیستان از یک سو و اهمیت سوق الجشی آن از جانب دیگر سلطان را واداشت که یک اردوگاه بزرگ را در آنجا بنا کند این بود تاسیس لشکرگاه با عظمت در جوار بست قدیم که آثار آن تا امروز موجبات حیرت هر بیننده را فراهم میکند در زمان پسرش امیر مسعود این بنا وسعت شایانی یافت و وی بغرض تفریح وگردش و شکارگاه، بسوی لشکرگاه می‌آمد. درین وقت آب رود هیرمند روی صحرا تا جائیکه چشم کارکرد سرزده میرفت و جلب نظر میکرد، باغهای زمردین و کشتزارهای سبز و خرم از هر سو در نظرها عشوه گری می‌نمود و فضا را سبز و معطر می‌ساخت و پرندگان خوش الحان از شاخه بشاخی پرواز نموده داستان سرائی مینمودند شعرای آن عصر از سرسبزی این دشت‌های خرم و دلاویز و از باغهای دلکش که در اطراف مقر سلطنتی برپا بود توصیف‌ها نموده‌اند و مبالغه‌ها کرده‌اند و یکی ازان چنین می‌گوید:

بدین لطیفی جای بدین نهاد سرای　　نکرد جز تو توکس ای شهریار درکیهان

از نوشته‌های این دوره چنین برمی آید که حوزه هیرمند در آن ایام با یک سیستم عالی انهار و بندآب مزین بود که علاوه از آبیاری برای کشتی رانی و حمل و نقل مال التجاره نیز ازان کار میگرفتند کشتی‌های باربردار بکثرت روی آب هیرمند و انهار بین لشکرگاه و بست و بین بست

و زرنج و حتی زرنج و هامون حرکت داشت یکی از مؤرخین می‌نویسد که بین زرنـج و بست ترعه‌ای کشیده بودند بنان سنارود و مسافرین و مال التجاره توسط زورقها و کشتی هامیان این دو شهر باکمال سهولت و آرامی رفت و آمد داشتند و حمل و نقل میکردند در اطراف زرنج که پای تخت سیستان بود نهرهای متعددی وجود داشت که تماماً از رودخانه هیرمند آب میگرفت و در ۳۰ میلی شرق شهر مذکور، یک سلسله بندهای آب نیز دیده می‌شد که بروی هـیرمند بسـته بودند و از آنجا مقدار زیاد آب بوسیله پنج نهر بسوی زرنج میرفت کـه ازان جـمله هـمان نـهر سنارود بزرگترین و طولانی‌ترین همه بود فرخی شاعر شرین زبان در ستایش آب‌های هیرمند و قصر سلطانی که کنار آن ایستاده بود و کشتی‌های پادشاهی در آن بهر سو حرکت داشت چنین می‌گوید:

اندرین اندیشه بودم کز کنار شهر بست	بانگ آب هیرمند آمد بگوشم ناگـهان
مـنظر عـالی شـه بـنمود ار بـالای دژ	کاخ سلطانی پدیدار آمد از دشت لکان
مـرکبان آب دیـدم سـرزده بـروی آب	پالهنگ هر یکی پیچیده بـر کـوه گـران

ولی متاسفانه این حوزهٔ سرسبز و شاداب که ما آنرا نیمروز یا سیستان مـی‌خوانـیم بـر اثـر انقلابات روزگار ستم کردار و در نتیجهٔ کشمکش‌های که بین سلاطین غور و غزنی و سپس بر اثر تهاجمات چنگیز بان و تیمور لنگ بخسارات جبران‌ناپذیر مواجه گردید و تمام وسـائل آن کـه موجبات سعادت و نیک بختی ساکنین آنجا را فراهم میکرد از بین رفت. صدمه اول از دست سلطان علاءالدین حسین بنام سام غوری بدو رسید مشارالیه کـه بـرای خـونخواهـی بـرادرش برخاست بعد از آنکه مقاومت بهرامشاه را بکلی در هم شکست شهر غزنی را هفت شبانه روز غارت نمود و باتش خانمانسوز بسوخت و با خاک سیاه مبدلش ساخت سپس بدین هم قناعت نکرده بسوی بست حرکت نمود چون بدانجا رسید تـمام قـصور و بـناهای دوره مـحمودی و مسعودی را که مایه افتخار این کشور بود طعمه حریق ساخت و خرابی‌های کرد که قلم از شرح آن قاصر است.

هنوز نیمروز ازین صدمه جانگاه بخود نیامده بود و زخمها التیام نگردیده بود که یک بلای آسمانی دیگر بران نازل گردید: درین نوبت چنگیز خان مغول با لشکر خونخوار و وحشی خود صاعقه وار از دشت منگولیا برخاست و بر ممالک آسیای مرکزی که وطن افغانستان نیز در آن شامل بود سرازیر گردید و چون ساکنین این خاک از همه بیشتر در مقابل این سیلاب پافشاری نمودند از همه بیشتر مورد عتاب و غضب چنگیزخان واقع گردیدند، از شهرهای معمور و آباد

ما چون تالقان، بلخ، هرات، باسیان جز اسم چیزی دیگر نماند سپس چون این جهانکشای خون خوار بدنبال جلال الدین بسوی گردیز و رود نیلاب آمد و قوای وی را در هم شکست و او را بسوی هند راند دو تن از پسران خود را مؤظف ساخت که خاک افغانستان شرقی و جنوبی را طوری ویران سازند که اگر جلال الدین بدانسو برگردد نتواند بر ضد وی بار دیگر قیام کند، مغل‌های وحشی در تباهی این ناحیت تا جائیکه توانستند خودداری نه نمودند (۱۲۲۱ میلادی) هنوز حوزهٔ هلمند این صدمات را جبران نکرده بود که باز با یک تهاجم خونین مواجه گردید و مراکز علمی، بازرگانی و نظامی آن نیست و نابود شد:

تیمور لنگ با این هم قناعت نه ننموده بندهای هیرمند و جویهای آنرا کاملا ویران نمود و باثر از بین رفتن و سائل آبیاری بود و باش در آن ناحیه غیر ممکن گردید و پرنفوس‌ترین و معمورترین نقاط افغانستان بیک صحرای لم یزرع و خشک مبدل گردید و عوض گل و بلبل، خار و جغد و بعوض بوستان و کشتزار اراضی خشک و سوزان که ملجا و ماوای مار و گژدم و غندل بود چیز دیگر بجا نماند. شهرهای با عظمت کم کم باثر وزش بادهای تند این ناحیه ویراان گردید و در ریگ فرو رفت و مجرای آب نیز از شن پر شد و نوبت بجای رسید که گردش و سفر درین ناحیه از ناممکنات تصور می‌شد و اسکلیت‌های انسان و حیوان که بر اثر جل زده گی و تشنگی تلف می‌گردید در هر جانب نمودار بود خوش بختانه امروز باز می‌بینید که همان آب رفته باز بجوی آمده و دشت‌های سوزان بی آب و علف این وادی تاریخی با مساعدت دولت بفالیت یکدسته جوانان ریاست انکشاف وادی هیرمند و شرکت موریسن امریکائی بار دیگر با یک سیستم عصری آبیاری مجهز و آماده میگردد و شادابی و زرخیزی قدیم خود را از سر میگیرد و هر فرد وطن پرست را از آتیه مسعود آن نوید میدهد و امیدوار می‌سازد که آن روز دور نیست که نیمروز بار دیگر در ساحه اقتصاددیات کشور مقام اصلی خود را احراز نماید.

چون وادی هیرمند در حوزه حکومت اعلی گرشک از نگاه تشکیلات مملکتی قرار دارد فعالیت‌های عمرانی و زراعتی حوزه مذکور در جلد سوم قاموس جغرافیائی افغانستان تحت عنوان گرشک مطالعه شود.

هلمند (هیرمند): دریای بزرگی است که از کوتل اونی و سلسله کوه پغمان سرچشمه گرفته باستقامت جنوب غرب بین هزارجات، ولایت قندهار، گرشک و فراه جریان نموده بطول ۴۸۰ کیلومتری در حصه قلعه بست با دریای ارغنداب یکجا میشود و بعد از طی ۹۶ کیلومتر عین استقامت سمت جزیان خود را تغییر داده بفاصله ۱۸۴ کیلومتر طرف غرب جریان دارد و بعد بفاصله ۱۶ کیلومتری طرف غرب چهار برجک چخانسو حکومت اعلی فراه سمت جریان خود

را طرف شمال تبدیل نموده بعد از طی مسافه ۴۸ کیلومتری بخط سرحد مملکت رسیده در غدیر سیستان می‌ریزد که باین صورة طول عمومی دریای مذکور تقریباً به ۸۰۸ کیلومتر میرسد.

همدان: کوتلی است بمسافه ۸ کیلومتر طرف جنوب قریه حبیب خان مربوط حکومت درجه ۲ موسی قلعه متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۵ درجه - ۲۱ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۴۸ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

هندوکش: یکی از سلسله کوهای بزرگ و بلند افغانستان بوده که از سلسله کوهای پامیر که بام دنیا نامیده میشود سلسله گرفته تقریباً از شرق باستقامت غرب در بین افغانستان دوام دارد و ولایات شمال و جنوب مملکت را از هم جدا میکند و این سلسله الی کوتل شبروکوه بابا وصل میشود و کوتل‌های مشهوریکه معبر ولایات جنوب و شمال ممکلت بالای این سلسله واقع شده حسب ذیل میباشد:

۱ـ کوتل انجمن که ۳۸۵۸ متر ارتفاع دارد.

۲ـ کوتل خاواک که ۳۴۹۲ متر ارتفاع دارد.

۳ـ کوتل سالنگ که در ۳۶۰۰ متر ارتفاع دارد.

۴ـ کوتل ولیان که ۴۷۲۸ متر ارتفاع دارد.

۵ـ کوتل چهار در که ۴۱۷۰ متر ارتفاع دارد.

۶ـ کوتل مشهور شبر که ۲۹۴۰ متر ارتفاع دارد.

و همچنین نقطه بلندترین که بالای این سلسله واقع است بین ولایت ننگرهار و حکومت اعلی بدخشان میباشد که ارتفاع آن به ۶۱۹۴ متر میرسد.

هنگ: قله ایست بفاصله ۱۸ کیلومتر طرف غرب قریه خواجه قول مربوط ولایت هرات بارتفاع ۱۰۵ متر که در ۶۴ درجه - ۲۲ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۶ دقیقه - ۵۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

هیرک: قریه ایست بفاصله ۲۳ کیلومتر طرف غرب مرکز حکومت قیصار مربوط حکومت اعلی ممینه که در ۶۴ درجه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۲ دقیقه - ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

هیرک تپه: قریه ایست بفاصله ۲۰ کیلومتر طرف جنوب شرق شهر میمنه در بین درهٔ سیل حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه - ۴۷ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۶ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

(ی)

یاب آب: قریه ایست بفاصله ۲۳ کیلومتر طرف شرق خیر آباد مربوط حکومت درجه ۲ جرم متعلق حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه ۳ دقیقه ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه ۵۸ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یابز: کوتلی است بفاصله ۴ کیلومتر طرف جنوب پوتیمور مربوط حکومت درجه ۴ چاه آب متعلق حکومتکلان تالقان ولایت قطغن که در ۷۰ درجه - ۱۰ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۳۰ درجه - ۲۹ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

یاخیل: قریه ایست بمسافه ۲۶ کیلومتر طرف شرق شمال قریه جانی خیل در علاقه حکومتکلان کنواز مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۴۱ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۰ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

یادگار: قلعه ایست بفاصله ۲۴،۵ کیلومتر طرف غرب شهر هرات کنار سرک که از شهر هرات بطرف حکومتی گلران میرود واقع در ۶۱ درجه - ۵۴ دقیقه - ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۲ دقیقه عرض‌البلد شمالی میباشد.

یار باشی (جارباشی):قریه ایست بفاصله ۱۶ کیلومتر طرف شمال غرب حکومتی چاه آب متعلق حکومکلان تالقان ولایت قطغن که در ۶۹ درجه - ۴۱ دقیقه - ۳۲ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۳۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یارخیل: قریه ایست بمسافه ۹ کیلومتر طرف شرق شهر گردیز مربوط ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه - ۱۳ دقیقه - ۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۳۷ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یاردر: قریه ایست بفاصله ۱۲ کیلومتر طرف جنوب شرق خیرآباد در علاقه داری بهارک مربوط حکومت درجه ۲ جرم حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه - ۵۶ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۳۵ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

یارک سردابه: قریه ایست بمسافه ۱۱ کیلومتر طرف شمال غرب قریه خان آباد متعلق

حکومت درجه ۲ دولت آباد ولایت مزار شریف واقع در ۶۶ درجه - ۳۳ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۷ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

یارکوه: قلعه ایست بفاصله ۲ کیلومتر طرف جنوب مقر مربوط حکومت اعلی غزنی که در ۶۷ درجه - ۴۶ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۱ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

یارو: قریه ایست بفاصله یک کیلومتر طرف غرب قریه فخرالدین مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار که در ۶۶ درجه - ۲۵ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۱۱ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

یاروک: قریه ایست بفاصله یک کیلومتر طرف جنوب مصب دریای پنج و ۸۴ کیلومتری شمال اشکاشم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه - ۱۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۵۴ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یازارق: قریه ایست بمسافه ۸ کیلومتر طرف شمال غرب حکومتی شورتپه مربوط حکومتکلان بلخ ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه - ۱ دقیقه - ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۲۷ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

یازعارق: قریه ایست که در ۶۵ درجه - ۵۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۲۷ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی مربوط حکومت درجه ۳ متعلق حکومت اعلی شبرغان کنار دریای آمو واقع میباشد.

یاسیج: قریه ایست بفاصله ۴۰ کیلومتر طرف شرق خیر آباد مربوط حکومت درجه ۲ جرم متعلق حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه - ۱۵ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۵۹ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یاسین زئی: قریه ایست بفاصله ۵،۵ کیلومتر طرف شمال قریه سربولی مربوط حکومت کلان کاپیسا در حکومت اعلی پروران که در ۶۹ درجه - ۳۳ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵۲ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

یاغوردا: کوتلی است بفاصله ۵۱ کیلومتر طرف شرق خیرآباد مربوط حکومت درجه ۲ جرم در علاقه حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه - ۲۰ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۵۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یاغی ناور: ناوریست بمسافه ۳۶ کیلومتر طرف جنوب قریه خواجه علی مربوط حکومت

درجه ۳ گرمسیر متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۳ درجه - ۲۱ دقیقه - ۵۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۲ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع‌است.

یان لنگر: کوهی است که قلهٔ بلند آن در ۶۶ درجه - ۴۰ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۷ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی بمسافه ۲۰ کیلومتر طرف جنوب قریه زاری بازار مربوط حکومت اعلی شبرغان واقع میباشد.

یاوب: قریه ایست بفاصله ۲۷ کیلومتر طرف جنوب شرق خیورس مربوط حکومت درجه ۴ چاه آب متعلق حکومکتلان تالقان ولایت قطغن که در ۷۰ درجه - ۲۷ دقیقه - ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۲۷ دقیقه - ۲۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

یحی آباد: قریه ایست بفاصله ۲۸ کیلومتر طرف غرب قریه مرو مربوط حکومت درجه ۲ کشک متعلق حکومت کلان بادغیسات ولایت هرات که در ۶۲ درجه - ۴۶ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۳ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

یخان بالا: قریه ایست بفاصله ۲۸ کیلومتر طرف جنوب غرب قریه تیواره در علاقه حکومت اعلی غورات که در ۶۴ درجه - ۱۷ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۲۶ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یخان پائین: قریه ایست بمسافه ۱۳،۵ کیلومتر طرف جنوب شرق قلعه تیواره مربوط حکومت اعلی غورات که در ۶۴ درجه - ۱۷ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۲۸ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یخ پشت: منطقه ایست بفاصله ۱۰ کیلومتر طرف شمال شرق زیارت چهل تن مربوط حکومت درجه ۲ سیغان متعلق حکومت اعلی پروان.

یخت: قریه ایست بفاصله ۱۱۳ کیلومتر طرف شمال حکومتی اشکاشم و ۵ کیلومتر شرق کول شیوه مربوط حکومت درجه ۳ اشکاشم متعلق حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه - ۲۳ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۲۳ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یخچال: قریه اینست مرکز حکومت اعلی گرشک که در ۶۴ درجه - ۳۸ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۱ درجه - ۴۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یخ خانه: قریه ایست بمسافه ۱۴ کیلومتر طرف جنوب المر بازار مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه - ۳۱ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۵۳ دقیقه - ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

یخدان: قریه ایست بفاصله ۲۵ کیلومتر طرف شمال شهر بلخ مربوط حکومتکلان بلخ ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه - ۴۸ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۵۸ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

یخدک: قریه ایست بمسافه ۲۲،۵ کیلومتر طرف جنوب شهر منجان مربوط حکومت درجه ۲ جرم حکومت اعلی بدخشان که در ۷۰ درجه - ۴۹ دقیقه - ۱۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۵۶ دقیقه - ۴۴ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

یخدنگ: قریه ایست بفاصله ۱۸ کیلومتر طرف شرق قریه نغلو مربوط حکومت درجه ۲ سروبی ولایت کابل که در ۶۹ درجه - ۴۵ دقیقه - ۴۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۴۴ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

یخسرغار: کوتلی است بفاصله ۲۰ کیلومتری سینادی (سیناوی) بالای سلسله هندوکش مربوط حکومت ۲ جرم حکومت اعلی بدخشان واقع در ۷۰ درجه - ۵۲ دقیقه - ۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۳۹ دقیقه - ۱۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

یخک: قریه ایست بفاصله ۹ کیلومتر طرف شرق کوتل بند شورک مربوط ولایت هرات که در ۶۳ درجه - ۱۴ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۳۹ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یخن بالا: قریه ایست بمسافه ۱۲ کیلومتر طرف شرق شمال قریه تیواره مربوط حکومت اعلی غورات که در ۶۴ درجه - ۳۱ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۳۳ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یدی قول: قریه ایست بمسافه ۲۲ کیلومتر طرف شمال غرب قریه خواجه قول مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه - ۲۲ دقیقه - ۲۸ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۱۰ دقیقه - ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

یرن: قریه ایست بمسافه ۶ کیلومتر طرف جنوب غرب قریه مترانی مربوط حکومت درجه ۱۴ چین (کهی) متعلق حکومتکلان شینوار ولایت ننگرهار که در ۷۰ درجه - ۳۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۱۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

یسیف: قریه ایست بفاصله ۳ کیلومتر طرف جنوب قریه خیورس مربوط حکومت درجه ۴ آب چاه متعلق حکومتکلان تالقان ولایت قطغن که در ۷۰ درجه - ۱۶ دقیقه - ۱۴ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۳۲ دقیقه - ۵۷ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

یش: کوتلی است بفاصله ۹ کیلومتر طرف جنوب قریه کورناومر مربوط حکومت درجه ۴ چاه آب متعلق حکومتکلان تالقان ولایت قطغن که در ۷۰ درجه - ۲۹ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۵۷ دقیقه - ۵۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یعقوبی: قریه ایست بمسافه ۱۴ کیلومتر طرف شمال قریه وره لعلپور مربوط حکومت درجه اول کامه ولایت ننگرهار که در ۷۱ درجه - ۳ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۲۱ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

یعقوبی: قریه ایست بفاصله ۱۲ کیلومتر طرف شمال قلعه متون مربوط حکومت کلان خوست ولایت پکتیا که در ۶۹ درجه - ۵۹ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۲۷ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یکاولنگ: حکومتی است درجه ۴ مربوط حکومت اعلی بامیان.

یک تال: قریه ایست بفاصله ۲۵ کیلومتر طرف جنوب شرق قریه پیکان دره متعلق حکومتکلان بلخ ولایت مزارشریف که در ۶۷ درجه - ۹ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۲۴ دقیقه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

یکدم: قریه ایست بمسافه ۵ کیلومتر طرف شمال شرقی قریه محمدخان مربوط حکومت درجه ۲ موسی قلعه متعلق حکومت اعلی گرشک که در ۶۵ درجه - ۲۵ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۲ درجه - ۵۵ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

یکه بسته: قریه ایست بفاصله ۲ کیلومتر طرف غرب شمالی حکومتی قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه - ۱۴ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

یکه توت: قریه ایست بفاصله ۴۰ کیلومتر طرف جنوب شهر میمینه بین آغادره مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه - ۴۹ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۳۷ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

یکه توت: قریه ایست بفاصله ۱۷ کیلومتر طرف شمال شهر رستاق مربوط حکومت درجه ۲ رستاق در علاقه حکومتکلان تالقان ولایت قطغن که در ۶۹ درجه - ۴۵ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۱۴ دقیقه - ۳۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

یکه توت: قریه ایست بفاصله ۱۷ کیلومتر طرف شرق خواجه امام صاحب مربوط حکومت درجه اول امام صاحب در حوزه حکومتکلان قندز ولایت قطغن که در ۶۹ درجه - ۲ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۱۳ دقیقه - ۴۶ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

یکه توت: قریه ایست طرف شمال شهر کابل متعلق حکومت درجه ۴ ده سبز مربوط ولایت کابل.

یکــه درخت: قــریه ایست بــمسافه ۲۴ کـیلومتر طـرف غـرب حکـومتی کشک مـربوط حکومتکلان باغیسات ولایت هرات که در ۶۲ درجه - ۱۵ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۴ درجه - ۵۲ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

یکه یوز: قـریه ایست بـفاصله ۹ کـیلومتر طـرف شـمال غـرب حکـومتی شـورتپه مـربوط حکومتکلان بلخ ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه - ۳ دقیقه - ۲۹ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۲۶ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

یگین: قریه ایست بفاصله ۱۸ کیلومتر طرف جنوب غرب قیریه تیوار در عـلاقه حکـومت اعلی غورات که در ۶۴ درجه - ۱۴ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۲۸ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یلتازناور: ناوریست بفاصله ۵،۵ کیلومتر طرف جنوب ماماتان ناور مربوط حکومت درجه اول سپین بولدک ولایت قندهار که بین ۶۵ درجه - ۵۷ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۰ درجه - ۲۱ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یل تراب: قریه ایست بفاصله ۱۵ کیلومتر طرف شرق قلعهٔ سنگ چارک مربوط حکـومت درجه اول سنگ چارک حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه - ۳۱ دقیقه - ۱۶ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۵۳ دقیقه - ۱۸ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

یلمان: قریه ایست بفاصله ۱۱ کیلومتر طرف غرب جنوبی شهر بلخ مربوط حکومتکلان بلخ ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه - ۴۷ دقیقه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۳ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

یمان: قریه ایست بفاصله ۲۷ کیلومتر طرف شرق جنوبی قریه تیواره مربوط حکومت اعلی غورات که در ۶۴ درجه - ۴۱ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۴۳ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

یمیتر: قریه ایست بفاصله ۷۸ کیلومتر طرف شمال شرق مرکز حکومت اشکاشم مـربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۲ درجه - ۱۷ دقیقه - ۴۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۵۵ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.

ینسر: قریه ایست بفاصله ۹۸ کیلومتر طرف شرق قلعه پنجه مربوط حکومت درجه ۴ واخان

متعلق حکومت اعلی بدخشان که در ۷۳ درجه - ۴۵ دقیقه - ۱۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۵۵ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ینک عارق: قریه ایست بمسافه ۴ کیلومتر طرف شرق حکومت قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه - ۱۸ دقیقه - ۷ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۲ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ینکه ریگ: قریه ایست بفاصله ۲ کیلومتر طرف غرب شهر آقچه مربوط حکومت درجه اول آقچه متعلق حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه - ۸ دقیقه - ۲۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۵۵ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ینگ عارق: قریه ایست بفاصله ۷ کیلومتر طرف شمال شرق شهر شبرغان مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۵ درجه - ۴۷ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۳ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ینگ قلعه: قریه ایست بفاصله ۳،۵ کیلومتر طرف شرق حکومتی قیصار مربوط حکومت اعلی میمنه که در ۶۴ درجه - ۱۶ دقیقه - ۲۳ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۴۱ دقیقه - ۵۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

ینگ قلعه: قلعه ایست بمسافه ۸،۵ کیلومتر طرف شمال شهر میمنه مربوط حکومت اعلی میمنه در ۶۴ درجه - ۵ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۳ دقیقه - ۳۱ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ینگ قلعه: قریه ایست بفاصله ۱۵،۵ کیلومتر طرف جنوب غرب شهر بلخ مربوط حکومتکلان بلخ ولایت مزارشریف که در ۶۶ درجه - ۴۵ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۱ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

ینگ قلعه: قریه ایست بمسافه ۷ کیلومتر طرف جنوب قلعه سنگ چارک مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۶ درجه - ۲۴ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۵ درجه - ۵۳ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی میباشد.

ینگی قشلاق: قریه ایست بفاصله ۶ کیلومتر طرف شمال شهر شبرغان متعلق حکومت اعلی شبرغان که در ۶۵ درجه - ۴۵ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۴ دقیقه - ۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد.

یورگند: قریه ایست بفاصله ۶ کیلومتر طرف شمال شرق حکومت اشکاشم مربوط حکومت

اعلی بدخشان که در ۷۲ درجه - ۳ دقیقه - ۳۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۴۷ دقیقه - ۴۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یوروغلی: قلعه ایست بفاصله ۱۴ کیلومتر طرف شمال شرق شبرغان مربوط حکومت اعلی شبرغان که در ۶۵ درجه - ۵۲ دقیقه - ۳۵ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۴۵ دقیقه - ۳۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یوسف خیل: قریه ایست بفاصله ۲۰ کیلومتر طرف جنوب غرب قریه حواریون مربوط حکومتکلان لوگر ولایت کابل که در ۶۸ درجه - ۵۳ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۴۰ دقیقه - ۱۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یوسف خیل: علاقه داری است درجه ۲ مربوط حکومت درجه ۳ شرن متعلق حکومتکلان کتواز غزنی.

یوسف خیل: قریه ایست بفاصله ۱۹،۵ کیلومتر طرف جنوب غرب قریه پتن مربوط حکومتکلان کتواز حکومت اعلی غزنی که در ۶۸ درجه - ۳۹ دقیقه - ۵۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۳ درجه - ۳ دقیقه - ۱۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یوسفی: قریه ایست بفاصله ۱۲ کیلومتر طرف جنوب شهر اندخوی مربوط حکومت درجه اول اندخوی متعلق حکومت اعلی میمنه که در ۶۵ درجه - ۷ دقیقه - ۱۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۶ درجه - ۵۰ دقیقه - ۵۰ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع است.

یوقل: قریه ایست بفاصله ۴۶ کیلومتر طرف شمال غرب زیباک متعلق حکومت درجه ۳ اشکاشم مربوط حکومت اعلی بدخشان که در ۷۱ درجه - ۲ دقیقه - ۲۰ ثانیه طول‌البلد شرقی و ۳۷ درجه - ۴۵ دقیقه - ۴۵ ثانیه عرض‌البلد شمالی واقع میباشد.